LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

1 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ   ԹԻՒ 792

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ԱՌԱՆՑ ՎԱՅՐԵՐԱՆ ԿԱՆՉԵՐՈՒ

...թէ անգին կ'արտատպենք հատուած մը, Պուքրէշի «Հա... ...ան»էն, — որ կը մատնանշէ թէ ռումանահայ գաղութն ...ուած է այլասերման, օտարացման ճամբան: «Մենք ալ ու... ...րուն պէս»:

...ներ առաջ, Պէյրութի «Ազդակ»ի մէկ խմբագրականին առ... ...ցնել կուտայինք թէ՝ հարկ է չեշտակի այլ յատակ նա... ...րականութեան, փոխանակ մէկ ծայրայեղութենէն միւսը ...նելու «Ազդակ»ը մտահոգ՝ շարք մը չարիքներէ, չափա... ...ուն կը տեսնէր պատկերը. «Ներքին եւ արտաքին չափա... ...տիուր ազդակներ մեզ յամրաբար կը տանին դէպի բնա... ...մ։ Եւ կը վախնար որ մօտ օրէն «հին աւստրիական գա... ...մը» դառնայ Սուրիոյ հայութիւնը:

...նոյն մտահոգութիւնը կը մատնէ նաեւ «Հայաստան»ը. «Մե... ...նք, կորա՛նք, կ'ըսենք եւ մենք: Ու եթէ չըսենք այսօր, ...ի ըսենք վաղը»:

...Խնդիրը այն է որ, չարիքը տեսնենք առանց վայրերան ...ներու: Առանց յուսահատելու հառաչելու:

...երկու կարծիք չկայ գաղութներու այլասերման մասին: ...չ երկիրներու մէջ աւելի շուտ, փոքրերուն մէջ աւելի ...։ Ամերիկան եւ Ֆրանսան մեր ամէնէն խոցելի կողմերն են, ...ի իրենց ակնախտիղ հրապոյրներուն եւ տնտեսական ...երային պայմաններուն: Անոնք համայնակուլ յորձանք, ...նք՝ տաշեղ: Միւս գաղութներուն մէջ, — Սուրիա, Յու... ...ան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Եգիպտոս, Միջագետք, աւելի ...են դիմանալու եւ դիմադրելու հնարաւորութիւններ:

...է որ, ինչքան լուրջ աշխատանք թափենք, այնքան եր... ...կրնանք պահել մեր դիմագիծը եւ զարգանալ իբրեւ ...ային անհատականութիւն: Դարերու ընթացքին էր որ ...ան Լեհաստանի եւ Թրանսիլվանիոյ գաղթականութիւն... ...քիչ մըն ալ տարբեր պայմաններու մէջ: Իսկ մենք եթէ ...ւրընէ պիտի յուսահատինք, «ընաջնջում» նախատեսե... ...նոյն իսկ Սուրիոյ եւ Լիբանանի պէս արեւելեան երկիրնե... ...էջ, կը նշանակէ թէ խաչ քաշեր ենք մեր վրայ, եւ գլխ... ...պիտի սպասենք ճակատագրին: «Խըսմէ՛թ»: Այդ հոգեբա... ...թեամբ, խսկապէս ալ կը կործանինք ժամանակէն շատ առաջ:

Այս չէ յեղափոխական սերունդի մը ճիտին պարտքը: Ան ...պարիւնութեամբ եւ սուր աչքով պիտի հետեւի օրուան ...երին, եւ անոր համեմատ պիտի դասաւորէ իր աշխա... ...քը: Տեղ մը հրդեհ ծագած ատեն, «մենք ալ պիտի վառինք» ...ով անկիւն մը չեն քաշուիր, յուսաբեկ, այլ կարելի մի... ...ները կը փորձեն, որպէսզի հրդեհը սահմանափակուի: Եւ ինչ ...րկուի, շահ է:

...Այսպէ՛ս պիտի նայինք այլասերման վտանգին վրայ, ամէ՛ն ... եւ մեր իւրաքանչիւր քայլին: Պոլսոյ մէջ չկայի՞ն ձուլ... ...վտանգներ, գոնէ կրօնական դաւանանքի տեսակէտով, եւ ...սերածներ, ինքնաբերաբար ուծացողներ: Կովկասը ո՛րքան ...ուն գետին էր, գունդագունդ սահելու եւ օտարանալու հա... Բայց գաղափարական շունչը եւ աշխատանքը, վաղուան ...քը սահմանափակեցին չարիքը, եւ փրկուեցաւ ժողո... ...ին առողջ մասը, — այն որ իսկական կոճղն է ո՛ր եւ է ...

...յդ շունչն ու աշխատանքը հրաշքներ կրնան գործել այ... ...մեր պատմութեան այս ճակատագրական շրջանին մէջ: ...թափ միշտ ալ պիտի ունենանք, մինչեւ անգամ հայ... ...ին մէջ: Հազար քարոզ չեն կրնար այլասերումէ փրկել ...նի հարուստի մը տղան, որուն ամբողջ հորիզոնը շու... ...ալօնը կ'երկարի: Բայց մէկ ծաղկոց, մէկ հայերէն ...ու թերթ, դասախօսութիւն մը, նոյն իսկ հանդէս մը ...կրակը վառ պահել հազար խոնարհ գիւղացիներու սր... ...մէջ, պարտականութեան կանչել հարիւր երիտասարդ: ...մը քիչ, տեղ մը շատ, բայց ամէն պարագայի մէջ բարե... ...ներքեր կը ձգէ կազմակերպուած աշխատանքը, մանա... ...որ ոչ կորուստի վախ կայ, ոչ ալ կոտորածի:

...այդ աշխատանքը այնքան արդիւնաւոր կ'ըլլայ, ...ն հաւատք ունենանք մենք մեր ուժերուն եւ ճակատա... ...վրայ: Ո՛րքան ամուր կառչինք հայրենիքի գաղափարին ...կոչումին:

...վայրերան կանչերը չեն որ պիտի փրկեն Սուրիան եւ Լի... ...նը, Ռումանիան, Պուլկարիան կամ Յունաստանը: Ոչ ալ ...ի համակերպութիւնը: Այդ կէս-արեւելեան երկիրներուն ...ման վտանգը աւելի շատ ներքին է, քան արտաքին: ...կորովի տկարացումն է որ ճամբայ կը հարթէ, եւ ... Սուրիացիին կամ Պուլկարին գերագանցութիւնն ու ...ը: Խօսք չունինք թեթեւսոլիկներու մասին, որոնք եթէ ...ներու մէջ իսկ ըլլան, նորէն չպիտի կրնան պահել իրենց ...ութիւնը, եւ պիտի ուզեն անոնց նմանիլ, անոնց հետ ...ալ:

...ոք ձեռքի տալով, եւ մեր հասած տեղը վտանգը մատ... ...լով, եթէ խորհինք ու գործենք այնպէս ինչպէս, ատե... ...Թուրքիոյ յետին գաւառին մէջ, — շատ ալ պատճառներ ...ունենանք «մեռա՛նք, կորա՛նք» աղաղակելու, գոնէ գա... ...ներու մեծ մասին մէջ:

...ղըն ու կոծը ոչինչ կը փրկեն ինչպէս սովորական կեանքի ...նոյնպէս վտանգի պահուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԵՆՔ ԱԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ՊԷՍ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պուքրէշի «Հայաստան»ը կ'ողբայ (25 հոկտ.).

— «Մեռա՛նք, կորա՛նք».— այս բառերով կը բնորոշէ «Յառաջ»ը Պէյրութի «Ազդակ»ի մէկ խմբագրականովը տրուած այն ազդարարութիւնը, որ կը պատմէ Լիբանանի ու Սուրիոյ հայութեան ապազգայնացման վտանգը:

«Մեռա՛նք, կորա՛նք».— կ'ըսենք եւ մենք: Ու եթէ չըսենք այսօր, պիտի ըսենք վաղը...

Եւ իրաւ: Ռումանահայութիւնն ալ դանդաղօրէն ու աստիճանաբար կ'ընթանայ դէպի ուծացում: Մեր ձեռքին տակ կը գտնուին երկու թիւեր, որոնք կը մատնեն մեզ՝ հարկադրելով ըլլալ ուշիմ ու հեռատես:

Կալացի 1001 հայերէն 150ը ննթակայ են ձուլման, իսկ նոր հայերէն ալ կան խառն ամուսնութեան դէպքեր: Թրանսիլվանիոյ քանի մը քաղաքներուն մէջ ապրող 76 հայերէն ձուլուած եւ ձուլման ենթակայ են մօտ 25 հոգի:

Ահա մեր պատկերը միայն մէկ-երկու կայրի: Ու «օփրտղ կը ճմլի», երբ կը զգաս որ նոյնը կ'իշխէ ամէն տեղ՝ մեր բոլոր գաղութներուն մէջ:

«Ձուլման պայմանները ընդհանուր են՝ ինչպէս Ռումանիոյ, նոյնպէս եւ ա՛յլ գաղութներուն մէջ»— կը գրէ Կալացի մեր լըրատուն:

Ճշմարտութիւն մը, որ դժբախտաբար, կը լսենք ցաւով, բայց կ'անգիտանանք ամէն օր: Կ'անգիտանանք գործնական կեանքին մէջ, չխնայելով, սակայն, մեր ուժն ու եռանդը՝ հրապարակօրէն ճչալու, ճերմակ թուղթին վրայ վայնասուն բարձրացնելու: Եւ որքա՛ն պէտք է շահած ըլլայինք, եթէ նոյնքան ուժով ու եռանդով «ապրինք» նշանախօսքը կիրառէինք մեր կեանքին մէջ, առանց յուսաթափուելու, առանց հոգեկան ընկումի:

«Մեռա՛նք, կորա՛նք» ճիչը ամէն օր լսող ռումանահայութիւնն ալ հաւաքականօրէն ու խաղաղօրէն ոչնչացումին դէմ իրական միջոցներ գործադրելու պարտքն ունի, եթէ, ի հարկէ, չուզեր մեռնի՛լ»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԼԱՆՏՐԻՒԻՆ ՄԱՀԸ

Մարսէյլի բանտին մէջ մեռաւ Փիէր Ռէյ, որ կը յիշուի թէ ամբաստանուած էր կիներ խեղդելու ոճիրներով:

Ռէյ ձերբակալուեցաւ Ալժէրի մէջ ուր փախեր էր պահուելու Մարսէյլի անոր բնակարանին մէջ, առաջին խուզարկութիւն մը երեւան հանեց երեք խեղդուած կիներ: Յիշեալը ամուսնութեան խոստումով կիներ կը հրապուրէր եւ անոնց դրամը կերպով մը իւրացնելէ յետոյ, զանոնք կը խեղդէր ու կը թաղէր հրէշային պաղարիւնով մը:

Իր վերջին զոհը Օր. Ֆոսէ իր աչքերուն առջեւ տեսաւ փորուիլը այն փոսին, որ իրեն պիտի յատկացուէր:

Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Ռէյ գործ ունեցեր էր 150 կիներու հետ: Բայց ան երբեք չխոստովանեցաւ իր ոճիրները: Հարցաքննութենէն խուսափելու համար, կամաւոր ծոմ պարտադրեց ինքն իրեն, եւ հետզհետէ տկարացաւ, այն աստիճան որ բերանը բանալու կարողութիւն չէր մնացեր վրան:

Ռէյ 63 տարու էր: Առաջին կնոջմէն ունեցեր էր 5 զաւակներ, որոնց ամէնէն մեծը 28 տարու է: Բոլորն ալ ներկայիս կ'ապրին Ալճերիա:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկեան նոր ձերբակալութիւններ եւ վտարումներ

Թայմզի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ամբողջ համայնավար կուսակցութիւնը յուզումի մէջ է այն ցնցումէն ի վեր, որ սկսաւ Ստալինի 10 օր առաջ Մոսկուայի մէջ խօսած ճառէն յետոյ: Բոլոր անոնք, որոնք համակիր կ'երեւան նոր ընդդիմադիր աջ թեւին, պաշտօնանկ կ'ըլլան: Վերջին օրերս ալ շատեր վտարուեցան կուսակցութենէն:

Անցեալ ուրբաթ Լէնինգրադի մէջ կարգապահական յանձնաժողովը երկրորդ անգամ ըլլալով կուսակցութենէն վտարեց կարգ մը նախկին ընդդիմադիրներ, որոնք մեղայի եկած եւ քանի մը ամիս առաջ վերստին կուսակցութեան մէջ ընդունուած էին: Կուսակցական կեդրոնի մը 41 պաշտօնեաներէն 39ը կարգապահական պատիժներու ենթարկուեցան, որոնց հինգը կուսակցութենէն վտարուեցան իբրեւ «անուղղայ ընդդիմադիրներ»:

Բացի կուսակցութեան մաքրագործումէն, հալածանքներ տեղի կ'ունենայ կառավարական հիմնարկութեանց մէջ: Արխանգէլի շրջանին մէջ 200 պաշտօնեաներ հրաժարեցուցուեցան իբրեւ քաղաքականապէս անվստահելի եւ կասկածելի ու հակայեղափոխական անցեալի տէր:

Կարմիր բանակի հրամանատարներէն եւ Յեղափոխական Զինուորական Խորհուրդի անդամ Բուբնոֆ հալածանքի մը մէջ ակնարկեց այն ջանքերուն, զորս գործ կը դնեն ընդդիմադիրները՝ զինուորներու միտքը պղտորելու համար: Հալածանքը քուէարկեց բանաձեւ մը՝ պահանջելով միջոցներ ձեռք առնել «Տրոցկիի քայքայիչ ազդեցութեան դէմ՝ բանակին մէջ»:

«Կոմս Ցէփլին» կտրեց Ատլանտեանը

«Կոմս Ցէփլին» յաջողութեամբ կտրեց Ատլանտեանը՝ եւ երէկ կէսօրին հասաւ Իռլանտայի վերեւ: Օդը նպաստաւոր էր եւ դեկաւոր օդապարիկը կը թռչէր ժամը 110 քիլոմեդր միջին արագութեամբ: Այս գնացքով, հրամանատար Տոքթ. Էքէնէր կը յուսար Ֆրիտրիխսհաֆէն հասնիլ երէկ իրիկուն:

Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, Ցէփլինը սաստիկ փոթորիկի բռնուեցաւ Տեղատարափ կ'անձրեւէր, իսկ ատեն ատեն ընկոյզի մեծութեամբ կարկուտներ կը մտրակէին օդապարիկը, որ այս անգամ երբեք չվնասուեցաւ:

Ամերիկացի օդանաւորդ սպաները, որոնք իբրեւ ճամբորդ կը գտնուին օդապարիկին մէջ, անթելով խանդավառ հեռագիր մը ղրկեցին ամերիկեան իշխանութեանց, յայտնելով թէ մինչեւ 4—5 տարի կարելի պիտի ըլլայ Ցէփլինով անդրատլանտեան կանոնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատել:

⁘ Ամբողջ ամերիկեան եւ գերմանական մամուլը կը խօսի Քլարէնս Թէրհիւն պատանիին վրայ, որ յաջողած էր աննշմար սպրդիլ Ցէփլինին մէջ: Այժմ օդին մէջ կերակուրի պնակները կը լուայ եւ ճամբորդներու կօշիկները կը ներկէ: Բոլորն ալ լաւ կը վերաբերուին իրեն հետ: Շթութկարտի ամերիկեան հիւպատոսը, որ ճամբորդներուն մէջ է, խոստացած է ամէն կերպ աջակցիլ պատանիին, որ Ամերիկա կարենայ վերադառնալ: Քլարէնս միայն յիսուն տոլար ունի գրպանը: Արկածալից կեանք ունեցած է: Հայրը անձնասպան եղած է՝ մայրը սպաննելէ յետոյ: Անկէ ի վեր որբահար է ճամբորդութեան: Անկէ առաջ գաղտագողի մտած էր ամերիկեան մարտանաւի մը մէջ, որ Ալասքա կ'երթար: Քանի մը ամիս Ալասքայի մէջ գետնաձնձոր կեղուելով ապրուստը ճարեց, յետոյ Սան-Ֆրանչիսքօ գնաց՝ գաղտնի մտնելով շոգենաւի մը մէջ, որ Հավայի կղզիները կ'երթար: Վերջերս իբրեւ դռնապան ներկայ եղած էր Թընի-Հինի կռփամարտին, 1000 ֆրանքնոց աթոռի մը վրայ նստած: Հինգ տոլար տուգանք պիտի առնուի իրմէ:

Թուրքիա, Յունաստան եւ Իտալիա

Թանի Հռոմի Թղթակիցը կը գրէ.—

Կը յիշուի թէ Փարիզ եւ Հռոմ կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին, Վէնիզելոս քանիցս յայտնեց թէ կ'ուզէ համաձայնութեան մը գալ Թուրքիոյ հետ: Աթէնք հասնելուն, Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները վերսկսան աւելի մեծ թափով եւ Թուրքիոյ հելլէն դեսպան Փափա Աթէնք կանչուեցաւ վերջին հրահանգները ստանալու համար: «Ճոռնալէ տ'Իթալիայի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ իրապէս համաձայնութեան մը նախօրեակին կը գտնուին:

«Մասնաւորապէս, կ'ըսէ, վստահութիւն կայ Թուրքիոյ հանդէպ: Հռոմի տեսակցութեան ատեն Մուսոլինի անշուշտ Վէնիզելոսի յայտնած է թէ օգտակար է անհաշտ չըլլալ: Հռոմ չափաւորութեան եւ հաշտարարութեան խորհուրդներ տուած է միշտ Էնկիւրիի եւ Աթէնքի. սակայն ստոյգ է որ Մուսոլինի-Վէնիզելոս ուղղակի տեսակցութիւնը իր արդիւնքն ունեցաւ՝ աւելի հաշտարար դարձնելով Աթէնքի կառավարութիւնը: Հոս այնպէս կարծուեցաւ թէ Փարիզ կ'աշխատի չէզոքացնել ջանքը Հռոմի, որ սակայն կը ձգտի խաղաղութիւնը ապահովելու Միջերկրականեան Արեւելքի մէջ: Յետոյ հասկցուեցաւ, որ հելլէն վարչապետը չէր կրնար փոխել իր ծրագիրը, որ կը ձգտի քաղաքական տեւական կացութիւն մը ապահովել իր երկրին, ծրագիր, որուն իրականացման համար նախապէս պէտք է կնքուի հելլէնեւթուրք համաձայնութիւնը:

Դիտելի է, որ Միջերկրականեան երեք պետութեանց՝ Իտա...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ի՛նչ կ'ուզէք ըսէք, քիչ մը ամէն մարդ կը ցանկայ անմահ ըլլալ:

Մէկը, իբրեւ Աքիսողոմ աղա, մէկը իբրեւ ճարտարագէտ, ուրիշ մը իբր զինուորական, չորրորդ մը իբր *ալէմդրպաշ* հոգաբարձու, եւ այսպէս շարունակաբար:

Կ'ըսեն թէ՝ դժուար բան է անմահանալը: Թէ ամէն մարդու տրուած չէ, բացառիկ տաղանդ մը պէտք է եւլն., եւլն.:

Սխա՛լ: Անմահութեան ցանկացողը միտքը դնելու է, եւ առնոր ձգտելու է միշտ: Սպասելու է. առիթը անպայման պիտի ներկայանայ եւ անմահութեան ճամբան *առիթն* իսկ է:

Մաթուսաղա, որ անմահներուն կարգէն է, քանի որ միշտ կը յիշուի իբրեւ երկարակեաց եւ առողջ մարդ, տիպար ցոյց տրուելով փարիզի 18-35 տարեկան խամրելու մօտ հայ երիտասարդներուն, իր ճարպիկութեա՛մբ էր որ այդպէս եղաւ...: Ժամանակը անանկ բերած էր: Որովհետեւ ո՛չ մէթրօ կար, ո՛չ օդանաւ, ո՛չ ալ ինքնաշարժ, հանգի՛ստ ապրեցաւ իր տեղը: Առիթէն օգտուեցաւ, որքան ատեն որ պէտք էր անմահանալու համար:

Դիոգինէս, իր ծածած կարասին մէջ, առանց բնակարանի հոգը ունենալու եւ արուարձանի մեր հայ եղբայրներուն պէս նոր տուն շինելով տքնելու, կամ իր մօտ յապտերով մեծ բա՜ն մը ըրած է արդեօք: Մարդիկ անմահացուցած են զինքը Աղեքսանդր Մեծի պատասխանած համարձակ մէկ խօսքին համար. «Մի՛ խափաներ արեւս»:

Պիղատոս, որ երկու հազար տարի առաջ Հրէաստանի գաւառական մէկ պաշտօնեան էր, ի՞նչ գործ տեսած է, բացի, մեզի պէս ձեռքերը լուալէն: Եւ դեռ կ'ապրի ու պիտի յիշուի, այնքան ատեն որ Քրիստոս անգամ մըն ալ գայ, եւ ուրիշ դատաւորի մը հետ գործ ունենայ...:

Հապա փօթեմքի՞նը: Ինչո՞ւ կը յիշեն զինք, ամէն առթիւ «փօթեմքինեան գիւղեր» ըսելով: Պատմութիւնը ուրիշ բան չաւանդեր այդ զինուորականին մասին, բայց եթէ խաբեբայութիւն մը: Օգտուելով կատարինէ թագուհիին աչքի եւ... սրտի տկարութենէն, իր իշխանութեան տակ եղած խրիմի շրջանին մէջ սուտ, թուղթ-խաւաքարտէ գիւղեր շինել կուտայ եւ թագուհիին կը ներկայացնէ իբրեւ շէն, իրական գիւղեր:

Ինչպէս կը տեսնէք, այնքան անմատչելի չէ անմահութեան գաղտնիքը:

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ այն բոլոր Հայերը, որոնք Ռումանիա ծնած են պատերազմէն առաջ թէ յետոյ եւ սակէ օտար պետութեան հպատակ չեն, այսուհետեւ չպիտի ենթարկուին Աշխատանքի Նախարարութեան: Անոնց բնակութեան եւ այլ գործերով պիտի զբաղի մասնաւոր յանձնաժողով մը, կազմուած Ներքին Նախարարութեան կողմէ:

ՃԱՓՈՆԻ մէջ մարտէն ի վեր ձերբակալուած են 1500 համայնավարներ, որոնց 500ը վերջերս:

ԹՈՒՐՔԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ ձեւափոխութիւնները, աւելի ճիշդ մարթափոխութիւնը Քէմալի ձարակին տակ, միջազգային հետաքրքրութեան առիթ տուած է։

Շատ բնականօրէն ամէնէն աւելի այդ մարթափոխութեամբ հետաքրքրուողը մենք պիտի ըլլայինք։ Որովհետեւ, երէկ մենք էինք որ Թուրքը եւ Թուրքիան մեր աչքին թողուցինք ֆէսի տակ փաթթոցով, մէշրէքսէններով, արաբական տառերով, չէրիաթով, վանդակի մէջ եւն.։

Թուրքին հետ մեր դարաւոր համակեցութիւնը, մեզի համար հոգեբանօրէն այնպիսի վիճակի ծնունդ տուած է, որ Թուրք ըսելով մեր միտքը կուտայ խալամը, խալամով ֆէսն ու փաթթոցը, վանդակն ու չէրիաթը, եաթաղանը։ Ասոնք Թուրքը եւ Թրքութիւնը յատկանշող արտաքին ձեւերն են, որոնք բնատուր չեն, այլ ստացական։ Որոնք Թուրք-ազգային չեն, քիչ մը արեւելեան-իսլամական են։ Դեռ այսօր ալ դրեթէ անկարելի է երէկի իմ դրացի Ահմէտճիկն ու Մէհմէտճիկը մտաբերել, երեւակայել առանց ֆէսի ու փաթթոցի, առանց էնթարի-շալվարի, առանց մէջքի Թարապուլուս գօտիի, առանց եէմէնի-փօսթալի, ղլխարկով, տափատով, օձիք-փողկապով, կօշիկով, կնդտաւ մօրուքը խուզուած, մազերը սանտրուած, Զուիցերիոյ քաղաքային օրէնքները մարսած, իր սուլթան-խալիֆան մոռցած։

Այո՛, Ահմէտճիկին ծանօթ, անոր հոգեբանութեան ծանօթ, զայն գիւղի մէջ տեսած մարդու համար, անկարելի է հաւատալ եղած մարթափոխութեան։ Անատոլուի համատարած տգիտութեան, նախապաշարումներու, մոլեռանդութեան, Թունդ իսլամութեան, ասիականութեան մէջ, որ կը նշանակէ անշարժութիւն, առանց յառաջդիմական քայլ մարդկօրէն անհասկնալի է։

Անհաւատալի ըլլալով հանդերձ, կատարուած փոփոխութիւնը իրողութիւն է, իսկ փաստը յաճախ աւելի զօրաւոր է քան նոյնիսկ ճշմարտութիւնը։ Ուրեմն՝ մենք պարտաւոր ենք փաստին նայիլ բաց աչքով։

Թրքական երէկի տարազը իսլամական - արեւելեան էր։ Այսօրուան նորաձեւ տարազը քրիստոնէական-արեւմտեան է։ Մենք հարցին պիտի նայինք այս ուղղութեամբ։ Թուրք ժողովուրդը՝ իր ստուարագոյն զանգուածներով ընդունա՞ծ է քրիստոնէական - արեւմտեան մշակոյթը մարսելու Թէ ոչ։ Քրիստոնէական-արեւմտեան մշակոյթը, ի՛ր էական ցեղային-ազգային յատկանիշերէն զատ դարերու ընթացքին հանդէս եկած է նաեւ մարդկայնականութեան ուշադրաւ ու բնորոշ լայն շունչով։ Այդ բարձրագոյն շունչն է որ փրկած է արեւմտեան մշակոյթը ժամանակի, նիւթի ու տարածութեան տարրալուծող ալիքներէն։ Ատով է որ արեւմտեան ցամաքամասի ոեւէ մասին վրայ ստեղծուած ոեւէ լուրջ արժէք հարազատ նկատուած է բոլոր մասերու, բոլոր լեզուներու եւ բոլոր ցեղերու, ազգերու համար։

Ահա ամէնէն վիրաւոր կողմը Թուրք յեղաշրջումեան։ Ինչ որ արտաքին է, ձեւական է, զուրկ է նշանակութենէ, կ'ընդունին, ձեւերը բոլոր կ'որդեգրեն, մինչեւ անգամ հանրապետական վարչաձեւի տակ կը մտնեն, ու ձեւերուն ենթադրած ոգին անողոք խստութեամբ կը հալածեն։ Ընտրութիւններու ժամանակ, նմոյշի համար մէկ հատիկ ընդդիմադիր անգամ չեն Թողուր։ Խալքն է տէրը երկրին իրաւապէս, խալքին տէրը Քէմալը փաստօրէն։

Եթէ ըսենք Թէ Թուրք մշակոյթ գոյութիւն չունի, գուցէ վերապահուի առարկութեան։ Բայց, ո՞վ կրնայ ժխտել Թէ Թրքական չքաւոր, իրացուած մշակոյթը զուրկ է մարդկայնականութենէ։ Թէ Թուրք մշակոյթի մէջ տառապէս կը բացակայի մարդկային գաղափարը, խղճմտանքի ձայնը, արդարութեան, եղբայրութեան, հաւասարութեան խօսքը։ Թէ Թուրք երբէք գրականութեան մէջ մարդկային ծով տանջանքի, արիւնի, արցունքի հանդէպ անգամ կարեկցութեան ձեւի տակ համակրանք չկայ։ Թէ անշահասէր, զուտ հոգեկան գեղապաշտութիւնն ալ չկայ, գեղեցիկը տակաւին իրենց համար էգն է, որ կ'երգուի ու կը գովաբանուի միայն տիպանքի համար, ասոնք տարրական են։ Թէ Թուրք հագիէն տակաւին ըմբոստ, ազատասէր ՚երգ Թռած չէ։ Թէ Թուրք բովանդակ մշակոյթին մէջ, ազատութեան գաղափարը «Նուրան»ի գաղափարն է, խալամի իշխելու, Թուրքի տիրելու եւ կառավարելու անհրաժեշտութիւնը, եւ ոչ-Թուրքին, ջարդուածը (դեռ քրտական լեռները արիւնով կը ներկուին)։

Կարճ կապելով, այս բոլորէն յետոյ, չի կրնար գտնուիլ ոեւէ մէկը, մանաւանդ Հայ, նոյնիսկ բոլշեւիկ Հայը, որ կարենայ ձեզի ապացուցանել Թէ Թրքութիւնը կրնայ մարսել արեւմտեան մշակոյթը։

Թրքական հոգիի եւ արեւմտեան ժողովուրդներու հոգիին մէջ, ցարդ ոեւէ հանդիպութիւն չէ տեսնուած։ Նոյնիսկ եթէ ընդունելու ըլլանք որ մարդկային հոգիի մեկնակէտը միեւնոյնն է, ապա ուրեմն պիտի աւելցնենք, որ ընդհանուր ազգերու հոգին դէպի լայն մարդկայնացում եւ ռամկավարացում կ'երթայ, դէպի ազատ ու տարօրէն գեղեցիկ նոր հորիզոններ կ'երթայ, շարունակ հետամուտ ստեղծագործելու, շինելու, նորանոր արժէքներ կերտելու։ Թուրքի հոգին կ'երթայ առհաւութեամբ դէպի ցեղայնացում, դէպի միջին-կեդրոնական Ասիա, ու հոն երթալու կերպը ոչ Թէ Քաինջն է, այլ բոպիկ քալուածքը իրենց «փառապանծ» նախահայրերուն, Լէնկթիմուրի եւ Ճինկիզխանի արիւնոտ հետքերով։ Զիա Կէօք Ալփ պէյի հրաշունչ քերթուածները տարփողանքնեն մարդկային արքածուած զանկերու, արիւնի։ Ան տողընդմէջ «հեծկլտացող» մայրեր կը տեսնէ Անաիոքէն Սմբդանտ ու Թաշքէնտ։ Լացի հանդէպ արիւնի իր բարկաճայթ հրաւէրի ժամանակ, գութի կամ կարեկցութեան ո՛չ մէկ խօսքի կը հանդիպիք անոր հատորներուն մէջ, «հացի», լոյսի եւ ազատութեան երգիչ Դ. Վարուժանի մասին, որուն գանկի ոսկորներուն վրայ կը տեսնէք հեռուն «հեծկլտացող» մայրերը։ Մինչդեռ արեւելեան-հնդիկ ազգային տարազով Եւրոպան պտըտող Թակորի պարտէզին մէջ միջազգային անստգիւտ ծաղիկներ կան, հնդիկ խորհող-բանաստեղծի երգերէն կը հոսի տաքուկ շունչ մը խորապէս մարդկայինու Խալեամի, Հաֆըզի (որոնք նոյն եւ աւելի միջնադարեան տարազներն ունէին) երգերն ու խոհերը կը կրեն մարդկային դրոշմ եւ լեցուն են ըմբոստութեան շունչով։

Մարդկային պատմութեան աւելի վաղեմի ժամանակներուն երբ մարդիկ իրենց մեծութիւնը ծածկելու համար Թզենիի տերեւը ունէին, Հոմերոսները, Սոփոկլէսները, Արիստոտէլ, Պղատոն, Սոկրատ եւայլն., դարեր առաջ համամարդկային մշակոյթի սաղմերը կը պատրաստէին։

Կրնա՞ք ցոյց տալ 20րդ դարուն մէկ հատիկ Թուրք, որ իր արենակից Համիտը, Թալէաթի կազմակերպած ջարդերու մասին բողոքի խօսք մը արտասանած ըլլայ։ Ամէն Թուրք Թուրք է պարզապէս, իսկ իւրաքանչիւր Թուրքի մէջ դիշատիչ գազան մը կայ, առհաւոր ժանիքներով։

Թուրքին համար բացարձակապէս անմարսելի է եւրոպական մշակոյթը։ Դժբախտաբար, հիմա ի վիճակի չեմ ցոյց տալու այլապէս այս փաստը։ Թուրք ինքնուրոյն գրականութիւնը զուրկ է մարդկային դրոշմէ։ Ակնարկ մը նետեցէք եւ ցանկը կազմեցէք Թուրք Թարգմանական գրականութեան։ հոն պուլվառներու վիպական գրականութենէն դուրս, բան չէք գտներ, իսկ եթէ Շէյքսփիրին հանդիպիք կամ Հիւկօի «Թշուառներ»ուն, անոնք ալ Թուրքիոյ մէջ ընթերցող չունին։

Թուրք ցեղը կոյս մնացած չէ։ Դարերու ընթացքին բազմաթիւ ուժեղ, խելացի, ընդունակ տարրեր, Հայ, Յոյն, Չէրքէզ, Քիւրտ, Պարսիկ ձուլուած են անոր մէջ։ Այդ ինչ կաղապար է Թուրք ազգային կաղապարը՝ որ իր մէջ ձուլած տարրերը խակապէս կը Թրքացնէ, և անոնց բնական ստեղծագործական Թափը կը խարտակէ։ Զանոնք կը վարակէ իր ցեղային վայրագ բնազդով։ Միջին դարուն ծովահէններ կային, հիմա հետք չունին։ Թուրքը՝ Մերձաւոր Արեւելքի անուղղայ ցամաքահէնն է, որուն հոգիին վրայ ոչ մէկ ներգործութիւն պիտի ունենայ մարթափոխութիւնը որ ժամանակաւոր է, կամ ամէնէն շատ Պոլիսէն Էնկիւրի նեղ գիծ մը պիտի մնայ։ Բայց, նոյնիսկ մնալու պարագային, տեւելու դէպքին, պիտի մնայ արտաքին։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

(Վերջը յաջորդով)

ՆՐԴԻՍԱՆՔ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԿՆԵՐՆ Ի ԳԱՂՂԻԱ

(Ազգ. Սօցիալական Թէզիմներ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Խաղաղ լուսնակ գիշեր էր...

Արարատեան կիսաշխարհը խոր նիրհի մէջ կը յօրանջէր. միայն կոտայքի առապարներու վրայ, երկնքի չղթայէն կախ ընկած, Լէնինեան կանթեղը իր պաղ շողերով կը լուսաւորէր ամենուրեք։

Կոմունարներու այգու հաւնոցէն աքլորը գիլ կանչեց կո՜ւ-կու՜-լի-կո՜ւ...

— Եա՛ Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ — պատասխանեց Ս. Էջմիածնի փութկապան - կոմիսար Գր. Վարդանեանը, Թռաւ նստաւ անկողնի մէջ. երեսը խաչակնքեց, հանեց գիշերանոցն ու հագաւ իր հնամաշ հնչակեան լաթերը. փչեց խցիկին ճրագը, դուռը կողպեց ու նստաւ կառքը, ուղղակ կայարան։

— Կո՜ւ-կու՜-լի՜-կո՜ւ, խօսեց աքլորն երկրորդ բերան։

— Եա՛ Մոկաց փութկու Ս. Գէորգ, ըսաւ Գ. Մուսայէլին ու հագաւ սապօկները, վերցուց ուբեմտաշայ փողատէր աշխատաւորներու սեւ աչաց համար պատրաստուած ֆիլմը, կ. խեց ուսէն, ձեռին բռնեց ճամբորդական կօսը ու վազեց.— Ո՛վ Ս. փութկի դու հասնես մեզ օգնութեան, դաշնակներու ծովից-ծով փոթորիկներէն պարզերես պահես...

— Կո՜ւ-կո՜ւ-լի՜-կո՜ւ, կանչեց աքլորը երրորդ բերան։

— Եա՛ Թիֆլիսի Մամա-Դաւիթ, մրլտաց Որամայիս Երզնկեանը վրացերէն, նստաւ օթօն, ուղիղ քշեց Երեւանի կայարանը, որ ճամբայ հանէ կառախումբը մեկնող նուիրակները։

* * *

ԱՐՏԱՄՈՒՄ

Գնացքը շոգիի վրայ կը ճչար . . .

Երզնկեան, երբեւ Հայաստանի «Հօկ»ի կեդր. Վարչութեան նախագահ, ոգեւորեալ հեռուեալ ճառը արտասեց ճիչով մը.

— Ընկեր Նուիրակներ, մեր ողջոյնները կը տանէք արտասահմանի հայ ժողովրդին (ձայնը իջեցնելով) Ռամկավարներու եւ բարեգործականի չէֆերուն (երկաթուղու մշակները տեսնելով բարձր) նաեւ պրոլետարիատին։

Մեր ողջոյններու հետ, ահա ձեզ հետ կ'ուղարկենք եւ մեր նուէրները վագոններով։ (մատնանշելով ապրանքի վագոնները) առանք լիքն են ձեր առաքելութիւնը օգտուէտ դարձնելու բոլոր տարրերով։ Թւական եւ փաստական։ Թող տեսնեն Հայաստանի պրոլետարիատի ուժը եւ Թող «կարմրին»... (այստեղ յիշեց իր հօգեւոր ծնող ժորդանիայի եւ սաստիկ կարմրեց).

Ընկերներ,

Մէկ վագոն «Նիւթեր» Շիրակի կանալի եւ Զորագետի հիդրոկայանի մասին...

Մէկ վագոն «Ծրագիրներ» Ղռերու ռռոգման եւ ճահիճներու չորացման մասին...

Մէկ վագոն «Հեռանկարներ» Արթիկի տուֆի եւ կառուցելիք երկաթուղու մասին...

Մէկ վագոն «Ծրագրուած է, պիտի շինուին» շէնքերու նոր յատակագիծներ...

Ահա եւ մեր վերելքն ու վայրէջքը ցուցադրող ֆիլմը, զոր կը տանէք ձեզ հետ։

Ահա Նոր Մալաթիոյ տասը տնակներու պատկերները, Նոր Խարբերդի պալատները, Խատորջուրի կօմունայի փառաւոր վախճան, որտեղ մէկ անգամ էլ պարտւեցան «Դաշնակցական Նացիոնալիստական իդիոլոգիայի կրողները»։ «Այդ տեղ կ'արծարծարծուէր հայահաւաքման ռէակցիոնեւ հակայեղափոխական միտք» եւ այսօր Թողեց մեղ քանդել խատորջուրի որջը։

Խօսեցէք Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչներին, որ բոլորի համար անկոխ գետիններ կան՝ պատրաստ, Թող գա՛ն, շուտ գա՛ն... Նոր Զէյթուն, Նոր Իզմիր, Նոր Ատանա, Նոր Դուարպէքիր... ձեզ կը սպասեն։

Երթա՛ք բարով, երթաք բարով, ընկերներ։

* * *

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՕԴԱՆՑՔԸ ԿԸ ԲԱՆԱՅ

Բարի լոյսը բացուելուն պէս, կոմիսարապետ Սահակը՝ մէկ քանի անգամ իր նեղարանի լայնքն ու երկայնքը չափելէ յետոյ, բացաւ լուսամուտի «փօրթուշկան» ու ռուսերէն հրամանագրեց — Բացէ՛ք Հայաստանի հիւսիսային օդանցքը՝ մեկնող նուիրակներու առաջ — ապա շտապով գրեց հետեւեալ անձնական «զապիսկա»ն.—

«Ընկ. Վարդանեան,

«Գրիգոր ջան, քեզ զուրպան, կտակներու հարցին շուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել-բանւորա-գիւղացիական հայրենիքը պէտք ունի այդ գումարներին։ Այլ հարցերի մէջ ոնց կ'ուզեն Թող անեն. յառաջիկայ աշնան կամ գարնան 100 բնտանիք կրնանք ընդունիլ մեր երկիրը։ Ուրիշ խոստումներ չանես։

«Հօկ»երէն հաւաքիր երկու տարուայ պարտքերը. դոլլարի վերածելով շտապ դրկիր Մոսկվա, ուր կը լինեմ մօտ օրերում։

Նորէն եւ Նորէն յիշեցնում եմ կտակագրամներն եւ կտակները չմոռանաս։

Կոմունիստական բարեւներով
Ս. ՏԷՐ-ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

— Ո՜վ չարոց Չարխափան կարմիր Ըշտարան (*), դու ուժ տաս մեր Գրիգորին, ըսաւ ու ծրարը փակեց։

ՀԱՅ-40

(*) Այս խօսքերը Սահակը սովորել էր իր ծանուցեալ քահանայ հօրմէն, որ ամէն անգամ աշխատանք մը սկսելուն միշտ կը կրկնէր ծիւատով լի։ Սահակը մանկութենէն կրած այդ տպաւորութիւնը չէր մոռցեր։ Ըն ալ յաճախ մեքենայի պէս կը կրկնէր իր բազմերախտ հօր Տ. Գաբրիէլի խօսքերը եւ միշտ կը սխրէր։

ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՒԵՐԸ

Աթէնքէն գրուած մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (19 հոկտ.)

— Հոս Յունաստանի մէջ յաջորդող տարիները՝ տնտեսական տեսակէտով՝ միշտ անցնող տարիները փնտռել կուտան ու այս վիճակը անմիջապէս, ամէնէն առաջ կ'անդրադառնայ ու կ'ազդէ ուսուցիչներուն վրայ։ Ժողովուրդը տնտեսական նեղութիւնը զգալուն պէս իր հացէն, սրճուռէն ու վայելքէն դեռ բան մը չպակսեցուցած՝ անմիջապէս կը սկսի իր ազգային պարտականութիւններուն մէջ Թերանալ, վարժարանի տուրքը մոռնալ կամ շատ քիչ բան վճարել. օրինակին տուրքը 11 դրախմի է, օրական մէկ կամ երկու տուփ սիկարի դրամը անպատճառ կը վճարուի, բայց ուսմունքի, զաւակներուն դաստիարակութեան դալուն պէս, տնտեսական տագնապը կը յիշեցնեն, հաշուող կ'ըլլան, շաբաթական 10 դրախմին աչքի կ'երեւայ եւ կ'աշխատին կարելի եղածին չափ քիչ կամ վար սակով վճարել։ Այս մտայնութեամբ տոգորուած են հարուստներն անգամ, որովհետեւ ուսուցիչը շօշափելի բան մը չի տար, հետեւաբար պէտք է կարելի եղածին չափ քիչ վճարուի։ Այս մտայնութեան արդիւնքը յառաջ կը բերէ ուսուցչութեան անվերջ Դողդոջան, եւ մարդիկ տասն անգամ կ'անիծեն այդ ասպարէզը։

Ուրիշ ցաւ մը.— Այս ազգին օտարամոլութիւնը, օտարին հըպատակութենէն չլանալը։ Ի՞նչ որ օտարինն ու օտարէն է՝ լաւ, ինչ որ Հայունն է՝ վար ու անարժէք կարծելու մտայնութիւնը կը սպաննէ մեզ։ Միջսի ազգային վարժարանէն։ Ամէն տարի շրջանաւարտներ կ'ելլեն եւ օտար միջնակարգ վարժարաններ յաճախողները սիրով կ'ընդունուին եւ գովեստի կ'արժանանան այդ հաստատութեանց ուսուցիչներէն։ Ամիկա անարժէք կ'երեւայ եւ անտես կ'առնուի մեր հայրենակիցներուն կողմէ։ Մեր գիմացը բողոքականներու վարժարանը կայ, ուսուցչական կազմի արժանիքով մերինէն վար, ծրագիրը աւելի թեթեւ։ Ամէն առաւօտ աշակերտութիւնը ժողովարան կը տանին, ամէնուն Աստուածաշունչը կուտան, մանաւանդ Հին Կտակարանի գլուխ ճաթեցնող մասերը իբր կրօնի դաս կ'աւանդեն, մեծ եղող եւ նուրբ ձեւերով մարդորսութիւն կ'ընեն, հաճոյանալու համար՝ ծնողներուն եւ անյաջողներուն ալ շրջանաւարտի վկայական կը յանձնեն։ Կոյր Հայը ասոնք չի տեսներ կամ ներողամիտ աչքով կը տեսնէ, որովհետեւ այդ վարժարանին անունը ամերիկեան է։ «Զաւակդ ո՞ր վարժարանը կը յաճախէ» հարցուած ժամանակը՝ մայրը «Ամերիկեանը» պիտի պատասխանէ սանկ պարծանքով մը, «ազգային վարժարանը» պատասխանած ժամանակը անշուշտ կ'երեւայ իր աչքին, պզտիկցած կը զգայ ինքզինքը, մինչդեռ զաւակը կամաց կամաց ազգութենէ կ'ուծանայ, կ'այլասերի, առած ուսումը ազգային վարժարանին տուածէն ալ քիչ կ'ըլլայ։ Որո՞ւ հոգը...

Այս տարի կաթոլիկ վարժարան մըն ալ բացուեցաւ հոս եւ եկեղեցի մը շինուեցաւ Ս. Լուսաւորիչ անունով։ Կալաւին մէջ 80—90 տուն հայ կաթոլիկներ կան, մինչդեռ շինուած վարժարանը որ Հռոմի պրոպագանդայի դրամով գլուխ ելաւ, հոկայ շէնք մըն է, 400 աշակերտ առնելու կահ ու կազմածով. այս ալ սահուն գետին մըն է Հայուն անփորձ ու անմեղ զաւակներուն ոտքը սահեցնելու։

Այս վարժարանին համար վարձուեցան լուսաւորչական ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, լեցուն Թոշակներով, գլխաւորութեամբ Զաքար Զաքարեանի, որպէսզի անոնք ալ իրենց եռանդով այդ կաթոլիկ վարժարանը քաշեն տանին իրենց ծանօթներու զաւակները։ Այս մարդիկը, փոխանակ իրենց ուսուց… րին մէջ մնալու, ձեռքով… նեաուեցան ասպարէզ… փառաւոր շէնքին… Թիւնները գովեցին, վա… կով եւ մինչեւ իսկ ծրի… խոստումներ շռայլեցին… մեր վարժարանն ալ ան… ները ծրի կ'ընդունի։ Իրե… ջանաւարտները խալախ… լէժները դրուելու գիր… ներէն ճառեցին, կաթոլ… կիններ հայ մայրերու… պագանդ ըրին կաթոլիկ… ներու, Կաղանդին, Ծնունդ… Թոլիկ վարժարանը… տողց կօշիկ, հագուստ… ուելու որոշումին մասին… չեւ հիմա ազգէդ ի՞նչ… սարաններով, ազգութեան… փարին դէմ որոշմներ… Ուսուցչութիւն, … Թիւն եւ հոգաբարձութ… ծի լծուեցան, Թաւոլիկ… եղաւ ժողովուրդին փ… գային վարժարանին… ցին, մատնանշուեցան… դաւերը եւայլն։ Վերջ… ուած բոլոր աշխատ… զանազան ճակատի վր… ցան իրենց լաւ արդիւն… Թոլիկ վարժարանը… գրուած աշակերտներ… մասը դարձան եկան… վարժարան եւ հիմա… ւոր աշակերտութիւն մը… է հոն մերիններէն… ծամասնութիւնը հայ… յոյն կաթոլիկներու… ւակներ են։

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԷ…

Այս խորագրին տակ… խալիլ Ցիքըէթ կը գր… մէջ (20 հոկտ.)

Վերջին օրերս… փիլսուռաքիի վեց շաբաթ… մանիոյ մէջ բնակիչ… մանիոյ քաղաքական… րական վարիչներուն հետ… ցիլը, միեւնոյն ատեն… զօրավար Լը Ռոնի… եւ Դանուբեան երկիր… կատարած պտոյտներ… տան Թէ Եւրոպայի… մթնոլորտը շատ հաճելի… ծառ չէ։

Քաղաքական եւ… բոլոր այս գործուն… նպատակն է պատրաստ… Ռուսիոյ հետ տեղի… պատերազմի մը գոր… Արդէն Մարաշալ… Ռումանիա ճամբորդութ… Թիւ՝ Պեսարապիոյ եւ… նայի խնդիրները… յայտարարեց Թէ Ռուսի… պատերազմը… ձեւով կացութիւնը բոլո… սպառնեց։

Այս հոսանքին… տեսնենք Ֆրանսան… ճար չէ որ Ֆրանսա… նակցութիւն մը կ'ուզ… կերպել եւ Լեհաստան… մանիան իր կողմը… առաջ կը քշէ գաղափ… Ռուսիոյ պզտիկնալը… խիստ կենսական կը… հետեւ այժմ Ռուսիան… հագրական եւ քաղաքակ… սակէտով Գերմանիոյ… բարեկամն է։ Ֆրանսայի… պահանջէ, որ ապագա… ունենալիք պատերազմի… Թացքին Գերմանիա… ըլլայ իր արեւելեան… Մինչդեռ զօրաւոր… Լեհաստանը կրնայ… զօր միայ Գերմանիոյ… Հետեւաբար, Ռուսիան… ընել կը նշանակէ… պագան ապահովութեան… ներ ցնել. Ֆրանսա… կարեւորութիւն կ'ընծայ… բայնայի անկախութեան… եւ անկախ Ուկրայնա… բուստ ախրանջները… սակ մը գրաւ ըլլալ…

-սփայէն ունեցած պա-

-ան Ռուսիոյ բաժանումը
-ի Ուկրանիոյ անկախու-
-է որ անդի պիտի ունե-
-ալ հետեւ առանց Ուկրայ-
Ռուսիա մը դարձեալ
-եան ...արտափագղու ուժ
-ներկայացնէ։ Ուստի, Ֆրան-
-երուն մօտ կը կազմէ
-ստանի, Ատրպէջանի եւ
-նի անկախու'իւնը, ինչ-
-եւ Սիպերիոյ մէջ զանա-
-ականութեանց կազմու-

-րքստանի բամպակն ու
-անի քարիւղը պէտք է որ
Ռուսիոյ հարստութեան
-ը կազմելէ։ Իր ազգա-
-բնական սահմաններուն
-եան վաթսուն միլիոն-
Ռուսիա մը այսօրուան ի-
-կը գտցրի մեծ վտանգ
-ը, եւ Ֆրանսա իր ապա-
-օրուընէ աւելի ապահով
-անել։
-ա Ֆրանսա Բագուի եւ
-հ նաւթերը իրրեւ իր պա-
դէմ ապահովութիւն չի
-ները։ Որովհետեւ Ատրպէ-
-նաւթահորերը շահագործե-
-նալոր հին հարիւրին 50էն
-ն Ամերիկացիներու ձեռքն է
-ի Անգլիացին ալ անկախ Ա-
-անի ձեռքը պիտի գտնուի։
-թէ Ատրպէջան անկախ ըլ-
-նաւթահորերուն մեծ մասը
-ացիները պիտի բանեցնեն
-ական տուրքը Ատրպէջա-
-ի վճարեն։ Ասոր համար,
-ացիները ջերմօրէն կը
-ն որ ազատ եւ անկախ Ա-
-ն մը կազմուի։ Ֆրանսա
-կրնայ անկախ Ատրպէջանի
-կը բանել հովանաւորի այն
-ր անիկա պիտի ունենար
-նայի հանդէպ։ Ատրպէ-
-նաւթահորերէն շահագործման
-ւնք ձեռք բերել եւ նաւ-
-որերը բանեցնել Ամերիկա-
-ուն հետ մրցումի ելլել
-նշանակէր, եւ Ֆրանսա գի-
-ե առկէ օգուտ աւելի վնաս
-անէ ինք։
-սիոյ դէմ խաղացուած
-աղաքական խաղին մէջ
-ը բարեացակամ չէզոք մըն
-հետեւ Անգլիա շատ լօ-
-ի թէ համայնավար
-ը իր գաղթավայրերուն,
-ն Անգլիոյ համար որ-
-եծ վտանգ մըն է։
-լիա լաւ աչքով չի դիտեր
-համաձայնութեան վրայ
-ի գործ դրած գերաիշխա-
-կ եպատճառը որնախապէս
-ն մարաջախտ Փիլսուտս-
քիի առաջարկեց նոր խմբակցու-
թիւն մը կազմել մասնակցու-
թեամբ Իտալիոյ, Լեհաստանի,
Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Թուրքիոյ։

Ռումանիա մերժեց գործակ-
ցիլ Հունգարիոյ հետ։ Ասոր փո-
խարէն Լեհաստան, Ռումանիա,
Չեխոսլաւաքիա եւ Եուկոսլաւ զօ-
րաւոր խմբակցութիւն մը կազ-
մեցին Ֆրանսայի հետ։ Այս խմ-
բակցութեան տկար կողմն այն է,
որ Իտալիան եւ Հունգարիան
չկրցան իրենց բարեկամ դարձնել։
Ֆրանսա նկատի ունենալով այս
կէտը, կ'աշխատի պատերազմի մը
պարագային Չեխոսլաւաքիան Ի-
տալիոյ դէմ հանելով, զայն ան-
վնաս վիճակի մէջ դնել։

Որեւէ այդ պարագային Ռու-
սիա մասնաւորապէս Ռումանիոյ
եւ Լեհաստանի հետ դէմ դի-
մաց կը մնայ։ Ֆրանսա աչք առած
է ամէն կերպով աջակցիլ այս խմ-
բակցութեան։

Միւս կողմէ Ռուսիա ալ տեն-
դոտ գործունէութեան մէջ է։ Ռու-
սիա այսօր 12 սաւառնակի գոր-
ծարան եւ 2000 սաւառնակ ունի։
Ռուսիա անցած տարի քիմիական
ճարտարարուեստին համար ել-
մտացոյցին մէջ դրած էր 120
միլիոն ռուբլի. այս տարի 660
միլիոն յատկացուցած է նոյն նպա-
տակին։ Որեւէ Ռուսիա ապա-
գայ պատերազմներու մէջ թու-
նաւոր կազերով կռուելու կարեւո-
րութիւնը մեծապէս հասկցած է։

Այս զարհուրելի վիճակը պիտի
տեւէ՞։ Կացութիւնը բարուոքելու
օեւէ նշան ցոյց չի տար։ Այս տա-
րի Ռուսիոյ մէջ ցորենի բերքին
նուազութիւնը հակառակ որդ կող-
մը աւելի գործունէութեան մղած
է։ Արդեօք նոր պատերազմի մը
նախօրեակի՞ն կը գտնուինք։ Ցո-
ւեռեաները դժբախտաբար նոր
պատերազմի մը կը սպասեն։ Այս
պատերազմին մէջ Ռուսիոյ յաղ-
թելը, Ռուսերուն համար գաղա-
փարական արժէք մը կը ներկա-
յացնէ։ Ռուսիա կ'երեւակայէ թէ
միայն այդ ձեւով պիտի կրնայ
ամբողջ աշխարհի տիրապետել։

Միւս կողմէն յաղթելը Ներ-
կայի Ռուսիան կրնայ իսկապէս
կտոր կտոր ընել։ Այդ պարագա-
յին շատ հաւանական է, որ աս-
պարէզ իջնեն Հայերը, որոնք տա-
րիներէ ի վեր կը փափաքին գերա-
կշիռ դեր մը խաղալ Կովկասի մէջ
եւ կը մտածե՛ն ամբողջ Ատրպէ-
ջանը իրենց իշխանութեան տակ
առնելով, մեծ Հայաստան մը կազ-
մել եւ Ատրպէջանի ու Ցաղստանի
մէջ Թուրք տարրը բնաջնջելու
քաղաքականութեան հետեւիլ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 29 Նոյ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ կիրակի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Շամոնի կոմիտէի, Վարուժան Ակումբին մէջ։

Սրահը զարդարուած էր անմահ հերոսներու նկարներով եւ եռագոյն դրօշակներով։ Հակառակ նոյն օրը քանի մը թափթփուքներու փորձած խաչաձեւումին, սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ։ Մանաւանդ աչքի կը զարնէր երիտասարդներու թիւը։ Նախագահ ընկ. Ե. Գույումճեան հանդէսը բացաւ, պարզելով տօնին նպատակը։ «Մշակ Բանուոր»էն յետոյ, արտասանեցին ընկերներ Ս. Ընտրիկեան «Դաշնակցութեան Օր»ը, Մ. Թաշճեան՝ Ա. Ահարոնեանի «Ազգային Դրօշակը», եւ Գ. Եղիաեան՝ «Հայկին քեզ եմ»ը։ Մէջընդմէջ եղան երգեր, նուագ եւլն.։ Ընկ. Ճանկէօզեան բանախօսութիւնով բացատրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38 տարուան գործունէութիւնը։ «Դաշնակցութիւնը կը մեռնի միայն այն ատեն, երբ արտասահմանի հայ բեկորները կը հաւաքուին միացեալ անկախ Հայաստանի մէջ։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը խսկական արթուն պահակն է հայ բազմաչարչար ժողովուրդին եւ անոր արդար դատի պաշտպանը»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան ուշ ատեն, խոր տպաւորութեան տակ։

Մ. Թ.

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

ՎԻԷՆ, 29 Նոյ.— Հոկտեմբեր 28ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը մեկնած էր Méximieux: Ընտանիկալ մը եղաւ երբ տղաքը դաշտ իջան։ Երիտասարդ մը մեր մօտ կեցած, մեր խօսակցութիւնը ունկնդրելով կը ժպտէր։ Սուզեցի թէ Հայ է, թէեւ դժուարաւ կ'արտայայտուէր։ Խնդրեց որ «Յառաջ»ի հասցէն տանք։ Մեր զըրպաններու բոլոր թերթերը տուինք իրեն։ Հայրենակիցը 1926ին Ցունաստանէն ընկերութեամբ մը հաշուոյն եկած է եւ կը գործէ ագարակի մը մէջ։ Խառնըցի է։ Կը գանգատի թէ ազգական եւ ընկերներ ունի Ֆրանսա, բայց ոչ մէկէն նամակ կ'առնէ։ Ահաւասիկ հասցէն.— Hovhannes Ghazarian, chez Mr. Gabriel Arappo, Méximieux. Ain:

Հ. Ա.

ՎԱԼԱՆՍ— Լիոնի հայրենակիցներու փափաքին համաձայն, Շապին Գարահիսարի Աբրիանոս Գաշտի Արծիւ Միութեան վարչութեան կողմէ լիազօր ներկայացուցիչ մը զրկուելով, կազմուեցաւ մասնաճիւղ մը։ Այս առթիւ Միութիւնը յարատեւ գործունէութիւն կը մաղթէ նոր մասնաճիւղին եւ իր կարգադիր մարմինին։ Այսուհետեւ ցեղին եւ փոխ տը Շէրիւիի մէջ գտնուած անդամները կրնան որ եւ է պիտոյքի համար դիմել ուղղակի Լիոնի մասնաճիւղին, կեդրոնի վարչութեան հասցէին.— Haroutun Karibian, Rue Jeu de Paume, No 29. Valence (Drôme).

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՒԱՐԸ

Երէկուան թիւով գրած էինք թէ նոյեմբեր 6ին եւ 7ին գերլինի մէջ աճուրդով պիտի ծախուէին Ռուսիոյ գանձերը։ Նախնաւ դրուած առարկաներուն մէջ կան որ կը պատկանին ռուս գաղթական ազնուականներու։ Ասոնք փձռած են թոյլ չտալ որ գիրենք կողոպտեն վերջնապէս։ «Եթէ կը յայտարարեն, գերման դատարանները մեզ չլսեն, խմբովին ներկայ պիտի գտնուինք վաճառման եւ այնքան պիտի աղմկենք որ որ եւ է գործողութիւն անկարելի դառնայ»։

Սակայն, կ'երեւի համաձայնութիւն չկայ բոլոր գաղթականներուն մէջ, որոնց շատերը՝ նոյն առարկաները կը պահանջեն իբրեւ անոնց սեփականատէր։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ՝ անոնց մէկ հաւաքոյթին մէջ, երկու կոմսուհիներ իրարու մազ սկսան քաշել, նկարի մը համար։

Իշխանուհի Կոչո բէյ որ ուղղակի կը սերի Մազեփին որ Պոհարնէէն, կը պահանջէ հինգ կարասիներ, շինուած Պոհարնէի համար եւ Կորրի յեանիի մէկ նկարը։ Ասոնք կը պատկանէին իր ընտանիքին եւ պաւկէ պաւակ կը փոխանցուէին։ (Մազեփին ծնած է (1763ին, ամուսնացաւ Գերկոմս Պոհարնէի հետ, որ գլխատուեցաւ 1794ին՝ յետոյ զօրավար Պոնափարթի հետ 1796ին։ 1804ին կայսրուհի եղաւ. բայց Նափոլէոն Ա-զայն ամուսնալուծեց 1809ին)։

Ռասպուտինի սպանիչը իշխան Եուսուփով կը պահանջէ Կրէօզի երկու նկարները։ Ուկրայնայի անկախութեան հերոսին կինը տիկին Սկոռբոպատսկի կը պահանջէ կարասիներ եւ արծաթեղէններ։ Մեծ դուքս Գաւրիլ՝ առարկաներու ցուցակին մէջ տեսած է գրեթէ իր ամբողջ գոյքերը։ Իշխան Կոտրոմանից կը պահանջէ Խրուսթիոյ գահը, իսկ իր կինը երկու նկարներ՝ վերցուած գետոգրատի իր ապարանքէն։

Այս աճուրդի գործին մէջ, ամէնէն աւելի գերման դատական իշխանութիւնն է որ մտնուած է շփոթութեան։ Գերմանիոյ մէջ ի նպաստ գաղթական պահանջատէրերու կարծիք կը կազմուի, ժխտելով վաճառման օրինաւորութիւնը։ Սաքսոն գործարանատէր մը հեռագրեց նախագահ Հինտենպուրկի, խնդրելով որ միջամտէ այս վաճառման, որ Զայնքան անհաշտ է իրաւունքի եւ սեփականութեան գերմանական ըմբռնումին»։ Գերման դատաւորները շփոթած են մանաւանդ այն պատճառով, որ կարմիրները կը պատճառաբանեն թէ իրենք կը հետեւին ֆրանսական յեղափոխականներուն, ծախելով գոյքերը գաղթականներու, որոնք պետութեան դէմ դաւած են. մանաւանդ «Շիկաքօ Թրիպիւն»ի լուրին համաձայն, Մոսկուայի գերման դեսպանը յայտնած է թէ այս հրապարակային վաճառումը ըսկզբունքով ընդունուած եւ գործողութիւնն ալ յանձնարարուած էր . . . ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցան փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն ֆութպոլի հինգերորդ ախոյեանական մրցումները: Stade Buffaloի մէջ տեղի ունեցաւ Club Françaisի եւ C. A. S. Généralի մրցումը, 2 հազարի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան: Այս մրցումին հայ մարզիկ Սարգիս կարապետեան լաւագոյն խաղարկութիւն մը ունեցաւ: Ա. կիսախաղին ինքն էր որ նշանակեց երկրորդ կօլը, իսկ երկրորդ կիսախաղին 25 մեդր հեռաւորութենէն զօրաւոր հարուածով մը շահեցաւ երրորդ նշանակէտը: Մրցումէն առաջ Paris-Soir թերթը հայ մարզիկին նկարը (ֆութպոլի տարազով) դրած կը գնահատէր անոր նուրբ խաղարկութիւնը: Միւս խումբերէն Red-Star յաղթեց C. A. Parisի 2ի դէմ 3 նշանակէտով, C. A. Quatorze յաղթեց R. C. Levalloisի 1ի դէմ 4 նշանակէտով: Իսկ Stade Françaisի եւ զուիցերիական խումբին մրցումը յետաձգուեցաւ, դաշտը ցեխոտ ըլլալով:

Club Français խումբը որ բնաւ պարտութիւն չէ արձանագրած, կէտերու առաւելութեամբ կը նկատուի փարիզի ախոյեան խումբը:

Յառաջիկայ կիրակի ախոյեանական մրցումներուն դադարին առիթով Stade Buffaloի մէջ տեղի պիտի ունենան խիստ կարեւոր միջազգային մրցումներ: գերմանական նշանաւոր Sarabruken խումբը որ իր քաղաքին ախոյեանն է, յատկապէս հրաւիրուած ըլլալով պիտի մրցի Club Françaisի դէմ: Այս մրցումը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ, նկատի ունենալով երկու խումբերուն բարձր արժանիքը: Այս մրցման եւս պիտի մասնակցի հայ մարզիկը: Նոյն օրը միեւնոյն դաշտին վրայ տեղի պիտի ունենայ մեծ մրցում մը եւս: Ամիէն քաղաքի տեղական խումբը պիտի մրցի փարիզի Stade Français խումբին դէմ:

*** Այսօր հինգշաբթի Stade Buffaloի մէջ տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի եւ փարիզի ներկայացուցիչ ֆութպոլի խումբերուն տարեկան մրցումը: Այս առթիւ Լիկ տը փարին մեծ պատրաստութիւններ տեսած է հանդիսաւորապէս կատարելու համար մրցումը: 25 հազարի մօտ հանդիսատեսներ կը նախատեսուին:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՄՈՎ ԵՒ ԱՍԵՂՈՎ.— Վարշաւիոյ մէջ 19 տարու որբուհի, յուսահատ իր ծնողքին մահէն ուզեց անձնասպան ըլլալ եւ իր մտայլ նպատակին հասնելու համար, սկսաւ գամեր եւ ասեղներ կուլ տալ։ Բայց հիւանդացաւ, զինքը փոխադրեցին հիւանդանոց ուր վիրաբոյժ մը անմիջապէս ձեռնարկեց գործողութեան։

Այս կերպով կրցաւ փրկել որբուհին, որուն ստամոքսէն ափերով դուրս հանեցին եւ մի առ մի համրեցին 132 գամեր եւ ասեղներ։

Որբուհին որ առողջանալու վրայ է գործողութենէն ի վեր, սկսած է հաճոյք զգալ կեանքէն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՍ

Գ. Յ. ՉԱՐԻՖԵԱՆԻ

Հակառակ ձեզի դէմ ունեցած յարգանքիս, ստիպուեցայ պատասխանել ձեր առաջին նամակին, որուն մէջ իմ մասին անարդար վերագրումներ կային։

Ձեր երկրորդ նամակին չեմ ուզեր պատասխանել, չուզելով երկարաձգել վէճ մը, որ պատուաբեր չէ հայ Թատրոնին համար: Կը ցաւիմ միայն որ իմ տեսակցութիւնս Գ. Ժէմիէի ընկերոջ Գ. Փօլ Ապրամի հետ, տեղի տուած է թիւրիմացութեան մը, որմէ բարկացած ինծի դէմ դարձեալ կը գրէք անուամարկիչ տողեր։

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Մեզի համար փակուած է այս վէճը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

-ՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

-Կ'ըսեւայ որ դուն ալ կը
-ես անոր մայրն պիտի
-, հետս պիտի առնեմ, ին-
-պիտի ապրի, պիտի աշ-
-իրեն համար, բարիք
-եմ, ոչ թէ չարիք, որով-
-այդ է պարտականութիւնս։
-Այո՛, այդ է պարտակա-
-նդ, բայց, զաւակս ինչպէ՞ս
-ապրիք, մտածէ։ Ի՞նչպէս
-եղ պիտի ըլլաք։
Մի՛ մտածեր այդ մա-

-Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս պիտի

Մի՛ մտածեր։
-Լաւ, ա՛յն ատեն։ Բայց
-ր սատրիկ կը վախնայ քեզ-
մէ, եթէ այդպէս երթաս յանկարծակի, կարող է յիմարութիւն մը գործել։

— Այն ատեն հոս բերել տանք. բայց շուտով, վաղ առտու։

— Այո՛, շուտով, ագռաւի մը թեւերուն վրայ։ Ո՜րքան անհամբեր ես դուն եւ հանդստացիր եւ մի՛ մտածեր։ Վաղը գիշեր այս ժամուս հոս պիտի ըլլայ. մի տարակուսիր։ Յետոյ պիտի ընես ինչ որ կ'ուզէ։ Հիմա գնա՛ պառկէ։

Բան մը փոխուած չէր այն սենեակին մէջ ուր տարիներ առաջ քնացեր էր մօրը հետ։ Ցիանելով խեղճ անկողինը, որուն տակ գեռ հող հատող գետնախնձորի դէզ մը կար, յիշեց Օլինայի անկողինը զինք հալածող պատրանքներն ու երազները։

— Ո՜րքան մանուկ էի, ըսաւ գառնութեամբ։— Կ'ըսէի թէ մարդ եմ։ Ահ, հիմա միայն մարդ եմ։ Ահ, հիմա միայն կեանքը բացաւ լայնօրէն իր սոսկալի դուռները։ Այո՛, մարդ մըն եմ եւ կ'ուզեմ կորովի մարդ մը ըլլալ։ Ո՛չ, վա՜տ կեանք, դուն զիս պիտի չյաղթես ինծի, ո՛չ, հրէ՛շ, դուն զիս պիտի չզգետնես։ Զիս հալածեցիր, ծածկաբար պայքարեցար ինծի դէմ, վատ, թշուառական, եւ այսօր միայն, գազ մը տեւող այս երկար օրուան մէջ, քու զարհուրելի դէմքդ ցոյց տուիր։ Պիտի չյաղթե՛ս, պիտի չյաղթե՛ս ինծի։

Փայտէ պատշգամի մը վրայ բացուող խարխուլ պատուհանը բացաւ։ Պատշգամին միայն նեցուկները մնացեր էին։ Անոնց կըրթնեցաւ եւ դուրս կախուեցաւ։

Գիշերը զով, յստակ, պարզ էր ինչպէս ամրան վերջերը լեռներու մէջ։ Անպատում լռութեան մէջ մերձակայ լեռներու անտառը, հեռաւոր լեռներու տարտամ գիծերը աւելի մեծվայելչ եւ հանդիսաւոր կ'երեւային։

Անանիային, որ ոտքերուն տակ կը տեսնէր խոր ձորերը, կը թուէր թէ կախուած է անդունդի մը վրայ եւ մինչդեռ հեռաւոր լեռներու գիծերը տարօրինակ քաղցրութիւն մը կ'արթնցնէին սրտին մէջ եւ հորիզոնի երկնային էջին վրայ աստուածային բանաստեղծի մը հզօր ձեռքով գրըուած անսահման տողերու գաղափարը կուտային, մօտակայ հըսկայ Սրտոս լեռը, պաշտպանուած ճէննարճէնթուի վիթխարի պարիսպով, զինք կը ճնշէր, կը խորհէր թէ սուերն է այն հրէշին, որուն մարտ հրաւէր կ'ուղղէր քիչ առաջ։

Եւ կը մտածէր հեռաւոր Մարգարիտին վրայ, իր Մարգարիտին վրայ, որ այլեւս իրը չէր, որ թերեւս այդ պահուն իր վրայ կը մտածէր հորիզոնին նայելով եւ անհուն կարեկցութիւն մը կը զգար աւելի անոր հանդէպ քան թէ իրեն, դառն ու քաղցր արցունքներ, ինչպէս դառն մեղրը, կը բարձրանային աչքերը. բայց ինք ես կը մղէր այդ խարդախ թշնամիները, այդ արցունքները, որոնք կը փորձէին դաւաճանութեամբ յաղթել իրեն։

— Կորովի՛ եմ, անվկանդ, կը կրկնէր առանց վանդակապատի պատշգամին վրայ— Հրէ՛շ, ես պիտի յաղթեմ քեզի, հիմա որ դէմ դիմաց ենք։

Չէր տեսներ որ հրէշը եռին էր եւ անողոք։

VIII

Երկար ու անքուն գիշերուան մէջ վճռեց ու կարծեց վճռել իր ճակատագիրը։

— Ես պիտի ստիպեմ որ հոս ապրի, Կրացիայի մօտ, մինչեւ որ ճամբաս գտնեմ։ Ընկեղծօրէն պիտի խօսիմ Պ. Կարբոնիի եւ Մարգարիտի հետ։ Իրենց պիտի ըսեմ. «Պիտառութիւն ունիմ մայրս քովս առնելու, հակառակ թէ կարենամ ապրեցնել, ասիկա պարտականութիւնս է եւ ես պիտի կատարեմ զայն եթէ աշխարհ կործանի իսկ։ Անոնք զիս պիտի վոնտեն իբր թէ զզուելի անասուն մը ըլլայի, չեմ տարակուսիր ասոր։ Այն ատեն պաշտօն մը պիտի փնտռեմ, հետս պիտի առնեմ դժբախտ կինը, միասին պիտի ապրինք թերեւս թշուառ, բայց պիտի վճարեմ պարտքս եւ մարդ մը պիտի ըլլամ։ Մա՛րդ մը, մտածեց դառնօրէն, թէ կենդանի դիա՛կ մը։»

Կը կարծէր թէ հանդարտ եւ պայծառ է՝ արդէն մեռած ապրելու ուրախութեան համար, բայց սրտին խորը կը զգար խռովութեան անազորոյն գինովութիւն մը, ճակատագրին դէմ, ընկերութեան դէմ, ինքն իր դէմ պայքարելու կատաղութիւնը։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

լիոյ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եռակողմանի դաշինք մը կնքելու գաղափարը բոլորովին գագրած է յուզուելէ իտալական մամուլին մէջ։ Կ'երեւի թէ այլեւս հրաժարած են այս ծրագրէն, որուն մասին այնքան շատ կը խօսուէր դեռ երեք շաբաթ առաջ։

Սանասարեան խանին դատը

Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ անցեալ հինգշաբթի սկսաւ Սանասարեան խանին Նախնական դատը։

Փաստաբաններ Նէճաթի պէյ եւ Պ. Պ. Մ. Նարլեան եւ Լեւոն Զիվէր, իբրեւ փոխանորդներ խանին միւթէվէլլի Նարոյեան պատրիարքին, Ներկայացան Նախագահին դատաւոր Օսման պէյի, որպէսզի գործին ստիպողականութեան մասին որոշում առնեն։ Պոլսոյ կուսակալութիւնը պաշտօնագրով մը հաղորդած էր թէ մէկ փաստաբան ունի. ան ալ գործով Էնկիւրի կը գտնուի։ Իր կարգին, փաստաբանն ալ Էնկիւրիէն հեռագրով իմացուցած էր իր բացակայութիւնը։

Ասոր վրայ, Նախագահին դատաւոր Օսման պէյ որոշեց դատը յետաձգել կիրակի օրուան, միեւնոյն ատեն գրել կուսակալութեան որ այդ օրը կամ իր փաստաբանը ղրկէ, կամ ուրիշ մը կարգէ։ Եթէ այդ օրն ալ կուսակալութեան կողմէ Ներկայացուցիչ չգտնուի, ի բացակայութեան որոշում պիտի տրուի։ Այս պարագային, կուսակալութիւնը իրաւունք ունի հինգ օրուան ընթացքին առարկութիւն ընելու։

Ինչպէս գրած էինք, բուն դատը չէ որ կը տեսնուի։ Պատրիարքին փոխանորդներուն Նպատակն է ստիպողականութեան որոշում ձեռք բերել, որպէսզի խանին փոխանցումը եւ վարձքերուն կուսակալութեան կողմէ գանձուիլը յետաձգուի։

Հսկայ զօրանցք մը Էնկիւրիի մէջ

Թուրք Հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ հոկտեմբեր 29ին հսկայ զօրանցք մը կատարուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, մասնակցութեամբ բոլոր դասակարգի զինուորներու, Նաւազներու եւ արիներու։ Վաթսուն օդանաւեր սաւառնեցան Էնկիւրիի վրան՝ զօրանցքի ամբողջ տեւողութեան։ Մուսթաֆա Քէմալ կը Նախագահէր հանդիսութեանց, որոնց Ներկայ էին օտար դեսպանները, գործավարներ եւ երեսփոխաններ։ Գիշերը մեծ պարահանդէս մը տրուեցաւ Էնկիւրիի Թիւրք Օճաղին մէջ, որուն Նոյնպէս Ներկայ եղան Մ. Քէմալն ու դիւանագիտական մարմինը։

Պոլսոյ մէջ եւս մեծ հանդէսներ կատարուեցան։ Առաւօտուն ցամաքային եւ ծովային զինուորներ զօրանցք կատարեցին Պայազիտի հրապարակին վրայ։ Կէսօրէն վերջ պաշտօնական ընդունելութիւններ կատարուեցան կուսակալութեան եւ Խալք կուսակցութեան կեդրոնին մէջ։ Գիշերը ամբողջ քաղաքը լուսազարդուեցաւ եւ հրախաղութիւններ տեղի ունեցան. յետոյ պարահանդէս մը տրուեցաւ կուսակալութեան շէնքին մէջ։

Թուրք նոր այբուբենի օրէնքը

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի Նախագահ Քեազիմ փաշա կը յայտարարէ.—

«Ազգ. Մեծ Ժողովը Թուրք Նոր գիրերը պիտի ընդունի։ Օրէնքի հրատարակութենէն անմիջապէս վերջ, Ազգ. Մեծ Ժողովի բոլոր գործառնութիւնները Նոր տառերով պիտի կրնան կատարուիլ. մինչեւ որ ուղղագրութիւն սորվուի, ատենագրութիւնները արաբական գրերով կը բռնուին, սակայն անոնց մաքուրը Նոր տառերով կը գրուին, որով առժամապէս արաբ տառերը իբր սղագրութիւն պիտի գործածուին։ Այժմէն չեմ կրնար ըսել թէ Նոր տառերու գործածութիւնը ո'ր թուականէն սկսեալ ստիպողական պիտի ըլլայ, սակայն կը կարծեմ թէ այդ պայմանաժամը մէկ տարիէն աւելի չպիտի կրնայ ըլլալ, քանի որ մեր բոլոր պաշտօնեաները եւ ժողովուրդը ոգի ի բռին կ'աշխատին Նոր գիրերը սորվելու։ Կը մնայ միմիայն վարժութեան խնդիրը, ինչ որ շատ ժամանակի կարօտ չէ։ Մինչեւ որ լատինական գիրերը պարտաւորիչ ըլլան, արաբ տառերը բառ կամս պիտի գործածուին։ Թերեւս գտնուին հաստատութիւններ, պաշտօնատուններ, որոնք իրենց համար միայն Նոր տառերու գործածութիւնը այժմէն ալ պարտաւորիչ ընեն։

∴ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ գործավարներու խորհուրդը վերջնականապէս որոշած է ընդունիլ Նոր տառերու գործածութիւնը եւ դեկտեմբեր 1էն սկսեալ բոլոր թերթերը լատինատառ լոյս պիտի տեսնեն։

Ի՞նչ կ'ըսէ Կարախան

Ճիմհուրիյէթի խմբագրապետ Եօնուս Նատի պէյ որ ատենէ մը ի վեր Գերմանիա կը գտնուէր, Մոսկուա գացած եւ տեսակցած է ռուս արտաքին գործավարի օգնական Կարախանի հետ։ Խօսակցութիւնը դարձած ըլլալով Քէլլոկի ուխտին շուրջ, հայ դիւանագէտը ըսած է.

—«Մենք ստորագրեցինք Քէլլոկի ուխտը, որովհետեւ չէինք ուզեր որ աշխարհի առջեւ Ներկայանայինք իբրեւ հակառակորդ հակապատերազմեան դաշինքին։ Բայց իմ անձնական կարծիքով, այս ուխտը քայլ մըն ալ չէ՝ դէպի խաղաղութեան գործը։ Այս ձեւով, զինաթափութիւնը ամենափոքր չափով իսկ չապահովուիր։

«Բայց եւ այնպէս, հաշտարար ենք։ Փափաքելով մէկտեղ որ իրական խաղաղութեան ժամը հնչէ, մենք ստիպուած ենք չթերանալ ինքնապաշտպանութեան միջոցներուն մէջ։ Բացէ ի բաց կրնամ ըսել թէ մեր պաշտպանութեան միջոցները գոհացուցիչ են մեզի համար»։

Կարախան յետոյ ծամակրանքով խօսած է Թուրքիոյ արդիական շարժումին մասին, ըսելով թէ ան լայնօրէն պիտի արձագանգէ արեւելեան երկիրներուն մէջ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻՎԻԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Անդրանիկ» խումբի։ Այս կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ *Մուտքը ազատ է*

Հ. Յ. Դ.

Փուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Փարիզի Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանը»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան կոմիտէի ընկերա-համակրական ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 72 Rue Etienne Dolet.

Լիոնի Պատ. միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Ազատ։ Նիւթ՝ Ազգութեան հիմունքները։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Վիէնի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։ Բոլոր ընկերներու Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ցէսինի Քրիստափոր խումբի ընկեր. ժողովը՝ վաղը ուրբաթ ժամը 3ին, ընկ. Գէորգ Չաթալեանի բնակարանը։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը այսօր Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէի բոլոր խումբերու ընկերները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. միութեան անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Հիւսեան։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Կ. Խաչի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Ա. Ջամալեան։ Բոլոր ընկերներու Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է հրապարակ հանել Նոր տարուան առթիւ պատի օրացոյցներ գեղարուեստական ճաշակով, ի Նպաստ Կարմիր Խաչի մանուկներու պաշտպանութեան գործին։ Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն որ այս տարի Կարմիր Խաչի Թողուի այս ձեռնարկը։

(Կնիք)

Գ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ Քէօթէնճեանէ կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել J. D.ի S. I. L., La Gleize, Belgique.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

2 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 793

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ՐԵՆՑ ՄԻՏՔԷՆ ԱՆՑԱԾԸ

...երէկ ամբողջութեամբ հրատարակեցինք Պոլսոյ «Վագըթ» ...ին մէկ յօդուածը, «Նոր պատերազմի մը վտա՞նգ»։

...Թուրք թերթը, պարզելով Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի ...ի սարքուած կարգ մը ծրագիրներ՝ Ուկրայնան անջատելու ...ստանը կտոր-կտոր ընելու մասին, իր տեսութիւնները ...ւեր հետեւեալ տողերով.

«...Ֆրանսացիները դժբախտաբար նոր պատերազմ մը կը նա... Այս պատերազմին մէջ Ռուսիոյ յաղթելը՝ Ռուսերուն հա...ղափոխական արժէք մը կը ներկայացնէ։

...իսս կողմին յաղթելը ներկայի Ռուսիան կրնայ իսկապէս ...կտոր ընել։ Այդ պարագային, շատ հաւանական է որ ա... ...իէնն Հայերը, որոնք տարիներէ ի վեր կը փափաքին գե...րի մը խաղալ Կովկասի մէջ եւ կը մտածեն ամբողջ ...կովկասը իրենց իշխանութեան տակ առնելով, մեծ Հայաս... ...մը կազմել եւ Ազրպէյճանի ու Տաղստանի մէջ Թուրք տարրը ...ջնջելու քաղաքականութեան հետեւիլ»։

Զգուշանանք այս գրգռիչ ակնարկին համար։ Ընդհանուր ...քաղաքականութեան մը մէկ մասն է այս հրատարակութիւնը. ...եւս Ազրպէյճանի «Մուսավվաթ» կուսակցութեան Պոլսոյ ...նին նոյնիմաստ բանաարկութիւնները՝ Պարսկաստանի Հա... մասին։ «Աղէրի Թիւրք» գանազան «թղթակցութիւննե... ...կը ջանայ ապացուցանել թէ Պարսկաստանի Հայերը հա...ին 90 համայնավար կուսակցութեան գործակալներն են։ ...թին աշխատակիցներէն Միրզա Պալա գրքոյկով մը փոր...աստանել թէ Պարսկաստանի բարեկամները Հայերը չեն, ...Թուրքերն ու Ազէրիները։ «Վագըթ»ի աշխատակիցն ալ, ...Ֆիքրէթ, կ'ուզէ գրգռել Ազէրիներն ու Տաղստանցիները ...Հայերը կը մտածեն Ազրպէյճանը իրենց իշխանութեան տակ ...լով, մեծ Հայաստան մը կազմել եւ Ազրպէյճանի ու Տաղս...ի Թուրք տարրը ջարդելու քաղաքականութեան հետեւիլ»։

...Թուրք թերթը շատ լաւ գիտէ Կովկասի անցուդարձը կամ ...ժողովուրդին պահանջները։ Անոր համար գաղտնիք չէ որ, ...ստանը սահմանավէճի խնդիր մը միայն ունի Ազրպէյճանի ...իսկ Տաղստանի հանդէպ՝ միայն եւ միայն բարեկամական ...ութիւն։ Տաղստանը ո՛ւր, Հայաստանը ո՛ւր։

Բայց ինչպէս Իթթիհատի, նոյնպէս քէմալականութեան ...ական ծրագիրը կը պահանջէ մեր ի վայր շրջել իրակա...ւթիւնը, եւ աւար պատրաստել համաթրքական ախորժակնե...ն համար։ Իսկ Թուրք մամուլը — ինչպէս եւ Ազրպէյճանի ...յնական հոսանքները — հաւատարիմ զինուորեալներն են ...քաղաքականութեան։

«Վագըթ»ը պարզապէս ըսել կ'ուզէ, իր վերոյիշեալ եզրա...ութեամբ.

— ...կացութիւնը ծանր է։ Պատերազմի վախեր կան։ Պէտք է ...ներ ձեռք առնենք, որպէսզի Հայերը ոչ միայն չկարենան ...նալ մեր յափշտակած հողերուն («Արեւելեան Նահանգներ»), ...մենք արշաւենք դէպի Կովկաս, և մեր իշխանութեան տակ ...նք Ազրպէյճանն ու Տաղստանը։ Ուրիշ խօսքով, Հայերուն ...ը մարենք։

Եւ այդպիսի ծրագիր ալ կայ։ Մ. Քէմալ — ինչպէս յետին ...— յիմար չէ որ թողլ տայ մէջտեղ գնել իր միտքէն ...ը։ Այդ առաջինութիւնը մեր մենաշնորհն է եղած, ...էն մինչեւ հիմա, սէրունդէ սերունդ։

...յաջողի՞ն թէ ոչ։ Ուրիշ խնդիր է այդ։ Մոսկուան ինքն ...ակ է այդ ծրագրին։ Միայն Երեւանցիներն ու անոնց ...ր ու մօտաւոր լուսաղբարներն են որ չեն հասկնար այդ... ...բաներ։ Եւ Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը պարտականութիւն ...կէ գոչել, «Յառաջ»ի հարցարանին հետեւեալ կէտին առ...«... ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին ...ր ոխերիմ թշնամին».

«Ով ասաց, որ նա ոխերիմ թշնամին է. միթէ՞ դաշնակ... ...թերթի խմբագրի բորբոքուած ուղեղի ծիւանդոտ երեւա...ութիւնը օրէ՞նք է Հայի համար»։ («Պրոլետար» 10 հոկտ.)։

...Բա՛ւ էիցի, կարմիր աքլոր։ Մենք սովորութիւն չունինք ...ներ պարտադրելու։ Մենք միայն դառն իրականութիւնը ...ունանչենք, մեր մորթին վրայ քաշած ըլլալով Թուրքիոյ ...«առաքինութիւնները»։ Ու կը մաղթենք որ դուք ալ մեր ...չհասնիք։ «Ապրէք, բայց մեզ նման չապրէք»։ Մենք ձեզի ...ուրդ կուտանք — ոչ թէ ձեր սեւ աչքերուն համար, այլ ...իմաստո՛ւն խնամակալութեան յանձնուած ժողովուրդի ...ն — որ ընաւ չկարդաք դաշնակցական թերթերը, եւ հե...ք միայն Թուրք մամուլին, ձեր զինակից եւ եղբայրակից ...ներին «Վագըթ»ներուն, «Միլլիյէթ»ներուն, «Ճիւմհուրի...ներուն եւ «Ազէրի Թիւրք»երուն։ Ու մանաւանդ հետե...ր սիրակցորդ բարեկամներու գործերուն, ձեր քթին ...Սուրմալուէն, Կարսէն, Նախիջեւանէն, պարսկական ...ստանէն մինչեւ Բագու։

...Ձեր պարտականութիւնը թող ըլլայ միայն մառնանչել, և, ...արթուն՝ պահակ, բացատրել անոնց միտքէն անցածը, ...ոս զարգացելոց»։

Այդ կարգէն է «Վագըթ»ի հոկտ. 20 թուակիր յօդուածը, ...անաւորապէս կապ ունի ձեր քաղաքականութեան, այլ ...ւանդ հայ ժողովուրդի ճակատագրին հետ։ Մենք ոչ միայն ...ջութեամբ թարգմանեցինք այդ գրութիւնը, այլ եւ ման...ք անոր իմաստը, որպէսզի աւելի լաւ ըմբռնէք, թէ «ինչ ...ցնի կը դառնայ»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՐԹԻ՛Ռ ԹԷ ԿԱՆԹԵՂ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (24 հոկտ.).

— «Անգամ մըն ալ — եւ, ի հարկէ, ոչ վերջին անգամ — կ'ուզենք անդրադառնալ քէմալական «բարեփոխութեանց» խնդրին։

Ինչո՞ւ թերահաւատ ենք այս «բարեփոխութեանց» նկատմամբ։ Ինչո՞ւ կը կարծենք, որ «հովին բերածը, հովն ալ կը տանի», — ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը։

Ճշմարիտ բարենորոգիչները հոն արմատ կը ձգեն, ուր բարենորոգութեանց գետինը ակօսուած է սերունդներու զրչով, ցօղուած՝ բազմութեանց քրտինքով եւ նուիրականացած՝ դարաւոր անցեալով։

Ո՞ւր է այս դարը Թուրքիոյ մէջ եւ ո՞ւր է՝ այն սերունդը, որ անհամար գրիչներով — անմեռ, չքեղ ու կախարդող — ակօսած է բազմութեանց հոգիները եւ հերկած անոնց սիրտերն ու միտքերը։

Մենք հրթիռը կը շփոթենք լոյսին հետ։ Այո, նախ հրթիռը լոյս ունի, յաճախ փայլուն ու գրաւիչ, սակայն վաղանցուկ։ Մէկէն կը բոցավառի, կը լուսաւորէ մութ հորիզոնները, կը շլացնէ դիտող աչքերը եւ ապա մութ խաւարներուն մէջ անհետ կը կորսուի։ Հազարաւոր հրթիռները կանթեղի մը արժէքը չունին, որ չի ցնցեր ու չի շլացներ, սակայն խաւարը կը հեղքէ եւ իր յարատեւող լոյսի կենսատու շողերուն տակ տիւ եւ գիշեր մարդկութեան ստեղծագործող ոգին կ'իջեցնէ կեանքի գնտանին վրայ։

Ո՞վ ըսաւ, թէ շէնքի մը առաջին յարկէն հնարաւոր է մէկէն եօթներորդ յարկը ցատկել, առանց միջին վեց յարկերու աստիճանները կոխելու։

Եւ ո՞վ ըսաւ, թէ «հնարագէտ» Քէմալը միջոցը գտած է Թուրք ժողովուրդը սաւառնակներու մէջ գնելու եւ իր հրահանգներուն ուժովը երկրէն մինչեւ երկինքները հանելու։

Քէմալական բոլոր «բարեփոխութեանց» ճակատագիրը կախուած է մէկ հատիկ գնդակէ։ Այն գնդակը, որ վերջ պիտի տայ Քէմալի կեանքին, այդ նոյն գնդակը միաժամանակ պիտի փակէ «բարեփոխութեանց» ամբողջ շրջանը, ջնջէն մինչեւ այբուբեն»։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Իզմիրի թերթերը կը հաղորդեն թէ հրապարակին վրայ ծխախոտի տագնապ մը սկսած է։ Գրեթէ ոչ մէկ գնում տեղի կ'ունենայ եւ ծխախոտ մշակողները շուարման մատնուած են։

Այս տարուան ծխախոտի բերքը 6,540,000 քիլօ պակաս եղած է անցեալ տարիէն։ Վաճառուած են Չէշմէի, Օփվրիհիսա ի, Սէօքէի, Գուշ Ատայի եւ ուրիշ քանի մը շրջաններու բերքերը։ Անցեալ տարիէն մնացած բերքէն 400,000 քիլօ ծախուած է։ Ծխախոտի մենաշնորհի վարչութիւնը այս տարուան բերքէն ոչ մէկ գնում ըրած է դեռ։

Թերթերը կը գրեն թէ պէտք է օգնութիւն մը ընել ծխախոտ մշակողներուն, զանոնք այս կացութենէն ազատելու համար։

Աթէնքի հանրակառքի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապ չկայ

Քանի մը օրէ ի վեր կը խօսուէր Նախարարական տագնապի մը մասին, 1929ի ելմտացոյցի ծանօթ 70—71 յօդուածներուն պատճառաւ։ Ինչպէս կը յիշուի, այդ յօդուածներով կրօնական կարգ մը միաբանութեանց իրաւունք կը տրուի որոշ գործունէութիւն ունենալ Ֆրանսայի մէջ։ Արմատական-ընկերվարական նախարարները կը հակառակին այս կարգադրութեան, զոր հակառակ կը գտնեն եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման օրէնքին։

Առջի օր Սակարանը մեծապէս ցնցուեցաւ՝ Նախարարական տագնապի մը հաւանականութեան առջեւ։ Նախարարական խորհուրդի նիստին մէջ կարելի եղաւ սակայն սկզբունքային համաձայնութեան մը գալ՝ միայն արտասահմանի մէջ (Ափրիկէ եւ Մօտաւոր Արեւելք) գործող հինգ միաբանութեանց որոշ իրաւունքներ տալու մասին։

Այսօր Շանզ'էլիզէի պալատին մէջ Նախարարական խորհուրդը կը գումարուի Պ. Տումէրկի նախագահութեան տակ, վերջնական լուծում մը գտնելու համար այս վիճելի խնդրին։ Էրիօ իր վերջնական պատասխանը վերապահած է այսօրուան։

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ

Արեւելեան նահանգներու մարզական խալաֆիմ թալի պէյ, Ցիարպէքիրի մէջ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է թղթակիցներուն։ Ճշտելէ յետոյ թէ անդորրութիւն կը տիրէ Արեւելեան նահանգներուն մէջ, ընդհ. քննիչը ըսած է.

— Հայրենակիցներու հանգիստը կը վրդովեն միայն աւազակային հրոսակները, որոնք յաճախ մեր սահմանը կ'անցնին։ Անոնցմէ ոմանք գալուած են, բայց կան ուրիշներ ալ, որ աղբին կուգան եւ ոչխար կը փախցնեն։ Այս հրոսակային դէպքերը ամէն անգամ կը հաղորդենք շահագրգռուողներուն, եւ յոյս ունինք որ Սուրիա աւելի երկար չարաչար չպիտի գործածէ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը։

Իզզատի թղթակիցն ալ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ Ցիարպէքիրէն.—

— Իրաքի սահմանին վրայ ոեւէ միջադէպ չկայ, որովհետեւ Միջագետքի կառավարութիւնը իսկապէս կը յարգէ հարեւանութեան պայմանները։ Դժբախտութիւնը հոն է որ Սուրիոյ եւ Պարսկաստանի կառավարութիւնը կը պաշտպանեն աւազակները, որոնք սահմանը անցնելով ազատ համարձակ կը պտտին թրքական հողերուն վրայ, ինչ որ շատ գէշ կացութեան կը մատնէ Արեւելեան նահանգներու բնակչութիւնը։

Պարսկական սահմանին վրայ աւազակները կ'ապաստանին եւ յետոյ Պարսկաստան կը փախչին։ Իպրահիմ թալի պէյ ինծի ցոյց տուաւ լուսանկար մը, ուր քով քովի կեցած են պարսիկ պաշտօնեաներն ու աւազակները։

Ցէփլինը իր կայանը հասաւ երէկ առաւօտ

«Կոմս Ցէփլին» չորեքշաբթիէն հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը Ֆրանսական հողին վրայէն անցնելէ յետոյ, երէկ առաւօտ ժամը 7.15ին յաջողութեամբ իջաւ Ֆրիտրիխսհաֆէնի իր կայանը։

Գերմանական հսկայ օդաչուն Ատլանտեանի մէկ եզերքէն միւսը կտրեց 50 ժամուան մէջ, այսինքն գրեթէ կէսը այն ժամանակին, զոր դրած էր արեւելքէն արեւմուտք գացած ատեն։ Ցէփլինը եւրոպական ցամաք հասաւ չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, սաւառնելով Լուարի գետաբերանին վերեւ, յետոյ հետզհետէ անցաւ Նանթի, Թուրի եւ Օրլէանի վրայէն (ժամը 22.40ին)։

Ճամբան շարունակելով, ժամը 90 քիլոմեդր արագութեամբ, Փարիզէն 100 քիլոմեդր դէպի հարաւ-արեւելք հասաւ ժամը 23ի ատենները, եւ անթելով տեղեկութիւն հարցուց իր գտնուած դիրքին մասին։ Սակայն պատասխան չստացաւ։ Քսան վայրկեան վերջ հաղորդեց թէ դիրքը ճշդած է։ Կէս գիշերին անցաւ Տիժոնի վրայէն, ուղղուելով դէպի Պալ։

Երէկ առաւօտ ժամը 5.35ին, երբ Ֆրիտրիխսհաֆէնի վերեւ տեսնուեցաւ Ցէփլինը, նուագախումբը սկսաւ հնչեցնել «Տէօյչլանտ իւպէր Ալլէս»ը, որուն ձայնակցեցան հազարաւոր գերման հանդիսականներ, հայրենասիրական խանդավառութենէ տարուած։ Ռոմանթիկական պատկերը ակնթարթի մը մէջ խզուեցաւ եւ ամբոխը սկսաւ օդանաւային կայանին մէջ տարածուիլ՝ երգելով ու խաղալով։

Գերմանիոյ բոլոր կողմերէն երկաթուղիով, ինքնաշարժով, նոյնիսկ հեծանիւով Ֆրիտրիխսհաֆէն եկած հազարաւոր հետաքրքիրներ գիշերը բացօթեայ անցուցին, որովհետեւ պանդոկներուն մէջ տեղ չէր մնացած։

«Կոմս Ցէփլին» մօտ երկու ժամ սաւառնեցաւ այդ շրջանին մէջ, սպասելով որ լոյսը բացուի եւ մշուշը անհետանայ, յետոյ ցամաք իջաւ։

Վերադարձը տեւեց 75 ժամ եւ 33 վայրկեան։

Պատանի Քլարէնս Թիւրհին որ գաղտագողի սպրդած էր օդանաւին մէջ, յաղթական կերպով տարուեցաւ՝ ներկաներուն կողմէ։ Շարժանկարի ընկերութիւն մը ամսական 10,000 մարք թոշակ առաջարկեց։ Համպուրկէն առաջարկ եկաւ՝ գազանադուսպի պաշտօնին համար։ Ամերիկեան թերթերու սեփականատէրը կը խոստանայ լրաբերներու թագաւորը դարձնել զայն։ Մեծ վաճառատուները կ'ուզեն իրենց մօտ իբր պաշտօնեայ առնել զայն։ Պանդոկապետները ձրի սենեակ եւ ճաշ կը տրամադրեն՝ որքան ատեն որ Գերմանիա բնակի։ Սակէ զատ բազմաթիւ գերմանուհիներ՝ հիացական նամակներով իրենց սիրտն ու ձեռքը կ'առաջարկեն յանդուգն երիտասարդին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Այս օրերս Փարիզի Աղքատախնամը հրապարակ հանած է եւ բոլորի հասցէին կը ղրկէ «կանաչ ցետրակ» մը, պատկերազարդ, ի լուր աշխարհի յայտարարելու համար թէ՝ Նէօյեիի Օժանդակ Հայ Օրիորդներու Միութիւնը Առաքինութեան մրցանակ տուած է հինգ Հայուհիներու, երկու տիկին եւ երեք օրիորդ։

Ի՛նչ աւելի գեղեցիկ ու վեհ մտածում կրնային յղանալ Նէօյեիի մեր հայ հայ օրիորդները՝ քան քաջալերել իրենց ա՛յն քոյրերը, որոնք կտրած են «աքսորանքի ու տարագրութեան փշուտ ուղիները, դիւցազնօրէն կեանքի կռիւը մղած են, եւ ինքնօգնութեամբ ու պատիւով իրենց քայքայուած բունակը շինած»։

Բայց...

Ի՛նչ աւելի դժուար գործ՝ քան ճշդել կնոջ մը առաքինութեան չափանիշը։

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ՝ յատկապէս կազմուած ցի նանց Մասնախումբը «խղճամիտ ու լուրջ ընտրանքի մը ու մանրակրկիտ քննութեան բովէն անցընելէ վերջ», միաձայնութեամբ որոշում տուած է հինգ հայուհիներու մասին, «որոնք լիուլի կը լրացնեն մրցումին պայմանները»։

Պիտի սիրէինք հաւատալ այս խօսքերուն ճշմարտութեան, եթէ մօտէն չճանչնայինք պսակաւորներու մեծ մասը։

Իւրաքանչիւրի լուսանկարին քով դրուած ծանօթութիւնները դժբախտաբար լիովին չեն համապատասխաներ ճշմարտութեան (խօսքը մեր ճանչցածներուն մասին է անշուշտ)։

Ի՞նչպէս կրնայ առաքինի ըլլալ մէկը, որ քոյր եւ եղբայրներ ունի, բոլորն ալ աշխատող եւ դրամ վաստկող, եւ սակայն կը ներկայացուի իբրեւ «բազմանդամ ընտանիքին միակ նեցուկը»։

Ի՞նչ «օրինակելի անձնուրացութիւն» կարելի է վերագրել օրիորդի մը, որ աշխատող ուրիշ քոյրեր ունի եւ որուն «անձնուրացութիւնը» սովորական պարտականութեան մը սահմանները չանցնիր։

Ցուցքը կարելի է երկարել տակաւին, սակայն կը խնայենք։

Նէօյեիի օրիորդները եթէ իրենց բարեսրտութեան չափ խստապահանջ ալ ըլլային, այդ 10,000 ֆրանքը աւելի արժանաւոր եւ առաքինի ձեռքերու մէջ կ'ըլլար այսօր։

Ֆրանսացիներն ալ ունին իրենց առաքինութեան մրցանակները (Prix Montyon), որոնց արդար բաշխումին կը հսկէ Ֆրանսական Ակադեմիան։

Պոլիս մենք ալ ունէինք «Վարդազարեան կտակ» մը, աղքատ եւ առաքինի հարսնցուներուն օժիտ տալու համար։

Նէօյեիի փափկասուն օրիորդները լաւ օրինակ առած են եւ շնորհաւորելի են։

Բայց աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար, որ այդ մրցանակները տրուէին որբանոցներէն ելած այն հարսնցու որբուհիներուն, որոնք չափահաս որբի մը հետ կ'ամուսնանան եւ 2000 ֆրանքը կենսական գումար մը կը կազմէ անոնց աղքատ քսակին համար։

Այն ատեն նուիրատուներն ալ սրտի աւելի մեծ գոհունակութիւն պիտի զգային։

ՊԱՐՈՅՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երբեմն իրա՛ւ բանաստեղծ է մեր ժողովուրդը։

Անոր հոգիին մէջ գեղեցկութեան ծով մը կայ որ երբեմն կը յորդի։ Դարերուն խորէն կուգայ այդ ծովը, ու աշխարհի բոլոր աղէտները զանիկա ցամքեցնել չկրցան։ Մերթ խաղաղ է անիկա, ու մանկան մը պէս կ'երազէ, մերթ կը փոթորկի ու աստուած մը կը ծնի ծոցէն. միշտ կ'երգեն իր ալիքները, կ'երգեն երբ խաղաղ է իր հոգին, կամ երբ կը հեծկլտան ցաւին ու սուգին ներքեւ, կ'երգեն հրճուանքի ու վշտի ատեն, կ'երգեն երբ արեւը կը ծագի, կամ երբ կը մանէ մարը։

Արարչական ուժ մը կայ մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ ու անդադար կը պոռթկայ։ Անուշ հեքեաթ մըն է երբեմն որ անոր խորքէն կը ծորի, ու երգ մը յաճախ որ կուլայ կամ կը հառաչէ։ Բայց ան մի՛շտ կ'երգէ։ Կ'երգէ հարսնեւորին համար, կ'երգէ գինիին փառքին համար, ու մեռելի մը ետեւէն. կ'երգէ իր մանուկը օրրած ատեն, կամ երբ կը քշէ եզը։

Քի՛, ժողովուրդներ այնքան ծարաւ են երգի։ Բնազդական ուժ մըն է երգը մեր ժողովուրդին համար, ու անդադար ձեւ կ'որոնէ ան, անցք մը, ճամբայ մը պոռթկալու համար։ Մերթ ան կը հասնի մամիկի մը շրթներէն՝ հեքեաթի, զրոյցի ձեւով. մերթ գեղջուկն է որ անով կը խօսի իր եզներուն, խոփին, ոսկի հասկերուն հետ. ու մերթ կոյր աշուղը անով իր ողբը կը ցանէ գիւղէ գիւղ, եւ հիւղակէ հիւղակ։ Մայրը անով կը շոյէ իր երախան, ու սիրողները անով կը կանչեն իրենց սիրածը։ Երգ մըն է մեր ժողովուրդին հեւքն ու անէծքը, ձիչն ու բամբասանքը, քէնն ու հեգնութիւնն անգամ։

Անմահ երգիչ մը կայ մեր ժողովուրդին սրտին մէջ։

* * *

Ո՞վ է սակայն վարպետը որուն հոգին խորունկ է այսպէս, ու շրթներուն վրայ կրակը միշտ վառ է։ Ո՞վ է որ խորունկէն կ'երգէ այսպէս, ու իր երգը չի փշրուիր ժայռերուն զարնուած ատեն։

Ո՞վ է այդ վարպետը։

Է՛հ, դիւրին է ըսել հայ ժողովուրդը ինքն է։ Դիւրի՛ն է ըսել թէ ցեղի մը հոգին է որ կը յղանայ ինքը։ Այո՛, ամբողջ ժողովուրդ մը կը բաբախէ յաճախ այդ ստեղծագործութեանց մէջ, ուր ամէն մէկը իր հոգիէն բան մը թափած է, ամէն մէկը իր ներսէն ճիչ մը, կայծ մը, արեան կաթիլ մը, եւ ուր հայրենի հողն ու երկինքը, ջուրն ու ծաղիկներն ալ իրենցմէ շող մը դրած են։ Այո՛, կ'ըսենք, այդ ստեղծագործութիւնները բոլորինն են, բնութեան ու մարդոց, ու անոնցմէ ամէն մէկուն։ Ամէնքը հոն կրնան գտնել իրենց հոգին, իրենք զիրենք ճանչնալ անոնց մէջ։

Բայց...

Չմոռնանք բացառիկ հոգիներու դերը այդ ժողովրդական ստեղծագործութեանց մէջ։ Որքան ալ ժողովուրդ մը ընդունակ ըլլայ հաւաքական պոռթկումներու, ճիչերու, որքան ալ տրամադիր ըլլայ հայրենի բնութիւնը ծծելու, խմորելու իր մէջ ու հաւաքական երգի մը մէջ պոռթկալու դարերուն մթերած կրակը, դարձեալ մեծ է բացառիկ անհատներու դերը։

Անհատներն են որ իրենց մէջ կ'ընդունին ցեղին բովանդակ կրակը, իրենց մէջ կը խմորեն հաւաքական տեսիլքը, ու գալ կ'ազազակեն անհասական ճիչի մը մէջ, որ յետոյ կ'երթայ բոլորին ներսը ծլիլ, ծաղկիլ, ու գործնալ պոռթկալ։

Անհատներն են որ իրենց հոգերուն մէջ կ'երգեն ու կը յղանան ինչ որ ժողովուրդը դարերու խորէն կը բերէ...

* * *

Ինչո՞ւ չըսենք.

Անծանօթ բանաստեղծ մը կայ,

Ան որ կ'անձնաւորէ, կը խտացնէ իր մէջ ժողովուրդի մը յուզմունքն ու ժպիտը, հրճուանքն ու սուգը, բայց ինքը կը պոռթկայ զանոնք։

Անիկա անուն չունի՝ որովհետեւ մարմին չունի։ Կայ ու չկայ։ Ան թաքնուած է ժողովուրդի մը ետին, ու իր եսը լուծած աղմուկին մէջ որ ամբողջ ժողովուրդի մը հոգիէն կուգայ իր մէջ կը թափի։ Բոլորէն մէկն է անիկա, բայց ինքն է բոլորը։ Անոր մէջ կը լեցուի ցեղը, կ'ուռճանայ ու կը հասուննայ, ծաղիկ կը բանայ, ու ցեղը ծաղիկը կ'առնէ կը տանի իրը կ'ընէ։

Անիկա խուցի մը մէջ բանտուած հրաշքն է որուն հասուննալուն կը սպասէ դուրսը ամբոխը, որպէսզի երբ դուռը բացուի, խմէ, ծծէ, ու տանի տանի ան հրաշալի հեղուկը ու մարդու չըսէ զայն տուողին անունը։

Զանիկա ի՛րը ըսէ։ Որպէսզի ծանկէ աշխարհէն անծանօթ բանաստեղծին անունը, անոր՝ որուն մէջ իր հոգին թափեց եւ որուն ստեղծած ծաղիկը գողցաւ։ Ան որ երկունքը քաշեց, սպառեց իր ներսի բոլոր կրակը, ու երբ իր պտուղը տուաւ՝ չքացաւ գնաց։ Ո՛չ հետք չմնաց իրմէ, ու իր ստեղծած երգը ամբոխը իրենը ըրաւ, ու իրբեւ ի՛րը յանձնեց դարերուն որ անցան, ու դարերուն որ պիտի անցնին։

Դժբախտ բան է մոռցուիլ երթալը. երբ աշխարհի մէջ ճարպիկները կոթող կ'ունենան ու հարիւրները դամբարան, դժբախտ բան է որ երգերը ապրին ու երգիչը անհետանայ երթայ։

Ժողովուրդը տիրանայ երգին, ու մարդու չըսէ՜ հեղինակին անունը...։

* * *

Մէկը չխորհեցաւ պաշտամունք մը հաստատել այդ անծանօթ բանաստեղծին համար։

Բայց ինչո՞ւ, չգիտեմ, միտքս այդ անծանօթ բանաստեղծին կ'երթայ, երբ «Յառաջ»ի ժողված փշրանքները կը կարդամ։ Ժողովուրդն է զանոնք մեզի բերեր, բայց ան մեզմէ կը պահէ զանոնք իրեն տուողը։

Անոնք ժողովուրդինը չեն։ Անծանօթ բանաստեղծն է որ անոնց խորը կ'ապրի։

Ի՛նչ փոյթ որ անիկա իր անունը չի տար մեզի։ Եւ ի՛նչ փոյթ որ մարդիկ դեռ գլացած են անոր՝ դամբան մը։ Անիկա իր երգերուն մէջ կ'ապրի, ու անունը մեզ կուտայ...։

Չէ՞ք իմանար դուք...։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Քրիստոսէ 70 տարի առաջ Լուկուլլոս զօրավարն էր, որ Կիրասոնէն Հռոմ բերել տուաւ կեռասը:

∴ Դանիական դրօշը, իր սկզբը կ'առնէ 1219 Թուականէն:

∴ Հրէական ազգային գրադարանը, Երուսաղէմի մէջ, ունի քանի մը հարիւր հազար գրքեր:

ԹՈՒՐՔԸ
ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աշխարհը ցնցելու կամ խաբելու համար Թուրքը ազգովին դարձած է լոյսին։ Հեռուէն այս դարձը անպայման քաղաքականութեան է, մօտէն զաւեշտական։ Տեսէ՛ք, թէեւ լոյսին դարձած է, բայց աչքերը ամբողջէն փակած է, մութին մէջ կը մերկանայ, նոր զգեստներ կը հագնի, այն զզուելի ազգին նման որ կը կարծէ թէ աղուոր հագուստներ հագնելով կը գեղեցկանայ, թէ մարմնի ու հոգիի զարշելի վէրքերը կը ծածկուին։

Թուրքը ի ծնէ կենցաղագէտ եղած է եւ «էթիքէթ»ներու շատ կարեւորութիւն տուած։ Թալէաթը Վարդգէսը համբուրեց ու ձգեց եւ տուն հասած Վարդգէսը ձերբակալուեցաւ։ Թուրքը հայուն տունը հիւր եղաւ, ազնիւ ու քաղաքավար մարդու բոլոր կերպարանքն ունէր, կերաւ, խմեց, ու տունէն դուրս չելած մինչեւ որ «տէր քիրասի»ն չառաւ։

Ո՞ր մէկը թուենք, քանի որ չգիտցող չկայ։

Այս փափախութիւնները Թուրքը կը զօրացնե՞ն թէ ոչ։ Այդ փափախութիւնները աչքի համար են, Թուրքը զօրացնելու տեսակէտէն ներքին նշանակութիւն չունին։

Ամէն ցեղ, ազգ էական յատկութիւն մը ունի։ Դպրոցները տասնեակներու այդ յատկութիւնները պիտի մշակեն, զարգացնեն։ Թուրքին էական, ժառանգական յատկութիւնը՝ ջարդարարութիւնն է։ Թուրքիոյ մէջ ամէն կարգի յառաջդիմութիւն, զարգացում պիտի աւելի զարգացնէ ու թափ տայ այդ բնական յատկութեան։ Ամէն մէկ Թուրքի մէջ առանց բացառութեան փոքրիկ գազան մը կայ, ամէն մէկ դպրոց Թուրքիոյ մէջ այդ գազանիկին ժանիքները պիտի սրէ, անոր ձեռքի եաթաղանը պիտի յեսանէ։

Սո՞ւտ է այս։ Ուրեմն բացէք Թուրք պատմութիւնը,—Լէնկթիմուր, Ճէնկիզխան, Ալփասլան, Տուղրիլ, Համիտ—Թալէաթ—Ջէմալ։ Տուէ՛ք հակափաստը։ Չկայ։ Դպրոցը գազանութիւնը արմատախի՞լ կ'ընէ։ Ո՛չ։ Մանկավարժութիւնը իր վերջին խօսքն ըսած է. տղան տախտակ մը չէ որուն վրայ ինչ ուզես գրես, այլ բնականօրէն այս կամ այն յատկութիւններն ունի, եւ մանկավարժը պիտի հսկէ որ անոնք երեւան գան ու անկաշկանդ զարգանան։

Չերկարենք։ Կեանքի մէջ ամէն անհատէն պիտի ստացուի ինչ որ ունի։ Անհատը պիտի դրուի այնպիսի պայմաններու տակ որ անարգել զարգացնէ այն ամէնը ինչ որ ունի իր մէջ ժառանգական կամ բնածին։

Ինչ որ ճիշդ է մարդ անհատի համար, ճիշդ է նաեւ ազգ անհատի համար։ Արդ, Թուրքը պատմականօրէն ի՛նչպիսի մասնայատկութիւններ ցոյց տուած է ցարդ։ Իբրեւ ջարդարար եւ քանդիչ ուժ կը տեսնուի անոր այլանդակ դէմքը՝ Ա. ի՛ր սեփական պատմութեամբ, Բ. յունական պատմութենէն, Գ. պուլկարական, Դ. սերպիական, Ե. ռումանական, Զ. հայկական, Է. պարսկական, Ը. սուրիական, Թ. արաբական, Ժ. քրտական, ԺԱ. չէրքէզ, լազ եւլն. եւլն.։ Այսքան վկայական բաւական չէ՞ ժողովուրդի մը բարոյական դիմագիծը տալու համար։ Վերը յիշուած ո՞ր ժողովուրդի պատմութեան մէջ Թուրքին դէմքը արիւնոտ չէ, ձեռքը եաթաղանով չէ, ժանիքները արիւնգակ չեն։ Պատմական այսքան բազմաթիւ վկայական, ու իրարմէ տարբեր աղբիւրներէ, բաւական է որ երկու կարծիք չունենանք Թուրքի մասին։

Ամէնէն զարհուրելի գաղտնիքը ուրիշ տեղ է սակայն։

Թուրքը իր ազգային բացառիկ ու անմրցակից հարստահարութեանը տարուէ տարի, սերունդէ սերունդ աւելի կատարելագործած է, անընդհատ զարգացուցած է։ Ապտիւլ Համիտի ջարդերուն ժամանակ, յանցանքը մէկ մարդու (Ապտիւլ Համիտ) վրայ բեռցուցինք, ու կը կարծէինք թէ ջարդերուն վերջ կը տրուի, գայլ ու գառ միասին կը պտտին, եթէ Եւրոպա տեսած, Եւրոպա կրթուած Ժէօն-Թիւրքերը առնէին իշխանութիւնը։ Եղաւ այդպէս։ Ժէօն-Թիւրքերը, Իթթիհատը առաւ գործը ձեռքը։ Իթթիհատի մէջ բժիշկներ, փաստաբաններ, դրագէտներ, բանաստեղծներ, խորհողներ, գերման մշակոյթով սնած ռազմագէտներ լեցուն էին. Համիտի ու իրենց ազգային հարստահարութեանը այս զարգացած մարդիկ կը գիտական հողի վրայ դրին։ Ցեղ մը, ազգ մը արմատապէս ջնջելու միջոցները մտածեցին ու գտան. այն որ թերեւս Համիտի, տգէտ Ահմէտճիկի ու Մէհմէտճիկի խելքէն, մտքէն չէր անցներ, անոնք իրագործեցին։

Իթթիհատի հայաջինջ միջոցները այնպէս սոսկալի էին, որ տգէտ, անգրագէտ Թուրքը աքսորի ճամբուն վրայ, կը զարմանար, դարերու այդ լեռնաբնակը, «պու նէ՞ վահշիլիք» կը պոռար։

Լեռնաբնակ Ահմէտճիկի կարծիքն այս էր։ Դպրոց տեսած, զարգացած, ներքին նախարար Թալէաթի կարծիքն ալ հետեւեալը.

—Օրօրոցի երախայէն մինչեւ գերեզմանամերձ ծերունին մի խնայէք։

Կրկին մէջ բերենք այս անգամ Մէհմէտճիկի կարծիքը.

— Գու նէ Ալլահսըզլըք:

Կարճ Մուսթաֆա Քէմալ կ'աշխատի իր ժողովուրդը դնել այնպիսի պայմաններու տակ, որ իւրաքանչիւրին ներսիդին եղած բարենին զարթնու։

Մուսթաֆա Քէմալ այս եզրակացութեան եկած է բազմաթիւ առարկայական փաստերով, տեսնելով որ գրել կարդալ չգիտցող հողագործ Թուրք գիւղացիին մօտ զարնել-կոտորելու, սպաննելու արիւնարբու բնազդները, իբրեւ ցեղային գիծ, բնազդ խիստ նախնական վիճակի մէջ, գրեթէ թմրած վիճակի մէջ են, կորսուած իր արիւնոտ նախնիքներու արիւնոտ յիշատակներէն։ Այդ գրել-կարդալ չգիտցողին դիմաց ահա զարգացածը, գրել կարդալ գիտցողը, թերթ խմբագրողը, երեսփոխանական ժողովին մէջ ճառ խօսողը, որ գիշեր ցերեկ մարդակերութիւն, ցեղակերութիւն, արիւն կ'երազայ։ Որ օրը եօթը հեղ Լէնկթիմուր, Ճէնկիզխան կը կարդայ։ Ահա բժիշկ մը որ ջարդեր կը կազմակերպէ։ Ահա իրաւաբան մը որ անարդարութիւնը օրէնքի յօդուածներով կը նուիրագործէ։

Ուրեմն՝ պէտք է Թուրք ժողովուրդը ազատել տգիտութենէ, անոր մէջ ցեղային թանկագին կապերը փնտռել, անոր աչքին առջեւ շարժանկարի պէս բանալ Օսմանեան պատմութիւնը, եւ ցոյց տալ որ արժանի ըլլան իրենց ջարդարար նախնիքներուն, որոնց կը պարտին ուրիշներու արգասաբեր այս հայրենիքը՝ Փոքր Ասիան։

Թուրք դպրոցներու մէջ ուժ պիտի տրուի Թուրքի պատմութեան, որուն ամէն մէկ էջը արիւնով ներկուած է, ուժ պիտի տրուի Թուրքիոյ աշխարհագրութեան, որուն ամէն մէկ թիզը բնիկ ժողովուրդի մը արիւնով ներկուած է։ Այս դասերը պիտի տան ջարդարար այսօրուան Թուրքերը, պահեստի սպաները, Թիւրք Օճաղի վարիչները, մոլեռանդները, Թուրանի երազատեսները։ Անմիջապէս հոն պիտի գան որ դեռ Թուրանի ճամբան Լէնկթիմուրի գերեզմանի ուղին փակուած է Հայերով, Քիւրտերով, Պարսիկներով, եւ բանա՛նք ճամբան, հարթե՛նք Թուրանի ճամբան։ Դասերը այսպէս պիտի սկսին, այսպէս պիտի վերջանան։ Ու Թուրք զանգուածը պիտի վերանորոգուի, զօրանայ, Ահմէտճիկի երակներէն պիտի անցնի Լէնկթիմուրի արիւնը, Մէվլիւտ պիտի կարդան Թալէաթի յիշատակին. ու զարհուրելի քանդող նոր ուժ մը պիտի գայ, ֆէսի փոխարէն գլխարկի տակ։ Թուրք ազգային-ցեղային հարստահարութեանը աննախընթաց թափով պիտի զարգանայ։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ԱՆՀԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԲ ԴՈՒՌՆԷՆ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ԴՐՈՒԻ...

Ընդհանրապէս, գիր ու գրականութիւն սիրողներու մէջ այն թիւր կարծիքը կայ, մինչեւ հիմա, թէ Արշակ Չօպանեան սիրուած ու յարգուած տաղանդ մըն է, օտարներու կողմէ։ Ասոր իբր փաստ՝ երեւումը իր անունին, քիչ մը ամէն տեղ։

Բայց իրականութիւնը մեր առաջ կը պարզէ ուրիշ պատկեր մը, ուրիշ պարունակութեամբ։

Կարծուածին չափ յիմար մը չէ։ Ընդհակառակն, ցոյց տուած է չափազանց խոհեմութիւն, ուշիմութիւն, որով հասկացողութիւն երբ խնդիրը իր շուրջ, այսինքն իր շահերուն շուրջ կը դառնայ։

Երբեք յիմարութիւնը չէ ունեցած, իր սկզբնական շրջանին, իր անձին ու իր գործերուն վրայ խօսելու։ Խմբագրութիւններուն եւ գրագէտներուն մօտեցած է ներկայացնելով հայ մարտիրոս ժողովուրդը եւ անոր Քուչակները ու տաղերգուները, յետոյ անանց հետ սահեցնելով իր համեստունակ խելապատառին գեղեցիկ տափակութիւնները։

Երբ դուռ է գրուած ուղղակի մերժումով, չյուսահատելու առաքինութիւնն է ունեցած։ Կազմակերպած է ճաշի հրաւէրներ, բարեխօսական դասեր, նուէրներով կաշառած մըն, որուն քով մտնելու ուրիշ կերպ չկար։

Օրին մէկը կ'իմանայ թէ ֆրանսացի այս կամ այն գերասանը կը համակրի Հայերուն, կամ Հայուհիի մը՝ պատահաբար տեսած երկու գեղեցիկ աչուկներուն համար, կամ փափաքէն կը տոչորուի իր տունը հայկականզարդերով զարդարելու... Ճարպարար Չօպանեան իրար կ'անցնի։ Կը պոռայ, կը ճչայ, կը գրէ, կը քարոզէ։ Կը ժողվէ Լա Ֆոնթէնի ընդհանուր (?) — Կը ժողվէ Լա Ֆոնթէնի փողոցին երէկի անօթեւանները— այսօր գիրքի տէր — անունի, փառքի մէրագիլները, պաշտօն կը բաժնէ, տիտղոսներ կուտայ, կ'ընէ չընէր հանդէս մը կը կազմակերպէ, ուր պաշտօնապէս հրաւիրել կուտայ վերոյիշեալ դերասանը։

Բնականաբար, պաշտօնական հրաւէրին կը հետեւի պաշտօնական նուէրը։

Պաշտօնական հրաւէրին կը հետեւի Արշակ Չօպանեան, որ փորհարութենէ բռնուած մարդու մը ձեւերով՝ բաներ մը ունի ըսելիք։

Դերասանը ապուշ մը չէ, կը հասկնայ, ու առաջին առիթով կ'արտասանէ «ազգային մեծ բանաստեղծ» Արշակ Չօպանեանէն։

Ի՛նչեր քաշած է իր երեսէն Ֆրէտէրիք Մաքլէր, Փարիզի Արեւելեան լեզուներու դպրոցին հայերէնի ուսուցիչը։

Ինչե՛ր քաշած են Փանոս Թէրլէմէզեաններ, Յակոբ Գիւրջեան արձանագործներ, Տիկին Արմէն Օհանեաններ։

Նամակ նամակի ետեւէն։ Մէկուն խորհուրդ մը ունի տալիք։ Միւսին խնդիրք մը։ Մէկը կը գովէ։ Միւսին առջեւ հիացումէն ծունկի կուգայ։ Սակայն այդ ամէնուն տակը բան մը կայ թաքուն։ Տրագիր մը ունի։ Ինչո՞ւ Գիւրջեան իր արձանը չի շիներ, ինչո՞ւ Օհանեան իր մէկ կտորը չարտասաններ։

Ու կը պատահէր որ ուրիշներ ժամանակ չունենային իրենով զբաղելու, իր ուզածը կուլ տալու։ Այն ատեն կռիւը կը սկսէր։

Խօսեցուցէք բանասէր Կ. Յ. Բասմաջեանը, Դաւիթ Բէկը, Մաքլէրը, Տիկին Օհանեանը, բալոր իր բարեկամներն ու կամնները։

Ու կը պատահէր որ քերը իր ուզած արդիւն տար։ Կ'արժէր տեսնել իր բարկութեան մոլեգ մէջ, իր պատասխանութեան շակերտած «Մուկ ձեւերը դուրս կուգար գեղ ասութիւններով, որ այդ անգին անգիրնե նեցան իրենց Պարսիկ հան վարդապետները կա թուղթները, եւ Կաթողիկ յոյս չկայ, զանոնք եդան բելու համար։

Այդպէս, օրին մէկը էր, համբերութեամբ ծանր կեր էր երիտասարդ դէտ Ն. Քոչարեանի

Տիպար համբերութ առեր էր ան բոլոր ւերը, զորս արուեստագ խնդրեր կամ իրեն էր, նայելով ներշնչման րուն։

Օրերու համբերութ երբ արուեստագէտը կը համարէ իր գլուխ փոթորիկը կը սկսի։ դէմք մը՝ ահաւոր եր Զօպանեան չի հանդուր մը զոհ կը կարծէ ին Քոչար կը բարկանայ ընդունելութենէն։ Ծանր քեր, ու վիրաւորական խանակութիւն. Զօպանեան նէ կը քալէ։

Հետաքրքիրներու՝ լուսաբանութիւն խնդր այդ դէպքի մասին, ե կ'ըսէ, ձեռքի ու ոտքի ցական շարժումներով.

— Դո՛ւ եղբայր, մարդն է՛ հայելու դէ չէ՞ նայելու Այդ դա րաթէց ի՛նչ կարելի է բերել։ Բա՛, քառոր մտել օրերով։ Ուզեցի յացնել Գեհենը, ա խիստ յարմար էր, ե գեղեցիկ։ Ի՞նչն է բա հո՞ւմն եմ ես յանցաւոր հենն եմ դէմքին։

×

Զօպանեան փիլ թեամբ չէ ներած Օր. Զապէլ Փօլաճեան

Հակառակ հայ մամ քանի մը անգամներ խօսուած ըլլալուն, յաճեան անծանօթ մէջ։ Ուսելի ճիշդը, նօթ ենք այդ մեծ տաղանդին, բազմազան ներուն, կատարած ցեղին բերած պատիւ

Նկարիչ, բանաստեղծ մանիչ, բանասէր, այդ տաղանդ Հայուհին Լո բնակի, եւ ուր ծանօթ ուած, յարգուած, անգլիական ամենաբարձ ջանակներէ ու մասնագ բէ։ Աշխատակից Conte Reviewին, հեղինակ երկերու։

Պատերազմի ցնելու եւ սիրցնելու Հայը, Օր. Զ. Փօլաճեան նարկէ թարգմանել հա տեղծներու կարգ մը էջերը, աշխատակցու բամ Րաֆֆիին, մե՛ծ տղան, ուրիշ մե՛ծ մը, որ երիտասարդ դարձեալ անծանօթ։

Զօպանեան կ' մակ նամակի ետեւէ ներ, յուցմունքներ կ բամ Րաֆֆիին։ Մասնա իրմէ կտորներ կ'ուզ բարեկներով։ Բայց Օր. Փօլաճեան, կրկնակ եւ անգամներ աւելի զար ճաշակի տէր, անյարմ նարժան գտնելով զա պատրաստելիք գիրքի կը մերժէ։

Գիրքը լոյս կը տես ին, Լոնտոնի J.M. Dent գրատուն կողմէ, Armen gends and Poems զանկարուած եւ Զապէլ Փօլաճեանէ, հայասէր դերկոմս Բ առաջաբանով, եւ հայ սուիրարութեամբ Րաֆֆիէ։ Գին 21 շիլ

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ցամի տեառն 1928 թուականի յամսեանն օգոստոսի ամերիկացի Քէլլոկը Փարիզ ժամանեց ու հոն իր ներկայութեան բացուեցաւ եւ գոցուեցաւ Աշխարհի խաղաղութեան դաշնագիրը։

Ցամի տեառն Ռ Ջ Ի Ը յամսեանն Ահեկանի Փարիզու Սուրէթէ Սաւանթի դահլիճին մէջ, Հայաստանի նուիրակները բացին ու փակեցին «Հօկ»ի ժողովը։

Բանաձեւերը կ'ամփոփեն լիք կամ պարապ ժողովներու խոստացած կամքը։ Քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ հացէն եւ ջուրէն աւելի կենսական է բանաձեւը։ Խորհրդային աշխարհը կը յառաջդիմէ միայն բանաձեւերով։ Անոր բնակիչները ամէնէն առաջ բանաձեւ պարուրով կը սնանին։

Եւ որովհետեւ Հայաստանն ալ խորհրդայիններին մէջ կը թուաւի, այդ պատճառով նման բանաձեւով ոսպնապուր մը Փարիզ նուէր պիտի ըներ Երեւանին։

ԱՊՈՒՐ ԱՌԱՋԻՆ.— Հօկերը յայտնեցին իրենց անվերապահ վերաբերումը՝ միշտ կանգնած մնալով խորհրդային Հայաստանին կից՝ մը տալու գիրքին մէջ, ուստի կը փարին նուիրակներու ճիտին։

ԱՊՈՒՐ ԵՐԿՐՈՐԴ.— Ռամկավարները բանաձեւեցին. — Նկատի ունենալով ա) որ ազգային հնաւանդ սովորութեամբ մը, Հայաստանի սրբավայրերը ամէն տարի իրենց նուիրակները կը ղրկէին գիւղեր եւ քաղաքներ մխիթարելու, քարոզելու եւ նուէրներ հաւաքելու. բ) որ Ս. Էջմիածին ինչ ինչ պատճառներով կը թերանայ իր այդ իրաւունքներուն մէջ եւ այդ բոոը փոխանցած է Հայաստանի ներկայ իշխանութեան, եւ գ) որ Երեւանի ներկայ իմաստուն վարիչները, հայ առաքելական սովորոյթի ուղիէն քալելով, նուիրակներ կ'ուղարկեն «Հօկ»ի աքեմով, մխիթարելու արեւմտահայ խլեակները՝ առանց դասակարգային խտիրի — առ այդ կ'որոշէ ողջունել անոնց գալուստը եւ կը գոչէ՝ բարո՛վ, հազար բարով։

ԵՐՐՈՐԴ ԱՊՈՒՐ.— Բարեգործակաները բանաձեւին մէջ վերապահումներ կը մտցնէ (կատկներ, այլեւայլ գումարներ), ինչպէս Անգլիա եւ Ֆրանսա վերապահումներ ըրին Քէլլոկի գլխին։ Այս նոյն Բարեգործականն ու Ռամկավարները, Հօկի ժողովէն յետոյ առանձին եւ գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքեցին ու ստորագրեցին, միշտ հետեւելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի օրինակներուն։

ՉՈՐՐՈՐԴ ԱՊՈՒՐ.— Հնչակեանները քանի մը տուներու բաժնուած ըլլալով չկրցան պարզել թէ Գ. Գրիգոր Վարդանեանը ո՞ր թուականին հնչակ էր, ո՞ր թիւէն բոլշեւիկ։ Որոշումը կ'ուշանայ. ես ալ չսպասեցի։

ՎԵՐՋԱԳԻԾ ԻՄ ԱՊՈՒՐԸ.— Որ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայերու կերած ապուրն է,—կ'ողջունե՞նք Հայաստանի մեր եղբայրներն ու քոյրերն ու անոնց սիրուն կ'երգենք. «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ...»

Այս ապուրներէն ո՞ր մէկն է, որ առաջին մրցանակը պիտի տանի։ Պատասխանը պիտի գրեմ, երբ մեր նուիրակները Փարիզի ապուրները ուտելէ յետոյ, պաղիները շալկած հասնին Երեւան։

Սպասեցէք, պիտի գրեմ։

ՀԱՅ - ԿՕ

Ա. ԱՐՄԵՆԱԿ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՋՐԱԿԱՅԱՆԸ

Դիլիջանի մէջ կառուցանելի ջրակայանին նախագիծը հաստատուած է։ Անոր ընդհ. ծախքը՝ բաշխիչ ցանցին հետ, մօտաւորապէս հաշուուած է 140,000 րուբլի։ Իսկ կայանի կարողութիւնը կը հաւասարի 150 ձիու ուժի։

Ջրակայանի կառուցմամբ, լոյսին կը լուծուի Դիլիջանի եւ շրջաններուն ելեկտրականութիւն հայթայթելու հարցը։ Կայարանը որ պիտի կառուցուի քաղաքէն մէկուկէս քիլոմեթր հեռու, պիտի աւարտի մէկ տարիէն։ Աշխատանքները կը սկսին նոյեմբերին։

ԼՈՒՐԵՐ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԷՆ

Հայաստանի երկրագործական գործավարութեան որոշմամբ, ծրագրուած է հակամանտախտային սրսկումներ կատարել Զանգեզուրի գաւառին մէջ։ Սրսկման պիտի ենթարկուին մօտ 50,000 եղջիւրաւոր անասուններ, որոնց մէկ մասը՝ մօտ 20,000, արդէն ենթարկուած են։ Ամբողջ գաւառի 75 գիւղերէն 25ին մէջ գործը արդէն վերջացած է։

Երեւանի մէջ պատրաստուած շիճուկը լաւ արդիւնքներ տուած է։

— Ցաքնահայ գաղթականները կազմած են «Քու-լու» անունով ծխախոտի մշակման ընկերութիւն մը։ Անոնց եռանդուն գործունէութիւնը մեծ տպաւորութիւն կը ձգէ։

Ընդհանրապէս ամբողջ Զանգեզուրի մէջ ուժեղացած է շինարարութիւնը, մանաւանդ Հանքերու շրջանին մէջ։ Գորիսի սպանդանոցը պատրաստ կ'ըլլայ մօտ ատենէն։ Սիսիանի մէջ բացուած է նոր հիւանդանոց մը։ Մետաքսագործարանը նորոգուած է։ Նորոգուելու վրայ են նաեւ խճուղիները։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լենինականի դերասանական խումբը բաղկացած է 33 հոգիներէ, որոնցմէ տասը կին։ Խումբին կորիզը կը կազմեն Մոսկուայի Հայկական Դրամատիկի աշակերտները, ինչպէս նաեւ Երեւանի պետական թատրոնէն մէկ քանի երիտասարդ դերասաններ։ Հրաւիրուած են խումբին մասնակցելու Երամեան ամուսինները եւ տեղական մէկ քանի ուժեր։

Խումբին վարիչ Ա. Գուլլակեանի ղեկավարութեամբ արդէն պատրաստուած է «Խռովութիւն» եւ «Մինչե՛ւ Զինատան» թատերախաղերը։ Նոյնպէս Պարոնեանի «Արեւելեան Ատամնաբոյժը» ինչ ինչ փոփոխութիւններով։ Պատրաստուելու վրայ է նաեւ Իվանովի «Զրահագնացքը»։

Շաբաթական չորս ներկայացում պիտի տրուի։

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնագէտ գիւղատնտես Ա. Քալանթար հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Հայաստանի անասնապահութեան մասին.

— Անցեալ տարի եւ այս տարի Հայաստանի մէջ կատարած իմ աշխատանքներուս հետեւանքով, ես եկայ այն համոզման, որ գիւղատնտեսութեան եւ առանձնապէս անասնապահութեան արտադրութիւնը բարձրացնելու գործին մէջ, կան անսպառ հնարաւորութիւններ։ Հայաստանի մէկուկէս միլիոն հեկտար արօտատեղիներէն ընդամէնը 69,000 հեկտարը կը շահագործուին։ Այս, ի հարկէ, անբնական երեւոյթ է։ Անհրաժեշտ է մեծցնել մարգագետինները։ Հայաստանի ահագին տափաստաններուն մէջ ընդամէնը մէկ քանի տասնեակ մեծ ու փոքր պանրագործարաններ կան։ Մինչդեռ Զուիցերիան, որ օժտուած է մարգագետիններու եւ արօտատեղիներու տարածութեամբ միայն 30 տոկոս աւելի քան Հայաստանը, ունի 1600 գործարաններ ուր կը պատրաստուին լաւ տեսակի զուիցերիական պանիր եւ նոյնքան գործարաններ, տեղական գործածութեան համար։

Ներկայիս, կթան անասուններու քանակը՝ Հայաստանի մէջ հաւասար է 229,000 գլխու, բայց անպայման ան դեռ կը շատնայ, որովհետեւ մատղաշ անասուններու քանակը՝ փոխանակ հաւասարելու չափահաս անասուններու կէսին, ընդհակառակն, բարձր է մէկ ու կէս անգամ եւ հաւասար է 350,000ի։ Իսկ ապագային, լաւ կերի շնորհիւ, կը յուսացուի հինգ անգամ աւելի շատցնել անասուններու թիւը։

Հայաստանի երկրագործական գործավարութիւնը կ'ուզէ սկսիլ մէկ քանի մեծ ձեռնարկներու։ Նախագծուած է Լէնինականի մէջ կառուցանել կեդրոնական անասնաբուծական եւ լեռնարօտային կայարան, որ կապուած պիտի ըլլայ մէկ կողմէն երկրի զանազան շրջաններուն, շնորհիւ տասը ենթակայաններու, եւ միւս կողմէ համալսարանին։

Պիտի կազմակերպուին նաեւ տեղական խաշար անասուններու ընտրովի հօտեր, ցեղը ազնուացնելու համար։ Մշակուած է նաեւ 500 հեկտար համալսարանական տնտեսութեան նախագիծ, պաղա-խաղողաբուծական բաժինով։

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Քանի մը ամիս առաջ, Թիֆլիսէն Մոսկուա եւ Լենինգրադ մեկնեցան երեք հայ երիտասարդ նկարիչներ,— Գէորգ Գրիգորեան, Ե. Կարալեան եւ Մ. Մարգարեան։ Նպատակն էր ուսումնասիրել այդ տեղերու նկարչական գեղարուեստը։ Առաջին երկուքը վերադարձած ըլլալով, «Պրոլետար»ի խմբագրին տեղեկութիւններ հաղորդած են իրենց տեսածներու եւ լսածներու մասին։ Այսպէս, Տրետեակովի յայտնի թանգարանի նոր բաժնին մէջ կան Մարտիրոս Սարեանի մօտ 15 նկարները։

Մոսկուայի նկարչական հաստատութեանց պետը փափաքը յայտնած է ծանօթանալու հայ նկարչական կեանքին եւ յօդուածներ ուզած է հայ նկարիչներու մասին։ Նոյն փափաքը յայտնուած է Լէնինգրադի յայտնի մէկ շաբաթաթերթի խմբագրութեան կողմէ։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾԱԽՔԵՐ

Անգլիա արդէն կը պատրաստուի ընտրական պայքարի, որ կը սկսի 1929 յունիսին եւ թէ. Թեկնածուներուն եւ թէ քաղաքական կուսակցութիւններուն համար շատ աւելի սուղի պիտի նստի։

Ծախքերու այս յաւելումը յառաջ կուգայ մանաւանդ ընտրողներու յաւելումէն։ Կը յիշուի որ անցեալներս 5,250,000 կիներ՝ 21-30 տարու, նոր իրաւունք ստացան քուէարկելու։

Ծախքերը զորս երեսփոխանական թեկնածու մը ստիպուած է ընել իր շրջանին մէջ՝ ընտրական պայքարի առթիւ կը հաշուուին ընտրողներու թիւին համեմատ։ Իսկ կուսակցութիւններն ալ, իրենց պրոպագանդին համար, այս շրջանին, աւելի մեծ գումարներու պէտք պիտի ունենան։

Աւելի մեծ թուով քուէ հաւաքելու համար, թեկնածուները յառաջիկայ տարի պիտի դիմեն ուշագրաւ զանազան միջոցներու. — օգտագործելով գիտութեան վերջին գիւտերը եւ 1928-ին, առաջին անգամ ըլլալով՝ ընտրական պայքարին պիտի մասնակցին նաեւ բազմաթիւ ինքնաշարժ եւ խօսուն սինեմաներ։

Այս բոլորը պիտի ծառայեն ծախքերը աւելցնելու։

1924ին, ընտրութիւններու համար ծախսուած էր 921,166 անգլ. ոսկի։ Այսօր մօտաւոր ծախք կը նախատեսուի 3 միլիոն ոսկի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՐԻՎԱ, 29 Հոկտ. (Սեփ. Թղթ.)— Փրիվայի Հայ Երիտ. Միութիւնը եռանդով յառաջ կը տանի իր գործը։ Արդէն իսկ սկսած է մարմնամարզական փորձերու։ Միութիւնը պիտի բանայ լսարան-ընթերցարան մը։ Ունի արդէն ֆութպոլի խումբ եւ վեց կայտառ տղաքներէ բաղկացած արբներու խումբ մը։ Միութիւնը կը բաղկանայ 27 անդամէ։ Հոկտեմբեր 19ին ընդհ. ժողովին մէջ ընտրուեցաւ վարչութիւնը, որուն անդամներն են.— Ատենապետ՝ Գ. Սեթեան, ատենադպիր՝ Ս. Մկրեան, գանձապետ՝ Հ. Գարաճեան, խմբապետ՝ Լ. Կարապետեան, օգնականներ՝ Ա. Բապուճեան եւ Մ. Ճիմճեան։ Վարչութիւնս կը խոստանայ զարգացնել հայ երիտասարդութիւնը մտաւորապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս։ Այս առթիւ բոլոր անդամները կատարեցին իրենց երդումը, գործելու համար միեւնոյն ատեն դառնալու հայրենիքի հարազատ զինուորներ։

Սիրաքի, 28 Հոկտմ. Կէսօրէ ետք ժամը 3ին տեղի ունեցաւ «Արմէնիա»յի՝ Մկրտիչ Փորթուգալեանի ոգահանգէսը, նախաձեռնութեամբ Հ. Ե. եւ Ե. Հ. Կ. Խաչ Միութեանց։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Եղան արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւններ։

Օրուան նախագահը, Գ. Գ. Սեթեան հրաւիրեց ներկաները առանց խտրութեան անդամագրուիլ Հայ Երիտ. Միութեան։ Գ. Յովհաննէս Գապիկեան յանուն ժողովուրդին առաջարկեց յաճախ այսպիսի հանդէսներ սարքել։ «Քանի որ բոլորս ալ իրարմէ հեռու կը գտնուինք, գոնէ հանդէսներու մէջ իրար տեսնենք»։ Հանդէսը վերջացաւ երգերով եւ նուագով։

Թղթակից

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...ուզեցի այս ամէնը.կը ...Գիտէի որ այսպէս պի-...ալար, Թող աւրի որ ճա-...եր գիս քաշէ։ Ո՞ւր ինձ ...եմ, պիտի քաւեմ։

...թեան այս պատրանքը ...իրեն ամբողջ գիշերը, ...ոն ալ ճենճարճենթուի ...տան։ Օդն ամպամած, ...եւ մշուշապատ էր, բայց ...Բոով մէկտեղ ուզեց ...յուսալով որ օդը կը բաց-...յց իրապէս քաջութեան, ...եւ անտարբերութեան ա-...մը տալու համար։ ...կարեւորութիւն ունէինի-...մը լեռներն ու հորիզոն-...ք կ'ուզէր կատարել ինչ որ վճռած էր։ Միայն մեկնելէն առաջ վայրկեան մը վարանեցաւ։

— Հապա եթէ մայրս հոս գտնուէր իմանալով չուզէ գալ եւ փախի. Միթէ ժամանակ կորսնցնել չէ՞ որպէսզի սակայն պատահի։

Պառաւը պատրաստեց զինքը, յանձն առնելով կարելի եղածին չափ շուտ բերել տալ Օլին։ Անանիա մեկնեցաւ։

Առաջնորդը ձիու վրայ հեծած առջեւէն կ'երթար, երբեմն կանգ առնելով լուռ հեռաւորութեան արծաթէ մշուշին մէջ, երբեմն տեսնուելով արահետին խորը՝ գորշ կտաւի մը վրայ ջրանկար պատկերի մը նման։ Անանիա ետեւէն կ'երթար։ Իր շուրջը, իր ներսը մշուշ էր ամէն բան, բայց այս ծփուն շղարշին մէջէն կը վառարա-չէր Սբատա լերան գիմաստուերը, իսկ ներսը, հոգին շրջապատող մշուշին մէջէն, կը տեսնէր այս հոգին ինչպէս կը տեսնէր լեռը, մեծ, անհուն, կարծր եւ հրէշային։

Ոգեկոչական լռութիւն մը կը շրջապատէր ճամբորդները, ընդհատուած երբեմն բազէներու կանչէն։ Մշուշին մէջ, ժայռոտ արահետին կողերուն տարօրինակ ձեւեր կ'երեւային եւ գիշակեր թռչուններու կանչը՝ կը թուէր ըլլալ մարդուն անյքէն խռոված խորհրդաւոր ձեւերուն վայրի ձայնը։ Անանիա կը կարծէր որ կը քալէր ամպերու մէջ, կը զգար երբեմն պարապութեան իմաստը. գլուխ պտոյտն արգիլելու համար ուժգնօրէն նայելու ստիպուած էր արահետին։ Ժամը 9ին բարեբախտաբար մշուշը փարատեցաւ։ Այդ պահուն ճամբորդները կ'անցնէին կածանէ մը։ Անանիա հիացման աղաղակ մը արձակեց, գրեթէ բանի խլուած համայնապատկերին մեծավայելուչ գեղեցկութենէն։ Ամբողջ լեռը ծածկուած երեւցաւ ծ գերեալ հոնիի մանիշակագոյն վերարկուով։ Ընդհի տեսքը խորունկ ձորերուն, բարձր գագաթներուն որոնց կը մերձենային հեռագհեռ երկու ճամբորդները, լուսաւոր մշուշին պատռուած շղարշին, լոյսի ու ստուերի խաղերուն մէջէն, յամրօրէն փարատող տարօրինակ ամպերով նկարուած լուրթ երկինքին տակ կը թուէր աննման գեղեցկութեամբ նկար մը, յիմարացած արուեստագէտի երազ մը։

— Որքա՜ն մեծ, գեղեցիկ եւ ուժեղ է բնութիւնը, մտածեց Անանիա։ Անհուն սրտին մէջ ամէն բան անորոշ է։ Ա՜հ, եթէ հոս գտնուէինք երեքս մէկ, ես, Մարգարիտ եւ մայրս, ո՞վ պիտի մտածէր անմաքուր բաներուն վրայ որոնք մեզ կը բաժնեն։

Յոյսի նշոյլ մը թափանցեց մտքէն ներս. եթէ Մարգարիտ իսկապէս սիրէր զինք, ինչպէս որ ցոյց տուած էր վերջին օրերը, եւ եթէ հաւանէր...

Այս յոյսով քալեց բաւական ատեն, մինչեւ որ հասաւ Սբատա լերան զառիվերին գագաթը, սկսելու համար ճենճարճենթու բարձրագոյն գագաթին վերելքը։ Ձորին խորը հեղեղ մը կը վազէր հսկայ ժայռերու եւ լաստենիներու պուրակներուն մէջէն։ Խորհրդաւոր տեղին խոր լռութեան մէջ կը լսուէր սօսափիւնը լաստենիներուն, պատճառելով տարօրինակ ազդուութիւն մը։ Անանիա կը կարծէր որ իր յոյսը կ'օգեւորէր շրջապատը։

Բայց նորէն ինկաւ մութ մտածումներու մէջ եւ արտառոց ծրագիր մը անցաւ մտքէն. մենակեաց մը ըլլալ։

— Եթէ ծածկուէի այս լեռներուն մէջ, թռչուն ու խոտ ուտելով ապրէի։ Ինչո՞ւ մարդը չի կրնար խզել այն կապերը որոնք կը միացնեն զինք մարդոց հետ։ Զարդարուտարս՞, այս բայց ան ալ գրեց անգամ մը. «Ո՛հ, ո՛րքան մինակ եմ։ Չկայ մէկը որուն հետ ծիծաղիմ, մէկը որ զիս մխիթարէ քաղցրութեամբ...»

* *
*

Վերելքը տեւեց 3 ժամ, յամր եւ վտանգաւոր։ Երկինք պարզուեցաւ բոլորովին հովը փչեց, հերձաքարուտ կատարներ փայլեցան արեւէն՝ սպիտակ պատկերներ ծելով անհուն կապոյտին վրայ։ Աղզին պարզեց համապատկերը մօտակ լեռներու, գորշ երկիրներու, փայլուն լիճերու եւ հոս ու հոն ծովուն շողքի գծերու։

Անանիա երբեմն մոռցեր էր, կը հիանար, հետաքրքիր կը հետեւէր առաջնորդին ցուցումներուն եւ կը նայէր գիտակով, բայց հազիւ թէ հրաշագեղ համայնապատկերին քաղցրութիւնը վայելել կը ջանար, վիշտն ինքնամփոփուիլ կուտար վագրի մը նման թաթին հարուած իջեցնելով։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Իտալացի լրտեսները կը խոստովանին

Գրեցինք թէ ֆրանսական ոստիկանութիւնը վերջերս ձերբակալեց երկու Իտալացիներ՝ իբրեւ լրտես։ Անոնցմէ գլխաւորը՝ Լորէնցօ Նաքացցանի Լիոնի իտալական հիւպատոսարանին մէջ պաշտօնեայ է, իսկ մեղսակիցը՝ Փիէր Վանէլլի, ֆրանսական հպատակ, անհրաժեշտ է Նաքացցանիի։ Ոստիկանութիւնը Վանէլլիի մասին կասկածած էր յունիսի սկիզբը, տեսնելով որ յիշեալը՝ առանց նիւթական միջոցներ ունենալու՝ շարունակ կը ճամբորդէ Լիոնի եւ Թուլոնի միջեւ, երբեմն ալ Նաքացցանիի հետ Զուիցերիա կ'երթար։

Վերջերս, երբ Վանէլլի Փարիզ եկաւ, կասկածի վրայ ձերբակալուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը վտանգաւոր թուղթեր գտաւ վրան։ Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Նաքացցանիի Լիոնի բնակարանին մէջ, ուր փաստեր ձեռք բերուեցան թէ յիշեալը լրտեսութիւն կ'ընէր ի հաշիւ օտար պետութեան մը, որ տեղեկատու կեդրոն մը հաստատած էր Զուիցերիոյ մէջ։

Կ'ըսուի թէ Նաքացցանի հրահանգ ստացած էր յիշեալ պետութենէն՝ տեղեկութիւններ քաղել ֆրանսական բանակի եւ նաւատորմի ընդհանուր կազմակերպութեան շուրջ, եւ մանաւորապէս ձեռք բերել օրինակ մը այն զէնքէն, զոր վերջերս ընդունած է ֆրանսական բանակը, կամ գոնէ անոր պատկերէն նմոյշ մը։ Նաքացցանի իր բնակարանին մէջ մասնաւոր թաքստոց մը պատրաստել տուած էր, յիշեալ զէնքէն հատ մը պահելու եւ զայն ապահով Զուիցերիա փախցնելու համար։

Ոստիկանութիւնը այժմ կը փնտռէ խնդրոյ առարկայ ինքնաշարժը, որ դեղին ներկուած է եւ երկար ատենէ ի վեր կը ծառայէր Նաքացցանիի եւ բարեկամներուն։

Նաքացցանի եւ Վանէլլի խոստովանութիւններ ըրին իբրեւ լրտես իրենց գործունէութեան մասին եւ տեղեկութիւններ տուին գաղտնի կազմակերպութեանը մասին այն պետութեան, որուն հաշուոյն կը գործէին։ Նաքացցանի անդամ էր ֆաշիստ կուսակցութեան, սակայն Լիոնի մէջ շարունակ հակաֆաշիստ շրջանակներու հետ յարաբերութեան մէջ էր։

Բացի վերոյիշեալ երկուքէն, ձերբակալուեցաւ նաեւ իտալական հպատակ Պիէմոնթէ Մոսսէթթի, որ մասնաւոր գաղտնի ոստիկան եղած էր Լիոնի մէջ։

Լրտեսական այս գործը երեւան հանուեցաւ Լիոնի գաղտնի ոստիկաններէն մէկուն կողմէ, որ վերջերս Իտալիա գացած էր եւ զոր Նաքացցանի մատնած էր իտալական իշխանութեանց։ Լիոն վերադարձին, գաղտնի ոստիկանը քննութիւն բացաւ եւ երեւան հանեց լրտեսները։

Մակեդոնական սրգակցութիւնը

«Ցայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ջեռնարկներ կատարուեցան հաշտեցնելու համար Մակեդոնիոյ Յեղափոխական Կազմակերպութեան հակառակորդ խմբակներու անդամները, որպէսզի վերջ մը տրուի արիւնահեղութեանց։ Կը թուի թէ այս ձեռնարկները լաւ արդիւնքի պիտի յանգին։

Վերջերս այս մասին բանակցութիւններ կատարուելէ յետոյ, Փրոթոկէրոֆի կուսակից վոյվոտներէն մաս մը, ներկայացուցիչները Սթրումիցայի եւ Սելանիկի յեղափոխական շրջաններուն, գլխաւորութեամբ Շքարթոֆի, ստորագրեցին յայտարարութիւն մը, որով կ'ըսեն թէ առանց ուժ տալու Իվան Միխայլոֆի, պիտի դադրեցնեն անոր դէմ մղուած կռիւը եւ առ այժմ կը լքեն կազմակերպութեան գործօն ուժերու շարքերը։

Ներկայիս Միխայլոֆ կատարելապէս կը տիրապետէ Մակեդոնական կազմակերպութեան։ Ազգային Կոմիտէն, որ Մակեդոնական օրինական ընկերութեանց վրայ հսկակչի դեր կը կատարէ, որոշեց պաշտօնէ հրաժարեցնել «Մակեդոնիա» թերթին խմբագիրը եւ անոր օգնական Փուլիշէֆը, որոնք շարունակ քննադատած էին վերջին շարժումները, ըսելով որ ներքին կռիւները աղետալի են յեղափոխական գործին համար։

Արեւլ. Նահանգներու Թուրքերը կը բողոքեն

Արեւելեան Նահանգներու վաճառականները տնտեսական գործավարութեան մօտ բողոքներ ըրած են Ռուսիոյ հետ կատարուած առեւտրական գործերուն շուրջ։ Այս բողոքներուն համաձայն, Ռուսերը Կովկասի մաքսատուններուն մէջ դժուարութիւններ կը հանեն Թուրքիոյ ապրանքներուն դէմ։ Ամէնէն աւելի Արդուինի վաճառականները ենթակայ եղած են այս դժուարութեանց։

Առեւտրական պայմանագրութեան համաձայն, այս շրջանի ձիթապտուղները կ'արտածուին Ռուսիա, որ սակայն ծանր մաքսատուրք կը զանձէ։ Ձիթապտուղին օխան տեղւոյն մէջ 20 ղրուշի կը ծախուի եւ օխա գլուխ ալ 15 ղրշ. կը գանձուի եւ նոյն ապրանքին օխան Ռուսիոյ մէջ 120 ղրշ.ի կը ծախուի։ Ռուսիա այս ընթացքը կը բռնէ, Աճառիստանի ձիթապտուղները պաշտպանելու նպատակով։

Արիւնալի կռիւներ Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն.—

Նախկին վարչապետ եւ Վաֆտ կուսակցութեան նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի Մանսուրա ճամբորդութեան հետեւանքով մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան։ Ոստիկանութիւնը ուզեց ցրուել ցուցարարները, որուն վրայ ընդհարում տեղի ունեցաւ։ Ոստիկանները օդին մէջ զէնք պարպեցին։ 18 ոստիկաններ եւ երեք ցուցարարներ վիրաւորուեցան։ Տասներկու հոգի ձերբակալուեցաւ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻՎԻԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Անդրանիկ» խումբի։ Այս կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Դրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ 10 Նոյեմբ. Եշ. երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, գօն թէաթրի մէջ Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակսեան, Գ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Սոյն ներկայացումը՝ Վալանսի մէջ Նոյեմբեր 17ին, իսկ Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 18ին։

Հ. Յ. Դ.

Գուա-Քոլոնպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Փարիզի Գէլվէնի կոմիտէի ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցարանը»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան կոմիտէի ընկերա-համակրական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 72 Rue Etienne Dolet.

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վարդեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Հայ Ժողովրդային լսարանին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Ա. Ջամալեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ ենթակոմիտէի բոլոր խումբերու ընկերները այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Հիւսեան։

Լիոնի Պատ. Միութեան Ընկերական Ընդհ. Ժողովը՝ կիրակի առաւօտ ժամը 10.15ին Գրադարանի Սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակայողները նկատի կ'առնուին։ Ժողովէն յետոյ ընկ. Արարատ-Մինոն կը խօսի՝ «Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան» նիւթի մասին։

Գէյֆորի Վազգէն Կոմիտէի ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Կ. Խաչի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ Ժողովրդային լսարանին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ա. Ջամալեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ջ. Ռ. Մ. ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ջ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները «Նըւագախումբի ֆոնտ»ին համար.

Գ. Գ. Մ. Մինասեան 20 ֆր., Ա. Արծրունի, Վ. Գլսեան, Ն. Օզան. եան, Օ. Գավաֆեան, Ն. Վարդեան 10ական։ Կ. Փափազեան, Կ. Փափազեան, Վ. Վարպետեան, Զ. Եափուճեան, Մ. Աշրեան, Խ. Քէօքէրեան, Փ. Դուրիթեան, Գ. Տէրտլեան, Յ. Գոզիկեան, Մ. Խաչատուրեան, Մ. Գավաֆեան, Գ. Աբոեան, Ա. Գարուճեան, Ա. Գեսոեան, Յ. Ազատեան, Ա. Էյվազեան, Ոհ. Ն. Արարատեան, Յ. Անասեան 5ական։ Գումար 165 ֆրանք։

Միութիւնս ընտրած է 3 անդամներէ յանձնախումբ մը «Նուագախումբի ֆոնտ»ի մղում տալու համար։

Նուիրատուութիւնները կարելի է դրկել թերթերու միջոցաւ կամ ծրարով հասցէով.— Gureghian M. 53, Rue Arthur Rozier, PARIS 19e.

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լը Սալէն ժիրօ, Ա. Գ.— 35 ֆր., Փոռ տը Պուք, Ջ. Ջ.— 35։ Սկըսանք դրկել։
Մարսէյլ, Գ. Տ.— 94։
Սէն Թ'Անթուան, Տիկ. Ա.— 70։
Վալանս, Յ. Է.— 70։
Վիվիէ, Վ. Մ.— 34.25։
Սէն Թ'Էթիէն, Լ. Գ.— 100։
Կրաս, Ա. Տ.— 25։
Լէ Գ'Օլիէռ, Յ. Գ.— 5։
Մարսէյլ, Լ. Ճ.— 10։
Մարսէյլ, գործ.— 676։
Սէն Թ'Էթիէն, Մ. Ա.— 100։
Փօն տը Եէրիւ, Հ. Ն.— 35։
Գաժիրէ, Ա. Ս.— 4 անգլ.

ԹԱՏԵՐ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Արեւմ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը մասնակցի Գ. Մ. Մարութեան, 24 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝

ՉԱՐ ՈԳԻՆ

Տոմսերը կը ծախուին բոլոր հայ ճաշարաններուն եւ նպարավաճառներուն քով, իսկ ներկայացման օրը կիշէն։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ՇԱԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

3 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 794 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՒՐ ԽՕՍՔ

...ԻՄԻՈՅ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ...

...նցեալները խմբագրականով մը կը բացատրէինք թէ Մու... Թայլէր Վիլհելմի քաղաքականութեան կը հետեւի ...իոյ մէջ, իբրեւ տեսակ մը հովանաւոր։

...յդ կ'ապացուցանեն իտալական հրատարակութիւնները, ...նաւանդ սեւ շապիկաւոր Հռոմի քաղաքական եւ դի... ...իտական աշխատանքները։

...ոլիթիքա», իտալական լուրջ հանդէս մը, վերջերս հրա... ...եց ուսումնասիրութիւն մը, «Կովկասի ժողովուրդները ...ասեան հարցը»։ Ինչպէս կ'երեւայ, հեղինակը, Գ. Լամ... ...մօտէն տեղեակ է Կովկասի վերջին անցքերուն, եւ իւ... ...իւր ժողովուրդի անցեալ պատմութեան։ Հայ ժողովուր... ...նուիրած է գլուխ մը, սկսելով հին դարերէն.

— «Հայերը ծանօթ էին քրիստոնէական թուականէն հինգ ...ռաջ. այդ շրջանէն ի վեր, միշտ ապրած են այն հողին ...որ կը գտնուին այժմ։

...Ազգի վիճակին հասած՝ Աթէնքի եւ Հռոմի շրջանին, Հա... ...ան վայելեց անընդհատ անկախութիւն մը, իր 25 դարու ...թեան 12 դարերու ընթացքին»։

...ս ընդհանուր գիծերով, իտալացի գիտնականը կը հասնի ...եւ մեր օրերը,— անկախութեան հռչակումը 1918 Մայիս ...եւ անկումը։ Կը յիշէ նաեւ որ Հայերը ունէին «բաւական ...որ կուսակցութիւն մը, Դաշնակ, ազգային-ընկերվարա... ...նտութեամբ»։

...ատմական ծանօթութիւններէն աւելի, Գ. Լամպէրթիի ...կէտն է որ կը գրաւէ մեզ։

...տալացի հեղինակը ջերմ կուսակից է Կովկասի ժողո... ...ներուն անկախութեան։ Ամբողջ Կովկասի անջատման ...էջի մէջ կը շեշտէ այս տեսակէտը։ Թարգմանենք մանա... ...ոյն հատուածը որ կը գտնուի հայկական բաժնին մէջ.

— «Գալով մեծ Հայաստանի մը երազին, Հայերը այսօր ...ած են թէ՝ այն իրողութիւնն իսկ որ Թուրքիոյ իրենց ...ները շատ միջակ թիւի մը իջած են, իսկ Թուրքերը ...ուած՝ Անատոլուի մէջ, երբեմնի կարեւորութենէն ...է հայկական խնդիրը։ Հայկական անկախ պետութեան ...ումութիւնը աւելի դիւրաւ իրագործելի է Անդրկովկասի ...նգամ մը որ տապալի համայնավարական տիրապետու... ...նը, որուն դէմ կը կռուին բոլորը։

...Անկախ, այլ միւս դրացի հանրապետութեանց (Վրաս... ...եւ Ազրպէյճան) միացած Հայաստան մը՝ արդի խորհրդային... ...կցային հանրապետութեան հողային սահմաններուն մէջ, ...ոյն ատեն բաւարար պատուար մը պիտի ըլլայ Թուրքե... ...դէմ, յանկուցիչ փարոս մը՝ աշխարհի մէջ ցիրուցան եղ... ...ներուն համար, եւ երաշխիք մը՝ զարգացման ու յառաջ... ...թեան»։

...րեմն, անկախ Հայաստան, բայց ոչ Թուրքիոյ հողերուն ...այլ միայն եւ միայն Կովկասի մէջ։ Թո՛ղ Ռուսաստանէն ...ուին Կովկասի բոլոր ժողովուրդները, անկախ պետու... ...կազմեն, եւ յետոյ դաշնակցին, իբրեւ պատուար՝ համայ... ...րական եւ առ հասարակ ռուսական հոսանքին դէմ։

...յս է հիմնական ծրագիրը Իտալիոյ համար — «Փոլի... ...ն ալ կը ներշնչուի Մուսոլինիէն, ինչպէս բոլոր սեւ շա... ...ր թերթերը։

...արդէն, Գ. Լամպէրթի բառերը չի ծածկեր։ Ան ամէն ...րաէ իր ստորագրութեան տակ.

— «Եթէ այսօր առկախ հարցեր կան տակաւին, ինչպէս ...ի սահմանավէճերը, կրնան բարեկամաբար կարգադրուիլ։ ...թեոյ, պէտք է յիշել թէ Կովկասի ժողովուրդներուն ան... ...թիւնը կրնայ տեղի ունենալ Ուկրայնայի (Աստուած ...եւ Թուրքեստանի անկախութեան հետ միաժամանակ... ...րպով Ուկրայնա եւ Կովկաս պիտի կազմեն ամէնէն ...հակախորհրդային զանգուած մը, ինչ որ լաւագոյն գրա... ...նը պիտի ըլլայ տեւական խաղաղութեան մը»։

...եղինակը այնուհետեւ կը շեշտէ այսպիսի ելք մը քաղա... ...ն եւ տնտեսական առաւելութիւնները Եւրոպայի համար ...մոռնար յիշել թէ «Պարսկաստանը և Թուրքիան ալ պիտի ...ին»։

...ապէս, ամբողջ ծրագիրը հիմնուած է Ռուսաստանի քայ... ...ն վրայ.

«Անշուշտ, Ռուսիան դիւրաւ ձեռք չպիտի քաշէ Կով... ...ռուսական թագի ամէնէն թանկագին մարգարիտէն», ...չպիտի քաշէ նաեւ Ուկրայնայէն, «իր պատուհանը Սեւ ...ովը», որ ցորեն եւ ածուխ կը հայթայթէ իրեն։

...այց առիկա պատճառ մը չէ որ Կովկասը համակերպի ...կան տիրապետութեան։ Պատերազմը ժողովուրդներուն ...ուց իրենց անկախութեան իրաւունքը, եւ մարդկային ...կ ուժ չպիտի կրնայ այսուհետեւ կասեցնել ազատութեան ...ող ազգերու խոյանքը»։

...նականաբար կատարեցինք այսքան մէջբերում, որոշ գա... ...ր տալու համար ընթերցողներուն։ Թերեւս առիթ ունե... ...ամբողջութեամբ թարգմանելու զայն։

...շապէս է որ «Պրոմեթէ», կովկասեան ծանօթ կոմիտէին ...ը, մասնաւոր գնահատութեամբ հրատարակած է «Փոլի... ...ի այս ուսումնասիրութիւնը։ Չէ՞ որ դրուած առաջարկը ...ջովին կը համապատասխանէ այդ կոմիտէի ծրագրին։

...աջը կը խօսինք այդ մասին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՄԱՑ ԿԱՄԱՑ...

Արեւ, Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, պարզելով Թուրքիա մնացած Հայերուն ողբերգական կացութիւնը, դարման կը խնդրէ... Երեւանէն. (24 հոկտ.)

— «Ո՞վ ուրեմն պիտի հետաքրքրուի Թուրքիոյ սահմաններուն քմայքին յանձնուած հարիւր հազարէ աւելի հայութեան վիճակով։

Մեր զգացումներն ու մեր տրամաբանութիւնը մեր հայեացքը միայն մէկ կողմ կը դարձնեն.— Դէպի Հայաստան ու անոր անդամակցած Միութիւնը։

Արդարեւ, միայն մեր կառավարութիւնն է որ հնարաւորութիւն, պարտականութիւն եւ իրաւասութիւն ունի այս մասին ուէէ քայլ առնելու։

Մեր հայրենի կառավարութեան վերաբերմունքը դէպի իր երկրին թրքութիւնը ծանօթ է։ Մեր սակաւահող ու աղքատ երկրին մէջ 80,000է աւելի թըրքութիւն մը, վերջերս ո՛չ միայն անդաւորուեցաւ իր թողլքած վայրերուն մէջ, այլ եւ ամէն առթիւ կը վայելէ հոգածութիւն եւ պաշտպանութիւն, սպառելով մեր պիւտճէին կարեւոր մէկ մասը։ Եւ առիկա կը կատարուի անշուշտ Մոսկուայի թելադրութեամբ ու գիտակցութեամբը։

Այս զոհողութիւնը մեր հայրենիքին, չի կրնար միակողմանի ըլլալ եւ անարձագանգ մնալ սահմանէն անդին, ինչ որ ալ ըլլայ հոն տիրող րէժիմը։

Մենք կը կարծենք թէ Երեւանի վարիչները պարտականութիւն ունին, Խորհուրդներու Միութեան իրենց մէկ անդամի հանգամանքովը, Մոսկուայի կեդրոնական կառավարութեան ուշադրութեանը յանձնելու թրքահայոց վիճակը՝ զայն բարելաւելու համար համապատասխան կարգադրութիւն մը ընելու մտօք։ Առիկա ո՛չ սահմաններու սրբագրութեան հարց է և ոչ ալ Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամտելու ըլլալու խնդիրը, որ կարենար կնճռոտութիւններու դուռ բանալ եւ արմէ զգուշանալ հարկ զատէր Մոսկուան։ Առիկա բարի դրացնութեան եւ Հայաստանի կառավարութեան՝ իր երկրին թուրք բնակչութեան համար ըրած զոհողութեանց գէթ չափով մը փոխադարձութեան խնդիր մըն է։

Երեւանէն ու Մոսկուայէն զատ ուրիշ ոչ ոք կրնայ օգտակար ըլլալ Թուրքիոյ հայութեան։ Անոնք իրենց վերաբերումովը դէպի իրենց սահմաններուն մէջ ապրող թրքութիւնը՝ ստեղծած են արդէն իրաւունք, գէթ բարեկամաբար, ձեռնարկ մը ընելու համար Էնկիւրիի մէջ»։

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ, երբ մենք այդպիսի թելադրութիւններ կ'ընէինք, ռամկավարները կը հեգնէին եւ չէին հանդուրժեր որ խելք սորվեցնենք Հայաստանի «իմաստուն» վարիչներուն։

ՄԵՌԵԼՈՑԸ

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ առջի օր Փարիզի եւ արուարձանի գերեզմանոցները ընդունեցին բազմաթիւ այցելութիւններ, հակառակ աննպաստ օդին։ Միայն Փարիզի գերեզմանները այցելողներու թիւը եղած է 477,638, մինչ անցած տարի 562,063 էր։ Արուարձանի գերեզմանները այցելեցին 493,059 հոգի. 1927ին այս թիւը եղած էր 502,971։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սանասարեանի դատին շուրջ

Անցեալ կիրակի Պոլսոյ Քաղաքային Բ. Ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ Սանասարեան խանի նախնական դատավարութիւնը։ Պոլսոյ կուսակալութեան կողմէ ներկայ էր Ասըմ պէյ, իսկ պատրիարքին կողմէ՝ Նէճաթի պէյ, Գ. Գ. Մ. Նարլեան եւ Լեւոն Չիվէր։

Ասըմ պէյ կարգ մը դիտողութիւններ ըրաւ եւ պատրիարքին կողմէ իբրեւ ապահովութիւն ցոյց տրուած 7000 ոսկին քիչ գտաւ, նկատելով որ խանը մօտ մէկ միլիոն ոսկի կ'արժէ։

Պատրիարքին փոխանորդները պատասխանեցին բոլոր առարկութեանց եւ շեշտեցին թէ խնդիրը խանին սեփականութեան մասին չէ, այլ պարզապէս կ'ուզեն առժամեայ վճիռ մը ձեռք բերել, որպէսզի խանին վարձքերը գանձուին ո՛չ թէ կուսակալութեան, այլ Պատրիարքարանին կողմէ։ Այդ խանին հասոյթը յատկացուած է ազգին աղքատ եւ կարօտ տղոց կրթութեան եւ սնունդին, եւ վարձքերը չգանձուելու պարագային անոնք պիտի զրկուին մարմնական եւ մտաւոր սնունդներէ։

Նախագահող դատաւոր Օսման պէյ երկու կողմերը լսելէ յետոյ, յայտնեց թէ սկզբունքով ընդունած է «իճրա»յի յատաձգման առաջարկը, որով խանին վարձքերը ըստ առաջնոյն պիտի գանձուին պատրիարքին կողմէ։ Իսկ 15 օր յետոյ պիտի սկսի բուն դատավարութիւնը՝ շէնքին սեփականատիրութեան մասին։

Մուսթաֆա Քեմալի ճառը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն 1 Նոյեմբեր թուականով.—

Ազգային Մեծ Ժողովի երրորդ նստաշրջանը բացուեցաւ այսօր ժամը 13ին։ Մուսթաֆա Քէմալ խօսեցաւ մեծ ճառ մը, որ Էնկիւրիի անթելի կայանին միջոցաւ հաղորդուեցաւ ամէն կողմ, 1600 մեթր երկար կոհակներով։

Հանրապետութեան նախագահը իր ճառին մէջ շեշտեց թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները բնականոն են բոլոր պետութեանց հետ։ Վստահութիւն յայտնեց թէ Խորհրդարանը պիտի վաւերացնէ վերջերս կնքուած դաշնագիրները, մանաւանդ Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի հետ կնքուածները, որոնք կը բարելաւեն յարաբերութիւնները այդ երկիրներուն հետ։ Նոյնը՝ Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագրին համար, որ երկու երկիրներու միջեւ ապահովութեան մթնոլորտը բարուոքեց եւ երեւան բերաւ երկու կողմի անկեղծ զգացումները։ Եւ սակայն դեռ կարգադրուելիք երկու կարեւոր խնդիրներ կան. Սուրիոյ սահմանագլուխին ապահովութիւնը եւ փոխանակելի կամ ոչ-փոխանակելի բնակչութեանց իրաւունքները։

Գալով նիւթական խնդիրներուն, կազին ըսաւ թէ կառավարութիւնը մօտ օրէն Խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ ծրագիր մը՝ Նախապատերազմեան պարտքերու կարգադրութեան համար, թէեւ առով պիտի ցնցուի Թուրքիոյ ելեւմուտքը։

— Բարոյական եւ ազգային պարտականութիւն մըն է, ըսաւ, ճանչնալ իր պարտքերը։ Եւ այդ է պատճառը, որ վճռեցինք կարգադրութիւն մը ընել այդ մասին։

∴ Ժողք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը գումարուելով վարչապետ Ըսմէթ փաշայի նախագահութեան տակ, վերընտրեց իր դիւանը։ Նախկին ներքին նախարար Շիւքրի պէյ փոխ նախագահ ընտրուեցաւ խորհրդարանային խմբակցութեան, Րէճէպ պէյի տեղ, որ հանրօգուտ շինութեանց նախարար անուանուեցաւ։

Լատինական տառերը ընդունուած

Մուսթաֆա Քէմալի ճառէն վերջ, Ազգային Մեծ Ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց այն օրէնագիծը, որով Թուրքիոյ մէջ կ'ընդունուին լատինական տառերը։

Սովը կը ծանրանայ Ռուսիոյ մէջ

Ռուսիայէն հասած նոր տեղեկութիւններու համաձայն, սովը ծանր համեմատութիւններ կ'առնէ ամբողջ երկրին մէջ։ Ոչ միայն հացը կը նուազի՝ մտահոգիչ կերպով, այլ նաեւ միւս ուտելիքները։ Կարագ, հաւկիթ եւյլն, գրեթէ ամբողջովին անհետացած են հրապարակէն։

Բոլոր մեծ քաղաքներու մէջ, երկար պոչեր կը կազմուին մեծ վաճառատուններու առջեւ՝ կտաւ գնելու համար։ Կը պակսի նաեւ ածուխն ու վառելափայտը։ Նոյնիսկ պէնզինը անգտանելի կը դառնայ։

Խորհրդային կառավարութիւնը ազդարարեց բանուորական կազմակերպութեանց թէ յառաջիկայ ձմեռը շատ խիստ պիտի ըլլայ, որովհետեւ անկարելի է ցորենի եւ ուրիշ ուտեստեղէնի սովին առաջքն առնել։ Ուստի բանուորները կը հրաւիրուին կրճատել շինուած առարկաներու սպառումը, որպէսզի անոնցմէ աւելի մեծ քանակութեամբ ղրկուին գաւառները։

Պարենաւորման Գերագոյն Կոմիտէն տեսնելով որ խիստ դժուար է հաճար հաւաքել, որոշեց ժողովուրդը եգիպտացորենով կերակրել։

Այլ առակ շուարուլ...

Ռիկայէն կը հեռագրեն 1 Նոյեմբեր թուականով.—

Մինչ Մոսկուայի «Իզվէստիա»ն կը գրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը մեծ դժուարութիւն կը քաշէ կերակրելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿՆԷՐ ԵՐԿԻՆ ԵՒ ԵՐԿԻՐ...

... եւ ենաւ «*Սգաւոր Հայաստանի*» (*քերթուածներ՝ Միսաք Նուպարեանի*)։

Բարեկամս Միսաք, որ իբր մարդ հազար անգամ աւելի կ'արժէ քան իբր բանաստեղծ, գիտեմ թէ չպիտի առնուի, երբ իր բոլոր բարեկամներէն վերջ, ես ալ կըկնեմ թէ կը քերթէ ինչպէս կը կատարէ առօրեայ չորս գործողութիւնները ,— ուտել , խմել, պառկիլ ու թնացեալը,— առանց գրական յաւակնութեան, իր քերթուածներուն տալով պարզ, անսեթեւեթ ձեւ մը, որ շատ կը յիշեցնէ իր ամենօրեայ արդուզարդը։

Գիտեմ որ բարեկամս Միսաք ծնած օրէն ի վեր կ'աշխատի իր բանաստեղծութիւններուն վրայ։ Բայց եթէ երկար տարիներու այդ աշխատանքը կ'արտադրէ կարճ, կէս-շունչի երկարութեամբ գըրքոյկ մը (բարեբախտաբար) ու չի գոհացներ բոլորին ճաշակը (դժբախտաբար), յանցանքը հեղինակինը չէ անշուշտ, ոչ ալ մերը կամ միւսներունը, այլ իր ծնողքինը, որ գեղգզացութեամբ մը օժտեր են Միսաքը։

Հոգւով սրտով բանաստեղծ՝ Մ. Նուպարեան կը զգայ ուժգնօրէն, բայց այն պահուն՝ երբ գրելու տրամադրութիւն չունի։ Իսկ երբ գրիչը ձեռք առնէ, մուսան փախած կ'ըլլայ, ու Նուպարեան ծարաւատ՝ մեզի կուտայ ինչ որ երկար փնտռտուքներէ յետոյ, ցերեկուան ու գիշերուան լոյսերուն տակ հերոսական տքնանքով՝ կը յաջողի վերջապէս գտնել իր գանկին տակ,— գործածուելէ յետոյ՝ նետուած գրչի կոտրտուքներ։ Կամ թերեւս, ներշնչման ազդեցութեան տակ, զգացումներու փոթորիկ մը կը քանդէ ինչ որ կայ իր ներսը՝ իբր արժէքաւոր գեղեցկութիւն ու թուղթին կը յանձնէ ձեւատ խլեակներ։ Ասոր համար է թերեւս որ Նուպարեանի տողերը ներքին բուռն պայքարէ մը դուրս ելլելով՝ իրարու քով կը շարուին թեւատ ու ոտնատ, եւ երբ փորձես զանոնք քալեցնել թուղթին վրայ, կը նշմարես թէ գարհուրելի կերպով կը կաղան այս խեղճերը։

Բայց ինչ փոյթ. գիտենք թէ անոր աղքատ յանգերուն ու կաղ ոտքերուն տակ, Հայու սիրտ մը կը զարնէ։ Ու Նուպարեան Մ. իր սիրտն է որ կ'երգէ վիրաւոր ագռաւի կանչերով։

Ով ունի ականջ լսելոյ, լուիցէ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Արաբկիրէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն տեղւոյն եւ շրջակայ հայութեան մասին.—

Ցեղի ունեցող վերջին դաղթերէն յետոյ ներկայիս հազիւ 40-50 ընտանիքներ մնացած են, համեմատաբար աւելի չքաւորներ, որոնք եւս կը պատրաստուին Պոլիս մեկնելու, առաջն. փոխանորդ Կորիւն քհն. ի հետ։ Այս կերպով քաղաքին մէջ գրեթէ հայ բնակչութիւն չի մնար։

Արաբկիրի շրջակայ գիւղերուն մէջ ցան ու ցիր 57 Հայեր մնացած են, հետեւեալ կերպով.—Վաղշէն՝ 15 կիներ եւ փոքրիկներ, Բուշնա՝ 9 կին և 1 այր, Խառաչ՝ 5 կին 1 այր, Անջրդի՝ 5 կին, Մազկերտ՝ 1 այր, 1 կին եւ 3 փոքրիկներ. Շեփիկ՝ 11 կիներ, փոքրիկներ և 4 այր, Ծագ՝ 1 կին։

ԱԿՆ.—Քաղաքին մէջ 80-100 հոգի կը գտնուին, որոնցմէ 5ը այր։ Իսկ շրջակայ գիւղերուն մէջ մօտ 50 կիներ եւ փոքրիկներ կան։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԵՒ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ

Իւրաքանչիւր մի գրական երկ, ինչ տեսակի էլ նա լինի, ուշադրութեան պիտի առնէ ոչ միայն շարադրութեան նիւթը եւ ձեւը, այլ եւ անհատների այն խմբակցութիւնը, որ մենք ընթերցող հասարակութիւն ենք անուանում։

Միեւնոյն բովանդակութիւն ունեցող երկը միանգամայն տարբեր ձեւով պիտի շարադրուի, երբ նա աչքի առաջ ունի մասնագիտական ընթերցողներ, եւ տարբեր՝ երբ այս վերջինները ժողովրդային լայն զանգուածներից են բաղկացած։

Տարբեր պիտի լինի շարադրութեան ձեւը գրքերում եւ տարբեր՝ պարբերականներում ու օրաթերթերում։

Ո՛չ միայն շարադրութեան ձեւի այլ եւ նիւթի ընտրութեան խնդրում հեղինակը պարտաւոր է աչքի առաջ ունենալ իր ընթերցողներին, որոնց ուղղում է խօսքը։

Եւ յետոյ, անկարեւոր պարագայ չէ նաեւ այն, թէ ընթերցող հասարակութիւնը մշակութային բա՞րձր աստիճանի է պատկանում, թէ՞ յետամնաց եւ կամ նոր-նոր յառաջդիմութեան ուղիի վրայ ոտք դնող ազգութեան։

Կարճ՝ ընթերցողի իրաւունքն է որ անտես չպիտի անի ո՛չ հեղինակը եւ ո՛չ յօդուածագիրը, ո՛չ էլ խմբագիրը ու հրատարակիչը։

Ընթերցող հասարակութիւն ասելով էլ պիտի հարկաւ նկատի պիտի ունենալ միջին չափանիշը։

* * *

Ով որ ուշի ուշով, նաեւ ընթերցողի իրաւունքի տեսակէտից, հետեւում է մեր մամուլին, նա դժբախտաբար դիտած կը լինի, որ մեզնում բոլորովին անտես է արւում այդ պարագան — թէ՛ ամենօրեայ մամուլի եւ պարբերական հրատարակութիւնների եւ թէ առանձին հատորների մէջ։

Վերցնենք միմիայն ամենօրեայ մամուլը։

Առէ՛ք օրինակ. «Խորհրդային Հայաստան» եւ կամ բոլշեւիկեան ուրիշ թերթեր։ Դրանք բոլորն էլ պաշտօնապէս օրգաններ են «պրոլետարական կուսակցութեան եւ բանւոր-գիւղացիական» կառավարութեան։ Ասել է՝ պարտաւոր են նրանք ունենալ նախ եւ առաջ ու գրեթէ բացառապէս բանւոր ու գիւղացի ընթերցողների շրջանակ, քանի որ դրանք են կազմում մեր երկրի բնակչութեան 95 առ հարիւրը։

Թողնենք չարաբաստիկ ուղղագրութիւնը մէկ կողմ։ Վերցնենք միայն յօդուածների նիւթը՝ ներքին եւ արտաքին տեսակէտից։ Ասացէ՛ք ի սէր բոլոր, նաեւ Լենինեան աստուածների, արդեօք Հայաստանի խեղճ ու կրակ բանւորը եւ գիւղացին, անգամ միջակարգը, աւելին՝ ժողովրդական ուսուցիչը, մարսել կարո՞ղ են այն խրթին շարադրութիւնները, որ ամէն օր այդ թերթերը հրամցնում են ընկերային հարցերի, զանազան բիւզանդական վէճերի ու Մարքս-Լենինեան տեսաբանութեան շուրջը։

Նոյն այդ բանւոր ու գիւղացին, օրւայ ծանր ու երկարատեւ աշխատանքներից յետոյ, ժամանակ, ֆիզիքական հնարաւորութիւն ունի՞ն կարդալու Բուխարինի եւ Ստալինի, Ռիկովի եւ Կալինինի (առաջ նաեւ՝ Տրոցկիի ու Զինովիեւի եւ շատ ուրիշների) երկարապատում ճառերը, ստուարածաւալ յօդուածների թարգմանութիւնները (լեզուն դեռ մէկ կողմ)։ Չէ՞ որ դրանցից իւրաքանչիւր մէկը յաճախ մի բրօշիւրի ծաւալ ունի, իսկ «շարունակելի»ները՝ երբեմն մինչեւ իսկ մէկ գրքի մեծութիւն։

Ո՞ւմ համար են տպագրւում դրանք։ Հաւատացած չէ՞ն դրանց հեղինակները եւ խմբագիրները, որ բաժանորդների (կամայ եւ ակամայ) ճնշող մեծամասնութիւնը չէ՛ կարդում այդ ամբողջը, չէ՛ էլ կարող կարդալ, եթէ ցանկութիւն իսկ ունենայ։

* * *

Թողնենք նրանց մի կողմը եւ աչքներս յածենք մե՛ր շուրջը, նայենք մե՛ր թերթերին սեփական յօդուածներին։

Անկողմնակալ լինելու համար վեր եմ առնում հենց «Հայրենիք» օրաթերթը եւ նրանում լոյս տեսնող յօդուածները — սկսած խմբագրականներից եւ վերջացրած իմ եւ ուրիշների յօդուածներով։

Նոյն քննադատական, բայց եւ անկողմնակալ միտքը հարկաւ պիտի հաստատի, որ սար ու ձոր կայ մի կողմից «Հայրենիք»ի, միւս կողմից էլ Խորհրդային թերթերի նիւթերի ընտրութեան եւ մանաւանդ լեզուի մէջ. որ «Հայրենիք»ի յօդուածները թէ՛ ըստ բովանդակութեան եւ թէ՛ ըստ լեզուի անհամեմատ աւելի մատչելի են ընթերցող հասարակութեան քան օրինակ «Խորհրդային Հայաստան»ինը, ընդունելով, որ ե՛ւ մէկ, ե՛ւ միւս դէպքում հայ ընթերցողները գերազանցապէս աշխատաւոր մարդիկ են, հազիւ գրի սեւն ու սպիտակն իրարից ջոկող։

Բայց եւ այնպէ՛ս։ Այդ տեսակէտից, «Հայրենիք» եւս, իմ համոզումով, բաւարար չափով ընդ առաջ չէ գնում իր ընթերցողների պահանջներին, ինչ մանաւանդ յօդուածների նիւթին եւ կառուցուածքին է վերաբերում։

Ասացէ՛ք խնդրեմ, այդ երկար եւ բարակ, անվերջ «շարունակելի» յօդուածները կարդալու միջոց եւ կարողութիւն ունի՞ն Ամերիկայի եւ միւս գաղութների մեր բանւորները։ Եւ սակայն չէ՞ որ առաջին հերթին նրանց համար են հրատարակւում մեր թերթերը, նրա՛նք են մեր ընթերցողները։ Չէ՞ որ այդ «շարունակելի» յօդուածները աւելի շատ մի-մի գրքոյկներ են, որոնք շա՛տ պիտի յարմարէին թերեւս մի բրօշիւրի, մի հատորի, քան՝ օրաթերթի։ Պատահում է երբեմն, որ մի յօդուած 5, 6, երբեմն շա՛տ աւելի գլուխներից բաղկացած լինի I, II, III, եւ այսպէս անվերջ։

Վերջերս «Հայրենիք»ում մի նման «յօդուած» կարդացի, որ 18, թէ՞ 19 գլուխներից էր բաղկացած. եթէ արտատպելու լինէինք, թերեւս 130—150 էջնոց գիրք մը դուրս գար նրանից։ Օրաթերթի՞ նիւթ է դա, թէ՞ գրքի կամ ամսագրի։

Ժամանակն է, վերջ տալու այդ սովորութեան—թէ՛ ընթերցողի եւ թէ առհասարակ թերթերի շահերի տեսակէտից։ Չէ՞ որ օրաթերթը, հենց անունն էլ այդ է ցոյց տալիս, օրուան կեանք ունի. ամէն օր նա պիտի բերի նո՛ր նիւթ։

Կարելի չէ երբեք պահանջել, անկախ ասածից, որ թերթի ընթերցողը իրար յետեւից 5—6, 10 եւ աւելի օրեր յաջորդաբար եւ ստիպողաբար ձեռք բերի թերթը, հետեւի օրըօրին չկտրելու համար մի անգամ արդէն կարդալ սկսած յօդուածի մտքի թելը։ Չէ՞ որ, վերջապէս, մշտական բաժանորդներից զատ՝ թերթը նկատի պիտի ունենայ նաեւ պատահական ընթերցողներին, հատավաճառի միջոցով։

Հակառակ դէպքում նա պիտի հրաժարուի վերջիններից ու դառնայ մի տեսակ պարբերական, որ ինքնին անհեթեթութիւն է։

Միակ բացառութիւնը, որ կարելի է եւ պէտք է անել «շարունակելի»ի խնդրում, դա թերթօնն է,— վէպը, առհասարակ գեղարուեստական - պատմողական երկը։ Հասկանալի պատճառով։ Դա ոչ թէ ձանձրոյթ, տաղտուկ է յարուցանում, ինչպէս քաղաքական «շարունակելի» յօդուածները, այլ միայն հետաքրքրութիւն, սպասողական վիճակ։

* * *

Հասկնալի է ուրեմն, որ ընթերցողի — բայց նաեւ՝ թերթի — շահերի տեսակէտից ողջունել միայն պէտք է «Հայրենիք»ի խմբագրի որոշումը (ինչպէս իմանում եմ իր մի նամակից) «կամայ-ակամայ վերջ տալու այդ յոռի սովորութեան» որ իբրաւամբ ընդհանուր դժգոհութիւն է առաջացնում։

Լաւ է որ այդ որոշումը կամայ լինի եւ վճռական։

Ցանկալի է նոյն այդ տեսակէտից, որ մեր միւս թերթերն եւս նման որոշում տան։

Պէտք է ասել որ մի — երկուսը նրանցից բաղդատաբար զերծ են շարունակելիութեան «յոռի» սովորութիւնից։

Եւրոպական օրաթերթերը, մանաւանդ գերմանականները, հասկացողութիւն չունին անվերջ շարունակելի յօդուածների մասին։ Այլ կերպ էլ լինել չէր կարող։

Եթէ քրքրենք յիշեալ «յոռի երեւոյթի» սկիզբը, այն մենք որոշ չափով պիտի գտնենք ռուսական մամուլի մէջ, որ ժառանգութիւն է մնացել մեզ, անշուշտ նրա ազդեցութեանը ենթակայ արեւելահայ օրագրողների միջոցով առաւելապէս։

Մի առանձին խնդիր է, ի հարկէ, որ այդ «յոռի սովորութեանը» վերջ տալով՝ մոռնալու չէ նաեւ հեղինակի ու խմբագրի իրաւունքը։ Կ'անդրադառնանք դրան։

(Հայրենիք) Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻՆ

Պատերազմը վերջացած էր եւ հաշտաձայնականները ամիս մը յետոյ Պոլիս պիտի մտնէին։ Գերմանացիները պէտք էր մեկնէին քաղաքէն, յաղթականներու մուտքէն առաջ։ Այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, ամբողջ գերման գաղութը հապճեպով կը պատրաստուէր օր առաջ մեկնելու։

Մեր թաղին մէջ, ուր առաւելապէս Գերմանացի եւ Աւստրիացի էր բնակչութիւնը, երկար տարիներէ ի վեր շփոթ իրարանցումի մը արտայայտութիւնը կը տիրէր եւ անոնց խաղաղ տուներէն ներս անծանօթներ մտած կը թուէին ըլլալ։

Իրիկուններ, երբ բոլորս դրան առջեւ նստած մթնելուն կը սպասէինք, մեր հպարտ դրացիները այլեւս չէին մնար դրացիներուն եւ իրենց ճրագը կանուխէն կը վառէին։ Լռութիւն մը կար անոնց բնակարաններուն դրանը առջեւ եւ պատուհանները երբեք չէին բացուեր կարծես, խեղդելու համար անոնց անդիմադրելի խռովքը։ Պիտի մեկնէին վերջապէս եւ այդ վճռական տարագրութենէն առաջ, հպարտ իրենց նոյն մէջ, կ'ուզէին մոռնալ մեզ, պարտուած հրաժեշտէն խուսափելու համար։ Անցորդներ մերթ կանգ կ'առնէին փողոցին մէջ եւ անոնց տուներէն վեր կը նայէին երբեմն։ Մեր դրացիները կարծես կը զգային թէ տակաւին իրենց հո՛ն մնալը կը զարմացնէր ճամբորդները ու կը պահուէին պատուհաններուն փեղկերէն ներս եւ ո՛չ ոք կրնար երեւակայել անոնց լռութիւնը։

Պուլկար կաթնավաճառ մը ունէինք որ մեր փողոցէն կ'անցնէր ամէն իրիկուն եւ հիմա այլեւս չէր զարներ անոնց դուռը։

Երբ աթոռները ներս կ'առնուէին ու սալայատակներուն վրայ մեր մայրերուն հէքեաթները աւարտած, հեռահեռէ կը գոցուէին դուռները ու վարագոյրները կը ձգուէին պատուհաններէն ներս. Հէռ Վալ կարծես այդ ժամուն սպասելով կը դառնար մեր փողոցին ծայրէն եւ գլխահակ կը մօտենար իրենց տունը։ Ներսէն մէկը անյայտօրէն կը բանար դուռը, դեռ զանգակը չզարնուած, կարծես սպասուած ըլլար անոր ետեւէն, որպէսզի փողոցին լռութիւնը չխանգարուէր։

Աւստրիացի ընտանիքներ կային մեր կարգին վրայ, որոնց այրերը շուկայէն գործէն տուն կը դառնային ու ալ դուրս չէին ելլեր։ Քիչ անդին, ուրիշ տուն մը մէջ ո՛չ ոք մնացած էր թերեւս, որովհետեւ առաջին օրէն ի վեր դեռ չէինք նշմարած անոնց պատուհաններուն բացուիլը։ Ու այսպէս Եէտի-Գուլէի այն զուարթ փողոցները ուր իրիկուան լապտերներու լոյսին տակ, ծանր քայլափոխներու հետ գերմաներէն շշուկներ կը լսուէին հանդարտութեամբ, այդ օրերուն յոյն երիտասարդներու խելագար պօռչտուքը կը գիշերէին։

Մենք կ'ուզէինք տեսնել տիկին Վալը, որ այնքան մտերիմ կը խօսէր իր թուրքերէն տասնեակ մը բառերով եւ լեզուին տակ քաշկռտուած ֆրանսերէնով։ Ո՞ւր կը խաղային իր փոքրիկ տղաքը, որոնք ոսկեգոյն մետաքսեայ վարսերով կը զանազանուէին միւսներէն։ Կը յիշէինք անոնց կապոյտ բայց մաքուր, խաղի գոգնոցները, որոնք երբեք չէին աղտոտեր փողոցի փոշիներուն մէջ։ Կ'ուզէինք սիրել այդ պզտիկ գերմանացիները, որոնք մեր պարտէզին մէջ երբեմն հող զարձնել կուգային, առանց ծառերը քարկոծելու եւ ծաղիկները փետտելու։ Իրենց լայն ու զարդարուն գրպաններուն մէջ հիմա կ'ուզէինք սալոր լեցնել ու վերջին անգամ մը եւս համբուրել զանոնք, իրենց մօրմէն գաղտուկ։

Ամէնքն ալ պիտի երթային սակայն, իսկ իրենց տունը անտէր պիտի մնար, որովհետեւ դեռ չէին կրցած ծախել։

Կիրակի օր մըն էր եւ իրենց օրերը կը մօտենային այլեւս։ Մեր ընկերներով բոլորուած էինք փողոցին անկիւնը ու կը խօսակցէինք։ Ճաշի ժամանակ էր եւ մենէ ոմանք իրենց հօրը կը սպասէին։ Յանկարծ Հէռ Վալի դուռը բացուեցաւ եւ փոքրիկ Ալօիս դուրս փախաւ անգիտակից հրճուանքով մը։ Մայրը կ'ուզէր կանչել զայն եւ ստիպուած դուրս ելաւ դուռնէն։ Մենք գգուանքով բռնեցինք Ալօիսը, որ կը հեծկլտար ծիծաղին մէջ ու կ'ուզէր իր ուսերով խուսափիլ մեր ձեռքերէն։ Տիկին Վալ հասաւ մեզի եւ շնորհակալութիւն յայտնեց լուռ ժպիտով մը։

Այն ատեն յիշեցինք իր տղաքներու ազնիւ դրացնութիւնը եւ տրտմութեամբ մը հարցուցինք իրեն, իր Գերմանացիի հպարտութիւնը զգացնելով անոր։

— Պիտի մեկնի՞ք, տիկի՛ն, ինչպէ՞ս պիտի մոռնանք ձեզ։

— Այո՛, ըսաւ միայն, եւ կարծես խորունկ աչքերով իր կանացի վսեմութիւնը արթնցաւ յանկարծ։

— Ի՛նչ դժբախտութիւն սակայն, աւելցուցինք մենք։

— Օ՜հ, չեղաւ, ինքզինքը անհոգ ցուցնելով — ոչինչ կ'արժեն այդ զրկանքները որոնցմով կ'ուզեն մեզ դատապարտել, զէնք չշինելու, այժ չպատրաստելու եւ Գերմանիան չվերականգնելու ամէն ինչ կրնան արգիլել անոնք, բայց ո՛չ մեր կողերը։

Եւ խրոխտ շարժումով մը շարունակեց.

— Եթէ ուրիշ բան ալ չընենք, միայն զաւակներ պիտի ծնինք, Գերմանիան վերականգնելու համար։ Ո՞վ կրնայ արգիլել այդ։

Այլայլեցանք բոլորս եւ չկրցանք ըմբռնել իր կողովին կենսունակ վսեմութիւնը։ Որքա՜ն անթարգմանելի հիացում մը կը լեցուէր մեր հոգիներուն մէջ եւ այդ խօսքերուն առջեւ ո՞վ կրնար յաղթող հանդիսանար։

Հեռացա՛ւ գերմանուհին իր փոքրիկին ձեռքէն բռնած, իսկ մեր աչքերը զմայլանքով կը դիտէին նոր մայրական կոչերուն ճակատագրակա՜ն ընդվզումը։

Այդ անբռնաբարելի յաղթանակով չէ՞ որ մենք ալ պահեր ենք մե՛ր գոյութիւնը։

Քանի՛ հայ մայրեր իրենց ցեղին հպարտութիւնը կը կրեն իրենց կողերուն մէջ, ի՞նչպէս կարելի է տարակուսիլ յաղթանակի մասին։

ՀՐ. ՏԷՎԼԻԹԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄՈԼՈՐԱԿՆԵՐԸ ԲՆԱԿԵԼԻ Ե՞Ն

(Հրատէն սպասուած հեռագրական պատասխանին առթիւ)

Ներեցէք որ չափազանց միամիտ գտնեմ — չըսելու համար ուրիշ բառ — պատրանքը այն հէք անգլիացի գիտնականին, որ վերջին օրերս աշխարհը իրար անցուց՝ Հրատ Մոլորակին հետ հեռագրական խօսակցութիւն մը սարքելով։ Կանխահաս է զէթ առ այժմ ընդունիլ թէ հասարակաց լեզու մը կարելի եղած է գտնել Հրատի բնակիչներուն հետ, երբ տակաւին մեր անմիջական աշխարհին մէջ իսկ, ափսո՛ս, շատ հեռու ենք իրար հասկնալէ։

Արդեօ՞ք արեւուն շուրջը յաւերժական ճշտութեամբ թաւալող սա մոլորակները, Փայլածուն, Արուսեակը, (Երկիրը) Հրատը, Լուսնթագը, Երեւակը, Ուրանոսը, Նեպտոնը գամբաններ են, ուրկէ չէ անցած մեծ արուեստագէտի մը կենարար շունչը։

Այդ ամբողջ մոլորակները մեր երկրի ճակատագիրը ունեցած են։ Անոնք արեւուն զաւակ, իրենց մէջ կը կրեն նոյն տարրերը, նոյն արիւնը, տիրականութիւնը նոյն բնական օրէնքներու։

Հեռադիտակներուն առջեւ ամէնքն ալ կ'երեւին յաճախ ամպածածկ, մշուշով պարուրուած։ Ոմանք, ինչպէս Արուսեակն ու Լուսնթագը — երբեք իրենց մշուշի քօղը չեն պատռած. ամպերու այդ գոյութիւնը ապացոյց մըն է թէ մոլորակները ամէնն ալ ունին ջուր՝ իր զանազան վիճակներով, սառ, հեղուկ կամ կազային. իսկ ջուրը կեանքի, կենսական երեւոյթներու նախօրրանն է, նախապայմանն է։

Շատ հաւանական է ուրեմն որ կեանքի անբացատրելի հրաշքը տարբեր մոլորակներու մէջ ինքզինքը յայտնած ըլլայ. ոչ ալ ցարդ այն երեւոյթներով, այն ձեւերով, որոնց կը հանդիպինք երկրագունդիս վրայ։ Մոլորակէ մոլորակ բնական պայմանները, միջավայրերը այնքան այլազան են, որ անխուսափելիօրէն կեանքի արտայայտութիւնները պիտի ըլլան չափազանց ճոխ եւ իրարու աննման.

Բայց չմոռնանք որ կեանքը —որքան մեր երկրագունդի վրայ ծանօթ է մեզի — ջերմութեան, կանոնաւորութեան, լոյսի եւ կարգ մը ազդակներու առաւելագոյն եւ նուազագոյն որոշ սահմաններուն մէջ միայն հնարաւոր է։ Եւ այդ եզրերէն անդին կը դադրին բոլոր կենսական երեւոյթները։ Արդ, միւս մոլորակներու վրայ եւս կարելի՞ է ստուգել գոյութիւնը այդ նպաստաւոր, այդ անհրաժեշտ պայմաններուն։

Փայլածուն որ արեւու ամենամօտ մոլորակն է, կեանքի համար անթոյլատու պայմաններ կը ներկայացնէ։ Մինչեւ բարեխառնութիւնը երկրէն վեց անգամ աւելի է, հասարակածի վրայ ջերմութիւնը 200 աստիճանը կ'անցնի եւ հեղուկ ջուրի ներկայութիւնը անկարելի է. մշտական մշուշներ կը պարուրեն զայն։ Իր վրայ ձգողական ուժը նուազ ըլլալով, մարմինները կէս առ կէս կը կորսնցնեն իրենց ծանրութիւնը։

Շարժումը եւ աշխատան
ւաղ յոգնարիր են ուր
եթէ կենդանիներ կան
ներուն վրայ ամփոփ
է որ ըլլան։

Արուսեակը — հովիւ
կարաւաններու շողշող
ցայգաստղը, արեւու
մօտ մոլորակ քան երկ
թէ երկրի մեծութիւն
գուածը եւ ձգողութիւն
մէկ քիլոկրամը հոն
910 կրամ։ Երկրէս
գամ աւելի լոյս եւ ջեր
կը ստանայ, եւ հա
վրայ մինչեւ ջերմութ
սատիճան կ'ենթադրուի
իր առանցքային
երկրայինէն աւելի
եղանակներու եւ օրերու
խութիւնները աւելի
եւ ծայրայեղ են։ Գրեթէ
մօրէն մառախլապատ
բերու այդ անդադրում
ցումն է որ կը բարե
կլիման։ Բնակիչներ
ունի անշուշտ —
գիշերներու եւ ցերեկ
չափազանց երկինքէն
բագուհիին վրայ ամբ
ւատացեալ կամ
կը դարձնէ։

Արեւէն հեռանալով
մոլորակը Երկիրն է,
տիեզերքը թափած է
ծագումը — ըստ
ւային — հանճարը
թէ ոչ, կանուխ է
տալայտուիլ, քանի որ
ման ժամանակներ կը
երկիրը իր վախճան

Երկրէն յետոյ ամենա
քիր մոլորակը
Հրատն է, մեր
դրացին։ Միջոցին
վերջ ամենամօտ շրջ
է Հրատը երկրին,
ժամական 100 քիլո
գութեամբ սուրացող
հազիւ 100 տարիէն
նէր հոն, զանգուած
քայլ մը լուսնէն
մար։

Ամէնէն աւելի
մոլորակն է ոչ միայն
ձեւորութեան պատճ
մանաւանդ իր մթնոլ
յատակութեան բերումո
միշտ երկինքը պայծ
գեղեցիկ։ Երկրէն երկու
պակաս ջերմութիւն կը
բայց զանազան
նկատի ունենալով,
ծի վրայ մինչեւ 2
տաքութիւն մը կ'են
տուններ։ Ցերեկներ
շերներու մէջ բարեխառն
հակայ տարբերութիւն
է հոն, որովհետեւ
ամպերու չգոյութեան
ռաւ արեւէն առացուած
թիւնը կը ցնդի, կը կոր
պի միջոցի պարապ
այդ յեղակարծ եւ
կօրէն անհանդուրժելի
ւանները շուրջը
աւելի սաստիկ ըլլալ
եղանակին վիթխարի
լեռներ կը պարուրեն
նաշխարհը։

Իր կազային մթնոլ
ւելի նօսր եւ ճնշումը
կաս է։ Հոն փոխադրու
աշխարհային կենդան
րի խաւերը բարձրացող
րու պէս արեւահար
տի ունենար իր
ծակտիկներէն։

Բայց ինչ որ Հրատ
առանձնայատկութիւն
մէ, իր դիմագիծն է
փական ուղիղ գիծեր
ուած աշխարհ մըն է
Դիպուածի կոյր քմա
քաշած է այդ ուղիղ գի
ւեռէ բեւեռ, ցամաքէ
ծովէ ծով, թէ՝ նպա
կամեցողութեան մը
են անոնք, հոյակապ
գծի մը համաձայն։

Ու գիտուններ
կ'ընդունին թէ այդ
ներկայացնեն ջրանց
հոյակերտ ցանց մը
ունի բեւեռներուն
նահալին տարածել
րակածային գօտին
պարագային ուրիշ
թէ ոչ այդ լայն ջրանց
տերը իրենց յարակից
բով եւ դալարիքով։

Ինչո՞ւ այդ
հո՞ղը արգասաւոր
ներու վրայ կուտակ
կոյտե՞րը ափունե

կեան բարեխառնեցաւ, ~
մին ոչինչ գիտենք:
ոց եթէ այդ երկրաչափա-
աշխարհը ձեռակերտն է
կակներու,— ինչպէս կը
սմանք — անոնք յաջո-
ն ուրեմն ստեղծել մէք-
եւ աշխատանքի գերա-
կազմակերպութիւն մը՝
ղանութեան եւ կամքի
հրամայականներու են-
ուրեմն անոնք մարդէն
հզօր եւ բարձրագոյն
են, որ վաղուց գլած
պէտք է ըլլան մեր քա-
ութեան հանգրուան-
գիտէ, եթէ մինչեւ ցարդ
փորձած հաղորդակցիլ երկ-
ոգի հետ, եթերային ա-
կամ լուսաւոր նշան-
մխեցաւ. Թերեւս շատ
ացեր ենք մենք պատաս_
իրենց...:
այս խանդավառ հաւատքը
ներ յաճախ կը կարծեն
ած ըլլալ որոշ ազդա_
եր կամ ելեկտրական ցըն-
վերապրելի՝ հրատին:
կարգէն էր անհաւասիկ
ութին, որուն երազատե-
ին իր պաղարինութեան
դուրս պոռթկալ ակը-
ոյ ինչպէս կ՚երեւի, վիպա-
աշխարհ մըն է Հրատը.
րկրին վրայ երկու ․ար․
եակներ — Ֆոպոս եւ Տէ-
կը լուսնանան: Առաջինը
7 ժամ և 40 րոպէէն կը
րոլ ամբողջական Թաւալք
ը չուրջ, որու օրերը գրեթէ
երկրային օրերու հաւասար
ուրեմն իր արբանեակը ա-
րանեց է քան Հրատն իսկ:
յամանրերուն մէջ հրատա-
բնակիչ մը առաւօտուն
տեսնէ ծագիլը պզտիկ
լուսին մը, Ֆոպոսի, որ եր-
ամէն պիտի բարձրանայ
ն գինիթ, պիտի սպառի,
արիղնանայ շուտով մար
ու համար, բայց իր մայ-
մէն չորս ժամ վերջ, պի-
ոգի արդէն ճառագայթար-
հողէմփով մը...:
տանեան բնակիչները ի՛նչ
ր ունին հիւսած, այդ դիւ-
ն լուսինին համար, որ ա-
կարծ կ՚ապրի քան առա-
մը.
ատէն անդին դէպի միւս
ակները անցքը դժուար է:
ւն լոյսը եւ ջերմութիւնը
ղակի կը հասնի գրեթէ.
րմանք դէպի ծայրա_
ները, արեւը կը պզտիկ-
կը դառնայ տմոյն աստղ
անփայանց տխուր է միջա-
միւս մոլորակներու վրայ,
տխուր եւ անփոփոխ
ութեան մը օրէնքնե-
ակ:
ուեր տխրութիւնը չի սփ-
ինանքը կը խորշի ցուր-
եւ մանաւանդ պայմաննե-
փոփոխականութենէն: Միջա-
երու յարափոփոխութիւնն
ն տուած են կեանքի
րուն:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 24

1.— Կարելի է ըսել թէ ձեւական տեսակէտէ առնելով հրաշք մը կատարուեցաւ ու դեռ կը կատարուի Թուրքիոյ մէջ: Ընդամէնը քանի մը տարիներու ընթացքին առանց որեւէ ներքին կամեցողութեան ու ցանկութեան, լոկ իր տիրոջ հրամաններուն հնազանդելով՝ Թուրքը— դարձեալ կրկնենք — հակառակ իր կամքի— «եւրոպականացաւ» — կեղեւը փոխեց: Շնորհիւ ամենակարող Մուսթաֆա Քէմալի, իրարու ետեւէ ոչնչացան դարերու կեանք ունեցող սուլթանութիւնը, խալիֆայութիւնը, ֆէսը, փաթթոցը, մզկիթէն, չէրին, հարէմը եւլն. եւլն. ու, վերջապէս, ոչնչացան Գուրանի սուրբ գիրերը ու իրենց տեղը տուին «կեավուր»ներու գիրերուն: Այդ գիրերով է որ պիտի գրուին այսուհետեւ Մեծ Մարգարէի սրբազոյն բառերն ու առօրեայ ամէն կարգի պօռթքները... Եթէ ականատես չըլլայինք, դժուար թէ հաւատայինք այս բոլորին.

Եւ այս բոլորն այսպէս եղան միայն եւ միայն անոր համար որ Մեծ Կազին ձեւականօրէն ոչնչացնելով մինչ այդ գոյութիւն ունեցող ամէն կարգի բռնութիւնները՝ փաստօրէն իր վրայ առաւ անոնց բոլոր իշխանութիւնները: Ու իր երկիրը այսօր թէեւ հանրապետութիւն է, բայց տարբերութիւն չունի բացարձակ միապետութենէն: Ինքն է ե՛ւ սուլթանը, ե՛ւ խալիֆան եւ ամէն ինչը այդ երկրին մէջ. Միացածները մոլորակներն են բառիս իսկական մտքով. ու առանց տատանելու կարելի է ըսել թէ, այսօր այդ հանրապետական երկրին մէջ ո՛չ մէկ ուժ կայ «Կազի»ին ամէնէն թեթեւ ցանկութեանն իսկ հակազդելու...

2.— Ու այսօր, նկատի ունենալով այն գլխաւոր նպատակը որուն համար տեղի կ'ունենան այդ ամենօրեայ փոփոխութիւնները, եւրոպական պետութիւններուն համակրութիւնն ու վստահութիւնը գրաւելու համար— կարելի է ըսել թէ, ամենայն հաւանականութեամբ, կատարուած փոփոխութիւնները, գոնէ որոշ ժամանակի մը համար, պիտի զօրացնեն Թուրքիան, որովհետեւ այդ յեղաշրջումները պիտի կրնան խաբել Եւրոպացիները եւ գրաւելով անոնց վստահութիւնը, որոշ չափով կանոնաւորել իրենց տնտեսութիւնը: Բայց այդ, ինչպէս ըսինք, երկար չպիտի տեւէ, որովհետեւ, վերջապէս, անոնց համար ալ օր մը պիտի պարզուի թէ, հրամաններով կարելի չէ եղած Թուրքին դարաւոր մտայնութիւնը փոխել: Բան մը, առանց որու հազիւ թէ բառին իսկական առումով եւրոպականանայ անիկա քաշելով աշխարհակալութենէ ու արիւնէ՝ այսօրուան նախանձելի վիճակին հասաւ, Թուրքն ալ հրաժարի իր գործելակերպէն, սուրէն ու հուրէն այսինքն իր դարաւոր ժառանգութենէն, որ դառնայ մարդ: Ու կ'աւելցնէ. «Մենք ծոյլ չենք (??) եւ կրնանք դժուարին գործեր անգամ գլուխ հանել, միայն թէ պէտք է մեր աշխատութեան եղանակը փոխենք՝ (ընդգծումը իմն է)եթէ կ'ուզենք որ այս ճամբուն մէջ ալ յաջողինք»:

3-4.— Գալով կատարուած փոփոխութիւններուն, պէտք ըսենք թէ եղածը ո՛չ թէ պիտի ուժովցնէ, այլ ընդհակառակն, բոլորովին պիտի թուլցնէ Թուրք ժողովուրդը՝ բացարձակ ըստրկութեան մղելով զայն:

5-6.— Խօսք չկայ թէ, կատարուած յեղաշրջումները հետք պիտի ձգեն Թուրք կեանքին մէջ բայց ոչ անպայման տարրական մտքով եւ երկար ժամանակի համար. որովհետեւ եղածը՝ հակառակ է ենթակայի — ժողովուրդի — կամքին ու պատրաստականութեան, հետեւապէս եւ անընդունելի՝ անոր համար: Եղածը արդիւնք է Մ. Քէմալի կամքին ու ցանկութեան եւ պտուղն է իր անսահման ժողովրդականութեան, ուրեմն իր մահով ալ պիտի ոչնչանայ: Այս ամենօրեայ յեղաշրջումները աւելորդ անգամ մըն ալ հաստատեցին ա՛յն բացարձակ ճշմարտութիւնը թէ ստրկութեան վարժուած Թուրքը ամէն վայրկեան պատրաստ է ամէն կարգի «կազի»ներու հրամաններուն կուրօրէն հնազանդելու: Ուրեմն ո՛չ մէկ կասկած թէ, նոյն Թուրքը վաղը ամենայն պատրաստականութեամբ պիտի խոնարհի ա՛յն ուժին առջեւ որ այսօրուան կարգերը խորտակելու կ'ելլէ... Ու այս այսպէս պիտի շարունակուի մինչեւ ա՛յն օրը՝ երբ Թուրքը ինքը ուզէ ա՛ւել փոփոխութիւն, ու կռուով խլէ իր իրաւունքը: Խօսք չկայ թէ, այդ օրուան համար մեծ դեր ունին կատարելիք նոր գիրերը եւ ամենայն հաւանականութեամբ ալ պիտի յաջողի իրենց միջոցաւ, եթէ իրերու ընթացքով այսօր այդ բոլորն այդպէս ուզողները վաղը ա՛ւել է այլ նպատակի համար զանոնք հալածելու չելլեն...

Ուրեմն այդ կարգի յեղաշրջումները ո՛չ մէկ արժէք ունին, քանի չէ փոխուած Թուրքի մտայնութիւնը: Ու այս կարծիքին են նաեւ իրենց ժողովուրդը լաւ ճանչցող Թուրք մտաւորականները. ու կ'առաջարկեն. «Միանգամ ընդմիշտ պէտք է մեր ընդունակութիւնները պատշաճեցնենք դարուս պահանջներուն եւ կարենանք յառաջդիմութեան ոգի ցոյց տալ»: Ինչո՞ւ, որովհետեւ «Շուէտ, որ աշխարհակալութեան ետեւէ էր, իր ընթացքը փոխեց եւ բոլորովին նոր ուղղութիւն տուաւ իր ընդունակութիւններուն: Այս բարեփոխութեանց շնորհիւ է որ Շուէտ նախանձելի վիճակի մը հասած է այսօր»: Այսպէս կը գրէ Ազգային Մեծ Ժողովի անդամ Ճելալ Նուրին: Ըսել է, ան ալ համոզուած է թէ, կատարուած բոլոր փոփոխութիւնները բաւական չեն Թուրքը եւրոպականացնելու եւ անհրաժեշտ է որ ինչպէս Շուէտը ձեռք քաշելով աշխարհակալութենէ ու արիւնէ՝ այսօրուան նախանձելի վիճակին հասաւ, Թուրքն ալ հրաժարի իր գործելակերպէն, սուրէն ու հուրէն այսինքն իր դարաւոր ժառանգութենէն, որ դառնայ մարդ: Ու կ'աւելցնէ. «Մենք ծոյլ չենք (??) եւ կրնանք դժուարին գործեր անգամ գլուխ հանել, միայն թէ պէտք է մեր աշխատութեան եղանակը փոխենք՝ (ընդգծումը իմն է)եթէ կ'ուզենք որ այս ճամբուն մէջ ալ յաջողինք»:

Ահա՛ այս փոփոխութիւնն է որ դիւրաւ չպիտի կարենայ կատարել ան.— դեռ երկա՛ր ատեն պիտի մնայ Թուրք՝ այդ բառին իսկական մտքով:

7.— Եթէ Թուրքը կարենայ «իր ընդունակութիւնները միանգամընդմիշտ պատշաճեցնել դարուս պահանջներուն և կարենայ յառաջդիմութեան ոգի ցոյց տալ» (բան մը, որուն կը դժուարանանք հաւատալ), ան ձևալով հանդերձ մեր դարաւոր հարեւան-թշնամին, պէտք է որ, աւելի պակաս վայրենի ու արիւնարբու ըլլայ, քան թէ եղեր է մինչեւ օրս... Բայց եւ այնպէս միանգամընդմիշտ հաւատացած ենք թէ, անոր ոչ մէկ տեսակի «եւրոպականացումէն» շահ կըրնայ ունենալ մեր ժողովուրդը, քանի ան դեռ չի ճանչնար մեր բացարձակապէս Ազատ եւ Անկախ ապրելու իրաւունքը մեր հայրենի հողին վրայ... Ուստի առանց տարուելու այդ երկրին մէջ կատարուած ձեւական փոփոխութիւններէն, ամէն ժամ պատրաստ պիտի ըլլանք, ի հարկին «կռուելով խլելու մեր իրաւունքը»...

Գագարծոգ ԱՓՏԱՀԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք կովկասեան կոմիտէի ծանօթ օրկանին՝ «Դրօշակ»ի վերջին թիւէն (հոկտ).

— Արժանահաւատ լուրերու համաձայն, 14 ազէրի ազգայնականներ, որոնք բանտարկուած էին Չեկային գնտաններուն մէջ, գնդակահարուած են մայիսի վերջերը: Ուրիշ խումբ մը, որ 200 ազէրի ազգայնականներէ կը բաղկանար, զրկուած է Եակուցկի եւ հիւսիսային Սիպերիոյ սառուցեալ գնտանները:

Բագուի արգէն իսկ անընական վիճակը չափազանց երկիւղալի երեւոյթ մը առած է: Ամէն մարդ քաղաքէն, նոյնիսկ երկրէն փախչիլ կ'ուզէ առաջին առթիւ: Վերջին ձերբակալութիւններն ու գնդակահարութիւնները տեղի ունեցան օրը ցերեկով փողոցներու եւ թէրթերու մէջ, համայնավարները կը խօսին միայն «հակայեղափոխութեան պատրաստութեան» մասին: Ամէնէն աւելի բանուորական եւ համայնավար շրջանակներն են որ սարսափած են:

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կը կատարուին: Կը ձերբակալուին նոյնպէս Թուրք համայնավարներ: Բանտարկեալներէն մէկը՝ ազէրի համայնավար մը, վերջերս անձնասպան եղաւ: Գտած է նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ խորապէս խաբուած է բոլշեւիկ դաւաճան գործակալներէն: Ըսինգ ցոյց կուտայ թէ ազէրի համայնավար երիտասարդութիւնը խղճի ի՛նչ խորունկ տագնապ կ'անցընէ:

Ցիշեալ նամակով, երիտասարդ անձնասպանը կը գրէ իր կուսակցական ընկերներուն թէ՝ որքան փառայեղ է ճամբան, որուն կը հետեւին ազէրի ազգայնականներն ու Մուսաւաթականները, որոնք կը պայքարին իրենց երկրի անկախութեան համար:

— Վրաստանէն ստացուած նամակի մը համաձայն, Չեկան այդ երկրին մէջ կը գործէ այնպիսի սարսափներ, որոնք մոռցնել կուտան ցարական բռնակալութեան ամենամութ օրերը: Չեկան այժմ ինքզինքը կը գերազանցէ: Զանգուածային ձերբակալութիւններն ու խոշտանգումները համրանք չունին: Բանտերուն ու գնտաններուն մէջ տեղ մնացած չըլլալով, վերջին ամիսներու ընթացքին 985 քաղաքական բանտարկեալներ աքսորած են դէպի Սիպերիոյ ամենահեռաւոր շրջանները: Նոր կարաւան մըն ալ մեկնելու պատրաստ է:

ՈՎ ՀՆԱՐԵՑ ՑԷՓԼԻՆԸ

Ցեփլինի երկու արշաւները բուռն վէճի մը ծայր տուած են սերպ օրաթերթերուն մէջ: Վէճը արձագանգ կը գտնէ նաեւ ամերիկեան թերթերուն մէջ:

Նոր յայտնութեան մը համաձայն, օդանաւին հնարիչը հանգուցեալ կոմս Ցեփլինը չէ, այլ սերպ մը կամ խրուաթ մը: Այս վերջին երկուքին աղջիկները իրարու հետ կը վիճին, իրենց հանգուցեալ հօր վերագրելու համար օդանաւին գիւտին փառքը:

Սերպերը կ'ըսեն.— Ճարտարագէտ եւ «Հնարիչներու Թագաւոր» սերպ Կոստովիչն է որ կ'իյնայ փառքը: Իսկ Խրուաթները նոյնը կը պնդեն Շվարցի համար, որ փայտի վաճառական էր:

Շվարցի աղջիկը իր կարգին կը յայտնէ թէ իր հօրը գիւտը գողցուած է: Նոյնիսկ գերման համբաւոր հրապարակագիր մը՝ Մաքսիմիլիէն Հարտէն իր թերթին մէջ նման յանդիմանութիւններ ուղղած էր կոմս Ցեփլինի, երբ դեռ ան Վիեննա չէր մեկնած, Ֆրանսուա Ժոզէֆ կայսեր ներկայութեան իր առաջին թռիչքը փորձելու: Միեւնոյն ատեն ռուսական կառավարութիւնը հայրս հրաւիրեց որ իր ծառայութեան մէջ մտնէ: Ան ընդունեց: Բայց շատ չանցած, վերադարձաւ վախցեր էր որ լրտեսները զինքը կը սպաննեն:

Ընկից յետոյ, Ֆրանսական կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչին հետ բանակցութեան մտաւ: Բայց Ֆրանսական յանձնախումբը ուզեց օդանաւին յատակագիծերը լուսանկարել. հայրս մերժեց: Վերջապէս Պերլին գնաց ուր 1895 Նոյեմբերին, դեկաւոր օդանաւի մը շինութիւնը աւարտեր էին: Կոմս Ցեփլին հրաւիրեց Շվարցը որ իրեն աշխատակցի, ան մերժեց: Օդանաւին առաջին թռիչքին օրը, 15 յունուար 1896 ին, հայրս յանկարծամահ եղաւ ճաշարանի մը մէջ: Թռիչքը ձախողեցաւ: Մեքենավար մը որ լաւ չէր ճանչնար շարժիչ գործիքին կազմը, պատճառ եղաւ որ օդանաւը վար իյնայ եւ ջախջախուի: Հօրս մահէն յետոյ, մայրս Պերլին մեկնեցաւ, իր հետ տանելով օդանաւուն յատակագծերը: Կոմս Ցեփլին անոր առաջարկեց կազմել անանուն ընկերութիւն մը, շահագործելու համար դեկաւորները:

Պայմանագրութիւէր կնքուեցաւ, բայց միայն երեք տարի, ընկերութիւնը Շվարցի ընտանիքին վճարեց տարեկան 3000 մարք. ընկերութիւնը լուծուեցաւ եւ կոմս Ցեփլին առիթէն օգտուելով 9000 մարքի փոխարէն գնեց բոլոր իրաւունքները:

Երկրորդ Թռիչքին՝ որ յաջողեցաւ, գերման սպայ մը գրեց կոմս Ցեփլինի. «Ուրիշին փետուրներովը կը զարդարուիք»: Քիչ մնաց որ մենամարտէին: Կեւյեօմ կայսեր միջամտութեամբ միայն կռուին առաջքն առնուեցաւ»:

Իսկ Կոստովիչի ժառանգորդներն ալ կը պատմեն թէ՝ Շվարցէն 10 տարի առաջ, Կոստովիչ կը շինէր փայտէ, դեկաւոր օդանաւեր եւ ընդծովեաներ, Շվարց եւ ուրիշ գերման մը կ'աշխատէին Կոստովիչի գրասենեակին մէջ: Նոյն միջոցին, չիլ մէկը կը յաճախէր Կոստովիչի գրասենեակը: Այդ մարդը առաջարկեց 100,000 րուբլիի փոխարէն եւ անծանօթ Ամերիկացիի մը հաշուոյն գնել յատակագծերը: Կոստովիչ մերժեց վերջնականապէս, որուն վրայ մարդը անհետացաւ: Օդանաւուն յատակագծերը գողցուեր էին:

Ահա, ասոնք են Ցեփլինի շուրջ ծագած վէճերը: Երկու կողմերէն ո՞վ իրաւունք ունի: Թերեւս ոչ մէկը, կամ երկուքն ալ. Բայց ո՞վ պիտի յայտնէ ճշմարտութիւնը:

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԵԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

Հանդարտ հայեացքին տակ հրածուէք արծնաթայի ծովը, վերեւ կը փայլէր ամառերկինքը, պարապ ու անհուն ծովային մտածումին նման: ... փչէր սաստիկ եւ հոսանքխոռաչաբար կը զարնուէին ... Հսկայ գազանի մը ... էր կարծես որ կը ջանար ... ողջէն հեռացնել ամէն ... ը տիրապետելու համար: ... գիմադրեց երկարօ... քշուելով մօտը ... կառչեցաւ հերձաքարե-

... ո՞ն է նուորոն, հարցուց ...

... Այո՛, Օնոֆրոյի բլուրը ... կը բաժնէ զայն:

— Այո՛, ճիշդ է, որոշ կերպով կը տեսնուի:

— Մեղք որ հովը մոլեգին է այսքան: Աստուած տայի՛, անխռով հովը, կանչեց առաջնորդը:

Անանիա մտածեց Մարգարիտի տուած խոստումին վրայ.

«... Սարտենիոյ ամէնէն բարձր գագաթէն քեզի բարեւ մը պիտի ղրկեմ: Երկինքի պիտի պոռամ քու անունդ եւ իմ սէրս, ինչպէս պիտի ուզէի աշխարհի ամէնէն բարձր գագաթէն պոռալ, որպէսզի բովանդակ երկիրը չփոթէր »

Իրեն թուեցաւ որ հովը կը տանէր սիրտը՝ Ճէննարճէնթուի կրանիտեայ հսկաներուն զարնելով զայն:

* * *

Կը յուսար որ վերադարձին մայրը կը գտնէ այրի կնոջ մօտ: Ձին առաջնորդին մօտ թողլով անձկութեամբ անցաւ ամայի գիւղէն եւ կանգ առաւ Կրացիիայի սեւ գրան առջեւ: Երկնքինը տերտերին կ'իջնէր իրերուն վրայ, հով մը կը փչէր մեղմօրէն քարուտ փողոցներէն, երկինք գունատ էր, կարծես թէ աղուէն էր: Անանիա կանգ առաւ գրան առջեւ եւ մտիկ ըրաւ. լռութիւն: Ճեղքուած քնիրէն կը տեսնէր կրակին կարմիր փայլը Լռութիւն:

Անանիա ներս մտաւ, տեսաւ պառաւը մի. մինակ որ կը մանէր սովորականին նման անտարբեր, հանդարտ ուրուականի մը պէս: Կրակին վրայ կ'եռար սրճամանը, փայտէ շամփուրէ մը անցուած ոչխարի միսի կտորէ մըկը կաթէր իւղը տաք մոխիրին վրայ:

— Ի՞ ուրե՞մ..

— Համբերութիւն տղա՛ս, փոտահելի մէկը չգտայ որ ղրկեմ մինչեւ հոն: Ջուակս գիւղը չէ:

— Հապա կառապա՞նը:

— Համբերութի՛ւն ըսի քեզի, ըսաւ պառաւը ասքի ելլելով եւ իլիկը վար դնելով: Ճիշդ, կառապանին ըսիր մօրմէդ խնդրէ վաղն անպայման հոս գալու: Իրեն ըսի. «Իմ տնուորս խնդրէ իրմէն որ գայ, որովհետեւ կարեւոր հաղորդելիք մը ունիմ: Պիտի չըսես որ հոս է Անանիա Աթոնզու: Գնա՛, տղաս, թող առուած քեզ վարձատրէ որովհետեւ գթութեան գործ մըն է որ կ'ընես»:

— Հապա ի՞նքը, ի՞նքը:

— Ինքն ալ խոստացաւ կառքով հոս բերել:

— Ո՛չ պիտի չգայ, պիտի տեսնես. ըսաւ Անանիա մտահոգ: Գէշ ըրի անձնապէս չերթալով, թերեւս փախի... բայց դեռ ժամանակ կայ:

Կ'ուզէր անմիջապէս մեկնիլ, բայց յետոյ համոզուեցաւ եւ մնաց:

Ուրիշ տխուր գիշեր մըն ալ անցաւ: Հակառակ յոգնութեան քիչ քնացաւ,— այն կարծր խշտեակին վրայ ուրթշուառօրէն ծներ էր եւ որուն վրայ մեռնիլ պիտի ուզէր նոյն գիշերը:

Հովը կը մռնչէր տանիքին վրայ եւ Անանիային կը յիշեցնէր տխուր մանկութիւնը, հեռաւոր սարսափները, ձմեռ գիշերները, մօրն իրեն փարիլը՝ աւելի վախէն քան թէ սէրէն: Ո՛չ, մայրը սիրած չէր զինքը. ինչո՞ւ խաբուիլ: Գիտէր, կը զգար ասիկա եւ մահացու տխրութիւն մը կը պատէր սիրտը, յանկարծական կարեկցութիւն մը կը զգար մօրը հանդէպ որ զոհն էր ճակատագրին եւ մարդոց:

Եթէ այդ գիշեր հասնէր, մինչդեռ հովին ձայնը Անանիայի սրտին մէջ կ'արթնցնէր գթութեան եւ սարսափի յոյզեր՝ գգուելով պիտի ընդունէր, բայց գիշերն անցաւ եւ նոր օր մը ծագեցաւ, որ տխուր էր հովին պատճառաւ, կեանքին ամէնէն տխուր եւ անհանդարտ ժամերը կ'ապրէր: Փնտրեցաւ գոհհերուն մէջ կարծես հովէն մղուած, խմեց բաւական քանակութեամբ օղի, վերադարձաւ տնակը, նստաւ կրակին մօտ՝ տենդի սարսուռէ բռնուած եւ ցնցուեցած:

Կրացիան ալ անհանգիստ էր տան մէջ հոս ու հոն կը պտտէր եւ կառքին գալէն մէկ ժամ առաջ Ոլին գիմաւորելու գնաց: Մեկնելէն առաջ խնդրեց Անանիայէն որ հանդարտի:

— Նայէ մայրդ կը վախնայ քեզմէ...

— Գնա՛, ըսաւ արհամարհանքով նոյնիսկ պիտի չնայիմ իրեն, քանի մը խօսք պիտի ըսեմ

Մէկ ժամէն աւելի անցաւ: Անանիա գառնութեամբ կը յիշէր այն քաղցր ժամը երբ Ցառանայի կը սպասէր: Մինչդեռ կը սպասէր Ոլիի գալուստին, տխուր ժամանում որ միանգամընդմիշտ վերջ պիտի տար իր տառապանքներուն, մթին փափաքէ մը կը լափուէր. եթէ մայրը չհասնէր, նորէն փախած ըլլար, յաւերժապէս անհետացած:

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

համար Ուկրայնայի սովահար շրջաններու բնակիչները, Լաթվիոյ հաղորդակցութեանց նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ՝ հոկտ. 25էն 12,500 թոնօ ռուսական հաճար անցաւ Լաթվիոյ սահմանագլուխէն դէպի Գերմանիա։ Տեղական խորհրդային Առեւտրական Պատուիրակութիւնը կը յայտնէ թէ այս ամիս 15 հազար թոնօ հաճար արտածուեցաւ եւ արտածումը պիտի շարունակուի Նոյեմբերին։

Այս արտածումի լուրերը Մոսկուա հասած ըլլալով, դժգոհութիւն առաջ եկած է ժողովուրդին մէջ, որ սեւ հացին համար քառապատիկ աւելի սուղ կը վճարէ քան անցեալ տարի, իսկ ճերմակ հաց կարելի է ձեռք ձգել միայն բժշկական դեղագրով եւ մասնաւոր փուռէ մը, որ հաց կը հայթայթէ պանդոկներուն եւ հիւանդանոցներուն։

Մոսկուայի մամուլին մէջ ո՛չ մէկ բառ կը գրուի ցորենի արտածումին մասին։ Թերթերը կը հաղորդեն միայն թէ հունձքը լաւ եղած է Սիպերիոյ շրջանին մէջ եւ կառավարութիւնը կը յուսայ պարենաւորել կեդրոնական Ռուսիան։ Այս յոյսերը կարելի չէ իրականացնել, քանի որ փոխադրութեան դիւրութիւնները բաւարար չեն։ «Պրաւդա» կը գրէ թէ Սիպերիոյ գանազան երկաթուղիի կայարաններուն մէջ բացօթեայ ամբարուած ցորենները շատ քիչ միայն վնասուած են, աշունը չոր անցնելուն շնորհիւ։

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կամիտէն այժմ կը զբաղի ցորենի խնդրով եւ արտակարգ միջոցներ կը հրահանգէ։ Պարենաւորման պատասխանատու պաշտօնեաները պիտի բանտարկուին եւ գնդակահարուին՝ եթէ հակառակ գործեն տրուած հրահանգներուն։

Անդրսիպերիական երկաթուղին օրական 3000 թոնօ ցորեն կը փոխադրէ։

Ցեփլինի ճամբորդութեանց յետոյ

«Կոմս Ցեփլին»ի հրամանատար Տոքթ. Էքէնէր յայտարարեց մամուլին.

—Երկու ճամբորդութիւններուն հետեւանքով եկայ այն եզրակացութեան թէ՝ ցեփլինը, իր ներկայ վիճակին մէջ, անյարմար է կանոնաւոր ճամբորդի սպասարկութեան համար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ։ Նախ՝ այս օդանաւը շատ դանդաղ է։ Պէտք է որ ժամական 20 քիլոմեդր աւելի արագութիւն ունենայ։ Երկրորդ՝ պէտք է շինուի աւելի հաստատուն, որովհետեւ թէեւ այս անգամ յաջողեցանք անվտանգ հասնիլ, սակայն շինուածքը շատ տկար է։ Ներկայիս օդանաւային ճամբորդութիւնները միշտ վտանգաւոր են, ու թէեւ մենք յաջողեցանք՝ պարզապէս անոր համար էր, որ նախապէս զգուշական բոլոր միջոցները ձեռք առած էինք։ Շատ բան սորվեցայ այս երթեւեկէն, ի մէջ այլոց ա՛ն թէ ի՛նչ փոփոխութիւններ պէտք է մտցնել՝ ամէն վտանգ անհետացնելու համար։ Կարելի է բացարձակապէս ապահով օդանաւ մը շինել, սակայն անիկա պէտք է աւելի մեծ ըլլայ եւ գործածէ աւելի զօրաւոր շարժիչ մեքենաներ, որպէսզի կարենայ թռչիլ փոթորիկին մէջէն եւ ոչ թէ ստիպուի խուսափիլ անկէ, ինչպէս մենք ըրինք»։

.·. Ցեփլինի ճամբորդութեան համար ընդհանուր ծախք եղաւ 344.000 տոլար։ Հասոյթն է՝ 256,018 տոլար, որուն 114,000ը 38 ճամբորդներէ (իւրաքանչիւրը 3000 տոլար), 144,418՝ տոլար թղթատարէ, 66,400 տոլար՝ Հըրսթի մամուլին հաղորդուելիք լուրերու մենաշնորհէն, 31,200 տոլար՝ ուրիշ թերթերէ։

.·. Ոչ միայն Գերմանիայէն, այլ աշխարհի չորս կողմէ շնորհաւորական հեռագիրներ կը տեղան Տոքթ Էքէների։ Ֆրանսայի օդանաւային Նախարար Լօրան Էյնաք եւս շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց։

Նախագահական ընտրութիւնը

Երեքշաբթի օր Ամերիկայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Նախագահական ընտրութիւնը։

Այժմէն Նիւ Եորքի սակարանին մէջ սկսած են մեծ գրաւները։ Միջնորդները տենդոտ գործունէութեան մէջ են։ Գրաւները կ՚ըլլան, օրինակ հետեւեալ ձեւով.— 10,000ի դէմ 14 հազար տոլար՝ որ Նիւ Եորք նահանգին մէջ պիտի ընտրուի Սմիթ։ Կամ 5000ի դէմ 7500 տոլար՝ որ Մասաչուսէցի նահանգին մէջ Սմիթ մեծամասնութիւն պիտի շահի։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ պիտի ընտրուի Հէրպըրթ Հուվըր՝ հանրապետականներու թեկնածուն։ Սակայն Սմիթի ընտրութեան համար եւս մեծ յոյսեր կան։

Այս անգամուան ընտրութիւնը տարօրինակ պիտի ըլլայ։ Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ՝ բազմաթիւ հանրապետականներ, որոնք ոգելից ըմպելիներու գործածութեան կողմնակից են, պիտի քուէարկեն ի նպաստ ռամկավար թեկնածու Սմիթի։ Միւս կողմէ մաքրակրօն բողոքական ռամկավարներ չուզելով ընտրել կաթոլիկ Սմիթը, իրենց քուէն պիտի տան հանրապետական թեկնածու Հուվըրի։

Ընտրութեան վերջնական արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ չորեքշաբթի իրիկուն միայն։

Ընդհարում Սուրիոյ սահմանին վրայ

Մարտինէն կը հաղորդեն թէ Նիսիպինի մօտերը ընդհարում մը տեղի ունեցած է թուրք ոստիկան - զինուորներուն եւ մաքսանենգներու միջեւ։ Ընդհարումը մէկուկէս ժամ տեւած է եւ մաքսանենգները 14 բեռնաւոր էշեր թողուցած են։

Մաքսանենգներէն մէկը սպաննուած է։

Իտալիա կը զինէ Ալպանիան

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի մէկ թղթակիցը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարեց Ալպանիոյ մէջ, կը գրէ թէ հակառակ պաշտօնական հերքումներուն, այս երկիրը խիստ մեծ կապերով կապուած է Իտալիոյ։

Այսպէս օրինակ, Իտալիա Ալպանիոյ հայթայթած է 18 միլիոն տոլարի զէնք ու պատերազմական իրեղէններ, ինչ որ միջոց կուտայ թագաւորին, 300,000 հոգինոց բանակ մը սպառազինելու։ Շքոտրայի մէջ, ուր կեդրոնացած է ալպան բանակը, Իտալիա հիմնած է զինուորական աքանչելի հիւանդանոց մը։ Եւ Իտալիոյ օժանդակութեամբ Ալպանիա օրէ օր իրական ամրութիւն մը կը դառնայ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՎԻՎԻԷՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Անդրանիկ» խումբի: Վաղը կիրակի: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վաղը կիր-կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: *Մուտքը ազատ է*

Հ. Յ. Դ.

Գոլա-Քոլոնպի Եռագոյն կամիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Փարիզի Պէլվիլի կամիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Նիւթ՝ «Թուրքիոյ հարցը Ձայնը»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ալֆորվիլի Մ. Մինասեան կամիտէի ընկերա - համակրական ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 72 Rue Etienne Dolet.

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Գամ. Միութեան Ընկերական Ընդհ. ժողովը՝ վաղը առաւօտ ժամը 10.15ին Դրագարանի Սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակայողները նկատի կ՚առնուին։ Ժողովին յետոյ ընկ. Արարատ-Մինէ կը խօսի՝ «Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան» նիւթի մասին։

Պէլֆորի Վազգէն Կամիտէի ժողովը՝ վաղը կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Կ. Խաչի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ: Ներկայ կ՚ըլլայ Ա. Ջամալեան: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

4 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 795

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...Ր ԽՕՍՔ

...ԵՒ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿ ԽԱՂԵՐ

...էք ընդհանուր գիծերով ներկայացուցինք իտալական ...իքա հանդէսին ուշագրաւ տեսութիւնը, — «Կովկասի ...րդները եւ Կովկասեան հարցը»։

...պէս կարդացին ընթերցողները, իտալացի հեղինակը ...րաց կը պաշտպանէ ոչ միայն Կովկասի ժողովուրդներուն, ...Ուկրայնայի եւ Թուրքեստանի անջատումը եւ անկա...ը։ Թեր կը կանգնի ծրագրի մը որ հիմնուած է Ռուս...ի քայքայման վրայ։

...չ, ծրագիրը, բայց տեսակ մը նորութիւն է սեւ շապի...ալիոյ այս քաղաքականութիւնը։

...ակ սեպտ. 8ին, «Ցառաջ»ի մէջ հրատարակուեցաւ ...ութիւն մը, «Թուրքիա, Իտալիա եւ Անգլիա», քաղ...ուա միապետականներու Փարիզի օրկանէն։ Ցօդուածա...ր քաջածանօթ կ'երեւայ Արեւելքի գործերուն, կը բա...է թէ Անգլիա, Հնդկաստանի ճամբուն վրայ «պանէշ...ատակչու մտահոգութեան մէջ, կանգ առած է Թրքա...պարիսպին վրայ». իսկ Իտալիան ալ, հրաժարելով իր ռազ...ն քաղաքականութենէն, Թուրքիոյ հանդէպ կը հետեւի ...ղաքականութեան զոր Թելադրեց Չէմպըլէն, յատկապէս ...ցնելով Մուսոլինիի հետ։

...ոյն վերակազմուեցաւ այն վիճակը ուր կը գտնուէին ...ան պետութիւնները Թուրքիոյ հանդէպ, նախ քան պա...մը ու տարբերութեամբ որ, Գերմանիոյ դերն անցաւ Ի...։

...նազան առիթներով բացատրած ենք արդէն թէ՝ իտալ...դաշնագրին կնքումէն ի վեր, Հռոմ յայտնապէս կը ...այդ նոր դերը, իբրեւ հովանաւորը եթէ ոչ իսլամի, ...ամաթրքական ձգտումներու։ Տակաւին անցեալ օր, իտա...կարեւոր օրաթերթ մը, «Ճոռնալէ տ'Իթալիա»ն, հրապա...ամբաստանէր Ֆրանսան, թէ թշնամական զգացումներ ...ցանէ Թուրքիոյ դէմ.

...Ֆրանսան չարաչար կը գործածէ իր աւանդական աս...ութիւնը թուրքիոյ սահմանամերձ սուրիական գաւառ...ն մէջ, կ'ընդունի եւ տեղ ալ կուտայ Թրքական հողամասե...ռուսական հայերուն եւ քիւրտերուն, որոնք կը կազմակերպ...ին չարժլն, հրոսախումբեր կը կազմեն, քէմալական վար...ն նսեմելու համար։

...հատաքրքիրները կրնան նորէն կարդալ «Ցառաջ»ի հոկտեմբեր ...ի։

...երեւի, Թուրքիոյ կողքին են Անգլիան եւ Իտալիան, կով...անջատելու եւ շարք մը նոր պետութիւններ կազմելու ...Ուրիշ խօսքով, Ռուսաստանը դէպի հիւսիս-արեւելք ...եւ բուն ռուսական սահմանագծի մը մէջ ամփոփելու, ...րժացնելու համար։

...յս ծրագրին դէ՞մ է Ֆրանսան։ Ո՛չ։ Միայն թէ՝ տարբեր ...մը կը քալէ։ Այդ մասին ալ պակաս չեն փաստեր, բայց ...իշենք միայն Պոլսոյ «Վագըթ» լրագրին (20 հոկտ.) մէկ ...թիւնը, որ թարգմանուեցաւ «Ցառաջ»ի մէջ (1 Նոյ.)։

...ուրք թերթը, պարզելով լեհ մարաջախտ Փիլզուտսքիի ...ճամբորդութիւնը դէպի Ռումանիա, ֆրանսացի զօրա...ը Ռոնի պտոյտները պալքանեան երկիրներու մէջ. Պեսա...ի եւ Ուկրայնայի խնդիրները. դիտել կուտար.

...Ասոնց պատճառ չէ որ Ֆրանսան զօրաւոր զինակցու...ը կազմակերպել եւ Լեհաստանն ու Ռումանիան իր ...առնելով, առաջ կը քշէ գանոնք։ Ֆրանսա իրեն համար ...ական կը նկատէ Ռուսիոյ պզտիկնալը։ Որովհետեւ այժմ ...աշխարհագրական եւ քաղաքական տեսակէտով Գերմա...ն բարեկամն է։ Զօրաւոր Ռուսիա մը կրնայ Լեհաստանը ...ը չէզոք ընել Գերմանիոյ հանդէպ։ Հետեւաբար, Ռուս...կտոր ընել՝ կը նշանակէ Ֆրանսայի ապագան ապա...։

...մտահոգութեամբ. Ֆրանսան ալ կը պաշտպանէ ոչ ...Ուկրայնայի, այլ եւ «Թուրքեստանի, Ազրբէյջանի եւ ...անի անկախութիւնը եւ զանազան կառավարութեանց ...ութիւնը՝ Սիպերիոյ մէջ»։

...երեւի, բոլոր նիզակները ուղղուած են Խորհրդային Միու...ւելի ճիշտ՝ Ռուսաստանի դէմ։ Այսօր կարմիր վտանգն ...հանաւոր գոյն կուտայ այս քաղաքականութեան. բայց ...Ռուսաստան մը պակաս վտանգաւոր չպիտի ըլլայ Անգ...ջին՝ Միջին Ասիոյ եւ Հնդկաստանի ապահովութեան ...էտէն. ոչ ալ Ֆրանսայի համար՝ Գերմանիոյ հանդէպ։

...յս մրցակցութեան շնորհիւ է որ, ինչպէս դարերու ըն...ին, Թուրքիան ոչ միայն ապահով կը զգայ ինքզինքը, ...կը դառնայ օգտագործելի ազդակ մը՝ մէկուն կամ միւսին ...մէկուն եւ միւսին դէմ։

...այդ քաղաքականութեան հետքերուն վրայ կը քալէ «Պրո...ն, Օրկան Կովկասի, Ուկրայնայի եւ Թուրքեստանի ժո...դներուն ազգային պաշտպանութեան»։ Օրկանը՝ Պոլսոյ ...կազմակերպուած Թուրք-Թաթար-վրացական կոմիտէին, ...վայելէ մասնաւորապէս Լեհաստանի հովանաւորութիւնը։ ...ցայայտ է որ, Կովկասի ժողովուրդներու ազատագրու...կախարդական դրօշին տակ, անոր երկայնքէն ու լայն...երեւան սեւ ու կարմիր ձեռքեր, պատրաստ՝ նոր աշ...կալութեանց. այլ մանաւանդ մեղսակից ու աջակից՝ հա...քական խաղերու։

...արմիր թէ ճերմակ Ռուսերուն համար գաղտնիք չեն այս ...բայց մինչ առաջինները քէմալական Թուրքիոյ հետ ...են իրենց բախտը, ի հարկին անոր վստահելով Կով...ճերմակներն ալ սուլթան-խալիֆայական Թուրքերուն ...էր կը շոյեն, առ այժմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՎՏԱՆԳԸ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ քննելով Թուրք Թերթի մը Թելադրութիւնը Թէ ոչ-Թուրքերն ալ պէտք է ընդունին լատինական տառերը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (18 հոկտ.)։

— «Լատինական տառերու վտանգը Թերեւս այնքան ալ մեծ չըլլար հայութեան համար, եթէ ան սահմանափակուէր Թուրքիայով միայն, ուր Թիւով շատ քիչ Հայեր են մնացեր, անոնց այն ալ միշտ ենթակայ կամ Ֆիզիքական ոչնչացման և կամ բարոյական փճացման ու ապազգայնացման։

Խնդիրը աւելի ծանրակշիռ հանգամանք կը ստանայ գլխաւորապէս այն պատճառով, որ Կովկասի մէջ իշխող բոլշեւիկներն ալ տարիներէ ի վեր կ'որոճան լատինական այբուբենը Հայերուն պարտադրելու ծրագիրներ։ Եւ, դժբախտաբար, քիչ չեն հայ կոմունիստներ ալ, որոնք ամէն գնով կ'ուզեն Թաղել մեսրոպեան գիրերը եւ հայ ժողովուրդի վզին բռնութեամբ փաթթել լատինական այբուբենը։

Ինչպէս յայտնի է, Ատրպէյճանի մէջ բոլշեւիկները քանի մը տարի առաջ արդէն մտցուցած են լատինական գիրերը։ Հերթը Հայերուն եւ Վրացիներուն է այժմ։

Վրացիները, սակայն, ըլլալով իշխողներ Կովկասի մէջ եւ աւելի մոլեռանդ ազգայնականներ, հաւանաբար շատ ալ չպիտի շտապեն իւրացնելու լատինական տառերը իրենց համար, բայց անկասկած Թուրք Թաթարներու հետ գործակցաբար ամէն պիտի տան հայ կոմունիստներուն, որպէսզի անոնք օր առաջ վերջ տան հայկական ուրոյն գիրերուն եւ ընդունին ընդհանուր լատինական այբուբենը։

Եթէ, Թերեւս աւելի ճիշտը, երբ Քէմալ Պոլսոյ Հայերուն պարտադրէ լատիներէն տառերը, ապահովաբար բոլշեւիկները, Հայերն ալ մէջն ըլլալով, պիտի ծափահարեն Քէմալի այդ «յեղափոխական» քայլը եւ, եւ առիթ մը պիտի դառնայ, որ իրենք ալ Կովկասի Հայերուն ընել տան «յեղափոխական» այդ նոր նուաճումը։

Ինչպէս շատ մը ուրիշ խնդիրներու մէջ, այնպէս ալ այս հարցին մէջ քէմալականները կ'ընթանան ու պիտի ընթանան բոլշեւիկներու հետ ձեռք ձեռքի տուած, եւ դեռ շատ մը նոր «յեղափոխական բարիքներ» պիտի հրամցնեն հայ ժողովուրդին, եթէ նոյնիսկ հայութիւնը բնաւ պէտք չունի նման «բարիքներու»։

ՄԵԾ-ԴՈՒՔՍ ՆԻԿՈԼԱ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Փարիզի ռուսերէն Թերթերուն համաձայն, մեծ-դուքս Նիկոյա Նիկոլայէվիչ, նախկին վերին հրամանատար ռուսական բանակներու, Փարիզի մօտ Շուանեիի իր դղեակէն կը մեկնի Անթիպ, Միջերկրականի եզերքը, ուր պիտի բնակի այսուհետեւ իր կնոջ՝ մեծ-դքսուհի Անաստասիայի հետ։

Մեծ-դուքս Նիկոլա կը մեկնի, որոշած ըլլալով վերջնականապէս հրաժարիլ քաղաքական ամէն գործօն դերէ.

Կարգ մը զրոյցներու համաձայն, մեծ-դուքսը Շուանեիէն մեկնելէ յետոյ պիտի ստորագրէ իր հրաժարականը, իբրեւ գերագոյն պետ արտասահմանի ռուս տարագիր կազմակերպութեանց, իրեն վերապահելով գործօն դեր խաղալ, երբ յեղափոխութիւն մը ծագի Ռուսիոյ մէջ։ Նիկոլա կը մեկնի առանց իր սպայակոյտին, ընկերակցութեամբ միայն իր քարտուղարին եւ բժիշկի մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ դրամատունները աւանդները

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (30 հոկտ.)։—

Պոլսոյ մէջ գործող հելլէնաթուրք իրաւարարական ատեանը վերջերս շատ կարեւոր որոշում մը տուած է։ Հելլէնահպատակ Միգալէզիս եւ Ալեքսանդրաքի Թուրք կառավարութեան դէմ դատ կը բանան, պահանջելով որ Քրէտի Լիոնէ դրամատան Իզմիրի մասնաճիւղի գանձարկղներուն մէջ իրենց պահ դրած արժեթուղթ, գոհարեղէն դրամ եւ Թանկագին առարկաները վերադարձուին կամ փոխարժէքը վճարուի կառավարութեան կողմէ։

Դատարանին դիմում կատարուած է 1926ի յուլիս 12ին ու խնդրոյն եզրակացութիւնը ձեռք բերուած է դեռ քանի մը օր առաջ։

Ամբողջ երկու տարի, Թուրք կառավարութեան փոխանորդը եւ պահանջատէրերը աշխատած են իրենց տեսակէտները պաշտպանել, պարզաբանել ու համոզել դատաւորները, որոնց մին յոյն է, միւսը Թուրք, երրորդը չէզոք՝ որ դատարանին նախագահն է։

Դատարանը շարք մը նկատումներու կարգին համոզում գոյացուցած ըլլալով որ պահանջատէրերուն Թանկագին առարկաները գրաւուած են Լօզանի դաշնագրին ստորագրութեան օրերուն, թէ այդ առարկաները կը նկատուին ստացուածք իրաւագիտական իմաստով, թէ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները բոլորովին իրաւունք կուտան պահանջատէրերուն, տիրանալու իրենց ստացուածքին, կ'որոշէ որ Թուրք կառավարութիւնը նոյնութեամբ վերադարձնէ ցանկով ցոյց տրուած առարկաները կամ վճարէ անոնց փոխարժէքը։

Վճռին դէմ արտայայտուած է Թուրք դատաւորը, որը ենթարկուած է մեծամասնութեան կամքին։

Թուրք նոր տառերուն շուրջ

Երէկ գրեցինք Թէ Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովը իր բացման նիստին մէջ իսկ միաձայնութեամբ ընդունեց լատինական տառերով նոր այբուբենը։ Քուէարկուած օրէնքը կ'որոշէ որ՝ 1.— Դեկտեմբեր 1էն սկսեալ բոլոր հրատարակութիւնները, ծանուցումները եւլն. պարտաւորիչ կերպով պիտի կատարուին նոր գիրերով. 2.— Կառավարական, հանրային եւ մասնաւոր հիմնարկութիւնները ստիպուած են այսօրուընէ իսկ ընդունիլ նոր տառերով խմբագրուած ամէն գրութիւն։ Նոր գիրերը այս հիմնարկութիւններուն համար պարտաւորիչ պիտի ըլլան 1929 յունուար 1էն սկսեալ։ Սակայն եւ այնպէս հին տառերով գրութիւնները, ինչպէս նաեւ գիրքերը պիտի ընդունուին մինչեւ 1929 յունիս 1։

∴ Մուսթաֆա Քէմալի բացման ճառը տեւեց 40 վայրկեան։ Խորհրդարանը լեցուած էր մեծ բազմութեամբ, որ շարունակ կը ծափահարէր։ Արտաքին քաղաքականութեան մասին խօսելով բսաւ.

— Ուղղամտութիւնը եւ երկրին ապահովութեան պահպանումը կ'առաջնորդեն Թուրքիան, որ փափաքելով ինք իր ձեռքով պահպանել խաղաղութիւնը եւ երաշխաւորել իր ապահովութիւնը, կ'աշխատի՝ ցամաքի, ծովու եւ օդի իր ռազմական ուժերը պահել այդ անհրաժեշտութեան համապատասխան մակարդակի մը վրայ եւ դաշինքներ կնքել միւս ազգերուն հետ։

Մ. Քէմալ աւելցուց Թէ այս տարի պիտի հիմնուի նաեւ Պետական Դրամատուն մը։ Խօսելով տնտեսական կացութեան վրայ, նախագահը շեշտեց Թէ անհրաժեշտ է երկաթուղիներ և ճամբաներ շինել, ինչպէս նաեւ ծրագիրներ կազմել՝ ոռոգումի համար։ Նոր տառերու ընդունուելուն մասին խօսեցաւ ամէնէն վերջ։

∴ Ճառէն յետոյ Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահ վերընտրուեցաւ Քեազիմ փաշա։

Նախարարական տագնապ Ռումանիոյ մէջ?

Նախարարական տագնապի մը լուրերը կը հասնին Պուքրէշէն։ Ինամակալ ժողովը, որ երկիրը կը կառավարէ յանուն մանուկ Միքայէլ Թագաւորին, վերջնապէս պահանջած է վարչապետ Վինթիլա Պրըթեանուէն, որ ներկայացնէ հրաժարականը, քանի որ ազատական կուսակցութիւնը այլեւս չի ներկայացներ երկրին կամքը։ Կ'ըսուի Թէ վարչապետը մերժած է հրաժարիլ, Թոյլ չտալու համար որ գիւղացի կուսակցութիւնը անցնի իշխանութեան գլուխ։ Ինամակալներէն ծերունի Պզտիկան, գերագոյն ատեանի նախագահը՝ դիտել տուած է որ եթէ Պրըթիանու չհրաժարի, ծանր տագնապ մը պիտի ծագի։

Միւս կողմէ փրոֆ. Նիկոլա Եորկա Խորհրդարանին մէջ յարձակողական բուռն ճառ մը խօսեցաւ Պրըթիանուի կառավարութեան դէմ։ Այժմ իբրեւ ընդդիմադիր մնացած է միայն փրոֆէսէօրին կուսակցութիւնը, քանի որ Գիւղացի կուսակցութեան երեսփոխանները գաղտնի եւ առանձին նիստ կը գումարեն, մերժելով ազատականներուն հետ կողք-կողքի նստիլ Խորհրդարանին մէջ։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Ինամակալ Խորհուրդին նպատակն է դեկտեմբեր 1էն առաջ կազմել միացեալ կառավարութիւն մը, որուն մէջ լայն տեղ ունենայ նաեւ Գիւղացի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԻՏՂՈՍ ԵՒ ՇՔԱՆՇԱՆ

Եւրոպայի այն երկիրները, որոնք ընդհանուր պատերազմէն ետք ցմահ ոգափոխութեան ըղձեցին իրենց Թագաւորները, աժառուան եւ ծմեռուան համար, այսօր կը զղջան կարծեմ իրենց այնքան պարզասիրութեան համար, մէկ-մէկ ջնջելով ամէն տիտղոսի եւ շքանշանի դրութիւն։

Եւ ինչպէս գերման վայմարականները վերջերս նոր տեսա՛լ շքանշան մը յօրինելու ետեւէ են, այնպէս ալ Բուլղարին եւ Ստալին զերծ մնացած ըլլալու չեն այդ փորձութենէն։ Վերջապէս մարդը մարդ է։

Ո՛չ պապը, ո՛չ ալ անգլիական արքունիքը, որոնց մէկը երկնքի, միւսը երկրի ներկայացուցիչն է, կրցած են դլժել տիտղոսի եւ շքանշանի կարեւորութիւնը։ Եւ առանց հիացմունքի չէր որ գերման տնանկաց իշխանները հետեւեցան Կալլէսի իշխանին անցած շաբթու ստացած նոր պատուանշանին։ Անոնք կը չարանան որ իշխանը Ափրիկէի Ուկանդա շրջանը այցելած ատեն, վինեի անուն սեւամորթ մեծաւորէն՝ ի ներկայութեան բազմաթիւ խափշիկներու եւ ազատոտինք խափշիկուհիներու անձամբ ստացաւ «Քոնոնդօ» պատուանշանը, որ կը բաղկանայ 1) կապիկի մազով պատրաստուած մորուքէ մը, 2) Առիւծի մորթէ մը, 3) Նիզակէ մը, 4) սուրէ մը, 5) դաշոյնէ մը։

Նկատելով որ ուրիշ շատ մը մեծ ու պզտիկ պետութիւններ եւ պատկառելի իշխանութիւններ ալ կան, ինչպէս Սան Մարինօ, Մոնաքօ, Լիւքսէնպուրկ եւն. որոնք դքսութեան տիտղոս եւ դրօշմաթուղթ ծախելով իրենց հասոյթը կ'ապահովեն, կ'առաջարկեմ մեր վանեցի դարաւոր ոսկերիչներուն եւ Նաֆայէթ փողոցի ոսկերիչ-ադամանդավաճառներուն, Արարատի եւ նոյեան տապանի պատկերով շքանշան մը պատրաստել եւ տրամադրել Բարեգործական Միութեան, որ իր կարգին որոշ գումարի մը փոխարէն, բաժնէ այն յուրջ եւ խոհեմ հայրենակիցներուն, որո՛նք միայն իրաւունք պիտի ունենան Հայաստան մտնելու, Փարիզի եկեղեցին մտնել արտօնուելու, հօգեհանգիստ ընել տալու (ի՛նե՛ղծ Ռուսաստանցի Հայեր) կամ Բարեգործականի եւ Փարիզի ժամուն հաշիւները պահանջելու։

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

×

ԱՌՕՐԵԱՅ

Տարօրինակ զուգադիպութիւն։

Մինչ Պ. Ա. Ջօպանեան իր Թերթին մէջ պատմականը կ'ընէ Պ. Զարիֆեանի Թատերական կազմակերպութեան ձախողման, որուն մէջ կը շեշտէ Պ. Նշանեանի մատնութիւնը, աստին «Յառաջ»ի մէջ Պ. Ա. Արմենակ կը նկարագրէ Պ. Ջօպանեանի խաղերը Ար. Չապէլ Պօյաճեանի գրքի հրատարակութեան առթիւ։

Քննեցինք անաչառ աչքով եւ գտանք որ երկու դէպքերը ոչ մէկ տարբերութիւն ունին իրարմէ։

Վ. Պ.

ՑԷՓԷԼԻՆԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՐԵՒ

«Կոմս Ցէփլին» անդրատլանտեան ճամբորդութենէն իր յաղթական վերադարձը տօնելու համար թռիչ մը պիտի կատարէ վաղը՝ երկուշաբթի Պերլինի վերեւ։ Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ մեծ խանդավառութիւն կը տիրէ այս առթիւ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐԲ ՄԵՐ ՍԵՐՈՒՆԴՆ ԱԼ ԵՐԹԱՅ

Մեր ժողովուրդը գուրգուրանքով պահեր է ինչ որ դարերը բերած են իրեն։ Անցեալը միշտ պահպաներ է իր սրտին խորը, տեսակ մը անուշ հպարտ Թեամբ, սիրո՛վ, գորովո՛վ։ Դարերը ու անոնց բերած բիւր փորձութիւնները չեն կրցեր իր մէջէն խլել ինչ որ իր պապերէն կուգայ երգի ու զրոյցի, օրօրներու եւ հէքեաթներու ձեւով։ Աւերակներն անգամ իր մէջն է պահեր, ու թոյլ չէ տուեր որ օտար ձեռք մը գայ անոնց հպի, ու աւեր տանի։ Թոյլ տուեր է որ կրակի տան գիւղը, եւ հիւղակը աւերի, առնեն տանին իր հարսնիքը օտարին տունը, ու իր զաւակը մոր-թին, բայց չէ ձգեր որ իր սիրտը պարպեն, ու անցեալը գողնան։

Անծանօթ բանաստեղծները իրենք մեռեր են, չկացեր, կորեր, բայց իրենց երգերը ժողովուրդը բերեր է հետը դարերուն մէջէն։

Անծանօթ, անանուն, կորած այդ բանաստեղծները ապրեր են մեր ժողովուրդին հոգիին խորը ու դարերուն դիմացեր։

* * *

Բայց պիտի դիմանա՞ն վաղը։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ երբ սա մեր սերունդն ալ երթայ, ա՛յն որ հայրենի հողին վրայ իր աչքերը արեւուն բացաւ, հոն ծծեց անցեալին եկած բոլոր անուշ բաները, ու հիմա՝ վռնտուած իր բոյնէն՝ կը թափառի աշխարհէ աշխարհ, անիծելով ճակատագիրը, անիծելով աշխարհն ու իր մարդիկը, եւ իր հոգիին մէջ չարչարելով, նախատելով դարերուն բերած գեղեցկութիւնները, որոնց համար այս սուգը, այս զզուելի մախաղը չակնեց։

Չէ՛, ան իր հոգիին մէջ չպիտի կարենայ պահել աւանդը։ Ան պիտի խորշի, պիտի գանի անէ, ու չպիտի ուզէ գայն թափել իր տղոցը, վաղուան սերունդին սրտին մէջ։

Սերունդը որ կը հասնի ահա՛ արդէն հեռու է հայրենի տունէն, ու օտարին հողէն կը ծծէ իր հիւթն ու աւիշը։ Ան արդէն իր ցեղը չի ճանչնար հիմա, որ խորթ կուգայ իրեն անոր պատմութիւնը։ Անոր հոգին տրամադիր չէ անցեալին բերած գեղեցկութիւններն ընդունելու։ Ան չի կընար հաղորդուիլ նուիրական մասունքէն որ դարերը բերեր են մեզի՝ հազար ծիգով, հազար ոգեւորութեամբ ու տաժանքով։

Վաղուան սերունդին մէջ անցեալէն ա՛լ հետք պիտի չըլլայ։

Պիտի կորսուին երթան մեր երգերն ու հէքեաթները, առակներն ու բաքքառը։

Այսօրուան սերունդը զանոնք գերեզման պիտի դնէ իր հետը։

Այն ատեն իրա՛ւ մեռնին պիտի անծանօթ բանաստեղծները, զորս մեր ժողովուրդը դարերուն մէջէն իր հետը բերաւ։

* * *

Հաճոյքով է որ կը հետեւիմ ես «Յառաջ»ի ժողված փշրանքներուն։

Ճիշդ է, յաճախ անարժէք կտորներ կը սպրդին անոնց մէջ, ու երբեմն ալ անյաջող փոփոխակներն են անոնք աւելի ընտիր երգերու։ Բայց կան ալ որ իսկական մարգրիտներ են խնամքով, գուրգուրանքով ժողվուած։

Կարեւորը, սակայն, զանոնք փրկելու մտահոգութիւնն է։ Վերջին նշխարներն են անոնք մեռնող սերունդի մը, ու պիտի չքանան անոնք ալ, եթէ գորովալիր ձեռք մը չհաւաքէ զանոնք մամիկներու շրթունքէն։ Եթէ այդ պառաւներն ալ մեռնին հողը՝ ա՛լ զանոնք յիշող պիտի չըլլայ։ Հայաստանի վերջին հետքերն են անոնք գաղութներու մէջ, հայրենի հողէն բերուած հա՛սկ փշրանքները՝ զորս հովը պիտի առնէ տանի։

Երբ դեռ չէր հայրենի հողը, ու դեռ կեանքը կը բարախեր հոն, հայ օջախները լեցուն էին երգով ու հէքեաթով, ու պառաւներու սրտին մէջ կը յորդէին դարերուն բերած բոլոր աղուոր բաները։ Այն ատեն չգիտցանք մենք անոնց յարգը։ Ու փոթորիկը հայ օջախը մարեց, ու հետը նաեւ երգն ու օրօրը զոր դարերը պահպաներ էին գահին հայ մամիկը մահացուց ու անոր հոգին մէջ խեղդեց հէքեաթներն ու զրոյցները։ Մի մը փոշի միայն ճողոպրեցաւ աղէտէն, ու փոթորիկը զայն ալ հեռուները նետեց, հեռաւոր ափունքներու վրայ, խորթ երկինքներու տակ։

Հիմա արդէն շատ ուշ է։ Հինէն քանի մը ընկոր կը մնայ միայն, ու ան ալ պիտի փճանայ վաղը։ Խորթ հողերու վրայ սերմը չի հասուննար, ու օտար երկինքը ծաղիկը կը խամրեցնէ դեռ նոր չբացուած։

Դժբա՛խտ բան պիտի ըլլայ եթէ մեր սերունդն ալ երթայ, այն որ հինէն բան մը խմեց, ու տակաւին դեռ քիչ մը ուժ ունի։ Վա՜յ իրեն՝ եթէ գոնէ թուղթին չյանձնէ իրեն աւանդ տրուած այդ քիչ մը բանը։

Սերունդ մը եւս, եւ անցեալը պիտի պլլուի արդէն թանձր քօղի մը մէջ։ Ան ա՛լ բան մը պիտի չըսէ վաղուան մարդոցը։

Ահա թէ ինչո՛ւ աղուոր է «Յառաջ»ի ձեռնհասութիւնը գոնէ քանի մը փշուր ժողվելու մեռնող գեղեցկութիւններուն մէջէն, որոնք ա՛լ չկան տարի մը յետոյ։

Բայց «Յառաջ»ը, մինակը, հազիւ կաթիլ մը կրնայ փրկել ժայռն ի վար գացող հեղեղին մէջէն, թերեւս սափոր մը միայն։

* * *

Չիթունի, ամերիկահայ թերթերուն մէջ տպուած ազգով մը, աղուոր լուր մը կուտայ։ Կ'ըսէ թէ մտադիր է լոյս ընծայել իր «Սասմանց Ցունը»։ Ով պիտի չհրճուի փրկուած, լոյս աշխարհ եկած տեսնելով հայ ժողովրդական բանահիւսութեան գոհարներէն մէկը։ «Սասմանց Ցունը» հայ անգիր վէպին ամէնէն զմայլելի էջերէն մէկն է, գրեթէ ամէնէն ամբողջականը։ Ու Չիթունի թերեւս միակն է որ կրնայ լոյսին հանել այդ անմշակ գոհարը, որ դարերուն խորունկէն կուգայ սերունդներուն սրտէն անցնելով։ Այդ սերունդներուն վերջինն ալ գնաց, առանց իր գանձերը արժէւուն բանալու։ Ցարաւ իր հետը ինչ որ հեռաւոր օրերէն բերած էր մէկտեղ։ Բախտ ենք ունեցեր որ Չիթունին հայ մամիկներուն շրթունքէն առեր քաղեր է այդ հրաշալի վէպը որ հիմա չկայ։ Ու կրկնակ պիտի ըլլայ մեր հրճուանքը, եթէ Չիթունին այդ վէպը տայ մեզի առանց իրմէ բա՛ն մը խառնելու, ա՛յնպէս ինչպէս պատմեր են իրեն հայ մամիկին շրթները, ա՛յնպէս ինչպէս դարերը բերեր են մեզի..

Ա՛յնպէ՛ս, ինչպէս հեռաւոր օր մը երգեր է Անծանօթ Բանաստեղծը, ցեղին անունով։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԼԻՃԻՆ ԺԱՄԸ

(Հէքեաթ)

Նատոնց է, ձեզի հէքեաթ չեմ պատմեր։

Հաւաքուեցէք շուրջս, ծունկի եկէք, դրէք ձեր տաք ձեռքերը ձեռքերուս մէջ, թօթուեցէք ձեր մազերը դէպի ետեւ, բարձրացուցէք ձեր երեսը ինծի, աչքերուս մէջ թափեցէք ձեր աչքերու ոսկին։ Սպասեցէք որ զգա՛մ, եւ աչքերս անշարժանա՛ն հին օրերու տեսիլքին դէմ։

Ու մտի՛կ ըրէք, մտի՛կ ըրէք՝ Կա՛ր ու չկար։

* *

Գիւղը քառասուն տուն ունէր եւ եօթը ճամբայ։

Տուները, սեւ տանիքներով, ծունկի ինկած աքեղաներու նըման, եօթը կարգի վրայ կ'ուղղուէին դէպի ժամ։ Անոնց վրայ երկինքը կը փռէր իր կապոյտ քղամիդը։

Երկու տեսակ արեւ կը ճանչնար գիւղը։

Թուղթէ արեւը՝ բարակ ու ճերմակ, որ բարձր բլուրին վրայէն, հսկայ թռչունի մը պէս, թեւ կ'առնէր ու կը մխրճուէր երկինքին մէջ, լողնալու թափանցիկ ամպերուն ետին։

Ու կրակէ արեւը, որ հրաշէկ գնդակի մը պէս կ'երկարէր բլուրէն մինչեւ ժամուն զանգակատունը։ Երբ գլուխը դպչէր սրունակի զանգակատան, փշուր փշուր կ'ըլլար ու կը թափէր վար։ Այն ատեն, ժամուն տանիքներէն մեղրի գոյն բան մը կը հոսէր, զանգակատան արձաններէն գոյնզգոյն ուլունքներ կ'իյնային, սիւներուն վրայ անտեսանելի յաւերժահարսեր իրենց մազերը կը փռէին, գըմբէթը բաւաւր թաղար կը դառնար, խաչին բոլորը գոյնզգոյն դերձաններ կը դառնայի՛ն ու նաբոտ կը կապէին, պատուհաններուն վրայ ոսկեղէն աղաւաղուշներ կը բուսնէին, վար կը թռէին ու կը զարնուէին տուներուն, որոնց պատերը կ'արիւնէին ե-րա՛կ, երա՛կ։ Այդ պահուն, ճիշտ այդ պահուն, ժամուն զանգակները կը սկսէին ղօղանջել, վճիտ ու թեւ, խա՛ռն ձայներով։ Այդ ձայները կը պտըտէին գիւղին վրայ, երկինքին մէջ, մինչեւ հեռուները,— ասլանիներ, որ թելի պէս կ'օլորուէին բամբ ու միստալեայ հնչիւններուն հետ։ Եւ միամիտ գիւղացիները երկինք կը բարձրացնէին իրենց գլուխը, տեսնելու համար բիւրաւոր ճնճղուկներ, որոնց կը վերագրէին ձայնի այդ փշուրը։

Բարի եւ երջանիկ էին գիւղացիները, այդ սեւ տնակներուն մէջ։

Աղջիկները, փուռը դրուած անուշ կարկանդակներու նման երեսներ ունէին։ Իւրաքանչիւր աղջիկ ծոցին մէջ ունէր իր պահապան հրեշտակին երկու թռչունքները. ահա թէ ինչո՛ւ կոյս էին մնացեր անոնք, որոնց կուրծքին տակ, հազուատին ներքեւ, կը ցցուէին թռչունի երկու գլուխներ։

Նոյնքան գեղեցիկ էին մանչ տղաքը։ Անոնց աչքերը կը նմանէին մոլոշ ծաղկին կոկոններուն։ Անոնց ուսերը կլոր էին, ինչպէս կ'ըլլայ թագաւորին ոսկի մականին գլուխը։

Ուղով ու ժեղրով կը սնանէին անոնք։ Գիւղացիները։ Հողը կնոջ պէս կը ծնէր եւ իր բարիքները կը բաշխէր անոնց։

Գիւղը քառասուն տուն ունէր եւ եօթը ճամբայ։

Եւ այդ ճամբաներէն երբեք չկրցաւ անցնիլ մեղքը, եւ չկրցաւ մտնել տուները։

Իրիկունը, երբ գիւղացին դրացիին կնոջը հետ տուն կը դառնար ապրշումի պէս երկարած ճամբէն, չէր հալածուեր մեղքով։ Գիւղին լաճը, որ մէկ շապիկով կը պտըտէր իր տաւրկից աղջկան հետ, երբ կը միջէր առուին մէջ՝ մատը տնցուցած իր ջրփողին, գլուխն ետին կը դարձնէր ու կը խօսէր աղջկան՝ միայն խաղի մասին, առանց մեղքի սարսուռին։

Գիւղին սիրտը յստակ էր լիճին նման, որ ժամուն ետեւ կը տարածէր իր թափանցիկ ապակին։ Այնքա՛ն անայլայլ էր լիճը, առանց երբեք ալիքի, որ օտարական մը պիտի փորձուէր վրայէն քալել։ Աւտոտուն, երբ հովը փչէր, նուրբ փոշի մը կը պտըտէր ջուրին վրայ։ Ցորեկին, արեւը հարաւէն կը զարնէր ծառերուն, որոնց եզերքն էին բուլորուեր, ճառագայթները գիծի պէս կ'իյնային լիճին վրայ եւ գունաւոր ոստայն մըկը կազմէին ջուրին երեսը։ Վերջալոյսին, լիճը կը նմանէր լեղակագոյն շուրջառի մը։ Գիշերը, երբ լուսնկան տուրբ մը գլուխին պէս կը հանգչէր լերան կատարին, աստղերը կ'իջնէին լիճին յատակը, ա՛յնքա՛ն հա՛ծ, ա՛յնքա՛ն բազմաթիւ, որ կուտար ոսկի անձրեւի մը պատկերը։

Ու լիճին եզերքներուն վրայ կը փռուէին արտերը։ Մաղկած անանուխը փշրուած կրակի պէս սփռուած էր ամէն կողմ։ Ծաղիկը ծիլ-ծիլ կ'առաստաէր կանաչութեան մէջ։ Եւ այս ախորժաբեր հատերը ծծելով, գիւղացիները կ'ուտէին աւելի հաճոյքով, կ'աշխատէին աւելի ուժով։ Անոնց վաստակին մէջ հւս մեղք չկար։

Գիւղին սիրտը յստակ էր լիճին պէս։

Հիմա նման գիւղ չկայ։

* *

Վասնզի, չեմ գիտեր ինչպէս, մեղքը մտաւ գիւղ։

Գիւղացի մը շատ հարստացաւ, հարստացաւ ու ամբարտաւան դարձաւ։

Ունէր աղջիկ մը եւ մանչ մը, երկուքն ալ աղուոր, հայրը կը պարծենար. «Աղջիկս կը նմանի ժամուն մեծ ջահին, որ լոյս կուտայ կանգնած տեղը։ Մանչս կը նմանի մարմար սիւնի մը, որուն վրայ եթէ հանգչի եօթը տուն՝ նորէն քիչ է»։ Ու մերժեց ամուսնութեան բոլոր թեկնածուները։ Բայց որո՞ւ պիտի տայ, կը հարցնէին գիւղացիները իրարու։

Հարուստ գիւղացին լուր հանեց թէ քաղաքէն նշանած մըն է բերեր իր տղուն։ Ու հարսնիք բացաւ։ Հաւատացին, նոյնիսկ ուրախացան պարզամիտ գիւղացիները։ Եկան հարսնիքի գացին։

Կրակէ արեւը, հրաշէկ գնդակի մը նման ինկեր էր զանգակատան վրայ։ Վերջ, մէջտեղին մէջ առկախ՝ խաչը յակինթի մը նման, արիւներ էր ժամուն խաչը։ Զանգակները կը ղօղանջէին։ Գիւղէն գինիի եւ ծաղիկի հոտ կ'ելլէր։

Այն պահուն էր, որ հարսն ու փեսան ժամէն դուրս կուգային։ Պզտիկ ժամու մը կը նմանէին անոնք։ Հարսը, պապղուն շղարշին տակ, արծաթափայլ գմբէթի մը պէս, փեսան, սլացիկ հասակով, ոսկեզարդ զանգակատան մը նման, քով-քովի, քահանային խաչին տակ, կը քալէին ծաղիկներու եւ գորգերու վրայէն։ Հետաքրքիր պառաւ մը աչքը ծակեց շղարշները։ Դիտեց հարսն ու փեսան, եւ վախէն պոռաց.—

Վա՜յ մեր գիւղին,
Քոյր ու եղբայրին…

Լսեց Աստուած, կ'ըսէ հէքեաթը, եւ բարկացաւ սաստիկ։

Հարուստ գիւղացին, իր աղջիկն ու մանչը չկամենալով աղքատին, զանոնք պսակել էր տուեր իրարու հետ։

Կ'ըսեն թէ տղան ալ, նոյնքան մեղաւոր, ցանկացեր էր իր քրոջ։

Եւ իջա՛ւ աստուածային պատուհասը արդար գիւղին վրայ։

Հողը բացուեցաւ, ու եկեղեցին հարսնեւորներուն հետ իջաւ լիճին յատակը։

* *

Այն օրէն ի վեր փրփրած է լիճը։ Ալիքները կը զարնուին իրարու, կը զարնեն ափերուն, եւ փրփուրը ճերմակ ամպի մը պէտ ելլտատանի լիճին հսկայազօրութին մէջ։ Ալիքներուն կատաղութեան մէջէն, կ'ըսեն մօտակայ գիւղին բնակիչները, դեռ կը լսուի ջրամոյն ժամուն ջուխտ զանգակներուն ղօղանջիւնը։

Հաղուադէպ է որ խաղաղի լիճը։ Այն ատեն, կը պատմեն թէ, բիւրեղ ջուրին մէջ կը տեսնուի ժամը, ալիւսակ աշտարակի մը նման, ու դրան առջեւ՝ հարսն ու փեսան, բաւաւր բարաւանակներու պէս, հարսնեւորները, իրենց զինովութեան մէջ, եւ քահանան՝ խաչը ձեռքին։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Պարսիկ պետականութեան սպառնացող վտանգը կը վերնայ եւ Հիճրէթի չորրորդ դարուն երեւան կուգան շարք մը բանաստեղծներ ու գիտուններ, որոնք ժողովուրդի համակրութիւնն ու միապետներու հովանաւորութիւնն իրենց յենարան ունենալով, կենդանութիւն կուտան հայրենի պատմութեան, լեզուին ու գրականութեան։

Առանձնապէս Սամանեան թագաւորներու պաշտպանութեան եւ ամենայայն աջակցութեան շնորհիւ, Դ. դարուն ծաղկեցաւ բանաստեղծութիւնը եւ խոշոր նուաճումներ կատարեց ստրկացած ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ։ Նորէն հրապարակ եկաւ հայրենիքի սէրը և միանգամայն ազատ ապրելու ուժեղ զգացումը՝ երեք հարիւր տարի իբրեւ հպատակ ապրածներկր մէջ։

Չորրորդ դարու բազմաթիւ բանաստեղծներուն մէջ իր առանձին տեղն ունի Ռուդէքին։ Ան էր որ դարաւոր լռութենէն յետոյ, այնքան ուժեղ եւ համոյ շեշտերով երգեց Հայրենիքը։

Ի ծնէ կոյր, ապագայ մեծ բանաստեղծը դեռ պատանի հասակէն ինքզինքը կը նուիրէ ժամանակակից գիտութեան եւ գեղարուեստի ուսումնասիրութեան։ Իր խելքով եւ ընդունակութիւններով, Սամանեան երկրորդ թագաւոր Ամիր Նասրի ուշադրութեան կ'արժանանայ։ Վերջինս բանաստեղծը կը տանի Բուխարա, իր պալատը եւ անոր կուտայ բոլոր դիւրութիւնները։

Ռուդէքին հայրենասէր բանաստեղծ էր եւ իւրաքանչիւր առիթ կ'օգտագործէր արտայայտելու դէպի հայրենիքն ունեցած իր զգացումները։ Այսպէս, երբ անգամ մը Ամիր Նասրը ամառուան շոգերն անցընելու համար այժմեան Հէրաթի մօտ գտնուող Բաղդիս կոչուած վայրը գացած էր, բնութիւնն այնքան գեղեցիկ եւ օդը այնքան հաճելի գտաւ, որ փոխանակ աշունը Բուխարա վերադառնալու, չորս տարի մնաց այնտեղ։ Ամիրի հետ էր նաեւ Ռուդէքին։ Չորս տարի հեռու մնալը հայրենիքէն, իր եւ բոլոր բախտակիցներուն սիրտը լեցուցած էր կարօտով եւ ահա Ռուդէքին, Թագաւորին Բուխարան յիշեցնելու համար, հետեւեալ բանաստեղծութիւնը կ'արտասանէ։

Ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը Ռուդէքին Բուխարան կը համարէ հայրենիք, իսկ Ամիրը՝ հայրենիքէն հեռացած տարագիր մը։ Ան հայրենիքը կը նմանցնէ երկնքի, իսկ Ամիրը՝ լուսնի։ Ամուի աւազուտները յայտնի են իրենց անտանելի վիճակով, սակայն հայրենիքի աւազներն են եւ այնքան քաղցր բանաստեղծի աչքին, որ այդ աւազներն իր ոտքերուն տակ կը փոխուին մետաքսի կտորի։

Ռուդէքիի ոճը պարզ է եւ դիւրեկան, ինչպէս առհասարակ բոլոր պարսիկ յայտնի բանաստեղծներու ոճը։

Վ. Իրանեան

* *

Մուլիան 1) գետի հոտն է գալիս,
Սիրած եարի յուշերն է բերում.
Ամուի 2) աւազի խոշորութիւնը
Ոտքերիս տակ մետաքսի է նմանում:
Ջէյհունի 3) ջուրը բարեկամի տեսութեան հրճւանքից
Մինչեւ իմ նժոյգի գօտին է գալիս.
Ո՛վ Բուխարա, ուրախացիր եւ հրճւիր,
Ամիրը 4) դէպի քեզ հիւր է գալիս՝
Ամիրը լուսին է եւ Բուխարան երկինք,
Լուսինը դէպի երկինք է գալիս,
Ամիրը նոճի, Բուխարան այգի,
Նոճին դէպի այգին է գալիս:

1) Բուխարայի մօտ կանաչ դաշտավայր մը, ուրկէ փոքրիկ գետակ մը կ'անցնի, Մուլիան անունով։

2) Ամու Դարիայի մօտ, գիւղ մը։

3) Ամու Դարիա գետը։

4) Ամիր Նասր Թագաւորին կ'ակնարկէ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ

Փալիզեան Հրատարա[կչա]տուն մը ցետեւեալ [...] ուղղած է Ծանօթ [...]

«Գրական ո՞ր ձեւ[ը] յաջողութիւն [...] պիտի [...] վաղը»:

Պատասխանները [...] կութեան պիտի [...] րաթերթերու [...] մէջ :

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Նոպէլի գրական [...] ծաւանաբար պիտի [...] ուացի մեծ մտածող[...] Գէլկոնի կամ Մար[...] Այսպէս կը նախա[...] սական Թերթերը.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆԱՍ[ՏԵՂԾՆԵՐ]

Մինակ մեր մէջ [...] նաստեղծները կը [...] սակայն ծակառակ [...] նակելի Թիւրն, [...] կարդացուին ու բաց[...] յաջողին տպագրուե[լ] նել իրենց ծատորիկը [...]

Ա[...] [...] փաթրիս Ղիւէ ծատոր[...] ամփոփած է ծայլ [...] նաստեղծնիրէ նմ[...] բաՄօսայի երիտաս[արդ] տեղծներ»: Բոլոր[...] նօթ, բայց ընդունա[...] նալից: Սակայն ծե[...] այն է որ մեծագոյն [...] րենց ներշնչումները [...] աշունէն եւ դեղնա[...] րէն: Նոյնը չի պա[...] մէջ ալ: Բոլոր սկ[...] ծասարակ, ժամանա[...] Թիւն մը ցոյց կուտա[...] բերի ծանդէպ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒ[Ն]

Բանաստեղծներ [...] նալու են Ա. Բէնսոյի [...] ներու ծամբաւա[...]

Աը՛ սեւեւ՛ն՝ Ցեր[...] Նոր գրող մը [...] Լոյսին կը ջանայ [...] նացնել բանաստեղծ[...] սեւը: Գոյներ տեսն[...] Թուածներու ծաւա[...] մէջ կը գրէ.

Ճերմակ՝ պարս[...] Կապոյտ՝ սիրոյ պէ[ս] Կարմիր՝ հոգի, բոց [...] փափագ փոխ[...] Մանուշակ՝ ծառամ[...] Սեւ՝ փափագի [...] անհաստատարժութեա[ն] Լեղակ՝ սիրուհին[եր] վրայ կապոյտ [...]

ԳԻՐԱԿԱՆ ՊՐՊՑՈՒՄ Մ[Ը]

La Pologne Litte[raire] ըսքաԹերԹը կը ծրա[...] ծեկան ծարցարանի [...] ները. «Լեհ գրո[ղ] կը պարտին օտար գ[...] Թիմններուն»: Այս [...] ծասկցուի Թէ՝ [...] գէտները մեծամ[ասնութեամբ] են եւրոպական մշա[կոյթ] նոնցմէ շատերը [...] գրել ուսեւ դանա[...] րով. Հայաստանին[...] տասխաններուն մէջ [...] կան գրականութեան [...] յիշուին Պալզաք, [...] լինէր, Փրուստ, Ժիլ[...] բար եւյն.: Մեզի [...] կան պիտի ըլլար [...] ցումը լուսաբանել [...] կանութեան ինչ՛ը [...] փոխ տուած են օտար[...] նութիւններ. »

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑ[ԱՆԱԿ]

Դեկտեմբեր 20ին [...] Ակադեմիան կը գ[...] րեկան հրապարակայ[ին] Այս առԹիւ, առաքինու[...] սին աւանդական ծա[...] արտասանէ ծամբա[...] գիր Հանրի Գորտօ[...] տեն պիտի յայտարա[...] ռաքինութեան մրցա[...] ները եւ բազմանդա[մ] ներուն յատկացուած [...] ները :

Իսկ Փարիզի Սըբ[...] մտադիր է եղեր հո[...] կատարել նոյնմեր [...] շուշտ, բազմաԹիւ են [...] րոնք այս առԹիւ [...] ցառերուն կը սպաս[...] ծամար իրենց առաքին[...]

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԲՈԽԸ ՑՈՅՑԵՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԼԽԱՐԿԻՆ ԴԷՄ

ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

...Թաւրիզէն ստացանք հոկտեմբեր 20 Թուակիր նամակ մը ...քաղուած ցնտեսեալ տեղեկութիւնները.—

...զինուորական նա... ...րութեան հրամանով, հոկ... ...ամսէն սկիզբներէն ամբողջ ...աստանի մէջ յայտարար... ...տարեկան սովորական ...ներ՝ 20-23 տարեկան ...ներու համար։ ...զօրահաւաքին ենթակայ ...անհնպատակ բոլոր աղ... ...աղանց ցեղի եւ կրօնի ...ման։ Սակայն որոշ ...ը զանազան պատճառ... ...թիւններով չուզեցին հա... ...ւ եւ ծայրագաւառներէն ...մայրաքաղաք խուլ դժ... ...թիւններ լսուեցան եւ ցոյ... ...տարուեցան։ Բայց կա... ...ութիւնը, մասնաւորապէս ...ականութիւնը ուժեղ ...պութեամբ ամենու... ...գայ զսպել դժգոհութիւն ...ւ զործադրել պետու... ...րամանը։

Երբ ամբոխը հատու զէնքերով եւ փայտերով զինուած կը փորձէր զինուորական եւ ոստիկանական շէնքեր պաշարել եւ մտնել ռուսական հիւպատոսարանի փողոցը, պահակները նախ հրացանի կոթերով դիմադրեցին։ Բայց ամբոխը խուժեց պահակներուն վրայ եւ դաշոյնով անդին ու տեղը սպաննեց ոստիկանական քննիչ մը եւ ծանրապէս վիրաւորեց ոստիկան մը։ Այն ատեն միայն զօրքերը հրացաններու ուժեղ համազարկեր բացին օդին մէջ, ամբոխը խուճապի եւ սարսափի մատնուած փախաւ եւ ամբողջ քաղաքը ծանր տագնապի մը ենթարկուեցաւ։

Զինուորական հեծելազօրքը, հետեւակ զօրագունդեր, թնդանօթներ եւ գնդացիրներ շարժման մէջ դրուեցան, քաղաքն առնուեցաւ պաշարման շղթայի տակ, փողոցներն ու թաղերը պահակախումբերով պաշտպանուեցան, իսկ զինուորականութիւնն ալ գործի անցաւ։ Առաջին առթիւ իսկ ձերբակալուեցան Մուշթէյիտը, ապա կրօնաւորներ, վաճառականներ, խռովարար եւ ցուցարարար տարրերը, աւելի քան չորս հարիւր հոգի, որոնք ինքնաշարժերով առաջնորդուեցան բանտ, ոստիկանատուն են։ Ռուսական հիւպատոսարանի փողոցն ու շրջակայ թաղերը այնքան խիստ հսկողութեան տակ առնուեցան որ, ո՛եւէ Պարսիկ իրաւունք չունէր այդ թաղերէն երթեւեկելու (Հայերը ազատ էին)։

Ձերբակալութիւնները շարունակուեցան նաեւ հոկտ. 18ին եւ 19ին։ Ի մէջ այլոց ձերբակալուած է նաեւ «Շէրեատի Ազէրբէյջան» Ազրբէջանի աղաւաղ) շաբաթաթերթի խմբագիր Հաջի խանը, որ բոլշեւիկեան դրամներով կը հրատարակէ իր բոլշեւիկամիտ թերթը։ Ձերբակալուած վաճառականներէն կառավարութիւնը տասնեակ հազարաւոր թուման տուգանք առաւ։ Սպաննուած ոստիկանական քննիչի ընտանիքին պետութիւնը 5000 թուման տըւած է։ Թաղումը կատարուեցաւ հոկտ. 19ին, մեծ շուքով։ Ընդհ. Զին. հրամանատար՝ Ամիր Լաշքեար Խազային զովեստով խօսեցաւ սպաննուածին մասին։

Այժմ ամէն ինչ վերջացած է։ Ժողովուրդը կ'երթայ զինուորական առեանները եւ կ'արձանագրէ նորակոչները, որոնց մէջ կան նաեւ 60ի չափ Հայերու Այսր շարժումներու ընթացքին, Հայերը եւ օտարազգիները չէզոք էին։ Քաղաքը խաղաղ է, թէեւ զինուորական հսկողութիւնը դեռ խիստ։

...թաւրիզ քաղաքին ...քաղաքին կրօնապետը ...Միւյթէդը մոլլաներ, սէյիտ... ...ւ բոլոր կրօնաւորները վա... ...ականներ եւ հարուստներ ...ած կը համոզէին ժողո... ...որ զօրք չտայ, «փահ... ...զլխարկ չդնել եւ այլն»։ Բա... ...օր չուկան փակեցին. հա... ...որ խումբերով ամբոխը ...ձեծելով եւ ողբի երգե... ...ը ցերեկ ման եկաւ ...ինալուն պէս ամբողջ ...ը կրօնապետ ողբալի ա... ...ներով եւ այլն։

...զինուորականութիւնն ու ոս... ...թիւնը շատ խիստ եւ ...ջ կը հետեւէին այս ի... ...թեանց եւ վերին աս... ...խոհեմութեամբ կը ...ին, որպէսզի դէպքեր ...ն Զինուորական պահակ... ...կողութեան տակ առած ...նգլիական եւ ռուսական ...ստանատուները, որպէսզի ...ցարարներ չյարձակէին ...տեղեր — Բաստ չմտնէին։ ...ողջ քաղաքի ազգաբնակ... ...թիւր ժամէ ժամ կը սպա... ...նախնկայ դէպքերու։

...տեմբեր 17ին, առաւօտէն ...ւ Պարսիկները դատար... ...ն չուկայի խանութները, ...ով կողպուած։ Շու... ...դատարկումը վերջանալէ ...ւ քանի մը հազար հոգինոց ...ած ամբոխը զարհուրելի ...ւ ձեռքերով ուղղուեցաւ դէպի ...ոստիկան բնակարանը եւ յայ... ...րեց թէ զօրք չպիտի ...ւ «փահլէվի» գլխարկ ...ի դնենք եւ այլն։

...րոխին նպատակն էր Մուշ... ...ը իր բնակարանէն հանել ...ղղուիլ դէպի ռուսական ...տանատունը, ապաստանե... ...ելով պաշտպանութեան։

ԻՄ ԵԱՐԸ

(Վաղամեռիկ բանաստեղծի մը երգերէն)

Վարսերը շառ, աչքերը վառ,
Սիրտն հոգւոյս Թառ, հոգին բուրվառ,
Լեզուն քնար, մատները լար,
Ա՛խ, Թո՛ղ իմ եարս այդպէս ըլլար։

∴

Ուռի հասակ, նըրան ծառակ,
Ըստուեր հիմակ, նուրբ բարունակ,
Ճիւղ ծաղկազարդ, ընձիւղ դալար,
Իմ քընքուշ եարս այդպէս ըլլար։

∴

Վարդի պէս հիր, մեղուի պէս ժիր,
Նայուածքն անծիր ու սիրալիր,
Քըթթուցն ըլլար հոգեպարար,
Իմ անուշ եարս այդպէս ըլլար։

∴

Ըըրթներէն մեղր, այտերէն սէր,
Ըունչէն վարդեր Թափե՛ր, հոսէր,
Լանջքը մարմար, յօնքը կամար,
Իմ սիրուն եարս այդպէս ըլլար։

∴

Մէջքը բարակ, քալուածքն արագ,
Աշխոյժ հիմակ զըրթ ծիծեռնակ,
Երգէր, սուրար, հոգիս խայտար...
Ա՜հ, Թող իմ եարս այդպէս ըլլար։

Արաբկիր ՑԻԳՐԱՆ ԱՃԵՄԵԱՆ
15 Ապրիլ 1925

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Իպրահիմ Թալի պէյ, Արեւելեան գաւառներու մարզպանը, հետեւեալ աւետաբեր լուրերը կը հաղորդէ իր վարած շրջաններու ներքին կեանքի մասին.

— Ամէն նահանգ՝ իր սահմաններուն մէջ՝ առաւելագոյն ջանքերով, ճամբաներ բանալ կուտայ։ Եթէ օգերը նպաստաւոր ըլլան, մինչեւ 15 օր, օթօմօպիլ պիտի բանի կէօլէմէնտիքը։ Ցէրսիմի համար ճամբայ մը շինուելէ զատ, այս օրերս պիտի աւարտի նաեւ Ցէրթէքէն Մազկերտի վրայով շինուիլ սկսուած ճամբան որ Երզնկայի սահմանին պիտի յանգի։ Այսպէսով՝ կարելի պիտի ըլլայ Մարտին-Ցիարպէքիր-Էլ Ազիզ ճամբով գիւղութեամբ անցնիլ Ցէրթէքէն, Մազկերտէն եւ երթալ Երզնկա։ Ասկէ զատ, Խօզաթէն Օվաճըգ ալ ճամբայ մը կը շինուի։ 1929 յունիսի միջոցները՝ կարելի պիտի ըլլայ օթօմօպիլով երթալ Օվաճըգ որ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ վայրերէն մէկն է։

Գրեթէ բոլոր գաւառակներու եւ գիւղախումբերու կեդրոնին մէջ ճամբաներ բացուած են եւ օթօմօպիլ կ'երթեւեկէ։ Ասիկա 2-3 տարուան գործունէութեան արդիւնք է միայն։ Համոզուած եմ որ մինչեւ երեք տարի բոլոր ճամբաներու շինութիւնն ալ աւարտած պիտի ըլլայ։

Այս գործունէութեան շնորհիւ՝ օր մը պիտի գայ որ կարելի պիտի ըլլայ Պոլիսէն եւ Էնգիւրիէն հինգ օրուան մէջ շատ դիւրութեամբ մինչեւ Վան երթալ։ Վանայ լիճին հարաւային ճամբուն շինութիւնն ալ աւարտելու վրայ է։ Երբ այս ճամբուն շինութիւնը լմննայ, չորս օրէն ալ կարելի պիտի ըլլայ օթօմօպիլով Պոլիսէն Վան երթալ։ Օգտւս քալելու համար նաեւ Վանայ լիճէն Թոշմաննէն մինչեւ Վանայ լիճը փոխադրութիւններ ապահովուած են։

Ընդհանրապահական գործերն ալ ստորմանական յառաջացում մը ցոյց կուտան Արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Միայն թէ՝ Սղերդի եւ Ուրֆայի նահանգներուն համար կարելի չէ եղած մէյմէկ անտառայժ գտնել։

Արեւելեան նահանգներու շրջանին մէջ աչքի հիւանդութիւնները համաճարակ մը հանգամանքը ունենալով, այն տեղերը գաղող ակնաբոյժները մէկ տարուան մէջ կրնան հարստանալ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՐՑՈՒՄ ԽՈՒԼ-ՀԱՄՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՏԷՍՈՆ.— Տէսոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը հրաւիրուած էր նոյեմբեր 28ի կիրակի օրը, Լիոնի A. S. S. M. խուլ-համրերու առաջին խումբին դէմ մըրցելու։

Այս խումբը տարած է կարեւոր յաղթանակներ իրմէ զօրաւոր խումբերու դէմ։ Մրցումը սկսաւ 2.30ին հոկատակորդի բուռն յարձակողականով։ Մերինները քաւական նեղուեցան։ Առաջին կիսախաղը լրանալու մօտ մեր բերդապահին փոքրիկ մէկ սխալէն օգտուելով, հակառակորդին կեդրոնի յառաջապահը շահեցաւ առաջին նշանակէտը։ Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ մերիններու յարձակումով։ Բուռն պայքարէ մը յետոյ, Ա. Դանիէլեանի գեղեցիկ մէկ փասով Վահան Ցակոբեան նշանակեց առաջին նշանակէտը։ Խաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով՝ 1ի դէմ 1։

Տէսոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը շնորհակալ խումբերու կարգը կրնայ դասուիլ, եթէ խմբապետ վարիչները կարենան մարզել աջ ծայր, ձախ ծայր, ու աջ մէջ, ձախ մէջ խաղացողները որոնք ներկայիս շատ թերի են, եւ տղաքը վարժեցնել իրար յարգելու, ըսի ըսաւները կարճ կապելու։

Մ. Դանիէլեան

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը Մ.Ը

Վիէն.— 1928 - 1929ի եղանակին, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեանական Ա. մըցումը տեղի ունեցաւ կիրակի Meximieuxի մարզադաշտին վրայ։ Ներկայ էին 500 է աւելի հանդիսատեսներ։

Հ. Մ. Ը. Մ. մեծ դեր ունէր կատարելիք, յաղթելու համար Ֆրանսական խումբին, որ բաւական զօրաւոր էր։ Խաղը սկսելէ տասը վայրկեան յետոյ ֆրանսական խումբը շահեցաւ Ա. նշանակէտը.15 վայրկեան յետոյ՝ երկրորդը։ Երկրորդ խաղամասը լրանալու մօտ էր, երբ հակառակորդը շահեցաւ 3րդ. նշանակէտը, եւ յաղթական եղաւ 3-0 ով։

Ահարոն

ՀԱՄԻՏ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՈՎ

Փարիզի սինէմաները սկսած են ներկայացնել Jalma la Double, որուն մէջ Սուլթան Համիտի դէմքը հարազատօրէն կը վերակենդանացնէ ծանօթ արուեստագէտ Հ. Բագրատունին։ Դերեր ունին նաեւ Շահխաթունի եւ Թուրք դերասան Պիւրհանէտտին։

Ուրբաթ օրուան Ֆր. մեծ օրաթերթերը գովեստով կը խօսին գլխաւոր դերակատար Բագրատունիի մասին։

Ինչպէս կը յիշուի Համիտի ժառանգորդները դատ բացած էին Ֆրանս. դատարանին առջեւ, արգիլել տալու համար այս շարժանկարին ներկայացումը, զայն անարգական գտնելով իրենց կարմիր հօրը յիշատակին համար։ Սակայն դատարանը մերժեց անոնց պահանջը։

Խաղին նիւթը որ առնուած է Ապտիւլ Համիտի գահակալութեան առաջին շրջանէն, կը զարգանայ յաջորդական դէպքերու արագ կապակցութեամբ մը ինչ որ մինչեւ վերջ հետաքրքրութեամբ եւ յուզումով կը գրաւէ հանդիսատեսին ուշադրութիւնը։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻ ՎՐԱՅ

Փրակայէն կը հաղորդեն թէ Թադէոս Պրիկուլայոս Պասզուկ անուն Լիթուանիացի գաղթական մը լեհական հիւպատոսարանի սանդուխները պէնզինով թրջելէ յետոյ կրակ տուած շէնքին եւ ատրճանակ պարպեց հիւպատոս Լուբաշիսկիի վրայ, առանց զարնելու։

Ոճիրը կարելի եղաւ շուտով մարել։ Լիթուանիացին ձերբակալուելով ոստիկանութեան յանձնուեցաւ։ Պաշտօնական ըսաւ թէ գործած է ուկրայնական գաղտնի կազմակերպութեան մը հրահանգով, լուծելու համար վրէժը յիշեալ ուկրայնական ընկերակցութեան կարգ մը անդամներուն, որոնք անցած տարի մահուան դատապարտուած էին լեհական դատարաններու կողմէ։

ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻ՞Ն, ՎԵՐՋԱՊԷՍ

Փարիզի եկեղեցիի վարչական ժողովէն ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

«Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Վարչական ժողովը, իր 24 և 29 հոկտեմբերի կրկին նիստերուն մէջ, նկատողութեան առնելով Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ բնակութիւն հաստատած հայ գաղութի մանուկներուն՝ իրենց մայրենի լեզուն սորվելու անհրաժեշտութիւնը, կազմեց հինգ հոգիէ բաղկացած մասնախումբ մը՝ հետեւեալ անձերէն.— Պ. Պ. Գօնչէկիւլ Արամ, Համբարձումեան Արմենակ, Ճէվահիրճեան Արամ, Սըվաճեան Քերովբէ եւ Ցրէնկեան Աշոտ, որոնք ընդ փոյթ պիտի զբաղին մանկապարտէզներու բացման խնդրով։

«Վարչական ժողովը յանձնարարեց միեւնոյն ատեն իր Դիւանին՝ այս մասին յատուկ յօդուած մը խմբագրել եւ աւելցնել զայն Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրին (Statuts) վրայ՝ կարենալ պաշտօնապէս կիրարկելու համար իր վերոյիշեալ առաջադրութիւնը»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

Ձեր թերթին (Դ. տարի, թիւ 789) 28 հոկտեմբերի, կիրակիի թիւին մէջ, անձիս նկատմամբ երեւցած էր անուանարկիչ յօդուած մը՝ Ամէն օրուան պատմութիւն խորագրով եւ թաթուլ քհ. Գեղունի ստորագրութեամբ։

Այդ յօդուածին առաջին մասը սուտերով եւ խեղաթիւրումներով ընդելուզուած, կը վերաբերի պաշտօնիս. հետեւապէս, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ պատ. Վարչութեան եւ Հոգաբարձութեան կ'իյնայ պարտ ու պատշաճը տնօրինել։

Գալով յօդուածին վերջին մասին, անիկա այլեւս շատո՛նց նորոյթէ ինկած, տգեղ ու զզուելի ամբաստանութիւն եւ յարձակում մըն է՝ իմ անհատական պատուոյս դէմ։

Ուստի, աւելորդ կը նկատեմ ո՛եւէ հերքում այդ ամբաստանութեանց եւ յարձակումներուն համար եւ կը հրաւիրեմ Թաթուլ քհնյ. Գեղունին, որ իր փաստերը, ապացոյցները եւ վկաները միասին հանէ բերել Պատժական դատարանը, ուր պատուոյ դատ բացած եմ իր դէմ։

Ուրիշ խօսելիք չունիմ։
Ընդհանուր Քարտուղար
Ս. Յովհ. Մկրտ. եկեղ. Փարիզու
Գառնիկ Ա. Բարունակեան

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ցայտնի նկարիչ Շարլ Ադամեան իր նկարները կը ցուցադրէ նոյեմբեր 3էն 17, Galeries Simonson, 19, Rue Caumartin.

ՑԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ՄՈՒԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...Բայց արդէն հիւանդ է, կը ...ր տխուր մխիթարու... ...մը, քիչ ատենէն պիտի ...

...Լուռ, մի՛ բարկանար, ըսաւ ...մինակը ածապարանքով ...գով. ահա՛ կուգայ, հոս է, ...ամեցի ամէն բան։ Սաւ... ...վախնայ քեզմէ, չարիք ...ղա՛ս։

...դուրս ելաւ, դուռը բաց ...Անանիա բոլորովին գու... ...եւ անգիտակից՝ սպասեց։ ...ը հովէն կը բացուէր եւ ...ւէր եւ ամէն բացուելուն ...ու հովը կը մտնէին խոհա... ...ներ, կը լուսաւորէին եւ կը ...ամէն բան եւ կ'անհետա... ...վերադարձնելուն համար

մէկ երկու վայրկեան Անանիա դիտեց անգիտակցաբար արեւին ու հովին խաղը, բայց յանկարծ ըզլայնացաւ դրան դէմ եւ գնաց գոցելու զայն բարկացած։

Այսպէս երեւցաւ թշուառ կնոջ, որ կը յառաջանար դողահար, երկչոտ եւ պատառատուն՝ մուրացիկի մը նման խարխափելով, երկու քին աչքերն ալ սուզում ու կասկած կ'արտայայտէին։ Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը մտածեցին ձեռք երկնցնել ոչ ալ բարեւել, ցաւի ու սարսափի բովանդակ աշխարհ մը կը բաժնէր զիրենք բանտարկեալ իբրեւ երկու մահացու թշնամիներ։

Անանիա դուռը բանեց, կրթնեցաւ անոր եւ արեւով ու հովով ողողուած՝ դիտեց Ոլիի թշուառ դէմքը։ Այո՛, անակին պատուհանէն տեսնուած գունատ ու վտիտ կինն էր։ Հիւանդ, վայրի կատուի մը աչքերուն կը նմանէին խոշոր, յստակ, վախէն ու ակարութենէն մարած աչքերը, դեղին գորշագոյն դէմքին վրայ։ Հազիւ թէ Ոլի նոսա կրակարանին մօտ, պառաւը գեղեցիկ գոգնոցաձեւ ունեցաւ զիրենք առանձին թողելու։ Սակայն Անանիա գոցեց դուռը, եռեւէն վազեց զայրացած.

— Ո՞ւր կ'երթաս, հա՛ս եկուր, գարձի՛ր, եթէ ոչ ես ալ կ'երթամ։

Ոլին լսեց անշուշտ սպառնալիքը, որովհետեւ երբ Անանիա եւ տէրն կինը վերադարձան խոհանոց, կուլար դրան մօտ, կը պատրաստուէր մեկնելու։ Ամօթէն եւ վիշտէն կուրցած, Անանիա դրան խոյացաւ, բռնեց թեւէն եւ պատին հրեց, յետոյ բանալիով գոցեց դուռը։

— Ո՛չ, գոչեց մինչդեռ կինը կը նստէր գետինը, ոտքի մընման կծկուելով եւ ջղաձգօրէն լալով։— Ո՛չ, ա՛լ պիտի չմեկնիք։ Առանց իմ հաւանութեանս քայլ մը պիտի չառնէք։ Մնացէք, լացէք որքան որ կ'ուզէք, բայց ասկէ պիտի չհեռանաք։ Զուարթ օրերը վերջացած են։

Ոլի լացաւ աւելի ուժգնօրէն։ Անանիա զգաց վերջին բառերուն ծանրութիւնը, յանկարծական ամօթ մը հաստատութիւնն աւելցուց։

Ա՜հ, կնոջ լացը կը գայրացնէր զինք յուզելու տեղ, բարբարոս, հատոյի նախամարդու բոլոր բընազդները կը թրթռային զողջացուն ջիղերուն մէջ։ Անանիա կը զգար ասիկա բայց անկարող էր ափրապետելու ջիղերուն։

Արագիլ սարսափահար կը դիտէր երիտասարդը, ինքնիրեն կը հարցնէր թէ Ոլի իրաւունք չունէր փախչելու անկէ։ Գլուխը կը շարժէր, երկու ձեռքերով կը սպառնար, յուզուած էր եւ բոլորովին պատրաստ արգիլելու բռնութիւն մը, բայց չէր գիտեր ինչ ըսէր, անկարող էր խօսելու։ Ա՜հ, սառնանան փորը մեծր էր այդ գեղեցիկ հագուած երիտասարդին, աւելի սարսափելի էր քան Ոըկոլէսցի հովիւ մը, աւելի զարհուրելի քան իր ճանչցած աւազակները։ Ինք բոլորովին տարբեր տեսարան մը կ'երեւակայէր։

— Այո՛, շարունակեց Անանիա ձայնը ցածցնելով եւ Ոլիի առջեւ կենալով, մեր ճամբորդութիւնները վերջացած են։ Պատճառաբանենք. անօգուտ է լալ. ընդհակառակն ուրախանալու էք որ բարի զաւակ մը ունիք, որ չարիքին փոխարէն բարիք պիտի ընէ, հետեւաբար իրմէ շատ բարիք սպասելու էք։ Ասկէ պիտի չշարժիք մինչեւ որ ես հրաման չտամ, կը հասկնա՞ք, կը հասկնա՞ք, կրկնեց ձայնը բարձրացնելով եւ կօ րծքին զարնելով.— Հիմա ես եմ տէրը, եօթը տարեկան տղան չեմ, զոր դուք վատաբար խաբեցիք եւ լքեցիք, աղահողութիւնը չեմ՝ որ մէկգի նետեցիք. այլ մարդ մը, կը հասկնա՞ք, եւ պիտի կարենամ ինքզինքս պաշտպանել, այո՛ պիտի կարենամ պաշտպանել, որովհետեւ դուք մինչեւ հիմա զիս վիրաւորեցիք, սպաննեցիք օրէ օր, մինչ դաւաճանութեամբ, մի՜շտ, մի՜շտ եւ քանդեցիք ինչպէս կը քանդեն տուն մը, պատ մը, այսպէս քարերը նետելով... այսպէս...

Պատ մը վար նետելու ձեւ կ'ընէր, կը ծռէր, կը շոկուէր, կը քրտնէր, գրեթէ ցնցուած մարմնական իրական յոգնութեան մը տակ, բայց տեսնելով Ոլիի լացը, յանկարծ, անակնկալօրէն բարկութիւնն իջաւ, մարեցաւ Սառ հոսանք մը անցաւ երակներէն։ Ո՞վ էր նախատած կինը։ Այդ պատառոտուն կինը, այդ մուրացիկը, այդ անհոգի արարածը, ո՞վ էր։ Ըսածը կը հասկնա՞ր արդեօք, հապա ըրա՞ծը։ Ի՞նչ առնչութիւն ունէին իրարու։ Հեռ ինչպէս մա՞յրն էր եւ եթէ էր, ի՞նչ կը նշանակէր ասիկա, ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր։

(Շար.) *Թարգմ.՝ Հեթում*

կուսակցութիւնը։ Այդ թուականին պիտի տօնուի Թրանսիլվանիոյ կցման տասնամեայ տարեդարձը։

Կարգը պահպանելու համար խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Կը կարծուի թէ իշխանութեան գլուխ պիտի գայ Ավէրէսքու - Եորկա կառավարութիւն մը։

Զօր. Փանկալոս կրկին ձերբակալուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը աղջի իրիկուն ձերբակալած է նախկին դիկտատոր զօրավար Փանկալոսը այն ցոյցերուն պատճառաւ, որոնք ընտրութիւններէն առաջ տեղի ունեցան Փանկալոսեան ակումբին առջեւ։ Ինչպէս կը յիշուի, այդ ցոյցերու ընթացքին, Փանկալոս եւ իր թիկնապահը զէնք պարպած էին ցուցարարներուն վրայ, վիրաւորելով քանի մը հոգի։

Հուվը՞ր թէ Սմիթ

Քանի օրերը կը մօտենան, ա՛յնքան կը սաստկանայ ընտրական պայքարը Ամերիկայի մէջ։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը հասած հեռագիրներու համաձայն Հանրապետականներու թեկնածու Հուվըր մեծ պատեհութիւն ունի ընտրուելու։ Եթէ Սմիթ ընտրուի, հրաշք մը պիտի ըլլայ, կ'ըսեն։

Տրոցկիի նոր գիրքը

Պերլինէն կը հեռագրեն.— Տրէզտէնի (Գերմանիա) հրատարակչական մէկ տունը յառաջիկայ շաբթու պիտի հրատարակէ Տրոցկիի մէկ գիրքը՝ «Ռուսիոյ իրական կացութիւնը» անունով եւ գերմաներէն լեզուով։

Կ'ըսուի թէ գիրքը գաղտնի տպագրուեցաւ Ռուսիոյ մէջ, սակայն անմիջապէս գրաւուեցաւ եւ հրատարակիչները ձերբակալուեցան։ Սակայն կարելի եղաւ մէկ օրինակ ազատել եւ հասցնել Գերմանիա, ուր թարգմանուեցաւ։ Այդ գիրքին մէջ Տրոցկի կ'ապացուցանէ թէ ներկայ պոլշեւիկեան վարչաձեւը իր վախճանին կը մօտենայ։

Զօր. Թաունզհենտ դաւաճան էր

Լոնտոնի մէջ քանի մը օր առաջ հրատարակուեցաւ գիրք մը՝ զօրավար Թաունզհէնտի մասին։ Ինչպէս կը յիշուի, անգլիացի զօրավարը Քութ-էլ-Ամարայի (Միջագետք) մէջ պաշարուեցաւ թուրք բանակին կողմէ եւ գերի ինկաւ իր պահակազօրքով։ Ցետոյ Պոլիս բերուելով գործօն դեր կատարեց Մուտրոսի զինադադարին ստորագրութեան առեն եւ Անգլիա վերադառնալով կատաղի թրքասէր մը դարձաւ մինչեւ իր մահը, որ տեղի ունեցաւ քանի մը տարի առաջ։

Նոր գրքին հեղինակը յայտնութիւն մը կ'ընէ։ Կ'ըսէ թէ երբ զօրավարը Լոնտոն վերադարձաւ, պատերազմական նախարարութիւնը մերժեց աստիճանի բարձրացում շնորհել իրեն, որովհետեւ ձեռք անցուցած էր զօրավարին մէկ նամակը՝ գրուած Սէրայէվոյի ոճիրէն յետոյ Փարիզի աւստրիական զինուորական կցորդին, որ իր բարեկամն էր, եւ որով կ'առաջարկէր ծառայել աւստրիական բանակին մէջ, քանի որ Անգլիոյ մէջ աստիճանի արագ բարձրացում չէր ունենար։

Աւելցնենք թէ թրքասէր զօրավարը հրէական ծագում ունէր։

Նոր շէնք մըն ալ փլաւ

Վէնսէնի աղէտին պատճառած յուզումը հազիւ անհետացած, ահա նոր շէնք մըն ալ կը փլի, Փարիզի սրտին վրայ։ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.40ին ահռելի որոտումով մը փլաւ հսկայ շէնք մը՝ Շան զ'Էլիզէի պողոտային եւ Քանթէն-Պօշար փողոցին մէջտեղ, որ սահմանուած էր թատրոն մը ըլլալ եւ որուն շինութիւնը գրեթէ աւարտած էր։ Թատրոնին տնօրէնը պիտի ըլլար թատերագիր Լուի Վէրնէօյլ։

Աղէտին լուրը իմանալուն պէս, վարչապետ Փուանքարէ փութաց տեղւոյն վրայ, ուր հասան նաեւ ոստիկանական իշխանութիւնները, որոնք շղթայի տակ առին փլատակները։ Բարեբախտաբար բանուորները մեկնած էին եւ երկու պահակները յաջողած էին ազատուիլ։ Որով զոհ չկայ։ Եթէ աշխատութեան ժամերուն փլէր շէնքը, 120 հոգի պիտի մնային փլատակներուն տակ։ Փլած է շէնքին մէկ երրորդ մասը միայն, որ սիման-արմէ էր։ Իսկ երկու երրորդ մասը քարէ շինուած ըլլալով, անվնաս մնացած է։

Հրեաները Ժընեւ կը բողոքեն

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Երուսաղէմի Սիոնական Գործադիր Մարմինը բողոք մը ուղղեց Սողոմոնի տաճարին ծանօթ պատին առջեւ Հրեաներու կրօնական արարողութիւնը արգիլուելուն առթիւ։

Հրեաներուն այս աղմուկին դէմ զայրացած են Արաբները։ Արաբական մամուլը հակահրէական քարոզութիւններ կ'ընէ։

Նոյեմբեր 1ին կէսօրէ յետոյ իսլամները միթինկ մը գումարեցին, որոշելու համար թէ ի՛նչ քայլեր պէտք է առնեն որպէսզի արգիլեն իսլամական ամենանուիրական սրբավայրին դէմ Հրեաներու ձեռնմխութիւնը։

Օր. ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԲՈՒԺԵԱՆ
ԵՒ
ՄԱՆՈՒԷԼ ԷՆՖՍԷՐՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Փարիզ 4 Նոյ. 1928 կեւմիլեցինա

Արմենակ Սարեան եւ իր զաւակը սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրեն սիրեցեալ կողակցին եւ մօր՝

ՏԻԿ. ԱՏՐԻՆԷ ՍԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Հոկտ 30ին, Fains-les Sources (Meuse): Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ եկրոպական ծէսով Նոյեմբեր 1ին եւ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատան մէջ:

ԱԶԴ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ.Կ. ԽԱՉԻ Կ. Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ համաձայն պատգամաւորական ժողովի որոշման իր մասնաճիւղերը ձեռնարկած են տարեմուտի երեկոյթներ տալու առաջիկայ Դեկտեմբեր 31ի գիշերը Մարսիլիոյ Փարիզի, Լիոնի, Վալանսի, Սենթ-Էթիէնի, Վիէնի, Կրընոպլի եւ Կարտանի մէջ։

Խառնաշփոթութիւնները կանխելու համար կը խնդրենք յիշեալ վայրերու ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այս յայտարարութիւնը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Կ. Վարչութիւն

Կ'ուզուին քօրնէյի մեքենայ գիտցող գործաւորուհիներ: ժամը 3—4 ֆր.: Տեղական գործ: դիմել՝ կիրակի եւ ամէն օր 17 Rue Damesme, Մէթ. ro Italie.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Օննիկ եւ Մարի Անճարաքեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Էնգարէցի Ճօրճի Անճարաքեան (34 տարեկան), որ ընդհանուր պատերազմին անյայտացած է։ Իմացնել՝ Օ. Անճարաքեանի, 3 Rue des Enfants Abandonnés, Marseille.

— Կը փնտռեմ կարապետ Սուքիասեան (որդին՝ Սկիւտար Ս. կարապետ եկեղեցւոյ քահանայ հանգուցեալ Ղեւոնդ Տէր Սուքիասեանի) որ 16 տարիէ ի վեր Ֆրանսա կը գտնուի: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Թերթիս գրասենեակին՝ Հրանդ Սրապեանի:

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի գիւղ Շաւմօնէն քառէ, կամ կառ տը լ'էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն): Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 296bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

6 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 796

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ

ՊԵՐԼԻՆ, 5 Նոյեմբեր.— Թիֆլիզէն Մոսկուայի թերթերուն կը հեռագրեն թէ քանի մը շաբաթէ ի վեր կարմրախտի (քութեշ) համաճարակ մը կը տիրէ Հայաստանի մէջ, դառնալով ճշմարիտ աղէտ մը: Զոհերու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Հիւանդներուն 100էն 20ը կը մեռնին:

Զոհերուն թիւը արդէն քանի մը հազարի կը հասնի:

Իշխանութիւնները միայն հիմա է որ հրաման տուին պաշտպանել երախաները:

Արմատական-Ընկերվարականներու Ժողովը

Արմատական-Ընկերվարական կուսակցութիւնը քանի մը օրէ ի վեր իր տարեկան համաժողովը կը գումարէ Անժէի մէջ, մասնակցութեամբ Նախարարներ Էռիօի, Ալպէր Սարոյի եւ ընկերներուն: Այս տարի մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Համաժողովին, որովհետեւ օրակարգին մաս կը կազմեն Նոր Նիւթացոյցի 70 եւ 71րդ յօդուածները՝ կրօնական միաբանութեանց մասին: Ինչպէս գրեցինք, դահլիճին մէջ սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած էր յիշեալ յօդուածներուն մասին:

Համաժողովին մէջ բուռն ճառեր խօսուեցան այս Նիւթին շուրջ: Էռիօ բացատրութեան տուաւ. ի վերջոյ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի 1.— Միաբանութեանց վերաբերեալ յօդուածները (70, 71 եւ 71 Բ) տարանջատել. 2.—Հաստատ մնալ «միակ դպրոց»ի սկզբունքին վրայ. 3.— Եկամուտներու եւ ժառանգական տուրքերը աւելցնել. 4.— Զինուորական ծախքերը զեղչել. 5.— Հաւատացեալներու համար վերջնական սիստեմ մը ընդունիլ. 6.— Առանց վերապահութեան ընդունիլ սէնդիկայական իրաւունքը:

Արմատական-Ընկերվարական Նախարարները ընդունեցին այս բանաձեւը, որուն վեց կէտերը եթէ չգործադրուին Փուանքէի կողմէ, բոլորն ալ պիտի ստիպուին հրաժարիլ: Այն ատեն առաջ պիտի գայ Նախարարական տագնապ մը:

Քաղաքական եւ ելմտական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Անժէի ժողովին վիճաբանութեանց: Նկատելով որ վերոյիշեալ վեց կէտերէն չորսին հակառակ է Փուանքարէ, տագնապը անխուսափելի կը կարծուի:

Ռուսիոյ Թուրքերը եւ նոր այբուբենը

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Ռուսիոյ Թուրքերը որոշած են բարեփոխել նախապէս իրենց ընդունած լատինական տառերը եւ ընդունիլ Թրքական նոր այբուբենը: Այս ձեւով բոլոր Թուրքերը մէկ այբուբեն պիտի ունենան:

Թուրք կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկուի Եւրոպայէն բերուած տպագրական տառերը մաքսատուրքէ զերծ կացուցանել:

Ռումանական դահլիճը հրաժարած

Մեր վերջին թիւով գրած էինք Ռումանիոյ Նախարարական տագնապին մասին: Վարչապետ Վինթիլա Պրեթիանու չկարենալով աւելի երկար դիմադրել, ստիպուեցաւ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել Խնամակալ Ժողովին: Այս վերջինը խորհրդակցութեան կանչեց ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը՝ զօրավար Ավէրէսքու, փրոֆ. Նիկոլա Եորկա եւ Եուլիոս Մանիու, գիւղացի կուսակցութեան պետը:

Կը կարծուի թէ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը պիտի յանձնուի Մանիուի, որուն պիտի գործակցի Թիթուլէսքու, իբրեւ արտաքին նախարար:

Օտարները Յունաստանի մէջ

Յունաստանի ներքին նախարարը Խորհրդարանին ներկայացուց նոր օրինագիծ մը, օտարականներու բնակութեան մասին:

Օրինագծին համաձայն, ոեւէ օտարական հելլէն հողը ոտք չի կրնար դնել, եթէ հելլէն հիւպատոսարանէ մը վիզա առացած չէ: Անցագրին վրայ պէտք է արձանագրուած ըլլայ նաեւ որ արտաքին նախարարին արտօնութիւնը ստացուած է:

Յունաստանի մէջ ոեւէ արհեստ ի գործ դնելու կամ աշխատելու համար, օտարականները պարտաւոր են մասնաւոր արտօնութիւն ստանալ: Արհեստներով զբաղելու իրաւունքը կը տրուի փոխանակութեան հիման վրայ: Ոեւէ աշխատանք կատարելու համար անհրաժեշտ է ներքին նախարարութեան հաւանութիւնը ստանալ: Ինքնաշարժի մեքենավարները, կառապանները, շրջուն վաճառականները եւլն. որոնք օրինագծի պատրաստութեան միջոցին արտօնուած էին զբաղելու, բացառութիւն պիտի կազմեն:

Նախագահական հրամանագրով, որոշ քաղաքներու մէջ օտարականներու բնակութիւնը արտօնուած չէ: Եթէ խնդրոյ առարկայ քաղաքներուն մէջ արդէն հաստատուած օտարականներ կան, անոնք ենթակայ պիտի ըլլան նոր օրէնքի տրամադրութեանց:

Յունաստանէն ոչ ոք կրնայ մեկնիլ առանց «վիզա» ստանալու ոստիկանական իշխանութենէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

...ՈՒԻ ԽՕՍՔ

...ԵՄՆԵՆՔ ԱՅՆ ԻՆՉ ՈՐ ԿԱՅ„

...ինչպէս կը նախատեսուէր, նոյեմբեր 1էն, Մ. Քէմալի մէկ ... եւ անշուշտ «միաձայն», պատմութեան անցան արաբական տառերը եւ Թուրքերը, այսուհետեւ պիտի գրեն ու կարդան լատինատառ այբուբենն:

...յս լուրէն քանի մը օր յետոյ, հեռագիր մը կը հաղորդէր ...Ռուսիոյ Թուրքերը, որոնք արդէն ընդունած են լատինատառերը, Թրքական օրինակին պիտի յարմարցնեն իրենց այբուբենը, որպէս զի միաձեւ գրեն ու կարդան բոլոր ...երը:

...րեմն, Թուրքիան կանգնած է ճամբու մը վրայ, որ կրնայ ...տագրական դեր կատարել իր նոր պատմութեան մէջ:

...Տասնհինգ տարուան ժամանակամիջոց մը նախատեսուած ...յս յեղաշրջման համար, բայց ներկայ ընթացքով, հինգ ...րի ալ չպիտի տեւէ լատինական տառերուն տարածումը: ...չէ թէ բռնի — միշտ յիշենք այս պարագան:

...Այն անգամ որ առիթ ունեցած ենք խօսելու Թուրքիոյ ...կատարուած արմատական, աննախընթաց փոփոխութեանց ...են, շեշտած ենք մէկ պարագայ,— Թուրքիան կ'երիտասարդանայ, նոր պատուաստ եւ ներարկումներ կը ստանայ, ...կը կերպարանափոխեն այդ երկիրը, եւ, այսպէս կամ ...կը նորոգեն զայն:

...Մենք տակաւին չգործածեցինք «բարենորոգում», բարեփոխում բառերը, եւ ոչ ալ ծանրացանք հոգեբանական փոփոխութեան վրայ: Բայց պնդեցինք թէ՝ այդ բոլորէն հետքեր պիտի մնան, թէ այդ բոլորը ճեղքեր պիտի բանան, մանաւանդ որ, ...նդ հասած է, եւ կրնայ հասնիլ տակաւին, որքան տեւեն ...րուան վարչաձեւը եւ ներքին ու արտաքին խաղաղութիւնը:

...Յուսաբեր»ը կը շարունակէ ծաղրել, եւ պատմութիւն ...կը-յամառի չակերտներու մէջ առնել կատարուած փոփոխութիւնները, եւ «հրթիռ»ի ու «կանթեղ»ի սիրուն խաղեր ...ել, ապացուցանելու համար թէ արհեստական են այս ձեռնարկները.

«... Քէմալական բոլոր «բարեփոխութեանց» ճակատագիրը ...ուած է մէկ հատիկ գնդակէ: Այն գնդակը որ վերջ պիտի ...Քէմալի կեանքին, այդ նոյն գնդակը միաժամանակ պիտի ...«բարեփոխութեանց» ամբողջ շրջանը, ֆէսէն մինչեւ այբուբեն:

«...երբեք չյուսանք թէ «բարենորոգիչները» վերջանալէ ետքը, ...«բարենորոգութիւնները» պիտի ապրին, թէ զանգուածը ոսկի ...սլէ, ճեղքերով արիւն թափէ եւ պահէ այն ինչ որ ձեռք ...չէ քրտինքով ու պայքարով, եւ ինչ որ շնորհուած է իրեն ...ական անձի մը պատահական հրամանագրով» (24 հոկտ.):

...Ուրիշ թերթեր ալ կը ձայնակցին այս եղանակին, սրտապնդ ինքնագոհութեամբ մը:

...Մենք «խօսքի տակ չմնալու» սովորութիւն չունինք: Բայց ...այպէս կը զարմանանք, եւ ի խորոց սրտի կը ցաւինք, որ ...պաշտօնակիցը, եւ իրեն պէս մտածողներ, այսքան վատացած են թիւրատեսութեամբ:

...Տեսնենք այն՝ ինչ որ կայ, եւ տեսնենք այնպէս, ինչպէս ...կայ,— կը պատգամէ «Յուսաբեր»ը:

Այդպէ՛ս: Բայց ճիշդ այստեղ ալ կը բաժնուին ճամբաները: ...Յուսաբեր»ը չուզեր տեսնել ինչ որ կայ, ինչ որ տեղի ...ունենայ, ինչ որ «Յառաջ»ի սովորական ընթերցողներն անգամ ...տեսնան չեն, առանց ընկերաբանութիւն եւ պատմութիւն ...տալու:

...Մինչդեռ, նոյն այդ ընկերաբանութիւնն ու պատմութիւնը ...տասը փաստ կը ներկայացնեն ի նպաստ իր տեսակէտին, ...անգամ տասը ձեւով ալ մեր տեսակէտը կ'ապացուցանեն:

...Օրինակ, նոյն իսկ մեր ժողովուրդին, մեր կուսակցութեան ...պատմութեան մէջ, բնական բարեշրջո՞ւմով տեղի ունեցած է ...բան: Դաշնակցութիւնը ինչո՞ւ չսպասեց որ մարդիկ ...ուին, վարժուին եւ մեզ նկատեն դաւաճանութիւնը, զեղ...ը, գողութիւնը, եւ դիմեց կարճ ու բռնի միջոցին, — գնդ...ին: Փրկարար աւանդութիւն մը, որ ամբողջ սերունդներու ...կ'իշխէ մինչեւ այսօր: Քի՞չ անօպաներ, բարոյական հասութենէ զուրկ մարդիկ սթափած, կրթուած են ահաբեկ...սարսափին տակ...

...1922էն, Մուշի դաշտին մէջ, գիւղացիները կը պատմէին ...համիտեան շրջանին դպրոց կը պահէին, որովհետեւ «ֆէ...ները լեռնէն իջնելով, կը սպառնային, կը բռնանային, ...դպրոց» եղէն տղաքը դպրոց ղրկել: Իսկ եթէ իրենց մնար... ...ալ իրենց խոստովանութիւնն է):

...Եւ ինչո՞ւ կը կարծենք թէ մեր ժողովուրդը ինքնաբերաբար արդէն հասունցած ու պատրաստուած ողջունեց Պոլսոյ ...Սահմանադրութիւնը, երբ այսօր իսկ անոր դէմ ընդվզող...դաւադրողներ, զայն խափանողներ կան (վկայ Եգիպտոսը): ...ժողովուրդը ընտելացա՞ծ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան բոլոր ...սկզբներուն, մարսա՞ծ է զանոնք, եւ ո՞ր ատրճան: Այդ ...պահութիւնը ունի՞նք նոյնիսկ մեր շարքերուն համար: Եւ ին...միշտ արթուն կը հսկենք, կը գրենք, կը խօսինք, կը գործենք: ...Բռնի չէ՞ր որ հաստատուեցաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը: ...Ինչ Համիտ կ'առարկէր թէ ժողովուրդը «հասունցած չէ», ...ը, քանի տարի յետոյ, Թուրք սերունդ մը թրծուեր է այդ ...պարտադրուած փոփոխութեան շնորհիւ: Ազգի եւ հայրենիքի գաղափարով սնած սերունդ մը, որ չկար առաջ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ . . .

Պէյրութի Ազգակը մտահոգութեամբ կը մատնանշէ Հայերու արտագաղթը՝ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն: (24 հոկտ.).

—«Վերջերս դարձեալ արտագաղթի շատ ուժեղ հոսանք մը սկսած է Սուրիայէն ու Լիբանանէն դէպի Ատլանտեանի հեռաւոր ափերը:

Երբ այսքան դէմ կ'առարկենք արտագաղթի և չենք ուզեր որ իրենց գտնուած տեղերէն շարժին մեր հայրենակիցները, մենք նկատի ունինք առաւելապէս ազգային և անհատական շահերը: Նախ գաղթողներէն հատնող լուրերը ընդհանրապէս մխիթարական ըլլալէ հեռու են. ազգային հաւաքական կեանք ստեղծել դժուար է նոր գաղթավայրերու մէջ. եկեղեցի և դպրոց չկայ: Եւ հակառակ այդ բոլոր զրկանքներուն, նիւթական լայն վարձատրութիւն գոյութիւն չունի. շատ քիչեր կրցած են բարեկեցիկ վիճակ ստեղծելու չափ երջանիկ ըլլալ: Իսկ ամէնէն զարհուրելին, գործարաններու դռներուն առջեւ կեանք մաշեցնող մեր դժբախտ երիտասարդութեան թշուառութիւնն է, որոնց թիւը հազարներու կը հասնի:

Ծովեր եւ ովկիանոսներ կըտրելով հայրենիքէն եւ անոր շունչէն հեռացող գաղթականութիւնը, տարիներու ընթացքին պիտի մոռնայ նաեւ իր լեզուն ու բարքերը եւ անպէտ տարր մը պիտի դառնայ իր ազգին ու հայրենիքին համար: Անոնք այդ հեռաւոր ափերուն վրայ եւ անհրապոյր երկինքներու տակ չպիտի կրնան այլեւս ջերմ շահագրգռութիւն ցոյց տալ մեր վաղուան ազգային ձեռնարկներուն հանդէպ:

Սուրիան ամենայարմարավայրն է որ ապահով կերպով իր ծոցին մէջ կրնայ հիւրընկալել մեր գաղթականութիւնը: Մանաւանդ շնորհիւ հովանաւոր պետութեան եւ տեղական ժողովուրդին բարեացակամութեան, կը վայելենք քաղաքացիի բոլոր իրաւունքները: Ամէն միջոց եւ դիւրութիւն շնորհուած է հոն մեզի, կուլտուրապէս եւ ազգայնապէս յառաջդիմելու եւ պահելու մեր դիմագիծը: Ահա օրէ օր կազդուրիչ եւ մխիթարական ձեռնարկներ կը կատարուին, հայ գաղթականները ամփոփելու եւ զանոնք տուն տեղ ընելու համար: Այս կերպով թէ ազգային տեսակէտէն ապահովուած կ'ըլլայ մեր գաղթականութիւնը, եւ թէ ան տնտեսապէս եւ ֆիզիքապէս յառաջդիմած ու աճած կ'ըլլայ»:

×

Հալէպի «Եփրատ»ն ալ կը գրէ իր կարգին, (20 հոկտ).

—«Այս տարի բաղդատմամբ նախորդ տարիներու թէ արհեստաւոր եւ թէ բանւոր անգործներուն թիւը խիստ շատ է: Պէյրութի մէջ ամէն շաբաթ խումբ մը հայ երիտասարդներ կը գաղթեն հարաւային Ամերիկա եւ այլ երկիրներ:

Թշուառութիւնը սկսած է ծայր տալ քէմքերու մէջ, բայց միեւնոյն ատեն անհարկի, քէյֆ ու խրախճանութիւններ անպակա՜ս են միշտ, եւ կը տեւեն մինչեւ լուսաճագ, տհաճութիւն պատճառելով դրացիներուն:

Սրճարաններու եւ գինետուններու թիւը փոխանակ պակսելու, երթալով կ'աւելնայ:

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԱՐԱԾՆ ՈՒ ԱՐԱՐԻՉԸ

Ծագումով Հրեայ Մուսթաֆա Քէմալ օր մը որոշեց Թուրք ազգը քանանու երկիրը առաջնորդել:

Իր աջ ափը Թուշին քանի մը անգամ քսելէ վերջ, սկսաւ մտածել :

Արարիչին վեց օրերուն պէս, վեց տարի սահմանել ընելիքներուն իբր պայմանաժամ:

Ու մեր Արարածը այդ վեց տարուան մէջ ջնջեց վեց բան.—

1.— Իթթիհատը եւ Իթիլաֆը:

2.— Ալի Քէմալը ու Ճանպօլաթը:

3.— Ֆէսն ու Ֆէրաճէն:

4.— Խալիֆան ու Սուլթանը:

5.— Մէտրէսէն ու շալվարը:

6.— Արաբերէն այբուբենը:

Դիտեց ամէն ինչ եւ Արարիչին պէս գոհ պիտի ըլլար, եթէ չզգար որ կարեւոր բան մը կը պակսէր դեռ:

Երեւակայեցէք որ Արարիչը լոյսը ստեղծել մոռցած ըլլա՛ր:

Մեր Արարածն ալ փնտռեց, աջ ու ձախ դարձաւ, Լաթիֆէ հանըմին կարծիքը հարցուց, նամակով, Ցօլմա-Պաղչէն հացկերոյթ մը կազմակերպեց, Ալպանիոյ Թագաւորը մերժեց ճանչնալ, բայց կը պակսէր կարեւորագոյնը: Յառաջդիմութիւնը դեռ չէր սկսած սաւառնիլ Թուրք ազգին վրայ:

×

Ու գտաւ...

Մոռցած էր Թուրքն ալ ջնջել. Մոռցած էր սկսիլ կենսականէն...

Եւ եօթներորդ օրը (որ դեռ չէ հասած) Արարածը ջնջեց Թուրքն ու Թրքութիւնը, ուրացաւ Օրխանն ու Սէլիմը, Թափուր Արեւելեան նահանգները հայկական հող հռչակեց, իրեն վերագրեց հայկական փառաւոր անցեալը եւ քսան պատմիչներու պաշտօն տուաւ պատմականօրէն փաստել թէ Հայերը Մոնկոլներէն սերած են, իսկ Թուրքերը Մամիկոնեան ցեղէն:

Այդ անպաշտպան ժառանգութիւնը իւրացնելէ վերջ, Քէմալ գոհ եղաւ:

Ար սրածը ուզեց Արարիչէն աւելի յառաջ երթալ ու շաբաթը ութը օրուան վերածելով, ութերորդը հռչակեց հանգիստի օր:

ՆԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

Թ Ր Ա Կ Ի Ո Յ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Թրակիոյ Իսլամներուն վիճակը միշտ կը մնայ անհանդուրժելի: Հակառակ հելլէնական հերքումին, խժդժութիւնները կը շարունակուին, մանաւանդ Կիւմիւլճինայի մէջ:

Այս մասին նոր գանգատներ հասած ըլլալով, Ճէմալ Հիւսնի պէյ դիմեց չէզոք պատուիրակ Հօլչթայի եւ պահանջեց որ քննէ մարմինը Արեւմտեան Թրակիա մեկնի: Պահանջքը ընդունուած ըլլալով, հելլէն պատուիրակ Տիամանտոփուլոս ալ Թրակիա պիտի երթայ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Նախկին երեսփոխան Ժիլ Քալմոն վտարուեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն, որովհետեւ գերմանական արժեթուղթերու խնդրին մէջ մեղսակից էր: Քալմոն հրաւիրուեցաւ նաեւ հրաժարիլ քաղաքապետի եւ նահանգային ժողովի խորհրդականի իր պաշտօններէն:

ՏՈՔԹ. ԳՈՒԿՐԱ, Մարսիլիոյ թիապարտ բժիշկը, որ վերջերս թիարանէն վէնէզուէլլա փախչելէ յետոյ ձերբակալուած էր, ազատ արձա՛կուեցաւ երաշխաւորութեամբ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

Ո՜Վ ԻՐԱՆԻ ՄԵԾԵՐ, ԿԻՆԸ ՄԱՐԴ ՉԷ՞...

«Բարենորոգումներու օգտին արտասանուած բոլոր ճառերը, յառաջդիմութեան շուրջ գրուած ու գրուելիք բոլոր յօդուածները լոկ գեղեցիկ ցանկութիւններ պիտի մնան, քանի մեր ժողովուրդի ճիշդ կէսը՝ կինը ազատագրուած չէ։ Ոչ մէկ բարենորոգում, ոչ մէկ յառաջադէմ քայլ հիմնաւոր չեն կրնար ըլլալ, մինչեւ որ պարսիկ կինը մէկդի չնետէ սեւ քօղը, մինչեւ որ ձեռք չբերէ տղամարդոց կողքին գոնէ տարրական հաւասարութիւն»։

Եթէ յիշողութիւնս զիս չի խաբեր, 1920ին Թեհրանի մէջ, պարսիկ կիներու եւ երիկ մարդոց խառն հաւաքոյթի մը մէջ, այս խօսքերը կ'արտասանէր «Ջըհանը Զանան» (կանանց Աշխարհ) պարբերականի խմբագրապետուհին տիկին Փարսա։ Այն օրերուն իր թերթին մէջ չպիտի կրնար այսքան ազատ գրել. իր թերթը կը բաւականանար կիներու կրթութեան ու դաստիարակութեան վերաբերող յօդուածներ միայն հրատարակելով եւ շատ շատ ակնարկներ փախցնելով տողամէջ, թէ կինն ալ ազատ պէտք է ըլլայ իսլամի թոյլատրած սահմաններուն մէջ։

Այսօր իսկ Թեհրանի մէջ ութ տարիներէ ի վեր լոյս տեսնող ուրիշ պարբերական մը, «Ալամը Նըսվան» (նոյնպէս «Կանանց Աշխարհ») կը զգուշանայ աւելի համարձակ տողեր հրատարակելէ։

Բաժակը լեցուած է սակայն. ժամանակը կատարած է իր դերը։ Լուռ բողոքները լեզու կ'առնեն. անկիւններու մէջ խօսուած ճառերը կ'արձագանգեն եւ այլեւս պարսիկ բանաստեղծը չի քաշուիր վերջը բանալ.

— «Ո՜վ Իրանի մեծեր, միթէ կինը մարդ չէ՞... Եզլիխերու գոյութենէն է, որ այսպէս խարապ ենք...» Ու կամ «Երկիրը աւեր է, ազգը քունի մէջ, գգայուն աղջիկներ, ժամանա՛կ է յեղափոխութեան։ Ազգի աղջիկներ, մինչեւ ե՞րբ երկունք, մեր գլուխներէն նետենք ստրութեան չադըրան»։

Եւ իրօք երկար, շատ երկար տեւեց պարսիկ կնոջ ազատագրման երկունքը։ Շարժումը տասնեակ տարիներու պատմութիւն ունի. պակաս չեն եղած պոռթկումները, որ զսպուած են միշտ. տիրող կարգերը եւ երկրի վիճակը չէին կրնար թոյլատրել կիներու ստրկական վիճակի ամենափոքր փոփոխութիւնն անգամ։ Միւս կողմէ, արգելափակուած կնոջ համար անհանդուրժելի էր շնչել սեւ չադրայի մէջ։ Անտանելի էր իր բացարձակապէս իրաւազուրկ վիճակը։ Լուռ պայքարը, երբեմն նաեւ իր արտայայտութիւններով կ'ապրէր, կը զարգանար մինչեւ մեր օրերը։ Հիմա որ բարեփոխման ալիքը կը փոխանցուի տունէ տուն, քաղաքէ քաղաք, առաջին շարքերուն վրայ կանգնած է պարսիկ կնոջ ազատագրման խնդիրը, որ իր երկար ու ծանր երկունքը ապրելով, այժմ պիտի յանգի գործնական արդիւնքի։

Լրագրողները, բանաստեղծները, ճառողները չեն միայն, որ կը գրեն ու կը խօսին այսօր. այլ ինքը՝ պարսիկ կինը գործնական քայլեր կ'առնէ, մէկ անգամէն խօսքէն գործի անցնելու որոշումով։ Ու այժմ երեսի քօղը մէկդի նետելու, բաց դէմքով տղամարդոց մէջ երեւալու, հաւաքոյթներուն առանց չադրայի մասնակցելու, ուզած տղամարդու հետ կառք նստելու, մինչեւ անգամ «փօքսթրօթ» պարելու սովորոյթները այլեւս նորութիւն չեն. կինը կրնայ թատրոն ու սինեմա երթալ եւ նստիլ տղամարդոց կողքին. ինչպէս եւ զբօսավայրերու մէջ առանց քօղի երեւալ, եւրոպական հագուստ հագած պտտիլ ինքնաշարժով, վաղը չէ միւս օր նոյն ձեւով փողոց դուրս գալու ինքնավստահութեամբ։

Ոստիկանը, որ դեռ տարի մը առաջ նոյնիսկ կեդրոնին մէջ եթէ պարսիկ կին մը տեսնէր չադրայի մէջ փաթաթուած կառքի մէջ իր ամուսնին կամ եղբօր կողքին, ոստիկանատուն կ'առաջնորդէր եւ տուգանքի կը դատապարտէր, այժմ հարեւանցի կը դիտէ եւ իբր թէ չի տեսներ անոր աւելի քան ազատ, իսլամ երկրի նախասիրութիւնները վիրաւորող շարժուձեւերը։ Ոչ մէկ կասկած, որ կառավարութիւնը այդպէս կ'ուզէ, թերեւս կը խրախուսէ ծայր առած շարժումը։ Թերեւս դեռ ժամանակը չէ յայտարարելու, թէ կիները ազատ են միանգամ ընդ միշտ նետելու ծածկոցները, բայց կը թուի հեռու չէ այն օրը, երբ նոր օրէնքներ պիտի մշակուին վերջնականապէս ազատագրելու «ժողովուրդին ճիշդ կէսը»։

Ժամանակակից անցուդարձը դիտողը անհաւատալի այս փոփոխութիւններու անմիջական ազդեցութեան տակ քարացած երկրի մէջ լաւատես կը դառնայ. բայց միւս կողմէ դժուար կրնայ հաւատալ կատարեալ բարեփոխման, քանի տակաւին կ'ապրի դարերու հետ հասակ առած մտայնութիւնը պարսիկ ժողովուրդին մէջ, քանի տակաւին կը տիրեն արաբական արշաւանքներէն ի վեր արմատացած հասկացողութիւնները իշխող դասակարգերու մօտ եւ վերջապէս քանի տակաւին պաշտօնապէս ջնջուած չէ կալուածատիրութիւնը։ Տնտեսական այս ձեւը դեռ եւս տեղի տուած չէ եւ մեծապէս կը նպաստէ ժողովրդական լայն խաւերը կառչած պահելու հին կենցաղին. կենցաղ մը, որու գոյութիւնը այնքան պայմանաւորուած է կնոջ ճորտութիւնը յիշեցնող ստրկական վիճակով։

Եթէ մայրաքաղաքի կամ խոշոր կեդրոններու մէջ բաժակը լեցուած է եւ պարսիկ կինը իր վիճակը հակամարդկային կը գտնէ, հետեւաբար իր ազատագրումը օրուան անհրաժեշտ պահանջ, եթէ կեդրոնական վայրերուն մէջ պարսիկ տղամարդը կը նպաստէ ազատագրման գործին, նոյնը չէ կարելի ըսել գաւառացիներու մասին։ Շատ վայրեր կան, ուր այս նորութիւնները լսած անգամ չեն, բոլորը մէկ յանկարծակիի կու գան, Ատրպատականի գաւառներին կը յանձնեն «անկրօն ու փճացած» Թեհրանը, որ «անամօթաբար» կրօնքի հիմերը կը փորէ եւ մահմետական կինը գէպի «անբարոյականութիւն» կ'առաջնորդէ։ Եթէ կեդրոններու մէջ վաղը միւս օր կինը կրնայ պետական կամ մասնաւոր հաստատութիւններու մէջ պաշտօն վարել, կարուձեւի արհեստանոց բանալ, բժշկութիւն ընել ու իր օրապահիկը շահիլ, տղամարդերէն անկախ, նոյն բանը գաւառներու մասին մտածել անգամ կարելի չէ։ Այնտեղ արդէն կինը տնտեսապէս ենթակայ է տղամարդուն եւ իր շղթաները քակելէ յետոյ միակ ապրուստի միջոցը իր մարմինը կը մնայ։

Այս եւ նման մտածումներու հետեւանքով, շատ յառաջադէմ համարուած տարրեր ներկայ շարժումը կը համարեն վաղաժամ ու վտանգաւոր այս երկրին համար։ Տարօրինակ չէ, ուրեմն, երբ տարիներ առաջ խօսքի օրերուն, կիներու ազատագրման անկողմնակից, նոյնիսկ ջատագով յայտնի գործիչներ այսօր հակառակ բանակն անցած, շարժումը կասեցնելու քարոզներ կը կարդան։

Բայց մանրէն արդէն ժանր է թոքերէն ներս, կը բազմանայ օրէ օր եւ կը կատարէ իր դերը։ Այլեւս քարոզէն, խօսքէն օգուտ չկայ։ Ժամանակը իր պահանջը կը հարկադրէ արդէն իսկ շատ ուշացած ու ետ մնացած պառաւական Իրանին։

Իրաւացի չէ՞ պարսիկ հրապարակագիրը.—

— Մենք որ հին դարերու մէջ մեր քաղաքակրթութիւնը կը պարտադրէինք աշխարհին, այս լուսաւոր օրերուն մեզմէ արհամարհուած թուրքե՞ն ալ ետ պիտի մնանք...

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ժամանակէ մը ի վեր հատուցումներու խնդիրը մեծապէս կը զբաղեցնէ Գերմանիոյ, ինչպէս նաեւ դաշնակից պետութեանց քաղաքական եւ հանրային կեանքը։ Առաւել մեծապէս շահագրգռուած է նաեւ Ամերիկա։ Ուրիշ խօսքով՝ Տօուըսի ծրագիրն է, որ վերաքննութեան տրուած է։

Ինքնին մեծ յաղթանակ մըն է այս Գերմանիոյ համար, որ զայն մեծապէս կը պարտի ներկայ վարչապետ Միւլլէրի եւ իր խառն դահլիճին։ Թէեւ Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին ժողովէն, ուր անձամբ ներկայ եղաւ Միւլլէր ու բանակցութիւններ վարեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն հետ, ըստ երեւոյթին դժգոհ մնացած էին թէ՛ վարչապետը ինքը եւ թէ՛ ամբողջ գերման ժողովուրդը, բայց փաստն այն է, որ հատուցումներու խնդրին վերաքննութիւնը ինքնին արդիւնքն է Ժընեւի բանակցութեանց։ Այս բաւական չէ, հատուցումներու խնդրին վերաքննութեան հետ սերտօրէն կապուած է նաեւ Հռենոսի գրաւուած շրջանի մէկ մասին պարպումը, որ կարճ ժամանակի հարց մըն է միայն։ Կասկած չկայ այժմ իսկ, որ երկու խնդիրներու լուծումն ալ դրական արդիւնք պիտի տայ։

Ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ, թէ ինչպէս Ժընեւի մէջ, Միւլլէրի մէկ ճառին վրայ, Պրիան խիստ եւ տեսակ մը յարձակողական ոճով խօսեցաւ Գերմանիոյ միտումներուն դէմ. այնչափ որ, նոյն իսկ իր բարեկամները եւ Գերմանիոյ հակառակորդները չափէն աւելի խիստ գտան զայն։ Թէեւ Պրիան անմիջապէս ետք, մասնաւոր խօսակցութիւններու մէջ և մամուլի ներկայացուցիչներու հետ ունեցած տեսակցութեանց միջոցին ջանաց մեղմել իր խօսքին ուժգնութիւնը, բայց կը թուէր թէ չէ յաջողած։ Եւ այդպէս, Գերմանները մնացին դժգոհ, իսկ Ֆրանսացի ազգայնականները՝ գոհ, որ անգամ մըն ալ պէտք եղած դասը տրուեցաւ Գերմանիոյ։ Յայտնի է նաեւ, որ նոյն այդ օրերուն ֆրանսական եւ անգլիական գրաւող բանակները իրենց զօրավարներու առաջնորդութեամբ ռազմափորձեր կատարեցին Հռենոսի եզերքները, նոյն այդ զօրավարներն ալ ճառեր արտասանեցին այն իմաստով թէ՝ դեռ երկար ատեն գերման հողին վրայ պիտի մնան ու նման ռազմափորձեր ընելու առիթներ շատ պիտի ունենան։

Եւ սակայն շուտով պարզուեցաւ որ, թէ՛ Պրիանի եւ թէ զօրավարներու պատուիրուած ճառերը երկիրներու ներքին շուկաներուն համար նախասահմանուած են եղեր, որպէս ազգայնական տարրերը հանդարտեցնելու միջոց։ Թերեւս նաեւ Գերմանիոյ վրայ ազդեցութիւն գործ դնելու եւ անկէ աւելի զիջումներ կորզելու փորձ մը։ Հաւանական է նաեւ, որ գերման աջակողմեան-ազգայնական խմբակներն ալ լաւագոյն առիթը գտան՝ յարձակումներու տարափ մը թափելու ներկայ կառավարութեան վրայ, անոր հրաժարումը պահանջելով։

Եւ սակայն չխաբուեցան այն մարդիկը — թէեւ քիչեր էին այդպիսիները — որ Պրիանի ճառին վրայ իսկ կասկած յայտնեցին այդ քաղաքագէտին իրական միտքերուն շուրջը։ Հեհ թերթ մը — հակագերման — այն օրն իսկ գրած էր, թէ շատ ալ զգեւորուելու տեղի չկայ Պրիանի ճառէն, քանի որ ան սովորութիւն ունի յաճախ իր խօսածներուն հակառակը գործելու։

Այդպէս ալ կ'ըլլայ այսօր։ Եւ հատուցումներու խնդիրը կը վերարծարծուի երկուստեք, և Տօուըսի ծրագիրը վերաքննուելու ճամբու վրայ է արդէն, եւ այժմէն պատրաստութիւններ կը տեսնեն Ֆրանսացիներն ու Անգլիացիները՝ Հռենոսի երկրորդ շրջանը պարպելու։

Ինչպէս ըսինք, Ամերիկայի բռնած դիրքը վճռական նշանակութիւն ունի այս խնդիրներուն մէջ։ Անգլիա եւ Ֆրանսա վճարելիքներ ունին Ամերիկայի։ Անգլիա վերջինիս հետ արդէն իսկ կարգադրած է իր հաշիւները եւ սահմանած պարտքի վերջնական գումարը, ստանալով որոշ զիջումներ։ Ա՛լ աւելի շահաւէտ կերպով յարդարած են իրենց հաշիւները Ամերիկայի հետ Պելճիքա եւ մանաւանդ Իտալիա։ Նոր աշխարհը այդ տեսակէտէն անողոք եղած է միշտ, եւ է՛ այժմ ալ, Ֆրանսայի հանդէպ։

Արդ, քանի մը ամիս յետոյ վերջինս ի՛ր հաշւոյն իր պարտքի հսկայական գումարներ պիտի վճարէ Ամերիկայի, իսկ այդ կարելի է՝ եթէ ան Գերմանիայէն աւելի՛ ստանայ, քան այժմ կը ստանայ։ Իսկ միւս կողմէ պարտատէրը իր պարտապանին շատ բնական յիշեցումներ կ'ընէ անոր վճարելիքներուն մասին։ «Մասնաւոր» կերպով ալ ան խորհուրդ կուտայ, որ Ֆրանսա Գերմանիոյ հանդէպ զիջումներու ճամբան բռնէ, վերջինիս կարողութենէն վեր պահանջներ չընէ։ Չէ՞ որ, վերջապէս, ինք, Ամերիկան ալ, վերջին մէկ քանի տարիներու ընթացքին միլիառներ զետեղած է գերման այլազան ձեռնարկներու մէջ։ Իսկ այդ միլիառները կրնան դիւրաւ վտանգուիլ, եթէ ընդհանուրի պարտապան Գերմանիա չափէ՛ն աւելի նեղուի եւ օրին մէկը վճարելու անընդունակ դառնայ։ Մօտաւոր անցեալի դառն փորձերը տակաւին չեն մոռցուած, երբ թաւալգլոր չորս տրիլիոն թղթադրամ մարքը մէկ տոլարի իջաւ։

Այսպէս էր որ, վերջերս Փարքըր Կիլպըրթ ճամբորդութիւններ կատարեց դէպի Փարիզ, Լոնտոն եւ Պրիւքսէլ։ Այդ Ամերիկացին, յայտնի է, հատուցումներու յանձնաժողովին ներկայացուցիչն է Գերմանիոյ մէջ, որ պաշտօն ունի հսկելու այս երկրին ելեւմտական կարողութեան եւ հատուցումներու կանոնաւորութեան վրայ։ Ան կը համարուի, պաշտօնապէս, «մասնաւոր» մարդ, որուն համար ամերիկեան կառավարութիւնը ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ստանձնած է։ Սակայն այդ խնդրի ձեւական կողմն է. փաստօրէն Կիլպըրթի բերնով Ուաշինկթընը կը խօսի։

Ահա թէ ինչու համար անոր ձայնը լսելի եղաւ Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ։

Տօուըսի ծրագիրը Գերմանիոյ պարտքին վերջնական գումարը չէր սահմանած, այլ տարեվճարները միայն։ Առաջին տարին (1924-25) Գերմանիա վճարեց 3/4 միլիառ մարք. այնուհետեւ տարուէ տարի՝ աւելի։ Այս 1928-29էն կը սկսի «բնական տարին», այսինքն տարեկան 2ուկէս միլիառ մարք վճարելու շրջանը։ Այս գումարը փորձագէտներու կողմէ կը համարուի վեր Գերմանիոյ կարողութենէն, որով պահանջ կը զգացուի այդ 2 կամ մինչեւ իսկ 1ուկէս միլիառի իջեցնելու։ Այդ տեսակէտը պաշտպանութիւն կը գտնէ նաեւ Ամերիկայի կողմէ։

Եւ յետոյ, ցանկութիւն կայ թէ՛ Գերմանիոյ եւ թէ՛ Ֆրանսայի կողմէ, պարտքին վերջնական գումարը սահմանելու եւ հնարաւորութիւն ստեղծելու, որ պարտապանը փոխանակ 50—60ի, ընդամէնը մէկ քանի տարիներու ընթացքին վճարէ իր ամբողջական պարտքը, հարկաւ առաւելապէս փոխառութեանց միջոցաւ, իսկ ամերիկեան դրամագլուխը պատրաստ է ինք տալ մէկ խոշոր մասը այդ փոխառութեան։ Ատոր համար ալ հարկ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ հատուցումներուն համար իբրեւ երաշխիք առնուած պետական երկաթուղիներու եւ մաս մը մասնաւոր ճարտարարուեստային ձեռնարկներու արժեթուղթերը շուկայ հանել։ Ինչ կը վերաբերի Անգլիոյ եւ Պելճիքայի, անոնք կը գերադասեն, ըստ երեւոյթին, մասնավճարները քան վերջնական գումար մը։ Եւ սակայն աւելի քան հաւանական է, որ անոնք եւս իւրացնեն վերջին տեսակէտը։

Իսկ պարտքի գումարին քանա՞կը։ Սկիզբները, Վէրսայլի օրերուն, 200 միլիառ մարքի խօսքը կ'ընէին Դաշնակիցները։ Յետոյ, երբ Լոնտոնի վերջնագիրը ներկայացուցին Գերմանիոյ, 120 միլիառի իջան։ Մէկ-երկու տարի առաջ Դաշնակիցները 50—60 միլիառով կ'ուզէին գոհանալ։ Իսկ այժմ, երբ Տօուըսի ծրագրի վերաքննութիւնը մէջտեղ դրուած է, Դաշնակիցները 30, մինչեւ իսկ 20 միլիառով պատրաստ են գոհանալու։ Այդ 30 միլիառէն ալ անոնք 16 միլիառը Ամերիկայի պարտաւոր են տալ, իբրեւ իրենց պարտքը, իսկ անդին մնացած 14 միլիառն ալ Ֆրանսայի աւերուած շրջանները վերաշինելու գործին պիտի յատկացուի։

Ուրիշ խօսքով՝ լաւագոյն պարագային իսկ «յաղթականները» «պարտուած» Գերմանիայէն չպիտի կրնան պատերազմական տուգանք առնել։ Մէջտեղ շահողը Ամերիկան է։ Ի՞նչ չպիտի օգտուի նաեւ Գերմանիա, փոխառութեանց դրամներով ոչ միայն քանի մը տարուան ընթացքին իր պարտքը տալով եւ լմնցնելով, այլ եւ իր ծաղկող տնտեսութիւնը աննախընթաց բարձրութեան հասցնելով։

Այսպէս են խելօք ազգերը։ Անոնք մինչեւ իսկ ռազմադաշտին վրայ պարտուելու պարագային՝ փաստօրէն յաղթական կը մնան խաղաղութեան և տնտեսական կեանքին մէջ։ Օրինակ առնել պէտք է այս մեծ ազգէն։

ՍԱՐԷՆ ՋՕՐԷՆ

Վէնեզուէլլա Սպանիացիներէն ստացաւ իր անունը, որովհետեւ ան վենետիկ քաղաքի յիշատակը կ'արթնցնէր իրենց մէջ:

∴ Լոնտոնի Թղթատարական Թանգարանին մէջ վաւերագիր մը կայ, որ կ'ապացուցանէ թէ 1397ին արդէն Թղթատարական սպասարկութիւն կար հոն:

∴ Առաջին փլաթինի գիւտը պատահմամբ տեղի ունեցած է Մեքսիկայի մէջ, ոսկի փնտռող Սպանիացիներու կողմէ:

∴ Տարին 126 միլիառ լուցկի կը գործածուի Գերմանիոյ մէջ:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

[illegible]

…յաջողում տալը օծիր մը չէ։ …ալ արտայինկական բառը գոր… մը գործածեց՝ հայկա… հրաժարելով։ Խոլեթ կամ …նչերէ խուսափող գրիչնե… կը դիմեն այդ տեսակ …ներու․ բայց դիւրին է …ալ այն խառնիճաղանճ …որ պիտի ստեղծուէր այդ …եան ընդհանրացումովը։ …ար օր մը ալ լեզուն ան… սահան պիտի ըլլար իր …ներուն, իր հիմնական օրէնս… …եան վրայէն, իրեն թողլով …կան ծախ բառերու չգոր… …ծ եւ ո՛չ անգործածելի …ը ու կուգանք սա իրակա…թեան

…որ անոնք որ չեն ուզեր բա…րելու․․ վերագտնելու մէջ …պարզապէս կը հրաժարին …մաստէն, կը նեղցնեն չարա… …սահմանները ու կը տու… …վութին չդպելով եւ միեւ… …ն գայն անարատ թողլով։ …անոնք որ օտար նորու… …երու կը դիմեն, կը շահին …ականօրէն, բայց կը վնա… …ւթեան։

…այս անել ուղղութիւն… …ն աղէկն է որ հարկ է թռուժ… …կանգնեցնել։

…ինչպէ՞ս։

…արաբար խնդիրը պար… …գայն լուծել չէ եւ մեր տիտ… …լեզուագէտներուն կը մնայ …միջոցները՝ մեր գրագէտ… …քիչ մը լեզո ական սնունդ …։ Օտար ափերու մէկ …բարձր մակարդակ ու… …ները կը սպառնան հա… …կան անօթներու օրէնքին …միայն՝ ողողել հայկական …ը ու գայն անճանաչելի …, տարբաղադրել։

Ե. Զ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

12 ՌՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆՆՈՑ ԳՈՐԳ ՄԸ

…Մէյլ» կ'իմանայ թէ …բազմաթիւ միլիո… …երեր, որոնց մէջ կը յիշ… հանրածանօթ Ֆորտ եւ …լլը, կը ջանան գնել …գորգը» որ 400 տարի …շինուած է Պարսկաստանի

…տրամադրութիւն ցոյց …վճարելու մինչեւ 100 …ոսկի։ Դեռ ոեւէ գորգի …գործ այսքան գին չէր …։ Այս գորգը որ կը պատ… …հաւաքածուներու տան մին… …պրական յեղափոխութիւ… …նցեալ յուլիսին, Լոնտոնի …ձանու հանուած էր։ Այն ա… …գին տրուած 23 հազար …որ բարձրացեր էր մինչեւ …հազարի։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

1.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թուրքիոյ մէջ կատարուած աննախընթաց փոփոխութիւններու մասին (Սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան վերացում, ֆէսի եւ փաթթոցի, վանդակի, «մէտրէսէ»ի եւ շէրիի ջնջում, կրօնի եւ պետութեան բաժանում, լատինատառ այբուբեն եայլն.):

2.— Այդ փոփոխութիւնները կը տկարացնե՞ն թէ կը զօրացնեն Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը:

3.— Եթէ կը տկարացնեն, ինչո՞ւ:

4.— Եթէ կը զօրացնեն, ի՞նչպէս:

5.— Ի՛նչ հետքեր կրնան ձգել այդ փոփոխութիւնները, բարերա՞ր թէ չարաշուք:

6.— Կրնա՞ն տեւել այս փոփոխութիւնները:

7.— Հայկական տեսակէտէն, յա՞ւ են այս փոփոխութիւնները թէ գէշ, ընդունելով որ Թուրքիան դրացի է Հայաստանին եւ մեր ոխերիմ թշնամին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — ԹԻՒ 25

1. 2.— Թուրքիոյ աննախընթաց փոփոխութիւնները իմ կարծիքով Թուրք մոլեռանդ ժողովուրդին համար, նոր աբշալոյսի մը շողերն են։ Հինգլուխ Թուրքերու զուսպ զգացումներուն այնքան ալ արժէք չունի, որովհետեւ Քէմալի շունչին տակ, կը հասնի ու կը հասուննայ նոր սերունդ մը, որուն կը պատկանի ապագան։

Քէմալ ջնջելով խալիֆայութիւնը, վերցնելով ֆէս-փաթթոցը, ազգու կոչ մըն է որ ուղղած եղաւ Թուրքերուն, նետելու ազգութիւնն ու մոլեռանդապաշտութիւնը։ Նոյնպէս պետութեան աշխարհականացման համար լատինական տառերու փոփոխութիւնը արդէն սկսած է տարածուիլ եւ քանի մը տարի յետոյ ամփականութիւնը եղած պիտի ըլլայ ժողովուրդին, անկասկած ամէնէն մեծ օգուտը պիտի ունենայ Թուրքիոյ իմացական մակարդակի բարձրացման մէջ։

3, 4, 5, 6.— Այս փոփոխութիւնները բարերար ազդեցութիւն մը կը ձգեն Թուրք ժողովուրդին վրայ եւ կը զօրացնեն Թուրքիան, եթէ անակնկալ եւ յետադիմական յեղաշրջում մը չգայ խանգարել անոնց ընթացքը։ Այդ պարագային միայն, մոլեռանդ ու մութ տարրերը կը յաջողին կասեցնել Քէմալի բարենորոգչական ճիգերը, մանաւանդ որ, քէմալական բոլոր բարենորոգումները արագօրէն յաջորդեցին իրարու եւ Թուրք ժողովուրդը որ տգէտ է, ժամանակ չէ ունեցած ցարդ անոնց վարժուելու, զանոնք իւրացնելու։ Բայց Քէմալի մականին տակ, յետադիմութիւնը ամքած ըլլալ կը թուի եւ նշան ցոյց չի տար խլրտելու։ Այնպէս որ նոր սերունդը լայն ժամանակ կը գտնէ ստանալու քաղաքակրթող դաստիարակութիւն մը եւ քանի մը տարիէն կազմելու Թուրքիոյ ուժեղացման խարիսխը։

7.— Կա՞յ Հայ մը որուն միտքը չխռովի այս հարցով։ Զօրաւոր Թուրքիա մը մեր կողքին, իր աշխարհագրական դիրքին իսկ բերումով, իր քաղաքական աշխարհակալութեան ձգտումներով անշուշտ կը վնասէ մեր դատին։ Մենք Հայերս, դժբախտաբար գէշ սովորութիւն ունինք վերէն նայելու մեր թշնամիին։ Մեր օգուտը կը պահանջէ որ բաց աչքերով նայինք թշնամիին, ու կարենանք գնահատել անոր ուժը, ըստ այնմ պատրաստուելու համար, որպէս զի օր մը, երբ ճակատագիրը մեզ դէմ դէմի դնէ, վհատեցնող անակնկալի մը առջեւ չգըտնուինք։

Ա․ Բազմունի

Անիէն

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԴՌՈՒՌՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԻՆ…

ԱՆԻԷՆ.— *Շրջանիս հայութիւնը այս տարին կ'անցընէ շատ նպաստաւոր կերպով, ո՛չ անգործութիւն եւ ո՛չ ցաւալի միջադէպ, ներքին թէ արտաքին։ Ընդհակառակն գնահատելի գործեր եւ ձեռնարկներ կան որ աչքի կը զարնեն։ Մտաւորապէս հարիւրէ աւելի քարաշէն տուներ շինուած կամ շինուելու վրայ են։ Մեր հայրենակիցները տուները կը շինեն ընդհանրապէս մէկէն երեք յարկ եւ հաստատուն։ Կը մտածեմ երեք հոգիի եւ կը հարցնեմ թէ Հայաստան պիտի չերթա՞ն։*

— Ձեզմէ շատ, գլուխս չթրջելու չափ տեղ մը ունենամ որ, իմս ըլլայ, եւ երբ պզտիկներս լաւ կամ խաղան, վրաս պռացող, հրամայող չըլլայ։

Խե՜ղճ մարդ որքան կը վախնայ օտարի լուծէն։

— Ո՞վ գիտէ թէ սակէ պիտի կրնամ երթալ մարմինս հողին յանձնած երկու մանչերս Ֆրանսահպատակ ըրած եմ, գոնէ անոնք իմ կեանքի արկածներուն մասնակից չըլլան։ Ալ հոս կը մնամ, ազատ երկիր է վերջապէս…։

—Ի՞նչ կը հարցնես, իմ շինածը երեք չորսը անցաւ. տա՛ր Աստուած որ Հայաստանի ճամբան բացուէր… ես շինելէն աւելի վարպետ եմ քանդելու։

Այո՛, այսպէս Ֆրանսայի շէն քաղաքներուն մէջ հարիւր անձ նշան տուն ի՞նչ կ'արժէ, մինչ Հայաստանի մէջ հրաշալի գիւղ մը կարելի է կազմել։ Այս տուն շինողներէն 100էն 90ը ալյատեղացի կարելի է համարել հիմակուց, որովհետեւ ո՛չ մէկ յոյս Հայաստանի ճամբաներէն…։

Այս շրջանին մէջ, եւ կարելի է ըսել ամբողջ Փարիզի հայկական շրջանին մէջ, մեծ քանակը կ'ըլլան գործարանէն ազատելու համար։ Ամէն երիտասարդ արհեստ մը սորված է կամ սորվելու ծրագիր ունի։ Բոլորն ալ կ'ուզեն ազատիլ աղտոտ գործարանէն։ Կը ճանչնամ 60 տարեկան այրի մը, որ օրական 15 ֆրանք շահելով, իր մէկ հատիկ զաւակը (16 տարեկան) տուած է տառաճարուժութեան։ Ուրիշներ կան կօշկակար, դերձակ, սափրիչ եւն.։ Մասնաւորապէս այս արհեստներու մէջ հայ երիտասարդները լաւ կը շահին իրենց ապրուստը։ Անկէ 4-5 տարի վերջը գործարանը պիտի մնան միայն 3-4 զաւակի տէր, եւ 30է վեր հայերը, որոնք մինչեւ չունին անգործ մնալու։

⁂ Հայ գաղութը համեռաշխ է, եւ միշտ անպակաս են ծնունդ, նշանտուք եւ հարսնիք. բարեբախտաբար տեղացիները մեզ մէ գժգոհելու պատճառներ չունին։ Շրջանիս մէջ եռանդուն գործունէութիւն ունէր Հ. Օ. Դ. Եռագոյն ենթակոմիտէն, որ կը պահէ «Սահակ—Մեսրոպ» գրադարանը։ Հ. Մ. Ը. Մ. եւս լաւ հիման վրայ դրուած է այս տարի։ Ուրիշ կազմակերպութիւն չկայ։ Մինչեւ այժմ դպրոցի պահանջ կար, բայց այժմ ամէն կողմ քար լռութիւն կը տիրէ։ Բոլոր փոքրիկները տեղական դպրոց կը յաճախեն…։

Արամ

ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ԳԱՆՁԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԴԷՄ

Գրեր էինք թէ՝ Պերլինի ռուս գաղթականները դատ բացեր էին պոլշեւիկներուն դէմ, որոնք Պերլինի հրապարակին վրայ կը ծախէին իրենց պատկանող, բայց գրաւուած թանկարժէք առարկաներ։

Պերլինի դատարանը մերժեց խնդրարկու գաղթականներու պահանջը, որով արգելք ըլլալ կ'ուզէին այդ առարկաներու վաճառման, հիմնուելով գերման օրէնքին վրայ, որ կ'արգիլէ գողցուած առարկաներու առուծախը։

Դատարանը կը նկատէ սակայն թէ 1.— Ռուսական գանձերը կողոպտուած ըլլան թէ ո՛չ, սեփականութիւնն եղած են սովետական հանրապետութեան, քանի որ նախկին տէրերը ընչազրկուած են. 2.— Թէ ազգայնացումը պէտք է նկատել օրինական միջոց մը, զոր ամէն պետութիւն կրնայ կիրարկել. 3.— Թէ ռուսական օրինագիծը չի ճանչնար սեփականութիւն եւ հետեւաբար խնդրարկուները չեն կըրնար նոյն իրաւունքը յաւակնիլ։

Բնականաբար գաղթականները բողոքեցին այս վճռին դէմ. բայց արդէն առարկաները վաճառուելու վրայ են։

ՄԱՀԱՑՈՒ ԿՌՈՒԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Լիոնի Le Progrès թերթին 2 նոյեմբերի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, արիւնալի կռուի մը մասին, որ մղուած է Ցէսինի մեր հայրենակիցներուն միջեւ:

Ցէսինի եւ շրջակայքի գործարանները երէկ, նոյեմբեր 1ին, փակեր էին իրենց դռները ննջեցելոց օրը պաշտօնեաներու վճարումներըստեղի ունեցերէին,խնկանցեալ շաբաթ օր ալ բանուորներուն։ Այս գործարաններուն մէջ աշխատող բազմաթիւ օտարականներ՝ ցորեկ իրիկուն կը յաճախէին, տեղին սրճարանները։

Քաղաքին ծայրերը սրճարանի մը ընդարձակ սրահին մէջ, հայկական երկու խումբեր կազմուեր էին։ Պատճառով մը, որ դեռ անծանօթ կը մնայ, բայց կը կարծուի թէ քաղաքական բնոյթ ունի, բուռն վէճ մը ծագեցաւ սըրճարանին մէջ, այս երկու խումբերուն միջեւ։

Կրարանցում մը նախատեսելով եւ վախնալով որ իր կահ կարասիներն ալ կը կոտրտուին, գինեպանը յաջողեցաւ դուրս հանել իր յաճախորդները։ Արդէն գիշերուան ժամը 11ն էր։

Բայց ճամբան, վէճը վերսկսաւ աւելի սաստկութեամբ։ Վէճին յաջորդեց ընդհանուր իրարանցում մը, որուն մասնակցեցան տասնեակ մը կռուարարներ։

Հրացաններ քաշուեցան. ատեւլի եւ դանակի հարուածներ փոխանակուեցան։ Երբ ոստիկանութիւնը լուր առաւ, կռիւն արդէն վերջացած էր. վիրաւոր կամ ոչ, կռուարարները որոնց գործին չէր գար հաշիւ տալ արդարութեան, փա՛ներ եւ անյայտացեր էին։

Սակայն անկենդան մարդ մը կը մնար ճամբուն վրայ։ Այս կռուին ընթացքին, ճակատէն սատա ցեր էր ատրճանակի փամփուշտ մը, յետոյ քարի հարուածներով ալ գանկը կոտրեր էին։ Ցակոբ Գասպարեան անունով մէկն էր, 36 տարու, գործաւոր, որ կը բնակէր Լիոն, 255, Քէրէքի փողոց։ Ինքնաշարժի մը մէջ դրուեցաւ եւ արագօրէն փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։ Փամփուշտին պատճառած վէրքը, ծանր չէ. կարելի եղաւ դիւրաւ դուրս հանել փամփուշտը։ Բայց ընդհակառակն, գանկին միւս վէրքերը աւելի վտանգաւոր են։

Ոստիկանապետը գնաց հիւանդանոց իր քարտուղարին հետ, բայց չկրցաւ հարցաքննել վիրաւոր Հայը՝ Առտուն, ժամը 2ին, անոր վիճակը յուսահատական կը թուէր։

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ քննութիւնները։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կը նախատեսուին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԷՆ

Մարսէյլի Ազգային Վարչութիւնը, 16 հոկտեմբերին Կրօնական Ժողովոյ հետ խառն նիստ գումարելով — որուն ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Գազազեան սրբազան — ի մասնաւորի նկատի առաւ Առաջնորդ սրբազան հօր ամբաստանագիրը՝ Տ. Գէորգ քահանայ Նիզամեանի դէմ, անոր դէպի իր հոգեւոր կոչումին եւ պարտականութեանց գլխովին հակառակ յանախակի ունեցած թերացումներուն եւ ըմբոստացումի պարագաներու մասին։

Եւ, նկատելով որ Նիզամեան քահանայի հոգեւոր եւ ազգային իշխանութեանց եւ պաշտօնական մարմիններու դէմ այս վերջի ըմբոստացումներն ու անկարգապահ ընթացքը, ու նաեւ ժողովրդեան մէջ յառաջ բերած գայթակղութիւններն ու անուանարկիչ հրատարակութիւնները, կրկնութիւններ են, քանի որ՝ 1925 յունուար 2ին եւս Ազգային իշխանութեանց կողմէ ան ըմբոստացումի եւ բազմաթիւ զեղծումներու մէջ ամբաստանուած է որոնց համար արդէն պատժուած էր, սակայն ցարդ անուղղայ մնացած է, ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ որոշեց Տ. Գէորգ քահանայ Նիզամեան ԻՍՊԱՌ դադրեցնել քահանայագործելէ Մարսէյլի եւ շրջակայից մէջ յօրինակ այլոց։

Իսկ անսաստելու պարագային, հոգեւոր պատժի կարգադրութիւնն յանձնեց Առաջնորդ սրբազան հօր վերջնական տնօրինութեան։

(Կնիք)

Մարսէյլ 26 հոկտ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

CONTES, LÉGENDES ET EPOPÉES POPULAIRES D'ARMÉNIE. I. CONTES. Traduits ou adaptés de l'arménien par Frédéric MACLER, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 13 Rue Jacob, Paris (VI). 1928, Թիւ 161. Prix : 30 frs.:

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

Մ Ո Խ Ի Ր Ը

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

…յրը նիւթապէս արարածի …տուողը չէ, վայրկենական …քի մը պտուղը, որ յետոյ …փողոցին մէջ գիրկը խար… …գիպուածին, որ ծնեցնել սը… …Ոչ, այդ կինը մայրը չէր, …մը չէր, նոյն իսկ անգիտակ… …պրտականութիւն մը չունէր …կան, թերեւս սխալները …գիմանելու իրաւունք չունէր, …գոհողութիւն ընելու պար… …չէր։

…մայրը կրնար ըլլալ Տա… …, Կրացիան, նոյն իսկ Օբի… …Լաւվառան, հարբածուհի …, ամէնն ալ՝ բացի թշուա… …արարածէն որ առջեւն էր։

…Լաւ պիտի ըլլար եթէ Կրացիայի խորհուրդին հետեւէի եւ չզբաղէի այս կնոջմով, մտածեց։ —Լաւ պիտի ըլլայ եթէ իր ճամբան շարունակէ, իմ ինչո՞ւս պէտք։ Ոչ, ո՛չ, հետաքրքրուելու չեմ։

Ոլի շարունակաբար կուլար։

—Վերջացուցէք լալերնիդ, ըսաւ պաղութեամբ եւ որովհետեւ աւելի սաստիկ լալ սկսաւ, նշան ըրաւ պառաւին որ մխիթարէ եւ լռեցնէ։

— Չե՞ս տեսներ որ կը վախնայ, ըսաւ պառաւը Անանիայի մօտէն անցնելով.— Չեռքն Ոլիի ուսին զարնելով, ըսաւ. Ձեր բանէ աղջի՛կս, քաջ եղիր. համբերէ, անցուտ է լալ, որդիդ քեզ պիտի չլափէ, քու ցաւդ է վերջապէս քիչ մը սուրճ առ, յետոյ կը խօսինք։ Ջուակս դուն ալ դուրս գնայ, վերջը աւելի լաւ կը պատճառաբանես, գնա՛ գոհարս։

Անանիա չշարժեցաւ. բայց Ոլի հանդարտեցաւ քիչ մը եւ երբ Կրացիա սուրճ բերաւ, գոգգոջուն ձեռքերով առաւ գաւաթը, խմեց անյագօրէն, շուրջը նայեցաւ սարսափահար, կասկածոտ։ Ոլի շատ կը սիրէր սուրճը նման Սարտենիացի բոլոր կիներուն։ Անանիա ալ ժառանգած էր այս կիրքը. մօրը կը նայէր կատարելապէս ինքզինք գտնելով։ Իրեն կը թուէր որ գիմացի կինը վայրի եւ երկչոտ անասուն մըն էր, խաղող կրծող նապաստակ մը՝ ուտելիքէն ուրախացած, բռնուելու վտանգէն վախկոտ։

—Դեռ կ'ուզե՞ս, հարցուց Կրացիա ծռելով եւ Ոլիին խօսելով միայն, երբ թէ աղջնակի մը խօսէր։— Այո՛, ո՛չ, եթէ դեռ ուզես, կ'ըսէ՛ ինծի։ Հոս տուր գաւաթը, եւ եկուր լուա՛ աչքերդ, հանդարտէ աղջիկս, հասկցա՞ր։

Ոլի պառաւին օգնութեամբ ոտք ելաւ եւ գնաց դաշտինառջեւ, ուրկէ կը լուացուէր20 տարիառաջ։ Մաքրեց գաւաթը, լուացուեցաւ, յետոյ սրբուեցաւ պատռուած գոգնոցով։ Շրթունքները կը դողային, հեծկլտուքը դեռ կուրծքը կը յըլցէր, կարմրած եւ շրջանակաւոր աչքերը կը խուսափէին Անանիայի դուրս ակնարկէն։

Ցնծնելով ծակոտկէն գոգնոցը, Անանիա կը մտածէր.

— Փութով զգեստ մը շինելու է։ 60 լիր ունիմ գրպանս, որոնք ՝նուորայի մէջ տուած գասերէս շահեր եմ։ Որքան լաւ ըրեր եմ այդ դասերը տալով։ Գիրքեր պիտի ծախեմ… Հարկ է որ զուլպայ, զգեստ ճարեմ։ Անշուշտ անօթի ալ է…

Կրացիա գրեթէ գուշակելով Անանիային մտածումը՝ըսաւ Ոլիին.

— Անօթի՞ ես։ Եթէ անօթի ես ըսէ՛, մի՛ ամչնար, ամչցողը կը տանջուի։ Անօթի՞ ես, ո՞չ։

— Ո՛չ, պատասխանեց Ոլի խռպոտ ձայնով մը։

Անանիա խռովեցաւ այդ ձայնը լսելով։ Նոյն ձայնն էր, այո՛ հեռաւոր ձայնը, մօր ձայնը։ Այո՛ այդ կինը «մայրն» էր, «մայրը» միակ, իրական մայրը։ Իր միսէն միս էր, հիւանդ անդամը, փըտած անդամը, որ կը տանջէր զինք բայց անկէ չէր կրնար բաժնուիլ առանց կեանքէն հրաժարելու։

—Լաւ, նստէ հոս, ըսաւ Կրացիա, երկու աթոռ մօտեցուց եւ հրաւիրեց մայր ու որդի իրարու մօտ նստելու։ Նստեցէք հոս եւ խօսեցէք…

Նստեցուց Ոլին. կ'ուզէր Անանիան ալ նստեցնել, բայց յանկարծական ցնցումով մը գոչեց.

— Թո՛ղ տա՛ր զիս, երախայ մը չեմ ըսի ձեզի։ Արդէն խօսելիք չմնաց, ըսաւ խոհանոցին մէջ վեր վար պտտելով։ Ըսելիքս ըսի։ Հոս պիտի մնայ մինչեւ որ կարգադրեմ գործերս. հիմա գնելու է կօշիկ եւ զգեստ… դրամը կուտամ… այս մասին վերջը կը խօսինք… Ցետոյ ձայնը բարձրացնելով, հասկցնելու համար թէ Ոլին կ'ուզէր խօսքը,— Դուն ի՞նչ կ'ըսես։

Ոլի չպատասխանեց կարծելով որ պառաւին հետ կը խօսի։

— Լսեցի՞ր, ըսաւ Կրացիա քաղցր ձայնով մը։ — Ի՞նչ կը պատասխանես։

— Ե՞ս, ըսաւ Ոլի ցած ձայնով։

— Այո՛, դո՛ւն։

— Ես… ոչինչ։

— Պարտքունի՞ս, հարցուց Անանիա։

— Ո՛չ։

— Ցնակին տիրո՞ջն ալ։

— Ո՛չ, ինչ որ ունէի առին։

— Ի՞նչ ունէիր։

— Շապիկիս արծաթէ կոճակները, կօշիկներս եւ 12 լիր։

— Ի՞նչ ունիս հիմա։

— Ոչինչ, ամբողջ ունեցածս վրաս է, ըսաւ գոգնոցին դպելով։ Ոլիի ձայնը խուլ էր։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՉԵԹՈՒՄ

Իրաքի Խորհրդարանին բացումը

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Իրաքի Խորհրդարանը բացուեցաւ ուրբաթ օր։ Ֆէյսալ Թագաւորը իր գահաճառին մէջ բսաւ թէ օտար պետութեանց հետ իր յարաբերութիւնները կը շարունակուին բարեկամական ըլլալ եւ թէ իր զինակիցը Անգլիոյ հետ կատարելապէս համաձայն է։ Անգլեւիրաքեան դաշնագրին վրայ աւելցուելիք ելմտական եւ զինուորական համաձայնութեանց մասին ստացուած են Անգլիոյ նոր առաջարկները։ Այժմ բանակցութիւններ սկսուած են եւ հիմնական կարգ մը խնդիրներու մասին համաձայնելէ յետոյ չպիտի ուշանայ երկու համաձայնագրերու ստորագրութիւնը։

Ակնարկելով Ճէտտէի խորհրդաժողովին, Թագաւորը բսաւ թէ իր կառավարութիւնը դեռ կ'աշխատի խաղաղ միջոցներով կարգադրել Վահապիներու հետ սահմանային վէճերը։ Երկրին մէջ ապահովութիւն կը տիրէ. այդ պատճառով ալ ելմտական կացութիւնը գոհացուցիչ կերպով զարգացած է և հասոյթները աւելցած։Մեծ յառաջդիմութիւն տեսնուած էերկրագործութեան, մանաւանդ բամպակամշակութեան մէջ։ Բացուած են նոր ճամբաներ եւ հեռագրագիծեր։

.·. Հնդիկ զինուորներու վերջին զօրագունդն ալ մեկնեցաւ անցեալ օր Միջագետքէն։ Ներկայիս ո'չ մէկ անգլիական զինուոր կը մնայ Իրաքի հողին վրայ, բացի օդանաւորդներէ։ Ասկէ զատ կան ասորի կամաւոր զինուորներ, որոնց ծախքը կը հոգայ անգլիական կառավարութիւնը։ Այս կամաւորներու թիւն ալ վերջերս շատ պակսեցաւ, երբ անոնց կեդրոնը Մուսուլէն Պաղտատ փոխադրուեցաւ։

Արաբ եւ Հրեայ դէմ դէմի

Երուսաղէմէն Թայմզի կը հեռագրեն.—

Հինգշաբթի օրուան իսլամական համաժողովին ներկայ եղան 600 հոգի, որոնց կարգին նաեւ պատուիրակութիւններ Անդրյորդանանէ, Դամասկոսէ և Պէյրութէ։ Համակրական հեռագիրներ ստացուեցան Եգիպտոսի իսլամներէն։

Որոշուեցաւ դէմ դնել հրէական յարձակումներուն՝ իսլամ երկիրներու մէջ ընդարձակ պրոպագանդա մը մղելով Հրեաներուն դէմ։ Նոյնպէս որոշուեցաւ տեղեկագիրներ ղրկել Ազգերու Դաշնակցութեան, հոգատար պետութեան և տեղական կառավարութեան։ Ասկէ զատ պիտի ստեղծուի Իսլամական Տիեզերական Ընկերութիւն մը, Սուրբ երկրի իսլամներուն շահերը պաշտպանելու համար։

Նոյեմբեր 1ը Պալֆուրի ծանօթ յայտարարութեան («Հրէական օջախ»ի մասին) 11րդ. տարեդարձն ըլլալով, ոստիկանութիւնը նախազգուշական միջոցներ ձեռք առաւ՝ անկարգութեանց տեղի չտալու համար։

Ֆրանսական վէճը կարգադրուած

Ինչպէս կը յիշուի, ֆրանսական «Լոթիւս» շոգենաւը երկու տարի առաջ Տարտանէլի առջեւ ընկղմած էր թրքական «Պօզ Քուրտ» ածխաբարձ նաւը։ Թուրքերը Պոլսոյ մէջ բանտարկեցին ֆրանսացի նաւապետ Տըմօնը եւ տուգանք պահանջեցին։ Ի վերջոյ խնդիրը հանուեցաւ Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին առջեւ, որ իրաւունք տուաւ Թուրքերուն։

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ թուրք եւ ֆրանսական շոգենաւային ընկերութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է՝ խնդիրը բարեկամաբար կարգադրելու համար։ Ֆրանսական ընկերութիւնը 250,000 ֆրանք պիտի վճարէ թուրք ընկերութեան, իբրեւ վնասուց հատուցում։

Նոր երկաթուղագծի բացում Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ կիրակի պաշտօնապէս բացուեցաւ Ֆիլիպէ - Սթանիմաքա երկաթուղագիծը հանդիսաւոր արարողութեամբ մը, որուն ներկայ էին Թագաւորը, վարչապետը, հաղորդակցութեանց նախարարը, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ և ժողովուրդէն մեծ բազմութիւն մը։ Թագաւորը եւ պաշտօնական անձերը Ֆիլիպէի մէջ նստան առաջին կառախումբը եւ գացին Սթանիմաքա։

Նոր երկաթուղի Անատօլուի մէջ

Մուսթաֆա Քէմալ Ազգ. Մեծ Ժողովի իր բացման ճառին մէջ ըսաւ թէ յառաջիկայ տարի 500 քիլոմեթր երկարութեամբ նոր երկաթուղագիծեր պիտի բացուին՝ դէպի Տիարպէքիր և այլ ուղղութեամբ։ Աւելցուց թէ նոյնպէս եկած է ժամանակը զբաղելու Սվազ - Էրզրում գիծով։

Ակնարկելով նոր այբուբենին, բսաւ թէ լատինական գիրերու ընդունումը ինքնին կը կազմէ կարեւոր փուլ մը՝ յառաջդիմութեան համար երկրին մղած պայքարին մէջ։ Շեշտեց թէ զարգացած իւրաքանչիւր անհատի պարտականութիւնն է կարդալ - գրել սորվեցնել բոլոր անուսներուն։

Եգիպտացի իշխանուհի մը սպաննուած

Կիրակի օր, Վիեննայի Նուագահանդէսներու սրահին մէջ, Աւստրիոյ նախկին բանակի հարիւրապետ Պարոն Ֆէլիքս Կարթներ Մախթէնհոս սպաննեց եգիպտացի իշխանուհի Մունէպը, որ աղջիկն է նախկին ելմտական նախարար Մունէպ փաշայի։ Մարդասպանը 48 տարեկան է եւ փոթորկալի կեանք մը անցուցած է։ Երկու անգամ ամուսնացած է. հայր է չորս զաւակներու։ Առաջին անգամ ամուսնութիւնը խզած էր, ամերիկացի հարուստ գործարանատիրոջ մը այրին առնելու համար. երկրորդ անգամ ալ, քանի մը ամսուան ամուսնութենէն յետոյ, ուզեց կարգուիլ Մունէպ իշխանուհիին հետ, որ զրգռիչ մանկամարդուհի մըն է, 30 տարեկան, եւ որուն ծնողքը կալուած մը ունին Վիեննայի մէջ։

Հարիւրապետը վերջերս ճամբուած էր իր սիրականին հօրը կողմէ, իսկ իշխանուհին կ'ուզէր ամուսնանալ թուրք իշխանի մը հետ։ Նուագահանդէսներու սրահին մէջ, վերջին տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ երկու սիրահարներուն միջեւ եւ իշխանուհին մերժեց Պարոնին առաջարկը։ Ու մինչ դէպի սրահ կ'երթար, սպան հինգ անգամ պարպեց ատրճանակը եւ գետին փռեց զայն, կուրծքէն և վիզէն վիրաւոր։ Ընդհանուր խուճապին մէջ, մարդասպանը սանդուղներուն վրայ բարձրանալով, կը պոռար, «Բռնեցէ՛ք ոճրագործը»։ Բայց երկու հոգի չխարուեցան այս խնդրէն, իր վրայ խոյացան եւ ոստիկանութեան յանձնեցին։ Պարոնը խոստովանեցաւ թէ նախանձէն մղուած գործեր էր այս ոճիրը։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Դրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ 10 Նոյեմբ. Եր. երեկոյ ժամը 8.30ին,՝84 Rue Chape, Պօն Թէաթրի մէջ Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակաւեան, Գ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ վալանսի մէջ Նոյեմբեր 17ին, իսկ վիէնի մէջ՝ Նոյեմբեր 18ին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ երեկոն այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։ Կը խօսի՝ Գ. Ա. Զօպանեան։ Նիւթ՝ մեր բանաստեղծները (Դուրեան, Պէշիկթաշլեան, Մեծարենց եւ Տէրեան)։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԱՆԱՄԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9—10 տաղաչափութիւն (Մ. Տէրպէտէրեան), 10—11 ընդհ. ազգ. պատմութիւն (Մ. Նաթանեան)։ Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ 3—5 Հայերէն (Մ. Նաթանեան)։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է հրապարակ հանել նոր տարուան աթիւ պատի օրացոյցներ գեղարուեստական ճաշակով, ի նպաստ Կարմիր Խաչի մանուկներու պաշտպանութեան գործին։ Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն որ այս տարի Կարմիր Խաչի թողուն այս ձեռնարկը։

(Կնիք

ԹԱՏԵՐ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Արեւմ. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաժողովին կողմէ։ Կը մասնակցի Գ. Մ. Մարութեան, 24 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝

ՁԱՐ ՈԳԻՆ

Տոմսերը կը ծախուին բոլոր հայ ճաշարաններուն եւ նպարավաճառներուն քով, իսկ ներկայացման օրը կիշէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Օննիկ եւ Մարի Անճարեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Էնզարէցի Յօրէճ Անճարեան (34 տարեկան), որ ընդհանուր պատերազմին անյայտացած է։ Իմացնել՝ Օ. Անճարեանի, 3 Rue des Enfants Abandonnés, Marseille.

— կը փնտռեմ կարապետ Սուքիասեան (որդին՝ Սկիւտար Ս. կարապետ եկեղեցւոյ քահանայ հանգուցեալ Ղեւոնդ Տէր Սուքիասեանի) որ 16 տարիէ ի վեր Ֆրանսա կը գտնուի։ Լուր ունեցողներէն կը խնդ.ուի տեղեկացնել Թերթիս գրաշարներէն՝ Հրանդ Սրապեանի։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սանըլը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

—կը փնտռուի Թոփալեան Յակոբ Ատիեամանցի, հայրը կարապետ, մայրը Խաչխաթուն։ Հալէպէն փոխադրուած է Պոլիս եւ յետոյ Յունաստան։ Կը կարծուի թէ այժմ եկած է Մարսէյլ։ գրել՝ Near East Relief 15 Bd. des Italiens Paris.

—կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Քէլէճեան (33-35տարեկան), որ Պէյրութի մէջ փռապան էր։ Մօտաւորապէս 2 տարի առաջ եկած է Ֆրանսա։ Գրել՝ Near East Relief 15 Bd.des Italiens Paris.

— Հայկական մեծ եղեռնէն ի վեր կորսնցուցած եմ երկու քոյրերս Սեբաստիոյ Տուչասար գիւղէն Պերիկ 24, Կիւլիզար 16 տարեկան։ վերջերս տեսնուած են Սուրիոյ շրջանը։ Իմացնել՝ Sukias Keusseian կամ Kahouedjian, 3 Rue Aristide Bergès. Lançey Isère. France.

Նուէր յուր տուողին։

— Քէմախի Վերի Բաղառիճ գիւղէն Գ. Գ. Քերովբէ եւ Գրիգոր Պօլօեան եղբայրներ, որոնք 1907ին Երզնկա գաղթած էին, կը փնտռեն իրենց ընտանիքին հետեւեալ անդամները, որոնց հետքը կորսնցուցած են 1915ի Մեծ Եղեռնէն ի վեր.— Շաւարշ (այժմ պէտք է ըլլայ 22 տարեկան), Մաքրուհի (26-27), Համբարձում (17), հօր անուն Քերովբէ, մօր՝ Մարիամ՝ մեծմայրը Կ..... (16), Սեպուհ (14), հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Նոյնպէս իրենց եղբայրը՝ Աշոտ (24 տարեկան)։ Յունաստանի, Սուրիոյ եւ ուրիշ տեղերու որբանոցները ըլլալ կը կարծուին։

Լուր տուողին 100 ֆրանք, որբանոցին ալ 1000 ֆրանք նուէր։ Գրել՝ Haroutunian Frères, 34 Rue Commandant Provost, Casablanca, Maroc.

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շոմօնէն քառէ, կամ կառ. տը լ'Էսթի եւ կառ. տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Գործ կը փնտռէ փորձառու

եւ վարպետ դերձակ մը վարժ ամէն տեսակ հագուստներ կարելու, ձեւելու եւ փորձերը ընելու։ Դիմել՝ Ն. Շիրինեանի Hôtel Sénat, 7 Rue Tournon. Մէթրօ՝ Օտէօն.

Ծախու է կահաւորուած-մաքուր երկյարկանի սրճարան-ճաշարան մը

6 կտորէ բաղկացեալ (2 սենեակ, սրահ եւայլն)։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ A. Koumrouyan, Restaurant Azadamart, Rue Grammont. Pont-de-Cheruy (Isère).

ՎԱՐՁՈՒ Է

Օդասուն և կահաւորուած սենեակ մը, ամուրի մէկ կամ երկու անձի համար Պաւա Քօլոնպի կայարանին մօտ։ Դիւրամատչելի գին։ Դիմել՝ Գ. Մելքոնեանի 3bis Rue Ferrand, BoisColombes.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

7 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 797 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔՆՆԱԿԱՆ ԱՉՔՈՎ

...ական հարցարանի, ինչպէս առ հասարակ Մ. Քէմալի ...րած փոփոխութեանց առթիւ, մեր գլխաւոր նպատակը ...ց վարժեցնել քննական աչքով նայելու։ Մէկգի դրած՝ ...ախակալ կարծիքներն ու տրամադրութիւնները։

...ութ «Ցառաջ»ի թելադրութեան վրայ չէ որ գրի կ՚առ... ...պատասխանները, այնքան այլազան՝ իրենց դատումնե... ...ազրակացութիւններով։

...ս հարցի մասին խօսած ատեն, մենք յաճախ կը գործա... ...ացատրութիւն մը, —«Թանե՛ր մը տեղի կ՚ունենան Թուր... ...ի»։

...ետաք»ի խմբագիրները կրնան չհասկնալ այս խօսքին ... Բայց անոնք որ կարմիր գիծէն դուրս կը գտնուին, ...վարար կ՚ըմբռնեն այդ մէկ նախադասութեան բովան... ...թիւնը։

...ւթ, ամէնուն աչքին առջեւ է եղածը, եւ մեր վերապա... ...երը կամ ժխտական վճիռները ոչինչ կրնան փոխել անո... ...իրականութենէն։

...ն, այսքանը միայն ընդունինք, խոստովանինք որ «բա... ...մը տեղի կ՚ունենան» — գործածենք նուազագոյն չափը — ...ն վէճի տեղի չի մնար։

...իայն թէ, այս պարզ հարցին առթիւ ալ շփոթութիւն կը ...միտքերու մէջ։

...եր, համայնավարներն են որ, տարօրինակ յամառու... ...մը ամէն կապ խզուած կը գտնեն երէկուան եւ այ... ...ն Թուրքիոյ միջեւ, եւ ամէն ինչ կը ներկայացնեն վար... ...անկեղծ եւ օրինակելի։

...մնաւոր քաղաքականութի՞ւն է այս, թէ տգիտութիւն։ ...ն շատ վերջինը։ Մասնաւորապէս Երեւանցիները բան... ...ած են այս խնդիրն ալ դարձնել դրամագլուխ՝ հակա... ...ցական կիրքերը յագեցնելու։ Անոնց համար, ոչ Թուրք ...ութիւնը, ոչ ալ Թուրք ժողովուրդը թշնամի չեն հայու... ...եւ Հայաստանի։ Եւ եթէ երբեք թշնամութիւն ըրին ու ... կատարեցին, ատոր մէջ հաւասարապէս պատասխա... ...են և՛ միջազգային աշխարհակալները, եւ՛ Հ. Յ. Դաշ... ...ութիւնը կամ ազգայնական կուսակցութիւնները։

...արիզի «Երեւանը» չէ՞ր որ, դեռ այս տարի Ապրիլ 11/27ի ...եղարծին առթիւ, կը յայտարարէր հրապարակաւ.

— «Ախտախնդիր երկու կուսակցութիւններ, իթթիհատը եւ ...ակցութիւնը, կանգնած էին դէմ դիմաց։

Ապրիլեան եղերերգութիւնը մէկ դրուագն է այս մահա... ...պայքարին։ Ընկէ յետոյ, պատերազմի ընթացքին, այս երկու ...նասէր» կուսակցութիւնները գիրար գերազանցեցին վայրա... ...ան մէջ, գիրար «մաքրագործեցին» կազմակերպուած կո... ...ներով եւ Թալաններով (26 ապրիլ)։

...ագիր այս այլասերածներով՝ կը նշանակէ ջուրը պառէն ...ել, կամ ծեծել սանդին մէջ։

...արբեր մեկնակէտէ մը ճամբայ ելլելով, մեր մէջ ալ գտա ...րդիկ ամէն ինչ փոխուած, կատարելութեա՛ն հասած կը ...Թուրքիոյ մէջ։ Մէկ ծայրայեղութենէն միւսը։ Մէկուն ...ր — Թուրքը մարդ չըլլար, ամէն ինչ պիտի վերջանայ ...Քէմալի մահով։ Միւսին պատգամը, — Թուրքը բարե... ...ամուր եւ անմրցելի ուժ մը դարձեր է ամէն ճակատի ...պետական, քաղաքական, զինուորական, ելմտական, ...րական, կրթական, գրական,— շարեցէք ինչ որ կ՚ուզէք։ ...ուրքերը իրենք անգամ այսքան լաւատես չեն։ Եթէ կ՚ըն... ...է որ արդի Թուրքիոյ իրական վիճակին հարիւրին տասը ...լոյս աշխարհ կը տեսնէ, այդ մէկ տասներորդն անգամ ...կան է պնդելու, թէ Մ. Քէմալ կ՚իշխէ աւերակներու ...նատուզութեան եւ խարխուլ խարիսխներու վրայ։

...այսօրուան Թուրքիան ալ իր հետ կը պատցնէ օսմ. կայս... ...ն փտութեան բոլոր սաղմերը, Թուրք պետական կարգու... ...դասական ախտերը, — ծուլութենէն, հեզգութենէն, ան... ...ութենէն, տնտեսական քայքայումէն, հիւանդութիւն... ...ներքին դաւերու, գեղծումի եւ կաշառքի սանձար... ...մոլութիւններէն մինչեւ միւս բոլոր Թրքական «առա... ...թիւնները»։ Ծովային գործավար Իհսան պէյը կաշառա... ...թեան համար չէր որ պատժուեցաւ, այլ պարզապէս անոր ...որ կը սպառնար մէջտեղ հանել ուրիշ աղտեր, բուն կա... ...երներն ու գեղծարարները, սկսելով վարչապետ Ըսմէթ ...էն եւ Գըլըճ Ալիէն։ Ավունտուք զատէն Իբրանոսեանի ...ն ժառանգորդն էր, եւ յատկապէս հովանաւորուած՝ կա... ...ութեան կողմէ։ Բայց ոչ իսկ երեք տարի կրցաւ դիմանալ ...կ պետութենէն ստացած խոշոր վարկերուն։ Միայն ...Փաշա մէկու կէս միլիոն ոսկի յանձնած էր իր պա... ...նատուութեամբ, առանց դահլիճին կամ ո՛ր եւ է ժողովի ...ւը առնելու։ Միեւնոյն ատեն կը հրամայէր դրամատուն... ..., որ ուզածին չափ վարկ բանան։ Բայց Թուրք վաճա... ...ը մնանկացաւ խայտառակօրէն, եւ մինչ գոնէ 100ին 40 ...եյարդար կը նախատեսուէր, 100ին 10 ալ չկրցաւ տալ։ ...արելի է այս կարգի հազարաւոր փաստեր յիշել, ոչ թէ ...ւոր մխիթարութիւնը, այլ իրականութիւնը ճիշտ, ...ւյօրէն դատելու համար։ Եւ ոչ թէ մէկ աղբիւրէ, կամ ...կան թերթերէն թարգմանելով, այլ բուն իսկ աղբիւրէն։ ...րկ դատեցինք այս կէտերն ալ մատնանշել, միշտ միեւ... ...մտահոգութեամբ,— քննական աչքով դատել ինչ որ ...ի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Երեւան» կը բարբառի (31 հոկտ.).

— «Բարեգործականի ընդհանուր ժողովը՝ ձեռնպահութեամբ ծանօթ երկու անդամներու՝ որոշեր է ձեւակերպել իր գործունէութեան ասպարէզը։ Մինչեւ այս վերջին ընդհանուր ժողովը, հիմնական կանոնագրին Ա. յօդուածը Արեւելեան նահանգներուն օգնութիւն ցոյց տալու խնդիրը կը շեշտէր։ Բայց կանոնագրին մատնանշած Արեւելեան նահանգներուն մէջ հայ ազգաբնակութիւն գոյութիւն չունի այլեւս։ Հետեւապէս ձեւական հակասութիւն պիտի ըլլար ունենալ գործունէութեան այլ ասպարէզ եւ, սակայն, պահպանել հին կանոնագիրը։

Իսկ Բարեգործականի ընդհանուր ժողովը ի՞նչ ձեւով փորձեր է լուծել այս հակասութիւնը։ Անիկա Արեւելեան նահանգները փոխարիներ է «հայ ժողովուրդ եւ իր հայրենիք» բանաձեւով, առանց պարզաբանելու թէ՝ ո՞րն է այն հայրենիքը, որու օգնութեան գործին Բարեգործականի ընդհանուր ժողովը կ՚ուզէ իր գործունէութեան մէկ մասը։

Ի հարկէ, եւրոպական պետութիւններու նախարարութեանց դռներուն հաճոյանալ ցանկացող պարոնայք գոհարավաճառներն ու աղաները այնքան երկչոտ են, որ կը խուսափին Խ. Հայաստան բառերն արտասանելէ, ո՜ւր մնաց թէ՝ կանոնագրին մէջ մտցնեն։

Բաւակա՛ն է, որքան Բարեգործականի պարոնները տարիներու ընթացքին խաբեցին իրենց հիմնարկութեան զանգուածները եւ նոյնիսկ անոնց վզին՝ ազատախութիւն կ՚ընեն՝ մէկ կողմէ սիրաշահելով խլրեցիւթեանները, միւս կողմէ՝ «անմեղօրէն» բարեկամ ձեւանալով երկրի մը, որուն անունն անգամ կը խուսափին տալ։

Բաւակա՛ն է, որքան այդ պարոնայք լրվանթէններ մաւթ խաղեր խաղացին։ Խ. Հայաստան ո՛չ մէկ պէտք ունի ատոնց «համակրական զգացումներուն»։ Անիկա հայրենիքն է աշխատաւոր տարրերու, որոնց պարտականութիւնը պիտի ըլլայ առնել իրենց ձեռքը ղեկավարութիւնն այն կազմակերպութեան, որու անդամներուն երեք քառորդը իրենք կը կազմեն։

Բարեգործականի ղեկավարութիւնը նոր ուժերով թարմացնելու խնդիրն արդէն հրամայական պահանջ դարձած է։ Այլեւս այդ ղեկավարութիւնն անկարող է բաւարարել իր իսկ ծոցին մէջ գտնուող լայն խաւերու տրամադրութիւններն ու ձգտումները։ Իսկ այդ խաւերու տրամադրութիւնն է փոխել այդ հաստատութեան ազդակներ ընոյթը, աւելի տեմոքրատիկ դարձնել զայն եւ աւելի յստակ անոր գործունէութեան դիմագիծը թէ՛ գաղութներու եւ թէ Հայաստանի մէջ։»

ՎՐԻՊԱԿ. — Կիրակի օր, վաղամեռիկ բանաստեղծ Տիգրան Աչեմեանի ոտանաւորին տակ Թուական դրուած է 1925. պիտի ըլլայ 1915.

Երէկուան խմբագրականին մէջ, «1922ին, Մուշի մէջ».պիտի ըլլայ 1912ին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Երէկ առաւօտ, Խորհրդարանին բացումէն առաջ նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, նախագահութեամբ Գ. Տումէրկի։ Արմատական - Ընկերվարականներու Անժէի համաժողովը վերջին պահուն դատապարտած ըլլալով «ազգային միութեան» քաղաքականութիւնը, որուն ուժ կուտային աւելի քան երկու տարիէ ի վեր, արմատական - ընկերվարական չորս նախարարները՝ Էրիօ, Սարօ, Քէօյլ և Փէրիէ՝ բնականաբար այլեւս չպիտի կրնային շարունակել մաս կազմել Փուանքարէի «ազգային միութեան» դահլիճին, ուստի Խորհրդարանի բացումէն առաջ նախարարական տագնապ մը առաջ բերելով։

Երէկ առաւօտ կանուխ Էրիօ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փուանքարէի հետ։ Ժամը 9ին չորս արմատական նախարարները գումարուեցան ներքին նախարար Ալպէր Սարոյի մօտ եւ կացութիւնը քննելէ վերջ, որոշեցին հրաժարիլ։ Անմիջապէս խմբագրեցին հրաժարագիր մը եւ ղրկեցին Փուանքարէի, Էլիզէի պալատը, ուր ժամը 9.30էն ի վեր նիստ կը գումարէր նախարարական խորհուրդը։ Ջանքեր եղան համոզելու համար չորս նախարարները որ ետ առնեն իրենց հրաժարականը։ Նախարարական խորհուրդը մինչեւ կէսօր խորհրդակցեցաւ հրաժարագրին վրայ. ի վերջոյ ուրիշ ելք չգտնուելով, Փուանքարէ Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։ Փուանքարէ իշխանութեան գլուխ եկած է 23 Յուլիս 1926ին։

Քաղաքական կարեւոր շաբաթ մը

Ներկայ շաբաթը կոչուած է քաղաքական մեծ դեր մը խաղալ միջազգային կեանքի մէջ։

Շաբաթը սկսաւ Ռումանիոյ դահլիճին հրաժարումով։ Յետոյ շաբթուս սկիզբը տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համաժողովը, որուն մէջ տրուած որոշումները ճակատագրական եղան Փուանքարէի դահլիճին համար։ Մասնաւորապէս պատմական օր ըլլալու սահմանուած է Նոյեմբեր 6ը, որովհետեւ, երէկ է որ կատարուեցաւ Ամերիկայի նախագահական ընտրութիւնը։ Նոյնպէս երէկ վերաբացուեցան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ Խորհրդարանները։ Ու երէկ է որ հրաժարեցաւ Փուանքարէի դահլիճը։

Բոլոր այս դէպքերը մեծ ազդեցութիւն գործեցին սակարանին վրայ, ուր զանազան արժեթուղթերու անկումը կը շարունակուի։

Զինուորցու Հայերը կրնա՞ն դառնալ

Ժամանակ դարձեալ «զգայացունց» լուր մը կուտայ։ Փրիւսէլի իր թղթակցէն ստացած է նամակ մը, որուն մէջ կ՚ըսուի (1 Նոյեմբեր).

«Տեղւոյս Թուրք դեսպանը նամակ մը ղրկեց Թրքահպատակ ծանօթ հայ երիտասարդի մը և դեսպանատուն հրաւիրեց զայն։ Դեսպանը այնտեղ ըսաւ հայ երիտասարդին. «Իբրև Թրքահպատակ, պէտք է որ Պոլիս երթաք ձեր զինուորական պարտականութիւնը կատարելու համար»։

Երիտասարդը պատասխանեց. «Պատրաստ եմ երթալու և իմ հայրենասիրական պարտականութիւնս կատարելու, բայց չեմ կրնար, որովհետեւ օտար անցագիրով եկած եմ և ինծի Պոլիս ոտք կոխելու արտօնութիւն չեն տար»։

Դեսպանը ըսաւ. «Հրահանգ եկած է մեզի։ Անոնք որ զինուորական տարիք ունին, կրնան Պոլիս երթալ և մենք պատրաստ ենք հիմակ իսկ անցագիր տալ ամէնուն։ Ըսէք զինուորական տարիք ունեցող բոլոր հայ երիտասարդներուն որպէսզի հոս գան, անցագիր առնեն և Թուրքիա դառնան, իրենց զինուորական պարտականութիւնը կատարելու համար»։

Սմի թ թէ Հուվըր

Երէկ Ամերիկայի 48 նահանգներուն մէջ մօտ 39 միլիոն ընտրողներ մասնակցեցան նոր նախագահի ընտրութեան։ Արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ այս օր կէսօրին միայն։ Ինչպէս կը յիշուի, գլխաւոր թեկնածուներն են՝ Հանրապետականներու կողմէ՝ Հուվըր (նախագահ) եւ ծերակուտական Չարլզ Քըրթիս (փոխ-նախագահ), Ռամկավարներու կողմէ՝ Ալֆրէտ Սմիթ (նախագահ) եւ ծերակուտական Ճօզէֆ Ռոպինսըն (փոխ-նախագահ)։ Ասոնցմէ զատ՝ Ընկերվարականներու թեկնածուն է Նորմըն Թոմաս եւ համայնավարներունը՝ Ուիլեըմ Ֆոսթըր։

Բացի նախագահէն, երէկ ընտրուեցան նաեւ 1. Ներկայացուցչական ժողովի 435 անդամները, ուրիշ խօսքով նոր խորհրդարանը. 2. Երեսուն երկու ծերակուտականներ, այսինքն Ծերակոյտի 1/3ը. 3. Երեսունըչորս նահանգներու կառավարիչները եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։

Ամերիկեան ընտրական օրէնքին համաձայն, ընտրողները ուղղակի նախագահական թեկնածուին չեն տար իրենց քուէն, այլ իւրաքանչիւր նահանգի մէջ, բնակչութեան թիւին համաձայն, կ՚ընտրեն 3էն 45 ընտրողներ։ Յունուար 14ին իւրաքանչիւր նահանգի ընտրողները միասին ժողով կը գումարեն իրենց նահանգի կեդրոնին մէջ եւ հոն է որ պաշտօնապէս եւ ուղղակի կուտան իրենց քուէները նախագահական թեկնածուին։ Երբ բոլոր նահանգներու քուէները կնքուած պահարանով հասնին ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԵՐԻՆ

(Հայ արուեստագէտի մը գաճէ արձանը)։ (Տես Բ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՐՔԵՐԷՆ

Մեր մասնաւոր թղթակիցը ժամանակին մեզ տուաւ նկարագրականը Ազգերու Դաշնակցութեան բարեկենդանային խրախճանքներուն։ Այժմ մեզի կը հաղորդէ սեպտեմբերի նիստը, զոր չեն հրատարակած ոչ Դիտակ, եւ ոչ ալ Հօռ-Հօռ։

×

Նախագահը. — Ժողովը բացուած է։

Լիթուանիան. — Ես ալ իմ վէրքս բանամ. Լեհաստան որ...

Նախագահը.— Որքա՛ն յամառ է սա պզտիկը։ Պարոն, ինչո՞ւ խաղաղութիւնը կը խանգարէք եւ սին սեփականութեան մարմաջէն տարուած...

Ամէնքը.— Ամօ՛թ... ամօ՛թ...

Նախագահը.— Խօ՛սքը։

Չինաստան.— Իմս է...: կը խօսիմ 400 միլիոն չինացիներու կողմէ։ Դուք գիտէք որ հիւսիսը հարաւէն կեդրոնական իշխանութեան կը սպառնայ։ Այս առթիւ արեւելքէն կուգանք արեւմուտքէն կարգ - կանոն խնդրելու համար։

Նախագահը.— Այդ հարցերը մեզ չեն հետաքրքրեր։

Ամէնքը.— Ի հարկէ, ի հարկէ։

Գերմանիա. — Զինաթափութիւնը այսօր կը կարծեմ թէ պիտի յաջողի նոր փուլերու մէջ մտնել։ Մեր հեղինակութեան վրայ պարտք կը ծանրանայ պայքարել բոլոր...

Նախագահը.— Պարո՛ն, ձեզ կարգի կը հրաւիրեմ։ Խաղաղութեամբ տոգորուած ժողովի մը մէջ դուք պայքարի սերմեր կը ցանէք։

Ամէնքը.— Շա՜տ ճիշտ, շա՜տ ճիշտ։

Նախագահը.— Խօսքը սա պզտիկինն է։

Հայը. — Ցարտղնուած ի սփիւռս աշխարհի, արդեօք կարելի՞ է մեզ քիչ մը դրամ տրամադրել, որպէսզի...

Անդամ մը.— Ո՞վ է այս լակոտը։

Ուրիշ մը.— Ե՞րբ ծնաւ։

Հայը.— Միայն ջարդերը արդէն կէս դարու հասակ ունին։

Անդամ մը.— Ո՜հ..., զզուանք կը զգամ մուրացիկներու հանդէպ։

Նախագահը.— Ցղա՛ս, գնա՛ տեղդ նստէ եւ յաջորդ անգամ ստնտուիդ հետ եկուր։

Նախագահը.— Խօ՛սքը.

Թուրքը.— Իմս, եթէ կ՚ուզէք։ Հաճեցէք արձանագրել իմ թեկնածութիւնս ժողովիդ։ Աճա բարի վարուց տետրակս, զոր դուք անուանեցիք Լօզանի վկայական։

Անդամ մը.— Ընցեա՞լը...փայլուն, մանր - մունր հայկական ջարդեր։ Ներկան՝ փայլուն...խաղաղութեան բանակին յառաջապահ...

Եւ Թուրքը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։

ԵԴ. ԲԷՕՎՅԱՃԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Գերմանիա առաջինն էր եւրոպական պետութիւններէն, որ Ռափալլօի մէջ դաշինք կապեց եւ Ռուսիոյ հետ բնականոն յարաբերութիւն հաստատեց։

Անկէ վերջն էր արդէն, որ Անգլիա եւ ուրիշ պետութիւններ ևս առեւտրական ու դիւանագիտական յարաբերութիւններ սկսան բոլշեւիկներուն հետ։ Ռափալլօի դաշնագրէն որչափ Ռուսիա, նոյնչափ եւ դեռ աւելի շահեցաւ Գերմանիա։ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը փաքր նշանակութիւն չունեցաւ Գերմանիոյ համար ժամանակին քաղաքական տեսակէտէ, զօրացնելով անոր միջազգային դիրքը։ Եւ դաշնակից պետութիւնները միշտ ալ հաշուի առին ռուս-գերմանական բարեկամութիւնը ու ջանացին ամէն անգամ գիջումներու գնով քուլցնել այդ բարեկամութիւնը, Գերմանիան իրենց կողմը քաշելու առաջադրութեամբ։

Գերմանիա շահեցաւ նաեւ տնտեսապէս, վերականգնելով իր առեւտրական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ։ Ճահով եղաւ նաեւ վերջինս, ստանալով վարկի եւ ուրիշ կարգի դիւրութիւններ։ Երկու տարի առաջ էր, որ Գերմանիա 300 միլիոն մարքի փոխատուութիւն ըրաւ Ռուսիոյ, պայմանով որ ճարտարարուեստային ապրանքներ գնէ այս երկրէն։ Այնուհետեւ կնքուեցաւ ռուսեւ-գերման առեւտրական դաշնագիրը։ Ան ունէր ժամանակաւոր հանգամանք, մինչեւ որ, հիմնուելով փորձերու վրայ, վերջնական դաշինք մը կնքուէր։

Ամիսներ առաջ այս նպատակով խորհրդաժողով մը նիստերը սկսան։ Շատով տեղի ունեցաւ Տոնէցի ծանօթ դատավարութիւնը Ռուսիոյ մէջ, որով կը մեղադրուէին նաեւ քանի մը գերման ճարտարագէտներ եւ արհեստաւորներ։ Բարեւ բողոքի ցոյց՝ Գերմանիա ընդհատեց բանակցութիւնները։ Ամիսներէ ի վեր ուրեմն կը շարունակուի այդ սպառողական վիճակը, ուր ո՛չ խզուած են ռուս եւ գերմանական յարաբերութիւնները, ոչ ալ բնականոն վիճակ ունին անոնք։ Գերման դեսպան Պրոքտորֆ-Ռանցաուի մահը Մոսկուայի մէջ՝ աւելի ծանրացուց կացութիւնը։ Յայտնի է որ, դեսպանը ջերմ կուսակից էր ռուսգերման բարեկամութեան և անոր խորացման ու լայնացման։ Այժմ գերման կառավարութեան հօգերէն մէկն է՝ համապատասխան յաջորդ գտնել մեռած դեսպանին։ Կը խօսուի աւելի՝ Էնկլիբի դեսպան Նատոլնիի մասին։

Որչափ և բուռն եղած է ցանկութիւնը երկուստեք, ռուս և գերման առեւտրական ու տնտեսական յարաբերութիւնները զարգացնելու, բայց և այնպէս անոնք շա՛տ հեռու են գոհացուցիչ ըլլալէ։ Առեւտուրը հնաւո՛ր չափերով իսկ չէ ժամեցած նախապատերազմեան վիճակին։ Շարք մը մենաշնորհներ, զորս գերման դրամատիրական ընկերութիւններ (Կրուփ, Վիրթ եւլն.,) ստացած էին Ռուսիոյ մէջ, դրական որեւէ արդիւնք չեն տուած։ Մէկ քանին մինչեւ իսկ հրաժարած են կամ պատրաստ են հրաժարելու իրենց մենաշնորհէն։ Թէեւ Մոսկուա նոր զիջումներու պատրաստ է, բայց և այնպէս հրապուրուողներ շատ չկան։ Յայտնի է արդէն, որ Խորհրդային կառավարութեան որոշումը՝ երկրի ջրաղացներէն սկսած մինչեւ գործարանները եւ ջրանցքները մենաշնորհի առարկայ դարձնելու՝ օտար դրամագլուխի համար սաստն անտարբերութեան միայն հանդիպեցաւ արտասահմանի մէջ։

Այդ ամէնուն, ինչպէս նաեւ առհասարակ արտասահմանի եւ Ռուսիոյ տնտեսական յարաբերութեանց դանդաղումի,, անոնց յետամնացութեան ամենագլխաւոր պատճառը իրաւամբ Խորհ Միութեան արտաքին առեւտուրի պետական մենաշնորհը կը համարուի։ Կացութիւն մը, որմէ մեծապէս կը տուժէ ոչ միայն օտարը, այլ եւ Ռուսիոյ ժողովուրդը ինքը, ամէնէն առաջ գիւղացիութիւնը եւ բանուորութիւնը, հարկադրուած ըլլալով մէկին 2-3 անգամ աւելի գին վճարել, կառավարութենէն դուրսի եւ ներսի ապրանք գնելու համար։

Միւս կողմէ այդ վիճակը հաստատ զէնք մըն է խորհրդային կառավարութեան ձեռքը, միակողմանի առաւելութիւն մը հանդէպ արտասահմանի առեւտրական աշխարհին, յարմար միջոց մը՝ զանազան երկիրներ մրցութեան հանելու իրարու դէմ եւ շահելու այդ մրցակցութենէն։ Զարմանալի չէ ուրեմն, որ քաղաքնի պետութիւններն ալ ինքնապաշտպանութեան միջոցներու մասին մտածեն։

Տակաւին մէկ-երկու տարի առաջ էր, որ Փրանսացի Նախկին նախարար մը Մոնզի — երբեմնի ջերմ բարեկամը բոլշեւիկներուն — Պերլին եկաւ յատուկ այդ նպատակով եւ առաջարկ ըրաւ որոշ շրջաններու՝ միացեալ ճակատ կազմել՝ առեւտրական խնդրոյն մէջ՝ Ռուսիոյ հետ, Այս կամ այն պատճառով այդ առաջարկը յաջողութիւն չունեցաւ այն ատեն։

Ներկայիս գերման ճարտարարուեստային ու ելմտական շրջանները նման ծրագրի մը մասին կը խօսին, միա՛յն իրենց երկրին համար։ Անոնք կ'ուզեն իրար մէջ միացեալ ճակատ կազմել։ Կ'ուզեն ընտրել մարմին մը, մասնաժողով մը, բաղկացած Ռուսիոյ հետ առեւտուր ունեցող առեւտրական, ելմտական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու ներկայացուցիչներէն։ Այդ կեդրոնական մարմի՛նն է անհ, որ առեւտրական բանակցութիւնները պիտի վարէ, գինները պիտի նշանակէ, վարկերը սահմանէ եւն.։ Անհատ գործատէրեր հրապարակ չպիտի գան, այլ՝ անոնց միացեալ կազմակերպութիւնը։ Ուրիշ խօսքով տեսակ մը արտաքին առեւտուրի մենաշնորհ, ինչ Ռուսիոյ կը վերաբերի։

Ու տեսէ՛ք որ, առաջին ազդակը կը փրթի Ռուսիոյ մէջէն կառավարական մարդիկ եւ մամուլը ուժգնօրէն կը բողոքեն այդ ծրագիրներուն դէմ։ Չեն ուզեր տեսնել պարզապէս, որ Գերմանները իրե՛նց իսկ, բոլշեւիկներու, սահմանած արտաքին առեւտուրի դրութիւնը չափով մը կ'ընդօրինակեն։ Աւելի շատ՝ կը տեսնեն, բայց այդ բանը իրենց շահերուն դէմ նըկատելով կ'ըմբոստանան։ Աւելին — կը սպառնան, թէ այսուհետեւ ո՛չ թէ Գերմանիոյ, այլ ուրիշներու հետ առեւտուր պիտի ընեն։ Բայց խելօք բոլշեւիկները երեք բան կը մոռնան իրենց գոռում-գոչումին մէջ, առաջին Գերմաննրո՛ւ իսկ ցանկութիւնն է, որ ուրիշ պետութիւններ եւս, մանաւանդ Ամերիկան, խճճուին ռուսական գործերուն մէջ, այսպէսով անոնք աւելի՛ լաւ պիտի ապահովեն իրենց փոխ տուած դրամները Ռուսերուն։ Երկրորդ՝ քաղաքնի միւս պետութիւնները եւս առանձին-առանձին կրնան Գերմանիոյ օրինակին հետեւիլ։ Երրորդ — որ ամէնէն վտանգաւորը պիտի ըլլար — մեծ պետութիւնները օր մը կրնան միանալ եւ առեւտուրի ընդհանուր մենաշնորհ սահմանել հանդէպ Ռուսիոյ։

Ապագան ցոյց կրնայ տալ, թէ ինչ զարգացում պիտի ունենան նման ծրագիրները՝

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

«ԱՂԲԻՒՐ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ»(*)

Վերհարէն հայ աշակերտ մը ունեցաւ, Վարուժանը, նոր սերունդի վեհերանը, որ ամբողջ զգացում եւ անըսպառ աղբիւր մը եղաւ իր ընկերը. Սիամանթօն, աւելի հզօր փիպական, նոր սերունդին աշակերտ չունեցաւ։

Այս երկուքէն իբրեւ տաղանդ ոչ պակաս արժանաւոր բանաստեղծ մեծարենց, ամէնէն զգայուն սըրտի քնարը, մեկնած առեն իր բամբիռը յիշատակ թողուց գինքը յարգող ընկերներուն։ Ազատունին այդ ընկերներէն է։ Ու անոր գծած ճամբէն անշեղ առաջ կ'երթայ եւ կը գտնէ Աղբիւրը Անմահութեան։ Աղբիւրը նոր քնարերգութեան, չիներուն անծանօթ, նորերուն տակաւին անմատչելի։

Ազատունիի քնարը կ'երգէ սրտի ներշնչումները. կը պարզէ խորհուրդն անյայտ տարրերուն։ Այդ ներշնչումները Հրանտ Նազարեանց կը խաչէր երազներու խաչին վրայ։ Այդ ներշնչումներն անյայտ չէին Արտաշէս Յարութիւնեանի եւ Վահան Թէքէեանի։ Այդ ներշնչումները երազներու չափ թեթեւ եւ խորհուրդներու չափ խորհրդաւոր։ Կեդրիք չկայ այդ ներշնչումներուն մէջ, այլ պայծ ու վճիտ, ինչպէս երազուած անմահութեան աղբիւրին ջուրը։

Բանաստեղծը անմահութիւն մը կը գտնէ այդ քնարերգող աղբիւրին մէջ, անմահութեան ճաշակը ինքը կը զգայ եւ կը զգացնէ գրագէտ եւ ամէն բանգէտ ընթերցողներուն։ Ան երգելու համար շատ պարզ նիւթեր ընտրած է, եւ զանոնք զարգարեր է ճաշակով, ինչ որ գիւղին չէ եւ յաջողեր է։ Չափած է սէրերուն խորունկութիւնը։ Կը թրթռայ իր սիրտը, կը թրթռացնէ սրտերը, կը յեցնէ իր սիրտը, ամէնուն սիրտը անոյշ եւ բաղձերու յուշերովը։

Անմահութեան հաւասար ծեր է բանաստեղծութիւնը, եւ ամէն բանաստեղծ սէր, սրտին խօսքը լսելով, սրտին լեզուին թարգման ըլլալով գրուած է ուրիշին սիրտը։ Նոր բան մը չէ Ազատունիի երգածը. պարզապէս սիրոյ երգիչն է ան։ Նոր ձեւեր կուտայ իր երգերուն, եւ այդ նորութեան մէջ յաջողիլն է որ գնահատումի կ'արժանանայ։

Երեւակայութիւնը չօժանդակեր Ազատունիի քնարին. գի ան ուղղակի սրտին հետ կը խօսի եւ սիրտն է իր մուսան։

Ան «Լուսազբիւրը» երգելու համար, սրտին գիմած է, եւ սիրտը անոր յիշեցուցեր է կենսապարզեւ յիշատակներ, որոնք այն աղբիւրին մամռոտ կամարէն կը թռին միամիտ։ Եւ ո՜րքան սըրտեր կազդուրը գտած են այդ յիշատակներու աղբերակէն։

Ի՞նչպէս գլուխ չծռել եւ չարգոթել, երբ այն իրապաշտ քնարին լարերը կը թրթռացնէ. «Հոգեհանգիստ»ի մեղեդիով.

կամարին այս սրբազան տաճարին,
Մռունները Թափօրն ահա՛,
Գողգոթայէն ահաւոր
Անվե՛րջ, լըռին, մեղի՛ կուգայ...
իր լաչէն վար Նազովրեցին
իջած՝ ինքն ալ կը դիտէ
Թափօրին այդ նըւիրական...:
Լոյս տուր, ո՛վ Տէր, սրտերուն
մեր ծարաւի...
Խո՛ր է մեր վիշտն, աւելի խոր
քան վիշտն դաւնուր մարդկութեան...:

Դիւցազներգութեան մասունք մըն է այս, սրտի հոգիի դիւցազներգութիւն։ Պարսկական կատարեալ գոհար քնարերգութիւն մըն է ինծի համար «Մրտաք Մեծարենցի չորս քառեակներէն երկրորդը, ուր տեսէք ի՛նչ գեղեցիկ սարսուռ մը կը մրրկի.

«Քընքո՛յշ քընար, սէրերու կո՛յս
գրլդաբան,
Ու գեփիւռներն եւ աւազներն
հայրենի
կուգան դիմբոյր դիմբոյրի, ու
կ'արբենան
երգեր չիթ չիթ, մինչեւ որ
ինւքըդ դառնի...»

Այս չորս տողերն բաւ էին Մեծարենցը մեծարելու համար։

Ամենէն հզօր իմաստասէրն իսկ տխուր յոյզերով պիտի լեցուի, երբ կարդայ Հ. Աստուրեան նուիրուած «Լքում»» քերթուածը։ Մեր երազներն որքան ալ ըլլան արփածին, ու նորածին վաղը կամ աւելի շուտ անոնք հովերէն թօթուելով, մեզմէ հրաժեշտ կուտան անվերջ։ Դերերն ի՜նչ սեւեռուն յուշերով իրենց կեանքին ամէնէն հեւասոր հանգրուաններուն պիտի ուզեն վերադառնալ, երբ կարդան Ազատունիի «Անցեալին» անանցանելի այս տողերը։

Կ'ուզեմ նորէն մանկանալ,
Մոռնալ ինքզինքս, ու քե՛զ ալ:
Ու սառապի՛լ անծանծիր,
Նոր կեանքի մը ի խընդիր...
Եկուր ինծի՛, կամ գիս տար
Հո՛ն, ուրկէ դուն ըսկըսար:
Փայլերս թող գիս տանին
Ջըւարթ ափունքն երազին...:»

Եւ ինչո՞ւ ամէն մարդ անցեալին չուզէ վերադառնալ, քանի որ անցեալին մէջ միայն կը տեսնենք այն երջանկութիւնները որոնք անցան ու չվերադարձան երբեք "Երէկ կը սիրէի, այսօր կը չարչարուիմ, վաղը կը մեռնիմ.» Լէսինկ իրաւունք ունէր այսպէս մտածելու։ «Ընծայ նուագ»ը, կը զգացնէ բանաստեղծին վառվառ ձայնին նուագումը. Իր «Վերջալոյս»ը արուեստի հաւասարակշռութիւնը չպահելով հանդերձ, ինչ ինչ տողերու մէջ անժխտելիօրէն կը լսեցնէ դաշնակ ծփանքները իր անեզր իղձերուն։

Ի՞նչ է կարօտը։ Հեռաւոր երազ մը, որ միշտ մեր սրտին, մեր մտքին մօտ կը մնայ։ Ազատունիի "կարօտը" արուեստով տկար է, բայց մեզի երազել կուտայ սիրուած ու մոռցուած երջանկութիւնները։ Իր «Ցրտմութիւն»ը իղձերուն, սրտին վշտերուն ինքնաբեր խոստովանանքն է, իր տառապանքներուն յայտնութիւնը։ Բայց չեմ հաւատար, գի բանաստեղծները իրենց սրտին գաղտնիքներէն մեծ մասը անբարբառ կը պահեն։ Ազատունին իր «Ընծայում»ին մէջ քնքոյշ թրդումներով կը բանայ մաքուր առագաստները, ուր գաղտնիքները բացուած են, անակըկնկալ, խորունկ զգացումները կաթնածաղիկ մերկութիւններով ցուցադրուած։ Իր «Մեխակը» կը յիշեցնէ գգուական քնարը Սափոյին։

Այս հատորին քսանըմէկ քերթուածներուն մէջ յաջողագոյնն է «Զգլխանք»ը. առով կը թողէ մեզի բնութեան գաշտանկարներուն ազնեւ։

Նոր քնարերգուներուն մէջ առաջին շարքին վրայ Ազատունին ազատօրէն կը քալէ Արուեստի նոր քուրմերէն մէկն է ան. կը կախարդէ երգին մաքուր դաշնակովը, Սափոյին պէսածոկաններու ժամժմալ է, գի «L'adjectif est le plus grand ennemi du substantif», ինչպէս ըսած է Վոլթէր։

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

(*) Բ. Ճարբ. տպ. Պոլիս, 1928: Գին 50 ղրուշ:

ԼԷՆԻՆԳՐԱԴԻ շրջանին մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։ Քանի մը օրէ իվեր գայլեր կը յարձակին՝ ջարդելով շրջանի արջառը։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ 8 Հոկտ.— Հ. Յ. Դ. «Վրէժ» կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Հոկտ. 6ի շաբաթ երեկոյին տեղի ունեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ի տօնակատարութիւնը։ Ներկայ էին կուսակցական ընկերներ եւ աշակերտներ։

«Մեր Հայրենիք»էն յետոյ հանդէսը բացաւ ընկ. Դ. Ցակոբեանը, առաջարկելով յոտնկայս յարգել յիշատակը հայկական ազատագրութեան եւ հայրենիքի անկախութեան ճամբու վրայ ինկած մեր բազմահազար նահատակներու։

Ներկաներու ցանկութեամբ հանդէսին նախագահեց վաստակաւոր ընկեր Սամսոն Թադէոսեանը, որ մօտ 30 տարիէ ի վեր կը գործէ Ատրպատականի մէջ։

Ընկ. Գ. Ցակոբեանը աւուր պատշաճի բանախօսութեամբ բնորոշեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան բարոյական եւ քաղաքական նշանակութիւնը հայ կեանքի մէջ, եզրակացնելով

"Խորաքանդիւր գաշնակցական հոգիին եւ սրտին մէջ դրոշմուած է «Մահ կամ Ազատութիւն» նշանաբանը, որուն իրականացման համար մենք տասնեակ հազարաւոր զոհեր տուած ենք։ Քիչ կը մնայ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բոլորէ իր գոյութեան 40 տարին։ Այս հսկայ հաւաքականութիւնը շարժեր է հայ ժողովուրդի ինքնագիտակցութիւնը, ղեկավարելով անոր ազատագրական եւ մշակութային կեանքն ու շարժումները։ Ռուսական եւ տաճկական բռնութեանց մէջ ծնունդ առաւ Դաշնակցութիւնը, որուն գոյութիւնը այնպիսի հողի մը վրայ գրուեցաւ, որ յաջողութեամբ զարգացաւ արտաքին բռնութեանց մէջ. արագաբար տարածուեցաւ եւ դարձաւ համահայկական կուսակցութիւն»։

Արտասանութիւններէն յետոյ բանախօսեց ընկ. Տէր Ցակոբեանը, որ փաստերով, եւ թուական տուեալներով հաստատեց թէ— «Հայաստանն ամենաքիչ հող եւ բընակչութիւն ունեցող երկիրն է, Հայաստանի բնակչութիւնը երթալով կը պակսի։ Երկրի մէջ այժմ 300.000 բնակչութեան տեղ կայ, բայց Խ. Հայաստանի վարիչները ամուր փակած են երկրին դռները։ Երբ կը պահանջենք Ղարաբաղ, Սուրմալուն, Կարս եւ Նախիջեւանը կ'ըսեն թէ՝ դաշնակների հոգեբանութիւն է։ Բարոյական այլասերումը դէպի անկում կը վարէ մեր ժողովուրդը երկրի մէջ։ Ընթացողականութիւնը սոսկալի աւերներ կը գործէ։ 18—25 տարեկան երեսեւ երիտասարդութիւնը դէպի բարոյական եւ ֆիզիքական քայքայման անդունդը կ'երթայ։ Եւ այս սարսափելի բռնապետութեան տակ հայ ժողովուրդը կորուստի մատնուած է։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ պիտի փրկէ Մայր Երկիրը կորուստէն ստեղծելով ազատ եւ անկախ միացեալ Հայաստանը»։

Հանդէսին նախագահ ընկեր Սամսոնը հետեւեալ կերպով փակեց հանդէսը

— «Երբ Սուլթան Համիտ 1890ի վերջերը հայութեան սրբելի խիւժեան հայրէկը աքսորեց Երուսաղէմ, Վասպուրականի ազատասէր Արծիւը իրեն այցելողներէն մէկին ըսեր էր— Ի՛հ Արծիւը ճնճղուկի վանդակին մէջ փակեր են. «Այս ալ կ'անցնի։» Հիմա այդ նոյն խօսքը ես կ'ըսեմ. խորհրդային բռնապետութիւն ժամանակաւոր է, այս ալ կ'անցնի»։

Հանդէսը փակուեցաւ "Մշակ բանուոր»ով։

Տովեցի

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՈՐ...

Քանի մը օր առաջ ... նակներուն մէջ երեւցա... կութիւն մը աւշագրաւ... հրաւիրէր նոր անուն մ... որ կը յայտնուէր յանկ... գեղարուեստի հորիզոն...

Հեռուէն՝ Թուլկարե... րէն եկած էր ան, երիտ... րոնեան, եւ կը վերա... չուտով։

Տարիէն աւելի է... տութեան մը արդիւնք... տասորդ արուեստագէ... գայ այսօր խօսիլ մեզ... Palaisի մէջ ցուցադրուա... Négresse»ով. խարպ... գլուխ — (տեսնել նկար...) կութիւններու, կարող... ներու եւ տաղանդի... սին, որոնք յաւակնո... ռերու սահմանէն ... խտանան, կը ձեւացն... յատկանշական գործե... քանչիւր մասին մէջ.

Գ. Ահարոնեանի ... եւ նկարագրի սեւա... րելի է համարել Սարե... ձանագործական բանի... գրաւ կտորներէն մէկ...

Աֆրիկուհին այդ ... վրայ ո՛չ միայն նկատ... գեղանական կարողութ... այլ եւ մանաւանդ ... եզանակի, որոշ եւ գե... հասունութիւն, ինքնա... թիւն եւ հմտացա... վերարտադրութիւն.

Մեր գեղագիտական ... կին համար արտասովո... ռոշներով եւ ցցուածքն... գաղապուած գիմակն... խտանալ ցեղը, կիսաշ... անտառներուն եւ ... րուն խորհուրդը։

Բրոնզէ գիմակին ... կ'սայրի մեզի ... մասնաւորապէս մը, ... րուն մէջ ունենալով ... կուռ անտառներու ... յանդգնութիւնը, ... ահարկու միանգամայ...

Գ. Ահարոնեան ... կան կազմաւորում ... թիւն։ Իր գեղարուեստ... տաւթիւնը հիմնուած ... Փեթրոկրատի եւ Սոֆիա... գէմքերուն մէջ ... ներու ընթացքին ... ներր եղած են Գաֆ ... եւ Սփիրիտոն (Սոֆիա...

Բնիկ Թիֆլիսցի ... րէ ի վեր հաստատ ... ֆիա, եւ երեք տարի ... Պետական Գիմնազի... գեղարուեստներու ... պաշտօնը (արձանագոր... նկարչութիւն եւ ձեռա... խատանքներ։

Վարած է անցեա... Մեսրոպեան ծննդա... նոյն պատուանդանի... կիկին հրաւիրուած է ... բեռջիանին համար։

Չորս տարի առաջ ... մէջ կազմակերպուած ... հանդէսը ժամանակին ... ցած է տեղին պաշտ... ռուսական եւ ֆրանսա... թերու գնահատութեամբ...

Իրեն կը պարտինք ... փորի մահարձանին ... րացող կիսանդրին, ... գութիւնը կը հաստատ... մեծ հայրենասէր... ները, ինչպէս նաեւ ... պալկար գրագէտ ... Նոֆի կիսանդրին։

Գ. Ահարոնեան մեր ... տաղէտներուն մէջ ... բացառութիւններէն ... ներկայանալ նաեւ ... բանի, ժողովրդակ... յանկութիւնով։

Գրասեղանին վրայ ... «Ուղեցոյց գծագրութ... չութեան եւ կառուց... տանքի» տիտղոսով գի... գնահատելի փորձ մը ... բակութեան լայն ... մատչելի դարձնելու ... ուեստին սկզբունքներ... նական միջոցներ, ... գիտելիքները եւլն.

Իր անդրանիկան ... ձեւին մէջ այդ գործ... դրութեամբ պատիւ կը ... բիտասարդ արուեստա... կը շարունակէ իր վաս... բեկամիս եւ մեծ արու... Ա. Ֆէթվաճեանի եւ ... ներուն դրական Հ. ... ները։

...ԱԼԻԹԻԿ ԿՈՆՔ ԳՈՒԻ
...էջի վերջին յօդուածը)

...-ԻՆ ԵՐԿ.ԱՐԿԱՆՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

...նախարար, որ խօսք առնելով ...ակնարկ մը նետեց ...ցութեան գործունէութեան ...երկայ դիրքին վրայ.— Ոչ ...կութիւն ըսաւ, այն...ատիկ ու անարդար յար...ան ենթարկուեցաւ որքան ...մէկ կողմէ, ան ստիպուե...երեք տալ քննադատու...երուն բոլոր անոնց, որոնք ...ւչներու մէջ չուզեցին մե...ը բաժնել կառավարական ...խանատուութիւնը, եւ սա...ը յարակնէին մեր վրայ ...ւ աշխատաւոր դասակար...ը կրած յուսախաբութեան ...ներ, մինչդեռ կորովով ...ցաներ էինք զանոնք։

...ւ կողմէ, մինչեւ, գրե...ցիական պարագաներու բե...ով, մեծամասնութեամբ յա...էինք խորհրդարանային ազ...ին միութեան, որ ժամանա...ւ կազմ մըն էր, արգիւնք ...ւոր պայմաններու, ամէնէն ...անարգանքներուն եւ ամէ...ն գրպարտութիւններուն ...ներկուեցանք քաղաքական այս ...թեան առաջեալներուն իսկ ...։

...ւ յդ շնորհիւ մեր կուսա...ու անձնուիրութեան, կարո...դմագրեցինք բոլոր այս յար...ներուն եւ պահեցինք մեր ...րը։

...երորդ նիստին, աշխատան...կին նախարար Ցիւրաֆուր ...ութիւն մը ըրաւ ըն...ն քաղաքականութեան մա...ւնարկ մը նետելէ յետոյ

ընկերային ապահովագրութեանց, աժան բնակարաններու օրէնքներու քուէարկութեան վրայ, յիշեց կարգ մը խնդիրներ զորս կենսական կը նկատէ եւ որոնց անհրաժեշտ է արագ լուծում մը գտնել,— կիրարկուած ընկերային օրէնքներու խիստ գործադրութիւնը եւ ժողովրդականացումը, աշխատանքի միջազգային դիւանին կողմէ օժանդակութիւն, աշխատանքի արկածներուն վերաբերեալ օրէնքին արագ վաւերացումը ծերակոյտին կողմէ, սենդիկայի իրաւունքներուն լրիւ պաշտպանութիւն, անմիջական հաստատում անգործներու օժանդակ կազմակերպութիւն մը, նաեւ հաստատում նուազագոյն աշխատավարձի սակի մը եւայլն։ Ըստ Ցիւրաֆուրի, ասոնք են այն կենսական հարցերը, որոնցմով պիտի զբաղին ամէնէն առաջ կուսակցութեան երեսփոխան անդամները։

Այս տեղեկատուութեան եզրակացութիւնները ընդունուեցան առանց վիճաբանութեան։ Ցեղեկագիրներ կարդացուեցան հողային հարցին, երկրագործական վարկի եւ պետութեան բարեկարգութեան մասին, հիմնուած համագործակցական եւ անտեսական ուժերուն վրայ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ֆր. Հանրապետ ընկերվարական կուսակցութեան 18րդ համագումարը բացուեցաւ անցեալ օր։ Համագումարը միաձայնութեամբ քուէարկեց իր խորհրդարանական խմբակին ընդունած յարաբերութիւնը կուսակցութեան տեսաբանութեան մասին։

Ահա գլխաւոր գիծերը։

«Մեկնելով այն սկզբունքէն թէ կարելի չէ «ընկերութիւններու կառավարութիւնը» մը մտնել առանց կավար հասարակակարգէն զուրս, Հանրապետական ընկերվ. կուսակցութիւնը յստակօրէն կը զանազանուի ընկերվարական վարդապետութենէն, (S. F. I. O.) որ հաւատարիմ մարքսիզմի, արդարութիւնը կրավաւ, յեղափոխութենէն։ Պէտք չէ պայքար յայտարարել արտադրութեան դէմ, այլ պէտք է թողլ տալ աշխատաւորին որ ընկերակցի արտադրութեան։

Վճռապէս աշխարհական եւ խաղաղասէր Հանր. ընկերվ. կուսակցութիւնը գործունէութեան իբր եղանակ կ'որդեգրէ աշխատակցութեան անկեղծ եւ անշահախնդիր կամք մը՝ բոլոր ձախ կուսակցութիւններուն հետ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ — 1895ի դէպքէն սկսեալ Լիոնը ունեցած է հին գաղութ մը, կարգ մը բարեկեցիկ հայրենակիցներու ձեռնարկի ճիւղին վերաբերեալ հաստատութիւններու սանդուղով

Իզմիրի աղէտէն յետոյ սկսաւ ստուարանալ գաղութի թիւը, ռակայն 926ի գործադրկութիւնը պատճառ դարձաւ որ գաղութի որոշ մէկ մասը ցրուի զանազան շրջաններ։ Այսօր զործերը առատ ըլլալով, շրջաններէն կրկին սկսած են խումբ խումբ դառնալ անոնք։ Առայժմ բնակարանի տագնապը բացարձակ է եւ մտատանջութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը։ Նախկին 100 ֆրանքնոց սենեակը այսօր 120ով վարձել կարելի չէ։ Նուազագոյնը պէտք է 140 ֆրանք վճարել բնակելի սենեակ մը ճարելու համար։ Երախայ ունեցողներու համար աւդ ալ անկարելի է, որովհետեւ ուր որ ալ դիմես սենեակ վարձելու, առաջին հարցումը կ'ըլլայ զաւակ ունի՞ս։ Այս պատճառով մարդ իր տեղէն չի շարժիր, հակառակ անոր որ շատ մը տեղեր 4էն 8 հոգի միեւնոյն սենեակին մէջ կը բնակին, առողջապահական աննպաստ պայմաններու տակ։ Տանտէրը երբ մէկ վարձակալէ չախորժի, ժամը 10ին լոյսերը կը մարէ եւ ջուրը օրուան որոշ ժամերուն միայն կը ձգէ։ Քիչ չէ նաեւ թիւը անոնց որոնք անձնագիրներու անկանոնութեան պատճառաւ անխղճօրէն կը շահագործուին սամարներու կողմէ։

Առ հասարակ բոլորն ալ կ'աշխատին եւ իրենց գործերէն գոհ են։ Վճարումները երկու տեսակ են կտորի վրայ եւ ժամով։ Կտորով աշխատողներ ժամը մինչեւ 4.50 ֆր. կը շահին, մասնագէտ արհեստաւորներ մինչեւ 5—6 ֆր. միջին հաշուով 8 ժամուան աշխատութեան փոխարէն 35—40 ֆր.։ Ժամով աշխատողներուն կը վճարուի 3.20էն 3.50, ութ ժամուան փոխարէն 24 28 ֆր.։ Կիները 8 ժամուան օրավարձք կը ստանան 16—20—22 ֆր.։

Գ. Թաղապետարանի շրջանը կատարելապէս հայկական կեդրոն դարձած է։ Այս շրջանին մէջն են առհասարակ բոլոր հայ առեւտրականներն ու արհեստաւորները։ Լիոնի հայ գաղութը կարելի է երկու դասակարգի բաժնել,— Ա. անհատական գործ ունեցող եւ Բ. օրավարձքով աշխատող (բանուոր)։ Կան 3—4 գործարանատէրեր, որոնք իրենց սեփական հաստատութիւններն ունին, առհասարակ մետաքսի ճիւղին վերաբերեալ։ Ասոնք գրեթէ հայ գործաւորներ չունին իրենց մօտ, ազգային ռեւէ գործով չեն հետաքրքրուիր եւ կը բնակին Լիոնի մօտակայ արուարձաններ։ Ցետոյ ունինք մէկ բժիշկ, 3 ատամնաբոյժ, 2 գեղագործ, մէկ առեւտրական դրասենեակ, 8 ճաշարան-սրճարան, 8 նպարավաճառ, 2 անուշեղէն պատրաստող, մէկ նոր կօշկավաճառ, 10 դերձակ, քանի մը ուրիշի մօտ աշխատողներ, 3 կօշկակար, 2 ոսկերիչ, 7 սափրիչ, 2 ժամագործ, մէկ մսավաճառ, 10 ինքնաշարժի մեքենավար, 2 տպարան, մէկ վառարան նորոգող (քարիւղի), մէկ շէնքի ներկարար, եւ կարգ մը մանր առեւտրականներ մարշէներու մէջ։

Ազգային Մարմիններ.— Առաջին անգամ 1918ին է որ կազմուած ու կառավարութենէն վաւերացուած է Ազգ. Միութիւն մը, որ վերակազմուեցաւ 1925ի փետրուարին։ Ներկայիս կան երկու Ազգային Միութիւններ՝ երկու քահանայով, մէկ մասնու 1927 դեկտեմբեր 4ին օրինաւորապէս ընտրուած Թեմական Խորհուրդը կը շարունակէ իր գործը։ Շրջաններէն Տէսինը, Փօն տը Շէրիւին, Վիէնը, Կըրնոպլը, Լանսէյը, Վալանսը եւ Փօն տ'Օպնան կապուած են օրինաւոր Վարչութեան։ Թիւ 2 Միութիւնը իր հոգեվարքի օրերը կ'ապրի։ Շրջաններէն զատ Լիոնի մէջ ալ լքուեցան հնչակեաններու կողմէ։ Նոյնպէս Մանուկ Գասապեանի եւ երեք հետեւորդներու ռամկավար ակումբէն հրաժարումով խարխուլ շէնքէն քար մը եւս ինկած եղաւ։

Փափաքելի էր առանձին գլուխով մը ներկայացնել ծնունդներու եւ մահերու ճշգրիտ թիւը, սակայն Ազգային իշխանութիւններու անջատ գործունէութեանց պատճառաւ առանձին անկարելի է ճշգրիտ պատկեր մը տալ։ Բացի Ազգ. Միութենէն կան նաեւ հետեւեալ Մարմինները.— Հ. Յ. Դ. ուժեղ Շրջ. Կոմիտէ մը՝ իր տասը խումբերով (յոյս կայ մօտերս նոր խումբ մը եւս կազմել), խոստումնալի ուժերէ բաղկացած Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն մը, որը սկսած է հետաքրքրութիւն ստեղծել գաղութիս մէջ իր կազմակերպած դասախօսութիւններով, Սերոբ-Աղբիւր Կարմիր Խաչի եռանդուն ու ժրաջան մասնաճիւղ մը՝ 40 անդամուհիներով, արժանի գաղութին համակրանքին, Մ. Դ. Հնչ. երկու մասի բաժնուած մասնաճիւղ մը, միեւնոյն վիճակին ենթակայ ռամկավար ակումբ մը, Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղ մը՝ աշխոյժ եւ ուխտեալ երիտասարդներէ։ Հ. Մ. Ը. Մ., որ շատոնց կարենցուցած է իր գլուխը շնորհիւ թուլակազմ Վարչութեան, եւ Խարբերդի, Բարձր-Հայքի, Տարօն-Տուրուբերանի, Հաճընի, Աֆ. Գարահիսարի, Մարաշի, Զարսանճաքի, Արաբկիրի, Գոլոսի Բիւթանիոյ, Պոլսոյ, Սեբաստիոյ, (երկուքը անուանապէս), Սեբաստիոյ (գրեթէ լուծուած, Հայր. Միութիւնները Մալաթիոյ ու Դիարպէքիր (Խարբերդ) Կըրթասիրացներն ու Բալուի Իրենց ընդունութեան Մարմինը։ Հակառակ անոր որ այս մարմինները իրենց ծրագիր-կանոնագրի մէջ ունին մասնաւոր «յօդուածներ» նոր սերունդը այլասերումէ փրկելու համար, գժբախտաբար մինչեւ հիմա ոչ մէկը արդարացուցած է իր վրայ դրուած յոյսերը. չէ զբաղած մանկապարտէզի մը կենսական հարցով։ Այս անտարբերութեան պատճառաւ մանուկները ստիպուած կամ թաղային վարժարան կը յաճախեն եւ կամ տառապէ մինչեւ իրիկուն աննպատակ կը թափառին փողոցները։ Կ'իմանամ թէ Բարեգործականի մասնաճիւղ մըն ալ գոյութիւն ունի։ Զգիտեմ ի՞նչ բանի համար կազմուած է, եւ կամ ինքն ալ միւսներու անտարբերութեան ախտէն վարակուած, չերամի պէս չորս քո՞ւն կը քնանայ։

Ցրթ. Նիկողոսեան

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջանային Կոմիտէն, հոկտ 31ին կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ։ Բեմը զարդարուած էր Հ. Յ. Դ. պիտանշանով եռագոյն դրօշակներով եւ յեղափոխական նահատակներու նկարներով։ Հակառակ աննպաստ-անձրեւոտ օդին, որոշեալ ժամուն հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր Սինէմա Ս. Լուի սրահին մէջ լսելու Դաշնակցութեան խօսքը եւ յարգելու նահատակներու յիշատակը։

Նախագահ ընկ. Վ. Շէհրէրեան հանդէսը բացաւ օրուան պատշաճ խօսքերով, որմէ յետոյ երգչախումբի կողմէ երգուեցաւ «Մշակ Բանուորը»։ Արտասանութիւններէ, նուագէ, երգերէ յետոյ, ներկայացուեցան կենդանի պատկերներ գեղջկական կեանքէ, որ իսկապէս գնահատելի էին, եւ տեղի ունեցան պարեր։ Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ Ա. Ցամալեան որ ներկայացուց հայ ժողովուրդի անցեալ ստրկական վիճակը, Հ. Յ. Դ. ծագումը, անոր կատարած յեղափոխական - քաղաքական, ազատագրական - մշակութային գործերու գլխաւոր գիծերը եւ վերջացուց «որքան ատեն որ հայ ժողովուրդն անգամ մը եւս կը գտնուի հին եւ բռնապետական օրերու զարհուրելի վիճակին մէջ որքան ատեն որ Հայը իբրեւ ազատ քաղաքացի ի վիճակի չէ վայելելու իր տարրական իրաւունքները, Հ. Յ. Դ. պիտի շարունակէ իր գործունէութիւնը. մինչեւ որ օր մը նորէն հայրենի բարձունքներ էն եւ Միացեալ անկախ Հայաստանի բարձրաբերձ Արարատի ստորոտը ազատօրէն ծածանի սերունդներու եւ նահատակներու արիւնով նուիրագործուած հայկական եռագոյնը»։

Երգուեցան բուռն ծափերու մէջ «Ցառաջ Նահատակ»ը եւ փակուեցաւ ժամը 12ին՝ «Հայաստանից եկած գինուոր»ով։

Միջանկեալ եղաւ հանգանակութիւն մը. ընկերները նուիրեցին իրենց մէկ մէկ օրավարձը, նաեւ մասնակցեցան համակիրներ։

Բանախօսութենէն վերջ, ներկայութեամբ 100է աւելի ընկերներու եւ համակիրներու, տրըւեցաւ թէյասեղան մը ի պատիւ ընկ Ցամալեանի։ Երեկոյթը վերջացաւ տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ։

Վեհունի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Ձեր նոյեմբեր 2ի «Տօմսեր»ը՝ Պարոյրստորագրութեամբ,նուիրուած են Առաքինութեան Մրցանակներուն։

Հայրենակցական Միութիւններու եւ արժանահաւատ անձերու տեղեկագիրներն ու գրաւոր վկայութիւնները եւ առնուած մամուլի տեղեկութիւններ հիմ կազմեցին ընտրական Մասնախումբին միաձայն որոշման, հինգ հայուհիներու մասին։ Պ. Պարոյր որ կը թուի գիտակ ըլլալ արժանաւորագոյններու գոյութեան, կրնար որոշեալ երկամսեայ պայմանաժամին ներկայացնել իր ընտրելիները, որոնք սիրայօժար նկատի պիտի առնուէին եւ մասնակցէին մրցումի։

Առաքինութեան Մրցանակը աղքատի բաշխուած դրամ մը չէ։ կրնայ ըլլալ որ ընտրեալ հայուհիներէն մէկը կամ երկուքը այսօր հասած ըլլան բաղդաւորապէս բարեկեցիկ վիճակի մը։ Նեօյեիի Հայ Օրիորդներու նպատակը եղաւ յարգանքի եւ քաջալերանքի ցոյց մը ընել անոնց անցեալին, ինքնօգնութեան, անձնուրացութեան ու կեանքին եւ ատով իսկ անուղղակի դաս մը տալ «կազմակերպեալ մուրացիկներու» եւ «յաւիտենական ուսանողներու», որ կ'արատաւորեն Հայ անունը։

Գալով Հայ որբերու թէտ ամուսնացող որբուհիներու օժիտի պատրաստութեան օգնելու խնդրոյն, շատ գովելի է գաղափարը եւ Պ. Պարոյր կրնայ, քիչ մը աւելի փափկանկատ տողերով՝ ներկայացնել զայն Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան նկատառման։

Ռ. Որբերեան
Խորհրդական Ն. Հ. Օ.Միութեան

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է․ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

— Թուղթեր ունի՞ս ինծի։
— Թուղթեր. բացատրեց կրացիա, ...ծննդագիր։
— Այո՛, ծննդագիր ունիմ ...իրծ քը շօշափելով։ Հոս է։ ...Ցուցո՛ւր տեսնեմ։
...գեղնած թուղթ մը հա...ինչդես Անանիա կը մօտա...ղանութեամբ փնտռտուք...վրայ երբ կը փափաքեր ...անգնել Օրինուի թուղթերը։ ...ցիա Ոլիէն առաւ թուղթը, ...յին տուաւ որ կարդայ եւ ...րձուց։
...յս թուղթը առեր եմ ...մուսնանալու համար Զե...մին հետ..

— Կ՞յրը, վրայ բերաւ կրացիա, այդ աղտոտ ու փտտարարածը։

Անանիա լռեց եւ շարունակեց վեր վար պտըտիլ։ Հովը կը սուլէր տնակին շուրջ։ Անանիա կը մտածէր ընելիքին վրայ, կը կարծէր որ պարտականութեան մէկ մասը կատարած էր արդէն։

—Կանչելու է կրացիան որպէսզի երթայ կօշիկ եւ զգեստ գնէ, ուտելիք առնէ։ Ցետոյ մեկնելու եմ...։ Հոս ալ ընելիք չմնաց.։ Ամէն բան վերջացած է, կրկնեց մտքի անհուն տխրութեամբ, այո՛, ամէն բան վերջացած է։

Մտածեց մօրը քովը նստիլ, հարցնել թէ ինչպէս ապրած էր եւ քաղցրութեան ու ներողութեան բառ մը արտաբերել բայց չէր կրնար, մօրը նայելով կը զգուէր, որովհետեւ կը հոտէր կը փափաքէր շուտով հեռանալ. բայց բան մը զինք կը բռնէր, կը զգար որ այդպէս վերջ ունենալու չէր իրենցտեսակցութիւնը կը մտածէր որ Ոլի թերեւս վախին եւ ամօթին մէջ ուրախ էր գտեցիկ, ուժեղ զաւակ մը ունենալուն համար։ Իր զգացումքին, իր զաւին մէջ ինքն ալ գոյգն մխիթարութիւն մը կը զգար ինքնիրեն ըսելով

— Գոնէ անբերս չէ, կարելի է գեռ փրկել. անգիտակից է, բայց ոչ լիրբ։

Անշուշտ պիտի չըմբոստանայ, Սակայն Ոլի ըմբոստացաւ։

— Ուրեմն, ըսաւ Անանիա երկար լռութենէ ետք, դուն հոս պիտի մնաս մինչեւ որ գործերս կարգի դնեմ։ Կրացիան զգեստ եւ կօշիկ պիտի գնէ ։

Աշխալի եւ խռպոտ ձայնը ընչեց ուժով մը։

— Ես բան մը չեմ ուզեր։ Ես չեմ...

— Ինչպէ՞ս ոչ, հարցուց Անանիա կանգ առնելով։

— Հոս չեմ կենար։

— Ի՞նչ, կանչեց Անանիա, առաջ ծռելով, բռունցքները սեղմելով եւ աչքերը մեծ բանալով։

— Բացատրէ՛ բսածդ։

Ա՞հ, ուրեմն ամէն բան վերջացած չէր։ Դեռ կը համարձակէր, դեռ չէր հասկնար որ զաւակը տառապած եւ պայքարած էր նպատակի մը համար,—գտնել մայրը, ազատել ցեխէն եւ դատապարտութենէն նոյն իսկ ապագան զոհելով։ Ինչո՞ւ չէր ուզեր մնալ, կ'ուզէր փախի՞լ նորէն։ Զէ՞ր հասկնար որ պիտի արգիլէր ատիկա ոճիրի մը գնով իսկ։

— Բացատրէ՛, կրկնեց, բարկութիւնը հազիւ զսպելով։

Կեցաւ մօրն ընելու համար. կը դողար, եղունգները ափին մէջ կը մխէր, կ'այլափոխուէր դէմքը անանուն ցաւի մը ազդեցութեան տակ ։

Կրացիա կը գիտէր զինք. պատրաստ վրան խոյանալու՝ եթէ համարձակէր Ոլիի դպչելու։ Երեք վայրի արարածներուն միջեւ, հաւաքուած օճախին շուրջ, խանձող փայտի մը կապտորակ բոցը կը պլպլար, կը ճարճատէր, կուլար կարծես

— Մտի՛կ ըրէ. ըսաւ Ոլի քիչ մը ազնուացուելով. մի՛ բարկանար, որովհետեւ այլեւս անօգուտ է բարկութիւնը։Չարիքը կատարուած է եւ մէկը չի կրնար դարմանել, կրնաս զիս սպաննել, բայց օգուտ մը չես կրնար քաղել ատկէ։ Միակ բանը որ կրնաս ընել՝ ատիկա ինծ. մով չզբաղիլդ է։ Հոս չեմ կրնար մնալ, պիտի երթամ եւ դուն անունս պիտի չլսես։ Ենթադրէ որ ինծի հանդիպած չես...

— Ո՞ւր կ'ուզես երթալ, հարցուց պառաւը։—Ըսի այդ բաները, բայց չի հասկնար։ Սակայն միջոց մը կայ— Դուն հոս կեցիր փոխանակ ուրիշ տեղ երթալու, մէկու մը չենք ըսեր թէ դուն ով ես եւ Անանիա հանգիստ պիտի ապրի իբր թէ դուն հեռուն եղած ըլլայիր։ Ինչո՞ւ, մեղք չէ՞, եթէ ասկէ երթաս, ո՞ւր պիտի գտնես տեղ մը։

— Աստուած գիտէ ..

— Աստուա՞ծ, կարեց անմիջապէս Անանիա, կուրծքին զարնելով։ Աստուած կը հրամայէ հնազանդիլ ինծի։ Մի՛ համարձակիր, մի՛ կարծեր որ կատակ կ'ընեմ։ Մի՛ համարձակիր քայլ մը առնելու, հակառակ պարագային ամէն բանի կարող պիտի ըլլամ։

— Քու բարիքիդ համար, ըսաւ Ոլի։ Մտի՛կ ըրէ գոնէ, անգութ մի՛ ըլլար ինծի հանդէպ, մինչդեռ այնքան ներողամիտ ես հօրդ հանդէպ, այն թշուառականին՝ որ կործանման պատճառ եղաւ։

— Իրաւունք ունի, ըսաւ պառաւը ։

— Լռեցէ՛ք, ըսաւ Անանիա։ Ոլի աւելի քաջութիւն առաւ։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԷԹՈՒՄ

Ռուզվէլթըն, փետրուար 13ին խորհրդարանի համագումար նիստին մէջ Ծերակոյտի նախագահը կը բանայ պահարանները եւ մեծամասնութիւն շահողը կը հռչակուի Միացեալ Նահանգներու նախագահ՝ 4 տարուան համար (1929 - 1933)։

Սմիթ եւ Հուվըր երկուշաբթի գիշեր իրենց վերջին պատգամը ուղղեցին 43 միլիոն ընտրողներուն։ Հուվըր շատ կարճ խօսեցաւ՝ առանց ընտրական պրոպագանդ ընելու և վերջացուց ըսելով թէ մեծապէս վստահ է իր յաղթանակին։ Սմիթ մասնաւորապէս խօսքը ուղղեց երկրագործներուն եւ բացատրեց թէ Հուվըրի խոստումները իրականանալու համար երկար ժամանակի կը կարօտին։ Երկու թեկնածուներու տարբերութիւնը կը յատկանշուի անով որ Հուվըր կը ներկայանայ իբր պաշտպան երկրագործներու, Սմիթ՝ կուսակից ոգելից ըմպելիներու եթէ յաջողի, Սմիթ գիշերային գինետուն մը պիտի սարքէ իր բարեկամներուն։ Հակառակ անոր որ Հուվըր աւելի շատ պատեհութիւն ունի յաջողելու, Սմիթ երբեք չէ յուսահատած եւ կը յուսայ թէ վերջին պահուն առաւելութիւնը իր կողմը պիտի մնայ։

Բանտարկուած Հայեր Կեսարիոյ մէջ

Կեսարիայէն «Ժամանակ»ի կը գրեն թէ 1 - 2 ամիսէ ի վեր Էվէրէկ - Ֆէնէսէէն 8 - 10 Հայեր Կեսարիա տարուած եւ բանտարկուած են զանազան պատճառներով, որոնք սակայն քաղաքական բնոյթ չունին։

Ամէն օր նոր որբեր եւ գիւղացի աղքատներ Կեսարիոյ Առաջնորդարանը կը դիմեն՝ նիւթական օգնութիւն խնդրելու համար։

Թալասի 100 որբերը հետզհետէ Սուրիա կը փոխադրուին։ Այս առթիւ Թալասի ամերիկեան ներկայացուցչութիւնը 2000 ոսկի խնդրած է Պէյրութի Ամերիկեան Նպաստամատոյցէն, իբրեւ ճամբու ծախք 53 որբերու։ Մէկ որբի համար անցագրային ծախք կ'ըլլայ 350 դրշ.։

Ալիւրը սղած է Կեսարիոյ շրջանին մէջ։ Օդերը ցրտած, Արգէոսը բոլորովին ճերմկած։

Էվէրէկ - Ֆէնէսէի եկեղեցին

Կեսարիայէն Պոլսոյ թերթերուն կը գրեն թէ Էվէրէկ - Ֆէնէսէի Հայոց եկեղեցին, որ տարիէ մը ի վեր Թուրք իշխանութեանց կողմէ գրաւուած ըլլալով փակ կը մնար, բացուած է։ Տեղւոյն Հայերը նախապէս լատինատառ Թուրքերէնով խնդրագիր մը ներկայացուցած էին Մուսթաֆա Քէմալի, որ հրամայած է անմիջապէս Հայերուն վերադարձնել եկեղեցին։

Կեսարիոյ Ս. Լուսաւորիչ եւ Էվէրէկ - Ֆէնէսէի Նորաբաց եկեղեցիներուն մէջ գոհաբանական աղօթքներ կատարուած են այս առթիւ...։

Ո՞վ պիտի ըլլայ Ռումանիոյ վարչապետը

Ռումանիոյ Նախարարական տագնապը դեռ չէ լուծուած։ Հեռագրի մը համաձայն, խնամակալ ժողովը նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնած է Լոնտոնի ռումանական դեսպան Թիթուլէսքուի, որ Լոնտոնէն ճամբայ ելաւ դէպի Պուքրէշ։ Առջի օր հանդիպեցաւ Փարիզ եւ տեսակցեցաւ Պրիանի եւ Ֆիլիփ Պերթըլոյի հետ։

Գիւղացի կուսակցութեան վարիչ Ծուլիոս Մանիու չընդունեց մասնակցիլ միացեալ կառավարութեան, յայտնելով թէ իր կուսակցութիւնը պատրաստ է առանձին ստանձնելու իշխանութեան պատասխանատուութիւնը։

Կացութիւնը Ուկրայնայի մէջ

«Տէյլի Մէյլ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ, որ վերջին տասնըհինգ օրուան ընթացքին ըմբոստութիւններ ծագած են Ուկրայնայի մէջ։ Անօթի գիւղացիներ սպաննած են բազմաթիւ տեղական խորհրդային պաշտօնեաներ եւ այրած պետական շէնքեր։ Քիեւի շրջանին մէջ, գիւղացիները թակարդի մը մէջ ձգելով սպաննած են կէփէուի կողմէ իրենց դէմ ղրկուած 120 զինուորներ։ «Պրաւդա» կը պահանջէ կառավարութենէն անխնայ զսպել այս ըմբոստութիւնը։

Միւս կողմէ ուկրայնացի տարագիրներու կազմակերպութեանց Միութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Միջազգային Կարմիր Խաչին ղրկած է կոչ մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

«Ութ տարի անցաւ Ուկրայնայի ռուսական գրաւումէն ի վեր։ Այդ ութ տարիներու ընթացքին մեր հարուստ երկիրը, որ ցորեն կը հայթայթէր ամբողջ Եւրոպայի եւ որ մինչեւ հիմա «Եւրոպայի շտեմարանը» անունը կը կրէ, ա՛յն աստիճան կործանած եւ աղքատացած է, որ նոյն իսկ ինքզինքն չի կրնար բաւել։

«Բոլշեւիկեան օտար իշխանութիւնը բռնի իրեն հպատակեցնելով Ուկրայնայի Հանրապետութիւնը, անոր բնակչութենէն մաս մը՝ հազարներով՝ Սիպերիա աքսորեց. նոյնպէս գրաւեց ժողովուրդին անհուն հարստութիւնները, զորս Ռուսիա տարաւ եւ հոն ծախեց՝ վակելու համար իր աշխարհակալ բանակին ծախքերը եւ ապրեցնելու համար դասը այն գործակալներուն, որոնց պաշտօնն է խռովութիւններ սերմանել ամբողջ աշխարհի մէջ»։ Արդէն 1921-1922ին Ուկրայնա սարսափելի սովի մատնուեցաւ եւ քանի մը միլիոն Ուկրայնացիներ մեռան։ Այդ շրջանին աղէտը կատարեալ պիտի ըլլար, եթէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի քաղաքակիրթ ժողովուրդները օգնութեան չփութային»։

Կոչը կը վերջանայ, մատնանշելով Ուկրայնայի սպառնացող վտանգը եւ յանուն ժողովուրդներու եղբայրակցութեան, օգնութիւն կը խնդրէ սովէն մեռնելու դատապարտուած 3 միլիոն Ուկրայնացիներու։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուեցաւ:

ՕՏԷՌՆԻ տնօրէն Ֆիրմէն ժէմիէ ծանր հիւանդ է:

ՍԵՐԳԻՈՍ Թագաւորն ու Թագուհին Փարիզ հասան:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ 43 միլիոն ընտրողներէն 14 միլիոնը կիներ են: Ամերիկեան երեսփ. ժողովի թեկնածուներուն մէջ 7 կիներ կան:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը դէպի Խուժիստան իր պտոյտներուն սկսելով Ահվազ հասաւ:

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ» Ֆրիտրիխսհաֆէնէն Պերլին գնաց: Շթաաքէնի կայանին մէջ 100,000 գերմաններ այցելեցին հսկայ օդապարիկին: Տոքթ. Էքէները ընդունուեցաւ Հինտէնպուրկի կողմէ: Ցէփլինը երէկ առաւօտ ժամը 6ին Պերլինէն ճամբայ ելաւ դէպի Ֆրիտրիխսհաֆէն:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ

1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ։ 20 Quai Beaubourg, Joinville-le Pont.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մալաթիոյ Կրթ. ընկ.եան Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 84 Rue Seze; Կը ներկայացուի՝

«ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»Ը տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, երգ, նուագ եւ վիճակահանութիւն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Դրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի

10 Նոյեմբ. Եշ. երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Փօն Թէաթրի մէջ

Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակաեան, Պ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՄԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ Վալանսի մէջ նոյեմբեր 17ին, իսկ Վիէնի մէջ՝ Նոյեմբեր 18ին:

Հ. Յ. Դ.

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր - ընկերուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatol France, Chaville. Մոնփառնասէ Շավիլ կայարանին դիմացի սրճարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ երեկոն վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։ Կը խօսի՝ Պ. Ա. Զօպանեան։ Նիւթ՝ մեր բանաստեղծները (Դուրեան, Պէշիկթաշլեան, Մեծարենց եւ Տէրեան)։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ ընկերութեան օժանդակ Նէօյիի Հայ Օրիորդաց Միութեան հիմնած հինգ առաքինութեան մրցանակներու բաշխումի հանդէսը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 184 Bld. St. Germain, Salle de Géographie. Մուտքը ազատ է։ Հանգանակութիւն չկայ։

ԱԶԴ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասնամեակին առթիւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ շրջանային վարչութիւնը դեկտեմբերի սկիզբը հրապարակ պիտի հանէ բացառիկ եւ պատկերազարդ հրատարակութիւն մը։ Աշխատակցելու հրաւիրուած անդամներէն Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեանէ, Կ. Ուշագլեանէ, Գ. Շահինեանէ, Գ. Մեծատուրեանէ Մ. Ասատուրեանէ, Հ. Թօփաքեանէ եւ Ֆրանսայի միւս մասնաճիւղերու վարչութիւններէն (այս վերջիններուն գործունէութեան ամփոփ համարատուութիւններով) կը խնդրուի իրենց գրութիւնները եւ լուսանկարները փութացնել, յանձնելով «Արաքս» լուսանկարչատունը (9 Rue Papillon, Paris) Պ. Գ. Ճօլօլեանի եւ կամ ուղարկել ուղղակի հանդէսին խմբագրական մարմնին, հետեւեալ հասցէով. M. H. Martayan, 12 Rue Sehunovo. Sofia, Bulgarie.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Միսաք Օգումուշեան, հօր անուն Նազարէթ, մօր անուն Ճարխաթան։ Երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ, Ընթիլիասի որբանոցը։ Այժմ Եգիպտոս մեկնիլը իմացուած է։ Տեղեկացնել՝ Stepan O. koumouchianի, 3 Rue Victor Hugo, Beaucaire (Gard) France.

Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէ արտատպել։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճլը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Քէլէճեան (33-35տարեկան), որ Պէյրութի մէջ փռապան էր։ Մօտաւորապէս 2 տարի առաջ եկած է Ֆրանսա։ Գրել՝ Near East Relief 15 Bd. des Italiens Paris.

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շոմոնէն քատէ, կամ կառ տը լ'էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյոն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Վարձու է փավիյոնի մէջ առանց կարասիի սենեակ մը խոհանոցով միասին։ Ելեքտրականութիւն, կազ եւ ջուր։ Հինգ վայրկեան հեռու կայարանէն։ Դիմել՝ 16 Rue des Allouettes, Les Vallées, (Բոլեկոլոմբի առնել Սէն Լազարէն)։

Կ'ուզուի հաստատուած շահաւոր գործի մը համար ընկեր մը։ Դիմել միայն երեկոները ժամը 6—7։

Կ'ուզուին իրենց տունը աշխատող լաւ կարուհիներ ժէրսէ բուրդէ րոպերու համար, ինչպէս նաեւ ձեւելու վարժ կարուհի մը։ Դիմել՝ 35 Rue d'Alsace, Մէթրօ Gare de l'Est, Paris (10e).

Գործ կը փնտռէ փորձառու եւ վարպետ դերձակ մը վարժ ամէն տեսակ հագուստներ կարելու, ձեւելու եւ փորձերը ընելու։ Դիմել՝ Ն. Շիրինեանի Hôtel Sénat, 7 Rue Tournon, Մէթրօ՝ Օտէոն.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

8 NOVEMBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 798 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ» ՏԱԳՆԱՊԸ

Տեսակ մը անակնկալ եղաւ Փուանքարէի դահլիճին անկումը, խորհրդարանի բացման նախօրեակին, եւ առանց անոր …էին։

Տագնապին անմիջական պատճառը կը վերագրուի չորս արմատական նախարարներու հրաժարման, (կրթական, ներքին, գաղութներու եւ երկրագործական)։ Իսկ նախարարներուն հրաժարումը …եւանք է իրենց ընդհ. ժողովին ծրագիր - յայտարարութեան, …կը դատապարտէ «Ազգային Միութեան» քաղաքականութիւնը։ Ինչպէս կը բացատրեն չորս նախարարները իրենց հրաժարականին մէջ, Անժէի արմատական եւ արմատական-ընկերվարական ժողովին մէջ, երկու բանաձեւեր դրուած էին սեղանի …։ Մէկը այն, որ կը պահանջէր չորս նախարարներէն՝ հրաժարիլ անմիջապէս։ Իսկ երկրորդը՝ ազատ կը ձգէր զանոնք, …ան ատեն որ վէճ չի ծագիր կառավարութեան գործունէութեան եւ իրենց կուսակցութեան վարդապետութեանց միջեւ։

Առաջին բանաձեւը մեկգի դրուեցաւ միաձայնութեամբ, Պ. …ի միջամտութեան շնորհիւ, եւ նախարարները դարձան …, դահլիճի նիստերուն մասնակցելու եւ խորհրդարանի …ման պատրաստուելու համար։

Եւ ահա, Անժէի ընդհ. ժողովը, գիշերային նիստի մը մէջ, …ի դրուած բանաձեւը նորէն քննութեան կ'ենթարկէ, եւ …որ հիման վրայ կը խմբագրուի ժողովին յայտարարութիւնը։

Եւ չորս նախարարները, Պ. Պ. Էռիօ, Սառօ, Քէօյլ եւ Փէռիէ …տան իրենց հրաժարականը։

Այս է տագնապին պաշտօնական, արտաքին պատմութիւնը։ Բայց այստեղ չէ որ կ'ամփոփուի ամբողջ վէճը։

Փուանքարէ պաշտօնի անցաւ տագնապալի շրջանի մը …, երբ ֆրանքը գլուխն առած կ'երթար դէպի անդունդ։ Այդ …ուն (1926 Յուլիս), անգլիականը բարձրացած էր 243ի, …նչեւ Փուանքարէ 1924ին զայն ձգած էր 70ի վրայ։ Ոչ …յն արտասահմանը իր անվստահութեամբ կը սպառնար …անքին, այլեւ Ֆրանսացիները իրենք, այսինքն՝ ունեւոր եւ …հագործող դասը, օտար երկիր կը փախցնէին դրամները։

Հարկ եղաւ շարժել «ազգասիրական» ջիղերը, եւ կազմուեցաւ Ազգային Միութեան դահլիճը, նախագահութեամբ Փուանքարէի եւ յատուկ մասնակցութեամբ զինքը տապալող վարչապետին, Էռիօի։ Օրուան կացութենէն շուարած, արմատական …ները եւ ընկերվարականներն ալ համակերպեցան։

Նոր դահլիճին առաջին հոգը եղաւ փրկել ֆրանքը, Աջակողմեանները այդ փառքը ամբողջութեամբ վերագրեցին Փուանքարէի անձին եւ հեղինակութեան, եւ մինչեւ այսօր ալ …պէս կը հաւատան։ Ու պարապ տեղը չէ որ, դահլիճի անդամին առթիւ, ամէն բանէ առաջ ֆրանքի տագնապ կը նախատեսուի։

Բայց քանի բնականոն ձեւ կը ստանար կացութիւնը, այնքան պահանջկոտ կը դառնային ձախակողմեանները, միշտ յիշելով եւ յիշեցնելով իրենց կուսակցութեան սկզբունքները։ Փուանքարէ եւ իր աջ բազուկը, Պուան, յաջողեցան իրենց ետեւէն քաշել խորհրդարանի մեծամասնութիւնը, մանաւանդ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Երբեմն կը զիջէին, երբեմն …համոզէին։ Նեղը մնացած ատեն, նախապէս վստահութեան …ը կը յարուցանէր վարչապետը։

Ուշ-կանուխ ելք մը պիտի ունենար այս քաշքշուքը։ Եւ …ուածը եկաւ այնպիսի տեղէ մը որ ամուր խարիսխ մըն էր Փուանքարէի համար։

Կը թուի թէ Փուանքարէ ինքն ալ կը մաղթէր այսպիսի …նապ մը, որպէսզի վերջ տալով իրաւախոհութեանց, կարենայ վարել տիրաբար, համաձայն իր քաղաքական ծրագրին։ Աջակողմեանները կը կարծեն թէ նոր դահլիճ մը կազմելով, …ի կրնայ այդպէս ալ ընել։

Իրականին մէջ, ծանր արգելքներ կան այդ ճամբուն վրայ։ …է նոր վարչապետը փորձէ հանրապետական մեծամասնութիւն մը ապահովել, առանց ընկերվարականներուն եւ ծայրայեղներուն, պիտի ունենայ 324 ձայն, իսկ ձախակողմեան …իճ մը՝ 319, պայմանաւ որ ընկերվարականներն ալ մասնակցին։ (Համայնավարները, 10-12 հոգի են,)։

Կը մնայ նոր զիջումներ ընել արմատականներուն եւ ձեւ մը …։ Բայց Անժէի ժողովին որոշումները կը փակեն այդ ելքը, …նչեւ եթէ թուղթի վրայ մնալու սահմանուած չեն։

…այլես արմատական համագումարը կը պահանջէ՝ 1.— ջնջել …տարբել աշխարհիկացման օրէնքները, մինչդեռ Փուանքարէի դահլիճը խախտեց զայն, գործունէութեան ազատութիւն եւ …ք թողնալով առ այժմ հինգ միաբանութեանց։ 2.— Միօրինակ … (զուտ աշխարհական)։ 3.— Ջնջել սովորական տուրքը եւ աւելցնել եկամուտի եւ ժառանգութեան տուրքը։ 4.— Ցորս …ան իջեցնել զինուորութիւնը, կրճատել զինուորական ծախսը եւ պակսեցնել զինուորներու թիւը, խնայողութիւնները գործածելով ընկերային եւ հանրօգուտ ձեռնարկներու։ 5-6.— Վերջապէս ձեւ մը հաստատել հատուցումներու համար, ընդունիլ պարտքերու … իրաւարարութիւնը. ճանչնալ սէնտիքաներ կազմելու իրաւունքը եւայլն.։

Իսկ ամէնէն վճռականը՝ համագումարը միաձայնութեամբ …նչակէ թէ «այս ծրագրին գործադրութիւնը չի կրնար ապահովուիլ Ազգային Միութեան բանաձեւով։ Միայն ձախակողմեան հոսանքներու միութեան քաղաքականութիւնը այս ծրագրին շուրջ կրնայ ստանձնել այս մեծ գործը»։

Այս արդէն մարտակոչ մըն է, ինչպէս բացատրեցինք։

Շ.

Պ. ՀԸՐՊԸՐԹ ՀՈՒՎԸՐ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

(Հանրապետական Թեկնածու)

ԽՄԲ.— Այս նկարները (քլիշէ) յատկապէս Յառաջի համար ղրկած է ընկ. Մ. Միքայէլեան, Նիւ-Եորքէն։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ԴԷՄ

Պուքրէշի Հայաստանը ծնողներու ներկայացուցիչներու թեկադրութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, իբրեւ տարրական միջոցներ գաղութները այլասերումէ փրկելու. (1 Նոյ.)

— «Ցարգել հայ լեզուն ու գիրը, սատարել կրթական-դաստիարակչական գործին եւ ստեղծել կենդանի ու իրական մշակութային գործունէութիւն։

Անհատական երեք միջոցներ, որոնք, առ այժմ, պէտք է նկատի առնուին եւ համապատասխան մարմիններու եւ տարրերու կողմէ հետապնդուին։

Եթէ մենք այդ երեք մարզերուն վրայ ընենք գէթ նուազագոյնը, այն ատեն շատ բան փրկած կ'ըլլանք։ Պէտք չեն այլ խոշոր ծրագիրներ ու հեռանկարներ։ Պէտք է ըլլալ գործնական եւ իրատես։ Պէտք է ընել միայն հնարաւորը, աւելի խոշորն ու ժամանակաւորապէս անկարելին յետաձգելով վաղուան։

Հայ լեզու, դպրոց ու մշակոյթ.— ասոնք են մեր գործունէութեան հիմնաքարերը։

Պահպանենք մեր լեզուն, սորվինք զայն՝ եթէ չենք գիտեր, տարածենք բոլոր անկիւնները՝ ներսն ու դուրսը։

Պահպանենք մեր դպրոցները՝ բարոյական ու նիւթական լայն աջակցութեամբ, ապահովելով նոր սերունդներուն կրթական-դաստիարակչական վսեմ գործը։ Եւ, միաժամանակ, ստեղծենք նորերը՝ հոն, ուր չկայ։

Սատարենք մշակութային աշխատանքներուն, օժանդակենք մշակութային այլազան Միութիւններուն՝ ջանալով առողջ ոգի ներշնչել անոնց եւ մեր իսկ մասնակցութեամբ ապահովել անոնց կենդանի, իրական գործունէութիւնը։

Այսպիսով, կը կրկնենք, շատ բան փրկած կ'ըլլանք։ Զատուանինք հեռաւոր բարձունքները, այլ, կառչած մեր հողին ու իրականութեան, ընենք կարելին ու հնարաւորը։»

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ յեղափոխութեան 11րդ տարեդարձը երէկ տօնուեցաւ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈՒՎԸՐ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Թերթս մամուլը դրուած պահուն Ամերիկայի ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները չէին հասած դեռ, սակայն մինչեւ այդ վայրկեանը առնուած բոլոր հեռագիրները կը հաստատէին Հանրապետականներու ջախջախիչ յաղթանակը Ռամկավարներուն վրայ. թէ՛ նախագահական, թէ խորհրդարանական եւ թէ նահանգային ընտրութեանց մէջ։

Հեղինակաւոր շրջանակներու մէջ կը հաւատան թէ Հըրպըրթ Հուվըր պիտի յաղթէ 388 ձայնով. Սմիթ պիտի ստանայ միայն 143 ձայն։ Նախագահ ընտրուելու համար բաւական է ստանալ 266 ձայն (Բ. կարգի ընտրողներու թիւն է 531)։

Կէս գիշերէն քիչ վերջ, Սմիթ տեսնելով որ պարտուած է, շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Հուվըրի՝ առողջութիւն մաղթելով անոր, որպէսզի յաջողութեամբ գլուխ հանէ իրեն վիճակուած ծանր պաշտօնը։

Երեսուն երեք նահանգներու մէջ կառավարիչի ընտրութիւն կատարուեցաւ։ Ռամկավարները յաջողեցան միայն Նիւ Եորքի նահանգին մէջ, ուր ընտրուեցաւ իրենց թեկնածուն Ֆրանքլին Ռուզվէլթ 1,181,333ի դէմ 1,327,484 ձայնով։ Միւս բոլոր նահանգներուն մէջ Հանրապետականները շահեցան՝ ստուար մեծամասնութեամբ։

Ներկայացուցչական ժողովին մէջ Հանրապետականներուն մեծամասնութիւնը աւելի եւս աճեցաւ։ Նոյնպէս Ծերակոյտին մէջ Հանրապետականները այսուհետեւ պիտի յաջողին երկու երրորդի մեծամասնութիւն ձեռք բերել եւ իրենց տեսակէտները անցընել։

Կարգ մը մեծ քաղաքներու մէջ, ինչպէս՝ Նիւ Եորք եւ Շիքակօ՝ մեծամասնութիւնը շահեցաւ Սմիթ. սակայն նահանգներու մէջ պարտուեցաւ։ Սմիթ իր պարտութիւնը զգաց կէս գիշերին, երբ հասան Հարաւային նահանգներու արդիւնքները, որոնք աննպաստ էին իրեն։ Ամբողջ յոյսը այդ նահանգներուն վրայ դրած էր։

Այս անգամ ընտրական պայքարին աւելի մեծ թիւով ընտրողներ մասնակցեցան։ Նիւ Եորքի մէջ շատ մը սրճարաններ, սինէմաներ ու թատրոններ բաց մնացին մինչեւ լոյս։ Հազարաւոր բազմութիւն լուսցուց գիշերը։ Ընտրութեանց արդիւնքը ամէն վայրկեան կը հաղորդուէր անթելով։

Փարիզի մէջ ալ ամերիկեան քաղաքացիներէն շատեր լուսցուցին։ «Փըթի Փարիզիէն»ի անթելի կայանը շարունակ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր մեծ պանդոկներու եւ սրճարաններու մէջ հաւաքուած Ամերիկացիներու։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Դահլիճին հրաժարականը ստանալէ վերջ, Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ իր մօտ կանչեց Ծերակոյտի եւ Երեսփոխանական ժողովի նախագահները, ըստ աւանդական սովորութեան։

Ծերակոյտի նախագահ Տումէր Հանրապետութեան նախագահին խորհուրդ տուաւ նոր դահլիճին կազմութիւնը կրկին յանձնել Փուանքարէի, իբրեւ միակ անձնաւորութիւնը, որ կրնայ յաջողութեամբ գլուխ հանել վաղուան կառավարութեան վիճակուած պատասխանատու դերը։ Երեսփ. ժողովի ընկերվարական նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն զեկոյց տուաւ կացութեան մասին եւ բացատրեց Երեսփոխանական ժողովին մէջ զանազան կուսակցութեանց ներկայացուցած ուժը։ Յետոյ եզրակացուց թէ՝ քանի որ կարելի չէ ո՛չ բոլորովին ձախ ոչ ալ բոլորովին չափաւոր նախարարութիւն մը կազմել, միակ ելքն է հանրապետական միացեալ դահլիճի մը կազմութիւնը։

Պ. Տումէրկ երէկ շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները գլխաւոր կուսակցութեանց վարիչներուն հետ։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ տիրող ընդհանուր կարծիքն այն է թէ՝ նոր դահլիճը պիտի կազմէ Փուանքարէ։

Իսկ թերթերը բուռն յարձակումներ կ'ընեն արմատական-ընկերվարական կարգ մը վարիչներու դէմ, որոնք իրենց մեքենայութիւններով պատճառ եղան նախարարական տագնապին։ «Թան» բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ նախկին վարչապետ Ժոզէֆ Քայեօ եւ Մալվին, նախկին ներքին նախարար։

Անժէի համաժողովը նախապէս քուէարկած էր բանաձեւ մը, որուն համաձայն չորս նախարարները պիտի կրնային դեռ ժամանակի մը համար գործակցիլ Փուանքարէի։ Սակայն երկուշաբթի գիշեր, նախարարներու Փարիզ մեկնելէն յետոյ, ուշ ատեն, ճարպիկ դարձուածքով մը, նոր բանաձեւ քուէարկուեցաւ դատապարտելով «ազգային միութեան» դահլիճին հետ գործակցութիւնը եւ պատճառ դառնալով նախարարական տագնապին։

ՍԱԿԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Սակարանը ժխտապէս ազդուեցաւ այս տագնապէն։ Թէեւ խուճապ առաջ չեկաւ, ինչպէս 1926 յուլիսին, սակայն պետական արժեթուղթերը եւ ֆրանսական դրամատուներու արժեթուղթերը որոշ անկում ունեցան։ Միւս կողմէ մեծ քանակութեամբ անգլիական ոսկի գնուեցաւ։ Պանք տը Ֆրանսը ստիպուեցաւ իր տոլարի մթերքը հրապարակ հանել, ֆրանքի անկումը արգիլելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Պ. ԱԼՖՐԷՏ ՍՄԻԹ

(Ռամկավարներու Թեկնածուն)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՐԷՆ «ԱՌԱՔԻՆԻ»ՆԵՐԸ

Պ. Ռ. Որբերեան, «Խորհրդական Նէօյեռքի Հայ Օրիորդներու Օժանդակ Միութեան», ծանծրոյթ յանձն առեր է կարգ մը բացատրութիւններ տալու ծանօթ «Առաքինութեան Մրցանակ»ներու մասին:

Դժբախտաբար իր լուսաբանութիւնները ո եւ է կերպով չեն կրնար արդարացնել գործուած անիրաւութիւնը:

Նոյեմբեր 3ի մեր Տոմսերով ուղեցինք «փափկանկատ տողերով» մատնանշել այդ անիրաւութիւնը եւ քանի մը պսակաւորներու մասին փաստեր մէջտեղ դրինք.

Մեր բանաստեղծը անզօր է ծիծաղելու այդ փաստերը եւ ինքնարդարացում կը փորձէ՝ ըսելով որ «Հայրենակցական Միութիւններու եւ արժանահաւատ անձերու տեղեկագիրներն ու գրաւոր վկայութիւնները եւ առնուած մասնակի տեղեկութիւններ հիմ կազմեցին Ընտրական Մասնախումբին միաձայն որոշման»։

Հետաքրքրուեցանք եւ ստուգեցինք, որ ո՛չ մէկ Հայրենակցական Միութիւն յանձնարարած է հինգ պսակաւորներէն առնուազն չորսը:

Գալով այն «արժանահաւատ» կոչուած անձերուն, որոնք գրաւոր վկայութիւններ տուեր են, փափաքելի էր գիտնալ անոնց անունները եւ ցոյց տուած պատճառաբանութիւնները:

Պ. Որբերեան ինչո՞ւ չի պատասխաներ, օրինակ, մեր սա հարցումին.

«Ինչպէ՞ս կրնայ առաքինի ըլլալ մէկը, որ քոյր եւ եղբայրներ ունի, բոլորն ալ աշխատող եւ դրամ վաստկող, եւ սակայն կը ներկայացուի իբրեւ «բազմանդամ ընտանիքին միակ նեցուկը»։

«Փափկանկատ» գտնուելով է որ խնայեցինք անուններ եւ ուրիշ փաստեր յիշել:

Մեր պարտականութիւնը չէր «ընտրելիներ» ներկայացնել: Երբ մարմին մը հանրային ձեռնարկի մը պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ, ներելի չէ որ թեթեւութեամբ շարժի եւ այս կամ այն անձին հաճելի ըլլալու համար, մրցանակներ բաշխէ առաջին հանդիպողին:

Դժբախտաբար նեպոտականութիւնը գէշ դեր մը կը խաղայ մեր բարքերուն մէջ, այնպէս չէ՞, Պ. Որբերեա՛ն:

Դուք շատ լաւ գիտէք այս բաները, քանի որ ձեր «բարեխօսութեան» շնորհիւ էր, որ դեռ վերջերս հրատարակուած ֆրանսերէն հաւաքածոյի մը մէջ մուտք գործեց մէկը («փափկանկատութեան» համար անունը զանց կ'ընենք),որ երբեք արժանի չէր այդ պատիւին:

Ահա՛ թէ ուր է պահուած շան գլուխը:

ՓԱՐԱՅՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հանրապետական Գերմանիոյ Սահմանադրութեան համաձայն նորը կը տրամադրէ նաեւ Զուիցերիոյ Սահմանադրութիւնը օրէնսդրական նախաձեռնութիւնը կը պատկանի ո՛չ միայն խորհրդարանին եւ կառավարութեան, այլ եւ անմիջապէս քուէարկող ժողովուրդին։ Այս վերջին պարագային անհրաժեշտ է, որ կուսակցութիւն կամ խմբակցութիւն մը նախ եւ առաջ քուէարկութեան իրաւասութիւնը ունեցող քաղաքացիներու թիւին նուազագոյն 1 10ին չափ ձայներ հաւաքէ։ Երբ այդ գործը կատարուի, որոշակի բանաձեւուած օրինագիծը խորհրդարանին կը ներկայացուի։ Վերջինս պարտաւոր է՝ այդ օրինագիծը ժողովուրդի քուէարկութեանը ենթարկել։ Եթէ այդ ժամանակ ալ քուէատուներու կէսէն աւելին ի նպաստ օրինագիծին ձայն տուած են, արդէն կը դառնայ օրէնք,— անկախ կառավարութեան եւ խորհրդարանի կամքէն ու գիրքէն։ Գործողութեան առաջին փուլը կը կոչուի «ժողովուրդին ցանկութիւնը» (Volksbegehren), իսկ երկրորդ փուլը՝ «ժողովուրդին վճիռը» (Volksentscheid ։

Մէկ-երկու տարի առաջ Գերմանիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ժողովրդային քուէարկութիւն մը (հանրաքուէ). առաջին անգամ՝ նոր Գերմանիոյ մէջ։ Խնդիրը կը վերաբերէր հին Գերմանիոյ կայսերական եւ գահազան տուներու կողմէ ներկայացուած պահանջին՝ իրենց վերադարձնելու, իբրեւ «անհատական սեփականութիւն», շարք մը դղեակներ ու կալուածներ, այլ եւ «դրամական հատուցում»՝ «իրենց դիրքին վայել» անկարօտ եւ ազատ կեանք մը վարել կարենալու համար։

Ի դէպ ըսեմ, որ այդ փաստը ինքնին ցոյց կուտայ, թէ ո՛րչափ «պակաս օր» եղած է Գերմանիոյ 1918ի «յեղափոխութիւնը», ժամանակին ազգային-պետական սեփականութիւն չհռչակելով այդ ամէնը։ Ան մինչեւ իսկ խոշոր հողատէրերու մազին դպած չէ։ Պոլշեւիզմի վախը եւ երկրին անխուսափելի փլուզումը ահռելարապէս մատնած է ժամանակին վարիչները եւ անոնք հարկադրուած զգացեր են զիրենք՝ «կարճ կապելու» յեղափոխութեան գործը։

Իշխանական տուներու պահանջը ընդհանուր դժգոհութիւն յառաջ կը բերէ այս ժողովուրդին մէջ, որ չափազանց կը գտնէ զայն։ Մեծամասնութեան տրամադրութիւնը սակայն այն էր որ, «բան մը» տրուի նախկին կայսեր եւ իշխաններուն— քանի մը տուներ եւ որոշ գումարներ։ Համայնավարները անարդար եւ անտեղի կը համարէին այդ «Փէննիկ մը չտալ»— ահա անոնց կարգախօսը։ Ընկերվարականները սակայն ցան ձայնակցիլ անոնց։ Ո՛չ այնչափ վարդապետութենէ առաջնորդուած, թէ՛ ո՛չ մէկ փէննիկ թոյլատրելի է վճարել նախկին իշխաններուն, որչափ գործելակերպէ մղուած։ Անոնք լաւ կը տեսնէին, որ համայնավարները ժողովուրդի բիրական շահերու տեսակէտով չեն առաջնորդուիր, այլ պարզապէս խուժանավարութենէ եւ քարոզչութեան ցանկութենէ մղուած։ Եթէ ընկերվարականները հակառակ ընթացք բռնէին, համայնավարներու կողմէ պիտի ամբաստանուէին իբրեւ «արքայասէրներ» եւ տասնեակ հազարաւոր բանուոր հետեւորդներ պիտի կորսնցնէին։

Ժողովրդային քուէարկութեան առաջին փուլը հարկաւ յաջող անցաւ, քանի որ միայն ընկերվարականները 7—8 միլիոն ձայն ունին 40 միլիոն քուէարկողներու թիւին մէջ, այսինքն շատ աւելի, քան պահանջուած մէկ չորրորդը։

Երկրորդ փուլին մէջ անյաջողութիւնը անկեալ էր։ Քուէի իրաւունք ունեցողներու կէսէն աւելին չշահեցան համայնավարները եւ ընկերվարականները, ո-րով՝ տապալեցաւ «ոչ մէկ փէննիկ նախկին իշխանաւորներուն» օրինագիծը։ Այսպէս ալ պէտք էր սպասել. ռամկավարները եւ շատ ուրիշ հանրապետականներ, որոնք չափաւոր հատուցման կողմնակից էին, բնա՛ւ չմասնակցեցան քուէարկութեան։ Արդիւնքը եղաւ այն, որ պետական շահերը փաստուեցան։

Մէկ երկու շաբաթ առաջ ալ՝ համայնավարները փորձեցին ուրիշ օրինագիծ մը ենթարկել ժողովրդային քուէարկութեան— «ո՛չ մէկ փէննիկ ռազմանաւերու շինութեան համար»։ Խնդիրն այն է որ, վերջերս սոցիալ-դեմոկրատ Միւլլէրի կառավարութիւնը իր նախորդէն իբրեւ ժառանգութիւն ստացած առկախ հարց մը ուզեց յարդարել եւ ռազմանաւի մը շինութեան համար պահանջուած առաջին մասնավճարը քուէարկեց։ Ցայտնի էր սկիզբէն, որ Միւլլէր եւ իր կուսակցական ընկերները կառավարութեան մէջ՝ պարզապէս հարկադրական զիջումն ըրած են դաշինքի քաղքենի անդամներուն, փոխարէն ստանալով ուրիշ զիջումներ։ Այլապէս արդէն խառն դաշինքը պիտի չկրնար մէկ օր իսկ ապրիլ։

Ահագին փոթորիկ ծագեցաւ ատոր շուրջը, ոչ միայն համայնավարներու մէջ, որոնց նի՛ւթ պէտք էր խուժանավարութեան համար, այլ եւ ընկերվարական շարքերուն մէջ։ Վերջիններուս ժողովները դժգոհութեան բանաձեւեր քուէարկեցին սոց.-դեմ. նախարարներու ընթացքին դէմ, ստիպելով որ յաջորդ մասնավճարները մերժե՛ն։

Այստեղ յիշեմ, որ կարգ մը քաղքենի վարիչներ եւ մինչեւ իսկ զինուորականներ եւս դէմ էին եւ այժմ ալ դէմ են ռազմանաւի շինութեան, թէեւ ո՛չ վարդապետութեան կամ սկզբունքի տեսակէտէն, այլ պարզապէս անոր համար, որ անոնք միլիոններ արժող այդ մեծ ռազմանաւով Գերմանիան զօրացած չեն կարծեր եւ աւելորդ ծախք կը համարեն անոր յատկացուելիք վիթխարի գումարը։ Մէկ կողմ թողունք նաեւ այն պարագան, թէ Վէրսայլի դաշնագրի թոյլատրած սահմաններուն մէջ կը կառուցուի ռազմանաւը, այն ալ՝ հինգած, անպէտք նաւու մը փոխարէն միայն։ Եւ սակայն, ո՛րչափ աղմուկ հանեցին ատոր շուրջ ժամանակ այն պետութիւնները, որոնք իրե՛նք տասնեակներով ռազմանաւեր կը շինեն։

Թողունք այդ ամէնը մէկ կողմ։ Հրապարակ բերուեցաւ համայնավարներու օրինագիծը ռազ՛մանաւերու կառուցման դէմ, առհասարակ։ Այս անգամ ընկերվարականները ծուղակ չինկան, ի հարկէ։ Աւելին դեռ. Գերմանիոյ սոց.-դեմ. կուսակցութիւնը պաշտօնապէս հրապարակ եկաւ եւ դիմակազերծ ըրաւ համայնավարները, որոնք կը ծախահարեն օրէնքը՝ Ռուսիոյ մէջ կառուցուող ռազմանաւերը, ցուցադրելով իսկական ռազմատենչ ոգի, որ ա՛յնչափ յատուկ է համայնավարութեան։

Ու բանուորութիւնը հետեւեցաւ ո՛չ թէ խուժանավարներուն այլ՛ ընկերվարականներուն։ Մինչեւ իսկ հանրաքուէի առաջին փուլի համար պահանջուած չորս միլիոն ձայնը կարող չեղան զանոնք քով քովի բերել, այլ մէկուկէս միլիոնէն ալ պակաս։ Դեռ աւելին. համայնավարները այս անգամ հազիւ ստացան կէսը այն քուէներուն, զորս ստացեր էին մայիսին, Ռայխսթակի ընտրութիւններուն առթիւ։ Գերման ժողովուրդը եւ բանուորութիւնը գիտցաւ խուժանավարութիւնը մերժել եւ զայն տարբերել ընկերվարական իրապաշտ քաղաքականութենէն։ Այս վերջինի հետեւանքն այն պիտի ըլլայ, որ Ռայխսթակի սոց. դեմ. խմբակցութիւնը շուտով խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, ռազմանաւին շինութիւնը։ Եւ հաւանական է, որ անցնի։

Ժողովրդային քուէարկութեան հետեւանքը եղաւ այն, որ ներկայիս աւելի քան երբեք՝ կուռ են ընկերվարականներու շարքերը, մինչ համայնավարները իրարու մէջ կ՚ուտեն։

ՀՆԴԻԿ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԵՐԳԵՐԸ

Այս անգամ ալ Հնդկաստանն է, որ կը հաւաքէ իր փոքրիկ հնդկուհիներուն ստեղծագործութիւնը։

Շատ քիչ բան գիտենք Ասիոյ հին ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան մասին։ Գոհացանք այն տեղեկութիւններով, զորս կը քաղէր Եւրոպա։ Հաւատարիմ աշակերտը Եւրոպային, «մեծ վարպետին», տեսակ մը անտարբերութիւն ու արհամարհանք ցոյց տուինք ասիական արուեստին հանդէպ, ճիշդ ինչպէս հին տոհմ, Հելլէնները, իրենց մեծամտութեան մէջ, «բարբարոս» կը գտնէին ու կանխակ կը դարձնէին իրենց հարեւան Ասիացիները։ Խոստովանինք որ, նոյնիսկ յոխորտ Եւրոպան դեռ ն՛որ կը ճանչնայ Ասիան։ Իսկ Ֆրանսա՞,— հակառակ իր հին գաղթային քաղաքականութեան, տակաւին շա՜տ քիչ... գողտ ունի։ Ճանչնալու համար Ասիոյ արուեստը, անպայման պէտք է անգլիերէն գիտնալ։ Վասնզի ամէնէն շատ գործը ան ունի։ Թարգմանած է անխտիր, ամբարած է ամէն իր եւ լեցուցա՛ծ է բրիտանական թանգարանները Ասիոյ հին արուեստին փառքերով։ Ասիա՞ն, անգլերէն չեմ գիտեր. եւ որքա՛ն կը ցաւիմ, երբ ֆրանսերէն գիրքերու մէջ կը կարդամ անգլիերէն ճոխ թարգմանութիւններու անուանացանկը։

Իսկապէս, ի՞նչ գիտենք, օրինակի համար, հնդկական գրականութեան մասին։ Քիչ մը բան՝ հնդկական կրօնական երգերէն, Ռիկ-Վէտաներէն։ Բայց ի՞նչ անհուն գրականութիւն մը ունին Հնդիկները։ Գրականութիւն մը, զոր կը մշակեն տակաւին, այնքան թարմ։

Մենք, որ կը հիանա՛նք—վարժութեան խնդիր,— եւրոպական վէպին ու թատրոնին վրայ, կը սիրե՛նք եւրոպացի հանճարները այնպէս ինչպէս կը սորվեցնեն մեզի՝ ի՞նչ գիտենք ասիական «Հէքեաթ»ին ու «Երազ»ին մասին, գրական կորսուած այդ երկու սեռերուն մասին ի՞նչ գիտենք նաեւ այն գանձերուն մասին, զորս Ասիոյ այդ հին ժողովուրդները կը պահեն իրենց ծոցին մէջ։ «Ցաւալի» մէջ ծաղկեփունջ մը տուէ այն քնքուշ երգերէն, զորս ճափոնցի պոէտներն էին յօրիներ։ Այսօր նոյն սիւնակներուն մէջ կուտամ երգեր, զորս յօրինած են հնդիկ փոքրիկ աղջիկներ։

Ու եթէ դուք եւս կը հաւնիք այդ ստեղծագործութիւններուն, մի՛ ըսէք, ինչպէս սովորութիւն է. «Ասիան կ՚արթննայ» այլ ըսէք «Ասիան կը սկսի ճանչցնել ինքզինք»։

.·.

Ինչպէս ըսի, հիմա սովորութիւն է, հաւաքել ինչ որ կուտայ ժողովուրդը։

Ստեղծագործութիւններու ցուցահանդէս է տարբեր կարծես, եւ ամէն ժողովուրդ կը պարծենայ իր հանճարով ու կարողութեամբ։ Կը պարծենան՝ բանալով թէ նոյնիսկ իրենց պոէտները արուեստի թաքուն կայծեր ունին, թէ նոյնիսկ իրենց մանկատի աղջիկները ստեղծագործ ձիրքեր ունին։

Այս անգամ պիտի թարգմանեմ այն բանաստեղծութիւնները զորս հնդիկ աղջիկները կ՚արտասանեն ժողովրդական աւանդութիւններու առթիւ կատարուած արարողութիւններու ընթացքին։ Այդ արարողութիւնները չափազանց ինքնատիպ են եւ կարելի է ըսել որ յատուկ են միայն հնդիկ ժողովուրդին։

Բացատրեմ։

Հնդկուհիները, առանց այրերու մասնակցութեան, կը կատարեն զանազան ծէսեր, որոնք կը պատկերացնեն իրենց նախապաշարումները, սովորութիւնները կամ կեանքը այնպէս ինչ որ է։ Այսպէս, տարօրինակ ծէսեր ունին ծննդեան եւ հարսնիքի համար, ծէսեր ունին անձրեւ խնդրելու համար, ծէսեր ունին արեւ հայցելու համար։ Մանաւանդ օրեր նշանակուած են այդ ծէսերուն, երբ մանկատի աղջիկներ կը նկարեն արարողութեան խորհրդական տեսարանները։ Նկարչական այս մասը կը կոչուի «Ալպանա»։ Ժողովրդական այս նկարչութիւնը կուտան միայն աղջիկները։ Անոնք կը սորվին իրենց մօրմէն եւ այսպէս «ալպանա»յին արուեստը կը փոխանցեն սերունդէ սերունդ։ Նկարելու համար անոնք կը գործածեն ջրախառն բրինձի փոշի եւ բուսային ներկ մը։ Վրձինը իրենց ... մատն է։ Հնդիկ մեծ նկարիչը, Աբանինդրանաթ Տագօր, (բանաստեղծին եղբա՛յրը) իր հեղինակութեամբ կը պնդէ թէ այդ «ալպանա»ներուն գեղեցկութիւնը անօրինակելի է, եւ ոչ մէկ արուեստագէտ կրնայ տալ շնորհքը, ներշնչումը, կշռոյթը եւ թարմ երեւակայութիւնը այդ արուեստին, որ կը ծա՛կի պէնկալի «գէնանա» (կանանոց)ներուն ներսը։

Հնդիկ աղջիկները, պզտիկուց սորվելով զայն, ժողովրդային թատերական արարողութիւններու ընթացքին, կը նկարեն համաձայն իրենց ներշնչումին եւ աւանդութեան, նշանակութեան, Այդ նկարուած, հետեւաբար իրականութիւն դարձած տեսարանին առջեւ կուգան խումբ մը աղջիկներ, ծաղիկ ու պտուղ կը նուիրեն՝ նկարուած աստուածին, արեւին գիգուհիին եւ կը սկսին երգել։

Ժողովրդային այս արարողութիւններուն, նկարչական ու բանաստեղծական արուեստին մասին, երկու Տագօրները, նկարիչն ու բանաստեղծը, այնքան հետաքրքրութիւն ու կարեւորութիւն կուտան, որ սկսած են հաւաքել մանաւոր պարբերականներու մէջ։ Անգլիացիները, օգտուելով այդ պարբերականներէն, թարգմանած են զանոնք մեծ մասամբ։ Ֆրանսացիներն ալ կ՚օգտուին.. Անգլիացիներէն։

Մե՞նք։ Այժմ գրողաց ենք։ Շա՜տ գրողած։ Կիներու նման, եւրոպական վէպեր կը փնտռենք կարդալու համար։

Նկարիչ չեմ, ու չեմ կրնար ներկայացնել հնդկական այդ ժողովրդային նկարչութիւնը։ Բայց կ՚ուզեմ քաղ մը ն ալ կատարել հնդիկ աղուոր աղջիկներուն աղուոր բանաստեղծութիւններէն։

Այս առթիւ, ինչպէ՞ս մեր սիրտը չմորմոքի, ստիպուած ըլլալով յիշել թէ մեր ժողովուրդն ալ, փոքրիկ աղջիկներն ու տղաքը, խաղեր ունէին, գեղեցիկ ներշնչումներով, խաղեր, հին օրերէն մնացած, կրօնական արարողութիւններէն փոխակերպուած, ժողովուրդին հոգիէն բխած։ Բոլո՞րն ալ կորսուեցան։

Գոհանանք. գիտելով... ուրիշին հարստութիւնները։

Ցաւցրով ներկայացումը այդ հնդկական ծէսերուն։

Հ. ՆԱՐԳՈՒՆԻ

ՄԵ՛ՆՔ «ՂՈՒՐՊԱՆ» ԸԼԼԱՆՔ ՁԵԶԻ

Դուք չէք հասկնար հայ որբեր, ո՛վ, քաղաքի մեղկ պարոններ, դուք չէք հաւատար մեր, արիներու՝ փոքրիկ զինուորներու պատմութեան։

Պատանիներ էինք, փոքանդեներ, ինչպէս կ՚ըսէին մեր ուսուցիչները, կրակով, վրէժով եւ ուխտով արբած տղաներ։

Ցուրտ ձմեռ էր այն տարին Լիբանանի վրայ, Ծիպէյլ՝ ուր մեր փոքրիկ կռնակներով կրած էինք քարերն ու կառուցած այդ հսկայ որբաքաղաքը։ Դուրսը կ՚առնար երկինքը, ու գետինը կարկտախառն անձրեւին տակ իր զսպուած հեւքը կուլար, ինչպէս հայ որբին կուրծքը երբ՝ թուրքի մը աչքերուն կը նայի ուղիղ...

Կը հնչէր հաւաքման փողը, ու մենք վայրկեան մը յետոյ անդաստարափին տակն էինք, փայլուն զէնքերը ուսերնուս, բապիկ ոտքերով, առանց անձրեւանոցի կամ հովանոցի, ո՛վ, քաղաքի նրբացած պարոններ, երբ դեռ պատանիներ էինք։

— Տարտուն՝, մեզ են տղաքը։ Կը հիւանդանան, վա՛ց անցիր սա արշաւանքէն։

— Տղա՛ք, կ՚ուզէ՞ք որ ուրիշ օրուան յետաձգենք։

— Երբե՛ք, երբե՛ք, կ՚ուզենք այսօր իսկ բարձրանալ որոշուած գագաթը։

— Ուրեմն, պատրա՛ստ, աջ թեւի ուղղութիւնով յառա՜ջ...

Ու մենք կը քալէինք համաչափ, բնութեան ու մարդկային բոլոր ուժերը արհամարհողներու հպարտ ու ըմբոստ քայլերով, ու գետինը կը թնդար մեր ոտքերուն տակ, կը թնդային հանդիպա՛ցոց կամրջակներն ու Մարոնիներու տան պատուհանները, նրանք նիրզաշնակ ծնծղայ կը զարնէին, խառնելով բոլիկ ոտքերու աղքատ՝ բայց հպարտ երաժշտութեան։ Կը յառաջանայինք մենք մեր կուրծքերը ուռած, գլուխները բարձր, աչքերը յառած եռագոյնին, որ կ՚երթար մեր առջեւէն։

Կը յառաջանայինք լեռն ի վեր, արհամարհելով բնութեան շանթը, որոտն ու կարկտախառն տեղատարափը, որ ցուրտ քամիին հետ մեր ոսկորներուն մէջ կ՚անցնէր։ Գրոհ մը եւս և մենք լերան գագաթին էինք ահա։

Հուռա՛..., կը փրթէր ինքնաբուխ մեր փոքրիկ կուրծքերէն, կեցցէ՛ անկախ Հայաստանը...։

Ամպերը նահանջել կը սկսէին տակաւ առ տակաւ, ու բնութիւնը իր ծիածանը կը ձգէր փախչող սաւաններուն վրայ, ճիշդ հայ դրօշակին զիմաց, որ կը ծածանէր բարձրը, յաղթահասակ մայրիի մը գագաթը, ուր մենք էինք բարձրացուցեր։ Քիչ յետոյ կը հնչէր բարեւի ու մեկնումի փողը։ Ու մենք փայլուն զէնքերը սեղմած մեր կուրծքերուն, կը յառէինք երկիւղածօրէն մեր արիւնոտ աչքերը եռագոյնին, ընելով մեր լուռ ու սրբազան ուխտը, որ մեր պապերն էին կտակեր դարէ դար։ Տառապանքէ տառապանք. ու պարտութենէ պարտութիւն։ Արեւը կը ճեղքէր ամպերը ու Լիբանանի գագաթին վրայ, Յարդգողէն մեզ կը ժպտէր հզօր Վահագնը։

— Զէնքերը ուսի՛ն, ետ դարձ՝ ու յառա՛ջ...

Ու մենք թրջուած, բոպիկ, արիւնոտ ոտքերով, փայլուն զէնքերը ուսերնուս, կ՚իջնենք լեռնալանջէն ի վար, թնդացնելով գետինը, ուրէ՛ օր մը, զուցէ Մեծն Տիգրանն էր անցեր, Աննիբալին չափ հզօր, Աննիբալին չափ խիզախ, հալածելու Մեծն Հռոմի լէգէոնները։

Փողերը կը հնչէին մեր ...
էին յաղթական. բալլերդ...
դացինները դուրս էին թ...
երմէններու փոքրիկ ...
անցքը դիտելու։

Ահա անոնց մէջ հայ ...
սպասուհի կամ լուացար...
մը անկասկած, «սոսրին...
պատառ մը չոր հացի ...
Մեզ կը մօտենար հայ ...
յատուկ խանդաղատան...
արցունքոտ աչքերով

— «Ա՛խ, եավր՛ ...
պան ըլլիմ ձեզի...»

Անցած են այն օրէն ...
ու հիմա որ այլեւս երի...
եմ ու որբ չեմ կոչուիր ...
ազգային արժանա...
թեան զգացումը խոր...
տղան է դարձեր ու ...
առօրեայ անպատուութ...
հալածէ զիս ուրուակ...
նման, կ՚ուզեմ դուրս ...
թի մը պէս, հաւաքել ...
րէն, պատուհաններէն ...
բաններէն ու գործատ...
բոլո՛ր իմ փառապանծ ...
հայ մայրերն ու քոյր...
գուրել զանոնք, սեղ...
կուրծքիս իմինս, ...
բազատ եղբայրը իր ...
որդին իր մօրը, ծե...
անոնց բոլո՛ր վէրքեր...
պանքներն ու աղաղակ...

— Մե՛նք զուրպան ...
ձեզի, որ այլեւս չդառ...
սահի, լուացարարուհ...
բանուորուհի։

Մե՛նք ղուրպան ...
ձեզի։

Լիոն ԵՂԻՇ ՄԱՐ...

ԱՐԵՒՄՏԻ ԴԻՄ ...

Լոնտոնի գիտական ...
խատանոցին մէջ, այս ...
կատարուին փորձեր, ...
ներկայ կ՚ըլլան անգլ...
կաճառ զինեալներու գլխաւոր ...

Գիւտը կը կայանայ ...
շարժ թէ շոգեշարժ ...
բերու արկածները՝ գրեթ...
բելի դարձնելու մէջ ...
տես ճառագայթի մը ...
գայթով. քանի մը ...
րիշ յաջող փորձ մը ...
էր զօրութիւնները ...
համար։ Ալբասի թէ ...
Ֆրանսացի մըն է. Բոլ...
փորձերուն ներկայ ...
ճառագայթին կիրարկու...
սած են երկաթուղին ...
մայուած են։

Ուրիշ օր կատարուած ...
ներկայ գտնուած է ...
մէկ խմբագիր կը ...
տեսաւ կառախումբ մը ...
բողջ արագութեամբ կը ...
վտանգի ազդանշան ...
երբ յանկարծ կանգ ...
ձեռը կը կատարուէին ...
րիշ գծի մը վրայ, որ ...
էր անտես ճառագայթի ...
Անոր ազդեցութեամբ ...
ռախումբին զսպիչ ...
ինքնաբերաբար սեղմուեր ...
պեր էին զայն որ կանգ ...

Հնարիչը կը կարծէ ...
իսկ այն պարագային ...
նավարը ինկած, նուազ ...
ռառ ըլլայ, կառախումբը ...
կրնայ անցնիլ վտանգի ...
առջեւէն, քանի որ անտես ...
գայթները զայն պիտի ...
կանգ առնելու, սեղմելով ...
զսպիչ գործիքները։

Այս պայմաններու ...
առնելու ստիպուած կառա...
առաջ շարժելու կարելի ...
չունի, մինչեւ որ անտես ...
գայթը չքուցնէ անոր ...

Այն պարագային ...
ճառագայթին գործիքները ...
սամբ կամ ամբողջովին ...
ինքնաբերաբար ազդ...
ներ կը տրուին հակառակ ...
բաններուն, մանաւանդ ...
րու միջոցով։

կարդացէք եւ Տարա...
«ՅԱՌԱՋ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

...Ջ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ՏԻԼԻՍԵԱՆ — Թիւ 26

...ւրզի Յառաջ»ի Հարցա... գրական արգիւնք տալ, ...ւտ է, պատասխանելէ ...գրումները թօթափել ...արել 11-24ի սերուն... ...ներկայացուցիչներուն ...ործքս պարտականու... ...ատանդ մը ունիմ կոնա... ...կային այսօր զգա... ...ը պէտք է լռեն։ Իմինս ...ենել եմ։

...ի շրջանէն երկաթի ...րջանը ու անկէ 19րդ ...ատնեակներով դարեր ...ն։ 19րդ դարու վերջին ...գիտութիւնը աւելի մեծ ...ձր կատարած է քան ա... ...կներն 20րդ դարու ...գիտութիւնը գլխա... ...արագութեամբ յառա... ...ատերազմէն վերջ՝ գի... ...ն ասպարէզին մէջ ե... ...յառաջդիմութիւններուն ...իապատերազմեաններ ...անուն։

...է գիտութեան եւ քաղա... ...թեան պտուղներէն, ...ակցութեան հնոցնե... ...մ, քաղաքներէն հեռու ...ղներուն բաժին չէր հաս... ...ներով եւ նոյն այդ գի... ...եան քաղաքակրթութեան ...ը փոխազրութեան մի... ...ը կը պակսէին։

...որ գիտութիւնը, քաղա... ...թիւնը կոնակին ա... ...յանի մը օրուան մէջ ...եանը կը կտրէ, աշ... ...րջանը կ'ըլլէ։

[illegible]

Բնական է որ Խալիֆան, փախթացը, հարէմը, զուրանը մէկ օրէն միւսը չեն մոռցուիր։ Միւս կողմէ սակայն, Թուրքը ուժին առաջ խոնարհիլ գիտէ։ Ու ներկայիս Թուրքիոյ մէջ մէկ կազմակերպուած ուժ միայն կայ։

Մուսթաֆա Քէմալի նետած քարը նպատակին պիտի հասնի։ Մանաւանդ լատինական տառերու տարածումէն վերջ։

Ազգային շահու գիտակցութեան տեսակէտէն, Թուրքը պիտի հետեւի իրմէն առաջ քաղաքակրթուած ազգերու պատմութեան։ Ազգային զգացումը պիտի զօրանայ, մինչեւ որ քաղաքակրթութիւնը հասնի այն աստիճանին, որ ծնունդ տայ դասակարգային լուրջ գիտակցութեան։

Եզրակացութիւն.— Մեր սերունդին կը վիճակի գործ ունենալ քունէն արթնցած, արդիական միջոցներով զինուած Թուրքիայի մը հետ։ Զայն նորէն քնացնելու միջոցներ խորհիլը տղայամտութիւն է։ Նոր Թուրքիոյ հետ համակերպութեան գալ փորձել աւելի քան տղայամտութիւն է։ Մեր ուժերը դերազնահատել եւ թշնամիինը ստորագնահատել՝ ոճրագործութիւն է։

Պէտք է մեր ուժերը ամփոփելու եւ մեր իրաւունքին ուժով տիրանալու մասին խորհինք։ Երբ այդ եղած է, այն ատեն միայն պէտք է խորհինք Թուրքին հետ համակերպութեան գալու մասին։ Եւ այս վերջին շատ կարեւոր կէտին համնելու համար, անհրաժեշտ է որ Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած բարեփոխութիւններն գլուխ հանուին։ Պէտք է որ Հայերս այդ ցանկանք։ Որովհետեւ, ինչքան աւշ քաղաքակրթուի Թուրք ժողովուրդը, այնքան երկար պիտի տեւէ Թուրքեւհայ ժառանգական թշնամութիւնը։ Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած դէպքերուն հետեւինք եւ մենք ալ մեր կարելին ընենք։

Ե. Սիսլեան

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԻ ՕՐԷՆՔԸ

Ինչպէս գրեցինք, Նոյեմբեր 1ին Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց լատինատառ այբուբենի օրինագիծը։ Իր պատմական արժէքին համար, ստորեւ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այդ օրէնքը, այնպէս ինչպէս հրատարակուած է Թուրքերէն թերթերու մէջ.

ԷՆԳԻՒՐԻ, I Նոյեմբեր.— Ազգ. Ժողովը այսօր երկարատեւ ծափերով եւ միաձայնութեամբ ընդունեց նոր տառերու հետեւեալ օրինագիծը, որ կառավարութեան կողմէ ներկայացուած էր։

ՅՕԴ. 1 — Մինչեւ հիմա Թուրքերէնը գրելու համար գործածուած արաբական տառերուն տեղ ընդունուած են լատինական հիմէն առնուած տառերը, Թրքական տառեր անունով եւ անոնց յատուկ իրաւունքներով։ Տառերուն ձեւերը ցոյց տրուած են յարակից ցանկին մէջ։

ՅՕԴ. 2 — Այս օրէնքին հրատարակութեան թուականէն սկսեալ, պետական բոլոր պաշտօնատուները եւ հաստատութիւնները, բոլոր ընկերակցութիւնները եւ մասնաւոր հաստատութիւնները պարտաւոր են ընդունիլ նոր տառերով գրուած գրութիւնները եւ ընթացք տալ անոնց։

ՅՕԴ. 3 — Ամէն տեղ, պետական թղթակցութեանց մէջ թրքական նոր տառերուն գործածութիւնը 1929 Յունուար մէկէն անդին չիկրնար ուշանալ։ Միայն թէ, մինչեւ I Յունիս 1929 կարելի է երկու ձեւով ալ գրել քննական թուղթերը (Էվրագը Թահգիգիէ վէ Թէֆթիշիէ), խմբերու տպագրուած ցուցակները։ Կալուածական արձանագրութիւնները (թափու եւ զինուորական ու ինքնավար թուղթերը 1929 Յունիս 1էն սկսեալ նոր տառերով պիտի գրուին։

ՅՕԴ. 4 — Ժողովուրդին կողմէ արաբական տառերով գրուած խնդրագրերը մինչեւ I Յունիս 1929 պիտի ընդունուին։ I Դեկտեմբեր 1928էն սկսեալ, Թուրքերէն մասնաւոր կամ պաշտօնական հրէշնաւները, նշանատախտակները, (թապէլա), ծանուցումները, զօքլամաները, սինէմայի գիրերը նոր տառերով պիտի գրուին։ Նոյնպէս, Թուրքերէն մասնաւոր եւ պաշտօնական բոլոր պարբերաթերթերը, օրաթերթերը, գրքոյկները եւ հանդէսները պարտաւորիչ կերպով նոր տառերով պիտի տպուին I Դեկտեմբեր 1928էն սկսեալ։

ՅՕԴ. 5 — [illegible] I Յունուար 1929-էն սկսեալ, նոր գիրքերը պարտաւորիչ կերպով նոր տառերով պիտի տպուին։

ՅՕԴ. 6 — Պաշտօնական եւ մասնաւոր արձանագրութեանց մէջ մինչեւ 1930 Յունիս I կարելի է գործածել արաբական տառերը, իբրեւ ստագրութիւն։ Ապա. բոլոր պաշտօնատուններուն մէջ գործածուող տետրակները, ցուցակները, գիրքերու եւ հրահանգներու նման տպագրեալ բաները կրնան գործածուիլ մինչեւ 1 Յունիս 1930։

ՅՕԴ. 7 — Դրամի, բաժնեթուղթի, պոնոյի, պարտաթուղթի, դրոշմաթուղթի եւ նման արժէքաւոր թուղթերը, ինչպէս նաեւ մասնաւոր շահագամաք ունեցող բոլոր հին վեսիքաները ի զօրու են, քանի չեն փոխուած։

ՅՕԴ. 8 — Բոլոր դրամատուները, ընկերութիւնները ընկերակցութիւնները եւ հաստատութիւնները մինչեւ I Յունուար 1929 պարտաւոր են նոր տառերով կատարել իրենց Թուրքերէն թղթակցութիւնները։ Միայն թէ, ժողովուրդին կողմէ հին տառերով գրուած գրութիւնները մինչեւ I Յունիս 1929 պիտի ընդունուին յիշեալ հաստատութեանց կողմէ։ Այս հաստատութիւնները կրնան մինչեւ I Յունիս 1930 գործածել իրենց ձեռքը գտնուած եւ արաբական տառերով տպուած տետրակները, ցուցակները «քալթալօգ»ները, կանոնագիրները եւ նման տպագրեալ թուղթերը։

ՅՕԴ. 9 — Ներկայ օրէնքը ի զօրու է իր հրատարակութեան թուականէն սկսեալ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ — Նոյ. 1ին տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը Սինէմա Նովէլթիի մէջ։ Ժամը 2 30ին սրահը լեցուած է։ Ներկաներու թիւը կը հասնի հազարի։ Ցեղ չկայ 1600-1700ի համեզ գաղութէ մը երբ հազար մը հոգի կայ լեցնել սրահը կը նշանակէ թէ՝ «Դաշնակցութիւնը ... անելիք չունի»։ Երիտասարդութիւնը աչքի կը զարնէ իր մեծամասնութեամբ։ Բեմին խորը հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններուն մէջտեղ զետեղուած են Հ. Յ. Դ.ի զինանշանը ու չորսը՝ նահատակ ընկերներու նկարները։ Բեմի յառաջամասի երկու քովերուն վրայ կը տեսնուին գրչի եւ զէնքի ընկերներու պատկերները։

Սրահին մէջ շրջան կ'ընէ ջերմ շունչ մը. Ցաւք, անհամբեր խօսակցութիւններ։

Լիոնի «Արաքս» նուագախումբը կը հնչեցնէ «Մշակ Բանուորք»ը։ Հանդէսը բացուած է։

Ընկ. Ղ. Հայրունի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան իմաստը կը բացատրէ ու վեր հանելով Դաշնակցութեան ծագումն ու կազմութիւնը, կը պատկերացնէ անոր գործունէութեան մեծութիւնը, ֆիզիքական ու հոգեկան։ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղած է միակ ուժը որ բիւրաւորներու յատակը օրէն ձեւակերպեց բանաւոր ու գրաւոր քարոզութիւնները բաֆֆիներու եւ գործադրեց զանոնք իբրեւ խօսքի եւ գործի ներդաշնակ մարմնացումը»։

Արտասանեցին ընկերներ Ա.-րամ Քարոնէ «Օրերի Պօէմը», Սալ լապաշեան «Դարերու վրէժ»ը, Մուշեղ Թափեան «Ուխտի Օր»ը Մնեցականեան Ա. Նալբանդեան, «Հայաստան» եւ Օր. Ս. Պապիկեան «ՌՈՀ ինչ անուշ»ը։ Երիտասարդ ջութակահար Յ. Պէկոլեան քանիցս նուագեց, աւելցնելով գեղարուեստական բաժինի փայլը։ Խանդավառութիւն ստեղծեց ...ում մը օրիորդներու կողմէ ներկայացուած «Հայաստանի կենդանի պատկեր»ը։ Երկսեռ երգչախումբը երկձայն երգեց «Ո՛վ մեծասքանչը», ղեկավարութեամբ ընկ. Յ. Փափազեանի։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Արշակ Ջամալեան որ պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38 ամեայ գործունէութեան պատկերը։ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ջնջեց սահմանային, հասարակական անջրպետները, արթնցուց այն գիտակցութիւնը, թէ մէկուն եւ միւսին վիշտը, ցաւն ու ուրախութիւնը իրն ալ էր։ Մարտիրոսներու, ֆէտայիներու շարանը կ'անցնէին սահմանը, իրենց ետին ձգելով սիրելիները, աւելի դժբախտներուն իրաւազուրկ եղբայրներուն օգնութեան հասնելու, զանոնք ազատելու։ Մենք հայ լեզուով ու կրօնքով ժողովուրդ մըն էինք. Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձուց մեզ ազգ. հանդիսացաւ Միացեալ եւ անկախ հայրենիք մը ունենալու գաղափարին դրօշակիրը, եւ միշտ պահպանողը»։

Հոգեկան եւ ֆիզիքական յեղաշրջումները յիշելէ յետոյ, անցաւ մեր ներկայ պայքարին, ընդդէմ Խ. Հայաստանի։

«Մեր պայքարը՝ Խ. Հայաստանի վարիչներուն հակազգային քաղաքականութեան դէմ է, գաւաձանական արարքներու դէմ. անոնց անիծ ծամծմողները դէմ, երբ կ'ըսեն թէ տեղ չունինք հայ գաղթականներուն համար, իսկ տեղ կը գտնեն 80,000 թաթարներու»։

Ֆանֆառը մէջընդմէջ նուագեց հայկական ու եւրոպական կտորներ ու հանդէսը փակուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ։

Շնորհիւ յանձնախումբի աշխատանքին, սպարգիւն անցան քանի մը կարմրուկներու խառնակիչ փորձերը։

Ցեսինցի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՕԼ

Հինգշաբթի օր Մեռելոցի տօնին առիթով, տեղի ունեցաւ Լոնտոնի եւ Փարիզի ֆութպոլի ներկայացուցիչ խումբերու տարեկան մրցումը։ Քսան հազարի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան, Stade Buffaloի մարզադաշտին վրայ։ Անգլիական խումբին խաղացողները արագութեամբ քիչ մը գերադաս էին։ Երկուստեք բուռն եւ արագ խաղարկութենէ մը վերջ Լոնտոն յաղթեց Փարիզի 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

⁂ Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր Stade Buffaloի մէջ խիստ կարեւոր մրցումներ տեղի ունեցան, 15,000 հանդիսատեսներու ներկայութեան։ Ա. մրցումը կը բաղկանար Փարիզի այժմու ախոյեան Club Françaisի եւ Sarre քաղաքի ախոյեան գերմանական «Sarrebruck» խումբերու մրցումը, որ սկսաւ ժամը ճիշդ 1ին։ Գերմանացիները իրենց տոկուն կազմով արագ խաղարկութիւն մը ունեցան, եւ քանիցս նետեցին հակառակորդներուն։ Այս մրցումին սկիզբն իսկ հայ մարզիկ Ս. Կարապետեան ուսին կից մը ստանալով, ստիպուեցաւ մեղմ խաղարկութիւն մը ունենալ։

Երկրորդ կիսախաղին պահ մը յուզեց մասնակցիլ, բայց խումբին վարիչներուն ստիպումին վրայ 15 վայրկեան վերջ կրկին դաշտ ելաւ։ Հայ մարզիկին նոր երեւումը յառաջապահերու գծին մէջ, մեծապէս նպաստեց խումբին յաղթանակին (ինչպէս կը գրէ Intransigeant) եւ նոր եռանդով ու բուռն ջանքերով անոնք յաջողեցան շահիլ երկու նշանակէտեր, եւ Club Français յաղթեց գերմանական խումբին 0ի դէմ 2 նշանակէտով։

Այս մրցումէն վերջ դաշտ եկան Ամիէն քաղաքի տեղական եւ Փարիզի Stad-Français խումբերը, որոնք լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան։ Երկուստեք արագ եւ բուռն խաղէ մը վերջ Ամիէն յաղթեց Ստատ ֆրանսէի խումբին 2ի դէմ 3 նշանակէտով։

Գ. Դաւապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՄԸ ՈՃԻՐԸ.— Փիէրֆիթթի մէջ (Փարիզի մօտերը) հաստատուեր էր գործաւոր մը՝ Պօտ, իր կնոջ և նորածինին հետ։

Կէսօրէ մը վերջ, մայրը իր երախան դիեցնելէ յետոյ, քնացուց, եւ առիթէն օգտուելով, փութաց շուկայ գնումներ կատարելու։ Դարձին, դրացուհի մը լուր տուաւ որ, ուրիշ դրացուհի մը Տիկին Տաւիտ, իր տունը մտեր էր իր բացակայութեանը։ Իրարու հետ կռուած էին։ Ի՞նչ կրնար ըրած ըլլալ։ Վախով ու կասկածով լեցուած, վազեց ներս իր պզտիկին քով որ կը ճչար։ Անոր քիթէն եւ բերնէն արիւն կուգար։ Բժիշկը որ կանչուեր էր, չէր կրցեր առաջքը առնել աղէտին ու պզտիկը մեռեր էր մօրը թեւերուն մէջ։

Հօրը պահանջին վրայ, երբ դիազննութիւն կատարուեցաւ, տղեկին կոկորդէն հանեցին սպունգի կտոր մը։ Անողոք դրացուհին էր վրէժ լուծելու համար մօրմէն, զայն թխմեր էր տղեկին կոկորդը եւ այնքան ուժով որ պատռեր էր զայն։

Ոճրագործ կինը խենթ կարծուեցաւ պահ մը։ Ան պարզապէս կը յայտնէր թէ գլխու ցաւ ունէր այդ օրը եւ ըրածը չէր գիտեր։ Բժշկական քննութիւնը սակայն խենթութեան որեւէ հետք չգտաւ անոր վրայ, եւ իր արարքին կատարելապէս գիտակից յայտարարեց զայն։ Անոր դատը կը տեսնուի այս միջոցին ոճրագատ ատեանին առջեւ։

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...ոսիլ չեմ գիտեր Ընանիա ...ար խօսիլ որովհետեւ տա... ...դժբախտութիւնները գիս ...ուցին։ Բան մը միայն կը ...քեզմէ. հոս մնալս աւելի ...ըլլայ ինծի համար, ...զեմ երթալ քու բարիքիդ ...չէ՛ պատասխանէ։ Մտիկ ...րներ, քաու յետոյ այրի ...ոնալով։

...նիա վեր վար կը պտտեր ...ես թէ Ալիի խօսքերը չէր ...անկարծ գոչեց.

— Մտիկ կ'ընեմ։

...շարունակեց խռարհ ձայ...

— Ինչո՞ւ կ'ուզես որ հոս մնամ։ Թո՛ղ որ ճամբաս շարունակեմ։ Օր մը քեզի չարիք ըրի, թո՛ղ որ հիմակ ալ բարիք ընեմ։ Թո՛ղ որ երթամ, քեզի արգելք ըլլալ չեմ ուզեր. Լքելու եմ քու բարիքիդ համար։

— Ո՛չ, կրկնեց Ընանիա։

— Թող որ երթամ, գեռ կըրնամ աշխատիլ, դուն բան մըն ալ պիտի չլսես իմ մասիս. պիտի անհետանամ հովէն տարուած տերեւի մը նման։

Ընանիա ինքն իր վրայ դարձաւ։ Յուսկալի փորձութիւն մը ունեցաւ՝ թողուլ որ երթայ։ Վայրկեան մը սոսկ ուրախացաւ մըտածելով որ ամէն բան երազ մը կարելի էր նկատել։ Բառ մը միայն եւ երազը կ'անհետանար եւ քաշը իրականութիւնը կը վերադառնար։ Բայց ինքնիրմէ ամչցաւ շուտով, բարութիւնն աւելցաւ, կանչը արձագանգեց սիրտ խորհանոցին մէջ։

— Ո՛չ։

— Գացած մըն ես դուն, մըրմռաց Ալի. քրիստոնեայ չես, գազան մը որ իր միսը կը խածնէ։ Թո՛ղ որ երթամ, Աստուծոյ տղան, թո՛ղ։

— Ո՛չ։

— Գազան մը իսկապէս, հաստատեց կրցիա, մինչդեռ Ալի կը լաէր եւ պարտուած կ'երեւար։— Ի՞նչ պէտք կայ պոռալու ո՛չ, ամա՛չ։ Եթէ գուցէն լսեն պիտի կարծեն որ վայրի ցուլ մը կապուած է հոս։ Ասանկ բանե՞ր սորվեցար գիրքերին մէջ։

— Գիրքերին մէջ ինծի սորվեցուցին որ մարդն իր պատիւը պաշտպանելու է մահուան գնով։ Բայց դուք բաներ կան որ չէք հասկնար։ Վերջապէս, հարց կապենք, երկուքնիդ ալ լռեցէք հիմա...։

— Ես չեմ հասկնար։ Շատ լաւ կը հասկնամ. բողոքեց պառաւը։

— Այս իսկապէս կը հասկնաք, յիշեցէք... բայց կը բաւէ, կը բաւէ... գոչեց Ընանիա շարժելով ձեռքերը, յոգնած եւ զզուած։

Պառաւին խօսքերը վիրաւորեցին զինք, գիտակցութիւնը կը վերստանար, բարձր էակ մը կը կարծէր ինքզինք եւ կ'ուզէր վերջ մը տալ ռամիկ եւ վշտալի տեսարանին։

— Կը բաւէ, կրկնեց ինքնիրեն, ինկաւ աթոռի մը վրայ եւ գլուխը ձեռքերուն մէջ առաւ։ — Ոչ ըսի եւ առիկա կը բաւէ։ Ալ կը բաւէ, աւելցուց կտրուկ ձայնով մը։

Բայց Ալի լաւ հասկցաւ որ ճիշդ ժամանակն էր պայքարելու. ալ չէր վախնար եւ համարձակեցաւ վիճաբանել։

— Մտիկ ըրէ՛, ըսաւ հեզ ձայնով մը, — ինչո՞ւ կ'ուզես պարագադ խորտակել, «զաւակս»։ (Այո՛, Ալի քաջութիւնն ունեցաւ այսպէս ըսելու եւ Ընանիա չբողոքեց)։ Ես գիտեմ ամէն բան ... դուն հաւատաս եւ գեղեցիկ աղջկան մը հետ պիտի ամուսնանաս. եթէ գիտնայ որ գիս չես թողուր՝ քեզ կը լքէ։ Իրաւունք ունի, որովհետեւ վարդը չի կրնար աղբիւսին մօտ ապրիլ. Մեղք ես, թո՛ղ որ երթամ, պիտի կարծէ որ ես մեռած եմ, անհետացած։ Ընմեղ է, ինչո՞ւ պիտի տառապի։ Շատ հեռուները պիտի երթամ, անունս պիտի փոխեմ, հովէն տարուած տերեւի մը պէս պիտի անհետանամ։ Ըկամայ չարիք մը ըրի... այո՛... ակամայ, գաւա՛կս, ալ չեմ ուզեր չարիք ընել, ինչպէ՞ս մայր մը կրնայ չարիք ընել զաւկին։ Թո՛ղ որ երթամ։

Ընանիա փափաքեցաւ ըսել. «Սակայն դուն ինծի չարիք միա՛յն ըրիր» բայց յաղթուեցաւ։ Ի՞նչ օգուտ ունէր, յետոյ անպատշաճ էր։ Գլուխը միշտ ձեռքերուն մէջ սեղմած, բարկացոտ եւ ողբագին ձայնով մը շարունակեց պատասխանել.— ո՛չ, ո՛չ։

Կը զգար որ Ալի իրաւունք ունէր եւ կը հասկնար որ իսկապէս կը փափաքէր մեկնիլ՝ զիրենք ազատելու համար, բայց ճիշդ այդ վեհանձնութեան համար, իրմէ աւելի գիտակից ըլլալուն համար զինք կը զայրացնէր եւ առելի կը դառնար։ Ալի կերպարանափոխուած էր, փայլուն աչքերը, պաղատագին եւ սիրավառ, կը գիտէին Ընանիան։ Երբ կը կրկնէր. «թող որ երթամ» ձայնը կը թրթռար եւ դէմքը կ'արտայայտէր տխրութիւն մը։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Հեթում

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Փուանքարէի դահլիճին հրաժարումը Լոնտոնի թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ ելմտական շրջանակներուն մէջ գէշ տպաւորութիւն առաջ բերաւ։ Որովհետեւ Փուանքարէ մեծ վարկ կը վայելէ անգլիական այդ շրջանակներուն մէջ՝ իբրեւ «Ֆրանքի փրկիչ»։ Կարգ մը անգլիերէն թերթեր՝ «Սթար», «Իվնինկ Սթանտարտ» և «Իվնինկ Նիուզ» «Ֆրանսայի փրկիչ» կը կոչեն զայն։

Լոնտոնի սակարանին մէջ եւս ֆրանսական արժեթուղթերը անկում ունեցան։ Հրաժարման լուրը հազիւ հասած, մեծաքանակ ֆրանք ծախուեցաւ։

«Թայմզ» իր երէկի խմբագրականին մէջ կը գրէ.

«Եթէ Ֆրանսա որոշած է ընդունիլ Անժէի ծրագիրը կամ անոր մօտեցող ուրիշ ոեւէ ծրագիր ատի ա իր գիտնալիք բանն է՝ ինչ կը վերաբերի ներքին քաղաքականութեան մարզին։ Սակայն կան ուրիշ մարզեր ալ, որոնք պէտք է նկատի առնուին, եւ եթէ Անժէի ծրագրին նման ծրագիր մը ընդունուի, Ֆրանսայի դիրքն ու ապագան լրջօրէն պիտի վնասուին այդ մարզերուն մէջ»։

Պերլինի մէջ անակնկալի պէս պայթեցաւ Փուանքարէի դահլիճին հրաժարման լուրը։ Սակարանը թեթեւօրէն ազդուեցաւ, սակայն յետոյ ինքզինքը գտաւ, երբ լրացուցիչ տեղեկութիւններ հասան թէ՝ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ ոեւէ փոփոխութիւն չպիտի կատարուի։

Պելճիքայի թերթերը խստիւ կը քննադատեն արմատական-ընկերվարականները, որոնք պատճառ դարձան այս տագնապին։

Նոր երկրաշարժ Հայաստանի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 6 նոյեմբեր թուականով.

Երկրաշարժի սաստիկ ցնցում մը զգացուեցաւ երէկ Թիֆլիսի մէջ։

Ցնցումին բուն կեդրոնը Թիֆլիսէն 120 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի։ (ԽՄԲ.— Հաւանաբար Հայաստանի մէջ։)

Թուրք-Եւնեյեն վէճը

Պոլսէն կը հեռագրեն.— *Թուրքիոյ հելլէն դեսպան Փափա և իտալական դեսպան Պարոնի երկուշաբթի օր միեւնոյն շոգենաւով հոս հասան եւ անմիջապէս Էնկիւրի մեկնեցան։*

Փափա մասնաւոր հրահանգներ ստացած է Թուրքեւ-հելլէն վէճի կարգադրութեան համար։

Միւս կողմէ փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովին կողմէ երկուշաբթի օր Պոլսէն Արեւմտեան Թրակիա մեկնեցաւ պատուիրակութիւն մը, փոխանակելի բնակչութեան կացութիւնը քննելու համար։ Պատուիրակութիւնը պիտի այցելէ Նաեւ Էտիրնէ, Կիւմիւլճինա եւ Քսանթի։

∴ Ագշամ կը գրէ.— *Աթէնքէն եկած հեռագիրներու համաձայն, Փափա վճռական հրահանգներ ստացած է եւ այս անգամ բանակցութիւնները պիտի կարենան շարունակուիլ, առանց ընդհատումի ենթարկուելու։ Միւս կողմէ, արտաքին գործավարութիւնը կը ճշդէ իր տեսակէտը, վիճելի հարցերու մասին։ Գլխաւոր խնդիրներն են Յունաստանի Թուրքերուն կալուածները եւ Պոլսոյ Յոյներուն իրաւական վիճակը։ Այս կէտերու մասին առնուած է փոխանակութեան Թուրք պատուիրակութեան մանրամասն տեսակէտը։ Էնկիւրիի բանակցութեանց ընթացքին եթէ կարելի ըլլայ համաձայնիլ գլխաւոր կէտերուն շուրջ, մանրամասնութեանց լուծումը շատ դիւրին պիտի դառնայ։*

Ռուսական գանձերու վաճառումը

Ռուս իշխաններ Պասքիչ եւ Թրոմանիէֆ յաջողեցան Պերլինի վերաքննիչ ատեանին միջոցաւ փրկել իրենց կարգ մը արժէքաւոր առարկաները, որոնք ծախու հանուած էին խորհրդային իշխանութեանց կողմէ։

Բազմաթիւ գերման եւ օտար գեղարուեստասէրներ կը մասնակցին աճուրդին։ Առջի օր կէսօրին արդէն 5 միլիոն ֆրանքի առարկայ ծախուած էր։

Լեվայի կայունացումը

Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ օրինագիծ մը ներկայացուց Սոպրանիէին՝ պուլկարական դրամը կայունացնելու համար, 139 լէվան մէկ ամերիկեան տոլարի հաշուով։

Մէկ քիլօ զուտ ոսկիի գինը նշանակուած է 82.000 լէվա թղթադրամ։

Եթնայի հրաբուխին աւերները

Քաթանայէն կը հեռագրեն թէ Էթնայի հրաբուխին բորբոքումը վրդովիչ համեմատութիւններ կ'առնէ։ Շրջակայ գիւղերու բնակիչները սարսափահար կը փախչին։ Լավայի հեղեղ մը կը ժայթքէ մեծ արագութեամբ եւ 30 մեթր ճակատի վրայ։ Լավան 200 մեթր միայն հեռու է Մասքալի քաղաքէն, որ 10 հազար բնակիչ ունի։ Լավայի ուրիշ հեղեղ մը կ'ուղղուի դէպի Նունցիաթա։

Ջիրքում-Էտնա երկաթուղագծի կամուրջը փլաւ։ Երկաթները ծռեցան տաքութենէն. ի վերջոյ կամուրջին մէկ մասը ամբողջովին հալեցաւ. Ուրիշ կամուրջներ ալ նոյն բախտին արժանացան։

Լավան քանդեց գիւղացիներու բազմաթիւ տուներ, թաղեց այգիներ ու պարտէզներ։ Հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խզուեցան։ Կը վախցուի որ Մեսինայի հետ եւս հաղորդակցութիւնները կտրուին։ Իտալիոյ հանրօգուտ շինութեանց նախարարը Ճուրիաթի ջրօդանաւով մը աղէտին վայրը փութաց՝ անձամբ հսկելու համար ազատարար աշխատանքներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՆՓԱՌՆԱՍԻ պողոտային վրայ քանի մը տուներու պատերը ճեղքուեցան։ Նոր շինուած ուրիշ քանի մը տուներ իրենց հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, ճարտարապետները ստիպուեցան փլցնել զանոնք։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քուէապահանջ կիներու խումբ մը առջի օր Ծերակոյտի շէնքին առջեւ գնաց՝ ցոյց ընելու համար։ Բոլորն ալ իրենց գլխարկին վրայ կը կրէին ժապաւէն մը. «Ֆրանսուհիները քուէարկել կուզեն» վերտառութեամբ։ Ոստիկանութիւնը ուզեց ցրուել։ Ընդդիմացան։ Ձերբակալուեցան։ 15 կիներ մինչեւ ժամը 21 ոստիկանատան մէջ արգելափակուեցան։

ՊԻՐԷՈՒԻ վրայ առջի գիշեր պայթեցաւ ահռելի փոթորիկ մը։ Նիւթական կորուստն է քանի մը միլիոն ֆրանք։ Մեռան երեք հոգի։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մալաթիոյ Կրթ. ընկ.եան Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 84 Rue Seze; *Կը ներկայացուի՝*

«ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»Ը *տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, երգ, նուագ եւ վիճակահանութիւն։*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Դրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ 10 Նոյեմբ. Եր. երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պօն Թէաթրի մէջ Առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակսեան, Պ. Ս. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ. Նոյն ներկայացումը՝ Վալանսի մէջ Նոյեմբեր 17ին, իսկ Վիէնի մէջ՝ Նոյեմբեր 18ին։

Հ. Յ. Դ.

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէէն ընդհ. *ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին* 28 Rue Anatol France, Chaville. *Մոնփառնասշավիլ կայարանին գիմացի սըրճարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

ՍԷՆ Թ'էթիէնի *ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին 3 Փլաս տիւ Փէօփլը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Լիոնի շրջ. *կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Փոն տը Շէրիւիի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, *Լ. Ե.— 35 Ֆր.*
Պոլէն, *Գ. Ջ.— 35.*
Վիլմէնպլը, *Փ. Ք.— 100.*
Նէօյի, *Իշխան Ա.— 35.*
Մարսէյլ, *Մել.— 100.*
Պուէնոս Այրէս, *Թոր.— 25.*
Փարիզ, *Խ. Ա.— 30.*
Լիվրի-Կարկան, *Մ. Ա.— 35.*
Լա Կարէն, *Գ. Կ.— 35 Ֆր.*
Սկսանք ղրկել։
Մարսէյլ, *Գործ.— 705.*
Մարսէյլ, *Գործ. ի հաշիւ Յ. Գ.— 179.*

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Փոն տ'Օգնայի շրջ. կոմիտէին։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։ Կը խօսի՝ ընկ. *Մ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ.*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Միսաք Օգումուշեան, հօր անուն Նազարէթ, մօր անուն Շարլաթան։ Երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ, Անթիլիասի որբանոցը։ Այժմ Եգիպտոս մեկնիլը իմացուած է։ Տեղեկացնել՝ Stepan O. koumouchianի, 3 Rue Victor Hugo, Beaucaire (Gard) France.

Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէ արտատպել։

— Կը փնտռուի Այնթապցի Արմենակ Քէլէճեան (33-35տարեկան), որ Պէյրութի մէջ փռապան էր։ Մօտաւորապէս 2 տարի առաջ եկած է Ֆրանսա։ Գրել՝ Near East Relief 15 Bd.des Italiens Paris.

— Կը փնտռուի Թոփալեան Յակոբ Ատիեամանցի, հայրը կարապետ, մայրը Խաչխաթուն։ Հալէպէն փոխադրուած է Պոլիս եւ յետոյ Յունաստան։ Կը կարծուի թէ այժմ եկած է Մարսէյլ։ Գրել՝ Near East Relief 15 Bd. des Italiens Paris.

Գրաշար կ'ուզուի

Թերթիս համար մնայուն գրաշար մը կ'ուզուի։ Դիմել վարչութեան։

ԱԶԴ

Ֆրանսական բանակին հայ կամաւորներու ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, պատուոյ դաշտին մէջ ինկող մեր սիրելի ընկերներուն հոգւոյն համար հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Նոյեմբեր 18ին, ժամը 10ին, հայ եկեղեցւոյն մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ։ Կը խնդրուի հայ ընկերակցութիւններէն ներկայ ըլլալ այս արարողութեան։

(Կնիք)

Լոյս տեսաւ Հորիզոն գրատան 6րդ հրատարակութիւնը

ԿՈՅՐ ՎԱՐԴԱՆ

ԿԱՄ

ԱՆՁՆՈՒԷՐ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԸ

Հեղինակ՝ Լ. Ճէրահեան (Ս. Արմէն)
Գին՝ 5 Ֆր., արտասահման 7.50

Փնտռեցէք բոլոր գրավաճառաց մօտ։ Լոյս տեսած են նաեւ՝

Խոշանոցին գիրքը 5 Ֆր., Հայ ժողովրդական սիրային երգեր 3, Մօրը անէծքը՝ վիպակ 2.50, Մաշած համբոյրը՝ սիր. վիպակ 2, Դիւերուն մէջէն 2։ Մեծաքանակ գնումներու հարիւրին 30 զեղչ, փոստը մեր վրայ։ Կանխիկ։ Դիմել՝ Lévon Djérahian. Librairie «Horizon», 27 Rue des Dominicaines, Marseille.

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶՊԱՆՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գարակէօզեան Հօմ կը փնտռէ քանի մը ամսուան համար յուրջ երիտասարդուհի մը մանկապարտէզ վարելու համար։ Դիմել՝ Գաւիթեան, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ

Գ. ՏԱՐԻ - 1929

Նոյեմբեր 15ին հրապարակ կ'ելլէ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Գ. տարուան հատորը, գրական, գեղարուեստական, ազգային եւ պատմական բովանդակութեամբ, հանելի մանրավէպերու եւ զուարճալիքներու բաժիններով ու գեղարուեստական գեղատիպ նկարներով։

ԷՋ 450, ԳԻՆ 75 ՏՐԱԽՄԻ

Ընթացք կը տրուի միայն կանխիկ ապսպրանքներու։

Հասցէ՝ Journal «Nor Or», Rue Vouli 20, Athènes Grèce.

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շոմոնէն քառէ, կամ կառ տը լ'Էսթի եւ կառ տիւ Նորի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Կ'ուզուի շատ մաքուր պուտօնիէռ եւ նէվէրտ կարող կին մը։ Դիմել՝ Գերձակ Գարաեանի, Սօսիէթէ Սամանթի դիմացը, 5 Rue Mignon, Paris (6e).

ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԹԻԼԷՄԷ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

Միայն երկու շաբաթուան համար։ Քիլօն՝ 10 ֆրանք։

Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ KHATCHIKIAN*ի*, 65 Rue St. Anne, Paris (2e). *Թել.* Central 76-64։

Գործ կը փնտռէ *փորձառու եւ վարպետ դերձակ մը վարժ ամէն տեսակ հագուստներ կարելու, ձեւելու եւ փորձերը ընելու։ Դիմել՝ Ն. Շիրինեանի* Hôtel Sénat, 7 Rue Tournon, *Մէթրօ՝ Օտէոն.*

Ծախու է կահաւորուած մաքուր երկյարկանի սրճարան-ճաշարան մը 6 կտորէ բաղկացեալ (2 սենեակ, սրահ եւայլն)։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ A. Koumrouyan, Restaurant Azadamart, Rue Grammont. Pont-de-Cheruy (Isère).

Վարձու է փավիյոնի մէջ առանց կարասիի սենեակ մը խոհանոցով միասին։ Ելեքտրականութիւն, կազ եւ ջուր։ Հինգ վայրկեան հեռու կայարանէն։ Դիմել՝ 16 Rue des Allouettes, Les Vallées, (Շոպեկառքը առնել Սէն Լազարէն)։

IMPRIMERIE - MASS[illegible]
208bis, Rue Lafayet[illegible]
Le Gérant: E [illegible]

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288ᵐᵉ, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928 — 9 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 799

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ԻԲ Կ'ԵՐԹԱՔ, ԱՂԲՐՏԻՔ

...նորէն օտար աղբիւրէ կ'իմանանք թօթը։

...Լ'Օռիան», որ կը հրատարակուի Սուրիոյ մէջ, հոկտեմբեր ...խմբագրականով կը պատմէ թէ երեք հազար Հայեր կը ...առատուին գաղթել դէպի Հարաւ. Ամերիկա. Ուրուկուէյի ...մին պատմութեան համաձայն, արդէն իսկ խնդրագիր աբր... է մարզպանին, որ իր կարգին դիմեր է Ազգերու Դաշ...ութեան, որպէսզի հարիւրին 50 զեղչ ըլլայ շոգենաւի ...ակներուն վրայ։

...այս լուրը կը հրատարակուի ճիշտ այն պահուն, երբ ...հայ գաղթականներու համար տուներ կը շինուին Պէյրութի ...ֆիէ թաղին մէջ, «երբ աշխատող ձեռքերու պահանջը օրէ ...կը շեշտուի»։

...«Լաւօր» փոխանակ տեմնելու Հայերու բազմանալը Չերմոնի եւ ...ան Լիբանանի մէջ, մենք ականատես կ'ըլլանք անոնց ...արտագաղթին։ Ու մինչդեռ բոլոր այս Հայերը մեկ...կին, ջէրքէզները, կորսուած՝ ցունաստանի մէջ եւ այլուր, կը ...իրենց դիմումները, ժամ առաջ այստեղ գալու համար»։

...Պատերը ամբողջացնելու համար, ըսենք թէ «Լ'Օռիան» կը ...րէ նաեւ հոգատար իշխանութիւնը.

...«Ֆրանսական իշխանութիւնն ու տեղական իշխանութիւն...ներու վրայ կը նստին կառավարելու, նախաձեռնութիւններ ...աւ սխալմնասութիւններ ստանձնելու հոգը։

...«Քրիստոնեայ Լիբանանը կը պարպուի, կ'ըսէր վերջերս ...աբգիւններէն մէկը. իսկ իսլամ Լիբանանը կը բազմանայ. եւ ...նուանական վարչաձեւի մը, փոքրամասնութեանց պաշտպան ...ուած իշխանութեան մը տակ»։

...Նոր եւ աւելի քան խելագար բախտախնդրութեան ...մեռնամուր են եղեր մեր հայրենակիցները, Սուրիոյ եւ Լի...ի մէջ։ Բեռը կապողը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Հարաւային ...իկա, դէպի աշխարհի միւս ծայրը։

...Ւսկի՞ փոխը են Ուրուկուէյի կամ Պրազիլիոյ փողոցներուն ...կաթ ու մե՞ղր կը հոսի այդ հեռաւոր եւ համայնակուլ եր...ներու դաշտերէն եւ լեռներէն։ Մանանա՞յ կը տեղայ գործա...ներու ծխնելոյզներէն։ Հայրենի յիշատակնե՞ր են որ կը ...են...

...ոչ մէկը եւ ոչ միւսը։ Իսկական խելագարութիւն, ինքն ...ինքն յուսահատած ամբոխի խուճապ։ Իր ձեռքով սպիտակ ...կազմակերպելու, իր սերունդին վրայ խաչ քաշելու ...որէ։ Ինքնասպանութիւն։

...Այս քստմնելի պատկերին առջեւ, պէտք է իրաւո՛ւնք տալ ...օտարներուն, որոնք մեզ կը մեղադրեն իբրեւ «չէրչի»ներ ...հաց, անդ կաց»։

...Այդպէ՞ս է։ Այլեւս կորմնցուցե՞ր ենք հաւաքաբար ապրե...նե՞ր տունը շենցնելու առաքինութիւնը։ Ջե՞ռք ենք քաշեր ...պայքարէն։ Եթէ Լիբանանը եւ Սուրիան օտար հող են, ...մեր սրտին մօտ են Ուրուկուէյը, Փարակուէյը եւ ...երը։

...Ինչպէս քանի մը պատահական բախտաւոր կը հրա...ն երեք հազարնոց բազմութիւն մը՝ տուն-տեղ քանդե...ու, շատ ընտելացած, աքցած բուխերիկ մը մարելու, ...իրանոսներէն անդին նետուելու։

«Մեր հողերն ալ բարեբե՞ր չեն. մեր ջուրերը նոյնպէս ...չե՞ն», կը հարցնէ ֆրանսական թերթը։

...պատասխանեցէ՛ք, աղբրտիք. եւ համոզեցէք մե՛զ ալ։ Ո՞ւր ..., ո՞ր անդունդը կը տանիք ձեր զաւակները։ Ո՞ւր այս...ովէ ծով, երկիրէ երկիր։ Եւ մինչեւ ե՞րբ այսպէս, անընդ...ն կապելով ու քակելով...

...Ենք չենք ուզեր ամբողջովին ձեր շալակը բեռցնել այս ...կածախնդրութեան, այս ապիտաբեր, տնաքանդ հոսան...ցքը։

...Ոանեք, այս աղէտին պատասխանատու են նաեւ մեր ազ... իշխանութիւնները, քաղաքական կուսակցութիւններն ...հայրենակցական միութիւնները, Փարիզէն եւ Ամերիկայէն ... Սուրիա եւ Լիբանան։ Անոնք ոչ մէկ առեն լրջօրէն ...ցան ձեր վիճակով։ Անոնք հէքեաթի պէս կարդացին Ազ... Դաշնակցութեան ձեռնարկը, գաղթականներու տեղաւոր...ելու ծրագիրը. կարդացին ու անցան։ Լսեցին ու մոռցան։ ...թալիք մէկ տեղ կար ձեզի համար,— Հայաստան։ Բայց ...անոր ճամբան, աւելի ամուր քան ուրիշ ո՛ր եւ է երկրի ...հոն Հայաստանէն յետոյ, միակ վայրը ուր պիտի կրնա...պրիլ ու ծաղկիլ իբրեւ ժողովուրդ,— Լիբանանն է, Սու...է։ Բայց դուք արեւը ձգած, շուքերու ետեւէն կը վազէք։ ...ք հեռաւոր, անծանօթ աշխարհներու աւազներուն վրայ ...նել ձեր արեւը։

...ր կ'երթաք, աղբրտիք։

...Ինչո՞ւ։ Պատառ մը հացի՞ համար...

...բեզակներու ամբո՞խ էք դուք, թէ ժողովուրդ։

...ր ու ձոր կտրելով, անապատները քերելով, ինկեր էք ...կալ հողի մը վրայ, որուն ժողովուրդը օտար չէ ձեզի, ...արքերը ձեր երէկուան կեանքը կը յիշեցնեն։ Երկիր ...է հարկադրուած չէք հանք փորել կամ երկաթ ծեծել ...ին հնոցներու առջեւ, — ժում մը հաց ուտելու համար։ ...ք այսպէս կարաւան-կարաւան, աշխարհէ աշխարհ...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Արեւ, եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, նորէն կը քրքրէ ուղղագրութեան խնդիրը, ալ-պղպեղ քաւեր ուղղելով Երեւանի վարիչներուն. (1 Նոյ.).

— «Թ. Հայաստանի վարիչները, հակառակ անոր որ գործնականապէս կը տեսնեն այն բոլոր անպատեհութիւնները որոնք իրենց այդ դատապարտելի կարգադրութենէն առաջ կու գան, կը յամառին սակայն պահել այդ ուղղագրութիւնը, որ կ'երեւի թէ երկրին մէջ ալ ընդունելութիւն չէ գտած եւ ժողովուրդը ակամայ կը համակերպի կառավարութեան կարգադրութեան։

Այս դժգոհութիւնը եւ տհաճութիւնը այնքան շեշտուած է որ, կառավարութիւնը ինչ ինչ պարագաներու մէջ տեղի տալը խոհեմութիւն կը համարէ։

Այսպէս, Էջմիածին արտօնուեցաւ իր օրացոյցը հին ուղղագրութեամբ տպելու, Դաւիթ Անանուն իր Ռուսահայոց հասարակական կեանքի զարգացման նուիրուած հատորներուն երրորդը, պետական նպաստով, արտօնուեցաւ Վենետիկ տպագրելու, եւ կը լսուի թէ Գ. Յովհ. Ցակոբեան, կառավարութեան իսկ հրահանգով եւ անոր հաշուոյն պատրաստած իր ընդարձակ մէկ գործը արտօնուած է տպելու նոյնիսկ Հայաստանի մէջ, հին ուղղագրութեամբ։

Ասոնք ցոյց կուտան թէ կառավարութիւնը ինքն ալ կը զգայ որ այդ ուղղագրութիւնը համակրանք չի վայելեր։ Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար որ այդ գիտակցութիւնը ունենալէ յետոյ, փոխանակ այս տեսակ մասնակի զիջումներու քաղաքականութիւնը ընդգրկելու, միանգամ ընդ միշտ վերջ տար տիրող անընական վիճակին։

Թ. Հայաստանի կառավարութիւնը չկրցաւ, դժբախտաբար, հասկնալ թէ՛ արտասահմանի Հայոց կարծիքը գոնէ լեզուական այս հարցին մէջ յարգելու պարտաւոր էր եւ Հայաստանի սահմաններէն դուրս ապրող Հայոց համակրանքը շահելու առաջին պայմանը լուծումն էր այս խնդրին, որ մեր սրտին մէջ մխուած գամ մըն է։

Թ. Հայաստանի կառավարութիւնը եթէ կ'արհամարհէ աշխարհի չորս կողմը ցրուած Հայերուն համակրանքը, այն ատեն ըսելիք չունինք։ Սակայն այդ պարագային ալ իրաւունք չունի դանդատելու թէ գաղութները անտարբեր են, չեն օգներ, չեն շահագրգռուիր իրմով։

Նոր ուղղագրութիւնը ամէնէն հաստ պատն ու ամէնէն կոպիտ պարիսպն է որ զմեզ կը բաժնէ Հայաստանէն։

Թող քանդուի՛ այդ ամբարտակը ի շահ մեր ազգին եւ մեր պետութեան»։

ՀԻՒԾ. ԲԵՒԵՌԻ ԹՌԻՉՔԸ

Ցեխս փրոֆէսէօր Պէհունէք, որ մասնակցած էր զօր. Նոպիլէի ծանօթ արշաւանքին դէպի հիւսիսային բեւեռ, Պերլինի եւ Համպուրկի մէջ հրապարակային դասախօսութիւններ տուաւ այդ արշաւանքին մասին։ Փրոֆէսէօրը իտալիայէն ստացաւ բազմաթիւ նամակներ, որոնցմով ֆաշիստները կը սպառնան սպաննել զինքը՝ եթէ շարունակէ իր դասախօսութիւնները։

Փրոֆ. Պէհունէք Նոյ. 12-ի իրիկունը պիտի դասախօսէ Փարիզ, Սալ Վակրամի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լեռնայի՛ն Ղարաբաղի Թուրքերը

«Ազէրի Թիւրք»ի մէջ կը կարդանք (1 նոյեմ.).— Ժամանակին գրած էինք թէ Ազրբէջանի Գործադիր Կոմիտէի վերջին նստաշրջանը հրաւիրուած է «Լեռնային Ղարաբաղի Հայկական Հանրապետութեան» մայրաքաղաքին մէջ։

Ազրբէջանի Գործադիրը իր գումարման շրջանին տեղական պէտքերը քննելու համար շրջած է գիւղերն ու գիւղաքաղաքները և ժողովուրդին հետ շփման մէջ մտած։ Գործադիր Մարմնի նախագահը մէկ ժամուան ընթացքին 10,000էն աւելի բողոք և խնդրագիր հաւաքած է։

Ժողովուրդին միակ պահանջն ու փափաքը հող է։ Մասնաւորապէս Թուրքերուն պատկանող ցորենի արտերը իրենց տէրերէն առնուելով Հայերուն միջեւ բաժնուած են (.՞)։ Սակայն այս բաժանումէն յետոյ հասկցուած է թէ իւրաքանչիւր գիւղացիի 1/3 եւ 1/4 տեսիաղինէն նուազ հող ինկած ըլլալով, պէտքերը չի գոհացներ եւ լեռնային շրջանի բնակիչները հողէն չեն կրնար օգտուիլ։

Այս բոլորը նկատի առնելով, Ազրբէջանի Գործադիր Մարմինը որոշած է ամէնէն առաջ 50,000 բնտանիք Լեռնային Ղարաբաղէն փոխադրել Կուրի հովիտը, Ղարասաքալի ջրանցքին շուրջ։

Փոխադրուելիք 50,000 բնտանիքները բոլորն ալ Թուրքեր են։ Այս կերպով, Ղարաբաղի Թուրքերը ամբողջովին կը հեռացուին։ Ասկէ զատ, այս Թուրք բնակչութիւնը կլիմայի եւ բնութեան տեսակէտով բոլորովին անյարմար տեղ փոխադրուելով, մեծ վտանգի կ'ենթարկուի։ Միւս կողմէ, ուրիշ շրջաններէ եւ երկիրներէ Հայեր կը շարունակեն գաղթել Ղարաբաղ։

Անդրկովկասի Թուրքերը դէպի Թուրքիա

Պոլսէն կը հեռագրեն 7 Նոյեմբեր թուականով.— Անդրկովկասի մէջ ապրող Թուրքերը որոշեցին դիմել Մուսթաֆա Քէմալին՝ խնդրելով որ զիրենք փոխադրէ Թուրքիա, որովհետեւ չեն կրնար պոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ մնալ։ Թուրքիա հաստատուիլ փափաքող կովկասեան Թուրքերու թիւն է 80,000 հոգի։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն ու խորհրդարանի զանազան յանձնաժողովներու նախագահներուն հետ։ Երէկ ալ տեսակցեցաւ զանազան անձնաւորութեանց հետ, որպէսզի կացութեան բոլորովին տեղեակ ըլլայ եւ ըստ այնմ ընտրէ յաջորդ վարչապետը։

Բոլորն ալ կը յանձնարարեն կրկին Փուանքարէի յանձնել նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Փուանքարէ սակայն անդրդուելի կը մնայ եւ իրեն այցելող քաղաքական բարեկամներուն կը յայտնէ թէ չպիտի ընդունի վարչապետի պաշտօնը, եթէ իրեն առաջարկուի։

Այն պարագային ուր Փուանքարէ մերժէ, հաւանական թեկնածու կը նկատուին արտաքին նախարար Պրիան և Ծերակոյտի նախագահ Տումէր։

Պ. Տումէրկ երէկ ընդունեց ընկերվարական երեսփոխաններ Վէնսան Օրիոլ, Ռընոտէլ եւ Փօլ Ֆօրը։

Սակարանի մէջ ֆրանսական արժեթուղթերը սկսան բարձրացման որոշ նշաններ ցոյց տալ։

Սուրիոյ Սահմ. ժողովը նորէն յետաձգուած

«Թայմզ»ի Սուրիոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՛ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ դարձեալ երեք ամսուան պայմանաժամով յետաձգած է Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի գումարումը։

Ինչպէս կը յիշուի, Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովը ընտրուած էր Ապրիլ 15ին։ Անդամներուն բոլորն ալ ծայրայեղ ազգայնականներ են, հետեւաբար եւ ֆրանսատեաց։ Յունիսին՝ Սահմանադիր ժողովը հրատարակեց բնագիրը Սահմանադրութեան մը, որով Սուրիա անկախ եւ գերիշխան պետութիւն կը հռչակուի եւ բոլորովին կ'անգիտանայ ֆրանսական հոգատար պետութեան գոյութիւնը։

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը օգոստոս 9ին Դամասկոսի Սահմանադիր ժողովին ուղղուած պատգամով մը կը պահանջէր Սահմանադրութեան մէջ ճշդել հոգատար պետութեան իրաւունքներն ու պարտականութիւնները։ Ժողովը միաձայնութեամբ մերժեց նկատի առնել այս գրութիւնը, որով մարզպանը յաջորդ օրը երեք ամսուան համար կախակայեց Սահմանադիր ժողովը։ Պայմանաժամը կը լրանայ նոյեմբեր 11ին։ Սակայն ցարդ համաձայնութեան որ եւ է եզր գտնուած չըլլալով հոգատար պետութեան եւ Սահմանադիրին միջեւ, այս վերջինը փակ կը պահուի երեք ամիս եւս։

Հուվրի յաղթանակին վերջ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, Միացեալ Նահանգներու նախագահ ընտրուեցաւ Հանրապետական կուսակցութեան թեկնածու Հըրպըրթ Քլարք Հուվըր, իսկ փոխ-նախագահ՝ ծերակուտական Զարլս Քրրթիս։ Հուվըր ստացաւ 444 ձայն, հինգ անգամ ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՊՈՅՔՈԹ»

Այս այն չէ՝ զոր Հայերը Հայերու դէմ կ'ընեն ամէն առթիւ։ երբեմն՝ առանձին-առանձին «Մշակոյթի Օր» տօնելով։

Այս այն չէ՝ զոր կ'ընէ Լիոնի մէկ Ազգ. Միութիւնը միւսին դէմ, նո՛ր եկեղեցի, նո՛ր տէրտէր պահելու չափ։

Այս այն չէ՝ զոր Փարիզի հայ երիտասարդները հայ լեզուին եւ հայ թերթերուն դէմ հռչակած են, կարծելով թէ աւելի պատուաբեր է օտար լեզու մը՝ եւ օտար թերթ մը ծեռքին ունենալ։

Այս այն չէ՝ զոր Թուրքերը կը փորձէին իտալական ապրանքներուն կամ քրիստոնեայ խանութպաններուն դէմ։

Ո՛չ. «Պոյքոթ»ը պարզապէս այն անունն է, որով կը կոչուէր սիրլանտական գաւառային խորհուրդ»ին ինքզինքը սիրցնել չկրցող եւ հետեւաբար անբաղձալի անգլիացի սպայ մը։ Անոր մուտքը բացարձակապէս արգիլուած էր իրլանտական հողին վրայ։

Այս՝ անունն է այն սպային, որ մուտքն բնաւ չէր անցըներ թէ, օր մը, այնքան չնչին, անտեղի առիթներով մէջտեղ պիտի նետեն զինքը։

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.— —Սեբաստիայէն կեսարիա հասած երեք հայ ընտանիքներ (14 հոգի) կը պատմեն թէ ճամբու ծախք ճարող շատեր կան, որոնք հետզհետէ կը պատրաստուին Պոլիս մեկնիլ, որովհետեւ Սվազի մէջ ապրուստ չունին, եկեղեցիի եւ դպրոցի զրկանքին հետ։ Քահանան դեռ արտօնուած չէ քահանայագործելու։ Սեբաստիոյ մէջ 100 տունի չափ, այսինքն հայ ժողովուրդին կէսը անօթի է ու թշուառ։ Ասկէց առաջ պատահած է որ, կ'ըսեն, մարդիկ անօթութենէ տառապելով խենդեցած ու փողոցները ինկած են շուարուն վիճակով։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ԳԱՂԹԵԼ ԿՈՒԶԵՆ

Երեք հազար Հայեր դիմում կատարած են Սուրիոյ Ֆրանսական մարզպանութեան, խնդրելով որ զիրենք տեղափոխէ Հարաւային Ամերիկա։ Մարզպանութիւնը արդէն դիմած է Ազգերու Դաշնակցութեան, հարիւրին յիսուն զեղչ մը ընելու համար անոնց ճամբու ծախքին վրայ։ Սուրիոյ «Լ'Օրիան» թերթը կը գրէ, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր կողմէ պատուիրակ մը ղրկած է Մօնթէվիտէօ, Ուրուկուէյի կառավարութեան հետ համաձայնելու համար։ (Յուսաբեր)

ՓՐԿՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Հալէպէն կը գրեն թէ տարիներէ ի վեր հայ եկեղեցիէն հեռացած եւ իրենց լեզուն մոռցած երկու հայ գիւղերու բնակչութիւնը վերադարձած է իր ազգութեան ծոցը։

Այս երկու գիւղերը, Խընէմիլէ եւ Նազուպիէ, Ալէփիններու երկրին ձէպէլը նուսէյրիի բարձունքներուն վրայ հաստատուած զուտ հայաբնակ գիւղեր են։

Գիւղացիները կիլիկիոյ կաթողիկոսի անուան փոխանցած են շատ մը հասութաբեր կալուածներ, որոնք գիւղացիներու հեռացման պատճառաւ օտար կրօնաւորներու կողմէ գրաւուած էին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՔԻՇՆԷՎԻ ՀԱՅ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

ՌՈՒՄԷՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ռումանիայէն դուրս ալ պէտք է ծանօթ ըլլայ Քիշնէվի Թեմապատկան կալուածներու գրաւման խնդիրը, որ ութ տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ մեզ։

Երկու բառով սակայն նորէն բացատրեմ խնդիրը։ Աւելի քան դար մը առաջ՝ երբ ռուս կառավարութիւնը հիմը դրաւ Քիշնէվի նոր քաղաքին, գետին մըն ալ Հայ առաջնորդութեան յատկացուց։ Տարիներու ընթացքին քաղաքը շէնցաւ, եւ Հայոց գետինը մտաւ քաղաքին ամենէն շէն մասին մէջ, ու հետեւաբար մեծ յարգ ստացան անոր վրայ կառուցուած շէնքերը։ Այդ շէնքերը կը բերէին մեծ եկամուտներ, որոնք ոչ միայն կը բաւէին տեղական պէտքերուն՝ այլ եւ մասամբ կը գոցէին Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանի պիւտճէն։ Ի վերջոյ Էջմիածնի սինոդը ինք ստանձնեց կալուածներուն մատակարարութիւնը, եւ ուղղակի ինք կը կնքէր պայմանագրութիւնները վարձակալին հետ, կալուածներուն քառորդ մասը միայն ձգելով Քիշնէվի առաջնորդին տրամադրութեան տակ։

Երբ Պեսարապիան կցուեցաւ Ռումանիոյ, սկսաւ կիրարկուիլ նաեւ այն օրէնքը, որուն համաձայն յարքունիս կը գրաւէին արտասահման գտնուող վանքերու պատկանած կալուածները։ Պեսարապիոյ Հայ իշխանութիւնները երբ 1919ին ուզեցին դուրս հանել կալուածներուն վարձակալը, այս վերջինը գնաց կառավարութեան իմացուց թէ այդ կալուածները կը պատկանին արտասահման գտնուող վանքի մը՝ Էջմիածնին։

Կառավարութիւնը, առանց քարակը փնտռելու, գրաւեց կալուածները։

Ազգային իշխանութիւնները բողոքեցին, եւ դատական արգելքի տակ առին այն գումարները զորս հրեայ վարձակալ Կլօսման պիտի վճարէր կառավարութեան իբր վարձք։

Արդ՝ այս դատն է որ նոր փուլի մը մէջ մտած է հիմա, Պուքրէշի վերաքննիչ ատեանի սեղանին վրայ եկած ըլլալով։

∴

Պուքրէշի վերաքննիչ ատեանը, արդարեւ, երէկ սկսաւ վերաքննել դատին հիմը։ Նոյն դատը նկատուած ըլլալով մեծապէս կարեւոր, վերաքննիչ ատեանը հարկ տեսաւ զայն դատել հինգ անդամներու ներկայութեան։ Կը նախագահէր Պ. Համօփոլ։

Հայոց կողմէ իբր դատախազ ներկայ էին փաստաբան Պ. Ցիմիթրի Միչէսքու, որ կը ներկայացնէր առաջնորդ Յուսիկ եպիսկոպոսը, եւ Պեսարապիոյ Հայոց Ազգ. Խորհուրդին կողմէ Պ. Միհրդատ Մուրատով։

Հրեայ վարձակալին փոխանորդն էր Պ. Օթուլէսքու, իսկ կալուածներու նախարարութիւնը իբր ներկայացուցիչ ունէր փաստաբան Պ. Ջակօբսքին։

Բազմաթիւ իրաւաբաններ ներկայ էին այս յոյժ շահեկան դատին։

Դատին խորքին անցնելէ առաջ, Պ. Միչէսքու դատարանէն պահանջեց բերել վարձակալ Կլօսմանը, անհրաժեշտ գտնելով անոր հարցաքննութիւնը դատարանին առջեւ։ Հակառակորդ կողմը ընդդիմացաւ, եւ իր կողմէ պահանջեց մերժել այս դատը՝ իբրեւ արդէն վճռուած նիւթ (chose jugée), եւ մանաւանդ մերժել անոր ստիպողական հանգամանքը։

Դատարանը, առանձին խորհրդակցութենէ մը յետոյ, հաղորդեց թէ կ'ընդունի դատին ստիպողականութիւնը, իսկ Կլօսմանի հարցաքննութիւնը կը վերապահէ անհրաժեշտ րոպէին։

Ցետոյ Պ. Միչէսքու սկսաւ պարզել դատը՝ փաստացի երկար ճառի մը մէջ։ Կուտամ ամփոփումը այդ ճառին.

— Պէտք է շեշտել ամենէն առաջ այս դատին կարեւորութիւնը։ Հայ համայնքէ մը խլուած են կալուածներ, որոնց արժէքը երեք հարիւր միլիոնի կը հասնի, եւ որոնցմով այդ համայնքը հնարաւորութիւն պիտի ունենար հոգալու իր եկեղեցական, կրթական եւ բարեսիրական պահանջները։ Ու այդ գրաւումը տեղի ունեցած է մէկ կողմէ համայնք մը զրկելով, ու միւս կողմէ առանց շահ մը բերելու պետութեան, որուն անունով գրաւուած են։ Այդ գրաւումը տեղի ունեցած է յօգուտ հրեայ վարձակալի մը, որ ամիսը 5000 լէյի ողորմելի գումար մը կը վճարէ պետութեան, ինք իր ենթավարձակալներէն ստանալով ամսական քանի մը հարիւր հազար լէյ։

Անհանդուրժելի բան է որ արդարութեան ատեանին առջեւ քով քովի ներկայանան գրաւող մարմինը՝ որ դեռ երէկ յափշտակիչ մը կը նկատէր այդ Կլօսմանը, եւ այդ միեւնոյն յափշտակիչը՝ որ անգրագէտ մարդոցմէ կազմուած ապօրէն մարմին մը կը հռչակէր զայն, իր կողմէ հեղինակուած գրքի մը մէջ։

Բայց թէ ինչ է էութիւնը այս դատին։

Նախ՝ գրաւուած են կալուածներ որոնք կը պատկանին Պեսարապիոյ Հայ Թեմին որ այս պահուս մտած է Ռումանիոյ սահմաններուն մէջ։ Այս պարագան կ'ապացուցուի անով որ անոնք ռուս կայսրութեան կողմէ տրուած են Պեսարապիոյ Հայ Թեմին եւ անոր առաջնորդի պէտքերուն համար։ Այս կէտը կ'ապացուցուի նաեւ յետագայ հրովարտակներով որոնք այդ կալուածները կը ճանչնան իբր Թեմին սեփականութիւնը։ Հետեւաբար չէին կրնար յարքունիս գրաւուիլ անոնք՝ իբրեւ արտասահմանեան հաստատութեան մը պատկանող։

Երկրորդ՝ երբ ռուս յեղափոխութիւնը ծագելով կազմուեցաւ ժամանակաւոր կառավարութիւնը եւ ապա խորհրդային ռէժիմը՝ անոնք գրաւման տակ առին արտասահմանի վանքերուն պատկանող կալուածները, յականէ անուանէ յիշելով այդ վանքերը ինչպէս Կ. Պոլսոյ յոյն պատրիարքութիւնը, Երուսաղէմը, Աթոսի վանքը, եւ այլն։ Էջմիածինը չկար անոնց մէջ, եւ չէր կրնար ըլլալ։ Ու երբ մենք գրաւեցինք Պեսարապիան, ու հոն կերպով մը վերահաստատեցինք յարքունիս գրաւման այդ օրէնքը, իրաւունք չունէինք անոր ուժը տարածել նաեւ Հայ Թեմին կալուածներուն վրայ։

Երրորդ՝ պահ մը ընդունելով հանդերձ որ այդ կալուածները պատկանած են Էջմիածնին, պէտք է նկատի ունենանք սակայն որ Էջմիածինը կարելի չէ շփոթել այդ կարգի վանքերուն հետ։ Էջմիածինը պարտաւորոյծ վանքերէն չէ, հոն նախ ամենայն Հայոց հայրապետը եւ իր սինոդը կայ, եւ մանաւանդ մշակութային կեդրոն մըն էր ան՝ իր հոգեւոր ճեմարանով մէկտեղ եւ եթէ Քիշնէվի հասոյթները գացած են Էջմիածին՝ այդ հոգեւոր ճեմարանին պահպանութեանը համար եղած է։

Չորրորդ այսպիսի դատի մը մէջ «վճռուած նիւթ»ի առարկութիւն հանել եւ ըսել թէ գրաւումը եղած լմնցած է, ամենէն անհիմն յաւակնութիւնն է։ Իւրօպական հեղինակները կ'ըսեն թէ «վճռուած նիւթ»ի առարկութիւն չի կրնար ըլլալ՝ երբ վճիռէ մը յետոյ կ'ապացուցուի անոր անարդարութիւնը։ Մենք եկած ենք անարդարութիւն մը ապացուցանելու։ Ցետոյ յարքունիս գրաւման օրէնքին պատճառաբանութեան մէջ կալուածներու նախարարը հանդուցեալ Ալէքսանդր Կոստանդինէսքու կ'ըսէ թէ գրաւումները վերաքննելի են՝ եթէ ի վերջոյ երեւան ելլեն ցարդ անծանօթ մնացած հրովարտակներ կամ փաստանիւթեր։ Մենք եկած ենք ցոյց տալու այդպիսի փաստանիւթեր։ Դատարանը, հետեւաբար, առանց նկատի առնելու թէ Քիշնէվի մէջ ատեան մը արդէն տուած է վճիռ մը, կրնայ զայն բեկանել եւ գոհացում տալ արդարութեան։

Հինգերորդ՝ պէտք է նկատի ունենանք թէ, ինչպէս յիշեցինք, այդ գրաւումը տեղի ունեցած է յօգուտ վաշխառուի մը։ Ան Էջմիածնի վանքին ձեռքէն կորզած է 1901ին 32 տարուան վարձակալութեան պայմանագրութիւն մը։ Եւ որովհետեւ աշխարհի ոչ մէկ օրէնքը թոյլ կուտայ այդքան երկար պայմանագրութիւն մը, կնքած է երեք պայմանագրութիւններ, 1902-1914, 1914-1926, եւ 1926-1932 շրջաններուն համար։ Այնպէս որ դեռ չորս տարի ալ կապալառու կը նկատէ ինքզինքը, եւ դժբախտաբար գտնուած է ռումէն դատարան մը որ այդ հանգամանքը ճանչցած է անոր։

Վեցերորդ՝ այդ Կլօսմանը իր յափշտակութիւնը արդարացնելու համար պնդեր է որ վարձակալութեան պայմանագրութիւն մը չէր իր կնքածը Էջմիածնի հետ, այլ շինութեան պայմանագրութիւն մը, որ կրնայ երկար տարիներով ալ կնքուիլ։ Արդ. մենք պիտի ապացուցանենք թէ 1914էն մինչեւ հիմա, այսինքն 14 տարուան մէջ ամենադոյզն շինութիւն մը չէ բրած։

Եօթներորդ՝ Հայ Թեմին կալուածներուն գրաւումը տեղի ունեցած է օրէնքին տրամադրութիւններուն հակառակ այնպէս որ տեղի ունեցածը յարքունիս գրաւում մը չէ, այլ բռնագրաւում։»

Օրը տարաժամած ըլլալով՝ դատավարութեան շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ Նոյեմբեր 13ին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

2 Նոյեմբեր

ԵՐԿԱԹԻ ՊԱԿԱՍԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան մամուլի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Ռուսիոյ մէջ 200.000 թոնօ երկաթի պակաս կայ։

Պաշտպանութեան եւ աշխատանքի խորհուրդը հրամայած է հաւաքել ամբողջ երկաթեղէնները, բայց հաւաքման գործը դանդաղ կ'երթայ։

Կարգ մը կազմակերպութիւններ կը պահեն իրենց ունեցած երկաթեղէնը։ Շոգեկառքի ընկերութիւնները որոնք իրենց անգործածելի երկաթները պարտաւոր էին յանձնել, ցարդ ոչինչ յանձնած են։

ՀՆԴԻԿ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պիտի ներկայացնեմ այն արարողութիւնը, որ կը կոչուի Սէյուտի-վրատա, որ թարգմանի «Պաշտամունք երէկուան աստուածուհիին»։ Ընտրեցի այս մէկը, որովհետեւ ամենէն կարճն է, եւ դիւրին է տեղաւորել օրաթերթի մէջ։ Իմ հաւաքածոյիս մէջ ամենէն գեղեցիկն է հրաշալի արարողութիւնը ձմրան նահանջին եւ գարնան երեւման, երբ արեւը կ'ամուսնանայ հողին հետ։ Այդ արարողութիւնը կը կոչուի Մաղա Մանդէլ-վրատա: Բայց այս կարճ կտորն ալ կուտայ ինքնատպութիւնը, գեղեցկութիւնը եւ պատկերը հնդիկ աղջիկներու արուեստին։

∴

Սէյուտի-վրատայի արարողութիւններուն համար անհրաժեշտ են քառասուն ալպոնաներ, որոնց մէկը կը ներկայացնէ ճրագի մը փոքրիկ բոցը, ուրիշ մը յասմիկի մը բարկ հոտը, ուրիշ մը վերջալոյսի մը վախվխուն երեւումը։ Բոլոր այս ալպոնաներուն առջեւ կը կենան աղջիկները, որոնք բեռնաւորուած են ծաղիկներով, պտուղներով եւ զանազան արմատներով։ Աղջիկները կարգով կ'երգեն, տալով իրենց նուէրը ալպոնային։ Դժբախտաբար երէկուան աստուածուհիին պաշտամունքին» նուիրուած բոլոր ալպոնաներն ու երգերը կարելի չէ եղած գտնել, հակառակ անոր որ ամենէն աւելի ժողովրդական արարողութիւնն է։ Կը թարգմանեմ գտնուած բեկորները։

Ահա առաջին աղջիկը, որ դիցուհիին առջեւ կանգնած, կ'երգէ.

Ո՛վ իրիկուան աստուածուհի,
ցամբվեց տուներու մէջ,
ցամբվեց աղջիկներ,
կը պաշտենք քեզ վերջալոյսին:
Ես մէկն եմ անոնցմէ,
Ես մէկն եմ քու հաւատացեալներէդ,
քեզմէ շնո՛րհ մը կը՛խնդրեմ,—
Թող իմ մօրենական տունս
Լեցուի՛ զաւակներով:

Ցետոյ ծաղիկ մը կը նուիրէ ալպոնային, որ կը ներկայացնէ գահաւորակ մը.

Ջարդա, ուն գահաւորակը
ցամբայ կ'ելլէ իմ ծնողքիս տունէն,
եւ կ'երթայ ամուսինին տունը:
Իսկ մենք ճամբուն ընթացքին
բերնէ բերան մեղրի կաթիլ (1) կը փոխանակենք:

Ալպոնայի մը առջեւ, որ կը ներկայացնէ ամբուկի ծաղիկներ, կ'երգէ.

Սմբուկին շափրակները
թօշնած են ու դալկացած:
Թող մայրս ունենայ ծունկերուն վրայ
պսպղուն ոսկիի կոճղ մը:

Ու այսպէս կ'ողջունէ բոլոր ալպոնաները, շարունակաբար երգելով.

Ո՛վ սարդ, փոքրիկ պատկերը
թխորակ սարդին:
Թող մայրս ունենայ խելացի զաւակներ
եւ գեղեցիկ ինչպէս լուսնկան:

—

Ո՛վ Թմբուլ (2), ո՛վ գագունի (3),
կը բռնեմ ձեր բունէն:
Հայրս Թագաւորներուն Թագաւորն է,
եւ եղբայրս Թագաւոր մըն է:

—

Եղէգ, ո՛վ եղէգ,
Եղբայրս ամէնէն գեղեցիկն է
Գիւղին փեսաներուն:
Հնդկեղէգ, ո՛վ հնդկեղէգ,
Եղբայրս լուսնկայի կտոր մըն է:
Ո՛վ աթոռ, տաշուած մանգենիէ,
Դուն անուշ ես եւ փայլուն,
Միայն իմ սիրեցեալ եղբայրներս
կրնան նստիլ վրադ:

Ո՛վ պստիկ ծիլ հնդկեղէգի,
Ո՛վ մատղաշ ծիլ շալթլուի,
կարագ կը թափեմ ձեր վրայ,
Թող աղջիկն ըլլամ Թագաւորին:
Մեղր կը թափեմ ձեր վրայ,
Թող հարսն ըլլամ Թագաւորին:
Ջուր կը թափեմ ձեր վրայ,
Թող Թագուհին ըլլամ Թագաւորին:

Ո՛վ ծառ, որ կարմիր պտուղներ ունիս,
Թող այն, զոր կը սիրեմ, սիրէ՛,
Սիրէ՛, միայն զի՛ս սիրէ:

—

Թուչնիկ, ո՛վ Թուչնիկ, գետը պիտի յորդի,
Ես տնակս պիտի շինեմ բլուրի մը վրայ,
Ուրկէ պիտի տեսնեմ բրինձի բոլոր արտերուն հասուննալը:
Ընծի պիտի բերեն ոսկիով լեցուն պարկեր,
Ուս պիտի անցընեմ համրելով զանոնք:

—

— Ո՛վ իմ փոքրիկ տղաս, շա՛տ ուշ տուն կուգաս:
— Արեւամուտը ձգեցի ցեխին մէջ:
— Ա՜հ, այդ պատճառա՞ւ ուշ կուգաս:
Նայէ հոս, բազմոցին վրայ,
Մաքրեմ փոշին ոտքերուդ,
Քեզի տամ գնդակ մը բոլորովին ոսկիէ,
Որ երթաս խաղալ փողոցներուն մէջ:

Լուսնային ալէս, որ կը միանայ Գանգէսին,
Լոյսը եղբայրներու քոյրն եմ ես,
Սափորին պէս, հաւատարիմ եմ:
Ճաշս կ'ընեմ ոսկի սկուտեղի մը վրայ,
կը պաշտեմ Գանգէսը եւ Եմունան:
կը պաշտեմ արեւն ու լուսնկան:

—

Մածունը դրուած է
Ոսկի սկուտեղի մը վրայ,
Ձերմակ խեցիի մը շուրջ
կը դառնայ ոսկէ ապարանջան մը:
Գետինը զարդարուած է ծաղիկներով,
Եթէ արեւուն կարմիր աստուածը
Ուզէ մեզի մեծ շնորհ մը ընել,
կը ժողվէ այս կարմիր ծաղիկները
Եւ նուէրի չի սպասեր:

Այսքան են երգերը այս արարողութեան։ Մեծ մասը կորսուած ըլլալով, կարելի չէ տալ արարողութեան թատերականութիւնը։ Նոյնպէս, ամբողջական չըլլալով, չունի իրիկնային աստուածուհիի մը նուիրուած ուղերձի դրոշմը։ Միւս երկար արարողութիւններուն մէջ բաժանումներ կան տեսարաններու, եւ իւրաքանչիւր տեսարան ունի իր ամբողջական ալպոնան ու երգը, իւրաքանչիւր աղջկան դերը։

Վերջին խօսք, պէտք է ըսել որ այս արարողութիւնները կրօնական դրոշմ չունին, բայց աղօթքներ են, ըղձանքներ, ցանկութիւններ, որոնք խորհրդանշական արտայայտութեամբ մը կ'ուղղուին աստուածներուն։ Ու աղջիկները, այդ արարողութիւններով ոչ միայն կը զբօսնուն, այլ կը մարզեն իրենց երեւակայութիւնը, յանպատրաստից ստեղծագործելու կարողութիւնը, ետքէն, իբրեւ մայր, թափելու համար իրենց զաւակներուն ուղեղին մէջ։ Այսպէ՛ս կը մեծնայ Հնդիկը, պահելով իր մէջ ցեղին աւանդական շնորհքն ու արուեստագիտական ձիրքը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1).— Ակնարկութիւն այն սովորութեան, երբ հարսն ու փեսան կաթիլ մը մեղր կը դնեն իրարու շրթներու վրայ, որպէսզի այնուհետեւ իրենց միջեւ խօսակցութիւնը քաղցր ըլլայ մեղրի պէս։

(2).— Ծառի մը անուն (bétel)։ Այս ծառին խէժը օգտակար է լինդերուն, այս պատճառով կը ծամեն Հնդիկները։

(3).— Ծառ մը արմաւենիին ընտանիքէն։

Յ. Գ.— Յաջորդ անգամ, Յառաջի երգիծաբանին ցանկութեամբ, պիտի տամ խենթերը եւ իրենց արուեստը, այնքա՛ն ինքնատիպ եւ խորունկ, գոհացնելու համար շատերու հետաքրքրութիւնը, եւ, բաղդատութեան խնդրանքով, ապարէզ կարդալու համար ոչ-խենթ արուեստագէտներուն:

Շ. Ն.

ԱՌԱՔԻՆԱԶԱՐԴ

Մինչեւ այսօր
էինք լաւ մնալ Թ
ալ մը «Դնա մեռ
ըեւ»ի գերազանցա
կան նշանաբան
կարծուէր եւ միշ
սէինք մեր մեծ մ
փչելուն որպէսզի շ
ներով պատենք
համար:
Վերջերս, յոբելեան
սանք ողջ-գնահատ
դութիւններ ցոյց տ
բաւական ծարպիկ էի
օգտագործել մեր այ
թիւնը: Սակայն յոբ
ժամանալու համար
25 տարի քիլոմետր
թույթ սպառած ըլ
դին կային սակայն
ւաքնութիւններ
ներ, որ մոռացութեան
էին:
Եւ ահա, Նէօյեկի
կասուն օրիորդներ
թիւնը ունեցան այ
ալ արժեւորելու
գտան «Առաքինութ
նակ» մը համաստ
կան եւ նիւթական
«Մանրակրկիտ
քննութեան» ենթ
սայի լիսուն հազար
հինգ հատիկ մը
գտան, առաքինագ
մար, որոնց միակ
թիւնը եղած է իրենց
եւ եղբայրներուն հա
բական պարտականո
տարել. այսինքն,
ջուր, հագուստ, գի
մատակարարել:
Այս խնդրին մէջ
կիտ եւ խղճամիտ
խօսքը համապատաս
է իր բուն իմաստին
մեր գործը չէ պ
ենթակաները, աւելի
այդ կէտը: Մեզի կը
հաւոբել այդ «պար
իրենց ծարպիկութեան
Միայն թէ,—
Եթէ մէկը ինծի
այդ մրցանակը իմ
պարտականութեան
ես եւ իմիններս,
վիրաւորուէինք այդ
թեան համար:
Արդեօ՞ք Նէօյեկի
օրիորդներուն այդ
գաղափար տուած
ընթացքնութեան, մանաւ
տանեսիրութեան մասին
լեր մրցանակ կը հաս
տարրական պարտականո
կատարողներուն համ
Հայը իր ծնողքը
քոյրերը չէ հոգացած
տի հոգար, մանաւանդ
ւլքի օրերուն:
Միթէ՞ քիչ կան մեր
պիսիներ որ իրենք
նակ պիտի տային
ընէար իրենց եղբայ
քոյրերը իրենց յանձն
ընտանի հոգալու
սրբազան հանգամանք
.. եւ սակայն
են Նէօյեկի շնորհայի
որովհետեւ պարտ
լաւ է գոնէ մրցանակ

ՆՈՐ ՑԷՓԼԻՆ

Ցէփլինի հրամանատար
լինի մէջ ունեցած է կար
սակցութիւններ առեւտր
խարարութեան, մեծ դր
ներու եւ նաւային ընկեր
ներու պատուիրակներուն
Պերլինի կարգ մը շր
րու մէջ կը հաստատեն
մանատարը պահանջած է
վարութենէն, որ Ֆրիտրի
արհեստանոցներուն համ
միլիոն մարքի նպաստ
ուի 720 միլիոն ֆրանք
գումարը մեծ մասամբ
յատկացուի աւելի մեծ
գործեց ցէփլիններու շին

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է
ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«...ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ՊԱՏԱՍԽԱՆ -- Թիւ 27

...է թէ. Հայուն համար ...րծակապէս անհաւատալի ...ցած փոփոխութիւններ կա...նեցան Թուրքիոյ մէջ, ...Մուսթաֆա Քէմալի երկաթեայ ...ին ու կամքին տակ, բայց ...ղ փոփոխութիւններէն ծնե...ալ գիտութիւններուն մասին վեր...ծայր թերահաւատ եմ եւ ...պէտքը չեմ զգար Թուրքիոյ ...ապագային վարիչներուն ...ամ յայտնելու։

...Ինչպէս տարիներ թանձրէ ...ալ ղեկավարող հիւանդի մը ապա...ան շրջանին, անմիջապէս ...ին կերակուրներ, համադամ ...ցքեններ չեն հրամցներ, ...գիւրամարս ապուրներով ...կանաչեղէնի ջուրերով կը ...ցնեն նախ ստամոքսն ու ...ակից գործարանները եւ ա...յսանք կը մղեն աւելի կո...գործունէութեան։ Ընկերա...կանքը, բնական օրէնքնե...րուն եղանակով չէ որ ...յապլրջուեր։ Գլուխը և ստա...ր մարսելու համար սահղ...ն գործարաններ են, մէկը ...ինցական, միւսը նիւթա... Պետութեան մէջ Մէհմէտ Ալիի եւ ...ական լուսաւոր քաղաքա...կան համար (ինչ որ Թուր...կարիքներուն յաւակնու...ն է) պէտք է անպայման ...երկարակեաց Մուսթաֆա ...նիր իրարու յաջորդեն ...րակա մի միայն արտաքին ...ներին համար։ Ներքինը, ա...ինքին՝ առա՛ջ պիտի մնայ ...մեծնոյնը, առհաւութեան ...ին հիման վրայ։ Վազքին ...կարելի է տուն մը մէջ, ...ներու վրայ փափկասուն ...պարուած ձեռքերուտակ կա...պէս ընտելացնել։ Ո՞րքան ...Մինչեւ որ խնլը հաս...մինչեւ որ, իր պապերուն ...սելու գազանային բնազ...ներուններուն շիղերը պըր...կի... այն առեն ոչ իր ...պիտի ճանչնայ՝ ոչ ալ ...ներուն նմանելու աղանդաւորը ...ծանկոյ ցեղին այս ներկա...կայսերները, ֆէսէն եւ «չար...ին շատ առաջ ջնջած էին ...«շալվարը», «լէօպլէ»... ...լուխը նոյն. գանոնք փո...ով «պօնժուռ»ին, փողկա...եւ մարդավարի կօշիկնե...նա բայց օր մը իսկ չիւղ...րեցան կեռվուրները չար...ասեն... Հոս ճիշտ տեղն ...բերել Նամըգ Քէմալի հե...խօսքը որ իրր ընագի ...ն անխորտակելի օրէնք՝ ...ան գամուած պիտի մնայ ...ին ճակատին.

...ր ծաքը օլմազ կէտուպ
կէլմէ իլէ մէքքէյէ,
...ռնլվիշ օլմազ եւուք Թա.
Ոմա իլէ Թէքքէյէ»։

...Նոյն վախն ալ զալիք սե...է այն համոզումով թէ, ...երբոր յաջորդեն հինն...րուն, հինը ինքնաբերաբար պատմութեան պատկանած պիտի ըլլայ։ Բայց չմոռնանք սուլթաններուն սերունդը եւ անոնց խալիֆայական մենաշնորհը։ Կիզի դուքը այսօր ակնապիշ կը սպասէ քաղաքական նպաստաւոր պայմաններու՝ անմիջապէս Ֆրանսական գահը բարձրանալու համար։ Եւ անոր երիտասարդ ու կայտառ հետեւորդները բոլորն ալ կը տեսնենք կիրակի օրեր, եկեղեցիներուն առջեւ, «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ը ծախած ատեն։ Եւ տակաւին, Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, Լուի ԺԶ.ին սերունդը ոչնչացուց երբ թէ. մինչդեռ Ալ Օսմանին սերունդը ողջ է իր եօթը պարտով։

Եթէ խնդիրը հայկական շահերու տեսակէտով պիտի քըն. նենք,. եղած փոփոխութիւններուն մէջ Թուրքիոյ զօրացումը կամ տկարացումը փնտռելու պէտք չունինք։ Եթէ մեր ուժին հետ պիտի բաղդատենք Թուրքը, քաղաքակրթուած թէ վայրենի ուժով է արդէն և ի վիճակի ամէն ժամանակ բռունցքի հարուածը իջեցնելու մեր գլխուն.... Իսկ, որքան ատեն որ, իր զօրեղ եւ կազմակերպուած զրացիներուն հետ հաշտ կ'ապրի ու միջոցը կը գտնէ մէկուն եւ միւսին մէջ հաւասարակշռութիւնը պահելու՝ (ինչ որ կ'ընէին և ըրին նոյնիսկ ֆէսի ու փաթթոցի շրջանին) բնաւ պէտք չունինք սանդին մէջ ջուր ծեծելու։ Եղած փոփոխութիւնները պատճառ պիտի ըլլան պատռկելու միայն Թուրք իրականութիւնը և ստեղծելու զանազան հակամարտ հոսանքներ, որոնք պատեհ առիթին իրար պիտի բզկտեն։ Ասիկա անշուշտ կը նշանակէ տկարացում, բայց երբեք նպաստաւոր մեզի համար։ Ցոյնը եւ կամ Իտալացին պատճառներ ունենան թերեւս այս տեսակ պարագայի մը ուրախ ըլլալու, բայց մենք ներկայ վիճակով դժբախտաբար երբե՛ք։

Տարակոյս չկայ որ, եղած փոփոխութիւնները արտաքնապէս բարեբար ազդեցութիւն պիտի թողուն գալիք Թուրք սերունդին վրայ, զանոնք փրկած ըլլալով կարգ մը կապանքներէ, որոնց չենթարկուելու համար իրենց նախորդները ստիպուած էին գաղտագողի միջոցներ հնարել։ Վաւաշոտ Թիւրքուհին մանաւանդ, որ սիրոյ մէջ յոգնիլ չի գիտեր .. իրեն շնորհուած անկաշկանդ ազատութենէն խիստ երախտապարտ՝ վեստեան կոյսերուն պէս անշէջ հուրը միշտ վառ պիտի պահէ Մուսթաֆա Քէմալի գերեզմանին վրայ։ Եթէ նոյնիսկ վաղը սուլթանութիւնը վերահաստատուի՝ դժուար թէ կարենայ ըլլայ հին կարգերուն վերադառնալ։ Ինչու որ, լաւ թէ գէշ աչքերը վարժուած ըլլալով՝ հինը պիտի թուի խորթ եւ անհրապոյր։

Շատեր կ'ըսեն թէ, աւելի լաւ է քաղաքակիրթ դրացի մը ունենալ, քան յետամնաց եւ կիսավայրենի սահմանակից մը։ Ես պիտի ըսեմ բոլորովին հակառակը։ Եւ ով որ քաղաքակրթուած Թուրքին մէջ ապագայ խղճահարում մը կը գուշակէ՝ չարաչար կը սխալի։ Լաւ է նախկին ջարդարար եւ յետամնաց ոչխարէակերն, քան այսօրուան «չարլսթօն» պարող ջարդարարը։ Ի՛նչ մեծ փորձանք եւ հայկական դատին համար ի՛նչ հակայ տապանաքար՝ եթէ արդիականացած գլխարկաւոր Թուրքը իր արտաքին երեւոյթով համակրութիւն շահի եւ յեղու գտնէ եւրոպական կամ ամերիկեան դրամագլուխին հետ ու գայն հրաւիրէ իր տունը՝ Արեւելեան նահանգները վերաշինելու համար։ Եւ սկսի այդ անանցանելի կիրճերը, անմատչելի լեռները խճուղիներով, երկաթուղիներով, փապուղիներով, ելեկտրականութեամբ, ու զինուորական կայաններով ողողել՝ ի հարկին, կայծակի արագութեամբ փոխադրելու իր բանակները եւ երկնասլաց լեռներուն գագաթները գնդացիրներով զարդարելու... համար։ Այս պայմաններուն մէջ եթէ բոլոր ցեղով եօթցլխանի վիշապներու վերածուինք՝ վանայ լիճէն տարեխ մը անգամ չենք կրնար որսալ։

Թող չկարծուի սակայն թէ մեր ազգին ապագան վերջնականապէս խորտակուած կը նկատեմ։ Անշուշտ, Թուրքը երբոր կը քալէ՝ մենք ծալապատիկ նստած չպիտի մնանք։ Կամելը բաւական է սակայն, Թուրքէն մեր իրաւունքը կորզելու։ Բնաւ հոյրն ալ կը քալէ։ Խնդիրը տեսնելուն, ըմբռնելուն եւ կարգադրելուն մէջ կը կայանայ, կանխելու կամ հակազդելու համար «չարլսթօն» պարող յաւիտենական ջարդարար «միսսիս» Օսմանին իւրաքանչիւր նենգամիտ քայլը։

Եւ հոս, հակազդելու միակ միջոցը կը գտնեմ միայն զինուորութիւն սորվելուն եւ ամբողջ ազգը, գաղթական թէ երկրացի զինուորական՝ անթերի կարգապահութեան մը տակ պահելուն մէջ։

Վերոյիշեալ կէտը նիւթէն դուրս ըլլալով անոր ընդլայնումը ու լուսաբանութիւնը կը վերապահեմ աւելի յարմար առիթներու։

ՏՈՎԱՍԱՐ

Թունուզ

ՕԴԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐ

Մարսիլիոյ եւ Ֆլորիոյ միջեւ օդային թղթատար մըսլիսի հաստատուի յառաջիկայ գարնան: Շաբաթը մէկ անգամ երթեւ՝ կ պիտի կատարուի: Ջրօդանաւերու գլխաւոր կայանը պիտի հաստատուի Տրիպոլսոյ մօտ:

ԱԴՐՊԷՋԱՆՑԻՆԵՐՐ ՄԻՈՑԱՆ

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս պառակտում առաջ եկած էր արտասահմանի Ադրբէջանցիներուն միջեւ եւ «Ազէրպայջան» ֆրանսերէն թերթին եւ «Ազէրի Թիւրքի» մէջ հրատարակուած պաշտօնական յայտարարութիւններով ցնցեալ կը նկատուէին Փարիզի Պատուիրակութեան նախագահ Թոփչիբաշեւի ստորագրելիք համաձայնագրերը: վերջին Թղթաբերով առնուած «Ազէրի Թիւրք»էն (1 Նոյեմ.), կը տեղեկանանք թէ երկու կողմերը հաշտուեր են եւ այս առթիւ Փարիզի մէջ հրատարակուեր է 14 յուլիս 1928 Թուակիր յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

«Գոհունակութեամբ կը յայտարարենք թէ՝ Փարիզի Ադրբէջանի Պատուիրակութեան եւ Միլլի Ադրբէջանի կեդրոնին միջեւ ծագած ցաւալի վէճը բոլորովին կարգադրուած է։

Անկախութեան կռուի յաջողութիւնը ապահովելու համար, անհրաժեշտ է միացնել ազգային ուժերը եւ այդ միացեալ ուժերը իրաւասու կեդրոնի մը կողմէ կառավարել։ Միլլի Ադրբէջանի կեդրոնը այս անհրաժեշտութիւնը զգացած է։

Միութիւնը, որ ամէն ատեն անհրաժեշտ է, այս օրերուն մանաւանդ շատ կարեւոր է։ Կարմիր ռուս աշխարհակալութիւնը երկրէն ներս ու դուրս անձնիւր տաղնապներու ենթարկուած՝ դէպի իր ճակատագրական փլուզումը կը դիմէ։

Իրենց բռնագրաւուած ազատութիւնն ու անկախութիւնը ետ առնելու համար պատեհութեան սպասող ազգերը, այդ օրուան հասնելուն սպասելով, իրենց ազգային ուժերը կը կազմակերպեն։ Այսպիսի ատեն մը հայրենասիրական պարտաւորութեան բնոյթ կը ստանայ անշուշտ Միլլի Ադրբէջանի կեդրոնին զօրացումը։

Ադրբէջանի Պատուիրակութիւնը, զգալով իր գրաւած դիրքին իրեն ներշնչած պատասխանատուութիւնը եւ գիտակից՝ նուիրական պայքարի բարձր շահերուն, բացարձակապէս որոշած է այսուհետեւ միասին աշխատիլ Միլլի Ադրբէջանի կեդրոնին հետ, որ ազգային համատեղութեան մը հանգամանքն ու իրաւասութիւններն ունի։

Այս որոշումը բոլորին յայտարարած ատեն, Պատուիրակութիւնը կը հրաւիրէ հայրենիքի սիրող բոլոր Ադրբէջանցիները միանալ այդ կեդրոնին շուրջ։ Բոլոր հայրենակիցները, որոնց սիրտերը կը բաբախեն նուիրական հայրենիքը թշնամիի անարգ բռնագրաւումէն ազատելու անձնուէր ու կարօտով, պէտք է ձեռք ձեռքի տան, հասարակաց թըշնամիին դէմ անձնուիրաբար աշխատին եւ նիւթական ու բարոյական ամէն միջոցներով զօրացնեն ազգային կազմակերպութիւնը»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

ՎԻԷՆ.— Նոյեմբեր 4ին տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ C. S. de la Plaine միջեւ մրցումը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։

Ա. խաղամասին Փլէնը շահեցաւ մէկ նշանակէտ, Երկրորդ խաղամասին Հ. Մ. Ը. Մ. ամէն ջանք ի գործ դրաւ գոնէ արդիւնքը հաւասարեցնելու համար եւ շահեցաւ նշանակէտ մը։ Խաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով։

∴ Այս կիրակի պիտի մրցինք Լիոնի առաջնակարգ խումբերէն Խուլ-Համբերու խումբին դէմ, Լիոնի մէջ։

Կմարոն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՋՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆ— Անցեալ աշնան, ազնուական երիտասարդ մը գերկոմս փօլ տը լա Պէս, օրիորդի մը կը հանդիպէր Լիմոժի եկեղեցիին սանդուխներուն վրայ։ Ջօրականի զգեստներու մէջ սեղմուած, փայլուն էր երիտասարդը, նաեւ ազնուական, կը բնակէր գղեակի մը մէջ ամառը, իսկ ձմեռը Փարիզ իր սեփական բնակարանը։ Այս բոլորը շատ խակ էին բանկեցնելու համար աղքատիկ, գրագիր օրիորդին՝ Ժերմէն Թրուփէլի սիրտը։ Ու սիրեցին զիրար, մինչեւ որ իրենց շուրջ շուկներ սկսան բարձրանալ եւ օր մըն Օր. Ժերմէն հասատեց թէ յղի էր։ Մայրը եւ աղջիկ դիմեցին երիտասարդին մօրը, կոմսուհի տը լա Պէսի, որպէսզի միջամտէ եւ փրկէ իրենց պատիւը։ Կոմսուհին որ արքայական կիներու ընկերակցութեան նախագահուհին է, աղջկան պատասխանեց թէ՝ չարժեր մտատանջուիլ «երիտասարդական զուարճութիւններու» համար եւ Լէմոժի իրաւաբանական համալսարանին մէջ, դասախօսութիւն մըընելէ յետոյ՝ «այրիկիններու պաշտպանութիւնը» նիւթին վրայ, մօրը յայտնեց թէ իր աղջիկը շատ թեթեւ վարմունք ունեցած է։

Ասոր վրայ, երկու սիրահարները որոշեցին դիմել Ցիկին Ռիվիէռի, մանկարարձ, որ 2000 ֆրանքի փոխարէն վիժեցուցման անստորագիր նամակ մը՝ իբրութիւնը յայտնեց ընդհ. դատախազին, որ լսելէ յետոյ իրաւաքննիչին խոստովանութիւնը, բանտարկեց սիրահարները ու նաեւ մանկաբարձ կինը։

Դատաւորին ու պատիժի ըսպառնալիքին առջեւ սակայն սիրահարներուն սրտին պաղ ջուր իջած ըլլալ կը թուի, քանի որ վիժումի յանցանքը կը ջանան իրարու վրայ ձգել։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐՍԷԼ, 5 Նոյ.— Նոյեմբեր 1ին մեռաւ Պ. Կարապետ Քըլէճեան (Քըլիճեհիրցի) 67 տարեկան հասակին մէջ։ Այս տարիքին մէջ կ'աշխատէր օդապարիկի գործարան մը։

Ցղան՝ Պ. Երուանդը, ըստ օրէնի, լուր տուաւ տեղւոյս քաղաքապետարանը, որ առաջարկեց քահանայ, մեռելակառք եւայլն տրամադրել ձրիաբար։ Երուանդը միայն մեռելակառքը ընդունելով կը յայտնէ թէ հայ քահանայով պիտի կատարէ թաղումը։

Նոյ. 2ին Փարիզի հայոց եկեղեցին երթալով, 60 ֆրանք կը վճարէ եւ կը ստանայ ընկալագիր։ Քարտուղար Պ. Բարունակեանը մանրամասն կը հասկնայ թէ ո՞ր կայարանը, ո՞ր հոգեկառքը պէտք է առնել եւ կը խոստանայ քահանայ մը ղրկել։

Նոյ. 3ին շաբաթ կէսօրէ վերջ դրացիներ կը հաւաքուին որ հանգուցեալ հայկական թաղում մը կատարեն։ Քահանան չի գար։ Քանի մը անգամ կայարան մարդ կը ղրկեն. բայց անօգուտ։ Մեռելակառքը կուգայ եւ առանց քահանայի կը թաղեն մեռելը։ Ջարմանքով կը հարցնեն Ֆրանսացիներ «Հապա դուք Հայերդ կ'ըսէիք թէ մենք քրիստոնեայ ենք ինչո՞ւ առանց քահանայի կը թաղէք ձեր մեռելը»։

Նոյ. 4ին Երուանդը կ'երթայ եկեղեցի Աղամջապուհ եպիսկոպոսին եւ քարտուղարին կը յայտնէ խնդիրը։ Երկուքն ալ կը սկսին ծամծմել եւ կ'ուզեն գործը անսուշի կապել։ Մանրամասնութիւնները զանց կ'առնեմ։ Ցուսախաբ երիտասարդը տուած 60 ֆրանքը ետ առնելով կը դառնայ գիւղ։

Այս դէպքը շատ գէշ ազդեց գիւղիս Հայերուն վրայ։ Շատերը որ արդէն ձուլման համակերպած են, բոլորովին ձեռք քաշեցին հայ եկեղեցիէն եւ որոշած են ասկէ յետոյ մկրտութիւն, պսակ, թաղում եւայլն կատարել տալ ֆրանսացի քահանայով որ սիլայօժար եւ երբեմն ալ ձրի կը կատարէ...

Հաճի

"ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»ԻՆ ՇՈՒՐՋ

Փարիզի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը, իբրեւ պատասխան իր հայրենակիցներու հարցումներուն, հրապարակաւ կը յայտնէ որ, Փարիզի Ազգասէրնամ ընկերութեան նէօյեիր երրորդաց Միութեան հիմնած «Առաքինութեան Մրցանակ»ի համար, կարնեցի ցիկ. Արմենուհի ճէլալեանը ինք ներկայացուցած չէ:

Վարչութիւն

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...րեւս քաղցր երազ մը կը ...հոգիին մէջ, միալ, ապրիլ ...համար, վերջապէս գտնել ...ութիւնը։ Բայց նախնական ...խորէն բարիքին բնազդը, ...ծքարին մէջ ծածկուած ...— կը մղէր Ոլին ուշադիր ...այդ երազին։ Ջղոզու...պապակը կը լափէր զինք եւ ...կը հասկնար առիկա եւ ...որ մայրն ալ կ'ուզէր պար...ութիւնը կատարել իր գիտ...պէս ինք զօրաւոր էր եւ ...ելու էր ամէն միջոցներով. ...իսկ բռնութեամբ, նոյն իսկ ...անհրաժեշտ նպատ... ...որ հիւանդը բուժելու ...երկաթով կը բանայ միսը

Ոլի նստեցաւ գետին, վերսկսաւ լալ պաղատիլ, գոչել։ Անանիա միշտ ընդդէմ մնաց։

— Ինչ պիտի ընեմ հիմա.հեծկլտաց Ոլի։— Հարկ է որ անգամ մըն ալ լքեմ քեզ խաբելով, բանի բարիք ընելու համար։ Այո՛, քեզ պիտի թողում, պիտի երթամ, չգիտեմ դուն ով ես... ես աղատ եմ. եւ պիտի երթամ...

Անանիա վեր առաւ դէմքը եւ նայեցաւ Ոլիին։

Ալ բարկացած չէր, բայց սառն նայուածքը, գունատ դէմքը, յանկարծակի ծերացած, սարսափ կը պատճառէր՝։

—Մտիկ ըրէ, ըսաւ հաստատ ձայնով մը, —վերջացնենք։ Ամէն բան վճռած եմ, վիճաբանելու պէտք չկայ։ Առանց իմ գիտութեանս քայլ մը պիտի չառնես։ Ու հաշղի՛ր եւ մտքդ պահէ խօսքերս, իբր թէ մեռածի մը խօսքերն ըլլային։ Եթէ մինչեւ հիմա հոն դուրժեցի ամօթալի կեանքիդ անպատուութեանը, պատճառը զայն արգիլելու անկարողութիւնս էր եւ որովհետեւ կը յուսայի վերջ տալ օր մը այդպիսի նախատինքի մը։ Բայց այսուհետեւ տարբեր բան պիտի ըլլայ։ Եթէ դուն քեզ թոյլատրես ասկէ հեռանալու, ետեւէդ պիտի գամ, քեզ պիտի սպաննեմ եւ անձնասպան պիտի ըլլամ։ Արդէն ինծի համար կեանքը կարեւորութիւնէ զուրկ է այլեւս։

Ոլի իրեն կը նայէր սարսափով։ Այդ վայրկեանին կը նմանէր Միքայէլին, հօրը, երբ գայն դուրս վռնտեց տնակէն։ Նոյն պաղ աչքերը, նոյն հանդարտ եւ սոսկալի դէմքը, նոյն խուլ ձայնը, նոյն անողոք շեշտը։ Կարծեց թէ կը տեսնէր ծերունիին ուրուականը, որ յարութիւն առեր էր զինք պատժելու եւ զգալ իր շուրջ մահուան սարսափը։

Ոլի ա՛լ չխօսեցաւ, ծալապատիկ նստաւ գետին յուսահատութենէ եւ սարսափէ դողդղալով։

* * *

Ցխուր գիշեր մը իջաւ հովէն աւերուած գիւղին վրայ։

Անանիա չկրնալով ձի մը գտնել ամիջապէս մեկնելու համար, ստիպուեցաւ գիշերել Զոննիի մէջ եւ անհանգիստ քուն մը ունեցաւ որ նման էր գաստապարտեալի մը առաջին գիշերուան քունին։

Ոլի եւ պառաւը օճախին մօտ արթուն մնացին երկար ատեն։ Ոլի ջերմն ալ սաստիկ դողէն բռնուած էր, ակռաները կը զարնուէին իրարու, կը յօրանջէր եւ կը հեծէր ինչպէս հեռաւոր գիշեր մը, այնպէս ալ այդ պահուն հովը կը սուլէր խրճիթին վրայ, որ տապակին սեւ վերարկուին հսկողութեան տակ էր։ Այրի կինը կը մտնէր, կրակին դեղնորակ լոյսին առջեւ դէմքնած ու անտարբեր էր ուրուականի մը նման։ Այս անգամ չէր պատմեր ամուսնին պատմութիւնները, չէր համարձակեր մխիթարելու Ոլին։ Միայն երբեմն երբեմն կը պաղատէր որ երթայ քնանալու։

—Պիտի երթամ եթէ գթաք, ըսաւ վերջապէս։

—Ըսէ՛։

—Հարցուցէք Անանիային թէ գեռ կը կրէ՞ այն «հուսխան» որ իրեն տուի փոխած օրերնիսեւլեղդիրեցէք որ ինծի գոյց տայ։

Պառաւը խոստացաւ եւ Ոլի վեր կեցաւ կը դողար բոլորովին, կը յօրանջէր սաստիկ Ըմբոշխ գիշերը գառանցեց։ ցնդաւ կ'այրէր։ Ըմէն վայրկեան «Հուսխան» կ'ուզէր, կը գանգատէր Կրացիային, որ քովը պառկած էր, որ չէր երթար գայն բերելու։

Ջառանցանքի ատեն կը յայտնէր որ կը տարակուսէր Անանիայի իր որդին ըլլալուն։ Ոչ, շատ անգութ էր. անողորմ գրեթէ։ Ինք որ գոհ էր ամենուն, չէր կրնար համոզել ինքզինք թէ որդին ուրիշներէն աւելի տանջէր զինք։

Ջառանցանքին մէջ պատմեց Կրացիային, որ Անանիայի վիզէն կախած էր այդ պզտիկ տոպրակը, ապագային զայն ճանչնալու համար՝ եթէ մեծ եւ հարուստ ըլլար։

—Կ'ուզէի երթալ գտնելզինք, երբ պառաւցած՝ անկարող էի աշխատելու։ Գաւազանին յենած՝ պիտի զարնէի. դրան տի՛ն, տի՛ն. «Ես Ս. Մարիամն եմ՝ փոխուած մուրացկանուհիի»։ Ծառաները կը ծիծաղէին եւ կը կանչէին տէրերնին։ «Պառա՛ւ ինչ կ'ուզես»։ «Ես գիտեմ որ դուք պզտիկ տոպրակ մը ունիք, այսպէս այսպէս, ես գիտեմ ո՛վ տուած է ձեզի. եթէ այսօր այդքան հարուստ էք՝ ատիկայ կը պարտիք այս աղքատ կնոջ որ հիմայ եօթը մաս հող դարձեր է։ Մնաք բարով. տուէք քիչ մը մեղր եւ հաց՝ ներեցէք խեղճ կնոջ»։

(Շար.)

Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

ւելի քան իր հակառակորդը՝ ռամկավար թեկնածու Ալֆրէտ Սմիթը՝ որ առաւ 87 ձայն միայն։ Ընտրական շրջանակներու 100ին 76էն հասած լիակատար տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, կը հաւաստուի թէ Հուվըր ստացած է 17,431,989, իսկ Սմիթ՝ 12,487,174 ձայն։

Հանրապետականներու այս նոր յաղթանակը մեծապէս ազդեց նաեւ ամերիկեան խորհրդարանին վրայ։ Ծերակոյտին մէջ հանրապետականները փոխանակ 47ի 57 ձայն պիտի ունենան այսուհետեւ, որովհետեւ նոր ընտրութեանց մէջ 10 աթոռ շահեցան։ Իսկ Ներկայացուցչական ժողովին մէջ 435ի վրայ պիտի ունենան 250 ձայն։ Նուեարքի ծերակուտական Ուիլերմ Քինկ, Լօզանի դաշնագրին կատաղի հակառակորդը, վերընտրուեցաւ նոյն նահանգէն։

Հուվըր ցարդ ընտրուած նախագահներուն մէջ ամէնէն աւելի ձայն ստացողն է։ Ռուզվէլթ 1904ին ընտրուած էր 336 ձայնով, Թաֆթ (1908)՝ 321 ձայնով, Ուիլսըն (1912)՝ 435 ձայնով, Ուիլսըն (1916)՝ 277 ձայնով, Հարտինկ (1920)՝ 404 ձայնով, Քուլիճ (1924)՝ 382 ձայնով։ Ընտրուելու համար անհրաժեշտ է 266 ձայն, որով Հուվըր մեծամասնութենէն 178 ձայն աւելի ունի։

Կ'ըսուի թէ Սմիթի պարտութեան պատճառը կին քուէարկողներն են, որոնց թիւը 14 միլիոն էր։ Կիները համակիր են Հուվըրի, որ պատերազմի ընթացքին պարենաւորեց շատ մը երկիրներ, եւ անցած տարի ալ Միսիսիփիի աղէտեալներուն օգնութեան գործը կազմակերպեց։ Սմիթ կորսնցուց հարաւային նահանգներուն մէջ, որովհետեւ կաթոլիկ էր և կը վախնային որ խափշիկներուն պիտի արտօնէ ոգելից ըմպելի գործածել։

Սմիթ լրագրողներուն յայտարարած է թէ այլեւս պիտի քաշուի քաղաքական կեանքէ, որուն նուիրեց իր կեանքին լաւագոյն տարիները։

Հուվըր արտաքին նախարարութեան պաշտօնին պիտի կոչէ ծերակուտական Պորահը կամ Մեքսիկայի դեսպան Տուայթ Մարրօն։ Մէլըն պիտի մնայ գանձային նախարար։

Սվազ-Էրզրում երկաթուղին

Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւնը որոշած է որ Էնկիւրի-Սվազ երկաթուղին շինութիւնները շարունակուին դէպի Էրզրում։ Այս մասին քննութիւնները սկսած են արդէն։ Շինութիւնները գալ տարի պիտի սկսին։

Թուրք լրտեսի մը ձերբակալութիւնը

Վերջերս Իզմիրի մէջ իբր լրտես ձերբակալուած է Ատափազարցի Էօմէր անուն մէկը, երբ օտար նաւէ մը ցամաք կ'ելլէր։ Ոստիկանութիւնը խիստ գաղտնի կը պահէ լիշեալին մասին կատարած քննութիւնները։

Ատափազարցի Էօմէր աւելէ առաջ Անկախութեան Ատեանին կողմէ իբր լրտես դատապարտուած եւ սահմանէն դուրս հանուած էր։ Ցիշեալը, սակայն, անցեալ տարի դարձեալ Պոլիս վերադարձած եւ ցամաք ելած պահուն ձերբակալուած ու կրկին սահմանէն դուրս հանուած էր։

Նոր այբուբենը

Պոլսոյ Կրթական Վերատեսուչ Պէհճէթ պէյ յայտարարած է թէ դպրոցներուն մէջ նոր տառերու ուսուցումը արագօրէն կ'առաջանայ։ Հերքած է այն լուրերը թէ նախակրթարանի չորրորդ դասարանէն սկսեալ, վերի կարգերը արաբերէն գրերով գրքեր կրնան գործածել։ Ոչ մէկ դասարանի մէջ արաբերէն գիրերով գրքերու գործածութիւնը արտօնուած է եւ նոր տառերու օրէնքն ալ շատ որոշ է այդ մասին։ Գիրք չգտնուած դասերու միջոցին, աշակերտները նօթ կը բռնեն նոր տառերով։ Կառավարութիւնը կանոնագիր մը կը պատրաստէ՝ ժողովուրդին կարդալ-գրել սորվեցնելու համար։ Մինչեւ ամենայետին գիւղերը դասարաններ պիտի բացուին եւ տեղւոյն ուսուցիչները իրենց կարելին պիտի ընեն՝ բոլորին կարդալ-գրել սորվեցնելու համար։ Ծրագիր կը պատրաստուի պետական տպարանին մէջ գրաշարութեան եւ «գինկօկրաֆ»ի դասընթացքներ հաստատելու համար։

Լաւայի տակ ծածկուած գիւղեր

Շաբաթ օրուընէ ի վեր կատղած է Էտնա հրաբուխը։ Մասքալի եւ Նունցիաթօ գիւղաքաղաքները գրեթէ ամբողջութեամբ լաւայի տակ թաղուած են։ Ազատեցան միայն բարձունքներու վրայ գտնուած տուները։ Մասքալիի մէջ, ուր 10,000 բնակչութիւն կայ, լաւան փճացուց տուներուն մեծ մասը, շուկան եւ մայր եկեղեցին, որուն կեդրոնական ճակատը եւ զանգակատունը կանգուն կը մնան դեռ։

Լաւան այժմ Մասքալիէն 300 մեդր անդին անցած է։ Լաւայի հեղեղին հասած օրը քաղաքի պաշտպան սուրբին Լէոնարտոյի տօնն էր։ Մեծ հրապարակի մը վրայ խորան շինուեցաւ եւ բացօթեայ պատարագ տեղի ունեցաւ՝ հազարաւոր բազմութեան ներկայութեան։ Ժողովուրդը գետնամած շնորհք կը խնդրէր երկինքէն։

Աղօթքները խանգարուեցան փլող տուներու աղմուկէն։ Բոլորը սարսափի ճիչեր արձակելով ուղղուեցան դէպի իրենց տուները՝ կտոր մը բան ազատելու համար։

Զինադադարի տարեդարձը

Այս տարի Զինադադարի տասներորդ տարեդարձն է, եւ կառավարութիւնը որոշած է սովորականէն աւելի մեծ շուքով տօնել այդ օրը (Նոյեմբեր 11), որ կը զուգադիպի կիրակիի։

Առտուն ժամը ճիշդ 11ին Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ մէկ վայրկեանի լռութիւն պիտի պահուի։ Ժամը 1.30ին Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ ծաղիկներ դնելէ յետոյ, Հանրապետութեան Նախագահը Յաղթական Կամարին առջեւ ներկայ պիտի ըլլայ զինուորներու եւ նախկին կռուողներու զօրանցքին։

Ժամը 4.30 ին Փարիզի Քաղաքապետարանին մէջ ընդունելութիւն մը պիտի կատարուի ի պատիւ նախկին կռուողներու, անդամահատեալներու, պատերազմի այրիներու, զոհերու ծնողներու եւ որբերու։

Գիշերը ժամը 9էն սկսեալ յաղթական կամարին առջեւ մեռելական հսկում պիտի կատարուի պատերազմի որբերուն կողմէ. ժամը 11ին զօր. Կուրօ պիտի վառէ Անծանօթ Զինուորին վրայի բոցը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի խումբերու եւ կոմիտէներու ներկայացուցիչները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի վերնայարկը, 60 Rue des Ecoles.

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Հայ Ակումբի մէջ, 94 Rue de Louvain. Բանախօսութիւն, երգ, պար, նուագախումբ։ Մուտքը ազատ է։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.—Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ.ֆոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէին, Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։

ՔԱՆ ԼԱՊԱՏԻ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քանի եւ Կրասի խումբերու Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին։ Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մալաթիոյ Կրթ. ընկ.եան Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Վեցերորդ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 84 Rue Seze; Կը ներկայացուի՝

«ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»Ը տեղի կ'ունենան արտասանութիւններ, երգ, նուագ եւ վիճակահանութիւն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Տրամաթիք Ստուդիան ղեկավ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պօն Թէաթրի մէջ առաջին անգամ կը ներկայացնէ Մ. Մարութեանի՝

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Սիրուշ, Սօնիա, Ակաեան, Պ. Մ. Ազարեան եւ Ստուդիայի լաւագոյն ուժերը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ Վալանսի մէջ Նոյեմբեր 17ին, իսկ Վիէնի մէջ՝ Նոյեմբեր 18ին։

Հ. Յ. Դ.

Շավիլի Արզումեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 28 Rue Anatole France, Chaville. Մանփառնաս-Շավիլ կայարանին դիմացի սրճարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին 3 Փլաս տիւ Փէօփլը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՓՕՆ տը Շէըիւիի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս իրիկուն ժամը 9—10 Մտային հիւանդութիւն (Փրոֆ. Աղաջանեան), 10—11 Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

Իսկ Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Դաւիթ Բէկ)։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի օր կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville սրճարանի վերնայարկը։

ՓԱՐԻԶԻ Ազգատախնամ ընկերութեան օժանդակ Նէօյիի Հայ Օրիորդաց Միութեան հիմնած հինգ առաքինութեան մրցանակներու բաշխումի հանդէսը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 184 Bld. St. Germain, Salle de Géographie. Մուտքը ազատ է։ Հանգանակութիւն չկայ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Միսաք Օգումուշեան, հօր անուն Նազարէթ, մօր անուն Շարխաթան։ Երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ, Անթիլիասի որբանոցը։ Այժմ Եգիպտոս մեկնիլը իմացուած է։ Տեղեկացնել՝ Stepan O. Koumouchbian, 3 Rue Victor Hugo, Beaucaire (Gard) France.

Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէ արտատպել։

Կ'ուզուին վարպետ կօշկակար գործաւորներ, գործ գյուխ աշխատելու։ Ցեւական գործ։ Դիմել՝ Պ. Պէրպէրեանի, 2 Rue Louis Astouin, Mrrseille.

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շօմօնէն քատէ, կամ կառ տը լ'Էսթի եւ կառ տիւ Նօրի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶՊԱՆՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դարակէօզեան Հօմ կը փնտռէ քանի մը ամսուան համար լուրջ երիտասարդուհի մը մանկապարտէզ վարելու համար։ Դիմել՝ Դաւիթեան, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ԱՌԻԹ ՄԸ ԹԷԼԷՄԷ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

Միայն երկու շաբաթուան համար։ Քիլօն՝ 10 ֆրանք։

Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ KHATCHIKIANի, 65 Rue Ste-Anne, Paris (2e). Թէլ. Central 76 64:

Ծախու է կահաւորուած մաքուր երկյարկանի սրճարան ճաշարան մը 6 կարգէ բաղկացեալ (2 սենեակ, սրահ եւայլն)։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ A. Koumrouyan, Restaurant Aza damart, Rue Grammont. Pont-de-Cheruy (Isère).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատական նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ կանանց մարմնի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Լերմամիգ.) եւ վարակի։ Մասն. լաբորատորիա... Ախտաճանաչում եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի ... 12

Լոյս տեսաւ Հօրիզոն գրատան 6րդ հրատարակութիւնը

ԿՈՅՍ ՎԱՐԴԱՆ ԿԱՄ ԱՆՁՆՈՒԷՐ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԸ

Հեղինակ՝ Լ. Ճէրահեան (Ս. Արմէն) Գին՝ 5 ֆր., արտասահման 7.50

Գտնուեցէք բոլոր գրավաճառաց մօտ։ Լոյս տեսած են նաեւ՝

Խոշանեցին գիրքը 5 ֆր., Հայ ժողովրդական սիրային երգեր 3, Մօրը անէծքը՝ վիպակ 2.50, Մաշացու Համբոյրը՝ սիր. վիպակ 2, Դիակներուն մէջէն 2։ Մեծաքանակ գնումներու համբեքին 30 զեղչ, փոստը մեր վրայ։ Կանխիկ Դիմել՝ Lévon Djérahian, Librairie «Horizon», 27 Rue des Dominicaines, Marseille.

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՉՏԵՍՆՈՒԱԾ ԶԵՂՉ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹԷՆ

200 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ 100 ՖՐԱՆՔԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

ԿԱՄ ԸՆՏՐԵՑԷՔ 100 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ՝ 60 ՖՐԱՆՔԻ ՓՈԽ[ԱՐԷՆ]

Վարդանանք 5, Դատապարտեալը եւ երազի մը գիրք ... ուկէս պորտի ժառանգ Մնացած սնտուկը 4, Անուշ ... քունի 7.50, Հարուածը 3, Մակաբոյծը 6, Զգ... Ալեքսանդր գրագիրը 5, Մահացու համբոյրը 2, ... րամուտութիւնը 9, Սիգլօպ 2, Ճակատագրի փուշեն վրայ ... սիրուհուք 3, Մելիտա Նուրի համրմ 5, Հայաստանի ... րուն ալմանախը '40, Ճշմարտութիւնը Քէմալ ... մասին 5, Երգկցողութիւնք Ս. Պատարագի 5, Աղջկան ... տակաւանը 5, Խնդամոլիկ աղջիկը 5, Աղջին մայ ... գահոն 10, Թիապարտը 4, Պատկեր. լուսանկարչութի[ւն] ... մատոտ լուսանկարչութիւն 3, Ճիպըմթաց նօթաթիր ... տօրա 10, Աբբայ Թոնատանդէն 10, Նոր մանկապարտէզ ... մանուկներուն առաջին գիրքը)6, Գրպանի ֆրանսերէն ...

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

Կ'ուզուի հաստատուած չահ սուր ...մի համար ԴՐԱՄԱԳԼԽՈՎ ընկեր մը։ Գործի հիմնութեան պէտք չկայ, կարելի է անմիջապէս վարժուիլ։ Դիմել միայն երեկոները ժամը 6—7։

Կ'ուզուին իրենց տունը աշխատող լաւ կարուհիներ ժէրսէ բուրդէ ռոպերու համար, ինչպէս նաեւ ձեւելու վարժ կարուհի մը։ Դիմել՝ 35 Rue d'Alsace, Մեթրօ Gare de l'Est, Paris (10e).

Վարձու է փավիյօնի մէջ առանց կարասիի սենեակ մը խոհանոցով միասին։ Ելեքտրականութիւն, կազ եւ ջուր։ Հինգ վայրկեան հեռու կայարանէն։ Դիմել՝ 16 Rue des Allouettes, Les Vallées, Շոգեկառքը առնել Սէն Լազարէն)։

Կ'ուզուի շատ մը ... թօնիքէ ... կարող կին մը։ Դիմել՝ Գարաեանի, Սօսիէթէ Թի դիմացը, 5 Rue ... Paris (6e)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 228bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

10 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 800 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...Ի ԽՕՍՔ

...ՍՈՒՏ_ԽՆԴԻՐՈՒ ՆՈՐ ԽԱՂԸ

...կու շահեկան լուրեր հրատարակեցինք երէկ, առանց ե-...արելու ստուգութիւնը։

...էր՝ այն թէ «Ազրբէջանի Գործադիր Կոմիտէն որոշեր է ...Թուրք ընտանիքներ տեղափոխել Կուրի հովիտը, Ղա-...ալի ջրանցքին շուրջը»։

...լուրը կը բխէր շատ կասկածելի աղբիւրէ մը, Պոլսոյ ...Թիւրք» թերթէն, որ օրկանն է Ազրբէջանի Մուսավ-...ութեան փախստական վարիչներուն։ (Կամ, ինչ՝ ...ւ լատինատառ) սկսեր են գրել թերթին ճակատը, ...Ազրբէջանի Լրագրողներու»։

...հեռագիր մըն է Պոլսէն, հրատարակուած՝ ռուսական ...մը մէջ. — «Անդրկովկասի մէջ ապրող Թուրքերը որո-...դիմել Մ. Քէմալի, խնդրելով որ զիրենք փոխադրէ Թուր-...որովհետեւ չեն կրնար բոլշեւիկեան տիրապետութեան ...»։

Իսկ այս լուրը հաւանաբար մէկ արձագանգն է Պոլսոյ թեր-...ուն մէջ հրատարակուած տեղեկութեան մը, որ կ՚ըսէր թէ ...ային 800,000? (անշուշտ 80,000) Թուրքեր պիտի գաղ-...Թուրքիա։

Ինչպէս բսինք, դժուար է երաշխաւորել այս լուրերուն ...ութիւնը։

...այն պարագայի մէջ, որոշ հիմք ունի վերջինը, քանի որ ...տարի ալ մէջտեղ նետուեցաւ։ Նոյնիսկ պաշտօնական ...ներ, գաղթականներու տեղաւորման Յանձնաժողովի ...ներ հաստատեցին թէ Կովկասէն 50-75.000 Թուր-...փոխադրելու ծրագիր կայ, բայց «այս գործն ալ այսպէս» ...

...Նոյն ծրագիրն է որ կ՚ րծարծուի նորէն, իբրեւ ...ային արտայայտութիւն»։ Անցեալ տարի նոյնիսկ ...կը յիշէին, — թէ ո՛ր երկրամասէն ի՛նչքան գաղթական ...անուի Ցետոյ, կը մատնանշէին անոնց տեղաւորման ...ալ, — «աքսելեան նահանգները», ուր անասուններն ...կը սարսափին ամայութենէն, եւ մա՛րդ չի համարձակիր ...իջնել, առանց ատրճանակի կամ դանակի։

...րեմն, անակնկալ կամ նորութիւն չկայ այս կէտին մէջ։ ...անակնկալն եւ անհաւատալին՝ առաջինն է, «Ազէրի Թիւրք»ի ...նետած օձապարիկը։ Գոնէ մենք ոչինչ գիտենք Ազր-...Գործադիր Կոմիտէի այդ որոշման մասին։

...թադրենք թէ տրուած է այդպիսի որոշում մը։ Բայց ...ինքնին տարրական քննութեան անգամ չի դիմանար։ ...Թիւրք» յիսուն հազար ընտանիքի մասին կը խօսի։

— «Բոլորն ալ Թուրքեր են։ Այս կերպով, Ղարաբաղի Թուրքերը ...լին կը հեռացուին։ Միւս կողմէ, ուրիշ շրջաններէ եւ եր-...Հայեր կը շարունակեն գաղթել Ղարաբաղ»

...մէ, ի՛նչ վառ երեւակայութեամբ օժտուած են «Ազէրի ...ի խմբագիրները։

...համանավարներու վերջին մարդահամարով, Լեռնային «Ինք-...Ղարաբաղի բնակչութեան թիւն է 125,159 հոգի, որոնց ...ը կ՚ապրի գիւղերու, 8225ը քաղաքներու մէջ։ Այս ...ութեան հարիւրին իննսունը Հայ է=112,685 հոգի, 9.6%ը ...12,006, 0.3%ը ռուս, 0.1ը ուրիշ ազգեր։

...համայնավար Գ. Սէյրանեան, որուն մէկ հրատարակութե-...քաղած էր այս թիւերը մեր աշխատակից Յ. Ստեփանեան, ...կուտար թէ մարդահամարի ժամանակ մօտաւորապէս ...հազար հոգի հեռացած էին Ղարաբաղէն։

...125,000 կամ 135,000 բնակչութեան մէջ, ի՞նչպէս ...Թուրք ընտանիքներ կը հաշուէ «Ազէրի Թիւրք»։ Մէկ ...իքը եթէ հաշուենք հինգ հոգի, կ՚ունենանք 250,000 ... աւելի քան լեռնային Ղարաբաղի ամբողջ բնակչու-... ենթադրելով որ տպագրական սխալ է յիսուն հազարը ...ալ ըլլայ հինգ հազար ընտանիք, իւրաքանչիւրը հինգ ...էն կ՚ունենանք 25,000, կամ երեք հոգի հաշուելով՝ 15 ...Թուրք, մինչդեռ Լեռնային Ղարաբաղի ամբողջ Թուրք ...ութեան թիւն է 12,006...

...թուաբանական հաշիւ մը՝ արդէն կը տարրալուծէ ...թաթար օրկանին լուրը։ Անոր հիմնական մասը։

Իսկ ո՞րքան ճիշտ է լուրին երկրորդ կէտը, — թէ «ուրիշ ...ներէ եւ երկիրներէ Հայեր կը շարունակեն գաղթել Ղա-...»։

...թէ Ղարաբաղը հեռու է, լուրի՝ բոլոր աղբիւրները ամէ-...ջին առջեւ են։

...ուար չէ ստուգել որ՝ ոչ թէ նոր գաղթական կ՚երթայ ...կամ Զանգեզուր, այլ բնիկները իրենք անվերջ կը ..., գոնէ տարուան վեց ամիսը, աշխուստ ճարելու հա-...Ազրբէջանի, հիւսիսային Կովկասի կամ Ռուսաստանի ...իսկ ուրիշ երկիրներէ գաղթական եթէ երթայ, Պոլսէն ...անցնի, եւ Բէտուլ գատէները կրնան քարափ երթալ եւ ...

...ստահավանինք որ այս բացատրութիւններն անգամ աւե-...են, Ամէնէն առաջ, «Ազէրի Թիւրք»ի խմբագրութիւնը ինք ...ատար իր տուած լուրերուն։ Բայց գիտակցաբար կը թխէ ...կը խառնէ սուտն ու իրաւը, որովհետեւ իր նպատակը ...թիւն մը ներկայացնել չէ, այլ գետին պատրաստել հա-...րքական խաղերու համար եւ գրգռութիւն սերմանել Հա-...դէմ։ Ցոյց տալ թէ Հայերը...՝ գրաւած են Ղարաբաղը ...Բագու կը յառաջանան...։

...նացածը հասկնալի է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Պոլսոյ Ազդարարը խմբա-գրականի մը մէջ պարզելով Թրքական նոր այբուբենին ար-ժէքը, գիտել կուտայ (4 նոյեմ-բեր).

—«Մրագրուած փոփոխութիւնը միայն տառերուն ձեւին չի վերա-բերիր, այլ եւ լեզուի հիմին, բուն հոգիին ճիշդ է, առայժմ փոխ-ուածը միայն շապիկն է եւ ա-րաբական ու պարսկական բա-ռերը դեռ կը շարունակեն ապ-րիլ նոր պատմուճանին տակ, բայց հիմնական կերպարանափո-խում մը անխուսափելի է։ Հի-մակուընէ արդէն որոշ ձեւափո-խութիւններ կան։ Այսպէս, օտար բառերը պիտի գրուին ոչ թէ իրենց մայրենի հնչումով, այլ այնպէս՝ ինչպէս կը հնչուին *տա-ռավորդին* կողմէ, կամ *պէտք է հնչուին*. Ուրիշ խօսքով, բառե-րը *կը թրքացուին*, նոր կաղա-պարումներու ենթարկուելով։ Շատ մը խօսքեր, որոնք արաբա-կան նոյն արմատին ծիւղերն էին մինչեւ երէկ, ասկէ յետոյ պիտի նկատուին առանձին, բոլորովին անկախ իրարմէ։ Եւ կամ եթէ խնամի պիտի դառնան, այդ պիտի ըլլայ *Թրքական* խօսք կա-պով։ Ինչպէս որ ֆրանսացի տղան *ֆօաֆօր* բառը կը սորվի իբրեւ անունը նիւթի մը, առանց պէտք ունենալու սորվելու թէ ան յունարէնի մէջ *լուսածին* կը նշանակէ։ Նոյնպէս ալ Թուրք աշակերտը *իշթիղալը* (գրավել) պիտի սորվի իբրեւ առանձին բառ, առանց գիտնալու թէ ան կ՚ածանցուի *շուղըլ* (զբաղում) արմատէն, կամ իմաստի է շատ մը ուրիշ ածանցումներու։

Չո՛ս է արդէն ամբողջ նշա-նակութիւնը հին տառերու փո-փոխութեան։ Արաբական գի-րերը չէ որ կը նետուին, այլ Թրքական նոր լեզուն է որ կը մշակուի, սեփական հիմերով եւ ոճով։ Եւրոպականներու նման, արաբական եւ պարսկական բառերն ալ պիտի ծառայեն իբ-րեւ քար, աւելի ճիշդ՝ իբրեւ շաղախ»։

150 ՏՈՒՆ ՓԼԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ սաստիկ փո-թորիկ մը մեծ աւերներ պատ-ճառած է Պիրէոսի նաւահան-գիստին մէջ։

Աթէնքէն «Մորնինկ փոսթ»ի կը հեռագրեն թէ տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով Պիրէ-ոսի եւ քաղաքին մօտակայ գաղ-թակայաններու մէջ աւելի քան 6 միլիոն տրախմի վնաս առաջ եկած է։

Փլած են 150 տուներ, սա-կայն մարդու կորուստ չկայ։

ՈՍԿԻ ԵՒ ԱՐԾԱԹ ԴՐԱՄՆԵՐ

Ֆրանքի կայունացումէն յե-տոյ, որոշուած էր շրջաբերու-թեան հանել ոսկի եւ արծաթ դրամներ։ Փողերանոցին մէջ կազմուած մասնախումբ մը կը քննէր նոր դրամներու մասին ի-րեն ներկայացուած նմոյշները։ Մասնախումբը սեպտեմբերին ու-շադրութեան առաւ տասը ար-ուեստագէտներու ներկայացու-ցած նմոյշները։ Ասոնց մէջէն ե-րեքը միայն պիտի գատէ մաս-նախումբը եւ կաղապարները պատրաստելէ եւ տպելէ յետոյ պիտի ներկայացնէ Ելմտական նախարարութեան, որ պիտի ո-րոշէ վերջնական երկու նմոյշ-ները։

Նոր դրամները շրջաբերու-թեան պիտի կրնան հանուիլ 1929 ապրիլ 1ին.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 7 նոյ. թուականով.

Պաշտօնաթերթ «Միլլիէթ» իր այսօրուան թիւով մանրա-մասնօրէն կը նկարագրէ աւազակային այն դէպքերը, որոնց համար կ՚ըսուի թէ պատահած են թուրքեւսուրիական սահմա-նին վրայ։ «Միլլիէթ» կ՚ամբաստանէ Սուրիոյ ֆրանսական իշ-խանութիւնները թէ կը քաջալերեն այս աւազակութիւնը, ու կ՚ըսէ թէ նշանաւոր աւազակապետ Հաճօ ֆրանսական իշխա-նութեան գործակալն է, թէ անոր 300 հոգինոց խումբը շարու-նակ յարձակումներ կը գործէ՝ խռովութիւն առաջ բերելով Թուր-քիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ։ Թերթը կ՚ըսէ.—

— Ֆրանսացիները մասնաւոր կարեւորութիւն կուտան Հաճօյին։ Դիւանագիտական տարեգրութեանց մէջ առաջին անգամն է, որ այսպիսի պաշտօն մը կը վստահուի աւազակի մը։»

Թրքական պաշտօնաթերթի մը կողմէ գործածուած այս-պիսի լեզու մը սովորական առեններ իսկ շատ լուրջ կը նկատ-ուի. իսկ ատոր կարեւորութիւնը կը շեշտուի մանաւանդ, երբ նկատի առնենք Մուսթաֆա Քէմալի խօսած ճառը, նոյեմբեր 1ին, Էնկիւրիի Ազգային ժողովի բացման առթիւ։ Մուսթաֆա Քէմալ ըսած էր թէ Սուրիոյ սահմանագլուխին վրայ ապահո-վութիւն չի տիրեր, եւ աւելցուցած՝ թէ անհրաժեշտ է գործնա-կան եւ արմատական լուծում մը գտնել այս խնդրին։ Այս նպատակով, անցած շաբաթ բանակցութիւններ սկսան Էնկիւրիի մէջ՝ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի միջեւ։

Վիճաբանութեան առարկայ խնդիրները բաւական լուրջ բնոյթ կը կրեն, որովհետեւ կը վերաբերին 50 մղոն երկայնու-թեամբ եւ քանի մը մղոն խորութեամբ հողամասի մը՝ Նիսիպ-ինի (Մծբին) եւ Ճէզիրէթ Իպնը Օմարի միջեւ՝ եւ որ ռազ-մագիտական կարեւորութիւն ունի։ Տիգրիս գետը կը հոսի այս հողամասին մէջէն եւ վիճելի խնդիրն այն է թէ ի՛նչպէս պիտի որոշուի սահմանագիծը։

1926ին Էնկիւրիի մէջ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի տը Ժուվընէլի եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ համա-ձայնութիւն գոյացած էր, որ սահմանագիծը պիտի հետեւի վերոյիշեալ երկու քաղաքներու միջնեղի հին ճամբուն։ Ազգե-րու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուեցաւ Միջազգային Յանձնաժողով մը, նախագահութեամբ Դանիացի զօրավար Էր-նսթի, որ խնդրոյ առարկայ հողամասը ուշադիր քննելէ յետոյ տուաւ իր վճիռը։ Կը թուի թէ վճիռը նպաստաւոր էր Ֆրան-սայի։

Մինչ այդ, Թուրք սահմանապահ զինուորները կը գրաւեն գիծ մը, որ Յանձնաժողովին որոշած սահմանը կ՚անցնի եւ սակայն դեռ վերջնապէս չէ ճշդուած։ Կոմս տը Շանպրէօնի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի բանակցութեանց գլխաւոր առարկան պիտի կազմէ այս խնդիրը։

Սակայն կան նաեւ վէճի առարկայ ուրիշ խնդիրներ, որոնք նոյնքան կարեւոր են։ Կը տեղեկանամ թէ Թուրք իշխանու-թիւնները մեծապէս վշտացած են այն հիւրընկալութեան հա-մար, զոր ֆրանսական իշխանութիւնները Հալէպի շրջանին մէջ կ՚ընծայեն քէմալական վարչաձեւին հակառակորդ Թուրք տա-րագիրներուն։

Երկու բանակցողներն ալ հաւաստեցին ինծի թէ ջերմապէս կը փափաքին բարեկամաբար կարգադրել խնդիրը, սակայն ներկայիս երկու երկիրներն ալ վճռած են տեղի չտալ, ուստի եւ Ֆրանսայի ու Թուրքիոյ յարաբերութիւնները աւրուելու վտանգին ենթակայ են։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հանրապետութեան Նախագահը երէկ ալ շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները քաղաքական դէմքերու հետ։ Պ. Տումէրկ երէկ կէսօրէն վերջ Էլիզէի պալատը պիտի հրաւիրէր Փուան-քարէն՝ անոր առաջարկելու համար նոր դահլիճին կազմու-թիւնը։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը հաւատեն թէ հրաժար-եալ վարչապետը պիտի մերժէ՝ արմատականներու հակառակու-թեան պատճառով։ Այդ պարագային Պրիանի պիտի առաջարկէ վարչապետութիւնը։ Յոյս կայ որ կազմուի Պրիան-Թարտիէօ դահլիճ մը՝ մասնակցութեամբ աջ հանրապետական խմբակցու-թեանց։ Պրիան վարչապետութիւնը ընդունելու պարագային, պիտի պահէ արտաքին նախարարի պաշտօնը։

Արմատականները փորձեցին ձախերու խմբակցութիւն մը կազմել՝ ընկերվարականներուն հետ միասին, սակայն ձախողե-ցան, որովհետեւ ընկերվարականները մերժեցին իրենց աջակ-ցութիւնը։

∴ Երեսփ. ժողովը 235ի դէմ 284 ձայնով երեսփոխանու-թենէ վտարեց ալզասցի երեսփոխաններ՝ տոքթ. Ռիքլինը եւ Ռոսսէն, որոնք քանի մը ամիս առաջ Քոլմարի դատարանին կողմէ դատապարտուած էին իբրեւ Ալզասի մէջ անջատողական շարժում արծարծող։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻ՛ ԽՆԱՅԷՔ

Քանիցս գրուած է, քերնէ բե-րան յաճախ կը պատմուի հայ խաքեբաներու խմբակի մը մա-սին, որ շահաստան դարձուցած է արուարձաններու հայ ընտա-նիքները։

Վարպետ են այս սրիկաները. իւրաքանչիւր ընտանիքի մասին ստոյգ տեղեկութիւններ քաղե-լու կերպը գիտեն՝ լրտեսի ճար-պկութեամբ ընդհանրապէս այրերէն կը խուսափին։ Այս իսկ պատճառով, կը գործեն միայն շաբթուան վեց օրերը, դուռը զարնելու համար այն տուներուն, որոնց այրերը կը բացակային այդ պահուն։

Ու կը ներկայանան զանազան անուններով, պատմութիւններով, որոնք որքա՛ն շինծու, նոյն-քան ալ յուզիչ են. կը բաւէ որ հաւատացնեն։ Ու կը հաւատացնեն։ Եթէ գութ շարժելով կողոպտե-լու իրենց այս եռանդը ցոյց տա-յին պարկեշտ աշխատանքի մը մէջ, ապահովաբար պիտի կըր-նային ապրիլ հանգիստ ու դիւ-րակեաց։

Բայց յանցանքը շատ ալ ա-նոնցը չէ, եթէ տարիներէ ի վեր կը շարունակեն կողոպտել ըն-տանիքներ, որոնք օրուան հացը կը հանեն աչքի լոյսով։

Սխալ ըմբռնուած ազգային հպարտութիւն մը կը կապէ յաճախ մեր տանտիկիններուն բերանները։ Եւ եթէ չխաբուին իսկ այս արհեստաւոր խաբեբա-ներէն, թոյլ կուտան սակայն որ անոնք մեկնին ազատօրէն, ու-րիշ զոհեր փնտռելու։

Խաբեբաները լաւ կը ճանչնան հայ կիներու խղճահարութիւնը, որ կերպով մը կը դառնայ բարո-յական յանցանքի իրենց սխրա-գործութիւններուն։

Բախտին հարուածներուն տակ ինկածներ չեն սակայն ասոնք, որոնց օգնել՝ խղճի պարտք սեպուէր։ Հասարակ վատասե-րածներ են, որոնց արհեստն է գութ եւ զգացում շահագործել ու հեգնել մարդկային միամտու-թիւնը։

Խաբեբան ամէն տեղ խաբե-բայ է. լո՛կ հայկական ապրանք չէ ու կ՚իյնայ բոլոր օրէնքներու դատապարտութեան տակ։

Երբ առիթը ներկայանայ ու-րեմն, մի՛ խնայէք. յիշեցէք թէ օրէնքը ասոնց համար է։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Յ. Գ.— Այս խմբակէն քանի մը հոգի այս միջոցիս դարձեալ կը գործեն Շավիլի եւ Վիրօֆլէյի մէջ։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ գիւ-ղացի ազգայնական կուսակցու-թեան վարիչ Եուլիուս Մանիուի։ Լոնտոնի դեսպան Թիթուլէսքու քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ խոր-հրդակցելէ յետոյ, հրաժարած էր դահլիճը կազմելէ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ երեսփոխան Ժիւլ Նատի (Փոմարէ) յանկար-ծամահ եղաւ։ Ծնած էր 1872ին Վալանսի մէջ։ 1914էն ի վեր Վալանսի երեսփոխան էր։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը Աղեքսանդրիայէն Գահիրէ փո-խադրուեցաւ երէկ։ Անգլիական մարզպանը նոյնպէս։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ազգայնական ուսանողներ յարձակում գործե-ցին վաֆտի երկու քաղաքական հակառակորդներուն վրայ եւ ծանրապէս վիրաւորեցին զա-նոնք։ Մէկը լրագրող է։

ԼԻՆՆԻ (Պոսթըն) կօշիկի գոր-ծարանին մէջ պայթում մը ա-ռաջ եկաւ։ Մեռան 15 եւ վիրա-ւորուեցան 20 հոգի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդարանային ընտրութիւնները մայիս ամսուն, յայտնի է, յարաբերական մեծամասնութիւն տուին գերման ընկերվարականներուն եւ, ընդհակառակն, ջախջախիչ պարտութեան մատնեցին ազգայնականները: Աւելի կամ պակաս չափով տուժեցին նաեւ միւս կուսակցութիւնները:

Հետեւանքն եղաւ այն, որ ընկերվարական Միւլլէրի յանձնուեցաւ նոր դահլիճին կազմութիւնը, որ եւ գլուխ հանուեցաւ, թէեւ մեծ դժուարութեամբ: Ազգայնականները բնականաբար դուրս մնացին: Բացի երեք ուրիշ ընկերվարականներէ՝ դահլիճին մէջ մտան նաեւ կեդրոնի, ռամկավարներու եւ շթրէզէմաննականներու մարդիկ, բայց ոչ իբրեւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, այլ իբրեւ պարզ անհատներ: Դահլիճին վերակազմութիւնը վերապահուեցաւ այս աշունին: Այժմ արդէն այդ մասին խօսք կ'ընէ գերման մամուլը: Կը սպասեն Ռայխսթագի բացումին, որ շուտով տեղի պիտի ունենայ:

Հաւանական է՝ որ դահլիճի կազմը էական փոփոխութիւններ չկրէ: Հաւանական է նաեւ որ այս անգամ արդէն կուսակցութիւնները իբրեւ այդպիսիներ մասնակցին դահլիճին: Ընդհանուրի ցանկութիւնն այն է, որ ամուր եւ տեւական կառավարութիւն մը կազմուի, որբուած ըլլալով մանաւանդ միջազգային քաղաքական դրութիւնը, — հատուցումներու, Տօուըսի ծրագրի վերաքննութեան, այլեւ զինաթափութեան ծանրակշիռ խնդիրները: Ապա՝ համայնական կառավարութեան վերակազմութեան հետ մէկ տեղ օրակարգի վրայ 'կը գտնուի — դեռ մայիս ամսէն — Փրուսիոյ կառավարութեան խնդիրը: Անոր գլուխը եւս կը գտնուի, տարիներէ ի վեր, ընկերվարական վարչապետ մը — Պաուէր: Դահլիճին կը մասնակցին, ընկերվարականներէն զատ, կեդրոնի եւ ռամկավար կուսակցութեանց մարդիկ: Հարց է բարձրացուած՝ նորէն դահլիճի մէջ առնելու նաեւ Շթրէզէմանի կուսակիցները, որոնք ասկէ երկու տարի առաջ դժուարութեան մը հետեւանքով հրաժարեցան կառավարութենէն: Հաւանական է, որ այդ լրացումը տեղի ունենայ առաջիկային:

Երկու ծայրերը — համայնավարները եւ աջակողմեանները — կատաղի պայքար կը մղեն Միւլլէրի կառավարութեան դէմ: Այդ մարզին մէջ անոնք կը համերաշխին իրարու հետ: Ազգայնականներու պետ փոխուեցաւ վերջին օրերս. Վէսթարփին փոխարինեց Հուկէնպէրկը, որ աւելի եւս ծայրայեղ աջակողմեան է, բացարձակ միապետական մը, թէպէտ տաղանդով եւ պատրաստութեամբ շատ վար է Վէսթարփէն, բայց ազդեցութիւնը մեծ է անով որ, իր անհատական սեփականութիւնը կը կազմեն Պերլինի եւ գաւառի շարք մը թերթեր եւ հանդէսներ (Lotal Anzeiger եայլն):

Ինչ կը վերաբերի ամէնէն անհաշտ աջակողմեաններուն, այսպէս անուանուած ցեղապետներուն (Vollkische), Լուտէնտորֆի եւ ընկերներու, անոնք արդէն երթալով կը նուազին: Քանի մը օր առաջ անոնք եւ համայնավարներու օրինակին հետեւելով, ուզեցին «ժողովրդային քուէարկութիւն» մը կազմել տալ: Սահմանադրութիւնը փոփոխելու նպատակաւ — միապետութիւնը վերականգնելու փորձ մը,— բայց կէս ճամբէն ետ կեցան, վախնալով որ պահանջուած 4 միլիոն քուէն չէ՝ 400 հազար ալ չպիտի կարենան հաւաքել: Համայնավարներու մասին ստոյգ է, որ անոնք երթալով կը պառակտուին իրարու մէջ, կազմելով նորանոր կուսակցութիւններ՝ բազմազան անուններու տակ եւ շարունակ իրար բզքտելով: Նուազագոյն 4-5 համայնավար «կուսակցութիւն» գոյութիւն ունի ներկայիս Գերմանիոյ մէջ: Իրենց պետը Թէլման, վերջերս խայտառակուեցաւ դրամական խնդրի մը մէջ եւ արտաքսուեցաւ կուսակցութեան վարիչ մարմինէն: Ու սակայն ան Մոսկուա շտապեց ու ըլլալով Ստալինի հովանաւորեալը, Գերմանիա վերադարձաւ եւ նորէն իր նախկին պաշտօնին անցաւ:

Ասկէ քիչ առաջ լմնցաւ այսպէս կոչուած «ընկերվարականներու օրէնքին» 50ամեակը, զոր այս երկրին սոցիալ-դեմոկրատիան մեծ ցոյցերով ու կազմակերպուած շարքերով դիմաւորեց: 1878 հոկտեմբերին էր որ, Պիզմարք խորհրդարանին մէջ օրէնք մը քուէարկել տուաւ եւ նորակազմ ընկերվարական կուսակցութիւնը իբրեւ հակապետական հռչակելով՝ լուծել տուաւ զայն: Այնուհետեւ սկսան հալածանքներ, բանտարկութիւններ եւ աքսորներ: Ընկերվարութիւնը օրէնքէ դուրս էր, ամբողջ 12 տարի: 1890ին էր միայն, որ վերցաւ «ընկերվարական օրէնքը»:

Եւ սակայն, այդ օրէնքը և ոչ ալ անկէ բխող վարչական միջոցները ի վիճակի եղան՝ թուլցնելու սկսած շարժման թափը, որ երթալով զօրացաւ, ընդհակառակն: Ասկէ 50 տարի առաջ գերման սոցիալ-դեմոկրատիան 30 հազար հետեւողներ հազիւ ունէր, իսկ այժմ՝ գրեթէ մէկ միլիոն, արհեստակցական կազմակերպութիւններու անդամներուն հետ մէկտեղ քանի մը միլիոն: Յիսուն տարի առաջ ան երազել իսկ չէր կրնար, թէ կառավարութեան մէջ մէկ հատիկ ներկայացուցիչ պիտի ունենայ, իսկ այսօր դահլիճին մեծամասնութիւնը ընկերվարականներէ կը բաղկանայ, մէջն ըլլալով նաեւ վարչապետը:

ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ՈՒ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ...

ՄԷԿ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ՄԷՋ 150 ՀՈԳԻ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

(Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՀԱԼԷՊ, 25 Հոկտեմբեր

Պէյրութ հասնելուս առաջին գործս կ'ըլլայ տարագիր հայութեան բնակավայրը՝ վրանաքաղաքը այցելել: Այրանքի սնտուկներով շինուած խարխուլ տուներ եւ կրպակներ: Նոյնպէս եկեղեցին շինուած է նման առաղձով բաւական խոշոր, յարակից դպրոցով մը: Կ'ըսեն թէ այս տարի գործերը սակաւ են բաղդատմամբ նախորդ տարիներուն եւ այդ իսկ պատճառով կը գաղթեն ու կը գաղթեն հեռաւոր Պրազիլիա եւ Պուէնոս Այրէս, աւելի հանգստաւէտ կենցաղ մը գտնելու յոյսով, մինչ ենթակայ անխիղճ Գոմսարքներուն չարաշահութեանց: Նոյն ախտը վարակած է նաեւ Հալէպի Հայերը, որոնք գանգատելով իրենց ներկայ տնտեսական աննպաստ պայմաններէն, թողլով իրենց ընտանիքն ու զաւակները, կը գաղթեն դէպ ի նոր "Աւետեաց երկիր", Հարաւային Ամերիկա:

Չկայ ազգ. մ'եւէ մարմին մը, իշխանութիւն մը, որ հետաքրքրուէր այս խնդիրով, կասեցնէր այս խելայեղ արշաւը, որ կը սպառնայ մեր տունը հիմէն քանդել ու հայ ժողովուրդը վերածել բոշաներու բազմութեան մը: Ցաւալին անգամ շաբաթ էր որ մեկնեցան Հալէպէն 150 հոգի Մարաշցիներ դէպի Հարաւ. Ամերիկա եւ տակաւին շատեր կան որ կը սպասեն մեկնելու առաջին առթիւ, երբ ստանան համապատասխան թուղթերը: Զմռանք յիշել թէ շատերը ափերով դրամ ծախսելէն եւ իրենց մեկնակէտը հասնելէն յետոյ ետ կը դարձուին, աչքի հիւանդութեան պատճառով:

Չկայ հասկցող մը այս դժբախտ ժողովուրդին թէ՝ հեռաւոր վայրերու ճամբորդութեան յատկացուած գումարներով կարելի է կազմել ընկերութիւններ, եւ ագարակներ գնել, ցանել արօտիք, կամ բուծանել ընտանի կենդանիներ: Մինչեւ հիմա Հար. Ամերիկայի համար ծախսուած գումարները կը հասնին միլիոնաւոր ֆրանքներու: որոնցմով կարելի էր հրաշքներ գործել եւ ժողովուրդը բարձրացնել տնտեսապէս:

Ու սակայն դժբախտաբար այդ ուղղութեամբ քայլ մը առնուած չէ. եւ նոյնիսկ խորհող իսկ չկայ:

Հոս զարգացուցած են կրօնական մոլեռանդութիւնը. ստեղծելով գոյնզգոյն աղանդներ եւ յարանուանութիւններ, որոնք իրենք զիրենք կը դաւանին կաթոլիկ եւ բողոքական «ազգեր»:

Եւ հայ կը նկատեն միայն անոնք որոնք լուսաւորչական են: Աւելորդ է բացատրել թէ ինչքան պատասխանատու են այս բանին մէջ բողոքական Թրքախօս պատուելին եւ հայ կաթոլիկ վարդապետը: Ինչ փոյթն է անոնց. հերիք է որ ժողովարանը լեցուի "փրկուածներ"ով եւ կաթոլիկ եկեղեցին լեցուի պապին անսխալականութիւնը փառաբանողներով: Այս օրերս ինչպէս միշտ, մամուլը ջանք կը թափուի պապին եւ Լուտերին փարախը տաղնորդել հերետիկոս Հայը: Մեր ազգային իշխանութիւնները անտեսելով այս բոլորը, կը վիճին կա'թողիկոսի թեկնածուով, ժողովներ կը գումարեն, բանաձեւեր կը քուէարկեն եւն.:

Ուրիշ անպատեհութիւն մը: Հալէպի վրանաքաղաքին մէջ կը բնակին ընդհանրապէս Մարաշցիներ, Այնթապցիներ եւ Եդեսիացիներ, որոնք հայրենակցական նկատումներով զատ զատ դպրոցներ բացած են. իւրաքանչիւր վարժարան՝ ղեկավարուելով իրենց ծննդավայրին մարդոցմէ կազմուած հոգաբարձութիւններով: Չեն կազմած կեդրոնական միաձոյլ մարմին մը՝ դպրոցական գործը դնելով հաստատուն հիմերու վրայ: Աշակերտներուն ամսականը կը վճարեն տասը ամսուան համար. անշուշտ անոր համար որ աշակերտները մնացեալ երկու ամսուան մէջ շուտեր չի խմեր, եւ աւելին. ան տարուան տասը ամիսները դպրոցին մէջ խօսելով, աշխատելով, ագնելով հանգիստ պէտքը չունի...

Ներկայիս վրանաքաղաքի մէջ կը գտնուի Եդեսիացիներուն նախապատրաստական դպրոցը, իբր 100 աշակերտ, յանձնուած երկու օրիորդներու խնամքին:

Դպրոցը ցած առաստաղով շէնք մըն է, նեղլիկ, գետինը հողէ, նստած երկայն նստարաններու վրայ, աշակերտը զուր տեղը ինքզինքը կը յոգնեցնէ բան մը սորվելու յոյսով: Երկրորդը՝ Մարաշցիներուն վարժարանն է, որ կը կոչուի Մեսրոպեան, նուիրուած մեծ վարդապետին:

Այս դպրոցը կը համրէ հինգ հարիւրի չափ երկսեռ աշակերտութիւն մը՝ մանկապարտէզի երեք կարգերով: Վրանաքաղաքի այս կրթարանը կարելի է նկատել լաւագոյնը որ կը կառավարուի դաստարանական դրութեամբ: Ուսուցչական կազմը 15 հոգիէ կը բաղկանայ, որոնք սիրով փարած են իրենց պաշտօնին, աննշան թոշակներով: Դպրոցը չունի մէկ հատիկ գիրք, քարտէս եւլն. տղոց դասամաբէն դուրս տրուելու եւ իրենց պաշարը բազմացնելու համար "Նոյնիսկ թերթ": Կը խնդրենք հայ թերթերու վարչութիւններէն որ չմոռնան այս խուլ անկիւնի մէջ ծուարած ուսման կարօտ մեր պզտիկ հոգիները: Անոնք խեղճ եւ ուշիմ են. սակայն զրկուած են դպրոցական ամենատարրական պիտոյքներէն: Ո՞վ չպիտի ուզէր ուրախացնել այս փոքրիկները, որոնք մեր վաղուան յոյսն են:

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ԿՏՐՈՒԱԾ ՄԱԶԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մէկ դար առաջ կնոջ մը մազերուն անվթար պահպանումը պատիւի չափ նուիրական էր եւ սուրբ:

Անգլիացի ուղեւորուհի մը, որ շրջանը ըրած է աշխարհի զանազան մասերուն, փնտռած է արդի մարդկութեան մօտ անցեալ դարերու մարդկութեան ֆիզիքական եւ բարոյական հետքերը: Ան այցելած է Վերին-Եպիրոս, Ալի փաշային ծննդավայրը, Թէփէլէն, ու հոն սկսած է ուսումնասիրել կիները:

Այս ուղեւորուհիին համար անհրաժեշտ եղած է գտնել կանացի նախնական տիպարներ՝ վերակենդանացնելու համար Սահնիսա Մոհոհիզաթին:

Սահնիսան, Ալի փաշային քոյրը. Ցեղական պատմութեան եւ աւանդավէպերուն մէջ աւելի ծանօթ է Հայնիձա անունով:

Ալիին քոյրը կամ Համքոյին դուստրը կարծես պակասը կը լրացնէր իրենց ընտանիքին պատմական վայրագութեանց ու գաղտնութիւններուն:

Պալատը՝ որուն մէջ կը բնակէր Հայնիձան, կառուցուած էր իր եղբօր Ալիին կողմէ ու դեռ մինչեւ այսօր կայ ու կը մնայ Եպիրոսի մէջ, իբրեւ կենդանի վկայ անցեալի եղերական դէպքերուն ու դէմքերուն:

Եպիրոսի մէջ զայն կը կոչեն ղղեակ կամ քասթրօն: Անիկա դեռ կը ծառայէր իբրեւ բնակավայր Մ'ալիք փաշայի ընտանիքին, որ վերջերս մեռաւ, եւ որ սերունդէն էր Ալի փաշային:

Մերերուն պատմութեան նայելով, որոնք տակաւին կ'ապրին, եւ որ իրենց մանկութեան ժամանակ այս պալատին շինութեանց աշխատած են, կարելի է ըսել թէ անոր հիմերուն եւ պատերուն ծեփն ու կիրը մարդկային արիւնով շաղուած են: Որովհետեւ հոս ջարդուեցան գաղտնի կամ յայտնի կերպով, Ալիի վայրագ զինուորներուն կողմէ, անոր թշնամի նկատուած բազմաթիւ անձեր, նոյնիսկ Հայնիձայի ձեռքով, որ իր վրէժը կը լուծէր իր տարփածուներէն եւ եղբօրը թշնամիներէն:

Հոս էր որ Համքոյի կատաղի դուստրը Կարտիքի մէջ իրեն եղած նախատինքին վրէժը լուծեց անասելի չարչարանքներու ենթարկելով Կարտիքի գեղանի կիներն ու հարսները, եւ հոս էր զարմնալ որ տեղի ունեցաւ խրախճանքը Ալիի շուայտ եւ լկտի զինուորներուն:

Կարտիքի դէպքը կարելի է ամփոփել հինգ բառերու մէջ, անոնց համար որ տեղեակ չեն անցեալ դարու յունական պատմութեան, եւ որ չեն կրնար կարդալ Պուքովիլը:

«Զորս պատերու մէջ բանտարկուած ոչխարներու պէս» Կարտիքի բոլոր բնակիչները ջարդուեցան առանց բացառութեան Ալիին բարբարոս զինուորներուն կողմէ:

Հազարէ աւելի կեանքեր նախատինքի ենթարկուեցան Ալպանացի զինուորներու կողմէ ու ամէն տեսակ անլուր չարչարանքներ կրեցին մահուան դատապարտուելէ առաջ:

Այնպէս կ'երեւայ թէ Ալին իր մօրը եւ քրոջը հրամանը կը գործադրէր, որովհետեւ անոնք առնոց Կարտիքի քրիստոնեայ բնակիչներուն կողմէ առեւանգուեր ու չարչարուեր էին: Կարտիքի եւ Հորմովայի բնակիչները նախապէս բռնադատեր էին Ալիի մայրն ու քոյրը որպէսզի իրենց գլխապանները վերցնեն ու քրիստոնեայ կիներու նման ցոյց տան իրենց դէմքը, ու անոնց մազերը բոլոր կտրեր էին:

Իրապէս ասիկա ծանր թշնամանք մը նկատուեր էր անոնց համար:

Տակաւին այսօր իսկ, շատ մը գիւղերու, նոյն իսկ Աթէնքի արուարձաններուն մէջ, երբ մէկը զեռատի աղջկան մը մազերը կտրէ իբրեւ թշնամանք, անիկա այնպիսի մեծ անարգանք մը ու նախատինք մը գործած կ'ըլլայ որ այդ նախատինքը կը տարածուի երիտասարդ աղջկան ընտանեկան բոլոր պարագաներուն վրայ:

Այն ամէնը որ մարդկային երեւակայութիւնը կրնայ յղանալ եւ այն բոլորը զոր չի կրնար երեւակայել, Հայնիձան ըրաւ Կարտիքի հազարաւոր գեղանի ու անմեղ կիներուն եւ աղջիկներուն, որոնց հարիւրին ութսունը դեռ աշխարհ եկած չէին, երբ իրեն եւ իր մօր դէմ սոյն նշանաւոր նախատինքը եղած էր 1762ին:

∴

Ամբողջ ժողովուրդ մը սուրէ՝ անցընել, չթողու'լ կենդանի հակ մը՝ այր կամ կին, մօր ստինքին փակչող երախայ մը կամ գերեզմանի սեմին մօտեցած ծերունի մը, Եպիրոսի բռնակալ, Թէփէլէնցի Ալի փաշային սիրական ու վայրագ հաճոյքներէն մէկը եղած էր: Սակայն Կարտիքի ոչնչացման ու կործանման ժամանակները, նաեւ Ալիին քոյրը, այնպիսի վայրագութեամբ եւ նենգութիւններով, զորս կարելի չէր երեւակայել: Կնոջ մը ուղեղին մէջ չէր կրնար ծնիլ այսքան հրէշային ծրագիր:

Կարդանք յոյն ծանօթ գրողի մը՝ Պ. Արավանտինոսի պատմութիւնը,

«Ամենէն երեւելիներէն Տիմիթրիոս Թէմէրիս, Ալի փաշային մահէն վերջ, գնեց կարգ մը կարասիներ անոր հոյակապ ու մեծածախս յարկաբաժիններուն պատկանող, որոնք աճուրդի հանուած էին ծախուելու համար: Բազմաթիւ կահկարասիներու կարգին, ան գնեց նաեւ նուրբ անկողին մը մետաքսով ծածկուած: Աւելի վերջը բանալով այդ անկողինը, ան գտաւ զայն կանացի մազերով լեցուն: Անիկա իսկոյն հարցաքննեց իր բարեկամը, Մանթօս Տիպրան, Ալիին նախկին սենեկապանը, ու սարսափով տեղեկացաւ որ Ալի փաշային բազմաթիւ անկողինները, բազմոցները և բարձերը, որոնց վրայ Ալի սովորութիւն ունէր հանգչելու, միեւնոյն պարունակութիւնն ունէին, այսինքն Կարտիքի ջարդուած կիներու մազերով լեցուած էին:

Ահա թէ ինչպէս լուծուած էր Հայնիձային վրէժը, Անգլիացի ուղեւորուհին կատարած մանրազննին քննութեանց համաձայն:

Լիպպոհովայէն քիչ հեռուն կը գտնուի բիւզանդական փոքրիկ եկեղեցի մը: Անիկա պարզապէս հրաշալի է: Անշուք շիրիմներ կը շրջապատեն զայն և այդ շիրիմներուն վրայ բուսած խոտերն ու վայրի ծաղիկները կարծես թէ կուլան այն վայրագութեանց վրայ, որոնց ականատես եղաւ այս գեղեցիկ տաճարը 1812 թուականին:

Հոն, այն փոքրիկ տաճարին մէջ: Սահնիսան հաւաքել տուաւ Կարտիքի կիները ու երեք օրուան մէջ լռեցին ու մարեցան բոլոր ձայները Կարտիքի այրերուն, կիներուն ու մանուկներուն:

Աւելի հեռուն, դեռ կը մնայ Վալիարէի խանը, ուր զոհերուն մարմինները ճենճերած և ապականուած կերպարանքը գիշակեր թռչուններուն կողմէ պատառուած ու լափուած են:

Կիկնեաները, Մարտայիթենե- րը եւ Չամերը դեռ ... ցուցած իրենց ... պատր, երբ պատու ... հրամայեց պալատի ... եկեղեցին հաւաքել ... հերըիր անճելի վայրագու...

Ինչո՞ւ զանոնք եկեղ... ւաքած էին — Քրիստ... կրօնքը նախատելու հա...

Որովհետեւ կ'ուզէին ... ները յանձնել Ալիին ... վաւաշոտ զինուորներ... ցանկութիւններուն ... տալու համար: Եւ որովհ... նոնք նպատակ ունէին ... խուզելու, ինչպէս կը խ... նաստան գացող ... կոյսերը:

Այս անգութ կնոջ ... ամբարշտութիւնը հետ... պով տեղի ունեցաւ, ... թիւնը կը հաւաստէ թէ ... ձան եկեղեցւոյ խորան... նստած էր, Սուրբ Սեղա... մկրատը բռնած իր ձեռ...

Ան կ'երգէր Եպիր... ձայն երգերէն, որոնցմ... թէ ներկայ կեանքը ... պազայ կեանքը, կա... կեանքը կ'օրօրէ ներ... կ'երգէր ու կը կտրէր ... հիւսքերը, զորս այս նր... ները սովոր էին կտրե...

Գեղեցիկ ու առատ ... ի՜նչ կոյտեր հաւաքուե... աքանչելի եկեղեցին ... գորշ, շագանակագոյն ... սպիտակ մազեր, ներկ... մազեր: Թերեւս այս վայ... կը կտրէր ան աւելի վայ... որովհետեւ իր մազեր... ղին եղեր էին երբ անոն... բուեր էին, Կարտիքի ... կողմէ: Ո՞վ գիտէ, գոյ... ձա կը ճանչնար ... ղրած էր այդ գեղին ... 1762էն ի վեր եւ կր ... վրէժխնդրութեան եւ ... րուն եղած նախատին... մար կը փնտռէր դժբախ...

Թարգմ. ...

ՀԱՅ «ՄՇԱԿՈՅԹԻ ... ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 20 Հոկտ... Արդպատականի ... եւ Կեդրոնական, ... Հայկազեան դպրոցներ... ձեռնութեամբ հոկտեմ... Թարգմանչաց տօնին ... րիզի մէջ տօնուեցաւ ... կոյթի Օրը: Շաբաթ ... ժամը 9էն սկսեալ դպր... աշակերտներ, ուսուցիչներ ... վուրդէն մաս մը հաւ... Մայր Եկեղեցին, ուր ... ցաւ պատարագ եւ ապա ... հանդիսա ... Թարգմ... հայ գիրի ու գրականութ... եւ նոր, յայտնի եւ ան... տակաւոր գործիչներու ... կին:

Ապա աշակերտութիւն... ղովուրդը խռնուեցան ... թատրոնասրահը:

Կեդրոնական դպրոց... ձայն երգեցիկ խումբը ... ցութեամբ լաւագոյն ... մի եւ ղեկավարութեամբ ... ւոն Գրիգորեանի՝ երգեց ... հրաշք», որ լսուեցաւ ... կայծուհի ... Սուագեան ... սանեց «Ո՞վ մեծասքա... թուածը, որմէ յետոյ ... դպրոցի կողմէ բանախօս... Ընձեմեանը

«Հայ ազգային Մ... ծագումն ու պատմութի... խաչքրիստոնէական դար... գան եւ կը հասնի մին... օրերը: Մեր մշակոյթը ... գեղեցիկ ու լուսաւոր է... սակայն անոր ծնունդն ... մը պատմութեան ... գրքին մէջ անյայտ կը...

Բանախօսը Ոսկեդար... նագիրներու երկերուն ... նուած՝ ցոյց տուաւ, որ ... Հայաստանի մէջ Հայ ... գերագանցօրէն զարգա... Հայ գուսաններն ու ...

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — ԹԻՒ 28

1.— Թուրքիոյ մէջ կատարուած փոփոխութիւնները եւ յեղաշրջումները, Թուրք ժողովուրդի մտաւոր եւ ընկերային յառաջդիմութեանց պահանջը չեն ներկայացներ:

Ընդհ. պատերազմին Թուրքիոյ պարտութեան միջոցին եւ Թուրք ժողովուրդի ծայրայեղ յուսահատութեան օրերուն, յանկարծ Քէմալի մը ցցուիլը, հայկական եւ յունական ճակատներու վրայ ձեռք բերած աժան յաջողութիւնները մղեցին զինքը սուլթանութիւնն ու խալիֆայութիւնը տապալելու փառասիրութեան: Քաջալերուած իր յաջողութիւններէն, Մ. Քէմալ դիմեց աւելի յանդուգն յեղաշրջումներու, յենլով Թուրք ժողովուրդին ստրկութեան եւ տգիտութեան, եւ ոչ թէ անոր մտքի լուսաւորութեան վրայ: Անկէ ի վեր հրամանագիրները կը յաջորդեն իրարու, ինչպէս՝ ֆէսի, փաթթոցի, վանդակի, մէտրէսէի, չէրիի վերացում, լատինատառ այբուբեն եւայլն:

Թուրք ժողովուրդի հարիւրին 99ը չի մարսեր, չընդունիր այս բոլորը, այլ ստրկօրէն կը տանի, սպասելով իր նոր ազատարարին, մէկէն պոռթկալու համար:

2—4.— Այս փոփոխութիւնները ոչ միայն կը տկարացնեն Թուրքիան այլ կը փճացնեն, որովհետեւ հակառակ են բնութեան, բարեշրջութեան օրէնքներուն, ինչպէս անմարսելի կերակուր մը որ կը տկարացնէ մարդը փոխանակ ուժ ու սնունդ տալու անոր:

Թուրքը ոչ միայն պիտի տկարանայ այլ եւ պիտի հիւանդանայ թէ մտքով եւ թէ ֆիզիքապէս, իբրեւ հետեւանք այդ անմարսելի ազատութեանց:

Փոփոխութիւնները պիտի տեւեն այնքան ատեն, որքան կը տեւէ քէմալական իշխանութիւնը: Յետոյ Թուրքը պիտի համակերպի այն վարչաձեւին որ պիտի պարտադրուի իրեն, ըլլայ յառաջդիմական կամ յետադիմական, մոռնալով կամ շատ քիչ բան յիշելով հիներէն:

Բոլոր ազգերը ունին իրենց ներշնչումի աղբիւրը իրենց անցեալէն, եւ հաւատքը յառաջդիմութեան՝ ապագայէ: Արդ. ի՞նչ է Թուրքին անցեալի ներշնչումի աղբիւրը, եթէ ոչ սպանութիւն, կողոպուտ, ծուլութիւն, սուլթաններու, պէկերու եւ փաշաներու [illegible] եւ անգութ կեանքի պատմութիւնը, իսկ ապագայի հաւատքն ու յոյսը, դէպի ասիականացում, դէպի արեւելք, դէպի թաթարիստան՝ ջանալով ոտնակոխ ընել հայ եւ պարսիկ դարաւոր քաղաքակրթութիւնը:

5—7.— Այս հաւատքով առաջնորդուած, Եւրոպայի միայն կեղծիքն ու նենգութիւնը իւրացուցած ժողովուրդէ մը ի՞նչ բարիք կրնայ յուսալ փոքրիկ եւ տկար Հայաստանը:

Պուքրէշ — Գրիգոր Հալաճեան

խումբը երգեց «Զէյթունցիներ», եւ ժողովուրդը հեռացաւ գոհ տպաւորութեամբ:

*** Վերջերս Թաւրիզի մէջ մեռաւ հին վաճառական մահտեսի Աւետիս Մելիք-Ասլանեանը, որուն զաւակները՝ Պ. Պ. Ստեփան եւ Արշակ, իրենց հանգուցեալ հօր յիշատակին նուիրեցին 225 թումանի (տոլար) գումար մը հետեւեալ ազգային կրթական նպատակներուն — Առաջնորդարանին, Հանգստարանին, կեդրոնական դպրոցներուն 25ական թուման (գումար 125), իսկ հանգուցեալ ծերունիի ծննդավայր Ղարադաղ գաւառի ազգային գիւղական դպրոցներուն՝ 100 թուման (ընդհանուր գումար 225 թուման): Թաղման ներկայ էր խուռն բազմութիւն:

— Հանգուցեալ Սիսակ Շահինեանի այրին՝ Տիկ. Նունէն, իր ամուսնոյն յիշատակը յարգելու համար Հայկազեան ազգային դպրոցի աղքատ սաներէն մէկը որդեգրեց, հոգալով անոր ուսման, սնունդի, հագուստի եւ գրենական պիտոյքներու ամբողջ ծախքը:

ՄԱՍԻՍ

ԳԹԱ, ՏԷՐ...

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԼՈՒՌ ԲՈՂՈՔԸ «ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ» ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Նոյեմբեր 7ին, Բարեգործականի Փարիզի կեդրոնական վարչութենէն ստացանք հետեւեալ զեկուցումը, հոկտ. 31 թուակիր, գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան եւ տեղաւորման մասին: կը հրատարակենք նոյնութեամբ:

1.— 1925ին Միութեան կողմէ յատկացուած 5000 անգլ. ոսկին օգտագործուած է Յունաստանէն 3199, Պոլսէն 700 եւ Միջագետքէն 37 գաղթականներու փոխադրութեան եւ տեղաւորման, ձեռամբ քաղ. Շահվէրդեանի:

2.— 1926 յուլիսին յանձնուած է նոյն նպատակին համար 11,910 անգլիական ոսկիի գումար մը եւս, զոր Միութեան Ամերիկայի անդամները եւ համակիրները հանգանակած էին, բայց Շիրակի աղէտը վրայ հասնելով, քաղ. Շահվէրդեան 1927ի վերջերը բաղդատմամբ սակաւաթիւ գաղթականներ փոխադրեց Հայաստան, Յունաստանէն եւ Պոլսէն՝ 1609 հոգի միայն:

Վերոյիշեալ կրկին գումարներուն օգտագործման հաշիւը դեռ չենք ստացած Երեւանէն, բայց ինքնին ցաւալի է որ, ըստ պայմանի եւ համաձայնութեան Սուրիա գտնուող 300 գաղթականները, մեծ մասամբ Քէօրփէցի, Հալպուցի եւ Կիւրինցի չափահաս եւ ինքնաբաւ որբեր, միաժամանակ չփոխադրուեցան Հայաստան, հակառակ որ ամիսներառաջ ատոնց ցանկերը պատրաստուած, հարցարանները լեցուած եւ անցագրի ձեւակերպութիւնները լրացած էին, ինչ որ յուսախաբութեան մատնած է այդ հայրենաբաղձ գաղթականները, քանզի իրենց ինչքերը ծախած ըլլալով ակնկառոյց կը սպասէին շոգենաւ մտնելու համար եւ մինչեւ այսօր ալ այդ յոյսով կ'օրօրուին:

Ատոնց մեծ մասին՝ ծախքերը կանխաւ հաւաքուած էին Ամերիկայի մէջ գործող հայրենակցական Միութիւններէ, որոնց բողոքին վրայ հարկադրուեցանք Կիւրինի եւ Քէօրփէի Ուսումն. Ընկերութեանց վերադարձնել իրենց հայրենակիցներուն համար տրամադրած գումարները:

3.— Վերոյիշեալ գաղթականներէն զէթ 52 Հալպուցիներու փոխադրութեան համար Երեւան կրկին դիմումներ կատարելու հարկին մէջ գտնուեցանք, եւ հաւաստիք տուինք այդ մասին Հալպուի գիւղի Հայրենասիրաց Միութեան որ, ներգաղթին համար, 7111 տոլար յատկացուցած ըլլալով, ազդուապէս կը հետապնդէ իր հայրենանուէր ձեռնարկին իրագործումը:

Վերջերս թախանձագին դիմումներ կատարած են նաեւ Պէյրութ ապաստող գաղթականներէն 18 հոգի, որոնց խնդրագիրները եւս փութացինք ներկայել Հայաստանի կառավարութեան բարեհաճ նկատողութեան: Այդ խեղճերը կազմ ու պատրաստ կը սպասեն մեկնումի հրամանին, պարպելով իրենց նիւթական միջոցները եւ ներկայ անդոհալից վիճակը:

4.— Միջագետքի Նահր-Էլ-Օմարի գաղթավայրը ապաստանած Վասպուրականցի 1500 գաղթականներու մասին եւս, անցեալ Յուլիսին, Միութեանս կողմէ դիմում կատարուեցաւ ժողկոմխորհի նախագահ քաղ. Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի: Այդ խեղճերը մնացորդներն են այն զանգուածային գաղթականութեան որ Իրաք խուժած էր Վասպուրականէն եւ Ատրպատականէն: Տարաւան մեծ մասը անգործութեան դատապարտուած ըլլալով, թշուառութեան մէջ կ'ապրին եւ թափառական կեանք կը վարեն, չոր հացի մը հետամուտ: Միջագետքի Հայ Տարագրելոց Կոմիտէն, ճարահատ, վերջերս կը խորհէր հայութեան այդ դժբախտ բեկորները Մուսուլ փոխադրել, բայց մենք կը սիրենք յուսալ թէ քիչ ատենէն անոնց անկիւն մը կը յատկացուի Հայաստանի մէջ, իրենց մերձաւոր ազգականներուն մօտ: Յայտնի է թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը յանձն առած է 1500 ոսկիով մասնակցիլ Նահր-Էլ-Օմարի ներգաղթի ծախքերուն, իսկ վերոյիշեալ Կոմիտէն այդ նպատակով պատրաստ ունի 30,000 րուփի:

5.— Միութեան Հիմնարկութիւններէն Նուպարեան Սաներու Վարչութեան դիմումին վրայ, խնդրած էինք նաեւ անցագրի արտօնութիւն տալ մասնագէտ եօթը շրջանաւարտ սաներու որ 1—2 տարիէ ի վեր պատեհութեան մը կը սպասեն Հայաստան երթալով, ըստ իրենց յանձնառութեան, հոն գործ գտնելու համար իրենց մասնագիտութիւնը: Իրենցմէ առաջ երեք մասնագէտներ արդէն Հայաստանի մէջ պատուաւոր դիրքի մը տիրացած են: Փափաքելի է անշուշտ որ սոյն օժտուած երիտասարդներուն ընծայուի պէտք եղած դիւրութիւնը որպէսզի հայրենիքին օգտակար հանդիսանան, փոխանակ օտարութեան մէջ փնտռելու իրենց բախտը:

Միութեանս Երեւանի գործակալ քաղ. Հ. Գարակէօզեանի վերջին զեկուցման համաձայն, առ որ անկ է պիտի ծանուցուի արտօնութեան մասին:

6.— Վերջապէս Ժողկոմխորհի նախագահին դիմում ըրինք նաեւ վերջերս Միութեանս Պէյրութի Քէլէկեան-Սիսուան Որբանոցի երկսեռ սաներէն քանի հոգիի համար, ատոնք ըլլալով մեծ մասամբ չափահաս եւ ինքնաբաւ, եւ Հայաստանի մէջ ունենալով խօսեցեալներ եւ ազգականներ: Ըստ նախկին համաձայնութեան, իւրաքանչիւրին կը տրուի հարիւր տոլար, բացի ճանապարհածախսէ:

Նոր հաղորդագրութենէ մը դժբախտաբար կ'իմանանք թէ առայժմ յարմար դատուած է այդ հարցը առկախ թողուլ:

Բաց աստի, Միութեան միջոցներով զանազան անհատներու եւ ընտանիքներու ներգաղթին օգնութիւն ընծեռնուած է, եւ այդ ուղղութեամբ ամէն քաջալերանք ընծայուած է զանազան առիթներով:

Այժմ կը սիրենք յուսալ թէ Հայաստանի կառավարութիւնը բարեացակամ ոգիով կը քննէ ներգաղթի վերոգրեալ հարցերը, եւ խնդրարկու որբերը եւ գաղթականները դիւրաւ կ'ընդունուին Մայր-Հայրենիքի ծոցին մէջ, որպէսզի ծառայելով երկրին վերաշինութեան, գտնեն միեւնոյն ատեն բարօրութիւնը զոր իրենց հայրենաբաղձ սիրտերը կ'երազեն տարիներու տառապանքէն ուժասպառ: Այնքան աւելի բաղձալի եւ յուսալի է արագ կարգադրութիւն մը, 2—3 տարիէ ի վեր սպասող գաղթականներուն ի նպաստ, որ Հայաստանի կառավարութիւնը Հ. Օ. Կ.ի միջոցաւ այս պահուս սկսած է արձանագրել Ֆրանսայի մէջ 100 ընտանիքներ, զանոնք անմիջապէս Հայաստան փոխադրելու խոստումով:

Միութեան վարիչները և անդամները, քաջալերուած կառավարութեան ազնիւ վերաբերմունքէն, վաղը անշուշտ աւելի մեծ չափով եւ թափով պիտի լծուին ներգաղթի ձեռնարկութեանց, բազմաթիւ գաղթականներու բնաբանը ըլլալով դէպի Հայաստան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վաղը, կիրակի տեղի պիտի ունենան Փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերու վեցերորդ ախոյեանական մրցումները: Գլխաւորը Club-Françaisի եւ Զուիցերիական (U. S. Suisse) խումբերուն մրցումն է որ պիտի կատարուի Stade-Buffaloի մարզադաշտին մէջ: Այս մրցման մեծ թիւով հանդիսատեսներ կը նախատեսուի: Club-Français խումբը եթէ յաջողի յաղթել Suisseներուն, իր ախոյեան տիտղոսին պիտի կրնայ ամուր կառչիլ, քանի որ կէտերու բացարձակ առաւելութիւն պիտի ունենայ միւս խումբերուն դէմ: Հայ մարզիկ Ս. Կարապետեան, թէեւ վիրաւոր, պիտի մասնակցի՝ Ֆրանսացի վարիչներուն մասնաւոր խնդրանքով:

Միւս խումբերէն Red-Star պիտի մրցի C. A. Quatorzeի դէմ. R. C. Levalloisի խումբը՝ C. A. S. Généralի դէմ. իսկ C. A. Parisի եւ Stade Françaisի խումբերուն անդամներէն մէկ մասը զինուորականներ ըլլալով, երկու կողմի վարիչները համաձայնած են եւ մրցումը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ Stade Buffaloի մէջ: Այս մրցումը եւս մեծ արժէք կը ներկայացնէ:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂ ՃՆԱՇՐՋԻԿԸ. — Ամերիկեան քաղաքացի մը՝ Նիւ-Եորքի բնակիչներէն, ճնաշրջիկ էր: Շատ գիշերներ կ'ելլէր անկողնէն կը հագուէր ու պտոյտ մը ընելէ յետոյ կը վերադառնար անկողին: Անցեալ գիշեր սակայն, սովորական պտոյտն ընելու տեղ գնաց իր խանութը և իր դրամարկղը բանալով, 40 տոլար գրպանեց ու մեկնեցաւ դէպի անկողին, կիսատ քունը ամբողջացնելու:

Յաջորդ առտուն, նշմարեց որ դրամարկղը բացուած եւ դրամը գողցուած էր: Անմիջապէս ոստիկանատուն դիմեց ու բողոքեց: Բայց մինչդեռ իր պատմութիւնը կը պատմէր ոստիկանապետին, նշմարեց զարմանքով որ ան կը խնդար: Ամերիկացին ջղագրգիռ դիտողութիւն ըրաւ անոր, որ այս անգամ լրջօրէն յայտարարեց.

—Բայց դուն ես քու դրամդ գողցողը: Ոստիկան մը այս գիշեր նշմարեր է քեզ:

Մարդը ստիպուած իր գրպանները խուզարկեց, գտաւ 40 տոլարը ու ետ առաւ բողոքը:

ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...ան՛ր, ուզածդ տուէք, ...ը որ ամէն բան գիտէ, ...եւ» Ա՛հ, ա՛հ, «Նուս... ...ցեմ», Այդ երիտասարդը ...

...յին Կրացիա Անանիային ...գնաց եւ պատմեց ամէն ...

...Ըսաւ, ըսաւ գտան ժպիտով ...ալ պէտք էր, պիտի տա... ...Լաւ, Ցոյց պիտի տամ. ...եմ.

...ակս խորթացեալ մը ...գոհացուր զնէ այս ...բանով պաղատեց Կրացիա: ...բայց քովս չէ, մէկ կողմ ...եթէ գտնեմ կը ղրկեմ: ...ուզեց գիտնալ նաեւ Մարգարիտի հետ ունենալիք խօսակցութեան արդիւնքը:

— Եթէ իրապէս կը սիրէ քեզ, շատ՝ գոհ պիտի ըլլայ քու բարի դիտաւորութենէդ, ըսաւ մխիթարելու համար Անանիան: — Ո՛չ, պիտի չմերժէ քեզ եթէ նոյն իսկ ըսես որ մօրմէդ բաժնուիլ չես ուզեր: Ճշմարիտ սէր նախապաշարումներու կարեւորութիւն չի տար. յիմարի պէս կը սիրէի ամուսինս երբ աշխարհ կ'արհամարհէր զայն:

— Ցեսնենք, ըսաւ Անանիա մելամաղձոտ շեշտով մը, — պիտի գրեմ...

— Խնդրեմ, չգրես գոհարս, ես կարդալ չեմ գիտեր եւ չեմ ուզեր որ քու գործերուդ տեղեկանան ուրիշներ: Նշան մը ղրկէ: Եթէ չմերժէ՝ տուփակը ճերմակ թաշկինակի մը մէջ փաթթած ղրկէ. եթէ հակառակը պատահի՝ գունաւոր թաշկինակով մը ղրկէ:

Անանիա խոստացաւ գոհացնել պառաւին փափաքը:

— Դուն ե՞րբ պիտի գտնաս

— Չեմ գիտեր, շատ չ'անցնիր, անմիջապէս որ գործերս կարգի դնեմ:

Անանիա մեկնեցաւ առանց տեսնելու Ոլին: Անհուն մտահոգութիւն մը կը ճնշէր զինք, ճամբորդութիւնը յաւիտենական կ'երեւար եւ թէ յոյժ նուրբ թել մը զինք կ'առաջնորդէր, բայց պիտի նախընտրէր երբեք նորէն չհասնիլ:

—Մարգարիտ զիս կը սիրէ, կը մտածէր.—Թերեւս կը սիրէ ինչպէս Կրացիա իր ամուսինը: Ընտանիքը զիս պիտի արհամարհէ, պիտի վռնտէ: Մարգարիտ պիտի ըսէ, պիտի սպասեմ քեզի, պիտի սիրեմ միշտ... Այո՛, բայց ի՞նչ կրնամ խոստանալ: Այժմ ապագաս խորտակուած է:

Անխուսափելի յոյս մը կը զգար սրտին խորը, թէ Ոլի կրնար փախիլ նորէն: չէր համարձակեր ինքնիրեն պարզելու այս յոյսը, բայց կը զգար, կը զգար, կ'ամբռնէր, կը հաշուէր ամբողջ վատութիւնը, բայց չէր կրնար վանել... Երբ «քե՛զ կը սպասեմ եւ անձնասպան կ'ըլլամ» գոչեց, անկեղծ էր, բայց հիմա իրեն կը թուէր որ սարսափելի երազ մըն էր եւ տեսնելով ճամբան ու անցորդները, որոնց հանդիպած էր երեք օր առաջ այնքան դուարթ եւ քանի կը մտածէր նոր օրուայ՝ իրականութեան իմացողութիւնը կը սեղմէր զինքը:

Հասնելուն պէս փնտռեց պզտիկ տուփակը եւ նախապաշարեալ գաղափարով մը, — կը կարծէր որ նախատեսուած բաները չեն պատահիր,— գունաւոր թաշկինակի մը մէջ ծրարեց: Բայց մտածեց որ այդ օրերու սխուր դէպքերը միշտ նախատեսեալ էր եւ սպասած անոնց եւ զայրացաւ տղայամտութեան վրայ:

—Բայց ինչո՞ւ գրելու եմ ասիկա, ինչու գոհացնելու եմ, ըսաւ ինքնիրեն, պատին զարնելով տուփակը: Սակայն շուտով վեր առաւ մտածելով,— Կրացիային համար ժամը 4ին Պ. Կարծոնի կ'երթամ եւ ամէն բան կ'ըսեմ: Այս խնդիրը վերջացնելու է այսօր իսկ, մարդ ըլլալու եւ հիմա քնանանք:

Անկողնին վրայ նետուեցաւ եւ աչքերը փակեց: Ժամը երկուքն էր, ստարիկ տաք ու լուռ կէսօր մը: Ականջին կը հնչէր դեռ հովին սուլումը, կը յիշէր գոննի անցուցած գիշերուան դուրսը: կը կրէր տարօրինակ տպաւորութիւն մը: Կը կարծէր որ ժայռոտ վիհի մը մէջ ինկած է: Հեռաւոր յիշատակներ կ'արթննային հոգիին մէջ, Հասմի մէջ անցուած գիշերը, լերան վրայ հովին զայրացկոտ փչելը, ցասանայի Մարգարիտին ձեռքը խնդրելու գացած գիշերուան մէջ լսած մէկ երգը:

Բայց երեւակայութեան շրջանակին մէջ սեւ տեղ մը կը գրաւէր այրի կնոջ խոհանոցը սեւ ու պարապ վերարկուով, իբրեւ խորհրդանշան, Ոլիի դէմքը վայրի կատուի նմանող մեծ աչքերով: Որքան գալ ու տխրութիւն կը պատճառէին այժմ այդ աչքերը:

Այսպէս մնաց երկար ատեն առանց կարենալ քնանալու, աչքերը միշտ փակ, մթին թմրութեան մը մէջ: Մտածեց մահուան վրայ, զարմանալով որ այդ մտածումը մինչեւ այդ ատեն միտքը չէր եկած:

—Մահուընէ աւելի ստոյգ բան չկայ, սակայն կը տանջուինք վաղանցուկ բաներու համար: Ամէն բան պիտի անցնի, ամէնքս պիտի մեռնինք, ինչու այսպէս տառապիլ... Եթէ ինքնասպա՞ն ըլլայի ժամը 4ին: Այո՛:

(Շար.) — Թարգմ.՝ Հեթում

«Թուրքիան Թուրքերուն»

Տէյլի Թէլէկրաֆի Թրքասէր Թղթակիցը, որ վերջերս Պոլիս այցելած էր, յօդուած մը գրած էր իր Թերթին մէջ, «Զինադադարէն յետոյ Թուրքիա» վերնագրով։ Ամփոփելէ վերջ տասը տարուան դէպքերը, Թղթակիցը կը շեշտէ.—

«Թուրքի Թշնամի ըլլան Թէ բարեկամ, պատմութեամբ զբաղողները պիտի ստիպուին արմատապէս փոխել իրենց կարծիքը, երբ աչքի առջեւ բերեն այն դէպքերը, որոնք վերջին տասը տարուան ընթացքին տեղի ունեցան Թուրքիոյ մէջ։ Նոր Թուրքիան ամբողջովին քանդած է հին աւանդութիւնները։ Հին, փտած կայսրութիւնը այժմ բոլորովին նոր և մեծ հանրապետութիւն մը եղած է»։

Թղթակիցը յետոյ կ'ըսէ Թէ այլեւս փոքրամասնութեան խնդիր չէ մնացած Թուրքիոյ մէջ։ Թուրքերը տիրացած են իրենց տան, եւ Թէ Յոյները, Հայերը և Հրեաներն էին որ հին Թուրքիան «հիւանդ մարդ» դարձուցած էին։

Եզրակացնելով, կ'ըսէ Թէ Թրքական վերածնունդին երեք մեծ դէմքերն են Կազի, Ըսմէթ և Ֆէվզի փաշաները։ Հանրապետութեան Նախագահէն յետոյ, վարչապետն ու սպայակոյտին Նախագահը կը կազմեն նոր վարչաձեւին ողնայարը։ Այս երեք անձնաւորութիւնները վճռած են իրականացնել «Թուրքիան Թուրքերուն» Նշանաբանը։

Ամերիկեան դրամագլուխը Թուրքիոյ մէջ

Գրած էինք Թէ ամերիկեան խմբակ մը դիմած է Թուրք կառավարութեան եւ երկաթուղիի ու նաւահանգիստի կարեւոր մենաշնորհներ ուզած։ Այս մասին ծխտեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Նիւ Եորքի Ֆոքս եղբայրներու Միջազգային Ընկերակցութեան փոխ-Նախագահ Ճօն Ճ. Թիլ հոկտ. 21ին Պոլիսէն Փարիզ մեկնեցաւ, այն յաւատեսութեամբ Թէ երկաթուղիներ եւ նաւահանգիստներ շինելու համար Թուրք կառավարութեան հետ իր բանակցութիւնները յաջողութեամբ վերջացած են։ Այս ծրագիրները 60,000,000 տոլարի գումար մը կը պահանջեն։ Թիլ կ'ըսէ Թէ «Թուրք կառավարութիւնը պայմանագրութեան բոլոր կէտերուն վրայ ամբողջովին համաձայն է մեզի եւ պայմանագրին ստորագրումը կարելի է ակնկալել նոյեմբերին։ Ես իմ սեփական աչքերով տեսայ Անատոլուի չշահագործուած հսկայական հարստութիւնները։ Ատենը եկած է Ամերիկայի համար, որ համագործակցի Նոր Թուրքիոյ, որ իր բախտը վերջնականապէս կապած է Արեւմուտքի հետ։ ԵԹէ իրապէս դեղին վտանգ մը գոյութիւն ունի, արեւմտացած Թուրքիան է որ մեր քաղաքակրթութեան պատնէշը պիտի կազմէ»։

Օսմ. Հանր. Պարտքի հաշուեյարդարը

Կտրօններու խնդրին լուծումին վրայ Օսմանեան Հանրային Պարտքերու Վարչութիւնն ալ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի։ Այս պարագան նկատի առնելով, Ընկերութեան ներքին գործավարութիւնը յիշեալ Վարչութեան հաղորդած է որ լիազօր մը ղրկեն Ընկերութեան, հաշուեյարդարի եւ Նուրը Օսմանիէի շէնքի յանձնումին մասին խորհրդակցելու համար։ Հաւանական է որ շէնքը յանձնուի Պոլսոյ Քաղաքապետութեան, իբր կեդրոնական պաշտօնատուն ծառայելու համար։

Համայնավար ցոյցեր Զաղրէպի մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 11րդ տարեդարձին առԹիւ Զաղրէպի երիտասարդ համայնավարները Նոյ. 7ի գիշերը կազմակերպած էին ցոյց մը, որ շուտով Պելկրատի Սերպերուն և ներկայ վարչապետին դէմ բողոքի մը երեւոյթն առաւ։

Ոստիկանութիւնը միջամտեց և ամբողջ գիշերը մեծ ջանքեր Թափեց ցրուելու համար ցուցարարները, որոնք շարունակ կը վերակազմէին իրենց խումբերը։

Մօտ 150 համայնավարներ Զրիմրքի եւ Ֆրանքոփէն զօրանոցներուն առջեւ հաւաքուելով Թշնամական բացագանչութիւններ ուղղեցին բանակին եւ սպաներուն դէմ, ու քարկոծեցին շէնքերը։ Նոյնիսկ ատրճանակ պարպողներ եղան։ Պահակազօրքը՝ քունէն արԹնցած՝ սպայի մը առաջնորդութեամբ դուրս ելաւ զօրանոցէն։ Այս տեսնելով, ցուցարարները փախան ու ցրուեցան։ Հեծանուորդ ոստիկաններ անոնց ետեւէն հասնելով շատերը ձերբակալեցին։

Նախարարական խորհուրդը գումարուելով, որոշեց պետութեան ապահովութեան օրէնքը գործադրել։

∴ Սէրայէվոյի մէջ ալ Երկրագործական կուսակցութեան Երիտասարդական հատուածը ցոյցեր կատարեց կառավարութեան դէմ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Հրաբուխը կը շարունակէ իր աւերները

Հռոմէն կը հեռագրեն.— Ետնան խաղաղած տեսնելու ամէն յոյս կորսուած է։ Ժայթքումը կը շարունակէ աննախընթաց սաստկութեամբ եւ կրակի հեղեղը անողոքօրէն կը շարունակէ իր աւերիչ յառաջխաղացումը, որուն առջեւէն կը փախչին սարսափահար բնակիչները։ Եռացող լաւան ո՛չ մէկ բանի կը խնայէ։

Մասքալի փոքրիկ քաղաքը այժմ բոլորովին եւ առյաւէտ Թաղուած է Թանձր խաւին տակ այրող նիւԹերու եւ մոխիրներու, որոնք պաղելով քարի կարծրութիւն կը ստանան։ Լաւայի յորձանքը, որ Նախապէս Մասքալիի մէջէն անցնող ձորակին մէջ սահմանափակուած էր, շուտով յորդեցաւ ամէն կողմերէ եւ տարածուեցաւ քաղաքին ու շրջակայ դաշտին վրայ։

Աւելի քան 10,000 բնակիչներ ստիպուեցան խուճապահար փախչիլ։ Լաւան կը յառաջանար դանդաղ բայց անընդհատ, իր ճամբուն վրայ խորտակելով ամէն բան։ Բոցի եւ մուխի քասսի մը վերածուած էր օդը։ Խեղճերը ամէն ինչ կը լքէին հրաբուխի կատաղութեան։ Քայլ առ քայլ յառաջացող հրաշունչ հեղեղին առջեւ, մարդիկ վերջին ակնարկ մը նետելով իրենց օջախներուն վրայ, կը փախչէին սարսափահար, առանց ո եւ է բան կարենալ ազատելու իրենց գոյքերէն, ա՛յնքան արագ հասած էր աղէտը։

Քաթանիա-Մէսինա երկաթուղագծին երկաթները սկսան ծռիլ։ Շոգենաւային մասնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատուեցաւ Իտալիոյ եւ Սիկիլիոյ արեւելեան եզերքին միջեւ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. Փարիզի խումբերու եւ կոմիտէներու ներկայացուցչական ժողովը յետաձգուած է Նոյեմբեր 19ին։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Հայ Ակումբի մէջ, 94 Rue de Louvain. Կը խօսի՝ Ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։ Երգ, պար, նուագախումբ։ Մուտքը ազատ է։

ՓՕՆ Տ'ՕՓՆԱ.—Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ.-ի տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէին, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գուլամճեան։

ՔԱՆ ԼԱՓԱՏԻ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քանի եւ Կրասի խումբերու Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին։ Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Café Dumensilի ներքին սրահին մէջ, (Bld Montparnasse 73, Métro Montparnasse).

Յրեւմտեան Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հիմնադրութեան առԹիւ։

կը հրաւիրուին մասնաճիւղիս անդամուհիները, համակիրները եւ անոնց պարագաները։

. Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Փ. Մասնաճիւղի Առժամեայ վարչութիւն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Փօն Թէատրի մէջ

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն ներկայացումը՝ Վալանսի մէջ նոյեմբեր 17ին, իսկ Վիէնի մէջ՝ Նոյեմբեր 18ին։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի շրջ. կոմիտէն խառն ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենԹակոմիտէին Նախկին եւ ներկայ վարչութիւնները՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Louis-Blanc Թիւ 33bis Ակիւմբի սրճարանը։ Կը հրաւիրէ Նաեւ Ընկ. Յ. Մինասեանը։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ՕԹէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը առաւօտ ժամը 9ին Ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շոմոնէն քառէ, կամ կառ տը լ'Էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5 6 սենեակնոց փավիյոն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Վաճառուի է վաճառատուն մը դիւրամատչելի պայմաններով առանց ըլգ-բիզի, ամէն գործի յարմար։ Դիմել՝ Mr. Herferի, 341 Rue des Pyrénées, Փարիզ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ՝

96 r. Rivoli, մէԹ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Քերմամբիզ՝ եւ վարակ Մ[illegible] լուսաւԹուԹ[illegible]. Ճշմարիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12

ՕՏԷՈՆ ՐԷՔԸՐՏ

«ՕՏԷՈՆ ՐԷՔԸՐՏ» (ODÉON RECORD) կը ծանուցանէ Թէ՝ կրամոփոնական փլաքները Փարիզի եւ Եւրոպայի աշխարհահռչակ բոլոր արուեստագէտներուն, ինչպէս՝ Միսթէնկէթ, Ժոզէֆ Պէյքըր, Պալմէլըր, Տամիա, Արժանթինա եւն. Նինոն վալէն, Էմմա Լիւար, Ռոժէ Պուրտէն, Տի Մացցէյ եւն.։ Քոնսէր Քոլոնի եւ Պիանքօ Պաքիքայի արժանթինեան նուագախումբերը։

Նոյնպէս միայն մեր մօտ կը ծախուին Օտէոնի արեւելեան փլաքները, ինչպէս՝ Հայերէն, Թուրքերէն, Յունարէն, Հրէերէն, Արաբերէն, Ալժերիական, Թունուզեան, Մարոքեան, Հնդկաչինական, Չինարէն եւայլն։

«Օտէոն Րէքըրտ» կը հրաւիրէ ձեզ այցելել իր վաճառատունը՝ 117 Passage du Caire, Paris, ու բացարձակապէս վստահ է Թէ մեծապէս պիտի ուրախանաք այս այցելութենէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի օր կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville սրճարանի վերնայարկը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ, Մ. Խ.— 140 Ֆր.

ՍԷՆ Շամոն, Մ. Թ.— 70։

Մարսէյլ, Գ. Ջ.— 140։ Վճարած էք մինչեւ 1 Ապրիլ 1929։

Քոլոմպ, Օր. Ս. Ք.— 70։

Լիոն, Գործ.— 639.80։

Վալանս, Ե. Գ.— 72։

Լի փուի, Շ. Թ.— 47։

Քլամառ, Ե.— 35։

Էրմոն-Էպոն, Ե. Յ.— 35։

Էքս-լէ-Պէն, Յ. Կ.— 35։

Պորճ-պու-Արարիճ, Ա. Գ.— 140։

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶ ՊԱՆՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

Գարակէօզեան Հօմ կը փնտռէ քանի մը ամսուան համար յուրջ երիտասարդուհի մը մանկապարտէզ վարելու համար։ Դիմել Գալիթեան, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն (208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

11 NOVEMBRE 1928

...արի Թիւ 801 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...Ն ԽՕՍՔ

...ԱՐՑՆՈՂ_ՓՆՏՌՈՂ ՉԿԱՅ

...ի օր պարզեցինք Սուրիոյ գաղութին սպառնացող նոր ...-գունդագունդ ներգաղթը դէպի Հարաւային Ամերիկա։ ...կան թերթ մըն էր որ կը պատմէր թէ երեք հազար Հա-...պատրաստութին գաղթել Ուրուկուէյ։

...օր յետոյ, Հալէպէն թղթակից մը կը հաստատէր նոյն ...ը։

...ւային անցած շաբթու 150 Մարաշցիներ մեկնեցան ...ւ. Ամերիկա, եւ դեռ շատեր կան որ կը սպասեն մեկ-...ին առթիւ, երբ ստանան համապատասխան թուղթերը»։ ...կիցը այս տողերը գրած ատեն լուր չունէր երեք հա-...ւաքական դիմումէն։ Ան միայն Հալէպի մասին կը ...եւ անշուշտ նոր պիտի գրէ Լիբանանի մասին, ուր ար-...ը գլուխն առած կ'երթայ։

...ի օր, «Ո՞ւր կ'երթաք, աղբրտիք» հարցուցած ատեն, ...ունք թէ յանցանքը միայն գացողներուն վրայ չիյնար, ...ազգային մարմիններուն, քաղաքական կազմակերպու-...ն եւ հայրենակցական Միութեանց վրայ։

...րարեւ, այստեղ է չարիքին գլխաւոր մէկ աղբիւրը։ Հա-...թղթակիցն ալ կը հաստատէ այս պարագան.

...ոյ թասկցնող մը այս դժբախտ ժողովուրդին թէ՝ ծեռաւոր ...ն ձմբոդրութեան յատկացուած գումարներով կարելի է ...ինդիրութիւններ եւ ագարակներ գնել, ցանել արմտիք, կամ ...րնտանի կենդանիներ։ մինչեւ հիմա Հարաւ. Ամերիկայի ...ծախսուած գումարները կը հասնին միլիոնաւոր ֆրանք-

...ն բազմաթիւ ժխտական տեղեկութիւններ կան, որոնց ...իսկ եթէ ճիշդ ըլլայ, կը նշանակէ թէ իրապէս անկեր-...ն. վրդովիչ վիճակ մը կը տիրէ արտասահմանի ամէնէն ...համախումբ գաղութին մէջ։

...որդները երես՛ վրայ։ Մարդորսութիւն։ Իրաւասութեան ...Հայրենակցական մրցակցութիւններ։ Կոկորդ-կոկորդի ...գաղթականներու մէջ։ Եւ խոր անտարբերութիւն՝ գաղ-...ններու տեղաւորման ձեռնարկին առթիւ։

...այսպիսի կացութեան մը մէջ, շատ ալ չզարմանանք որ ...ող-չհասկցող շունչը Հարաւ. Ամերիկա կ'առնէ։

...Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ ուրիշ ո՛ր եւ է գործ չու-...ն մեր ազգային կոչուած մարմինները, միայն տարա-...րողութիւնները տեղին վրայ պահելու, գիւղին եւ արօ-...պելու աշխատանքը իրենց մեծագոյն պարտականու-...պիտի ըլլար։ Աշխատանք մը, որ իսկապէս «ազգասի-...» է, գործածելով հին բառը։

...ող չըսեն թէ տնտեսական պատճառներով կը հեռանան ...րողութիւնները։ Տարբեր պայմաններու մէջ, եւ դժոխա-...որդ ու սարքի մը մէջ, քարէն հաց կը հանէր այս ժո-...որդը։ Նո՞ր անճրկեցաւ վեց-եօթը տարի յետո՞յ հա-...թէ կարելի չէ ապրուստ ճարել Սուրիոյ եւ Լիբա-...մէջ։

...այց ընդունելով իսկ թէ նոր արտագաղթին ամբողջ պատ-...տնտեսական է,—նորէն պատասխանատուութենէ չեն կըր-...խուսափիլ ազգային կազմակերպութիւնները, Փարիզէն ...Պէյրութ եւ Հալէպ։

...ախ որ հարցնող-փնտռող չկայ։ Անհամար գումարներ կը ...ին եւ կը ծախսուին, բայց ո՛ր եւ է հիմնական ծրագիր ...ազրուած չէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին։ Անպատճառ ...է աղէտ մը ծագի, որպէսզի մարդիկ հասկնան թէ ի՛նչ ...ի՛նչ կը կորսնցնենք, ի՛նչ պէտք է ընենք։ Հրդեհը, ...երկրաշարժը տեսանելի, շօշափելի փորձանքներ են, եւ ...պէս կը յուզուինք, աշխարհի ո՛ր ծայրն ալ գտնուինք։ ...երբ կ'ըսենք արտագաղթ, — կարծես թէ օդափոխութիւն ...որ կը կատարուի։

...անշուշտ այս տպաւորութեան տակ են ոչ միայն հեռա-...ր, այլեւ անոնք որ տեղին վրայ կը գտնուին։ Երեք ...ի գաղթը օտար թերթ մը գրած է ափսոսանքով, եւ հա-...թերթ մըն ալ թարգմանած։ Ո՛չ մէկ նշան՝ թէ արտասո-...ւ մը տեղի կ'ունենայ իրենց աչքին առջեւ։ Թղթատեցէք ...անայ ո՛ր եւ է թերթ, եւ պիտի տեսնէք որ մարդիկ ...ային մէջ կ'ապրին։

...ս վիճակին չափ զարմանալի է ուրիշ երեւոյթ մը,— ...մը թերթերու վարդագոյն երազը՝ քանի մը հարիւր հա-...որ գաղթականներ տեղաւորելու Սուրիոյ մէջ, երբ երկրին ...որ եղածին անգամ չեն հանդուրժեր, կամ մենք եղածն ...եղին վրայ պահելու շնորհը չունինք...

...հարցնող-փնտռող չկայ, թէ ի՛նչպէս կ'ապրին Սու-...եւ Լիբանանի մէջ, կամ ինչո՛ւ կը գաղթեն։

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

...էինք թէ Հայաստանէն մաս մը ընտանիքներ պատրաս-...ն Հարաւային Ամերիկա մեկնելու։ Այդ ընտանիքներէն եր-...որդէն Պոլիս հասած են, եւ շուտով Ամերիկա կ'երթան։ ...ները ընդամէնը 14 հոգի են։

...ուած տեղեկութեանց համաձայն, մեկնումի պատճառը ...ան է. Առեւտրական նները, նոյն իսկ մանր, միջոց չունին ...ւ, սփռող սեղմումներու պատճառաւ։ Բաց՝ տուգանքնե-...ք յաճախադէպ են, ահագին տուրք կը գանձուի։ Պատա-...որ խանութին մէջ հազիւ 2000 ոսկիի ապրանք ունեցողէ մը ...ի տուրք պահանջուի։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԻՐԱՒՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Յուսաբերի խմբագրականէն (27 Հոկտ.).

—«Համայնավար կուսակցութեան Բագուի Կոմիտէի քարտուղար Լ. Միրզոյեան Կոմիտէի Օգոստ. 30ի նիստին մէջ հետեւեալ նշանակալից յայտարարութիւնը ըրած է.

«Մենք պէտք է անկեղծօրէն յայտարարենք, որ այս բոլէխ էլ մեր կուսակցութեան որոշ անդամներ արտայայտում են նացիոնալիստական տենդենցներ (ազգայնական ձգտումներ): Դուք կը հարցնէք, որտե՞ղ է նըկատւում այդ երեւոյթը: Այդ հարցում առաւել եւս պէտք է անկեղծ լինել: Եթէ ամենավախականները (դրօշափոխներ) յաճախ գրում են Ախալքալաքի, կարսի, Ղարաբաղի մասին, մենք ի հարկէ, հանդէս ենք գալիս նրանց դէմ եւ ասում ենք, թէ այդ դաշնակների գաղափարախօսութիւնն է: Սակայն, նման մտայնութիւն երբեմն արտայայտում են եւ մեր ընկերներից ոմանք: Այսպիսի մտածողութիւնը պէտք է համարել վտանգաւոր եւ անողոք կերպով հալածել, մերկացնել եւ արմատախիլ անել»:

Անդրկովկասի երեք հաւասար ազգութեանց միջեւ անդրկովկասեան հողերը, ըստ 1926ի տուեալներու, բաժնուած են հետեւեալ ձեւով.— Հայաստանին բաժին ինկած է ընդամէնը 27.000 քառ. քիլ. տարածութիւն, Վրաստանին՝ 59.000, իսկ Ազրպէյճանին՝ 81.000։

Այս երեք թիւերը բաւական են, երեսուն տող հանելու համար բովանդակ հայ ժողովուրդը Անդրկովկասի իշխանութեանց դէմ։ Ո՛չ մէկ «ինտերնացիոնալիզմ» կարող է հաշտուիլ այս վատագոյն դաւին հետ։

Եւ այդ պատճառով «ազգային բովանդակ բուրժուազը», ինչպէս քարտուղարը կ'ըսէ.— սպեցիֆիկները, ամենավախականներն ու տրոցկիստները—լեզու առած կը խօսին ու կը գրեն այդ անիրաւութեան դէմ։

Ինչպէս կը տեսնէք, Հայաստանի սահմաններու վերաքննութեան հարցը արդէն դարձած է «դաշնակցական գաղափարախօսութեան» մենաշնորհը ըլլալէ։ Այս հարցին մէջ բովանդակ հայ ժողովուրդը իր՝ բոլոր թեւերով ու հոսանքներով ծառացած է համայնավար իշխանութեան դէմ, որ Հայաստանի մէջ իրեն հետ ոչ ոք ունի, իսկ արտասահմանի մէջ ունի միայն ռամկավար-ազատական կոչուած խառնիճաղանճ գանգուածը։

Հայաստանի մէջ քարերն իսկ լեզու առած՝ բողոքեցին, մեր հայրենիքի նկատմամբ գործադրըւած անարդարութեան դէմ, իսկ ռամկավարները՝ երբեք։

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Գ. Դանուշ Շահվէրդեան մօտ ատենէն Թիֆլիզէն Փարիզ կը մեկնի, Անդրկովկասի ներկայացուցչութեան մէջ գործելու համար: Թէեւ Պոլսոյ մէջ պաշտօն առաջարկուած է իրեն, բայց Գ. Շահվէրդեան չէ ուզած, նախընտրելով Փարիզը (Ազգարար)

ԿՈՎԿԱՍԷՆ կը հաղորդեն թէ ռուբլիին արժէքը գրեթէ կէս առ կէս իջած է։ Առաջ, մէկ թրքական թղթադրամ ոսկին մէկ ռուբլի կ'արժէր, հիմա՝ արդէն 1,8 կ'արժէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ ԴԱՐՁԵԱԼ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Հանրապետութեան նախագահը երեք օր խորհրդակցելէ վերջ զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներուն հետ, ուրբաթ կէսօրէն վերջ Էլիզէի պալատը հրաւիրեց հրաժարեալ վարչապետ Փուանքարէն եւ խնդրեց անկէ կազմել նոր դահլիճը։

Երկու պետական մարդոց տեսակցութիւնը տեւեց աւելի քան երկու ժամ։ Փուանքարէ ընդունեց առաջարկը եւ իր պաշտօնատունը վերադառնալով, սկսաւ խորհրդակցութեանց։ Իր մօտ հաւաքուեցան հրաժարեալ դահլիճին անդամները, բացի չորս արմատական-ընկերվարականներէ եւ յայտնեցին թէ ամէն ազատութիւն կուտան իրեն՝ ընտրելու համար իր նոր պաշտօնակիցները։

Նոյն պահուն վարչապետին հետ խորհրդակցելու եկան նաեւ մարաջախտ Ֆոշ, Ալպէր Սարօ եւ Լուի Մարէն։ Այս վերջինը, թոշակներու նախարար, չպիտի մտնէ նոր դահլիճին մէջ, իր կուսակցութեան որոշումով, որով առնուազն հինգ նոր նախարարներ պիտի ունենայ Փուանքարէ այս անգամ։

Երէկ առաւօտ եւս Փուանքարէ շարունակից իր խորհրդակցութիւնները։ Կը յուսացուի թէ նոր դահլիճին մէջ պիտի մտնեն Մաժինօ եւ Ֆրանսուա Մարսալ։ Փուանքարէ իր մօտ կանչեց երէկ հրաժարեալ արմատական նախարարներէն Քէօյլը, որուն կարծիքը շօշափեց արմատականներու մասնակցութեան մասին։ Կը հաւատացուի թէ արմատականներէն անոնք, որ Անժէի համաժողովին մէջ ջանացին պահել «Ազգային Միութիւնը», պիտի հրաւիրուին մասնակցիլ նոր դահլիճին։ Այս առթիւ կը յիշուին անուններ՝ Ժիւլիէն Տիւրանի, Ռընէ Պէնարի, նախկին դեսպան Հոռմի, ինչպէս նաեւ Հանրի տը Ժուվնէլի, Սուրիոյ նախկին մարզպան։

Մինչեւ թերթիս մամուլ դրուիլը, Փուանքարէ կազմած չէր տակաւին դահլիճը։

Սուրիոյ մարզպանը Էնկիւրի կ'երթայ

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանային վէճը կարգադրելու համար շուտով Պոլիս, անկէ ալ Էնկիւրի պիտի երթայ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ, ընկերակցութեամբ դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի։

Բացի սահմանային վէճէն, բանակցութեան առարկայ պիտի դառնայ նաեւ Սուրիոյ մէջ գտնուող թրքական կալուածներու հարցը։ Ֆրանսայի բանագնացները հրահանգ ստացած են ամէն բարեացակամութիւն ցոյց տալու, որ առաջ կարգադրելու համար տիրող անորոշութիւնը։

Ռումանական տագնապը լուծուած

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ռումանիոյ դահլիճին կազմութիւնը ստանձնեց գիւղացի ազգայնական կուսակցութեան նախագահ Եուլիոս Մանիու։ Թիթուլէսքու փափաքած էր միացեալ կառավարութիւն մը կազմել, սակայն չէր կրցած համաձայնեցնել ազատական կուսակցութեան վարիչ Պրըթիանուն եւ Մանիուն։ Այս վերջինը իբրեւ պայման՝ կ'առաջարկէր լուծել խորհրդարանը, ինչ որ չընդունեց Պրըթիանու։

Մանիու յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, որ կը բաղկանայ միայն գիւղացի-ազգայնական կուսակցութեան անդամներէն։ Բացի վարչապետութենէ, Մանիու կը ստանձնէ նաեւ ներքին նախարարի պաշտօնը։ Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ Վայտա Վոյվոտ, ելմտական նախարար՝ Փոփովիչ, դատական՝ Մաճարու, կրթական՝ Եուննէու, հանրօգուտ շինութեանց՝ Ռատուլեանու։

Նոր դահլիճը երէկ կէսօրէ վերջ երդում ըրաւ ինամակալ ժողովին առջեւ։

Միկատոյի թագադրութիւնը

Ճափոնի 125րդ կայսեր գահակալութեան առթիւ, շաբաթէ մը ի վեր մեծ հանդիսութիւններ տեղի կ'ունենան երկրին ամէն կողմերը։ Կայսերական ներկայ հարստութիւնը առանց ընդմիջումի կը տիրապետէ 2500 տարիէ ի վեր։ Եւ Ճափոնցիները անոր կը վերագրեն աստուածային ծագում։

Ըստ աւանդութեան, Արեւուն չաստուածուհին է որ կայսրութեան հիմնադրին՝ Ժիմմու Թէննոյի յանձնեց (660 Ք. Ա.) նուիրական հայելին, թագը եւ սուրը, որոնք կը խորհրդանշեն իմաստութիւնը, գթութիւնը եւ գերագոյն իշխանութիւնը։

Միքատոն՝ միայն աստուածութեան ներկայացուցիչը չի նկատուիր երկրի վրայ, ան նաեւ կ'անձնաւորէ իր ժողովուրդին բարօրութիւնը։

Անիկա այնքան յարգուած է, որ միայն մէկ քանի ազնուականներ եւ կառավարական հաստատութիւններ կրնան անոր լուսանկարը ունենալ։

Թագադրութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ երէկ Քիոթոյի մէջ, ուր փոխադրուեցան այս առթիւ, հայելին, թագը եւ սուրը, մասնաւոր թափօրով։

Ժողովուրդէն ո՛չ ոք կրցաւ տեսնել օծման արարողութիւ-

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԱՐՈՒԷ ՏԱՐԻ...

Այլեւս անուղղայ սկեպտիկներ դարձած են անոնք որ երկար տարիներէ ի վեր անձկօրէն կը սպասեն բոլշեւիկեան տիրապետութեան անկման: Բազմաթիւ ենթադրութիւններ եւ մինչեւ իսկ գուշակութիւններ եղան այն պատճառներու մասին, որոնք յառաջ պիտի բերէին խորհրդային վարչաձեւի վախճանը:

Ոմանք արտաքին պարագաներու մէջ կը տեսնէին այդ պատճառները: Համայնավար հանրապետութեան մը գոյութիւնը կը վտանգէ եղեր բուրժուական պետութիւնները, բնական է ուրեմն որ անոնք միանային՝ վերցնելու համար մէջտեղէն այդ վտանգը: Այսպէս ծնաւ օտար միջամտութեան յոյսը:

Ուրիշները կը կապէին իրենց ակնկալութիւնները Ռուսիոյ ներքին ծանր պայմաններուն հետ: Նախկին ռէժիմէն մնացած հարստութեանց սպառում, նիւթական միջոցներու պակասութիւն, յարատեւ սով, ընդհանուր դժգոհութիւն խորհրդային իշխանութենէն, գիւղացիական ըմբոստութիւններ, երկպառակութիւններ համայնավար կուսակցութեան ներսը, եւայլն:

Ու երբ այս «առարկայական ազդակները» եւս անզօր եղան բերելու սպասուած փրկութիւնը, երեւան եկաւ ռուս մարդու այնքա՜ն յատկանշական գիծը: Այլեւս առանց դատելու, ան իր յոյսը դրաւ ճակատագրին վրայ, գերբնական կարելիութիւններ եւ պատահականութիւններ, անկախ իր կամքէն ու գործէն...

Յաճախ կը լսէք ռուս տարագիրներէն.

— «Այս տարուան Հոկտեմբերէն (եւ անպատճառ «Հոկտեմբերէն») յետոյ տուն կը վերադառնանք»:

Իսկ Հոկտեմբերը անցնելէ վերջը՝

— «Յառաջիկայ գարնան տուն» եւայլն:

Ինչո՞ւ «Հոկտեմբերէն յետոյ» կամ ինչո՞ւ «յառաջիկայ գարնան» — ինքն ալ չի գիտեր: Կարծիք մըն է միայն, իսկ հիմը՝ արտայայտողին ջերմ փափաքը...

Շատ մը տարագիրներու մեծ յոյսեր ներշնչած էր խորհրդային իշխանութեան գոյութեան տասնամեակը.

— «Ա՛լ կը բաւէ. տասը տարին պէտք եղածէն աւելի է բոլշեւիկներու համար: Ըլլեցէ՛ք խօսքս. տասնամեակի տօնակատարութիւնը իրենց «կարապի երգն» է. ու տասներորդ Հոկտեմբերէն յետոյ մենք տուն կը վերադառնանք»:

Այսօր լրացաւ արդէն տասնըմէկերորդ Հոկտեմբերը: Եւ ռուս տարագիրը, Ռընոյի գործարանին մէջ մուրճ զարնելով կամ Փարիզի փողոցներուն մէջ ինքնաշարժի ղեկը դարձնելով, կը յուսայ թէ «յառաջիկայ գարնան» հոն բան մը պիտի պատահի, եւ ինքը «անպատճառ տուն պիտի վերադառնայ»...

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

ՊՕՂԱԶԼԵԱՆԷՆ (Կեսարիոյ շրջան) 14 գաղթականներ հասած են Պոլիս ու պատսպարուած Սամաթիոյ կայանը։

ՆԵՂՈՍԻ վրայ, Ասուանի մօտ, շրջեցաւ նաւակ մը, որ ծաղկավաճառ կիներ կը փոխադրէր։ 28 հոգի խեղդուեցան։ Ինը հոգի միայն ազատուեցան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՊԱՐՍԻԿՆԵ՞ՐՆ ԱԼ ԿԸ ՓՈԽԵՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Ոչ ոք կրնայ առանց ցնցումի մտաբերել արաբական տառեր սորվելու դժուարութիւնները եւ առանց ափսոսանքի յիշել կորսուած ժամանակը այդ տառերով պարսկերէն գրել կարդալ վարժուելու համար։ Չափազանցութիւն չէ, եթէ ըսեմ՝ աւելի քիչ չարչարանքով ու նոյն ժամանակը սպառելով երկու-երեք եւրոպական լեզուներ կարելի էր սորվիլ։ Ինչպիսի հոգեկան տանջա՞նք ըսեմ, թէ ամօթ, երբ երկար տարիներ ուսնելէ յետոյ անգամ, բարեկամիդ ուղղած նամակ մը չես կրնար քիչ շատ գեղեցիկ արաբական տառերով շարել, մանաւանդ այստեղ ուր առանձին կարեւորութիւն կը տրուէր ձեռագրի գեղեցկութեան։

Արաբական տառերու պարսկերէն լեզուի համար անյարմար ըլլալը շատոնց զգացած են Պարսկաստանի մէջ եւ ինչպէս վերջերս կը վկայեն թերթերը, առաջին անգամ պարսիկ այբուբենը փոփոխելու անհրաժեշտ պահանջը տասնեակ տարիներ առաջ հրապարակ է հանած հայազգի հռչակաւոր պետական գործիչ Միրզա Մելքոմ խանը։ Այնուհետեւ յաճախ այդ կենսական խնդիրը ծեծուած է պետական, համայնական շրջանակներու եւ մամուլի մէջ։ Մինչեւ իսկ Բագուի, դարձեալ հայազգի, մեր Թեհրանի «Կոլաւուտ» շաբաթաթերթի պատասխանատու խմբագիրը, պարսկերէն լեզուով իր հրատարակած թերթի —որուն անունը դժբախտաբար չեմ յիշեր— էջերուն մէջ պարբերաբար զբաղած է այդ խնդրով։ Լաւ կը յիշեմ իմ մէկ յօդուածը 17-18 տարի առաջ, որ երեւցաւ այս խնդրի շուրջ Թեհրանի «Արշալոյս» շաբաթաթերթին մէջ, որով կ'առաջարկէի արաբական տառերը լատինականի փոփոխելու պարագային գործածել «Էսփէրանթօ» միջազգային լեզուի այբուբենը։ Յետոյ պարսիկ էսփէրանթիստներ նոյն առաջարկը ըրին մայրաքաղաքի եւ գաւառներու մամուլի մէջ։ Այժմ, երբ խնդիրը հասունցած է, երբ այլեւս «Սրբազան Ղուրանի տառերը փոխել կարելի չէ» կանչողը շատ թոյլ կը լսուի, ամէն օր թերթերու մէջ կ'երեւան յօդուածներ, օր առաջ փոխելու այբուբենը։

Ահմէտ Ամին շատ իրաւացի կերպով կը գրէ — Բոլորը գիտեն, որ Արաբներու Պարսկաստանին տիրապետելէն առաջ, պարսկական գիրը տարբեր էր ներկայ գիրէն եւ արաբական տառերը, որ գործածական դարձան, Պարսկաստանի մէջ Արաբներու գրաւման եւ կրօնական ազդեցութեան արդիւնք էր... Ոչ միայն արաբական տառերը պարսիկ լեզուի համար չեն ստեղծուած եւ յատուկ են արաբ լեզուին, այլեւ իրենք՝ Արաբները զգացած են իրենց տառերէն եւ երկար չպիտի տեւէ, որ անոնք եւս ամբողջ Արեւելքի հետ պիտի ջանան փոխել այբուբենը»։

Ուրիշ մը, Մ. Էփթէխար երեւի ամչնալով Պարսկաստանը նոյնիսկ «յետամնաց Թուրքերէն» ուշ մնաց, կ'աշխատի վարպետօրէն քօղարկել Թուրքիոյ «այբուբենի յեղափոխութեան» ազդեցութիւնը եւ այս տողերով կը սկսի իր յօդուածը

— «Այսօր, երբ Կովկասի, Թուրքեստանի, Չինաստանի, Ճափոնի եւ ուրիշ երկիրներու ժողովուրդներ իրենց դժուար այբուբենի նորոգման մասին կը մտածեն... լաւ է որ մենք Իրանցիներս ալ աւելի անտարբեր չգտնուինք եւ որքան կարելի է շուտ այս կենսական խնդիրը ընդունինք ու առաջ տանինք»։

Մէկ երկու ամսուան մէջ անհամար ծրագիրներ հրապարակ եկան։ Օրինակ՝ առաջարկ եղաւ որ պարսիկ կառավարութիւնը Թեհրանի մէջ հրաւիրէ արեւելեան ազգերու համագումար, ընտրելու միատեսակ այբուբեն բոլոր այն լեզուներու համար, որոնք մինչեւ այսօր արաբական տառեր կը գործածեն, որպէսզի պարսկերէնի, Թուրքերէնի, աֆղաներէնի եւ ուրիշ լեզուներու մէջ այբուբենի տարբերութիւններ չծագին։

Այս առաջարկը, որ ըստ իս միանգամայն անգործնական է եւ մանաւանդ շատ ուշացած, ունի լուրջ պատճառաբանութիւններ գրական, քաղաքական, ինչպէս եւ արեւելեան ազգերու մերձեցման, փոխադարձ եղբայրացման տեսակէտէն։ Ամէն յօդուածագիր-մասնագէ՞տ, թէ ինձ նման պատահական մէկը, որ զգուած է արաբական տառերու ազդեցութենէն եւ դժուարութիւններէն — անպայման իր կազմած նոր այբուբենը կը կցէ յօդուածին եւ նոր գրերով կը շարէ քանի մը տողեր։ Երբեմն մէջտեղ կը գրուին տարօրինակ նշանագրութիւններ, օրինակ մէկը G. H. Ebtehaj ստորագրութեամբ, կ'առաջարկէ (Չ)ի տեղ w, (Խ)ի տեղ x, (Փ)ի տեղ y եւ այլն։

Կան ի հարկէ եւ հակառակորդներ, որոնք կը պնդեն պահել արաբական տառերը։ Այս բանակի մարդիկ եւս իրենց պատճառաբանութիւններն ունին, որոնք սակայն դժուար թէ կարենան դէմ կանգնիլ սկսած շարժման, որ ուշ-կանուխ պարսկերէն լեզուէն պիտի վտարէ խորթ արաբականը։

Գիլանի մէջ հրատարակուող թերթ մը, որ կողմնակից է արաբական այբուբենի պահպանման, արդէն կեանքի կոչուած կամ գալիք բարենորոգումները կը համարէ կապկութիւն եւ կը պնդէ, թէ Պարսկաստանը շատ լաւ բաներ ունի, որ պէտք է պահել։ Այս առթիւ «Շափաղը Սորխ» իր 17 հոկտեմբեր համարի առաջնորդող յօդուածին մէջ կը գրէ.—

«Ան որ այսպէս կը խօսի, կը նմանի անոր, որ աքլորի ձայնը տակաւին ականջէն չէ հասած։ Ըսել չգիտէ, որ այս ազնիւ ազգի բոլոր բաները պէտք է փոխուին։ Ի հարկէ հին Իրանի մէջ լաւ բաներ կան եղեր, որ այն ժամանակուան հաւասար բարձրութեան, առաջնութեան ու փառքին միջոցն էր, բայց այդ նոյն լաւ բաները Արաբէն եւ Մոնղոլէն ծեծ կերան։ Եթէ հին Իրանի մէջ լաւ Թուր ու լաւ նետ-աղեղ կը շինէին եւ այս երկու զէնքերն ալ լաւ կը գործածէին, այդ պատճառ չէ, որ այսօր միեւնոյն երկու զէնքերով զինուինք եւ հրաժարինք բոլոր յառաջդիմութիւններէն ու փոփոխութիւններէն, որ կատարուած են մարդկային զէնքերու մէջ։»

Միանգամայն իրաւացի է Գ. Գաշտի, Արաբներէն եւ Մոնղոլներէն ծեծուած Իրանը այսօր ոչինչ ունի իրանական, ամէն ինչ ուրիշներէն է օրինակուած եւ դժբախտաբար ամէն ինչ խորթ ու օտար ըլլալէ զատ, դարերու ընթացքին իսկ յարմարցուած չէ այս երկրի ու ժողովուրդի բարոյական, հոգեկան, ֆիզիքական պահանջներուն։ Իր թերթի հոկտեմբեր 18ի համարին մէջ, աշխատակիցը անհրաժեշտ կը գտնէ շեշտել.—

«Այն բոլորը ինչ որ մինչեւ այժմ տեսած եմ, կը կարծեմ թէ պէտք է փոխել — հագուելու ձեւը, կերակուր ուտելը, քնանալը, բնակարանի կարգաւորումն ու մաքրութիւնը, բաղնիք առնելը, ճամբայ երթալը, պտոյտը, զուարճութիւնը, ժամանցը, վիճելու, նմանելու, մտածելու, բանաստեղծելու, գիրք, վէպ եւ թատրոն գրելու ձեւը, կառավարելու, երկրի գործերը վարելու եւ արտաքին ու ներքին քաղաքականութեան ձեւը, ճարտարապետութեան, նկարչութեան, երկրագործութեան, արհեստի եւ առեւտուրի ձեւը»։

Սոսկալի է, երբ կ'անդրադառնաս, թէ դարեր շարունակ ինչպէս ապրեցան մեր պապերը այս երկրին մէջ եւ ինչպէ՞ս պիտի շարունակէինք մենք ապրիլ, եթէ ուժեղ ձեռքը չգար փոխելու այս բոլորը։

Չեմ շարունակեր, Իրանի առաջնակարգ հրապարակագիրը կ'ակնարկէ Խորհրդարանի մէջ կրօնի շուրջ արտասանած իր մէկ ճառին։

Բարենորոգումներու ուրիշ կողմնակիցներ կան, որ կը պահանջեն ամէն ինչ փոխել, բացի կրօնէն։

Այս խնդրով, սակայն, մենք չէ որ պիտի զբաղինք։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ Հոգեւոր Հովիւ Մեսրոպ [?] քահանայ շնորհաւորած ըլլալով Քէնթրպըրիի նոր արքեպիսկոպոսին պաշտօնը, ստացած է շնորհակալութեան գիր մը, որ կ'ըսէ. «Բոլոր սրտով մասնակից եմ ձեր փափաքին որ Անգլիոյ եւ Հայկական եկեղեցիներու միջեւ գո…թիւն ունեցող բարեկամութիւնը շարունակուի։ Ամենախորին համակրանք ունիմ մեր հաւատակից հայ քրիստոնեայ ժողովուրդին հանդէպ՝ որ այնչափ մեծ տառապանքներու եւ վշտերու ենթարկուեցաւ»։

ԻՄ ՍԻՐՏՍ

Խաղաղ գիւղին իմ նոր ապրած՝ բնութի՛ւնն է գեղեցկա…
Հովին անոր ամէն առտու սրինգին հետ աղօտ կ'երթա…
Աղջիկներն իր խարտիշահեր, գեղեցի՛կ են հասկերու պէս,
Ու քաղցրանոյշ ձայներ հազար մենք կը լսենք սարերուն.

Ու դեռ նոր է, որ եկեր եմ ես այս գիւղը օտարական.
Ու դեռ այսօր ես կը վառեմ սա տընակին ճրագը նոր.
—Ես պաշտո՛ղն եմ մեծ բընութեան աստուածային գեղեցկու…
Ու ամէնէն ես աւելի գիւղ՛ը, գիւղ՛ը կը սիրեմ խոր։

Բայց նայեցէ՛ք, ինծ նայեցէ՛ք, ո՛վ ընկերներ չար կամ բ…
Ու դուք պահ մը ինծի դարձէ՛ք, ո՛վ իմ յուշեր հայրենակ…
Երջանկութի՛ւնն ես իմ կեանքիս, ուրախութի՛ւնն իր գ…
Դեռ չեմ գըտա՛ծ… անոր համար սի՛րտս է եղած թ…

Սիրտըս հիմա նման է ճիշդ այն պարտէզին՝ առանց ծ…
Սիրտըս սէրն է ծարբ փնտռող, ու այն կոտրած սափոր…
Որով օր մը ջուր են խմեր պապերը մեր, արտի՛, հերկի.
Ու իմ սիրտըս՝ վա՛րդն է լացող, կարօտ միայն ի՛ր …

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄ…

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՄՐՑԱՆԱԿ

Ֆրանսական Ակադեմիական «Ֆիկիէրոյի» մեծ մրցանակը (50 հազար ֆրանք) յատկացուց ծերունազարդ գրողի մը՝ Էմմանուէլ Պովի, իր երկու վէպերուն համար, Mes Amis և la Coalition:

Մրցման արձանագրուած էին 406 գրողներ, որոնցմէ միայն 30 հոգիներու վրայ կանգ առեր էր Ընտիր Յանձնախումբը։

Երկար վիճաբանութեան մը ընթացքին, Յանձնախումբին անդամներէն ոմանք մրցանակը պահանջեցին հետեւեալ գրողներուն համար.— Pierre Wimereux, André Malraux որուն վերջին գործը Les Conquérants գնահատութեան արժանացաւ քննադատներու կողմէ. նաեւ Drieu La Rochelle եւ ուրիշներ։

Էմմանուէլ Պով հազիւ երեսունեօթ [?], Փարիզի մէջ եղած է օրագրող, լրաբեր եւ զանազան թերթերու աշխատակցած՝ երբեւէ քաղաքական խմբագիր։ 1924ին հրատարակած է իր առաջին վէպը Le Crime d'une nuit. յետոյ յաջորդաբար Mes Amis, Armand, իսկ այս տարի La Coalition վէպերը։ Էմմանուէլ Պով ծագումով Ռուս է, իր իսկական անունն է Բոպովնիկով։

— Լոյս տեսաւ առաջին թիւը գրական-քաղաքական մեծ շաբաթաթերթի մը Gringoireի։

Gringoire անունն է ֆրանսացի երգիծաբանի մը որ մեռած է 1512ին. թերթը որ անոր անունը առած է, կը գրէ իր առաջնորդողին մէջ.

«Իր անունին տիրոջը պէս, ան մտիկ պիտի ընէ պատմութիւնները եւ զանոնք պատմէ, ներկայի լաւագոյն գրողները իրեն պիտի բերեն ինչ որ իրենց յանձնէ ժպտուն … գող երեւակայութիւն … ներուն համար, ընտր… մէկ օրէնք եթէ ոչ … դանդըր։ Սերունդներ… րոցներու վէճերը … գործէն հոն։ «Կրէնկ… հրատարակէ ինչպէս … տենէ ի վեր … նոյնպէս, ամէնէն … եւ անծանօթ … գործերը. ան կ'ուզէ … տաղանդները իրարու … պին իր էջերուն վրայ։

Թերթին գրական … կիցներուն մէջ կան … Փոլ Մորան, Հանրի … Բորտօ, Մորիս Տէ… Պուրժէ, … ներուն մէջ՝ Փուանքար… Թարտիէօ, Պայնլ… Էտ. Հէրիօ, եւայլն։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ …

Ֆոլի Պըրլաք … կատուցի գրասեղան… տոյ կը մտնէ … տաճարը վէպով մը … Léonard։

Ըսա թէ ինչպէս … յացնէ զինքը իր … «Յիսուն անգամ … պրէսթ. 16էն 30 … ռապակած կեանքն … Նաստեդի գլուխ … առեւտուրի հետ … ալ զինքը չէր ուզեր … բար ծախեց օձիքներ … շապիկներ, գեղարուեստ… առարկաներ, պատուհ… վառարաններ եւ շղթ… գած է նաեւ ծովային … գրո թեամբ, եղած է … եւ վերջապէս ուսուցի… ցած է եւ հինգ …

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱԹԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՏՐՏՈՒՄ ՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Մեր մարմինները թանձր են, տխուր եւ տկար ամէն փորձութեան դիմաց։ Ապրելով այս թաց, բարեբեր եւ գուսական հողին վրայ, անոնք կը սնանին այդ հողին օրէնքներով։ Դժբախտաբար, եթէ մեր ոտքերովը ագուցուած ենք հողին, մեր գլխովը կը խրինք երկնքի կապոյտին մէջ։ Ու ադկէ է մեր կեանքին եղերական ճակատագիրը։ Մեր մարմինները բռնուած են երջանկութեան եւ կատարելութեան մեծ ծարաւով մը։ Մեծ երազներ ունինք, որ պիտի մնան անկատար եւ մեր կեանքը երբեք չպիտի կրնանք լրութեան տանիլ։

Այլքան ենք, այսքան հարստութեան մէջ տեղ, եւ յաճախ, կը մնանք շփոթ ու կ'երկմտինք։ ընտրել հողին այս առատ բերքե՞րը թէ իյնալ մեր երազներուն ոստայնին մէջ։ Սնանիլ սպիտակ ու առատ նաշիհո՞վ թէ սպասել երկնառաք մանանայի — քիչ մը բանաստեղծութեան, այս հասարակ եւ սովորական կեանքին մէջ։

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

— Տխուր եմ խաղաղ տխրութեամբ մը...

— Բոլո՛ր ծառերուն համար որ մերկ կը դողան աշնան իրիկուան մէջ...

— Զմեռը, ձիւնը պիտի ծածկէ իրենց մարմինները, գորշ եւ կենսազուրկ

— Եւ մինչեւ որ նոր ծիլեր ծաղկին եւ նոր ծաղիկներ բողբոջին, պիտի տեսնենք այս մերկ, այս առանձին ծառերը...

— Տխուր եմ նոյեմբերի այս ծանր եւ կապարագոյն երկինքին համար

— Որ ամէ՜ն օր, քանի մը անգամ, կ'իյնայ թաց եւ սեւ սալայատակին վրայ...

— Տխուր եմ աշնանային այս առաւօտներուն համար, առանց արեւի եւ գաղջ ու բարեբար ջերմութեան,

— Տխուր եմ մեր ոտքերուն տակ դողդողացին մեռնող այս տերեւներուն համար,

— Հանրային պարտէզներուն համար որ ամբողջ ձմեռը պիտի ձանձրանան

— Մանուկներուն համար որ տունը, արեւազուրկ, վարագոյրներուն ետին, պիտի մնան առանց պտոյտի...

— Նոյեմբերին որ դեռ չէ վերջացած, դեկտեմբերին, յունուարին, փետրուարին համար

— Մինչեւ որ մարտի ուլերն ու գառնուկները, հեռաւոր դաշտերուն մէջ ցատկրտեն,

— Ծծմորները իրենց կապոյտ աչքերը բանան, անմոռուկները ծլին, տղա՛ք,

— Նշենիները կրկին ծաղկին եւ խոնարհ մշակները, հեռուն, գարնանահերկի սկսին արտերուն մէջ...

— Պէտք է սպասել խաղաղութեամբ, տրտմութեամբ, համբերատար կերպով...

— Ես տխուր եմ, մտածելով պանդոկի բոլոր պատուհաններուն որ կոյր աչքերու պէս գոց պիտի մնան, քաղաքին խանձ եւ տրտմական գիշերուան դէմ...

— Տխուր եմ դատարկապորտներուն, ծեր լրագրավաճառներուն, աղքատ եւ անտուն կիներուն եւ գինով թափառաշրջիկներուն համար,

— Որ չորս ամիս անձրեւին տակ և գիշերուան մէջէն, իրենց գարշ եւ տխուր գոյութիւնը, մեռելակառքի պէս պիտի տանին և

— Լոյսի կոուցին տակ, ծըմբան խոնաւութիւնը իրենց ցնցոտիներուն մէջ, թերթ պիտի առաջարկեն,

— Պանդոյր, ծոյլ, լաւ հագուած եւ արքայական աւազակներու...

— Տխուր եմ հանգստեան կոչուած կամ աշխատազուրկ ծեր պաշտօնեաներուն համար որ լուռ եւ խոհուն,

— Ժամերով պիտի սպասեն անսպասելիին, սրճարանի մը անկիւնը, բաժակ մը խարդախուած խմիչքի առջեւ...

— Տխուր եմ փողոցներուն համար որ միշտ թաց են, սրճարանի յաճախորդներուն համար որ պիտի մնան ամայի, ծառուղիի նստարաններուն համար որ կը յօրանջեն ձանձրոյթէ...

— Այս ի՛նչ տխրութիւն է, ինչ սեւ մառախուղ որ կ'իջնէ քաղաքին վրայ...

— Մարդոց եւ կիներուն քայլերը աւելի հանդիսաւոր են եւ գարնան ուրախութիւնը մեկնած է անոնց մարմիններէն...

— Տխուր եմ երիտասարդ զոյգերուն համար որ թաւուտներուն մէջ, քաղքենի անտառակներուն խորը, այլեւս չպիտի կրնան իրար սիրել...

— Տխուր եմ երիտասարդ աղջիկներու գորշ եւ թանձր հագուստներուն համար՝ թշնամի անոնց ազատութեան եւ ամառնային թրթռուն մերկութեան...

- Տխուր եմ, գիշերաշրջիկ գինովներուն համար որ պատերուն տակ չպիտի կրնան պառկիլ եւ հէք սալայատակի աղջիկներուն համար՝ որ անձրեւին տակ, թղուր, պիտի սպասեն յաճախորդի.

— Սրսփալով, յիշելո՛վ իրենց մանկութիւնը, յիշելով հարուստ յաճախորդներ որ գացին...

— Տխուր եմ բոլո՛ր բանուորներուն եւ աշխատաւոր կիներուն համար որ ամբողջ չորս ամիս, կրկին, անընդհատ

— Մութին հետ, պիտի արթըննան եւ երթան գործանոց, լծուելու իրենց առօրեայ սեւ աշխատանքին եւ մութին հետ, վաստակաբեկ, պիտի վերադառնան տուն, ընկերնե՛ր, ի՛նչ տրտմութիւն

— Մութէ մութ երկարաձգուող այս աշխատանքի երկարաձիգ եւ գորշ օրերուն համար, տղա՛ք, տխուր եմ ես...

— Գարնան, օրերը աւելի պայծառ էին, արեւշող, գաղջ, լոյսը բարի էր, տաք ու առատ, հողը կ'արտաշնչէր,

— Ձեր բանուորական պատուհաններուն, թռչունի ճիչեր եւ գարնանային ձայներ կը զարնուէին երբեմն, իսկ հիմա օրը մութ է եւ մառախլապատ...

— Տխուր եմ նաեւ գաւառի մեր ընկերներուն բոլորին, գէշ հագուած եւ առանց զգեստի մանուկներուն համար, իրենց հայրու սեւ եւ տրտմանուշ աչքերովը...

— Ճամբաներուն եզերքը, խոնաւութեան մէջ, պիտի գզուըտին իրարու հետ...

— Տխուր եմ, վերջապէս, խաղաղ տխրութեամբ մը, նաեւ ես ինծի համար եւ իմ այս խաղաղ եւ լուրջ տխրութենէս կը վախնամ

Այս սեւ գիշերներէն եւ այս անլոյս ու խաւարային ժամերէն հոգիս ազատագրելու համար, չեմ գիտեր որո՞ւ ապաստանիլ.

— Վստահիլ բարեկամութեան մը, կարելի է գուցէ տակաւին, բայց հիասթափութենէն կը վախնամ...

— Աղջիկները հա… եւ տխուր, անկաղին… են, հեշտութիւնը ան…

— Գարնան դուրս … եւ կը քալէի ժամերով յառած հեռուն,

— Հիմա գիրքեր կ… եւ սպիտակ թուղթ, … անկողնին վրայ, … դալ առանց ընտրու… մերո՛վ

— Ես ախուր … համար որ պիտի մաշ… րակներու համար որ … նան...

— Այս չարաշշուկ … Օ՛ քիչ մը արեւ, քիչ … նան ծաղիկ կ'ուզեմ …

ՊՏՈՅՏ

— Իրիկունը իր դանդաղօրէն կը հա… ծառներէն, մացառներ… ծառերուն փէշերէն։

— Տուներու կատար… կը սեւնան, խաւարին…

— Գիշերը կ'իյնա… վրայ եւ անտառին,

— Լեցնելով անկիւն… նալով փոսերուն մէջ … բանալով ծառերուն … զաթները, աշո՜ւն է, … պատ օր...

Նոյեմբերն սեւ … պէս կ'իյնայ հոգին վր…

— Հեռուն, … տունհանները կը լու… ցուրտ է եւ երգիքներ… սիւներ կը բարձրանա… զօրէն...

…ՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

…ԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

[illegible]

Գրեթէ ամէն ամիս տեղի կ'ունենան հանդէսներ, կազմակերպուած այս կամ այն միութեան կողմէ, ընդհանրապէս դաշնակցական հանդէսներուն է որ սրահը լեցուն կ'ըլլայ բազմութեամբ։ Վկայ «Փետր. 18», «Մայիս 28», «Դաշնակցութեան Օրը» եւլն.

«Հօկը» անուանապէս իր գոյութիւնը քարշ կուտայ, Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու համար։ Իրենց հանդէսներուն բազմութիւն հաւաքելու համար ժողովուրդին ծիծաղելի խոստումներ կ'ուղղեն. «Եթէ հանդէս չգաս Հայաստան չպիտի կրնաս երթալ»։ Վերջերս փոխ առ Շէրիւիի մէջ ստախօսութիւնը ձեռք անցուցած է Լիոնի եւ շրջանի հայ համայնավարներու մէկ գանկը, ինչ որ շշմեցուցած է գիրենք։ Շատեր մինչեւ կը խորհին նոյնիսկ հեռանալու։

Ց. Նիկողոսեան

ԿՐԸՆՈՊԼԸ 7 Նոյ — Հոկտեմբերին Կրընոպլի մէջ կազմուեցաւ Նոր Ազգ. Միութիւն մը, անջատ բոլոր միւս Ազգ. Միութիւններէն Association Nationale Arménienne անունով։ Ատենապետն է Պ. Գրիգոր Քիրազեան, իսկ ատենադպիրը՝ Երուանդ Ցէրկոմսեան։ Նոր Միութիւնը, որ հոկտ 5ին հաստատուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, ներկայացուցիչն է Կրընոպլի եւ ամբողջ Իզէրի նահանգին մէջ ազգային գործերու եւ այլեւս մաս չի կազմեր Լիոնի Ազգ. Միութեան։

Միութիւնս կ'ընդունի իբ. անդամ բոլոր անհատները, առանց սեռի եւ կուսակցական խտրութեան։ (Կնիք)

Հասցէ՝ 37, Rue d'Alembert Kircor Kirazian. Grenoble (Isère)

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Հոկտ. 28 կիրակի, Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը, շքեղ սրահի մը մէջ. մեծ թիւով ընկերներու ներկայութեան։ Բեմը զարդարուած էր հերոսներու եւ մտաւորականներու պատկերներով, իսկ վարագոյրներուն վրայ կը ծածանէին հայկ. եւ ֆրանս. եռագոյնները։ Ժամը 2.30ին մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգուեցաւ Դաշնակցութեան զոհերու յիշատակը։ Ցեռոյ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Նախագահ ընկ. Սարգիս Գասպարեան բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ Երգեր, արտասանութիւններ եւ նուագէ վերջ խօսեցաւ ընկ. Մ. Գուլումճեան, որ նկարագրեց Դաշնակցութեան հմայքին գաղտնիքը եւ երկարօրէն կանգ առաւ այն հերոսական պայքարին վրայ զոր Դաշնակցութիւնը կը մղէ ազատութեան ճամբուն վրայ։ Ու եզրակացնելով ըսաւ. «Որքան ատեն որ Դաշնակցութիւնը կանգուն կը մնայ, պիտի պայքարի, մինչեւ որ Ազատ, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը ձեռք բերէ։»

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին ընկերներ Ն. Պարտիզպանեան, Գ. Սաղըրեան, Ղ. Թօրոսեան, Խ. Գաւիթեան, Մ. Գաբրիէլեան՝ ջութակով, երգով եւ արտասանութիւններով։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով։

Ղ. Թօրոսեան

ՎԻՎԻԷ Դաշնակցութեան Օր»ը հոս տօնուեցաւ 4 Նոյեմբեր կիրակի ժամը 2,30ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Անդրանիկ» խումբին, ընկեր Խորէն Անտոնեանի բնակարանին մէջ։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։ Սրահը զարդարուած էր դաշնակցական հերոսներու նկարներով։ Հայկական եւ Ֆրանսական դրօշակներ կը զարդարէին մուտքի դուռը։ Նախագահ ընկեր Վ. Տիւրկէրեան հանդէսը բացաւ՝ պարզելով օրուան նշանակութիւնը։ Հանդիսականները յոտնկայս երգեցին «Կարկուտ տեղաց»ը։ Ցեռոյ եղան արտասանութիւն եւ այլն։ Օրուան բանախօսն էր ընկեր Գ. Միրոյեան, որ պանծացուց Դաշնակցութեան 38 տարուան գործունէութիւնը։

Ցեռոյ ունեցանք հայկական պարեր եւ այլն։ Ցեղի ունեցաւ նաեւ վիճակահանութիւն մը, որուն մէջ շահեցան հետեւեալ թիւերը.— Թիւ 58 սեղանի ժամացոյց մը, Թիւ 129 այր մարդու հովանոց մը, Թիւ 30 կնոջ պայուսակ մը։ Շահողները այս առարկաները առնելէ վերջ փոքրիկ գումարներն ալ իրենցին գանձին վրայ

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Այս տարի գործադրկութիւն չկայ եւ տեղւոյս հայութիւնը օրէօր կ'աւելնայ։ Միայն թէ բոլորիս ալ աչքը ուղղուած է դէպի Հայաստան, ու կը սպասենք որ մեր հայրենիքը իր դուռները բանայ իր հարազատ զաւակներուն առջեւ։

Վ. Մարգարեան

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 4 Նոյ. (Սեփ Թղթ.). —Լրացնելու համար Հայ Մշակոյթի Օրուան տնտեսակարութեան շուրջ հաղորդած տեղեկութիւններս, հարկ կը զգամ աւելցնելու որ Պուքրէշէն զատ Հայ Մշակոյթի Օրը տօնուած է Ռումանիոյ ուրիշ շատ մը քաղաքներուն մէջ ալ, ինչպէս Կոստանցա, Սիլիսթրէ, Պազարճըք, Կալաց, Պրաիլա, Ֆոքշան, եւայլն։ Այս կերպով Հայ Մշակոյթի Տօնը կարելի է մեր գաղութին կողմէ արդէն որդեգրուած նկատել։ Այնպէս որ ամէն տարի Թարգմանչաց Տօնի յաջորդ կիրակին մեր գաղութին համար տօնն է է նաեւ Հայ Մշակոյթին։

ԾԱՌԱՑՕՆ

Այսօր, Ձմեռնադարի առաջին օրը, Ֆրանսայի բոլոր թաղապետութիւնները հրաւիրուած են ծառ մը տնկելու պատերազմի մեռեալներու յիշատակին։

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Էնկիւրիի Ազգային մեծ ժողովը քուէարկեց օրինագիծ մը, որով կրթական նախարարութեան ելմտացոյցին վրայ կ'աւելցուի կէս միլիոն ոսկի, յատկացուելու համար նոր տառերուն առթիւ ըլլալիք ծախքերուն։

Նոյնպէս 200,000 ոսկիի յաւելում մը եղաւ մաքսային ցնորքէնութեան ելմտացոյցին վրայ՝ փակելու համար այն բացը, որ պիտի գոյանայ ներածուած նոր գիրերէն տուրք չգանձուելով։

ՍՄԻԹ՝ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՏՆՕՐԷՆ

Ինչպէս գրեցինք, նախագահական ընտրութեանց մէջ պարտուած ըլլալով, Ալֆրէտ Սմիթ ծրագրած է բոլորովին քաշուիլ քաղաքական կեանքէ։ Երբ յառաջիկայ յունուարին ձգէ Նիւ-Եորքի կառավարիչի իր պաշտօնը, Սմիթ պիտի կոչուի վարել ամերիկեան նոր դրամատան մը տնօրէնի պաշտօնը։ Այս դրամատունը պիտի հիմնուի 55 միլիոն տոլար դրամագլուխով, ամերիկացի քանի մը միլիառատէրերու կողմէ, որոնք մեծ ծախքերու ենթարկուած էին վերջերս Սմիթի ընտրութեան յաջողելու համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐԱՐԱՏ»

Խմբային պատճառ մը մեզ արգիլեց ժամանակին տեղեկագրելու մեր պարտութիւնները։

Պարտուեցանք Toursի ախոյեաններէն 0ի դէմ 3 ով. որոնք մեզ խոստացուած ճամբու ծախքը 1500 ֆր.) չտալու համար ամէն տեսակ կոպտ միջոցներու դիմեցին, մեզ դաշտէն հեռացնելու համար։ Միութիւնս չէր կրնար այդ ծանր բեռը կրել ուստի շարունակեց մինչեւ վերջ։ Բարեբախտաբար հանդիսատեսներ իբ տեսնելով դատաւորին բացարձակ կողմնակալութիւնը, սկսան բողոքել եւ որոշուեցաւ փոխ-վրէժի մրցում մը դեկտ. 2ին։

Պարտուեցանք հոկտ. 28ին փարիզի Անգլիական Sdandard միութեան խումբերէն, 5-6 եւ 4.2 եւ վերջին անգամ 4 Նոյմ.ին մեր խառն խումբը պարտուեցաւ Red Starի պահեստի խումբէն 3-2։

Եթէ հայ մարզական միութեանց պարտութեան ցուցակը նկատի առնենք, նորէն «Արարատ» կրնայ հպարտանալ։ Մինչդեռ շատեր կը ծածկեն իրենց պարտութիւնը։

•*• Այսօր կիրակի, պահեստին պիտի մրցի փաւառ, մրցելու համար Racing Club de Bohainèsին հետ, որ Nord-Estի (promotion) դասակարգի ախոյեանն է։

•*• Կը հրաւիրուին «Արարատ»ի բոլոր անդամները ներկայ ըլլալ յառաջիկայ ընդհ. ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 13 Նոյմ. ժամը 8.30ին Café du Coqի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ն. Անուշեան

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂԻ.—Ալիւրը սուղ ըլլալով, հացին քիլօն 15 Նոյ. հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ պիտի ծախուի 2 ֆրնք. փոխանակ 1 Ֆր. 95ի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ԳՈՐԾԷՆ.— Սպանիացի երիտասարդ մը, որ կեղծ անունով կը բնակէր Սորպոնի փողոցի մէկ պանդոկին մէջ, ուսանող արձանագրուած էր բժշկանան վարժարանին մէջ եւ այդ հանգամանքով կը մտնէր շատ հիւանդանոցներու, ուր մինչդեռ, վիրաբոյժները կը զբաղէին գործողութիւններով, ինքը կը գործէր հանդերձարաններուն մէջ, պարպելով կախուած զգեստներու գրպանները։

Այս կերպով մէկ ամսուան մէջ, ան յաջողեցաւ քանի չափ գողութիւններ կատարել, կորզելով 25.000 ֆրանքի մօտ գումար մը։ Բայց ի վերջոյ ձերբակալուեցաւ։

Երգէն գողութեան համար, նախապէս դատապարտութիւն մը կրած էր։

ԱՆՑԵՑԱՑԱՍԻՄ.— Ֆէլիքս Պառոն, պաշտօնեայ Թղթատարական նախարարութեան մէջ, համբաւ շահած էր իբր պարկեշտ աշխատող եւ օրինակելի նկարագրի տէր։ Ամուսնացած, զաւակներու տէր, բնտանիքի «պատուական հօր» մը կեանքը կը վարէր։

Բայց նոյեմբեր 1ին, Ամենայն Սրբոց տօնին օրը, շուկայ երթալէ եւ տնական պէտքերու համար կարգ մը գնումներ ընելէ յետոյ, ճաշեց, հիւրեր ընդունեց, որոնց հետ պուարճութեամբ ժամանակ անցուց եւ ժամը 3ին, ըստ սովորութեան կինը եւ զաւակները համբուրելէ յետոյ, մեկնեցաւ, գրեթէ երթալու եւ իր մեռելներուն վրայ թարմ ծաղիկներ դնելու։

Բայց այլ եւս չվերադարձաւ. այն օրէն ի վեր անոր հետքը կորսուած է եւ չգիտցուիր թէ ինչ է եղած։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

1928 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ ԹԻՒԸ (Թիւ 11)

Ազգային յարաբերութիւնները կովկասում (Խմբ.)։ Թիւրքիայի մասին (Ս. Վրացեան)։ Տնտեսական ճակատում (Աշոտ Արծրունի). Հակահրէութիւնը խորհրդային Ռուսաստանում (Ա. Աստուածատուրեան)։ Ցարիդ-արծի առ. Թիւ (Ա.)։ Թուրքիայի շուրջ։ Մեր զոհերը։ Ցոյթակցութիւն Հայաստանէն։ Գրախօսական։ Ազդ։

[illegible]

քնքշանայ այդ ձայնը եւ բառերը կը դառնան լաելի եւ հասկնալի…

— Գիշերը միշտ սեւ է եւ անհուն, երկաթաքարէ սեւ զանգուածի մը նման…

— Աչնան ամայլ եւ թաց հողին վրայ եւ քու ուսերուդ…

— Տղայ մը եւ աղջիկ մը կ'անցնին գրկուած, նայելով գուրգուրանքով իրարու, ամպերը կը պատրին տխրութեամբ գետնին վրայ…

Կեցած գիշերուան դէմ, աղջիկն ու տղան, կը համբուրեն իրար եւ արագութեամբ կը կորսուին…

— Անձրեւը կը շատնայ եւ, նայուածքի թաց գուրգուրանքին մէջ, անտարին ծառերը կը ներշէն խաղաղութեամբ…

— Օ նորէ՛ն, քիչ մը ճառագայթ, քիչ մը արեւ, քիչ մը գարնան ծաղիկ կ'ուզեմ ես…

.:

ԱՂՔԱՏՈՒԹԻՒՆ

— Մարդոց բոլո՛ր հարստութիւններէն անդին, բոլո՛ր լիութիւններէն եւ առատութիւններէն անդին, անընդհատ.

— Ցաւար եւ տխրական հետեւողականութեամբ, աղքատութիւնը կ'իջնէ ցնցոտիի պէս մեր ուսերուն, իբր պատաղիճներ՝ մեր սրտին, մեր ոսկորներուն մէջ կ'աշխատի…

— Եւ մեր հոգիներուն մէջ, մեր բոլոր հարստութեանց մախիններուն եւ փլատակներուն վրայ, չարագուշակ կերպով կը քրքջայ։

— Բոլո՛րս կը ճանչնանք աղքատութիւնը, իր մազիլներուն մէջ՝ այրի կինը կամ անանկ դրամատէրը, յաջող քաղաքագէտը կամ տխուր բանաստեղծը, առանց բացառութեան կ'արիւնին…

— Մարդ կրնայ գրկուած մնալ աշնան լիութենէն, մառաններու հին գինիէն, ալրիներու կութքէն կամ գեղեցիկ ծառերէ որ մեծ ծաղիկներու պէս կը բացուին,

— Մարդ կրնայ ապրիլ խոնարհ տնակի մը մէջ, կամ չորբորդ յարկի խուլ յարկաբաժնի մը խորը, անընկեր, առանձին,

— Կրնայ պատառ մը չոր հաց կրծել եւ պառկիլ խաղաղութեամբ, աստղերուն եւ լուսնին տակ։ Աղքատ չէ անպայման։

— Աղքատութիւնը աշխարհի նիւթական բարիքներէն զրկուիլը չէ, ոչ ալ հարստութիւնը, թանկագին եւ հին գինիի հեղեղի մը մէջ, իր դառնութիւնը խեղդելուն մէջ…

Աղքատ ենք բոլորս, առանց բացառութեան, աղա՛ք.

— Որովհետեւ մարդոց բոլո՛ր հարստութիւններէն անդին, բոլո՛ր լիութիւններէն եւ առատութիւններէն անդին, անընդհատ,

— Մեր կեանքը եւ մեր սեւ առօրեան, քիչ մը լոյսով կարենալ գեղեցկացնելու ընդունակութիւնը կը կորսնցնենք…

— Առօրեան խաւար եւ լուռ սենեակի մը պէս է, եւ մենք ո՛չ ջահ ունինք եւ ո՛չ ալ երգ։

— Առանց ջահի կը քալենք, խեղդուած մեր լռութեան մէջ, ինչպէս ծղրիդը կը խեղդուի ամրան տաք հողին ծոցը…

— Աղքատ ենք գուրգուրանքներով, որ աչնանահա՛ր, մեր ձեռքերէն կը թափին հողին վրայ վայրահակ,

— Աղքատ ենք իմաստութեամբ, որովհետեւ վայրկեանին պաշտամունքը մեզ դարձուցած է դրապաշտ, կարճատես, եսասէր եւ բիրտ…

— Աղքատ ենք բանաստեղծութեամբ, ընկերներ, թանձրամարմին ենք եւ լաւ հագուած եւ մեր հանապազօրեայ զիւրակեցութիւնը, ազուար երգի մը հետ չենք փոխեր…

— Աղքատ ենք սիրով, մեր մառախլապատ աչքերը կուրցած են հեշտութենէ, օ՜ անկոզին, մեզի ակօս եւ տխրութեան բնակարան։

— Քու գաղջութեանդ մէջ, մեր արուեստը գիշերներով դաշունահար կ'ըլլայ…

— Աղքատ ենք գետ ծարաւով, որովհետեւ կը ոտղանք հողին վրայ եւ բացառիկ բաներու ծարաւը չունինք,

— Աղքատ ենք երազով զոր դիտապաստ սպաննեցինք մեր կրպակներուն ու խանութներուն մէջ։ Օ՜ մեր անհամար աղքատութիւնները…

— Մերկ եւ զուրկ, մեր օրերու զորշ խոնաւութեան մէջ, կեցած ենք գթութեան արժանի,

— Գթա՛նք, գթա՛նք մեր աղքատներուն, հէք, թշուառական այս մարդոց որ կ'աշխատին ամէն օր, ձեռք մը հացուստի կամ քանի մը ժամ գինովնալու իրաւունքին համար,

— Աղքատ ենք բանաստեղծութեամբ, կը կրկնեմ յաճախ, այս մառախուղը պէտք է պատռել մեր սրտերուն ջահովը…

— Սերմ մը, դեղձի կուտ մը կամ ցորենի հատիկ մը, հողին մայրութեան մէջ, աւելի հարուստ են մեզմէ, որովհետեւ գարնան հետ սերմը պիտի պայթի, կուտը պիտի տայ նորատունկ մը եւ ցորենը բարձրանա՛յ, բարձրանա՛յ լուսնակ գիշերներով

— Իսկ մենք աղքատ ենք կարելիութիւններով…

— Մեծ երազներ եւ գեղեցկութեան անյագ ծարաւ մը կը կրենք՝ մեր թանձր մարմիններուն մէջ, բայց զուրկ ենք զանոնք իրագործելու կարելիութենէն.

— Բռնուած երջանկութեան անզսպելի տենչով մը, դատապարտուած ենք այդ տենչանքին մեռելը մեր ուսերուն վրայ կրելու…

— Գլուխը կը խրէ կապոյտին մէջ, վերը, բայց ոտքերով կցուած ենք հողին,

— Հպատակ մարդիկ ենք— բա՛շ թօթուեցէ՛ք, թօթուեցէ՛ք— եւ մեր աղքատութիւնը մեր վրայ կը չոքի, անապատին մէջ, մեծ ծարաւի մը պէս…

— Աղքատ ենք հոգեկան ճառագայթումով, աղքատ ենք ուրախութեամբ…

— Սուտ լրջութիւնը, վերապահութիւնը եւ խստամբեր կեցուածքը օրէնք են, երբ կը նստինք բազմութեան մէջ ու հաղորդականութեան եւ ճառագայթի պակասէն կը մսինք…

— Մեր փակ դռները ո՞վ պիտի բանայ։ Փակ դուռ ենք իրարու համար…

— Աղքատ ենք նաեւ երգերով, հինցուցած, մաշեցուցած ենք բոլո՛ր մեր մանկութեան երգերը, աղքատ ենք…

— Օ՜ այս բոլո՛ր աղքատութիւնները որքա՜ն դառն են ու մեր կեանքը որքա՜ն աղքատ է գեղեցկութեամբ.

— Աղքատ ենք նաեւ յոյսով, որովհետեւ ո՛չ մէկ հարստութիւն մեզի կը սպասէ…

— Մէկ ապաւէն կայ, մէկ հարստութիւն, այս երկար ճամբէն յետոյ մէկ օթեւան…

— Մահը։ Բայց ո՞վ մեզմէ մեռնելու իրաւունք ունի…

— Բոլո՛րս պարտական ենք իրարու կամ պարտապան, այնքա՜ն պարտք մեր ետին թողած, չենք կրնար մեկնիլ…

— Այսպէս է մեր ճակատագիրը։ ապրիլ աղքատութեամբ…

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

նը, որուն ներկայ եղան ՚իայն քուրմեր եւ կայսերական գերդաստանի անդամներ։

Մօտ հինգ միլիոն հոգի փութացին ծնրադրելու թափօրին առջեւ, երբ տաճարէն դուրս ելլելով, կ՚անցնէր յաղթական կամարներուն տակէն եւ կը շրջէր Թոքիոյի գլխաւոր փողոցներուն մէջ։

Եւ որպէսզի ո՛չ ոք աւելի բարձր գտնուի կայսրէն, մարդ չկրցաւ պատուհաններէն նայիլ կամ տանիք բարձրանալ դիտելու համար։ Կայսրը՝ հնօրեայ զգեստներ հագած և գլխուն՝ մեծ քուրմին չաթալ-թագը դրած, նստաւ կառքի մը մէջ։ Կայսրուհին, գահաժառանգը և անոնց հետեւորդները հետեւեցան կառքին։ Կայսրը այս թափօրով գնաց Շիշէնտէն, տեսակ մը տաճար, հոն կարդալու համար իր ճառը, ազնուականներու եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներու առջեւ։

Անկէ յետոյ Միքատոն գնաց բրինձ նուիրելու աստուածներուն։ Քահանաներէն զատ, ուրիշ ո՛չ ոք կրցաւ ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան։ Քանի մը օր յետոյ, ուրիշ արարողութիւն մըն ալ տեղի կ՚ունենայ։ Կայսրը կ՚այցելէ իր նախնիքներու դամբանները, որմէ յետոյ, նոր թափօրով կը վերադառնայ Թոքիօ, ուր իրեն կը յանձնուին խորհրդանշանները։ Անկից վերջ միայն կրնայ զբաղիլ իր սովորական գործերով։

«Լքեալ» գոյքերու աճուրդը

Ենկիւրիի ելմտական գործավարութեան կողմէ տրուած հրամանին վրայ, Պոլսոյ «լքեալ» Գոյքերու Վարչութիւնը վաճառման գործողութիւններուն սկսած է դարձեալ։ Այս առթիւ, իբր առաջին վաճառում, աճուրդի դրուած է Սիրքէճիի մէջ գտնուած խան մը, ուրկէ վերջ ուրիշներ ալ ծախու պիտի հանուին։

Ծախու պիտի հանուին այն կալուածները. որոնք գաղթականներու բնակութեան չեն յատկացուած։ Մինչեւ հիմա այս կարգի 150 կտոր շէնքեր ցուցադրուած են, բայց հետզհետէ պիտի աւելնան ծախուելիք կալուածներու. քննութիւնները աւարտելէ վերջ։ Ասկէ վերջ գաղթականներու տրուած եւ յետոյ մէջտեղ ելլելիք «լքեալ» գոյքերը գաղթականներուն պիտի չտրուին, այլ պիտի ծախուին իբր պետական գանձին սեփականութիւնը։

Գործազրկութիւնը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը իր առջի օրուան նիստը ամբողջովին նուիրեց գործազրկութեան տագնապին, որ երկար ատենէ ի վեր կը տիրէ Անգլիոյ մէջ։

Վիճաբանութիւնները բացաւ Ֆիլիփ Սնօուտըն, յանուն Աշխատաւորական կուսակցութեան։ Ընկերվարականներու տեսակէտն այն է որ հանքերու ազգայնացումը պիտի մղէ աւելի գիտականօրէն շահագործել ածխահանքերը եւ թէ օրական 7 ժամուան աշխատանքի դրութիւնը գործադրելով, կարելի կ՚ըլլայ գործ հայթայթել 70,000 բանուորներու, որոնք անգործ կը մնան մօտ երկու տարիէ ի վեր։

Ցետոյ խօսք առաւ Լոյտ Ճորճ, քննադատելով կառավարութիւնը թէ լրջօրէն նկատի չէ առած տագնապին ծանրութիւնը։ Նախկին վարչապետը բսաւ նաեւ թէ պահպանողական կառավարութիւնը խիստ ծանր սխալ մը գործեց՝ առանց ոեւէ պատճառի, անմիջապէս ոսկեդրամի դրութեան վերադառնալով։

Աշխատանքի նախարարին կարճ մէկ պատասխանէն յետոյ, վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ երկուշաբթի օրուան։

Լիտվինոֆի եղբայրը խաչագող

Պերլինի թերթերը մանրամասնութիւններ կուտան դրամաշորթական արարքի մը մասին՝ կատարուած ի վնաս Պերլինի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան, մեղսակցութեամբ արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի եղբօր։ Շրջաբերութեան հանուած են չորս միլիոն մարք արժէքով կեղծ փոխանակագիրներ՝ Պերլինի առեւտրական ներկայացուցչութեան ստորագրութեամբ։

Վերջերս Փարիզ եկան Պերլինցի փաստաբան մը. ներկայացուցիչ խորհրդային կառավարութեան՝ ընկերակցութեամբ Պերլինի գաղտնի ոստիկաններէն մէկուն, որովհետեւ կը կարծուէր թէ Լիտվինոֆ Փարիզ կը բնակի։ Հասկցուեցաւ սակայն թէ Լիտվինոֆ փախած է Փարիզէն եւ Պելճիքա ապաստանած։ Ձերբակալման հրամանագիր հանուեցաւ իրեն դէմ։

Լիտվինոֆ, որ մինչեւ 1926 յուլիս 1, Պերլինի մէջ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան վարիչն էր, բազմաթիւ կեղծ մուրհակներ ստորագրած է՝ հին թուականներով։ Այս մուրհակները ծախուած են մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ։ Զոհերը վնասուց հատուցում պիտի պահանջեն Մոսկուայի կառավարութենէն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Café Dumensilի ներքին սրահին մէջ. (Bld Montparnasse 73, Métro Montparnasse).

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հիմնադրութեան առթիւ։

Կը հրաւիրուին մասնաճիւղիս անդամուհիները, համակիրները եւ անոնց պարագաները՝

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Փ. Մասնաճիւղի Առժամեայ վարչութիւն

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: I. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն ; 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

13 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 802 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔԻՆԱԴԻԱԴԱՐԻ ԴԱՀԼԻՃ

...վերջապէս լուծուեցաւ նախարարական տագնապը, որ ծագեր անցած երեքշաբթի, արմատական-ընկերվարական ...ակցութեան Անժէի համագումարին գիշերային մէկ ա...ցալ խաղին հետեւանքով:

...նրապետութեան Նախագահը դարձեալ կառավարութեան ...անձնեց Փուանքարէի, հրաժարեալ վարչապետին:

...ս վերջինը իշխանութեան գլուխ եկած էր 1926ի յուլի...ֆրանքի անկման աղետալի օրերուն, յաջողելով իր նա...ութեան տակ միացնել աջու ձախ տարբեր հոսանքները՝ ...յին միութեան» խորհրդանշանին տակ:

...ուանքարէ իրականացուց իր վրայ դրուած յոյսերը եւ ...ագոյներուն կողմէ արժանացաւ ոչ միայն «ֆրանքի փրկ...արութեան», այլեւ շահեցաւ լայն ժողովրդականութիւն: ...պատճառն որ իր հրաժարումէն յետոյ, բարեկամ թէ հա...ակորդ բոլոր հոսանքները, իբրեւ յաջորդ վարչապետ Փուան...էն կը մատնանշէին, առաջինները հրապարակաւ եւ բացէ ...ց. վերջինները իրենց սրտին խորքէն:

Ա. գիծն ալ եղաւ:

...Փուանքարէ այս անգամ հրապարակ կուգայ իբրեւ «Զի...ադարի դահլիճ», անշուշտ աւելի հմայք մը տալու համար ...նախարարութեան եւ ցոյց տալու համար թէ անոր գործե...ակէր պիտի ըլլայ «զինադադար առաջ բերել կուսակցութեանց ...

Այդ ուղղութեամբ ալ արտայայտուած է Էլիզէի պա...ն եկած ատեն: Շատ դժուար պիտի ըլլայ, սակայն այդ ...ր եթէ Փուանքարէ ծրագրած է իրապէս աշխատիլ առոր... ...րովհետեւ, ինչպէս վերջերս դիտել կուտար անգլիերէն մեծ ...թ մը, Ֆրանսայի մէջ մարդէ աւելի վարդապետութիւն ... Ամէն տարի նոր կուսակցութիւն կը ծնի այս երկրին մէջ: ...Միայն ընկերվարական կուսակցութիւնն է սակայն, որ ...իր յատուկ ու կազապարուած վարդապետութիւնը, ինչ...նաեւ վճռական քաղաքականութիւնը՝ ներքին եւ արտա... ...բոլոր հարցերու մասին:

...Միւսները, մէջն ըլլալով արմատական-ընկերվարական ...ակցութիւնը, չունին ո եւ է շեշտուած գոյն, ու կը տարու...ին աջի ու ձախի, պահպանողականի ու ազատականի միջեւ: ...է, պատճառը, որ Խորհրդարանին մէջ մենք յաճախ ակա...տես կ'ըլլանք երեւոյթներու, երբ նոյն կուսակցութեան ...ակող երեսփոխաններ իրարու հակառակ քուէ կուտան ...նոյն խնդրի մասին:

Նոյն երեւոյթը տեսնուեցաւ Անժէի համագումարին մէջ. ...արմատական եւ արմատական-ընկերվարական կուսակցու...ն գլխաւոր վարիչները իրարու դէմ ելան՝ ներքին քաղա...նութեան վերաբերեալ ամէնէն էական հարցերու մէջ:

Նոր դահլիճը կարելի է նկատել հանրապետական կուսակ...թեանց կեդրոնացում մը, քանի որ նախարարներու մեծա...ութիւնը կը պատկանի կեդրոնի կուսակցութեանց, աջ եւ ...ծայրերէն քանի մը անձերու մասնակցութեամբ: Ձախե...ամէնէն աւելի նպաստաւորուածն է հանրապետական-ըն...որական կոչուած կուսակցութիւնը, որ տասնեւհինգի վրայ ...նախարար կուտայ: Արմատական-ընկերվարականներու ժա...ութիւնը այս կուսակցութեան բաժին հնկաւ:

...Փուանքարէ կը յուսայ երեսփ. ժողովին մէջ 350 քուէ ...նալ իսկ Ծերակոյտէն ապահով է արդէն: Եթէ նախարա...ն յայտարարութեան մէջ յաջողի մտցնել արմատական-...նկերվարականներու պահանջած կարգ մը բարենորոգումները՝ ...ինչ աշխարհականացման օրէնքները, տուրքերու թեթեւա...ը, զինուորական ծախքերու կրճատումը եւլն.՝ այն ատեն ... ապահովել նաեւ բազմաթիւ արմատականներու քուէ...

...նոր դահլիճին գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ 1929ի նյմտա...ը վաւերացնել նոր տարիէն առաջ: Այս առթիւ բուռն վի...ութիւններ պիտի կատարուին եւ կառավարութիւնը բա...ն տագնապալի վայրկեաններ պիտի անցընէ: Հաւանա...Փուանքարէ պիտի ստիպուի մէկէ աւելի անգամներ ...ութեան խնդիր յարուցանել, բացի նյմտացոյցի ծանօթ 70 ...րդ. յօդուածներէն, ընդհարումի բազմաթիւ ուրիշ կէտեր ...

...վարչապետը պիտի ստիպուի հաշուի առնել ձախ կուսակ...թեանց ուժը Խորհրդարանին մէջ: Ու եթէ իր ներքին քա...ականութեան ծրագիրը կարենայ վերաքննութեան ենթար...ելի տալով այդ ուժին առջեւ, այն ատեն թերեւս պիտի ... վաւերացնել ո՛չ միայն նյմտացոյցը, այլ եւ ամրապնդել ...վարութեան դիրքը երկար ատենի համար:

...Այսպէս կացութիւնը վտանգաւոր է և շատ չանցած նախա...կան նոր տագնապ մը կրնայ ծագիլ:

...Դրամական կայունացումէն յետոյ, Ֆրանսա պէտք ունի ... քաղաքական կայունացման: Կարելի չէ յուսալ անշուշտ ...րանսա հասնի Անգլիոյ աստիճանին, ուր դահլիճները եր...տարիներով իշխանութեան գլուխ կը մնան: Անգլիոյ մէջ ...մեծ կուսակցութիւններ կան եւ կառավարութեան ղեկը ...ունեցողը վստահ է իր դիրքէն՝ գոնէ մէկ ընտրութեան ...կանէն մինչեւ յաջորդը:

...Ֆրանսա քաղաքական կայունացում կ'ունենայ այն ատեն, ...անր-մունր խմբակցութիւնները ձուլուելով, կը ստեղծուին ...կուսակցութիւններ, յստակ ու պայծառ ծրագիրներով:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՕՀԵՐ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 38ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս խորագրին տակ, Հայրենիք Թուելէ յետոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մատուցած ծառայութիւնները հայ դատին եւ ժողովուրդին, կ'ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները.

— «Այս իրողութիւնները չեն կրնար մոռցուիլ երբեք, որքան ալ մեր հակառակորդները այսօր՝ կուսակցական կիրքերով ու հաշիւներով ուզեն խեղաթիւրել, ծածկել կամ մոռնալ ամէն ինչ եւ ցեխի մէջ խոթել Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38 տարուան բոլոր գործերն ալ:

Այո՛, ճիշդ է որ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չկրցաւ անկուսէ փրկել Կարսն ու Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Սակայն, մի՞թէ այն ինչ որ՝ իր ու Թերեւս համայն հայութեան ուժերէն վեր ըլլալով՝ չի կրցաւ ընել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրաւունք կուտայ ուրանալու այն, ինչ որ ան կրցաւ ընել այնքան աննախնթաց յաջողութեամբ

Եւ ինչո՞ւ պէտք է պահանջենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ընէր ամէն բան:

Ինչո՞ւ ամէն պատասխանատուութենէ ազատ պէտք է նըկատենք մեր հակառակորդ կազմակերպութիւնները, որոնք մեզմէ ոչ պակաս պարտաւոր էին պաշտպանել թ՛ւ Թրքահայութիւնը թ՛ւ Կարսը թ՛ւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Ինչո՞ւ մեր բոլոր դժբախտութեանց քաւութեան միակ նոխազը պէտք է ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ ըրաւ իր լաւագոյնը:

Բայց մի՞թէ մեր հակառակորդ կազմակերպութիւններն ալ ըրին իրենց լաւագոյնը: Մի՞թէ անոնք ալ իրենց բոլոր ուժերով, անհերապահ ու անձնազոհ կերպով կանգնեցան հայ ժողովուրդին կողքին՝ անոր գոյութեան սպառնացող բոլոր աղէտոր, օրհասական վայրկեաններուն:

Մի՞թէ հայ բոլշեւիկները չէին որ գաւաճանեցին հայ ժողովուրդին եւ օգնեցին մեր թշնամիներուն՝ կրկին նուաճելու մեր մայր հայրենիքը:

Մի՞թէ հայ Ռամկավարները չէին որ աթոռի համար սակարկեցին եւ հեռուէն հանդիսատեսի դեր կատարեցին այն պահուն, երբ հայութիւնը կենաց եւ մահու կռիւ կը մղէր Հայաստանի մէջ, եւ այդպէս վարուեցան միայն այն պատճառով, որ այդ կռուին գլուխ անցած էր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ոչ մէկ հայ կազմակերպութիւն իրաւունք ունի ինքզինքը ազատ նկատելու պատասխանատուութենէ այն բոլոր դժբախտութեանց համար, որոնք թափուեցան հայ ժողովուրդի գլխուն, վերջին տասնամեակներու ընթացքին: Սակայն, ոչ մէկ հայ կազմակերպութիւն իրաւունք ունի իրեն վերագրելու այնքան խոշոր, անգնահատելի ու անվիճելի ծառայութիւններ՝ հայ ժողովուրդին մատուցած, որքան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը...

20 ՀՈԳԻ ԱՅՐՈՒԱԾ

Ռուսիոյ վորոնէց քաղաքի փայտաշէն մէկ սինէմային մէջ հրդեհ ծագեցաւ՝ մանուկներու համար տրուած ներկայացման մը պահուն: Փլատակներու տակէն հանուեցան ածխացած դիակները 20 մանուկներու: Վիրաւորուած են 50 հոգի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔ ՄԸ ԿԸ ԶԱՐՆԷ ԻԹԻՄԻԼՃԻՆԱԼԸ ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱՔՔԸՆ

Նիսէն կը հեռագրեն 11 Նոյեմբեր Թուականով.— Ժամը 17.30ին ատենները այն պահուն ուր մեծ բազմութիւն կար փողոցներուն մէջ, Ժաք-Սէրէր փողոցին մէջ Վիքթուար պողոտային մօտ, Թուրքի մը կողմէ մահափորձ կատարուեցաւ իր մէկ հայրենակցին վրայ:

Մահափորձի հեղինակն է Մէհմէտ Սապրի պէյ, ծնած Պոլիս 1889ին: Սապրին փողոցին մէջ հանդիպելով Իթիմիլճինալը Իսմայիլ Հաքքը պէյի, նախկին օսմանեան երեսփոխան, քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեց անոր վրայ, ծանրապէս վիրաւորելով զայն գլխէն եւ սրունքէն: Իսմայիլ Հաքքը պէյ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

Արձակուած գնդակներէն վիրաւորուեցան նաեւ երկու անցորդներ՝ Տիկին Ժան Տըպու եւ Պ. Ատալպէրի Կէրչէք, Իտալացի, այս վերջինը թեթեւ կերպով: Տիկին Ժան Տըպու ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

Այսպէս երեք հոգի վիրաւորելէ վերջ, Մէհմէտ Սապրի պէյ փախաւ եւ բաւական աղմկալի հետապնդումներէ յետոյ ձերբակալուեցաւ մօտակայ փողոցներէն մէկուն մէջ:

Ոստիկանատուն տարուելով, Մէհմէտ Սապրի պէյ յայտարարեց թէ՝ ուզած էր սպաննել Իսմայիլ Հաքքըն, որովհետեւ հայրենիքին թշնամի կը նկատէր զայն: Սապրի կը բնակի Էնկիւրի եւ վերջին անգամ Նիս հասած էր Էնկիւրիէն, իբրեւ «առեւտրական»: Որդին է Նազմի պէյի:

∴ Այս մահափորձը ցոյց կուտայ թէ քէմալականները ուզած են միանգամընդմիշտ ձերբազատուիլ իրենց ոխերիմ մէկ թշնամիէն: Որովհետեւ Իսմայիլ Հաքքը, նախկին իթթիհատական, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին արդէն անցած էր հակառակորդ բանակին մէջ եւ կարկառուն անդամներէն էր «Իթիլաֆ վէ Հիւրրիյէթ» կուսակցութեան: Պալքանեան պատերազմէն վերջ, 1913 Մայիսին, երբ Պոլսոյ մէջ սպաննուեցաւ վարչապետ Մահմուտ Շէվքէթ փաշան, Իսմայիլ Հաքքը պէյ ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեցաւ՝ Փարիզաբնակ Քիւրտ Շէրիֆ փաշայի եւ ուրիշներու հետ:

Այդ թուականէն ի վեր կը մնար արտասահման՝ թունդ պայքար մղելով՝ նախ իթթիհատականներուն եւ յետոյ քէմալականներուն դէմ: Ինքն է որ գլխաւոր կազմակերպիչը եղաւ արտասահմանի Թուրք ընդդիմադիրներուն եւ յաճախակի երթեւեկներ ունէր Ցունաստանէն Ռումանիա, անկէ Ֆրանսա են.:

Ուրիշ մահափորձ մը եւս

Դարձեալ կիրակի օր, Նիսի մէջ, երբ բազմաթիւ յաճախորդներ նստած էին Կարիպալտիի հրապարակի սրճարանին մէջ, պայթում մը լսուեցաւ եւ ապակիները ջարդ ու փշուր եղան: Մարդ մը գուրպէն զէնք պարպած էր՝ ծանրապէս վիրաւորելով շէնքի ներկից մը՝ Մարիուս Բէպոա, որ հիւանդանոց փոխադրուելով մեռաւ իրիկուան դէմ: Ոճրագործը յաջողած էր փախչիլ եւ մարդ բան չի գիտեր անոր ինքնութեան մասին:

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Պ. Ռէյմոն Փուանքարէ կիրակի օր Զինադադարի տասներորդ տարեդարձին օրը յաջողեցաւ կազմել իր հինգերորդ դահլիճը: Նոր դահլիճէն դուրս կը մնան արմատական-ընկերվարականները եւ նախարար Լուի Մարէն: Փուանքարէ փափաքած էր նոր դահլիճին մէջ առնել դարձեալ չորս արմատականներ՝ Ալպէր Սարօն եւ Քէօյլը պահելով իրենց պաշտօնին վրայ, իսկ Էրիոյի եւ Փէրիէի տեղ առնելով Անտրէ Հէսը եւ Լամուրէօն: Սակայն արմատական խմբակը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ որոշեց չարտօնել իր անդամները մասնակցիլ նոր դահլիճին, նոյնիսկ անհատական կերպով: Երբ այս որոշումը հաղորդուեցաւ Փուանքարէի, վարչապետը որոշեց առանց արմատականներու կազմել դահլիճը եւ փոխարէն երեք նախարարութիւն յանձնեց հանրապետական-ընկերվարական կուսակցութեան Պրիանի եւ Փէնլըվէի կուսակցութիւնը:

Նոր դահլիճին մէջ Փուանքարէ կը պահէ միայն վարչապետի պաշտօնը, աւելի շատ կարենալ զբաղելու համար արտաքին խնդիրներով: Այդ պատճառաւ ալ ելմտական նախարարի պաշտօնը յանձնեց Հանրի Շէրոնի, նախորդ դահլիճի առեւտրական նախարարը: Պրիան կը մնայ արտաքին նախարար, Անտրէ Թարտիէօ հանրօգուտէն կ'անցնի ներքին նախարարութեան. իբրեւ կրթական նախարար՝ Էրիոյի կը յաջորդէ Փիէր Մարօ ձախ ռամկավարական, Լուի Պարթու կը պահէ դատական նախարարի պաշտօնը, Փէնլըվէ՝ պատերազմական նախարարութիւնը, Ժորժ Լէյկ՝ ծովայինը, Լօրան Էյնաք՝ օդայինը, Լուշէօր՝ աշխատանքինը: Հանրօգուտ շինութեանց նախարար անուանուեցաւ Փ. Ֆորժօ հանրապետական ընկերվարական), առեւտրական՝ Ժ. Պոնֆու, երկրագործական՝ Ժան Հէննըսի, գաղթային՝ Մաժինօ, թոշակներու՝ Անթէրիու: Աշխատանքի փոխ-նախարար կը մնայ Օպէրքիրշ, Ալզասցի, Մարմնակրթանքի փոխ-նախարար անուանուեցաւ Հանրի Փաթէ, թղթատարական՝ Ժէրմէն Մարթէն, Փարիզի իրաւաբանական վարժարանի փրոֆէսէօր, Գեղարուեստից փոխ-նախարար Ֆրանսուա Փոնսէ: Այս երեք փոխ-նախարարութիւնները նոր ստեղծուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԱՂԲԻՒՐ ՓՐԹՈՒՐԻ»

Ո՞վ ըսաւ որ միայն խորհըրդային աշխարհի մէջ կը տիրէ ինքնաքննադատութիւնը. «Յառաջ»ն ալ շատոնց ի վեր գործադրութեան դրած է այդ եղանակը.

Վկայ հետեւեալ տողերը.

Թորոս Ազատեան (Ազատունի) հրատարակեց «Աղբիւր անմահութեան» Բ. շարք, ինչ որ կը փաստէ աղբիւրին իրապէս անմահ ըլլալը:

Թորոս Ազատեանը (Ազատունի) տեսած եմ Մ... գիւղ,— Պոլսոյ արուարձաններէն.— ընկերակցութեամբ Գեղամ Ֆէնէրճեանի, Գեղամ Թէրզեանի եւ Խ. Ա.ի: Այս քառեակը ման կուգար եկեղեցիին փողոցը եւ սոէպ կը սըրդէր Հայ Ակումբի սրահը, պայմանաւ որ հոն չնշմարուէր Ե. Արմէնի անմահելի գլուխը՝

— Եթէ այդ գլուխին մազերը կտրենք, ի՞նչ կը մնայ, կ'ըսէր մէկը:

Այս քառեակին հմուտը՝ խոհեմն ու հեզահամբոյրը՝ ողբացեալ Թէրզեանն էր, ֆլ զիքապէս օժտուածը՝ երրորդն էր, եւ չորրորդը կը պատրաստուէր իր քերթուածները քերթելու: Եւ վերջապէս քերթեց:

Թորոս Ազատեան (Ազատունի) վերջապէս հրատարակեց Բ. շարքը, մինչ Խ. Ա.՝ Փարիզ հաստատուած՝ հոգեղէն սնունդ տալու տեղ, ճաշարան մը բացած մարմնեղէն սնունդ կը վաճառէ:

Թորոս Ազատեանի (Ազատունի) այս գործը պատճառ եղաւ որ Հ. Ս. Երեմեան երկու սիւնակ դրկէ «Յառաջ»ի պատուարժան խմբագրութեան:

Եւ մինչ հայկական փարթամ լեզուին անգործածութեան վրայ կը խոկայի ու կը կարդայի այդ նիւթին շուրջ յօդուած մը, Երեմեանի ընթերցումէն վերջ կարծիքս բոլորովին փոխեցի...՝ որովհետեւ գտայ հետեւեալ տողերը Երեմեանէ, իրենց շօշափած նիւթէն գերազանցօրէն գեղեցիկ

«կը թրթռայ իր սիրտը, կը թրթռացնէ սրտերը...»

«Եւ իր սիրտը անոր յիշեցուցեր է կենսապարգեւ յիշատակներ, որոնք այն աղբիւրին մաւրոտ կաժարէնկը թոյն միաւմի»,

«Ազատունիի «անցեալին, անանցանելի տողերը»,

«... ինչ ինչ տողերու մէջ անժխտելիօրէն կը լսեցնէ դաշնակ ծփանքները իր անզը իղձերուն», «ընծայումին մէջ քընքուշ թրթռումներով կը բանայ մաքուր առագաստները, ուր գաղտնիքները բացուած են, անագրէոնեան(*) խորունկ զգացումները կաթնածաղիկ մերկութիւններով ցուցադրուած»,

«... Ազատունի ազատօրէն կը բազմի... կը կախարդէ երգին մաքուր դաշնակովը».

^

Ինչպէ՞ս աղէտէն խուսափիլ, ո՞վ եհովա...... եթէ բանաստեղծութիւններու վրայ բանաստեղծականօրէն բացատրութիւններ տրուին ասկէ վերջ...

ԵԴ. ԲԷՐՈՎՏԱՑԻ

(*) Երեմեան Anacréon կարդացա՞ծ է:

ԶԻՆԱԴԻԱԴԱՐԻ տասնամեակը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ինչպէս Ֆրանսայի, նոյնպէս նաեւ մեծ ու փոքր բոլոր դաշնակից երկիրներու մէջ: Փարիզի արուարձաններուն մէջ համայնավարները ուզեցին ցոյցեր կատարել «պատերազմին դէմ»: Բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուեցան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Քաշուեցաւ ազատական դահլիճը։ «Յառաջ»ի ընթերցողները որոնք բաւական բան գիտեն Ռումանիոյ ներքին անցուդարձերուն վրայ, շատ ալ չպիտի զարմանան։ Կուսակցական պայքար մը որ այնքան բուռն թափով կը մղուի դահլիճի մը դէմ՝ որուն ուսերուն վրայ կան ներքին և արտաքին ուրիշ շատ մը հոգեր, պիտի պայթէր օր մը չէ օր մը։ Այդ պոռթկումն էր որ տեղի ունեցաւ շաբաթ, 3 նոյեմբեր, երբ վարչապետ Վինթիլա Պրըթիանու խնամակալ մարմնին ներկայացուց իր դահլիճին հրաժարականը։ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար միակ անակնկալը թերեւս այն է որ ազատական դահլիճ մը առաջին անգամն է որ կը ստիպուի քաշուիլ քիչ մը հակառակ իր կամքին։

Ռումանիոյ դէպքերուն հետեւողները գիտեն թէ ազատականները մօտ ութսուն տարիէ ի վեր վարեր են այս երկրին ճակատագիրը, սկսեալ հայր Պրըթիանուի օրերէն, մինչեւ իր զաւակը հանգուցեալ Իոն Պրըթիանուն, եւ այս վերջինոյն եղբայրը Վինթիլա Պրըթիանու, առանց հաշուելու աւելի կրտսեր Պրըթիանուները, որոնք կը պատրաստուին ապագայ վարչապետութեանց։

Ազատականները, ճիշդ է, յաճախ քաշուեր են իշխանութենէ, բայց իրենց կամքովն է եղեր այդ, որովհետեւ իրենք են նշանակեր միշտ իրենց յաջորդը, և վերստին տիրացեր են իշխանութեան՝ ամէն անգամ որ ուզեր են։ Ազատականները իրենց այս ուժը կը պարտին անոր որ կարգապահ կուսակցութիւն մըն են եղեր, հասցուցեր են պետական և ճարտարարուեստական բազկերակը։ Եկող գացող վեհապետները, հետեւաբար, հաշուի են առեր միշտ այդ ուժը, եւ գործեր անոր հրահանգով։

Արդարեւ 1922էն մինչեւ 1926 իշխելէ յետոյ, անոնք 1926 գարնան իրենց կամքովը քաշուեցան իշխանութենէ՝ լրացնելէ յետոյ իրենց ծրագիրը,— Սահմանադրութեան պատրաստութիւն, եւ քուէարկութիւն կարգ մը օրէնքներու, ինչպէս նաեւ կարգադրութիւն գահուն յաջորդութեան։ Իրենց ձեռքով ալ իշխանութեան գլուխ բերին իրենց յաջորդը, Զօրավար Աւէրէսքուն, զոր պահեցին մինչեւ 1927ի ամառը, եւ տապալեցին երբ զգացին թէ ծերունի զօրավարը հակում ցոյց կուտայ դպելու իրենց քուէարկած հիմնական օրէնքներուն։

1927 յունիսէն ի վեր դարձեալ ազատականներն էին իշխանութեան գլուխ, նախ Իոն Պրըթիանուի նախագահութեան տակ, եւ անոր մահէն յետոյ Վինթիլա Պրըթիանուի վարչապետութեամբ։ Իրենց մէկուկէս տարուան իշխանութեան ատեն միակ մեծ հոգ մը ունեցան,— կնքել արտաքին մեծ փոխառութիւն մը, եւ անոր շնորհիւ կայունացնել լէյը։ Բայց այս մէկ ու կէս տարին տաժանելի նշան մը եղաւ իրենց համար, մէկ կողմէ մասնուած արտաքին դժուարութիւններու, միւս կողմէ ստիպուած կուրծք տալու կուսակցական ահաւոր պայքարի մը, որ երեք-չորս ամիսէ ի վեր մանաւանդ հասած էր սարսափելի չափերու։

Ազատականները իրենց կողքին ունէին քանի մը չնչին խմբակներ միայն,— երկրագործական նախարար Արճէթիանուն եւ իր քանի մը բարեկամները, դատական նախարար Սթէլիան Փոփէսքու քանի մը համախոհներով, եւ աշխատանքի նախարար Տոքթ. Լուփու՝ գիւղական կոչուած կուսակցական խմբակի մը հետ։

Ու փոխարէն իրենց դէմ ունէին Զօր. Աւէրէսքուի ժողովրդական կուսակցութիւնը, Փրոֆ. Եորկայի ազգային կուսակցութիւնը, բայց մանաւանդ ազգային-գիւղացիական ահեղ կուսակցութիւնը, որուն հարիւրեակ մը երեսփոխաններն ու ծերակուտականները երեք-չորս ամիսէ ի վեր քաշուած էին խորհրդարանէն, եւ կը գումարուէին առանձին՝ իբրեւ նոր իմն խորհրդարան, հետզհետէ սաստկացնելով իրենց պայքարը, մանաւանդ քանի Պրըթիանու կը ձախողէր փոխառութեան իր երկարաձիգ բանակցութիւններուն մէջ։

Այս պայքարը այնպիսի չափերու հասաւ, ու մանաւանդ գտաւ այնպիսի ժողովրդականութիւն մը՝ որ Խնամակալ Մարմինը, առեղծուած նոյնինքն ազատական կուսակցութեան ջանքերով, սկսաւ խէթով նայիլ դահլիճին, եւ հասկ ուրեմն զգացնել անոր թէ պարտաւոր է իր տեղը տալ ազգային զօրաւոր դահլիճի մը։

Փոխառութեան բանակցութիւնները հազիւ լրացած՝ տագնապը սկսաւ։ Խնամակալ Մարմինը դահլիճէն պահանջեց փոխառութիւնը կնքել եւ հրաժարիլ, իսկ Վինթիլա Պրըթիանու պնդեց մնալ՝ կարգադրելու համար փոխառութեան հետեւանքները, ինչպէս լէյին կայունացումը եւայլն։ Համաձայնութիւնը չգոյացաւ, ու Պրըթիանու ստիպուեցաւ քաշուիլ փոխառութիւնը չստորագրած։

Երեք-չորս օրէ ի վեր Խնամակալ Մարմինը կը խորհրդակցի կուսակցապետներուն հետ։ Եորկա, Աւէրէսքու եւ Լուփու խորհուրդ տուած են կազմել ազգային դահլիճ մը, որպէսզի անոր ձեռքով ստորագրուի փոխառութիւնը, կայունացումը տեղի ունենայ, և կատարուին խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ։ Ազգային-գիւղացիական կուսակցութիւնը անզիջանելի կը մնայ սակայն, եւ կը պահանջէ կառավարութիւնը, առարկելով թէ իր հետ է ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը։

Խնամակալ Մարմինը կը խորհի սակայն առժամեայ դահլիճ մը պաշտօնի բերել՝ որուն հոգերէն մէկը պիտի ըլլայ կատարել նոր ընտրութիւնները։ Այդ նպատակով ալ Պուքրէշ կանչեց Լոնտոնի դեսպան Թիթուլէսքուն։

Ինչ ալ ըլլայ դահլիճին նոր կազմը, կամ ինչ փոփոխութիւններ ալ կրէ ան յետագային, ոչինչ կը փոխուի հայ տարրին հանդէպ երկար տարիներէ ի վեր տիրող բարեացակամ քաղաքականութենէն։ Ինչ կուսակցութիւն ալ ըլլայ դահլիճին գլուխը՝ հայ տարրը պիտի վայելէ նոյն ասպնջականութիւնը, տեսակ մը պետական քաղաքականութեան վերածուած ըլլալով արդէն հայ տարրին հանդէպ տիրող այս դիրքը, եւ գրեթէ բոլոր կուսակցութեանց մէջ ալ կչիռ ունենալով հայ ժողովուրդի բարեկամ դէմքեր, ու անոր համար մանաւանդ այս վերաբերումը, որովհետեւ հայութիւնը այս երկրին բազմազան տարրերուն մէջ թերեւս միակն է՝ որ քաղաքական շահեր չունի իբր փոքրամասնութիւն։

6 նոյ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՔԱՐԻՒՂՆԵՐԸ

Ցանըմարքացի երկրաչափ Վաբիս, որ Անատոլուի մէջ քննութիւններ կը կատարէր, Պոլիս վերադարձած է իր երկիրը երթալու համար։

Վարիս իր կատարած քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրով մը մանրամասնօրէն հաղորդած է Թուրքիոյ հանրօգուտ եւ անտեսական գործավարութեանց։ Այս տեղեկագրին մէջ, Ցանըմարքացի գիտունը մի առ մի ցոյց կուտայ Էրզրումի քարիւղ պարունակող բոլոր հողամասերը։

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԹԷՈԴԻԿԻ «ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ»Ը

Սխալ եւ աւելորդ պիտի ըլլար կրկին վէճի առարկայ դարձնել Տարեցոյցին իմաստը մեր մէջ։ Նոյնպէս և անոր դերը՝ մեր գրական կեանքին մէջ։

Գրականութեան խորթ զաւակն է, եւ ա՛յնպէս՝ ի՛նչպէս կարելի է եղած զայն ապրեցնել մեր ժողովուրդին մէջ՝ մեծ դեր մը չունի խաղալիք։ Կրնար հանդէս բերել պատահաբար նոր դէմք մը, կամ քանի մը գեղեցկութիւններ։ Բայց «մէկ ծաղիկով գարուն չի գար»։

Իրապէս, ան գրական եւ գեղարուեստական մարզէն դուրս կ'իյնար։ Անոր գեղեցկութիւնը հասարակ ժողովուրդին ունեցածէն թիզ մը անդին չ'անցնիր։

Սակայն ժողովուրդի մը մէջ մերինին պէս, որ ամէն բանի յաւակնութիւնն ունի, կրնային որոշ դեր մը խաղալ, խմբագրուած պարզապէս հայ միտքն ու գիրը սիրցնելու ծրագիրով։

Թէոդիկ փորձած է ատիկա, բայց չարաչար սխալած է իր ուղղութեան մէջ։ Հին շրջանի մարդ, վարժապետ-դրագէտներէ դաստիարակուած, հնեաորական ճառերով սնած միտք, որոշ նախապաշարումներէ եւս տարուած, բառերու գեղեցկութեան խաբուսիկ ցանցին մէջ գերի մըն է եղած, հոգիով ու մարմնով։

Այդ է պատճառը իր քօ'ն ձախողումին։

Եթէ փորձենք զինքը նմանցնել հովիւի մը, պիտի տեսնենք որ տարօրինա'կ հովիւ մըն է։ Իր հօտին մէջ կը գտնենք ամէն կարգի անասուններ։ Առիւծին քով ոչխարը, էշուն քով աղաւնին, ճանճն ու օձիկը քիչ մը ամէն տեղ, խառնուած ազնուներու հանդիսականութեան։

Թէոդիկի բոլոր քննադատները բամբասեր ու կրկնած են իր այդ ընտրութեան պակասը։ Թէեւ այդ էր նաեւ քօ'ն պատճառը իր յաջողութեան։

Թէոդիկ, սկիզբէն մինչեւ վերջ, նպատակ չէ ունեցած հատորներ լոյս ընծայել զարգացածներու շարքերը լեցնելու հաճոյքին համար։ Ուզած է չմնալ կէս ճամբան։ Եւ յաջողած է։ Հակառակ բոլոր թերութիւններուն՝ իր Տարեցոյցները մեծ հետաքրքրութիւն շարժած են։ Ձեռքէ ձեռք խլուած են, ուշի ուշով թղթատուած։ Եւ սիրուած են փոքրէ ու մեծէ։ Ու ամէնէն կարեւորը՝ անոնք կանոնաւորաբար սպառած են։

Թէեւ հարկ է խոստովանիլ թէ՝ ի՛նչ ահաւոր ճիգեր պէտք են եղած իր կողմէ՝ հասնելու համար այդ արդիւնքին։ Ի՛նչ անվհատ կամք հարկ է եղած եւ ջորիի յամառութիւն, ինչպէս իրեն կ'ըսէին իր մտերիմները, կատակելով։

Այդ չարաչար աշխատանքն ու հոգն էին անշուշտ որ սպառեր էին զինքը։ Ու գիշեր մը, կաթուածահար ինկած էր իր խուցին մէջ, յաւիտենապէս փակելով իր կիսատ Տարեցոյցին էջերը, որոնք իր վերջին շրջանին, դարձեր էին նաեւ իր, Թէոդիկին կեանքին էջերը։

.·.

Իր հուսկ բանքը, 1929ի Ամէնուն Տարեցոյցը, զոր իր մահէն վերջ շարունակեց ու աւարտեց իր գլխաւոր աշխատակիցը, Նշան Պէշիկթաշլեան, գեղեցիկ հատոր մըն է, լոյս տեսած «Մասիս» տպարանէն մաքուր տպագրութեամբ, ճոխ պատկերներով նիւթերու աւելի խնամեալ դասաւորութեամբ մը, ու աւելցած նոր շունչով մը։

Առաջին բաժինին՝ Յոմարականին մէջ, հաճոյքով կը կարդացուին ու հետաքրքրական են Բարգէն եպիսկ., Տոքթ. Լ. Գրիգորեանի յօդուածները։ Իսկ Թէոդիկի երկարաշունչ ժամանակ ու ցօնամակ աշխատութիւնը բազմաթիւ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ։ Միայն ցաւալի է որ այդպիսի լուրջ աշխատանքի մը համար, Թէոդիկ դիմած է միայն հայ աղբիւրներու։ Եթէ ձանձրոյթն առնէր բառերու ստուգաբանութեան համար դիմել նաեւ Քոլէժ տը Ֆրանսի Պրոֆ. Մէյեէին, անշուշտ իր այդ աշխատութիւնը պիտի վաստկէր մէկէ աւելի պատճառներով։

Ցոյց տալու համար թէ ո՛րքան քիչ կարելի է վստահիլ հոն տրուած մեկնութիւններուն, առնենք օրինակ մը՝ ժամ բառը, էջ 58.— «...ժամ կուգայ պարսկերէն զէման բառէն»։ Խիստ լաւ։

Ու կը վերջացնէ, կարգ մը մանրամասնութիւններէ ետք, սա ծանօթութեամբ.— «Ժամը ժամերգութեան առում ալ ունենալով, եկեղեցիի համանիշ դարձած է ռամկերէնի մէջ, որմէ՝ ժամ(ա)կոչ բառը»։

Հիւնքեարպէյէնտեան կը հաստէ այս մեկնութիւնը, եւ բացարձակապէս սխալ է։ Մեր եկեղեցի նշանակող ժամ բառը կապ չունի ժամ = զէման բառին հետ։ Հակառակ հայու մոլեռանդութեան, անիկա արաբերէն ճէ'մէն կուգայ, եւ պարզապէս ճա'մին (հաւաքատեղի) հայացուած ձեւն է։ Եւ քանի որ հայերէնի մէջ ժամերգութիւն բառը կայ, նոյնիսկ բառ Թէոդիկի վերոյիշեալ վկայութեան, ի՞նչպէս անոր արմատը, ժամը կրնայ ռամկօրէն ըլլալ։

Զուարճականին մէջ մասնաւորաբար սիրելի են եւ խիստ հետաքրքրական Ռուշխարմինիկ ծաղիկները, որոնց մէջ մասնաւորաբար Զերազինները սրամտութեան որոշ դրոշմ կը ներկայացնեն։ Մե՛նք որ աւելի մշակուած չէ այդ ճիւղը։ Եւ թարգմանական զուարճալիքները դատապարտուած են կորսնցնելու իրենց արժէքը, եւ յաճախ առնել բռնազբօսիկ ու անհամ չեշտ։

Եթէ Գիտական բաժինը բացող յօդուածը «Անգիտաց անպէտ» չէ, սակայն արժանի չէր երկար-բարակ փռուելու բազմաթիւ էջերու մէջ, մանաւանդ յատուկ անուններու ահաւոր հայացումներով։ Մինչդեռ Տոքթ. Ա. Ն. Մեզպուրեանի գրութիւնը ուշադրութեան արժանի է, եւ հաճելի ընթերցումը։

Ինչ որ հասկնալի չէ, եւ տգեղ սովորութիւն մը կը կազմէ հայ մամուլին մէջ, աղբիւրներու չնշումն է։ Արկածապատումը առնուած է «Temps» օրաթերթէն, Լընտրի մէկ յօդուածէն, որն եւս քաղուած էր հատորէ մը։

Հրաշեայ Տէրունի նիւթին տէրը չէ։ Այէն ձախէն քաղուած, թէեւ կոկիկ յօդուած մը չինած է։ Հազարաւոր հատորներ կազմուած են այսօր, մանաւանդ ուսումնասիրութենէ վերջ նախնական ժողովուրդներու բարքերն ու սովորութիւնները։ Եթէ Լեւի Բրիւլի հատորներուն ծանօթ ըլլար, կը գիտնար ծագումը սովորութիւններուն ու նախապաշարումներուն, եւ դիւրին ճարուած խօսքերով չէր բաւականանար։

Արմենակ Ջամանեանի երկու բանասիրական յօդուածները պատրաստութեան մէջ խնամք ցոյց կուտան։

Հնագիտականը կը բանայ Հրանտ Սամուէլ, խղճամտօրէն կատարուած ուսումնասիրութեամբ մը, խիստ կոկիկ լեզուով։ Մասնաւորաբար շնորհաւորելի է, որ Հր. Սամուէլ որդեգրած է հայկականատառադարձութիւնը, փրկելով ընթերցողը յատուկ անուններու առիթով եղած շփոթութիւններէն։ Մինչդեռ, Թէոդիկ կը պահէ՞ իր որձեւէջ գրութիւնը, մերթ միեւնոյն բառին մէջ երկու կերպն եւս կիրարկելով։

Գուրգէն Տէր Վարդանեանի Ջրապաշտութիւնը, խնամով պատրաստուած, եւ սահուն ոճով ցոյց կուտայ հեղինակին մօտ թէ՛ հմտութիւն եւ թէ համեստութիւն։

Գեղարուեստականը կը բանայ Նշան Պէշիկթաշլեան, Լաքմէ երաժշտախաղին տպաւորութիւններովը։ Երիտասարդ ու հարուստ հոգի, խորապէս ճաշակելով հանդերձ, չի կրնար արգիլել ինքզինքը ակնարկ մը նետելու մեր իրականութեան վրայ։ Ու յանկարծ կը բանայ հին վէրքը, ահաւոր վէրքը։ Անկեղծութիւնն ունի խորհելու եւ պոռալու.

— «Մենք ի՞նչ տուինք»։

«Մենք մեր տաղանդներուն միջոց չտուինք որ անոնք հանճարեղ ու տիեզերական Գեղեցկութեանց Տաճարին, տաղ, արձան, նկար, երգ, պար ու երկ բերին։

«Մենք մեռելատուներ չինեցինք եւ մեր գրողներն ու արուեստագէտները, ամէն բանէ առաջ, մեռցնել ու չքնորէն թաղել գիտցանք։ Մենք հիւանդանոցներ չինեցինք ու մեր մտքի մարդերը նետեցինք յիմարանոցներու, ծերանոցներու թոքախտաւորներու յարկաբաժիններուն մէջ։ Մենք Աստուծոյ տուներ չինեցինք, ու շատ մը ծոյլեր, անբարոյականացածներ այնտեղ ակմբեցինք որպէս զի ուտեն ու աղօթեն, եւ փողոցին մէջ թողուցինք հայ դաստուն, գրողն ու իրապէս երգողը»։

Մնակեանի նուիրուած յօդուածներէն վերջ, Շէյքսփիրի գաղտնիքին շուրջ եղած թարգմանութիւնը ուշադրութեան արժանի է, թէեւ վերջնական լոյս մը չի ձգեր տակաւին։

Երբ Հայերը լռութիւն կը պահեն ու քանի մը տողերով կը գոհանան, ուրախալի է որ դէթ օտարները գիտեն գնահատել ու ի վեր հանել արժանիքները Օր. Զապէլ Պօյաճեանի, որ Լոնտոն կը բնակի տարիներէ ի վեր։ Գերման գիտուն Տոքթ. Հ. Դ. Շորնի բազմատաղանդ Հայուհիին նուիրած առաջին յօդուածը, լոյս տեսած գեղարուեստական մեծ հանդէսի մը մէջ, հաճոյքով կը յայտնենք որ ամբողջովին հիւրընկալուեր էր մեր հրատարակած Օշական հանդէսին մէջ 1921ին։ Թէոդիկ թարգմանելով հայասէր գիտունին երկրորդ յօդուածը, մեզ առիթը կուտայ ցաւով խոստովանելու թէ՛ մենք գրեթէ լքած ենք այդ պատուական Հայուհին, եւ համակրանքի ու քաջալերութեան փորձ մը չենք ըրած, որուն այնքան արժանի է։

Բարեբախտութիւն է որ երբ գեղարուեստի հրապարակը կը լեցուի ահաւոր աղմուկովը բախտախնդիրներու, արուեստի տաճարին հոգեւին նուիրուած խոնկելի դէմքեր կուգան տակաւ առ տակաւ յայտնուիլ թէ՛ մեր մէջ, եւ թէ՛ մանաւանդ յաջողութիւններ տանիլ եւրոպական ու ամերիկեան բեմերու վրայ։ Արուեստագէտներու զաւակ, լուրջ ու գիտակից, խանդավառ ու զգօն, ինչպէս ճանչցանք զինքը երբ Թիֆլիսէն Լոնտոն անցեր էր, Ռուբէն Մամուլեան, իր տարած յաջողութիւններով հաճելի անակնկալ մը եղաւ մեզ։

Թէոդիկի 1926ի Տարեցոյցին մէջ Ն. Պէշիկթաշլեան մեծ դերասան Յովհ. Ալիքսանեանի նուիրած էր ուսումնասիրութիւն մը, որ նորութիւն մըն էր իր տեսակին մէջ։ Այս տարուանին նիւթն է Մառի-Նուարդ դերասանուհին։ Ատիկա թուականներու չոր յիշատակում մը չէ, թատերախաղերու պարզ ցանկի մը ներկայացումը չէ։ Ու ոչ եւս պատրաստ նիւթերու իրարու ետեւէ թխում մը։ Հարկ է եղած, երկար աշխատանք, խղճմտութիւն եւ մեծ խանդավառութիւն։

Ալեքսանդր Սպենդիարեան թէեւ Արեւմտահայերուս գրեթէ անծանօթ է մնացած, սակայն եղած է մեծատաղանդ թէ՛ երաժշտական քննադատ եւ թէ՛ երգահան։ Արամ Երեմեանի յօդուածը կուգայ մեզ աւելի սիրցնել ու ճանչցնել տալ անոր դէմքը։ Ինչպէս նաեւ Նուպար Յ. Ալիքսանեան նոր տեղեկութիւններով կը ծանօթացնէ երգչուհի Օր. Հ. Թարոսեանը, ու մանաւանդ Գէորգ Եազըճեանը, որ մեծ յաջողութիւններ տարած է օտարներու մօտ՝ բազմաթիւ անգամներ, եւ ունի մէկէ աւելի արժանիքներ։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՁՈՐՍ-ՀՈՎԵՐԷՆ

«ԳԹԱ՛ ՏԷՐ»

Ամ[...]ըէն ի վեր [...] ծակամի գիւղին ան[...] տեղծ-փաստաբան մը [...] նորութիւն կը [...] մէն օր:

Մարդը կ'արդարացնէ[...] նակ տիրողութեան [...] բնիկ յաջողութեամբ [...] ծուժթիւն ու փաստաբան[...] կրնանք ըսել թէ՝ [...] բարոււ կապուած, [...] բար լրացնող զբաղումի [...] կը պահանջեն իմացա[...] ընդունակութիւնները [...] բանը ծիծաղիչն է ցնծ[...] տեղերու: Ընդունիլ [...] սահմանուած է մերժու[...] է անոր տաղանդը: [...] տեղծը՝ մանուկն է [...] կ'առնէ, մազ ու մօրու[...] մզցնէ նոյն ծիծաղով [...] ու կը ծախէ պաստառ[...]

Իր ծանծաղը կը [...] սուտին ուժգնօրէն [...] մէջ եւ ասով միայն [...] ուի փաստաբանէն. [...] քին ալ միացման գի[...] կայունութիւն է, [...] թիւնը որ գիտէ շօշափ[...] սանելի առարկանել[...] ցնել, խառնել ոգին [...] լուծացնել եւ միս [...] թականանցնել մարդ[...] ները...

Այս ծիծաղագործ [...] նը պիտի նշմարուի [...] որ կը ծնտեւին [...] տնօրէնին գործ[...] բանաստեղծ փաստաբ[...] լիք խառնուրդ մը [...] փաստաբան՝ [...] գու կը թափէ. իբր [...] երբ սկսի տրամաբան[...] տարամիտ ալ, ու իր [...] կնոջ գովաբանութեան [...] իսկական փայլը [...] գիրները կարծեցնե[...] նին բարեխղճական [...] լութիւն մը, — կնոջ [...] կական արժէքով..

Իր այս տնօրինական [...] դութեան վերջին [...] գտնէք 31 Թուականի [...] կանի մը մէջ, [...] Հայաստան փոխադրու[...] սին («Յառաջ», թիւ 8[...]

Կարդացէք անգամ [...] ըսէք.— Ցա՞ւ է Հայ[...] ռավարութեան դիմ[...] գրամները եւ ոչ [...] չի տար, այլ [...] ալ լուր չի կատարի[...] գայլո՞յժ: Վստահ[...] նոր ծանուցէք, [...] դարչա՞նք թէ այս [...] գամայն:

Եթէ կարենայ [...] բնորոշել, պիտի ըսեմ [...] բեգործական անոր [...] մարդ էք:

Բայց չպիտի կր[...] եմ ու պիտի գոհանա[...] Համրիտի տարեգարծ[...] պլալաբայ թեթեւ[...] ները...:

Մ[...]

ՔՈՆԻՈՒԹԻՒՆԸ

Շէքսփիրի [...] մտագրած է անձուլ[...] ռաքինացնել» ոճրագոր[...] որ անուշ լեզուն ով [...] հանէ:

Եւ այս նպատակին [...] ձեռնարկած է շինելու [...] մը, որ օժտուած պիտի [...] գիական պանդոկի մը [...] խութիւ ներով։ Ընկեր[...] ջանայ դաստիարակել [...] տարկեալները, որոնց [...] թեան տակ գրուած [...] ընդարձակ զբօսարան [...] պիտի կրնան գրել, կարդ[...] խաղալ եւայլն։

Այնպէս որ, բան[...] յետոյ, եթէ հոն վերա[...] կարօտը զանոնք չմղէ [...] րու, կը նշանակէ թէ կ[...] են երջանիկ եւ անհո[...] ամէն ձգտում..'

ՄԱՐԻԱՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԲ[...]

Լուրը նորէն Ամեր[...] Լնտիանայի կառավար[...]

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՑԻ ՍՈՎԸ

Պոլշեւիկեան բռնութիւններէն, հալածանքներէն եւ սովերէն ազատուելու համար, խումբ մը մարդիկ (հայ, ռուս, թաթար) թողեր են իրենց հարազատները եւ Բագուէն անցեր են Պարսկաստան։

Այդ եկուորները սոսկալի գոյներով կը պատմեն Ռուսաստանի եւ կովկասի տնտեսական վիճակը։ Այժմէն Երեւանի, Թիֆլիսի, Բագուի եւ ուրիշ կեդրոնական քաղաքներու մէջ սեւ հացի համար պոչ կը բռնեն, իսկ ճերմակ հաց գոյութիւն չունի։

Կովկաս գտնուող զօրամասերը եւ պետական պաշտօնեաները՝— Ադրբէջանի, Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ չեն նեղուիր, որովհետեւ պահեստի պարէնը ամբողջովին գրաւած են իրենց համար, իսկ քիչ քանակութեամբ ալ համագործակցականներուն են տուած. բայց վերջինները իրենց հասկցած ձեւով կը դասաւորեն եւ ամէնէն առաջ իրենց ծանօթներուն ու բարեկամներուն կը բաժնեն, որոնց մեծ մասը կոմունիստներ են։ Ցաւ-ճախ կը պատահի որ ժամերով պոչ բռնողներէն շատերը առանց հացի կը վերադառնան տուն։

Որպէսզի ժողովուրդին ցոյց տան թէ հացի ճգնաժամը միայն իրենց երկրին մէջ չէ, խորհրդային իշխանութիւնը խորամանկ միջոցներու կը դիմէ եւ իրենց թերթերուն մէջ կը յայտարարէ որ, Պարսկաստանի մէջ ալ սով է եւ նոյնիսկ Թաւրիզ սեւ հացի համար ամէն օր կռիւներ տեղի կ'ունենան։ Հարկէ, անոնք որոնք անծանօթ են Պարսկաստանին եւ անոր հացի առատութեանը, չեն հաւատար, բայց հաւատացողներ ալ կը գտնուին։

Թիֆլիսէն Պարսկաստան անցնող վաճառական մը, կայարանը խորհրդային թերթ մը կը գնէ. որուն մէջ այդ մասին գրուած կ'ըլլայ։ Սկիզբները այդ մարդը կը տատանուի եւ կ'որոշէ չանցնիլ Պարսկաստան, բայց երբ իր ընկերը կը համոզէ որ այդ գրուածները սուտ են, որ ինք շաբաթ մը առաջ Թաւրիզ էր եւ այդպէս բան չէ տեսեր ու չկրնար ալ ըլլալ, քանի որ Թաւրիզի շտեմարաններու պաշարը տասը տարիէն ալ չի հատնիր, նոյն այդ պարոնը կը շարունակէ իր ճամբան, միշտ կասկածելով սակայն, որ ինքը Թաւրիզ անօթի պիտի մնայ։ Երբ կ'անցնի պարսկական Ջուլֆա, անմիջապէս կ'այցելէ մաքսատան պաշտօնեային եւ կը հարցնէ թէ ո՞րքան ճի՞շտ են խորհրդային թերթերուն գրածները։ Պաշտօնեան կը ծիծաղի վաճառականին ըրած հարցումին վրայ եւ լաւ հիւրասիրելէ յետոյ ճամբու կը դնէ Թաւրիզ։

Այդ վաճառականը երեք ամիսէն աւելի կը վայելէ Թաւրիզի առատութիւնը եւ ամէն օր կը հայհոյէ ռուս լրբեր տարածողներուն։ Իսկ այս նորեկները, երբ կ'անցնին Թաւրիզի փողոցներէն եւ կը տեսնեն բոլշեւիկեան խանութներուն մէջ ճերմակ ալիւրն ու հացը, կ'ապշին ուղղակի եւ իրարու երեսին նայելով կ'ըսեն— «Ռուսաստանը սովի ճիրաններուն մէջ կը գտնուի եւ սեւ հացի համար պոչ կը բռնեն, իսկ այստեղ ճերմակ հաց ու ալիւր կը ծախեն»։

Խե՜ղճ միամիտ մարդիկ, դեռ չեն գիտեր որ, «կարմիր յեղափոխականները» Ռուսաստանի մէջ եղած-չեղած ապրանքները, շաքարը, ծխախոտ ու քարիւղը կը բերեն Պարսկաստան եւ կէս արժէքով կը ծախեն, որպէսզի Պարսկաստանի իրենց պաշտօնեաներուն պարարտ ռոճիկներ վճարեն.

ՍՈՎԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԵՒ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը նոյնպէս սովի առաջ կանգնած են։ Լեռնային Ղարաբաղի [illegible] ջաններու ցանքերը կարկտահար ըլլալով, այդ շրջանները զրկուեր են ձմեռուան պաշարէն եւ իրենց գոյութիւնը պահելու համար հիմակուընէ դաշտային մասի շուկաներէն պարէն կը բերեն. այդ պատճառով Ղարաբաղի մէջ ցորենի եւ գարիի գիները սոսկալի չափերու են հասեր։ Իսկ Զանգեզուրն ալ սակաւահող ըլլալով, եւ այս տարուան բերքն ալ յաջող չըլլալով, հազիւ երկու ամսուան պաշար ունի։

Թէ Ղարաբաղի եւ թէ Զանգեզուրի գիւղացիութիւնը սարսափահար եւ յուսահատ վիճակի մէջ է եւ չգիտեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ բոլորի վերջը։

* * *

1922—23ին Ռուսաստան փախգրուած Նախիջեւանի ազգաբնակչութիւնը (հայ, թաթար) սովի պատճառով նորէն կը վերադառնայ իր երկիրը։

Խորհրդային չեկիստները նորանոր խաղեր կը խաղան գիւղացիներուն հետ։ Մէկ քանի հոգիի տէրտէրի եւ մոլլայի դիմակ կը հագցնեն, էշերու վրայ հակառակ կը նստեցնեն եւ էշերու պոչերը ձեռքերնին տալով կը պտտցնեն փողոցները։

Ժողովուրդը զզուանքով կը նայի այդ վայրենութիւններուն եւ գիտելէ կը խուսափի։

[illegible]ն գիւղին մէջ ծերունի մը չկրնալով տանիլ այդ վայրագութիւնները, կ'անիծէ եւ կը հայհոյէ բայց միւս օրը կը ձերբակալեն եւ երեք օր յետոյ կ'արձակեն։

Այս ալ բոլշեւիկեան նոր ձեւի քաջագործութիւն է։

* * *

Սովի ուրուականը նոր տագնապներու է մատներ համայնավար կուսակցութիւնը։ Նորէն սկսեր են ներքին պայքարները։ Տրոցկի-Ստալին հակամարտութիւնը որ անկէ առաջ որոշ չափով մեղմացած էր, հիմա նորէն վտանգաւոր կերպարանք է առեր, իր ամէնէն սուր արձագանգները գտնելով Թիֆլիսի մէջ։ Թիֆլիսը ռուսական երկրի ամէնէն զգայուն ջիղերէն մէկը դարձած է։ «Եթէ նորութիւններ կ'ուզես, դիմէ Թիֆլիս», — այսպէս կ'ըսեն այժմ Մոսկուայի մէջ։

Եւ այսպէս է այն միակ պատճառով, որ Մոսկուայի երեք քաղաքական կարեւոր դէմքերը— Ստալին, Օրժոնիկիձէ եւ Ենուկիձէ— հեռաւոր հիւսիսէն սերտ կապեր կը պահեն կովկասեան իրենց ազգակից-գաղափարակիցներու հետ՝ այս վերջիններու օգնութեամբ հիւսիսի մէջ իրենց անձնական պայքարն՝ըլլ աւելի յաջողութեամբ տանելու համար։

Այո, Ռուսաստանի այս տարուան սովերը ու թերեւս ճակատագրական տագնապներու դուռ պիտի բանայ համայնավար կուսակցութեան առջեւ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆՈՆՔ ԻՆԶԻ ԿԸ ՅԱՋՈՂԻՆ, ԻՍԿ ՄԵՆՔ ՈՉ...

Այս խորագրին տակ, Պոլսոյ Վագըթը կը գրէ.—

Թուրքիա ամէն տեղ ճանչցուած է իբրեւ բնական հարստութիւններով լեցուն եւ սակայն կոյս երկիր։ Այո՛, մեր հայրենիքի ծոցին մէջ գանձեր կան, բայց չենք կրնար օգտուիլ անոնցմէ որովհետեւ օգտուելու ձեւը չենք գիտեր։ Մինչդեռ, Եւրոպացիները դարերէ ի վեր արդէն գիտեն եւ կը կիրարկեն բնութենէն օգտուելու ձեւերը։ Թողունք առաջադէմ ազգերը եւ նկատի ունենանք միայն մեր հարեւանները։

Անցեալները, Կեդրոնական Եւրոպայի Թուղթի եւ խուաքարտի ընկերութիւն մը իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէր թէ Յունաստան եւ Պալքանեան միւս երկիրները չունին հարուստ անտառներ, որ թուղթի շինութեան յարմարին իսկ մասնագէտներու վկայութեամբ յայտնի է որ մեր եղեւնիին նման աշխարհի ոչ մէկ կողմը կայ։ Եթէ մեր եղեւնիներուն հարիւրին մէկը միայն շահագործենք, տարեկան շուրջ միլիոն ոսկի կրնանք շահիլ։ Մինչդեռ, Պրուսայի բեւեկնի իւղը որ ժամանակին այնչափ յարգի էր օտար հրապարակին վրայ, այսօր չ'արտադրուիր։

Խէժով աշխատիլ ուզող թուրք արհեստաւորները՝ կարծես հեգնելու համար մեր երկրին հարստութիւնը՝ ստիպուած են ֆրանսական, ամերիկեան եւ նոյնիսկ յունական խէժ գործածել։

Յունական խէժը ծանօթ է աշխարհի մէջ եւ նոյն իսկ թղթաշինութեան վերաբերեալ հրատարակութեանց մէջ կը խօսուի այդ խէժի մասին եւ բարգաւաճութեան կը դրուի ուրիշ երկիրներու արտադրութեանց հետ։

Այսօր, Յունաստանը ծխախոտի, գորգի եւ նման բազմաթիւ նիւթերով ահաւոր մրցակից մը դարձած է մեզի, օտար հրապարակներուն վրայ։ Ասով ալ չբաւականանալով, իր արտադրութիւններուն մէկ մասը նոյն իսկ մեր հրապարակը կը ղրկէ։

Նաւահանգիստի գործերով զբաղողները, իրաւամբ կը մտահոգուին թէ Պիրէոնը շուքի մէջ ձգած է Պոլիսը։

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, ուրեմն, որ մեզի հետ բաղդատմամբ աղքատ մեր հարեւանները կը յաջողին, իսկ մենք չենք կրնար օգտուիլ մեր բնական հարստութիւններէն։

Արդարեւ, մինչեւ հիմա շատ մը ձեռնարկներ գլուխ չեն ելած մեր երկրին մէջ։ Հաստատուած գործարաններէն, առեւտրական ընկերութիւններէն եւ նման բազմաթիւ հիմնարկութիւններէն շատ քիչեր կրցած են յարատեւել։

Այս ձախողանքը տեղի տուած է այն սխալ ու տարօրինակ գաղափարին, թէ մեր երկիրը ընդունակ չէ արդիւնաբերական ձեռնարկներու։ Այս գաղափարին մէջ կը յամառին մանաւանդ անոնք, որոնք դրամ տուած են կործանուած ընկերութեանց։

Այնպէս որ, այսօր ո եւ է ձեռնարկու երբ շփման մէջ մտնէ դրամատէրներու հետ, յիշեալ դառն օրինակներուն պատմութիւնը կը լսէ եւ ակներեւ վարանումով կ'ընդունի։

Արդիւնաբերական ձեռնարկներու մէջ միայն բարեացակամութիւնը չի բաւեր, անհրաժեշտ է նաեւ մասնագիտութիւն ունենալ։ Եթէ ետ մնացած ենք մեր հարեւաններէն, պատճառն այն է որ կարեւորութիւն չենք տուած մասնագիտութեան։

Այպատագրումէն առաջ, կային «քափիթիւլասիոն»ները որոնք կը մեռցնէին ամէն ձեռնարկ։ Թուրք ազգը շատոնց ազատած է այդ շղթաներէն։ Սակայն այդ թուականէն յետոյ հիմնուած գործարաններ ալ կան, որ դադրած են գործելէ։ Պատճառը՝ մասնագիտութեան չհետեւիլն է։ Դեռ նոր են կորդ մը գործարաններ, որոնք հիմնուեցան, առանց տեղը եւ ջուրը նկատի առնուելու։ Ասոնց մասին շրջող ըսի ըսաները սիւնակներ լեցուցին թերթերու մէջ։

Թրքական հաստատութիւն մը, որ մեծ քանակութեամբ թուղթ եւ խուաքարտ կը սպառէ, ներկայիս կը ծրագրէ թուղթի գործարան մը հիմնել Ոսկեզլիւրի եղերքը, 60—65.000 ոսկի ծախքով։ Անհրաժեշտ է որ մասնագէտներու օժանդակութեամբ կատարուի գործը, որպէսզի չձախողի։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ

Երեւանի թրքական իննամեայ դպրոցի աշակերտուհիները լսելով թելադրութիւններ քօղի մասին, միաձայնութեամբ որոշեր են հանել իրենց քօղերը եւ առանց քօղի տուն գացեր են։ Իննամեայ դպրոցին մէջ ուսում կ'առնեն 14-20 տարեկան երեք հարիւր աշակերտներ։

Երեւանի Թուրքերէն «Ձանգի» թերթը կը հրաւիրէ Երեւանի բոլոր Թրքուհիները հանել իրենց քօղերը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆԻՍ. — Հ. Մ. Միութեան երկրորդ դասակարգի ֆութպոլի ախոյեանական հանդիպումը մրցումը տեղի ունեցաւ Նոյ. 6-ին «Սթատ Մինիսիփալ» ի մէջ, նոյն դասակարգի խումբերէն «Էթուալ Սփորթիվ տը Մանթոն» ի հետ։

Խաղը սկսաւ մեր յառաջապահներու յարձակումով, եւ հազիւ 5 վայրկեան անցած, Շապուհ Յովնանեան, յաջողեցաւ կեդրոնէն մինչեւ հակառակորդ բերդը տանիլ գնդակը, ծափերու մէջ, քիչ վերջ երկրորդ մըն ալ նշանակեց Գեղամ Քիթապճեան։ Բ. Կիսախաղին հակառակորդը շահեցաւ իր միակ նշանակէտը։ Խաղի վերջաւորութեան Հ.Մ.Մ. կոլ մը եւս նշանակելով, յաղթական հռչակուեցաւ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։ Բ. Տ.

ԱԶԴ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Շրջանային ժողովի որոշումով Ցլեմաք Թիւթիւնճեան, Յակոբ Նալպանտեան եւ Վաչէ Գասապեան հեռացուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն։

«Դրօշակ», Նոյեմբեր, 1928

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԵԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

[illegible]անի մը վայրկեան սառեցուց մահուան տպաւորութիւնը, [illegible] անցաւ, բայց թողուց այնսարսափելի ճնշում մը որ [illegible]ելու պէտքն զգաց անկէ [illegible] համար։ Միայն այն [illegible] կասկածաւոր մինչեւ յուսահատեան ենթակայ կը կարծէր [illegible]նք էապէս միշտ կը յուսար։

—Մարգարի՛տ, Մարգարի՛տ, [illegible] գիշեր պիտի խօսիմ քեզի [illegible] պիտի ըսես թերեւս որ լռեմ [illegible] բան մը չըսեմ, սպասեմ, [illegible] բայց ես վատ ըլլալ չեմ [illegible] մարդ ըլլալ կը փափաքիմ, [illegible] ին Գ. Կարբոնիի պիտի [illegible]մ։

Արդարեւ ժամը [illegible]ին Մարգարիտի դրան առջեւէն անցաւ, բայց չկրցաւ կենալ, չկրցաւ դուռը զարնել։ Անցաւ, բայց չկրցաւ կենալ, չկրցաւ դուռը զարնել։ Անցաւ՝ վերջը վերադառնալ մտադրելով, բայց համոզուած էր որ պիտի չկարենար տեսակցիլ կնքահօր հետ։

Երկու օր եւ երկու գիշեր անցան այսպէս, յարափոփոխ որոշումներու պայքարին մէջ, որոնք յուզուած ալիքներու կը նմանէին։ Կեանքին եւ սովորութիւններուն մէջ բան մը փոխուած չէր թուեր։ Ուսանողներուն դասեր կու տար, կը կարդար, կ'ուտէր։ Մարգարիտի պատուհանին տակէն անցնելով կը ժպտէր երբ կը տեսնէր։ Բայց Ցատանա գիշեր ատեն կը լսէր Անանիայի սենեակին մէջ քալելը, բակ իջնելը, դուրս ելլելը վերադառնալը, պոռթկալը, բարի պառաւը զինք հիւանդ կը կարծէր։

Ի՞նչ բանի կը սպասէր ի՞նչ կը յուսար։

Վերադարձած օրն ան վարը գացին, Ֆոնիգի մէկու մը գործէն անցնիլը տեսնելով՝ մահու չափ գունատեցաւ։

Այո, բանի մը կը սպասէր... սոսկալի բանի մը կը սպասէր, մօրը կրկին փախած ըլլալու լուրին կը սպասէր վատութիւնը, բայց պատրաստ էր միանգամայն կատարելու սպառնալիքը. «Եթէ եկած պիտի գամ, քեզ պիտի սպանեմ եւ ինքնասպան պիտի ըլլամ»։ Երբեմն կը կարծէր որ իրական չէր մօրը հետ ունեցած տեսակցութիւնը, այլ կնոջ ատն մէջ ուրիշ մէկը չկար։

Վերադարձին երկրորդ գիշերը լսեց Ցատանայի մէկ հեքեաթը, զոր կը պատմէր դրացի տղու մը. Զպինը կը փախէր, կը փախէր միշտ գամեր նետելով, որոնք հետզհետէ կը բազմապատկուէին եւ կը ծածկէին դաշտը։ Եւուէն կը վազէր, սակայն չէր կրնար բռնել, որովհետեւ գամերը կը ծակծկէին ոտքերը...»

Ինչ աղեկէզ հաճոյք պատճառած էր այդ հեքեաթը Անանիային՝ երբ մանուկ էր, մանաւանդ թողլքումին յաջորդող օրերուն։ Այդ գիշեր երազեց որ Ֆոնիգին մօրը փախուստին լուրը բերած էր, թէ կը հետապնդէր մայրը գամերով ծածկուած դաշտի մը միջէն... Ահա կը տեսնուի հօրիզոնին վրայ, քիչ ատենէն պիտի հասնի եւ պիտի սպաննէ բայց կը փախնայ, կը փախնայ... որովհետեւ Ալին չէ, Ցատանայի Գ. Կարբոնիի մօտ գացած ատեն գաիհէն անցնող հովիւն է... Անանիա կը վազէ, կը վազէ, գամերը չեն ճմլեր, սակայն կ'ուզէր որ ծակէին ոտքերը ... Ալի հովիւը փախուած կ'երգէ, ահա կը հասնի գրեթէ, մահուան դուռը կը սառեցնէ զինք..

Արթնցաւ պաղ քրտինքով ծածկուած, սիրտը չէր բաբախեր, լացաւ բուռն յուզումէն։

Երրորդ օրը Մարգարիտ զարմացած Անանիայի անտարբերութենէն՝ հրաւիրեց տեսակցութեան մը։ Անանիա գնայ, պատմեց պտոյտները, գգուեց աղջիկը եւ թողուց որ ան ալ փայփայէ զինք, ինչպէս պարտասած ճամբորդ մը կը թողու որ հովը գգուէ զինք ճամբուն եզերքը, ծառի մը հովանիին տակ նստած։ Բայց չկրցաւ բառ մը ըսել զինք լափող գաղտնիքի մասին։

* * *

«18 սեպտ. ժամը գիշերուան 2,

«Մարգարիտ,

«Ջամբաներու մէջ յիմարաբար թափառելէն ետք ահա տուն կը վերադառնամ։ Ինծի կը թուի թէ պիտի խենդենամ մէկ վայրկեանէն միւսը։ Այս վախը զիս կը մղէ քեզ խոստովանելու,— երկար ու անպատում անորոշութենէ մը ետք — զիս սպանող ցաւը։ Կարճ կապեմ։ Մարգարիտ դուն գիտես թէ ես ով եմ. մեղքին զաւակը, ծնած աւելի դժբախտ քան թէ յանցաւոր մօրմէ մը։ Ծնած եմ սարսափելի աստղի մը տակ եւ քաշելու եմ յանցանքներ, որոնք իմս չեն։ Ընկերակից տխուր բախտիս, մղուած ճակատագրէն՝ ինծի հետ քաշեցի անդունդին մէջ, ուրկէ երբեք դուրս պիտի չկարենամ գալ, այն արարածը զոր սիրեցի երկրի մէջ ապրող բոլոր էակներէն աւելի՝ քե՛զ Մարգարիտ... Ներէ՛ ինծի, ներէ՛։ Այս է անսահման վիշտս, զարհուրելի խղճի խայթը որ զիս պիտի տանջէ եթէ ապրիմ սակայն... Մտի՛կ ըրէ, մայրս ողջ է, մեղաւոր եւ վշտալի գոյութենէ մը ետք՝ ահա յարութիւն կ'առնէ, ուրուականի մը նման կը կանգնի իմ առջեւ։ Թշուառ մըն է, հիւանդ, ցաւէն ու զրկումներէն պառաւցած։ Իմ պարտականութիւնս է, դուն ալ կ'ըսես այս պահուս անիկա, փրկել զայն։ Որոշեցի ապրիլ մօրս հետ, աշխատիլ ապրեցնելու համար, զոհել նոյնիսկ կեանքս՝ պարտականութիւնս կատարելու համար։»

(Եար.) Թարգմ.՝ Հեմուռ

Նոր դահլիճը խորհրդարանին պիտի ներկայանայ հինգշաբթի։ Մինչեւ այդ օր դահլիճը քանի մը անգամ նիստ գումարելով պիտի պատրաստէ նախարարական յայտարարութիւնը։ Փուանքարէ կը յուսայ 350 քուէ ստանալ։

Ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակը կիրակի օր նիստ գումարելով, որոշեց բացարձակ ընդդիմադիրի դերին մէջ գտնուիլ նոր կառավարութեան հանդէպ։ Թուէարկուած բանաձեւին մէջ ընկերվարականները կ'ըսեն թէ իրենք պատրաստ են առանձին ստանձնել իշխանութիւնը եւ ուժ տալ ռամկավար բարենորոգումներու, սակայն չեն կրնար գործակցիլ կառավարութեան մը, որ «պլոք նասիոնալ»ի վերակազմութիւնն է։

Նոր դահլիճին անդամները, բացի քանի մը բացականերէ, Փուանքարէի կողմէ Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուեցան կիրակի գիշեր։ Էլիզէի պալատէն դուրս ելած ատեն. Փուանքարէ յայտարարեց.

— Տագնապը յառուկ երկնցուցի, որպէսզի կազմուածը ըլլայ Զինադադարի դահլիճ։ Կը յուսամ թէ կուսակցութեանց միջեւ ալ զինադադար մը պիտի ըլլայ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

«Թայմզ»ի Փարիզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան մէջ շատ կարեւորութիւն չեն ընծայեր Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթին Սուրիոյ ֆրանս. իշխանութեանց դէմ ըրած ամբաստանութեանց։ Ֆրանսայի հոգատարութեան ենթակայ շրջանին հիւսիսը կայ վիճելի փոքրիկ հողամաս մը, իրաւարարութեամբ յանձնուած Ֆրանսայի, զոր սակայն Թուրքերը չեն պարպեր։ Խնդրոյ առարկայ հողամասը ենթակայ է Քիւրտերու արշաւանքին, որովհետեւ մաս կը կազմէ Քիւրտիստանի եւ Թուրքերը Ֆրանսական գրաւումին ենթակայ հողամասէն վտարած էին տեղւոյն Քիւրտերը։ Ցեղապետ Հաճօ այդ Քիւրտերուն նշանաւորներէն է։ Ֆրանսական կառավարութիւնը բոլորովին ազատ եւ անպատասխանատու մարդ մը կը նկատէ զայն։

Ֆրանսացիները չեն կրնար արգիլել զայն արշաւելէ Թուրքերուն դէմ, որոնց իրաւունքը չեն ճանչնար վիճելի հողամասին վրայ։ Սակայն երբեք պաշտօնապէս չեն ճանչցած զայն կամ ոեւէ պաշտօն յանձնած անոր։ Ֆրանսա երբեք պատասխանատու չէ սահմանային այն դէպքերուն, որոնց մասին կը գանգատին Թուրքերը։

∴ Սուրիոյ թերթերն ալ կը գրեն.—

Սահմանային պահակազօրքի ֆրանսացի հրամանատար գնդապետ Արմանի եւ Թուրքիոյ կողմէ հազարապետ Միւմթազ պէյի նախագահութեամբ, չորս ֆրանսացի եւ հինգ Թուրք սպաներ Քիլիսի մէջ ժողով մը գումարած են' վերջերս սահմանի վրայ պատահած դէպքերուն, եւ ոճրագործներու փոխանակութեան խնդրով զբաղելու համար։ Այս ժողովին մէջ տրուած են կարգ մը որոշումներ, այսպէս՝

1.— Սահմանին վրայ դէպքեր յարուցանող հրոսախումբերու դէմ ընկերակցաբար դիմադրելու համար, ընդունուած է 1921 հոկտ. 20ին Էնկիւրիի մէջ կնքուած պայմանագրութեան 12րդ յօդուածին գործադրութիւնը, և այդ հրոսախումբերը հետապնդելու համար երկու երկիրներու ուժերու համագործակցութիւն որոշուած է։

2.— Հասարակ ոճրագործները պիտի վերդարձուին իրենց ոճիրին վայրը։

3.— Թուրքերը բողոքած են որ սահմանին վրայ մաքսային տնօրէնութեան կողմէ պաշտօնեաներուն տրուած հրամանները չեն գործադրուած։ Ֆրանսացիները խոստացած են այս հարցը մարզպանութեան ներկայացնելով քննել եւ վերջնական կարգադրութիւն մը ընել։

4.— Սահմանի ապահովութիւնը խանգարող հրոսախումբերու հետապնդման գործակցող ֆրանքօ-թուրք յանձնաժողով մը պիտի կազմուի։

Ամերիկեան դրամագլուխը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ ամերիկեան սեղանաւորական զօրաւոր խմբակ մը կ'ուզէ գործակցիլ Թուրքիոյ ջնջուած Րէժիի Վարչութեան եւ ստանձնել ծխախոտի մենաշնորհը։ Այս նպատակով դիմում եղած է թուրք կառավարութեան։ Ամերիկեան խմբակը առաջարկած է կառավարութեան 120 միլիոն ոսկիի փոխառութիւն մը ընել, յետոյ ամէն տարի ալ 25 միլիոն ոսկի տալ։ Խմբակին ներկայացուցիչները գացած են Էնկիւրի եւ ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյի հետ տեսակցելով կարգ մը կէտեր ճշդած են։ Ամերիկացիները կը խոստանան ամբողջովին Թուրքերէ կազմել իրենց պաշտօնէութիւնը եւ դիւրութիւններ տալ ծխախոտի մշակներուն։

Կառավարութիւնը որոշած էր Ծխախոտի Վարչութենէն գալիք հասոյթը յատկացնել պետական դրամատան հիմնադրամին։ Այս հիմնադրամին համար 150 միլիոն ոսկիի պէտք կայ. սակայն։ Րէժին առաջարկած է նոյն գումարը փոխ տալ կառավարութեան ամերիկեան խմբակին գործակցելու պայմանով։

Այս առթիւ, Ծխախոտի Վարչութեան առաջարկին մէջ կարգ մը փոփոխութեան ծրագիրներ կան նաեւ պաշտօնեաներու ներկայ ցուցակի մասին։

∴ Ամերիկեան ուրիշ խմբակ մը դիմած է Պոլսոյ Քաղաքապետութեան եւ կարգ մը առաջարկներ ըրած, հացը երկու ղրուշ աժանցնելու մասին։

Ետնայի հրաբուխին աւերները

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Ետնայի բորբոքումը ուժգնօրէն կը շարունակուի, հետզհետէ աւելի վրդովիչ դառնալով։ Երկաթուղագիծը եւ Մասքալիի կայարանը ամբողջովին թաղելէ վերջ, լաւայի ճակատը այժմ կը սպառնայ ծովեզերքի մեծ ճամբուն։ Նունցիաթա եւ Րիփոսթօ քաղաքները արդէն զրկուած լոյսէ եւ ջուրէ, շատ տագնապալի կացութեան մը մատնուած են։

Լաւայի հեղեղին լայնութիւնը այժմ կը հասնի հինգ քիլոմէդրի, իսկ բոլորովին վնասուած հողամասերուն տարածութիւնն է աւելի քան 29 քառակուսի քիլոմեդր։

Մասնագէտներու հաշիւով, ներկայիս՝ վնասները 500 միլիոնէն մէկ միլիառ լիրէթի կը հասնին։ Քարաբա գիւղը հիմա բոլորովին լաւայի տակ մնացած է եւ հրամայուած է անմիջապէս պարպել Սթրատա գիւղը։

«Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1928 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐ

Ձեռնարկուած է տալ հանդէս մը ճոխ յայտագրով

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կուսակցութիւններէն նկատի առնել այդ օրը՝ խաչաձեւումներու տեղի չտալու համար։

կարգադիր յանձնախումբ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ

1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ, 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Գ. Մ. Դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue de la Républiqueի Գրադարան Ընթերցարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Հիւսեան։ Նիւթ՝ Բոլշեւիկներու մէջ յառաջ եկած ընդդիմադիր հոսանքները»

Ցեսինի Վրէժ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ժամը 4ին Քաֆէ Մարմինիօն։ Կարեւոր օրակարգ։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի գիւթ Շոմոնէն քառէ, կամ կառ տը լ'էսթի եւ կառ տիւ նօրի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյեօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ

Գ. ՏԱՐԻ - 1929

Նոյեմբեր 15ին հրապարակ կ'ելլէ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Գ. տարուան հատորը, գրական, գեղարուեստական, ազգային եւ պատմական բովանդակութեամբ, հաճելի մանրավէպերու եւ զուարճալիքներու բաժիններով ու գեղարուեստական գեկատիպ նկարներով։

ԷՋ 450. ԳԻՆ 15 ՏՐԱԽՄԻ

Ընթացք կը տրուի միայն կանխիկ ապսպրանքներու

Հասցէ՝ Journal «Nor Or», Rue Vouli 20, Athènes, Grèce.

ՏԱՐՈՒՆԱԾԱՌ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 10—11. Առողջապահութիւն (Տօքթ. Գալստանեան)։

Իսկ հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30—5 հայերէն (Մ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ, գեկուցում, եւն.։ Ներկաներու որոշումը պարտադիր է բացականերուն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Կ. Կ.— 35 ֆր.։ Սկզբանք զրկել Կ. Գ.ի։

Իսսէլ, Խ. Գ.— 35։

Իսի-լէ-Մուլինօ, Յ. Գ.— 35։

Ալֆէր, Հ. Բ.— 35։ Սկսանք զրկել։

Քիրմանշահ, Ն.— 1 անգ.։

Կրան Սէր, Պէգ.— 70 ֆր.։

Լիոն, Մ. Ա.— 50։

Սէն Թ'ուէն, Ա. Տ.— 35։

Վալանս, Գործ.— 216։

Լանսէյ, Մ. Ճ.— 35։

Սէն Թ'ըթիէն, Տիկ.Հ.Ժ.—105։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճլը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Թուքէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Ծօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Հայկական ծնե նզեռնէն ի վեր կորսնցուցած եմ երկու քոյրերս Սեբաստիոյ Ցուչասար գիւղէն պզրիկ 24․կիւլիզար 16 տարեկան։ վերջերս տեսնուած են Սուրիոյ շրջանը։ իմացնել՝ Sukias Keusseian կամ Kahouedjian, 3 Rue Aristide Bergès. Lançey Isère. France.

Նուէր լուր տուողին։

ԱԶԴ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ.Կ. ԽԱՉԻ

Կ. Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ համաձայն պատգամաւորական ժողովի որոշման իր մասնաճիւղերը ձեռնարկած են տարեմուտի երեկոյթներ տալու առաջիկայ Դեկտեմբեր 31ի գիշերը Փարիզի, Լիոնի, Վալանսի, Տեսինի, Վիէնի, Կրընոպլի և Կարտանի մէջ։

Խաչաձեւումները կանխելու համար կը խնդրենք յիշեալ վայրերու ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այս յայտարարութիւնը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Կ. Վարչութիւն

ԱԶԴ

Ֆրանսական բանակին հայ կամաւորներու ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, պատուոյ դաշտին մէջ ինկող մեր սիրելի ընկերներուն հոգւոյն համար հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Նոյեմբեր 18ին, ժամը 10ին, հայ եկեղեցւոյն մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ։ Կը խնդրուի հայ ընկերակցութիւններէն ներկայ ըլլալ այս արարողութեան.

Վնէք,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՈՇԻ 1929Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԾԱՅՐԷ Ի ԾԱՅՐ ԶՈՒԱՐԹ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ժպտուն անէքթոտներով, թեթեւ ֆանթէզիներով, սրամիտ կերպերով եւ շէնշող այժմէականութիւններով ճոխ [illegible] հատոր մը, զոր ամէն հայ պէտք է ունենայ կեանքի անձուկ [illegible] հաճոյքի համար

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ ԿԱՄ 1 ՏՕԼԱՐ 50

դիմել՝ GAVROCHE, 208bis Rue Lafayette, Paris [illegible]

Բաժանորդագրուեցէք Կավռոշ շաբաթաթերթին

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՆՈՐԳԻՆԵՐՈՎ

25 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ, 50[illegible] ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Թիապալոտը 25 ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35 [illegible] Ցամթման եւ Ասատր 25. Հին Աստուածներ 15. Խորհրդ[illegible] կինները 30, Թէրէզ Րաքէն (Է. Զոլա) 20, Ցաւութիւն [illegible] 50. Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, Վարժապետին [illegible] Խասգիւղի քնաշրջիկը 10, Վերջին բաժակը 10, [illegible] Տր. Քիւրին խրատելականները 10, Ալիսի սիրահարը 15, [illegible] Լիլիթն ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Սգաւոր [illegible] նի 5. Սիֆիլիզ 2, Ջերմամիզութիւն 2, Հայ. քերական 1. [illegible] բաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30 ֆր., Երագահաններ 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 Ֆր. [illegible] Կոմիտաս Վրդ.ի Սիւնիի, Զուհաճեանի, Սրուանձտեանցի [illegible] Կիրեանի, Համբարձումեանի, եւայլն։

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4—5ֆր [illegible] թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։ Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր եւ բացառիկ գեղչ։ Գրացուցակը ձրի կը [illegible] կուի պահանջողին։

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui. Par[illegible]

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՉՏԵՍՆՈՒԱԾ ԶԵՂՉ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ [illegible]

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹԷՆ

200 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ 100 ՖՐԱՆՔԻ ՓՈԽԱՐԷՆ [illegible]

ԿԱՄ ԸՆՏՐԵՑԷՔ 100 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ՝ 60 ՖՐԱՆՔԻ ՓՈԽ[illegible]

Վարդանանք 5, Դատապարտեալը եւ երազի մը գին [illegible] ուկէս պորտի ժառանգ մնացած մնտուկը 4. Աներ 5, Ըն[illegible] ջունի 7.50, Հարուածը 3, Մակաբոյծը 6, Զգայարան[illegible] Ապերախտ գրագիրը 5, Մահացու համբոյրը 2, Թքարէնի [illegible] բամտութիւնը 9, Սիքլօպ 2, Ճակատագրի փուշին վրայ [illegible] սիրուընտուք 3, Մելինա Նուրի հանրմ 5, Հայաստանի նկ[illegible] րուն ալմանախը 40, Ճշմարտութիւնը Քէմալական [illegible] մասին 5, Երգեցողութիւնք Ս. Պատարագի 5, Աղջկան մը [illegible] տակարանը 5, Խնդամոլիկ աղջիկը 5, Արշին մալ ալ[illegible] զաման 10, Թիապալոտը 4, Պատկեր. լուսանկարչութիւ[illegible] մառօտ լուսանկարչութիւն 3, Ճեպընթաց նոքաճ[illegible] տորա 10. Աքքայ Քոնստանդէն 10, Նոր մանկապարտէզ (մանուկներուն առաջին գիրքը)6, Դրպանի Ֆրանս.ի ուղեց[illegible]

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	
	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն ; 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

14 NOVEMBRE 1928

ՅԱՐԻ ԹԻՒ 803

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԻՍԻ ԴԷՊՔԻՆ ԻՄԱՍՏԸ

...անդին պիտի կարդաք մանրամասնութիւնները Նիսի ...րուն առաջին լուրը տուինք երէկ։

...հետեւի թէ Մուսթաֆա Քէմալ մինչեւ արտասահման ...ած է իր թաթը, ոչնչացնելու համար Թուրք ընդդիմադիր-... որոնք այսպէս կամ այնպէս անհանդստութիւն կը պատ-... իրեն։

...յն մէկ դասակարգի կամ կուսակցութեան չեն պատ-... ...պետութեան հակառակորդները։ Արդէն մեր հաս-...ամաստով քաղաքական կուսակցութիւն չկայ Թուրքե-...։ Անոնց շարժումները աւելի շատ կապուած են ան-... քան սկզբունքներու հետ։

...պատկերը կը ներկայացնեն մանաւորապէս Թուրք ...իմադիրները։ Անոնց գլուխը ջախջախուեցաւ երկրին մէջ, ...ան առիթներով։ Լախտի հարուածը տրուեցաւ Իզմիրի ...փորձին առթին, երբ կախուեցան խումբ մը խոշոր դէմքեր՝ ...ինատի շքախումբէն, — Ճավիտ, Ճանպօլատ, Շիւքրի, ... նազըմ, Գարա Քէմալ կտոր-կտոր) եւ ուրիշներ։ Մահուան ...րներու մէջ կը սպասէին քանի մը հոգի եւս,—Գարապէքիր ...։ «Հայաստանի յաղթականը», Րէֆէթ եւ Ալի Ֆուատ ...ները եւայլն։ Մանաւանդ առաջինը հազիւ ազատեցաւ ...ին պաշտպանութեան գործավար Ֆէվզի փաշայի շնոր-...օր յատկապէս Իզմիր փութացած էր, իր բարեկամը փրկե-... համար։

...կախութեան առեանները սարսափին տակ, չոքեցաւ ...ր ընդդիմադիրներուն մէջքը՝ Թուրքիոյ մէջ։ Բայց անոնք ...տասահման կը գտնուէին, 150 ծանօթ ցանկէն մինչեւ ... նոր Իթթիլաֆականներ եւ Իթթիհատականներ, նախկին ...փարներ եւ պաշտօնատարներ, նոյն իսկ դժգոհ քէմալա-...ներ, սկսան իրարու մօտենալ, եւ ելք մը փնտռել։

...անձնական եւ կուսակցական նկատումները, քինախնդրու-...ները եւ քիչ մըն ալ քաղաքական համոզումներ ճամբայ ...ած են մերձեցման, Ռումանիա, Յունաստան, Սուրիա, ...ստա եւ Եգիպտոս ապաստանած փաշաներու եւ պէյերու ...։ Անոնք իրարու միս ուտելով եւ իրար վարկաբեկելով ...ներն, համաձայն կ'երեւան մէկ ծրագրի շուրջ— վերահաս-... սուլթան - խալիֆայութիւնը, ուրիշ խօսքով՝ Օսմանեան ...ութիւնը։ Այս գոյնզգոյն խմբակցութեան մէջ կը գտնուին ...ն պահպանողականներ, հօճաներ ու մօլլաներ, ջարդարար ...իսլամական տարրեր, ինչպէս եւ քիչ - շատ անցեալէն ...ուած մարդիկ, եթէ կարելի է հաւատալ այսպիսի հո-...ութեան մը։

...կը թուի թէ վերջերս մասնաւոր գործունէութիւն մը կը ...ին այս մարդիկը — միշտ արտասահմանի մէջ։ Անոնց ...ման գլխաւոր աղբիւրը՝ Թուրք մեծամասնութեան ամ-...ին տրամադրութիւնն է, որ կրնայ բռնկիլ մէկ լուցկիով, ...անդ Մ. Քէմալի պարտադրած աննախընթաց փոփոխու-...ներէն յետոյ։ Անշուշտ յոյս չեն կրնար դնել ժողովրդա-...պստամբութեան կամ յեղափոխութեան վրայ, քանի որ ...քիոյ մէջ բոլոր մեծ շարժումները յաջողած են պետական ...ածով, կամ զինուորական յեղաշրջումով։ Ատոր համար ...նք նոյն իսկ օտար միջամտութիւն կը մաղթեն, որպէս ...րենան ձեռք անցընել իշխանութիւնը։

...քէմալականները լրտեսական ցանց մը ունենալով ամէն ... մինչեւ իսկ ընդդիմադիրներուն մէջ, ապահովաբար տեղ-...ն ամբողջ անցուդարձին։ Որքան գիտենք, անոնք վեր-...յստուկ մարդիկ ալ ղրկած են Թուրքիայէն, մասնա-...։ Ֆրանսա եւ Սուրիա։ Թուրք ուսանողներ կը լրացնեն ...։ Դեռ վերջերս Փարիզ եկան երեսփոխաններ Ֆալիհ ... եւ Խուսրէվ պէյերը, իբրեւ թէ պետական պաշտօնով։ ... գործակալներ երեւցած են մանաւանդ հարաւա-... Ֆրանսայի մէջ, ուր կը գտնուի աքսորական խալիֆան։ ... եթէ հարուածը իջաւ կիւմիւլճինացի Իսմայիլ Հագգը ... խուն, անշուշտ պատճառը այն է որ, Թուրքիոյ հին ... վարիչները շատ լաւ կը ճանչնան նախկին իթթիհա-...ներ, իբրեւ ճարպիկ դաւադիր եւ ոխերիմ թշնամի ներկայ ...ութեան։ Քանի մը անգամ գոյն փոխած, կախաղանէն ... ազատած, բայց միշտ քաղաքական - դաւադրական գոր-... հետամուտ եղած է կիւմիւլճինացին։ Իսկ Մ. Քէմալ չի ... հանգստանալ, քանի ողջ կը մնան այսպիսի տիպար-...։

...րեթէ առաջին անգամ է որ Թուրք մը քաղաքական մա-...րձ կը կատարէ Եւրոպայի մէջ։ Տարիներ առաջ, այդ-... ձեռնարկ մը կատարուեցաւ անգլիացի Պրքըստըրնի վրայ, ...աններու մէջ։ Յետոյ, դաւադրական ծրագիր մը կար Փ. ... Նուպարի դէմ (մածունով թունաւորելու պատմութիւնը), ... դէպքը ցոյց կուտայ թէ՝ այս ասպարէզին մէջ ալ ... յառաջդիմութիւն կատարած են Թուրքիոյ նոր վարիչ-... տարճանակ պարպել տալով Եւրոպայի պողոտաներուն ...։

...իսկ ամբողջ դէպքին իմաստը այն է թէ՝ կռիւը պիտի շա-...ակուի հին եւ նոր Թուրքերուն միջեւ, մինչեւ որ վերջնա-... յաղթանակը մէկը կամ միւսը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

«Ցուսաբեր» քրտական շար-ժումին նուիրուած խմբագրա-կանի մը մէջ կը գրէ. (3 նոյ.)

—«Քիւրտիստանէն ստացուած վերջին տեղեկութեանց համա-ձայն, վերջերս բազմաթիւ յար-ձակումներ տեղի ունեցած են նաեւ Տէրսիմի դէմ։ Կառավարա-կան զօրքերը չեն կրցած, սա-կայն, երկրին ներսերը թափան-ցել, ուստի իրենց զազանու-թեան գոհ բերած են լեռան ստորոտը փռուած գիւղերը՝ սպա-նութեան, բռնաբարութեան եւ աւարի տալով ժողովուրդն ու անոր ստացուածքը։

Իսկ Սասունի ·եծ մասը բո-լորովին անկախ է։ Մէհմէտ Ալի Եօնուսի դէմ ձեռնարկուած զին-ուորական գործողութիւնները անհետեւանք անցած են։ Կառա-վարութիւնը փափաք յայտնած ըլլալով բանակցիլ Ալի Եօնուսի հետ, այս վերջինը իր ազգա-կաններէն մէկը կը ղրկէ, որ, սակայն թուրքերու կողմէ տեղն ու տեղը կը սպաննուի։

Այս մլատ տեղեկութիւնները կուգան վկայելու, որ քրտու-թեան հակաթուրք տրամադրու-թիւնները դէպքէ դէպք կը տա-րածուին ու կը խորանան՝ վաղը, պատեհ առիթին, յարմար՝ ընդհանուր եւ համաքրտական կերպարանք տալու համար։

Անկասկած է, որ Էնկիւրին ամէն փորձ պիտի ընէ, չլատե-լու համար քրտական շարժումը ոչ միայն նեղսէն թրքահպատակ Քիւրտը Քիւրտին դէմ հանելով, այլ եւ դուրսէն՝ օտարահպա-տակ Քիւրտը օտարին դէմ հա-նելով։ Մինչդեռ քրտութեան շահը հոն է, որ համայն քիւրտ ժողովուրդը— ըլլայ երկրին մէջ, ըլլայ անոր սահմաններէն դուրս— մէկտեղէ իր ուժերը եւ ազգովին ու հաւաքաբար ծառա-նայ իր ամէնէն մահացու թշնա-միին՝ Թուրքին դէմ։

«Պախթէ ռումէ Թունայը». (Թուրքին հաւատալ չըլլար)։— քրտութեան այս փրկարար նշա-նաբանը տարածողները ոչ թէ Քիւրտերը, այլ իրենք Թուրքերը պիտի ըլլան։ Որովհետեւ ամե-նէն լուսաւոր Թուրքն իսկ վերս-տին նոյն Թուրքն է, դաժան ու դաւադիր։ Թուրքը կը շոյէ զի-նաթափելու համար, ու կը զի-նաթափէ՝ խաղաղ բնաջնջելու համար իր հպատակութեանը մէջ ապրող բոլոր այլացեղ եւ այլալեզու ժողովուրդները»։

ՆՈՐ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ «Նըլտըրըմ Քէմալ» դպրոցի ա-շակերտներէն Րէճէպ, ցարփու-թունիանի ուսուցիչ Քէնան եւ փաստաբանական կաճառի նա-խագահ Ն քարտուղար Իսմայիլ ձերբակալուած են, նոր տառե-րուն դէմ քարոզութիւններ ը-րած ըլլալով։

Այս է գտո, ձերբակալուած է նաեւ օշարականածառ դատրի, կառավարութեան դէմշարժում-ներ ըրած ըլլալուն համար։ Դատրիի դէմ օրինական հետա-պնդումի ձեռնարկուած էջարդէն եւ խնդրին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։

ՔԷՆԹՐՊՐԻԻ եպիսկոպոս տոք. Ցէյվիտսըն իր պաշտօնը յանձնեց նոր եպիսկոպոսին։ Վարչապետ Պօլտուին այս առթիւ իրեն յանձ-նեց 72.500 տոլարի գումար մը, որուն 10.000ը հաւաքուած էր Ամերիկայի մէջ։

ԵՏՆԱՑԻ հրաբուխը կորսնցու-ցած է իր սաստկութիւնը եւ յոյս կայ որ շուտով բոլորովին խաղայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԻՍԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱՀԱԲԵԿԻՉ ՄԷՀՄԷՏ ՍԱՊՐԻ

Երէկ գրեցինք թէ ի՛նչպէս կիրակի իրիկուն Նիսի գլխա-ւոր փողոցներէն մէկուն մէջ քէմալական Թուրք մը՝ Մէհմէտ Սապրի՝ մահափորձ կատարեց Թուրք ընդդիմադիր վարիչներէն կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը պէյի վրայ։

Նիսէն հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—Ժամը 18ի առեններն էր։ Իսմայիլ Հագգը պէյ հանդարտ-օրէն կ'անցնէր Վիքթուար պողոտայէն։ Մէհմէտ Սապրի զայն տեսնելուն, ատրճանակով երկու անգամ կրակ րրաւ եռեւէն։ Նախկին օսմանեան մեպուսը ծոծրակէն ու թեւէն վիրաւոր-ուած, գետին ինկաւ։ Սակայն ահաբեկիչը շարունակեց զէնք պարպել։ Գնդակները հանդիպեցան Աստալպէրթ Հէրցէկի, քի-միագէտ, հունգարահպատակ, եւ Տիկին Ժան Տըլպուի, ֆրան-սացի, սպասուհի քաղաքին պանդոկներէն մէկուն մէջ։ Մէհմէտ Սապրի յետոյ փախաւ։ Ոստիկանները սկսան խստիւ հետա-պնդել զայն։ Ահաբեկիչը ի վերջոյ օձիքը ձեռք տուաւ, սակայն նախ քան այդ զէնք պարպեց զինքը ձերբակալող ոստիկանին վրայ, գնդակը վրիպեցաւ։

Հակառակ իր վիճակի ծանրութեան, Իսմայիլ Հագգը պէյ հիւանդանոցին մէջ զինք հարցաքննելու եկող ոստիկանապե-տին յայտնեց թէ չի ճանչնար ահաբեկիչ Մէհմէտ Սապրին եւ թէ ոեւէ թշնամի չունի Նիսի մէջ։ Սակայն աւելցուց թէ հար-ուածը կուգայ շատ հեռուէն — Էնկիւրիէն, եւ քաղաքական վրիժառութեան հանգամանք ունի։ Իսմայիլ Հագգը աւելցուց թէ քէմալականները իր անունն ալ արձանագրած են 150նոց «սեւ ցանկ»ին վրայ։

Նիսի ոստիկանութիւնը այժմ քննութիւններ կը կատարէ՝ հասկնալու համար թէ Մէհմէտ Սապրի առանձի՞ն գործեց, թէ ուրիշ մեղսակիցներ ալ ունի։ Քանի մը վկաներ կը հաստա-տեն թէ մահափորձէն քանի մը վայրկեան առաջ Մէհմէտ Սապ-րի հետը ունէր ընկեր մը, որ անմիջապէս փախաւ եւ որուն հետքը կարելի չեղաւ գտնել։

Մէհմէտ Սապրի, որուն համար թերթ մը կ'ըսէ թէ Պոլսեցի է եւ «ծխախոտի վաճառական», հարցաքննուելով հետեւեալ յայտարարութիւններն րրաւ Նիսի ոստիկանապետին.

— Մարդը զոր սպաննել ուզեցի, շատ գէշութիւն րրած է երկրիս ու դեռ կը շարունակէ ընել։ Թուրքիայէն վտարուած էր Սակայն վտարուելէն առաջ Պոլսոյ հակաքէմալական կազմա-կերպութեան պետն էր։ Ներկայիս տակաւին վարիչն է այս կոմիտէին, որ ճիւղաւորումներ ունի Նիսի մէջ եւ շրջակաները, մասնակցութեամբ ամէն կողմէ եկած մարդերու։ Գիտէի թէ անիկա հոս կը գտնուի, բայց հոս եկած չէի զայն սպաննելու նպատակով։ Գործերուս բերումով է որ Նիս եկած էի։ Այս ի-րիկուն երբ անոր հանդիպեցայ, բնազդաբար ձեռքս գրպանս տարի, ատրճանակս հանեցի եւ կրակ բացի անոր վրայ։ Զեմ զղջար րրածիս։ Կը ցաւիմ միայն որ անմեղներ վիրաւորեցի։ Սրտանց ապաքինում կը մաղթեմ անոնց։

∴ «Էքլէրէօր տը Նիս» երկար մանրամասնութիւններ կու-տայ մահափորձին մասին, հրատարակելով նաեւ ահաբեկիչին պատկերը։ Դէպքը տեղի ունեցաւ, կ'ըսէ, Նոթր - Տամ եկեղե-ցիէն 10 մեդր անդին, կօշիկի վաճառատան առջեւ։

Մարդ մը, մութ գոյն հագուստ հագած, գորշ գլխարկ մը դրած, ա լա Շառլօ կտրուած պեխով, որ կը ծածկէ Մոնկոլի դէմք մը, ցցուն այտերով, կը քալէ ջղայնութեամբ, մէկ ձեռքը սեղմած վերարկուին ներքին գրպանին մէջ։ Յանկարծ դուրս կը հանէ այդ ձեռքը, որ բռնած է խոշոր պրաունինկ մը, ու խիստ մօտէն կռնակէն կը կրակէ մարդու մը վրայ, որ առջեւէն կը քալէր։ Այս վերջինը, ծոծրակէն ու ձախ թեւէն զարնուած, գետին կ'իյնայ։

Երկու բոպէ կ'անցնի, ու երբ դեռ մարդ չէր կրցած հասկը-նալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, երրորդ գնդակ մը կը պայ-թի։ Կին մը, նուաղած, գետին կը գլտորի։ Ամուսինը, ծոծրակն ու դէմքը արիւնլուայ, կօշիկի վաճառատան ապակիին կը կրթնի ու գետին կ'իյնայ։

Աղմուկ մը ծայր կուտայ ամբոխին մէջ։ Կիներ սարսափի ճիչեր կ'արձակեն...։ Պրաունինկը ձեռքը, ոճրագործը կը խոյա-նայ՝ վազելով Ժաք - Սէրէր փողոցէն։ Զէնքին բերանը գետին դարձած է։ Երկու գնդակներ եւս կ'արձակուին... ու գնդակ մը կ'երթայ մխուիլ փորը անցորդուհիի մը, որ ճիչ մը կ'արձակէ ու գետին կը թաւալի։

Ամբոխին մէջ, մինչ ոմանք վիրաւորներու օգնութեան կը փու-թան, ուրիշներ իրենք իրենց եկած, կը նետուին ոճրագործին ետեւէն՝ պոռալով. «Բռնեցէ՛ք աւազա՛կը, մարդասպա՛նը»։ Բայց մարդը առաջ անցած է։ Եկեղեցին կարել անցնելէն վերջ, շե-ղակի կը կտրէ նաեւ փոքրիկ հրապարակը։

ԵՐԿՈՒ ՀԵՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

Անդին, նստարանի մը վրայ, երկու դպրոցականներ, կարի-գոս կ'ուտեն։ Ասոնք են Ռոժէ Թրավաքքա, 11ուկէս տարեկան եւ Նօէլ Ֆրանցինի՝ 12 տարեկան, երկուքն ալ Նոթր-Տամի դպրոցին աշակերտները։ Ասոնք լսած էին զէնքի ձայները,

(Նուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՎԱՅԵԼ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳԼՈՒԽ-ԳՈՐԾՈՑԻՆ ԱՌՋԵՒ

Վիեննայէն հասած տեղեկու-թեան մը համաձայն, Ֆէրտինանտ Սթանի անուն հնութեանց վա-ճառականը որոշեր է աճուրդի դնել Ռիւպէնսի մէկ նկարը Bacchanal (Բագոսասօն)։

Այդ նկարը 200 տարի առաջ կը պատկանէր Լիխթէնշթայնի իշխանին՝ որ, աստուածավախ կաթոլիկ, չուզելով աւելի եր-կար դիտել մերկ գեղեցկութիւն-ները, չնչին գումարի մը փո-խարէն ծախեց զայն։

Օրինակները ցանցառ չեն...

Կը յիշէք անշուշտ որ Վերա-ծնունդի անզուգական նկարիչն ալ Իտալիոյ մէջ ամբաստանուե-ցաւ մարմնեղութիւնը չափա-զանց լաւ մշակած ըլլալուն հա-մար։ Քին նաեւ որ սուրբ կինե-րու modèleներէն մէկ քանին Յիօ, էնցայի մէջ կարելի էր գտ-նել ցնծուհիներու Թաղը... միսով եւ ոսկորով...

Միքէլ Անճէլօի մէկ սրբուհին իբրեւ տիպարը ծառայած էր Ա-ղեքսանդր Պօրճիայի տիրողսա-ւոր հոմանուհին...։ Վերջապէս, մէկ խօսքով վերածնունդին, սա մարմնեղութեան զէնիթին, գոյութիւն ունեցան մարդիկ ո-րոնք աչք ունէին, բայց կը վախ-նային տեսնել ու դիտել։ Առաջ ալ կար եւ հիմա ալ կ'ապրին աստուածավախ քրիստոնեաներ, որոնք կը կարծեն թէ դժոխք պիտի իյնան, երբ դիտեն Աս-տուծոյ ստեղծած գլուխ-գոր-ծոցները եւ անոնց ամէնէն յա-ջողները... կտաւի վրայ։

Ի՛նչ ապերախտութիւն ա-րարչին դէմ...

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵՒ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Զինադադարի տասնամեա-կին առթիւ, որ արտակարգ շու-քով տօնուեցաւ, այս տարի եւս հրաւիրուած էր Փարիզի Հայ կա-մաւորներու Միութիւնը։

Հայ կամաւորները հայկական եռագոյնով կը հետեւէին ընդ-հանուր կամաւորներու թափօ-րին։ Առաջին շարքին մէջ կը նշմարուէր յայտնի քաջորդին՝ Յակոբ Զարիֆեան, որ բացա-ռաբար ստացած է Պատուոյ Լէ-գէոն հակառակ իր պարզ զինուո-րի հանգամանքին։ Մեր հայրենա-կիցը գնահատուած է մասնաւո-րապէս անոր համար որ, թէեւ ծանրապէս վիրաւորուած, թշնա-միի յառաջխաղացման պահուն չէ լքած իր դնդացիրը։

Պաշտօնական անձնաւորու-թիւններ շնորհաւորած են մեր հայրենակիցները։ Թափօրի ամ-բողջ երկայնքին, հազարաւոր հանդիսատեսներ կը հարցնէին մեր կամաւորներուն.

— Ի՞նչ ազգի կը պատկանի այս գեղեցիկ դրօշակը։

Կամաւորները հպարտօրէն կը պատասխանէին բոլորին.

— Հայկական դրօշակն է։

ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱՆ

Անգլիականն «Վէսթրիս» շոգե-նաւը, 10.000 թոնօ տարողու-թեամբ, որ Նիւ Եորքէն դէպի Պերմուտեան կղզիները ճամբայ ելած էր 324 ճամբորդներով եւ նաւազներով, ընկղմեցաւ ովկիա-նոսին մէջ։ Անթելը պաշտօնեան օգնութիւն խնդրելով հանդերձ հաղորդեց թէ բոլոր ճամբորդ-ներն ալ նաւակներու վրայ փոխադրուած են։ Օգնութեան փութացող շոգենաւերը սակայն ո՛չ մէկ հետք գտան նաւակնե-րէն։ Կը կարծուի թէ բոլորն ալ ընկղմած են։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

«Դրօշակ»ի վերջին թիւէն կը քաղենք ծեւուեւալ խորհրդածութիւնները, որոնք անուղղակի կը շօշափեն «Յառաջ»ի Հարցարանին ծանօթ կէտերը.

ԽՄԲ.

Վերջերս մեր մամուլում բաւական կենդանի հետաքրքրութիւն է ցոյց տրւում դէպի Թիւրքիան եւ Թիւրքիայի հետ կապւած խնդիրները։ Ճիշտ է, այդ հետաքրքրութիւնը երբեք էլ չի պակասել հայ հասարակութեան մէջ, բայց մամուլը երբեմն սուր ձեւով է դնում հարցը, երբեմն առաջնութիւնը տալիս է ուրիշ նիւթերին։

Բնական է, որ Թիւրքիան չի կարող դուրս մնալ հայ քաղաքական տեսողութեան սահմաններից։ Հայ ժողովրդի կեանքն ու Հայաստանի ապագան այնքան սերտ կերպով են կապւած նրա հետ, որ ամէն մի երեւոյթ կամ շարժում, որ տեղի է ունենում այդ երկրում, անմիջապէս արձագանքը գտնում է նախ եւ առաջ մեր մէջ։

Պէտք է խոստովանել, սակայն, որ հայ քաղաքական միտքը վերջերս աւելի պատահական փաստերը արձանագրողի դերում է եղել, քան գնահատողի ու լուսաբանողի։ Ուստի եւ ամէն անգամ, որ մէջտեղ է գրւել որոշ տեսակէտ Թիւրքիայի դերի և՛ զարգացման ուղիների մասին, իսկոյն առաջացրել են և՛ հակառակորդներ, ու հարցը վէճի շրջանակից այն կողմը չի անցել։ Այսօր էլ Թիւրքիայով զբաղւող գործիչներն ու Թերթերը չեն կարողանում որոշ, ընդհանրական, անառարկելի հայեցակէտ մշակել Թիւրքիայի վերաբերմամբ եւ վիճում են— յաճախ շատ բուռն— նոյնիսկ ամենահիմնական հարցի մասին՝ ամրանում եւ ուժեղանո՞ւմ է արդեօք Թիւրքիան, քէմալական բարենորոգումները իրական ու դրակա՞ն երեւոյթ են, Թէ՞ քայքայումը շարունակւում է և բարենորոգում կոչւածը սուտ ու պատիր բաներ են։

«Դրօշակ»ը այս բանավէճին չի մասնակցում, բայց, ի հարկէ, չի կարող անտեսել, որ հարցի բազմակողմանի քննութիւնն ու ծանօթութիւնը անօգուտ աշխատանք չէ։ Ընդհակառակը, շատ լաւ է, որ մեր մամուլը լուրջ հետաքրքրութիւն է ցոյց տալիս դէպի Թիւրքական խնդիրը. հարկաւոր է միայն, որ հարցի քննութիւնը լինի առարկայական եւ իրական փաստերով ու տւեալներով հիմնաւորւած։

Որքան և կարծիքները Թիւրքիայի մասին տարբեր լինեն, այնուամենայնիւ, կան մի շարք ընդհանուր բնոյթ կրող երեւոյթներ ու դրութիւններ, որոնց նըկատմամբ հազիւ Թէ խորունկ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունենան։ Դրանց վրայ է, որ կ'ուզէինք կանգ առնել այս յօդւածի մէջ։

Ամենից առաջ, մի բան բոլորովին անկասկած է եւ ամէնքն էլ կ'ընդունեն, որ Թիւրքիան հետզհետէ արտասահմանի համար սկսում է դառնալ անծանօթ երկիր՝ terra incognita։ Հայ հասարակութեան եւ— ինչո՞ւ չէ— նաեւ մամուլի մեծ մասի տեղեկութիւններն ու դատողութիւնները Թիւրքիայի մասին վերաբերում են այն շրջանին, երբ դեռ նա մատչելի էր արտաքին տեսողութեան։ Քէմալական իշխանութիւնը, մանաւանդ հանրապետութեան հռչակումից եւ Խալք կուսակցութեան միահեծանութիւնը հաստատելուց յետոյ, Թիւրքիայի շուրջը բարձրացրեց անԹափանցելի ամբարտակներ, փակեց մամուլի բերանը, երկիրը դարձրեց անմատչելի օտար ճամբորդների ու Թըղթակիցների համար։ Այսպիսի պայմաններում Թիւրքիայի մասին փաստական տեղեկութիւններ ստանալը դարձել է գրեթէ անկարելի։

Ո՞րտեղից է քաղում հայ մամուլը Թիւրքական լուրերը։ Կամ Պոլսի Թերթերից, որոնք այնպիսի յայտնի կերպով զրկւած են ճշմարտութիւնը արձանագրելու հնարաւորութիւնից ու գրում են վերից տրւած հրամանով եւ իրենց անբովանդակութեամբ յիշեցնում են Աբդուլ-Համիտեան նողկալի օրերը։ Կա՛մ եւրոպական թղթակիցներից, որոնք իրականութիւնը տեսնում են այնպէս, ինչպէս ցանկալի է իրենց ամսականը վճարող թերթերի տէրերին։ Մի Ժանտիզոն «Թան»ում Թիւրքիան ներկայացնում է մի կերպ, մի Պէրնօ՝ բոլորովին այլ կերպ. «Թայմս»ը մի՛ տեսակ տեղեկութիւններ է հաղորդում, «Դէյլի Տելեգրաֆ»ը՝ ուրիշ տեսակ։ Եւ, ի հարկէ, ոչ Պոլսի, ոչ էլ արտասահմանի Թերթերը չեն կարող համարւել վստահելի աղբիւր, որոնց հիման վրայ կարելի լինէր ճըշգրիտ գաղափար կազմել Թիւրքիայի ներքին կացութեան մասին։ Եւ, հետեւաբար, նրանք, ովքեր դէսից-դէնից քաղած կըցկտուր լուրերով փորձում են այս կամ այն եզրակացութիւնը հանել եւ վճիռներ արձակել Թիւրքիայի ճակատագրի մասին, շատ հեշտութեամբ ընկնում են սխալի մէջ եւ, յաճախ, իրենց ցանկացածը ներկայացնում են իբրեւ առարկայական իրողութիւն։

Այլ էր դրութիւնը 4-5 տարի առաջ, երբ տակաւին Պոլսում գոյութիւն ունէր ազատ մամուլ, որը օրը օրին արձանագրում էր կեանքի երեւոյթները։ Այդ հիման վրայ կարելի էր լինում որոշ կարծիք ստեղծել եւ ընդնշմարել Թիւրքիայի զարգացման ուղիները։ Այսօր այդպիսի կարելիութեան նշոյլն իսկ գոյութիւն չունի։ Թիւրքիան, ինչպէս ասացինք, ամէնքի համար անծանօթ աշխարհ է, նրա ներքին վիճակի մասին արտասահմանը ոչինչ չգիտէ։ Ահա մի կէտ, որի շուրջ վէճ ու բանակռիւ կարող չէ լինել։

Վէճ չվերցնող եւ, կարծում ենք, բոլորի համար ընդունելի է եւ մի ուրիշ դրութիւն — այն որ առանց հիմքի արձակւող վճիռներն ու դատավճիռները չեն կարող համարւել հեղինակաւոր ու հանրապարտադիր։ Եւ Թիւրքիայով զբաղւող այն հեղինակները, որոնք իրատեսութեան դասեր են տալիս, մեղադրում են ուրիշներին ռոմանտիզմի մէջ եւ իրենց մասին կարծում են, Թէ խիստ իրա՞պաշտ ու դրական մտքեր են արտայայտում, նոյնպէս խարխափում են ռոմանտիզմի ոլորտներում՝ շատ հեռու իրականութիւնից, որը անծանօթ է իրենց եւս։ Որպէսզի կարելի լինի դուրս գալ նման դրութիւնից, որեւէ դատավճիռ հանելուց առաջ անհրաժեշտ է գտնել միջոցը՝ իրազեկ լինելու Թիւրքիայի իսկական վիճակին, քէմալական իշխանութեան տակ զարգացող կարգերի ու բարքերի իսկական բնոյթին եւ արժէքին...

Հակառակ Թիւրքիայի մասին գրւած ու գրւող անհաշիւ յօդւածների ու հաղորդագրութիւնների, գոյութիւն չունի ցարդ նոր տւեալներով հիմնաւորւած եւ ոչ մի աշխատութիւն, որից կարելի լինէր ստոյգ գաղափար կազմել Թիւրքիայի եւ Թրքութեան արդի կացութեան ու ձըգտումների նկատմամբ։ Անգամ Զարեւանդի ծանօթ գիրքը, որ ընդհանուր համակրանք գտաւ մեր հասարակութեան մէջ, չի գոհացնում այս պահանջին։ Նա եւս օգտւում է, համեմատաբար հին աղբիւրներից։ Իսկ ուր չկայ նիւթ, բովանդակութիւններն ու եզրակացութիւնները միշտ էլ ենթակայ են կազմելու։

Թիւրքիայի ծանօթութիւն— ահա մի պահանջ, որի շուրջ նոյնպէս վէճ ու բանակռիւ կարող չէ լինել։ Թշնամուն յաղթելու համար հարկաւոր է նրան լաւ ճանաչել, գիտենալ նրա ուժեղ ու տկար կողմերը։

Անվիճելի է նոյնպէս եւ այն իրողութիւնը, որ քէմալական իշխանութեան մասին արւող ենթադրութիւններն ու նախատեսութիւնները, իրենց գլխաւոր մասով չճշղուեցին։ Ընդհանուր համոզում էր, որ Քէմալի դիկտատորութիւնը երկար կեանք չի ունենայ, բայց ահա 9 տարի է գոյութիւն ունի եւ դեռ փլուզման նշաններ չեն երեւում։ Ճիշտ է, կարծիքները սկսւում են տարբերւել, երբ խօսք է լինում քէմալիզմի երկար կեանք ունենալու պատճառների մասին, բայց դրանից հօ փաստը չի փոխւում։ Իսկ փաստը այն է, որ քէմալական իշխանութիւնն է արդի Թիւրքիայի ղեկավարն ու բախտի տնօրինողը։ Այս պարագան պէտք է հարկադրէ մեզ աւելի ուշադիր լինելու դէպի այդ իշխանութիւնը, հետեւելու նրա շարժումներին, ուսումնասիրելու նրա գաղափարախօսութիւնը. եԹէ ունի, նրա գործնական քաղաքականութիւնը։

Այս վերջին տեսակէտից եւս կարծիքների նոյնութիւն չկայ. Ոմանք ընդունում են, որ համիսլամական ու համաԹիւրքական գաղափարների կողմից քէմալականները հիմնովին տարբերւում են հին Թիւրքերից ու իթթիհատականներից. ուրիշներն, ընդհակառակը, ո՛չ մի տարբերութիւն չեն տեսնում քէմալականների եւ իթթիհատականների միջեւ։ Մարդիկ էլ կան, որոնք ասում են, որ Թիւրքը Թիւրք է ինչ գլխարկի ու պիտակի տակ եւ գտնւելու լինի։ Այս կարծիքների Թոյլ կողմը այն է որ փաստեր չեն բերում ապացուցանելու համար. ամէնքն էլ մեկնում են ի յառաջագունէ իրենց ունեցած համոզողութիւններից եւ չեն կարողանում — ու նիւթ էլ չունեն՝ հիմնաւորելու իրենց ասածը, այն ինչ այս հիմնաւորումն է կարեւորը և ոչ Թէ ընդհանուր բնոյթ կրող վերացական յայտարարութիւնները։

Ի հարկէ, Թիւրքը Թիւրք է, այսինքն՝ դէպի Հայերը տածած զգացումների տեսակէտից դըժւար Թէ մեծ տարբերութիւն լինի Թիւրք ղեկավարների մէջ, բայց քաղաքական հարցերը մարդկանց զգացումներով ու ենթակայական կամեցողութիւններով չեն լուծւում, այլ, նախ և առաջ, արտաքին, առարկայական պայմաններով։ Իսկ արտաքին պայմանների տեսակէտից քէմալական Թիւրքիան կարող է մէ՛կ արժէք ներկայացնել, իթթիհատական կամ համիսլամական Թիւրքիան՝ մէկ ուրիշ։ Այստեղից պարզ է, որ ինչպէս ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ, այնպէս եւ Թիւրքիայի ու Թիւրքերի նկատմամբ չի կարելի ղեկավարւել նախապաշարումներով կամ առաջուց ձեւակերպւած կաղապարներով։ Քաղաքական գործչի ու կազմակերպութեան միակ չափանիշը պէտք է լինի իրականութեան գիտակցութիւնը։

Կայ եւ մի այլ հարց, որ յուզում-խռովում է շատերի միտքը. ամրանում ու զարգանո՞ւմ է արդեօք Թիւրքիան, Թէ՞ շարունակւում է կազմալուծւել, քէմալական բարենորոգումները նպաստո՞ւմ են Թիւրքիայի վերածնութեան, Թէ՝ խաբուսիկ երեւոյթներ են։

Այս մասին էլ կարծիքները տարբերւում են։ Ոմանց համար Քէմալի մտցրած բարենորոգումները դրական արժէք են եւ այդ բարենորոգումների շնորհիւ Թիւրքիան անպայման վերածնւում ու յառաջդիմում է։ Ուրիշների կարծիքով բռնութեամբ պարտադրւած բարենորոգումներ ո՛չ մի արժէք չեն ներկայացնում եւ դատապարտւած են անխուսափելի սնանկութեան, Քէմալի քայլերն աւելի են արագացնում Թիւրքիայի քայքայման ընթացքը։

Այս տրամագծօրէն ներհակ համոզումների առԹիւ էլ պէտք է ասել, ինչ որ ասւեց վերը, որ նրանք եւս կրում են ընդհանուր, բնազանցական դատողութիւնների բնոյթ։ Համոզեցուցիչ փաստ չի բերւում ո՛չ մէկ դրութիւնը հաստատելու համար, ոչ էլ միւսը։ Եւ, հետեւաբար, Թողնւում է, որ ընԹերցողը հաւատայ մէկին կամ միւսին։ Իսկ հաւատը, ինչպէս յայտնի է, կրօնական տարր է, բայց ո՛չ երբեք քաղաքական։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

ՔԻՒՐՏ ՑԵՂԱՊԵՏ ՀԱՃՕԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջերս շատ կը խօսուի Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանային վէճին մասին։ Էնկիւրիի մէջ այս առԹիւ բանակցութիւններ կը կատարուին արտաքին գործավար Թեվֆիք Ռիւշտի պէյի եւ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շամպրէօնի միջեւ, որուն պիտի միանայ մօտ օրէն նաեւ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ։

Ցոյց տալու համար այս վէճին իրական պատճառները, ստորեւ կը հրատարակենք այն յայտարարութիւնները, զորս քիւրտ ցեղապետ Թսման աղա զատէ Հաճօ ըրած է Սուրիոյ Էլ Ահրար Թերթին։

— 13000ի հասնող իմ ցեղախումբիս հետ կը բնակէինք Նիսիպինի կողմէն սուրիական եւ Թրքական սահմանները անջատող շրջանին՝ Թուր էլ Պատի լեռներուն ու Ցիգրանակերտի միջեւ գտնուող գետին եզերքները.

Շէյխ Սայիտի եւ Թուրքիոյ միջեւ տեղի ունեցող կռիւներու ընթացքին, ինծի յայտնած էին որ Թուրքիոյ նպատակը միմիայն ապստամբութիւնը զսպել է, որով ես իմ կռուողներուս հետ Թրքական ուժերուն միացայ եւ քալեցի Շէյխ Սայիտի վրայ։ Բայց երբ Ցիարպէքիրի մէջ, առանց դատաստանի Շէյխ Սայիտի սպաննուիլը տեսայ, հասկցայ որ Թուրքերու նպատակը ապստամբութիւնը ճնշել չէ, այլ համոզուեցայ որ խնդիրը քիւրտ եւ Թուրք ազգային պայքար մըն է։

Քիւրտ ըլլալուս եւ իմ հայրենիքս ամէն բանէ աւելի սիրելուս համար, վերադարձայ հայրենիքս։ Ցեղախումբէս բազմաթիւ ուժեր կազմելով սկսայ Թուրքիոյ դէմ կռուիլ. Մեր եւ Թուրքերու միջեւ շատ սաստիկ կռիւներ տեղի ունեցան. վերջապէս սուրիական սահմանէն ներս քաշուեցայ։ Այժմ Թուրքիոյ սահմանէն 20, իսկ Իրաքի սահմանէն 30 քիլոմեթր հեռու Քամըշլը գաւառակի Քապուր էլ Պիխէ անուն գիւղին մէջ կը բնակիմ։

Թուրքիոյ կողմէ ղրկուած կարգ մը մարդոց եւ շռայլուած խոստումներու պատճառաւ ցեղախումբէս մաս մը վերադարձան իրենց հայրենիքը. Ես 3000 վրաններով տեղս մնացի։ Այս խաբուելով վերադարձողներու վախճանը գիտէ՞ք։ Ամէն անգամ որ յիշեմ այդ տխուր դէպքը, չեմ կրնար զսպել արցունքներս։ Թուրքերը՝ կին ու երախայ 1413 հոգի առանց խնայելու գնդակահարեցին Նիսիպինի եւ Իպնը Իոմէրի միջեւ Քամըշ գիւղին մէջ, մէկ հատ իսկ ողջ չԹողելու պայմանաւ։

Այս բաժններուս մէջ չափազանցութիւն չկայ երբեք։ Այս մասին քովս պատկերներ եւ փաստաթուղթեր ալ կան։ Թէպէտ Թուրքիա ընդհ. ներում յայտարարած է, բայց մենք չպիտի վերադառնանք. եւ մինչեւ որ մեր հայրենիքը իր անկախութեան տիրանայ, երԹալու մասին չպիտի մտածենք։

Մենք Քիւրտերս, սուրի ուժով չէ, այլ արդարութեամբ եւ խաղաղ միջոցներով պիտի աշխատինք մեր անկախութեան համար, որովհետեւ մենք ալ ազատութեան եւ անկախութեան տենչացող ժողովուրդ մըն ենք։ Վստահ ենք որ մեր այս արդար եւ պատմական իրաւունքին հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չպիտի գոցէ իր աչքերը։ Թուրքերը մեզ հանգիստ չեն ձգեր։ Ամեն ատեն Թայ կամ ուրիշ արաբական աշիրէթներէն, քրտական տարազով Թրքական զինուորները կը ղրկեն մեր վրայ, որոնք իրենց հանդիպած Քիւրտերը կը սպաննեն եւ կը կողոպտեն։ Մեր կարելիութեան սահմանին մէջ ինքնապաշտպանութեան կը դիմենք։ Մենք Թրքական ուժերուն վրայ երբեք չենք յարձակիր։ Մեր մօտերը կանոնաւոր Թրքական ուժեր չկան. միայն «չէթէ»ներ կը պահեն, որոնք առիթը չեն փախցներ մեր վրայ յարձակելու եւ կողոպտելու համար։ Քանի մը օր առաջ, անոնք սահմանին այս կողմը գտնուող Կունէքաք, Պատիան եւ Չալուգ գիւղերուն վրայ յարձակեցան եւ զանոնք բոլորովին հրկիզեցին, մեր բոլոր ինչքերը գրաւեցին եւ քսան մարդիկնիս մեռցուցին։ Այդ դէպքէն քանի մը օր վերջ, զօրաւոր Թրքական աւազակախումբ մը սուրիական հողին վրայ, սահմանէն երեք քիլոմեթր հեռու, Պամըրզըր ջաղացքին աղալու համար իրենց ալիւրցուները տանող մեր տասը հոգիներուն վրայ կը յարձակին։ Խեղճերը տեսնելով որ անոնց գնդակներուն եւ գնդակներուն չպիտի կրնան դիմադրել, կը ստիպուին փախչիլ եւ ապաստանիլ ջաղացքին մէջ, ուր իրենցմէ զատ երեք կիներ եւ ջաղացպանը կը գտնուէին։ Աւազակները կը պաշարեն ջաղացքը եւ մեր տասը մարդոց հետ միասին այդ երեք կիներն ու ջաղացպանը ողջ ողջ կ'այրեն։ Դարձեալ քանի մը օր առաջ Թրքական ուրիշ աւազակախումբ մը յարձակեցաւ քիւրտ Միրան աշիրէթի պետերէն Նուրիի պէյի պատկանող Թեսի գիւղին վրայ եւ կողոպտեց անոր 5000 ոչխարները։

Մեր ազատութիւն ու անկախութիւն ուզելուն համար է որ Թուրքերը այսքան բռնութիւններ գործ կդնեն մեր վրայ, Մեր մանուկներն ու կիները կը մեռցնեն եւ մեր ինչքերը կը գրաւեն։

Ես Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ կը գտնուէի. Թուրքերը ինծմէ ոչինչ կը պահէին. ամէնէն ազդեցիկն ու հեղինակութիւն ունեցողն էի։ Այն ատեն կնքուած դաշնագրին մէջ Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանին համար նկատի առնըւած էր հին Հռոմէական ճամբան ու երկաթուղագիծը, որով սահմանային խնդիրը կ'ուզէին այդ կերպ կարգադրել, այսինքն Նիսիպինէն Իպնը Իոմէր երկարող նոր երկաթուղագիծը հիմ բռնել կուզէին։ Գիտէք որ հին Հռոմէական ճամբուն հետ նոր երկաթուղագիծը, Նիսիպինէն սկսելով Իպնը Իոմէր եւ Ճէպէլ Թուր կ'երկարի եւ արեւելքէն Նիսիպինի վրայով Սուրիոյ սահմանը կ'երԹայ։ Մեր ցեղախումբը կը բնակէր այս երկու գիծերուն միջեւ, այսինքն այս հին ճամբուն եւ երկաթուղագծին միջեւ։ 64 գիւղեր ունէինք այդ սահմաններուն միջեւ, որոնցմէ մնացած 20 գիւղերն ալ, այս անգամ Թուրքերը բոլորովին քանդեցին ու այրեցին։

ԱՍՈՐԻՆԵՐՆ ԱԼ ԱՊՍՏԱՄԲԱԾ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ Թէ վերջերս Իրաք փախած երկու հազար Ասորիներ ուզած են օգտուիլ Էնկիւրիի շնորհած «Ներումէն» եւ վերադարձած են Պոթան (Ցիարպէքիրի Նահանգ)։ Սակայն, հազիւ հասած, Թուրքերը սկսած են իրենց յատուկ բռնութիւնները։ Ասորիները տեսնելով որ խաբուած են եւ բնաջնջումի ենթակայ, գաղտնի յարաբերութեան մէջ մտած են մերձակայ Քիւրտերու հետ ու միանալով անոնց՝ ապստամբած են Թուրքերու դէմ։ Էնկիւրի զօրք է ղրկած՝ ապստամբները ճնշելու համար։ Սակայն, այդ զօրքը հարիւր հոգիի
կորուստ մը ունենալէ
հանդարտ է, բայց կռիւը
վերջացած չէ։ Էնկիւրի
նոր զօրքեր կը ղրկէ ապս-
բուն դէմ։

Քիւրտերու եւ Թուր-
ջեւ կռիւներ տեղի կ'ուն-
եւ Ցերսիմի շրջանին մէ-

Էնկիւրի փորձած է
իրեն ենթարկել Զ
անարիկ շրջանը եւ զին-
ղրկելով հոն՝ յարձակ-
գործած անոր վրայ։ Ս-
սիմցի Քիւրտերը իրենց
գլխաւորութեամբ յա-
խօ մղած են Թրքական
կումները եւ բաւական
հասցուցած Թշնամիին

ԴԻՄՔԵՐ ՈՒ ՍԻՐՏԵՐ

ԹԷՈԴԻԿ
«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑ…

(Եար. երէկի Թիւէն
Գրական բաժնի
գրաւող Հայրիկի, Գրի-
եանի, Տ. Չրաքեանի
րը, Մրմրեանի
րական են, Թէեւ
պէս ցիրուցան՝ խոհ-
մէջ ներկայացնել
սակայն սահմանուած
լոյս ափոխելու
Թէոդիկի ամենազեղ
ծումներէն մէկն է
կա, յարգանքով ու
տանքով մօտեցած
Իրմէ յետոյ եկող
պիտի չմոռնան իր
գերը։

«Ուխտաւորութիւն
Երազմոյն ը
խուսափելիօրէն կը
զարգացած միտքի
հայերէնի հմուտ
Զերազի Ուխտաւոր
նըը կը կարգացու
քրքրումներ դէպի
Պիտի նախրնտրէի
Վ. Թէքէեանի
մէջ հեղինակն ո՛
է որ ուրիշ բանի
ցեր։ Նոյնպէս գիտ
վառեր Յովհ. Ասպետ
ցարի խօսք՝ը։ Զեմ
Յովհ. Ասպետ, այդ
րով կ'ուզէ գրականու
կել։

Ամէնէն հասարակ
րը իրաւունք ունի
կօշիկը, գէշ կամ
գրողը իրաւունք
վելու ապրանքը։ Այդ
ռով կը ձգեմ մտածող
որ իրենց անձին վրայ
դուրս ելէք ժամանակ
ակնարկ մը նետելու
երգերուն վրայ. որոնց
ստորագրութիւնն
Թուղթի սպիտակութիւն
ո՛չ հայ գրականութիւն

Փա՛ռք կենսախ
կատար ստորագրող
Նարդունին, որ մեր
նի մը հատ կար ու
ցող երիտասարդ
է, իմ կարծիքով կը
տանուոր փորձելով
չէ ազնիւ։ Մանաւանդ
մինչեւ ներսութիւն
նաստութիւն՝
գեռ արձակներու
ինքնատիպ է, ու
պատկերներով ու
նոնք հայրենական
մ'ունին, եւ ամենայն
Միայն Թէ՝ իբ
արագ արտադրողի
Թիւր կը Թողուն վրան
անխնամ կէտեր
մացնեն՝ գրուած ըլլա
ւանց մէկու մը կողմէ
Թէ՛ գիտել ու Թէ՛

Անհաւասիկ ուրիշ
վարենքը, նոյնպէս
Թուն, սրունաւոր
հակառակ իր քաղաք
ներուն, բան մը կայ
պակսի իր մօտ
պետին ձեռքն էլ
սեր, ինքնիրեն մեծ
նի է ամէն կերպ
քի, ցուցմունքներու
միայն ցոյց տալ
Թիւն մը, իր «Աղօթ
մէջ, որու նիւթն եւս
ուցուած է։

Ո՛վ Տէր, լեռան
Եառայիդ ի նշն է

... [illegible] հարցուցի կ'ուղղուի Ա...
... ժամ մը բակին
... ցինեբուան աե՛ւ ժամու
... որ
... վարը ինքն է որ իր
... կուտայ,— կարծես
... հաւաքել Աստուած.

... [illegible] ... մանամբիկանի ու-
... քութիւնները ո՛չ թէ
... քաղաքութեան, այլ ար-
... ջնորհակալութեան։

... չէ կրկին ու կրկին
... Ռուբանի նուիրական
... քները, գորս խնամուտ
... պաշտելի փուեցուածու-
... պահեր ու պահպա-
... թանցին կտորներ են ա-
... արժող։

... [illegible] ամբողջովին
... է Բերգիկին։ «Տեղի
... պատմառով ան եւս
... խե՛ղճ Բերգիկ...

... փակելէ առաջ,
... խոստովանիլ թէ այս
... Տարեգույցին եւ նա-
... մէջ հաւաք տարբեր
... մը կայ։ Շատ քիչ աւե-
... երկրորդական է...

... մը խօսք ալ գիրքը
... Մելքոն Պէպպաճեան
... Շահան Շահնուր իրա-
... կը հիանայ, եւ գեղե-
... կը բացատրէ անոր

... չի գտնուիր այդպիսի
... մը, որ հակառակ
... կատարելապէս անցուկ
... այնքան երեւակայ
... եւ բերուն։

... ուզուի գիտեցէք կողքը
... կարմիր լացող կինները՝ վար
... վարսերով, մէջքին բե-
... սինը՝ Տարեգոյցը
... դիտեցէք լռրի,
... խաղերը։ Գրեթէ գիծեր
... ձախէն քաշուած
... գիծերով արուեստա-
... կրցած է մտածուած մը ցոյց
... Տիտեցէք ցոմարակնոր
... պարզութիւն, եւ աւե-
... այսուհանդերձ կայ
... Անտեղի ո՛չ մէկ
... Իրավունք գիտու մըն է Հա-
... Սեղեցեցող Հ. Սկզբ-

... Ջնարեծակնը, կամ
... ու Հնագիտականը։
... ուշի ուշով, եւ
... մոլթ չանցած ման-
... մը պիտի գտնէք
... տեղէ մը։

... զեղեցիկ է եւ
... Սրուեստականը։ Հա-
... ու ծաղիկ, ծաղիկ ու
... արեւով, աստղերով եւ
... լեցուն։

... ու Մանագրական
... վերջ պահ մը հոս դառ-
... լաւ ճանչնալու, խո-
... հասկնալու համար իր
... աստղածագործ միտքը,
... Աշխատանքը։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՋՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

«ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐ».— Յանձնարարական տետրակ։ Հեղինակ՝ Հ. Բ. Ը. Միութիւն։ Գին մարդուն համեմատ։

Ինքնագովութեան նիհարկեկ տետրակ մըն է, որուն մէջ 1906էն մինչեւ մեր օրերը, այլազան անուններու տակ կամ վրայ, իրարու ետեւէ կը շարուին գնահատական նամակներ։ Չենք գիտեր թէ անոնց հեղինակները ի՞նչ օգուտ տեսած են անձնապէս Հ. Բ. Ը. Միութենէն։ Բայց կրնանք առանց հերքուելու վախի ըսել թէ մեծ մասով՝ ի հաշիւ ազգին ապրած մարդեր են։ Այս հանգամանքը աւելի մեծ արժէք կուտայ անոնց գնահատութեան, քանի որ ի հաշիւ ազգին կը նշանակէ յօգուտ անոր։ Չէ՞ որ, մանաւանդ ի պաշտօնէ ունել ազգին դրամը՝ ամենամեծ ծառայութիւնը մատուցանել է անոր։ Կ'առնեն եւ փոխարէնը կուտան, եթէ ուզող ըլլայ։ Այս առեւտուրի ընթացքին, անոնք առիթը կ'ունենան մօտէն գնահատելու այն կարողութիւնները, որոնք կը ծառայեն ազգին, եւ համաձայն Գնահատականներուն՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ը անոնց մէջ միակն է։

Գնահատողներուն մէջ, տեսակը չէ որ կը պակսի. կղերական բոլոր աստիճանաւորներէն սկսեալ՝ մինչեւ այլայլան աշխարհականներ, մէջն ըլլալով անշուշտ Անխուսափելին ցուցանհան։

Նկատելի է սակայն Մուշեղ Սերոբեանի բացակայութիւնը. ան պիտի կրնար գնահատական աւելի սրտաբուխ խօսքեր գտնել քան «Սոխում» Արշակը։

Միւռոններ ալ կան անոնց մէջ եւ եթէ ոգեհարցութեան շնորհիւ չէ որ կարծիք յայտնած են, իրենց գնահատականը կը ստանայ վերջին կամքի, կտակի արժէք։ Գիտէք անշուշտ որ կտակները կը յարգուին միայն անոնց կողմէ, որոնց կ'ապահովեն շօշափելի օգուտներ։ Կ'երեւի այս է պատճառը որ իրը մեռելներու իսկ կողմէ յանձնարարուած՝ բարեգործական գնահատուած է մանաւանդ ռամկավարներու կողմէ։

Մեր կարգին անդրադառնանք Բարեգործականի վերջին առաքինութեան, որ չէ արձանագրուած Գնահատականներուն մէջ։

Ճիշդ առեւտրական տան մը պէս, եթէ Հ. Բ. Ը. Մ.ը պէտքն զգացեր է վկայութիւններ հաւաքելու եւ բաժնելու աջ ու ձախ՝ իր ապրանքը ծախելու համար, թող ինքնագովութիւն չնկատուի։ Ցածխորդ քաշելու այս եղանակը ինքնին կը բաւէ փաստելու թէ ան կ'ապրի օրուան հետ, կ'արդիանայ. Ճիշդ առեւտրական տան մը պէս։

Կը յուսանք որ Գնահատականներու յառաջիկայ տպագրութեան մէջ, համեստ անկիւն մը կը տրուի մեր այս խոնարհ կարծիքին ալ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ

Վերջերս Ամերիկայի մէջ մեռաւ մէկը, որուն շիրմին վրայ արձանագրուած է հետեւեալը, համաձայն կտակին տրամադրութեան։

«Ծնած 1850ին, մեռած՝ մօտ 60 տարի յետոյ. ինքն իսկ կանգնած է այս շիրիմը իրեն համար, գոհացում տալով անապարծութեան։

«Մարդիկ տխմար են։

Ըսելիք չկայ. 60 տարուան անձնական փորձառութիւն ունեցեր է մարդը։

ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսական Թերթի մը մէջ կը կարդանք.—

Կարմիր Սուլթանը Ապտիւլ Համիտ չսպաննեց բոլոր Հայերը։ Բարեբախտաբար։ Խելացի եւ նրբամիտ ազգ մըն են. Ժամանակին, անոնց համար կ'ըսէին Արեւելքի մէջ. «Մէկ Յոյն կ'արժէ երկու Հրեայ, իսկ մէկ Հայ կ'արժէ երկու Յոյն»։ Բայց ցարդ, քիչ թիւով արուեստագէտներ տուած է։

«Անհա սակայն, հայ իշխանուհի մը Լէյլա Պէտէրխան որ հրապարակ ելած է իբր պարուհի։ Ու կը դառնայ նուիրական պարեր, որոնք Թրքան ալ նուիրական ըլլան, չեն դադրիր գըր գռիչ ու յալրատ ըլլալէ։ Հարուստ, վայելուչ, արձանային՝ իշխանուհին որ կը պարէ բոկոտն (շատ սիրուն ոտքեր ունի), Եւրոպայի շրջանն ընելէ յետոյ պիտի մեկնի Ամերիկա, պարսիկ եւ քիւրտ հարեմներու պարերը ցուցնելու։

«Կատարեալ ընծայուած մը...»։ Որպէսզի աղէտը կատարեալ ըլլար, ոչ կը պակսէր իսկապէս, —Հայը շփոթել Քիւրտին հետ։ Եթէ քիւրտ պարուհին է որ իր պարերով, Հայուն համբաւը պիտի տարածէ աշխարհի մէջ, վա՜յ մեր գլխուն...։

«ԹՈՒՐՇՈՒՃԻ»ՆԵՐՈՒ ՍԻՆԴԻԿԱՆ

Երբ Պոլսէն փախած Հայերը իմանան որ Թուրշիճիները հոն սէնդիկա կազմեր են, վախնամ որ հակառակ ամէն վտանգի փորձուին Պոլիս վերադառնալ։

Պատահաբար հարցուցէք անոնցմէ մէկուն,

— Պոլսոյ ի՞նչը կը սիրես։

— Թուրշուն. պիտի պատասխանէ նախ, առանց մտածելու, անկեղծութեամբ, եւ յետոյ միայն, պատուաւորներու դուզորդութեամբ, տոլմային հետ պիտի յիշէ նաեւ քաղքին բնական գեղեցկութիւնները։

Պոլսոյ Թուրշուճիներուն պետը, առաջին հաւաքոյթի մը մէջ, երկարօրէն բացատրեր է միութեան անհրաժեշտութիւնը եւ նպատակը.— ժողովուրդին մէջ տարածել ախորժաբեր «թուրշի»ին համը, Թրքականին քով նաեւ արտադրել եւրոպականը։

Անշուշտ, Բէմալի ծրագրէն՝ իրենց ինկած բաժինն է որ Թուրշիճիները կը ջանան իրականացնել ազգասիրաբար։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ԸՄԲՈՍՏԱՑՈՒՄԸ

Պոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը Նոյ. 11 թուականով հրատարակած է յօդուած մը, որով կը հաստատէ գիւղացիներու ըմբոստացման շուրջ տարածուող շշուկները.—

«Երկրին ամէն կողմերէն հասնող հեռագիրները կ'իմացնեն թէ գիւղացիները յարձակած են սովետական պաշտօնատարներու վրայ, պաշտօնեաներ, ուսուցիչներ եւ լրագրողներ սպաննուած են. համայնավարներու տուներ, հանրային գրադարաններ եւ պաշտօնական շէնքեր հրդեհի տրուած են։ Կուլակները՝ քարերով եւ գաւազաններով զինուած, ցրուած են հրապարակային այն հաւաքոյթները, որոնք կազմակերպուած էին ուսումնասիրելու համար երկրագործական տուրքերը գանձելու հարցը։

«Ամարային եկած հեռագիրներու համաձայն, դատաւորները շատ վճռական գտնուած են մարդասպաններուն հանդէպ»։

Դատաւորներու այս թեթեւ վարմունքը հանդէպ ըմբոստ ոճրագործներու, ցոյց կուտայ թէ Ռուսիոյ կարգ մը մասերուն վրայ, կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան ինչ որ կը խոստովանի «Իզվեստիա»։

Պոլշեւիկեան օրկանը արձանագրելէ յետոյ վերեւի մանրամասնութիւնները, իր կողմէ, միայն մէկ խորհրդածութիւն կը գտնէ աւելցնելիք — նման սկարութիւն մը հաւասար է սովետներու քաղաքականութեան, գէմ արկածախնդրի։

ՈՃՐԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Վերջերս, պատժական վարչութիւնները Մոսկուայի մէջ գումարած են համաժողով մը, գրադելու համար ոճրագործութեան դէմ պայքարի հարցով։ Բոլշեւիկեան «Քրասնայա Գազետա» թերթը հետեւեալ խորհրդածութիւններ կ'ընէ այս առթիւ։

«Պաշտօնական վիճակագրութիւնները բոլոր կուտան նշանակելի յաւելում մը բանտարկեալներու թիւին վրայ։ Գաւառներու ներկայացուցիչները կը գանգատին թէ բանտերը խճողուած են, թէ 2000 հոգիներ կը բնակին հոն, ուր միայն 500ի տեղ կայ։ Ցաւալի է որ կը յարձակինք ոճրագործութեան հարցին վրայ. բայց բանտարկեալներու հարիւրին 43ը բանուորական ծագում ունին եւ անոնց թիւը՝ փոխանակ իջնալու կը բարձրանայ հակառակ ներումներուն։ Վարչական մեր քաղաքականութեան մէջ՝ բան մը կայ որ չի յաջողիր։ Լուծելի գլխաւոր հարցն է պարպել բանտերը բայց ի՞նչ կերպով։

Ու փոխանակ հարցին տալու յստակ լուծում մը, իր կարգին թերթը կ'իյնայ խորհրդածութիւններու մտնուածապատ բաւիղի մը մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ Պոլէնկրպ տնուի կը քլիւր *նահանգին մէջ փարիզ Մարսիլիա գիծին վրայ։ Ունի առողջ օդ եւ անուշ ջուր։ Հոս կը բնակին մօտաւ. ապէս երկու հարիւր հայրենակիցներ, բոլորն ալ բանուորներ։ Հոս կան 19 գործարաններ՝ 9 աղիւսի, խաւաքարտէ տուփի եւն.*

Աղիւսի գործարաններուն մէջ կ'աշխատին բազմաթիւ հայ բանուորներ, որոնք 9 ժամուան փոխարէն կը ստանան 20-22-25, նոյնիսկ 30 ֆրանք։ Կիները ընդհանրապէս տուփի գործարանէն կտորով կ'առնեն եւ օրական կը շահին 12-13-15, մինչեւ 18 ֆրանք։ Բայց չարաչար կ'աշխատին, գործը տուն կը բերեն եւ հոն կ'աշխատին։

Ունինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէ մը, որ օրէ օր կը զօրանայ։ Ուրիշ կազմակերպութիւն չկայ։

Վերջին օրերս նոր հայ երիտասարդներ եկան Մարսէյլէն։ Ասոնք կուգան Ֆրանսա, ցեղասպան Գրասենեակներուն յանձնարարութեամբ, այն յոյսով որ 20-25-30 ֆրանք օրական պիտի ստանան։ Բայց նորեկ գործաւորները չեն ստանար հին օրականը։ Կը զգուշացնենք մեր հայրենակիցները, որ չխաբուին եւ զուր ծախքեր չընեն։

Թ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՎՐԱՆ.— Երկու շաբաթուան դադարէ մը յետոյ, «Արաքս» Մարզականը վերսկսաւ իր մրցումներուն կիրակի օր։ Միութեան Ա. խումբը 1.1 հաւասար մնաց C. A. Pierrefitte Ա. խումբին հետ։ Ֆրանսացիները յաղթական էին, մինչեւ առաջին կիսախաղին վերջը 1-0, բայց Երկրորդ կիսախաղին «Արաքս» կարողացաւ նշանակէտ մը շահիլ, որով արդիւնքը հաւասարեցաւ։

Երկու կողմէ ճիգեր եղան յաղթանակը տանելու համար, բայց կարելի չեղաւ։ Մութը վրայ գալով խաղը վերջացաւ։

Օ. Լ.

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է. ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՐ ՈՒ ԶԱՒԱԿ — *Երէկ, Մըլէօնի մէջ դատավարութիւնը սկսաւ ողբերգական հօր մը, Փիէր Ցէմիւլոժի, 65 տարու ծերունի մը։*

Ցէմիւլոժ 17 զաւակներ ունէր, ասոնցմէ սակայն 11ը մեռեր էին փոքր տարիքի մէջ։ Բանուած էր անբուժելի գինեմոլութենէ մը եւ երբ իր կնոջ մահուան հետեւանքով, ժառանգեց 50 000 ֆրանքը, ինքզինքը բոլորովին յանձնեց իր մոլութեան։

Իր բոլոր զաւակներուն հետ խզեր էր ամէն յարաբերութիւն եւ միայն իր մէկ զաւկին 23 տարու Լիւսիէնի եւ անոր կնոջը հետ կը բնակէր։

Բայց հաշտ չէին իրարու հետ։ Ցաճախակի կռիւներ ծայր կուտային հօր ու զաւկի միջեւ, նիւթական խնդիրներու հետեւանքով եւ կռիւները միշտ երթալով կը սաստկանային հօրը գինեմոլութեան հետեւանքով։

Իրիկուն մը, սովորական կռուի ընթացքին, հայրը կրակեց իր զաւկին վրայ, անոր կնոջը ներկայութեան փամփուշտը ծակեց անոր գլուխը, զաւակը անշուշտ ինկաւ հօրը աչքերուն առջեւ. բայց ան դեռ չէր հանդարտեր. նետուեցաւ դիակին վրայ ու բզկտեց զայն, մինչեւ որ խենդութեան նոպայէ մը բռնուած՝ նետուեցաւ գուրս, փախաւ հալածական խղճմտանքէն եւ արդարութեան սարսափէն։ Բայց Լանցիի մէջ ձերբակալուեցաւ։

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ.— *36 տարու, ամուսնացած եւ երկու աղջիկներու մայր, տիկ. Մարկրիթ սիրտը տուած էր Ցիւպուանի, 28 տարու ձուլագործ։*

Ցիկինը կ'աշխատէր մեծ պանդոկի մը մէջ. կիրակի օր դարձեալ ըստ սովորականին, ստիպուած ըլլալով գործին երթալ, ստիպեց իր սիրահարը որ ինքն ալ հոն գայ. Ցիւպուան համաձայնեցաւ եւ իր սիրուհիին աշխատած պանդոկին մէջ, սենեակ մը վարձեց նոյն գիշերուան համար։

Կէս գիշերէն յետոյ, ժամը 2ի ատեններ, Ցիւպուան խնդրեց իր սիրուհիէն որ իր սենեակը գայ կինը մերժեց. ասոր վրայ կատղած, Ցիւպուան դաշոյնը մխեց անոր կուրծքը։

Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ. մարդասպանը յայտարարեց թէ իր սիրուհիին մերժումը խենդեցուցեր էր զինք եւ չէր գիտցեր թէ ի՞նչ կ'ընէ։

Զոհին վիճակը ծանր է։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՑԱՌԱՋ»Ը.

ՅԱՌԱՋ.Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

«Մարգրիտ, ինչ ըսեմ գեռ... որքան աս վայրկեանին... պէտքը չեմ զգացած բա... որ կը նմանի ալեկոծ... մը երբեք զգացած չեմ... պակասը որքան այժմ... աս վճռական րոպէին։

«Անականութիւնս իսկ կը... գեռ շիթներուս վրայ է... յններուդ բոյրը. դեռ կը... տարփանքէ ու անդոհէ...

...Մարգրիտ, Մարգարի՛տ կեանքս... է, գթա՛ ինծի, գթա՛ քեզի։ Բարի եղի՛ր ինչպէս... Մտածէ՛ որ... կարճ է, որ կեանքի մի... ծանութիւնը սէրն է, որ... պիտի ըլլայ երկրի վրայ

ինծի չափ քեզ սիրող անձ մը։ Մի՛ տանջեր մեր երջանկութիւնը մարդկային նախապաշարումներէ մղուած, որոնք հնարուած են նախանձոտ մարդերէ փոխադարձաբար ապերջանկացնելու համար։ Բարի եղիր, վսեմ եղիր, գրէ՛ յուսատու բառ մը ապագայի համար։

«Բայց ինչ կ'ըսեմ կը յիմարանամ։ Ներէ ինծի եւ յիշէ որ ինչ ալ պատահի յաւիտենապէս քուկդ եմ Պրէ չուտով

«Ը.»

** **

«19 սեպտ

«Ընանիա

«Նամակդ սոսկալի երազ մը կը թուի ինծի։ Ես ալ բառեր չեմ գտներ արտայայտելու համար։ Ես կուր այս գիշեր սովորական ժամուն եւ միասին կ'որոշենք մեր ճակատագիրը։ Ես՝ ըսելու եմ, կեանքս քու ձեռքդ է։ Ներէ՛ր, անձկութեամբ կը սպասեմ քեզի..

«Մ»

** **

«19 սեպտ.

«Մարգարիտ,

«Ցոմսակդ սառեցուց սիրտս կը զգամ որ ճակատագիրս վճռըւած է, բայց յոյսի թել մը դեռ զիս կ'առաջնորդէ։ Ո՛չ, չեմ կրնար գալ, եթէ ուզեմ ալ պիտի չկարենամ գալ։ Պիտի չգամ, եթէ նախապէս յուսատու բառ մը չգրես։ Այն ատեն պիտի վազեմ ոտքերուդ առջեւ ծնրադրելու, շնորհակալ ըլլալու եւ քեզ պաշտելու համար։ Բայց հիմա ոչ, չեմ կրնար, չեմ ուզեր։ Ընդեալ գիշերուան գրածս անդառնալի է։ Գրէ՛ եւ մի՛ սպաններ զիս անհարկի սպասումով

«Քու տարաբախտ

«Ը.Դ»

** **

«19 սեպտ., կէս գիշեր

«Ընանիա, Նինօ,

«Մինչեւ այս րոպէն սպասեցի քեզի ցաւով եւ սիրով բաբախուն, բայց դուն չեկար, թերեւս ալ պիտի չգաս։ Ըսա կը գրեմ քեզի մեր տեսակցութիւններու այս քաղցր ժամուն, մահ. սրտիս. արտասուքն աչքերուս մէջ, տակաւին չյոգնած լալէն։ Լուսինը կը բոցարկուի երկինքի վրայ, մելամաղձոտ է գիշերը, բնութիւնը կը տխրի զգացես մեր սէրը ճնշող գժբախտութեան համար։

«Ընանիա ինչո՞ւ զիս խաբեցիր։

«Գիտէի ծագումդ, սիրեցի քեզ որովհետեւ վեր եմ մարդկային նախապաշարումներէ, որովհետեւ կ'ուզէի փոխարինել ճակատագրին քեզի հանդէպ գործած անարդարութեան։ Մանաւանդ կը հաւատայի որ դուն ալ վեր ես նախապաշարումներէ։

«Ընդհակառակն սխալեր եմ, կամ աւելի ճիշդ դուն զիս խաբեր ես, լուռ մնալով քու իրական զգացումներուդ մասին։ Միշտ կարծեցի որ դուն գիտէիր մօրդ ողջ ըլլալը, ուր գտնուիլը, վարած կեանքը. բայց վստահ էի որ վաղօրէն լքըւած ըլլալով իրմէ, չէիր հետաքրքրուեր իսկ խորթացած մայրիկովդ, մոռցած էիր դժբախտութիւնդ ու անպատուութիւնդ եւ քեզի ու ամէնուն համար մեռած կը համարէիր մայրդ։ Վստահ էի նոյնպէս որ եթէ մայրդ համարձակէր ներկայանալու, ինչպէս որ պատահեր է, երեսն անգամ պիտի չնայէիր... Ընդհակառա՛կն դուն կը փարես այնքան տարիներ քեզ անկեղծօրէն սիրող անձը, որ կը խոստանար յաւիտենապէս սիրել, զոհելու համար կեանքդ ու պատիւդ մօրդ համար որ քեզ լքեց երբ անգիտակից մանուկ մըն էիր, մէկու մը համար, որ քեզ սպաննելէ, անտառի մը, անապատի մը մէջ լքելէ պիտի չընկրկէր, կը բաւէր որ, ազատէր քեզմէ։

«Բայց անօգուտ է այս տողերը գրելս, որովհետեւ ինծմէ լաւ կը հասկնաս զանոնք, անօգուտ է որ շարունակես զիս խաբել եւ կոչում ընել զգացումներու որոնցմէ զուրկ ես դուն ինքդ։

«Որովհետեւ, կը հասկնամ որ դուն քեզ զոհել կ'ուզես ոչ թէ սիրելուդ համար, ոչ ալ վեհանձնութեամբ, — որովհետեւ հաւանաբար արդարացիօրէն կ'ատես քու փճացումիդ պատճառ կինը, — այլ մղուած այն նախապաշարումներէն որոնք հնարուած են մարդիկներէ փոխադարձաբար ապերջանկացնելու համար։

«Այո՛, այո՛, կ'ուզես զոհուիլ մօրդ համար, կ'ուզես փճանալ եւ կործանել զքեզ սիրողը՝ միայն սնապարծութեան համար որպէսզի ըսեն. պարտականութիւնդ կատարեցիր։

«Դուն տղայ մըն ես, մտածումդ վտանգաւոր է, ներէ որ ըսեմ, ծիծաղելի է պարզապէս

(Շար.) *Թարգմ.՝ ՇԷԹՈՒՄ*

բայց կարծած էին թէ «պզտիկներ են, որոնք Զինադադարի առթիւ պայթուցիկներով կը զբօսնուն»։ Սակայն կը լսեն նաեւ ամբոխին հայհոյանքն ու աղմուկը և կրտսեններն մարդ մը, որ ձեռքը պրաունինկ մը՝ կը յառաջանայ դէպի իրենք։ Կը կարծէք թէ կը վախնա՞ն։ Երբե՛ք։ Քիչ առաջ կը խաղային խոշոր ինքնաշարժ-բալխիրով մը, զոր իրենք շինած էին։ Առանց վարանելու կ'առնեն ու փախստականին սրունքներուն մէջ կը նետեն զայն։ Անհաբեկիչին ոտքը կը սայթաքի, կ'իյնայ։ Բայց շուտով ոտքի կ'ելլէ, զէնքով նշան կ'առնէ։ Փոքրիկները, որ սինէմա կ'երթան, գիտեն թէ ի՛նչ պէտք է ընել այդպիսի պարագայի մը. նստարանին ետեւ փորի վրայ կը պառկին։

Այս միջադէպը թոյլ տուած էր, որ հետապնդողները գետին շահին։ Առջեւէն կը վազէր երիտասարդ ոստիկան մը՝ Մարսէլ Նէրէն, 24 տարու, որ ոճրագործին մօտենալով կը հանէ ատրճանակը... ։ Բայց կը վարանի պարպել։ Այդ պահուն ոճրագործը իրեն դառնալով կրակ կ'ընէ։ Գնդակը ոստիկանին ականջին քովէն սուլելով կ'անցնի։ Նէրէն իր կարգին կրակ կ'ընէ։ Ու կը սկսի ատրճանակին անհաւասար կռիւը պրաունինկին դէմ։ Ատրճանակը կ'ուրուի։ Ոստիկանը պահ մը կանգ կ'առնէ. նոր գնդակ մը կը դնէ ատրճանակին մէջ։ Այդ պահուն իրեն կը միանայ Կազի ընկերութեան պաշտօնեաներէն Կապրիէլ Փիէր, 42 տարու, որ սիրտ կուտայ ոստիկանին, պոռալով. «Օ՛ն, օ՛ն, բռնեցինք»։ Իրապէս ալ ժորժ - Քլէմանսօ պողոտային անկիւնը երկու մարդիկը հասան փախստականին ետեւէն, պաշարեցին զայն ու ձերբակալեցին։

Ամբոխին «հի՛ւ»երուն մէջ, ձեռնակապ զարկին ոճրագործին դաստակներուն եւ ոստիկանական տեսչութիւն տարին զայն։ Քաղաքին մէջ յուզումը մեծ էր։ Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ։

Առաջին յուզումը անցնելուն, անցորդներ փութացին վիրաւորներուն մօտ։ Իսմայիլ Հագգը պէյ, 45 տարեկան, Ատալպէրթ Հէրցէկ, 45 տարու, դեղագործ-քիմիագէտ, ինչպէս նաև կինը՝ ծնեալ Մարգարիտ Էկրի, որ յուզումէն նուաղած էր, Գ. Սորճէնթինիի ինքնաշարժին մէջ Տիկին ժան Տրպու եւ նուաղած՝ ուրիշ ինքնաշարժի մը մէջ դրուելով տարուեցան Սէն-Րոք հիւանդանոցը, ուր Տոքթ. Քազալիս խնամեց զանոնք։

Ամէնէն ծանր վիրաւորուածն է Իսմայիլ Հագգը. գնդակներէն մէկը ծոծրակէն մտնելով ձախ այտէն դուրս ելած է. ուրիշ մը ծակած է ձախ թեւը։ Մարմնին մէջ գնդակ մնացած ըլլալով, վիրաբուժական գործողութեան պէտք չէ տեսնուած. սակայն վիճակը ծանր է։

Նոր երկրաշարժ Ֆիլիպէի մէջ

Ֆիլիպէէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի երկու նոր ցնցումներ զգացուեցան քաղաքին մէջ։ Կարգ մը տուներ վնասուեցան և ժողովուրդէն շատեր գիշերը բացօթեայ անցուցին։ Տեղատարափ կ'անձրեւէր, ճիշդ ապրիլի աղէտին ատեն եղածին պէս։

Հայ մը ձերբակալուած Զուիցերիոյ մէջ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.— Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը Պոլսոյ ոստիկանութենէն տեղեկութիւններ ուզած է Ցակոբօֆ Աբրահամ անուն Հայու մը մասին։ Յիշեալը Զուիցերիոյ մէջ ձերբակալուած է՝ երբ պելճիքական կեղծ թղթադրամներ քշելու կը ջանար։ Պեռնի ոստիկանութիւնը յիշեալին լուսանկարն ու մատի հետքերն ալ ղրկած է Պոլիս։

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը, իր արձանագրութիւնները քննելէ վերջ, երեւան հանած է թէ յիշեալը ծանօթ դատարկապորտ մըն է։ Պեռնի ոստիկանութեան պատասխան տրուած է թէ խնդրոյ առարկայ անձին իրական անունն է Վանկէլ Կրիկորի, Պաթում ծնած է եւ Պոլիս գտնուած է 1924 եւ 1925 տարիներուն։ Այս ժամանակամիջոցին, յիշեալը 3-4 անգամ ձերբակալուած է եւ դատապարտութեան մը պատճառով ալ վերջերս կը փնտռուէր։ Դատարկապորտը Պրիւքսէլի մէջ ալ անգամ մը ձերբակալուած է տեղւոյն ոստիկանութեան կողմէ, ինչպէս նշանակուած է Պոլսոյ իր արձանագրութեան մէջ։

∴ Ակնարկուած անձը արդեօք ծանօթ Աբրամօ՞ֆն է, որ վերջերս այնքան անուն հանեց Սուրիոյ եւ Յունաստանի մէջ կատարած խաչագողութիւններով։

Ռումանիոյ խորհրդարանը լուծուած

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Մարի Թագուհի ընդունեց նոր կառավարութեան անդամները։ Խնամակալ ժողովը ստորագրեց հրամանագիր մը, որով Խորհրդարանը կը լուծուի։ Նոր ընտրութեանց թուական որոշուեցաւ դեկտեմբեր 12ը։ Խորհրդարանը պիտի բացուի դեկտ. 22ին։

Իտալական մարզիկները

Անցեալները իտալացի 1000 մարզիկներու խումբ մը Պոլիս այցելած եւ ատեն մը հոն մնացած էին։ Ասոնց մէջ էին նաեւ Մուսոլինիի երկու տղաքները։ Մուսոլինի փոխադարձաբար Իտալիա հրաւիրած է Թուրք մարզիկները. Հռոմի Թուրք դեսպանին միջոցաւ Թուրք կառավարութիւնը հրաւէրը ընդունած ըլլալով, յառաջիկայ յունիսին Պոլսոյ եւ Անատոլուի զանազան վարժարաններէն առնուած 1000 մարզիկ Իտալիա պիտի ճամբորդեն եւ իտալական շատ մը քաղաքներ պիտի այցելեն։

Մարզիկներու ճամբորդութիւնը 15 օրէն աւելի պիտի տեւէ։

Թանգարանին գոհարեղէնները

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը գրած էր թէ Պոլսոյ թանգարանին մէջ գտնուող գոհարեղէնները պիտի ծախուին և փոխարժէքովը պետական դրամատուն մը պիտի բացուի։ Թանգարանին տնօրէն Խալիլ պէյ այս առթիւ կը յայտարարէ.

«Թղթակցին գրածը թէ «թէնիս»ի գնդակին մեծութեամբ յակինթներ կան, ամբողջովին երեւակայական է։ Ինքը 20 միլիոն սթերլին գնահատած է, ուրիշ մը թերեւս 200 միլիոնի կը բարձրացնէ. ով ի՞նչ կրնայ ըսել։ Երանի՛ թէ մեր գոհարեղէնները աւելի արժէին. բայց իրականութիւնը այդպէս չէ. յետոյ թանգարանի մը իրերը չեն ծախուիր. ասիկա անկում է երկրի մը համար եւ ամէն կողմ գէշ ազդեցութիւն կը գործէ։ Վերջապէս, կառավարութիւնն ալ կողմնակից չէ վաճառման,. ինչպէս բազմաթիւ գործավարներ վճռապէս յայտարարեցին։

Թանգարանին իրերը երկու տեսակ են. մէկ մասը ցուցադրուած է. միւսը գանձարանին մէջ պահուած։ Մինչեւ հիմա բազմաթիւ օտար մասնագէտներ եկան և քննեցին. արդիւնքէն լուր չունիմ»։

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի

Ղեկավարութեամբ՝ Դերասան Մ. Մարութեանի եւ Վալանսի կարող ուժերու

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի մէջ

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ կամ ՓԵՏՐ. 18Ը տրամ 4 արար

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Գ. Միութեան ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ժողովատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Վալանսի շրջ. կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին իր ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի ներկայանալ անպատճառապէս։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վարգէրէս, նիւթ՝ «Մեր դիրքը հանդէպ Թուրքերուն»։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Գ. Մ. Դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République Գրադարան Ընթերցարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Հիւսեան։ Նիւթ՝ Բոլշեւիկներու մէջ յառաջ եկած ընդդիմադիր հոսանքները։

ըը Թուրքէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Հայկական սեծ եղեռնէն ի վեր կորսնցուցած եմ երկու քոյրերս Սեբաստիոյ Ցուշասար գիւղէն Թեղիկ 24, Կիւլիզար 16 տարեկան։ Վերջերս տեսնուած են Սուրիոյ շրջանը։ Իմացնել Sukias Keusseian կամ Kahouedjian, 3 Rue Aristide Bergès. Lançey Isère. France.

Նուէր յուր տուողին։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Գիւթ Եօմոնէն Քառէ, կամ հառ տը լ'էսթի եւ կառ տիւ նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյոն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

Վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30—5 հայերէն (Մ. Նալպանտեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում, եւն.։ Ներկաներու որոշումը պարտադիր է բացականներուն։

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Թորոս Սիմոնեան, Մ. Ալէմշիրեան, Պողոս Ձէճեան, Երուանդ Սրապեան, Գարեգին Երկանեան, Հայկազուն Հալաճեան։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած «Ռոստոմ» Գրադարանի վարչութեան կողմէ 22 Դեկտ. 1928 Շաբաթ գիշեր Salle «Chalet - Edouard» մէջ. մինչեւ առաւօտ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Ծանօթ.— Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ Փիւսիւլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան։ Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են. կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլայ։ Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր. տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ» Գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alforville (Seine) France. Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սանըլը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայ-

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

Մեկնումի պատճառով ծախու է Լիոն 3e. arrond. օտարական բազմամարդ շրջանակի մէջ ճաշարան-սրճարան մը, 4 փիէս grande licence-ով եւ վրայի յարկը 8 կահաւորուած սենեակներով, 25.000 ֆր. կանխիկ. մնացեալին համար լայն դիւրութիւն։ Գործունեայ մէկու մը համար երկու տարուան մէջ ամբողջ կալուածին տէր դառնալը կ'երաշխաւորենք։

Այսու այս կարգի կալուածական եւ առեւտրական շահաւոր գնումներու համար դիմել՝ Société Franco-Orientale-ի 60 Rue Moncey, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն | 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

15 NOVEMBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 804 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞Ւ ԱՆՈՒՆՈՎ ԿԸ ԽՕՍԻՔ

...փոխանակ փաստացի հերքելու մեր մեղադրանքները, մէկ-...պատասխանելու հրատարակուած դէպքերուն, Երեւանի ...իքեան անձեզը նորէն փրփուր կը տեղայ մեր գլխուն, հա-...ւոյն իրենց քարի սովորութեան։

...ուր առիթը՝ մեր մէկ խմբագրականն է, «Ցո՞ երթաս, կոմ-...31 հոկտեմբեր), ուր իրակա՛ն դէպքեր կը յիշէինք, ոչ թէ ...ումներ, ուր փորձեր էինք անհաւոր ողբերգութեան մը աղօտ ...կերը տալ։

...ի՞նչ կը պատասխանէ «Երեւան» (11 Նոյեմբեր,.

— «...որհրդային Հայաստանի ուխտեալ թշնամիները ...ոնցումի մէջ են նորէն։ Ինչո՞ւ. որովհետեւ աշխատաւորա-...իշխանութիւնը ասպարէզ չի տար զանազան դաւադիրներուն ...ղ ...ողներուն, որ կը փորձեն նոր արկածախնդրութիւններ ...մը խաղովութի գլխուն»։

...ու գարձեալ.

— «Խորհրդային Հայաստանը պիտի դատապարտէր իր կոչումին, ...եթէ ...ուր ու դաւադիր տարրերը փորձէին խաղալ անպատիժ ...ամենայն այն ալ չափէն դուրս տանջուած աշխատաւորու-...թեան ապրելու իրաւունքին հետ»։

...իրենց վերադարձնելով բոլոր լուտանքներն ու լրբութիւն-...ները, հարցնենք անմիջապէս.

1 — Դաւադիրնե՞ր են այն արհեստաւորներն ու մանր առե-...տուրականները, որոնք լեզապ ատաւ կը փախչին Հայաստանէն, ...փախստան եմինչեւ Հարաւային Ամերիկա երթալու համար։

2 — Դաւադի՞ր էր անկուսակցական, հակադաշնակցական ...ան Ձերազը, անձնուէր մարդիկը, որ բանտէ բանտ, աքսորէ ...որ քաշքշուելէ յետոյ, առաւ մը գնդակահարուեցաւ Թիֆ-...լիսի Չեկային կողմէ։

3 — Դաւադի՞ր էր Դաւիթ Անանունը, յայտնի հակադաշ-...նակցական մատենագիրը, որ դարձեալ բանտէ բանտ, կայանէ ...կայան փոխադրուելով, քշուեցաւ Ռուսաստանի խորերը, Ար-...խանգելսք։

4. Դաւադի՞ր էր Հ. Ներսէս Ակինեանը, ծանօթ բանա-...սէրը, որ երեք տարիէ ի վեր ձեռագիրներ կը պրպտէր Էջմիածնի ...մատենադարանի փոշիներուն մէջ։

5. Դաւադիրնե՞ր էին այն յիսուն Սասունցիները եւ Մշե-...ցիները, որ աքսորուեցան Արագածէն, մարդիկ որոնք հաւա-...տացած էին «բանուորա-գիւղացիական» իշխանութեան եւ ...արդարութեան յայտնած։

6 — Դաւադիրնե՞ր են Զանգեզուրի գիւղացիները, որոնց ...գանակ մը անգամ չեն, ձգած Երեւանի «կոմիսար»ները, ...ուղի ածելի դիւրին ջարդուելն...։ Որոնց տառապանքին առ-...ջեւ խորհրդային իշխանութեան յարած, Դաշնակցութեան դէմ ...«պրովոկացիա» սաորագրած նորադարձներ անգամ աղի ար-...ցունք կը թափեն, այնտեղ, վարիչներուն աչքին առջեւ։

7 — Դաւադիրնե՞ր են, վերջապէս, ... մամիկներն ու ...պապիկները, որոնք միշտ կը հառաչեն, անզօր կատաղութեամբ. — Մենք մեռա՛նք, Հայ չէ՛ մնացած աշխարհի վրայ։

...Եւ եթէ ունիք դաւաճանութեան եւ արկածախնդրութեան ...փաստեր, ինչո՞ւ հրատարակութեան չէք տար զանոնք, իբրեւ ...պատասխան։ Ինչո՞ւ կը խուսափիք հրապարակային դա-...տավարութենէ այնքան համարձակութեամբ որքան Մ. Քէմալի անկա-...խութեան դատարանները, իրենց Ալիներով եւ կախաղաններով։ ...Եւ իբրեւ «յեղափոխականներ», պատեհութիւն չէք տար ...ամբաստանեալներուն, իրենք զիրենք պաշտպանելու, ձեր դիմակը ...պատռելու, կամ իրենց պատիժը կրելու։

...Ո՞ր ժողովուրդին անունով կը խօսիք դուք, պարոննե՛ր, ...ժողովուրդի ո՞ր դասակարգին անունով, երբ ձեզի դէմ ակռայ ...կրճտեն ե՛ւ արհեստաւորը, ե՛ւ բանուորը, ե՛ւ գիւղացին — ...կարին ուժասէնը — ե՛ւ դաշնակցականը, ե՛ւ մենշեւիկը, ե՛ւ ...հնչակեան կուսակցականը, ե՛ւ «զարձի եկած»ը, ե՛ւ ձեր հարազատ ...ընկերները, լենինեան բոլշեւիկը։ Անշուշտ մեր սեւ աչքերուն ...համար չէր որ, կոմկուսի Բագուի կոմիտէին քարտուղարը, Լ. ...Միրզոյեան, հրապարակաւ կը խոստովանէր, օգոստ. 30ին Նիս-...տին մէջ.

— «Մենք պէտք է անկեղծօրէն յայտարարենք թէ այս բոլշեւիկ ...կուսակցութեան որոշ անդամներ կ'արտայայտեն ազգայ-...նական զգացումներ։ Եթէ դրօշափոխները յաճախ կը գրեն Ախալքա-...լաքի, Ղարաբաղի մասին, մենք ի հարկէ կ'ըսենք թէ դաշ-...նակցութեան միտքեր են ատոնք։ Սակայն այդպիսի մտայնութիւն եր-...բեմն կ'արտայայտեն նա՛եւ մեր ըն ելներէն ոմանք»։

...Եւ, իբրեւ եզրակացութիւն.

— «Այդպիսի մտածողութիւնները պէտք է համարել վտանգա-...ւոր, անողոքաբար հարուածել, մերկացնել ու արմատախիլ ընել»։

...Պատասխանեցէ՛ք, որո՞ւ անունով կը խօսիք, երբ շուքէն ...Բագուի Բարեգործականին անդամ, որ անսահման հիացում ...կը յայտնէր Երեւանի իմաստո՛ւն վարիչներուն հանդէպ և որ ամէն ...գործ անխափան կը պատուէ նոյ. 29ը (բայց կը մոռնայ Ապ-...րիլ 24ը) հրապարակաւ, թէեւ վախն ի վախր կ'ամբաստանէ ձեզ։ Անշուշտ կարդացիք հոկտ. 31 թուակիր զեկուցումը։

Որո՞ւ անունով, Թշուառականնե՛ր, երբ Հայաստանի հա-...մանագիտութիւն սորված «բարեկամ», տասը մարդ ան-...ուանողներն անգամ անցագրի կը սպասեն, մէկ-երկու ...տարիէ ի վեր...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ԱԼ ՏՈՒՆ-ՏԵՂ Կ'ԸԼԼԱՆ

Ռամկավար «Պայքար»ի խմբագրականէն (27 Հոկտ.)

—« Ամերիկայի հայ գաղութը ոչ իսկ յիսուն տարուան պատմութիւն մը ունի, եւ առաջին տարիներուն Հայեր Նոր Աշխարհ եկած են՝ ոչ թէ գաղութ հաստատելու, այլ պանդխտելու համար, այսինքն քանի մը տարի դրամ շահելէ յետոյ, երկիր վերադառնալու նպատակաւ։ Այս գաղափարը տիրապետող եղած է երկար տարիներ, և նոյն իսկ հոս ամուսնացած, տուն ու տեղ եղած մարդիկ, միշտ ի մտի ունեցած են թէ վերջ ի վերջոյ երկրի քաղաքական պայմանները կը փոխուին, իրենք ալ Ամերիկայի մէջ իրենց գործը շահելէ յետոյ, հայրենիք կը վերադառնան։ Այս պատճառաւ է, որ շատեր հոս հիմնաւոր, հաստատուն գործերու ձեռնամուխ չեն եղած, թանկագին պատեհութիւններ կորուսած են, եւ զանոնք կը զգջան այսօր։ Պատերազմէն յետոյ, թրքական Հայաստանի խնդրոյն ձախողութիւնն է որ կտրուկ ու վերջնական հարուածը տուած է այս մտայնութեան, եւ ամէն ոք, այնուհետեւ, Ամերիկայի մէջ հաստատուելու մասին սկսած է խորհիլ եւ իր գործերուն ալ ըստ այնմ ուղղութիւն տուած է,

Այս շարժառիթով անհա, վերջին տարիներու միջոցին, Ամերիկայի Հայերը սկսած են տուներ ու կալուածներ գնել եւ միջամուխ ըլլալ այնպիսի ձեռնարկներու, որ այս երկրին կը կը կապէ զիրենք ամրապէս, եթէ ոչ միանգամ ընդ միշտ։ Սակայն, դժբախտաբար, ինչպէս մեր շատ մը գործերուն, առոր մէջ ալ ոչ միայն կը պակսի իմաստուն կազմակերպութիւն, այլ անհատներ ալ կը գործեն, առանց ծրագրի, հմտութեան ու անհրաժեշտ ձեռնհասութեան, իրենց խելքին համեմատ, կամ աւելի ճիշտ, ըստ ք խտի, եւ անագին ձնասներու ու դժբախտութեան կ'ենթարկուին։ Հինգ վեց տարի առաջ, շատ Հայեր խոշոր գումարներ կորուսին սակարանական շահադիտութեանց մէջ, հիմա ալ կը լսենք թէ անշարժ կալուածներու գնման ու շահագործման մէջ մարդիկ կան, որ իրենց տարիներու ամբողջ խնայողութիւնը կը կորսնցնեն, շատ անգամ համազգի կամ օտար ճարպիկ, բայց անխիղճ գործակալներու ու գործի մարդոց զոհ երթալով։»

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա, Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին գեկուցում ըրաւ դահլիճին ապագայ գործունէութեան մասին եւ վստահութեան քուէ առաջացաւ։ Վարչապետը իր ճառին մէջ ըսաւ.

— Թուրք տառերը բոլորովին սորվեցնելու համար, ժողովրդային դասընթացքներ պիտի բացուին երկրին ամէն կողմը։

Ճամբու եւ երկաթուղիի շինութիւնը պիտի շարունակուի։

Ճարտարապետութեան համար 15 տարուան ընթացքին 200 միլիոն պիտի ծախսուի։ Առաջին շրջանին համար հարիւր միլիոն, իսկ երեք տարուան մէջ ալ 10ական միլիոն ոսկի պիտի յատկացուի։

Ծխախոտի մենաշնորհի փոքր երեք տարուան ընթացքին մեծ աճ[...]ւթիւն տուած է. Նախապէս առնուած հինգ միլիոնին տեղ, կառավարութիւնը այսօր 22 միլիոն ոսկի կ'առնէ Ծխախոտի վարչութենէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԻՍԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՄԷՀՄԷՏ ՍԱՊՐԻ ԵՒ ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Նիսի Գ. Թաղամասի ոստիկանապետ Սանսօ իր քարտուղարը Ֆիլիփ Կիկոնիսի հետ Արիզոնա պանդոկը երթալով խուզարկութիւններ կատարեց Մէհմէտ Սապրիի սենեակին մէջ։ Խնդրին կարեւորութեան համար, խուզարկութեան ներկայ գտնուեցաւ նաեւ ոստիկանական տնօրէն Հէլլի։ Մեծ բան մը չգտան սակայն.— աղտոտ լաթեր, անկարեւոր նամակներ, տըրցակներով թուրքերէն թերթեր, եւ կարգ մը անարժէք թուղթեր։

Երկուշաբթի ժամը 10.30ին Սանսօ գնաց Սէն-Ռոք հիւանդանոցը եւ Պլէրիսի սրահին մէջ ուր կը դարմանուի Իսմայիլ Հագգը պէյ, դէմ-դէմի բերաւ անհաբեկիչն ու զոհը։ Սապրիի կ'ընկերանային երկու գաղտնի ոստիկաններ։ Նախորդ օրուան յուզումը անցած եւ բոլորովին հանդարտ էր։

Գլուխը ճերմակ փաթթուած, Իսմայիլ Հագգը զարմանքով նայեցաւ Սապրիին եւ գոչեց.

— Ինչպէ՛ս, այս մա՞րդն է։ Երբեք միտքէս չէի անցըներ։ Կը ճանչնամ զինքը։

Ու Իսմայիլ Հագգը բացատրեց թէ մօտ չորս ամիս առաջ, երբ Վիքթուար պողոտային վրայ Նոթր-Տամ սրճարանը նստած էր, յանկարծ իր մօտ եկաւ Սապրի՝ թուրքերէն բարեւելով ու յայտնեց թէ խորին հիացում ունի իրեն հանդէպ, թէ զինքը ճանչցած է երբ Պրուսայի կուսակալ էր։

— Ինծի հանդէպ մեծարանքներ շռայլելէ եւ ինքզինքը իբրեւ քաղաքական տարագիր ներկայացնելէ վերջ, Սապրի՝ որուն կը հանդիպէի երբեմն, ընդհանրապէս իմ սովորական սրճարանիս մէջ, տարօրինակ առաջարկներ ըրաւ ինծի։ Ըսաւ թէ դրամ կը ստանար մօրմէն եւ մտադիր էր Նիս բերել տալ մայրը՝ հոն բնակելու համար։ Ինծի առաջարկեց միասին բնակիլ ընդարձակ յարկաբաժինի մը մէջ, զոր ինք պիտի վարձէր եւ նոյնիսկ դրամ խոստացաւ։ Արդարեւ ես համեստ կեանք մը կը վարեմ եւ ինծի կ'առաջարկէր փոխել զայն։ Վերջապէս, առաջարկեց որ հրատարակեմ հակաքէմալական թերթ մը, որուն ծախքերը ինք պիտի հայթայթէր։ Այս բոլոր առաջարկները՝ կատարուած մարդու մը կողմէ զոր չէի ճանչնար, որ կրթուած չէր, գրեթէ գրել-կարդալ չէր գիտեր եւ շատ քիչ տեղեակ էր քաղաքական գործերու, կասկած արթնցուցին իմ մէջ։ Ուստի մերժեցի եւ հասկցուցի իրեն թէ չեմ ուզեր այլեւս տեսնուիլ իրեն հետ։ Աւելցնեմ թէ կարգ մը բարեկամներ զգուշացուցած էին զիս, ըսելով որ Սապրի Պուքրէշի մէջ սպասաւոր եղած էր Ապտիւլ Համիտի տղաքներէն մէկուն եւ ծխախոտի կեղծ վաճառական մըն է։

Իսմայիլ Հագգը այս յայտարարութիւններն ըրաւ մաքուր ֆրանսերէնով, նախորդ օրուան թարգմանը թուրքերէնի թարգմանեց զանոնք։ Սապրի երբեք չշփոթեցաւ։

— Երէկ սխալեցայ, ըսաւ, յայտնելով թէ երբեք չէի խօսած Իսմայիլ Հագգը պէյի հետ։ Չորս ամիս առաջ ինք էր որ դրամ ուզեց ինձմէ՝ հակաքէմալական թերթ մը հիմնելու համար։ Մերժեցի իր փափաքը։ Ցետոյ իրեն հանդիպեցայ սրճարանին մէջ, ուր դարձեալ դրամ պահանջեց ինծմէ։ Չեմ գիտեր ինչո՛ւ, ամէն անգամ որ զինք տեսնէի, վախ կը զգայի։ Երէկ, երբ առջեւս տեսայ զինքը, խելքս կորսնցուցի. յետոյ չեմ գիտեր թէ ինչ պատահեցաւ։ Դեռ ատոր սարսափին տակն եմ։ Ահա՛ ամբողջ գիտցածս։

Իսմայիլ Հագգը խստիւ բողոքեց մարդասպանի անճշմարտութիւններուն դէմ։ Սապրի շարունակեց.

— Ես իրապէս ծխախոտի վաճառական եմ եւ երբեք ծառայ չեմ եղած։ Առեւտուրս Թուրքիոյ մէջ կ'ընեմ եւ Ֆրանսա կուգամ պարզապէս հաճոյքիս համար։ Երբեք միտքէս չէի անցըներ վրէժ լուծել հակառակորդներէն կառավարութեան մը, զոր կը յարգեմ։ Այս բոլորը դիպուածով պատահեցաւ ու յետոյ, կը կրկնեմ, Իսմայիլը տեսնելով անբացատրելի վախի մը մէջ ինկայ։

Այս հարցաքննութենէն յետոյ, Սապրի ոստիկանատան բանտը տարուեցաւ դարձեալ, յաջորդ օրը փոխադրուելու համար պետական բանտը։ Խնդրին հետապնդումը պիտի յանձնուի հարցաքննիչ դատաւոր Գուրինեռնի։

∴ Իսմայիլ Հագգը պէյի վիճակը շատ լաւ է։ Որեւէ վտանգ չկայ։ Տիկին Տրպու վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցաւ գիստէն հանելու համար գնդակը։ Վիճակը լաւ է նոյնպէս։ Կը կարծուի թէ այս կինը վիրաւորուած էր նոյն գնդակով, որ ծակած էր Իսմայիլ Հագգըի թեւը։

Մարսիլիոյ թուրք հիւպատոսը վիրաւորուած

Թուլոնէն կը հեռագրեն 13 Նոյ. թուականով.—

Լիւքի ճամբուն վրայ ջախջախուեցաւ ինքնաշարժ մը, զոր կը վարէր Մարսիլիոյ Թուրք ընդհանուր հիւպատոս Բաղըպ Պաքի պէյ եւ որուն մէջ նստած էին չորս հոգի։

Ընդհանուր հիւպատոսը ինքնաշարժին տակէն հանուեցաւ ծանրապէս վիրաւորուած եւ վիճակը յուսահատական կը նկատուի։ Մնացեալ ճամբորդները թեթեւօրէն միայն վիրաւորուեցան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵԹԷ...

Ցարդգողականները շա՛տ փափկանկատ են։ Ցարդգողականները անտանելի խտրութիւններ կը դնեն երիտասարդներու եւ ծերերու միջեւ...

Եթէ Ցարդգողականներու խըստասրտութիւնը տարածուէր բոլորին վրայ հաւասարապէս, կասկած չկայ որ Արշակ Չօպանեան ալ պիտի զգար այդ, ու չպիտի համարձակէր «մեր չորս բանաստեղծները» իրենց գերեզմաններէն հանելով իրարու մօտ բերել... միայն իր հաճոյքին համար։

Ճիշդ է ան, ինչպէս միշտ, իր անձնական ու փոքր գործերուն «ազգային», «իմաստուն», «մեծ» ու «խելացի» կերպարանք տալու համար ըսաւ. «Պատահականութեան բերումով չէ որ այս չորս անունները ընտրեցի»։ Բայց ամբողջ իր դասախօսութիւնը «պատահականութեան» ետեւէն քալեց։

Ան չըսաւ թէ ինչո՞ւ ընտրած էր այդ չորս անունները, եւ եթէ ըսաւ «անոնց տաղանդները իրենց առանձնայատկութեանը մէջ մնալով հանդերձ, շատ կողմերով կը նմանին իրարու», բայց երբեք չտեսաւ ու չկրցաւ նշմարել ոչ այդ «առանձնայատկութիւններ»ը, եւ ոչ ալ «նմանութիւնները»։

Ամէն ընթերցողի գիտցած տեղեկութիւններու չափ տեղեկութիւններ տուաւ. միեւնոյն կտորի գրաբարն ու աշխարհաբարը արտասանեց, աւելցուց թէ «ասոր մէջ է անոր արուեստի մեծութիւնը». «իր կատարելութիւնը ասոր մէջն է», առանց սակայն ըսելու եւ ցոյց տալու այդ «մեծութիւններ»ը եւ «կատարելութիւններ»ը։

Եթէ Ցարդգողականները «զինուորական դրութիւն» յայտարարած չըլլային այն օրը, իմ կողքս նստած ունկնդիրներէն մէկը փոխանակ փսփսալու, բարձրաձայն պիտի ըսէր.

— Պ. Չօպանեան, հակառակ ձեր մեծ-մեծ յայտարարութեան, դուք չըսիք թէ ո՞ւր էր նմանութիւնը «մեր չորս բանաստեղծներ»ուն։

Ուրիշ մը պիտի կանչէր.

— Պ. Չօպանեան դուք ամենեւին չկրցաք տեսնել «մեր չորս բանաստեղծներ»ու տարբերութիւնները, իրենց սիրելու կերպին մէջ, իրենց վշտին մէջ ու ամէն բանի մէջ։

Երրորդ մը, փոխանակ փողոցի մէջ, այնտեղ պիտի զայրանար.

— Պ. Չօպանեան, մենք հիացմունքի բացագանչութիւններու եւ ածականներու չենք հաւատար, ապացոյց կ'ուզենք, ձեր «ընդարձակ ուսումնասիրութեան», ձեր «հայրենասիրութեան» եւ խոստումներուն...։

ՌՈՒՆԿՆԴԻՐ Ա.

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Գանձակէն կը հաղորդեն թէ լեռնային շրջանի բնակիչները սկսած են Կարա-Սախկալ փոխադրուիլ։ 50 հայ ընտանիքներ արդէն տեղափոխուած են։ Գաւառային գործադիր կոմիտէն 10,000 ռուբլի յատկացուցած է տեղահանուածներուն, որպէսզի գործիք եւայլն գնեն։

Յառաջ.— «Ազէրի Թիւրք» թերթը գրած էր թէ 50,000? Թուրք ընտանիքներ կը տեղափոխուին, մինչդեռ՝ իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է, ինչպէս կ'երեւայ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷՆԵՐԸ

Շատեր կարծեցին առաջին օրերը թէ Փուանքարէի հրաժարականը կրնայ վտանգել ֆրանքին հաստատութիւնը, քանի որ ան էր ֆրանքի մեծագոյն պաշտպանը։ Բայց շուտով համոզուեցան թէ ոչ Փուանքարէ եւ ոչ ալ ո՛եւէ անձ կրնան այլեւս խախտել ֆրանքին արժէքը, որ ամրապնդուած է շատ զօրաւոր կերպով եւ կապ չունի նախարարական կազմերու հետ։

Պարտադիր սակի ջնջումը, մետաղի զօրաւոր պահեստի մը կազմութիւնն ու մանաւանդ կառավարութեան ու Պանք տը Ֆրանսի վարչութեան իրաւասութեանց բաժանումը ֆրանքը ապահոված են քաղաքական կամ կուսակցական հակամարտութեանց ու կռիւներու հետեւանքներէն։

Ի՛պատիւ ֆրանսացի երեսփոխաններու, պէտք է ըսել թէ թերեւս անոնք ֆրանքի այս վիճակին կը սպասէին իրենց բուռն հակամարտութեանց ազատ թռիչք տալու համար եւ ժամը յարմար գտան ազգային միութեան դահլիճը տապալելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, կենսականն այն է որ այլեւս ֆրանքը կապուած չէ քաղաքական կացութեան հետ— մինչեւ նոր պատերազմ…։

Միութեան դահլիճը 28 ամիս տեւեց, ինչ որ անօրինակ է Ֆրանսայի մէջ եւ կը կոտրէ բոլոր մրցանիշները, եթէ չեմ սխալիր։ 1926ի դրամական տագնապն էր որ սարսափեցուց եւ լռութեան դատապարտեց տարբեր կուսակցութիւնները, մինչեւ որ եկան հասան ապահով նաւահանգիստը։ Այժմ արդէն ներելի է որ ոչ-նախարար երեսփոխաններն ալ փափաքին իրենց կարգին իշխել եւ իրենց վրայ խօսիլ տալ, հոգ չէ թէ քանի մը ամսուան կամ քանի մը շաբաթուան համար։

Ուրեմն նախարարական փոփոխութիւնները ազդեցութիւն չեն կրնար ընել այլեւս ֆրանքին վրայ, քանի որ ոսկի պահեստը բաւարար է, ձեռնհաս դրամական հաստատութիւն մը կը վարէ զայն եւ պետութիւնը իրաւունք չունի թղթադրամ կտրելու… Խնդիրը կը տարբերի, սակայն, երբ նկատի առնենք պետական պիւտճէն եւ հանրային վարկը ներկայացնող պետական արժեթուղթերը։ Սակարանին մէջ աննշմար չանցաւ Փուանքարէի հրաժարականը եւ եթէ անոր վերստին պաշտօնի կոչուելու զօրաւոր հաւանականութիւնը չըլլար, հաւանական էին ահագին անկումներ եւ խուճապներ։

Գալով 1929ի պիւտճէին, անհրաժեշտ է որ մինչեւ 1928ի վերջը քուէարկուի երեսփոխանական ժողովէն, առանց մեծ փոփոխութեան, այսինքն դանէ քանի մը տասնեակ միլիոն ֆրանքի յաւելումով։ Հակառակ պարագային, նորէն կը խախտի ընդհանուր վստահութիւնն ու հետեւանքը կ՛ըլլայ դրամի նուազում, գործերու դադար, գործազրկութիւն, ապրուստի սղում եւն. եւն.։

Հազիւ մէկ տարի անցած էր աշխարհը տակնուվրայ ընող պատերազմէն եւ արդէն անգլիական թուղթ սթերլինը գտած էր իր ոսկի արժէքը։ Մինչդեռ չէզոք Սպանիոյ փեսեթասը իր արժէքի մօտ 1/10ը կորսնցուցած է ցարդ։ Ո՞ւր է այս գաղտնիքին բանալին։ Ի՞նչն է պատճառը որ Անգլիոյ ելմտական վիճակը լաւագոյնն է ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

Անգլիա իր այդ առաւելութիւնը կը պարտի այն օրէնքին, որուն համաձայն Անգլիոյ ելմտական նախարարը պատասխանատու է միայն գահին, այսինքն գրեթէ անպատասխանատու է։ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը իրաւունք չունի մէկ փէննի փոխելու ելմտական նախարարին ներկայացուցած պիւտճէն կամ պահանջած ոեւէ մէկ վարկը։ — Ոչ մէկ նախարար իրաւունք ունի միջամուխ ըլլալու ելմտացոյցի պատրաստութեան։ Անոնց պարտականութիւնն է իրենց պէտք եղած գումարներու ցուցակը տալ ելմտական նախարարին եւ ան է միայն որ իր անձնական պատասխանատուութեան տակ կը պատրաստէ պիւտճէն եւ կը հսկէ անոր կիրարկման։

Այս մեթոտին էր որ կը հետեւէր Փուանքարէ երկու տարիէ հետէ: Ան պարզ դիկտատոր մըն էր ելմտական խնդիրներու մէջ եւ այդ վիճակին կը պարտի Ֆրանսա ֆրանքի այսօրուան առողջ վիճակն ու երկրի ելմտական բարօրութիւնը։

Անգլիոյ մէջ ոչ մէկ ելմտական նախարար, որ կուսակցութեան ալ որ պատկանի, երբ եւիցէ հանդուրժած կամ ուզած է որ Ելմտական Յանձնաժողով մը բաժնէ իր պատասխանատուութիւնը կամ թեթեւցնէ իր բեռը։ Եւ գիտէք թէ խորհրդարանական դրութիւնը Անգլիոյ մէջ կ՛իշխէր շատ աւելի առաջ քան ոեւէ եւրոպական երկրի մէջ։ Անոնք աւելի շատ փորձառութիւն ունին քան ուրիշ ոեւէ երկիր։— Անոնք կը տեսնեն թէ ինչպէս Ֆրանսայի մէջ Ելմտական Յանձնաժողովը վերջ ի վերջոյ — դէթ երեւութապէս — բան մը կը գտնէ փոխելու եւ իրաւ թէ անիրաւ, կը պահանջէ որ պիւտճէն փոփոխութեան ենթարկուի, ստեղծելով տեսակ մը հակամարտութիւն յանձնաժողովին եւ դահլիճին միջեւ։

Փուանքարէի դահլիճին անկումը վերագրելի է որչափ արմատական - ընկերվարական Անժէի ժողովին, նոյնչափ ալ Մալվիի նախագահութեամբ կազմուած ելմտական յանձնաժողովի ոտնձգութիւններուն, որոնք անվստահութեան ցոյցեր էին Փուանքարէի դէմ։

Բայց ինչ որ կարելի է Անգլիոյ մէջ, անկարելի է Ֆրանսայի մէջ, ուր ձեւը շատ աւելի կարեւորութիւն ունի քան հիմը։ Փուանքարէ ճարտարօրէն վարուեցաւ այս երկու տարիներու իշխանութեան ժամանակ։ Ամէն անգամ որ վտանգ մը նշմարէր իր ելմտական դիկտատորութեան դէմ, վստահութեան քուէ կը պահանջէր ամբողջ դահլիճին համար եւ երեսփոխանները կը համակերպէին ակամայ՝ ֆրանքը փրկելու համար։ Փուանքարէ ինք կը պատրաստէր պիւտճէն եւ կը պարտադրէր զայն ինչպէս իր ընկեր նախարարներուն, նոյնպէս եւ Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովին։ Ծերակոյտէն վախնալիք բան մը չունէր, քանի որ ան գրեթէ ամբողջութեամբ համաձայն է իրեն։

Մինչեւ այժմ ելմտական յանձնաժողովը սահմանափակուած էր խորհրդատուի դերին մէջ եւ կը հնազանդէր Փուանքարէին, որ կը սպառնար հակառակ պարագային Երեսփ. Ժողովը իրաւարար կարգել։ Կարելի պիտի ըլլա՞յ յառաջիկային ալ շարունակել այդ ձեւը եւ փափաքելի՞ է որ այդպէս ըլլայ։ Տեսականօրէն դատապարտելի են ամէն տեսակ դիկտատորութիւններ եւ ամէն խնդիր պէտք է ազատօրէն ծեծուի կարելի եղածին չափ շատ անձերու կողմէ, բայց իրականութիւնը տարբեր է եւ ֆրանքի ու Փուանքարէի վերջին երկու տարիներու կեանքը կենդանի վկաներն են ի նպաստ ելմտական դիկտատորութեան։ Քաղքենի վարչութիւնն ունի իր անիրաւ կարգերը, որոնց մէկն է դրամատիրական դրութիւնը եւ բնական է որ այդ դրութիւնը պաշտպանելու համար անիրաւ ձեւեր ալ անհրաժեշտ համարուին։

Անհերքելի է անշուշտ արտօնութիւն տալ որ ո եւ է նախարար անձնապէս ազատ ըլլայ պատերազմ յայտարարելու կամ դաշնագիր կնքելու։ Բայց ելեւմուտքը ժամանագիտական խնդիր է եւ կը պահանջէ որոշ անկախութիւն եւ անձնական արժանիք։

Փուանքարէէն զատ ուրիշ ո եւ է անձ պիտի կրնա՞յ անգլիական մեթոտը կիրարկել։ Անշուշտ անոր անձնական արժանիքն ու ազդեցութիւնը մեծ դեր խաղացին, բայց ան միակը չէ Ֆրանսայի մէջ եւ կան ուրիշներ ալ որոնց կարելի է վստահիլ Ֆրանսայի ելեւմուտքը։

Մ. Տ.

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ 1 Նոյ (Սեփ. Թղթ.) — Անցեալ տարի Հոկտ. 27-ին Թաւրիզի մէջ մեռաւ պարսկահայ հինաւուրց սերունդի լաւագոյն դէմքերէն մէկը — Խաչիկ խան Սարաձեան — գրական ծածկանունով Խաչիար։ Մահուան տարեդարձի առթիւ, Սարաձեան ընտանիքը, Հոկտ. 29ին կատարել տուաւ հոգեհանգիստ մը։ Այս առթիւ առաջնորդ Ներսէս արքեպ. հաղորդեց թէ Սարաձեան ընտանիքը իր մեծ հօր յիշատակին հարիւր յիսուն թուման (տոլար) նուիրած է ազգային հիմնարկութեանց, այսպէս - Առաջնորդարանին, Ազգ. Հանգստարանին, Աղքատախնամ Ընկերութեան, Թեմական, Արամեան եւ Հայկազեան ազգային դպրոցներուն՝ 25-ական թուման։

Առաջնորդը շեշտեց նաեւ, որ հանգուցեալի ժառանգներն անշուշտ ո՛ր եւ է կերպով պիտի յաւերժացնեն այդ հին ազգասէր եւ գրասէր ծերունիի յիշատակը եւ կատարեն անոր կտակը, ազգային հիմնարկութեանց նուիրելով շօշափելի գումար մը։

*** Հոկտեմբեր 28ին, կիրակի երեկոյ, Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութիւնը իր տանը մէջ կազմակերպած էր գրական-գեղարուեստական եւ թատերական երեկոյթ մը, կատարելով Միութեան 1928-29 տարեշրջանի բացումը։

Բացման ճառը խօսեցան առաջնորդ Ներսէս արքեպ. եւ վարչութեան Նախագահ Պ. Գասպար Յակոբեան։

Նախորդ վարչութիւնը սեպտեմբեր 30ի ընդհ. ժողովին մէջ ներկայացուց 1927—28 տարեշրջանի իր բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան զեկուցումը, որ ժողովուրդին կողմէ գնահատելի համարուեցաւ։ Այդ նոյն ընդհ. ժողովը վստահութեան քուէ տուաւ նախորդ վարչութեան եւ վերընտրեց զայն, աւելցնելով նաեւ նոր անդամներ։ Այժմ կուլտ. Միութեան վարչութեան կ՛անդամակցին 12 հոգի (երկսեռ)։ Նոր վարչութիւնը եռանդով գործի լծուած է։ Շուտով կը սկսին դասախօսութիւններ, երեկոյթներ, ներկայացումներ եւլն. Միութեան վարձած ակումբի շէնքին մէջն է նաեւ «Վրէժ»ի եւ Կուլտուրականի միացեալ գրադարան-ընթերցարանը։

*** «Հայ Մշակոյթի Օր»ի առթիւ (13 հոկտ.) Խանզատեան ամուսիններու «Գրական-գեղարուեստական Սալոն»ին մէջ բանախօսութիւն մը ըրաւ Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան։

*** Թաւրիզի երկսեռ գիմնազիոնին մէջ ալ հոկտ. 13ի ցերեկը, «Հայ Մշակոյթի Օր»ի առթիւ աշակերտական հանդէս մը կատարուած է։ Այս հանդէսին ներկայ եղած են աշակերտներ, հայ ուսուցիչներէն մէկը եւ գիմնազիոնի ռուս տեսուչ Պ. Քուլոզովը։

*** Պետական զօրահաւաքին ենթարկուած հայ զինուորացուները նոյեմբերի վերջերը պիտի ներկայանան զինուորական իշխանութեան եւ երթան զօրանոցները։

*** Կառավարութեան յանձնարարութեամբ Առաջնորդը եկեղեցիներուն մէջ յորդորեց հայերուն, որ «փահլեվի» պետական գլխարկը գործածեն։ Այս գլխարկին գործածութիւնը օրէ օր կ՛ընդհանրանայ թէ պարսիկներու եւ հայերու մէջ։

Մասիս

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Իրողութիւն է, սակայն— Քէմալի բարենորոգումների շնորհի՞ւ է այդ, թէ ուրիշ պատճառ, ներկայ դէպքում մեզ մէկ է— որ այսօր Թիւրքիան ազգովին և պետականօրէն աւելի կայուն է երեւում, քան 4—5 տարի առաջ։ Այն ժամանակ Թիւրքիայում ի զօրու էին միայն քայքայիչ ազդակները, այժմ աչքի են ընկնում եւ վերաշինութեան ու ստեղծագործութեան գործօնները։ Անուրանալի փաստ է, որ Թիւրք ազգը ահագին ճիգ է գործ դընում՝ կասեցնելու համար երկրի քայքայումը եւ շինելու ու ամրացնելու պետութիւնն ու ժողովրդի տնտեսութիւնը։ Օրինակ, հէնց հաղորդակցութեան միջոցների կառուցումը, գիւղատնտեսութիւնը բարձրացնելու ճիգերը, ազգային արդիւնաբերութեան եւ առեւտրի ասպարէզում կատարուած աշխատանքները, դրամական արժէքների կայուն վիճակը— սրանք բոլորը նշաններ են, որ Թիւրքիայում գործում են ո՛չ միայն կազմալուծող, այլ եւ ստեղծագործող ուժերը։ Չորս տարի առաջ նման երեւոյթ չէր նշմարւում, այսօր՝ կայ։

Թէ ո՞ր կողմն է աւելի գերակշռող՝ քայքայո՞ղը, թէ՝ ստեղծո՞ղը՝ դժուար է, անհնար է ասել։ Չորս տարի առաջ հարցի պատասխանը ունէինք, այսօր կը դժուարանանք պատասխանել. բաւարար նիւթ չկայ մէջտեղը։ Եւ, հետեւաբար, պնդելու համար, թէ՝ քայքայւո՞ւմ է Թիւրքիան, թէ վերաշինւո՞ւմ, բաւական չեն ընդհանուր դատողութիւնները կամ համեմատութիւնները նախկին վիճակների հետ, այլ անհրաժեշտ է նոր նիւթ։ Քանի այդ նիւթը բացակայում է, վէճը Թիւրքիայի քայքայման կամ վերածնութեան մասին կը լինի պարապ խօսք։

Նիւթը պակաս է քէմալական բարենորոգումների բնոյթն ու արժէքը բնորոշելու համար, բայց մի պարագայ թւում է թէ այստեղ էլ անվիճելի է — ա՛յն որ Թիւրքիան անցնում է ազգային յեղափոխութեան մի շըրջան, որը չի կարող որոշ կնիք չդնել այդ երկրի ներկայի եւ ապագայի վրայ։

Կարող է քէմալականութիւնը շատ շուտով տապալուել, Թիւրք ազգային յեղափոխութեան այսօրուայ արտայայտիչները կարող են ֆիզիքապէս ոչնչանալ, բայց նրանց կատարած գործերից շատերը կը մնան իրենց պտուղներով։ Անգամ եթէ խալիֆան նստի վաղը սուլթանների գահը, դժուար է երեւակայել, որ, օրինակի համար Թիւրք կինը նորից երեսին ձգէ ծածկոցը։ Հէնց միայն կնոջ ազատագրութիւնը ահագին պատմական երեւոյթ է Թիւրք ժողովրդի կեանքում։ Ի՞սկ լատինական տառերը, ի՞սկ շարիաթի ջնջումը, ի՞սկ աւատապետութեան թուլացումը, ի՞սկ բազմակնութեան արգելքը, ի՞սկ եկեղեցու բաժանումը պետութիւնից — անկարելի բան է, որ սրանք որեւէ հետք չթողնեն Թիւրքիայի կեանքում։ Վաղը ինչ իշխանութիւն էլ գալու լինի, նոյնիսկ ամենայետադիմական իշխանութիւնը, չի կարող չեղեալ յայտարարել առաջադրուած, որոշ չափով նաեւ գործադրուած բարենորոգումների մէկ մասը։

Մեզ թւում է, որ վէճի առարկայ չի կարող լինել և՛ բարենորոգչական շարժումների բնոյթը. Թիւրքիայում կատարուածը ըստ ամենայնի ազգային-բուրժուական մի յեղափոխութիւն է։ Տեղի է ունենում միմիանց հետ շաղախուած, մէկը միւսով պայմանաւորուող երկու երեւոյթ։ Նախ՝ մինչեւ վերջին տասնամեակը օսմանցիութեան ու Թիւրքութեան գաղափարների միջեւ տատանուող Թիւրք ժողովուրդը գտել է իր ազգային դիմագիծը։ Հայերին ու յոյներին երկրից քշելուց կամ բնաջնջելուց յետոյ Թիւրքը մնացել է ինքը իրեն եւ ձերբազատուած նախկին կախեալ վիճակից՝ մշակում է իր ազգային գիտակցութիւնը։ Թիւրք ազգայնական գաղափարախօսութիւնը։

Հետաքրքրական է, որ նոյն երեւոյթը այսօր նշմարւում է և ռուսների մօտ, որոնց մէջ առաջ նոյնպէս թոյլ էր ազգային՝ ռուսութեան գիտակցութիւնը։ Նախկին Ռուսաստանում բոլոր ժողովուրդները ունէին սեփական ազգային դէմք, ձգտումներ, ռո՛ւսը միայն զուրկ էր, կամ շատ թոյլ կերպով էր տոգորուած ազգային գաղափարներով։ Բոլշեւիկեան յեղաշրջումից յետոյ, Ռուսաստանի ազգերը, արտակարգ սրութեամբ, երեւան բերին կենտրոնախոյս, անջատողական հակումներ, իսկ շատերը շեշտուած հակառուս տրամադրութիւն։ Այս երեւոյթի ազդեցութեան տակ ռուսների մէջ եւս ուժեղացաւ եւ հիւանդագին ձեւեր է ստանում ազգային զգացումը։ Խորհրդային իշխանութեան անկումից յետոյ ռուսը, անկասկած, կը ներկայանայ իբրեւ շեշտուած ազգային դիմագիծ ու քաղաքականութիւն ունեցող մի ժողովուրդ — ա՛յն, որ Թիւրքիայում արդէն կատարուած իրողութիւն է։

Ազգային ինքնորոշման եւ ինքնափոփման այս փաստը որոշում է եւ Թիւրքերի քաղաքական հեռանկարները։ Համիսլամութիւնը, որ Օսմանեան Թիւրքիայի ղեկավար սկզբունքն էր, Թ՛ւրքիայի համար այլ եւս մեռած պէտք է համարել, նրա տեղը բռնել է համաթրքութիւնը. կրօնի գաղափարին յաջորդել է ազգային գաղափարը։ Եւ ինչ էլ որ լինի Քէմալի անձնական հաւակնութիւնն ու ճակատագիրը, Թուրքիան անշեղ կ՛երթայ համաթիւրքութեան ճանապարհով. Ազրբէջան ու Թուրքեստան — Անգորայի համար դատարկ հնչիւններ չեն։ Եւ հասկանալի է, որ Քէմալը հերոսական դէմք է ո՛չ միայն Անգորայում, այլ և բոլշեւիկեան Բագւում ու Թաշքենդում։

Թիւրքական յեղափոխութիւնը եւ բուրժուական է միաժամանակ։ Սուլթանական ու շէրիաթիզի խաւերի տեղ, որոնք տէրն ու տիրականն էին Թիւրքիայի, պետական իշխանութեան ղեկն իր ձեռքն է առել Թուրք նորածնունդ բուրժուազին։ Քէմալի եւ իր գործակիցների ամբողջ ջանքը հէնց սկզբից ուղղուած է Թիւրք արհեստաւորներ, առեւտրականներ ու արդիւնաբերողներ ստեղծելու կողմը։ Տնտեսական համագումարը Իզմիրում, «լքեալ» գոյքերի բաժանումը իր հաւատարիմներին, ելմտական ու առեւտրական բազմաթիւ առանձնաշնորհումները Թիւրքերին, օտար ձեռնարկների ու դրամագլուխների արժէքազրկումը, ելմտական, հարկային ու մաքսային քաղաքականութիւնը - բոլորի նպատակը Թիւրք ազգային տընտեսութեան ստեղծումն է, Թիւրք բուրժուազիի զարգացումը, նրա գերիշխանութեան ամրապնդումը։ Եւ չի կարելի ասել, որ թափուած ճիգերը անցել են բոլորովին ապարդիւն։ Թիւրք ազգայնական բուրժուազիի գոյութիւնն անվիճելի փաստ է։

Ճիշտ է, ազգային տնտեսութիւնը Թիւրքիայում դեռ շատ է դիւրաբեկ եւ բուրժուազին էլ, աւելի շուտ, ապրում է նախնական կուտակման, գիշատիչ
դրամատիրութեան շրջա
տարէց տարի նրա մի
տարւում է որոշ փոփոխ
Թիւրքը սկսում է վար
կատարելագործել արհեստ
առեւտրի եւ, առհասարակ
տնտեսական գործունէութ
պարզւում։ Եւ այս
ի հարկէ, կարեւոր նշա
տիրող իշխանութեան
պետութիւնից նպաստ
ու հովանաւորուած, իր
կան բարօրութեամբ
տական բուրժուա
կը լինի լաւագոյն
կառավարութեան հա

Միւս կողմից, սակայն
ժուազիի առանձնա
գիրքը չի կարող չհա
կառավարութիւնը յայ
բակութեան միւս խա
ժուազիի միահեծանութ
թէ ուշ, ծնունդ կը տա
հութեան շահագործւող
կողմից։ Եւ կը գինի ա
աշխարհի օրէնքն է
կարգային հակամարտ
րի սրում և հասարակ
բեր շերտերի ու խա
խում, եթէ, հարկա
աւելի շուտ չգայ, քան

—

Մենք առինք
քիայի ներքին կեանք
երեւոյթները, որոնք
ժողուծով, ընդհանրա
չեն վերցնում կամ
ճել։ Այդ երեւոյթները
տալիս որ Թիւրքիան
շարունակում է ապր
երեւան է բերում կեն
թեան նշաններ։ «Հիւա
դը» չի ուզում մեռն
ռակ որ այնքան շատ
մահը ցանկացողներ։

Աւելին դեռ. Մի
հանգամանքներն էլ
ւում են նրա համար
ւոր կերպով։ Օրինակ
գլուխը այնքան
դել արտաքին
որքան այսօր Մեծ
նալիք Թիւրքիայի
թեան՝ Իտալիան
լիական դիւանագիտ
թափած ջանքերն
նակից է Թիւրքիայ
նուայն 3 տարի
րուած է նրա անդր
լոր հաշիւները
իտալական բախում
ցնելին։ Մերձաւոր
խաղաղութեան վտան
ւող Իտալիան այսօր
նոյն Արեւելքի խաղա
ապահովութեան
լով, ինչպէս երբեմն
կան Գերմանիան,
տեղագծի թափանցել
Արեւելքի խորքերը։

Անգորայի խաղա
ձեռք է մեկնուած եւ
Մեծ Յունաստանի
տազով Վէնիզելոսն
թիւրքական հաշտութ
գախոս հռչակուեցաւ
րականութիւնը հարկ
նրան թաղցնել իր
տենչերը եւ խաղաղ
թենին բարձր
պարզել թշնամու
շաբաթների կամ
խնդիր է Թիւրք
մաձայնութեան կնք
Յունաստանն էլ
դառնայ Թիւրքիայի

Իտալիայի եւ Յուն
թիւրքական քաղաք
թիւնը մեծապէս
ւում է անգլիական
նութեամբ։ Մերձաւոր
քում։ Իսկ Անգլիայի
կանութեան անկիւնա
խաղաղութիւն բոլոր
բոլոր ցամաքների
կարենալու համար
մից առած հարստ
Թիւրքիան Անգլիայի
խաղաղութեան
մէկն է։ Միւս գործօ
կանեան ուժերի
թիւնը։ Երրորդ գործ
կարող է լինել
խորհրդային կամ

Անգլիական շահ
Թիւրքիան անհրաժեշտ
նկատառումներով. մէկ
Սովետի
րերին՝ երկրորդ
դիք ռուսական

…ւ քիրեա, նաեւ իբր Թըթ… …եզկական ու Անդրկովկա… …երկիրները խռովելու հա… …Թուրքիան հարկաւոր է …, թէրեւ ազդակ, իսլա… …ն աշխարհի խաղաղու… …իւ զարմանալի չի լինի, …րայի նոյն Բոլդուինը, որ …եմ շատաշխով խզեց յարա… …ները բոլշեւիկների …ղից երեսը դարձնի դէպի … Այդ կը լինի եւ մի յա… …աշխատաւորականնե… …արտածելու նպատակով …ղորդանական նոր ընտ… …իների նախօրեակին։

…Թուրքիայի համար եւս անգ… …ի բարեկամութիւնը հետ… …սկսում է աւելի եւ ա… …անալ անհրաժեշտ՝ թէ …քական եւ թէ, մանաւանդ, …կան տնտեսականներով։ …անհրաժեշտութիւնը սուր …զգացւում է Անգորա… …ը մարդիկ ակնյայտնի …տրամադրւում են թեք… …դէպի արեւմուտք, առանց …խզելու բարեկամա… …կապերը Մոսկուայի հետ։ …քիրքական բարեկա… …ը հիմք է Թիւրքիայի …ի եւ արեւելեան սահ… …երի ապահովութեան, ինչ… …կարեւոր զէնք արեւ… …ի հանդէպ։ Այդ հիմքը, …անքար, պահել անխախտ, …արգելք չի լինի, որ ա… …գում էլ հիմքեր ստեղ… …ն։

…Այս խողութիւններն ու խոր… …ութիւնները չեն կարող …դել, որ Թիւրքիան իր …պաստով պատերազմի գայ… …այս պահուս եւ որ ցնո… …լաւատեսութիւն կը լինի …քական լոյսեր կապել զին… …թարութիւնների հետ։ Ինչպէս …աշխարհում, այնպէս եւ …ւոր Արեւելքում իշխողը …գաւութեան մտայնութիւնն …այդ խաղաղութիւնից, ա… …ին հիւթին, Թիւրքն ու …ն է շահողը։ Այս բա… …նել նշանակում է ոչինչ …։ Այս պարզագոյն պէտք …դիտակցենք ամէնքս եւ …թեան այդով նայենք իրակա… …թեան։ Արդիւնքաւ երբ ու… …ցնում է մեր թշնամին, նշա… …ում է ջոլյանում ենք մենք։ …ք է, որ ուժեղ լինենք եւ …։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

…ԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

Նիւ Եորքի Սակարանը երբեք …չէր աշխատած։ Նախա… …կան ընտրութեան առթիւ, …ական մինչեւ 1.5 միլիոն …աններ հասան եւ չէսօրին, …ւնայիններ, այս խճողման …ւան թով, մէկուկէս ժամ ուշ …ցին փոխանցումները, որոնց …թիւ մէկ օրուան մէջ հա… 5,0?1,300ի 5,100,700ի։

ՆԻՍԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ
ՄԷՀՄԷՏ ՍԱՊՐԻԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու օրէ ի վեր տեղեկութիւններ կուտանք քէմալական Թուրքի մը՝ Մէհմէտ Սապրիի կողմէ կիմիւ․․․ Իսմայիլ Հագգըի վրայ կատարուած մահափորձին մասին: Ստորեւ կուտանք աճաբեկիչի հարցաքննութեան մանրամասնութիւնները։

Ոստիկան Մարսէլ կերէն՝ ձերբակալելէ յետոյ Մէհմէտ Սապրին, զայն տարաւ ոստիկանատուն, ուր զինքը հարցաքննեցին Երրորդ Թաղամասի ոստիկանապետ Սիլւո եւ քարտուղարը Կինէնիս։ Հոն սակայն անակնկալ մը կը սպասէր հարցաքննողներուն։ Մարդը բառ մը ֆրանսերէն չէր գիտեր։ Մէհմէտ Սապրի ծնած է Պոլիս 1889 յուլիս 22ին եւ ծխախոտի վաճառական է։

Բայց շնորհիւ կէս-պաշտօնական թարգմանի մը, հարցաքննութեանց սկսան։

Մարդասպանը հանդարտ էր։ Բայց իր ցայտուն այտերը բոցավառուած էին վառ կարմիրով մը ու աչքերը կը փայլէին կրակի պէս։

— Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ կրակեցի, ըսաւ։

Ոստիկանապետը սակայն նեցը դրաւ զայն զանազան հարցումներով։ Մէհմէտ Սապրի բացատրեց նախ բացատրեց թէ ամուսնացած է, 3 տարեկան մանչ մը ունի եւ կը բնակի Պոլիս, Նշանթաշի թաղին մէջ։ Ամէն տարի Ֆրանսա կուգայ ծխախոտի տերեւ ծախելու համար։ Նիսի մէջ իջեւանած է Արիզոնա պանդոկը, Մաբէշալ - Ժոֆրըփողոց թիւ 39։

— Իսմայիլ շատ գէշութիւններ ըրած է Թուրքիոյ, ըսաւ Մ. Քէմալ փաշայի հակառակորդ էր։ Ահա՛ թէ ինչու զարկի զինքը։ Հայրենիքիս թշնամիներէն է։

Ու աւելցուց թէ գործած է առանձին մարդ չէ մղած զինքը այդ բանին։ Չի գիտեր թէ յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ։

Մէհմէտ Սապրի շատ խօսող չէ։ Կարճ պատասխաններ միայնկուտայ այն հարցումներուն, զորս իրեն կ'ուղղէ ոստիկանապետը՝ թարգմանին միջոցաւ։ Մարդասպանը կը պնդէ նոյնիսկ թէ իր զոհին անունը ամբողջ չի գիտեր։

Ոստիկանապետ Սանսօ զայն պահ մը արգելափակելէ յետոյ, կը սկսի հարցաքննել վկաները։ Այս վերջիններէն ո՛չ մէկը կրցած է տեսնել ամբողջ տրամը, սակայն անոնց տուած հաւաքական տեղեկութիւններով կարելի է գաղափար մը կազմել դէպքին մասին։

Առաջին վկաներէն էին հունգար Աստլպէրթ Հէրցէկ, որ վիրաւորուած էր, եւ կինը՝ որ նուաղած էր։ Ցետոյ լսուեցաւ փիէր Պէրտոնիոն. 30 տարեկան, որ կը բնակի Անկլըթէր փողոց, թիւ 29 եւ որ տունէն դուրս խոյացած էր՝ փախստական մարդասպանին ճամբան կտրելու համար։ Սակայն պրաունինկի սպառնալիքին տակ, ետիպուեցաւ քաշուիլ։ Հեազհետէ յուեցան նաեւ Ռոժէ կառնիէրի, 20 տարեկան, ոստիկան Մարսէլ կերէն եւ 19 տարեկան հացագործ բանուոր մը։

Այս բոլորին տուած տեղեկութիւններէն կը հասկցուի թէ, ոճիրը գործած պահուն Սապրի առանձին չէր, այլ իրեն կ'ընկերանար երրորդ մը, իրմէ աւելի կարճահասակ, եւ որ մինչ ոճրագործը կը փախչէր Ժոֆ Սէրէր փողոցէն, ինք ալ փախուստի ճամբան բռնած էր Վիքթուար պողոտայէն, Մասենա հրապարակի ուղղութեամբ։

Կարելի չեղաւ հարցաքննել վիրաւորներէն Ֆրանսացի տիկին Ժան Ցրպուն, որ պաշտօնեայ է Նիսի Արիմալտի պանդոկին մէջ, որովհետեւ երկու գնդակ ստացած էր՝ մէկը գլուխէն, միւսը փորէն, եւ ուշքի չէր եկած։ Խեղճ կինը գործողութեան պիտի ենթարկուի։

Ոստիկանապետ Սանսօ իրիկուան դէմ Սէն-Ռոք հիւանդանոցը երթալով կարճ հարցաքննութեան մը ենթարկեց վիրաւոր Իսմայիլ Հագգը պէյը, որ ըսաւ.

— Զոհսայ աշարեկիչս, որ եւսեւս կրակեց։ Նիսի մէջ թշնամի չունիմ։ Բայց տարծանակի այս հարուածը հեռուէն կուգայ։ Պոլիս մահուան դատապարտուած էի «Իթթիհատ-Թէրագգը» կուսակցութեան կողմէ։ Քաղաքական աքսորեալ եմ։ Անունս 150ոցներու «Սեւ ցանկ»ին մէջ արձանագրուած է։

Վէրքերուն պատճառաւ, Իսմայիլ Հագգը աւելի երկար չհարցաքննուեցաւ։

Կիրակի գիշեր ժամը 10ին Դ. Սանսօ ոստիկանական քանուէն հանել տուաւ Մէհմէտ Սապրին, եւ վկաներէն քաղած իր տեղեկութիւններով լուսաբանուած, թարգմանին միջոցաւ նոր հարցումներ ուղղեց անոր։

— Իսմայիլ, ըսաւ Սապրի, Պոլսոյ մէջ հակաքէմալական գրասենեակին նախագահն էր։ Հիմա ալ գէշութիւն կ'ընէ Թուրքիոյ, կազմելով կոմիտէ մը։ որուն պետն է եւ որ կը ձգտի տապալել Էնկիւրիի կառավարութիւնը։ Այս կոմիտէն, բաղկացած է տարագիրներէ եւ կեդրոնը կը գտնուի Նիս։ Նախագահն է Իսմայիլ։ Գործակալներ եւ թղթակիցներ ունի Թուրքիոյ մէջ։

= Ո՛վ է ձեր մեղսակիցը:

— Ես մինակ էի, բացարձապէս մինակ։ Մարդ չեմ ճանչնար Նիսի մէջ։

= Երբէ՞ն ի վեր հոս էք:

— Զորս ամիսէ ի վեր։

— Ինչպէ՞ս կը ճանչնաք Իսմայիլ պէյը: Ո՞վ խօսած է ձեզ իր քաղաքական գործունէութեան մասին: Երբէ՞ն ի վեր կը հետապնդէիք զայն:

Սապրի պատասխանեց թէ շատոնց կը ճանչնայ Իսմայիլ Հագգը պէյը, իր քաղաքական գործունէութիւնը հանրածանօթ է։ Պատահմամբ հանդիպեցաւ անոր ու չկրնալով ինքզինքը զսպել, կրակ ըրաւ։ Միշտ հրացէն կը կրէ իր վրայ։

Թարգմանը յայտնեց Սապրիի թէ Հագգը պէյ ծանրապէս վիրաւորուած է։ Մարդասպանը ո՛չ մէկ շարժում ըրաւ։ Թարգմանը ըսաւ նաեւ թէ ծանրապէս վիրաւորած է երկու անմեղ անցորդներ։ Սապրի յուզուեցաւ, ցաւ յայտնեց եւ ներողութիւն խնդրեց։

Քննութիւնները կը շարունակուին։

ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ՊԷՅ ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱ՞Լ

Էքլէրէօր տը Նիս կը գրէ.

— Պէ՞տք է հաւատալ մարդասպանին խօսքերուն։ Մինչ՞ կ էր։ Ատենք կէտեր են՝ զորս հարցաքննութիւնը պիտի լուսաբանէ։ Սապրի կ'ըսէ թէ ինք կրակեց հակաքէմալականի մը վրայ։ Նիսի Թուրք գաղութը այդ կարծիքէն չէ։ Ցեղակից Թուրքերը ցած ձայնով կը փսփսան որ, թէեւ Իսմայիլ Հագգը պէյ ժամանակին Մուսթաֆա Քէմալի հակառակորդ եղած է, սակայն հիմա բոլորովին փոխուած է։ Մէկ խօսքով, զայն կ'ամբաստանեն թէ իր տարագրութենէն ի վեր յարած էր Թուրքիոյ ներկայ վարիչին եւ թէ թոշակ կը ստանար անկէ՝ քաղաքական տարագիրները լրտեսելու համար։

Ասիկա բնաւ չի համապատասխաներ Սապրիի պատմութեան։ Ուրիշ բան ալ կա՞յ արդեօք։ Եւ կամ ծխախոտի վաճառականը գործիք մը կամ խաղալի՞ք մըն է կուսակցութեան մը ձեռքը։ Եւ կամ մարդը անհաւասարակշի՞ռ մըն է։ Այս բոլորը գաղտնիքներ են։

Թուրք գաղութէն բարձր անձնաւորութիւն մը որ վերջերս պատահմամբ հանդիպած էր անոր, յայտարարեց մեզի թէ Մէհմէտ Սապրի հարուստ եւ բարեկիրթ վաճառական մըն է․․ «Զիջային», ոչ բնականոն եւ որմէ չկողոպտուելու համար աւելի լաւ է բնաւ գործ չունենալ հետը»։

Արիզոնա պանդոկը կ'նըթար միայն գիշերները՝ քնանալու համար։ Հոկտեմբերին 15 օր բնակած էր հոն եւ նոյեմբեր 15ին դարձեալ վերադարձած էր։

Շատ կը ճամբորդէր եւ անցագրին վրայ Եւրոպայի բոլոր հիւպատոսարաններու կնիքները կան։

Գալով Իսմայիլ Հագգը պէյի, հետաքրքիր դէմք մըն է իրաւաբանութեան տոքթոր է։ Հայրը Թուրք է, մայրը Ալպանացի։ Հոկտեմբեր 31էն ի վեր կը բնակէր Օթէլ տը լա Կար, 39 Անկլըթէր փողոց։ Ամէն տարի Նիս կուգար եւ կանոնաւոր յաճախորդն էր այս պանդոկին։

Վերջացնելու համար ըսենք թէ Սապրիի գործածած զէնքը պելժիական հէրսթալ պրաունինկ մըն է՝ 7.65 միլիմեդր չափով եւ 7 գնդակնոց։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ, 11 նոյ.— Մալաթիոյ Սրբ. Ընկ. Լիոնի Մասնաճիւղին գեղարուեստական հանդէսը տեղի ունեցաւ շաբաթ երեկոյ, Ծրդ. թաղապետարանի սրահին մէջ։

Մուտքը ազատ էր։ Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր սրահ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Ցայտուիկի զաւակ եմ» զորդ ձնուագով։ Օրիորդներու եւ պարոններու կողմէ եղան քանի մը արտասանութիւններ։ Դ. Աւետիս Մասումեան իր ջութակով ընկերակցութեամբ Ֆրանսացի դաշնակահարուհիի մը, նուագեց հայկական եւ ֆրանսական երգեր։

Դրամարին տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւնը, շահեցան 20 թիւեր։ Օր. Հայկանուշ Քէշիշեան, իր շահած ձայնապրին փոխարէն Արթասիրացի նուիրեց 100 ֆր., իսկ Դ. Խաչատուր Մարգարեան շահած լուսանկարչական գործիքին փոխարէն 20 ֆր.։ Ցաջողապէս ներկայացուեցաւ «Թիւ 5 խելագարը»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Վիճակահանութենէ շահած թիւերն են.— 723՝ ձայնագիր մը փլաքներով, 955՝ «զոտաք» մը, 916՝ զոյգ մը չափի վրայ կօշիկ, 450՝ կնոջ պայուսակ մը, 870՝ շապիկ մը փողկապով, 149՝ կնոջ հովանոց մը, 591՝ զարթուցիչ ժամացոյց մը, 808՝ շիշ մը օ տը քոլոն, 965՝ զոյգ մը ձեռնոց, 602՝ եղունգ մաքրելու գործիքներ, 553՝ տուփ մը օճառ, 449՝ զմելի մը, 897՝ մետաքս թաշկինակ մը, 652՝ ձեռնափայտ մը, 3՝ հայելի մը, 41՝ նկար դնելիք զարդ մը, 19 ածիլուելու մեքենայ մը, 584՝ շիշ մը մազի իւղ, 945 մատիտ մը, 484 սանտր մը։

Անձամբ կամ նամակով դիմել՝ 36 Voltaire, Պ. Մ. Պօղոսեանի։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԾՈՒՂԱԿ — Լը Շափլէ փողոցին մէկ սրճարանին մէջ, առջի օր, մէկ քանի բարեկամներ նստած՝ թղթախաղով կը զբաղէին, երբ յանկարծ ներս մտաւ 30 տարու երիտասարդ մը՝ Շարլօ, մականուանեալ «Պաթինեոլի սարսափը»։ Հազիւ ներս մտած, գաւաթ մը գարեջուր ապսպրեց, մէկ ումպով խմեց, յետոյ ուրիշ գաւաթ մը եւս ապսպրեց. այն ալ խմեց, բայց փոխանակ կուլ տալու, գարեջուրին մէկ մասը պահեց բերնին մէջ եւ ուժով մը փչեց խաղացողներէն մէկուն քթին ու բերնին։ Մարդը սակայն չախորժեցաւ այս կատակէն ոտքի ելաւ դաս մը տալու մտադրութեամբ. բայց Շարլօ որ անոր այս շարժումին կը սպասէր, նետուեցաւ վրան. կռիւը ծայր տուաւ երկուքին միջեւ, մինչեւ որ ոստիկաններ եկան ու Շարլօն տարին ոստիկանատուն։

Հարցաքննութեան ընթացքին, Շարլօ յանկարծ ցատկեց տեղէն, հրեց ոստիկաններէն մէկը, գետին փռեց ուրիշ մը եւ երեք ոստումով նետուեցաւ սանդուխէն վար. երրորդ ոստումին՝ արդէն փողոցն էր, ոստիկանատան դրան առջեւ. բայց չկրնալով զսպել իր թափը, ինկեր էր ինքնաշարժի մը վրայ, որ դրան առջեւ կը սպասէր. բայց ահա թէ ուր կը սկսի Շարլօյի ձախորդութիւնը։ Երրորդ ոստումով փողոց նետուած պահուն, Շարլօ այնքան ուժով ինկեր էր ինքնաշարժին վրայ, որ իր գլուխը ծակեր էր ինքնաշարժին ծածկոցը ու մտեր էր անոր մէջ։ Եւ մինչ կ'աշխատէր գլուխը ազատել այս անակնկալ ծուղակէն, ոստիկանները կը հասնէին եւ գելոցներ կ'անցընէին իր ձեռքերուն։

ՔՍԱԿԱՀԱՏ ՄԸ.— Փորթ տը Վէրսայլ տանող մեթրոյին մէջ, ճամբորդ մը զգաց որ վերարկուին գրպանը սկսաւ ուռիլ. հետաքրքրութեամբ ու քիչ մըն ալ վախնալով, երբ ձեռքը հոն տարաւ, հանդիպեցաւ ուրիշ ձեռքի մը, որ կը ջանար մեղմօրէն իր դրամապանակը քաշել։ Քսակահատը ոստիկանութեան յանձնուեցաւ։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

«Մարդիկ լսելով քեզ պիտի …ն, այո՛, բայց պիտի խնդան …դամութեանդ վրայ։

«Ընանիա՛, մտածէ՛ լրջօրէն, …եղիր քեզի եւ ինծի հանդէպ, …են որ կը գրես, մանաւանդ …ղ եղիր։

«Ո՛չ, չեմ ըսեր լքէ մայրդ, …ր ու տարաբախտ կին մը ինչ… որ ինք լքեց քեզ։ Ո՛չ կ'ագ… …իրեն, կ'աշխատինք անոր …մար եթէ հարկ ըլլայ, բայց …մէ հեռու ապրելու է, մեր …մնալու չէ իր ներկայու… …մբ մեր կեանքը խռովելու. …ւրե՛ք ինչո՞ւ խաբեմ քեզ …նիա, երբեք չեմ կրնար ըն… …նել միասին ապրելու կարելի…ութիւնն իսկ. Ո՛հ, ո՛չ, անատանելի պիտի ըլլար կեանքը. շարունակական ողբերգութիւն մը։ Լաւ է մեռնիլ քան յամրաբար մաշիլ ապրիլ զզուանքով եւ խէթով։ Երբեք չսիրեցի այդ դժբախտ կինը, այժմ կը կարեկցիմ, բայց չեմ կրնար սիրել եւ կ'երդուընցնեմ քեզ ետ կենալ յիմար ծրագրէդ, եթէ չես ուզեր որ ատեմ մայրդ առաջուընէ հազար անգամ աւելի։ Այս է վերջին որոշումս այո՛ օգնել բայց հեռու պահել. թո՛ղ չտեսնեմ զինք, թո՛ղ մեր ապրելիք միջավայրին անգիտանայ անոր գոյութիւնը։

«Մտածէ՛ որ թերեւս մայրդ ալ գոհ պիտի ըլլայ մեզմէ հեռու ապրելով, որովհետեւ միշտ խղճի խայթ պիտի ունենայ, կ'ըսես թէ ցաւէ զրկումներէ ծերացեր է հիւանդ է ու թշուառ։ Բայց որո՞ւն է յանցանքը եթէ ոչ մորը։ Քեզի եւ իրեն համար լաւ է որ այդ վիճակին մէջ գտնուի, այնպէս ալ պիտի չթափառի եւ քեզ անպատուէ։ Բայց մանկակամարդութեան ատեն երբ առողջ էր քեզ նախատելէն ետք, հիմա ա՛լ թո՛ղ չելլէ թշուառութիւնն ու տխրութիւնը զէնք ընելով երջանկութեանդ գոհութիւնը պահանջէ։

«Ո՛չ, կարելի չէ որ այդպիսի յիմարութիւն մը գործես։ Ըսա թէ ոչ դուն իսկապէս զիս չես սիրեր եւ պատրուակ կը բռնես.. Բայց ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ։ Չեմ ուզեր տարակուսիլ ուղղամտութեանդ վրայ. սիրոյդ մասին։

«Ընանիա, չար ու անգութ մի՛ ըլլար ինծի հանդէպ որ քեզի նուիրեցի երազներս, երիտասարդութիւնս, ամբողջ ապագաս, մինչդեռ կ'ուզես փնտռնձ ըլլալ քեզ ատողին ու կործանողին հանդէպ։

«Գ.թա տես կ'արտասուեմ կը պաղատիմ, քեզի համար ալ, կը փափաքիմ երջանկութիւնդ որ երազ երուս միակ առարկան էր։ Ցիշէ՛ մեր սէրը, մեր առաջին համբոյրը, երդումներն ու երազները, ծրագիրները բոլոր։ Այս ամէնը թո՛ղ ափ մը մոխիր չդառնան, թո՛ղ չմեռնիմ վշտէս, տպագային չզղջաս յիմար ընթացքէդ։ Եթէ չես անսար խորհուրդներուս, հարցուր լուրջ անձերու եւ պիտի տեսնես որ ցոյց պիտի տան քու ճշմարիտ պարտականութիւնդ. ամէնն ալ պիտի ըսեն որ ապերախտ ու չար չըլլաս։

«Ցիշէ՛, Ընանիա՛, յիշէ՛ որ դեռ երէկ գիշեր կ'ըսէիր թէ Ճէնարճէնթուի գագաթէն սէրդ գոչելիր յաւիտենական հռչակելով զայն։ Ուրեմն կը ստէիր. երէկ գիշեր ալ կը ստէի՞ր։ Եւ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ այսպէս կը փախուիս հեռու ինծ՞ ըրի քեզի, արժանի ըլլալու համար այդպիսի վարմունքի մը, կարելի՞ է որ չյիշես անկեղծօրէն քեզ սիրած ըլլալս։ Յիշէ՞, օր մը պատուհանէս ներս նետեցիր ծաղիկ մը՝ համբուրելէ ետք։ Կը պահեմ զայն ամուսնական զգեստս զարդարելու համար եւ կ'ըսեմ կը պահեմ, որովհետեւ վստահ եմ որ իմ սիրելի ամուսինս պիտի ըլլաս, պիտի չուզես Մարգարիտիդ մահը, երջանիկ պիտի ըլլանք մեր տնակին մէջ՝ մեր սիրով եւ պարտականութեամբ։ Ե՛ս կը սպասեմ քեզմէ յուսատու բառ մը։ Ըսէ՛ որ ամէնը ցաւագին երազ մըն էր, կը զղջաս զիս վշտացնելուդ համար։

«Վաղ գիշեր կամ այս գիշեր, որովհետեւ ժամը մէկն անցած է արդէն, կը սպասեմ քեզի, չմոռնաս, եկո՛ւր անպատճառ պատուհանս։ Պիտի սպասեմ քեզի ինչպէս ծաղիկը կը սպասէ ցօղին՝ կիզիչ արեւոտ օրէ մը ետք։ Եկո՛ւր վերապրեցնելու զիս, մեռցնելու ինծի։ Եկո՛ւր պաշտելիս, դառն արտասուքով տամուկ շրթներս պիտի համբուրեն սիրելի բերանդ իբրեւ »

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, ըսաւ Ընանիա՝ ջղայնոտ շարժումով մը ճմլելով նամակը՝ առանց կարդալու վերջին տողերը։ —Պիտի չերթա՛մ։ Վա՜տ եմ, վա՛տ, վա՛տ։ Պիտի մեռնիմ բայց զիս պիտի չտեսնես։

Նետուեցաւ անկողնին վրայ, բռունցքին մէջ սեղմած նամակին թերթերը, ծածկեց դէմքը բարձին մէջ բռնելու համար հեծկլտուքը որ կ'ուռեցնէր կոկորդը։

Սիրքի սարսուռ մը կ'անցնէր ոտքերէն մինչեւ ծոծրակը։ Մարգարիտի կոչերը անոր համբոյրներուն փափաքը կուտային իրեն, երկար ատեն պայքարեցաւ նամակը մինչեւ վերջին բառը կարդալու պէտքին դէմ։

Բայց կամաց կամաց հանդարտեցաւ։ Կարծեց թէ Մարգարիտը կը տեսնէր մերկ եւ կը զգար գգլիչ սէր մը անոր հանդէպ եւ խոր զզուանք մը որ կը չքացնէր նոյն սէրը։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Թուրք-յունական բանակցութիւնները

Էնկիւրիի մէջ, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ հելլէն դեսպան Փափայի միջեւ կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենան։ «Ազգամ» կը գրէ թէ կառավարութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետապնդէ ոչ-փոխանակելիներուն խնդիրը։

Արեւմտեան Թրակիոյ խնդիրը խորհրդակցութեան նիւթ պիտի ըլլայ, քննիչ մարմնին տեղեկագիրը տրուելէն վերջ։

Ոչ-փոխանակելիներու պատուիրակները, որոնք Էնկիւրի կը գտնուին, աղերսագիր մը տուած են կառավարութեան, խնդրելով որ Յունաստանի մէջ գնահատման գործերը աւելի լաւ եղանակով մը տեղի ունենան։

Ոչ-փոխանակելիներու ներկայացուցիչները կը պատրաստուին նաեւ կրկին դիմում կատարել կառավարութեան, խնդրելով որ իրենց կալուածները վերադարձուին։

∴ Իտալական դեսպան Օրսինի Պառոնէ եւս Էնկիւրի մեկնեցաւ։ «Ազգամ» կը գրէ թէ դեսպանին մեկնումը կապ ունի Թուրքօ-հելլէն բանակցութիւններուն հետ։ Իտալական դեսպանը ամէն ջանք պիտի ընէ որպէսզի բանակցութիւնները շուտով ելքի մը յանգին։

Սերպիոյ թագաւորը Պ. Տումէրկի մօտ

Եուկոսլաւիոյ Թագաւոր Ալեքսանդր, որ թագուհիին հետ Փարիզ կը գտնուի ութ օրէ ի վեր, առջի օր Էլիզէի պալատը այցելելով մէկ ժամ տեսակցեցաւ Հանրապետութեան նախագահին հետ։ Տեղական թերթերը քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կու տան այս տեսակցութեան։

Իրիկուան դէմ Հանրապետութեան նախագահը Ռից պանդոկը երթալով փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Եուկոսլաւիոյ թագաւորին։ Այս առթիւ տեսակցեցաւ նաեւ Մարի թագուհիին հետ։

Գերման ընկերվարականները եւ զրահաւորը

Ինչպէս կը յիշուի, Գերմանիոյ մէջ նոր յածանաւ մը շինելու խնդրին մասին վէճ կայ քաղ. քական զանազան հոսանքներուն միջեւ։ Ընկերվարականները հակառակ են վարկ քուէարկել այդ նոր ռազմանաւին համար։ Պատերազմական նախարար զօր. Կրէօնըր, նախագահ մարաջախտ Հինտէնպուրկի հաւանութեամբ, յայտնած է ընկերվարական վարչապետ Միւլլէրի եւ միացեալ կառավարութեան մասնակցող կուսակցութեանց վարիչներուն որ, եթէ նոր յածանաւին համար վարկ չքուէարկելու մասին ընկերվարական տեսակէտը ընդունուի, ինք պիտի հրաժարի։

Հինտէնպուրկ իր մօտ հրաւիրեց վարչապետ Հէրման Միւլլէրը եւ յայտնեց անոր պատերազմական նախարարին որոշումը, ինչպէս նաեւ անոր հրաժարելէն ծագելիք անպատեհութիւնները։ Ասիկա կը նկատուի վերջնագիր մը՝ ուղղուած վարչապետին եւ Ռայխսթակին։

Կը կարծուի սակայն թէ Խորհրդարանը պիտի քուէարկէ զրահապատ յածանաւին համար պահանջուած 9 միլիոն մարքի վարկը։

Հատուցումներու խնդիրը

Նախարարական տագնապը փակուած ըլլալով, նոր դահլիճը սկսաւ զբաղիլ գերման հատուցումներու խնդրով։ Բանակցութիւններու նոր շրջանը սկսաւ առջի օր, երբ Փուանքարէ տեսակցեցաւ անգլիական դեսպան սըր Ուիլեըմ Թիրէլի, եւ Պրիան ալ՝ գերման դեսպան Ֆօն Հէօշի հետ։ Այս տեսակցութիւններուն պիտի յաջորդեն ուրիշներ ալ ու քանի մը օրէն դաշնակիցները Գերմանիոյ պիտի հաղորդեն իրենց տեսակէտը։

Մասնագէտներու միջազգային յանձնաժողովին մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները պիտի ըլլան Մօրօ, Փարմանթիէ եւ Սէրժան։

Իտալատեաց ցոյցեր Սերպիոյ մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Լուպլիանայի համալսարանական ուսանողները ցոյց մը կազմակերպած էին Ռափալլոյի դաշնագրի ստորագրութեան ութերորդ տարեդարձին առթիւ։ Ցոյցը սկսաւ Համալսարանին մէջ մեծ հաւաքոյթով մը, որու ընթացքին բազմաթիւ ճառախօսներ խօսք առին։

Հաւաքոյթէն յետոյ, քանի մը հազար հոգինոց թափօր մը շրջեցաւ քաղաքին փողոցներուն մէջ, ուղղուելով դէպի Ս. Ֆրանսուա եկեղեցին, ուր առաջին ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ոստիկաններուն հետ։ Այս վերջինները ստիպուեցան պարապ փամփուշտներ արձակել՝ կեցնելու համար ցուցարարները, որոնցմէ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։

Թափօրը յաջողեցաւ կրկին կազմուիլ քաղաքին ուրիշ մէկ կէտին վրայ։ Ցուցարարները փորձեցին ուղղուիլ դէպի կայարանին թաղը, ուր կը գտնուի իտալական նաւային ընկերութեան մը գրասենեակը։ Քարեր նետուեցան շէնքին վրայ։ Ոստիկանութիւնը կրկին միջամտեց կարգը վերահաստատելու համար և ստիպուեցաւ հրացան գործածել։

Ընդհարումի ընթացքին երիտասարդ մը վիրաւորուեցաւ և հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Նոպէլի մրցանակները

Շուէտական Ակադեմիան 1927ի գրական մրցանակը տուաւ Հանրի Պէրկսոնի, 1928ինը՝ Տիկին Զիկրիտ Ունսէթի, Նորվեկիացի գրագիտուհի։

1927ի բնագիտութեան մրցանակը տրուեցաւ Միւնիխի համալսարանի փրոֆէսէօր Հայնրիխ Վիլանի, իսկ 1928ինը՝ Կէօթինկէնի համալսարանի փրոֆէսէօր Ադոլֆ Վինտաուսի։

1928ի քիմիագիտութեան մրցանակը ստացաւ Լոնտոնի համալսարանի փրոֆէսէօր Րիչարտսըն։

«Վէսթրիս»ի 136 ճամբորդները խեղդուած

Երէկ գրեցինք թէ Նիւ-Եորքէն դէպի Պերմուտեան կղզիները գացող անգլիական «Վէսթրիս» շոգենաւը Ատլանտեան ովկիանոսին մէջ ընկղմեցաւ։ Ընկղմելէ առաջ կարելի եղած էր 338 ճամբորդներն ու նաւազները նաւակներու մէջ առնել։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, օգնութեան փութացող զանազան շոգենաւեր կրցած են ազատել 202 հոգի միայն։ Մնացեալ 136 հոգիի մասին տեղեկութիւն չկայ։ «Վէսթրիս»ի անթելի պաշտօնեան մեծ հերոսութիւն ցոյց տուած է՝ օժանդակ գործիքով մը մինչեւ վերջին վայրկեանը լուր հաղորդելով շոգենաւի վիճակին մասին։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Պոլէնի կոմիտէի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական ճաշարանին

Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ե գ. արտասանութիւն, եւայլն

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍի ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Երջ. կոմիտէի

Ղեկավարութեամբ՝ Դերասան Մ. Մարութեանի եւ Վալանսի կարող ուժերու

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի մէջ

ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ կամ ՓԵՏՐ. 18Ը տրամ 4 արար

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՑՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ Հայրենակց. միութեան Լիոնի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ Հայրենակց. միութիւններու։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, նուագ, երգ եւ արտասանութիւն։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ ճաշարանին։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պ. Միութեան ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ժողովատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Վալանսի շրջ. կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին իր ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Պրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վարդերէս, նիւթ՝ «Մեր դիրքը հանդէպ Թուրքերուն»։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ ԿԷՄԷՐԷԿԻ Հ. Միութեան եռամսեայ ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 11 Rue de la Tuilerie. կը հրաւիրուին վիէնի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Չարսանճագցիներու Հայրենակց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 31 Rue Bernard du Boisի հայկ. սրճարանին մէջ։ Առ այս անխտիր կը հրաւիրուին բոլոր Չարսանճագցի հայրենակիցները, լուծելու համար օրակարգի կարեւոր հարցերը։ Օրակարգ Նոր ընտրութիւն։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՈՒԹ

ՑՏԱՑԱՆՔ

Վիլմօնպլը, Տիկ. Ե. Կ.— Ձեր հաշւոյն անցուցինք.

Փարիզ, Գ. Օ.— 70,

Ֆօն տ'Օպըննա, Գործ.— 70։

Ժալիէօ, Դ. Խ.— 35,

Հէրիքուր, Թ. Ս.— 37,

Եաս, Պ. Ա.— 25,

Լիոն, Գործ.— 200,

Լիոն, Գործ.— 70, ի հաշիւ Ա. Գ.ի,

Մարսէյլ, Գործ — 675,

Իսի լէ-Մուլինօ, Թամ.— 70,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ Փիսփիլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան։ Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլայ. Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր. տալը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ» Դրել իր մօրեղբօր՝ Աւետիսեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alforville (Seine) France, կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել.

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սամըլը գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեք սենեակնոց բնակարան մը կը փնտռուի Պիւթ Շօմօնէն քառէ, կամ կառ տը լ'Էսթի եւ կառ տիւ Նօռի մօտակայ արուարձաններուն մէջ (ի հարկին 5—6 սենեակնոց փավիյօն)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ

Գ. ՏԱՐԻ - 1929

Նոյեմբեր 15ին հրապարակ կ'ելլէ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ Գ. տարուան հատորը, գրական, գեղարուեստական, ազգային եւ պատմական բովանդակութեամբ. հանելի մանրավէպերու եւ զուարճալիքներու բաժիններով ու գեղարուեստական գեղատիպ նկարներով։

ԷՋ 450, ԳԻՆ 75 ՏՐԱԽՄԻ

Ընթացք կը տրուի միայն կանխիկ ապսպրանքներու

Հասցէ՝ Journal «Nor Or», Rue Vouli 20, Athènes, Grèce.

ԱՆԻՎԹԻ ԵՒ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՄ ամէն տեսակ կօշիկներ։ Խնամուած աշխատանք։ Դիմել՝ 22 Ave. Rouvey' rolle, Asnières.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli. մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում աղանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Չերմամիզ) եւ վարիսի։ Մասն. լապօռաթուառ։ Ազճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2 8, Կիրակի 9— 12

Վարձու է յարկաբաժին մը երեք կահաւորուած սենեակներով կամ 2 սենեակ կահաւորուած եւ մէկ առանց կահաւորութեան։ Խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ 10bis Rue des Trois Champtiers, Chaville (S. et O.).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant F. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Nav... logie des poêtes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, R... vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korgan... ticipation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr. Contes, Legendes et Épopée Populaire d'Arménie 3, Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorki... cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche ...nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, Մեկնաբանած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ կաթողիկոսի 20, Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. ... Սիդոննա 12, կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր. ... Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15։

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան ... ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի։ Հայ պատմական պատկերներ ... ւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ, 10 ֆրանք ... գնողին կը պատկանի։ Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Marti...

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

16 NOVEMBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 805

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ԱՅՍ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵ՞ՐԸ

...երէկ պատահաբար յիշեցինք թէ Բարեգործականն անգամ, ...անման հիացում ունի Երեւանի իմաստո՛ւն վարիչնե... հանդէպ, հրապարակաւ, թէեւ վախն ի վախր կ'ամբաստ... Հայաստանի հայկական կոչուած իշխանութիւնը։

Արդարեւ, Բարեգործականի հոկտեմբեր 31 թուակիր գեկոյ...ն կ'իմանանք հետեւեալ իրողութիւնները («Յառաջ», 10 ...մբեր) —

1. — 1925ին Միութեան կողմէ 5000 անգլիական ոսկի յատ...ուած է Ցանաստանէն՝ 3199, Պոլսէն՝ 700 եւ Միջագետ... 37 գաղթականներ Հայաստան փոխադրելու եւ տեղաւո... համար։

2. — 1926 յուլիսին նոյն նպատակին յատկացուած է 11.910 ...րին, բայց Շիրակի աղէտին պատճառով, 1927ի վերջերը ...նվերդեան սակաւաթիւ գաղթականներ փոխադրած է ...յն, Յունաստանէն եւ Պոլսէն՝ 1609 հոգի։

3. — «Վերոյիշեալ կրկին գումարներուն օգտագործման հա... ...ր դեռ չենք ստացած Երեւանէն»։

4. — «Բայց ինքնին ցաւալի է որ, ըստ պայմանի եւ ժամանակ... ...ով 300 գաղթականները, մեծ մասամբ Քէօր... ...ութի եւ կիլիկեցի չափահաս եւ ինքնաբաւ որբեր... ...չ փոխադրուեցան Հայաստան, ժակառակ անոր որ ամփո... ...ց ցանկերը պատրաստուած, հարցարանները լեցուած եւ ...ր ձեւակերպութիւնները լրացած էին, ինչ որ յուսախաբու... ...ամ է այդ հայրենաբաղձ գաղթականները, քանզի իրենց ...ր ծախսած ըլլալով, ակնկալույց կը սպասէին շոգենաւ մըտ... ...համար եւ մինչեւ այսօր ալ այդ յոյսով կ'ապրին »

5. Ասոնց մեծ մասին ծախքերը կանխաւ հատուցած էին ...րիկայի Հայրենակցական Միութիւնները, որոնց բողոքին ...։ Նարկադրուեցանք Կիլիկիոյ եւ Քէօրփէի Ուսումի. Ընկե... ...նց վերադարձնել իրենց տրամադրած գումարները»։

6. — Վերոյիշեալ գաղթականներէն զէթ 52 Հալէպեցինե... ...ու փոխադրութեան համար, կրկին Երեւան դիմեցինք եւ հա... ...տիք տուինք Հալէպս գիւղի Հայրենակցական Միութեան, 711 տոլար յատկացուցած է, Ներգաղթի համար։

7. — «Վերջերս Թախանձագին դիմումներ կատարած են ...եւ Պէյրութ ապրող գաղթականներէն 18 հոգի։ Այդ խեղ... ...րր կազմ ու պատրաստ կը սպասեն մեկնումի հրամանին, ...ր իրենց նիւթական միասները եւ ներկայ անգոհալից ...։

8. — Նահր էլ - Օմարի մէջ 1500 գաղթականներ կը սպասեն ...ութեան մէջ։ Բարեգործականը յանձն առած է 1500 ...ին վճարել Ներգաղթի ծախքերուն համար, իսկ Տարա... ...ց կօմիտէն ունի 30,000 րուփի։

9. — Անցագրի արտօնութիւն խնդրուած է Նուպարեան ...րէն եօթը շրջանաւարտներու, «որ 1—2 տարիէ ի վեր պա... ...ութեան կը սպասեն»։

10. — Վերջերս դիմում ըրինք Պէյրութի Քէլէկեան-Սիսուան ...ի սաներէն քսան հոգիի համար, որոնք չափահաս են ...։ իւրաքանչիւրին կը տրուի 100 տոլար, բացի ...ւ. «դժբախտաբար կ'իմանանք թէ առայժմ ...ր դատուած է այդ հարցը առկախ բռնել»։

Աչքի առջեւ ունինք Բարեգործականի նոր մէկ զեկոյցը, ...մբեր 8 թուակիր, եւ նման պատմութիւններով։ Բայց առ ...ւմ փափուքինք հրատարակուած մեզադրանքներուն շուրջը։ ...Բոլորին ծանօթ է «Յառաջ»ի դիրքը՝ Բարեգործականին ...։ Մենք ոչինչ փոխած ենք մեր տեսակէտէն, եւ ոչինչ, ...կ'առնենք մեր գրածներէն։ Մեզի համար Բարեգործականը ...միեւնոյն ազնուապետական եւ սեղանաւորական հաս... ...թիւնը, որուն հարստութեան բաշխումը կախում ունի ...մը անհատներու հոյեցողութենէն, եթէ ոչ քմահաճոյքէն։

Այս հիմնական կէտը ճշդելէ յետոյ, մենք չենք վարանիր ...արաբել թէ՝ վախկոտ, սորկական. բայց փաստացի ամ... ...անագիր մըն է որ կ'ուղղէ Բարեգործականը, իր այնքան ...բանած իշխանութեան դէմ։ Հոգ չէ թէ, ինքզինքը ար... ...ցնելու համար։ Այսինքն, Հայաստանի հանդէպ իր կա... ...ծ մասնակի աջակցութիւնը զովաբանելու համար։

Ո՞ւր են այս մանրանշուած իրողութիւններ։ Ջախ... ...թիւննե՞ր կան։ Թող հրապարակ իջնեն Երեւանցիները ...ն սուտն ու իրաւը։

Բայց ի՛նչպիսի լուսաբանութիւններ ալ տան, չպիտի կրնան ...ել մէկ իրողութիւն, — պատրուակ է ներգաղթի խնդիրը ...ել դրամի հետ. ինչպէս տարիներէ ի վեր կ'ընեն Երեւանցի... Ահա տրամադրելի գումար, անուններով եւ թուանշաննե... — եւ սակայն, քսան, յիսուն, հարիւր չափահաս եւ ինք... ...որբեր անգամ հրամանի կը սպասեն, մասնագէտ ուսա... ...րն անգամ՝ Նուպարեան սաներ, ոչ թէ Դաշնակցական... մէկ երկու տարիէ ի վեր պատեհութեան կը սպասեն»։

...դրամներ կը վճարուին 1925ին, 1926ին, բայց. «հաշիւը չենք ստացած Երեւանէն»։

...եւ ողբերգութիւնը այնտեղ է որ, մինչ մենք հրապարակաւ ...արագանենք Երեւանի վարիչները, անոնց երեսին կը պո... ...ք թէ իրենց կատարած գործը պետական չէ, հայրենիք շի... ...չի ծառայեր, այլ պարզ ոստիկանական կամ քաղաքա... ...ական աշխատանք է, ամէնէն առաջ իրենց խնամիները կը ...րկանան, Բարեգործականն ալ միասին։

...կ արժէ քիչ մը աւելի քրքրել այս խնդիրը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՐԴԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ ԾԱՌԵՐԸ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրա-գրին մէջ, Եսնուս Նատի, ծանօթ ամբոխավարը, դէպի Էնկիւրի կատարած մէկ ճամբորդութեան առթիւ, աջ ու ձախ փոփ կ'ող-բայ ծառերու ջարդը.

— «Մ. Քէմալի ագարակէն վերադարձին, խճուղիին վրայ տրտմութեամբ բաւական կանգ առնել, որովհետեւ Էնկիւրիէն եկող շոգեկառքը կ'անցնէր։ 8-10 վագոններ մինչեւ բերանը լեցուած էին եղեւնիի ծառերով։ Եւ ի՜նչ ծառեր.— 1-3 բազուկ հաստատութեամբ՝ այն ալ արմատէն հանուած եւ 8-10 տարեկան ծառեր։ Էնկիւրիի փայտի պէտքը գոհացնելու եւ դրամ շահելու համար, անզգայ վաճառական մը կտրել տուած է այս 3-6 մեդր բարձրութեամբ գեղեցիկ ծառերը եւ վագոն լեցուցած։ Կազի փաչայի ագարակին 3-4 տունկերուն վրայ յուզուելով դողալէ յետոյ, երբ տեսայ թէ, բնւս հարիւրապատիկ երիտասարդ եղեւնիներուն այս ջարդն ու կողոպուտը, մազերս փշաքաղուեցան, ամոթէս գլուխին տակը պիտի անցնէի։ Երկու քին անհաւար հակառութիւնը մտաբերելով, տակաւին մազերս կը փշաքաղուին, եւ այդ տեսարանին իրականութիւնը դեռ խոր զարմանքի եւ բարկութեան մէջ կը պահէ զիս։ Հոս կ'աշխատինք անտառ հասցնել, հոն՝ եղած անտառները կը քանդեն, այն ալ մէկ օրուան մէջ փճացնելով այնքան ծառ, որքան Էնկիւրիի մէջ չպիտի կրնայինք 15 տարին հասցնել։

Ժամանակին, թերեւս ան-տառներ կային Էնկիւրիի մէջ, բայց փճացուելով փճացուելով այսօրուան լերկ վիճակին հասած են։ Վստահ ըլլանք թէ Էնկիւրիի տնտառներն ալ այս ընթացքով 5—10 տարիէն պիտի հասնին Էնկիւրիի վիճակին։

Յետոյ, միայն Էնկիւրին չէ որ հասած փայտը կը վառէ։ Միայն Պոլսոյ սպառած փայտածուխին քանակը կը համապատասխանէ 8-10 հեկտար անտառի մատղաշ բայց դժբախտաբար ջարդուած տունկերուն։ Մենք կրնանք հաշուով հաստատել ասիկա։

Ժամանակին Էրզրումի անտառները արմատէն քանդելէ եւ վերջացնելէ յետոյ, ժողովուրդը սկսած էր քակոր վառել։ Այս է վախճանը բոլոր անոնց, որոնք անխնայ կ'աւերեն իրենց անտառները»։

Եսնուս Նատի կրնար աւելցնել.

— Այս է նաեւ վախճանը անոնց, որոնք անխնայ կը կոտորեն ազատութեան տենչացող ժողովուրդները։

ՔՈՒԷԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Հեղինակաւոր աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Թուրք քաղաքական շրջանակներու մէջ կը մտածեն ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք տալ Թրքուհիներուն։ Մօտ օրէն այս ուղղութեամբ օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին։

ԱՄՍԹԷՐՏԱՄԻ մէջ ներկայիս կը ծախուին Մարգէլ տէ Նէմէթի գոյքերը։ Ժնէ. դարու գորգ մը՝ երեք քառակուսի մեդր մեծութեամբ, ծախուեցաւ 2 միլիոն 400,000 ֆրանքի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՔՕ-ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Իգտամ» կը տեղեկանայ թէ՝ Էնկիւրիի մէջ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօնի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ սուրիական սահմանագլխի եւ սուրիաբնակ թրքահպատակներու խնդրին վերաբերեալ բանակցութեանց հետեւանքով կարգ մը որոշումներ տրուած են։ Որոշուած է կազմել յանձնաժողով մը, բաղկացած թուրքեւֆրանսական կառավարութեանց պատուիրակներէն, որ պիտի քննէ Սուրիոյ եւ թուրքեւսուրիական սահմանագծին մէջ բնակող Թուրքերուն գանգատները եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ՝ արգելք հանդիսանալու համար սուրիական կառավարութեան կողմէ գործուող անիրաւութեանց։ Այս խառն յանձնաժողովը Հալէպի մէջ պիտի գումարուի եւ դիմում կատարող ամէն թրքահպատակի կացութիւնը պիտի քննէ եւ ի հարկին ձեռնարկներ պիտի կատարէ սուրիական կառավարութեան մօտ։ Յանձնաժողովին պիտի անդամակցի նաեւ Հալէպի թրքական հիւպատոսը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը երկու պատուիրակներ պիտի ունենայ։

Սուրիոյ թուրք հպատակները քանիցս թուրք կառավարութեան դիմելով յայտնած են թէ այն պարագային երբ սուրիական կառավարութիւնը շարունակէ զիրենք ճնշել, չպիտի կրնան այլեւս հոն բնակիլ։ Ուստի խնդրած են որ միջնորդէ Ֆրանս. կառավարութեան մօտ։ Անկէ զատ, երեք հոգիէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մըն ալ ղրկած են Էնկիւրի։

Սուրիոյ Թուրքերուն գլխաւոր գանգատներն են.— 1) Սուրիոյ կառավարութիւնը Թուրք հպատակներուն սեփականատիրական իրաւունքը կը ճանչնայ, բայց կալուածատէրներուն կ'արգիլէ այդ ինչքերն ու կալուածները ծախել կամ փոխանցել։ 2) Սուրիական կառավարութեան պաշտօնեաները անհարկի եւ աւելորդ տուրքեր կ'առնեն սահմանագլխի մէջ բնակող հողատէր Թուրքերէն, որպէսզի այս վերջինները կարենան արածել իրենց հօտերը սահմանագծի դաշտերուն մէջ։

Հալէպի մէջ գումարուելիք խառն յանձնաժողովը այս երկու խնդիրներով պիտի զբաղի, պիտի լսէ գրաւոր և բերանացի գանգատները և իր քննութեան տեղեկագիրը պիտի հաղորդէ երկու կառավարութեանց։

Դեռ չեն սկսած թուրքեւսուրիական սահմանագլխին վիճելի շրջաններուն սրբագրութեան և սահմանագլուխը աշխարհագրական և ցեղային հիմերու համաձայն որոշելու մասին տեղի ունենալիք բանակցութիւնները։ Ասոր համար կը սպասուի Սուրիոյ մարզպան Հանրի Փոնսոյի Էնկիւրի երթալուն։

Ֆրանսական բանակը, ըստ Լոյտ Ճորճի

Անգլիոյ ազատականները երեկ, ժողովին ներկայացուցին բանաձեւ մը՝ անգլեւֆրանսական նաւային համաձայնութեան դէմ։ Այս առթիւ երկար ճառ մը խօսեցաւ Լոյտ Ճորճ, որ ֆրանսական բանակի մասին ըսաւ հետեւեալը.

— Ֆրանսայի խաղաղութեան բանակը կը բաղկանայ 500 հազար զինուորներէ։ Արհեստով զինուորները թիւով աւելի շատ են քան պատերազմէն առաջ. խաղաղութեան բանակը աւելի փոքր կը թուի եւ զինաթափուած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու, սակայն պատերազմի ատեն ազգի մը զինուորական ուժը կը բաղկանայ այն բոլոր մարդերէն, որոնք երկար ատեն մարզուած են պահեստի մը մէջ։ Անկէ զատ Ֆրանսացիները այժմ ունին զէնքեր, զորս չունէին 1914ին, ինչպէս հրասայլեր եւ հեղձուցիչ կազեր։ Պատերազմի մը պարագային ֆրանսական բանակը անհունօրէն աւելի զօրաւոր է քան գերմանական բանակը, որ տարիներով սարսափի տակ պահեց Եւրոպան։ Միւս կողմէ, Ֆրանսա ունի զինուորական այնպիսի զինակցութիւններ, որոնք իր ուժերուն վրայ պիտի աւելցնեն մօտ երեք միլիոն զինուորներ, մեծ մասը սպառազինուած Ֆրանսայի ծախքերով։

Ֆրանսայի մէջ պատերազմէն առաջ զինուորական կրթութեան շրջանն էր երկու տարի. հիմա 18 ամիս է եւ դեռ մէկ տարուան պիտի զեղչեն ասիկա։ Մեծ պատերազմի ընթացքին՝ սկիզբէն մինչեւ վերջ Ֆրանսա ռազմադաշտ հանեց 7-8 միլիոն զինուոր։ Սկիզբը 4.500.000 մարզուած զինուոր ունէր։ Այսօր աւելի շատ սպաներ ունի քան 1914ին։ Պահեստիները աւելի շատ են, սակայն աւելի կարեւորը կայ. այժմ քանի մը պատիկ աւելի ծանր հրետանի, գնդացիր եւ օդանաւ ունին։

Գերման բանակը 100,000 հոգիի զեղչուած է, առանց ծանր հրետանիի, քանի մը թեթեւ թնդանօթներով եւ գնդացիրներով. չունի նաեւ հրասայլեր։ Իբրեւ պահեստ ունի 1915ի բանակին մնացորդները, որոնք ամէն տարի կը պակսին։ Կ'ըսուի թէ Գերմանիա մեծ ճարտարարուեստի երկիր է եւ կրնայ դիւրաւ զէնք ու թնդանօթ հայթայթել իր զինուորներուն։ Սակայն աչքի առջեւ բերենք մեր փորձը. պատերազմի ատեն տեսանք թէ ո՛րքան ատեն անցաւ մինչեւ որ սկսանք թնդանօթ շինել։ Դեռ մէկ հատիկ խոշոր թնդանօթ չշինուած՝ ֆրանսական մեծ բանակը Պերլին պիտի մտնէ՝ Լեհերուն, Պելճիքացիներուն եւ Չեխօսլաքներուն հետ եւ ճարտարարուեստի իւրաքանչիւր կեդրոն օտար զինուորներու հսկողութեան տակ պիտի առնուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՆԱՆՈՒՆ...

Աշխարհքի մէջ ամէն մարդ կարող է պատահաբար թանկարժէք գոհար մը գտնել, ուրախանալ այդ պատճառով, բայց չհպարտանալ այդ պատճառով:

Եւ որովհետեւ Արշակ Ջօպանեանը ամէն մարդու պէս չէ, այդ պատճառով ալ ոչ թէ ստեղծածին, այլ իր գտածներուն վրայ կը հպարտանայ:

Պատահաբար Քուչակը գտաւ ու հպարտացաւ. մենք ալ պատահաբար ծափահարեցինք.

Ան չմտածեց որ եթէ ճամբու վրայ ինկած գոհարը ինքը չգտնէր, ուրիշ մը պիտի գտնէր, այդ օրը չգտնուէր՝ միւս օրը պիտի գտնուէր վերջապէս ու գոհարը երկինք չպիտի բարձրանար:

Մենք չմտածեցինք դժգոհիլ մեր աչքերէն ու սիրեցինք Ջօպանեանի աչքերը...

Այնքան սիրեցինք իր աչքերը՝ որ անսկսաւ մեզ կոյրերու տեղ դնել, ու ամէն գիւտ իրեն վերագրել:

Ես կաած էի որ Հայոց ազգի «փրկութեան գօտին» եւ «Քուչակի տաղերը» Ջօպանեանն է գտեր, բայց ամենեւին տեղեակ չէի որ Մ. Պէշիկթաշլեանը, Գ. Դուրեանը, Մ. Մեծարենցն ու Վ. Թէքէեանն ալ ինքն է գտեր...:

Այո՛, պարոններ, Դաշնակցականներ չըսին ինծ. այլ ինքը՝ Ջօպանեանը, իր սեփական բերանով (ուրիշ խօսք, եթէ կասկածիք թէ ինք սեփական բերան չունի...): Եւ այս՝ Ծաղրգողի մէջ ըսաւ, բարձրաձայն ու բազմութեան մը առջեւ որ ոչ խուլ էր, ոչ ալ կոյր:

— «Ես պատահաբար թերթի մը մէջ գտայ Մ. Պէշիկթաշլեանի այս գլուխ գործոցը»... «Պ. Դուրեանին նուիրած ուսումնասիրութեանս հատորին մէջ նկատել տուի առաջին անգամ»... «Երբ պատահաբար հայրենիքս գացի՝ (որովհետեւ պատահաբար կը սիրէ իր հայրենիքը), տեսայ Մեծարենցը եւ շատ բարկացայ Չէօկիւրեանին՝ որ զայն չէր ճանչցած ու առաջ քաշած»... «Մեր ռուսահայ եղբայրները (կը տեսնէք որքան հեռաւորութիւն կայ այս ամենամօտիկ «եղբայր» բառին մէջ) շատ մարզերու մէջ վարպետներ են տուած, բայց առաջին անգամ տեսնելով Թէքէեանի գործերը, գտայ որ անոնց ամենամեծ բանաստեղծն է»...

«Երբ փոքրերուն մեծ գործ մը յանձնես, հպարտութենէն՝ Աստուածատուրը Աստուածատուր կ'անուանեն», կ'ըսէր լուսահոգի մեծ մայրիկս...

Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ այդ իրիկուն յիշեցի մեծ մօրս մեծ խօսքը...

Յիշեցի Ջօպանեանը՝ (որովհետեւ այդ իրիկուն ինքը մեռած էր...) ինքը Ջօպանեանը, որու աչքերը կ'արցունքոտէին առանց սոխ կեղուելու. եւ որ այնքան «գիւտ»երէ վերջ, կորսուած էր ու թաղուած մեծամոլութեան մէջ: Եւ մէկը չկար որ գտնէր զինքը ու իրականութեան աշխարհը քերէր...

ՌՈՒՆԿՆԴԻՐ Բ.

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ին Իզմիրի հաւատանքիստը հասած է շոգենաւ մը, 27 գերաաշրջիկներով։ Անոնցմէ վեցը Հայեր ըլլալով, թուրք իշխանութիւնները չարտօնեցին անոնց ցամաք ելլել։

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային դեսպանատան ճակատը անարգալից խօսքեր գրուած են ներկով՝ անծանօթներու կողմէ:

ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ՏԵՒԷ ԴԱՐԵՐԷ Ի ՎԵՐ

Ի՞ՆՉ Է ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչ է Ազատ-որմնադրութիւնը։

Պանդանդականներու համար ազատ որմնադիրները անաստուած դաւադիրներ են, իսկ պզատականներու համար՝ հեղինակ բոլոր յառաջդիմական գաղափարներու եւ նախաձեռնարկ բոլոր յեղափոխական — հակակղերական, հակապետական եւլն. — շարժումներու։ Մեր գաւառներուն մէջ ժողովուրդը Ֆարմասօն կ'ըսէր բողոքականներուն եւ ծուռ կը նայէր անոնց։

Այսօր իսկ, Ֆրանսայի մէջ, երբ ձախակողմեան նախարարմը նշանակուի, ժողովուրդը Ֆրանմասօններուն կը վերագրէ զայն։ Երբ սպայ մը կը պատժէ իր տորադարը, պաշտօնեայ մը շուտով դիրքի բարձրացում կ'ունենայ, առեւտրական մը պատուանշան մը կը ստանայ կամ պետական անօրէնի մը մէջ կը յաջողի եւլն, անմիջապէս հակառակ կողմը ֆրանմասօններու ազդեցութեան կը վերագրէ այդ ամէնը։ Ըստ ժողովրդական տրամաբանութեան այդ կազմակերպութիւնը կը հանդիսանայ զօրաւոր ձեռք մը որ միջամուխ է պետական, ազգային եւլն. ամէն ասպարէզներու, եւ ի վիճակի է պարտադրելու իր կամքը։

Իրազեկ բարեկամ մը վերջերս ինծի հաղորդեց տեղեկութիւններ, որոնք գաղտնիք չեն։ Աւելորդ չեմ նկատեր զանոնք յայտնել մաւաջի ընթերցողներուն, որոշ գաղափար տալու համար այդչափ մեծ դեր կատարող կազմակերպութեան մը մասին։

Ֆրանսայի մէջ գործող ազատ որմնադիրները երեք խումբի (rite) *կը բաժնուին, 1.— Ֆրանսականը*(Grand Orient = Մեծ Արեւելք) *որու կեդրոնն է* 16 Rue Cadet. 2.— *Սկովտականը* (rite écossais) (Grande Loge de France) *որու կեդրոնն է* Rue Puteaux *եւ 3.— Խառն Օթեակ (լօժ), ուր կ'ընդունուին նաեւ կիներ։*

Առաջին երկու խումբերու գլխաւոր տարբերութիւնն այն է որ, ֆրանսականը — Կռանտ Օրիան — որ եւ է համոզում կամ հաւատք չիպարտադրեր իր հետեւորդներուն՝ ընդունելով հաւատքն իբր անհատական խղճի խնդիր, մինչդեռ Սկովտականը կը պարտադրէ ընդունիլ տիեզերքի ստեղծագործ արարիչ մը։

Ազատ-որմնադրութեան նպատակն է փնտռել ճշմարտութիւնը, ուսումնասիրել բարոյականը, եւ ձգտիլ միջազգային համերաշխութեան, իրագործելու համար մարդկութեան մտաւոր եւ ընկերական կատարելագործումը, անոր նիւթական եւ բարոյական բարձրացումով։

Անոր սկզբունքներն են.— Խղճի կատարեալ ազատութիւն, յարգանք ինչպէս ինքնիրեն, նոյնպէս եւ ընկերոջ հանդէպ եւ լայնախոհութիւն ուրիշներու գաղափարներուն համար։ Ֆրանսական ֆրանմասօնութիւնը կը նկատէ սեւէ հաւատքի ըմբռնումը իբր իր անդամներու անհատական զնահատման հարց եւ չընդունիր ոչ մէկ վարդապետական յայտնութիւն։ Անոր նշանախօսքերն են – Ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն։

Ամէն ֆրանմասօն — եղբայր — պարտականութիւն ունի տարածելու համայն մարդկութեան մէջ այն եղբայրական կապերն, որոնցմով իրենք կապուած են ամբողջ աշխարհի վրայ եւ իրենց օրինակով, գործով ու ընթացքով յարգանք ներշնչել բոլորին։

Եղբօր մը պարտականութիւնն է — ամէն պարագայի մէջ եւ մինչեւ իսկ իր կեանքին գնով — օգնել եւ պաշտպանել իր եղբայրն ամէն անարդարութեան դէմ։ Անոր համար հաւասարապէս յարգելի պէտք է ըլլան ինչպէս մտքի, այնպէս եւ ձեռքի աշխատաւորը։ Իրենց շրջանակէն ներս չկայ մ'ր եւիցէ ընկերական կամ նուիրապետական տարբերութիւն՝ անդամներուն միջեւ։

Ինչպէս պէտք է անդամակցիլ։ Թեկնածուն պէտք է ներկայացուի քանի մը անդամներու կողմէ եւ պատրաստէ խնդրագիր մը։ Պէտք է ներկայացնէ բարի վարուց վկայական մը որ՝ հաստատէ թէ սեւէ դատապարտութիւն կրած չէ անուանարկիչ յանցանքով մը, թէ ինքնաբաւ է նիւթապէս եւ բաւականաչափ զարգացած՝ մտաւորապէս, ըմբռնելու համար ազատ որմնադրութեան սկզբունքներն եւ քարոզութիւնները։

Ընդունելութեան (initiation *ձեւակերպութիւնները շատ մեղմացած են այժմ, բայց բռնապետական շրջաններու մէջ խիստ են եղած եւ այն օրերէն մնացած է գաղտնապահութեան բացարձակ պատուէրը։ Այսօր ալ երկու բռնապետական վարչութիւններ — Ֆաշիստ Իտալիան եւ բոլշեւիկ Ռուսիան — ջնջած են Ֆրանմասօնութիւնն իրենց երկիրներուն մէջ։*

Կարեւոր է չեշտել ուրեմն թէ ֆրանսական ազատ որմնադրութիւնը հակառակ չէ կրօնքին, բայց կը պահանջէ որ հաւասարապէս յարգուին ինչպէս կրօնաւէրին, նոյնպէս եւ հակակրօնին գաղափարները։ Ան հակառակ է կրօնամոլութեան եւ բռնապետական վարչութեան ո՛ր կողմէն ալ որ բխին անոնք։

Սկզբնական «Լօժ»երը (խումբառեղի) վանականներէ կը բաղկանան եղեր. այժմ ալ կան օտար «լօժ»եր, ուր Աւետարանի վրայ կ'երդնուն, ինչպէս կ'ընէին Ֆրանսայի մէջ, ԺԸ. դարուն։

Երբ շատ մը քննութիւններէ վերջ թեկնածուն յարմար նկատուի ընդունելութեան, կ'առաջնորդուի հաւաքատեղիէն ներս, աչքերը կապուած՝ եւ զանազան ձեւակերպութիւններէ եւ երդումներէ վերջ, կը ստանայ լոյսը, այսինքն կը քակուին իր աչքի կապերը։ Այնուհետեւ կը կոչուի եղբայր եւ աշակերտութեան մէջ կ'աշխատի իբր աշկերտ apprenti *չբրդու։ Երբ ապացուցանէ իր կարողութիւնն ու յառաջդիմութեան փափաքը, կը բարձրանայ* compagnon*ի աստիճանին (խալֆա) եւ այնուհետեւ ալ վարպետութեան* (maîtrise), *որ երրորդ աստիճանն է։*

Այս բարձրացումները տեղի կ'ունենան անդամներու միաձայնութեամբ։ Վարպետութեան կը յաջորդեն զանազան աստիճաններ, մինչեւ բարձրագոյնը 33րդ. ըստ արժանիքի։

Տարին անգամ մը սեպտեմբերի մէջ — կը գումարուին Ֆրանսական և սկովտական խմբակցութեան ընդհանուր ժողովները — convent — ուր ամէն Լօժ է ընտրուած երեսփոխաններ կը զբաղին քաղաքական, գիտական, ընկերական, եւայլն, հանրային ամէն տեսակ խնդիրներով եւ կը պատրաստեն այն հարցերը որոնց, «լօժ»երը պէտք է պատասխանեն յետ ուսումնասիրութեանց, ամբողջ տարուան — ամիսն երկու անգամ — իրենց հաւաքոյթներու միջոցին։

Ամէն արուեստանոց, որուն կը մասնակցին բոլոր անդամները, ունի իր դիւանը։ Նախագահը — vénérable = պատուելի — կը վարէ վիճաբանութիւնները եւ կը հսկէ կանոնադրութեան։ Պէտք չէ կարծել թէ բոլոր «մասօն»ները համակարծիք են ամէն խնդիրներու շուրջ։ Ընդհակառակն, վիճաբանութիւնները շատ սուր հանգամանք կը ստանան յաճախ, որովհետեւ ամէն գաղափարէ անդամներ կան այնտեղ. միակ զօրաւոր սանձը անոնց անկեղծութիւնն եւ իրարու գաղափարներն յարգելու խոստումն եւ պարտականութիւնն է։

Բարձր ժողովներուն կը մասնակցին միայն վարպետէն բարձր աստիճան ունեցող եղբայրները եւ այն ժողովներուն մէջն է որ կը ծեծուին օրուան հրատապ խնդիրները։

Նախագահ Ռիկըրն ազատ որմնադիր էր եւ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարը «լօժ»երու մէջ ծնունդ առած եւ մշակուած է։ Դրէյֆիւս որմնադիրներուն կը պարտի իր ազատութիւնը։

Grand Orient*ի բարձրագոյն ժողովի ներկայ նախագահն է* A. Groussier, *նախկին փոխ-նախագահ երեսփ. ժողովի, իսկ* Grande Loge*ի նախագահն է* Lucien Le Foyer. *Այս երկուքին ձայնն ալ մեծ նշանակութիւն ունի Ֆրանսայի պետական շրջանակներու մէջ եւ ամէն կարեւոր խնդիրներու վիճաբանութեանց ժամանակ անոնց խորհուրդին ալ կը դիմեն։*

*Ազատ-որմնադրութիւնը հիմնուած է ըստ աւանդութեան, Սողոմոնի տաճարը շինող վարպետներէն։ Դրաւոր փաստեր միայն ԺԷ. դարէն եւ անկէ վեր կանոնաւոր դիւանաթուղթեր կան Grand Orient*ի մէջ պահուած։ Երբեմն, բուռն հակամարտութիւն ունեցած են ֆրանսական եւ սկովտական խումբերը եւ արգիլուած էր մէկուն անդամներուն, ներկայըլլալ միւսին ժողովներուն. բայց 1800էն իվեր հաշտուած են անոնք եւ համերաշխաբար կը գործեն գրեթէ ամէն մարզերու մէջ։*

Միապետութեան շրջանին, շատ մը դահաժառանգներ ընդունուած են ազատ-որմնադիր, ինչպէս որ այժմ Անգլիոյ մէջ թագաւորը պատուակալ նախագահն է ազգային մեծ «լօժ»ին։

Հայկական լօժեր գոյութիւն ունեցած են Կ. Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ, 1860ական թուականներէն սկսեալ։ Ես տեսած եմ տպուած հայերէն ծիսատետրմը, մասօնական ձեւակերպութեանց եւ օրէնսդրութեան մասին։ Այժմ Փարիզի մէջ ալ կայ ֆրանքեւհայկական լօժ մը, որուն կ'անդամակցին շատ մը Հայեր։ 1919-20 թիւերուն, քանի մը հանրային ժողովներ գումարուեցան ազատ-որմնադիրներու կողմէ, ի նպաստ հայկական դատին։

Անոնք որ չեն փափաքիր կամ չեն կրնար անդամակցիլ ազատ-որմնադրութեան, կրնան ներկայ ըլլալ այն ամէն բանախօսութեանց, որոնք կը կազմակերպուին 16 Rue Cadet. *գրեթէ ամէն շաբաթ, օրուան հրատապ այլեւայլ խնդիրներու շուրջ՝ Ֆրանսայի ծանօթ հրապարակախօսներու կամ գործիչներու կողմէ։ Բաւական է երբեմն ներս մտնել այդ շէնքէն եւ կարդալ այդ բանախօսութեանց յայտարարութիւնները։ Անտեղ կարելի է տեսնել ազատ-որմնադիրներ զարդարուած իրենց այլեւայլ աստիճանները ներկայացնող ժապաւէններով եւ գոգնոցներով։*

Ժողովներէ դուրս եղբայրները իրար կրնան ճանչնալ զանազան նշաններով եւ բառերով եւ պարտական են իրարու անվերապահ օնութիւն եւ օժանդակութիւն, աշխարհի որ անկիւնն ալ որ գտնուին։

* * *

125 ՄԻԼԻՈՆՆՈՑ ՀԵՌԱԴԻՏԱԿ ՄԸ

Վիթխարի հեռադիտակի մը պատրաստութեան լուրը կը տրուի Ամերիկայէն: Անոր տրամագիծը պիտի ըլլայ 4 մեդր. այսինքն երկու անգամը Հուքէրի հեռադիտակին, որ ցարդ աշխարհի ամենէն մեծը կը նկատուէր:

Անգլիացի գիտնական մը այս առթիւ մը յայտնէ թէ՝ քանի մը տարիներէ ի վեր, աստղագէտները կը ծրագրեն շինութիւնը հսկայական հեռադիտակի մը, որուն տրամագիծը պիտի ըլլայ 7 մեդր: Շինութիւնը պիտի արժէ մէկ միլիոն անգլ. ոսկի եւ հազիւ կարելի պիտի ըլլայ աւարտել 10 տարիէն:

Այս հեռադիտակը պիտի ծառայէ լուսանկարելու «տիեզերքի սահմանները», ըստ ժամանակին գիտնականին յայտարարութեան։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ, «ՍԱՆ»ԱԿԱԼՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՌՆԵՐԸ

Սքանչելի զուգորդութիւն… չէ՛ ։

Ճշիր չէ. ո՛չ ազգն ալ այսպէս է, գիրը կը սիրէ։ Այսօտար ափերուն վրայ հողն ալ նպաստաւոր է։ Մեր գրի հանդէպ աւնեցած սէրը գրգռուած է։ Ունինք արհեստաւոր պատանիներ, ամուսնացած երիտասարդներ, նոյնիսկ տարիքը առած մարդեր՝ որոնք ուսումի համար կը հառաչեն։ Ուսանիլ կ'ուզեն ամէնը։ Ուսանող… ի՜նչ սքանչելի մակդիր։

Ուսանիլ փափաքողներու այս կարաւանէն դուրս, սակայն, կայ «ընտրուած» ուսանողներու դաս մը։ Դասաւորենք, եթէ կ'ուզէք։

Ա. Նռանդուն, աշխատող, սակաւապէտ եւ իրենց դժբախտութեան մէջ իսկ հպարտ՝ սըր տղաները։ Ասոնք իրենց պահանջին մէջ համեստ են։ Ամէն տեսակ աշխատանք ընելու պատրաստ են, «Ազգին վրայ բեռ» չըլլալու համար։

Բ.— Եռանդ, թայլ եւ անզոյն, աւելի շատ ամէն գոյնի յարմարող՝ սըր տղաներ։

Գ.— Ունեւոր ուսանողներ։ Ասոնք մեր նիւթէն դուրս կ'իյնան։

Ա. եւ Բ. դասերու ուսանողները, աւելի կամ նուազ չափով նպաստընկալ են։

Միւս կողմէ կան անհատ հաբուստներ, որոնք զանազան բարեգործական հաստատութիւններու խողովակով կ'օգնեն ուսանողներուն։ Կան վերջապէս կըտակներ, ուսանողական սնտուկներ, ֆոնտեր եւլն.։

Ուշադրութի՛ւն… հոս թելը բարակցնել պէտք է։ Ասեղին ծակը փոքր է։ Մարդիկը առաջին եկողին չեն ուզեր դրամ տալ։ Ընդունակութիւնը շատ լաւ, հասկնալի, բայց անբաւական է։ Պէտք է որոշ առաքինութիւններով օժտուած ըլլալ։

Ա՛յ, օրինակ. վերջապէ՛ս չէ կարելի կուսակցականի մը օգնութեան հասնիլ։ Տրամաբանական է. չէ՞…

2.— Քանի որ խնդրողի գերին մէջ է ուսանողը, պէտք է իր գիրքին գիտակցութիւնը ունենայ եւ մէկ կողմ դնէ ամէն հպարտութիւն, ինքնասիրութիւն։

3.— Անուշ լեզուն (թարգմանել քծնող) պայման է։

Շատ տրամաբանական է որ այս տարրական «առաքինութիւնները» չունեցող մէկը անարժան համարուի այդ պարոններուն աջակցութեան… Եւ կամ, շատ շատ, խորութիւն դրած չըլլալու համար, այդ դժբախտներէն մէկ քանիին ողորմութիւն մը նետեն։

Դժբախտները յաւարո աշխատութեան գնով, իրենց կարելիութեան սահմանին մէջ, կ'ուսանին։

Իսկ «առաքինի»ները ափերով կը ստանան։

Այսպէս, ոմանք ֆրանսուհիներու եւ կամ այլ…ուհիներու թեւը անցած. իսկ ուրիշներ ալ գիշերային՝ մաշեցնող աշխատանքներով, արձակուրդի ընթացքին ծանր աշխատանքներ տանելու գնով կ'ուսանին։ Անհաւանի թէ ուրկէ՛ ծնունդ կ'առնէ «յաւիտենական ուսանողներուն» և «թերուսներու բազմութիւնը»։

Ես կը ճանչնամ տղաներ՝ որոնց վրայ աւելի քան 25 հազարներ ծախսուած են։ Ուրիշներ ասոր կրկնապատիկը կլլած են եւ իրենց սպիտառութեամբ ոչ թէ ազգին, այլ իրենք իրենց ալ անօգուտ «մարդեր» եղած են։

Այո՛, յարգելի «սան»ակալներ, այսպէս է ձեր ստեղծած պատկերը։ Դուք չէք ուզեր կուսակցականներուն օգնութեան հասնիլ, մոռնալով որ կուսակցականներն ալ Հայեր են, և աւելի՛ լաւ Հայեր քան ձեր «չէզոք» եւլն. ուսանողները։

Չէզո՞ք… իրա՞ւ կ'ըսէք։ Պարզ եղէ՛ք։ Ըսէք թէ դուք ինչպէս կը թարգմանէք ա՛յդ բառը։ Այո՛, չէզոքներ ալ կան։

Գիտենք որ կան «Նուպարեան», «Մարկոսեան» եւ ուրիշ հիմնադրամներ, ուսանողներու համար։ Կայ նաեւ գործածութեան համար կանոնագիր։ — Յօդ. Ք. Թեկնածու ուսանողին անկուսակցականութիւնը պայման է։ Նաւս բարի։

Մեր ուսանողները անհասարակ քսանէն վեր տարիք ունին։ Այսինքն քաղաքացիական գիտակցութեան հասած են։ Պէտք է որ կուսակցութեան մը պատկանին, պարտաւորութեան տակ մտնեն, ազգին հանդէպ յանձնառութիւններ ունենան։ Մնացածները դասալիքներ են՝ մանաւանդ երբ ուսանողներ են։ Իսկ այդ հիմնադրամները մակարոյծները քաջալերելու համար յանձնուած չեն ձեզ։ Վերջապէս ամօթ է եւ ողբալի այս տարրական ճշմարտութիւնը չըմբռնել եւ կամ… խաբեբայութիւն։ «Անկուսակցականութիւնը» սուտ է, մեզ կը խաբէք։

Այո՛, հայրենակիցներ, այսպէս կը պատրաստեն մեր նոր սերունդի նկարագիրը. այդպէս մարդ կ'որսան (փորձութեան չդիմացողներ շատ կան)։ Ու վերջապէս այսպէս նոր սերունդը ամէն սրբութենէ կը փետտեն։

Կան նաեւ սակարկութեամբ ծախուած ուսանողներ (հոս բուրլին կամ տոլարն է շարժիչ ուժը։

Վերջապէս ուսանողական կեանքը կը հասնի իր վախճանին։ Ոմանք տառապանքին մէջ յղկուած, ուրիշներ իրենց ուսանողական մեղկ կեանքին մէջ հոգիով նեխած, մեծամիտ և յաւակնոտ դարձած (չէ՞ որ արժանաւորներ նկատուած են իրենք կ'աւարտեն կամ ճամբու կէսին կանգ կ'առնեն։ Մեծ գոհութիւններու գնով ուսանած տղաները մասնաւորապէս, կը փորձեն Հայաստան երթալ։

— Հայաստան երթա՛լ… խորհրդաւո՛ր նպատակ…, կը մտածէ «ձեռնհաս իշխանութիւնը» և ոմանց կը հրամցնէ յիմարանոցն.

— Է՜հ լաւ, լեցուր սա հարցարանը։

Սա արդէն ալիւրի մաղն է։ Պէտք է ուրանաս և այնքա՛ն ուրանաս որ ամօթէն կարմրիս, փոքրանաս եւ անցնիս այդ մաղի ծակերէն։ Եւ որովհետեւ փոքրոգիները չեն որ իրենց ճահճացած, մեղկ կեանքէն հրաժարելով Հայաստան երթալ կ'ուզեն, մաղէն անցնողներ չեն գտնուիր։ Օրէնքը իր ուժը կը պահէ՝ Հայաստանի դռներուն բանալիները կը մնան ժանգոտած։

—

Սաներ պահելը չի բաւեր։ Դուք մեր Հայու հպարտ նկարագրին կը դաւաճանէք։ Մենք այլեւս չենք ուզեր քծնողներու սերունդին պատկանիլ։ Արհեստաւորներ կ'ըլլանք, բայց գոնէ մենք մենք կը մնանք։

Հայաստանէն հեռու, հայրենիքի կարօտով, գործարաններու անկիւնները կը հիւծինք՝ բայց գոնէ մեր հաւատքը ծախած չըլլալու հպարտ ժպիտով կը մեռնինք.

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

ՀՐԴԵՀ ՆԱՒԹԱՀՈՐԻ ՄԷՋ

Ցամաքթրայէն կ'իմացնեն թէ Սոէ-Սոէի քարիւղի հորերէն մէկուն մէջ հրդեհ ծագած է կայծային պայթումի հետեւանքով: Հորին մօտ գտնուող հսկայ շէնք մը, հրոյ ճարակ եղաւ, հրշէջներու ժամանումէն շատ առաջ:

Պայթումէն չորս տեղացիներ սպաննուեցան:

Տասը եւրոպացիներ, որոնք քանի մը վայրկեան առաջ հեռացեր էին աղէտի վայրէն, փրկուեցան ահռելի մահուան մը ճանկերէն:

Բոցերու ճարճատիւնը կը լսուի վաթսուն քիլոմեթր հեռուէն:

Կ'ենթադրուի որ հրդեհը պիտի տեւէ աւելի քան մէկ ամիս:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է՝ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ԱՂՈՒՍԱՐՍԱՂ ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Դրօշակի Նոյեմբերի… կը քաղենք հետեւեալ… Թիւնը.—

ՆԻՍՄԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էքլէրէօր տը Նիս է թեւ Միւռ կը գրէ.—

Իսմայիլ Հագգը պէյ իմացուցած էր թէ մեզի ընելիք յայտարարութիւն մը ունի։

Մեր խմբագիրներէն մէկը վիրաւորին մօտ գնաց։

Սպայրիի զոհը տկար, բայց վստահ ձայնով մը ըսաւ անոր

— Անհրաժեշտ կը համարեմ բողոքել այն տեղեկութեան դէմ, զոր հրատարակած էիք միամտութեամբ, որուն աղբիւրը կը գուշակեմ, եւ որ իմ կարծիքով սահմանուած է մոլորեցնել քննութիւնները, զանոնք շեղեցնել իրենց նպատակէն։ Թուրք գաղութին մէջ ըսողներ եղեր են որ իբր թէ դրամի համար Մուսթաֆա Քէմալի կողմը բռնած ըլլամ։ Անիկա զըրպարտութիւն մըն է, մեծ զրպարտութիւն մը... Բողոքելու պէտք չունիմ։ Ամբողջ անցեալս կը վկայէ ինծի համար։

Վիրաւորը, քաղաքական կիրքէ տարուած, գեռ երկար պիտի խօսէր մեզի, բայց հիւանդապահուհի մը նշան ըրաւ մեզի, որ անիկա պէտք է խնայէ իր ուժերը։ Կը հեռանանք՝ գիտնալով որ Իսմայիլ Հագգը պէյ սիրալիր խօսքեր միայն ունի Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի համար, եւ ոչ մէկ ատելութեան խօսք անոր դէմ, որ քիչ մնաց պիտի սպաննէր զինք։ Քաղաքական տարագրեալի լաւ դէմք մըն է անիկա

Նիսի Թուրք գաղութէն մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ...Իսմայիլ Հագգը կարեւոր կալուածներ ունէր իր հայրենիքին մէջ եւ անոնց հասոյթներով բարեկեցիկ կեանք մը կը վարէր։ Հինգ տարիէ ի վեր Նիսը կ'անցընէր Նիսի մէջ եւ շատ համակրութիւն գտած էր իր յաճախած զանազան շրջանակներուն մէջ

...

Նակչութեան կողմէ եւս շնորհաւորութիւններ ընդունեց։ Գործարանի ծանօթ տուն մը գեղ ցիկ ժամացոյց մը նուիրեց կէրէնի, արծաթ շղթայով։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱՑԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ

Անցեալ օր, եւրոպական աղբիւրէ քաղելով՝ հաղորդեր էինք թէ Հայաստանի մէջ տարածուած հիւանդութիւն մը հազարաւոր զոհեր կը խլէ մանուկներէն։ Հետագծեալ մանրամասնութիւններ կը հասնին այդ մասին։ Հոկտ. 1էն մինչեւ 22ը Լենինականի մէջ, կապոյտ հազէ վարակուողներու թիւը հասած է 120ի։ Մահացու դէպքերու թիւը կը հասնի 25ի։ Նշեր են դէպքեր, երբ վարակուածները մեռեր են երկու ժամ յետոյ։

Այս առթիւ, Հայաստանի իրագեկ եւ պատասխանատու պաշտօնատարներէն մէկը, Տեռեւեան յայտարարութիւններ ըրած է Թերթի մը աշխատակցին

— Կապոյտ հազը վերջերս, համաճարակի ձեւով է տարածուած Հայաստանի մէջ նոյն ժամանակ ...

...

կը հասնի 2.666.494ի որոնցմէ 1.347519ը այրեր։

Ըստ ազգութեան բնակչութեան ընդհանուր պատկերը հետեւեալն է։ Վրացիներ՝ 1,788,186 (այս թիւին մէջ են 71390 Աճարացիներ, 242289 Մեգրելներ եւ 13158 Սըվաններ): Հայեր՝307,000 Թուրքեր՝ 197921, Ռուսներ՝ 96085, Աբխազցիներ՝ 56847, Ոսեն 113998 Յոյներ՝ 44551, Հրեաներ՝ 30534, զանազան ազգեր՝ 60267.

Այս կերպով, երկրին մէջ Վրացիները կը կազմեն բնակչութեան 67 տոկոսը, Հայերը՝ 11 տոկոսը, Թուրքերը՝ 5 2ը, Ռուսերը՝ 3 2ը եւլն։

...րապետութեան հիմնական ազգութիւնները կը կազմեն Աբխազներ, Վրացիներ, Հայեր, եւ Յոյներ։

Աճարիստանի մէջ՝ Աճարցիներ Հայեր, Յոյներ եւ Ռուսներ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՏՕՆԸ

ԿՐԵՍ.— Նոյ. 11ին կէսօրին Լապատի ընկեր Կ Անկեանի բնակարանին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան օրը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քանի եւ կրասի ենթակոմիտէներու նախագահութեամբ

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուորի» ով, արտասանութիւններէ յետոյ, բանախօսեցին ընկ. Տիգրան, Գ. Գէորգեան, Բ. Տ. Վ. Հ. Յարեթնազովեան եւ երգուեցան յեղափոխական երգեր։ Այնքան ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ որ հազիւ կրցանք ժամը 7.30 վերջացնել։ Իսկ ժամը 9ին վերսկսանք այս անգամ զուտ ընկերական շրջանակի մէջ, որ վերջացաւ ժամը 12ին։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիքով»։

Սրահի չգոյութեան պատճառով, ստիպուեցանք այս տարի նեղ շրջանակի մէջ տօնելու մեր տօնը։ Ասոր համար ալ շատ մը հայրենակիցներ գանգատեցան։ Այս առթիւ ներողութիւն կը խնդրենք։

...

Ֆրանսական թերթերը ...

Մենք, հաղաւոր երիտասարդներ որ օգտ ու արեւ չտեսանք...

...

է մեր հայրենիքը, քանի չէ իրագործուած մեր նախատակներու արդար կտակը. Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի իտէալը։

Արա

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ ԽՈՒՄԲԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր ֆութպոլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Պիյեանքուռ»ի Ա. խումբին եւ Stade Françaisի Բ. խումբերու միջեւ: Հայկական խումբը եղանակին իր առաջին մրցումն էր որ կատարեց, եւ եռանդուն խաղարկութեամբ մը յաղթական ելաւ 1ի դէմ 4 նշանակէտով: Փափաքելի է որ յառաջիկային եւս կարենան կատարել նման պատուաբեր մրցումներ՝ միշտ կարգապահ են։

.˙. Ինչպէս գրած էինք, անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Փարիզի պատուոյդասակարգի խումբերուն վեցերորդ ախոյեանական մրցումները։ Ամէնէն կարեւոր մրցումը կատարուեցաւ Stade Buffaloի մէջ, հինգ հազարի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան՝ որոնց մէջ կային նաեւ մեծ թիւով հայեր: Club Français խումբը 0ի դէմ 5 նշանակէտով ջախջախիչ պարտութեան մատնեց Զուիցերիական (U. S. Suisse) խումբը աւելի ամրապնդելով իր ախոյեան տիտղոսը: Այս մրցումին հայ մարզիկը Սարգիս կարապետեան հակառակ քիչ մը վիրաւոր ըլլալուն, կրցաւ լաւագոյն խաղարկութեամբ մը իրականացնել իր վրայ դրուած յոյսերը:

Միւս խումբերէն Red-Star յաղթեց C. A. XIV.ի 0ի դէմ 4ով, C. A. S. G. Racing-clubի 1ի դէմ 4ով, իսկ շաբաթ օրուան Stade Buffaloի մէջ տեղի ունեցած մըրցումին C. A. Paris յաղթեց Stade Françaisի 0ի դէմ 2ով:

Յառաջիկայ կիրակի Club Françaisի խումբը հրաւիրուած ըլլալով Թալէ քաղաքը, կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ տեղական խումբին դէմ: Մասնակցիլ հրաւիրուած է նաեւ հայ մարզիկը:

Գ. Գասպարեան

.˙. Այսօր կէս օրէ յետոյ Հէպէռի աւազանին մէջ տեղի կ'ունենայ դպրոցականներու յատուկ, եղանակին լողալու առաջին մրցումը:

Մրցանակը յատկացուած է այն աշակերտներուն որոնք դեռ որ եւ է մրցման չեն մասնակցած:

ԽԱԲՈՒԱԾ ՄԸ ԵՄ

Կը հրաժարիմ Հօկ էն եւ նըման բոլոր կազմակերպութիւններէն, զանոնք նկատելով գաղթահայ աշխատաւորութեան համար վնասակար:

Տաճատ Գնդունի

Փոն տը Շէրիւի, 8 Նոյ.

...

ԱՄԱՆ Մարնոէ շոգենաւը Պէյրութէն Օտեսա կ'երթար, ... Անատոլուի առջեւ: ... խեղդուեցաւ. ... հրաժարեալ ... Սովիէթ ... Լոմպէթ անունով: ... նոր ... Լուտերու ծովուն

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՅԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...

տան փողոցը պարզելու համար յանդիմանելու եւ նրախտագիտութեան ու սիրոյ պարտականութիւնները պաշտելու։

—Վերջացա՞ծ է, մտածեց:—Այսպէս վերջ նայելու էր։

...

մտածեց գծբախտ Ընանիան։ Երբ կը զառանցէր, աստղերուն կը բարձրանայի, գերմ արդկային զգացումներ կ'արտայայտէր, ան կը լռէր, որովհետեւ պարապութիւն էր հոգիին մէջ եւ ես կը ...

...

կոտուեցա՞ք իրարու հետ, ինչո՞ւ զիս կը համբուրես

—Որովհետեւ հաճելի է... որովհետեւ կը հոտիս...

—Դուն խենթ ես, ըսաւ աղջիկը ծիծաղելով:—Այն ատեն ...

—Լա՛ւ, անունը մի՛ տար, ըսաւ Ընանիա զայրացած:

—Ինչո՞ւ, ըսաւ Ագատա: —

...

—Ի՞նչ ունիս, ըսաւ Ագատան։

(Շար.) Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

Հացի սով Կովկասի մէջ

«Թայմզ»ի 14 Նոյեմբերի թիւին մէջ աշխատակից մը կը գրէ.

Արժանահաւատ տեղեկութեանց համաձայն, այս աշնան հացի լուրջ սով կայ Կովկասի մէջ։ Հացին գինը աւելցած է և ամէն առաւօտ ու իրիկուն հացագործի խանութներուն առջեւ երկար պոչեր կը կազմուին։ Բնականաբար կացութիւնը աւելի գէշ է քաղաքներուն քան գիւղերուն մէջ. սակայն նոյնիսկ գիւղերու մէջ գիւղացիները կը գանգատին թէ բաւարար հաց չունին։

Վերջերս բոլշեւիկները կրկնապատկած են պրոպագանդան Կովկասի մէջ։ Այս առթիւ հետաքրքիր դէպք մը պատմեցին ինծի։ Պաթումի մօտ կայ մեծ դպրոց մը, ուր կան քանի մը հարիւր որբ տղաներ ու աղջիկներ, մեծ մասը Կովկաս ապաստանած Մոսկուայէն եւ ուրիշ քաղաքներէ՝ սովէն փախչելով։ Գիշեր մը տղաքը անօթի պառկեցան եւ յաջորդ օրը խորհրդային այցելու պաշտօնեայ մը եկաւ դասախօսութիւն մը տալ անոնց, բացատրելով թէ սով կը տիրէ երկրին մէջ եւ թէ պէտք է աղօթել Աստուծոյ, որ հաց եւ ջուր ղրկէ իրենց։

Որբերը Նախապէս չհաւատացին եւ լացին։ Յաջորդ 24 ժամուան ընթացքին դարձեալ ոեւէ ուտելիք չգտնելով, անոնցմէ մէկ քանին սկսան աղօթել։ 36 ժամ յետոյ բոլորն ալ կ՚աղօթէին. բայց իրենց աղօթքները չլսուեցան։ Ի վերջոյ, երկուքուկէս օրէ աւելի «անօթի մնալէ ետք, նոյն խորհրդային պաշտօնեան ըսաւ իրենց թէ քանի որ Աստուած չպատասխանեց, պէտք է խնդրեն Լէնինէն՝ «Ռուսերու աստուծմէն» որ օգնէ իրենց։ Տղաքը աղօթեցին Լէնինի եւ քանի մը ժամ վերջ խորհրդաւոր կերպով կերակուր հայթայթուեցաւ իրենց։

Ի՞նչ ձգեցին Յոյները Թուրքիոյ մէջ

Աթէնքի «Մէսաժէ տ՚Աթէն» թերթը հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ՝ Յոյները Թուրքիոյ մէջ թողած են 11.037 տուն, 6.405.755 քառակուսի մեթր հող, 3458 խանութ, 449 գործարան, 433.980.000 քառ. մեթր պարտէզ, 106.393.000 քառ. մեթր այգի եւ ձիթաստան, 94.416.000 քառ. մեթր ագարակ, 24.063.000 քառ. մեթր անտառ, 3 քաղաք, 4 կղզի, 2 աղի հանք, 28 քարահանք, ուրիշ հանքեր եւայլն։ Ասոնց բոլորին արժէքն է 42.306.362 թրքական հնչուն ոսկի։

Յունաստան եւ Պուլկարիա

Պելկրատի «Վրէմէ» թերթին Աթէնքի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոսի հետ։

Վէնիզէլոս ըսած է թէ Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները կը շարունակուին եւ թէ Պուլկարիոյ հետ ալ բանակցութիւններ պիտի սկսին, անմիջապէս որ Ժընեւի մէջ ստորագրուի հելլէնօ-թուրք համաձայնագիրը։ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ առկախ միակ խնդիրն է Եգէականի վրայ Պուլկարիոյ ունենալիք նաւահանգիստը։ Նկատելով որ Պուլկարիա շատ կատարելագործուած նաւահանգիստներ ունի Սեւ ծովու վրայ, Վէնիզէլոսի կարծիքով անօգուտ է ելք մը տալ անոր Տէտէ-Աղաճէն եւ թէ Սելանիկի նաւահանգիստը կրնայ շատ լաւ ծառայել պուլկար առեւտուրին։ Յունաստան պատրաստ է ամէն դիւրութիւն տալ այս մասին։

Անգլիական նաւատորմը

Անգլիոյ ծովային Նախարար Պրիճմէն երեսփոխանական ժողովին մէջ յայտարարեց թէ 1912 դեկտեմբեր 2ին անգլիական նաւատորմի զանազան դասակարգի պատկանող ռազմանաւերու ընդհանուր թիւն էր 609, մինչ 1928 նոյեմբեր 1ին այդ թիւն է 399։

Մեքսիկայի նախագահին սպանիչը

Ինչպէս կը յիշուի, քանի մը ամիս առաջ նկարիչ Թորալ սպաննեց Մեքսիկայի նորընտիր Նախագահ զօր. Օպրէկոնը։ Ոճրագործին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ վերջերս։ Հանգուցեալ Նախագահին հօրեղբայրը հարիւրապետ Օպրէկոն յաջողեցաւ Թորալի բանտի խցիկը մտնել եւ փորձեց ատրճանակով սպաննել զայն։ Պահակները գինաթափ ըրին զինքը։ Հարիւրապետը տուն դառնալով գնդակ մ՚ պարպեց կուրծքին եւ անձնասպան եղաւ։ Նախապէս խելագարութեան նշաններ ցոյց տուած էր։

Որքան վնաս պատճառեց Եթնա

Փրոֆ. Ցինկալիի առաջին քննութիւնները ցոյց կուտան թէ Եթնայի հրաբուխին պատճառած վնասները կը հասնին 200 միլիոն լիրէթի։ Վնասուած են այգիներ, կիտրոնի եւ նարինջի պարտէզներ, շագանակի եւ այլ անտառներ։ Մասքալիի մէջ 750, Զէրրանեօի եւ Քուեթայի մէջ ալ 1000 տուներ լաւայի տակ մնացած են։ Նոյն բախտին արժանացած են երկաթուղիներ, խճուղիներ, ջուրի խողովակներ, ելեկտր., հեռագր. եւ հեռաձայնական թելեր։ Վերի հաշիւին մէջ կը մտնէ նաեւ երթեւեկի դադարելէն առաջ եկած վնասը։ Ոչ մէկ զոհ կայ։

Հիմա լաւան շատ դանդաղօրէն կը յառաջանայ, բայց դեռ վնասներ կը պատճառէ շէնքերուն եւ մշակուած հողերուն։

Հրաբուխին դուրս տուած լաւային ընդհանուր քանակը կը հաշուուի 3 միլիոն խորանարդ մեղր. ծածկած է հազարաւոր հեկտար տարածութիւն։

Հիճազի երկաթուղին

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի, որ ըստ Սուրիոյ եւ Պաղեստինի սահմանագծի մասին 1923ի անգլօ-ֆրանսական համաձայնագրին, Հիճազի երկաթուղիին այն մասը որ կը գտնուի Սեմախի (Գալիլիոյ ծովուն հարաւը) եւ Էլ Համմէի միջեւ, նոյ. 15ին պիտի յանձնուի Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութեանց։ Այս մասը, որուն երկարութիւնն է հինգ մղոն, մինչեւ հիմա Պաղեստինի երկաթուղիի վարչութեան հրամանին տակ կը գտնուէր։ 12000 անգլ. ոսկի պիտի վճարուի, իբրեւ փոխարժէք Եարմուք գետին վրայ շինուած երկաթուղիի կամուրջին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼԻՍԷՆ դէպի Ֆրանսա ճամբայ ելան 35 Թուրք ուսանողներ, որոնք կուգան զանազան համալսարաններու մէջ իրենց ուսումը կատարելագործելու համար։

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Միութեան պատերազմական գործավար Վորոշիլով պաշտօնանկ եղած է Ստալինի կողմէ։ Նոր պատերազմական գործավարն է Ռնշլիխթ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Պոլէնի կոմիտէի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին

Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ճ ա. արտասանութիւն, եւայլն

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Եղբ. կոմիտէի

Ղեկավարութեամբ՝ Դերասան Մ. Մարութեանի եւ Վալանսի կարող ուժերու

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի մէջ

ԽԱԺԱՐԻ ՄԷՋԷՆ կամ ՓԵՏՐ. 18Ը — արամ 4 արար

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՑՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ Հայրենակց. միութեան Լիոնի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ Հայրենակց. միութիւններու։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, նուագ. երգ. եւ արտասանութիւն։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Պ. Միութեան ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ժողովատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Դրագարանի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վարդերես, Նիւթ՝ «Մեր գիրքը հանդէպ Թուրքերուն»։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Եղմաեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր ծանօթներէն եւ բարեկամներէն, որոնց կարգ մը արգելիչ պարագաներու բերումով կարելի չեղաւ իմաց տալ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՔԵՐՈՎԲԷ ԷԼՄԱԵԱՆԻ

մահուան լուրը եւ թաղման արարողութիւնը, որ տեղի ունեցաւ, ամսոյս 12ին, Անիէռի իր բնակարանին մէջ, 12 Rue de l'Alma, Asnières.

ՑԱՒԻՇԱՏԵՍ

ՎԻԷՆԻ կէմէրէկի Հ. Միութեան եռամսեայ ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 11 Rue de la Tuilerie. Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Չարսանճագցիներու Հայրենկց. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 31 Rue Bernard du Boisի հայկ. սրճարանին մէջ։ Առ այս անխտիր կը հրաւիրուին բոլոր Չարսանճագցի հայրենակիցները, լուծելու համար օրակարգի կարեւոր հարցերը։ Օրակարգ նոր ընտրութիւն։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Ընկ. Ռ. Լեոնեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քէլէմէթ գիւղէն Ադամ Փիսիլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան։ Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլալ՝ տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր. տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան ձրի «Յառաջ» Գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alforville (Seine) France. Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սաճըր գիւղէն Գրիգոր Սէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les-Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

17 NOVEMBRE 1928

… ՏԱՐԻ ԹԻՒ 806

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

…ՆԿԱԽ„ ՆԵՐՈՒՆ "ԱՌԿԱԽ„ ԳՈՐԾԵՐԸ

…արեգործականի նոյեմբեր 8 թուակիր զեկուցումն ալ կը …ան կէ լուռ. — միշտ վախկոտ — մեղադրանքներ Երեւանի …ներուն դէմ, ինչպէս դիտել կուտայինք երէկ։

…ացնենք մէկ-երկու փաստեր.—

…Չորս տարի առաջ, 1924ին, Բարեգործականի կեդրո…ն վարչութիւնը Տիկին Վերգինի Սարգիսի հազար …ին նուէրը կը յատկացնէ գիւղակ մը շինելու Հայաստանի … Այդ մասին գրաւոր հաւաստիք տուաւ Հօդ. կոմիսար …րզնկեան, երբ հիւրաբար Փարիզ կը գտնուէր։ Ըստ այնմ …պահանջին վրայ, Միս Թիւնը վերուիշեալ գումարը 1925ին … Երեւան»։

…Յետոյ, տեղին վրայ կը հասկնան թէ կարելի չէ գիւղ մը … այդ գումարով, եւ կը խորհին բուժակայան մը հաստա…ն մըրանդ գիւղին մէջ։ Վերջապէս, բանակցութիւնները կը …գին կատաղաբուժարանի մը հաստատութեան յատկացնելու … գումարը։

Յաւալի է որ այս ծրագիրը կ'իրագործուի քիչ ատենէն»։

… Էջմիածնի շրջանին մէջ կը կառուցուի «Նոր Եւդոկիա»։ …Մէջթէմէջեանի կտակին եկամուտներէն։ Առաջին անգամ …ւելի 2600 սթերլին, յետոյ 687 սթերլին եւ տարուէ տարի …անակելու յանձնառութեամբ։ Միեւնոյն ատեն ուրիշ նուէր…երլան բաղնիքի մը, բուժակայանի մը եւ ջաղացքի մը շի…եան համար։

…բարոյապէս այդ հողամասը չէր ընծայեր այնպիսի առա…ւթիւններ որ նորահաստատ գաղթականները կապուէին իրենց … եւ նուիրուէին անոր բարգաւաճումին. արդարեւ. միջնակայ …ծնորու պատճառաւ կլիման անհպաստ եւ հողն ալ մշակու… համար անպատրաստ էր։ Հօկի կեդր. վարչութիւնը 17 մայիս … Թուակիր պաշտօնագրով մը կը ծանուցանէր թէ յատուկ …յմ մը տեղւոյն վրայ ուսումնասիրած ըլլալով կլիմայա… ու հողային պայմանները, այն եզրակացութեան յանգած էր …նրաժեշտ եւ հնարաւոր է գիւղացիներու տեղափոխութիւնը …ի աւելի առողջապահիկ եւ բերքատու վայր մը։ Սակայն եւ …պէս, այդ թուականէն անդին նոր զեկուցում չէ եղած եւ ձեռք … հասած ըլլալով, հարցը կը մնայ առկախ»։

… 1926ին Բարեգործականի կողմէ Հայաստանի կառա…րութեան յանձնուած է 2400 սթերլինի գումար մը, որ պէտք …յատկացուէր «Երեւան մեղուաբուծարանի» հիմնարկութեան։ … մասին Երեւանէն հաւաստիքներ տրուած են»։

…իրէկ մանրանշուած տասը կէտերուն վրայ բարդելով այս … իրողութիւններն ալ, կ'ունենանք պատկեր մը, որ առ…ն ապիկարութիւն եւ գանցառութիւն կը նշանակէ։

…Կրկնենք նորէն.— Բարեգործականի պաշտպանութիւնը չէ … կատարենք այստեղ։ Այդ Միութեան կեդր. վարչու…ն կ'ուզէ ապացուցանել թէ կարելի աջակցութիւնը ընծա… Հայաստանի եւ տակաւին պատրաստ է ընծայելու։ Տե… մը «ոչխլամ», որու մասին կրնանք առանձին խօսիլ։

…Բայց իրողութիւն մը կայ մէջտեղը. — Այսպէս կամ այն… գումարներ տրամադրուած են, բանակցութիւններ — եւ …ածախս երթեւեկներ — կատարուած են որոշ ձեռնարկնե… համար, վերջին երեք-չորս տարուան ընթացքին, բայց …ն կա՛մ կիսատ կատարած է իր յանձնառութիւնը (Ներ… կա՛մ ձգձգեր եւ անորոշութեան մատներ է. տրամա… գումարները վերադարձնելու ստիպելով (Կիւրինի եւ …ֆէի որբեր), կա՛մ բոլորովին երեսի վրայ ձգած է (Նահր…Օմարի գաղթականներ. կամ առկախ թողած է (Պէյրութի … Նուպարեան սաներ)։ Եւ կամ, մխած է յիմարաբար, …կոկիա» մը հաստատելով ճահիճներու մէջ, եւ յետոյ …փոխման որոշում տալով։

…Տակաւին չենք խօսիր գործերը, յարաբերութիւնները վա…եղանակի մասին։ «Հաւաստիքներ» կուտան, եւ յետոյ կը … Ծրագիր մը կ'ընդունին, յետոյ կը փոխեն։ Գումարներ կը…ան 1925ին եւ 1926ին, բայց, «հաշիւը դեռ չենք ստա… Երեւանէն»։

…Դատեցէք սա խեղկատակութիւնն ալ։ Սակարկութիւններ …րուած են եւ դրամ տրամադրուած է. Սուրիայէն 300 … Պէյրութէն 18 գաղթականներ, Նահր-էլ-Օմարէն Յա…ներ, Նուպարեան սաներէն եօթը շրջանաւարտներ, Սիս…որբանոցէն քանի սաներ փոխադրելու համար։ Երե…առկախ ձգած կամ մերժած է այս ձեռնարկները։ Բայց … կողմէ, ամիսներէ ի վեր աւետիս կուտայ չորս հովերուն, … տարի հարիւր ընտանիքներ պիտի առնուին Ֆրանսայի …ութիւն…

…Այսքան բարեխնամ եւ ձեռնհաս կառավարութիւն՝ Թուր… մէջ միայն տեսեր էինք մենք։ Կամ այսպիսի վրան-բաց …ամ.ի Ամերիկացիները միայն ընդունակ են, այն ալ …տուրի, ոչ թէ պետական գործերու մէջ։

…Յիշեցնե՞նք նորէն որ, «անկախ» հայրենիքի «իմաստուն» …ներուն 'այս հայրենասիրակա՛ն գործունէութեան պատ…երտառուչ փափկանկատութեամբ գրի առնուած է Երեւա…նամիներուն կողմէ, որոնց գլուխը կը գտնուի Հ. Բ. Ը. …թիւնը։

…Այս պատկերին վրայ դատեցէք այն միւս իրողութիւնները, …սարսափն ու տառապանքները, հալածանքներն ու թշուառ…ութիւնները, որոնց վերջին դրուագները կը հրատարակենք … օրէ ի վեր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը, խմբագրականի մը մէջ խօսելով Թրքական տառերու փոփոխման մասին, դիտել կուտայ 26 հոկտ.,

—«Հայ լրագրութեան մէջ գտնուեցան մէկ քանի որոշ անձեր եւ այն ալ ազգայնական-յեղափոխական ճանչցուած դէմքեր, որոնք հայ պոլշեւիկներէն վար չմնալու համար, իրենք ալ գաղութահայ թերթերուն մէջ առաջարկ ներկայացուցին «ար խիւր նետելու» Մեսրոպեան տառերը։ Չէ՞ որ Թաթարները, Պարսիկները, Աֆղանները ալ ընդուներ են լատին տառերը։ Ինչո՞ւ մենք պէտք է որ անոնց. մէ ետ մնանք, պէտք է մենք ալ անոնց հետ միաժամանակ եւ նոյն իսկ անոնցմէ առաջ փոխենք մեր գիրերը։

Անասուսիկ տրամաբանութիւն մը, որ ոչ մէկ բանի չի նմանիր և չունի սեւէ բանաւոր հիմ։ Ա ճապարելու պէտք չկայ սակայն, Քէմալ հրամայած է Կ. Պոլսոյ Յոյներուն եւ Հրեաներուն, ինչպէս նաեւ Հայերուն, որպէսզի իրր քաղաքացի փոխեն իրենց ազգային գրերը, եւ իրր հարազատ բնակիչներ ընդունին կապին հրամայած տառերը։

Ժամանակի հետ միասին քաղաքական և գիւտնագիտական ազդակները սկսած են արդէն իրենց աւերը գործել։ Եթէ Քէմալի հրամանը այսօր կուգայ մեզ թելադրանքի ձեւով, վաղը չպիտի ուշանայ պարտադրել ամէնէն ազդու օրէնքի ձեւով։ Այսպէսով Թուրքիոյ տարբեր մասերուն մէջ ցիրուցան ապրող հայ թերթերը պիտի գրկուին հայ լեզուէն, միակ միջոցը իբր հայ իրենց գոյութիւնը քարշ տալու։

Արտասահմանը իր անտէր եւ անկազմակերպ վիճակով արդէն բռնած է կազմալուծման եւ տարբաղուծման ճամբան։ Իսկ Խորհրդային Հայաստան, ազգային ամէն ինուthիւններն ու արժէքները անտեսելու եւ ոտնակոխելու իր մոլեգին վազքին մէջ, չենք գիտեր թէ ո՞ւր պիտի յանգի։ Ոչ միայն գրերը, այլ եւ ամբողջ հայ լեզուն իր հիմէն չարափոխելու վտանգաւոր ու անօգուտ կարմիր փորձերը ծանօթ են ամէնուս։

Ահա թէ ինչպէս ոչ միայն Մեսրոպեան տառերու փոփոխման խնդրին մէջ, այլ ազգային ու հասարակական ամբողջ գործունէութեամբ կը դիմենք դէպի պատմութեան աղխիւը։

400.000 ՈՍԿԻ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՕԺՕԳՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիբանանի կառավարութիւնը Ֆրանս. մարզպանութենէն պահանջած էր որ մաքսատան հասոյթներէն 400.000 ոսկի դրուի իր տրամադրութեան տակ, որպէսզի կարենայ հաւասարակշռել իր պիւտճէն։

Մարզպանը ընդունած է այս պահանջը, պայմանաւ որ այս գումարը գործածուի միայն երկրին ընդհանուր տնտեսականը բարձրացնելու նպատակին։ Լիբանանի նախարարական խորհուրդը որոշած է սոյն գումարին մեծ մասը յատկացնել երկրին բոլոր գաւառներուն ոռոգման գործին՝ զարգացնելու համար երկրագործութիւնը եւ արգիլելու համար արտագաղթը։

ՊՈԼՍՈՅ Սանասարեան խանի բուն դատավարութիւնը չէ սկսած դեռ։ Նախապէս տրուած պայմանաժամը երկարաձգուած է 15 օր եւս, որու ընթացքին վարձքերը պիտի գանձէ Պատրիարքարանը եւ ոչ թէ կառավարութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մեհմէտ Սապրի Նիսի բանտին մէջ

Նիսէն կը հաղորդեն.—

Ե. Թաղամասի ոստիկանապետ Պ. Սանսօ կնիքի տակ առաւ այն պրաուհինկը, որ ծառայած էր մահափորձին։ Կնիքի տակ առնուեցան նաեւ Մէհմէտ Սապրիի սենեակէն գտնուած բոլոր թուղթերն ու գոյքերը։

Յետոյ Մէհմէտ Սապրի յանձնուեցաւ դատական իշխանութեանց՝ իբրեւ մարդասպանութեան փորձող։

Հարցաքննիչ դատաւոր Պուրինեօն ձեւակերպական հարցաքննութեան մը ենթարկեց ահաբեկիչ Մէհմէտ Սապրին, որ յայտնեց թէ իբրեւ պաշտպան փաստաբան կ'ընտրէ Կապրիէլ Կարիպալտին։ Յետոյ պետական բանտը տարուեցաւ։

Ոստիկանապետ Պ. Սանսօ Նիսի Թուրք գաղութի երեւելիներէն զանազան տեղեկութիւններ քաղեց թէ՛ ահաբեկիչ Մէհմէտ Սապրիի եւ թէ՛ Կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը պէյի մասին։

Նախարարական յայտարարութիւնը

Փուանքարէի նոր դահլիճը առջի օր ներկայացաւ Խորհրդարանին։ Երեսփ. ժողովին մէջ նախարարական յայտարարութիւնը կարդաց Փուանքարէ, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ դատական նախարար Պարթու։ Յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի.

«Դահլիճը, որ կը ներկայանայ ձեր առջեւ, կոչ կ'ուղղէ բոլոր հանրապետականներուն՝ համերաշխութեան մէջ շարունակելու համար իր նախորդներուն կիսատ գործը։ Դահլիճը, որուն կը յաջորդէ, ամէն առթիւ երկու խորհրդարաններուն առջեւ ալ ստացած է կարեւոր մեծամասնութիւններ։ Այսօր ալ մեր յոյսը կը դնենք այս խորհրդարաններուն վրայ. որոնք ժողովուրդի ներկայացուցիչները եւ ազգային գերիշխանութեան թարգմանները են։

«1929ի Նիւտացոյցին վիճաբանութիւնը սկսելու վրայ է։ Մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ շուտ սկսիլ եւ վերջացնել զայն դեկտեմբեր 31էն առաջ։ Օրինական կայունացումը փակեց վճռական փուլ մը նիւթական ամրապնդման մէջ։ Նիւտացոյց մը՝ ամրապէս հաւասարակշռուած եւ յունուար 1էն սկսեալ գործադրուած՝ ոչ միայն էական պայման մըն է տնտեսական վերականգնումին եւ ակնկալուած ընկերային բարեկարգումներուն, այլ նաեւ աւելի ազատ ու ազդուօրէն գործելու հրաշխիք մը՝ սկսուած միջազգային բանակցութիւններուն համար։

Յայտարարութիւնը յետոյ տեղեկութիւններ կուտայ նիւտացոյցի գլխաւոր կէտերու, վճռի առարկայ նիւթերուն եւ Գերմանիոյ հատուցումներու խնդրին մասին։

Տասներկու երեսփոխաններ արձանագրուած էին՝ հարցապնդում ուղղելու համար կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան, Ալզաս Լորէնի եւ այլ հարցերու մասին։

Հետզհետէ խօսեցան ընկերվարական երեսփոխան Վէնսան Օրիոլ, Շապրէօն, համայնավար Մարսէլ Քաշէն եւ Քասիմիր Վալլա, որոնց պատասխանեց Փուանքարէ։ Ընկերվարական Ռընօտէլ եւս միջամտեց՝ քննադատելով վարչապետին քաղաքականութիւնը։

Վիճաբանութիւնները փակուելէ վերջ երեք բանաձեւեր ներկայացուեցան՝ ընկերվարական Պրաքի, ձախ-հանրապետական Մորիս Սիպիլի եւ Գրինէի կողմէ (այս վերջինը անվստահութիւն կ'առաջարկէր)։

147ի դէմ 335 ձայնով մերժուեցաւ առաջնութիւն տալ ընկերվարական բանաձեւին։ Այդ պահուն արմատական-ընկերվարական խմբակի նախագահ Տալատիէ կարդաց յայտարարութիւն մը, որով կ'ըսէր որ, թէեւ Անժէի համաժողովը որոշած է հակառակիլ Փուանքարէի ծրագրին, սակայն անհրաժեշտ նկատելով նիւտացոյցի քուէարկութիւնը, իրենք ձեռնպահ պիտի մնան։ Ի նպաստ քուէարկեցին միայն ութ արմատական-ընկերվարականներ։

Ի վերջոյ նոր դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ՝ 129ի դէմ 330 ձայնով։

Կուլակներու ապստամբութիւնը

«Տէյլի Նիուզ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ գիւղացիներու եւ խորհրդային իշխանութեան միջեւ փոսը հետզհետէ կ'ընդլայնի։ Խորհրդային թերթերու մէջ հրատարակուած լուրեր ցոյց կուտան թէ վերջնական խզումը մօտալուտ է։

«Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա», երիտասարդ համայնավարներու պաշտօնաթերթը կը գրէ. «Երիտասարդ կուլակներ (հարուստ գիւղացի) օրէ օր աւելի մեծ թիւով կը մտնեն հակայեղափոխական կազմակերպութեանց շարքերը՝ ինչպէս «Ռուս Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը», «Ազգային ազատութեան եւ աշխատանքի խմբակցութիւնը», «Ազատութեան ճամբան», ու նոյնիսկ «Ահաբեկչական կորիզ»ը։

Ասոնց գործելու եղանակն է գրգռութիւն առաջ բերել խորհրդային վարչաձեւին դէմ, սարսափի տակ պահել աղքատ գիւղերը, հետապնդել ու նոյնիսկ սպաննել համայնավարները։

Նոյն յօդուածին մէջ ակնարկութիւններ կան «ամենօրեայ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ

Սուրիայէն, Հայաստանէն եւ մանաւանդ Ռուսիայէն՝ պարսկական հպատակութեամբ՝ Հարաւային Ամերիկա կը վազեն, Արժանթին եւ Պրազիլիա.—միակ շրջանը, ուր բացի խորհրդային հպատակներէ, ամէն մարդ մուտք կրնայ գտնել, առանց բաղձալիի եւ անբաղձալիի խտրութեան.

1919էն ի վեր, ամէն անգամ որ Հարաւ. Ամերիկայի մասին խօսուի, երկու կարեւոր նախադասութիւն միտքս կուգայ մեր աշխարհագրութեան գրքէն.

1) «Պրազիլիա տաք և խոնաւ երկիր մըն է միանդամայն։ Հասարակածային եւ արեւադարձային իր ծովեզրը դեղին տենդի նախասիրած վայրերէն մէկն է»։

2) «Հափլաթայի երկիրները՝ Արժանթին, Փարակուէյ, Ուրուկուէյ, լայնութեան 33 աստիճանին վրայ, բարձր լեռներ եւ շատ ցած դաշտեր ունենալով, կլիմայական մեծ տարբերութիւններ կ'ընծայեն։ Արժանթինի ճամբաները՝ ընդարձակ տափարակութիւններ, ջուրի պակասէն կը տառապին։ Յաճախ ստիպուած են մարդիկ եւ անասուններ աղի ջուր խմելու։»

Ընդունինք, որ հոն ուր աշխատող ձեռքեր կը պակսին, կը փութան նաեւ, շատ բնականօրէն, անհող, անտէր, անտուն եւ անորոշ դիրքի մէջ գտնուող մարդիկ, յուսալով փայլուն ապագայ մը։ Բայց խնդիր է թէ այդ տեսակի մեկնողներէն ո՛րքանը յաջողած են եւ ի՛նչպէս։ Մեր հայ եղբայրները թող չկարծեն թէ մէկ օրէն միւսը այնինչը բանի մը ցօթ եղեր է։ Ամանլուալէն, կրակի պէս տաք կաթսաներու մէջ իջնել շփելէն, շուտ ծերանալէն, ծակ մը ապրելէն, խնայելէն, անգա՛մ մըն ալ խնայելէն ծայն սո՛ւր։ Քիչեր են որ հնակարկատ մը ըլլալու միջին զբաղումը ունին։ Իսկ շատ հազուագիւտ են երջանիկ ագարակատէրերը։

Բայց նորէն ամէն մարդ ազատ է եւ ճաշակի հարց է քիչ մըն ալ։ Եթէ չէք զգար որ թափուր եւ ազատութեան հայրենիքին եւ ձեր մեռելներուն հանդէպ պարտականութիւն մը ունիք, որ է մօտ ըլլալ անոնց, եթէ աչք առած էք թափառիլ երկրէ երկիր, ովկէանէ ովկէան եւ բախտի ետեւէ վազել կամ մեռնիլ, եթէ հաճոյք կը զգաք վերջապէս թաթակոններու, ցուէցիէններու եւ կոշոններու (տեղական հնդիկ ցեղեր) հետ նստիլ-ելլել, գացէ՛ք, մեղքը ձեր միտը։ Բայց նաեւ անո՛նց միտը —չե՛նք մոռնար— որոնք, լուրջ եւ խոհեմ՝ բարեխնամ կառավարութեան բարեկամութեան սիրոյն, կամ միւսները, համաշխարհային յեղափոխութեան բջիջները տեղաւորելու համար, թոյլ կուտան որ անորոշ կեանքով մը ապրիք, զզուիք ձեր գոյութենէն իսկ, յուսալքուիք ձեր հայրենիքէն եւ ձեր բախտը որոնէք հեռաւորագոյն հորիզոններ։

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍ. ԴՊՐՈՑ ՄԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ կրթական գործավարութեան հրամանով, փակուած է Ֆրանս. Նոթր-Տամ-տը-Սիոն վարժարանը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

1912 — 1913 թուականին Պարսկաստանի արտածման եւ ներածման տարեկան բաղը հազիւ 20 միլիոն թումանի էր (տոլար), մինչդեռ 12 տարի յետոյ 1925ին այդ բաղը կը հասնի աւելի քան 35 միլիոնի։ Զգալի կորուստ այս երկրի առեւտուրին համար, որ առաջ կուգայ պատերազմի հետեւանքով՝ շնորհիւ հում նիւթերու, մրգեղէնի եւ ուրիշ ապրանքներու արտածման անհաւատալի անկումին։ Բուրդ, բամպակ, մորթ, «քսթիրէ», բրինձ եւ չոր մրգեղէն, զորս կը սպառէր նախապատերազմեան Ռուսիան, դրկուեցան արտածման նախկին շուկին ու կշիռը պահպանելու կարողութենէն, գլխաւորաբար Ռուսիոյ տակնուվրայութեանց եւ մասնաւորաբար ներքին առեւտուրի կարգ ու սարքի խանգարման պատճառաւ։ Այս երբակացութիւնը կը հանեմ մաքսատան յիշեալ թուականներու ցուցակներու բաղդատութենէն, զանց առնելով վիճակագրական թիւերու արտագրումը

Մէկդի թողլով անգլօ-պարսկական ընկերութեան արտահանած քարիւղի, պէնզինի եւ նաւթային ուրիշ նիւթերու պարագան, միայն պարսկական գորգի արտածումն է յառաջդիմած, տարեկան 6 միլիոն թումանէն աստիճանաբար հասնելով 12 միլիոնի, յաւելում մը, որ արհամարհելի չէ այս երկրին տնտեսական շահերու տեսակէտէն։ Գորգ սպառող գլխաւոր, եթէ չըսեմ եզակի երկիրը Ամերիկան է, ոչ միայն պարսկական, այլեւ չինական, հնդկական եւ թրքական։ Ցիշեալ երկիրներէն 1907էն մինչեւ 1925 Ամերիկա արտածուած գորգերու հետեւեալ ցուցակը ընթերցողին որոշ գաղափար պիտի տայ, թէ պարսկական գորգը տարիներու ընթացքին ինչ վիճակ է ունեցեր ամերիկեան հրապարակին վրայ։ Չափը առնուած է քառակուսի եարտայով.—

ՏԱՐԻ	ՉԻՆԱՍՏԱՆ	ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ	ԹՈՒՐՔԻԱ	ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ
1907	1,329	54,830	670,497	39,695
1908	1,789	74,666	344,922	41,523
1909	4,417	54,600	667,791	36,667
1910	2,356	156,426	750,615	33,527
1911	3,805	281,601	404,852	37,420
1912	2,804	252,817	327,278	28,337
1913	5,469	434,466	367,127	39,813
1914	15,138	400,433	286,704	32,008
1915	20,950	139,433	118,752	27,792
1916	58,482	169,327	761	80,490
1917	130,581	261,516	— —	83,348
1918	113,648	75,808	647	76,630
1919	89,942	130,464	46,618	86,699
1920	251,379	382,616	228,718	56,595
1921	250,136	343,901	86,682	67,247
1922	468,732	541,213	256,290	102,630
1923	537,261	642,222	258,793	188,830
1924	710,953	589,753	300,817	191,559
1925	681,008	651,776	112,285	118,832

Ուրեմն չորս երկիրներէն 1907 թուականին Ամերիկա է մտեր 766,351 ք. ե. գորգ, մինչդեռ 1925ին այդ թիւը հասեր է 1,563,901 ք. ե.։ Ուրիշ խօսքով 19 տարուան մէջ, արեւելեան գորգի պահանջը կրկնապատկուած է ամերիկացիներու հայրենիքին մէջ։ Ըստ այս ցուցակի, Թուրքիան առաջին տեղն է բռնած իր 670 497 ք. եարտով, մինչդեռ վերջը իջած է չորրորդ տեղը՝ 1925ին միայն 112,285 ք. ե. ալ տածելով։ Ըստ առաջին տեղը «ըստ այս ցուցակին» քանի որ Թուրքիան իրականութեան մէջ երբեք առաջին տեղը գրաւած չէ։ Թուրքիայէն Ամերիկա արտահանուած գորգի զգալի մէկ մասը պարսկական է, այն պարզ պատճառով, որ անցեալին մէջ ամերիկեան ընկերութիւններ Պարսկաստան ճիւղեր կամ յատուկ գնողներ չունենալով, պարսկական գորգը կը բեռցուէր Տրապիզոն, Պոլիս կամ այլուր, յետոյ Ամերիկա թրքական պիտակի տակ։ Այն տարիներուն, որ այս ցուցակը Պարսկաստանէն արտածուած գորգի քանակը շատ աւելի պակաս ցոյց կուտայ Թուրքիայէն արտածուած քանակէն, պարզապէս հետեւանք է ակնարկուած պատճառին։ Եւ այս կ'երեւայ 1913էն յետոյ, երբ հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ Թուրքիոյ ու Պարսկաստանի մէջ եւ վերջինս իր գործը ուղղակի Ամերիկա ղրկելու ստիպուած, ազատուեցաւ հարեւանի միջնորդութենէն։ Ահա թէ ինչու 1914էն սկսած ցուցակի երկու սիւնակները միանգամայն հակառակ պատկեր կը ներկայացնեն։ Թրքական գորգի արտածման քանակի վեց անգամ անկումը մասամբ ներքին է, բայց գլխաւորաբար պարսկական գորգը այլեւս Թուրքիա չուղարկուելու որոշման հետեւանք։ Գալով պարսկականին, անոր արտածման քանակը իրականութեան մէջ փոխուած չէ, այսինքն 1907ին Պարսկաստանին ոչ թէ 54,830 ք. եարտ գորգ է արտածուած Ամերիկա, այլ թերեւս 1925ի չափ 600.000 ք. եարտ, սա տարբերութեամբ, որ անցեալին նախ Թուրքիա եւ անկէ Ամերիկա կ'երթար, ապագային, սակայն, ինչպէս եւ այսօր ուղղակի Ամերիկա կը ճամբուի։ Հետեւաբար չեմ կարծեր որ սխալ ըլլայ, ըսել թէ 19 տարիներու մէջ պարսկական գորգի արտածումը յառաջդիմած չէ, մինչդեռ պարսիկ վաճառականութեան եւ պետութեան ջանքերը կրնային զգալի փոփոխութիւն առաջ բերել այս ճիւղին մէջ, մեծապէս նպաստելով մեր երկրի առեւտրական նկուն ... հաւասարակշռելու կենսական գործին։

Չինաստանը, որ գորգի արտածման գործին մէջ 1907ին չորրորդ տեղը կը բռնէր, 1925ին արդէն կանգնած է առաջին աստիճանին վրայ, այսինքն առաջնութիւնը խլած է Պարսկաստանէն, վերջինիս երկրորդ տեղը թողլով։

Մինչդեռ մեր երկիրը հին ժամանակներէ ի վեր ծանօթ իր այս գեղեցիկ ձեռարուեստով, պարսկական բուրդի անհամեմատելի առաւելութիւններով եւ ուրիշ պատճառներով կրնար պահել առաջնութիւնը, եթէ պարսիկ վաճառականը նոյնքան ծշգապահ եւ ուշադիր ըլլար, որքան չինացին կամ հնդիկը։ Անցեալին մէջ պարսկական գորգի մէկ խոշոր մասը Թուրքիոյ նաւահանգիստներէն Ամերիկա բեռցուելու հանգամանքը, սակայն վրիպելով պարսիկ ուսումնասիրողներու ուշադրութենէն, այն տպաւորութիւնն է թողած, թէ Պարսկաստանը, ինչպէս 1925ին, այնպէս եւ 1907ին երկրորդ տեղը կը բռնէ։ Օրինակ արտաքին նախարարութեան կարեւոր պաշտօնեաներէն Պ. Ջաւադ խան Դ...., որ խորապէս ուսումնասիրած է այս նիւթը, 1928 մարտին Թեհրանի համալսարանի սրահին մէջ տուած իր ուշագրաւ դասախօսութեան ընթացքին կը յայտարարէր թէ «Պարսկաստանը, որ երկրորդ աստիճանը ունէր, իր առեւտուրը II անգամ յառաջացած ըլլալով մէկատեղ՝ միեւնոյն երկրորդ աստիճանը ունի»։ Պարզ է, որ իմ յարգելի բարեկամը թիւրիմացութեան մէջ է, քանի որ ինչպէս բացատրեցի, նախ՝ 19 տարուան մէջ մեր առեւտուրը ոչ թէ տասնեւմէկ անգամ, այլ նոյնիսկ մէկ անգամ յառաջդիմած չէ եւ երկրորդ՝ մեր արտածումը 1907ին փաստօրէն առաջին տեղը կը բռնէր ամերիկեան հրապարակին վրայ, մինչդեռ 1925ին, նոյնպէս եւ այժմ երկրորդ տեղը, հետեւաբար ետ է գացած։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐԸ
ԵՏՆԱՅԻ ԲՈՒԹՈՒԹԻՒՆ ԱՌՋԵՒ

Քանի մը տարի առաջ, գիշեր մը, պատեհութիւնը ունեցայ ողջունել Ետնան։ Մեր նաւը իր ետին թողած էր արդէն Մեսինայի նեղուցը։ Կը տեսանային սիկիլեան հեռաւոր ափերէն։ Հոկտեմբերի ծանր եւ թանձր գիշերը լափած էր բոլոր միջոցը։ Երկինքէն, ծովէն ոչ մէկ շօշափելի հետք...

Եւ ահա հեռաւոր բոցավառում մը։ Կարմիր, հերարձակ, հոլաթեւ շատրուան մը՝ հորիզոնին մէկ կէտին վրայ, որ ուժգին ցայտքով մը կը ժայթքէ վեր, կը գալարուի գուլայ գուլայ, խաւարին մէջ անակնկալ յայտնութիւններով կը տարածուի ու միշտ կը ժայթքէ...

Ետնան էր, որ աստիճանաբար գիշերուան անշրպետին մէջ սուզուեցաւ, — մարմրուն հեռապատկերի մը հիւծումով մութին հետ։

Ետնան, Սիկիլիոյ վայրի բնաշխարհին այդ անդուսպ հրաբխայինը, Եւրոպայի ամէնէն անհանդարտ ծխնելոյզը, որ վեսուվէն ու Սթրոմպոլիէն աւելի երկարատեւ՝ անակնկալ զարթօնքներ կ'ունենայ։

Իր տեսան հասակը 3313 մեթր խոյանքով մը Միջերկրականի ջուրերէն կը ցցուի ամպերը. մինչ իր գագաթի կաթսային մէջ կրակը կ'եռայ եւ կը յորդի, իր փէշերուն վրայ գիւղերը, այգիները եւ պարտէզները, վտանգին դէմ դիմաց կողերն ի վեր կը շարունակին, եւ մինչեւ 700 մեթր բարձրութեան վրայ, մշակուած յուռթի կանաչութիւն մը կ'ուռճանայ լերկ լավաներու տրնքներ... Երեք հարիւր հազար հոգիէնոց բնակչութիւն մը — հակառակ Ետնայի մշտավառ հնոցին, անոր զառիթափներուն վրայ հիմնած է իր հայրենի տունը։

Հրաբուխները երկրագունդի թաքուն կեանքին անխուսափելի հետեւանքներն են. ինչպէս մարդկային մորթին վրայ յառաջ եկած պալարներ պարզապէս արեան աւելորդ թոյները արտահանելու կոչուած են, հրաբուխներու գետն ալ նմանապէս երկրագունդի խորունկ խաւերու մէջ մթերուած յաւելուածական տարրերուն արտահոսումն է։

Այս ընդհանուր բացատրութիւնը տարտամ է թերեւս, բայց պէտք է գիտնալ որ տակաւին հրաբուխներու մեքենականութեան մասին վճռական ճշդումները կը պակսին։

Ուշագրաւ պարագայ մը սակայն,— բոլոր մարած հրաբուխներու (ինչպէս մեր Արարատը) ինչպէս նաեւ կենդանի հրաբուխներու— որոնց թիւը 300ի կը հասնի— աշխարհագրական դիրքը եւ անոնց դասաւորումը քննուելու պարագային, կը նշմարուի որ անոնք շարուած են որոշ ծովեզերքներու երկայնքը։ Հրաբուխները ըստ բախտի ցրուած չեն երկրի մակերեսին վրայ, այլ կը կազմեն հրաբխային օղակներու շարունակական գի՛ծ մը, որ, ինչպէս ըսինք, նոյնացած, զուգընթաց է երկրի կեղեւի մեծ բեկանումներուն, այսինքն ցից եւ անդնդախոր ծովեզրներուն հետ։

Այսպէս խաղաղական ովկէանոսի շուրջը գրեթէ անընդհատ հրաբուխներու գօտի մը կը հետեւի Ամերիկաներու ափերուն Շիլիի, Մեքսիկայի, Քալիֆորնիայի, Ալասքայի հրաբխագիծը) եւ Քամչաթկայի, Ճափոնի, Ֆորմոզայի, Փիլիփպիններու վրայէն կը յանգի Ովկիանիայի արփիպելագոսը իր ընդծովեայ հրաբուխներով. հարաւային բեւեռի Էրէպուսն եւ Թէրոր հրաբուխները կը փակեն խաղաղականի կրակի այդ մեծ օղակը։

Հրաբխային ուրիշ ցանց մը կը ձգուի Անթիլեան կղզիներէն (Մարթինիք) Իսլանտայի, Ազորեաններու, Սիկիլիոյ ափերէն մինչեւ Հայաստանի, Պարսկաստանի եւ Թիպէթի մարած հրաբխայիններ. .

Ու դիտուած է նաեւ որ մարած հրաբուխները որոնք ցամաքամասերու խորը կը գտնուին ներկայիս, հին, վաղնջական ծովերու ափերուն շարուած են առաւելապէս։

Արդ, ուրեմն ինչո՞ւ այս յարակցութիւնը հրաբխային եւ շեշտ ծովեզերային գիծերուն։

Ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ յիշած եմ, երկրագունտը անկերպարան զանգուած մը չէ ինչպէս լուսինը, այլ անոր կեղեւը հետեւելով կեդրոնական կիզանիւթին կծկումներուն, ինքն ալ իր հաշւոյն կը պրկուի, կը գալարուի, փոթեր եւ անխուսափելի թեքումներ կ'ունենայ. ցից ովկէանափերը— ուր երբեմն մէկ լեռնակոյտերը ընդլրեայ անդունդներու կը մտերմանան— ահաւասիկ երկրիս կեղեւին այդ փոթերը, բեկումները կը ներկայացնեն։

Թող աւելորդ չըլլայ աւելցնել նաեւ թէ այդ բեկեալ խորխորատներու կողերուն վրայ գոյութիւն ունին բազմաթիւ ճաթռտուքներ, ճեղքեր, աւելի կամ պակաս խորաթափանց խոռոչներ։

Եւ ահաւասիկ թէ ինչ կը պատահի. այդ ճեղքերու մէջէն ծովու աղի ջուրը մշտական կերպով կը թափանցէ կեղեւէն ներս, եւ խաւէ խաւ անցնելէ յետոյ, աստիճանաբար կը հասնի կեդրոնական տաք գօտիի եւ նոյնիսկ հեղուկ կիզանիւթի սահմանները։ Ջուրը անմիջապէս շոգիի կը վերածուի, իր աղերը կը կրեն որոշ տարրալուծումներ. յառաջ եկած կազերը եւ ջրաշոգին հզօր ճնշումներու տակ կը մեան բանտարկուած, անոնց առաձգական, պայթողական զօրութիւնը կը հասնի բուռն համեմատութիւններու, ու կ'ուգայ րոպէ մը երբ այդ խորունկ ծալքերուն, կիզանիւթի փոփոխութիւններուն մէջ զգպուած կազային նիւթերը յանկարծ ճեղքելով պատերը վեր կը խուժեն։ Անոնք իրենց ժայթքումին մէջ ... իրենց ... համաձայն վեր կը բերեն նաեւ կեդրոնի կիզանիւթէն հեղեղներ, ժայռի բեկորներ եւ իրենց ճամբուն վրայ հանդիպած հողի եւ մոխիրի կոյտեր։ Եւ այսպէս ընդհատ ընդհատ կը գործէ հրաբուխ մը։

Ժամանակի ընթացքին հրաբուխը ինքն է որ կը կազմէ իր լեռը եւ անոր գագաթի ձագարաձեւ բերանը՝ խառնարանը։ Ամէն ժայթքում կը սկսի սարսռեցնող խուլ թնդիւններով և որոտումներով։ Երկունքի ցաւերին հոնդիւնն է անիկա։ Առեն մը վերջ ծուխի, մոխիրի սիւն մը վեր կը խոյանայ եւ մէջէն մէջ կը գալարուի, կը փռուի. ուժգին խոյանքով բոցավառ կտորակներ վեր կը բարձրանան. ժայռերը կը պայթին, կը թռչկոտին օդին մէջ. լաւայի հրացայտ հեղեղը կը յորդի կողերն ի վար։ Հրաբուխի բերանը եռացող կաթսայ մըն է առրաշէկ նիւթերու, որոնք կը պայթին, կը ցայտեն եւ կ'ողողեն զառիթափները...։

Այնպէս ինչպէս որ ջանացինք բացատրել, հրաբուխը կարելի է նմանցնել շոգեշարժ կաթսաներուն ապահովութեան դռնակներուն (soupape de sureté)։ Այդ դռնակները շոգիի տարապայման ճնշումին առջեւ, կը բացուին ինքնաբերաբար և բաց կը թողուն յաւելուածական շոգին, որ կրնայ պատուհասի մը պատճառ ըլլալ։ Նոյնն են և հրաբուխները, Անոնք երկրագունդի կեդրոնական հնոցին ապահովութեան ծորակներն են։ Երբ կեդրոնական հնոցին մէջ կազերուն, շոգիներուն գերացունց ճնշում մը զգալի կը դառնայ, հրաբուխները դուրս կը հանեն աւելորդ տարրը, կը մեղմեն թաքուն զօրութիւնները եւ կ'ապահովեն ներքին ներդաշնակութիւնը։

Հրաբուխ եւ երկրաշարժ, յարակից երեւոյթներ են, ուրեմն, անոնք կը մատնեն երկրակեղեւի անյայտ աշխատանքը։ Երկիրս հանգիստ չունի, ան չէ գտած իր տարրերուն և ուժերուն վերջնական հաւասարակշռութիւնը։

Պիտի գա՞յ այդ միօրինակ անդորրութեան շրջանը։ Ատիկա դուրս է մեր կեանքի, մեր մտածումի սահմաններէն։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Յ. Գ. Ետնային ամենամեծ խորութիւնը գտնուած է վերջերս ... Մ'ալիզիայի Չլլլայեան կղզիներու շրջակայքը ու կը հասնի 10,430 մեդրի։ Այս կղզեխումբը հրաբխային կազմութիւն մը ունի եւ երանիթեայ ժայռերով շրջապատուած է։

Հրաբխակոյտերու եւ անդունդախոր խորխորատներու այդ միջձաւորութիւնը կը հաստատէ անգամ մըն ալ ինչ որ բռած ենք մեր յօդուածին մէջ։

Փ. Ս.

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ

ԳՈՐԻՍ, 12 սեպտ. (Թղթ «Դրօշակի»).— Ես առիթ ունեցայ լինելու Զանգեզուրի մի շարք գիւղերում, յատկապէս Ղափանում եւ Մեղրիի շրջանում։ Հաղորդում եմ տպաւորութիւններս։ Ժողովրդի տնտեսական դրութիւնը ծայր աստիճան տագնապալի է. սովալի թանգութիւն է տիրում. հացը պակաս է. ամէն ոք յուսահատ կեանք է ապրում. ով կարողանում է, գնում է Բագու բանւորութեան ... կոմունիստներուն առաջարկելով է՝ կամ հրաժարւել իրենց ունեցւածքից կամ հեռանալ կուսակցութիւնից, որովհետեւ սոսկ աղքատը չի կարող հաշտուել կոմունիզմի հետ։ Ամենք հեռանում են կուսակցութիւնից, շատերն էլ բանտ են հեռացնում, մաքսագործում, կամ, իրենց բառով, «գնում ենք Ղահասարակ, կոմունիստների շարքերում տիրում է շփոթ ու դժգոհութիւն գեկավարների դէմ. կեղծիքը այստեղ էլ արմատ է բռնում։

... հայ... կութիւնը խիստ անհեւ... լի չափերի է հասել իշխանութիւնը գիտակցաբար թէ անուժութիւնից՝ միջոցներ ձեռք չի առնում։ Ժողովուրդը համոզուած է, որ կառավարութիւնը գիտակցաբար քաջալերում է աւազակութիւնը, որովհետեւ աւազակները տնտեսապէս քայքայում ու թալանում են ժողովուրդին, իսկ իշխանութեան ուզածն էլ հէնց այդ է. տնտեսապէս քայքայւած ժողովուրդը գիմադրական կորով ու թափ չի ունենայ։

Աչքի ընկնող մտաւորական կամ իրենց շրջանում հեղինակութիւն ունեցող գործիչների մեծ մասը աքսորւած են Ռուսաստան։ Այսպէս աւելի հանգիստ է. գլուխ գաւազնող չի լինի։ Ոմանք էլ ապաւինել են լեռները եւ ապրում են իբրեւ փախստական։ Անցեալները Հանքերն էր եկել չէկայի պետ Աթէկ Կոմսէփիւր՝ ... համար փախստականներին, որ իջնեն լեռներից։

Հայերի գինաթափումը, շարունակւում է ուժեղ թափով, իսկ Թուրքերը տենդագին զինւում են։ Այս մասին մեր իշխանաւորները գլուխ չեն յոգնեցնում։ Ադր-

... կոմունիստները ... գային են եւ ձեռքի ... նում են Թուրքերին, Ան... գործակալ... էլ աշխատ... Ադրբէջանում

ԱԴՐԲԷՋԱՆ

ԳԱՆՁԱԿ, 2 Հոկտ. («Դրօշակի»).— Ես կարծ... որ ոչ մի տեղ խորհրդային... նութիւնը այնքան քիչ... րա գիւղացիական չէ, որքան... մէջ ... Օրինակի համ... նենք մեր Գանձակի գաւառ... րից սանձը հարուստների... րի ձեռքին է, իսկ աղքատ... ցին ծառայ է ու երեսի... նորից իշխանաւորների կող... քատներին վերապահուած... բակն ու արհամարհանքը, իսկ ... ղաներին՝ պատիւն ու գիրք...

Այս տեսակէտից շա... հետաքրքրական էր Գանձ... ... աղքատ գիւղացիներ... հրաժարելը, որ տեղի... վերջերս ... ... կան, յղկուած ու շատ ... դու ... յետոյ ... կանների վրայ, որ վերջին... ական վատ զգացին իրենց... չի համար բերեմ մի ... ժողովի արձանագրութիւ...

... Ալա... ջաֆ Օղլին գաւառակէն ... ւում էր. «Մեր գիւղա... նիստներն ու չունեւոր գի... րը երկու հակառակորդ ...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«...Ո՞Ր ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ՍԵԱՆ — Թիւ 29

...Թուրքիոյ մէջ տեղի ու-
...վերջին բոլոր յեղաշրջ-
...քայլ մը ունեցած փո-
...պարզապէս առուծ մը
...յառաջացման մէջ՝ առա-
...ւոր հողը օդին մէջ պիտի

...Թէ ներքին երկպա-
...ւմը հակամարտ արիւ-
...րտաքին խոկ չգայ, պար-
...աշխատանքը տկարացնելու հի-
...ութեան, որովհետեւ անոր
...դը, վարիչները իրենց
...պահելու համար
...որ կայսերութեանց
...ավելորդ ժամավաճառ-
...մը կը վրայ վրացին՝ փո-
...գործ տալու երկրին խո-
...լու պահակ ու գործնական
...թեան։

...փոփոխութիւնները տեղի
...իրեւ միջոց նպա-
...համար եւ
...են։

...նպատակը
...թուրքիան կ'ուզէ
...յառաջդիմել ու ար-
...ժողովուրդ մը դառնալ
...քէմալեան միջեւ ան-
...ուղիղ գիծն է ա-
...ճամբանն։ Արդ՝ այդ
...է զոր ընտրած են
...միջոցը Եւրոպ ազգերու
...նը աւելի արագ
...միջոցներ չե՞ն ցու-
...արագ նպատակին
...համար։

...յատակօրէն
...բացատական երբ
...ական ակնարկ մը նետենք
...իրողութեանց վրայ.
— ...միապետութիւն
...հանրապետութեան
...ինքն ունենալ
...հանդէպ
— ...թուրքիային
...Եգիպտոսը, հակառակ
...սահմանադրական
...«դաշինք»ին
...անդլիական պետական
...երկրի հետ մրցող Ջաղլուլ-
...կարելի է ըսել Մարո-
...սուրիոյ մա-
— ...նայրագոյն Արեւելքի
...միապետական ճա-
...ութեամբ ու ճամ-
...պետութեանց
...առանց լա-
...Մ. Թիւրքիոյ
...մասնաւորապէս
...մտնելով որ թաչիատ
...իր զօրութիւնը կը
...տարեկան երկու հազար
...հանրային ձեռնարկու-
...համալսարան (դպրոց,
...գործարան, շաւղ,
...հիւանդանոց

7.— Գալով ամենակարեւոր հարցին՝ Թուրքիոյ յետադիմութիւնը պէտք չէ օրօրներով թմրեցնէ մեզ։ Անոնց թուապէս գերակշռութիւնը, երկար ժամանակէ ի վեր կազմակերպուած պետութիւն մը ունենալը, իրենք իրենց երկրին մէջ ամփոփ ու անկաշկանդ տէր ու տիրական ըլլալը (ոչ թէ մեր կաշկանդուած հայրենիքի նման), գինուորապէս ու դիւանագիտօրէն մեզմէ շատ աւելի յառաջացած ըլլալը, ծանրակշիռ փաստեր են դեռ երկար ժամանակ նախադանը մեր վզին վրայ պահելու, թէեւ մենք «Տեղեմաքը իրենցմէ 50 տարի առաջ թարգմանած ենք», ու եւրոպական շատ մը քաղաքներու մէջ տեղնտեսապէս յառաջացած առեւտրականներ կամ զանազան առաջնակարգ արուեստագէտներ ունինք։

Ասոր դարմանը կ'ըլլայ, համերաշխութեամբ ու համազգային ջանքերով, սերունդէ սերունդ զարգացած ու ճշմարիտ հայրենասէրներ պատրաստելով։

Գ. Պատուհասեան

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 13 նոյեմբ.— Նոյ. 10ին շաբաթ գիշեր, Պրիւսէլի Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Դաշնակցութեան Օրուան տօնի հանդէսը։ Սրահին ճակատը ամբողջութեամբ ծածկուած էր հայկական դրօշակով։

Նախագահ Պ. Վ. Մարտիկեան բացաւ հանդէսը, հրաւիրելով ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը։ Յետոյ ներկայացուց օրուան բանախօսը՝ Շաւարշ Միսաքեան, որ մասնաւորապէս Փարիզէն հրաւիրուած էր բանախօսելու։ Յառաջի խմբագրապետն իրեն յատուկ պատկերալից ոճով պարզեց օրուան նշանակութիւնը, նախապէս թելադրելով մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած բոլոր զոհերու յիշատակը, առանց կուսակցական խտրութեան։

Վահէ Մարտիկեան, պետ երիտասարդի մը ընկերակցութեամբ, ընտիր կտորներ նուագեց ջութակի վրայ։ Տօքթ. Լ. Համբարձումեան մեներգեց «Հայաստանը» ու Պրիւսէլի Օփէրայի երգչուհի մը (Soprano) երգեց օփէրայի կտորներ։

Պարերը սկսան ժամը 11ին եւ շարունակուեցան մինչեւ ուշ ատեն, մտերմական մթնոլորտ մը ստեղծելով Ակումբի սրահներուն մէջ։ Եղան անակնկալներ եւ ծրի վիճակախաղ։

Փափաքելի էր որ նմանօրինակ ազգային հաւաքոյթներ յաճախ կրկնուէին Ակումբին մէջ, քիչ մը ազնուօրութիւն ու եռանդ առաջ բերելու համար այս լճացած գաղութին մէջ։

Հ. Ցերոնկի(?)

Ց. Գ.— Վերջին Թղթակցութեանս մէջ մոռցած էի յիշել Տիկին Արմինիա Բաբայեանի անունը, մեր արուեստագէտներու շարքին մէջ։ Տիկ. Բաբայեանի գործերը քնքուշ ու ներդաշնակ են, եւ կը յիշեցնեն ֆրանսացի ծանօթ նկարիչ Քարրիէռին գործերը։ Իր գիւղանկարները իրենց պարզ ու աղօտ ցուցադրութեանց մէջ, խիստ քաղցր ու զգայուն են, եւ յատկանշական՝ ժամանակակից ուժեղ նկարչութեան մէջ։

Հ. Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ջ. Ո. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ— Ջ. Ռ. Մ. Միութիւնս ըլլալով զուտ ազգային ուրոյն կազմակերպութիւն մը, մեր օժանդակութիւնը բերած ենք բոլոր հայրենակցականներուն, ազգային կազմակերպութեանց՝ սրամտօրէն մեր նուագախումբը բոլորին առնելով։

Մեր վերջին ժողովին մէջ կարգալով կեդր. վարչութեան մէկ շրջաբերականը, կազմեցինք երեք յանձնախումբեր, որոնք պիտի աշխատին ձմրան շրջանին արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ձեռք բերել։

Առաջին յանձնախումբը պիտի աշխատի կազմակերպել նուագախումբը, աւելի զօրացնելով զայն։ Երկրորդ յանձնախումբը պիտի սարքէ ժողովրդական զբաղմունքներ, հրաւիրելով կարող մտաւորականներ, եւ զարկ պիտի տայ Միութեան գրադարանին՝ Երգէն ունենք մեր սեփական սրահը (41, Rue Tubaneau)։ Երրորդ յանձնախումբը պիտի կազմակերպէ ժողովրդական հանդէս մը ի նպաստ մեր օրկանին, որուն պակասը կը զգանք ամէնքս։

Ռ. Սրուկ

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ՍԵՐՊԻԱՅ ՄԷՋ

Սերպ նախարար մը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

Սերպիոյ մէջ 3-4 հարիւր հայ ընտանիքներ կան, որոնք մասնաւորապէս հաստատուած են Նովիսատ քաղաքին մէջ։ Այստեղի հայ ընտանիքներուն թիւը հարիւր է, ունին եկեղեցի եւ քահանայ։

«Երկրին մէջ հնագոյն ու աշխատաւոր տարր մըն են Հայերը, ըսած է արտաքին նախարար Մարինքովիչ։ Կը յուսամ որ Սերպիա գաղթականական շրջանին չկրցաւ իր դուռները լայն բանալ հայ գաղթականներուն, որոնք պիտի կրնային հոս գործի գործարաններ հաստատել ինչպէս Պուլկարիոյ եւ Իտալիոյ մէջ»։

Նախարարը յայտնած է թէ նոր գաղթականներ այժմ կրնան ընդունուիլ, եւ փոքրամասնութեան որոշումով եւ թէ հայ գաղթական փոքրամասնութեան իրաւունքներուն պաշտպանութեան խնդիրը ներկայիս կը գտնուի օրակարգի վրայ։»

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը ամիսներ առաջ, Հալէպի մէջ կազմուած էր խառն յանձնախումբ մը, զբաղելու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հետ կապուած հարցերով։

Յանձնախումբին թելադրութեան հիման վրայ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը իբրեւ աթոռակից ընտրած է Բաբգէն եպ. Կիւլէսէրեանը, որ Երուսաղէմի պատրիարքին կողմէ մասնակցած է Հալէպի կաթողիկոսական Ցանձնաժողովին։

Բաբգէն եպ. պիտի յաջորդէ Սահակ կաթողիկոսին՝ անոր վախճանումէն ետք եւ պիտի ըլլայ Սուրիոյ մէջ Կիլիկեան կաթողիկոսութեան առաջին աթոռակալը։ Ձեռնարկ կ'ըլլայ այժմէն ճանչցնելու ֆրանսական իշխանութեանց Բաբգէն եպ.ի սոյն հանգամանքը։ Կաթողիկոսութիւնը պիտի ունենայ հինգ թեմ — Հալէպ, Պէյրութ, Դամասկոս, Անտիոք եւ Կիպրոս եւ Սինոդ մը՝ 9 անդամներով։

ԱՐԺԱՐԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Ցայտնի է թէ ինչ պարագաներու մէջ կազմուեցաւ հնդկահայ հանգուցեալ Արզարի կտակին թղթեթը։ Հանգուցեալը 58.000 սթերլինէ աւելի գումար մը թողուց ազգին, որուն տոկոսով պիտի խնամուին հայ որբերն ու կարօտեալները Հայաստանի մէջ։ Թղթեթի գործադիրներն են Էջմիածնի կաթողիկոսը եւ անգլիական Միտլէնտ պանքը։

Պ. Գէորգ Միքայէլ անցեալ տարի Հայաստան գնաց կառավարութեան եւ կաթողիկոսին հետ կարգադրելու թղթեթի կազմակերպութեան գործը։ Անոր Լոնտոն վերադառնալէն յետոյ խմբագրուեցաւ թղթեթի պայմանագիրը եւ անոր պատճէնը ղրկուեցաւ կաթողիկոսին ի վաւերացումն։ Սակայն գրեթէ տարի մը անցած է, եւ դեռ մինչեւ այժմ ոեւէ լուր չկայ Էջմիածնէն։ Թղթեթի տոկոսը օրէ օր կ'աւելնայ դրամատան մէջ։ Գումարը հասած է 3000 ոսկիի։ Բայց անկարելի է այդ գումարը փոխանցել կաթողիկոսին, որովհետեւ անէ ոեւէ պատասխան չէ ստացուած։

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵՒԱՍՏԻԱՅ ՄԷՋ

Սերաստացիներու պաշտօնաթերթ «Ալիս»ի տուած տեղեկութեանց համաձայն, Սեբաստիոյ նահանգի հայութեան թիւն է 5000, որոնցմէ 375-ը հարուստներ են, 1313 ը բողոքականներ, 1500 ը օրը օրին ապրողներ 562՝ նպաստ կարօտներ, եւ 1250-ը՝ «չքաւորներ»։

«Ալիս»ի տուած այս թիւերը մօտաւորապէս կը համապատասխանեն դաշնակցական կայմած վիճակագրութեան, ըստ որուն 3000 ի չափ Հայեր Սեբաստիոյ շրջանը կ'ապրին, 1500՝ Ամասիա, 150՝ Եւդոկիա։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏԱՐՕՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՐՕՆ. 14 նոյեմբեր.— Հ. Մ. Ը. Մ-ի Տարօնի մասնաճիւղը մրցեցաւ Paris Université Club Hors Championnat խումբին դէմ, եւ հակառակ քանի մը խաղացողներու բացակայութեան, կարեւոր յաղթանակ մը տարաւ 2-4ով։

Յառաջիկայ կիրակի Տարօն պիտի մրցի Football Club de Vaugirard Ա.ին խումբին դէմ, ժամը 2.30ին Porte de Versaillee։

Տարօնի մասնաճիւղը հազիւ քանի մը ամսուան կեանք ունի եւ միջմասնաճիւղային մրցումներուն մէջ մէկ կէտի տարբերութեամբ առաջինը հանդիսացած է։ Նոյնպէս յաղթած է Nanterre Ա. խումբին եւ հաւասար մնացած է S. C. Choisy եւ Stede Montgeronnaisի դէմ։ Կը մաղթեմ որ իր յաջողութիւնները տեւական ըլլան։

Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՁՆՈՒԻՐԵԱԼ ԴԻՐՔԱՇԱՐԹԸ.— Երգչուհի մը ծանօթացեր էր վայելուչ օտարականի մը, որ երբ ներկայացեր էր ազնուականի շողշողուն տիտղոսներով, եւ յայտներ էր թէ փարիզ եկած էհամբաւաւոր արուեստագէտներու նկարներէն հաւաքածոյ մը գնելու։ Միտումով անտեղմով պիտի զարդարէր իր թէ իր ազնուական նախնիքներէն ժառանգ մնացած ղղեակ մը։

Երգչուհին, որուն սիրտն ու վստահութիւնը գրաւելու համար տիտղոս մը բաւական է եղեր, իր ազնուական բարեկամին յանձնեց իր գոհարները, անոնց գինը կորել տալու համար։ Ազնուականը առաւ զանոնք, խնամքով գրպանեց ու մեկնեցաւ, շուտով վերադառնալու խոստումով։

Երգչուհին երկար սպասեց եւ ի վերջոյ անհամբեր ու ճարահատ, լուր տուաւ ոստիկանութեան որ շատ չանցած ձեռք անցուց ազնուականը։ Բայց միայն ազնուականը։ Երգչուհիին գոհարները հալեր էին արդէն։

Դողը շատ հասարակ, անպէտ... դրամաշորթ մըն է, որ քանի մը գատապարտութիւններ կրած է արդէն։

ՎԷԹՈՒՄ.— Օր. Ժէրմէն, որ կը ծառայէր տան մը մէջ իբր աղախին, յանկարծ հիւանդացաւ, ստիպուեցաւ թողուլ գործերը եւ մեկնիլ զարմանատուն մը։

Ընոր մեկնումէն յետոյ, տանտիրուհին երբ կ'աշխատէր անոր սենեակը կարգի դնել, գըլգարկի տակ մը գտաւ. բացաւ ու մէջը տեսաւ մարդկային սաղմ մը։ Ոստիկանապետը, որուն լուր տրուեցաւ, հարցաքննեց Ժէրմէնը, որ յայտնեց թէ իր բարեկամին պիժոնի մեղսակցութեամբ վիժումը կատարուած էր։ Պիժոն իր կարգին յայտնեց թէ իր եղբօր միջոցով ծանօթացած էր բժիշկի մը, որ գործողութիւնը կատարած էր։ Ընոր եղբայրը տուաւ անունը բժիշկին, որուն գիմեր էր ատենին, իր բարեկամուհին վիժեցնելու համար։

Իսկ բժիշկը, ամէն ինչ խոստովանեցաւ։ Երկու եղբայրները իրենց բարեկամուհիներով ու բժիշկը ձերբակալուած են։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Յառաջի նոյեմբեր 2 թուակիր համարի մէջ լոյս է տեսած «Երբ դուռնէն դուրս կը դրուի» վերնագրով մի յօդուած, Ա. Արմենակ ստորագրութեամբ։

Ցերիւրանք է ծայրէ ի ծայր յօդուածի այն մասը, որ վերաբերում է իմ եւ Պ. Ջօպանեանի յարաբերութեանց։ Ի՞նչ պէտք ունէր Պ. Ջօպանեանը, որ այնքան լայն եւ բազմալիսի բարեկամութիւններ ունի, ինձ «ծնկաչոք աղաչելու» որ իր արձանը շինեմ։

Միանգամայն սուտ է նաեւ այն թէ ես իբր թէ ասել եմ՝ «գնեցին ուզեցի ներկայացնել եւ ընտրեցի Պ. Ջօպանեանի դէմքը» եւ այլ այսպիսի վարկաբեկիչ խօսքեր։

Սիրում եմ հաւատալ, որ յօդուածը պարզապէս թիւրիմացութեամբ սպրդած մի սխալմունք է եւ ձեր յարգոյ խմբագրութիւնը կը մաքրէ այդ սխալը հրապարակաւ։

Երուանդ Քոչար

14 նոյեմբեր

ՅԱՌԱՋ.— Կը հրաւիրենք Ա. Արմենակը՝ հրապարակաւ եւ փաստերով ապացուցանել իր պատմութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը խնդրուի մեզմէ յիշեցնել թէ վաղը՝ կիրակի, ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստ ֆրանսական բանակի հայ նահատակ զինուորներու յիշատակին։

Այս առթիւ Փարիզի Հայ Լէգէոնականներու Միութիւնը կը հրաւիրէ Հայ կազմակերպութիւններն ու հասարակութիւնը, բերել իրենց յարգանքի բաժինը։

Հրաւիրուած են նաեւ ֆրանսական կազմակերպութիւններ եւս, ինչպէս նաեւ քաղաքական եւ զինուորական անձնաւորութիւններ։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 74

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԵԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...ին դէմ անկողին մտաւ ...ներ։ Որ չեզ յաջորդ օր՝ ...Պրպեսցի Մարգարիտ յոէ ...ըլլալը եւ տանջանք Մարգարիտի ...ութիւնը ...յեց եւ մտածելով հետաքրքրութիւնն ...սրահին՝ ուրախութենէն ...ափար։ Բայց այս երազը ...չգայլական երեւցաւ, ...անկողնէն ելաւ եւ մեկ-

...կողական ժամուն Մարգարիտ ...ձեւ բացաւ դուռը Ուղ-...ուեցան. սկսան լալ, բայց ...թէ Մարգարիտ խօսիլ սկըսաւ ...Ընանիա, անգիմագրելի կըղ-...մը զգացնախապէս, յետոյ ...թիւն մը։

Ու այլեւս չէր սիրեր Մարգարիտ, չէր փափաքեր Մարգարիտին ոտքի ելաւ եւ առանց բառ մը արտաբերելու՝ մեկնեցաւ։

Փողոցին անկիւնը հասնելէ ետք վերադարձաւ, դրան քովմեցաւ եւ կանչեց.— Մարգարի՜տ։

Բայց դուռը փակ մնաց։

IX

«20 սեպտ

«Երէկ գիշերուան ընթացքին յայտնեց վերջապէս նկարագիրդ եւ զգացումներդ։ Ամբողջ պիտի համարէի ըսել որ ամէն բան անդառնալիօրէն վերջացած է մեր մէջ. եթէ յաւիտենա ընկառուէր նուաստացուցիչ սպասում մը։ Մընաս բարով ուրեմն եւ միշտ

«Ա.»

«Ց. Գ. Խնդրեմ վերադարձնես նամակներս, ես ալ քուկիններդ հոս կը ղրկեմ անմիջապէս։

* *

«Նոյեմբեր 20 սեպտեմբեր

«Սիրելի ընկերուհի։

«Կ'ուզէի անձամբ գալ, եւ յայտնել գրելիքս, բայց այս պահուս Զօնիէն լուր կուտան որ մայրս ծանրապէս հիւանդ է եւ ես ստիպուած եմ անմիջապէս մեկնելու Ը.ն բռնելու։

«Ձեր աղջիկը կը յայտարարէ որ ես կ'առնէ նշանուքը։ Ձեր համաձայնութեամբ տեղի ունեցած երկուքիս մէջ։ Մարգարիտ պիտի բացատրէ Ձեզ, եթէ արդէն չէ յայտնած, այս որոշումին պատճառը։ Մեր նկարագիրները շատ տարբեր են, կարելի չէր համաձայն ապրիլ բարեբախտաբար ժամանակին ըրինք այս տխուր գիւտը, որ եթէ այժմ ապերջանիկ կ'ընէ մեզ, կ'արգիլէ սակայն սխալ մը, որ կրնար մեր կեանքին դժբախտութեան պատճառ ըլլալ։

«Ձեր աղջիկը բարեբախտ պիտի ըլլայ անշուշտ, որուն արժանի է, եւ պիտի գտնէ իրեն արժանի անձ մը։ Ոչ մէկը ինձմէ աւելի կը մաղթէ իրեն ամէն երջանկութիւն։ Ես… պիտի հեռանամ ճակատագրիս...

«Ըն՜. սիրելի ընկերուհի. Ձեր ազնիւ բացատրութիւններէն ետք նամակս վերստին կարդալով մի՛ … գիս իբր ապերախտ եւ հպարտ։ Ո՛չ, ինչ ալ պատահի, Ձեր աչքն կամ ոչ դժբախտ մը հանդէպ կատարելիք ծանր պարտականութիւններուս մէջ ամէն յարաբերութիւն վերջ գած կը նկատեմ իմ եւ Ձեր ընտանիքին միջեւ։ Բայց սրտիս մէջ պիտի պահեմ մինչեւ կեանքիս վերջին շունչը, Ձեզի հանդէպ տածած երախտագիտութիւնս եւ մեծարանքս։

«Կեանքիս այս ցաւալի ժամուն, մինչդեռ դէպքերը զիս կը մղեն յուսահատելու ամէն բանէ եւ մանաւանդ ես ինձմէ, ձեր դէմքը, կնքահա՛յր, ձեր պարկեշտ եւ բարի դէմքը, զիս կ'առաջնորդէ ինչպէս առաջնորդեց զայն ճանչցած օրէս ի վեր. ինծի հաւատացնել կուտայ տակաւին որ գոյութիւն ունի մարդկային բարութիւնը։ Ձեզի հանդէպ ունեցած երախտագիտութեան պարտքս կ'օգնուէ զիս, մինչդեռ կեանքի լոյսը կը պակսի շուրջս… Աւելի բան չեմ կրնար ըսել, բայց սպագան ցոյց պիտի տայ զգացումներս եւ կը յուսամ որ ինծի բարիք ըրած ըլլալու համար պիտի չզղջաք։

«Միշտ Ձեզ երախտապարտ

Ընանիա Ատենզա»

* *

Կէսօրուան ժամը երեքին Ընանիա Զօնին կ'երթար հեռած ծեր, միականի ձիու մը վրայ, որ պէտք եղածին չափ արագ չէր քալեր։ Բայց, եղո՛կ, ինչո՞ւ ծածկել, Ընանիա չէր աճապարեր, թէեւ կառապանը, որուն միջոցաւ կրացիա իմացուցած էր Ոլիի ծանրապէս հիւանդ ըլլալը, ըսած էր.

— Շուտով մեկնելու էք, թերեւս կինը մեռած գտնէք։

Բաւական ատեն մտածեց ձիով անցած ատեն Պ. Կարբոնիի աղախինին յանձնած նամակին վրայ,

— Զիս պիտի արհամարհէ, կը մտածէր, — Իրաւունք պիտի տայ աղջկան՝ երբ իրեն բացատրէ տարօրինակ պահանջներս։ Այո՛ ոեւէ կին իրեն պէս պիտի վարուէր։ Անիրաւ էր, բայց ոեւէ կնոջ հետ ես ալ նոյնպէս պիտի վարուէի։

Ցետոյ մտածեց նամակին վերջին տողերուն վրայ։

— Լաւ տպաւորութիւն պիտի թողուն։ Թերեւս գրելու էի որ յանցանքն իմս է, բայց տարբեր կերպով չէի կրնար շարժիլ, բայց ոչ, անոնք զիս պիտի չկարենային հասկնալ, ինչպէս պիտի չկարենան ներել ինծի։ Ամէն բան վերջացած է։

(Շար.)

Թարգմ.՝ ՀԵԹՈՒՄ

մահացու յարձակումներու» մասին։ Ուրիշ աւելի նշանակալից տեղեկութիւններ ցոյց կուտան թէ գիւղական սովետները հետզհետէ կը միանան կուլակներուն՝ պայքարելով տուրքերուն եւ հողերու գրաւման դէմ, որով եւ անխուսափելիօրէն կ'ընդհարին ցորեն հաւաքողներուն հետ։

Փօլ Պոնքուր պիտի հրաժարի՞

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ ընկերվարական երեսփոխան Փօլ Պոնքուր, որ Ֆրանսայի առաջին պատուիրակն է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, պիտի հրաժարի մօտ օրէն։ Ինչպէս կը յիշուի, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան մէջ յաճախ հակառակ արտայայտութիւններ եղած են Փօլ Պոնքուրի մասնակցութեան դէմ։

Ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ, որ Պոնքուր պիտի հրաժարի ո՛չ թէ այդ կուսակցական պայքարին հետեւանքով, այլ անոր համար որ զինաթափութեան խնդրին մէջ ֆրանսական կառավարութիւնը իր դիրքը փոխած է։

Նոյն պատճառով հրաժարած էր նաեւ Անգլիոյ պատուիրակը լորտ Ռոպըրթ Սէսիլ։

Բօքսինգ դահեկանի համար

Պէյրութի Թերթերը կը գրեն (7 Նոյեմբեր).— Կիրակի օր երկու Հայ երիտասարդներ՝ Նազար Միքայէլ Պալեան եւ Գասպար Ալեքսանեան վրանաքաղաքին մէջ թղթախաղ կը խաղային, իւրաքանչիւր խաղը 25 դահեկանի։

Խաղի ընթացքին Գասպար կը կորսնցնէ, բայց չուզեր վճարել։ Նազար Միքայէլ բարկացած, դաշոյնը հանելով, ուժգնօրէն Գասպարի ձախ կողին կը մխէ զայն։

Գասպար հիւանդանոց փոխադրուեցաւ՝ ծանր վիճակի մէջ։ Նազար ձերբակալուելով ոստիկանական բանտը նետուեցաւ։

∴ «Լա Սիրի» կը գրէ թէ Լիբանանի ոստիկան-զինուորները յաջողած են ձերբակալել Յակոբ Յակոբեան անուն Հայ երիտասարդ մը, որ ամբաստանուած է իբրեւ ոճիրի մը մեղսակից։

∴ Պէյրութի վրանաքաղաքի բնակիչներէն Սարգիս Կարապետ Պասմաճեան անուն հինգ տարեկան մանուկ մը՝ հանրակառքի տակ ճնշուելով երկու կտոր եղած է։

Հունգարիոյ գաղտնի սպառազինութիւնը

Հունգարիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ ընկերվարական երեսփոխան Ֆարքաս հարցապնդում ուղղեց կառավարութեան՝ Հունգարիոյ զինուորական գաղտնի պատրաստութեանց եւ զանազան ընկերութեանց եւ կազմակերպութեանց սպառազինումին մասին։

Այս առթիւ լեհական «Փրակէր Փրէսէ» թերթը կը գրէ.

— Յեղափոխութենէն յետոյ կազմուած հին ջոկատները տակաւին երկրին մէջ են։ Երիտասարդութիւնը կը կրթուի իբրեւ զինուոր։ Երկրորդական վարժարաններու մէջ մարզական հաստուած մը կայ։ «Զարթնող Հունգարիան» ընկերակցութիւնը եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ զէնք կը ստանան եւ գնդակով նշանառութեան փորձեր կ'ընեն ոստիկանական հսկողութեան տակ։

«Ասկէ զատ Հունգարիա ունի կանոնաւոր բանակ մը եւ գետային զօրաւոր ու զինուած մաքսատուն մը։ Ուէլ առեն Հունգարիա կրնայ շարժման մէջ դնել 800,000 կրթուած, կարգապահ ու սպառազինուած զինուորներ։ Վրէժի գաղափարով տոգորուած, ասոնք տեւական վտանգ մը կը կազմեն Հունգարիոյ դրացիներուն համար։»

Անատոլուի երկաթուղին եւ Սակարանը

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.—

Սակարանին մէջ գրոյց կը շրջի թէ կարգ մը դրամատէր խմբակներ միանալով շահագիտութիւններ կը կատարեն եւ յաջողած են մեծ շահեր ապահովել։ Կ'ըսուի թէ Թուրք կառավարութիւնը վճռաբար որոշած է գնել Անատոլուի երկաթուղին եւ թէ այս հարցին վերջնական լուծումը այլեւս օրերու խնդիր կը նկատուի։

Հակառակ այս զրոյցներուն, Անատոլուի երկաթուղիին պարտաթուղթերը հետզհետէ անկում կը կրեն Սակարանին մէջ։ Ոչ-Թուրք ութ սակարանի գործակալներ խմբակցութիւն կազմած են եւ սկսած բացէն Անատոլուի երկաթուղիի ընկերութեան պարտաթուղթերը ծախել։ Ասոնց նպատակն է պարտաթուղթերուն արժէքը կոտրել եւ այսպէսով աժան գինով սակարանէն պարտաթուղթ հաւաքել եւ յետագային ծախել մեծ շահերով։ Խնդրոյ առարկայ գործակալներէն ոմանք 300 հազար ոսկիի չափ հարստութիւն ունին։

Հինգշաբթի օր հազարի մօտ պարտաթուղթ ծախուեցաւ սակարանին մէջ, բայց շատ պակաս գ'նով։ Եւ սակայն՝ հակառակ այն զրոյցին թէ կառավարութիւնը վճռաբար որոշած է գնել Անատոլուի երկաթուղագիծը։ Ներկայիս, պարտաթուղթերը մինչեւ 22 ոսկիի կը ծախուին։

Ռուս. գանձեր կը ծախուին Վիէննայի մէջ

Պերլինէն յետոյ Վիէննայի մէջ եւս ռուսական գեղարուեստական առարկաներ սկսան ծախուիլ աճուրդով, խորհրդային իշխանութեան հաշուոյն։ Ծախուած առարկաները՝ արծաթեղէն, բրոնզէ արձաններ, կարասիներ եւ նկարներ՝ առնուած են Լէնինգրադի Գատչինա Թանգարանէն և կը բաղկանան 185 կտորներէ։ Աճուրդին ներկայ էին աւստրիացի եւ գերման արուեստասէրներ։ Աճուրդը, որ սկսած էր ժամը 11ին, վերջացաւ ժամը 18ին եւ գոյացաւ 220,000 ֆրանք։ Չծախուեցան 31 նկարներ, որոնք արժէք մը չէին ներկայացներ։

Ձեռնառումբ՝ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Երեսփոխանական ժողովին մէջ երկու ձեռնառումբեր գտնուեցան երեսփոխանի մը զգլոցին մէջէն։ Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւնը հարցաքննութեան ձեռնարկեց։

Վեսուվն ալ կը բորբոքի

Իտալայէն յետոյ Վեսուվն ալ բորբոքեցաւ եւ քանի մը օրէ ի վեր սկսած է լաւա ժայթքել։ Շրջակայ գիւղերու բնակիչները զգուշական միջոցներ ձեռք առած են, թէեւ առայժմ մեծ վտանգ մը չի սպառնար։

∴ Էտնա դեռ չէ խաղաղած։ Ընդհակառակն խառնարանին խորէն տարօրինակ սուլումներ եւ որոտումներ կը լսուին։ Քարապպա քաղաքը բոլորովին կործանեցաւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի խումբերու եւ կոմիտէներու ներկայացուցիչները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի վերնայարկը, 60 Rue des Ecoles.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյի Հրայր խումբին կողմէ
վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։
Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Պոլէնի կոմիտէի կողմէ
վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական ճաշաքատեղին
Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին, ե. գ. արտասանութիւն, եւայլն
Մուտքը ազատ է

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Rav[...] logie des poètes Arméniens 20. Soleil d'Automne 4. Raf[...] vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5. Korgan[...] ticipation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr[...] Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30 [...] Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian[...] cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche fran[...] nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929 50 [...] մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, [...] ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Յաճակ Բ. կաթողիկոսի 20, [...] Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Գ. [...] Սիդոնիա 12, կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 [...] Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15։

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգ[...] ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի։ Հայ պատմական պատկերներ [...] ւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ, 10 ֆ. [...] գնողին կը պատկանի. դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin [...]

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

25 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ, [...]
ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Թիապարտը 25 Ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35, Ա[...] ցաթման եւ Աստղը 25, Հին Աստուածներ 15, [...] կինքներ 30, Թէրէզ Րաքէն (է. Զօլա) 20, Յարութիւն [...] 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, Վարժապետին [...] Խասգիւղի քնաշրջիկը 10, Վերջին բաժակը 10, Կր[...] Տէր Քիւրին խրտուիլակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, [...] Լիլիթն ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Սգապսակ [...] նի 5, Սիֆլիզ 2, Ջերմամիզութիւն 2, Հայ. քերական 1 [...] րաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30 Ֆր., Երազահան [...] 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 Ֆր. Ն[...] Կոմիտաս վրդ.ի, Սիւնիի, Չուհաճեանի, Սրուանձտեանցի [...] Կիլիկեանի, Համբարձումեանի, եւայլն։

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4—5Ֆր. [...] թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։ Միութիւններու եւ գրադ[արաններու] մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ։ Գրացուցակը ձրի կ[ը] կուի պահանջողին։

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Par[is]

ՕՐ. ԱՉՆԻՒ ԿԻՒԼԽԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՊԱՐՍԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Մարսէյլ, 11 Նոյեմ. 1928

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վարդգէս, նիւթ՝ «Մեր դիրքը հանդէպ Թուրքերուն»։ Կը հրաւիրուէին հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

ՍԷՆ Թ'ԼՕԹԻԷՆԻ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս իրիկուն ժամը 7.30ին Փլաս տիւ Փէօփլը՝ ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Թաւրիկեան։ Նիւթ՝ «Ի՞նչ պէտք է ընել վաղուան համար»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն եւ համակիրները։

ՅԱՒԵՏԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ
վաղը առաւօտ ժամը 10.30—12
Ֆր լեզու (Գ. Դաւիթ Բէկ)

ՎԻԷՆԻ ՎԷՄԷՐԷԿԻ Հ. Միութեան եռամսեայ ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 11 Rue de la Tuilerie. կը հրաւիրուին վիէնի եւ շրջակայքի հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագցիներու Հայրենակց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 31 Rue Bernard du Boisի հայկ. սրճարանին մէջ։ Ու այս անխտիր կը հրաւիրուին բոլոր Զարսանճագցի հայրենակիցները, լուծելու համար օրակարգի կարեւոր հարցերը։ Օրակարգ նոր ընտրութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Կ.— Հասցէ՝ A. Kendirian c/o M. Clanet, Chemin des Lissandres, Lormont (Gironde).

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Արթին Դաւիթեանէ իր հասցէն իմացնել՝ M. Georgiadesի, 14 Rue Petrarque Paris (16e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ագամ Փիւսիւլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան։ Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլայ։ Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ»։ Դրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville (Seine) France. Կը խնդրուի Սուրիոյ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կեսարիոյ Սանըը գիւղէն Գրիգոր Մէֆէրեան, մօր անունը Եղսա, եղբայրը Ռուբէն։ 1910ին մեկնած է Ամերիկա եւ մինչեւ տարագրութիւն կը թղթակցէր։ Իմացնել իր մօրեղբօր Ալիքսան Տօնիկեանի, Créoux-les Bains, Basses Alpes, France. Կը խնդրուի Ամերիկահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - [...]
208bis, Rue Lafayette Pa[ris]
Le Gérant: E. SOL[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288ter, Rue Lafayette PARIS (19e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

18 NOVEMBRE 1928

… ՏԱՐԻ Թիւ 807

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՕՒՐ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ԴԷՄ

Անցեալ շաբթու, երկու խմբագրականներով ուշադրութիւն …իրեցինք վրդովիչ երեւոյթի մը վրայ, — երեք հազար հայ…ակիցնե, ու խմբական գաղթը Լիբանանէն դէպի Հարաւային …րիկա։

…այդ առթիւ, ինչպէս աւելի առաջ, դիտել տուինք թէ տե…ան Մարմիններն ու թերթերը անհրաժեշտ լրջութեամբ չեն …ելի տարագիր բազմութիւններու կեանքին, չեն պարզեր …ոց իրական վիճակը, և ժամավաճառ կ'ըլլան աժեմ-չաժեմ …րներով ու վէճերով։

…Պէյրութի «Ազդակ»ի վերջին թիւերուն մէջ կը գտնենք …առաջարկութիւն մը, «Տնտեսական տեսութիւն», ուր միջոց… …կ առաջարկուին արտագաղթը կասեցնելու համար։

…«Հայ…ական գաղթը կասեցնելու կամ Հայերը սուրիական … …ալ տեղաւորելու ամենալուրջ աշխատանքը գանոնք ծողին …»(…7 նոյ.)։

Նորութիւն մը չկայ այս առաջարկին մէջ։ «Յառաջ»ը, ինչ…ս եւ ուրիշ թերթեր, բազմաթիւ թելադրութիւններ հրատա…ած են այս ուղղութեամբ։ Իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան …ոմ ծրագիրը այդ նպատակին կը ձգտի արդէն։

Բայց, մենք իբրեւ հաւաքականութիւն, ի՞նչ ըրած ենք՝ …ւնցի գաղթականները հողին կապուելու։

Ազդակ·ի աշխատակիցը կը խոստովանի թէ բաւականա… …տրամադրելի հող չկայ, այսքան բազմահազար հայու… …ներ տեղաւորելու համար»։ Յետոյ, «Ամրգի ընդարձակ դաշ… …ն խոշոր մէկ տարածութիւնը ջուրի տակ է եւ ճահիճներու …բնակող ու մնացող մժեղները ամբողջ դաշտին մէջ կը սա… …ն մալարիայի տարածման»։

Ուրեմն, հարկ է չորցնել ճահիճները։

…«Ամրգի Ցածծային մասերուն մէջ տէօնիւմներով … …աջ բոլոր կամ, որոնք նիւթական պզտիկ զոհողութիւններով … …շատ մշակելի դառնալ։

«Ամրգի լիճին եւ Որոնդէս գետի Թուլքերուն մաքրուելովը … …ոս մինչեւ լիճին մօտ փոքրիկ նաւերու համար նաւարկելի … …ու եւ թէ 3—4 տարուան ժամանակամիջոցին 20—30,000 գաղ… …ականներու գործ ճայթայթող ճողեր տրամադրելի կ'ըլլան»։

Շահեկան են այս տեղեկութիւնները, բայց ոչ բաւարար։ …ծրագրէն, կամ ուրիշ ձեռնհաս անձերէ կը սպասուին …ելի մանրամասնեալ առաջարկներ։

Ճահիճներու չորացումը գաղթականներու կարողութենէն …ր ձեռնարկ մըն է, եւ պետութիւնը ինք ծրագիրներ ունի …յն։ Իսկ ի՞նչքան «պզտիկ զոհողութիւններով» կրնան մշա… …ի դառնալ հազարաւոր տէօնիւմ «անտէր» հողերը, որոնց …մին կը խօսի յօդուածագիրը։ Հարկ է աւելի որոշ գաղափար … անշուշտ ոչ անպատճառ իբրեւ լրագրական նիւթ։ Այն … միայն կարելի կ'ըլլայ չափել գ. հողութեան աստիճանը … ձեռնարկելու աշխատանքը։ Այս առթիւ կարելի է օգտուիլ …իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնախումբին կատարած …աշխատանքներէն։

Հարցը այն է, որ մենք մինչեւ հիմա հարեւանցի նայած … Սուրիոյ տարագիրներու տեղաւորման ձեռնարկին վրայ։ … թէ մեզի հետ կապ չունեցող գործ մը ըլլար։ Եպիսկո…ական շուրջաներ կամ սուրբերու շապիկներ նուիրողներ … ամէն կողմ, բայց մինչեւ հիմա չլսեցինք որ մէկը հինգ …իւր ֆրանք յատկացնէր, ինքնաբերաբար, երկու այծ կամ …ր մը գնելու համար։ Տեղաւորումը տեղի կ'ունենայ մեր …էն անկախ, ինչպէս արտագաղթը՝ մեր կամքին հակառակ։ … իմաստ ունի արտաքուչ կոչեր ուղղել, երբ տուն-տեղ …ացուցած գաղթականը առանձին կը գտնէ ինքզինքը, կամ …ակայ՝ միայն օտարներու խնամակալութեան։

…ճիշդ է որ արտագաղթը, մեր երբեմն բազմութիւններուն …եւեկը աշխարհէ աշխարհ, միայն տնտեսական պատճառնե… …ն բխիր։ Կարելի է զայն համարել տեսակ մը հիւանդութիւն։ …քանական վիճակ մը, որ մասնաւոր հոգածութիւն կը պա…նջէ։

Այս տեսակէտէն, իրապէս գէշ ծառայութիւն կը մատու… …ն անոնք որ աղին անդին ինկած եւ պատահաբար բախ… …մը տիրացած՝ աւետաբեր լուրեր կուտան իրենց ազգական… …ուն եւ հայրենակիցներուն։

Մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, զրկուած հայրենիքէ եւ …ական հողէ, վարակիչ եւ աւերիչ ախտ մըն է գաղթը։ Այն… …որ, պէտք է չափազանց լուրջ ըլլալ, փոխանակ հէքեաթ… պատմելու եւ համախմբումները ցրուելու։

Ով որ ուղղակի կամ անուղղակի պատճառ կ'ըլլայ տարա… …ն հոգի տեղէն խախտելու եւ մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա …նելու, կը փութացնէ այս անճար ժողովուրդին կազմալու… …ւմն ու այլասերումը։

Որքան գրուի եւ խօսուի այս մասին, աւելորդ չէ։ Բայց …ն ու խօսքը անարժէք են, եթէ անոր չպիտի միանայ գոր… … գաղթելու պատրաստուած տարագիրը կրնայ քակել բեռը, …է համոզուի որ իսկապէս դէպի անդունդ կ'երթայ, տեղէն …րժելով։ Բայց պայման է որ սիրտը տաքնայ տեղին վրայ, …րենական արդիւնքով, այլապէս անդարձ կը չուէ աշխարհէ …աշխարհ։

Եւ հարկ է որ իրաւասու մարմին մը ստանձնէ այս գործը, …ստեղ կամ Պէյրութի մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԸՆԿԵՐ ԱՂԱՄԱԼԻ ՕՂԼԻՆ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ»

Խմբագրական «Հայրենիք»ի, 26 հոկտ. —

— «Թիֆլիսի հայատառ «Պրոլետար» թերթին Երեւանէն հեռագրով հաղորդած են մեծ դէպքի մը մասին.— Երեւան է ժամանած Անդրկովկասի Կենտկոմի նախագահ Աղամալի Օղլին եւ արտակարգ շուքով ընդունուած Երեւանի հայ գործավարներուն կողմէ,

Ծաղկածոցի մէջ թրքուհիները տեսնելէ ետքը, «ընկ.» Աղամալի Օղլին Երեւանի մէջ ալ մասնաւորապէս հետաքրքրուեր է թուրքերու վիճակով եւ յատկապէս այցելեր է թուրք կիներու ակումբը։

Այսպիսով, ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը, թուրք կոմունիստը Թիֆլիսէն Հայաստան գացեր է Հայաստանի թուրքերու վիճակին ծանօթանալու համար։

Սակայն լսա՞ծ էք տեւէ ատեն, որ հայ բարձրաստիճան կոմունիստ մը Թիֆլիսէն կամ Երեւանէն երթայ Ատրպէյճան՝ այնտեղի բազմահազար Հայերու վիճակով հետաքրքրուելու համար։

Ինչպէս միշտ, թուրք կոմունիստը նախ թուրք է եւ ապա միայն կոմունիստ, իսկ հայ կոմունիստը կոմունիստ է միայն եւ, իր կոմունիզմը աւելի շեշտելու համար, ամէն տեղ ամէնէն նուազ Հայերով կը հետաքրքրուի ու ամէնէն շատ ուրիշ ազգերով։

Այս է հիմնական եւ դժբախտ տարբերութիւնը թուրք եւ հայ կոմունիստներու միջեւ։

Սակայն «ընկ.» Աղամալի Օղլին թուրք պիտի չըլլար, եթէ իր ազգային տեսակէտով հայուն վիճակով ալ չհետաքրքրուէր Հայաստանի մէջ։ Եւ այդ տեսակէտէն Աղամալի Օղլին իրեն համար այնքան մխիթարական բաներ տեսեր է, որ ուզեր է «ուրախութենէն աղաղակել» և բացականչեր է միայն, թէ «Դաշնակներն հիմորը ներկայ դէպքում նման է մահամերձ մարդու հիւմորին»։

Հարկաւ, երբ «ընկ.» Աղամալի Օղլին «Դաշնակներ» կ'ըսէ՝ Հայերը կը հասկնայ։ Եւ ճիշդ այդ է որ իրեն անհուն ուրախութիւն կը պատճառէ։

Աղամալի Օղլին չէ մոռցեր բոլշեւիկեան «շինարարութիւնն» ալ ջատագովելու Հայաստանի մէջ՝ կոմունիզմին իր տարբը տուած ըլլալու համար, բայց, իբրեւ մոլեռանդ թուրք, իր չար ուրախութիւնը չէ կրցեր զսպել ի տես աղքատութեան եւ քանդումի այն պատկերին, զոր կը ներկայացնէ այսօրուան Հայաստանը…

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն

Նախարարական խորհուրդը լսելէ յետոյ պատերազմական նախարար Չիքոսքին եւ դատական նախարար Եուլիանը, որոշեց մամուլի գրաքննութիւնը ջնջել ամբողջ երկրին մէջ։

Նոյնպէս ջնջուեցաւ պաշարման վիճակը, բացի սահմանագլխի շրջանէն՝ 10 քիլոմեդրնոց գօտիի մը վրայ։ Բայց այդ գօտիին մէջ քաղաքային դատարանը պիտի գործէ։

∴ Սոֆիայէն ալ կը հաղորդեն թէ ծումայի պահակագօրքին հրամանատարը յայտարարութիւն մը հրատարակելով Քէթրիչի շրջանին մէջ, խիստ միջոցներ կը հրամայէ պաշարման վիճակի ամբողջ տեւողութեան համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

800,000՞ Թուրք Ռուսիայէն

Վերջին թղթաբերով ստացուած Ազգարար կը գրէ.

— Գրած էինք թէ Ռուսիայէն 800.000 գաղթականներ փափաք յայտնած են Թուրքիա գալու եւ վերջնականապէս տեղաւորուելու։ Նոր մանրամասնութեանց համաձայն, Գաղթականներու Ձեռնըման Տնօրէնութիւնն ալ իմացած է այս լուրը, միայն թէ դեռ պաշտօնական տեղեկութիւն չունի Ռուսիա գտնուող թրքական հիւպատոսներէն։

Բայց եւ այնպէս, ամէն հաւանականութեան առջեւ պատրաստ գտնուելու համար, Գաղթականական Տնօրէնութիւնը մտադիր է մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկել Ռուսիա և քննութիւն կատարել տալ։ Պատուիրակը պիտի հետաքրքրուի թէ գաղթականները իրապէս որոշա՞ծ են Թուրքիա գալ եւ թէ փոխադրութեան հնարաւորութիւն կա՞յ։ Եթէ հնարաւորութիւն տեսնուի, այն ատեն փոխադրութեան մասին պիտի խորհուի։

Բայց եւ այնպէս, դեռ վերջնականապէս որոշուած չէ պատուիրակին առաքումը։

Բոլշեւիկները սկսած են վախնալ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն 16 նոյեմբեր Թուականով.— Վերջին օրերս դիւանագիտական աղբիւրներէ Լոնտոն հասած տեղեկութիւններ ցոյց կուտան թէ Ռուսիոյ մէջ խորհրդային իշխանութեան դիրքը երթալով կը խախտի։ Ուշագրաւ է այն լուրը թէ Ձեկայի գործակալները վերջերս օտար դիւանագէտներուն այցելելով, խոստացած են զանոնք իրենց պաշտպանութեան տակ առնել՝ երբ կառավարութեան անկումէն վերջ խռովութիւններ ծագին Մոսկուայի մէջ։

Գերման սպաներ, որոնք տարիներով մօտիկ յարաբերութեան մէջ եղած են կարմիր բանակին հետ եւ նոր վերադարձած են Ռուսիայէն, կը պատմեն թէ վերջին ծայր դժգոհութիւն կը տիրէ սպաներու եւ զինուորներու շարքերուն մէջ։ Բարձրաստիճան սպաները հետզհետէ աւելի դժգոհ կը դառնան՝ անոր համար որ միջամտութիւնները կը շատնան բանակին մէջ։ Միւս կողմէ գիւղացի զինուորները գայրացած են՝ որ գիւղերու մէջ իրենց հայրերն ու եղբայրները կեղեքումներու կ'ենթարկուին՝ համայնավար պաշտօնեաներուն եւ քաղաքներու բանուորներուն պարէն հայթայթելու համար։

∴ «Շիքակօ Թրիպիւն» կը պատմէ թէ Ստալին աքսորավայրէն Մոսկուա վերադարձուցած է Տրոցկին եւ ներում առաջարկած անոր՝ պայմանաւ որ ուժ տայ ներկայ վարչաձեւին։ Տրոցկի մերժած ըլլալով, անմիջապէս զինուորական հսկողութեան տակ ետ ղրկուած է կեդրոնական Սիպերիա։

Թուրքասուրիական սահմանագիծը

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շամպրէօն Էնկիւրի պիտի երթայ, Սուրիոյ սահմանային խնդիրներու շուրջ բանակցելու համար արտաքին գործավարին հետ։ Անկէ առաջ, երբ դեսպանը Էնկիւրի գնաց, համաձայնութիւն գոյացած էր կէտի մը շուրջ։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հաղորդած է թէ սահմանամերձ շրջաններու Թուրքերը խժդժութիւններու կ'ենթարկուին եւ միեւնոյն ատեն կ'արգիլուին իրենց առօրեայ աշխատանքները կատարելէ։ Ֆրանսական դեսպանը հաւաստելով հանդերձ թէ սուրիական իշխանութիւնը ո եւ է ճնշում չէ բանեցուցած Թուրքերուն վրայ, հաւանեցաւ որ խառն մարմին մը երթայ եւ տեղւոյն վրայ քննէ եղած գանգատները։

Մարմինը պիտի բաղկանայ չորս անդամէ, երկուքը Թուրք, երկուքը Ֆրանսացի կամ սուրիացի։ Թուրքիոյ պատուիրակներն են Մարտինի կուսակալ Թէվֆիք Հատի պէյ ու սպայակոյտի դեր-գնդապետ Էշրէֆ պէյ։ Յայտնի չէ թէ Ֆրանսացիները որոնք պատուիրակ պիտի կարգեն. բայց անոնցմէ մէկը քաղաքային եւ միւսը զինուորական անձ մը պիտի ըլլայ։ Պատուիրակութիւնները պիտի ունենան նաեւ իրենց քարտուղարները։ Նախագահութեան խնդիրը դեռ չէ ճշտուած. հաւանական է որ չէզոք անդամ մը հրաւիրուի, կամ գլխաւոր պատուիրակները փոխն ի փոխ նախագահեն։

Խառն մարմինը դեկտեմբեր 1ին գործի պիտի սկսի, իսկ եթէ ֆրանսական պատուիրակները ժամանակին կարգուին, աւելի առաջ ալ կրնայ քննութեան ձեռնարկել։

Լոյտ Ճորճ կը պաշտպանէ Գերմանիան

Լոյտ Ճորճ Օքսֆորտի համալսարանին մէջ խօսելով «Վէրսայլի դաշնագրին գործադրութեան» մասին, ըսաւ թէ Գերմանիա կատարած է իր պարտաւորութիւնները, սակայն դաշնակիցները չեն գործադրած իրենց յանձնառութիւնները։

«Գերմանիա, ըսաւ, պահանջեց դաշնակիցներէն պարպել իր հողերը. բայց մենք պատասխանեցինք անոր. պարպելէ առաջ կը փափաքինք գիտնալ թէ հաշիւ պիտի տա՞ք մեզի։

«Թո՛ղ դաշնակիցները իրենց յանձնառութիւնները գործադրեն։ Առանց ատոր աշխարհի խաղաղութիւնը անկարելի է։ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը ընդհանուր զինաթափութեան սկզբնաւորութիւնը պիտի ըլլար. հակառակ ատոր, սպառազինութիւնը կը շարունակուի աւելի քան երբեք։ Որքան ատեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՄԻՎԼԵՅԱՅՑ ԲՐՈԲԱԿԱՆՏԻ»

Աստուած իր մարգարէներն ունէր, Քրիստոս իր առաքեալները, իսկ Հ. Բ. Ը. Միութեան տնօրէնը, անոնցմէ վար չմնալու համար, ունեցաւ իր պրոպագանդիստները։ Ու թէեւ ո՛չ Աստուած, ո՛չ ալ Քրիստոս, վարձու…ութեան… չէին պարտադրած իրենց մարգարէ կամ առաքեալ գործիչներուն, բայց Բարեգործականի տնօրէնը՝ աւելի շրջահայեաց, աւելի հեռատես եւ բանիմաց, իր կարապետներուն ձեռքը տուած է պրոպագանդի մէկ մէկ ուղեցոյց։

Յիսուս որ (վկայ Աւետարանները) ո՛չ առեւտուրի օրէնք կը ճանչնար, ո՛չ ալ մարդկային սիրտը, գոհացեր էր իր մարդոց ըսելով,

— Գնացէք այսուհետեւ, աշակերտեցէ՛ք զհեթանոսս, եւայլն…

Եւ անոնք, բոպիկ ու անօթի, մեկներ էին։

Բայց ահա թէ ո՞ւր է օգուտը 20րդ դարուն մէջ աշխարհ գալուն։

Բարեգործականի տնօրէնը, որ Քրիստոսի վրայ՝ փաստաբան ըլլալու առաւելութիւնն ալ ունի, իր աշակերտներուն կը յանձնէ 13 յօդուածնոց (իւրաքանչիւրը անուագն 13ական հատուածներով) տետրակ մը, լեցուն թուղթեր եւ կտրուկ հրաման մը.

— Գացէ՛ք եւ որսացէ՛ք…։

Ու դիպուածին գէշ խաղերուն կամ քմահաճ գործունէութեան մը յուռի կասակներուն առջեւ բաց դուռ չձգելու համար, գործիչին մեկնումէն մինչեւ ժամանումն ու վերադարձը, ուղեցոյցին մէջ կը ճամբէ ու կը սահմանէ անոր ամէն մէկ քայլը։

Գործիչը գիտէ թէ ճամբուն ո՞ւր կողմէն պէտք է քալել, ի՞նչպէս եւ ի՞նչ արագութեամբ, ի՞նչ կերպով կը ճամբորդեն, ինչ ձեւակերպութիւններ պէտք են եւայլն։

Ուղեցոյցը, թէեւ մանրամասնութիւններ չի տար, բայց գործիչին կը յանձնարարէ շատ օգտակար ծանօթութիւն մը, — այն որ երկրէ երկիր ճամբորդելու համար, անցագիր պէտք է. ու թէեւ ցոյց չիտար թէ գործիչը ի՞նչպէս պէտք է հագնի զգեստ ու կօշիկ, ինչպէ՞ս, ի՞նչ եւ ինչո՞վ պէտք է ուտէ եւ խմէ եւ կատարէ մնացեալը, բայց վստահ ենք թէ Բարեգործականի տնօրէնը, որ մանրակրկիտ եւ խստապահանջ մարդու համբաւ է հանած, այս բոլորին մասին, անաչառ քննութեան մը ենթարկելէ յետոյ է որ կ'ընտրէ իր ստորադասները։

Կը յուսանք որ այս ուղեցոյցէն առաջնորդուած, գործիչները պիտի կարենան քիչ ատենուան մէջ Բարեգործական դարձնել ամբողջ ազգը եւ աղետաբեր «Հայ» անունը վերցնելով՝ տեղը դնել Հ. Բ. Ը. Ազգութիւն։

Իսկ եթէ ձախողին, յանցանքը անշուշտ իրենցը չէ, այլ այս ազգինը որ չի գիտեր գնահատել իր «միակ» Միութեան բարիքները։ Կը նշանակէ թէ արժանի է աշխարհի բոլոր չարիքներուն. կ'արժէ ուրեմն որ Բարեգործականը ձգէ զայն իր բախտին, սակայն անոր քսակը փոխադրելէ յետոյ իր դրամարկղին մէջ։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՌԱՅԽՍԹԱԿԸ 203ի դէմ 250 քուէով մերժեց ընկերվարական բանաձեւը, որով կը պահանջուէր վարկ չյատկացնել նոր զրահաւորի շինութեան համար։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՏՕՆԵՐԷՆ ՑԵՏՈՅ

Հայ Մշակոյթի Օրւ տօնուեցաւ։ Շատ մը հայ գաղութներ արդէն որդեգրեցին զայն, ու կարելի չուքը տուին այդ աւմեւ իրենց սարքած հանդիսութիւններուն ։

Նախափորձ մըն էր այս տարուանը, բայց ան ցոյց տուաւ թէ այս տօնը կոչուած է արմատ բռնելու, դառնալու հայ ժողովուրդի ամէնէն սիրական տօներէն մէկը։ Ինչ կասկած որ ան հետզհետէ պիտի որդեգրուի ամենուրեք. հոն ուր հայ մը կը շնչէ։ Ան պիտի դառնայ, երթալով, ամէնուն տօնը։

«Յառաջ»ը թող շատ չպարծենայ որ իրմէ բխեցաւ այս տօնը։ Ճիշդ է, ինք եղաւ ազդանշանը տուողը, ու քիչ մը շատ յունչ սպառեց, սիրցնելու համար գաղափարը այս տօնին։ Բայց իր ձայնը պիտի խեղդուէր հայ ժողովուրդը բթացնող սա խաժամուժին մէջ՝ եթէ հոգիները պատրաստ չըլլային կայծը ընդունելու։ «Յառաջ» կայծը երկարեց. բոլոր սիրով իրենց սիրտը բացին, արտահետեւ ամէնուն ալ սրտին կը խօսէր հայկական մշակոյթին համար տօն մը գտնելու այս գաղափարը։

Լոյսի ծարաւ երիտասարդութիւն մը կայ քիչ մը ամէն տեղ, որ կ՚ուզէ պահ մը թօթափել իր օրուան հոգերը, սա պղտիկ ցաւերը եւ մտատանջութիւնները մոռնալ, ու հոգիով ապրիլ քիչ մը։ Հայ մշակոյթին յատկացուած օր մը հնարաւորութիւն պիտի տար իրեն պահ մը ամփոփուիլ, փնտռել իր հոգիին մէջ հինէն եկող ազուոր բաները, ու վաղուան համար ուխտ կանչել իր մտածումները։ Այո՛, այդ երիտասարդութիւնը կար, անօթի հոգիով տղաքը՝ որ ծուխէն ու փոշիէն սեւցած, թափառելէն ու ոքնելէն քոսացած իրենց սրտերուն համար կ՚աղերսէին ուրիշ սփոփանք մը, այն որ օտարները չկրնային պիտի տալ։ Անո՛նք եղան որ տօնը իրենցը ըրին, ու սիրով սիրտ պատգուցին կրակը։

Բայց ն եւ գանգուածը կար, ափունքէ ափունք. եւ յուսախաբութենէ յուսախաբութիւն նետուած այս ժողովուրդը, որ ինքն ալ սփոփանք կ՚ուզէր։ Անոց սիրտն ալ մաշեցուցեր էր կեանքը, ու հոգին ամայի ձգեր օտար երկինքներու տակ չքեղ պղտոտանքներու վրայ ։ Անօրէն երկիր չէին հասկնար իր ցաւը, ու տարիները չէին կրնար մոռցնել զայն իրեն։ Ա՛ն ալ կ՚ուզէր սփոփանքի պէս բան մը՝ որպէսզի պահ մը աշխարհը մոռնար, ու անոր պղտիկ, գունդիկ հոգերը, որպէսզի պահ մը իր դէզը վերստեղծէր իր մէջը, ու կարենար վաղուան համար քիչ մը կորով տալ իրեն։ Պահի՛կ մը սա սեւ տարուան մէջ՝ ուր ամենօրեայ հեծծեւքը մոռնար, ձեռք տար քովինին, եղբայրանար իր եղբօր հետ։

* *

Հայ Մշակոյթի Տօնը այդ սպասուած սփոփանքը եղաւ։ Ան բոլորին էր՝ որովհետեւ կը խօսէր ամէնուն սրտին։ Բոլոր տօներէն վեր՝ ան կապն էր բոլորիս, կապը անցնող դարերուն, ու դարերուն որ դեռ պիտի գան։ Անոր շուրջը բոլորը կրնային դիւրաւ հասկնալ, գուրգուր թողած իրենց չայիկը։

Եթէ հայ ժողովուրդի միւս տօները կրօնային վէճի հանել պզտիկ հոգիով մարդիկը, այս մէկը պատրուակ չունէր։ Պէտք էր Ներքինին մտած ըլլար մէկու մը հոգին Ներս՝ որպէսզի չար աչքով դիտէր լոյսին ընծայուած տօնը։ Ամայի սրտով մարդիկը միայն պիտի կրնային անկինը կծկտիլ ու հեգնել գինովցած տղոց ծափն ու ծիծաղը։

Ընդհակառակը, այս ժողովուրդին ի պատիւ, թէ տօնը ոգեւորեց բոլորը։ Եթէ չգինովցուց ալ՝ գոնէ բան մը խլրտեցուց հոգիներու մէջ։

* * *

Սակայն ընդունինք որ հապճեպ էր մեր այս տարուան տօնն ալ, քիչ մը ամէն տեղ։

Վայրկենական բռնկում մըն էր միայն՝ որ ոտքի հանած էր բոլորը, մտաւորականութիւնն ալ հետը։ Չկար նախապատրաստական աշխատանքը՝ որ բովանդակութիւն պիտի տար տօնին։ Ցոյց մըն էր աւելի՝ որ պահ մը մեր հոգիները խլրտեց ու մարեցաւ շուտով։ Հրթիռ մը որ շունչ մը կը տեւէ ու կ՚անհետանայ։ Ափսո՜ս, հապճեպ աշխատանքը ցոյցէ մը աւելին չպիտի կարենար տալ։ Ու չտուաւ ։

Մշակոյթի տօնը պէտք է գար աշխատանք մը պսակել, քացէր պտուղը տարուան մը ճիգին։ Այդ օրը պէտք է քով քովի գային մեր կողերուն բերքը օրհնելու, եւ ոչ թէ ոգը հիւսելու համար մեր ամուլ արգանդին վրայ ։

Ցօները, ու գանոնք ոգեւորող ճառերն ու ծափերը երբեք խմատ չունին, եթէ մեր սրտերը թափուր են, ու տօնախմբութեան կ՚երթանք գատարկ ձեռքերով։ Վա՜յ մեզի, եթէ այս տօնն ալ մեր մէջը չպիտի բռնկցնէ անմեղուած կայծը, ու սերմ չպիտի թափէ մեր հոգիներէն ներս։

Որպէսզի վերջին պահուն չմնանք յաջորդ տարի ալ՝ պէտք է այժմէն գիտնանք մեր ընելիքը։

Վա՜յ մեզի եթէ յաջորդ տարի ալ մեզ պիտի արթնցնէ վերջին պահը միայն, ու հապշտապ տօնի կանչէ մեզ։

Պէտք է այժմէն տօնելու սկսինք մեր յաջորդ տարուան տօնը։

Մեր գրողներէն ամէն մէկը պէտք է իր խուցը քաշուի այժմէն, ու իր սիրտը լեցնէ ուխտով։ Որպէսզի՝ յաջորդ տարի տօնին երթայ մատաղցու երինջ մը ձեռքը, երթայ ճակատը բարձր ու սիրտը հպարտ,— ստեղծած ե՛րգ մը։

Ամէն գրող ու ամէն արուեստագէտ պէտք է ուխտ ընէ մինչեւ յաջորդ տարուան այս տօնը աւարտել երգ մը գոնէ։

* * *

Ու որպէսզի շրջափելի ըլլայ հունձքը, բոլոր անոնք որ յաջորդ տարի Մշակոյթի Օրը տօնելու հոգը պիտի առնեն իրենց ուսերուն՝ պէտք է իրե՛նք ալ չգան դատարկ ձեռքերով։

Ամէն մէկ գաղութ պէտք է ընծայ բերէ տօնին իր հոգածութեամբ լոյս տեսած երկ մը,— հեղինակի մը նոր մէկ գործը ըլլայ ատիկա, մոռցուած երկ մը, թէ ժողովածու մը, ինչ որ ներեն տեղական պայմանները։

Այրի կնոջ լուման անգամ հաճելի եղաւ Տիրոջը։

Այս ձեռնարկը արդիւնաւոր կը դառնայ այն ատեն միայն, եթէ այժմէ՛ն սկսի։ Բաւ է որ քանի մը սրտցաւ տղաք ըլլան ամէն տեղ, պատրաստ ձիգ մը ընելու, չխախնալու խուլերէն։ Ամերիկա, Ֆրանսա, Եգիպտոս ու Պալքանները կրնան, օրինակի համար, յաջորդ տարի մէյ մէկ նախախայրիք բերել Հայ Մշակոյթի ցօնին։

«Նուէր Հայ Մշակոյթի Ցօնին 1929 տարուան համար»։

Ինչ աւելի արժանի ընծայ այս Ցօնին՝ քան ամէն մէկ գաղութի կողմէ հայ գրականութեան մատուցուած մէյ մէկ երկ։

Սկսինք այժմէն սակայն՝ որպէսզի հարսնիքի գացած ատեն մեր լապտերին իւղը չպակսի։

ՏԻՐՈՒՆԻ

ՋՈՊԱՆ ԼԵՐԱՆ ՀԵՔԵԱԹԸ

ՅԱՌԱՋ.— Յառաջիկայ դեկտ. 15ին, Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ Համաստեղի երկրորդ գիրքը, «Անձրեւը»։ Այդ հատորէն հաճոյքով կը քաղենք հետեւեալ հատուածը.— ԽՄԲ.

Փնթի Մկօն գնաց գոմէշի կոնակի նստած փայտը բերաւ, նստեցաւ քարի մը վրայ, ու պատմեց հեքեաթը այն Ջոպան Լերան։

Ես կը յիշեմ այն հեքեաթը այնպէս, ինչպէս իմ պատանեկութիւնը ու ոտքերու հաւքն աղուէսին։ Կը յիշեմ մանրամասն, ինչպէս Փնթի Մկօի քթին քովի խալը։

Մկօն այսպէս սկսաւ իր հեքեաթը.

«Կ՚ըլլի ու չըլլիր, վախտին, ինծի պէս չոպան մը կ՚ըլլի։

«Էդ չոպանն իրեն տաւրներուն հետ լեռնէն վար չէր գար։

«Հա դա, ինչո՞ւ գար։

«Էն քարերուն քով էնպէս պաղթկան ջուր, էս տեղուանքն ըռա՛մ, չայիր ու չիման։

«Անտէր գեղն ի՛նչ կար։

— Հո՛, հո՛, պոռաց, յանկարծ Նախիրէն ցուլ մը ընդվզեց, աւելի ճիշդ վերջակէտեց իր հեքեաթը։ Ցուլը փնչածակերը լա՛յն լա՛յն բացած, դունչը կովի մը կոնակին վրայ դրած, կը հառաչէր ու օտարոտի բառաչներ կը հանէր։

«Էն սուրբ Սհանէն մինչեւ էս ճամբան դրախտ էր, դրա՛խտ։

«Ալ ի՛նչ ըսեմ խամնառ։

«Հազար մէկ թէվուր ա՛լ ի՛նչ ծաղիկներ։

«Ջոպանն էստեղ էր, ամառ թէ ձմեռ։

«Իր սէրն ու սէվդան տաւրներուն տուած, էնոնց հետ կ՚ապրէր ամառ թէ ձմեռ։

«Ղավալ որ բռնէր,

«Տաւրներուն հետ՝ լեռ սար սուս կեցած, մտիկ կ՚ընէին։

«Ղավալ որ բռնէր, ոչխրներ, էծեր մտիկ կուգային, կը ժողվուէին։

«Որը ժեռերէն, որը դէ՛ էնդի ղէմի սարերէն։

«Ես ըսեմ հազար,

«Դուն ըսէ երկու, մօտ մօտ կուգային, ջուրի կ՚երթային։

«Աշխարհն տեսած չէր էնոր պէս չոպան,

«Էնոր պէս բանգէտ չոպնի խելքի հետ՝

«Հի՛շ էր Պէզիրկեան։

«Աստուած տուած էր, Թամ Թեմամ դրախտ։

«Ցախաթ, էս չոպան, վրայէ վրայ,

«Երկու ծունկ զարկած, աղօթք ըրած չէր։

«Ժամուն խորանը թէ ինչ թէվուր էր,

«Քանի սոն ունէր, տէրտէրն ինչ կ՚ըսէր.

«Էս թէվուր բաներ էնոր ականջը շատ չէին թրջեր։

«Օր մըն ալ Աստուած, հերսոտ՝ ինքնիր հետ, էս գրուցն ըրաւ.

— Հա դա, էս ո՞ւր կայ,

«Խալմա կայ, ի՛նչ կայ։

«Ես իմ տուեր էս չայիր ու չիման,

«Ես իմ տուեր էս լեռ սար ու կապան,

«Դուն գուն ծաղիկներ, էս ծառեր ճըղեր,

«Ես իմ տուեր էս ոչխարներ, էծեր։

«Էս բոլորի տեղ, անիրաւ չոպան երկու ծունկ չոքած, աղօթք ըրած չէ։

«Նէ՛ խունկ է ծըխեր.

«Նէ՛ ըլ, տաճրին մէջ, մոմեր է լուսեր։

«Աստուած բարկացաւ. չոպանն անիրաւ դարձի բերելու էս փորձը ըրաւ,

«Կէսօրի շոգուն, գէվալը չոպան էծեր ոչխրներ ջուրի բերելու ղավալը բռնեց։

«Ջորս կողմէն էկան, մօտ մօտ ժողվուած՝

«Ոչխրներ ծանոր ծանոր ղըմակով

«Էծերը շէյթան, շէյթան մօրուքով,

Եկան ժողվուեան, հազա, ի՛նչ տեսնան.

«Գոմէշի մէջքի նման դսա պոռչող աղբիւրն է ցամքեր։

«Ցամքեր է կէօլը. կէօլին կրկոան զորտերը բոլոր չիւան են բռներ։

«Շիւանը ինկաւ տաւրներուն մէջ։

«Հազար ոչխրներ, հազար նաշխլատուն

«Մեւ սիպտակ էծեր աչքերնին տնկած,

«Լեզունին ձգած, եգա ու ջարու ձէն կը հանէին։

«Ջոպանն էս հալին ինտո՞ր դիմանար։

«Ա՛խ, թէ ի՛նչ կ՚ըլլէր.

«Տաւրներուն տեղ թող ի՛նք պապակէր.

«Լեզուն թող չորնար, կուրնային աչքեր որ հիչ չի տեսնէր

«Էս թէվուր չիւան։

«Էս բանին վրայ, չոպանն իր թեւեր Աստըծուն վերցուց

«Էսպէս աղօթեցւ

Նախիրին մէջ երկու այծեր իրարու հետ կը ծեծկուէին, յետոյ ջարի մը իր գլուխը բռնած կը հեռանար նախիրէն։ Նախրապան Մկօն ոտքի ցատկեց, ձայն ձգեց թէ չէ՝ երկու այծերը զատուեցան իրարմէ, ու ջարին դարձուց իր գլուխը ու ինքն ալ մեզի դառնալով շարունակեց.

«Թեւերը վերցուց

«Էսպէս աղօթեց։

«Եա՛, Աստուած, Աստուած

«Կապուտիկ Աստուած,

«Էս ի՛նչ չիւան է բերիր մեր գլուխն.

«Մեղա՛յ քեզ, Աստուած։

«Ի՛նչ մեղք ունէի՝ թէ որ ես գիտեմ չարիք չեմ ըրեր։

«Մինչ դուռս եմ բացեր, Փախիր Փուխարին։

«Անօթ ծամըորդին։

«Թէ մեղք ունէի, զարնէիր գլխուս,

«Ջիս մրեղէիր, փոշի ընէիր.

«Էս հայւնկներն ի՛նչ մեղք ունէին,

«Կապուտիկ Աստուած,

«Մեղայ քեզ Աստուած, քեզ հազա՛ր մեղայ։

«Թող ջուրդ պաղթկայ նորէն հինին պէս.

«Նորէն հինին պէս թող կէօլը լենայ,

«Նորէն հինին պէս թող կուշտ խմեն տաւրներն ամէնւ

«Ես կը խոստանամ իմ ոչխրներուս

«Էն խասը, էստեղ քեզ մատաղ ընել։

«Աստուած վերերէն,

«Ջոպնի աղօթքը լսեց վարերէն։

«Հեղ մըն ալ տեսնես ջրով լեցուեցան

«Դուռ, կէօլ ու առու։

«Հինին պէս նորէն ջուրը դուրս պոռթաց

«Ջուրը դուրս պոռթաց

«Գոմէշի մէջքով, չէն ու խատուտիկ

«Ջէնով ձէներով։

«Կուռ կուշտ խմեցին տաւրներն ամէնւ

«Թրվռան էծեր քէյֆով իրարու կոտոշ բռնեցին,

«Ոչխրներն ըսես, պոռթկացին թեթեւ.

Վեր վեր նետելով ծանր դըմակնին։

«Ջոպանին քէյֆին ա՛լ քէյֆ չէր հասներ։

«Փա՛ռք քեզ, Աստուած, փա՛ռք։

«Ի՛նչ լաւ էր նորէն

«Ջուխտ աչօք տեսնել

«Էծեր, ոչխրներ չէն ու խատուտիկ.

«Էս քէյֆին վրայ ղաւալը չոկեց,

«Ղաւալի ձէնով էնպէս տաղ ըսեց,

«Որ լեռներ, սարեր ղաւալի ձէնին

«Հետ ձէն ձգեցին։

«Խեղճ չոպան, մէկէն,

«Ղաւալը ձգեց, երեսը կախեց,

«Երբ իր խոստացած մատաղը յիշեց։

«Հազա, ի՛նչ ընէր,

«Աստծու Մատաղ էր, ինտո՞ր չյիշէր.

«Աստուած է, նայիս ծծումբ կը տեղայ,

«Էծեր, ոչխրներ, չոպան ու ղաւալ կրակի կուտայ։

«Աստուած է. ուզէ, ջրհեղեղ կ՚ընէ.

«Նայիս, էն սա՛թին, չախմախ կը զարնէ,

«Կայծակ կը հանէ,

«Էծեր, ոչխրներ, չոպան ու ղաւալ ափուշիք կ՚ընէ։

«Աստուածո՛յ զուլում է։

«Ջոպանը տրխուր, ղաւալը բռնեց, տաւրներն ամէն

«Իր քովը կանչեց։

« Էծեր ոչխրներ եկան քով քովի, եկան զարմացան.

«Ղաւալի ձէնէն, էսպէս շուտ կանչէն բան չհասկցան։

«Մեր տէրն ի՛նչ կ՚ուզէ, մտածեցին լուռ։

«Տահա արեւը գետինը չինկաւ ,

«Տահա մեր շուքը շատ չի հնացաւ,

«Ի՛նչ շուտ կը կանչէ, մեր տէրը պէտս,

«Մեր տէրը բարի։

«Էս մեր խեղճ չոպան իր ոչխրներուն էն խասը զատեց,

«Կէօլին քով տարաւ,

«Դանակը սրեց,

«Եա՛, Աստուած, ըսեց,

«Ու խեղճ ոչխարը, թըփ գետին ձգեց։

«Հազա, ի՛նչ ընէր, Աստըծու կամքն էր։

«Սիրտը կը հատնէր.

«Ի՛նչ կրնար ընէր,

«Աստըծու մատաղն ինտո՞ր չմորթէր։

Ոչխարը լեզուն դուրս ձգած՝ մայեց.

«Պոռաց պոռպռաց,

Ոտքերը փարտեց։

Ոչխրի ձէնէն, ձէն տուին՝ հազար ոչխրներ, էծեր.

„Կ՚ըսե՛ս, ձէն առին էս լեռներ, սարեր։

„Ջոպանը, մէկէն,

„Դանակը քաշեց

„Հըմը, հըմը պի՝ դանակը ոչխրին

„Կոկորդին քսէց,

„Աչքերը ոչխրի աչքերուն դիպան։

„Ձեռքերը դողաց,

„Սիրտը մրմռաց,

„Դանակը մէկէն, գետինը ձգեց

„Ու ոտքի կանգնեց։

„Մեր խեղճ չոպանին էնպէ՛ս թըւեցաւ,

„Թէ չիտակ՝ մարդու կոկորդին չոքեր,

„Դանակ է քաշեր։

„Ջոպանը, նորէն, գողդղան թեւերն

„Աստըծու վերցուց ու էսպէս խօսեց.

—«Մեղա՛յ, տէրԱստուած, քեզ հազա՛ր մեղայ,

„Անձրեւից տեղը, թէ՛զ ծըծումբ տեղայ.

„Կայծակը չիտակ, թող գըլխիս զարնէ.

„Թող ես չքանամ, բուռ փոշի ըլլամ։

„Մեղա՛յ քեզ, Աստուած, կապուտիկ Աստուած.

«Մեղա՛յ, որ տեսայ աչքերն ոչխրին։

«Ես որ դանակը դրի կոկորդին,

«Ըսէ, չտեսա՞ր աչքերն ոչխրին։

«Մեղա՛յ քեզ. Աստուած. կապուտիկ Աստուած։

«Աստուած հերսոտցաւ, յօնքերը կիտեց.

«Մօրուքը շփեց,

«Փոթորկի ձէնով

«Ամպերու բերնով

«Էս խօսքերն ըսեց.

— Ա՛յ, յիմար չոպան

«Դէմս կայներ ես,

«Լեզո՞ւ կը փարտես։

«Դէ՛, գնա՛, չոպան,

«Մինչեւ յաւիտեան

«Տաւրներուդ հետ

«Կեցիր քար կապան,

«Էս հին օրերէն դեռ մինչեւ հիմա չոպանը էնտեղ տաւրներուն հետ կանգնած կը մնայ։

Նախրապան Մկօն լրացուց հեքեաթը, իսկ մենք ապշած կը դիտէինք Ջոպան Լերան ապառաժները հեքեաթունակ, որոնք կենդանիներու զանազան ձեւեր կ՚առնէին

Այն ապառաժները՝ [...] ներ են նստած կամ կա[...] փոքրիկը՝ ալ մըն է թե[...] մօր կոնակին կպած [...] խումբ մը ոչխարներ, [...] նին իրարու մօտ [...] կ՚ըսես, սարսափի, [...] մը հոսն առած են, [...] մէկը, անտարակոյս, [...] Աստծու դէմ, հեկալի [...] կանգնողը, չոպանն է։

Վերջալոյսի մօտ էր [...] Մկօն ոտքի կանգնեցաւ, [...] րին կովերը իրենց բառա[...] ձգած էին, հորթերու [...] Վերջալոյսի պատառո[...] ցուլ մը կովի մը կոնակին [...] տւած էր, լերան մը պէս [...] ու շնորհալի։

— Հո՛ պո՛ռո է, հո՛, դա՛,

Նախրապանը ձէն [...] խիրն իր մօտ հաւաք[...] մար։

ՀԱՄԱ[...]

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԳԻՒՂԱՅԻՆ [...] ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽ[...]

Պուքրէշ, 11 նոյ[...]

«Յառաջ»ի ընթերցող[...] տեն թէ՝ Լոնտոնի ռումէ[...] պան թերթերէն կրկն[...] լով «կենդրոնացման» [...] կայմէ՝ Ռումանիոյ խա[...] խորհուրդը ստիպուեցա[...] ձին կազմութիւնը յանձնե[...] գային գիւղացիական կու[...] թեան նախագահ [...] նիուի։

Ռումէն նոր կառավար[...] նը՝ բաղկացած բացառապէ[...] գային-գիւղացիական կու[...] թեան անդամներէն՝ իշխան[...] գլուխ անցնելով, իր առա[...] ըրաւ ստորագրել [...] բանի լուծման հրամանագ[...]

Նոր կառավարութի[...] սիլվանիոյ յաղթանակն [...] Ռումանիոյ վրայ [...] համար, որ ազգային [...] ական կառավարութիւն [...] մը շարունակութիւնն է [...] լուծին տակ ծնած ու [...] ման համար երկարած [...] մղած ռումէն ազգային [...] ցութեան, այլ նաեւ [...] նոր դահլիճին մէջ [...] Թրանսիլվանիոյ ռումէննե[...] բանսիլվանիացի է նոյն [...] չափ[...] Նոլիս Մանիու [...] սիլվանիացի են նոյնպէս [...] նախարար Վայտա Վ[...] տաքին եւ կրօնքներու [...] Սուրէլ Վլատ, եւայլն։

Ասկէ զատ ծերակոյտ[...] գահութեան պիտի կոչուի [...] սիլվանիացի յեղափոխական [...] բան Չիչօ Փոփ։ Նոր դահլի[...] Պիսարապիան, Պուքովի[...] Պանաթը եւս իրենց ներ[...] ցուցիչները ունին։

Բոլոր կուսակցութիւն[...] գէն իրենց գիրենք [...] յայտարարեցին նոր [...] Այսպէս կառավարի ընդդի[...] թիւն պիտի կազմեն [...] ազատականները. այլ [...] Ավէրեսքո ի ժողովրդական [...] սակցութիւնը, փրոֆ. [...] տոքթ. Լուփուի խմբակցու[...] ները, իսկ սոցիալ-դեմոկր[...] առայժմ վերապահ [...] պիտի բռնեն։

Այնպէս որ յառաջիկայ [...] րութիւնները, որոնք [...] ունենան դեկտեմբե՛ր [...] խոստանան շատ բուռն եւ [...] քրքրական ըլլալ։ Ձեմ [...] շակութիւններով [...] կասկած չկայ թէ [...] գիւղացիականները [...] ծամասնութիւն պիտի [...] նկատի ունենալով այ[...] իրենց վայելած մեծ [...] կանութիւնը երկրին ամէն [...] Այդ ժողովրդականութիւն[...]

...Ց ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ

Շ. Նարդունիէին

...ահալներն հրայրքոտ եւ գիտուններն խստակեաց,
...ոյն եռանդով կը սիրեն իրենց հասուն տարիքին,
...ուժը ու հզօր կատուներն, որոնք փառքն են երդիքին,
...ոնց նման ցրտադող եւ իրենց պէս նստակեաց:

...արեկամներ ըլլալով հեշտանքի եւ գիտութեան,
...ութիւնն ու խաւարին արհաւիրքը կը սիրեն:
...ւթ զանոնք պիտ՝ ընտրէր, սեւ ձիերուն փոխարէն,
...թէ գերիլ կարենար անոնց սիգանքը սակայն:

...ւ ծանրախոհ, անոնք միշտ վսեմ կեցուածքը ունին
...ափինքսներուն, ընկողմած մենութեան ծոցն անհունին,
...րոնք նիրհել կը թուին խորն երազի մ'անվախճան:

...ոպքն անոնց մոգական վառ կայծերով բեղուն են,
...ւ ոսկեղէն գձմակներ, նուրբ աւազի մը նման,
...ոնց բիբերն հոգեզգած տարտամօրէն կը զինեն:

...էգ Տարօնեան — Շարլ Պօտլէռ

...ջոյի ենթարկուած չէ հե-
...ր գեռ թարմ է եւ ընդ-

...կառավարութիւնը գեռ
...իր ընտրական ծրագիրը՝
...իր առաջին պաշ-
...ն յայտարարութեան մէջ
...թէ անփոփոխ պիտի պա-
...ին արտաքին քաղաքակա-
...ը. պիտի ամրապնդէ հին
...թիւնները. բնականոն
...ութիւններ պիտի հաս-
...րացիներու հետ, եւ պիտի
...եզերու Դաշնակցութեան
...երքին քաղաքականու-
...ով պիտի աւարտէ փո-
...թեան բանակցութիւնները,
...պիտի հանէ լէյին կալու-
...ը. պիտի իրականացնէ երկ-
...ութիւնը, եւայլն:
...պէս որ սրեւէ կերպով հիմ
...յն գրոյցները թէ սպգա-
...ացիականները բշխանու-
...գալուն պէս՝ պիտի չնմ ջ-
...մանդրութիւնը, պիտի
...ան մանուկ թագաւորը ու
...ակալ մարմինը, եւ կարող
...ր պիտի բերեն գահին վրայ
...բայց պիտի հարթեն դէ-
...րապետութիւն:
...նդրութեամբ կը սպասուի
...ն իրենց ընտրական ծրա-

...Դ ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ
ԵՐԳ ՑԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԷՆ

...րեր եմ կուտամ ծա-
խելու
...կոյէ ծով ծաղիկ,
...անեմ գիմ կիկոյին,
...գիմ ֆէգայի
...որոնց որ քաջ Ֆէդան
...ու էլ չիկար,
...ին ինչ է պակ ս
...ր ֆէդայի.
...առած հոգիս չառնես
...մը, տոշին ֆշանք,
...մեմ գիմ լաւոն:
...ց՝ Ա. ՎԱՆՈՅԵԱՆ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԷՆ

Ֆարրոխի՝ Հիճրէթի հինգ

րորդ դարու առաջնակարգ բանաստեղծներէն է։ Իր «Ղասիտէ»ներն ու «Ղազէլ»ները նոյնքան յարգի են, որքան Սաադիի գործերը։ Արեւելքի բանաստեղծներուն յատուկ չափազանցութիւնները, խոր ու հարուստ ոճը, գոյներու խառնութիւնը, մանաւանդ համեմատական ձեւերը շատ ուժեղ են եւ պատկերաւոր Ֆարրոխիի գրչի տակ։ Օրինակ անոր ներկայացուցած աշխարհը դրախտ է, գինին՝ վարդաջուր (գօլպ), ծառը՝ կուսք-գարուն, անձրեւը՝ ամպի արցունք, կակաչը՝ ծարի այտ, եւայլն։

Գրելու այդ ձեւին այժմ շատերը չեն հաւնիր, շատ կրկնուած հինցած կը գտնեն։ Հայերս մանաւանդ չենք սիրեր։ Մեր օրուան ճաշակի պահանջներուն դէմ կ'երթայ։ Թերեւս կը զարմանայի մինչեւ հիմա այդ բանաստեղծէն հայերէնի թարգմանուած կտոր մը տեսած չըլլալուս։ Անցեալները իրմէ երկու կտոր թարգմանած եւ զամբիւղ նետած ըլլալս կը յիշեմ, բայց այդ պատճառ չէր որ չհիանամ իր ոճին ու պատկերներուն վրայ։ 36 տողնոց իր «Գարուն»ը թարգմանեցի այս անգամ սակայն միայն սկզբի 24 տողերը կ'ուզարկեմ «Յառաջ»ին, վերջին 12 տողը, որ արքային գովքը կը հիւսէ, նորէն զամբիւղին բաժին թող գառնայ։

Ֆարրոխի — ինչպէս կը գրէ իր կենսագիրը, շատ երիտասարդ հասակէն ուսումնասիրած է ժամանակի բոլոր գիտութիւններն ու երաժշտութիւնը։ Վերջերը Սուլթան Մահմուտ Ղազնէվիի ամէնէն սիրուած բանաստեղծն էր, որու շնորհիւ խոշոր հարստութեան տէր դարձաւ։ Մեռած է Հիճրէթի 429 թուականին։

Վ. ԽՐՈՆԵԱՆ

ԳԱՐՈՒՆ

Աշխարհն այսպէս ուրախ, գարուն այսպէս նոր
Գինին այսպէս պարզ, նարն այսպէս սիրուն.
Մէկն ինչպէս եդեմական դրախտ,
Միւսը որպէս բարեկամի սէր,
Մէկը ինչպէս դառն վարդաջուր,
Միւսը որպէս կուռք-գարուն:
Գետինն ամպի արցունքից, օդը վարդի գեփիւռից,
Ծառը շքեղ տերեւից, սարի գագաթը կակաչներ.
Մէկն ինչպէս կանանչ մետաքս,
Միւսը որպէս սիրուն սաթ,
Մէկն ինչպէս ադուոր հարս, միւսը որպէս ծարի այտեր:
Սուտակադէմ փասիանը, ձերմակայտեայ կռունկը,
Սեւաչեայ որմզդական եղնիկը, կռուարար վագրը.
Մէկը քնել է մետաքսի վրայ,
Միւսը ապրէշիմի մէջ.
Մէկը ծողոպրած ծաքստոցից,
Միւսը փախած շրջափակից:
Չընաղ երգը սոխակի, բնութր դայլայլը կկուի,
Աւետիսը սալամահաւի, օդքի ծիւը տատրակին.
Մէկը վարդի կողքին, միւսը ուռենու մէջ,
Մէկը նոճի ծիւղի տակ, միւսը չինարի կատարին:
Օդը ուրախ գեփիւռից, գետինը զուարթ հագուստից,
Աշխարհն ուրախ շքեղանքից, արքան զուարթ իր ուխտից.
Մէկը մուշկը բերանին, միւսը ակնեղը թեւին,
Մէկը ցանկութիւն ձեռքին, միւսը բարեկամը քովին:
Ժամանակը հնազանդ է դարձել, եթերքը կանգնել է չիտակ,
Իւայան նստել է ուրախ, աշխարհը գոհ է արքայով.
Մէկը նրան խնդրարկու, միւսը նրան պատւընկալ.
Մէկը նրա յոյսը, միւսը նրան փառք:

Թրգ. Վ. Խ. — ՖԱՐՐՕԽԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայոց Գրերը; *գրեց Հրաչեայ Աճառեան, Մխիթարեան տպարան, 1928. 495 էջ. Գին՝ 7 ֆրանք զուիցերական։*

— Եղիա Աստուածատուրեան Մուշեղեան եւ իր գրական արտադրութիւնները. *Գրեց՝ Նորայր Հ. Հ. Ոսկեան, Վիեննա, Մխիթարեան տպարան, 1927. Գին՝ 1 ֆրանք զուիցերական։*

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Շուետի ակադեմիան 1927ի գրական մրցանակը յատկացուց Ֆրանսայի համբաւաւոր փիլիսոփային՝ Պերկսոնի. իսկ 1928ինը՝ Նորվեկիացի տիկ. Սիկրիտ Ունտսէդի:

Պէրկսոնի գնահատումը Շուէտի ակադեմիային կողմէ, դարձեալ այժմէական կը դարձնէ Ֆրանսայի մտաւորական փառքերէն մէկը եւ դասախօսը որ ամէնէն մեծ յաջողութիւնը ունեցաւ բանիմաց հասարակութեան մը առջեւ. 1914ին, երբ Պէրկսոնի մէկ դասախօսութիւնը յայտարարուէր Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ, հսկայ բազմութիւն մը կը խուժէր լսելու վարպետին խօսքը: Ամերիկեան մեծ թերթի մը հարցարանը ցայն կը դասէր 11րդ. Այնչդայնէն եւ Իսքայէլ Ցանկվիլէն յետոյ, աշխարհի համբաւաւոր դէմքերուն մէջ:

Պէրկսոն որ արդէն 69 տարու է, հիւանդ է երկար ամիսներէ ի վեր:

Իսկ տիկին Սիկրիտ Ունտսէդ ամէնէն բեղուն վիպասանուհին է Նորվեկիոյ:

1907ին, իր առաջին վէպին *Մարթ Ուլիի* հրատարակումով արդէն արժանացաւ գրասէրներու ուշադրութեան եւ համակրութեան:

Իր ուրիշ մէկ վէպը *Քրիսթէն Լավրանստատէր* համաշխարհային յաջողութիւն գտաւ. այս առթիւ գերման փիլիսոփայ մը կը գրէ.— Այրերուն համար, կինը տեսակ մը անճանօթ եզկիր է. տիկին Ունտսէդի արժանիքը հոն է որ կիները չէ որ կը պատկերացնէ, այլ կինը, յաւիտենական կինը:

Եթէ տիկին Ունտսէդի տաղանդը կարելի ըլլար դրամով գնահատել, պիտի բսէինք թէ կ'արժէ 80,000 քուրոն տարեկան (մօտ կէս միլիոն), զոր կը շահի իր վէպերուն վաճառումով:

«ՄԻՆԷՐՎԱ»Ի ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կին գրողներու կողմէ հրատարակուած «Մինէրվա» պարբերաթերթին տարեկան մրցանակը պիտի յատկացուի 6.8000 տողնոց վէպի մը, որուն հեղինակը պէտք է կին ըլլայ: Վէպը պիտի հրատարակուի «Մինէրվա»ի մէջ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՄԸ

L'Europe Nouvelle հանդէսը հիմնած է 10000 ֆրանոց տարեկան մրցանակ մը, նպատակ ունենալով «քաջալերել արդի քաղաքական միտքը»: Մինչեւ հիմայ 57 հեղինակներ արձանագրուած են մրցումին:

Գնահատող մարմնին մէջ կան Ժիւլի Պէրթըլօ, Լէօն Պլում, Անտրէ Սէկֆրիտ, Անտրէ Թառտիէօ եւայլն:

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ...

Որ աւելի առեւտրական է քան թէ գրական: Չակառակ որ գրքերու սպառումը տասնապատկուած է քաղղատմամբ նախապատերազմեան շրջանին, հրատարակիչները նոր միջոցներ կը հնարանդեն, հրապուրելու համար ընթերցողները:

Կարգ մը գրողներ, յանձն առեր էին շաբաթն անգամ մը, իրենց գրքերը «ձօնել» գնորդներուն, գրատան մը մէջ որ բաց կը ձգայ գիշերը:

Բայց այս անգամ, մեռած հեղինակի մը՝ Մարսէլ Բրուստի մէկ գործն է որ պիտի ձօնուի: Որո՞ւ կողմէ: Այս գիրքը կը բովանդակէ հեղինակին նամակները ուղղուած՝ երկու կիներու: Անոնցմէ մէկն է որ յանձն առած է ձօնել զանոնք... հեղինակին կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՐՔԵՐ

Constantinople avec Loti Հեղինակ՝ Gabriel de la Rochefoucauld Ed. de France)

Թուրքը սիրել կը նշանակէ եթէ ոչ ատել Հայը, գոնէ հակակրանքով նայիլ անոր, եւ փոխադարձաբար։ Այս թաքուն օրէնքին ճակատագրականութենէն չեն խուսափած բոլոր այն օտարները, որոնք վայելքի յիշատակներ քաղելով եւ վերադարձի կարօտով անցած են Թուրքիայէն։ Փիէռ Լօթի առաջինը չէ անոնց մէջ, ոչ ալ վերջինը. բայց կրնանք ըսել՝ ամէնէն կծուն։ Ասոր համար սակայն չուրանանք իր տաղանդը, որ դեռ կը հմայէ գրասէրները։

Տը լա Ռօշֆուքօ իր գրքին մէջ կը պատմէ օրերը որ Լօթիի հետ է անցուցեր Պոլսոյ մէջ, Վոսփորի «գեղածիծաղ» ափերուն վրայ. իր գրչին տակ, Լօթիի շուրջ հիւսուած կարգ մը առասպելներ կը հերքուին եւ անոր հոգիին խորհրդաւոր կողմերը կը լուսաւորուին։

— Molinoff, Indre-et-Loire, Հեղինակ՝ Maurice Bedel (N.R.F.)

Կոնքուռներու անցեալ տարուան պսակաւորին նոր վէպը, դարձեալ մեծ ընդունելութիւն գտաւ։

Մոլինոֆ ռուս ազնուական մըն է, գաղթական, աղքատ։ Կեանքի պահանջները զինքը կը ստիպեն զաւառ երթալու եւ խոհարարութիւն ընելու հարուստի մը քով, որուն կնոջ կը սիրահարի։ Հեղինակը զուարթօրէն կը ներկայացնէ գաւառական այդ անկիւնը եւ Մոլինոֆի զգացումները կը քրքրէ քմայքով։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ԿՈՐՑՈՊԱ, 15 Նոյմ.— Կորտոպայի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն աննախընթաց ոգեւորութեամբ տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38րդ. տարեդարձը՝ իր սեփական Ակումբին մէջ, Նոյմ. 7ին, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 16ին։

Սրահը լեցուած էր ընկերներու եւ համակիրներու խուռն բազմութեամբ մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Բամփորոտան»ով, զոր հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրեցին։

Օրուան նախագահը բացատրելով հանդէսին նշանակութիւնը երկարօրէն պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը։ Յետոյ երգիչ խումբը երգեց «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը։

Նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկ. Հ. Ցաճատեանը, որ վերլուծեց Դաշնակցութեան 38 տարուան փառաւոր գործունէութիւնը՝ հեղափոխական, մարտական, զինուորական, գրական եւ այլ ասպարէզներու մէջ։ Հայ ժողովուրդի ազատութեան համար Դաշնակցութեան զոհաբերութիւնները, մէկիկ մէկիկ յիշելով, յորդորեց նորականները, որ իրենց զաւակները հայ մեծցնելու հոգ տանին ու կուրօրէն ապագայ հայութիւնը կերտող այդ մանուկներուն վրայ, ինչպէս Դաշնակցութիւնը հայութեան վրայ գուրգուրաց 38 տարի շարունակ։

Երգիչ խումբը երգեց «Հերոսաւոր երկիր»ը. ի պատիւ այն հնչակեաններուն, որոնք իրենց ներկայութեամբը յարգանքի բաժինը կը բերէին քոյր կուսակցութեան մը 38ամեակին առթիւ տրուած հանդէսին։

Երգէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Մարտ. Խօրէնեանը։ Ընկերը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Կորտոպայի ափ մը հայութեան, որ առանց կուսակցական յետին մտքի, ձեռք-ձեռքի տուած համերաշխութեամբ կը տօնէ հայութեան պատիւ բերող հերոս կուսակցութեան մը 38րդ տարեդարձը։ Յարգանքի խօսքեր ըրաւ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի՝ Դաշնակցութեան երեք անզուգական հիմնադիրներու յիշատակին։

Կարճ դադարէ մը վերջ տեղւոյս քահանան եւս ողջունեց հանդէսը, և մաղթեց որ սիրով և միութեամբ գործակցին բոլոր կուսակցութիւնները՝ եւ ատոր առաջին օրինակն ըլլայ Կորտոպայի հայ գաղութը։

Յետոյ հանդէսը խնճոյքի փոխուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր։ Ընկեր Տաճատեան շնորհակալութիւն յայտնեց հանդէսը պատուող ներկաներուն, եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան։ Ժողովուրդը ցրուեցաւ խիստ զուարթ տրամադրութեան տակ։

Թղթակից

ՄԵՐ ՏՕՆԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Նոյ. 11ին տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը Սէօլէօզի Արեւելք հայրենակցական սրահին մէջ։

Սրահը զարդարուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանով, նաեւ կարգ մը մտաւորականներու եւ յեղափոխականներու նկարներով։ Երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները։

Հանդէսը բացաւ ընկ. Ս. Թարխանը, բացատրելով հանդէսին նշանակութիւնը։ Կարգ մը արտասանութիւններէ յետոյ, երգիչ խումբը յոտնկայս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Օրուան բանախօսը, ընկ. Արսեան վեր հանեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 38 տարիներու աշխատանքը, հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար։ Այս առթիւ յիշեց բազմաթիւ պատմական փաստեր։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» խմբերգով։

Ն. Թեպոեան

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

...ելով մօրը ծանրապէս հի-...ալը, ուրախութիւն մը ...այց քանոց սարսափիլ ...է։

...գտիկ. հրէշ մըն եմ, ... բայց ուրախութիւնն ...խոր եւ անցուկ էր որ ...հրէշը քաներն անգամ ...րգական երեւցան։ Վայր-...ը ետք սակայն իրապէս ...ք մը զգաց։

...ոյս կը մեռնի. մտա-...ս զինքը սպաննեցի, կը ...վախէն, խղճի խայթէն ...Այո, անցեալ օր տեսայ .... յուսահատօրէն չարժիլը՝ ...ու դաշոյնի հարուածներու ...վերուորեցին։ Որքան գար-

չելի է մարդկային սիրտը։ Ահա կ'ուրախանամ ոճիրիս համար, կը հրճուիմ բանտարկեալի մը նման որ ազատութիւն կը գտնէ բանտապահը սպաննելով, մինչդեռ կ'ամբաստանեմ Մարգարիտը վատութեան համար՝ երբ անկեղծօրէն կ'ըսէ որ չի կրնար սիրել ինկած կին մը։ Աւելի վատ եմ, հարիւր անգամ աւելի վատ։ Բայց կրնամ տարբեր կերպով զգալ Աստուածային հակասութիւններու ի՞նչ հոսանք, ի՞նչ վայրենի ուժ կը քաշէ եւ կը պրկէ մարդկային հոգին։ Եւ ի՞նչու հասկնալով ու ատելով այդ ուժը չենք կրնար յաղթել անոր։ Տիեզերք կառավարող Աստուածը Չարիքն է, հրէշային Աստուած մը որ մեր մէջ կ'ապրի ինչպէս շանթն արեւուն մէջ։ Եւ ո՞վ գիտէ, թերեւս մինչդեռ ես կ'ուրախանամ տարաբախտ կնոջ հաւանական մահուան վրայ, այս դժոխային կարողութիւնը, որ մեզ կը ճնշէ ու կը հեգնէ, կ'առողջացնէ աղերջանիկը զիս պատժելու համար։

Այս մտածումը նորէն տխրեցուց զինք։ Գարշեցաւ տխրութենէն, ինչպէս քիչ առաջ հրճուանքէն, բայց չկրցաւ յաղթել մէկուն եւ միւսին։

Մայրամուտ էր երբ վերելքն սկսաւ։ Քաղցրութեան քօղ մը կը պատէր վարդագոյն հորիզոնները։ Հիւղակներու վրայ ձգուած ոսկեգօծ գորգին վրայ տարածուող ստուերները քնացող անձերու գագաթները կուտային եւ բարտ լեռները կը յփոթուէին բարտ երկնակամարին հետ ուր լուսինը ցոյց կուտար մարգարտէ եղունգը։

Անանիա սկսաւ նուազ չար զգալ ինքզինք. հոգին ալ կը բարձրանար խորհրդաւոր եւ անարատ երկիր մը։

— ժամանակ մը բարի ըլլալ կը կարծէի, կը մտածէր.— Խաբէանք, միշտ խաբէանք։ Մօրս վրայ մտածելով կը խանդավառուէի, ինչպէս Մարգարիտը յիշելով կը կարծէի սիրել եւ փրկել եւ այսպէս կեանքս օգտակար ընել։ Ընդհակառակը սպաննեցի։ Ի՞նչ պիտի ընեմ հիմա։ Ի՞նչ պիտի ընեմ ազատութիւնս, «Թշուառ հանգստութիւնս»։ Երբեք երջանիկ պիտի չըլլամ, պիտի չհաւատամ ոչ ինծի, ոչ ալ ուրիշներուն։ Հիմա կը հասկնամ թէ ի՛նչ է մարդը ունայն բոց մը որ կ'անցնի կեանքին մէջ, կը մոխրացնէ բոլոր հպածները եւ կը մարի երբ ալ քանդելիք չունի..

Որքան կը բարձրանար, արեւը մարը կը մտնէր. հրաշալի մայրամուտ մըն էր։ Դուռի մը տակէն անցած ատեն կեցուց ձին եւ դիտեց բնանկարը, որ կը թուէր խորհրդանշական պատկեր մը. մանիշակագոյն էին լեռները, նոյն գոյնով ամպ մը կը մթագնէր հորիզոնը, երկուքին միջեւ ոսկի երկինքը, խոշոր արեւն անճաճանչ նոյն պահուն Անանիա չգիտցաւ թէ ինչո՛ւ բարի ու տխուր էր։ Անկեղծօրէն փափաքեցաւ մօրն ապաքինումը, անհուն կարեկցութիւն մը զգաց անոր հանդէպ եւ մանկութեան գեղեցիկ երազը, գոհողութեան կեանք մը ամբողջովին նուիրուած ապերջանիկ մօրը փրկութեան համար, մահամերձ արեւին նման մեծ ու մեղամաղձոտ՝ շողաց հոգին մէջ։

Բայց նշմարեց որ այդ երազը միայն իրեն համար էր,— ո բովհեանեւ ուրիշ բան չէր մնար — եւ ուշացած վեհանձնութիւնը բաղդատեց ծիածանի մը, որ կը հակի ուրականէն աւերուած դաշտի մը վրայ. անօգուտ փայլ

Ի՛նչ պիտի ընեմ, կրկնեց դարձեալ յուսահատելով։ — Ա՛լ սէր չունիմ, ա՛լ հաւատք չմնաց, կեանքիս վէպը վերջացաւ. քսան երկու տարիներ հազիւ բոլորած՝ վերջակէտը կը դրուի ահա, երբ ուրիշները վէպերը կը սկսին։

* *
*

Գիշեր էր արդէն երբ տուն հասաւ։ Օդը զով էր, բուրումնաւէտ. լուսինը բարձրացեր էր, արդէն փայլուն երկնակամարին վրայ, որոշապէս կը լսուէին այծերու զանգակներուն հնչիւնները, ձիերու անցքը։ Անանիա յիշեց հեռաւոր մանկութիւնը, յիշեց Զուանէն։

Այրի կնոջ տան առջեւ հասնիլը դրացիներուն հետաքրքրութիւնն արթնցուց։ Կ'երեւի թէ իրեն կը սպասէին։ Խորհրդաւոր փսփսուք մը սկսաւ շուրջը՝ զգաց որ ծանր ցանց մը կը սեղմէր զինք եւ վար կը քաշէր, մութ անդունդէ մը վար։

— Մեռած ըլլալու է, մտածեց, ձիէն վար իջնելով։

Կրացիա դրան սեմին վրայ երեւցաւ մօմ մը ձեռքը, սովորականէն աւելի դիակնացած։ Կարմրած աչքերը խորացեր էին տժգոյն շրջանակի մը մէջ։

(Շար.) — *Թարգմ.՝* ՀՆԹՈՒՄ

որ սպառազինութեան ճամբուն մէջ շարունակենք. Ազգերու Դաշնակցութիւն, Լոքառնօ, Քէլլոկի դաշինք պարզ գաւեշտ ու զուարճալիք պիտի մնան։ Եւրոպայէն մինչեւ Նախագահ Քուլիճ սպառազինութիւնը կը շարունակուի։ Սպասենք որ Լոքառնոն փորձի ենթարկուի՝ երբ Գերմանիա իրաւարարութիւն պահանջէ հաննոսեան խնդրին համար։ Ատիկա ճշմարիտ փորձաքար մը պիտի կազմէ։

Անգլիոյ Նախկին վարչապետը յետոյ խօսելով Ֆրանսայի մասին, բսաւ թէ այսօր Ֆրանսա չորս անգամ աւելի սպառազինուած է քան Գերմանիա 1914ին։

— Ու մենք նաւային դաշինք կնքած ենք Ֆրանսայի հետ։ Կ'ըսեն թէ այդ դաշինքը մեռած է հիմա, սակայն կը մնայ այն իրողութիւնը թէ ստորագրած ենք համաձայնագիր մը, որով բացէ ի բաց կ'ընդունինք չգործածել դաշնագիր մը։ Կ'ըսեն նաեւ թէ այդ դաշինքը իրաւարարութիւն մըն էր։ Անունը կարեւոր չէ. իրողութիւնն այն է որ այդ համաձայնագիրը վտանգած էր մեր ապահովութիւնը եւ աշխարհի խաղաղութիւնը։

«Կառավարութիւնը կը հաւաստէ թէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները լաւ են, բայց ի՞նչ ըսել Միացեալ Նահանգներու հետ մեր յարաբերութեանց մասին։ Ասիկա կը մտատանջէ զիս։

Օտարականներու մուտքը Անգլիա

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ առջի օր աշխատաւորական Լէնսպէրի ներկայացուց բանաձեւ մը՝ պահանջելով որ օտարականներուն Անգլիա մուտքը սահմանող օրէնքը չերկարաձգուի։ Լէնսպէրի ամբաստանեց ներքին Նախարարը թէ իբրեւ դիկտատոր կը վարուի անգլիահպատակ չեղողներու հանդէպ։

Իր պատասխանին մէջ, Ներքին Նախարար Սըր Ուիլեըմ Ճոյնսըն Հիքս յայտարարեց թէ գործազրկութեան պատճառաւ օտարական մը չի կրնար աշխատիլ Անգլիոյ մէջ, առանց արտօնագիր ստանալու աշխատանքի նախարարէն։ Գալով յեղափոխական օտարականներու մասին իշխանութեանց բռնած դիրքին, խնդիր է թէ անոնք ո՛ր դասակարգերուն կը պատկանին։ Ըստ Նախարարին, երկու տեսակ անբաղձալի օտարականներ կան. անոնք որ օտար երկրի մը դէմ յեղափոխական ձեռնարկներու կը լծուին, եւ անոնք որ կուգան՝ Անգլիոյ դէմ դաւադրելու համար։

— Առաջիններուն օձիքէն բռնելով իրենց երկիրը կը վերադարձնենք։ Գալով միւսներուն, շոգենաւէն դուրս չեն հանուիր անոնք, կամ կ'աշխատինք որ այդպէս ըլլայ։

Վերջացնելով, Նախարարը բսաւ թէ 1923ին 3173 օտարականներու արգիլուեցաւ ցամաք ելլել։ Այդ թիւը հետզհետէ նուազելով, 1927ին իջաւ 2092ի։

Ի վերջոյ, մերժուեցաւ աշխատաւորականներու բանաձեւը։

Փօլ Պոնքուր հրաժարեցաւ

Երէկ գրած էինք թէ ընկերվարական երեսփոխան Փօլ Պոնքուր մտադրած է հրաժարիլ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ ֆրանսական պատուիրակի իր պաշտօնէն։

Փօլ Պոնքուր արդէն իսկ ղրկած է իր հրաժարականը արտաքին նախարար Պրիանի։ Իր նամակին մէջ, ընկերվարական երեսփոխանը կ'ըսէ թէ ինք այդ պաշտօնը ստանձնած էր՝ երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէին ձախ տարրերը յետոյ ալ «ազգային միութեան» դահլիճը։ Հիմա որ դրամական կայունացումէն վերջ կուսակցութիւնները վերստին իրենց անկախութիւնը գտած են, նոր դահլիճ կազմուած է առանց ձախ տարրերու գործակցութեան, եւ թէ այս վերջինները դարձեալ ընդդիմադիրի դերին մէջ մտած են, իր այդպիսի պատասխանատու պաշտօնի մը մէջ մնալը պատշաճ չպիտի ըլլար թէ՝ իր կուսակցութեան եւ թէ ներկայ կառավարութեան համար։

Ինչո՞ւ փակուեցաւ Իզմիրի ֆրանս. դպրոցը

Երէկ գրած էինք թէ Թուրք կրթական գործավարին հրամանով փակուած է Իզմիրի Ֆրանսական աղջկանց վարժարանը՝ Նօթր Տամ տը Սիոն։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, դպրոցը փակուած է այն պատճառաւ, որ հակառակ կրթական գործավարութեան պաշտօնական ազդարարութեան՝ պահուած են այն երեք աշակերտուհիները, որոնք ամբաստանուած էին թէ կրօնական քարոզութիւններ կ'ընեն։

Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակցին համաձայն, Իզմիրի ոստիկանութիւնը՝ կրթական գործավարին հրամանին վրայ՝ դպրոցէն բռնի դուրս հանած է 220 աշակերտուհիները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ի	200ֆ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration ; 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

Խմբագրատուն

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

20 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 808 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԷՆ Կ'ԵՐԹԱՆ ԳՈՒՆԴԱԳՈՒՆԴ

...եւս իրականութիւն է նոր արտագաղթը, դէպի Հարաւ. Ամերիկա:

...րիան կը պարպուի արագօրէն: Գունդագունդ:

...րդացէք օրուան լուրերը: Արդէն ճամբայ ելած են հազար ... համաձայն Պէյրութի վերջին թղթարերին: Այս տողերը ...ած ատեն, անշուշտ ուրիշ նաւեր ալ խարիսխ վերցուցին, ... որ մեր ձեռքը հասած թերթը տասը օրուան հնութիւն ...

...նաց որ, արդէն մասնաւոր գրասենեակ մը բացուած է ... պիտի բացուի — գաղթը դիւրացնելու համար, ստանձ... փոխադրութեան ծախքը:

...րիան կը պարպուի», կ'աղաղակէ Պէյրութի «Ազդակ»ը: ...րութիւն մը որ շատ ուշ է յիացած, դժբախտաբար: Այս դիտողութիւնը կ'ընենք ոչ թէ անպատճառ դիմացինը ... սար հաչակելու համար, այլ այն գիտակցութեամբ թէ՝ ...ր պատահելէ վերջն է որ կ'արթննանք, իբրեւ իսկական ...եր:

...յսպէս եւ ներկայ պարագային:

Անշուշտ մէկէն ի մէկ չծնաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղ...թներր դէպի Հարաւ. Ամերիկա փոխադրելու այս ծրա... Պարբերաբար գաղթողներ կային, իրենք իրենց գլխուն ...ինչ որ տեղի կ'ունենայ այսօր, մէկ օրէն միւսը սարքուած ... մը չէ: Առ նուազն ամիսներ տեւած ըլլալու են արձանա...թիւնները, բանակցութիւնները եւ պատրաստութիւնները: ...րդ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ազգային ո՛ր եւ է շրջանակ լուր ...նար, եւ ֆրանսերէն թերթ մը, «Լ'Օրիան», զուժկան լու...ը հաղորդէ առաւս մը, խորապէս ցաւելով: Եւ կը հաղորդէ ...որդէն ուշ է, երբ երեք հազար հոգի բեռները կապած՝ շո...ի կը սպասեն:

...յսօրուան տեղեկութիւններէն կը հասկցուի թէ Ազգերու ...նակցութիւնն է որ կը հովանաւորէ նոր արտագաղթը:

...նք զարմանար: Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի ...սենեակը բան-գործ ըրած է ժամ առաջ հաչուեյարդարի ...րկել հայ եւ ռուս գաղթականներու խնդիրը: Ան պատ...ր է, աշխարհի ո՛րեւէ անկիւնը փոխադրելու գաղթական... ...ր որպէսզի ազատի անոնց տաղտուկէն: Քանի տարիէ իվեր ...ձանագրութիւններ կը կատարուի նաեւ Պուլկարիոյ եւ Յու...աստանի մէջ, միեւնոյն մտահոգութեամբ

Աշխատանքի գրասենեակը չի բռնանար, անպատճառ այս ...այն երկիրը երթալու համար: Բայց երբ դիմացը կը տեսնէ ...թականներ, որոնք առանց բարակը փնտռելու. կամ հրա...ւելով զանազան խոստումներէ, տրամադրութիւն կը ...նեն մինչեւ Հրոյ Երկիրը երթալու, օտարին հո՞գն է ...

Ամէն անգամ որ այս իմաստով պրպտումներ կատարուած Ազգերու Դաշնակցութեան Ներկայացուցիչներուն կողմէ, ...զան գաղութներու մէջ, մեր թելադրութիւնն եղած է պա...խանել.— Հայաստան կ'երթամ, կամ այստեղ կը մնամ:

Այս պատասխանը աւելի վստահութեամբ կարելի էր տալ ...իոյ մէջ, որ ամէնէն յարմար վայրն է, հայրենիքէն յետոյ ...անդ որ, տեղաւորման աշխատանքներ կը կատարուին ... տարիէ ի վեր, եւ դեռ նոր մէկ միլիոն ոսկի է յանձ... նոյն Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակին ձեռքով: ...րց է հիմա, — մեր հայրենակիցները, որ իրենց ամէնէն ...ռ օրերը անցուցին Սուրիոյ մէջ, իսկ այժմ ոտքի կանգ... են, ինչո՞ւ կը հրապուրուին Ուրուկուէյ-Փարակուէյի ...իրներով, եւ կը խուսափին տեղաւորման ձեռնարկէն: Եթէ ...թականները իրենք չեն կրնար հասկնալ նոր գաղթին հե...անքները, եւ տեղաւորման ձեռնարկին արժէքը, չկա՞ն ...ներ որ լուսաբանեն, սկսելով քաղաքական կուսակցութիւն... մինչեւ կաթողիկոսն ու գոյնզ-գոյն ազգային մարմինները: ...պատական պարսիկ իշխանութիւնը Հայոց առաջնորդին ...րկեր է որ քարոզ տայ. «փէհլէվի» գլխարկ դնելու համար: ...ուրիշ ամէն յորդոր անօգուտ էր, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ...թականները տեղին վրայ պահելու համար, եթէ այնքան ...րող էին, գոնէ այս միջոցը փորձէին արհեստով ազգասէր... ...մանաւանդ որ, տեղական իշխանութիւնն ալ համաձայն ...տագաղթին: Միայն Լիբանանի կառավարութիւնը մէկ ...ն ֆրանք տրամադրեց տեղաւորման ձեռնարկին, եւ առա... ...ն պատրաստ է ուրիշ դիւրութիւններ ընծայելու:

...կա՞յ մէկը, վերջապէս, որ բացատրէր թէ նօսրացնել Սու... եւ մանաւանդ Լիբանանի հայութիւնը, ջլատել տեղաւոր...ն ծրագիրը, կը նշանակէ իւղ քսել Թուրքիոյ հացին, քանի ...երկիրի մինչեւ այսօր ալ աչք ունի Անտիոքի եւ Իսկէն...րունի վրայ եւ միշտ կը նեղէ Ֆրանսան: Միշտ այս միջո... ...ալ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան վիճելի հարցերու ...ն:

Այս այն ժողովո՞ւրդն է որ դեռ երէկ, հարեւան Տէօրթ Եօլի ...նջնիները գիտելով կ'ոգեւորուէր, եւ երազներ կը հիւսէր, ...հիմա տուն-տեղ ձգած, շունչը կ'առնէ աշխարհի միւս ...ը, մինչեւ Ուրուկուէյ:

Եւ ինչո՞ւ մեղադրել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, եթէ իր ...ոցը կը տեսնէ բազմութիւններ, որոնք տերեւներու պէս ...րան աջ ու ձախ, եւ կը քշուին իր ուզած ուղղութեամբ: Որո՞ւ հոգը հատեր է, երբ դուն ինքդ չես մտածեր քու մա... չես կրնար զանազանել քու չարն ու բարին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԻՆ ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԸ ՉԼԻ՛Ն ԲԱՒԵՐ»

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Պոլսոյ Ազգարարը դիտել կուտայ (13 նոյեմ):

—«Փարիզէն մասնաւոր պատուիրակ մը գացած է Պուքրէշ, հոն ալ հօկ մը կազմելու համար:

Վեց եօթը տարի առաջ, այս տեսակ առաքելութիւն մը ոչ միայն բնական պիտի թուէր, այլ եւ օգտակար: Թշուառութիւն մեղմելու գործը մարդկային ամէնէն տարրական պարտքն է, մանաւանդ արհնակիցներու միջեւ: Աշխարհի մէկ ծայրը աղէտ կը պատահի, եւ միւս ծայրէն օգնութեան կը փութան, առանց ոեւէ պայմանի կամ խտրութեան: Որով, տարօրինակ չպիտի թուէր, եթէ ռումանահայ գաղութն ալ իր բաժինը բերէր մարդասիրական գործի մը:

Հիմա, սակայն, կատարուած առաքելութիւնը ոչ միայն անբնական է, այլ եւ աղետալի: Որովհետեւ, այլեւս արեւի պէս պայծառ է թէ այն ինչ որ կը կատարուի օգնութեան դիմակին տակ, գէշ տեսակէն չարաշահութիւն մըն է, չըսելու համար աւելի բան:

Ահա յունահայ գաղութը, ուր ամէնէն առաջ վրան զարկին: Այնքան տարի է որ կը գործեն, բանաւոր թէ գրաւոր քարոզութեամբ: Ունին — կամ աւելի ճիշդ՝ ունէին— Կեդր. Վարչութիւն, բազմաթիւ մասնաճիւղեր, երկու օրկան, գործիչներու ամբողջ շքախումբ մը եւ վերջապէս ազդեցիկ հովանաւորներ, որոնք անպակաս չէին ընեւր իրենց շուքը, պարբերական այցելութիւններով եւ խոստումներով: Միեւնոյն ատեն կար ներգաղթի գործը, իբրեւ չահագործման պարարտ գետին: Բայց թող ըսեն թէ այդ երկարատեւ շրջանին քանի՞ հազար բուլղի փոխադրեցին Երեւան, իբր արդարացում իրենց գոյութեան:

Իսկ մենք գիտենք որ ոչ միայն փող չեն ղրկած, այլ եւ ահագին գումարներ ստացած են, զանազան անուններու տակ.— ռոպիկ, վարկ, նպաստ եւլն.: Ու ստացած են կանոնաւորաբար, իբրեւ վճարեալ գործակալներ: Զարաչահութիւններն ալ տարբեր: Յիշենք միայն Սելանիկի Հօկի քարտուղարը, որ իբրեւ գեղծանող բանտարկութեան դատապարտուեցաւ հելլէն դատարանին կողմէ, եւ իր կարգին ցնցող մերկացումներ ըրաւ իր ընկերներու մասին:

Նոյն մոլութիւնը Ֆրանսայի Հօկին մէջ: Տարիներէ ի վեր կը կազմակերպեն ու կը հաւաքեն, բայց ոչ իսկ իրենց ելքն ու մուտքը կրնան հաւասարակշռել, այնքան շատ պորտաբոյծներ կան:

Դեռ չենք խօսիր այն չարիքներու մասին, որ այս ապականած մարմինը կուտայ գաղութներուն, տեղ մը արենակից արենակցի դէմ հանելով ու արիւն թափել տալով, ուրիշ տեղ օտարներու հետ ցոյցի մղելով հայ խեղճ աշխատաւորները, կամ յիմարօրէն կասկած հրաւիրելով ամբողջ գաղթականութեան վրայ»

«ՆՈՐ ՏԱՐԻՆԵՐԸ ՍՈՐՎԵՑԷՔ»

Թուրք թերթերը հետեւեալ կոչը կը հրատարակեն.—

«Նոր տառերը մինչեւ ամսագլուխ սորվեցէ՛ք: Հակառակ պարագային ոչ լրագիր, ոչ ծանուցում եւ ոչ ալ գիրք կրնաք կարդալ: Այնուհետեւ չէք կրնար գտնել կառավարական պաշտօնատուններու մէջ խօսք չէք կրնար հասկնալ եւ փողոցներուն մէջ օտարականի նման կը թափառիք»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը կը գրէ.— Մեր անցեալ շաբթուան թիւով գրեցինք որ 500 հայ գաղթականներ «Մարիէթ փաշա» շոգենաւով մեկնեցան դէպի Հարաւային Ամերիկա: Մեզի կ'իմացնեն նաեւ որ ուրիշ 500 գաղթականներ եւս մեկնած են «Գանատա» եւ «Պայրըն» շոգենաւերով՝ միշտ դէպի Հարաւային Ամերիկա: Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Յանձնախումբը արդէն ինք ստանձնած է այս մեկնող հազար գաղթականներու փոխադրութեան ծախքը եւ ուրիշներ եւս փոխադրել պիտի տայ միեւնոյն պայմաններով:

Զրոյց կը շրջի թէ Յանձնախումբը Պէյրութի մէջ պիտի բանայ մասնաւոր գրասենեակ մը՝ գաղթականներու փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար:

Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Գրասենեակին տեղեկագիրներուն համաձայն, Մոնթէվիտէօ հաստատուած ռուս եւ հայ գաղթականներ երկրագործութեամբ կը պարապին եւ դիւրաւ կը շահին իրենց օրապահիկը: Կառավարութիւնը անոնց տուած է ընդարձակ կալս հողեր, որոնք շատ բարեբեր են: Ազգերու Դաշնակցութեան ծախքով ճամբորդող Հայեր պարտին իրենց ճանապարհածախսը վճարել իրենց բնակած երկրին Գաղթականներու Գրասենեակին, անմիջապէս որ իրենց միջոցները ներեն:

Մէկ միլիոն փրանք Սուրիոյ Հայերուն

Պէյրութ հասած է Պ. Օկիւստ Պրինէ, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը: Ազգերու Դաշնակցութիւնը 200.000 զուիցերական ֆրանքի (մօտ մէկ միլիոն ֆրանս. ֆր.) վարկ մը տրամադրած է անոր, ի նպաստ հայ գաղթականներու՝ անոնց Սուրիա տեղաւորման գործին յատկացուելու համար, կը գրէ «Լ'Օրիան»:

ԷՇՐԷՖԻԷԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԸ

«Ազդակ» կ'իմանայ որ Էշրէֆիէի հայկական թաղի շինութեան գործը նոր տարիէն առաջ վերջնականապէս չպիտի լնանայ եւ անբաւարար պիտի ըլլայ երկու հարիւր ընտանիքներ բնակեցնելու:

Ո՞րքան Հայ կայ Պոլսոյ մէջ

Թուրքիոյ վիճակագրութեան ընդհ. տնօրէնութիւնը «Վիճակագրական Տարին» անունով գիրք մը պատրաստած է, պելճիքացի մասնագէտ ժաքարի հսկողութեամբ և որ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ երկրի արտածման, ներածման, տնտեսական և ելմտական պայմաններու մասին:

Այդ վիճակագրութեան համաձայն, Պոլսոյ ընդհ. բնակչութեան թիւն է 690.735 հոգի, որուն 625.400ը թրքահպատակ եւ 65.335ը՝ օտարահպատակ: Օտարահպատակները կը բաղկանան հետեւեալ երկիրներու հպատակներէն.— Յունաստան՝ 25.419, Իտալիա՝ 7190, Ռուսիա՝ 5647, Պուլկարիա՝ 3470, Սերպիա՝ 3046, Անգլիա՝ 2475, Ֆրանսա՝ 2245, Գերմանիա՝ 1387, Ալպանիա՝ 1355, զանազան երկիրներ՝ 5412, ասիական եւ ափրիկեան երկիրներ՝ 6840, հպատակութիւնը յայտնի չեղողներ՝ 463:

Պոլսոյ մէջ ընդամէնը 52.576 Հայ կայ: Ասոնք լուսաւորչական արձանագրուածներն են:

Օրթոտոքսներուն թիւն է 99.077, կաթոլիկները՝ 22.568, քրիստոնեայ՝ 15.954, բողոքական՝ 4289, Հրեայ՝ 46.698: Մէկ մասին ալ (1833) կրօնքը յայտնի չէ: Այս բոլորին ընդհ. գումարն է 242.995: Իսլամներուն թիւն ալ 447.740 է:

Պոլսոյ մէջ հայերէն խօսողներուն թիւը 44.529 է: Յունարէն կը խօսին 89.748, Թուրքերէն՝ 447.449, եբրայեցերէն՝ 38.890, ֆրանսերէն՝ 5771 հոգի:

Թրքահպատակ Հայերուն թիւն է 43.505 հոգի, Յոյներունը՝ 61.602, Հրեաներունը՝ 35.893:

1927ի յունուար ամսուան ընթացքին 19.305.201 ոսկիի ներածում եղած է: Ասոր փոխարէն՝ նոյն ամսուան մէջ արտածուած է 11.114.152 ոսկիի ապրանք: Փետրուարի մէջ, ներածումը 2 միլիոն ոսկի աւելի եղած է:

Ստալինը տապալելու փորձ ?

«Չէյլի Թէլէկրաֆ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ կէփէուի կարեւոր անդամներուն կողմէ սարքուած դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ եւ տասը հոգի ձերբակալուեցան: Դաւադիրներուն նպատակն էր՝ Կրէմլինի պահակազօրքին օժանդակութեամբ ձերբակալել Ստալինը եւ եռապետութիւն մը հաստատել՝ կուսակցութիւնը եւ երկիրը կառավարելու համար:

480 թղթակիցներ սպաննուած

Ռիկայի ճամբով Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ռուս գիւղացիներու կողմէ սպաննուած են «Իզվեստիա»յի եւ ուրիշ թերթերու 480 տեղական թղթակիցներ: Այս թղթակիցներու գլխաւոր պաշտօնն էր լրտեսել գիւղացիները, տեղեկագրել համայնավար կարգապահութեան դէմ անոնց թերացումները, երեւան հանել այն թաքստոցները, ուր գիւղացիները կը պահեն իրենց ցորենը եւն.:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

A LA MANIERE DE ..

Հիւսիս-արեւմուտք կանգնած եմ սպասուհանին առաջ: Հեռուն՝ Պարիզում՝ լոյսի խնջոյք կայ, երկնի սեւ կտաւին վրայ ծաղաւոր գամեր փայլում են ու ինձ աչք են անում:

Մի գազանի աճաբեկիչ ձայն խուլորէն լցնում է մթնոլորտը ու շարունակում անդադար, ու սարսռեցում:

Պարիզն է որ մի վերջին ծուղեվարքի ծիլի մէջ իր ծոգին յանձնում է գիշերւայ, կէս-գիշերւայ ծրեչտակին:

— Դէ՛, գնանք Պարիզ վերջին առէնով:

×

Գառ դիւ Նոռ, Թաց սալայատակներ... կանայք վեր են անում իրանց փէշերը: Նրանք ծեր կանայք են, միդինէտները պէտք չունին դա անելու:

Անծրեւը փոշիացած վար է ընկնում: Սրճարանների ապակիների ետեւ երանգապնակի բոլոր գոյներով ծեփուած դէմքեր՝ մի աղոտ ակնարկ դուրս են ծրում... ժպտում, աչք անում, գլուխ շարժում...: Աժան ժպիտ են ծախում:

Այդին խորոված շագանակները *կոնկիւրանս* են անում Սարֆոնների բոյլերին:

Ծոտները սահում են անշշուկ, դէպի աժան պանդոկներ:

— Nom de Dieu! կօշիկս ջուր է առել, անծրեւի ջուրը կչռում է գլխարկիս վրայ:

Մառախուղը թանձրացել է, աստղերը անհետացել են մի ժամից ի վեր, անծրեւի թեթեւ ու նիհար չուանները մարդկանց տանում են աստ ու անդ, խամաճիկներ՝ մութի, ցեխի, աժան ժպիտի, ռստրէի, *պորտուկէզի*, *կրուասանի*, մէկի պէս անհամ *պօքի*, *շապօ մըլոնի*, կեղծ մարդասիրութեան, խաղաղութեան *կօնֆէրանսի*. Grande Chaumièreից դուրս սպրդած մօդէլներին մի ծանր ու ծեփծեփ մսի բոյլի մէջ :

Ցուրտ էյֆէլն անդին տապալել է... եւ մի ծարբած արարած մոմը դրել է այս տապալած աշտանակի վրայ:

Բուլժուան երկարել է Պարիզում շինուած պարսկական գորգերի վրայ, նրա աղջիկը դաշնակ աճել է... Շօպէն, Պէթօվէն: ...Մինչ ծայրը մտածել է վաղուան *սպեկուլացիաների* վրայ:

— Աղջիկ, ականջիդ ապարանջանը ո՞ւր է, ախր մատանիդ ալ վիզդ չէ, ինչո՞ւ ես մոռացել: Մէտրօնները այլեւս չեն մարսում, շատ են կերել ու կշտացած փակում են իրանց աչքերը ու մրափում: Նօտրը Տամից 12 պատգամներ սլանում են դուրս, վերը, դէպի անծուշնութիւնը. .

Դէ՛, գնանք տուն:

Ի. ԶԱՐԵԱՆ

Վ. Ճ. Ը.՝ Բէռվտայի

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Այնթապէն ստացուած լուրերու համաձայն, Հալէպի հիւսիսը բախում մը տեղի ունեցած է Թրքական զօրախումբերու եւ Սուրիայէն եկած աւազակներու միջեւ: Բախումը երկար տեւած է: Աւազակները ստիպուած են փախուստ տալ, ձգելով եւ վիրաւորներ ձգելէ յետոյ կռուի դաշտին վրայ:

ԹՈՒՄԱՆՈՖ, կցորդ Փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչին, Մոսկուայի կողմէ նշանակուեցաւ Փարիզի առեւտր. ներկայացուցիչ:

ԽԵՆԴԵՐԸ
եւ
ԻՐԵՆՑ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

— Տոքթէօ՛ր, ի՞նչ տարբերութիւն կայ խենդին եւ խելացիին միջեւ, կը հարցնէր խենդ կին մը մեզի, առտու մը, բժշկական սովորական այցելութեան ընթացքին։

— Չկայ տարբերութիւն, պատասխանեց բժշկապետը։

Խենդ կինը ծափ զարկաւ ուրախութենէն եւ իր ընկերուհիները ծիծաղեցան։

Բայց եւ այնպէս արգելափակուած են անոնք։ Եւ, թերեւս, խելացիէ մը աւելի ծարաւ կը զգան ազատութեան։ Օրուան բոլոր ժամերուն, անոնց առաջին հարցումն է.

— Մեր պիտի արձակէք մեզ։

Բժշկապետը, եւ ուրիշներ, որոնք տարբերութիւն մը չեն գտներ խենդին ու խելացիին միջեւ, ամուր փակած են դուռները խենդերու առջեւ։

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը, — որուն մասին գրուած եւ արտասահման ղրկուած գիրքերը ոսկի փոշի կը կրեն, — զբաղեցաւ նաեւ խենդերուն ազատագրութեամբ։ Պինէլ Պիսէթրի յիմարանոցէն, խանդավառ ազդակներ արձակելով, դուրս կը հանէր խենդ մը, յեղափոխական ազատարարներ ենթարկուեցան նոյն խենդին հակայեղափոխական յարձակման։

Ուրեմն, պէ՞տք է արգելափակել բոլոր խենդերը յիմարանոցներու մէջ։ Սակայն սպանիացի բանաստեղծ մը՝ Քալտէրոն, կ'ըսէ.

Յիմարանոցին մէջ բոլորն ալ խենդ չեն
բոլոր խենդերն ալ յիմարանոցին մէջ չեն։

Ինչպէս, ո՞ւր կը սկսի խենդութիւնը, եւ ո՞ւր՝ խելացութիւնը։

Այս հարցումը լուծում չունի, եւ այդ պատճառաւ՝ անօրինա՛կ տառապանքներու ենթարկուած են մարդիկ, որոնց հոգեկան վիճակը ալեկոծութիւն մը ունեցած է։ Ատեն մը, դիւահարներ նկատուեցան անոնք, եւ կրօնքի ու հաւատքի վարդապետները, նոյնքան խենդ, դժոխային չարչարանքներու մէջ նետեցին խենդերը։ Սակայն, խնդրեմ ըսէ՛ք, աշխարհի վրայ ո՞վ կայ, որ խենդ չէ։

Յիսուս անհաւասարակշիռ մըն էր, (չեմ յիշեր միւս հիւանդութիւնները,) զոր չէին կրնար զսպել իր եղբայրները, ինչպէս կ'ըսէ, Թեթե՛ւ մը, իր Աւետարանիչը։ Ու հիմա քաղաքակրթութիւն մը կայ, եւրոպականը, որ հիմնուած է քրիստոնէական վարդապետութեան այդ հիմնադրին խախտած ուղեղով (La folie de Jésus, փրոֆ. Binet-Sanglé, երեք հատոր)

Կ'ուզէ՞ք, որ յիշեմ բոլոր մեծ մարդոց խենդութիւնները։ Բայց դուք ըսէք թէ ո՞ր խենդ չէր։ Մնանք արուեստի պատմութեան մէջ, առնենք մօտիկ օրերէն։ Պօտլէր վեներական հիւանդութիւն ունէր, եւ թունամոլ էր ինչպէս Է. Փօ։ Լուսնոտ էր Կ. Պյօպէր։ Շնորհքով խենդ էր Թասսօ։ Միասեռական էին Մ. Անճէլօ, Օսքար Ուայլտ, Վէրլէն։ Գրեթէ բոլոր «րոմանթիք»ները եւ «սէնպոլիստ»ները զրկուած էին հոգեկան առողջութենէ։ Աւելցուցէք նաեւ սա պարագան թէ զանազան մանրէածին հիւանդութիւններ կը խանգարեն հոգիին խաղաղութիւնը։ Թոքախտը, ընդհանրապէս, ռոմանթիք եւ բանաստեղծ կը շինէ երիտասարդները (Շոփէն, Սամէն, Դուրեան, Մեծարենց)։ Ֆրանկախտը հանճար կը շինէ երբեմն Պօտլէր։ Սեռային կեանքի փառասիրումը արդիւնք է յաճախ ջղային անծանօթ խանգարման մը (*)։

(*) Մուկերուն վրայ կատարուած փորձերու ժամանակ, ծնտաւութեան ջիղին փճացումով մուկերը կ'ենթարկուին նկարագրի փոփոխութեան, այլեւս չեն կրնար զանազանել էգն ու արուն, կը զուգաւորուին անխնական։ Աճա թէ ինչո՛ւ միասեռական մարդիկ եւս կը նկատուին անբնական։

Եւ որքան «հիւանդներ» կան այս դասակարգէն։

Այս հաշիւով, աշխարհի վրայ մարդ չի մնար, որ քիչ թէ շատ խենդ չըլլայ։

Դրեթէ միշտ Լոմպրոզոյի կը վերագրուի այն տեսակէտը, որ կ'ընդունի խնամութիւն մը խենդութեան եւ հանճարին միջեւ։ Սակայն հին է այս տեսակէտը։ Արիստոտէլ հանճարը կը միացնէր խենդութեան, երկուքն ալ արդիւնք՝ ուղեղին արեան խռնումին։ Լոմպրոզօ, մշակելով հելլենական տեսակէտը, զգացուած տարուելով՝ համակրանք կապեց խենդերուն եւ ոճրագործներուն։ Ըստ Լոմպրոզոյի, խենդերն ու ոճրագործները կը գտնուին նոյն վիճակին մէջ եւ պարզապէս հիւանդներ են։

Այս տեսակէտը չափազանցութեան տարին Կոնքուրները, որոնք կը պնդէին թէ արուեստը արդիւնք է լուսնոտութեան։ Երջանիկ ժպիտ մը ունէին բանաստեղծները, այդ օրերուն, իրենց վերագրելով «անբնական, անհաւասարակշիռ» նկարագիրներ։

«Արուեստը խենդութիւն է» կը պոռային, Պոլսոյ մէջ, մեր Մեհենականները։

Այս բացատրութիւնները պարզապէս նորոյթ էին կամ «փարատոքս»։

Առաջին անգամ ֆրանսական բժշկական դպրոցն էր, որ, իբրեւ ընդդիմադիր, յարձակեցաւ Արիստոտէլ-Լոմպրոզօ տեսակէտներուն վրայ։ Ու տեղի ունեցաւ կատաղի վիճաբանութիւն մը, որ տեւեց տարիներ։ Հիմա այդ առթիւ, թեր ու դէմ, հսկայ գրականութիւն մը կայ։ Պէտք է ըսել, որ վիճաբանութիւնը գրեթէ միշտ կը պայմանաւորուի ծայրայեղութեամբ։ Այնպէս որ, եղան գիտուններ, որ ժխտեցին հանճարին գոյութիւնը։ Եթէ Թասսօ խօսիլ սկսաւ՝ երբ վեց ամսու էր, նոյնքան կանխահասութեամբ օժտուած են բոլոր խափշիկներն ու էսքիմացիները, առանց որ հանճար նուիրեն սփիւռ մարդկութեան։

Այս վիճաբանութեան մէջ, կարելի է դիտել տալ, որ ոմանք հարցին մօտեցան չափազանց գիտուն, ուրիշներ՝ չափազանց արուեստագէտ։ Բժիշկներ կան, որ խենդերուն ստեղծագործութիւնները կը քննեն համաձայն ախտաբանութեան օրէնքներուն։ Սակայն արդեօք մարդիկ ստեղծուած են ախտաբանութեան օրէնքնե՞րուն պատշաճելու համար, թէ ախտաբանութեան օրէնքները՝ մարդոց։

Կը թուի թէ ֆրանս. բժշկական դպրոցը հիմա կը պատրաստէ իր տեսակէտը, չափաւորելով Լոմպրոզոյի գաղափարները։ Պատճառապաշտութիւնը (déterminisme) կը տիրէ արդի մտածողութեան մէջ։ Վաղը, ենթագիտակցական, ներհայեցողական տեսակէտներն ու երազի վարդապետութիւնը թերեւս տարբեր բացատրութիւն մը տան խենդութեան մասին։ Որովհետեւ, ինչպէս դիտել կը տրուի, խենդին վիճակը «արթուն երազի» մը վիճակն է։ Խենդը ազատագրուած է կամքին, գիտակցութեան եւ ընկերային պայմաններու բռնակալութենէն։ Ան կը պարպէ միայն իր զգացական աշխարհը։ Ուրեմն, խենդը աւելի արուեստագէտ է, աւելի մարդկային, քան խելացին, որ կեղծ է եւ չոր։ Գալով այն ամբաստանութեան թէ խենդը պակաս մըն է, կարելի է իբրեւ պատասխան ներկայացնել հարցում մը. ո՞վ լման է նոյնիսկ կազմախօսական տեսակէտով։ Երկու եղբայրներ չեն կրնար ունենալ միեւնոյն կազմախօսութիւնը, ինչպէս հոգեբնախօսական նոյն վիճակը։ Հետեւաբար, առողջութիւնը, ըլլայ հոգեբանական, ըլլայ կազմախօսական, յարաբերական է։ Մեզ կը հետաքրքրէ միայն արդիւնքը։ Զիս չի կրնար զբաղեցնել այն պարագան թէ գործի մը հեղինակը անբարոյակա՞ն է, հիւա՞նդ է, խե՞նդ է, կը բաւէ որ գործը զարմացնէ զիս։ Ռիպօ կը հարցնէ թէ ադամանդը նուա՞զ արժէք ունի հիմա, երբ գիտենք թէ ածխային արտադրութիւն մըն է։

*
* *

Դժուար է, այստեղ, ամբողջական ուսումնասիրութիւն մը գրել խենդերուն եւ իրենց արուեստին մասին, որովհետեւ օրաթերթի նիւթ չէ այս։ Ընդհանուր գաղափար մը տալու համար, հարեւանցի ակնարկ մըն է այս, առանց բժշկագիտական արկօն գործածելու։ Իմ նպատակս էր այս յօդուածով, առանց խենդերը պաշտպանելու, ազատել զանոնք ամբաստանութենէ մը։ Եւ ըսել թէ անոնք դժբախտներ են, թերեւս երջանիկներ, որոնք արդի բժշկութեան պաշտպանութեան տակ գտած են քիչ մը աւելի հանգստութիւն, և կը տանջուին ու կը զբօսնուն, կուլան ու կ'երգեն, կ'երազեն ու կը ստեղծագործեն։

Յաջորդով պիտի տամ նմուշներ անոնց ստեղծագործութիւններէն։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՔԻՇՆԷՎԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 13 Նոյ. — Այսօր, Պուքրէշի վերաքննիչ ատեանը շարունակեց քննել Քիշնէվի Հայ Թեմական կալուածներու գրաւման դատը, նախագահութեամբ Պ. Հաճօփոլի։ Այս դատը մեր Թեմին համար ունի կենսական, գրեթէ ճակատագրական նշանակութիւն։ Թեմին ապագան կախում ունի գրեթէ այդ դատէն՝ որովհետեւ եթէ ետ ստացուին աւելի քան երեք հարիւր միլիոն լէյ արժող այդ կալուածները, կարելի պիտի ըլլայ մեր գաղութին մշակութային կեանքին զարկ տալ հիմնապէս։ Ասոր համար է որ կ'ուզեմ անոր փուլերուն տեղեակ պահել «Յառաջ»ի ընթերցողները։

Այսօրուան դատին ամբողջ տեւողութեան խօսեցաւ առաջնորդ Ցուսիկ արքեպ. փոխանորդ Պ. Ցիմիթրի Միչէսքու. հուռ եւ փաստացի ճառ մը, որ նախորդին շարունակութիւնն էր եւ որ աւելի քան երեք ժամ տեւեց։

Պ. Միչէսքուի ճառին գլխաւոր նպատակն էր ապացուցանել թէ այս գրաւումը վերջնական չի կրնար սեպուիլ, եւ թէ պէտք է ի նորոյ քննել հարցը։ Կուտամ Պ. Միչէսքուի գլխաւոր փաստերը՝ խորհելով որ արտասահմանն ալ կը հետաքրքրեն անոնք։

Ա.— Քիշնէվի «Հայկական Թաղ» կոչուած այդ կալուածները գրաւուած են Քիշնէվի մէջ կազմուած յատուկ ատեանի մը որոշումով։ Այս ատեանը, հողային օրէնքի հիման վրայ, իրաւասութիւն ունէր յօրքունիա գրաւելու սեպհականութեան կամ արտասահման գտնուող վանքերու պատկանող բոլոր կալուածները։ Թեմական իշխանութեան կողմէ Պուքրէշի նախագահ ատեանին առջեւ տեղի ունեցած բողոքը մերժուած էր՝ նոյն ատեանին որոշումը «վճռուած նիւթ» (chose jugée) նկատուած ըլլալով։ Պ. Միչէսքու ապացուցանեց ջախջախիչ փաստերով թէ վճռուած նիւթ չի կրնար սեպուիլ այդ ատեանին վճիռը։

Բ.— Հողային օրէնքը կ'ըսէ թէ յօրքունիա կը գրաւուին օտար վանքերու «պատկանող» կալուածները։ Արդ, գրաւող ատեանը միայն գրաւման վճիռը տալով բաւականացած է, առանց քննելու թէ իսկապէս արտասահման գտնուող վանքի մը սեփականութի՞ւնն են այդ կալուածները։ Այս պարագային յօրքունիա գրաւումը չի կրնար սեպուիլ է, ատը, այլ պարզապէս բռնագրաւում։

Գ.— Դաւանութեանց նախարարութիւնը որ ուրիշ շատ մը մարմիններէ աւելի տեղեակ է դաւանութեանց գործերուն, հիմնուելով այդ փաստին վրայ, տեղի ունեցածը բռնագրաւում կը հռչակէ եւ ոչ թէ յօրքունիա գրաւում՝ ասկէ առաջ դատարանին ուղղած իր մէկ պաշտօնագրին մէջ։

Դ.— Ռումէն Սահմանադրութիւնը կ'ըսէ թէ գրաւում մը այն ատեն միայն կրնայ օրինական ըլլալ՝ եթէ անոր փոխարէն հատուցում ըլլայ։ Արդ ենթադրելով նոյն իսկ թէ Էջմիածինն է այդ կալուածներուն սեփականատէրը եւ թէ գրաւիչ ատեանը իրաւունք ունէր գրաւման որոշում տալու՝ իր որոշումը չեղեալ է ինքնին ասէ հատուցում եղած չըլլալով։

Ե.— Դատարանին թղթածրարներուն մէջ փաստաթուղթ մը կայ, որով կը հաստատուի թէ 1916ին վարձակալ Կրօման Քիշնէվի Հայ Թեմական իշխանութեան վճարած է իր վարձքը։ Արդ ի՞նչպէս կրնայ հիմա այդ կալուածներուն իբր տէր Հայ Թեմը չճանչնալ եւ պնդել թէ Էջմիածնի կը պատկանին այդ կալուածները, որովհետեւ Էջմիածնի հետ էր կնքեր իր պայմանագրութիւնները։

Զ.— Մեր այսօրուան հակառակորդ Կրօման 1924ին ինք էր որ իր մէկ գրքին մէջ կ'ապացուցանէր, երբ մօտէն տեղեակ, թէ վանք մը չէ Էջմիածինը, այլ Հայոց գերագոյն աթոռը՝ ինչպէս Վատիկանը կաթոլիկներուն համար։ Կրօմանի նման իրաւաբանի մը այս յայտնութենէն աւելի զօրաւոր ինչ փաստ կ'ուզէք թէ սովորական վանք մը չէ Էջմիածինը եւ թէ հողային օրէնքին տրամադրութեան տակ չիյնար։

Է.— Նոյն իսկ դաւանութեան նախարարութեան քննիչ Ռոշիանու 1920ին կը տեղեկագրէր թէ նախապէս Թեմին պատկանած են այդ կալուածները, եւ թէ Հայոց Գէորգ Դ. կաթողիկոսը Ալեքսանդր Բ. ցարին օրով այդ կալուածներուն հասոյթները յատկացուց Էջմիածնին՝ Գէորգեան անունով ճեմարան մը բանալու եւ անոր կողքին տպարան մը հիմնելու համար։

Պ. Միչէսքու յետոյ եւրոպական հեղինակներէ ալ մէջբերումներով հաստատեց թէ այս գրաւումը «վճռուած իր» չի կրնար սեպուիլ եւ թէ պէտք է դատարանը ձեռնարկէ անոր վերաքննութեան։

Պ. Միչէսքուի ճառը պիտի շարունակուի յաջորդ դատավարութեան՝ երբ խօսք պիտի առնէ նաեւ Կրօմանի փաստաբան Պ. Օթուլէսքու եւ կալուածներու Նախարարութեան փոխանորդ Պ. Զախորսքի։

Թղթակից

ԿԱՏԱՂԻ ՓՈԹՈՐԻԿ

Անցեալ շաբթու Անգլիոյ եզերքները աւերող փոթորիկին զոհ գացին 6 անձեր, որոնցմէ 5ը սպաննուած են մրրիկէն տապալող ծառերու տակ. հովը կը փչէր ժամական 150 քիլոմեթր արագութեամբ։

Տասներկու տարիէ ի վեր նման փոթորիկ չէր տեսնուած Անգլիոյ մէջ։

Մաք Տօնըլտ որ ինքնաշարժով կը ճամբորդէր, ստիպուեցաւ երեք անգամ կանգ առնել տապալած ծառերու առջեւ եւ հրաշքով միայն ազատեցաւ մահուընէ։

280 հեռաձայնի գիծեր անգործածելի դարձած են։ 70 քաղաքներ այս միջոցին զրկուած են հեռաձայնական հաղորդակցութենէ։ Հեռագրաթելերն ալ տեղ տեղ փճացած են։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Յառաջդիմական շարժումը, որ արդէն ծայր է տուել Թուրքիայում, Պարսկաստանում եւ Աֆղանիստանում, չափազանց ուշագրաւ երեւոյթ է եւ արժանի լուրջ ուսումնասիրութեան։ Առանձնապէս մեր կողմից, քանի որ մենք երկար դարեր շարունակ ապրելով մահմետական ցեղերի հետ կողք կողքի, անհաւասար պայքարի ընթացքում մահմետական մոլեռանդ ու խաւարամիտ ցեղերի կողմից շարունակ ենթակայ ենք եղել ջարդի, թալանի ու կողոպուտի, որի շնորհիւ բազմիցս հարիւր հազարաւոր Հայեր ստիպուած են եղել գաղթել ապահով երկիրներ, որտեղ մեծագոյն մասը լուծուել է տեղական ժողովուրդներին հետ։

Մահմէտի յաջորդները ամբողջ քսան դար շարունակ հրով ու սրով պայքարեցին քրիստոնեայ ժողովուրդների դէմ, ասել է — լուսաւորութեան, յառաջադիմութեան դէմ։ Եւ այս երկու հազար տարուայ պայքարի ընթացքում բազմաթիւ քրիստոնեայ ժողովուրդներ սրածեցին, բայց ամէնից շատ տուժողը եղաւ առաջին քրիստոնէութիւնը ընդունող եւ մահմետական հսկայական զանգուածներով շրջապատուած հայ ժողովուրդը։

Մահմետական խաւարամիտ ամբոխը գաղափարական հողի վրայ կատարուած պայքարի ընթացքում գործադրում է իր վայրենի բնազդները, եւ վա՛յ այն ժողովուրդին, որ կը պարտուի մահմետական որեւէ ցեղի հետ ունեցած կռւում. նա ենթակայ է կոտորածի ու թալանի։

Հազա՛ր երանի այն փոքր ժողովուրդներին, որոնք ապրում են քաղաքակիրթ ժողովուրդների հետ կողք-կողքի։ Նրանք այսօր զարգանում են ապահով, անկախ կամ կիսանկախ կեանք, օրինակի համար Եւրոպայի խեղճուկրակ ալբանական ցեղը..

Երանի թէ մեզ էլ վիճակուած լինէր շատ հեռու ապրել մահմետական ցեղերից, ասենք, Եւրոպայի մի որ եւէ անկիւնում, եւ մենք էլ անշուշտ մի հզօր ազգ կը լինէինք եւ շնորհիւ մեր ժողովուրդի բարձր ընդունակութիւնների, այսօր Եւրոպական մի շարք մանր ազգերից աւելի հարուստ կը լինէինք մեր մշակութային, ազգային-քաղաքական ու տնտեսական կարողութիւններով...

Բայց, ըստ երեւոյթին, մեզ վիճակուած է ընդմիշտ ապրել մահմետական ցեղերի հետ կողք-կողքի։ Եւ մենք ստիպուած ենք կեանքի եւ մահու անհաւասար պայքար մղել անոնց դէմ։

Հայ ժողովուրդը, շնորհիւ իր ուշիմութեան ու աշխատասիրութեան, կարողացել է իր երկիրը շէնցնել եւ իրեն համար ստեղծել վայելուչ կեանք, բայց որեւէ պատրուակով մահմետական անօթի հորդաները խուժել են հայկական շէն ու պայծառ գիւղերն ու քաղաքները եւ ամէն ինչ աւերածութեան մատնել։

Մահմետական հոգեւորականութիւնն ու աւատականութիւնը մահմետական ամբոխի մէջ միշտ վառ են պահել օտարատեացութեան, աւարառութեան եւ ջարդարարութեան վայրենի բնազդները, որի շնորհիւ մահմետական ցեղերը մնացել են տգէտ, կեղտոտ ու թշուառ վիճակի մէջ։

Ինչ է մահմետական երկիրներու այսօրուայ իշխանաւորներու նպատակը. մահմետական զանգուածները քշել դէպի քաղաքակրթութեան ուղին, որով ընթացել են բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդները։ Ուրեմն, ասել է թէ 1300 տարուայ դաժան պայքարից յետոյ, վերջապէս յաղթողը հանդիսացաւ՝ Քրիստոսը. Մահամմէտի դէմ, խաչը Մահիկի դէմ, աւետարանը ղուրանի դէմ, եւ վերջապէս քաղաքակրթութիւնը - յետադիմութեան դէմ։

Պատմական այս մե…
թութիւնը որ շահեց …
կիրթ մարդկութիւնը,
թանց նստեց առանձնայ…
ժողովրդի վրայ։
Հետեւաբար Աֆղանիստան…
մետական ցեղի զարթօն…
ցը մեզ համար պետական…
նակութիւն չունի։
Պարսիկ կրօնով մա…
կան բայց արիական …
քին պատկանող ժողով…
թօնքը մեր կողմից …
րութեան արժանի է.
Պարսիկ ժողովուրդը …
դիմելով, իր միջից կը …
շահերի խեղական …
տարրեր, որոնք կը …
հոգեւորական ու …
իշխանապետութիւնը …
նելով ժողովրդական …
սարք Պարսկաստանը …
ծելի ու բարգաւաճել …
ժողովրդի միջից կամաց…
կը սկսի չքանալ քրիս…
ների դէմ եղած ատելութ…
եւ Պարսկաստանում …
լոր ցեղերը իրարու …
րին հաշտ ու համերաշ…
յաստանն ու Պարսկաս…
տանների առնելիք …
ներով, կը պահեն …
ցիական յարաբերութիւն…
Մեզ ամէնից շատ …
ցնում է Թուրքիայի …
հարցը, քանի որ Թուրք…
հետ մենք ունենք …
կենսական դատեր, որոնք …
չեն տալիս իրենց …
Մեզ հիմա շատ է հետա…
այն հարցը թէ Թուրք…
գի քաղաքակրթելով …
Հայերս, մեր ազգային …
տեսակէտից, շա՞հ ունի…
միաս։
Թուրքիայի այսօրուայ …
րիչները, որոնք Թուրք…
գի յառաջդիմութեան …
առաջնորդ են հանդիսանում…
ամբողջ քաղաքակիրթ…
կութեան հետաքրքրութ…
են արժանացել, Հայերի…
մից արժանի են ան…
պատուի, քանի որ հայ …
գի հանդէպ շարունակ…
Սուլթան Համիդի, Էնվեր…
լէաթ փաշաների յարգ…
քաղաքականութիւնը։
Թուրքիայի այսօրուայ …
րիչները գործօն …
թիւն են ունեցել …
ժամանակ հայ ժողովրդ…
գի, թալանի ու գաղթ…
ծում, եւ մինչեւ հիմա …
չեն տալիս ցիրուցան …
ժողովուրդի բեկորներին …
դառնալ իր ապրած …
եւ իր պապենական …
րից վերաշինելու։
Բոլորիս համար էլ …
որ մահմետական ու …
տաղէմ ցեղերը քրիստ…
պէտք է բռնեն քաղաք…
թեան ուղին՝ որովհետ…
է միայն բնական ճանա…
Մենք գիտէինք որ …
էլ մէկ օր պէտք է մէկ…
նետէր իր խալաթաղբե…
գը, պէտք է վերջ տար…
կնութեան եւ վերջապէս…
քակիրթ մարդկութիւն…
ժանող իր բոլոր յաւ…
Բայց մենք չէինք …
րեւակայել որ այս բոլոր…
տուեից կը կատարուի …
յումս, մեր աչքի առաջ …
էլ այսպէս արագ ու առա…
շոր ցնցումներով։
Թուրքիայի այսօրուայ…
րիչները շատ լաւ գիտ…
մամուլի ու քարոզների…
ցաւ մոլեռանդ Թուրք…
գի մէջ անկարելի է որ…
բեփոխութիւն մտցնել …
ու կացի մէջ եւ այս …
ռով ալ դիմել են զրահ…
միջոցների։
Թուրք հոգեւորական…
նը, որ Թուրք մոլեռանդ…
վուրդի համար պաշտա…
առարկայ էր, եւ որ …
դարեր շարունակ հոգե…
կանութեան կախարդանք…
եւ եղել նրա հէրւ կամա…
րը, այսօր այդ …
նութիւնը զրկուելով իր…
հզօր իրաւունքներից, …
մի զօրանալ, թշուառ…
դուած…։

(Մնացեալը յաջորդիւ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«...ՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

...ն է յետ կայսրիքը Թուր-... կատարուած աննաւ... փոփոխութիւններու ...ալթանութեան եւ խա-... վերացում, ֆէսի ...եան վանդակի, «մզկ-...թ», շէյխի ջնջում, կրօնի ...թեան բաժանում, լա-... այբուբէն ևլ:):

... փոփոխութիւնները ...ն"ն թէ կը զօրացնեն ...ն ու թուրք ժողովուրդը: ...թէ կը տկարացնեն,

...թէ կը զօրացնեն, ի՞նչ-

...նչ հետքեր կրնան ձգել ...խութիւնները, բարե-... յարաշուք.

...ի՞ն անել այս փո-... ...նները:

...ային տեսակէտէն, ... փոփոխութիւնները ...ընդունելով որ Թուր-...ցի է Հայաստանին եւ ...մ Թշնամին.

...ԱՍՈՒԱՆ — Թիւ 30

...Թուրքիոյ մէջ կատար-... փոփոխութիւնները, որքան ... ծիծաղելի երեւան, ... իրենց հետքերը, ... վատ Օրինակ՝ լատի... ...աղբիւրին կիրառումը, ...ւ փախթեցի ու վանդակի ... կրնան Թուրքիոյ ... յառաջոյն հետքեր ձգել, ... ժամին տարա-... է որ ազգեցութիւն ...

... ներկայ փոփոխու-... մեծ մասով օգտակար ...րքիոյ համար։ Նրանի ...նք ալ, անոնց գոնէ կէ-... փոփոխութիւններ ու-...րնք։ Մենք որ յետուն առ-... առաջ անցած ենք։

...ոնէ առ այժմ, Մուս-... Քէմալի ներկայութեամբ ...ր մանչն ՝վերջին ալ, ա-... ներկայ պրքանեակները ... շարունակեն անոր «կի-... ձգած գործը։ Որովհետեւ ... հասած է սերունդ մը, ... գաղափարներով շաղախ-... եւ ինչքան ալ շատ ըլլան ...մաղիրները, չեն կրնար ... իրենց կամքը պար-...

... — Թուրքիան կը զօ-... այս փոփոխութիւննե-... որովհետեւ կրթացնողներ ... ներկայ Թուրքիան կը ... — այդ մասին ո՛չ մէկ ... քանի որ ներկայ ...ները, գոնէ երկար ժա-... համար կապահովեն ... յառաջխաղացումը։ ... սորանայ, երբ խարդախ, ... «մեծերը» ուժ ...

... հայելիի նման պարզ է ... փոփոխութիւն-... Թուրքիոյ համար բարե-

բար կրնան ըլլալ, որովհետեւ Թուրքիոյ համար ատիպողական պահանջ է, իբրեւ «մեծ պայլերու» բարեկամ եւ անոնց մօտիկ, զարգացնել հայրենիքը եւ ժողովուրդը։

6.— Ինչպէս ըսի. առայժմ կը տեսնեմ եղած փոփոխութիւնները։ Քիչ շատ հեռաւները երթալ։ դիւանագիտութիւն խաղալ պիտի նշանակէր։ Ուստի, ինչ ուժիմ ալ նստի, ներկայ կիրարկուածներուն մ պիտի բռնեն, քիչ փոփոխութեամբ։

7.— Շատ փափուկ է այս հարցը։ Ես երկու հաւանականութիւն կը տեսնեմ, — Եթէ Սուլթանութիւնը վերահաստատուի, Թերեւս անցեալէն խրատուելով, աւելի ճիշտ՝ յանուն իր շահուն մեր հողերէն մաս մը Թողու, իբրեւ գլխուն փրկանք բերող. եւ կամ ներկայ իշխանութիւնը, ըլլայ արտաքին օժանդակութեամբ եւ կամ իր ծրագիրներուն իրականացման համար, մեր պահանջին աստիճան մը գոհացում տայ։

Սակայն, ինչքան ալ բարենշան երեւան պայմանները, մեր այս վիճակով, նստած տեղերնիս մեզի բան չեն տար։

Կ. Գոլիկեան

Մարսէյլ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՃԷՊԷԼԸ ՏՐԻՒԶԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Լա Սիրի» Թերթը կը հրատարակէ Ճէպէլ Տրիւզի մէջ կատարուած քննութեան մը արդիւնքները, այդ շրջանին մէջ տիրող խառնակութեան լուրերուն մասին։

Այդ լուրերուն համաձայն, քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը խառնակ էր հոն, Թերթին քննութիւնը կը հերքէ խռովութեան լուրերը որոնք գիտումնաւոր կերպով տարածուած էին։

Տնտեսական տեսակէտով, Ճէպէլը Տրիւզը վնասուած է, ինչպէս Սուրիոյ Ֆրացեալ բոլոր մասերը պատճառը անձրեւի պակասը եւ մարախներու արշաւը եղած է։

Բայց Ճէպէլը Տրիւզի իշխանութիւնները կրցան երկրագործական դրամատուներէն ստանալ կարեւոր փոխատուութիւններ, եւ բաշխեցին հողագործներուն։

Գալով ցեղէ ցեղ կատարուած յարձակումներու եւ կողոպուտներու, աւելի յաճախադէպ չեն քան անցեալ տարի։ Կարճ, կացութիւնը աւելի խաղաղ է Ճէպէլի մէջ եւ տարածուած լուրերը սխալ։

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է. ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Մեր գաղութը ներկայիս հանգիստ կեանք մը ունի։ Երկու ամիս առաջ կուամօնի գործարանը նոր տնօրէն մը եկաւ, որ ուզեց քիչ գործաւորով միեւնոյն գործը կատարել։ Այդ պատճառով շատ մը գործաւորուհիներ ճամբեց, եւ ժողովուրդը սկսաւ ուրիշ տեղեր գործ փնտռել։

Բայց այժմ կ'երեւի տնօրէնը զգացած է իր սխալը եւ գործելու գործի կը կանչէ բոլոր արձակուածները։ Այժմ եկող գործաւորը անմիջապէս գործի կ'առնեն. մէկ ժամուան համար 2.50էն մինչեւ 3 ֆրանք վճարելով։

Նոյ. 11ը ինչպէս ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նոյնպէս հոս ալ տօնուեցաւ։ Շաբաթ մը առաջ արդէն ֆրանս նախկին մարտիկներու Միութիւնը նամակով հրաւիրած էր տեղւոյս Ազգ. Վարչութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Յոյները եւ Ռուսները։ Բոլորն ալ իրենց ազգ. դրօշակներով գալ ծ էին մասնակցելու։ Ամէնէն ուշ մնացած էր հայ խումբը, վերջապէս եկաւ՝ հայկական եռագոյնը պարզած։ Բոլորը Թափօր կազմած ուղղակի անծանօթ զինուորին գերեզմանը գացին։ Հոն ճառեր խօսեցան Միութեան ատենապետը եւ քաղաքապետը՝ վեր հանելով նահատակներու յիշատակը։ Դրօշակակիրներ կենդանութեան արձանին առջեւ։

Ընկերութիւնը մասնաւոր սեղան մը պատրաստած էր այդ առթիւ՝ հրաւիրելով փափաքողները մասնակցիլ Ազգ. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչները մասնակցեցան ճաշասեղանին։ Հոն եւս ճառեր խօսեցան։ Քաղաքապետը մասնաւորապէս խօսքը ուղղելով օտարականներուն՝ շնորհակալութիւններ յայտնեց վեր հանելով անոնց մատուցած ծառայութիւնները ընդհանուր պատերազմին։

Ճաշէն վերջ սկսան ուրախութիւնները Օրուան նախագահը կարգաւ տոպեց որ բոլորն ալ երգեն։ Երբ կարգը եկաւ Հայերուն մերինները առարկեցին թէ ֆրանսերէն չեն կրնար երգել եւ ուզեցին հայերէն երգել։ Ընդհանուր փափաքին վրայ ընկերներէն մէկը ելաւ ու երգեց Բուռն ծափերով երեք անգամ կրկնել տուին երգը։ Ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ ժամը 10։ Մեկնելու ժամանակ Մարտիկներու Միութեան ատենապետը Շիմէն շնորհակալութիւններ յայտնեց բոլոր Հայերուն

Քիչ մըն ալ Ազգային Միութեան շուրջ։ Տեղւոյս Ազգ. Միութիւնը, կազմուած է հետեւեալ կերպով — երկու դաշնակցական, մէկ հոգի Սեբաստիոյ, 1 Մարաշի եւ 1՝ Թոքատի Հայրենակցական Միութիւններէն եւ 4 չէզոքներ։

Ներկայիս ոչ մէկ գործունէութիւն ունին. Միայն 15 օրը անգամ մը նիստեր կ'ընեն։ Հակառակ իրենց խոստումին, որ առաջին առթիւ դպրոց պիտի բանան, բան չեն ըրած։ 15 օր առաջ ժողովուրդը հրաւիրած էին խորհրդակցելու դպրոցին մասին, հազիւ քսան հոգի ներկայ էր։ Մեր ժողովուրդը շատ անտարբեր է։ Երբ կը հրաւիրուին խորհուրդ հարցնելու մարդ չերթար, բայց սրճարանին անկիւնը կը բամբասեն թէ՝ Ազգ. Վարչութիւն գործը չիտեսներ... կը լսենք որ Ցունաստանէն քահանայ մը պիտի բերեն, որպէսզի թէ դպրոցի եւ թէ եկեղեցիին գործերը տեսնէ 500 ֆրանք ամսականով։ Եթէ հասոյթի ճամբաներ խորհած են, լաւ. իսկ եթէ յոյսերնին ժողովուրդին վրայ դրած են, կը սխալին։ Մեր ժողովուրդը մէկ երկու անգամ դրամ կուտայ, երրորդին եթէ բարեւ ըսես հեռուէն կը փախի։ Աւելի լաւ չէ՞ր ընել տեղւոյն վրայ գտնելով ուսուցիչ մը, որպէսզի օր առաջ բանային դպրոցը, որով սուրբ ալ չէր գար ժողովուրդին։

Դ. Նրամեան

ԱՆՃՈՌՆԻ ՍՈՒՏԵՐ

ԼԻՈՆ, 15 Նոյ.— Ցեսինի մէջ Դաշնակցութեան Օրուան հանդիսութիւնները առիթ տուած են գոյնզգոյն վարձկաններու՝ իրենց վայրահաչութիւններով եւ սուտերով ողողել Երեւանի փարիզեան տաղբակը։ Լիոնէն գացած քանի մը կարմրուկներ ուզեցին խանգարել հանդէսը։ Հազիւ բանախօսը իր խօսքը աւարտած էր, կարմրուկ մը ելաւ եւ խօսք ուզեց։ Ընկ. Ջամալեան սիրով պատասխանեց։

Ժողովուրդի բուռն համակրանքը արդէն շատ աչքէն ապտակ մըն էր այդ կարմրուկ ազլորին, որ օգտուելով մեր Թոյլատուութենէն ուզած էր խանգարել հանդէսը։ Սակայն առավ չեն գոհանար եւ կ'ուզեն անպատճառ արհեստութիւն մը սարքել։ Երբ հանրահաւաք կ'երթայ յին, կը լսեն որ կայարանին մօտ սրճարանին մէջ խումբ մը երիտասարդներ հայերէն երգեր կ'երգեն։ Դէպ կը մտնեն եւ կը նստին սեղանի մը շուրջ։ Հազիւ չէր մը գինի պարպած, իրենցմէ մէկը գուռը կը կենայ, մէկ ձեռքը գաշոյն միւս ձեռքը աթոռ եւ կը սպառնայ որ չերգեն։

Ցուցք մը արիւնահեղութեան մը առաջքը առնելու համար, կարճ կը կապեն։ Բայց խառնակիչները առով ալ չեն գոհանար եւ կ'ուզեն իրենց նպատակները իրագործել։ Սրճարանապետը եւ տղաքը խոհեմութեան յորդորներ կուտան բայց անօգուտ։ Մարդիկը դանակներով եւ ատրճանակներով զինուած «Դաշնակցական այստեղ դաշնակցականի արիւն պիտի խմենք» կ'ոռնան։ Հիրոսներէն մէկը, որ իբրեւ թէ Հայաստան պիտի երթայ, բաժակը կը վերցնէ եւ պարպելով գետինը կը զարնէ։ Ազգանշանը տրուած է, դանակները կը մերկացնեն եւ կը յարձակին։ Կէս ժամ շատ եղբայրասպան կռիւէ մը յետոյ, սրճարանին ապակիները կը կոտրուին, զէնքեր կ'արձակուին եւ մէկը վիրաւոր կ'իյնայ, ընտանիքի եւ գաւակի տէր Ցակոբ Կ...։ Պարեան, որ գոհ գացած էր այդ կարմրուկներու խաբէութեան։ Ընդմիջապէս կը փոխադրուի հիւանդանոց, Լիոն (Օթէլ Տիէօ)։ Խնդիրը դատարանի յանձնուած է։

Ահա թէ որո՞նք են իսկապէս եղբայր եղբօր դէմ հանող, գաւ եր յարող եւ վարագոյրին ետեւէն գործող Թշուառականները։

Իրազեկ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 15 Նոյեմբեր.— Դաւերու կրթակցութեամբ գրած էի թէ երիտասարդները հետզհետէ կ'ամուսնանան։ Հարսնիքները առ հասարակ արեւելեան սովորութեամբ տեղի կ'ունենան, հրաւիրեալներու անվերջ բազմութեամբ։ Քիչ չէ նաեւ ինքնակոչ հիւրերու թիւը, բոլորովին անծանօթներ։ Ընդհանրապէս կը վարձեն մեծկակ սրահներ 100 120 ֆրանք վճարելով չորս ժամուան համար միայն. Արեւելեան նուագախումբը միշտ իր պատուոյ տեղը ունի։ 2-3 հոգիէ բաղկացած նուագախումբի մը կը վճարեն 120 ֆրանք։ Արահին մօտ գտնուած վայրերէն անգամ ինքնաշարժով կ'երթան հարս. փեսայ եւ բարեկամներ, առնուազն ամէն մէկ ինքնաշարժի 10 ֆրանք վճարելով։

Լաւ չէ՞ր ըլլար քիչ մը սահմանափակել ծախքերը, զանոնք աւելի կարեւոր տեղեր գործածելու համար։

Այսպէս, կարելի է նուէրներ ընել մասնաւորապէս մանկապարտէզ մը բանալու մտահոգութեամբ։ Կամ փոխանակ 1000-1500 ֆրանք ծախսելու եւ չորս ժամուան ընթացքին, ծախսենք հինգ հարիւր եւ մնացեալը խնայենք կամ հարսին օժիտ չինենք։ Մասնաւորապէս նկատի պէտք է ունենալ 1926ի գործադրկութիւնը, ու ըստ այնմ շարժիլ։

Եթէ այս օրուան ներկայացած առիթէն չկրնանք օգտուիլ, առիթը փախցուցած պիտի ըլլանք։

** Դպրոցներու նոր շրջանի վերաբացման առթիւ կառավարութեան կողմէ մասնաւոր կեդրոններու մէջ հայ ուսուցիչներ նշանակուեցան հայերէն եւ ֆրանսերէն դասեր տալու համար հայ աշակերտներուն։ Արձանագրութեան շրջանին մօտաւորապէս 100 աշակերտութիւն արձանագրուեցաւ. սակայն այսօր շարունակողներուն թիւը մատի վրայ կարելի է համրել, հակառակ անոր որ բոլորն ալ 12 ֆր վճարած են մէկ տարուան համար։

** Ուրիշ գաւալի երեւոյթ մը։ Կան երիտասարդներ որ իրենց մէկ շաբթուան շահած գումարը կիրակի օր ամբողջապէս ծախսելով, երկուշաբթիէն կը սկսին կըրկին պարտքով ճաշել։ Ո՞ւր պիտի յանգի այս աննպատակ կեանքի վերջաւորութիւնը։

Կան նաեւ խումբ մը մարդիկ, որոնք բան գործ ըրած են Թատրոն խաղալով դրամ շահիլ...

ՑրԹ. Նիկողոսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ԼԻՈՆ.— Նոյեմբեր 4ին Լիոնի մէջ բացուեցաւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Յրդ. Պատգամաւորական ժողովը: Եկած էին ութ մասնաճիւղերու պատգամաւորները (Փարիզը պատգամաւոր չէր ղրկած) եւ բաւական Թիւով ունկնդիր ծայրենակիցներ:

Սպառելով բոլոր ընթացիկ ծալքերը, ժողովը անդրադարձաւ ներգաղթի խնդրին: Զեկուցաբերը տեղեկութիւններ տուաւ մէկուկէս տարուան աշխատանքի եւ ձեռք բերուած արդիւնքի մասին: Ժողովը որոշեց վերջնական մասնաւոր առաջարկութիւններու եւ իրաւասու նկատել կեդրոնական վարչութիւնը բանակցութիւններ վարելու Հայաստանի կառավարութեան Ֆրանսայի ներկայացուցչին հետ, ներգաղթը կանոնաւոր ճամբու մէջ դնելու համար:

Ժողովը դատապարտեց այն բոլոր ծայրենակիցները որ լրագրային բանավէճերով կը վիրաւորեն մէկ-մէկու արժանապատուութիւնը ու կը վրդովեն ծայրենակիցներու խաղաղութիւնը:

Ժողովը փակուեցաւ Նոյեմբեր 5ին եւ ծայրենակիցները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ:

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 76

ՄՈԽԻՐԸ

Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Բ. ՄԱՍ

VII

...նիա պառաւին նայեցաւ ...ք.

...Ինչպէ՞ս է, հարցուց, ձայնը ...ընելու ջանալով

...Ա՛հ, լաւ է, աշխարհային ...թիւնը վերջացուց, պառաւ... ...պառաւը ողբերգական հան-...դութեամբ։

...նիա հասկցաւ որ մայրը ...էր, շատ չտխրեցաւ, բայց ...ութիւն մըն ալ չզգաց։

...Լսուեցա՜ծ իմ, ինչո՞ւ ժա-... ...ին չիմացուցիք ինծի ժամը ... մեռաւ, կրնա՞մ տեսնել ...

...նահանջ գնաց։ Կրակին մօտ ... էր աժգոյն գիւղացի մը ...իպտական քուրմի մը կը ... էր երկար ու քառակուսի մօ-

րուքով, երկու խոշոր, սեւ աչքերով։ Տարօրինակ տիպարը որ սեւ վարդարան մը կը դարձնէր, ամէնի ակնարկ մը նետեց Ընանիայի վրայ։ Երիտասարդը մտահոգութեան մատնուեցաւ նշմարելով գայն. Զարհուրելի գաղափար մը անցաւ մտքէն։ Ցիշեց լրագիր կարդացած տարօրինակ երեւոյթը, մտածեց որ Ոլի քանի որ օր առաջ անհանգիստ էր բայց ոչ հիւանդ եւ հասկցաւ որ կ'ուզէին ծածկել կատոսի պարագայ մը։ Պառաւը, որ դրան մօտ մնացած էր, գիւղացիին կ'ըսէր.

—Ֆիտէլէ՛, ձիուն ուշադրութիւն ըրէ, հոն է յարդը, շարժէ՛։

— Ժամը քանի՞ն մեռաւ, հարցուց Ընանիա գիւղացիին որուն կլոր, սեւ աչքերը խոշոր ծակերու

նման տարօրինակ կերպով թելադրական էին։

— Ժամը երկուքին, պատասխանեց առօրաբար ձայն մը։

— Ժամը երկո՞ւքին։ Այդ առեն լուր առի, ինչո՞ւ աւելի առաջ չիմացուցիք։

— Ի՞նչ կրնայիր ընել, բառաւ պառաւը որ ձիուն ուշադրութիւն կ'ընէր։ — Շարժէ՛, ֆէտէլէ, աւելցուց անհամբեր։

— Ինչո՞ւ նախապէս լուր չղրկիք. կրկնեց Ընանիա գանգատելով եւ մեքենաբար ծռեցաւ մարակը առնելու։ — Բայց ի՞նչ ունեցաւ, հապա բժի՞շկը.. Ես բան մը չէի գիտեր։ Այժմ տեսնելու եմ գոնէ գիակը։

Դէպի սենեակ գնաց. բայց Արացիա վազեց եւ Թեւէն բռնեց։

— Ի՞նչ կ'ուզես զաւա՛կս ի՞նչ կ'ուզես տեսնել.. Դիա՞կ մը, գաշեց սարսափահար։

Ընանիա խորապէս խռովեցաւ։

— Կարծես որ կը վախնամ։

— Լա՛ւ, երթա՛նք... սպասէ՛, ըսաւ պառաւը եւ առջեւէն ինկաւ փայտէ սանդուխէն վեր ելլելու համար։ Կնոջ աճեւ սոււերը մինչեւ տանիք երկարեցաւ պատին վրայ։

Սենեակին դրան առջեւ պահ մը կանգ առաւ Արացիա, վարանեցաւ, նորէն սեղմեց Ընանիայի թեւը։ Երիտասարդը զգաց որ կինը կը սարսռար եւ ինքն ալ սարսուռ մը զգաց։

— Ցաւակս մի՛ վախնար, ըսաւ գած ձայնով. գրեթէ գաղտնի։

Ընանիա դեղնեցաւ, քանի մը վայրկեան առաջ զինք տանջող մտածումը ձեւ կ'առնէր եւ հոգին սոսկումով կը պատէր։

—Ի՞նչ կայ, գոչեց, գուշակելով կարհուրելի իրականութիւնը։

— Թո՛ղ Տիրոջ կամքն ըլլայ...

— Ինքնասպա՞ն եղաւ։

— Այո՛...

— Ո՛հ, սարսափելի՛... սարսափելի՛

Ընանիա երկու անգամ գոչեց եւ զգաց որ մազերը կը քստմնէին գլխուն վրայ, որ ձայնը կը հնչէր տնակին տխուր լռութեան մէջ։

Բայց շուտով ինքզինք զսպեց եւ փակեց դուռը։

Խեղճ անկողնին վրայ, ուր քնացեր էր, տեսաւ Ոլիի դիակը սաւանով մը ծածկուած։ Բաց պատուհանէն իրիկուան զով օդը կը մտնէր եւ մոմի մը աժգոյն բոցը կարծես փախչիլ կ'ուզէր այդ տխուր վայրէն, Թեւլ բուրումնաւէտ գիշերուան մէջ։

Ընանիա մօտեցաւ անկողնին եւ զգուշութեամբ, կարծես թէ վախնար արթնցնելէ, բացաւ գիակը։ Սեւորակ ու չորցած արեան արատներով ծածկուած երիզ մը կը պատէր վիզը, կ'անցնէր ծնօտին եւ ականջներուն տակէն եւ հանգոյց մը կը ձեւացնէր մեռեալին ետեւ, խիտ մազերուն մէջ։ Այս եղերերգական շրջանակին մէջ դէմքը գորշ, բերանը գեռ ծռած էր եւ կիսախուփ աչքին երկար

արտեւանունքներուն մէջէն կը նշմարուէր աչքերուն ապակիէ գիծը։

Ընանիա հասկցաւ որ Ոլի կտրեր էր շնչերակը։ Գոցեց մեռեալին դէմքը, բաց Թողուց մազերը, որոնք կը տարածուէին բարձին վրան Աչքերը սարսափով լեցուեցան, բերանը ծռեցաւ՝ գրեթէ նմանելով Ոլիի բերնին ջղաձգական շարժումին։

— Ի՛նչ սարսափելի բան, ըսաւ, յուսահատօրէն մատները պրկելով։ Արի՛նը, արի՛նը Թափեց։ Ի՞նչպէս ըրաւ, վի՞զը կտրեց ուրեմն։ Ես՛ս եմ յանցաւորը, ե՛ս իրեն ըսի ինքնասպան ըլլալ...

Հեկեկաց առանց արցունքի, խղճին խայթէն եւ սարսափէն ճնշուած։

— Ցո սենեակ մնաւ, աւելցուց, — մխիթարական բառ մը չըսի։ Վերջապէս մայրս էր եւ առաապեցաւ գիս ծնած ըլլալուն համար։ Ես... սպաննեցի մայրս... ու ե՞ս կ'ապրիմ։

(Շար.) Թարգմ.՝ Հեթում

Գիւղացիներու այս ապստամբութիւնը վերջին ծայր կը մտատանջէ Մոսկուայի վարիչները: Կառավարութիւնը հրահանգ դրկած է դատարաններուն՝ հրամայելով խստիւ գործադրել օրէնքը եւ մահապատիժի ենթարկել բոլոր մարդասպանները ու անոնց մեղսակիցները:

∴ «Կրէստիանսկայա Կազէթա» թերթը կը գրէ թէ չորս ամսուան ընթացքին իր թղթակիցներէն 262ը սպաննուած են գիւղացիներուն կողմէ:

∴ Արսէնի եպիսկոպոսը եւ ուրիշ 16 ռուս օրթոտոքս կրօնաւորներ, որոնք ամբաստանուած էին թէ անբարոյական արարքներ գործած են պզտիկ տղոց վրայ, բանտարկութեան դատապարտուեցան:

11 Մակեդոնացիներ գնդակահարուած

Պելկրատի ճամբով Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան պետ Փանչէ Միխայլոֆ իր մարդոց միջոցաւ սպաննել տուած է 11 մակեդոնացի յեղափոխականներ, որոնք մերժած էին հաւատարմութեան երդում ընել իրեն:

Վաֆտի ժողովը եւ ոստիկանները

Եգիպտական Սահմանադրութեան համաձայն, շաբաթ օր պէտք է վերաբացուէր խորհրդարանը: Սակայն, ինչպէս կը յիշուի, Մահմուտ փաշայի դահլիճը երեք տարուան համար կախակայած է խորհրդարանը, որուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը բաղկացած է ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան անդամներէն:

Շաբաթ օր Վաֆտի պատկանող 133 նախկին երեսփոխաններ եւ 63 նախկին ծերակուտականներ զատ զատ սրահներու մէջ ժողով գումարեցին իրենց մէկ թերթի խմբագրատան մէջ՝ բողոքելու համար ներկայ կառավարութեան ապօրէն արարքներուն դէմ: Կառավարութիւնը տեղեկութիւն ունէր այս ժողովէն, ուստի եւ բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ շարժման մէջ դրուած էին՝ ինքնաշարժով հետապնդելու համար ազգայնականները: Սակայն այս վերջիններուն մեծ մասը յաջողեցաւ ժողովատեղին հասնիլ:

«Երեսփոխանական ժողով»ն ու «Ծերակոյտ»ը այսպէս առանձին ժողով գումարեցին: Նահաս փաշա յայտարարեց թէ այս ժողովը հրաւիրուած է ըստ Սահմանադրութեան, որ կը տրամադրէ թէ խորհրդարանը նիստ կը գումարէ Նոյեմբերի երրորդ շաբաթ օրը, եթէ չհրաւիրուի թագաւորին կողմէ:

Բոլոր ներկաները քուէարկեցին բանաձեւ մը, որ կ՚ըսէ թէ ներկայ կառավարութիւնը Սահմանադրութիւնը եղծանած է և չի վայելեր երկրին վստահութիւնը:

Քանի մը գաղտնի ոստիկաններ ներկայացան ժողովատեղի արգիլելու համար որ տեղի չտան ուէ միջադէպի:

Նախկին վարչապետ եւ Վաֆտի նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշա եւ Նօքրաշի պէյ՝ ոստիկաններէն չճանչցուելու համար ծպտուած էին եւ կանաչ փաթթոց ու սեւ ակնոց կը կրէին:

Գաղտնի ոստիկանները ճանչցան զանոնք եւ իրենց անուններով ու հին տիտղոսներով խօսեցան անոնց հետ: Ասոր վրայ, Նահաս փաշա եւ ընկերը փութացին շէնքին վերի յարկն ու պատշգամը, եւ, ըստ անգլիական սովորութեան, ջուրով ողողեցին օրէնքի ներկայացուցիչները:

Թուրք-յունական վէճը կը ծանրանայ

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ հեռագիրը. Թուրքեւյունական փոխանակութեան մնայուն յանձնաժողովը, որ քննութիւն կատարելու համար Թրակիա գացած էր, շաբաթ առաւօտ ստիպուեցաւ Պոլիս վերադառնալ:

Թուրք առաջին պատուիրակ Ճէմալ Հիւսնի պէյ կը յայտարարէ թէ Յունաստանի բռնած դիրքը թոյլ տուած չըլլալով շարունակել քննութիւնները, խառն յանձնաժողովը որոշեց Պոլիս վերադառնալ:

Պուլկար-յունական յարաբերութիւնները

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Պուլկարեւհելլէն յարաբերութիւնները ներկայիս մտած են նոր փուլի մը մէջ՝ Տէնտրամիսի Սոֆիայի հելլէն դեսպան անուանումով: Մինչեւ հիմա Պուլկարիա եւ Յունաստան գործակատարներու միջոցաւ կը վարէին դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Դեսպան Տէնտրամիս իր յանձնարարագիրը ներկայացնելով, խօսեցաւ ճառ մը, որուն մէջ կ՚ըսէ.

«Ինծի հրահանգ տրուած է պաշտօնս կատարել համաձայնական ոգիով մը հանդէպ պուլկար կառավարութեան, համոզուած ըլլալով որ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ յարաբերութեանց հիմը պէտք է ըլլայ միութիւնը եւ ոչ թէ անհամաձայնութիւնը»:

Հելլենասերպ դաշնագիրը

Աթէնքէն Պելկրատ մեկնեցաւ Փոլիխրոնիատիս՝ միասին տանելով Յունաստանի պատասխանը Սերպիոյ հակառաջարկներուն: Այս պատասխանը յանձնուելէ վերջ մասնագէտներու խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի՝ խմբագրելու համար վերջնական բնագիրները 1923ի դաշնագրին յաւելուածական պրոտոկոլներուն:

Կը կարծուի թէ համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի դեկտեմբերին:

Յունաստանի պատասխանը կը ճշդէ թէ ի՞նչ տեսակ նիւթեր կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել Սելանիկի ազատ գօտիէն դէպի Եուկոսլաւիա: Արգիլուած է ռազմանիւթի փոխադրութիւնը:

Ցոյցեր Հունգարիոյ մէջ

Փեշթայէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր ամբողջ Հունգարիոյ մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան, Թրիանոնի դաշնագրին խաղաղ վերաքննութիւնը պահանջելու համար: Բոլոր թերթերը մասնաւոր յօդուածներ հրատարակեցին այս առթիւ:

Ընկերային Միութեան Դաշնակցութեան կողմէ Փեշթայի, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ աւելի քան 2000 հաւաքոյթներ տեղի ունեցան: Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան եւ բանաձեւեր քուէարկուեցան՝ դիմումներ կատարելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ՝ ի նպաստ Թրիանոնի դաշնագրի վերաքննութեան:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Ջորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԱԶԴ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ Կ. Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ համաձայն պատգամաւորական ժողովի որոշման իր մասնաճիւղերը ձեռնարկած են տարեմուտի երեկոյթներ տալու առաջիկայ Դեկտեմբեր 31ի գիշերը Փարիզի, Լիոնի, Վալանսի, Տեսինի, Վիէնի, Կրընոպլի և Կարտանի մէջ:

Խաչաձեւումները կանխելու համար կը խնդրենք յիշեալ վայրերու ազգային կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այս յայտարարութիւնը:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Կ. Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ. այս իրիկուն ժամը 9—10 տնտեսագիտութիւն Պ. Տէրպէտէրեան), 10—11 ընդհ. պատմութիւն Պ. Նաթանեանէ:

Իսկ Հինգշաբթի ժամը 3.30էն 5 Հայերէն (Պ. Նաթանեան):

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ Միութեան (Հ. Մ. Մ.)ի անդամական ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ջորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, 130 Bld St Germain, Մէթրօ՝ Օտէոն: Օրակարգ՝ վերակազմութիւն Ա. Բ. եւ Գ. ֆութպոլի խումբերու եւ ընդհ. տեսութիւն միութեան կազմութեան շուրջ:

Կը խնդրուի Հ. Մ. Մ.ի բոլոր անդամներէն, նոյնպէս այն երիտասարդներէն, որոնք կը փափաքին ֆութպոլ խաղալ, ներկայ գտնուիլ սոյն բացառիկ ժողովին:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաս, Պ. Ա.— 25 ֆրանք:
Լիոն, Գարօ 200:
Լիոն, Գարօ.— 70: Ի հաշիւ Դար.
Մարսէյլ, Գարօ.— 675:
Տրուա, Ա. Պ.— 100:
Հէրիքուր, Թ. Ս.— 35:
Կալուսան, Ա. Խ.— 140:
Մարսէյլ, Շ. Թ.— 70: Մինչեւ 1929 Փետր. 22:
Պոլէն, Գարօ.— 90:
Լա Սէյն սիւր Մէր, Յ. Պ.— 70:
Օպրնա, Մ. Պ.— 50:
Հալէպ, Գարօ — 325:
Լիոն, Սիմ.— 20:
Պարժօլ, Ա. Ս.— 50:
Փրէսի, Ն. Շ.— 35:
Մարսէյլ, Պ. Ժ.— 20:
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 105:
Վալանս, Մար.— 50:

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ Արապեանէ կը խնդրուի իր հասցէն տալ Թ. Ճէլէպեանի, 157 Ave. du Président Wilson, Paris.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Քէրէմէթ գիւղէն Ադամ Փիլիպեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան: Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլայ: Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ»: Գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville Seine, France, կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի դերձակ Վահան Թիֆթիքճեան որ Մարսէյլ կը գտնուէր: Իմացնել՝ Յար. Տէյիրմէնճեանի, 14 Rue d'Orchamp, Paris (18e).

— Յակոբ Նազիկեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին Խաչիկ Նազիկեանը, որ քանի մը ամիս առաջ կը բնակէր Charvieu(Isère). Գրել՝ H. Naziguian, At. Laurent de Ceris (Charente).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: Anthologie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi: Samuel vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff: La participation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30 L..., Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kevorkian: ... cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche français-arménienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50 ... մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գիրք. Թէրզիպաշեան 40, ... ութեւորութեան յ՚Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, ... Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկ... Սիդոնեա 12, Կոմիտ. Վրդ.ի գիւղական երգեր 6 տետր, հատը ... Սրուանձտեանց գերդ. երգեր 7 տետր, հատը 15:

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգարաններ, ցանկը ծրի կը ղրկուի: Հայ պատմական պատկերներու եւ ... լուսանկարներ 50 սանդիմ, 10 ֆր.: ... գնողին կը պատկանի: Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin ...

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՆՈՐԳԻՆԵՐՈՎ

25 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ, 50 ՖՐ.Ի ... ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Թիապարտը 25 ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35 ... Ֆաթման եւ Ասատը 25, Հին Աստուածներ 15, Խորտակուած կինքներ 30, Թէրէզ Րաքէն (Է. Զօլա) 20, Յարութիւն Լ ... 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, Վարժապետին ... խաագիւղի քնաշրջիկը 10, Վերջին բաժակը 10, ... Տք. Քիւբին խրտուիլակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, ... Լիլիթն ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Սգապսակ ... Նի 5, Սիֆիլիզ 2, Ջերմամիզութիւն 2, Հայ. քերական ... րամներ՝ 3, 5, 6, 10, 12 50, 25 եւ 30 ֆր., Երգարաններ ... 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 Ֆր. ... Կոմիտաս Վրդ.ի, Սինիի, Ջալհաճեանի, Սրուանձտեանցի, ... կիրեանի, Համբարձումեանի, եւայլն:

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4—5 ֆր. ... թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան: Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ: Դրացուցակը ծրի կ... կուի պահանջողին:

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette

Le Gérant E. SOL...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 296bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

21 NOVEMBRE 1928

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 809 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՆԻ ԽՕՍՔ

...ՆՏԶՆԵՏԷ ԱՒԵԼԻ ՊԱՀԱՆՋԿՈՏ

...մանաւորապէս Փարիզի մէջ անհամբերութեամբ կը սպա... Շթրէզէմանի ճառին։

...ուլոկի դաշնագրին ստորագրութենէն ի վեր, երբ յանկարծ ...րէն մեկնեցաւ, Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը առաջին ...ամ է որ կ'արտայայտուի հրապարակաւ, այն ալ Րայխսթա... բեմէն։ Փարիզէն վերադարձած ատեն, այնքան զառնու... ...լեցուած էր որ, նոյն իսկ հրաժարման խօսքեր լսուե... ...նուն իրականութիւնը ծածկուեցաւ — հիւանդութեան ...ակին տակ։

Շթրէզէման, մինչեւ վերջը համբերութեամբ գացած ըլլալով ...նի հետ, վստահ էր թէ պիտի կրնայ գոհացում ստանալ ...մը խնդիրներու մասին, Քէլլոկի դաշնագիրը ստորագրելէ ...իր բախտէն, առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ ...ւանքարէի հետ, որ կտրուկ եւ չոր պատասխաններ տուաւ ...նոսեան զաւառներու պարպումի, հատուցումներու եւ «Ան... ...ւ մասին։

Բայց Գերմանացիները յուսահատիլ չեն գիտեր։ Անոնք ...իրը տարին ժընեւ, այս անգամ վարչապետ Միւլլէրի մի... ...ւ եւ սկզբունքով համաձայնութիւն մը գոյացաւ Հռենոսի ...ման բանակը պայմանաժամէն առաջ քաշելու։ Ցետոյ, սե... ...ի վրայ դրուեցաւ եւ արդէն կը վերաքննուի հատուցում... ...ւ խնդիրը։

Ինչպէս կ'երեւայ Շթրէզէմանի ճառէն, Գերմանիա աւելի ...ամուր կը մնայ իր տեսակէտին վրայ։

Արտաքին Նախարարը վճռապէս պահանջեց որ բոլորովին ...ուին գրաւման բանակին զինուորները։ Ան չի հանդուրժեր ...այս խնդիրը կապուի հատուցումներու բանակցութեանց ել... ...հետ։ Ցետոյ, յիշեցուց թէ Գերմանիա արդէն զինաթափ ...ըլլալով, պէտք է միւս պետութիւններն ալ գործնական ...անեն, զէնքերը վար դնելու համար։

Ինք չենք կրնար դրամով գնել պարպումը՝ ինչ կը վերա... ...թաթափութեան, Գերմանիա կը պահէ իր տեսակէտը, որ ...ութին պարզուեցաւ ժընեւի մէջ։ Որքան ալ ցանկալի ըլլան ...համաձայնութիւնները՝ պետութենէ պետութիւն՝ պէտք ...ընդհանուր նպատակը, որ է իրական զինաթափութիւն»։

...ճառին ամբողջ շեշտը կ'ապացուցանէ պարտուած Գերմա... ...կամքը հետզհետէ արժեցնելու իր նոր դիրքը։ Արդարեւ ...յուզուած խնդիրներուն մէջ, Շթրէզէման չի ծածկեր թէ ...հայրենիքը վճռած է կամաց-կամաց վերստանալ խաղաղու... ...մը, ինչ որ կորսնցուց պատերազմի հետեւանքով։

Ցեւական, պաշարիւն եւ յարատեւ ճիգերով, Պերլին կը ...ղառնալ նոյնքան զօրաւոր ազգակ մը, որքան երէկ, ան... ...պահելով համեմատութիւնները։

Եթէ երէկ տիրապետող եւ սպառնացին դիրք ունէր կայ... ...կան Գերմանիան, այսօր ալ, կրնայ այս կամ այն կողմ ...նժարը։ Այս տեսակէտէն եզական դիրք ունի մանաւանդ ...տանի եւ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ։ Կրնայ ...դին միանալ եւ սպառնալ Լեհաստանի, ուրիշ խօսքով ...ւայի։ Կրնայ ազդել դէպքերու ընթացքին վրայ, նոյն իսկ ...ացակամ չէզոքութիւն պահելով։

Մնաց որ, այսօրուան Գերմանիան կը վայելէ Մեծն Բրի... ...իոյ լուռ համակրանքը, իբրեւ հաւասարակշռութեան ...ակ։

Իսկ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման ծրագիրը Անշլուս) ...ին ծանրա՛շխո հարց մըն է, որ կրնայ բոլորովին նոր ...ւթիւն մը ստեղծել կեդրոնական Եւրոպայի մէջ։ Անշուշտ ...ականներէն ոչ մէկը պիտի հանդուրժէ այդ ծրագրին ...ացման. բայց «Անշլուսը» արդէն իրականացած է հո... ...րու մէջ։ Նոյնիսկ հանրային կեանքի զանազան ասպարէզ... ...ւն մէջ։ Միացման այնպիսի երեւոյթներ կան որոնց դէմ ...կարելի է ընել սպառնալիքով կամ զէնքով։ Ի՞նչպէս կըր... ...արգիլել, օրինակ, երկու երկիրներուն կրթական դրութեան ...ցումը։ Ցնցումներէ զգուշանալով հանդերձ, Գերմանիա եւ ...րիա կը ձգտին աստիճանաբար յառաջ բերել այնպիսի ...ութիւն մը, ուր միացումը փաստօրէն իրականացած կ'ըլ... ...միայն իրաւական մասը ձգելով առկախ։

Անա թէ ինչո՛ւ, Փարիզի մէջ, մասնաւոր հետաքրքրու... ...կ'արտատպեն Գերմանիոյ այս կամ այն վարիչին իւրա... ...իւր բառը։ Որքան ատեն որ Գերմանիան անդամ չէր Ազ... ...Դաշնակցութեան, Ֆրանսայի մէջ յաղթականի արհա... ...անքով կը նայէին գերմանական գործերուն վրայ։ Իսկ ...հետզհետէ կը վարժուին իբրեւ հաւասար հաւասար վի... ...անշուշտ յիշեցնելով, պարբերաբար, Վերսայլի պայման... ...որոնք ամէն բան չեն, սակայն։

Վերսայլէն ի վեր, բազմաթիւ նոր թուղթեր ստորագրուե... ...ինչպէս Լոքառնոն եւ Քէլլոկի դաշինքը, որոնք փոխա... ...պարտականութիւններ կը դնեն։ Ցետոյ, պատերազմէն ...ր, ահագին յեղաշրջում տեղի ունեցած է միտքերու մէջ ...այսօր յաղթական երկիրներուն մէջ անգամ, զօրաւոր հո... ...քներ կան, ի նպաստ հաշտութեան դաշնագիրներու վերա... ...ութեան։

Ու վերջապէս, այսօր յարաճուն թափով կը գործեն ընկեր... ...ական կուսակցութիւնները, յաղթական թէ պարտուած եր... ...ներուն մէջ, միշտ բողոքելով բանի ստորագրուած դաշնա... ...ներուն դէմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ԱՌԹԻԻ

Պէյրութի Ազդակը, «Սուրիան կը պարպուի» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (10 նոյեմբեր).

—« Ո՞ւր մնացին Սուրիոյ մէջ հայկական օճախ կազմելու եւ Հայերը Սուրիոյ մէջ տեղաւորելու ձեռնարկներն ու խոստումները։ Ինչո՞ւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դեռ երէկ կը յայտարարէր որ՝ իբրեւ հաստուցում իրաւազրկուած հայ ժողովուրդին, տէրութիւնները պիտի ապահովին անոնց հանգիստն ու ապահովութիւնը եւ զանոնք պիտի տեղաւորեն Սուրիոյ մէջ։

Ուրեմն մենք խաբուա՞ծ ենք։ Մեծ տէրութիւնները կ'աշխատին գիւրացնե՞լ այն սաստիկ աղէտը, որ կը սպառնայ մեր ժողովրդի վերջնական բնաջնջման, ծովերէ եւ ովկիանոսներէ անդին, լայնածաւալ տարածութիւններու վրայ նետելով մեր դըժբաղդ և տարագիր ժողովուրդը։

Հարաւային Ամերիկայի անապատներն ու անտառները չափազանց անողորմ են եւ կենդանի կը լափեն իրենց երախին մէջ մեր հազարաւոր հարազատները։ Այնտեղ անարձագանգ կը մնան մեր աղաղակներն ու բողոքները և մեծերու աչքերէն հեռու, եթերային անհունութեան մէջ կ'անհետանան մեր ճիչերը։

Այլեւս չի վերակենդանանար հայկական դժբախտ հարցը եւ տարին անգամ մը չի յուզեր արգարներու խղճմտանքը։

Մէկ անգամ ընդ միշտ կը ջնջուի դիւանագիտական գրասեղաններու գզրոցները լեցնող և տարուէ տարի բարդացող հայկական հարցը։

Մենք տարբեր ազգակներ և տարբեր նպատակներ կը տեսնենք այս վերջին կարգադրութիւններուն մէջ։ Մինչ մէկ կողմէն նոր գիւղեր եւ նոր հողեր կը գնուին՝ Հայերը տեղաւորելու համար, միւս կողմէ երկիրը կը պարպուի և Հայերը անգիտակցաբար իրենք զիրենք ծովին կը յանձնեն։ Այլապէս ի՞նչ կը նշանակէ գաղթող Հայերու ցոյց տրուած դիւրութիւնը։

Իսկ ի՞նչ կը մտածենք մենք։ Անհա տխուր իրականութիւնը։ Անգամ մը այցելեցէք Նաւահանգիստը և պիտի տեսնէք այն զարհուրելի տեսարանը. հարիւրաւորներ մէկ անգամէն նաւ կը նստին՝ դէպի Հարաւային Ամերիկա։

Ունի՞նք այս դառն հարցով հետաքրքրուող մարմին մը, կամ ունի՞նք հաստատութիւն մը, որ գոնէ պարզ ցուցակ մը կազմէր մեկնողներու անուններով եւ թիւով։

Դժբախտաբար բոլորովին ամլութեան դատապարտուած են մեր պատասխանատու մարմինները և անկարող են հասկնալու իրականութիւնը։ Բազմաթիւ անգամներ մատնանշեցինք ցաւը եւ ցոյց տուինք դարմանները։ Ցարդ ոչ մէկ շարժում։»

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Գէյրութի մէջ Գէորգ Սալլապաշեան անուն երիտասարդ մը երկար ատենէ ի վեր ռուհաբիական քարոզութեամբ կը զբաղէր՝ ազդարարելով որ մօտեցած է վերջին դատաստանը։ Միտքով աղքատ այս Հայը վրանաքաղաքին մէջ հաց մուրալով կ'ապրէր։ Վերջերս 10 մեդր բարձրութենէ ծով կը նետուի՝ փորձելու համար Քրիստոսի պէս ջուրին վրայ քալելու իր կարողութիւնը։ Անկումին ատեն մէկ ոտքը կը կոտրի եւ խեղճը յիմարանոց կը դրկուի՝ բժշկուելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Առջի օր Վենետիկէն Փարիզ վերադարձան Մխիթարեան վարդապետներէն Հ. Հ. Յովհաննէս Աւգերեան եւ Քերովբէ Զրաքեան՝ զբաղելու համար Սէվրի մէջ բացուելիք Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նախապատրաստական աշխատանքներով։

Որոշուած է դպրոցը բանալ յառաջիկայ դեկտեմբերի սկիզբը։ Արձանագրութիւնները կը կատարուին վաղը՝ հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ, դպրոցի շէնքին մէջ, 26, Rue Troyon, Sèvres (առնել թիւ 1 հանրակառքը Լուվրէն կամ Փորթ տը Սէն-Քլուէն եւ իջնել Փոն տը Սէվրը)։ Դիմել Հ. Յովհաննէս Աւգերեանի, ամէն առաւօտ ժամը 10էն 11.30։

Վարժարանը բացուած է յատկապէս գիշերօթիկ թոշակաւոր աշակերտներու համար, սակայն կ'ընդունուին նաեւ ցերեկօթիկ պատանիներ՝ կիսաթոշակ, որոնք կէսօրուան ճաշը կ'առնեն վարժարանին մէջ։

Արձանագրութեան համար դիմող աշակերտները պէտք է ըլլան 12-14 տարեկան, ունենան համապատասխան ուսում ֆրանսական cinquième կամ զէթ sixième տարւոյ, կամ ուրիշ պետութեանց ծրագրին համաձայն՝ կրթարանի առաջին երկու տարիներու, զերծ ըլլան մարմնական թերութիւններէ, ինչպէս նաեւ հոգեկան ախտերէ եւ փոխանցիկ հիւանդութիւններէ։

Ընդունելութեան խնդրագրին հետ՝ ծնողքները պէտք է ներկայացնեն պատանիներուն հետեւեալ պաշտօնական վկայագիրները.

1. Ծննդեան, 2. պատուաստի եւ քաջառողջ կազմուածքի, 3. ուսումնական ընթացքի եւ բարի վարուց, 4. օրինաւոր անցագիր պետական, 5. պատասխանատու խնամակալի հասցէն եւ հաւանութեան վաւերաթուղթը։

Վարժարանի տարեկան թոշակն է (ուսումնական տասը ամիսներու համար)՝ գիշերօթիկ աշակերտներու համար 6000 ֆրանք, երկու անգամով վճարելի կանխիկ, մուտքին օրը եւ մարտ 1ին։ Ցերեկօթիկներու թոշակն է ամսական 300 ֆրանք, վճարելի ամէն ամսու առաջին օրը։

Նահատակ Հայ կամաւորներու յիշատակին

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ՝ ֆրանսական բանակի Հայ կամաւորներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հայ Կամաւորներու Միութեան։ Այս առթիւ եկեղեցին դրօշազարդուած էր։ Եկեղեցիին յառաջամասը՝ սեւերով ծածկուած՝ յատկացուած էր հրաւիրեալներուն։ Հայկական եռագոյն դրօշակը կը գրաւէր պատուոյ տեղը։

Պատերազմական նախարարութեան կողմէ ներկայ էր հարիւրապետ Շովէն, ծովային նախարարութեան կողմէ՝ հազարապետ Լաքայլ տ'էս, Ֆրանսացի Նախկին կամաւորներու Ազգային Դաշնակցութեան կողմէ՝ նախագահ Պարթիէ, փոխ-նախագահ տը Շանպին, դիւանի անդամներէն Ժէյ, Լասէր եւ Սիլպէր։ Մարտիկներու Ազգային Միութենէն պատուիրակութիւն մը՝ իրենց դրօշակով։ Ներկայ էին նաեւ Փարիզի երեսփոխան Էտուար Սուլիէ, օրավար Ղօրղանեան, Օտար կամաւորներու Ընկերութեան կողմէ՝ Խանճեան, հայ մամուլի եւ զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներ։

Համակրական նամակներ գրկած էին Հանրապետութեան նախագահ Գ. Տումէրկ, վարչապետ Փուանքարէ, Արտաքին Նախարար Պրիան, Ներքին Նախարար Թարտիէօ, ոստիկանական տեսուչ Քիապ, Փարիզի զինուորական կառավարիչ զօր. Կուրօ, զօր. Լակրիւ եւայլն.։

Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ, ներկաները հաւաքուեցան հայ կամաւորներու յուշարձանին առջեւ, ուր Միութեան քարտուղար Գ. Մաղաքեան շնորհակալութեան խօսքերէ վերջ, հրաւիրեց մէկ վայրկեան լռութիւն պահել՝ յարգելու համար ռազմադաշտին մէջ ինկած հայ կամաւորներու յիշատակը։

Վրացիները կը փախչին խորհ. դրախտէն

Տէյլի Մէյլի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ 19 նոյեմբեր թուականով.

Տրապիզոնէն կը հաղորդեն թէ որոշ թիւով Վրացիներ չհանդուրժելով Վրաստանի մէջ Ստալինի ստեղծած սարսափի վարչաձեւին,— ճզմելու համար Տրոցկիի ի նպաստ շարժումը,— փախած եւ Թուրքիա ապաստանած են։

Շթրէզէմանի ճառը

Գերմանիոյ արտաքին նախարար տոքթ. Կուսթավ Շթրէզէման, ապաքինման երկար շրջանէ մը յետոյ, կրկին քաղաքական ասպարէզ եկաւ, առջի օր կէսօրէն յետոյ Րայխսթակի մէջ արտասանելով խիստ կարեւոր ճառ մը՝ որով կը պահանջէ Հռենոսի գրաւուած հողամասերուն պարպումը և կը փաստէ թէ հատուցում եւ պարպում տարբեր բաներ են։

— Ոչ միայն Գերմանիա, ըսաւ, այլ օտար կարեւոր շրջանակներ գիտել կուտան թէ տակաւին այսօր գերման հողի վրայ օտար զինուորներու ներկայութիւնը բոլորովին անհամապատասխան կը գտնեն վերջին տարիներու ընթացքին միջազգային քաղաքականութեան կրած յեղաշրջման հետ, ու տարակոյս չունինք որ եթէ փորձագէտներու ծրագրած խորհրդաժողովը

(Մուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրք պետութեան մէջ առաջին անգամը չէ՛ որ բոլոր հպատակները հաւասար են օրէնքին առջեւ։ Մ. Քէմալ Զուիցերիական օրինագիրքը Թուրք դատարաններ փոխադրելով մեծ նորութիւն մը չըրաւ։ Դեռ 1839ին Աբտիւլ Մէճիտ Ա. հրովարտակով մը հաւասար հռչակած էր, իր երկրին բոլոր հպատակները, առանց կրօնի խտրութեան։

Եւ այսպէս, քիչ մը ամէն Թրքական օրէնք, իր տարին մէջ ընդունելի է եւ տանելի։ Այնքան որ ֆրանսացի մը անգամ, առանց դժգոհութեան պիտի ապրէր այդ երկրին մէջ, պայմանաւ որ օրէնքի պաշտօնեաները ...ֆրանսացի ըլլային։

Նկատելով որ Թուրք պաշտօնեաները անխտրականութեան, անաչառութեան եւ անկաշառութեան կէտ առ կէտ հակառակը գործելու կը հարկադրուին Հայերու, Հրեաներու, զանազան ցեղի խալաֆներու եւ «ֆիրէէ»ներու հակամարտ ուժերը հաշտեցնելու համար, կը խորհիմ թէ ինչքան մեծ դեր կատարած պիտի ըլլային Հայերը, Յոյները, Հրեաները եւ զանազան ոչ-Թուրք ցեղերը, Թուրք ազգին երկնային դատին համար, եթէ մէկ անգամէն դուրս ելլէին այդ երկրէն, որպէսզի օրէնքները ճշտիւ եւ սրբութեամբ, առանց երկու կամ երեք մեկնութեան գործադրուէին եւ Թուրք ազգը դառնար աւելի աստուածահաճոյ...

Այն ատեն, ո՛ւր կը մնար Պերլինը, ուր դատաւորներ կան, կ'ըսեն։ Այն ատեն Թուրքիոյ մէջ դատաւորներ պիտի ըլլային ու Մէհմէտճիկն ալ ա՛յնքան արդարադատ, որ պիտի սկսէր խորհրդածել թէ՝ ի՛նչ իրաւունքով նստած է ուրիշին հողին վրայ, ի՛նչ օրէնքով կը յամառի իրեն չպատկանած, իր չկառուցած տունին տէր դառնալ։

Այո՛, այն ատեն պիտի հիասթափէր եւ որովհետեւ «արդար»էր եւ «աստուածահաճոյ», երկինք պիտի համբառնար, պիտի անհետանար։

Իսկ մենք, խաղաղութեամբ, առանց յեղափոխութեան եւ կռուի, պիտի վերադառնայինք մեր երկիրը։

ՄԱՂՐՈՒՆԻ

ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային Միութեան կրթական գործավար Պ. Լունաչարսկի հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է Նոյն Նատի պէյի.—

— Ռուսիաբնակ Թուրք տարրերուն զարգացումը ապահովելու համար, որոշեցինք ընդունիլ լատինական տառերու գործածութիւնը

Ռուսիոյ Թրքական շրջանակներուն մէջ լատինականացման խնդիրը սուր հանգամանք մը առած էր։ Մենք բնականաբար, առանց կողմերուն միջեւ միջամտելու, նախամեծար համարեցինք պաշտօնական դիրք բռնել։ Թուրքիոյ մէջ լատինական տառերու գործածութենէն յետոյ սակայն շատ հաւանական է որ այս խնդրին նկատմամբ ռուս կառավարութեան բռնած դիրքն ալ կը փոխուի։

Թուրք հանրապետութիւնը արմատէն լուծած է խնդիրը։ Անձնապէս ամէնէնանկեղծ շնորհաւորութիւններս ու գնահատանքս կը ներկայացնեմ։ Կարելի է ենթադրել թէ Ռուսիոյ Թուրքերը նոյնութեամբ պիտի հետեւին Թուրք հանրապետութեան օրինակին։

ԽԵՆԴԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԵՐԳԵՐԸ

Պէտք է երկու խումբի բաժնել խենդերը. ա) անոնք, որ արուեստագէտներ էին ու ետքէն խենդեցած են (Տէմիրճիպաշեան, Կոմիտաս), եւ բ) անոնք, որ խենդենալէ յետոյ արուեստագէտ դարձած են։ Առաջին խումբին մասին օտարները յաղագաւթիւ ուսումնասիրութիւններ ունին։ Հայ բժիշկները չեն զբաղած այս հարցով, ոչ թէ անոր համար, որ մեր մէջ պակաս են խենդերը, այլ, որովհետեւ, թերեւս, մեր բժիշկները, արուեստէն աւելի, կը սիրեն արհեստը։ Ընկերոջս հետ, նոյնպէս բժիշկ, երիտասարդական ուխտ մըն ենք ըրած, բժշկագիտական խորունկ ուսումնասիրութեան մը ենթարկել Տէմիրճիպաշեանը։ Ուսումնասիրութիւն նոր մեթոտ մը, զոր վաղը կարելի է պատշաճեցնել մեր բոլոր գրողներուն, որոնցմէ համար անոնց հոգեկան վիճակը, ակարութիւնները, զգայարանական կամ հոգեբանական ընդանակութիւնները, համաձայն իրենց տուած գործին։

Երկրորդ խումբի խենդերէն, քանի մը արուեստագէտներ ունիմ այն ջիմարանոցին մէջ, ուր կը պաշտօնավարեմ։ Դժբախտաբար անոնք ինծի հայթայթեցին միայն ձեւընկալ (plastique) արուեստի նմոյշներ, ինչ որ կարելի չէ ցոյց տալ թերթով։ Նկարագրականով՝ պիտի տամ գաղափար մը անոնց այդ գործերուն մասին, Ունիմ միայն մէկ բանաստեղծ, որ շատ խորունկ չէ։ Ուստի նմոյշները քաղեցի Ֆրանսայի ջիմարանոցներու հաւաքածոներէն։

Պէտք է հաղորդեմ սա պարագան թէ, բազմաթիւ ջիմարանոցներու մէջ խենդերը ունին իրենց թերթը, ուր կը հրատարակեն քերթուածներ, բողոքներ, երազներ եւ հայհոյութիւններ եւ իրենց փիլիսոփայութիւնը։ Չեմ գիտեր թէ տակաւին լոյս կը տեսնէ՞ Շարանթոնի Glaneur de Madapolis թերթը։ Պուէնոս-Այրէսի մէջ երկար ատեն կը տպուէր ջիմարաններուն Ecos de las Mercedes թերթը, զոր հիմնած էին բժիշկները, փորձելու համար դարմանումի եղանակ մը։ Ցիմարները բոլորն ալ խմբագիր դարձած, երբեք դարմանումի մասին չէին խօսեր, այլ գիշեր ցորեկ յօդուած կը գրէին... խենդութեան մասին, վիճաբանելով եւ իրենցմէ օրինակներ բերելով։ Այդ քերթողները ընդհանրապէս յանգաբաններ են, յաճախ յանգի համար,— թերեւս երաժշտութեան սիրոյն,— անոնց տողերը կը կորսնցնեն իրենց իմաստը։ Ճիշտն ըսելով, անոնց հոգեկան վիճակին անկայունութիւնն է, որ կուտայ խօսքէ խօսք ոստում մը։ Սակայն կան քերթողներ, որոնք այնքան կը զիժանան իրենց ներշնչման մէջ, որ իսկապէս կը յօրինուի ինքնատիպ ոտանաւոր մը։ Անոնք մշակած են գրական ամէն սեռ, երգիծական ու եղերերգական, սիրոյ եւ գինիի մասին։ Թող ընթերցողը դատէ այն ոտանաւորները, որոնք արտադրութիւնն են մասնաւոր արուեստագիտական դաստիարակութենէ զուրկ մարդոց. հետեւաբար՝ երբեմն նախնական, բայց ինքնատիպ, յաճախ վայրկենական, մերթ հնաբոյր, բայց կրակոտ, երիտասարդական, թարմ ու նոր։

* * *

Սկսի՛նք Մարսէյլէն։

Գինիին Մարսէյլեզն է այս ոտանաւորը, որուն ֆրանսերէնը աւելի գեղեցիկ է անշուշտ։

Չապա՛ն գինիի զաւակներ,
Ծիծաղի օրն հասաւ։
Նուրբ օշինդը խմելու համար,
Բոլորս բարձրացնենք մեր արմուկը։
Կը լսէ՞ք, գինետան մէջ,
Անմռաւտ գինին պաշտողներուն ձայնը,
Եւ սրճարաններուն մէջ, անոնք
Որ սիրերգներ կը մռլտան։

Կ'ուզեմ թարգմանել վերջին երեք տողերն ալ.

Ջարերն են որ ջուր կը խմեն,
Ինչպէս հաստատեց ջրհեղեղը։
Խմե՛նք գինի մինչեւ գերեզման։

Ուրիշ մը կ'երգէ ֆրանսական ազգային տօնը, որուն խանդավառութիւնը կը դիմանայ նոյնիսկ խենդին կործանած ուղեղին մէջ.

Տօ՛ն ժողովրդեան, չ'շատակի օր.
Խենդերն ու խենդուհիները կը
Գտնեն իրենց բանականութիւնը։
Ճիգով մը, զոր սէրը միայն կրնայ տալ.
Շանդէս սարքենք հոս, ընտանեբար։
Թող արեւը, բոցէ համբոյրով մը,
Բունկցնէ մեր ծաղկած ծառերը։
Բնութիւնը մեր հոգիին մէջ կը մխայնէ
Սէրն ու հաւատքը, արցունքի
այս ջիմարանոցին մէջ։

Ու որքա՛ն տխրութիւն, որքա՛ն արցունք ունին խենդերը։ Ահա ոտանաւոր մը, զոր պիտի ուզէի ստորագրել.

Ըսի աչքերուս, արցունքէն գինո՛վ աչքերուս.
— «Ա՛խ, դժբախտ աչքերս, ցամքեցուցէք ձեր արցունքները,
Դադրեցուցէք ձեր յուզումը, զըսպեցէք ձեր խռովքը,
Բառով մը, ես պիտի մեղմեմ ձեր ցաւը»։
Բայց աչքերս ինծ ըսին. «Օգուտ չունի հիմայ.
Ոչի՛նչ կրնայ, այսօր, խաղաղել մեր արցունքները»։
Ըսի սիրտէս, սիրտիս, որ կը յողար
Այեան գետի մը մէջ.— «Ադարմանէ՛ վէրքդ,
Քեզի ցոյց պիտի տամ ապահով բժշկութիւնը».
Բայց դժբախտ սիրտս, սիրտս որ կ'արիւնէր,
Տխրութեամբ ըսաւ. Բարեկամ, կ'ապահովցնեմ քեզ,
Որ ոչինչ կրնայ բժշկել իմ վէրքս»։
Ըսի հոգիիս, սգաւոր հոգիիս,
— «Քեզի ուրիշ սիրուհի մը պիտի գտնեմ,
Որ պիտի դադրեցնէ, սիրականս, սխրութիւնդ,
Պատրաստուէ՛ ընդունելու զայն»։
Բայց հոգիս ըսաւ, տառապանքէն յոգնած,
— «Փոխանակ նոր սիրուհի մը տալու,
Լաւ է որ երթաս միւսը գտնել իր դագաղին մէջ»։

Պէտք է յիշել, որ կարգ մը խենդեր նշանաւոր բանաստեղծներու ոտանաւորները գոց սորվելով կը գրեն ու կուտան իբրեւ իրենցը։ Վերի ոտանաւորը արդեօք կը պատկանի՞ մեծ բանաստեղծի մը։ Ես չեմ յիշեր։ Եթէ ինքնագիր է, այդ ատեն հեղինակը աւելի մեծ բանաստեղծ է, քան շատ ու շատ բանաստեղծներ։ Որովհետեւ իսկապէս յուզումը, նոյնիսկ անոր արտայայտութիւնը մենաշնորհները չեն խելացիներուն։ Ահա ոճրագործ մը, հիւանդութեամբ ու խենդութեամբ, ոսկորով ու ծուծով ոճրագործ, որ կը գրէ երկար ոտանաւոր մը քնացող մանուկի մը վրայ։ Վ. Հիւկոյի նման մէկ ոտանաւորէն աւելի գեղեցիկ է անի.

Բերանը կիսաբաց, կ'ըսես ելակ մըն է,
Ելակ մը, որ քեզմէ համբոյր մը կ'ուզէ։

Յետոյ, նկարագրելով մարգարտանման ակռաները, սիրունիկ երեսը, վարդի նման մարմինը, կլորիկ բազուկները, հաստատ շունչը, ծաղիկ մը կը կարծէ մանուկը, եւ կ'ըսէ. «Օր մը ես ալ այսպէս էի, կը սիրէի հայրս, մայրս», Կը յիշէ իր եղբայրները, ընկերները, եւ յանկարծ կը տժգունի.

Քնացի՛ր, հրեշտա՛կ, քնացի՛ր։
Տխուր փոթորիկը
Դժնդակ հոգերու եւ եռող վիշտերու,
Շուտով պիտի գայ հիասթափել կեանքդ,
Քնացի՛ր, սիրելի մանկիկ, երեսիդ մաքուր փայլը
Պիտի թօշնի ու կորսուի կեանքի հովերուն պատճառաւ։

Ու փիլիսոփայութիւն կ'ընէ, տխուր բայց ճշմարիտ փիլիսոփայութիւն մը։ Բոլորս ալ գիտենք այդ ճշմարտութիւնը, կեանքի այդ տխուր դասը, ուրեմն անցնինք, լաւ։

Փիլիսոփաներ շատ կան խենդերուն մէջ։ Ահա միտք մը, որ խոստովանութեան կը մօտենայ Աստուծոյ հետ։ Կը յիշեցնէ Յոբը, աւելի հեզ, աւելի հլու.

Ուզեցի փորձել զիս, եւ ես խոնարհեցայ,
Որբացան կամքիդ առջեւ, բայց այսօր,
Տեսնելով թէ ինչքա՛ն սանձուեցայ մարդերէն եւ կիներէն,
Պիտի ներես ինծի, վերաւոր...

Յետոյ կը խօսեցնէ Աստուածը, որ կը խոստանայ վարձատրել երկինքի մէջ։

Շունչս կտրած մտիկ կ'ընէի...։
Գիշերը հասաւ
Եւ հոգիս, խաղաղած, հանգիստ քուն մտաւ։

Ուրիշ մելամաղձոտ խենդ մը, որ կը նկարագրէ, այնքան խորունկ եւ այնքան կենդանի, Ամայի գերեզման մը.

Ամայի։ Գորշ քարին վրայ կ'իյնայ տերեւ մը.
Լռութի՛ւն, մա՛հ։ Եւ դեղնած հողին վրայ՝
Գերեզմանի մը մամուռին թաւշային կոպրուանքը։
Անբացատրելի ձանձրոյթը, որ կը միանայ անհունին։

Եւ արեւը լացաւ աշնան տերեւներուն մէջ,
Ոսկեղէն տարօրինա՛կ արցունքներ, արեւի արցունքներ.
Ջուրս հովը թօթուեց միօրինակ հողին վրայ
Վախնալով որ կը խռովէ մեռելներուն քունը։

Սակայն կը զգամ, որ այս բանաստեղծութիւնները գրաւեցին ձեր ուշադրութիւնը։

Աւելի լաւ գաղափար մը տալու համար, ուրեմն, փոխէ՛ մը եւս՝ երրորդ յօդուածով մը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

(«ՅԱՌԱՋ»ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ)
(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Մեզի համար ուրախալի երեւոյթ է մահմետական հոգեւորականութեան կրած ջախջախիչ պարտութիւնը, որովհետեւ մահմետական տգէտ ամբոխին մեր դէմ հրահրողը եւ ջարդ ու թալանի դրդողը եղել է մահմետական հոգեւորականութիւնը։ Ոչ մի քաղաքակրթական երկրի հոգեւորականութիւն չի կարող իր ժողովուրդին լարել, ելեկտրականացնել ու դրացիների դէմ կռւացնել այնպէս, ինչպէս այդ յաջողւում էր մահմետական հոգեւորականութեանը։ Մահմետական ցեղերի տարած յաղթութիւնների պատճառները պէտք է փնտռել իրենց կրօնի ու հոգեւորականութեան հանդէպ ունեցած մոլեռանդութեան մէջ։

Հոգեւորականութիւնը չքանալով ասպարէզից, կը չքանայ նաեւ քաղաքակրթւող մահմետական ցեղերի մոլեռանդութիւնը, ծայր աստիճանի ոտաբարտացութիւնը եւ ենիչէրիական բնազդները։

Յետոյ բազմակնութեան վերացումը, ուրբաթի փոխարէն քրիստոնեաների կիրակին որպէս հանգստի օր ընդունելը եւ վերջապէս արաբական գրերը լատինականով փոխարինելը, մի՞թէ այս բոլորը գրաւական չե՞ն որ արեւմտեան քաղաքակրթութեան առջեւ մահմետական հոգեւորականների շինած բերդերը փլեցին և մահմետական խաւար ամբոխի ուղեղի մէջ ծագելու է լոյսը։ Քաղաքակրթութեան պատուհանները ճեղքեցնելուց յետոյ է, որ մահմետական ժողովուրդը պէտք է զզւանքով յիշէ իր անցեալի պատմութիւնը։

Սրանից յետոյ Թուրք սերունդները պէտք է կրթւեն ոչ թէ Ղուրանի ու իր յետադէմ հոգեւորականութեան, այլ արեւմտեան քաղաքակիրթ ազգերի գրականութեան միջոցով։ Ես հաւատում եմ որ Թուրք սերնդի մէջ էլ կամաց-կամաց պէտք է յառաջ գայ քաղաքական խմորումներ, ոչ թէ մինչեւ այժմ եղածի պէս սուլթանների, հոգեւորականների ու փաշաների հրահանգով, այլ շնորհիւ արեւմտեան գիտութիւններին հետեւելով՝ ժողովրդական լայն խաւերում։ Ես՝ հաւատում եմ որ, քաղաքակիրթ երկիրների օրինակով Թուրքիայում էլ պէտք է ծնւի աշխատաւոր ժողովուրդի շահերը պաշտպանող Թուրք մտաւորականութիւն, որ արիւնահեղ պայքարի շնորհիւ պէտք է տապալէ Թուրք աւատական-փաշայական միահեծանութիւնը եւ փոխարէնը հիմնէ ժողովրդական-հանրապետական վարչաձեւ եւրոպական իմաստով։

Թուրքիայի վաղւան ժողովրդական հոսանքները պէտք է ընկերային գաղափարները կիրառեն իրենց կեանքի մէջ։ Պէտք է անդամագրւել միջազգային ընկերակցութիւններին, որոնց առջեւ պիտի համարատու լինեն իրենց երկրում կատարւող դէպքերի համար։ Այս է բնական ուղին բոլոր ազգերի եւ ա՛յս ճամբով պէտք է յառաջանան մահմետական ցեղերը։

Մահմետական երկրներում էլ վերջ պէտք է դրւի բռնութիւններին, կամայականութիւններին եւ հարստահարութիւններին, ժամանակի ընթացքում մահմետական ցեղերի վայրենի բնազդներն էլ պէտք է մեղմանան, ինչ որ տեղի է ունեցել քաղաքակիրթ ժողովուրդների պատմութեան ընթացքում։

Մեզ համար կարեւորը այն է որ մահմետական ցեղերն էլ ընդօրինակեն քաղաքակիրթ ազգերի պայքարի ձեւերը, որին ես հաւատում եմ, բայց ոչ մօտիկ ապագայում, այլ պէտք է սպասել որ Մուհամմէտի սերունդները այլեւ երբեք թեքեն իրեն քարոզած գաղափարներից եւ ատրճանաբար իրենց վրայից թօթափեն Ջինգիզ Խաներից մնացած փոշիները։

Մեզ համար՝ ցանկալի է որ Թուրք ժողովուրդի մէջ էլ առաջ գայ դասակարգային պայքար, ցանկալի է որ Թուրք աշխատաւոր ժողովուրդը սթափւելով իր դարաւոր քնից եւ իւրացնելով քաղաքակիրթ աշխատաւոր ժողովուրդների պայքարի ձեւերը, ուժեղ պայքարի միջոցով պարտութեան մատնէ դարեր շարունակ իր արիւնով ու քրտինքով վաստակած կարողութիւնը լափող իր հոգեւորական ու ազնուական դասակարգին, և ինքը որոշէ իր ժողովրդի բախտը։ Մինչեւ մեր ազգային դատի վերջնական իրագործումը մենք դեռ շատ ու շատ երկար պայքար պէտք է մղենք Թուրքերի դէմ եւ, ինձ թւում է որ մեզ համար ցանկալի է ապագայում գործ ունենալ Թուրք աշխատաւորական պարագլուխների հետ եւ ոչ թէ, ինչպէս մինչեւ հիմա եղածին պէս՝ Թուրք սուլթանների, շէյխերի ու փաշաների հետ։ Նոյնիսկ քաղաքակիրթ երկրներում այսօր էլ լոյսի պէս պարզ է քաղքենի կառավարութիւնների բռնած անհաշտ, ռազմական դիրքն ու անվերջ լարած որոգայթները իրենց դրացիների դէմ, եւ ընդհակառակն խաղաղասէր քաղաքականութիւնը աշխատաւորական կառավարութիւնների ու կազմակերպութիւնների՝ համարեա բոլոր դրացի երկիրներին։ Այս տեսակէտից առաջնորդուելով ես կարծում եմ որ մեզ համար ցանկալի չէ Թուրք ժողովրդի յետամնացութիւնը, որի պատճառով խաւարի մէջ խարխափող Թուրք ամբոխը կոյր գործիք է հանդիսանում Թուրք հոգեւորական ու ազնուական արիւնռուշտ բռնիների ձեռքում։ Ոչ մի քաղաքակրթւող ժողովուրդ մի երկու տարում հոգեւին չէ յեղաշրջւել, այս պատճառով էլ Թուրք ժողովրդի հանդէպ չպէտք է խստապահանջ լինել։ Բայց ամէն կասկածից դուրս է որ Թուրք աշխատաւոր ժողովրդի հոգու մէջ պէտք է կամաց կամաց թափանցէ լոյսը, որը պէտք է աստիճանաբար չքացնէ նրա հոգու մէջ ոչ մահմետականների դէմ դարերով ամբարուած կիրքը, ատելութիւնը, ջարդելու, թալանելու վայրենի բնազդը։

Այսօրւան քաղաքակիրթ ազգերն էլ դարեր առաջ իրար դէմ պատերազմելիս եղել են անխնայ. ջարդել, թալանել, կրակի են մատնել թշնամի ժողովրդի ամէն ինչը, բայց հիմա այդ ազգերը քաղաքակրթւելով յղկւել, կոկւել է իրենց անասնական բնազդները եւ հիմա իրար դէմ միլիոնաւոր բանակներ են դուրս բերում պատերազմի դաշտը, իրարից միլիոնաւոր զոհեր խլում, բայց այլեւս չեն ջարդում ու թալանում խաղաղ ժողովրդին եւ ոչ էլ ամենադաժան միջոցներով չարչարում, սպանում պատերազմական գերիներին։

Այսօր քաղաքակիրթ երկիրների աշխատաւորական զանգւածների ճնշման տակ, մեծ պետութիւնները աշխատում են միջոցներ գտնելու ոչ թէ կռւով, այլ խաղաղ միջոցներով լուծելու միջազգային սեղանի վրայ եղած բոլոր վիճելի հարցերը։ Վաղը, այս խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը պէտք է աւելի ամուր հիմքերի վրայ դրւի, քանի որ փաստերը արդէն ցոյց են տալիս, որ աշխատաւոր զանգւածները քաղքենի դասակարգի դէմ սկսած պայքարը տանում են մեծ յաջողութեամբ։ Եւ բոլոր երկրներում քաղքենի կառավարութիւնները տապալելով, պէտք է հիմնւի աշխատաւորականմիջազգայինմի գերագոյն խորհուրդ, որ աշխարհի պէտք է հոգի, որ դրամատիրական դասակարգը, իր անձնական գձուձ շահերի համար հնարաւորութիւն չունենայ այլեւս ցեղերը ցեղերի դէմ լարել, արիւնահեղ պատերազմներ առաջացնել, որպէսզի ինքը կարողանայ մեծ աւար ձեռքբերել։Այսպիսի աշխատաւորական միջազգ. գերագոյն մարմինը(և ոչ թէ այսօրւայ դաւածեալ Ազգերի Դաշնակցութիւնը) պէտք է վերջ տայ զանգւածային ջարդերին, թալաններին եւ բոլոր հեղինակներին խստիւ պատժէ, այնպէս, ինչպէս որ բոլոր կազմակերպւած պետութիւններ հալածում,պատժում են իրենց երկրի քրէական յանցաւորներին։ Այսօր մահմետական յետամնաց ցեղերն էլ ծունկ են չոքել քաղաքակրթութեան խորանի առաջ, որի համար մենք պէտք է անկեղծօրէն ուրախանանք եւ ոչ տխրենք։

Տասնեակ տարիներ շարունակ հայկական շարժման ղեկավարները հազար ու մի փորձեր արեցին Թուրքիայում գտնել Թուրք աշխատաւոր ժողովուրդի ներկայացուցիչներին, միասին տանելու պայքարը համիտեան բռնապետութեան դէմ։ Դժբախտաբար Թուրք աշխատաւոր ժողովուրդը չունէր այդ մարդիկը եւ մերոնք ստիպւած էին ձեռք մեկնել զանազան փաշաների, բէկերի, աղաների եւ շէյխերի, որոնցից լաւ բան չէինք կարող սպասել։ Շնորհիւ մահմետական ցեղերի վայրենի բնազդների՝ հայ ժողովուրդը շատ է տուժել, տկարացել, բայց բնաջնջել չեն կարողացել եւ այլեւս չեն կարող, քանի որ ամբողջ վեց դար շարունակ մահմետական ցեղերի լծի տակ չարաչար տանջւելուց յետոյ, այսօր կարողացել է ինքնամփոփւել, պետութիւն կազմել։

Մեր ժողովուրդը, որ ամենադաժան ստրկական պայմաններում կարողացել է քաղաքակրթութեան ջահը բարձր պահել իշխող մահմետական խաւար աշխարհում, ազատ պայմաններում, հայ ժողովուրդը, շնորհիւ իր անկոտրում մի շարք դրական յատկութիւնների, ոչ մի վախ չունի քաղաքակրթութեան ուղին բռնած մահմետական ցեղերից, թէ՛ մշակութային եւ թէ տնտեսական եւ քաղաքական ասպարէզներում։

ԲԵՆՕ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ...

Անցեալ տարի «Յառա...
ղեցին միտքն ունենա...
դրելու տարուան մէջ ...
ի պատիւ Հայ Մշակոյթի ...
գրականութեան, որ ...
վուրդը գոնէ կարենայ ...
իր երախտագիտութեան ...
գանքի խօսքն յղելու անոնց ...
դարերու ուրեն արցունքի ...
ռապանքի մէջ կրցան ...
զարգացնել եւ մեծ ...

Ցաղերուս գրողը յա... տօնին «Յառաջ»ի մէջ կ... կեր. Մշակոյթի ամէն... եւ յիշատակելի օր ընդ... նան հանդիպող (Հոկտ... ռաջին կիսամսեակին ... Մանչաց տօնը։ Այս ... ջարկը կրկնեցինք նաեւ ... նիք» օրաթերթին մի... առաջարկը ընդունուեց... անցեալ տարի, իսկ ... Ամերիկայի Առաջնորդ... տօնական շրջաբերակ... Թարգմանչաց տօնը կը ... բարեր «Հայ Մշակոյթի ...

Անցեալ տարի Թաւր... բիզի եւ Պոլիսին Հայ ... ները միեւնոյն օր. Թարգ... տօնին շուրջ, Տ. Հոկտ... Հայ Մշակոյթի Օրը ... Թաւրիզի ու Պոլիսը ... Մանչաց տօնին ձիշդ ... 13ին) տօնեցին. ... Միութեան Նախաձեռն... չենք գիտեր ինչո՞ ... Հայ Մշակոյթի Օր... տեմբերին տօնեցին ... կարգադրութիւն էր ... կար աձապարելու ... գային եւ Մշակոյթ... մեծ տօնի առթիւ ... թիւններ պիտի ծագին.

Հայ մամուլին ... պարտականութիւնն է, ... կիրարկել խորացնէ ... այս մեծ տօնի ... եւ ընդհանրացնէ ... գային տօնակատարութ... մէջը։ Եթէ կուզենք ... Մշակոյթի Օրը համազ... քաղաքացիական ... սառնայ, ապա ուրեմն ... կատարութիւնը ամբողջ ... ներու կողմէ պէտք է ... միեւնոյն օրը, առանց ... ռութեան։ Եթէ հոկտեմբեր... ռաջին երկու շաբաթներ... գադիպող Թարգմանչաց ... պիտի ընդունինք իբր ... կոյթի Օրը». ապա ուրեմն ... չէ ուրիշ ո՛եւէ օր տօնել ... եւ քմահաճ օր ու ... ընշանակել։

Այդ օրը պէտք է ... եւ ամբողջ ազգը ... Հայ Մշակոյթի օրն է ... փարիզը տօնէ Սեպտ... բեր Հոկտ 13ին. Նիւ ... տեմբերին, Լոնտոն ... եւլն։

Կարծեմ շատ ... պիտի ըլլար եթէ ... տօնէինք յուլիսին եւ ... յունուարին։

Ֆրանսան յուլիս 14 ... մերիկան յուլիս 4-ի ... յին եւ քաղաքական ... տօները կը տօնեն բ... ռանց օր մը ետք կամ ... նելու։

Ինչու մենք ... վինք այս տարրական ... հութիւնը։ Ինչպէս ... ծուած եւ որոշէ վարդ... օրը (բարեկենդանի վերջ... շաբթին), այնպէս ալ ... վերջնական պիտի ըլլայ ... շակոյթի օրը եթէ ... կան տօները կը կատար... իրենց օրերուն, ինչու ... մեծ եւ յիշատակելի ...

[illegible] Օրը չունենայ իր ս- ... ժողովուրդը պարզ ու ... կերպով գիտէ որ Ցեղուն ... Օրը՝ Յուլաւորը 0 Ն է ... [illegible] ... Օրը շարթթ որ կ'ի- ... [illegible] ... կերպով տօնեն «Հայ ... Օրը»։ [illegible]

ՀԱՅԿ ԱՃԸՄԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած թուրք թերթերէն)

[illegible]

կազմակերպութեան մէջ առ-նուիլ։ Զինուորական մարզա-կրթանքի կազմակերպութիւն-ները կրնան երկրին մէջ մարզ-նակրթական ուղեւորութիւններ կատարել՝ պայմանով որ իշխա-նութեանց արտօնութեամբ։ Երկու տարին ան-գամ մը՝ զինուորական մարզա-կրթանքի առաջնութեան մըր-ցումներ պիտի կատարուին։

Զինուորական մարզակըր-թանքի կազմակերպութիւնը՝ մարզակրթական միութեանց հետ իր ունեցած բոլոր յարա-բերութիւնները այդ միութեանց վարչական եւ գիտական կա-նոններն ու հրահանգները պիտի գործադրէ։

ՆՈՐ ՏԱՌԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Մամուլի ընդհ. տնօրէն Էրթիւմէնտ Էքրէմ պէյ, Պոլիս հասնելով հետեւեալ յայտարարու-թիւնները ըրած է.

«—Իզմիր գացի, մօտէն շփում ունենալու համար տեղական թեր-թերուն հետ։ Ընտնք նոր տառերու խնդրին մէջ շատ գանգաղ շարժե-ցան, մինչդեռ կարելի էր լաւա-գոյն կերպով թարգման հանդի-սանալ այն եռանդին, որ ժողո-վուրդը ցոյց կուտայ նոր տառե-րուն հանդէպ։ Կը յուսամ թէ, օ-րէնքին որոշած թուականէն, այ-սինքն դեկտեմբերէն առաջ, բո-լոր թերթերը նոր տառերով հրա-տարակուած կ'ըլլան։

Իմ ճամբորդութիւնս կապ ունի նաեւ այն օժանդակութեան հետ, զոր կառավարութիւնը պիտի ընէ թերթերուն։ Այս մասին վերջնական որոշում մը պիտի տր-ուի Ընկերութեան վերադարձէս յետոյ միայն։ Այս պատճառով անմիջա-պէս Ընկերութեան պիտի մեկնիմ։ Եթէ օժանդակութեան որոշում տր-ուի, բոլոր թերթերը պիտի օգ-տուին։

Նկատելով որ Իզմիրի մէջ բաւական մեծ թիւով թերթեր կան, ուզեցի անձամբ ալ տեղւոյն վրայ քննել անոնց կացութիւնը։

Հաստատ կերպով համոզուած եմ թէ նոր տառերուն շնորհիւ արագ քայլերով պիտի յառաջդիմէ լրագրութիւնը։ Ընկերութեան կ'ըսեմ թէ զարմացայ եւ սքան-չացայ այն [illegible] համար, զոր ժողովուրդը ամէն կողմ ցոյց կուտայ նոր տառերուն հանդէպ։ Նոր տառերուն շնորհիւ պիտի կարենանք օգտուիլ քաղա-քակրթական բազմաթիւ միջոց-ներէն։ Եւրոպայի մէջ թերթերը [illegible] մեքենաներ կը գործա-ծեն եւ այսպէս դրամի, աշխատա-նքի եւ ժամանակի մեծ խնա-յողութիւններ կ'ընեն։ կասկած չկայ թէ քաղաքակիրթ թուր-քիան ալ պիտի օգտուի այդ դիւ-րութիւններէն։ Զիչդ է որ սկզբ-նական շրջանին, մինչեւ վեց ամիս, թերթերու վաճառումը անկում պիտի կրէ. անկէ յետոյ, սակայն ազգը պիտի իւրացնէ նոր տառերը եւ թերթերու վաճառումը պիտի աւելնայ անհամեմատ կերպով։ Իզմիրի մէջ գոհունակութեամբ տեսայ որ, տեղական թերթերը միանալով ձուլարան մը բացած են եւ արդէն իսկ սկսեր են նոր տառեր թափել։ Այս տեսակէտով Պոլիս ետ մնացած է Իզմիրէն։

Նոր տառերու օրէնքին գոր-ծադրութեան հետեւանքով, խիստ մօտ ատենէն թերթերու եւ պար-բերականներու թիւը մեծապէս պի-տի աւելնայ Թուրքիոյ մէջ։

Ներկայիս Պոլսոյ մէջ 75 թուրքերէն, 31 օտար եւ փոքրա-մասնութեանց թերթեր եւ պար-բերականներ կը հրատարակուին, Իզմիրի մէջ 12, իսկ Անատոլուի մէջ 4 թերթեր եւ հանդէսներ։ Անտոնմէ զատ գրեթէ բոլոր նա-հանգներուն մէջ ալ օրաթերթեր կամ շաբաթաթերթեր կը հրա-տարակուին։

Մամուլի նոր օրէնքը այս տարի պիտի ներկայացուի Ազգ. Մեծ Ժողովին։ Արդի մամուլի օ-րէնքը սուլթաններու շրջանին պատրաստուած ըլլալով չի համա-պատասխաներ հանրապետական սկզբունքներուն։ Դժբախտաբար, առայժմ չեմ կրնար նոր օրէնքին մասին տեղեկութիւններ տալ, ար-դի մամուլի օրէնքը կ'արգիլէ զիս նման յայտարարութիւններ ը-նելէ»։

ՍԵՐԳԻԱՅԷՆ ԹՈՒՐՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Սկիւպէն եւ շրջականերէն Իզ-միր հասած են 279 թուրք գաղ-թականներ, որոնք Նոյեմբերին գոր-ծադրութեան կողմէ նշանակուած վայրերը պիտի ղրկուին։ Հոն բնա-կարան եւ հաց պիտի տրուի իրենց։

Նշանակուած վայրերը չգա-ցողները ազատ պիտի ըլլան իրենց ուզած տեղերը բնակելու, բայց կառավարութենէն ոչ մէկ օժան-դակութիւն պիտի ստանան։

ՍԽԱՐՈՒՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իզմիրէն կը գրեն [illegible]։— Զմիւռնիոյ եւ շրջակայից արդիւ-նաբերութիւնը այս տարուան չափ [illegible] չէին կրած. [illegible] ձմեռը [illegible] մէջ [illegible] թերթերը [illegible] մէջ էին։

Իզմիրի մթերանոցներու մէջ [illegible] 100, նոյն իսկ 120 ղրշ ար-տադրութեան ծախք ունեցող ծը-խախոտ մ. 60 ղրշի ծախուի, ինչ շատ կը սպառուի այլեւս։ Որոշեցի կարենան գալ տարուան համար անկուելիք ծխախոտին ծախքը հա-նել, խեղճ արդիւնաբերողները կը ստիպուին ամէն գնով ծախել իրենց ապրանքը։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԱՆԽՆԱՄ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Վրաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէին կից կազմուած «Ան-խնամ երախաներուն օգնող յանձ-նաժողովը» հաստատած է 1928 29ի նախահաշիւը։

Ցանձնաժողովին մուտքը կը կազմէ 444,000 ռուբլի։ Ասկից զատ, անցեալ տարուընէ մնացած է հարիւր վաթսուն հազար ռուբլի։ Այս ամբողջ գումարը վեց հարիւր հազար ռուբլի պիտի ծախսուի ներ-կայ տարեշրջանին, հետեւեալ կերպով.—

Հարիւր յիսուն ըշորս ռուբլի անխնամ երախաներու դարմա-նատան, երկու հարիւր հազար Մըգ-խեթի մանկական գաղութի ըն-դարձակման համար, նոյն գաղու-թին պէտքերուն հարիւր քսան հազար, իսկ արհեստանոցներու կազմակերպման՝ 12,000 ռուբլի։

Իսկ մնացեալ գումարը պիտի բաշխուի զանազան պէտքերու գո-հացման։

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրկովկասի կեդր. վիճա-կագրական վարչութեան տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ, եղանակը անձրեւային եւ ամ-պամած է եղած սեպտեմբերին, բացի Թիֆլիսէն, կախեթէն եւ Եր-րեւանէն, ուր եղանակը շատ տաք է եղած։ Ցուրտ անձրեւներ տեղա-ցած են մանաւանդ Աբխազիոյ մէջ, որոնք վնասած են եգիպ-տացորենին։

Ուշ ցանուող ցանքերու վիճակը ընդհանուր առմամբ հոկտեմբեր 1ին հետեւեալն է եղած։

Եգիպտացորենը քիչ մը վնա-սուած. բամպակի վիճակը կա-յուն է եւ Անդրկովկասեան բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ ալ [illegible]։

ՄԱՐՄԱՐ ԵՒ ՇԵՂՋԱՔԱՐ

Թիֆլիսի մէջ ստացեր են Մխու-խանի մարմարին եւ [illegible] շեղջաքարին առաջին նմոյշները, որոնք պատրաստուած են [illegible] գործարաններուն մէջ։ Եզրակացութիւնը շատ [illegible] բարձր յատկութիւն ունի Մխու-խանի մարմարը, որուն հանքերը կը գտնուին [illegible] երեսուն քիլոմեթր հեռու։ Անոր քառա-կուսի մեթրին գինը չանցնիր քսան ռուբլին, որ շատ աւելի աժան է արտասահմանէն ստացուած մար-մարէն։ Այդ մարմարը իր մաք-րութեամբ կատարելապէս գոր-ծածելի է ելեկտրական արդիւնա-բերութեան մէջ (բաշխիչ տախ-տակ) եւ սեղաններ շինելու համար։

Իսկ Իջեւանի շեղջաքարը յղկուելէ յետոյ կարելի կ'ըլլայ գործածել ամէն տեսակ շինու-թեան մէջ։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Թիֆլիսի մէջ կատարուած մարդահամար մը, քաղաքին բնակչութիւնը ցոյց կուտայ 284,044 հոգի, որոնց 147,349ը այրեր։

Ըստ ազգութեան, հետեւեալ թիւերը ստացուած են,- 112,206 Վրացիներ, 100,148 Հայեր, 45,937 Ռուսեր. մնացեալը Հրեայ, Ասորի, Յոյն, Թուրք եւայլն։

ԿԱՐԿՈՒՌԻ ԴԱՏԸ

Կարկուռեան ժառանգորդնե-րուն կողմէ՝ Երուսաղէմի պատրի-արքութեան դէմ բացուած հողա-յին դատը վերջնականապէս մեր-ժուած է Լոնտոնի դատաղանին կողմէ, շնորհիւ պատրիարքարանի կանոնաւոր թղթածրարին, եւ հա-կառակորդներու կողմէ կանոնա-կան հրաշխաւորութեան գումարը, որոշեալ ժամանակամիջոցին մէջ վճարուած չըլլալուն։

Երուսաղէմի կառավարիչ Մր քիթ Բոչ այս առթիւ այցելած է պատրիարքին, զայն շնորհաւորե-լու համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆԻՍ.— Կիրակի 11 Նոյեմբե-րին Հ. Մ. Միութեան Բ. խումբը կրասի Sporting Clubի նոյն դասակարգի պատկանող խումբին դէմ ֆութպոլի ախոյ-եանական մրցումը կատարեց։ Քաղաքիս խումբին կը [illegible] 30ի չափ Հայեր։ Ժամը 2.30ին խաղը սկսաւ Հ. Մ. Մ.եան յա-ռաջխաղացումով եւ [illegible] գըն-դակը կերլոնէն ելած էր, երբ Բ. [illegible] նշանակեց Ա. նշանակէտը, որմէ անմիջապէս ետք [illegible], խմբապետը, նշանակեց երկրորդը։

Երկրորդ կիսախաղին ֆրանսացիները [illegible] նշանակէտ մը, [illegible] նշանակեց մեր երրորդ նշանակէտը եւ խաղը լրացած ժամ մըն ալ նշանա-կեց Բ. [illegible] եւ խաղը լըրացաւ Հայ Մարզականի յաղ-թութեամբ 1ի դէմ 4 նշանակէ-տով։ Թ. Տ.

ՎԱԼԱՆՍ 16 Նոյեմբեր.— Ան-ցեալ նորակազմ մարզական ֆութպոլի խումբը կատարեց իր անդրանիկ մրցումը Նոյեմբեր 11ին, ֆրանսական ֆութպոլի խումբին դէմ, Սդատ տիւ Բօլի-կոնի զինուորական մարզարա-նին մէջ։

Բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ ֆրանսացիներ փութացած էին քաջալերելու երկու մրցորդ-խումբերը։

Խաղը սկսաւ ֆրանսական խումբին յարձակողականով, բայց մեր պաշտպանողականներու զօրաւոր դիմադրութեամբ ետ մղուեցաւ։

«Արաքս»ի երիտասարդ մար-զիկները անմիջապէս խաղին տիրացան։ Առաջին կիսախաղը լրանալու 15 վայրկեան մնա-ցած՝ շահեցանք մեր առաջին եւ վերջին նշանակէտը, որմէ ան-միջապէս յետոյ ֆրանսացիները սկսան բուռն յարձակողականի մը, բայց անօգուտ։

Երկրորդ կիսախաղը աւելի տաք էր, բայց արդիւնք չունե-ցաւ։ Ֆրանսացիները խաղը լքե-ցին հինգ վայրկեան մնացած, նեղանալով դատաւորին, եւ «Արաքս» իր մէկ նշանակէտովը շահեցաւ խաղը։

Սէթէ «Արաքս»ի մարզիկները լրջօրէն հետեւին խաղերու օ-րէնքին, շուտով կը դարմանուին շարք մը թերութիւններ։

Նոյեմբեր 23ին «Արաքս»ը պի-տի մրցի Շապէօյի ֆրանսական խումբին հետ,

Մ. Տ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՆՈՎԻ ԽԵԼՔ.— Լիւսիէն Փլաս, 19 տարու, յուզուած ու տխուր մտաւ ոստիկանատուն եւ հետեւեալը պատմեց,

— Գործ փնտռելէ կը դառ-նայի, երբ փողոցին մէջ, մէկը զիս կանչեց անունս տալով. դար-ձայ. հեծանւորդ մըն էր որ չէի ճանչնար. ուզեցի ետ քաշուիլ, երբ յանկարծ, քանի մը անձեր կռնա-կէս բռնեցին, ծեծեցին եւ գրպան-ները պարպելէ յետոյ, զիս գետը նետեցին։ Լաւ որ լողալ գիտէի, [illegible] ետ [illegible] գտայ որ շարաթականս 210 ֆրանք կորսուած էին»։

Ոստիկանները ձեռնարկեցին քննութեան մը. [illegible] համոզ-ուեցան թէ Լիւսիէն ցոյց տուած տեղերը որ եւ է յարձակում չէր պատահած. Լիւսիէն կանչուե-ցաւ ոստիկանատուն եւ երբ ինքը գրուեցաւ, [illegible] թէ՝ սուտ էր պատմութիւնը։ Իր չա-րաճճիութեան ամբողջ խմեր էր, գի-նովութեան մէջ ինկեր էր [illegible] մը մէջ եւ կռուեր էր մէ-կուն հետ զոր չէր ճանչնար եւ [illegible] պատմութիւնը։

Ոստիկանութիւնը իր կարգին [illegible] դատ մը բացաւ ստա-խօսին դէմ։

ՎԻԺՈՒՄ.— Օր Լիլի Երբիկ-ման(?) [illegible] իր սիրային յարաբե-րութիւններ անհամաձայն պատճառ մը [illegible] արտագրել իր որդան-դին մէջ, տիրեցաւ, լացաւ. իր ընկերուհիներէն մէկը, ո-րուն գլխէն տաք ու պաղ շատ ջուրեր անցեր էին, գինքը մխիթա-րեց, ապա հասցէ մը տուաւ եւ ըսաւ թէ վհուկ մըն էր եւ փրկութեան դուրսը ցոյց տալու [illegible] որ իրեն 500 ֆրանք արժեց։

Օրեր մը յետոյ իր գրացու-հիներէն մէկը [illegible] իր վիճակն. բայց քիչ մը ուշ գի-տեց Լիլին ցոյց տուաւ հասցէին. Հիւանդացաւ ... [illegible] ոստիկանութեան որ քննու-թեան մը ձեռնարկեց. երեւան հա-նեց վհուկը մանկաբարձուհին։ Այս կինը որ 12 տարիներէ ի վեր միայն այս գործով կը զբաղէր եւ կ'ապրէր հարուստներին մը դիզեր էր, բանտարկուեցաւ։

Մանկաբարձուհին քով 400 վհուկներ էր կատարեր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ՄՈՒԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ)

Բ. ՄԱՍ

VII

[illegible] գգացած չէր կեանքի [illegible] մեծութեան ու արժէ-քին [illegible] արտասովոր [illegible] արդէն։ Ապրիլ՝ Հէր [illegible] շարժիլ, լսել [illegible] մէջ երգել [illegible] կեանք [illegible] որ մայրը [illegible] բանը զոր [illegible] [illegible] կը սպասէր իր [illegible] անդրադարձած էր եւ [illegible] վերցուած [illegible] եւ [illegible]։ Հիմա մատ-[illegible] երբեք [illegible] կեանքի արժէքը, ո

որովհետեւ երբեք ձանձ տեսած չէր մեղկուած պարապ ու սարսա-փը։ Եւ ահա մայրը, մայր մի-այն իրեն վերապահած էր ապրե-լու գեղեցիկ հրճուանքը, յայտ-նելու պարտականութիւնը իր ժա-ման գաւով։ Մայրը իր կեանքի գնով անգամ մըն ալ կը ծնէր զինքը եւ այս նոր կեանքը անյա-փելիօրէն աւելի մեծ էր առաջի-նէն։

Այգիներու բոլոր վար ինկաւ տեսաւ անձնակի [illegible], աւե-լութիւններուն, ցանկերուն բովան-դակ [illegible]։ Տասապած էր որովհետեւ մայրը մեռնիլ էր, որովհետեւ զինքը լքեր էր, որով-հետեւ մեկուսի կեանք մը վարեր էր [illegible] ինչ քաղեր-ութիւն ունէր այս աշխէն։ Ինչ

ծունութիւն ունէին այս տեսր երախաները կեանքի մեծաւու-ն կ'րբերի մէջ, ինչ [illegible] բարեր եւ ցալը [illegible] ինչպէս ըլլայ անոր հանդէպ։

Հեռացող գեր. [illegible] ձրնէր եղեր ամբողջ ու սառա-[illegible] է, կը սպասէր։ Մրոլյ աւրադարձեալ [illegible] կենդանի

Պառաւը ձանձայ իրեն, ձեռ-քերը ձեռքերուն մէջ սեղմեց, մ-խիթարեց, խրախուսեց, յետոյ թաքանձեց որ հեռանայ։

— Վար երթանք օրս'ւ, եր-թանք Ո՛չ, ո՛չ, մի՛ անհոգիւր, ձայեր ձեռու ադրիցեց։ Ձեռնե-լու եր ձրուն քան սառաշը կատա-րեցեր եւ ան ալ... Թերեւս իրենն-նը։ Թէեւ Ցէրը պատրաստելով մայր կեանքը քաւութեան համար։ Եր-թանք

— Դեռ երիտասա'րդ էր, ը-

սաւ Անիտա։ — Ո՜չ, չեմ վախ-նար, կրակը, սպասեցէք կեան մը։ Ալ գնահատումով էր։ Երեսուն ճնճեւ, երբ մեռաւ, բնչպէս ըրաւ։

— Երթանք, ամէն բան պիտի ըսեմ, ըսաւ կրակը, գէպի դուռ երթալով։

Անիտան չշարժեցաւ, աչքերը աւեւծած ... մայրերին մարմնոյն կը զարմանար որ այնքան սեւ, այնքան խոր էին։ Կը փափաքէր ստեղծող ծածկել մարմնն ալ բայց գիտցին մօտենալու ... սարսափ կ'աղեր։

Պառաւը զարձաւ անհոգին մօտ, ծածկեց մարմնը, բռնեց Անիտային ձեռքէն եւ զայնը տարաւ եղաւ զրգանս հնազանդ. անգամ մըն ալ անդրոննին վարի կողմը դուրսեց սեղանին, յետոյ երբ սենեակէն դուրս ելան, ծառա-գայ ասոնցուներն վերի սանդուխն վրայ։

Ալին ալ յոյսը վար գրաւ եւ

Նստաւ մօտը։ Սկսաւ պատմել եր-կար պատմութիւն մը, որմէ Ա-նիտա միայն պաշտեց մէջն աս-ամբոլ գրուածքը։

— Զքեզ կ'ըսէր, ո՞վ պիտի երթամ, պիտի տեսնէք պիտի եր-թամ, նոյն իսկ երէք յուղել բա-ւական շատեր ըրր իրեն, կրակը, հարկ է որ էինէ օգնէ, այլ եւս անանս չկայ։ Գիտէր լցած զինք սպաս մըն ալ, հիմա որ պիտի ցուցէ թողուլ զինք.. Նորէն պիտի լքեմ քանեյու համար զաւկիս լքումին յանցանքը։

«... Երեք տոտանս միշտ քովը պտյան գտնուեք.»

«... Երբ սատանագք գունեաք գաշխինակ մէջ երրորդ սարքա-կը, կարգ քանիս քիչ մը եւ լա-գա...»

«... Այս կոչերը կարգի, Այս, այս տառաւ ժամը 6ին՝ երբ ես իրենք գացեր էր երբ վերադար-ձայ արեան ճապազիքի մէջ գտայ գեռ կը շնչէր, աչքերը զարհուրե-լիօրէն բացուած »

(Եար.) Թարգմ.՝ Ձեռնում

բացասական արդիւնքի յանգի, Գերմանիոյ միջազգային դիրքը որոշ կերպով պիտի խախտի: Գերման ժողովուրդը մեծապէս յուսախաբ եղաւ, երբ մեր պահանջը չյաղթանակեց ժընեւի մէջ:

«Հիմա որ շահագրգռուող օտար կառավարութիւնները ընդունած են պաշտօնական բանակցութիւններ բանալ պարպումի խնդրին մասին, Գերմանիա պիտի շարունակէ պնդել թէ իրաւունք ունի իր գրաւուած հողամասերուն պարպումը պահանջելու ժամիկ ապագայի մէջ եւ թէ այդ իրաւունքը կախում չունի ոչ որոշ խնդրի մը լուծումէն եւ ոչ ալ ուրիշ ո եւ է պայմանէ: Պարպում ձեռք բերելու համար, չենք կրնար ստանձնել քաղաքական այնպիսի բեռեր, որոնց պայմանաժամը կ'երկարի պարպումէն յետոյ: Նոյնպէս չենք կրնար պարպումը գնել դրամով:

«Գոհունակութեամբ կ'արձանագրեմ որ անգլիական հեղինակաւոր շրջանակներ վերջերս հաստատեցին թէ գրաւուած հողամասերու պարպումը եւ հատուցումներու կարգադրութեան խնդիրը երկու բացարձակապէս անջատ բաներ են: Ցուսանք որ այս յղացումին գործնական արդիւնքն ըլլայ Գերմանիոյ վերջնական ազատագրումը օտար զինուորներէ: Նոյն իսկ շահագրգռուող օտար երկիրներու մէջ այն կարծիքն ունին թէ գրաւման երկարաձգումը բացի կեղծ գոհացումէ մը՝ գործնական ո եւ է օգուտ չունի»:

Հերքելէ յետոյ թէ Գերմանիա գաղտնի յարաբերութիւններ ունի ո եւ է մեծ պետութեան հետ, որպէս զի այդ յարաբերութիւնները խզէ՝ ուրիշ երկիրներու հետ համաձայնելու համար, Շթրէզէման բսաւ.

— Ո՛չ միայն համոզուած եմ թէ Գերմանիոյ համար բացարձակ անհրաժեշտ է խաղաղ համաձայնութեան քաղաքականութիւն մը վարել իր նախկին թշնամիներուն հետ, այլ եւ ոեւէ գերման արտաքին նախարար, ոեւէ միացեալ կառավարութիւն դէպքերու ստիպումին տակ պիտի հետեւի նոյն քաղաքականութեան, եթէ չուզեր որ Գերմանիոյ գոյութիւնը վտանգուի:

Խօսելով զինաթափութեան մասին, գերման նախարարը բսաւ թէ պետութեանց միջեւ մասնաւոր համաձայնութիւնները յանձնարարելի են, սակայն անոնք պէտք չէ արգելք ըլլան ընդհանուր նպատակին, որ է իրական զինաթափութիւնը:

«Գալով հատուցումներու խնդրին, ժընեւի մէջ որոշուեցաւ ամբողջովին եւ վերջնապէս կարգադրելգայն՝ հեռու քաղաքական ամէն նկատումէ: Ահա՛ թէ ինչու պետութիւնները օգտակար նկատեցին նախ հրաւիրել փորձագէտները, որ կառավարութեանց ներկայացնեն առաջարկներ՝ Տօուըսի ծրագիրը վերջնական կարգադրութեան մը վերածելու համար: Մինչեւ փորձագէտներուն տեղեկագիր տալը, չեմ ուզեր ո եւ է բան յայտարարել այս մասին: Ըսեմ միայն թէ կարգադրութեան պայմանները Գերմանիոյ վճարելու կարողութենէն բարձր պէտք չէ ըլլան, այլապէս վտանգաւոր անապահովութիւն պիտի տիրէ թէ տնտեսական եւ թէ ելմտական մարզերուն մէջ:

Կացութիւնը Ճէպէլը Տրիւզի մէջ

Լա Սիրիի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Եահեա Քիւան, Սալթանէն Թալթահ Թուրբի հրոսապետը, որ ութ օրէ ի վեր տեղնուած էր Ճէպէլի մէջ, ձերբակալուեցաւ: Շնորհիւ Ճէպէլը Տրիւզի շրջանին մէջ գործող հարիւրապետներ Ալէքսանտրի եւ Հէրշէնի աշալրջութեան, յիշեալը Մայամասի մէջ, իր գիւղին մօտ թակարդն ինկաւ:

Քիւան բսաւ թէ անձնատուր ըլլալու եկած էր եւ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Նէպէքի վերջին ապստամբներու կեանքին մասին:

Իրաքիսի Խորհրդաժողովը

Եէրուսաղէմի նոյն թերթին կը հեռագրեն 8 նոյ. թուականով.—

Ձորեքշաբթի օր Իրաքիոյ մէջ բացուեցաւ խորհրդաժողով մը, որուն կը մասնակցին մէկ կողմէն հոգատար պետութեան եւ Անդրյորդանանի ներկայացուցիչները, միւս կողմէն պետերը այն պէտէվի ցեղախումբերուն, որոնք կը գործեն ֆրանսական եւ անգլիական հոգատարութեան ենթակայ հողամասերուն շուրջ:

Ֆրանսայի կողմէ ներկայ էին գնդապետ Մորթիէ, հարիւրապետ Ալէքսանտրի, տեղակալներ Գոնէ և Գիէվիլ Տէրա'այէն եւ Լըգրաայէն), տեղակալ ժաքուլէ. Հաւրանի միւթէսարրֆ Նէսիպ պէյ Խաթիպ, ինչպէս նաեւ անգլիացի սպաներ Ամմանէն եւ Իրաքիոյէն:

Պէտէվի ցեղապետներու շարքին, խորհրդաժողովին ներկայ են Նուրի փաշա Շաալան, Շէյխ Նայէֆ, Ալի էլ Աթրաշ են:

Իզմիրի մէջ փակուած դպրոցը

Գրած էինք թէ Թուրք կրթական գործավարութեան հրամանով փակուած է Իզմիրի Գարշը - Եագայի ֆրանս. աղջկանց վարժարանը՝ Նօթր Տամ տը Սիոն:

Թուրք թերթերուն համաձայն, անցեալ տարեշրջանին, կրթական գործավարին որոշումով պաշտօնէ դադրեցուցուած էին ուսուցչուհի Էմմա, Լոմփսըն և Մաքսիմիլիէն անուն մայրապետները, աշակերտներու միջեւ կրօնական զգացումներ առաջ բերած ըլլալնուն համար: Դպրոցին տնօրէնութիւնը, սակայն, այս տարի կրկին պաշտօնի կոչած էր յիշեալ ուսուցչուհիները:

Վարժարանին փակման գործողութիւններուն միջամտած է նաեւ ոստիկանութիւնը, դուրս հանելով 200 գիշերօթիկ եւ 200 ցերեկեայ աշակերտներն ու ուսուցիչները, որոնք այս առթիւ դժուարութիւններ յարուցած են: Դպրոցին տնօրէնը փակման պաշտօնագրին տակ չէ ստորագրած և կրթական տնօրէնութեան դիմելով խնդրած է որ վարժարանը վերաբացուի, բայց խնդրանքը մերժուած է:

∴ Դարձեալ Իզմիրի մէջ, իտալական աղջկանց վարժարանին դասարաններէն մէկը փակուած է, առանց արտօնութեան բացուած ըլլալուն համար:

Սովը Ուկրայնայի մէջ

Մոսկուայէն Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէսի կը հաղորդեն.— Ամերիկեան Օգնութեան կոմիտէի անդամ Տոքթ. Ռոզէն, Ռուսիոյ հարաւային նահանգներուն մէջ պտոյտէ մը վերադարձին՝ կը յայտարարէ որ թէեւ Ուկրայնիոյ մէջ հունձքերը գէշ են, սակայն սովի վտանգ չկայ. միայն թէ պէտք պիտի ըլլայ քանի մը միլիոն բնակիչներ կերակրել: Կենդանիներու համար չոր խոտ անբաւական է, սակայն միս, շաքար, աղ եւ ուրիշ ուտեստեղէն բաւարար չափով կան: Խորհրդային իշխանութիւնները Ուկրանիոյ մէկ մասէն դէպի սովահար շրջանները կը փոխադրեն պարէնը:

Կլիմայական պայմանները կրնան շատ ճգնաժամային դարձնել ներկայ կացութիւնը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ Ձ. Ե. Ռ. Մ.-Ի ԼՍԱՐ. ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիր. ժամը 3ին 40 Rue de Belleville (վերնայարկ)

Կը խօսի՝ ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

«Երիտասա դներու ամուսնութեան խնդիրը եւ առողջապահական յարակից հարցեր»

Կը հրաւիրուի Փարիզահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը այս կարեւոր դասախօսութեան: Այսուհետեւ կանոնաւորաբար 15 օրը անգամ մը, կարող մասնագէտներ պիտի դասախօսեն դաղթահայութիւնը անմիջականօրէն շահագրգռող ընկերային, առողջապահական, իրաւական եւայլ խնդիրներու շուրջ:

Ծախքերու մասնակցութեան համար 1 ֆրանք

ԱՄԵՆՈՒՆ ՍՊԱՍԱԾԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
ԹԱՀՐԱ ՊԷՅԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Գ. Համբարձում Թումանեանց եւ իր զաւակները, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր

ՏԻԿԻՆ ՆԵԿՏԱՐԻՆԱ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՑԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 18 նոյեմբեր կիրակի օր:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին, Հայոց եկեղեցին 15 Rue Jean Goujon.

Այրի Տիկին Արսինէ Ջաքըեան, Գ. Գ. Ռուբէն Ջաքըեան, Յակոբ Ջաքըեան, Օր. Հռիփսիմէ Ջաքըեան, Օր. Սիրանուշ Ջաքըեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Ջաքըեան, Տիար Զգօ Ջաքըեան, Այրի Տիկ. Մարի Ղազարոսեան, Տիար Նուպար Կիւլլապեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մերասնէտիեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մերասնէտիեան, ինչպէս նաեւ Ջաքըեան, Քէնտիրեան, Փափազեան, Սարաֆեան ընտանիքները սրտիխորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՏՕՔԹ. ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՔԸԵԱՆԻ
(ԹԺԻՇԿ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon. Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Courbevoieի գերեզմանատունը իր յատուկ դամբարանին մէջ:

ԾԱՆՕԹ. Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Այրի Տիկ. Բերսեգ Մինասեան եւ իր զաւակները Մանիշակ եւ Հրանդ, Գ. Յարութիւն Մինասեան (Ամերիկա) եւ բոլոր պարագաները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՄԵԼՔՈՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Փարիզ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.30ին Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon.

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Café de la Comète, 122 Cours Lafayette սրճարանի ներսի սենեակը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ, վաղը Հինգշաբթի ժամը 3.30-էն 5 Հայերէն (Գ. Նաթանեան):

ՅԱՐԴԻՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշբ: Նիւթ՝ «Արուեստ եւ հայրենիք»: Զրոյց բաժակ մը թէյի շուրջ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրներ:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի-լէ-Մուլինօ, Տիկ. Մ.— 200:
Ռուան, Կ. Գ.— 35:
Տէսին, Յ. Ճ.— 100:
Ալէս, Գ. Բ.— 15:
Տէսին, Օր. Մ. Թ.— 35: Սկսանք զրկել:
Փոն տը Շէրիւի, Գործ.— 244:
Իսի լէ-Մուլինօ, Խ. Ք.— 70:
Սէն Գրանշ, Ա. Ա.— 70:
Լա Գորտ Նէօվ, Յ. Հ.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քէլէմէթ գիւղէն Ադամ Փիւսիւլեան. հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Արմենուհի, 21 տարեկան: Երկու տարի առաջ Մուսուլ տեսնողներ եղած են, կը կարծուի Մուսուլի շրջակայ գիւղերուն մէջ ըլլալ: Տեղեկութիւն տուողներուն դրամական նուէր տասը անգլ. ոսկի եւ մէկ տարուան «Յառաջ»: Գրել իր մօրեղբօր՝ Ադամեան Մկրտիչ, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville (Seine) France. Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի դերձակ Վահան Թիւթիւնճեան որ Մալաթյա կը գտնուէր: Իմացնել՝ Յար. Տէլիպաշեանի, 14 Rue d'Orchamp, Paris (18e).

— Յակոբ Նազիկեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին Թաչիկ Նազիկեանը, որ քանի մը ամիս առաջ կը բնակէր Charvieu (Isère). Գրել՝ H. Naziguianի, At. Laurent de Ceris (Charente).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		35ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

22 NOVEMBRE 1928

...ՅԱՐԻ ԹԻՒ 810 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՔՕ-ԹՈՒՐՔ ՎԷՃԸ

...Ֆրանսա եւ Թուրքիա վճռական փորձ մը կը կատարեն, ...ագրելու համար շարք մը առկախ վէճեր, որոնց գլխաւորն ...երոյ սահմանավէճը։

...Որ անդին պիտի կարդաք այդ վէճին մանրամասնու...ները։

...Նախ ըսենք որ երկու տարիէ ի վեր տեսակ մը պաղութիւն ...իրէ ֆրանքօ-թուրք յարաբերութեանց մէջ։ Երկար չտե... Ֆրանքլէն-Պույեոնի թրքասիրական հէքեաթներու 1921 ...20ի համաձայնութենէն անմիջապէս յետոյ, Ֆրանսայի ...րեւան եկան դէմքեր, որոնք հրապարակաւ ծաղրեցին ...քլէն-Պույեոնի կարճատես քաղաքականութիւնը։ Ամէնէն ...Ֆրանսան էր որ կը վճարէր այդ քաղաքականութենէն։ ...քեր ալ հրատարակուած են այդ մասին, իսկ ֆրանսական ...ուլին որոշ մէկ մասը մինչեւ այսօր կը շարունակէ իր ...դքարը։

...Մուսուլը Անգլիոյ յանձնելէ յետոյ, Էնկիւրի իր դիմացը կը ...Իտալիան, իբրեւ կասկածելի տարր։ Բայց կրցաւ անոր ...եւ լեզու գտնել, Մեծն Բրիտանիոյ շնորհիւ, եւ ստորա... Հռոմի դաշնագիրը, այս տարի ապրիլին։

Այս անցուդարձին հետեւանքով, միակ մեծ պետութիւնը ...առկախ վէճեր կ'ունենար Թուրքիոյ հետ, Ֆրանսան էր։ ...վերջինը կը մեղադրուէր թէ չի յարգեր 1921ի համաձայնու... կարգ մը տրամադրութիւնները։ Թուրքերը միշտ կը ...ցէին թէ իրենց ազգակիցները կը հալածուին Անտիոքի և ...քէնտէրունի մէջ, որոնք մասնաւոր վարչաձեւ մը պիտի ...էին։ Թրքական շարժումները բողոքի նոր պատրուակներ ...ցին Էնկիւրիի, որ կը կարծէ թէ Ֆրանսան ուժ կուտայ ...ապստամբներուն։ Վերջերս իտալական կարեւոր թերթ ...այս մեղադրանքը կ'ուղղէր Ֆրանսայի, Հայերու անունը ...ւանելով, իբրեւ համեմ։

...Միշտ է որ սուրիական հողը ապաստանած են բազմաթիւ ...փախստականներ, ապստամբ կամ պարզ գաղթական, եւ ...ստար իշխանութիւնը պատճառ չունէր զանոնք ետ մղելու ...ուլի համաձայնութենէն առաջ, Միջագետքն ալ (Անգլիա) ...ստան կուտար այդ փախստականներուն, իսկ հիմա յա...րէն և խստօրէն կը հալածէ զանոնք եւ կը ձգտի խափանել ...ական ո՛ր եւ է շարժում։

...Իբրեւ վերջին փաստ, յիշենք որ, դեռ քանի մը շաբաթ ...Սուրիոյ ճամբով Միջագետք կ'անցնէին հռչակաւոր Չէօր ...էյին փաշան և Մուսա բէկը, որոնք փախեր էին Կեսարիա... չուզելով օգտուիլ Էնկիւրիի ընդհ. ներումէն։ Բրիտանա...իշխանութիւնը, առանց այլեւայլի Սուրիա կը վերադարձնէ ...փախստականները, իրենց հետեւորդներով։

...Այս քաղաքականութեան հետեւանքով, եւ շնորհիւ անգ...կան եւ իտալական թերթերու գրգռութեանց, Ֆրանսան ...պարակի վրայ կ'երեւայ իբրեւ պաշտպան քրտական դա...Ուրեմն, թշնամի՝ Թուրքիոյ։ Մանաւանդ որ, Սուրիան ...նոյն ատեն խարիսխ մըն է Թուրք ընդդիմադիրներուն ...։

...Էնկիւրի այնքան նախապաշարուած է այս համոզումով, և ...քան զօրաւոր կը զգայ ինքզինքը, արտաքին ճակատի վրայ, ...թէ երեք ամիս Պոլսոյ մէջ սպասցուց Ֆրանսայի նոր ...անը, փոխանակ անմիջապէս մայրաքաղաք հրաւիրելու և ...րոնը հաստատելու։ Տարբեր պարագաներու մէջ, ո եւ է ...ան երեք օրէն աւելի չէր սպասեր, եւ Ֆրանսան չպիտի ...ուրժեր այս անարգանքին։

...Թուի թէ վերջին մէկ-երկու տարիներու ընթացքին, ...ոա իսկապէս իր շահերուն յարմար կը նկատէ քրտական ...մը հաստատել վիճելի սահմանակէտին վրայ (Նիսիպին ...րէ, որ արդէն քրտաբնակ է։ Այս ծրագրին համար, նոյն...վախ կայ որ զինուորներ կատարէ ուրիշ կէտի մը վրայ։ ...Թուրքերը այնքան կասկածոտ են որ, չեն ընդունիր ...ն իսկ չէզոք յանձնախումբին առաջարկած սահմանագիծը։ ...Այս մասնաւոր խնդիրէն անկախ, ֆրանքօ-թուրք վէճին ...որ առանցքն է Ֆրանսայի դիրքը՝ Արեւելքի մէջ։

...Դարերով ֆրանսական ազդեցութեան ենթարկուած Թուր...ն այսօր երկրորդական ուժի մը տեղ դրած է Փարիզը, ...գինքը ապահոված ըլլալով — առ այժմ — հիւսիսէն (Ռուս... եւ հարաւէն (Անգլիա)։ Ան Ֆրանսայի փոխարէն անուշ ...ածքներ կ'ուղղէ սեւ շապիկաւոր Իտալիոյ, որ լուրջ ...իցն է Ֆրանքլէն Պույեոնի հայրենիքին, եւ որ վճռապէս ...ոի անոր տեղը բռնել թէ առեւտուրի, թէ մշակոյթի եւ ...քաղաքականութեան ասպարէզին մէջ։ Ֆրանսան Արեւելքի ...տոնեաներուն հովանաւորը նկատուած էր դարերէ ի վեր։ ...իան այդ պատիւն ալ իրեն կը վերապահէ այժմ, հրապա...ային ցոյցերով եւ աշխատանքներով։

...Ինչո՞ւ ծածկել թէ Փարիզ 1920 21ին վարած վախկոտ, ...իմի քաղաքականութեան պտուղն է որ կը վայելէ այսօր։ ...ղաքականութիւն մը որ սկսաւ Կիլիկոյ պարպումով եւ իր ...դիրքերուն կորուստով։ Այսօրուան Ֆրանսան ոչ թէ ...տոնեայ փոքրամասնութեանց իրաւունքները, այլ իր դպրոց...ն անգամ չի կրնար պաշտպանել. եւ ատոր կանուխ ար...ող քէմալականը հարուած մը կուտայ իր ազդեցութեան։ ...Մեծ բան է, եթէ պարտութեան չմատնուի նաեւ Սուրիոյ ...կատին վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ ՎԱՐ

Այս խորագրով խմբագրա՛կանի մը մէջ, Պուքրէշի Հայաստանը, ծանուցանելով Հօկի մասնաճիւղի մը կազմութեան ձեռնարկը, 10-20 անձերու մասնակցութեամբ, գիտել կուտայ (15 նոյեմբեր).

—« Բոլր գաղութներու փորձերը խրատական օրինակներ են մեզ համար եւ, այսօր ռումանահայը պարտաւոր է մինչեւ վերջ ըլլալ *արթուն ու զգաստ*՝ կրակի հետ կատակող հերոսներուն իրենց արժանի տեղը ցոյց տալով։

Այո՛, ըլլանք արթուն ու զգաստ, քանի որ՝

Ա.— Հօկը լոկ դիմակ է, որուն տակ քաղաքական ու կուսակցական յետին նպատակներ կը հետապնդուին։

Բ.— Հօկը նպատակ ունի խանգարելու գաղութներուն անդորրութիւնը ու վրդովելու հանրային խաղաղ կեանքը, համերաշխ զանգուածները հակամարտ բանակներու բաժնելով կամ տարբեր հոսանքներուն հակամարտութիւնը խորացնելով։ Գառակսումները անմիջապէս սկսած են հոն, ուր կազմուեր է Հօկը կամ ոտք է դրեր վերջինիս այս կամ այն ներկայացուցիչը։

Գ.— Հօկը գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութեան երդուեալ թշնամին է եւ նոյն իսկ ռամկավարներուն կ'արգիլեն (Հօկերը) ժամանակցիլ այդ կազմակերպութեան։ վերջինիս «գէ՛մ պիտի ըլլայ Հօկը».— ժամանակին յայտարարած է իրենց պաշտօնաթերթ «Երեւան»ը (Փարիզի)։

Դ.— Հօկը նոյն իսկ կը ձգտի կազմալուծել գոյութիւն ունեցող բոլոր ազգային-հանրային մարմինները։

Ե.— Հօկը կը հետապնդէ կուսակցական պայքարներ, ջանալով այս կամ այն կուսակցութեան քայքայումով ապահովել յետին նպատակներ՝ յօգուտ ծանօթ կուսակցութեան եւ ի վնաս հայ գաղութներու ընդհ. ապահովութեան եւ անդորրութեան։

Զ.— Հօկը ծանրագին հարուածներ կուտայ գաղութներու բարեսիրութեան գործին եւ անբաղձալի տարբեր կը դարձնէ զանոնք։

Է.— Հօկը ցարդ իրական ոչ մէկ աջակցութեան ցոյց տուած է Հայաստանի։ Անոր պաշտօնէութիւնը աւելի կը ծախսէ, քան թէ «հաւասարեցեալներուն» կը ղանձէ ու կը ղրկէ Հայրենիք։ Օգնութիւնները խաբուսիկ են ու առասպելական, իսկ կազմակերպիչները՝ դիմակաւոր խառնակիչներ։ վերջիններս, նպաստաւորուելով անծանօթ աղբիւրներէ, Հօկի միջոցով մեր ջուրերը կը պղտորեն, ձուկ որսալու համար։

Ը.— Հօկը կը խոստանայ դրամ, պաշտօն, ներգաղթ, բայց միշտ ալ կը խաբէ ու կը կեղծէ՝ կաշառուողներն ալ վանելով իրմէ։

Թ.— Հօկը իր շարժանկարներով կը ձգտի ոչ թէ գաղութահայութիւնը կապել իր կողմէ չսիրուած Հայրենիքին հետ, այլ ծառայել ծանօթ փրոփականտայի գործին...»

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Բրէտի Ֆօնսիէի նոյեմբեր 15ի վիճակահանութեան մէջ 50.000ական ֆրանք (ոսկեդրամ) շահեցան հետեւեալ երեք թիւերը՝ 297,828 (1886ի պարտաթուղթերէն), 649,611 (1903էն) եւ 238,284 (1911էն)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Էնկիւրիի մէջ ֆրանսական դեսպան կոմսը Շամպրէօնի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ կատարուած բանակցութեանց առթիւ, «Ժուռնալ»ի մէջ Սէն-Պրիս ՝ը գրէ.—

«Բանակցութիւններ պիտի կատարուին նախ թուրքեւսուրիական սահմանին մասին։ Կը յիշուի թէ այս սահմանագլուխը ճշդուեցաւ երկու դաշնագիրներով, մէկը ստորագրուած Ֆրանքլէն Պույեոնի, միւսը տը Ժուվընէլի կողմէ։ Այս երկու դաշնագիրներուն համաձայն, անցեալ ձմեռ սահմանագծման յանձնաժողով մը գործի ձեռնարկեց։ Սահմանագծում կատարուեցաւ մեծագոյն մասին վրայ։ Առկախ մնաց միայն այն շրջանը, որ Նիսիպինէն կ'երկարի դէպի Ճէզիրէթ-իպն-Օմար, Տիգրիսի վրայ։

Երկու համաձայնագիրներն ալ նախատեսած էին սահմանագլուխի այս մասը նշանակել հռոմէական հին ճամբու հետքին վրայ։ Թէեւ ո եւ է կասկած չկար այս ճամբուն դիրքին մասին, Թուրքերը չուզեցին ընդունիլ զայն. Նոյն իսկ մերժեցին հնազանդիլ բացարձակ իրաւարարական վճիռի մը, որ տրուեցաւ 1928 յունուար 10ին դանիացի զօրավար Էռնստի կողմէ, նախագահ սահմանագծման յանձնաժողովին։

Ինչո՞ւ կը յամառին Թուրքերը։ Հողի այդ շերտը կարեւոր չէ իրենց համար, բայց մեզի համար ունի մեծ կարեւորութիւն, որովհետեւ այդ ճամբով է որ հաղորդակցութիւն կրնանք ապահովել Տիգրիսի եւ Մուսուլի հետ։ Թուրքերը հետաքրքրող մեծ խնդիրն է այդ շրջանին մէջ ներկայութիւնը քիւրտ ցեղախումբերու, որոնց պետը՝ Հաճօ մեծ անհանգստութիւններ պատճառած է անոնց։ Կ'ուզեն միջոցներ ունենալ այդ պետին դէմ գործելու համար։

Ի՞նչ կը պատահի այժմ. քիւրտ ցեղապետը չընդունելով թրքական պահանջները՝ կը յարձակի Թուրք զինուորներուն վրայ, զորս քէմալականները առանց իրաւունքի կը պահեն իրենց չպատկանող այդ շրջանին մէջ։ Քէմալական մամուլը կ'ամբաստանէ Ֆրանսան թէ կ'աջակցի այդ շարժման եւ աւազակութիւն կը կազմակերպէ Թուրք սահմանագլուխէն անդին։ Այս պնդումը բոլորովին անընդունելի է։

Միակ տրամաբանական լուծումն այն է որ Էնկիւրիի կառավարութիւնը ընդունի իրաւարարական վճիռը եւ զօր. Էռնստի որոշած սահմանագիծը։ Այս ձեւով ամէն դժուարութիւն պիտի անհետանայ։

Ֆրանս. կառավարութիւնը չուզեց զինուոր ղրկել վէճի առարկայ գօտին, միջադէպ չստեղծելու համար հոն գտնուող Թուրք զինուորներուն հետ։ Կրաւումի ձեռնարկելու համար կը սպասէ որ դիւանագիտական դժուարութիւնները կարգադրուին։ Անմիջապէս որ ասիկա կատարուի, ֆրանս. կառավարութիւնը պիտի կրնայ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել՝ կարգը պահպանելու համար։ Թուրքերը չեն կրնար մեղադրել Ֆրանսացիները թէ չեն զսպեր Քիւրտերը եւ միաժամանակ պահանջել այն հողերը ուր այս ցեղախումբերը կը գործեն։

Դեսպան տը Շամպրէօնի կարգադրելիք ուրիշ մէկ խնդիրն է ֆրանսական դպրոցներու վիճակը։ Աշխարհականացման պատրուակին տակ, Թուրք կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ՝ ֆրանսական հաստատութեանց գործունէութիւնը խանգարելու համար։ Ամէնէն թարմ օրինակն է Սիոնի մայրապետներուն Իզմիրի վարժարանին փակումը՝ կրօնական քարոզութեան պատրուակով։ Ֆրանս. հիմնարկութեանց աւանդական սովորութիւնները չգիտնալ կը նշանակէ՝ ընդունիլ որ այս մեղադրանքը ամենադոյզն հիմ մը ունի։

Իրականութիւնն այն է, որ պայքար մը կը մղուի ֆրանսական ազդեցութեան դէմ։ Այդ կէտին մէջ ալ ժամանակ է որ գործերը համապատասխանեն խօսքերուն։

Երեւանի Թուրքերը կը գաղթեն ?

Պոլսոյ «Ագէբ» Թիւրքը՝ը գրէ (15 նոյ.).— Հայաստանի Թուրքերը սկսած են ճնշուիլ ամէն կողմէ։ Երեւան քաղաքէն 2000 բնտանիք գաղթած են Գանձակ։ Այս բնտանիքները Գանձակի կայարանին եւ քաղաքին միջտեղ բացօթեայ կը պառկին։

Վստահութեան խնդիր Շթրէզէմանի

Ռայխսթակի մէջ վիճաբանութիւններ կատարուեցան արտաքին նախարար Շթրէզէմանի կարեւոր յայտարարութեանց շուրջ։ Համայնավար երեսփոխան Մունցէնպէրկ ամբաստանեց Միւլլէրի կառավարութիւնը թէ Անգլիոյ հրահանգներուն կը հետեւի՝ պատերազմ պատրաստելու համար Ռուսիոյ դէմ։

Ժողովրդային Ռայնպապէն յայտնեց թէ համամիտ է Շթրէզէմանի խօսքերուն. իր կուսակցութիւնը կը պահանջէ, որ Գերմանիոյ հողային եւ ելմտ. գերիշխանութիւնը վերահաստատուի, որովհետեւ պատերազմէն տասը տարի ետք նախկին թշնամիները ստացան իրենց պահանջած բոլոր ապահովութիւնները։ Առ այժմ անհրաժեշտ չէ քրքրել Աւստրիոյ միացումը Գերմանիոյ, եւ Արեւելեան սահմանագլուխի սրբագրումը։

Ընկերվարական Պրայչայտ յայտարարեց թէ իր կուսակցութեան համար Վէրսայլի դաշնագիրը անիրականանալի է եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը շնորհիւ դրամի չէ միայն, որ իր բարիքները կը սփռէ հանուր հայութեան մէջ։ Իր անունը արդարացնելու համար, ատենէ մը ի վեր, սկսած է նաեւ տալ ձրի դասեր, որոնք շատ աւելի կ'արժեն քան նիւթական որեւէ օժանդակութիւն. միայն թէ առնել ու սորվիլ պէտք է։

Այս տեսակէտով, անոր «Բրոբականտի ուղեցոյց»ը օգտակար ու գործնական թելադրութիւններու անգին գանձարան մը կրնայ ըլլալ, մեր՝ ամէն տեսակի միութիւններուն եւ նոյնիսկ ու մանաւանդ քաղաքական կազմակերպութիւններուն համար։

Տանք օրինակ մը։—

«Ուղեցոյց»ին 6րդ յօդուածին առաջին եւ երկրորդ վերջակէտերուն միջեւ, երրորդ ստորակէտէն անմիջապէս յետոյ՝ կը յանձնարարուի գործածել «նախընտրաբար տիկիններ», նոր անդամներ արձանագրելու համար։

Մեր կուսակցութիւնները ի հարկին զիրար կը քննադատեն՝ Թիւր մը աւելցնելու համար իրենց շարքերուն վրայ։ Բայց անոնցմէ ո՞րը մտածեր է օգտագործել փափուկ սեռին հմայքը, երբ կեանքի հիմնական, «աճելու եւ բազմանալու» սկզբունքն իսկ այդ կը պահանջէ եւ կը պարտադրէ։.

Մեր կուսակցութիւնները ցարդ գոհացեր են կիները գործածելով այն տեսակ աշխատանքներու մէջ, որոնք շատ հեռաւոր կապեր ունին իրենց բուն աշխատանքին հետ եւ որուն իրականացումը կը պահանջէ առնական ուժ... Բայց այդ ուժը բազմապատկելու համար, ինչ աւելի ազդու տարր քան կինը, որուն մէկ ժպիտը շատ աւելի պերճախօս է քան հազար ճառեր ու կրնայ մէկ վայրկեանի մէջ՝ ռամկավարը դարձնել բոլշեւիկ, անոր մէկ նայուածքը աւելի բազմիմաստ ու համոզիչ է քան հրապարակային բոլոր վիճաբանութիւնները ու կրնայ բոլշեւիկը դարձնել նոյնիսկ դաշնակցական։

Կը տեսնէք թէ՝ պրոպագանդի գործին մէջ, կինը պիտի կրնայ հրաշքներ գործել։

Բայց ահա թէ ո՞ւր է դժուարութիւնը։

Բացի անոնցմէ որոնք էրիկ կը փնտռեն, շատ քիչ կիներ պիտի յօժարին ի նպաստ կուսակցութեան մը կամ միութեան մը գործել այրերու մէջ։ Ակալ ըմբռնուած պարկեշտութիւն մը դեռ կը կապէ անոնց քայլերը։ Եւ ամէն մարդու չէ տրուած զանոնք համոզել, որ իրենց շնորհները տրամադրեն հանրային կազմակերպութիւններու։ Անոնց հետ խօսելու համար, մասնաւոր լեզու պէտք է։ Ուրեմն իրենց կարգին յօժարին հմայելու, պէտք է որ նախ հմայուին։

Կը յուսանք որ բարեգործական բազմագէտ տնօրէնը, այս մասին եւս, իր անձնական փորձառութեան դասերը կը տրամադրէ եւ նոր ուղեցոյցով մը, իր աշակերտներուն կը հրահանգէ կիներու հետ խօսելու եւ զանոնք գործի մղելու եղանակները։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ Խորհուրդը որոշեց առայժմ ոեւէ յաջորդ չնշանակել Փոլ Պոնքուրի, իբրեւ Ֆրանսայի պատուիրակ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ։

ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Սկսինք դարձեալ, տխրութեամբ լեցուն առանաւորով մը՝ Վառնգի, տխրութիւնը բոնակալի մը նման կը թագաւորէ այս դժբախտներուն հոգիին մէջ։ Բազմաթիւ են անոնք, որ կ'ուզեն մեռնիլ, ազատելու համար տխրութեան տառապանքներէն։ Ունիմ խենդ մը, մանկամարդ աղջիկ մըն է, մելամաղձոտ, որ հօրը ցաւոած է մեռնելու համար, բայց ազատած են զայն։ Ու հիմա տարիէ մը ի վեր յիմարանոցին մէջ է։

— Ես ալ կ'ուզեմ ապրիլ, կ'ըսէ ինծի, ապրիլ՝ ինչպէս ուրիշները։ Սակայն չեմ կրնար, տխուր բան մը կայ, որ զիս կը կանչէ մահուան։ Չեմ ուզեր մեռնիլ, բայց չեմ կրնար։

Ու արդէն Թոքախտը բոյն դրած է ալ թոքին զագաթը։ Շարունակ կուլայ։

Երբ այսքան տխրութիւն կը նստի անոնց ճիղերուն վրայ, երեւակայեցէք թէ որքա՛ն զառն ու զգայուն լարերու կը փոխուին անոնք։ Ահա մելամաղձոտ մը, որ կ'երգէ Իրիկունը.

Մտիկ ըրէ՛: Հոգիս կուլայ
կապոյտ իրիկուան մէջ: Ինչպէս
ցող մը.
Ցլսուբ եմ եւ կը սիրեմ: Այս այն
պահն է,
Երբ երկինքը կ'երգէ իր մեղեդին:
Ձայն մը կ'ըսէ. — Հետաւնդէ
միշտ,
Պայծառ իրիկուան մէջ, քու ոսկի երազդ.
Հոգիդ լիցուն է տխրութեամբ,
Բայց ճետապնդէ՛ մինչեւ մահ:
Եւ դաշտին անճանաչութեան մէջ,
Ձայնը նուաղեցաւ աչքի մը նման,
Ծովը կոկորդին մէջ սեղմեց իր
շունչը,
Եւ գիշերը հասաւ, սուգ հագած:

Խենդերը գիտեն սակայն, ուրախ ըլլալ աւելի քան խելացիները։ Արդէն ուրախութիւն եւ խենդութիւն գրեթէ համազօր դարձած են, եւ ժողովուրդը կ'ըսէ. «Խենդի պէս ուրախացաւ»։ Ու նաեւ խենդութեան մէկ յատկանիշն է ուրախ ու տխուր ըլլալ, ուրախութենէն տխրութեան, տխրութենէն ուրախութեան գիրկը նետուիլ առանց նախերգանքի։ Ահա խենդ մը, որ ինքզինք տանուտէր կը կարծէ, բարեկամները կը հրաւիրէ խմելու եւ ուրախանալու.

Կ'ուզեմ որ գինի լեցնեն, գինի՛,
Թուրթի այգիիս գինիէն,
Կ'ուզեմ, որ գինի լեցնեն դառնալով մեր շուրջը.
Եւ թող ամէն մարդ սեղանիս
վրայ,
Իր բաժինն առնէ աստուածային նեկտարէն:
Կ'ուզեմ որ գինի լեցնեն, գինի՛:
Օ՜ն, դուրս ելէք դարակէն,
Պղինձէ, արծաթէ, ոսկիէ ըմպանակներ,
Ձեզ կը յանձնեմ աստուածային բաժակին:
Կ'ուզեմ որ ժողովուրդս գինովնայ,
Հողերուս ազնիւ գինիով:
Ըմպանակնե՛ր, դուրս ելէք դարակէն:

Խենդերուն երեւակայութիւնը, յաճախ, զոյնզգոյն քարերու նման կը շողայ, չափ ու սահման կը կորսնցնէ։ Երբեմն զարմանալի (երբեմն ծիծաղելի) մեծամոլութեան մը կը հասնին անոնց ցանկութիւնները։ Խենդեր կան, որ հիւանդագին զգայավառութեան մը պատճառաւ, թագաւորի նման կը յախորդան, անկարելի երազներ կը հիւսեն, հրաշքներ կը տեսնան։

Ահա խենդ մը, որ կը ցանկայ «Պարսկաստանի Շահին ըլլալ»։

Պիտի բնակիմ պալատ մը հրաշալի
Մուտքը՝ պողպատէ գաւիթով մը:
Ադամանդները, կիտուածները, ոսկիները
Պիտի պսպղան, հոն, գերազանց զարդարանքներու մէջ:

Ու այս երազը կը շարունակուի «Չլսուած պերճութեանց» ցանկութեամբ։

Այդ գեղեցիկ պալատը պիտի
շինուի յասմիկաքարէ,
Արմուկիս վրայ պիտի կռթնիմ
կամարի մը տակ,
Ցարածելով հրաշափառ զգեստներ,
Ոտքերս դրած՝ Թանկագին գեղմի
վրայ։

Եւ մեր խենդը, զառանցահարած, այս յարդառատ պերճութեանց մէջ պիտի պարտի, դիտելով գոյնզգոյն զարդարանքները։ Անշուշտ այս տողերը կը մատնեն հիւանդութիւնը, որ կը կոչուի զգայավառութիւն։ Ահա ուրիշ մը, որ սարսափ կը պատճառէ իր զառանցական քերթուածով.

Ընկերնե՛ր, Ծարաւն ունիմ ջարդի,
Պէտք է որ լողամ արեան մէջ:
Կոտրեցէք քիթերը, փորեցէք
աչքերը,
Ցանչեցէք, որքան կրնաք,
Անօրինակ խստութիւն ի գործ
դրէք
Ականջները կտոր կտոր ըրէք:

Միթէ բանաստեղծութիւնը չարը երգելու արուեստն է։ Անպահովաբար ոչ, սակայն Ներոն եւս քնարով կ'երգէր Հռոմի հրդեհը, զոր ինք հրամայեց։ Ու վերջապէս խենդերու բանաստեղծութեան մէջ յատկանշական են մութ տողաւորները։ Չպիտի տամ օրինակ, որովհետեւ դժուար է թարգմանել։ Սակայն պէտք է խոստովանիլ որ այդ անհասկնալի եւ երաժշտական տողերուն մէջ պատկերնե՛ր կան թանկագին եւ անակնկալ։ Գեբիրապաշտն ու խորանարդապաշտը հաճոյքով պիտի առողջէին այդ տողաւորները։ Մնաց որ, բազմաթիւ բանաստեղծներ, մանաւանդ սէնպոլիստները, կը պնդեն թէ բանաստեղծութիւնը չի հասկցուիր, այլ կը զգացուի։ Նոյնիսկ Մալարմէ իր մէկ ճառը հրատարակութեան տալէ առաջ հարկ տեսաւ մթնցնել, քիչ մը աւելի անհասկնալի դարձնել։

Ու խենդեր կան երգիծաբան։ Անոնց երգիծանքը ընդհանրապէս բառախաղ մըն է։ Այսպէս խենդ մը, զոր նմանցուցեր են Անակրէոն հելլէն քերթողին, կը մերժէ եւ կարճ ոտանաւորով մը կը խոստովանի իր անքաւականութիւնը։ «Ես Անակրէոն չեմ, այլ Ան-ա-քրէօն (մատիտով գծուած էջ) մըն եմ» կը վերջացնէ։

Այդ երգիծաբանները յաճախ կը ծաղրեն աշխարհի փառքերը, ծայրայեղ ակնպարկութեամբ մը։

Ու վերջապէս սէրը, հիւանդապահուհիներուն, պատուհանէ մը տեսնուած կնոջ մը, երեւակայական աղջկան մը ցանկացող սէրը մեծագոյն վէպն է անոնց կեանքին մէջ։ Կ'երգեն այդ սէրը, երբեմն մութ, երբեմն ազատ, երբեմն անցնելով ամէն սահման։

* * *

Նատերու համար անծանօթ աշխարհ մըն է յիմարանոցներու ներսը։ Դուռները միշտ գոց այդ տուներուն մէջ, կեանքը խելապէս եղերական է ու տխուր, ծիծաղելի ու զուարթ։

Առհասարակ, ամէն խենդ կը մերժէ խենդութիւնը։ Ուստի կը կեղծեն, որքան կրնան՝ խաբելու համար։ Առաջին ակնարկով կը ճանչնան այցելուն։ Եւ կը ճղին ազդել վրան։ Երբ դեռ նոր մտած էի յիմարանոց, պատահեցաւ, որ խենդ մը ինծի հրաման մը տայ, չափազանց իշխանավայելչ, եւ ես շփոթած՝ ինքզինքիս կը հարցնէի. «Խե՞նդ է թէ խելացի, հիւա՞նդ է թէ պաշտօնեայ»։ Երբ բարեկամանան, իրենց զուարթութիւններով՝ խնդալէն կը ճաթին ու կը ճաթեցնեն քեզ։ Մեկնելէդ յետոյ, կը խնդան վրադ, ապուշի տեղ կը դնեն։ Կը բաւէ մտնել կատաղի խենդերուն թաղը, գիմագծութեան եղերախառն ի՛նչ հարստութիւն, որ կը սարսափեցնէ քեզ, կը խնդացնէ, կը պժգացնէ եւ, թերեւս, կը լացնէ՛։

* *

Ըսի թէ իմ յիմարանոցիս մէջ խենդ մը ձեւընկալ արուեստի գեղեցիկ նմոյշներ հայթայթած էր։

Թառասունոց կին մըն է։ Գիրուկ մարմին մը ունի, կրքոտ աչքեր ու շրթներ։ Յոռուն, զաղտնի, ինծի տոմսակ մը կու տայ, եւ կը հրաւիրէ իրիկունը ժամը 5ին իր տունը։ Ամէն օր միլիոն կը նուիրէ ինծի։ Կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահն է։ Իրականին մէջ տուն ներկողի մը կինն է։ Զարգացում չունի։ Սակայն, զարմանք, արուեստագէտի ի՜նչ ձիրքեր ունի։ Իր թաղին պարտէզին մէջ, անկիւն մը փորելով գտեր է զաճի նման փխրուն ու ճերմակ քարի հանք մը։ Ամէն օր կտոր մը առնելով, դնդասեղով կը բանի եւ հրաշալի արձանիկներ կը շինէ։ Անոնց գոյն կու տայ կարմիր փոշիով մը, զոր կը հայթայթէ տաշելով կղմինտրները։ Կը ստորագրէ իր անունին առաջին երկու գիրերովը, որոնք կը նշանակեն «ռակիս»։ Երբեմն կը նկարէ, բայց անարժէք են նկարները։ Արձանները հրաշալի են։ Հաւաքած եմ շատերը։ Ի՜նչ ինքնատպութիւն ու զուրգուրանք կայ արձանիկի մը մէջ, որ կը ներկայացնէ ձեռք մը։ Ձեռք մը, որ կը գոցուի, մատները շրթունքի նման կը միանան իրարու եւ կը բռնեն կտոր մը, զոր կը կոչէ զոցուելու մօտ ձեռքին մէջ թառած թռչնիկ մը։ Այդ թռչնիկը նիհար է, կարծես կը դողայ, կեր ուտելու բնազդը կը չարչարէ կտուցը։ Ուրէն շատ ձեռքեր շինած է։ Ձեռքը, մեծ բանաստեղծութիւն մըն է, որ ներշնչուած է մեծ արուեստագէտը։ Բայց, կը վկա՛յեմ որ այս խենդին շինած ձեռքը նուազ արժէք չունի։

Ունիմ, այս խենդին շինած արձաններէն, պառաւ կին մը, զոր պիտի նմանցնէի հայ մամիկին։ Տառապանքի արտայայտութիւն մը կայ, խորո՜ւնկ ու համակրելի, անոր աչքերուն մէջ։ Դէմքին արտայայտութիւնը գծագրական է, եւ, կարծես, լոյսին տպաւորութիւնը տալու համար՝ անկիւններու դիրքուցեան ապաւինած է արուեստագէտը։

Ունիմ նաեւ գլուխ մը, հոռմէական չափ ու ձեւով։ Կը կրթնի ողկոյզներու։

Ու դեռ արձանիկներ, որոնք շինուած են տագնապներու պահուն, երբ սեռային բնազդները արտաքին տպաւորութիւններու խառնուած, ծնունդ տուած են, հրէշային արտադրութիւններու։ Կին մը ահա, որ, բոլորովին մերկ, պառկեր է, եւ մէկ ձեռքով կը շփէ փորը։ Ու մի շարք ալ ուրիշներ, որոնց արտայայտութիւնը կարելի չէ նկարագրել։

Բանաստեղծ մը ունիմ, հիւանդ տղայ մը, որ զանկին վրայ կատարուած գործողութեան մը պատճառաւ, կորսնցուցած է հաւասարակշռութիւնը։ Իր բանաստեղծութիւնները սիրային են, եւ հիւսուած հեթանոսական պատկերներով։

Ու դեռ, կիներ որոնք ունին զանազան ասեղնագործութիւններ, ուր արուեստի նշոյլը կը մատնէ ինքզինք։ Բժշկա-մանկավարժական տան մէջ, ուր հաւաքուած են անուշ ու փոքրիկ աղջիկներ ու մանչեր, թանգարան մը ունին իրենց գծած, շինած ու նկարած գործերէն, արուեստի ի՜նչ ձիրքեր կաթած են անոնց մատներէն։

Վերջապէս, արուեստը ամէն տեղ է, թագաւորին ու բանուորին, եկեղեցիին ու անառականոցին, խելացիին ու խենդին մէջ։ Երջանիկ է այն, որ զայն կը հանէ զայն ու կը պտղեցնէ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԻՆՉՈՒ՞ ԿԸ ՓԼԻՆ

(Փարիզի վերջին երկու արկածներուն առթիւ)

Փրակայէն վերջ, Փարիզն ալ ունեցաւ իր ճարտարապետական տռամները։ Վէնսէնի մէջ նոր շէնքի մը չարաշուք աղէտը մոռցուած չէ անշուշտ։

Ասոնք եւ վերջերս յաճախ կրկնուող նմանօրինակ դէպքեր հասկածի տակ կը դնեն թերեւս սիմանի եւ պէթոն արմէի արժէքը, իբրեւ շինութեան անփոխարինելի տարրը։

Պէթոն արմէն այլեւս հանրածանօթ շինուածանիւթ մը, շինութեան ընթացիկ եղանակ մըն է։ Պէտք կա՞յ բացատրելու զայն. պողպատեայ ձողերու եւ ցանցերու ագուցուածքի մը վրայ սիմանի եւ աւազի շաղախ մը, որոնց ամբողջութիւնը ճնշուելով եւ չորնալով կը կազմէ ամենատոկուն, ամէնէն աւելի հաստատուն զանգուած մը։

Պէթոն արմէն անբաղդատելի առաւելութիւններ ունի բոլոր շինուածանիւթերուն վրայ։ Գործածութեան դիւրութիւն, աշխատանքի արագութիւն, պատշաճում գեղագիտական եւ առողջապահական պահանջներու, եւ նոյնքան յարմարութիւն յանգուցքն եւ այլազան յղացումներու. խմորի չափ ձեւաւորելի, երբ կ'աշխատուի, պողպատի բոլոր ճկունութիւններուն կը փակի եւ կը կառչի, ամենակարճ ժամանակի մը մէջ տալու համար կրանիթեայ տոկունութեամբ պատեր, սիւներ, քանդակներ եւ գրուագներ։ Պէթոն արմէի շնորհիւ շէնքերը կը բուսնին յարկ յարկ, քաղաքները կը բազմապատկուին, սլացիկ կամուրջներ կը կամարուին անդունդներու վրայ։ Միացեալ Նահանգները նաւեր կը շինեն, ձափոն երկրաշարժի փլատակներէն վեր կը կանգնի պէթոնակերտ ոստաններով։

Գացէք այցելեցէք Փարիզ, Ռէնսիի եկեղեցին, ուր «սիման արմէ»ն թոյլատրած է խոյանքով եւ նրբութեամբ զօրեղ նոր ոճ մը։ Ու նաեւ արձաններ՝ ոչ թէ քանդակագործի դուրին տակ կոփուած, այլ պարզապէս թափուած սիման արմէէ։ Կը յիշեմ տեսած ըլլալ Ֆրանսական աւանի մը հրապարակին վրայ պատերազմական յուշարձան մը, համակ պէթոնաշէն բայց ի՜նչ զօրեղ արտայայտութիւն. Ընծին եւ տարբերային կոյտերուն մէջէն վեր խուժող առնական մարդերու ողկոյզ մը, մանրամասնօրէն գերծ տիրական գիծերու քանդակ մը, որուն տպաւորութիւնը կը շանթէ եւ կը մնայ ուժգնութեամբ։ Ահա «սիման արմէ»ի արուեստը, որ հարազատօրէն մեր ժամանակինն է։

Բայց ի՜նչ վանգառութիւններու վերագրել վերջին պատահարները, բազմայարկանի շէնքերու թէ ակալցիր անկումը

Մասնագէտներու կարծիքով, անոնք վերագրելի են ձեռնարկուներու հապճեպ եւ անփորձ փութկոտութեան։ Ձեռնարկուներ «պէթոն արմէ»էն կը պահանջեն աւելի քան ինչ որ ան կրնայ տալ։

«Պէթոն արմէ»ի գործածութիւնը շինութեանց մէջ ենթակայ է կարգ մը նախազգուշութեանց եւ որոշ արագութեան մը զոր չարաչար գործածելու չէ։

Նախ ամէն ճարտարագէտ նկատի պէտք է առնէ հետեւեալ տարրաբանագիտական երեւոյթը։ Երկաթեայ ցանցին շուրջ սիմանը կը կէ քիմիական բիւրեղացում մը կը կարծրանայ եւ կը նոյնանայ աւազի խճաքարի եւ մետաղեայ ձողերուն հետ. բայց այդ փոխանցումը զուգընթաց է բուռն պրկումներու հետ որոնց ճնշման կը քաշեն պողպատի ձողերը։ Ահաւասիկ մեծագոյն կմախքին տոկունութիւնը համեմատական պէտք է ըլլայ այդ ճաքումներուն և պրկումներուն։

Երկրորդ կենսական նշանակութիւն մը ունի նաեւ պէթոնի խառնուրդի մէջ մտնող սիմանի, աւազի, խճաքարի եւ ջուրի որակը, քանակը եւ համեմատութիւնները. ոչ բոլորովին պինդ, որ կրնայ խանգարել սիմանի բիւրեղացումը, ոչ բոլորովին խմոր, հեղուկ, որ կրնայ կարծր տարրերը յ տակը իջեցնել եւ ջրալի մասպահել, պարագայ մը՝ պատահութիւնը բաց...

Պէթոնի կաղապարու ճնշումը նոյնպէս հ... ձառութեան եւ ... հաստատութեան ենթակա... ծողութիւն մըն է։

Ու մանաւանդ երբ... պէտք չէ առնել կէս... մանի ամբողջական բիւր... եւ կարծրացումը կը կա... նուազն երեք շաբաթ... կէն առաջ, զայն բեռնա... ւելուածական ծանրութեա... խոհեմ քայլ մըն է... անպատասխանատու այ կաթներ...

Փ. ՍԵՆ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵ...

1927-1928 թուականը բարենպաստ հետեւանքներ տուաւ արդիւնաբերական ապրանքներու արտածման տեսակէտով։ Աւով կը բացատրուի Հայաստանի Արեւելքի հետ ունեցած առեւտրական յարաբերութիւններու զօրացումը։ Արտաքին առեւտուրի այս բարձրացումը կը չափուի հարիւրին 26,4 տոկոսով, անցեալ տարուան 14,5 տոկոսին դէմ։ Խորհրդային Արեւելեան առեւտուրը՝ 1927-1928 թուի առաջին կիսամեակին եղած է 757,000 թոնօ, 173.7 միլիոն րուբլի գումարով, 1926-1927 թուականին նոյն ժամանակամիջոցին 663,000 թոնային եւ 117... միլիոն րուբլի գումարին փոխարէն։ Այսինքն արժէքի տեսակէտով, 47,4 տոկոսի յաւելում մը։ Արտածման տեսակէտով, Արեւելեան բոլոր երկիրներու մէջ առաջին տեղը կը բռնէ Պարսկաստանը, որուն ծախուած խորհրդային ապրանքները 1927-1928ի առաջին կիսամեակին բանած է 71,8 միլիոն րուբլի, նախորդ տարուան 38,5 միլիոնին փոխարէն, նոյնքան ժամանակի մէջ։

Թուրքիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւններն եւս զարգացած են, այս տարուան առաջին կիսամեակին հասնելով 17,2 միլիոն րուբլիի, անցեալ տարուան 15,1 միլիոնին փոխարէն։

Գալով Հայաստանի ունեցած բաժնին՝ խորհրդային երկիրներու ընդհանուր արտածման մէջ, պէտք է դիտել, որ Հայաստանը անմիջականօրէն սահմանով կապուած է Թուրքիոյ հետ՝ Լենինականի մօտ եւ Պարսկաստանի հետ՝ Ջուլֆայի ճամբով։ Միանգամայն Հայաստանը կը կազմէ խորհրդային փոխանցման ցանցը Արեւելքի հետ՝ Ջուլֆայի եւ Շահթախթի վրայով։ Այդ շրջանակներով պէտք է որոշել Հայաստանի խոշոր դերը Պարսկաստանի հետ ունեցած իր փոխանակութիւններուն մէջ։

Հայաստանի դերը ամէնէն առաջ պէտք է բաժնել երկու մասի։ 1.— Հայաստանի տնտեսութեան մասնակցութիւնը իր ամբողջ արտադրութիւններով Պարսկաստանի հետ եղած փոխանակութեան մէջ։ 2.— Հայաստանի նշանակութիւնը իբրեւ փոխադրական ցանց՝ Պարսկաստանի հետ կատարուող առեւտուրի մէջ եւ անկէ բխող հետեւանքները։

Եթէ Հայաստանէն Պարսկաստան արտածուող ապրանքներու տեսակները սահմանափակ են, այդ իրաւունք չի տար անտեսելու այդ հարցը։ Երկրորդական արտածման հարցը, որ այնքան յամառօրէն կ'առաջադրուի ամանց կողմէ, կը պարտաւորեցնէ հանրապետութիւնները որ ամենալուրջ ուշադրութիւն դարձնեն արտածման ամէն տեսակ... անկախ քանակէն։

Հայաստանի ... տնտեսութիւնը՝ շնորհիւ ... նութեան սահմանակից ... եան երկիրներուն, կարող... թայթել չափազանց առ... փակ տեսակներ, բայ... հայթայթել եւ պէտք է... թայթէ։

Ամէնէն առաջ, թէ ... կաստանի եւ թէ Թուրքիո... Արեւելեան նահանգներուն մէ... պայմաններով կարելի է ... պով վաճառել պատրաստ ... գինի եւ քոնեակ։ Նախապ... բազմեան շրջանին, Իրեւան... գինիի եւ քոնեակի արտա... դէպի Պարսկաստան՝ կը բանէ... 610,000 ռուբլի։ Վերջին ... նին, գինիի, քոնեակի եւ ... լից ըմպելիներու արտած... Անդրկովկասի ալ մէկ ... դէպի պարսկական Ատրպէյճ... գացած է հետեւեալ ձեւով։

1922-1924ին ... ռան, 1914-1925ին ... զառն։ Իսկ 1925-1926... 1927ին այս ապրանքներ... տածումը զգալի կերպով ... ցաւ (գինի, քոնեակ)։

Ապրանքներու երկրորդ ... կը որ կարող է տրամադր... յաստանը, արտածելու ... Պարսկաստան եւ մասն... Թուրքիոյ Արեւելեան վիլա... ները, կը հանդիսանայ ... ճառը։ Ներկայիս Պարսկ... արտածուող օճառի 90 տոկ... հայթայթէ Ռուսաստան։ Ն... ժամանակաշրջանին Անդր... վրայով Պարսկաստան է... օճառ, — 1922-23 թուին ... զար րուբլի, — 23-24ին ... — 24-25 ին՝ 43 հազար ... 26 ին՝ 72 հազար, — իսկ ... ին օճառի արտածումը ... Պարսկաստան բանած է 2... զար րուբլի։

Միաժամանակ, այս ... կանին սկսաւ նաեւ ... տածումը դէպի Թուրքիո... Արեւելեան նահանգները։ Ա... պով օճառի արտածման ... Թուրք եւ պարսիկ ... կը հանդիսանան ... վայր։

Ներկայիս, Թեքքական ... ները խոշոր պատուէրներ ... տան հայկական «... նով օճառի համար։

Հայաստանէն արտած... բանքներուն մէջ պէտք ... սել նաեւ մանածէ ... ներու մէկ քանի տեսա... գիւղատնտեսական մթե... եւ հայկական տուֆը։

Հայաստանի արտադր... ներուն Պարսկաստան եւ ... քիա արտածման գործը ... ւած է շարք մը չափազան... ուսումնասիրութիւններու ... բռնել է, պէտք է առարկ... ձեւով դնել երկրորդակա... տածման խրախուսման ...

(Քաղուած «Պրոլետար...

...ՆՑԻՆԵՐԻ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ ...ՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

...ամիս առաջ Հայաստա... մը ստացայ, որ կը ...մէ Հայաստանի ցեկան ...ած եւ աքսորած 1, 50 ...ներ, որոնց մէջ կը ...ոլլօ, Իսրօ, Առաքել, ...ալայետ) Միհրան եւ ...Վարդան, (անկասկած ...կեդրոն, վարժարա... ...Վ. Գետոյեա... ...ունցի երիտասարդը ...մէջ կարմրեցաւ ...ան երթալով տնօրէն ...էր Լցվիածնի շրջանի ...վեց տարի է ան... ...ժամանակէն մինչեւ ...այդ «կարմրած» ...ալ կը խառնուի ...միշտ անորոշ ուղ... ...աքսորուելու:

...Նոր Նամակ մը ...ոը այս անգամ ...է, կը նկարագրէ ...աքսորեալը, ո... ...ած են Ալագեազի ...ած դժբախտ բե...

...այդ նամակին պարու... ...թիւնը.

...ած 50 Սասունցիներ ...մաս դրկուած են Սի... ...բոլորը գրեթէ մե... ...իւններէն ու Ցի... ...մէկ մաս ...զանազան կող... ...ած են, որոնցմէ ...մնացած են եւ ...ալ կը գտնուին ...Ցիլաններուն մէջ: ...ները աքսորա...ն են: Ամէն օր նոր ...բանտարկում եւ ...Արագեազի ամէն ...տարբեր՝ ջող, բար, ...ջուր, լեռ, ձոր ու ...բոլոր օգտակար ու ...կենդանիներն ու ...Թունաւոր օձեր են ...կը ծարուածին չորս ...մնացած դժբախտ ...մեծ թէ պզտիկ, ...խուզարկութեան, զա... ...որ իրենց ըա... ...իրենք իրենց ծեռ... ...յանձնեն: Ալեքսանտ... ...ընտանիքներն ...մերկ ու ...թափուեցան, ...սովի եւ ...մէջ, մէկ ...այս տեսարան... ...անգամ գու... ...ցեկային մ, այն ...պատճառէ իր զանա... ...ով»

ՍԱՍՆԻԿ

...ՍՏԱՆԻ Դիտութեան և ...ճեմարանը ձեռնար... ...անտիպ ձե... ...հրատարակութեան ...ճեմարանի անդամ... ...կազմուած է յատուկ ...մը:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՊԱՀԱՆՋ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ԵՂԱՒ 5 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻՆ

Թայմզի մէջ աշխատակից մը կը գրէ (19 Նոյ.)

1923 Նոյեմբեր 23ին Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն ստորագրեցին պայմանագրութիւն մը, որուն համաձայն Յանձնաժողով մը պիտի նշանակուէր՝ գնահատելու համար իրենց հպատակներուն կրած վնասները Թուրքիոյ մէջ, մեծ պատերազմի ընթացքին: Այս կարգի վնասները հատուցանելու համար մէկ կողմ դրուած էր հինգ միլիոն Թրքական ոսկի (ռեփերրամ): Այս գումարը կը բաղկանար Ա) Թուրքիայէն Գերմանիա եւ Աւստրո-Հունգարիա փոխադրուած դրամներէն, համաձայն Վերսայլի դաշնագրի 210րդ յօդուածին եւ Սէն-Ժերմէնի դաշնագրին Բ) Օսմանեան Պանքի դրամատումսերէն՝ 846,000 անգլ. ոսկի անուանական արժէքով, որ ժամանակաւորապէս կը ներկայացնէր օսմանեան կառավարութեան պարտքը Անգլիոյ մէջ իր հաշուոյն շինուած երկու զրահաւորներու (Անգլիական կառավարութիւնը գրաւեց այդ երկու զրահաւորները պատերազմի սկիզբը եւ Անգլիոյ Պանքը գնեց հրապարակի վրայ գտնուած օսմանեան գանձատումսերը):

1924 օգոստոս 6ին Յանձնաժողովը պաշտօնի ձեռնարկեց՝ լիագօր իրաւունքներով, կարելի եղածին չափ շուտ գնահատելու իրեն ներկայացուած պահանջները եւ վճարում ընելու: Մէկ տարի պայմանաժամ տրուեցաւ շահագրգռողներուն՝ ներկայացնելու իրենց պահանջները: Յանձնաժողովի որոշումները վերջնական էին եւ պիտի տրուէին քուէներու մեծամասնութեամբ: Մէկ խօսքով, մտադրութիւն կար գնահատման եւ կարգադրութեան խնդիրը այնքան պարզացնել, որ կարելի եղածին չափ շուտ վերջանայ ամէն բան:

Դէպքերը ցոյց տուին սակայն որ Յանձնաժողովը չէր հասկցած պայմանագրութիւնը կնքողներու այս մտադրութիւնը: Անգամ մը գործի ձեռնարկելէ վերջ — ինչպէս կարելի էր հետեւցնել խորհրդակցութեան հատուցումին եւ Յանձնաժողովի Թօշակին ու ծախքերուն յատկացուած գումարէն, — Յանձնաժողովի անդամները յարմար սեպեցին հաստատուիլ Փարիզի մէջ. հեռու խնդրարկուներէն, որոնց մեծ մասը տակաւին Թուրքիա կը բնակէին: Այս պատճառաւ անհրաժեշտ եղաւ մասնաւոր մարմիններ նշանակել Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ քննելու համար պահանջներու իրաւ կամ սուտ ըլլալը:

Հետեւանքն այն եղաւ որ Յանձնաժողովի գործերը երկնցան ծախքերը աւելցան, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մարմինները շարունակ ստիպուեցան տեղեկութիւններ հարցնել Փարիզի կեդրոնէն:

Միայն քանի մը ամիս առաջ էր որ այս բազմածախս մարմինները փարիզ կանչուեցան ենթադրելով որ վերջացած է իրենց աշխատանքը Թուրքիոյ մէջ: Այս ձեւով կը յուսացուէր թէ պահանջներու վերջնական քննութիւնը արագօրէն պիտի աւարտէր եւ երկար ատենէ ի վեր սպասուած կարգադրութիւնը պիտի կատարուէր: Հազիւ թէ երկար տառապող խնդրարկուները այս յոյսն ունեցած էին, երբ յայտարարուեցաւ թէ Յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ դրուած գումարէն բաժին մը պիտի սահմանայ Ռումանիա Ռումանահպատակներու պահանջները քննելու համար անցնելիք ժամանակէն զատ, այժմ երկրորդ յայտարարութիւն մը եւս եղաւ, որով Յանձնաժողովը ստիպուած պիտի ըլլայ նկատողութեան առնելու նաեւ պահանջները Թուրքիոյ մէջ մնացորդ ունեցող ընկերութեանց, Կիպրոսցիներու եւ Քանատացի Հայերու:

Դժուար է հասկնալ թէ ինչպէս այդ Յանձնաժողովին կրնան վերաբերիլ մնացորդ ունեցող ընկերութեանց պահանջները քանի որ պայմանագրութեան Ցրդ յօդուածը (2գ) բացորոշ կերպով կ՚ըսէ թէ՝ անիկա չպիտի զբաղի մնացորդ ունեցող ընկերութեանց պահանջներով և հատուցում չպիտի ընէ անոնց՝ Թուրք կառավարութեան կողմէ անոնց գոյքերուն կամ սեփականութեանց գործածութեան համար: Այդ խնդիրները պիտի կարգադրէին Թուրք կառավարութեան հետ համաձայն 1923 յուլիս 24ի Փրոթոքոլին եւ անոր յաւելուածներուն, կամ համաձայն Թուրք կառավարութեան եւ այդ ընկերութեանց միջեւ եղած կարգադրութեանց»:

Կը թուի թէ Քանատացի Հայեր կոչուածներուն պահանջներն ալ նկատի չպիտի առնուին, նկատելով որ անոնք ներկայացուած են նշանակուած պայմանաժամէն շատ ետքը:

Տակաւին յայտնի չէ թէ Յանձնաժողովը ինքզինքը իրաւասու պիտի նկատէ՞ սկզբունքով զբաղելու այս հարցերով: Սա՛ստոյգ է միայն, որ շատ թանկագին ժամանակ պիտի զոհուի առանց նկատի առնելու համար: Նոյն իսկ եթէ որոշուած տրուի որ իրենց պահանջները քննութեան եւ գնահատման ենթարկուելով պէտք է կարգադրուին յանձնաժողովին կողմէ, վճարումները պիտի կատարուին հարիւրին 60 համեմատութեամբ եւ առանց տոկոսի:

Երբ յիշուի թէ ուրիշ թըշնամի երկիրներու մէջ վնասուած դաշնակից հպատակները իրենց պահանջները ստացան 100ին 100 համեմատութեամբ եւ աւելի ըլլալով 100ին 5 տոկոս աւրին պատերազմի սկզբնաւորութենէն մինչեւ իրենց պահանջներուն կարգադրութիւնը, այն ատեն կը տեսնուի որ Թուրքիոյ մէջ վնասուողներու վիճակը շատ ողբալի է:

Տասը տարի է անցեր Պատերազմի վերջանալէն ի վեր եւ Յանձնաժողովը արդէն չորս տարիէ ի վեր կը գործէ: Ճիշդ է թէ կարգ մը պահանջ ունեցողներու պզտիկ վճարում մը բրած է, սակայն վերջնական կարգադրութիւնը տակաւին շատ հեռաւորապագայի վերապահուած է: Խնդրարկուներէն ոմանք մեռած են. վերապրողներէն շատեր խիստ նեղ կացութեան մէջ են եւ զրամի կը կարօտին՝ պատերազմի երեսէն խանգարուած իրենց գործերը վերականգնելու համար:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Գանդոկներէն ներս.— Սրտաճմլիկ պատկեր մը.— Աւետարանը՝ փողոցներու մէջ.— «Մարտիրոս Ժողովուրդ»:

ՄԱՐՍԷՅԼ 18 Նոյ.— Հայերուն պանդոկներու մէջ վարած կեանքին եւ վիճակին մասին յաճախ գրուած է, բայց քիչ մը ընդհանուր խօսքերով: Այս անգամ, այդ վիճակը պատկերացնող երկու օրինակ կ՚ուզեմ տալ:

Ընտանիքի մը ունինք միայն, իրար տեսնելու համար: Առիթէն օգտուելով, բարեկամի մը երթալ կ՚ուզեմ: Երբ անոր պանդոկը կը հասնիմ, կ՚իմանամ որ բարեկամս իր պատկից սենեակը՝ իր Մարաշցի դրացիին տունը կը գտնուի: Կը մտնեմ ներս, եւ աչքիս կը զարնէ հետեւեալ պատկերը —

Մարաշցի ընտանիքը կը կազմեն երկու ամուսին, չորս զաւակներ (13-8-4 տարեկան եւ մէկը երեք ամսու՝) Սենեակ մը ունին, երկու մահճակալներով, մէկ օրօրոցով, նստարանով ու քանի մը Թոռներով Այս ընտանիքին նեցուկը գործարան մը կ՚աշխատի օրական 28-30 ֆրբ եւ նկատելով որ այդ վաստակը չոր հացի մը իսկ չի բաւեր, գործարանէն ազատ ժամերը կը յատկացնէ աման կլայեկելու: Միեւնոյն չափազանց նեղ սենեակին մէջ կլայեկագործի փքոցն ու կրակարանը եւ զանազան գործիքներ կը լրացնեն ընդհանուր պատկերը: Եւ փոքրիկ արծաթ կայծախառն ծուխը, սենեակին մէջ կը կազմէ զուլանք խառնուած մարդկային շունչի: — Սենեակին մէկ հատիկ պատուհանը չի կրնար փոխել օդը:

** Մարսէյլի փողոցներուն մէջ, մանաւանդ ուր որ Հայ կը գտնուի, քրիստոնէութեան առաւածաբանութիւնն ու սաղմոսերգութիւնը՝ ծաղր ու ծանակի վերածուած է, իր մասնաւոր մունետիկներուն կողմէ:

Ամէն օր կարելի է հանդիպիլ այդ փողոցներուն մէջ, 18-20 տարեկան հայ երիտասարդներու, որոնք պատկանելով բողոքական յարանուանութեան, իրենց ծաղիկ հասակին մէջ իսկ, նետուած անծանօթին գիրկը. հոգիով ու մարմնով նուիրուած ըլլալ կը թուին որոշ պարտականութիւններու, փողոցէ փողոց, լրագրի մը ցրուիչէն աւելի շարժուն ու շողոքորթ, կ՚երթեւեկեն եւ կը պոռան «Աւետարա՞ն», «Աստուածաշունչ» շատ աժան գիներով, «Մի՛ մոռնաք Աստուծոյ գործերն ու պատուէրները», որով կը փրկուիք անպայման»: Ճիշդ այդպիսի պահու մը, երբ Ֆրանսացի բարեկամի մը հետ գիպուածաւ կը հանդիպինք այդ երիտասարդներէն մէկուն, գրքին մէջ տրած բաւական մը գիրքեր, բարեկամս կը հարցնէ թէ ի՞նչ են այդ ծախու գիրքերը: Երբ կ՚ըսեմ թէ Սաղմոս, Աւետարան եւ Աստուածաշունչ, կը ծիծաղի եւ կ՚ըսէ «քրիստոնէութիւնն ալ այդ աստիճանի՞ն իջաւ, որ փողոցները յաճախորդ կը մուրան...»

** Մասնաւոր յայտարարութենէ մը կ՚իմանամ թէ Մարսէյլի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, նոր եւ շատ յուզիչ շարժապատկեր մը պիտի ներկայացուի, Սինէ Լիւթրաթոի մէջ:

Շարժանկարը կը կոչուի «Մարտիրոս Ժողովուրդ», կը ներկայացնէ 1915ի ահաւոր ջարդերը: Շարժանկարը պատրաստուած ըլլալով Ամերիկայի մէջ, հոն մեծ յաջողութիւն գտած եւ ընդհանուր հետաքրքրութիւն շարժած է ժամանակին:

Կ. ՍԻՒՀԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ 19 Նոյեմ. — Երէկ քաղաքապետարանի սրահին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը՝ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ: Կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ էր:

Փոխ. Սէնթ-Լոփորէն եւ Պուրկ-Սէն-Անտէօլէն ալ ընկերներ եւ համակիրներ փութացած էին օգտուիլ առիթէն: Բեմը զարդարուած էր Դաշնակցութեան գինանշանով, եռագոյնով եւ հերոսներու պատկերներով:

Օրուան Նախագահը, երկու խօսքով պարզեց Դաշնակցութեան դերը հայ իրականութեան մէջ:

Եղան զանազան երգեր եւ արտասանութիւններ ընկերներու կողմէ: Օրուան բանախօսը ընկ. Մ. Գուլյումճեան խօսք առնելով շեշտեց՝ Դաշնակցութեան Օրը, տօնն է հաշուի նստելու մենք մեզի հետ ու արժեցնելու աշխատիլ մեզի թողուած 38 տարուան փառապանծ անցեալը՝ զոր ժառանգեցինք անհուն զոհողութիւններու գնով՝ մեր ծանօթ ու անծանօթ հերոսներուն: «Մշակ բանուոր»ով փակուեցաւ հանդէսը:

** Դժբախտութիւնը ունեցանք ւեւ հողին յանձնելու մեր հայրենակիցներէն Պ. Ղլան Սիրանեանը (Մալաթիացի, գաձապաշ Մատթոս վարչութեան), 25-26 տարեկան, որ անողոք ախտէ մը կը տառապէր երկար ամիսներէ ի վեր: Կը թողու երիտասարդ այրի մը երկու զաւակներով (երկուորեակ 2-3 ամսու) եւ ծեր մայր մը: Թաղումը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի 15 Նոյեմբերին. ստուար բազմութիւն մը կը հետեւէր դագաղին՝ Դաղկեպսակներ զրկած էին Մալաթիոյ Արթաւրագը եւ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն:

Ցարգա՛նք իր յիշատակին:

** Վերջերս Պոլէնէն ընկեր մը սխալ տեղեկութիւններ հաղորդած էր Պոլէնի մասին, ըսելով թէ 250 հայ ընտանիք եւ 19 գործարան կայ:

Մինչդեռ հազիւ 230 250 հոգի կը հաշուուինք հոս, մեծով պզտիկով: Իսկ ազիւսի գործարան ըլլալով կան 5-6 գործարան ու 2-3 այլ գործարաններ (մետաքսի եւ տուփի):

Աստ-Անդ

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅԵՐՈՒ ԳԱՂԹԸ

Պէյրութէն կը գրեն Ազդարարի. Դժբախտաբար ճիշդ է այն լուրը թէ 3000 Հայեր պաշտօնական ձեռնարկներ կատարած են, Հարաւային Ամերիկա մեկնելու համար:

Արտասահմանի մէջ մարդիկ թերեւս զարմանալի գտնեն այս երեւոյթը, — ինչպէ՞ս թէ գաղթականները հեռաւոր Ամերիկան երթան, երբ անդին իրենց տեղաւորման համար ահագին աշխատանք կը թափուի, գիւղեր եւ տուներ կը հիմնուին:

Այո՛, զարմանալի է, բայց դժբախտաբար նաեւ իրականութիւն: Դուրսէն դիտողը միայն ծրագիրը կը տեսնէ եւ մեծ համեմատութիւններ կուտայ անոր: Ներսէն դիտողը՝ գործը կը տեսնէ եւ պատճառ չունի երեւակայութիւններէ տարուելու: Արդարեւ, այն ինչ որ կը գրուի— եւ՛ յաճախ տասը ձեւով ու կրկնուելով— միշտ չի գործադրուիր: Օրինակ, Աշրէֆիէյի մէջ ձեռնարկուած շինութիւնները գեռ բաւական չեն կատարեալ վստահութիւն ներշնչելու վրանաքաղաքի գաղթականներուն եւ զանոնք հոս կապելու:

Նոյն երեւոյթը գրեթէ ամէն կողմ: Միջազգային յանձնախումբը, ղեկավարութեամբ բարեացակամ եւ կարող անձնաւորութիւններու, իր կարելին կ՚ընէ գաղթականները հողին կապելու համար: Սակայն եղածը այնքան ալ մեծցուելիք ձեռնարկ մը չէ, եւ մանաւանդ չի կրնար բաւարարել մօտ 100 հազարի համնող հայութիւնը: Ատոր համար, տարագիրը նորէն առաջուան պէս իր գլխուն ճարը կը նայի, եւ ամէնէն առաջ՝ գաղթի մասին կը խորհի:

Միւս կողմէ, տեղաւորման աշխատանքներն ալ այնքան փայլուն արդիւնք չեն տուած: Այսպէս, պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Հայաշէն նորաhաստատ գիւղը մալարիայի բոյն է: Հիմա կ՚աշխատին մաքրել, բայց արդէն ուշ է:

Ուրիշ գիւղի մը մէջ ալ աղէտ մը պատահեցաւ: Գէշ գիրքի մը մէջ շինուած ըլլալով, գիւղը առաջին իսկ հեղեղէն ահագին վնաս կրեց:

Երրորդ գիւղի մը բնակիչները ստիպուեցան իրենց անասունները ծախել, որովհետեւ տեղ չունէին: Շինուելիքը կարծես քաղաք ըլլար, տուները նեղ նեղ հողերու վրայ շինուած են:

Համեմատաբար նպաստաւոր պայմաններ ունին Սուէտիոյ մէջ շինուած մէկ երկու գիւղերը:

Այս պայմաններուն մէջ բնականաբար գաղթականները չեն կապուիր երկրին եւ գաղթի մասին կը մտածեն: Օտարը կամ չարակամը կրնայ մեծցնել գործը, 100,000 հոգիի տեղաւորումէն ճառել եւ տեղացի ժողովուրդին կիրքը գրգռել: Իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է, դժբախտաբար:

Ցաւալի է հաստատել նաեւ որ ազգ. իշխանութիւնները գրեթէ չեն հետաքրքրուիր արտագաղթի շարժումով, իսկ «Հայաստան»ները լայնօրէն կը քաջալերեն զայն:

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ՄՈԽԻՐԸ

(Հեղինակ՝ ԿՐԱՑԻԱ ՏԷԼԷՏՏԱ

Բ. ՄԱՍ

VII

...Արդարութեան պաշտօն. ...— ոստիկանապետ, զա... ...դիւանապետ, — Թափեցան ...գժոխք էր: Ժողովուրդը ...փողոցին մէջ, կիներ ...երախաներու նման: Դա... ...գանակը, սարսափե... ...մը նետեց վրաս, Հար... ...թէ սպաննեցա՞ծ էի մորդ: ...որ աչքերը լեցուած ...

Մինչեւ կէսօր սպրեցաւ, ...ամէնուն համար: Ո՛հ, ...կեանքիս մէջ այնքան ...եղելութիւններ տեսայ. ...երբեք: Ոչ, ցաւէ ...թենէ մէկը չի մեռ... ...քանի որ ես դեռ կ՚ապրիմ:

Ա՜հ. ինչո՞ւ ծնած ենք» — եզրակացուց պառաւը ողբկտուր լալով:

Անանիա տարօրինակ կնոջ լալը տեսնելով անպատում խռովութիւն մը զգաց՝ կը կարծէր թէ ցաւէն քարացած էր արդէն երկար ատենէ ի վեր: Բայց ինքը, որ նախընթաց օր Մարգարիտի բազուկներուն մէջ լացեր էր սէրէ, չկրցաւ խղճի խայթէն եւ անձկութենէն լալ: Միայն եւ բեմ երբեմ հեկեկանք մը կը սեղմէր կոկորդը:

Ոտք ելաւ եւ խնդրեց պառաւէն որ թոյլ տայ վայրկեան մը ներս մտնելու:

—Կ՚ուզեմ բան մը տեսնել... ըսաւ մանկական դողդոջուն ձայնով:

Այրի կինը լոյսը վեր առաւ, բացաւ դուռը, թողուց որ Անանիա ներս մտնէ եւ սպասեց: Այսպէս տխուր եւ սեւ, երկաթէ հնամենի աշտանակը ձեռքը՝ հսկող գիմացին էր սպասող մահուան: Անանիա ոտքին ծայրերուն վրայ քալելով յառաջացաւ սեղանին մօտ, որուն վրայ նշմարած էր տուփակը, քակուած եւ ապակիէ պնակի մը վրայ գրուած: Հպելէ առաջ կասկածանքով նայեցաւ, յետոյ վերցուց եւ պարպեց: Գիծին փոշի մը զուրս ելաւ, եւ մոխիր, ժամանակէն սեւցած մոխիր:

Մոխի՛ր

Անանիա երկարօրէն եւ երկու ձեռքով շօշափեց այդ սեւ մոխիրը, որ թերեւս ծագորդն էր մօրը սիրոյ յիշատակներէն մէկուն. այդ մոխիրը, որ երկար ատեն կուրծքին վրայ դրեր էր, որ լսեր էր անոր ամենախոր բաբախումները:

Եւ կեանքին այդ յիշատակելի ժամուն, որուն բովանդակ հանդիսաւոր նշանակութիւնը չըմբռնեց կը հասկնար, այդ մոխիրը թուեցաւ իրեն ճակատագրին մէկ խորհրդանշանը: Այո՛, ամէն բան մոխիր էր, կեանքը, մահը, մարդը. մոխիր՝ կենսատու ճակատագիրը:

Սակայն այդ գերագոյն պահուն, ճակատագրական պատւէին հեկեղութեան տակ, որ սգաւոր մահն էր զգացեր, եւ մարդկային տարածներու ամէնէն թշուառին գիակին առջեւ որ չարիք մը ըրեր էր եւ ամէն տեսակ տառապանքներ կրեր եր, մեռած էր ուրիշին բարիքին համար, յիշեց որ մոխիրին մէջ կ՚անթեղուի յաճախ կայծը, աբիւրը լուսաշող եւ մաքրագործող բոցին, եւ յուսաց ու սիրեց տակաւին կեանքը:

Թարգմ.՝ ՇԵԹՈՒՄ

(ՎԵՐՋ)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

պէտք է փոխուի։ Գերման ժողովուրդը չի կրնար կրել Տոււրսի ծրագրին բեռը եւ թէ պէտք է պահանջել Ռուրի պարպումը։ Ազգայնականներու ուղղութիւնը երկարօրէն քննադատելէ վերջ, ընկերվարական երեսփոխանը համակրութիւն յայտնեց Շթրեզէմանի քաղաքականութեան։

Պավարիացի ժողովրդային էմմինկէր դիտել տուաւ թէ իր աշխարհագրական դիրքին բերումով, Գերմանիա անհուն ռազմադաշտ մը կրնայ ըլլալ եւրոպական նոր պատերազմի մը ատեն։ Ահա՛ թէ ինչո՛ւ լաւագոյն բանակը պէտք է ունենայ՝ պաշտպանելու համար իր չէզոքութիւնը։

Ի վերջոյ 98ի դէմ 219 ձայնով մերժուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը պահանջէր անվստահութիւն յայտնել Շթրէզէմանի։

Յունաստան եւ դրացիները

«Թան»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Թէեւ հելլէնեպուլկար բանակցութիւնները պիտի սկսին հելլէնեւթուրք բանակցութեանց աւարտելէն ետք, Սոֆիայի հելլէն դեսպանին յանձնարարագրերը յանձնելը եւ Պորիս թագաւորին հետ փոխանակած ճառերը · այստեղ կը նկատուին իբրեւ սկզբնաւորութիւնը նոր դարաշրջանի մը, որ հաշտեցարարի պիտի ենթարկէ երկու ազգերու միջեւ վէճի բոլոր աղբիւրները։

«Էսթիա» իր խմբագրականին մէջ կը ճշդէ երեք կէտեր, որոնք մինչեւ հիմա դժուարութիւններ յարուցած են։ Նե ամէնէն առաջ դիտել կուտայ թէ կոմիտաճիներու խնդիրը վերջ գտած է այն վայրկեանէն ի վեր, որ յունական Մակեդոնիան ցեղագրական միութիւն ստացաւ՝ շնորհիւ յոյն գաղթականներու տեղաւորման։ Երկրորդ խնդիրն է Պուլկարիոյ առեւտրական ելքը Եգէական ծովուն վրայ։ Այս խնդիրն ալ պիտի կարգադրուի այժմ որ հելլէնեւպուլկ՛ր մթնոլորտը բարեկամական դարձած է եւ հելլէն կառավարութիւնը միշտ տրամադրութիւն յայտնած է այդ ելքը տալ՝ համաձայն դաշնագիրներու։ Երրորդը ելմտական խնդիրներն են, որոնք իրաւարարութեամբ պիտի լուծուին, մանաւանդ երբ Յունաստան վաւերացնէ Քաֆանտարիս-Մոլոֆ համաձայնագիրը։ Այս վերջինը ներկայիս հելլէն խորհրդարանի արտաքին յանձնաժողովին մէջ կը քննուի։

Եուկոսլաւիոյ հելլէն դեսպան Փոլիխրոնիատիս Պելկրատ վերադարձաւ։ Անմիջապէս պաշտօնական բանակցութիւններ պիտի սկսին՝ առկախ խնդիրները լուծելու եւ հելլէնեւսերպ դաշինք մը կնքելու համար։ Արտաքին Նախարար Մարինքովիչի հիւանդութեան պատճառով, պիտի բանակցի Շումէնքովիչի հետ։

Եուկոսլաւիոյ Սահմանադրութիւնը

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ թէ Զագրէպի խռուած քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ փափաք կայ վերաքննելու Եուկոսլաւիոյ Սահմանադրութիւնը։ «Նովոսթի» թերթին տնօրէն Շլէօկէլ եւ Նախկին արդարական նախարար Սվոշքիչ պատրաստած են նախագիծը նոր Սահմանադրութեան մը, որուն համաձայն Սերպ-Սլովէն-Խրուաթ թագաւորութիւնը պիտի բաժնուի վարչական հինգ մեծ շրջաններու՝ հիմակուան 33ին տեղ։ Իւրաքանչիւր շրջան պիտի ունենայ իր ընդհ. ժողովը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ կարգադրել շրջանը հետաքրքրող խնդիրը. բացի ընդհանուր օրէնսդրութենէ։ Օրէնսդիր իշխանութիւնը պիտի վերապահուի Սեբակոյտին եւ Երեսփ. ժողովին։

Ռումանիոյ նոր ընտրութիւնները

Գիւղացի-ազգայնականներու իշխանութեան գլուխ գալովը լուծուած էր Ռումանիոյ խորհրդարանը։ Նոր ընտրութիւններու համար պատրաստութիւնները սկսած են արդէն։ Նոր դահլիճը ջնջել տուաւ գրաքննութիւնն ու պաշարման վիճակը, որպէսզի ընտրութիւնները կատարեալ ազատութեան մէջ կատարուին։ Ներքին եւ դատական Նախարարները այս մասին հրահանգ ղրկեցին տեղական բոլոր իշխանութեանց, ազդարարելով որ պատասխանատու պիտի նկատուին, եթէ ոեւէ կաշկանդում տեսնուի։

Ընկերվարականները կը յուսան 10—15 երեսփոխան տալ։

Չորս մեռեալ եւ ութ վիրաւոր

Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ Վէնսէնի փամփուշտի գործարանին մէջ ահեղի պայթում տեղի ունեցաւ, որուն զոհ գացին 12 հոգի, չորս մեռեալ եւ ութ վիրաւոր։ Վէնսէնի փամփուշտի գործարանին մէջ կ՚աշխատին 950 բանուորներ, որոնք մասնագէտ սպաներու ղեկավարութեան տակ, Լէպէլ հրացանի փամփուշտ կը շինեն։ Շինուած փամփուշտները հետզհետէ կը փոխադրուին ռազմանիւթի մթերանոցներ։ Այդ օրը ձիու բեռնակարքով Վէնսէնի գործարանը բերուած էին պայթուցիկ նիւթեր պարունակող սնտուկներ։ Պայթումը պատահեցաւ երբ այդ սնտուկները կը պարպէին կառքին մէջէն։ Պատճառը յայտնի չէ։

Պայթումը այնքան սաստիկ եղաւ, որ ընդարձակ շրջանակի մը վրայ բոլոր տուներու ապակիները ջարդ ու փշուր եղան. հողին մէջ խոշոր փոս մը գոյացաւ. կառքը, ձիերը, ինչպէս նաեւ կառապանները բոլորն ալ օդը ելան։

Քիչ անդին գտնուեցան կառքին բեկորները, ինչպէս նաեւ չորս մարդու մարմնի կտորները, արիւնլուայ վիճակի մէջ, առանց հագուստի։ Կարելի չէր ճշդել անոնց ինքնութիւնը։ Այր եւ կին ութ վիրաւորներ հիւանդանոց փոխադրուեցան։

Օգնութեան գործը շուտով կազմակերպուեցաւ։ Հրշէջները հասան արգիլելու համար որ հրդեհ ծագի։ Վարչապետ Փուանքարէ, Ներքին Նախարար Թարտիէօ, պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ, ոստիկանական տեսուչ Քիապ եւ ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութիւններ փութացին աղէտին վայրը։ Զոհերուն ինքնութիւնը կարելի եղաւ ճշդել. չորսն ալ Ֆրանսացիներ են։ Հանրապետութեան Նախագահը ներկայացուցիչի միջոցաւ ցաւակցութիւն յայտնեց զոհերու ընտանիքներուն։

Ընդհանուր դատախազ Փրաւհարամ քննութիւն բացաւ՝ պայթումին պատճառները երեւան հանելու համար։

Քսան չինացի ձերբակալուած

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Լէմպէրկի զինուորական իշխանութիւնները երեւան հանած են լրտեսական կազմակերպութիւն մը ի նպաստ խորհրդային Ռուսիոյ։ Այս կազմակերպութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուէր Լվովի օդանաւորդ սպաներէն Սուրոհա, շատ ընդարձակ ճիւղաւորումներ ունէր։ Գործին մասնակից 20 հոգի ձերբակալուեցան։

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան կոմիտէի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. Verdun. Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Սասունի։

Պէլվիլի ընկերական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 131 Fbg. du Temple.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Մարսէյլի Պասեն. միութեան անդամական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ՚ըլլայ ընկ. Գ. Հիւսեան։

Վիէնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիր. առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ վայրը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէսինի Կայծակ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 7.30ին Cafe Jardin ի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ղ. Հ.։ Կը հրաւիրուին ընկերներ Փոտուռեան եղբայրները։

Տէսինի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին Café Jardin: Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան։ Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու։ Ներկայանալ անպատճառ անդամատետրով։ Բացականներու մասին որոշում պիտի տրուի։

Որոնք կը գտնուին Մարսէյլ: իմացնել՝ իրենց եղբօր Markar Tanderdjianի, Kapnopolion Gonia Psigion odos Drapetzonos, Pirée, Grèce

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կըյայտնէ ընկ. Յովհ. Գալայճեանի եւ պարագաներուն, իրենց զաւկին փոքրիկն ԱՍԱՏՈՒՐ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆի ղառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
փարիզ, Ա. Ճ.— 25։
փարիզ, Ս. Ճ.— 100։
Քոլոմպ, Ա. Թ.— 35։
Մարսէյլ, Գարծ.— 684.50

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարգար Թանտրճեան (Յունաստանէն) կը փնտռէ իր եղբայրները վաղարշակ եւ կարապետ Թանտրճեանները, ո-

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԼԻՆԹԱՑԸ վաղը Հինգշաբթի ժամը 3.30էն 5 Հայերէն (Գ. Նաթանեան)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենկց. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, իր սեփական Գրադարանի մէջ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկաները իրաւասու պիտի համարուին զբաղուելու օրակարգով։ Կը խօսի՝ Գ. Աբօ Աբոյեան, բոլոր հայրենակիցները հետաքրքրող նիւթի մը շուրջ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է հրապարակ հանել նոր տարուան առթիւ պատի օրացոյցներ գեղարուեստական ճաշակով, ի նպաստ Կարմիր Խաչի մանուկներու պաշտպանութեան գործին։ Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն որ այս տարի Կարմիր Խաչի թողուն այս ձեռնարկը։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian ... logie des poètes Arméniens 20. Soleil d'Automne 4. Raff. vol. 25. J. Minassian Une Sultane Française 5. Korganoff ... ticipation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr. ... Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30. Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian ... cité de l'Etemple 12-50, Noubarian: Diction. de poche Franç... nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն Տարեցոյցը 1929ի 50, ... մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Ար... ուղեւորութեան յ՚Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, ... Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկ... Սիդոնիա 12. Կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, համար ... Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, համար 15:

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգեր... ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի: Հայ պատմական պատկերներ եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ փոքր... գնողին կը պատկանի. դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin, P...

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1928
23 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ... ԹԻՒ 811 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...Ի ԽՕՍՔ

ԼՈՒՍԱԲԱՆԵՑԷ՛Ք

...անգամ ըլլալով, ուշագրաւ լուր մը կուտայ «Ա... Թիւրք», Ազրբէջանի Մուսավվաթ կուսակցութեան Պոլ... ...աթերթը:

...մբեր 1ին կը ծանուցանէր թէ Ազրբէջանի Գործադիր ...ն որոշեր է 50,000 Թուրք ընտանիքներ տեղափոխել ...իտը, Գարասաքալի ջրանցքին շուրջը:

...լուրը թխելով, Թուրք-Թաթար օրկանը կ'ողբար.

«...ոմ ալ Թուրքեր են: Այս կերպով, Ղարաբաղի Թուրքերը ...ին կը ցեղացուին: Միւս կողմէ, ուրիշ շրջաններէ եւ եր... ...ւէ կը շարունակեն գաղթել Ղարաբաղ»:

...երգ խուսրանական հաշիւով մը, բացատրենք թէ որքան ...է այս գրգռիչ լուրը: Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան ...է 125,159 հոգի, որոնց 112,685ը Հայ, 12,006ը Թուրք, ...ները ուրիշ ազգեր: Յիսուն հազար ընտանիքը հինգ ...ն կը ներկայացնէ 250,000 մարդ, երբ հոգիէն՝ 150,000: ...ընդունինք որ տպագրական վրիպակ է յիսուն հազար ...անիք ը եւ պիտի ըլլայ նոյնքան մարդ, նորէն ծիծաղելի ...ւանայ «Ազէրի Թիւրք», քանի որ Լեռնային Ղարաբաղի ...ցած Թրքութեան թիւն է 12,000, համաձայն խորհրդա... ...մարդահամարին:

...մնաց որ, լուրին ստութիւնը հաստատուեցաւ քու՛ն իսկ ...րդային աղբիւրէ: Գանձակէն հեռագիր մը կը հաղորդէր ...ռնային շրջանի բնակիչները սկսած են Գարասաքալ փո... ...իլ: «Յիսուն հայ ընտանիքներ արդէն փոխադրուած են: ...ային Գործադիր Կոմիտէն 10,000 րուբլի յատկացուցած ...նց, որպէս զի գործիք ծախեն. գնեն»:

...քէկ ուրիշ հէքեաթ մը կը պատմէր «Ազէրի Թիւրք» (15 ...մբեր.

«...Հայաստանի Թուրքերը սկսած են ճնշուիլ ամէն կողմէ: Ա... ...ւղաքէն 2000 ընտանիք գաղթած են Գանձակ: Այս ընտա... ...երը բացօթեայ կը պառկին Գանձակի կայա անին եւ քաղաքին ...»:

...Ու այս գրգռիչ ստերը ճիշդ այն պահուն, երբ Հայաս... ...ի հողային գործավար Պ. Երզնկեան պարծանքով կը յայ... ...արէր, Գործադիր Կոմիտէի տարեկան ժողովին մէջ.

«Մեր երկրէն վտարուած ծակայական Թուրք ազգաբնակչու... ...ը վերադառնալով կապուեր է հողին...: Ազգային փոքրամաս... ...ին նկատմամբ, առանձնապէս Թուրք ազգաբնակութեան հանդէպ ...մ ունեցող քաղաքականութիւն վարած ենք, արտօնեալ պայ... ...մաներ ստեղծելով Թուրքերու համար: Ո՛րքան ալ մեր թշնամիները ...կն իրենց կլկուցը, մենք պիտի յարատեւենք այս քաղա... ...ութեան մէջ»:

Արդ, ուրկէ՞ կը բխին «Ազէրի Թիւրք»ի այս հէքեաթները: ...մանէ, որ թերթը կը հրատարակուի Պոլսոյ մէջ, Մ. Քէ... ...արենցի արտօնութեամբ, եւ կը վայելէ համակրանքը ...ւոր «Պրոմեթէ»ի խմբակին, որուն ծննդավայրն ալ ...ն է:

...միամտութիւն պիտի ըլլար հարցնել թէ Բէսուլ զատէ ին... ...հրատարակութեան կուտայ այսքան վրան բաց ստերը: ...երը կը հալածուին Ղարաբաղի մէջ, կը քշուին Հայաս... ...ն փողոցը մնացեր են: Խե՜ղճ Թուրքեր...»: Այսքանը ազ... ...ն մը, մարտակոչ մըն է, արիւնոտուշտ ախորժակները ...համար:

Այնպէս որ, մենք աւելորդ կը նկատենք վիճիլ այս մասին, ...հարցումը կ'ուղղենք բուն հասցէին, Երեւանին: Աւելի ճիշդ՝ ...իսի եւ Մոսկուային:

— Իսկապէս, ի՞նչ տեղի կ'ունենայ Կովկասի մէջ, այս ...ին, ժողովուրդներու տեղափոխութի՞ւն է որ կը կա... ...ի, ի՞նչ ծրագրով եւ որո՞ւ հաշուին: Այս տեղափոխու... ...ը կապ ունի՞ այն լուրին հետ, որուն համաձայն 80,000 ...քեր պիտի հեռանան Կովկասէն, Թուրքիա հաստատուելու ...ր:

...տենք որ ուղղակի ոչ մէկ պատասխան կը տրուի այս... ...հարցումներու: Բայց մենք շնորհակալ պիտի ըլլանք, ...Երեւանի ծուռ բերաններն ալ բարեհաճին լուսաբանել ...ութիւնը: Հոգ չէ թէ հայհոյելով:

...ժողովուրդներու տեղափոխութիւնը, ո՛ր կողմէն ալ կա... ...ուի, այնպիսի երեւոյթ մըն է որ չի կրնար աննշմար ...իլ: Ոչ առուի մը բացում է տեղափոխութիւնը, ոչ ալ աղ... ...ի մը նորոգութիւնը: «Բարձր՝ դիւանագիտութեան» բոլոր ...ները յարգելով հանդերձ, Երեւանցիները պարտաւոր ...ցատրութիւն տալ նոյն իսկ իրենց հրատարակած լուրին, ...ին Ղարաբաղէն յիսուն հայ ընտանիքներու դէպի Գա... ...քալ փոխադրութեան մասին:

Այս պարտականութիւնը կրնան կատարել նոյն իսկ Փարի... ...էջ, քանի որ նոր հիւր մը ունին, Տրապիզոնցի երիտասարդ ...ար մը, որուն կարգ մը յայտարարութիւնները պիտի ...արակենք վաղը:

Այսօր՝ քանի մը տող միայն, իբրեւ ճաշակ.

— Մենք Հայերի հաւաքման քաղաքականութիւն չենք ...ում եւ չենք կարող վարել: Դա չի բղխում Հայաստանի ...րի շահերից:

... «Հայաստանի կառավարութիւնը խորհրդային Հայաս... ...ի բանւորի եւ գիւղացու կառավարութիւնն է: Մենք եր... «Ամենայն Հայոց» կառավարութեան յաւակնութիւններ ...վրայ չենք վերցրել և չենք կարող վերցնել: (Երեւան, 21 Նոյ.):

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, «Հայրենիք» կը... տել կուտայ (31 Հոկտ.)—

—«Ժամանակ մը կար, երբ արտասահմանի մէջ միամիտ հայ առեւտրականներ կամ կարիքաւորներու պէս տիպարներ կը խորհէին թէ Խորհրդային ներկայ իշխանութեան օրով կարող են գործ ընել Հայաստանի մէջ կամ Հայաստանի հետ: Սակայն, Կարիքաւորներ գացին Հայաստան եւ առեն մը հրապարակը աղմկելէ ետքը, ձենու. նոյն արտասահման վերադարձան ու այժմ ձայն ծպտուն իսկ չեն հաներ իրենց նախկին մե՛ծ ծրագիրներու մասին: Արդէն այն ատեն ալ Խ. կառավար.ը բթին տակ կը խնդար Կարիքաւորներու միամտութեան վրայ եւ կը ջանար ոչ թէ առեւտրական գործ ընելու պատեհութիւն տալ անոնց, այլ միայն օգտագործել զանոնք եւս, բոլշեւիկեան պրոպագանդին համար:

Այժմ արտասահմանի առեւտրականները այլեւս զաղրած են Հայաստանով հետաքրքրուելէ, որովհետեւ համոզուած են վերջապէս, թէ որքան ատեն որ հոն Խորհրդային քայքայիչ ռեժիմը կը տիրէ՝ յիմարութիւն է խորհիլ Հայաստանի մէջ կամ հետ առեւտրական գործ ընելու մասին:

Սակայն, Հայաստանի մէջ մինչեւ վերջերս ապրած առեւտրականներն ալ, յուսահատութենէ մղուած, սկսած են լքել Հայաստանը եւ գաղթել դէպի Հիւսիսային Կովկաս:

Դժբախտաբար, միայն առեւտրականները չեն որ կը լքեն Հայաստանը, այլ եւ ոչ-առեւտրականներ — մտաւորականներ, գիւղացիներ, գործաւորներ: Իսկ անոնց ետեւէն ալ հայ որբերը Հայաստանէն կը քշուին հեռաւոր օտար վայրեր:

Ալ ինչո՞ւ կը զարմանաք, որ հակառակ հայ ժողովրդի բնական բարձր աճեցողութեան, Հայաստանի բնակչութիւնը, փոխանակ աւելնալու, տարուէ տարի կը պակսի:

Ի՞նչ արժէք կրնան ունենալ մեր հայրենասիրական քարոզները, կոչերը եւ զոհողութիւնները, եթէ Հայաստանի գլխուն այժմ նստած իշխանութիւնը ոչ միայն չի քաջալերեր հայկական ներգաղթը, այլ եւ կը վարէ այնպիսի քանդիչ քաղաքականութիւն մը, որուն նպատակը կարծես ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Հայաստանը դատարկել Հայերէն եւ լեցնել Թուրքերով. ...»:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Կեսարիոյ Կիւմիշեան վարժարանը, որ փակուած էր տեղւոյն կրթական վարչութեան հրամանով, վերաբացուելու արտօնութիւն ստացուած է Էնկիւրիէն, առաջն. փոխանորդ Սերովբէ քահանայ Զուրմաեանի դիմումին վրայ:

Դիմում եղած է նաեւ վաւերացնելու համար Էվէրէկ Ֆէնէսէի հայկական դպրոցը:

ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Հէրման Զուտէրման մեռաւ Պերլինի Ս. Ֆրանսուա հիւանդանոցին մէջ:

ՍՈՖԻԱՅԻ նախկին ոստիկանական տեսուչ Փէլէֆ առջի իրիկուն իր գրասենեակին մէջ ատրճանակով սպաննուեցաւ երկու անծանօթներու կողմէ, որոնք յաջողեցան փախչիլ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հատուցումներու խնդիրը

Գերմանիոյ հատուցումներու խնդիրը օրուան հարց է դարձած: Շթրէզէմանի ճառէն յետոյ, ամբողջ միջազգային մամուլը կը զբաղի այս հարցով: Դաշնակից կառավարութիւնները ներկայիս կը նշանակեն իրենց պատուիրակները փորձագէտներու այն խառն յանձնաժողովին համար, որուն կազմութիւնը որոշուած էր Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան անցեալ սեպտեմբերի նստաշրջանին:

Գերման կառավարութիւնը քանի մը օրէն ծանուցագիր մը պիտի ուղղէ Դաշնակիցներուն՝ խնդրելով որ թուական մը որոշուի փորձագէտներու յանձնաժողովին գումարման համար: Իրենց պատասխանին մէջ դաշնակից կառավարութիւնները այդ թուականը որոշելով մէկտեղ, պիտի յայտնեն իրենց պատուիրակներուն անունները:

Փորձագէտներու յանձնաժողովը վերջնականապէս պիտի որոշէ Գերմանիոյ պարտքը եւ տարեկան վճարումներու քանակը: Պիտի ճշդէ նաեւ յարակից բոլոր մանրամասնութիւնները: Գերման մամուլն ա՛ն կարծիքն ունի թէ գումարումը տեղի պիտի ունենայ դեկտեմբերին Պերլինի մէջ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Գերմանիա չպիտի ընդունի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտները հատուցումներու խնդրին մասին:

Անգլիոյ ելմտական նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ վերջին անգամ ճառ մը խօսելով, կրկնեց թէ Անգլիա չպիտի հրաժարի իր պահանջներու ո եւ է մէկէն:

Կ'ըսուի նոյնպէս թէ Միացեալ Նահանգներուն կողմէ ևս երկու փորձագէտներ պիտի մասնակցին յանձնաժողովին:

Թուրք-յունական վէճը

Անատոլուի Գործակալութիւնը քանի մը օր առաջ հաղորդած էր թէ Թրակիա գացող Թուրք-յունական խառն յանձնաժողովը չէ կրցած շարունակել իր պաշտօնը՝ յոյն իշխանութեանց բռնած դիրքին հետեւանքով, ուստի եւ Թուրք պատուիրակին առաջարկով յանձնաժողովը Պոլիս վերադարձած է:

Աթէնքի Գործակալութիւնը ցեկոյց մը հրատարակելով բացարձակապէս կը հերքէ Թուրք պաշտօնական գործակալութեան տուած այս լուրը եւ կ'աւելցնէ.

— Այս տեղեկութիւնները պատճառ եղան, որ խառն յանձնաժողովին չէզոք նախագահը հրատարակէ նախ հերքում մը յետոյ պաշտօնական ցեկոյց մը, յայտարարելով թէ յոյն իշխանութիւնները ամէն ազատութիւն եւ դիւրութիւն տուած էին յանձնաժողովին, որուն աշխատանքները ընդհատուեցան անդամներուն միջեւ անհամաձայնութեան մը հետեւանքով:

Թուրք պատուիրակը ուզեց որ յանձնաժողովը զբաղի ֆէս կամ գլխարկ կրելու, յատինական կամ արաբական տառեր գործածելու մասին խալամներու միջեւ ծագած վէճերով եւ այլ նման խնդիրներով, որոնք Թուրք Հանրապետութեան ներքին ընկերային բարեկարգումներու կալուածին մէջ կը մտնեն եւ ո եւ է կապ չունին բնակիչներու փոխանակութեան հետ:

Ասկէ զատ Թուրք պատուիրակը փորձեց յանձնաժողովի քննութեան ենթարկել պայմանագրութենէն առաջ ծագած եւ քննութեան առարկային հետ ոեւէ կապ չունեցող խնդիրներ, մասնաւորապէս փոխանակութեան ենթակայ չեղող անձերու կալուածներու խնդիրը:

∴ Յանձնաժողովը Թրակիա գացած էր քննելու համար տեղւոյն Թուրքերուն բողոքները: Քննիչ մարմնին կը մասնակցէին Ճէմալ Հիւսնի պէյ և ուրիշ Թուրք պատուիրակ մը, Յոյներէն ալ Տիամանտոփուլոս եւ Մանոփուլօ: Նախագահն էր չէզոք մը՝ Հոլլէթատ:

Մարմինը նախ գնաց Էտիրնէ եւ լսեց հոն ապաստանած Թուրքերը: Յետոյ անցաւ Կիւմիւլճինա եւ արձանագրեց իրեն հաղորդուած բողոքները: Յետոյ յանկարծ Պոլիս վերադարձաւ:

Ճէմալ Հիւսնի պէյ այս առթիւ յայտարարեց.

— «Յոյները անհագին դժուարութիւն յարուցին: Մասնաւորապէս Բ. պատուիրակ Մանոփուլօ այնպիսի ընթացք մը բռնեց որ մեզի համար անկարելի եղաւ օգտակարապէս աշխատիլ: Օրինակ, կարգ մը խնդիրներու քննութեան առթիւ բացակայեցան ժողովներէն: Յետոյ յայտարարեցին թէ նիստերուն չպիտի մասնակցին, եթէ քննութիւնը լայն աստիճանի մը վրայ կատարուի: Այս պայմաններուն մէջ, բնականաբար չէինք կրնար այլ եւս շարունակել մեր գործը եւ վերադարձանք: Այս առթիւ պէտք է ըսեմ թէ չէզոք պատուիրակ Հոլլէթատ շատ անկողմնակալ եւ ուղղամիտ ընթացք մը բռնեց:

∴ Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ յոյն դեսպան Փափա մեկնած է Էնկիւրի, ուր անմիջապէս պիտի սկսին բնակչութեանց փոխանակութեան բանակցութիւնները: Թուրք-յունական բարեկամական դաշինքի մասին խորհրդակցելէ առաջ, պիտի լուծուի այս խնդիրը:

Թուրք երեսփոխան մը ձերբակալուած

Սելանիկէն 21 նոյեմբեր թուականով կը հեռագրեն թէ Գոմոթինիի մէջ ձերբակալուած է Ալի Կալիպ պէյ, յոյն խորհրդարանին մէջ Թրակիոյ երեսփոխանը, որ ամբաստանուած է թէ ի նպաստ Թուրքիոյ հակահելլէն քարոզութիւններ կ'ընէր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԱՂԷՏԸ

Ամերիկայի մէջ այս օրերս շինուելու վրայ է հեռադիտակ մը, որ պիտի գերազանցէ մինչեւ հիմա գոյութիւն ունեցածները, իր տրամագիծին երկայնութեամբը:

Բարեբար մը յանձն առեր է ե պէտք եղած դրամական ծախքերը հոգալ, եւ վաղը այս հեռադիտակը Հրատ մոլորակը չափազանց պիտի մօտեցնէ աշխարհի աչքերուն... Աստղաբաշխը դիւրաւ պիտի յաջողի այդ մոլորակին վրայ անցած դարձածը դիտել:

∴

Չկարծէք որ այս լուրը «Ժամանակ»ի զգայացունց լուրերուն շարքէն է: Ոչ ալ քաղուած է Daily Expressէն, որ Անգլիոյ «Ժամանակ»ը կը նկատուի...

Չէ՞ որ այս վերջինը այդ տեսակ լուրերէն երկու հատ դեռ վերջերս բարի եղաւ տալ.

Ա.— Մարդոց կարելի պիտի ըլլար անցընել թելեր, որոնցմով անոնք պիտի կրնային թռչիլ թռչուններուն պէս:

Բ.— Գտնուած էր տարօրինակ մետաղ մը, որ չէր ենթարկեր երկրին կեդրոնը գտնուած մագնիսական ուժին:

Այդ մետաղով պիտի կրնայինք օդին մէջ տուներ կառուցանել, եւ զանոնք տեղափոխել ձեր փափաքին համաձայն:

Բայց, ինչպէս ըսի, վերը յիշած լուրս այդ տեսակներէն չէ:

*
* *

Մէկ բան միայն:

Այս խնդրով զբաղող աստղաբաշխները եւ անոնք որ կը շինեն հեռադիտակը, չեն անդրադառնար այն մեծ աղէտին որուն շուրջը կը դառնան՝ ինչպէս թիթեռնիկը մոմին շուրջ, եթէ այս վերջինը վառուած ըլլայ (խնդրեմ, չկարծէք որ կը քերթեմ):

Խօսքը մէջերնիս, ձեզի կը հարցնեմ...

— Ի՞նչ շահած պիտի ըլլան անոնք, եթէ Հրատի վրայ ալ գտնեն օր. Նունիկ մը, Դաւիթ-Բէկ մը, Պօղոս Նամէրեան մը, Գառնիկ Ատիլ մը, Տօքթ. Պարոնիկեան մը, Մազլըմեան եպիսկոպոս մը... ու վերջապէս հայ ազգին fine fleurը կազմող միւս բոլոր կարկառուն դէմքերը, մէջն ըլլալով քերթողն ու դերասանը:

ԵՏ. ԲԷՕՎՏԱՑԻ

ՖԱՔԻՐԻՆ «ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ»Ը

Երէկ առտուան ֆրանսական թերթերը հեգնանքով կը խօսին ֆաքիր Թահրա պէյի «հիւանդութեան» մասին, որուն պատճառով չորեքշաբթի իրիկուն տեղի չունեցաւ Թրոքատէրոյի մէջ ծանուցուած ներկայացումը:

Իր հակառակորդը՝ փօլ Հէօզէ, որ ճանչցուած է իբրեւ «տապալիչ ֆաքիրներու» եւ որուն հետ դէմ դիմաց պիտի ճակատէր, չորեքշաբթի ցորեկին երեք բժիշկ ղրկեց ֆաքիրին տունը, ընկերակցութեամբ օրէնքի ներկայացուցիչի մը, սակայն ֆաքիրը մերժեց ընդունիլ զանոնք: Բժիշկներէն մէկն էր յայտնի պետական իրաւագէտ - բժիշկ Ցուքթ. փօլ:

Իրիկունը մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Թրոքատէրոյի թատրոնին առջեւ՝ տոմսակ գնելու համար: Բոլորն ալ ետ դարձան:

Ֆրանսական թերթերը փօլ Հէօզէն յաղթական եւ ֆաքիրը պարտուած կը հռչակեն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԳՈՐԳԻ ՁԵՌԱՐՈՒԵՍՏԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Պարսկական գորգը ոչ միայն քանակով, այլ եւ որակով գրեթէ մինչեւ առաջին տեղն է գրաւած ամերիկեան հրապարակին վրայ, այնպէս որ գնողը աւելի սուղ է վճարած, քան թրքական, չինական, յունական կամ ուրիշ երկիրներու գորգերը։

Գոհացուցիչ պէտք է համարել, որ հակառակ նախորդ նամակովս յիշուած անփութութեան, այսօր ալ կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ։ Ներկայ տարուան առաջին վեց ամիսներու վիճակագրութենէն հետեւեալ ընդհանուր պատկերը կը պարզուի.—

1.— Պարսկական գորգը առաջին տեղն է բռնած. իւրաքանչիւր քառ. եարտա 9,5 տոլար։

2.— Յունական գորգը երկրորդ տեղ, 9 տոլար։

3.— Թրքական գորգը երրորդ տեղ 8,5 տոլար։

4.— Չինական գորգը չորրորդ տեղ, 8 տոլար։

Իսկ վերջին յունիս ամսուան զանազան երկիրներէ Ամերիկա արտածուած գորգերու վիճակը դարձեալ յօգուտ Պարսկաստանի է, համաձայն պետական աղբիւրներէ քաղուած հետեւեալ թիւերուն.—

Երկիր	եարտա	տոլար
Պարսկաստան	109.463	966.518
Չինաստան	27.416	242.412
Թուրքիա	19.626	201.170
Հնդկաստան	31.788	142.866
Յունաստան	12.657	115.693
Ցեխոսլովաքիա	23,619	58.829
Ուրիշ երկիրներ	53.522	297.676
Գումար՝	278.091	2.025.164

Այս ամսու պարսկական գորգը քանակով առաջին, բայց որակով երրորդ տեղը կը բռնէ. Թրքականը՝ 10,2 տոլար, յունականը՝ 9.1 եւ պարսկականը՝ 8,8 տոլար, հանգամանք մը, որ պէտք է դասել բացառութիւններու շարքը։

Անցեալ անգամ մինչեւ 1925ի պատկերը ներկայացուցեր էի։ Յաջորդ տարիներու վիճակը մութի մէջ չթողլու համար պէտք է աւելցնել, որ 1926ին Պարսկաստանէն արտածուած է 12,228,000 թումանի (տոլարի) գորգ, որմէ 7,062,000 Ամերիկա, մնացեալը եւրոպական զանազան երկիրներ, իսկ 1927ին 11,788.000 թուման, որմէ 5.700,000 Ամերիկա։ Մինչեւ 1925 եւ այնուհետեւ կատարուած արտածումներու միջին հաշուով մօտ 60 առ հարիւրը կ'երթայ Ամերիկա և 40 առ հարիւրը եւրոպական երկիրներ, հակառակ այն տպաւորութեան, թէ պարսկական գորգի միակ խոշոր սպառողը ամերիկեան շուկան է։

Արտաքին աշխարհէն տարեկան 12 միլիոն տոլար դրամ հրապուրող այս ձեռարուեստը, սակայն, թողուած է իրենց բնական ընթացքին. հետեւաբար ոչ միայն աւելի զարգացնելու, ընդարձակելու միջոցները չկան, այլ եւ ժամանակի հետ կրնայ խոշոր հարուածներ կրել եւ ուրիշ Արեւելեան երկիրներու համեմատութեամբ վերջին տեղը բռնել։ Այսօր թէ պետական եւ թէ առեւտրական գործիչներու համար աւելի քան պարզ է օտարներու, օրինակ Չինացիներու ձգտումը, առաջնութիւնը խլելու։ Հնդիկները եւ ուրիշներն ալ կ'աշխատին այդ ուղղութեամբ։ Ոչ մէկ կասկած, թէ կրնան յաջողիլ, մանաւանդ որ պայմանները շատ աւելի նպաստաւոր են, նոյն իսկ ապրանքը անհամեմատ աւելի կարճ ժամանակի մէջ տեղ հասցնելու տեսակէտէն։ Եթէ անցեալին մէջ այս արժէքաւոր ձեռարուեստի եւ անոր առեւտուրի զարգացման շուրջ կատարեալ լռութիւն կը պահուէր, այժմ ամէն օր կը խօսուի եւ կը գրուի, բայց միայն այդքան։ Իրական գործ չի կատարուիր, եթէ հաշուի չառնենք պետութեան կողմէ բացուած քանի մը ներկատուններ։

Վերջին 5—6 տարիներուն կառավարութիւնը երկու թէ երեք անգամ յատուկ մարդիկ ուղարկեց գորգագործական խոշոր կեդրոնները, որոնք տեղին վրայ ուսումնասիրեցին գործը, բոլոր յարակից խնդիրներու հետ մէկտեղ։ Վերջին անգամ հայազգի պետական գործիչ Մովսէս խան Խաչատրեան օտար մասնագէտի մը հետ պտտեցաւ, եւ որքան գիտեմ, համապատասխան ժամանակին դեկուցում ներկայացուած է ուր որ անկ է։ Բայց երկու տարի անցաւ, տակաւին արդիւնքը չերեւաց հրապարակի վրայ։

Տարօրինակ կ'երեւայ, թէ ինչպէ՞ս, հակառակ ուրիշներու ուժեղ եւ սիստեմատիկ մրցման, տեղի հեռաւորութեան, ընդհանուր անտարբերութեան, թանկութեան ու շարք մը տեղական դժուարութիւններու գոյութեան, տակաւին ամերիկեան եւ եւրոպական հրապարակներէն քշուած չէ պարսկական գորգը։ Մասնագէտներու կարծիքով, պատճառը պարսկական բուրդի առաւելութիւններն են, օրինակ դիմացկունութիւն եւ այլն, որոնցմէ անհամեմատ զուրկ են չինական, հնդկական եւ ուրիշ բուրդերը։ Աւելորդ է շեշտել մի եւնոյն անտարբերութիւնը բուրդի մասին, որ արժէքներու թանկութեան մէջ եզակի դեր կը կատարէ։ Ամէնէն ընտիր բուրդը կը ստացուի երկրի արեւմտեան մասերուն մէջ։ Քիրմանշահի եւ Փարահանի բուրդը յայտնի է իր դիմացկունութեամբ ու փափկութեամբ։ Բուրդի բերքը, որ նախ քան համաշխարհային պատերազմը լիովին կը բաւէր ոչ միայն ներքին պահանջը գոհացնելու, այլ և օտար վայրեր արտածելու համար, այնուհետեւ նուազեցաւ մինչեւ 1920, որմէ յետոյ տարուէ տարի աւելի կ'աւատանայ. բայց տակաւին չէ հասած նախապատերազմեան քանակին։ Գորգի առեւտուրի զարգացման տեսակէտէն միանգամայն անհրաժեշտ է արգիլել պարսկական բուրդի արտածումը, մինչդեռ միայն Խորասանէն Թուրքեստան է արտածուած 1925ին 225.236 քիլոկրամ բուրդ՝ 2.984.872 րուբլիի արժողութեամբ, 1926ին 242.647 քիլոկրամ՝ 3.029.410 րուբլիի եւ այսպէս տարուէ տարի աւելի շատ։ Հաղորդակցութեան դժուարութիւններու, վարձքերու սղութեան, մանաւանդ մանելու եւ լուալու համապատասխան մեքենաներու չգոյութեան պատճառով, ամէն ինչ կը կատարուի նահապետական միջոցներով, որ մեծապէս կ'ազդէ արժէքներու վրայ։ Անգլիական ընկերութիւն մը որու կեդրոնը կը գտնուի Իզմիր, եւ որ Պարսկաստանի շատ վայրերուն մէջ ճիւղեր ունի, բուրդի արժէքներուն վրայ հետեւեալ հաշիւը կազմած է.—

Լուացուած բուրդի խարվարը (20 ռուսական փութ) Իզմիրի մէջ կ'արժէ մօտ 150 Թուման. մինչդեռ Սուլթանապատի և Համատանի մէջ՝

Քիրմանշահի բուրդը	258	Թում.
Մակուի »	204	»
Ուրմիայի »	155	»
Ղուչանի »	156	»

Չլուացուած բուրդը

Իզմիրի մէջ	82	Թում.
Քիրմանշահի բուրդը	120	»
Մակուի »	90	»
Ուրմիայի »	75	»
Ղուչան »	53	»

Մինչ օտար ընկերութիւններ այս խնդրին ամէնէն երկրորդական կողմերը կ'ուսումնասիրեն, ոչ մէկ պարսիկ առեւտրական կ'անդրադառնայ իր շահու անմիջական աղբիւրը կազմող այս ձեռարուեստին, եթէ չըսեմ զարգացման, գոնէ պահպանման միջոցներուն։

Եթէ այսպէս աշխատանքուի, կարծեմ թէ բուրդի փափուկ ու դիմացկուն ըլլալու հանգամանքը պարագան միայն դժուար թէ կարենայ փրկել պարսկական գորգի արտածումի կարողութիւնը, այնուհետեւ մանաւանդ, երբ պետական թէ առեւտրական տեղեկատուներ նորանոր առաջդիմութիւններ կ'արձանագրեն չինական ու հնդկական գորգագործական կեդրոններու մասին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ԱՆՀԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Եթէ կարելի ըլլար նմանցնել հանքի մը, ոսկիի հանք մը այդքան ժանկագին արժէք պիտի չբովանդակէր որքան Տասներկու Տարի Պոլսէն Դուրս անուն հատորը։

Նոյն իսկ ընթերցողը խորհեցաւ կը զգայ, որ Օտեան խիստ կարճ կապած է կարգ մը հարցեր, որոնց ուղղակի ականատեսն ըլլալով, իր գրեթէ անկողմնակալ ոգին կրնար աւելի եւս լոյսին բերել, ու չթողուլ բնաւ մութ կէտեր։

Օտեան, քանի մը անգամներ, կը խոստովանի եւ կը կրկնէ թէ՝ բացարձակապէս անկեղծ եւ անկողմնակալ է եղած իր յիշատակներուն մէջ։ Հետեւաբար մեզ կը մնայ բացարձակ վստահութեամբ ալ, քաշել թելը, որուն ծայրը անպատճառ խամաճիկ մը կայ, թեեւ լուրջ երեւոյթով խնդալու կամ լալու, կամ խնդալով լալու համար։

Առնենք թելը մեր խամաճիկին, օրուան հերոսին, Արշակ Չօպանեանին։

Ինչպէս Օտեան կը փաստէ, Արշակ Չօպանեան ուզած է կապ մը տեսնել իր մականունին՝ թուրքերէն խեղճ բառին եւ իր հանրային կեանքի մէջ խաղալիք վսեմ ու գեղեցիկ երեւակայական դերին միջեւ։

«Աճապարողը շուտ չի հասնիր»։ Հարկ չկայ Օտեանէն առաջ վազելու։ Աւելի լաւ է խօսքը իրեն տանք նախ, ու յետոյ անցնինք մեր ըսելիքին.

—«Չօպանեան որ յաւակնութիւն ունէր մտաւորական երիտասարդութեան վրայ տեսակ մը քահանայապետական գերիշխանութիւն ի գործ դնելու, հաշտ աչքով չէր տեսնար բնականաբար բոլոր անոնք որոնք այդ գերիշխանութիւնը՝ ո՛չ թէ միայն կը մերժէին՝ այլ նոյն իսկ իր տաղանդն ալ կ'ուրանային բացարձակապէս» (էջ 245)։

Ու հանդարտօրէն դիտել գատելէն վերջ, Ե. Օտեան կը շարունակէ.

—«Արշակ Չօպանեան Փարիզի մէջ երեք մեծ գաղափարներ կը հետապնդէր, երեքն ալ իրարմէ օգտակար, իրարմէ ազգաշէն, իրարմէ վսեմ, եթէ կ'ուզէք։

«Անոնց առաջինն էր Դաշնակցական եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները իրարու միացնել եւ ասոր իբրեւ բնականն հետեւութիւն՝ ինք ըլլալ միացեալ կուսակցութեանց նախագահը կամ ատենապետը։

«Այս նպատակին յաջողութեան համար ամբողջ ամիսներ տենդային թղթակցութիւն մը մշակած է աշխարհի չորս կողմերուն՝ եւ մանաւանդ Ժընեւի Արեւմտեան Բիւրոյին հետ ապարդիւն կերպով։ Ի վերջոյ Ժընեւէն ստացած բաւական կծու նամակ մը իրեն հասկցուց թէ հարկ էր խոպան հրաժարիլ ատենապետութենէն։

«Արշակ Չօպանեանի երկրորդ գաղափարն էր Փարիզի մէջ հիմնել հայկական բարձրագոյն վարժարան մը, հայ հարուստներու օժանդակութեամբ, որուն բնական հետեւութիւնը պիտի ըլլար վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնին իրեն յանձնուիլը։

«Այս գաղափարը մէջտեղ նետեց «Անահիտ»ի միջոցաւ, մէկ ալ աշխատելով բերանացի կամ գրաւոր կերպով հարուստները համոզելու։

«Այս առթիւ «Ազատ խօսք»ի մէջ «ֆանթեզի» մը գրեցի, որուն մէջ կը պատմէի թէ Մանչեսթրցի ծանօթ հայ վաճառականներէն պարոն Թօքաթլեան, որուն ագահութիւնը ամէն մարդ գիտէր, իբր թէ քսան հազար ոսկի նուիրած էր Եւրոպայի մէջ հայ բարձրագոյն վարժարան մը կառուցանելու համար եւ քսան հազար ոսկի ալ տուած էր իբրեւ եկամուտ այդ հաստատութեան։ Յետոյ մանրամասնութեանց մէջ մտնելով ըսած էի թէ այդ քսան հազար ոսկիի եկամուտը պիտի յատկացուէր փղոսկրի հանքերու արժեթուղթեր գնելու։

«Այս անհեթեթութիւնը աւելի ծաղրական դարձնելու համար աւելցուցած էի որ Հնդկաստանի մէջ ժամանակաւ փիղերը կը պաշտէին եւ անոնց մարմինները մասնաւոր գերեզմաններու մէջ կը թաղէին եւ թէ այժմ այդ գերեզմանները, որոնց տեղը միառմի յիշած էի, անգլիական ընկերութիւն մը առած է փղերու ոսկորները շահագործելու համար։ Այս էր ահա փղոսկրի հանքերը, որոնց արժեթուղթերը իբր թէ հարիւրին վեց շահ կը բերէին։

«Ի վերջոյ կ'աւելցնէի թէ Թօքաթլեան պայման դրած է որ բարձրագոյն վարժարանը Գերմանիոյ մէջ շինուի եւ անոր տնօրէնը Գերմանացի մը ըլլայ։

«Չօպանեան այդ ֆանթէզին կարդալով, զոր իբրեւ լուրջ կարելի չէր քիչ շատ խոհական մէկու մը համար, կատարելապէս կլլած էր փղոսկրի հանքերը, եւ յաջորդ «Անահիտ»ին մէջ բուռն յօդուածով մը կը դատապարտէր երեւակայական բարերարը, որ իր վարժարանը փոխանակ Փարիզի մէջ կառուցանել տալու՝ Գերմանիոյ մէջ հաստատել կ'ուզէր։

«... Չօպանեանի երրորդ գաղափարն էր Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն մը կազմել, որուն վարիչը պիտի ըլլար, բնականաբար ինք։

«Ասոր համար բաւական արիւն քրտինք թափեց, ծրագիրը շինեց, վարչական խորհուրդ կազմեց, գնաց եկաւ, մարդիկ համոզեց, բայց, ափսո՜ս, նախախնամութիւնը այնպէս վճռած էր որ իր յղացած գաղափարը Պօղոս փաշա Նուպար պիտի իրագործէր, տարիներ ետքը, Եգիպտոսի մէջ։

«Այդ միջոցներուն էր որ Փարիզի հայ գաղութին մէկ մասին մէջ բուռն պայքար մը սկսաւ Չօպանեանի դէմ։

«... Հակաչօպանեանները որոշեցին միթինկ մը գումարել ընդդէմ իրեն, եւ Ռիւ Քասեթի մէջ Ֆրան Մասոններու մեծ սրահը վարձեցին։

«Միթինկը ընդդիմարանական էր, այսինքն Չօպանեանի կուսակիցներն ալ խօսելու իրաւունք ունէին։

«Ծանօթ դերասան Արմէնեան, որ այն ատեն դերասանութեան ուսանող էր Փարիզի մէջ՝ ի նպաստ Չօպանեանի խօսեցաւ, իրեն հետեւեցաւ նաեւ Գրիգոր Գալֆայեան։ Ասոնք ամբողջ սկսաւ նախատել եւ սպառնալ բանախօսներուն, մինչեւ իսկ ռեվոլվէրներ մէջտեղ ելան եւ միթինկը ցրուեցաւ ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ, ափյափոյ բանաձեւ մը քուէարկուելով Չօպանեանի դէմ։

«Ասիկա պատճառ եղաւ սակայն որ ջուրը իյնար Չօպանեանի երրորդ գաղափարը, այն է Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը։

«Անկէ ետքը նորանոր գաղափարներ յղացաւ կարծեմ, որոնց ամէնքն ալ անգործադրելի մնացին։»

Բայց հոն կը սխալի Եր. Օտեան։

Այդ մասին կը տեսնուինք։

Ա. ԱՐՄԵՆԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵ

Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման շահերու տեսակէտէն, եւ խորհ. Միութեան ընդհ. աշխատանքին մէջ, երկրին արտաքին առեւտրական հաշուեկշիռը ուղղելու համար, անհրաժեշտ է որ այժմէն իսկ Հայաստանի շահագրգռուող կազմակերպութիւնները սկսին աշխատանքի, իրենց ամբողջ արտադրութիւնները մտցնելու համար դէպի արեւելեան երկիրները արտածուող ապրանքներու մէջ, ու ուսումնասիրել շուկաներու կազմը, պահանջները եւլն։

Դէպի Պարսկաստան եւ Թուրքիա ապրանքներու փոխադրութեան հարցին մէջ եւս, փոքր չէ Հայաստանի խաղալիք դերը։ Լենինականի մօտ, երկաթուղին կը միանայ Կարսի գծին հետ։ Սարդարապատի մօտ՝ խճուղին կը ճիւղաւորուի դէպի Իգտիր իսկ երկաթուղին մէկ կողմի վրայ թողլով Հայաստանը կը մտնէ Նախիջեւանեան հանրապետութեան մէջ։

Պատերազմէն առաջ ռուսպարսիկ փոխանակութիւնը կը հասնէր 110,334 թոնոյի Ջուլֆայի ճամբով։ Նախապատերազմեան այս թիւը սակայն կայուն չէր, ձգտում կար զայն աւելի բարձրացնելու, բայց այդ ձգտումը ընդհատուեցաւ պատերազմի ընթացքին։ Այդ շրջանին, դեռ Պարսկաստանը չէր ներկայանար իբր տնտեսապէս ամբողջական եւ անկախ երկիր իսկ այժմ, Պարսկաստանի ազգային ուժերը խորտակեցին երկիրը երկուքի բաժնող պայմանները (անգլիական եւ ռուսական ազդեցութեան գօտիներ), եւ երբ երկիրը կը ձգտի իր տնտեսական արտադրութեան ուժերու ազատ զարգացման եւ ապրանքներու բնականոն փոխանակութեան հիման վրայ, ճիշդ այժմ իսկ պէտք է յուսալ Պարսկաստանի արտաքին առեւտուրի զարգացումը ու Ռուսիոյ հետ։

Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ փոխանակութեան զարգացումը Ջուլֆայի վրայով, կ'երեւնայ հետեւեալ թիւերով. — 1919 ին 1522 թոնօ, — 1923 24 ին՝ 2845 թոնօ, — 1924-25 ին՝ 12865 թոնօ, — 1925-36 թուին 22488 թոնօ, — 1926-28 ին՝ 33000 թոնօ այսինքն՝ նախապատերազմեան թիւէն 30 տոկոս աւելի։ Նախնական տուեալները կը խօսին այն մասին, որ 1927 28ին փոխանակութիւնը Ջուլֆայի վրայով կ'անցնի 65-70 հազար թոնօն։ Ռուս եւ Պարսիկ առեւտրական յարաբերութիւններու աճման հետեւանքով, կ'աւելնայ նաեւ Հայաստանի փոխադրական նշանակութիւնը, քանի որ Նախիջեւանի հանրապետութեան հետ կը կազմէ ռուս-պարսկական փոխադրական գծի գլխամասը։ Եւ որովհետեւ փոխանակութիւնը կը կատարուի այս խողովակով, ատով ալ համապատասխան հող կը պատրաստուի Հայաստանի կարգ մը արտադրութիւններու արտածման համար։

Նոյն դրութիւնը կը ներկայանայ Մակուի եւ Իգտիրի շուկաներուն հանդէպ։ Հ
մաքսատան
Երեւան
գոյց տուաւ 1925-192
թոնօ իսկ Իգտիրի
570 թոնօ՝ 1926-192

Գալով Թուրքիոյ հե
գած առեւտուրին
ճամբով, ապրանքներ
դրութիւնը հասած է
նոյի 1926-1927ին, ի
1928ին՝ մինչեւ 750

Այսպէս ուրեմն, նկատ
նելով Հայաստանի փոխ
ուղիներու դերը, Պարսկ
եւ Թուրքիոյ հետ փոխ
թեան մէջ, Հայաստան
աշխատի արտածման
քաղել այն օգուտը,
է ստանալ յիշեալ
դէպի Պարսկաստան ե
արտածուող եւ հետզհե
ծաւալ ստացող խորհրդ
ապրանքներէն։ Այդ նոր
ներու վերաբերմամբ
նի փոխադրական
գծալի կերպով կ'ամբողջ
արժէքը պէտք պարզ
Թրքական շուկաները
հանդիսանայ հզօր
դի Հայաստան իր
թիւններով մասնակցի
նական ընդհանուր արտած

Պէտք է դիտել
մինչեւ վերջին տարին
դրութիւն դարձուած
գական ապրանքներու
պատճառներ շատ կային
օրինակ, նոր տեսակի
րու արտածումը
կուտար առեւտրական
պութիւններուն,
խոչընդոտ կը հանդիսան
ները ծածկելու միջոցներ

Այժմ, նոր տնտեսական
ուան չէ՛մ քին, արտածմ
շահագրգռուած
պութիւնները պէտք է
ուշադրութիւն դարձնեն
ման հարցին։ Ամէն
րանքներու արտածման
պէտք է դուրս գան
կան եւ տնտեսական
րութիւններու շրջանակն
յետաձգելի կերպով
կայական, հաստատ հող

ՀԱՅ «ԱՆԿԱԽՆԵՐ»

Անցեալ կիրակի
«Ճշմարիտ Անկախներու»
հանդէսը։ Այնտեղ կայ
հայ նկարիչներ՝ Արեւ
եան եւ Թիւթիւնճեա
լերկ սրահներու մէջ
գան ու խանութուեան
իրենց վերջին արտադրու
կախեր էին իբր անկախն

Նոր ու մութ դէմք
թիւնճեանը։ Ասիկա
սեւ բաներ մը կախած
նկար, գծագրութիւն
չափութիւն չեմ կրնար
կառակ նորութեան
ըլլալուն, ոչինչ
կամ զգալ իր գործ
սեւութիւններ էին
աստղագիտութիւն
չութիւն թէ. ծիծաղ
Ճշմարիտ է սակայն
գարուեստական ոչինչ
մէջ։ Այս ՝զաւեշի
արուեստի մէջ կը յայտ
գնեալ, ունեցեր է հայ
մըն ալ։ Եւ Հայը
գանցել իր օտար
ները իր արտառոց
կուա հանելուկով,
իսկապէս մնդանշել

Ջուլումեան
ըեկ մըն է։
բաւական տրամադր
ժումով մտած է իր
դեռ չէ կազմուած
թեան աշխարհ մը
քողազերծուիլ իր

[illegible]

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

“ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 31

Շուրջ 45 գարուններ անցուցած ըլլալով ըլլայ ծննդավայրիս, ըլլայ շրջակայ քաղաքներու եւ արեւելեան շատ մը նահանգներու մէջ, գործի բերումով եւ շատ մը առիթներով յատկապէս թափանցած եմ Թուրքի հոգեբանութեան։ «Ազատութիւն, արդարութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն» բերող Օսմ. Սահմանադրութեան բարիքներն ալ դեռ շատ թարմ են վիրաւոր սրտիս խորը։

Ընդհանուր պատերազմին, ես ալ իբրեւ զինուոր՝ պարտականութեանս չխուսափելով, եւ չարաչար ու անկեղծ աշխատանքի գնով մատակարարի պաշտօն մը ստացայ, երեք տարի։ Այստեղ ալ հասարակ զինուորէն, մինչեւ զարգացած սպային քով ալ տեսայ միեւնոյն մտայնութիւնը.—

Այո՛, տեսած եմ, թէ գաւառներու մէջ, թէ Պոլիս և նոյնիսկ զինուորութեանս շրջանին զարգացած, խղճամիտ եւ անձնուէր Թուրք ընկերներ եւ պաշտօնակիցներ, որոնք օրը երեք անգամ առաջարկած են ինձ թըրքանալ։ Միայն սա մտածումով. — Ինչո՞ւ ինծի պէս մաքուր մէկը քրիստոնեայ մնայ, ու այդ իսկ պատճառով թէ հոս չարչարուի տեսակ տեսակ եւ թէ անդենականն ալ, գեհենին մէջ չարչարուի յաւիտենապէս, (էպէտիլէպէտ)։

Ուրեմն, ամէնէն զարգացածը եւ խղճամիտն անգամ չի ներեր որ ոչ մահմետական մը իրաւունք ունենայ թէ հոս եւ թէ անդին հանգիստ եւ ապահով կեանք մը վարելու։

Ուրեմն ի՞նչպէս կարելի է այսքան մոլեռանդութեամբ թրծուած գլուխներէ հաւասարութիւն, արդարութիւն, ազատութիւն եւ եղբայրութիւն սպասել, այդ գլուխը ֆէս դրած ըլլայ թէ գլխարկ, արաբերէն տառերով կարդայ թէ լատիներէն։ Այդ փոփոխութիւնները, ի՞նչ բարեբար ազդեցութիւն կրնան ունենալ ներկայ և ապագայ սերունդներուն վրայ։ Ապագան կերտողը ներկան է, իսկ ներկան ապականուած է։ Ձե՞նք լսեր օրն ի բուն, Պոլսոյ մէջ, մէքմէքտէպլիներու պոռչըտուքը,—«Թըրքաջէ՛ք»։ Չէ՞ որ այդ ոգիով ալ կը թրծեն իրենց մատաղ սերունդը։

Այս առթիւ, իրական պատմութիւն մը։—

Քանի մը Հայեր կը խօսակցէին շոգենաւին մէջ։ Դիմացը նստած Թուրք մը կը հրամայէ բարձրաձայն. «Վաթանտաշլար, Թիւրքճէ գօնըշընըզ» (Հայրենակիցնե՛ր, տաճկերէն խօսեցէք)։

Հայերէն մէկը անվախ կը պատասխանէ թուրքերէն «Մ'ենք ձեզի հետ հայրենակից չենք կրնար ըլլալ»։

Բնականաբար Թուրքը չախորժիր այս համարձակ պատասխանէն, յանձն կ'առնէ գործքով ալ ապացուցանել իր ըսածը։ Կը համաձայնին եւ միասին Հայտար Փաշա կ'ելլեն։ Հայը՝ քէմալական, իսկ՝ գլխարկաւոր Թուրքը կ'առաջնորդէ երկաթուղիի կայարանը եւ կը խնդրէ տոմսակավաճառէն որ էֆէնտիին եւ իրեն համար մէկ-մէկ տոմսակ կտրէ էնկիւրիի համար։

Պաշտօնեան, համաձայն օրէնքին, Թուրքին ինքնութեան թուղթը տեսնել կ'ուզէ։ Եւ տեսնելով, անմիջապէս տոմսակ մը կը հանէ։ Թուականը գրելու համար գործիքին բերանը մօտեցուցած ատեն, Հայը կը կեցնէ, խնդրելով որ իրեն թուղթն ալ նայի ու յետոյ երկուքը մէկ կտրէ, որովհետեւ «եղբայրներ ենք, միասին պիտի երթանք»։ Պաշտօնեան երբ կը տեսնէ որ Հայ է, կը պատասխանէ.

— «Էֆէնտիմ, սիզ էրմէնի սինիզ կիտէմէզսինիզ» (Դուք Հայ էք, չէք կրնար երթալ)։

Եւ մեր գլխարկաւոր եւ արդիացած քէմալականը կը մեկնի ամօթահար եւ պարտուած։ Ասա թէ ինչո՞ւ մենք չենք կրնար հաշտ ապրիլ։

Հին տունը որքան ալ ամուր ծեփով ծեփուի, օգուտ չըներ։ Ուշ կամ կանուխ քանդուելու դատապարտուած է։

Դալով հայկական տեսակէտէն, այս առթիւ ալ պատմութիւն մը, բուն իսկ Թուրքի մը բերնէն։

Համիտեան շրջանին, Թուրք վաճառականի մը քով պաշտօնեայ էի։ Երբ Օսմ. Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ ու Հայ եւ Թուրք իբրեւ եղբայր միացած եւ օսմ. դրօշը պարզած փողոցէ փողոց կը պտտէին, վաճառականին քննելը, որ մոլեռանդ հօճա մըն էր հարցուց թէ «կարելի՞ է որ մենք այս կեավուրներուն հետ եղբայր ըլլանք եւն.»։

Վաճառականը, որ ազատախօս եւ առակախօս մէկն էր, ըսաւ,

— Հօճա էֆէնտի, ինչո՞ւ չէ, յանցանքը ժողովուրդներուն չէ, այլ կառավարողներուն։

Եւ այս առթիւ հետեւեալ առակը խօսեցաւ.—

— Առենով առիւծը, գայլը և աղուէսը միասին որսի կ'ելլեն։ Բաւական պտտելէ վերջ, կանաչ մարգագետնի մը մէջ էշ մը կը տեսնեն որ կ'արածէր։ Կը բռնեն, կը տանին որ ճաշակեն։ Առիւծը կ'առաջարկէ ընկերներուն որ հաւասար բաժին ընեն ու ամէն մէկը իր բաժինը առնէ։ Եւ բաժնելու գործը կը յանձնէ իր երկրորդին, գայլին։

Բայց որովհետեւ գայլը վարժ է իրաւի յանիրաւի փորը կշտացնելու, կը սկսի իր բաժանումը հետեւեալ կերպով.

— Առիւծ եղբայր, գլուխը քեզի պոչը աղուէս եղբօրը, մնացածն ալ ինծի։

Այս անարդար, բաժանումին առջեւ, առիւծը իր հուժկու թաթը վերցնելով, կ'իջեցնէ գայլի ճակտին։ Կենդանին շնչասպառ շուռ կուգայ, ոտքերը օդին մէջ ճօճելով։

Աղուէսը կը սկսի բաժանումը հետեւեալ կերպով։

Առիւծ եղբայր, գլուխը եւ առջեւի ոտքերը առտուն կուտես, մարմնին միջին մասը՝ — կէս օրին, իսկ մնացորդն ալ իրիկուան։

Առիւծը զարմացած այս բաժանումէն, կը հարցնէ.

— Աղուէս եղբայր, ուսկից սորվեցար այս բաժանումը։

— Սա պառկած եղբօրմէս սորվեցայ, կը պատասխանէ աղուէսը։

Ուրեմն՝ որքան ատեն որ մենք ալ իրաւազրկուած մընանք ու չստանանք մեր արդար բաժինը ու մեր նահատակներու արիւնով ներկուած ազատ ու անկախ հայրենիքը, պարտինք միամիտ եւ միակամ խտացնել մեր ուժերը ու առիւծի նման բարձրացնելով մեր բռունցքները՝ պահանջենք մեր իրաւունքները։

Ու անոր այն ատեն է որ կրնանք իբրեւ դրացիներ ապրիլ միասին լաւագոյն վերաբերումներով։ Այլապէս, ոչինչ կ'արժեն Արդիացում եւ Քաղաքակրթութիւն կոչուած կեղծ դիմակները։

Պուքրէշ — Փործառու

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՎԱԼԱՆՍ — 19 Նոյմբ. — «Սուլթան Համիտ»էն վերջ, որ այնքան գնահատուեցաւ, Մ. Մարութեանի նոր գործը, «Խաւարի Րէյլէն կամ փետր. 18 ը» կուգայ հմայք մը եւս աւելցնել իր գեղասանի տաղանդին վրայ։ Անցեալ նոյ. 17 ի շաբաթ օրուան կոկիկ բազմութիւնը Սինէմա Սէն Լուի մէջ.

Խաղը ինքնին դիւրըմբռնելի եւ շատ յուզիչ էր։ Հանդիսատեսները պահ մը սահմռկած դամուած մնացին իրենց տեղերը ի տես այն գնդակահարութեան, զոր Հայաստանի Չեկայի պետը կատարել տուաւ իր եղբօր վրայ — հակառակ իր հօրը այնքան թախանձանքին — որովհետեւ գաղափարական հակամարտ ուժ մըն էր իր դէմ։ Պ. Մարութեան Չեկայի պետի դերը պատկերացուց մեծ յաջողութեամբ։ Միւս դերակատարները — բոլորն ալ «սիրող»ներ — գնահատելի էին իրենց դերերուն մէջ։ Ց. Խ.

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 18 Նոյ. շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հաճընի ինն-ամեայ դոյամարտի Ցրդ տարեդարձը։ Կարգադիր յանձնախումբի կողմէ ներկաներու լամբակներուն վրայ կը դրուէին սեւ շրջանակի մէջ առնուած «Յարգանք Հաճնոյ Նահատակներուն» մակագրութիւնը։ Սրահին ճակատը զարդարուած էր մահարձան մը եւ ծաղկեպսակներ։ Նախագահ Պ. Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հանդէսը բացուած յայտարարեց Շօփէնի մահերգով, զոր նուագեց նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Տիգրան Նիկոլեանի։ Նախագահը համառօտակի պատմեց Հաճընի դոյամարտը։ Փոքրիկն Պալասանեան յաջող կերպով արտասանեց «Վիշտ առ հայրենիք»ը։ Կռուի մասնակցողներէն Պ. Աբրահամ Խոլմէսէքեան խօսեցաւ յանուն Հաճընի Հայր. Միութեան Լիոնի Մասնիւղին, երկար պատմականը ընելով հերոսամարտին։ Դանդրացաւ մասնաւորապէս այն յուսախաբութեանց վրայ, որոնք պատճառ դարձան քաջամարտիկ եւ կորովի հաճընցիներու պարտութեան։ Օրդ. Եսթեր Խրիմեան մեներգեց «Ուխտը Հայր Հօրս մնաց հողեհէնին»ը։

Պ. Պ. Վարդան Խրիմեան եւ Պօղոս Ալպաղեան կարդացին մէկ մէկ գրութիւն Հաճընի յիշատակին։ Վ. իէնէն Պ. Գեղեցիկ Յովհաննէսեան իր յարգանքի բաժինը բերաւ օրուան հանդէսին։ Դարբերաբար տեղի ունեցան մեներգ եւ խմբերգներ։ Հանդէսը փակուեցաւ նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»ով։

Ց. Նիկողոսեան

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Տարին կը լրանայ եւ դեռ կը սպասենք որ ազգային կեանքը շարժի։ Կարծես մեռած է այս գաղութը։ Ո՞ւր մնացին անցեալ երկու-երեք տարիները, երբ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն եւ կազմակերպութիւն կ'աշխատէր ազգային ոգին վառ պահել այս ժողովուրդին մէջ։ Այն ատեն շօշափելի արդիւնքներ կը տեսնէինք թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս։ Եւ այս անտարբերութիւնը՝ հակառակ անոր որ այս տարի լաւ գործ ունի ժողովուրդը եւ թէ 1929ի անգործութեան վախն ալ անհետացած է։ Քիչ մը Հ. Մ. Ը. Մ ի մրցումները եւ դերասան Մարութեանի այցելութիւնը երբեմն իրարու մօտ կը բերէ ժողովուրդը, իսկ փոքրիկները արդէն ձեռքէ ելլելու վրայ են։ Ոչ մանկապարտէզ ունինք, ոչ ալ ծնողները հոգ կը տանին որ հայ լեզուն ու գիրը սորվին փոքրիկները։

Վիշապ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի Պ. Խմբագիր,

Լուր է տարածուեր, եւ թերթերը որոշել են, որ իբրեւ թէ իմ «բարեկամները» 15,000 են ժողովել «Անցորդը եւ իր ճամբան» առանձին գրքով տպագրելու համար:

Ես այդ մասին ոչ մի տեղեկութիւն չունեմ:

Կոստան Զարեան

Փարիզ, 22 Նոյեմ.

ՎՐԻՊԱԿ.— Մեր երէկի թիւին մէջ Գ. էջ Ա. սիւնակին լուրը՝ «Յունաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի ճեմարանը...» կարդալ «Հայաստանի Գիտութեան... եւլն.»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԾՂՐԻԹ ՄՈՐՔՈՒՐԸ

(ՀԵՔԵԱԹ)

[illegible] տարիներ առաջ, գեղի [illegible] մայր մը աղջիկ մը [illegible]ենայ։ Այս աղջիկն ալ [illegible], գուլ, անընդունակ [illegible] իր տարեկիցները, իրմէ [illegible]ները բախտերնին կը [illegible], մէկ մէկու ետեւէ, հարս [illegible] կ'երթան, ասիկա առ[illegible] ուզող մը չկայ։

[illegible] բնէ մայրը, չգիտէ։ [illegible]ներնին գեղին ծայրը, հորս [illegible] է, ամէն օր կ'ելլէ կը [illegible]ուռը, սանտերքը կ'առնէ, [illegible] կը սանտրէ, ու բարձր, [illegible] ձայնով ու եղանակով իր [illegible]կը կը գովէ.

[illegible]ո՛ր, ինչպէ՛ս աղուոր, [illegible]։

[illegible]ուսնկին պէս կլոր, լու[illegible] տասնը հինգին պէս [illegible] կլո՛ր երեսներով աղուոր։ [illegible] աղբիւրին դուրին [illegible] ինչպէս կը ցաթէ ու կը [illegible] կլոր երեսներէն շող[illegible] ինչպէս կը ցաթէ։

[illegible]ով ու պռսով պոչը ջըր[illegible] արտի ցորենի ճե՛ղ է, ա[illegible] չէ հիւսակ ու բարձր։ Հա[illegible]երուն մէջէն կը զատուի, [illegible]ընտանը, մէ՛կ մըն ալ տեսո[illegible] կըսէ։

[illegible] չէ, սըրմայի թե՛լ է [illegible]երը, ոսկիի բարակ թել է։ [illegible] քակելու ըլլայ, ոսկիի [illegible] է որ իջեր է վերէն վար, քողքուեր է մէջը կ'ըսես։ Որ հիւսէ ու քակելու ըլլայ, ծամերը կ'երթա՛ն ու կուգա՛ն, կը փարտուին հետը, երկու կողմէն կրունկներուն կը զարնուին ու կը բացուին։»

Կը լռէ քիչ մը ատեն, չորս կողմը կը նայի, յետոյ նորէն ու նոյն եղանակով կը շարունակէ.

Աղջի՛կ, ինչպէ՛ս աղջիկ, հիւնարլը՛ւ աղջիկ։

«Կո՛ւժ մը կը շալկէ, աղբի՛ւր մը կ'երթայ, նայողը հէյրա՛ն կ'ըլլայ։ Ամէնքէն առաջ կուժը կըլեցնէ, ամէնքը ճամբան կը թողու ու ինք տուն կը դառնայ։

«Ա՛րտ մը կըքաղէ, մանգա՛ղ մը կը շարժէ, մէկ չափի, մէկ ձեւի վրայ։ Մարդ չիկրնար հետը ջուխտ քաղել, խուրձ կապողը ետեւէն չի հասնիր։

«Նստի ու գորգ գործէ, բուրդի թել չէ որ կը հիւսէ. տասը մատներէն, տասը տեսակ նախշ է որ կը թափէ, հի՛նա՛ ու մանիշա՛կ, արեւի ոսկի՛, ծիրանի լա՛լ, գինիի կարմի՛ր, զմրուխտի կանա՛նչ գոյներ է որ կը տեղացնէ վրան։

«Գեղին մէջ հարսնիք մը ըլլայ, լեր մը գզուած, լեր մը չգզուած բամպակ դիր առաջքը. լերը կը մանէ, լերը կը գզէ, հարսի փեսի օրհնաբերկուան պարին ալ կ'երթայ կը հասնի։

«Աղջի՛կ, ինչպէ՛ս աղջիկ։ Քեզ առնողը այս աշխարհքին մուրատին կը հասնի։

«Ի՛նչ ընեմ, մեր աղջիկը չըլլայիր ու էլին տունը հարս երթայիր։ Էլին աղջիկը ըլլայիր ու մեր տունը հարս գայիր։»

Դադար մը կուտայ, յետոյ նորէն կը սկսի.

«Ու պզտիկ, ինչպէ՛ս պզտիկ։ Տասըհինգ տարեկան ալ չկայ, ու սա՛ա՛նկ հիւնարով, սանկ աղուոր։

«Բերանս ինչպէս բացուի, ու խօսքունկդ տամ, ու ես քեզ հարս ընեմ։ Մի՛ լար, աղուոր աղջիկ, աչուըդ չլըրքի, քեզ պզտիկ կարգողին տունը աւերի։»

Ու կ'աւարտէ իր գովքը, ու նորէն կը սկսի սանտրել բուրդը, ու աչքին ներքեւովը նայիլ թէ ո՛վ կ'անցնի, ո՛վ ականջ կուտայ իր գովեստներուն։

∴

Ամառնային տաք ցորեկ մըն է։

Արեւելքի կողմէ, գեղին նայող բլուրներուն կիսաբոլորակին երեսէն ձիաւոր մը կուգայ արագ արագ։

Ձին քրտներ կը հեւայ, փըրփուրները կը հոսին կողերէն ու պարանոցէն, ու կուգայ, կը դառնայ, կը մտնենայ գիւղին, ձիաւորը վար կ'իջնայ ձիէն։

Երիտասարդ մըն է, մարակը ձեռքը, համակ բամպակի դաշտերով ծածկուած, շատ տաք, հարթ դաւառէ մը։

Սանձը բռնելով կը կայնի, ան ականջ կը դնէ մօր եղանակաւոր գովեստներուն, ու կը զարմանայ։

Այդ ի՞նչպէս աղջիկ է, կը խորհի, որ երկայն հասակով, լուսնկի պէս կլոր երեսներով է, ծամերը սրմա են ու քակելու ատեն կը փարտուին ու կը զարնուին սրունքներուն, որ տասը մատներէն տասը տեսակ նախշը կը թափէ գորգերուն վրայ, որ լերը կը մանէ, լերը կը գզէ, ու նորէն օրհնաբերկուան հարսնիքին պարին ալ կրնայ հասնիլ։ Ու տարիքով այդքան պզտիկ։ Իրաւ առնողը մուրատին կը հասնի։

Ու կ'ուզէ անպատճառ պսակուիլ անոր հետ։

Միջնորդներ իրարու ետեւէ կը ղրկէ մօրը մօտ՝ աղջիկը խնդրելու համար։ Մայրը նախ ընդդիմութիւններ, առարկութիւններ կ'ընէ, բայց կեղծ են, ու վերջն ու վերջը իբր թէ տեղի կուտայ, կը հաւանի ու հարսնիքն է տեղի կ'ունենայ։

∴

Մայրը շատ ուրախ է հիմա, իր աղջիկը հարս բրած ըլլալուն համար, բայց մտածում մը կը տանջէ։ Ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս ընել որ իր աղջկան թերութիւնները չյայտնուին։

Իրիկուն մըն է, առաջին իրիկուններէն մէկը, երիտասարդը կը շրջի տան ներքնամասերը։ Գիւղական հին, ընդարձակ տուն է, ներսէ ներս բաժանումներով, գերաններով ու հաստ սիւներով, ու մթին։ Առաջին տան ճակատը կամարաձեւ օճախն է, անցքէ մը երկրորդ ներքնատունը կը մտնէ առաջինին չափ ընդարձակ ու նոյնպէս հողէ յատակով, երկու թոնիրներ կան կեդրոնը. մէկը մեծ՝ հացի համար, երկրորդը, փոքր, բաղարջի համար, յետոյ անցքէ մը երրորդ տունը կը մտնէ, հացատունն է, ալիւրի, ցորենի ամբարներ, ձաւարի, կորկոտի կարասներ կարգով, բամպակ մանելու անիւներ, ջահրըներ անկիւնները։

Բայց ո՛ւր ալ կը շրջի, կը զարմանայ։ Իր ականջին «ծը՛ղ, ծը՛ղ...» ձայն մը կը կրկնուի։ Կը նայի շուրջը, չիկրնար որոշել օճախին քունձէ՞ն է, բուխերիկին գմբէթէ՞ն, վերէն՝ երդիքներէ՞ն, թոնիրներուն դուռէ՞ն թէ սթկալէ՞ն է որ կուգայ։

Կ'ելլէ դուրս։ Արտերուն մէջէն նեղ ճամբէն կ'առաջանայ, աղբիւրին պզտիկ շէնքն է, գետնափոր մատուռի տեսքով։ Կ'անցնի աղբիւրը, բլրակը կ'ոլորէ, վարը, անմիջապէս առաջքը խոռոչաձեւ ձոր մը կը գտնէ։ Ձորին ճիշդ ճակատէն, բարձրէն, գառչանէ մը ջուր մը կը վազէ մեծ աղմուկով։ Մթնշաղին մէջ, ձորին յատակին կարգով պարտէզներ կ'երեւին, հոս-հոս բարտիի ծառերով, բայց այնպէս բարձր ելած, որ երկու կողմի բլուրներէն վեր բարձրանալ կ'ուզեն կ'ըսես։

Հոն ալ, որ կողմ կ'երթայ, «ծը՛ղ, ծը՛ղ...» ձայնը կը կրկնուի շարունակ իր ականջին, բայց նորէն բան մը [illegible]։

Տուն կը դառնայ ու կը հարցնէ՝ գոհացնելու համար իր հետաքրքրութիւնը։

—Բա դուն չգիտե՞ս, կ'ըսէ զոքանչը, յանկարծ միտք մը արթննալով գլխին մէջ, մեր մորքուրն է ան, մեր ծղրիթ մորքուրը. ատենօք ան հարս մըն է եղեր, նմանը չկայ, շատ խելացի, շատ աղուոր, գիշեր-ցերեկ չկենալ աշխատելէն ան հալեր, մանրցեր, ծղրիթ է դարձեր, ան կը տեսնէ, կը լսէ մեզ, ու չէկրնար խօսիլ, ու սանկ ծըղ-ծըղ կը կանչէ ու կը պտտի մեր բոլորտիքը, խե՜ղճը։

Պահ մը կը լռէ ու կը շարունակէ.

— Ես իմ աղջիկէս ալ կը վախնամ, օրին մէկը ան ալ չպիտի դիմանայ, պիտի հալի, մաշի, ծղրիթ մորքուրը պիտի դառնայ։

Ու կը սկսի արցունքոտ աչքերով լացուկոծել գալիք փորձանքը։

Երիտասարդը կը հաւատայ։

Իրա՞ւ Իրա՞ւ եթէ թողու որ աշխատի պիտի պատահի ատիկա, ծղրիթ պիտի դառնայ։

Չէ՛, չէ՛։ Ու կը վճռէ, ու երդումով կը խոստանայ չձգելու որ իր կինը աշխատի։

Ու յաջորդ առտուն կը հեծնէ ձին, կ'առնէ իր կինը ու կը մեկնի։

Ու մայրը ուրախ է որ իր աղջիկը կրցած է հարս ըլլալ, իսկ երիտասարդը ուրախ որ գեղանի, հազուագիւտ ձիրքերով աղջկան մը հետ պսակուած է։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

Սուրիոյ սահմանային դէպքերը

Հալէպի «Տօղրու Եօլ» թերթին նոյ. 3ի խմբագրականին մէջ, ձեւով Գաստիպէլխօսելով Թուրքիոյ և Սուրիոյ սահմանային վէճին մասին, կը յիշէ բազմաթիւ աւազակութեան դէպքեր, տեղով ու թուականով որոնք կատարուած են Թուրքերուն կողմէ։ Ու ցաւով դիտել կու տայ թէ երկու հարեւան երկիրներու միջեւ այսպիսի ցաւալի դէպքեր կը պատահին։ Սակայն ինչպէս խորագրին մէջ ալ կ'ըսէ. «ճարպիկ գողը տանտէրը կախել կու տայ»։ Թուրքերը, կ'ըսէ. ամէն տեսակ աւազակութիւններ ընելէ վերջ, հարեւան Սուրիան կ'ամբաստանեն թէ սահմանագլուխի անդորրութիւնը կը վրդովէ։ Հանրային կարծիքին առջեւ Սուրիան իբրեւ նախայարձակ ցոյց կու տան։

Թուրք խմբագիրը ըսելէ յետոյ թէ շատախօսութեան այս ասպարէզը չէր կրնար երեւակայել, կ'աւելցնէ.

— Չենք գիտեր թէ երկու կառավարութեանց միջեւ այս կարգի դէպքերը ի՛նչ ձեւով բանակցութեան կ'ենթարկուին եւ ի՛նչ արդիւնքի պիտի յանգին։ Միայն չենք կրնար չզարմանալ թէ՝ երբ մեր հարեւանը սահմանագլուխի դէպքերու մասին շարունակ կը բողոքէ, ինչո՞ւ համր ու ապշած կը մնանք մե՛նք։ Որովհետեւ սահմանագլուխին այս վիճակը, սահմանագլուխի ապահովութեան այս կացութիւնը Սուրիան պարզապէս անապահովութեան մատնած է։ Այլեւս ժամանակը եկած է, որ բողոքենք «հիւսիսէն գալով հիւսիս դարձող» կարգ մը գէշ եւ անօպայ այցելուներուն դէմ։»

Ապստամբութիւն Խուժիստանի մէջ

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ Խուժիստանի մէջ (արեւմտեան Պարսկաստան) ապստամբած են բազմաթիւ արաբ ցեղախումբեր պարսիկ պաշտօնեաներու դէմ։

Պարսկական օդանաւեր եւ զինուորներ ղրկուեցան տեղւոյն վրայ՝ կարգը վերահաստատելու համար։ Ընդհարումներու ընթացքին սպաննուեցան երեք ցեղապետներ եւ որոշ թիւով Արաբներ։

Ռուսիոյ դիմումը Անգլիոյ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» իր առջի օրուան թիւին մէջ կը հրատարակէ խմբագրական մը՝ պարզելով խորհրդային կառավարութեան պաշտօնական դիրքը Անգլիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու խնդրին մասին։

Պաշտօնաթերթը կը գրէ. «Խորհրդային Միութիւնը քանիցս փափաք յայտնած է անգլիական կառավարութենէն ընդունիլ որոշ ու ձեւաւորուած պայմաններ, որոնք անգլիացի պահպանողականներու կարծիքով կրնային իբրեւ հիմ ծառայել յարաբերութեանց վերսկսումին։

«Լոնտոնի կառավարութիւնը սիստեմատիկ կերպով մերժած է բացատրել իր խորհրդաւոր յայտարարութիւնները, ըլլայ անոր համար որ անկարող է պայծառօրէն բացատրել իր փափաքները, ըլլայ անոր համար որ չուզեր բացատրել։ Իրողութիւնն այն է որ խորհրդային կառավարութիւնը երբեք չէ ընդունած որոշ առաջարկներ։ Ուստի պէտք է համնիլ այն եզրակացութեան թէ պահպանողական դահլիճը նախամեծար կը համարէ մնալ անստուգութեան մէջ։

Ամերիկա եւ Ռուսիա

«Մորնինկ Փոսթ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ լեհ կառավարութեան մօտ ամերիկեան ելմտական խորհրդական Տուէյ վերջերս Մոսկուա գացած է։ Ռուս մամուլը մեծ նշանակութիւն կու տայ այս այցելութեան, կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանգները աստ դրապէս ճանչցած կ'ըլլան Խորհրդային Միութիւնը եւ ատիկա կը նկատեն սկզբնաւորութիւնը երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման։

Ամերիկացին տեսակցած է արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի, ելմտական գործավար Բրուշանովի եւ ռուս համայնավար կուսակցութեան նախագահ Պլատոկովի հետ։

Թերթերը կ'ըսեն թէ ամերիկացի խորհրդականը շուտով Ուաշինկթըն պիտի վերադառնայ եւ տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ։

Յանդուգն աւազակութիւն մը Մարսիլիոյ մէջ

Չորեքշաբթի ժամը 17ին «Քրէտի Ֆոնսիէ տ'Ալժէրի է տը Թիւնիզի» դրամատան պաշտօնեաներէն երեք հոգի՝ Օկիւստ Բոք, Քոնֆորթինի եւ Լուտիէ դրամատունէն դուրս ելան՝ հետերնին տանելով 358.000 ֆրանք, որ սահմանուած էր Լա Սիոթայի բանուորներուն աշխատավարձքը վճարելու եւ զոր պիտի յանձնէին կեդրոնական նամակատունը։ Նամակատունէն 20 մեդր հեռուն, մաքսատան եռեւ, մեծ ինքնաշարժի մը մէջ նստած հինգ հոգի խօսքի բռնուեցան անոնց հետ։

Անծանօթներու սպառնական դիրքին վրայ, Լուտիէ գրպանէն ատրճանակ հանելու շարժում մը ըրաւ։ Ինքնաշարժին մէջէն արձակուած գնդակ մը դիտապաստ գետին տապալեց զայն։ Ասոր վրայ, աւազակները սկսան բոլորն ալ ատրճանակ պարպել՝ վիրաւորելով միւս երկու պաշտօնեաները։ Դրամի պայուսակները կողոպտելէ վերջ, ոճրագործները փախան ինքնաշարժով։

Ընդհ. ապ.հովութեան տնօրէնութիւնը և ոստիկանական թաուցիկ ջոկատը անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին եւ ժամը 20ին Ավինեոնէն ոչ-հեռու Փոն-տը-Պոնփայի մէջ ձերբակալուեցան երեք հոգի, որոնք կը փախչէին գողցուած ինքնաշարժով մը։ Երկուքը խոշոր, երրորդը փոքր ատրճանակով մը փորձեցին դիմադրել, սակայն ձերբակալուեցան՝ առանց ուեւէ վնաս հասցնելու։

Մարսիլիայէն 15 քիլոմեդր անդին գտնուեցաւ նաեւ մեծ ինքնաշարժը, որուն մէջ նստած էին հինգ աւազակները ոճիրի պահուն։

Ձերբակալուած երեք անձերն են՝ Հանրի Տիւրան, Ֆէրնան Փասքալինի եւ Ժիւլ Թրավէրսարի, որոնք կը մերժեն ուեւէ խոստովանութիւն ընել։ Ոստիկանութիւնը վստահ չէ տակաւին թէ ասոնք էին աւազակները։

Քննութիւնները կը շարունակուին։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ» ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
երգ. արտասանութիւն, եւայլն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Մ.Ի ԼՍԱՐ. ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
Այս կիր. ժամը 3ին, 40 Rue de Belleville (վերնայարկ)
կը խօսի՝ ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
երիտասարդներու ամուսնութեան խնդիրը եւայլն
Կը հրաւիրուի Փարիզահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը
Ծախքերու մասնակցութեան համար 1 ֆրանք

ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան կոմիտէի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. Verdun. Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Սասունի։

Պէլվիլի ընկերական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 131 Fbg. du Temple.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Մարսէյլի Պատան. միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ոստրական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Պ. Հիւսեան։

Վիէնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիր. առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ վայրը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէսինի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին Café Jardin: Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան։ Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու։ Ներկայանալ անպատճառ անդամատետրով։ Բացականերու մասին որոշում պիտի տրուի։

ANTHOLOGIE DES POÈTES ARMÉNIENS
Ա. ՆԱՒԱՐԵԱՆԻ
Խիստ շահեկան աւարտմանսիրութիւնը
Մաքուր տպագրութիւն եւ պատկերազարդ։ Գին՝ 20 ֆր.։
Իւրաքանչիւր գնորդ ձրիապէս կը ստանայ նոյն հեղինակէն Le Soleil d'Automne: Դիմել՝ Librairie Ernest Leroux, 28 Rue Bonaparte, Paris. Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ այս իրիկուն ժամը 9—10 մտային հիւանդութիւններ (Փրոֆ. Աղաջանեան), 10—11 Հայոց Պատմութիւն (Պ. Նաթանեան)։

Իսկ Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 ֆրանսերէն (Պ. Դաւիթ-Բէկ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, իր սեփական Գրադարանին մէջ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկաները իրաւասու պիտի համարուին գրադիլու օրակարգով։ Կը խօսի՝ Պ. Աբօ Աբոյեան։ Բոլոր հայրենակիցները հետաքրքրող նիւթի մը շուրջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարգար Թանտրճեան (Յունաստանէն), կը փնտռէ իր եղբայրները Վաղարշակ եւ Կարապետ Թանտրճեանները, որոնք կը գտնուին Մարսէյլ։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Markar Tanderdjianի, Kapnopolion Gonia Psigion odos Drapetzonos, Pirée, Grèce

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

24 NOVEMBRE 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 812

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՅՍՊԷ՛Ս ՈՒՐԵՄՆ...

Այսօր նոյնութեամբ արտատպած ենք Հայաստանէն եկած երիտասարդ «կոմիսար»ի մը յայտարարութիւնները՝ ներգաղթի մասին։

Երեւանցիներէն կ'իմանանք որ քաղաքացի Արսէն Եսայեանը միայն նախագահն է Հայաստանի Տնտեսական Բարձրագոյն խորհրդին, այլ եւ անդամ կառավարութեան։ Այնպէս որ, ... է իրր այդ կարդալ եւ նկատի առնել իր խօսքերը։

Աւելի հետաքրքիրներու համար յիշենք թէ «քաղաքացի» ... զաւակն է Տրապիզոնցի պատուական ընկերոջ մը, Սեդրակ ... Եսայեանի, որ ջրամոյն կոտորուեցաւ 1915ի սարսափներուն ... Իբրեւ ... որբիկներու հետ Դէմրախտ հօր վեց-եօթը զաւակներէն ողջ ... է այս «կոմիսար»ը, որ Պաթում կը գտնուէր, եւ աղջիկ ... թուրքերու ձեռքէն ազատեցաւ զինադադարին։ «Բաղա»ը Արսէն առաջին անգամ փայլեցաւ 1920ին, հայեւթուրք ... առեն, իբրեւ անդամ Ալեքսանդրապոլի «Ռեվկոմ»ին, անխնայ հալածելով եւ մատնանշելով իր հօրը դաւակիցները։ Աստր շնորհիւ այ, կը վայելէ այսօրուան դիրքը, ... շատ-շատերը իր ընկերներուն։

Ի՛նչ կ'ըսէ երիտասարդ «կոմիսար»ը.—

1.- Մենք Հայերու հաւաքման քաղաքականութիւն չենք ... եւ չենք կրնար վարել։

2.- «Հայահաւաքման» նշանախօսքը շարունակութիւնն ... մարտական ազգայնականութեան արկածախնդրական քաղաքականութեան։

3.- Մենք չենք կրնար բանալ Հայաստանի դուռները, ... մենք արկածախնդիրներ չենք։

4.- Եթէ նոր գաղթականներ ընդունինք արտասահմանէն, ... Հայաստանի գիւղացին պիտի թշնամանայ, քանի որ իր հողը ... պակսի։

5. Մենք ունինք պէտք եղածին չափ արհեստաւորներ, ... որ, եթէ նորեր գան, վնասակար մրցում պիտի ծագի, ... պիտի քայքայուին եւ պիտի թշնամանան, նորերն ալ ... պիտի շահին։

6. Մենք ունինք բազմաթիւ բանուորներ եւ նոյնիսկ ... գործներ, այնպէս որ, սխալ է դուրսէն բանուոր ընդունիլ։

7. Մենք պէտք չունինք առեւտրականի։ Անոնց դերը ... է գործակցական միութեանց եւ պետական առեւտուրին։

8. «Խորհրդային Հայաստանի բանուորին եւ գիւղացին դաշնակցական ... շահերուն չի համապատասխաներ «բացէք դուռները» ... , հայահաւաքման քաղաքականութիւնը։

Հայաստանի կառավարութիւնը խորհրդային Հայաստանի բանւորին եւ գիւղացին կառավարութիւնն է։ Մենք երբեք «Ամենայն Հայոց» կառավարութեան յաւակնութիւններ չենք ստանձնած եւ ... ստանձնել։

Մնացածը կը կարդաք Բ. էջը։

Այսպէս ուրեմն։ Կարճ եւ ազդու։

Պէտք է շնորհաւորել Տրապիզոնցի «կոմիսար»ը, որ կոպիտ ... կեղծութեամբ կը պարզէ կառավարութեան տեսակէտը, փոխանակ երկդիմի խօսքեր արտասանելու, ինչպէս իր աւագ ընկերները, Արամայիս Երզնկեանէն մինչեւ հայրենակից Գրիգոր ... Վարդանեանը։

Թէեւ, «քաղաքացի» Արսէնն ալ շնո՛րհ կ'ընէ աւելցնելու ... միայն ներգաղթ կատարել, ճարտարագործական կարգ մը ... ներու համար, «որոնց մասնագէտները մենք չունինք»։

«Մենք հնարաւորութիւն ունինք մեծ քանակութեամբ մասնագէտ ընդունելու գիւղատնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան ... »։

«Մենք կարող ենք ընդունիլ՝ նաեւ գիւղատնտեսութեան որոշ ... մշակման ծանօթ մասնագէտ գիւղացիներ։ Այս բոլորը ... թիւ կարող է կազմել»։

Կ'աւելցնենք թէ մեր կարողութենէն վեր է ճշտել այդ «... թիւ»ը, այս ընդհանուր, կաղապարեալ բառակոյտին ... Հազա՞ր, հի՞նգ հազար, տա՞սը հազար, թէ քանի մը հարիւր։ Միայն չմոռնանք յիշեցնել նոյնիսկ այդպիսի «ներգաղթի» ... բարական պայմանները։ Տրապիզոնցի «կոմիսար»ն է որ ... կ'ըսէ.

— «Առաջուց պայմանաւորուիլ ճանապարհածախսի, ... բնակարանի, աշխատավարձի կամ հողաբաժնի մասին։ ... այսպէս կը հասկնանք ներգաղթի խնդիրը»։

Ուրեմն, կրնանք տարիներով «հայրենի՛ք, հայրենի՛ք» հառաչել աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ, Փարիզէն մինչեւ ... Պէյրութ։

Մանաւանդ որ, «Ամենայն Հայոց» կառավարութեան յաւակնութիւններ չունին Երեւանի։ Այս պատիւը ռամկավարները ... ըլլալով, անոնց կ'իյնայ բանաձեւել պատասխանը)։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ արտասահմանի դիրքը, այս անողոք իրականութեան առջեւ.— Հայրենիքը՝ պարզ ագարակի վերածուած։ «Հայահաւաքման» քաղաքականութիւնը՝ արկածախնդրական։ ... կոչուած իշխանութիւնը՝ միմիայն «խորհրդային Հայաստանի բանուորին և գիւղացիին կառավարութիւնը»։

Մինչեւ հիմա, ներգաղթը կապուած էր դրամի եւ ռոռգման ... Այսօր կը ճշտուի — թէեւ մեզի համար գաղտնիք չէր — Երեւանցիները ներգաղթէն կը խուսափին նաեւ քաղաքական պատճառներով։ Զայն կը նկատեն արկածախնդրութիւն։ ... հետաքրքրուիր իրենց սահմանագիծէն դուրս։ Կամ կը հետաքրքրուին այնքան որքան ո՛ր եւ է երկիր, օրինակ Ֆրանսա, ... որ պէտք ունեցած առեն օտար բանուորներ կը վարձէ ... գործակալութեանց միջոցաւ, այս կամ այն արհեստը զարգացնելու համար, կամ իբրեւ աշխատանքի միս։

Ե՞րբ պիտի ... միջոց մաքառելու այս ամարդի, այս հրէշային քաղաքականութեան դէմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓԱ՛ՌՔ ԱԼԼԱՀԻՆ...

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, փառաբանելով խորհրդային իշխանութեան շնորհած բարիքները, մասնաւորապէս կը շեշտէ (7. Նոյ.)՝

— «Ի՞նչ պիտի ըլլար, օրինակի համար, եթէ Հայաստան Խորհրդային Միութեան անդամ չըլլար եւ «անկախ» ըլլար՝ առանց հասկցած ձեւով։

Նախ պէտք պիտի ըլլար չորս կողմէն պաշտպանել Հայաստանի սահմանները։ Այս կերպով երկիրը պիտի զրկուէր տասնեակ հազարներով աշխատող բազուկներէ, ահագին ծախքերու տակ պիտի մտնէր, եւ դարձեալ ապահովութիւն պիտի չվայելէր։

Երկրորդ, Հայաստան իր լեռներուն մէջ կապուած կաշկանդուած պիտի ըլլար։ Դէպի ծով ելքի համար բացարձակ կախում պիտի ունենար Վրաստանի բարեհաճութենէն որ ուզած օրը պիտի կրնար սովամահութեան դատապարտել զինք, ինչպէս պատահեցաւ նախորդ կառավարութեան օրով, պիտի չկրնար կաթիլ մը քարիւղ ստանալ եւ պիտի ստիպուէր փայտով շարժել իր երկաթուղիները, ինչպէս կ'ըլլար 1919—1920ի աղետալի շրջանին։ Եթէ երբեք բան մը արտադրէր, ծախելու շուկայ պիտի չունենար ու իր դէմ պիտի գտնէր մաքսային անյաղթելի պատուարներ։ Իսկ պարապ բան պիտի ըլլար խորհիլ՝ երկիրը շինելու ու չէնցնելու, ճարտարարուեստ ստեղծելու եւ բնական հարստութիւններէ օգտուելու մասին, պարզապէս այն պատճառաւ, որ կարելի պիտի չըլլար այսպիսի ձեռնարկներու համար անհրաժեշտ նախնական ծախքերը հայթայթել։

Մինչդեռ հիմա, Հայաստան մեծ չափով ապահով է իր պաշտպանութեան տեսակէտով. եւ երեք կողմէ պաշտպանութեան պէտք ալ չունի, կրնայ անարգել ու ազատօրէն օգտուիլ Կովկասեան երկաթուղիներէն ու Պաթումի նաւահանգիստէն, առանց մէկ կոպէք մաքս կամ տուրք վճարելու, կրնայ պէտք եղածին չափ քարիւղ ստանալ Պաքուէն, իր արտադրութիւններուն համար բաց են Միութեան բոլոր հրապարակները, եւ վերաշինութեան, ճարտարարուեստի զարգացման ու բնական հարստութեանց շահագործման համար ալ պէտք եղած գումարները կը ստանայ Միութեան կեդրոնական գանձէն։ Հայաստանի Խորհրդային Միութեան անդամակցութեամբ անկէ կախումը այս կերպով, տասնապատիկ լաւագոյն չէ՛, քան, օրինակ համար, Ալպանիոյ ըստ ուերային «անկախութիւնը», եւ Անդր-Կովկաս աւելի խաղաղ ու խաստմիալից պատկեր մը չէ՞ պարզեր, քան Պալքանները։»

ՆԱԽԱԳԱՀ Քուլիճ ամերիկեան խորհրդարանին ուղղելիք իր յառաջիկայ պատգամագրով պիտի յանձնարարէ շինութիւնը 15 յածանաւերու, իւրաքանչիւրը 10,000 թոնօ։

ԱՅՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ կարգ մը ցեղախումբեր ապստամբած են։ Սէֆիտ Քոհ ցեղախումբը գրաւած է Քարիի յառաջապահ պահականոցը։

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ համար կ'ըսուի թէ պիտի նշանուի Մեքսիկայի ամերիկեան դեսպանին աղջկան՝ Օր. Էլիզապէթ Մարրոյի հետ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մեծ կացութիւն Սոֆիայի մէջ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Վիեննայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ մեծ խուճապ կը տիրէ Սոֆիայի մէջ, եւ թէ հանրային շէնքերը բռնուած են զինուորներու կողմէ։ Ժողովուրդը հարկադրուած է տուն դառնալ ժամը 10էն յետոյ։ Կացութիւնը աւելի ծանրացաւ առջի օր, ոստիկանական նախկին տեսուչ Փէլէֆի սպանութեան հետեւանքով, զոր կատարած են Մակեդոնացի ահաբեկիչներ, Միխայլոֆի հրամանով։ Այս վերջինը տէր տիրական դարձած է Փէթրիչի շրջանին եւ ազդեցութիւն կը շահի օ. էօր։ Զրոյցի մը համաձայն, Միխայլոֆ մայրաքաղաքին վրայ պիտի յարձակի։ Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է, կացութեան դարման գտնելու համար։

Սոֆիայէն դարձած սերպ սպայ մըն ալ կը պատմէ թէ բազմաթիւ կախաղաններ տեսած է։ Ամէն օր նոր սպանութիւններ կը կատարուին։ Խիստ գրաքննութիւն կը տիրէ։

∴ Սպաննուողը՝ Փէլէֆ քանի մը տարիէ ի վեր քաշուած էր քաղաքական կեանքէ եւ ցորենի մեծաքանակ առեւտուրով կը զբաղէր։ Նախագահն էր Օխրիտայի մակեդոնացի գաղթականներու ընկերակցութեան Սոֆիայի մասնաճիւղին։ Կը կարծուի թէ սպանութեան շարժառիթն է անձնական վրէժխնդրութիւնը։

ԽՄԲ.— վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս լուրերը, մանաւանդ որ երկու աղբիւրներն ալ վստահութիւն չեն ներշնչեր։ Բայց կասկած չկայ թէ կացութիւնը իսկապէս փափուկ է։

Խաղաղութիւն առնենցան...

Անգլիոյ վարչապետը առջի օր ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ Գլասկոյի մէջ։ Արտաքին գործերու մասին, Պոլտուին ուշադրութիւն հրաւիրեց հետեւեալ կէտերուն վրայ.

— Վերջին չորս տարիներու ընթացքին շատ մը դէպքեր պատահեցան Եւրոպայի մէջ։ Այն առեն բաժան-բաժան Եւրոպան միացաւ գոնէ մէկ ուղղութեամբ. այսօր այլ եւս խտրութիւն չի դրուիր զինակիցներուն եւ նախկին թշնամիներուն միջեւ։ Այսօր կը տիրէ ոգի մը որուն ձգտումն է աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ դնել բոլոր ազգերը, ինչ որ ալ եղած ըլլայ անցեալը, եւ բարեկամութեամբ ու համերաշխութեամբ խորհրդակցիլ Եւրոպայի ապագային համար։ Այսօր Եւրոպայի մէջ պետական մարդիկը ընդհանուր փափաք մը ունին հասկնալու ուրիշ երկիրներու տեսակէտները։ Պատերազմէն տասը տարի յետոյ, մենք յաջողած ենք ձեռք ձգել բան մը որ յոյս կը ներշնչէ Եւրոպայի ժողովուրդներուն բարօրութեան համար։

Իտալիոյ քաղաքականութիւնը

Էնկլիրիէն կը հեռագրեն 22 Նոյեմբեր Թուականով.— Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին Թուրքիա պիտի այցելէ, տեսակցելու համար արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։

Հատուցումներու վէճը

Նոր տագնապ մը ծագած է Գերմանիոյ հատուցումներու խնդրին առթիւ։ Գերմանիա նոր յուշագրով մը պիտի պատասխանէ Դաշնակիցներու առաջարկին եւ պիտի մերժէ անոնց միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը։ Փուանքարէ կը պնդէ որ Գերմանիան վճարէ ոչ միայն Ֆրանսայի ունեցած պարտքը՝ դաշնակիցներուն, այլ եւ որոշ գումար մը, աւերեալ գաւառներու վերաշինութեան համար։ Գերմանիա կը մերժէ այս պահանջը եւ մանաւանդ չի հանդուրժեր որ առաջուընէ գումար մը որոշուի, քանի մասնագէտները չեն խորհրդակցած։ Այս առարկութեան ուժ տալու համար, բազմաթիւ փաստաթուղթեր պիտի ներկայացնէ եւ պիտի պահանջէ որ մանրակրկիտ քննութիւն մը կատարուի, Գերմանիոյ վճարելու կարողութիւնը եւ տնտեսական վիճակը ճշդելու համար։

Այս միջոցին տեսակ մը ջղագրգռութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ, որոնք կը վախնան թէ դաշնակիցները նորէն միացեալ ճակատ կազմած են, իր վրայ ճնշելու համար։

Մոսկուայի մէջ ալ ջղագրգիռ

«Փրավտա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, դառնապէս կը գանգատի թէ օտար թղթակիցները սխալ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Ռուսիոյ մասին։ Թերթը մասնաւորապէս կը մեղադրէ օտար թղթակիցները թէ դիտմամբ կը ճոխացնեն համայնավարներու ներքին վէճերը, կը չափազանցեն երկրին տնտեսակ-ն դժուարութիւնները եւն.։ Աւելի առաջ երթալով, «Փրավտա» ուղղակի կը յարձակի Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանին վրայ, եւ կը հարցնէ թէ ինչո՛ւ չի ճշդեր ֆրանսական մամուլին հրատարակած տեղեկութիւնները։

Թերթերու կարծիքով, այս յարձակումներն ալ ապացոյց մըն են թէ ո՛րքան մեծ է ջղագրգռութիւնը Ռուսիոյ մէջ, տիրող դժուարութեանց հետեւանքով։

Ռուսնեգերման բանակցութիւնները

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի ռուսեւգերման առեւտրական բանակցութեանց, որոնք պիտի սկսին Նոյեմբեր 26ին,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՑԷՓԼԻՆ

— Իրաւական հարց մըն է, ըսաւ բարեկամս, թէ Ատլանտեանը երթեւեկող այդ օդաչուն, սե՛րպ, խրուա՞թ թէ գերման գիւտ մը պէտք է համարել:

— Հնարիչը կ'ուզէ կոստովիչ, կ'ուզէ Եվարց կամ Ցեփլին կոչուի, բաւական է որ գերմանացիներն են գործը յաջողցնողները, ըսի: մեզի օգուտ ունեցող բան մը կրնա՞նք հանել այդ օդաչուին միջոցով:

— Շիտակը ես բաներ մը խորհեցայ այդ մասին, բայց չեմ համարձակիր ըսել:

— Խնդրե՛մ:

Եւ բարեկամս խօսեցաւ.

— Իրաւաբանութիւնը, զոր համալսարանին մէջ կը լսես, խօսքչունի հարկաւ այն«փրոդութեանը» մասին թէ Նոյ նահապետի տապանը Արարատի վրայ կանգ առած ըլլալով, հայկական սեփականութիւն մըն է դեռ, առանց լքեալ գոյքի վերածուած ըլլալու. այո՛, մերն է: Արդ, քանի որ ջուրի վրայ գացող նաւու մը պէս ցեփլինն ալ օդէն կ'երթայ, ըսել է մեր տապանը գէթ նախատիպարն է Ամ՝ ըիկա Թռչող այս հաւատարիմ ձուկին, ծի՛շտ խոտոր համեմատութեամբ Ցարուինի վարդապետութեան, այսինքն մարդէ՛ն ծնունդ առաւ նոր ձուկը— ընդծովեան, եւ նոր Թռչնաձուկը—ցեփլինը...

Ուրեմն Տքթ. Էքընըր իր առաջին պարտականութիւնը պէտք է համարէ նորագոյն մարդկութեան նախահօր եւ իր գործին նախատիպին հայրենիքը՝— Հայաստան Թռչիլ, տեսնելու համար գէթ, թէ Ցահիրճները ի՛նչ ջուրի վրայ են, կամ նոր Արաքիլին ու Մալաթիան ինչպէ՞ս կը բարգաւաճին...

— Աղէկ խելք: Մեր աշխարհի կռունկներն ալ Թռչողը մրցակից կարծելով, այս կողմը կը փախին եւ վերջապէս «խաբրիկ» կը բերեն, գի.—

Ղարիբին սիրտն է խոց
Ճիկեարն է վէրէմ...

ՕԱՂՐՈՒՆԻ

ՄԻՇՏ ԱՒԵԼԻ ԲԱՐՁՐ

Թումմանցի օդանաւորդ Փոփէսքօ առջի օր, Փարիզի մէջ փորձեց կոտրել բարձրութեան մրցանիշը, որ Ամերիկացիի մը ձեռքն է (11,753 մեդր): Փոփէսքօ 10,150 մեդր բարձրանալէ յետոյ, վար իջաւ, արկածի մը հետեւանքով, բայց կոտրեց ռումանական մրցանիշը, որ իր ձեռքն էր 1927էն ի վեր (9400 մեդր):

ՎԻՏՆԷՄԻ սպանդանոցներուն գործադուլը կը շարունակուի տակաւին: Եզնարածներուն վրայ աւելցած են բեռնակառքի վարիչները եւ մոբթողները, որոնք նմանապէս յաւելում կը պահանջեն: կառավարութիւնը զինուորներ կը բանեցնէ բանթողներուն տեղ, քաղաքին մսի հայթայթումը ապահովելու համար:

ԻՏԱԼԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐ Պէրթոլի Թղթատարական ծրար մը ստացաւ առջի օր: կարծելով թէ օձառ է, բացաւ կնոջը հետ մեկտեղ, բայց ծրարը պայթեցաւ յանկարծակի եւ երկուքն ալ թեթեւապէս վիրաւորուեցան: Ուրիշ երկու հոգի ալ նոյն ձեւով ծրարներ ստացած են ջենովայէն, բայց մերժած են ընդունիլ:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեցարձակել 12,000 ոստիկան-զինուորներ, 100 միլիոն լէյի խնայողութիւն մը կատարելու համար: Արձակուած սպաները բանակ պիտի վերադառնան :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Թայմզի թուրքիոյ թղթակիցը վերջերս պտոյտ մը կատարած ըլլալով Սեւ Ծովու Թրքական եզերքներուն վրայ, Էնկիւրիէն կը ղրկէ հետեւեալ թղթակցութիւնը (20 Նոյեմբեր).

Անատօլուն ընդարձակ շրջան մըն է՝ բնական ճոխ աղբիւրներով։ Հիւսիսային եզերքը մօտ 800 մղոն երկայնութիւն ունի։

Համբորդութիւնս կատարեցի Թրքական շոգենաւով մը, որ կը պատկանի պետական Սէյրի Սէֆային ընկերութեան։ Առաջին նաւահանգիստը ուր հանդիպեցանք, Զոնկուլտաքն էր, որ Թրքական Քարտիֆը կը նկատուի՝ իր ածխահանքերուն համար։ Հոս ալ, ինչպէս ամէն տեղ, դրամի պակասը զգալի է։ Առատ ածուխ կայ, բայց զայն շահագործելու համար դրամ չկայ։ Նաւահանգիստի դիւրութիւնները նախնական են եւ ներքնամասին հետ հաղորդակցութիւններ չկան։ Այդ է պատճառը, որ օտար ածուխը շուկայ կը գտնէ Պոլսոյ մէջ, և ճարտարարուեստ մը, որմէ կարելի էր օգտուիլ, իրապէս անօգուտ դարձած է։

Մօտ 200 մղոն հեռուն կը գտնուի Սինոպը եզերքին միակ բնական նաւահանգիստը։ Ձմեռատեն, երբ հիւսիսէն Սեւ Ծով կ՚արշաւեն սաստկաշունչ հովերը, Սինոպի մէջ կը խռնուին ամէն ազգի պատկանող նաւեր։ Քանի մը տարի առաջ, լուցկիի մեծ գործարան մը բացուած էր Սինոպի մէջ, սակայն այսօր անիկա պարապ է ու լքուած՝ սեփականատէրներուն եւ կառավարութեան միջեւ ծագած վէճի մը պատճառաւ։

Մեր հանդիպած առաջին կարեւոր քաղաքն էր Սամսոն, որ ունի շուրջ 100.000 բնակիչ եւ որ նշանաւոր է իր ծխախոտով։ Ծխախոտի բերքին մեծ մասը, մանաւանդ Պաֆրայի շրջանէն արտադրուածը կ՚արտածուի Ամերիկա, ուր կը ծախուի բարձր գինով եւ կը գործածուի ամենալաւ Թրքական սիկարէթները պատրաստելու։

Սամսոնի նահանգը հարուստ է երկրագործական բերքերով եւ կրնայ աւելի բարգաւաճ դառնալ՝ եթէ ժամանաւոր միջոցներ ձեռք առնուին պայքարելու համար մալարիային դէմ, որ աւերներ կը գործէ գիւղացիներուն մէջ։ Մէկ գիծով երկաթուղի մը — միակը եզերքին վրայ — կ՚երկարի Սամսոնէն դէպի Սըվազ, սակայն նաւահանգիստը «բաց» է, եւ օդը գէշ եղած ատեն, շոգենաւները չեն կրնար խարսխել քաղաքին առջեւ։ Սամսոնի կուսակալը Քեազիմ փաշա ձեռքէն եկածը կ՚ընէ քաղաքը բարեզարդելու համար, սակայն իր տրամադրութեան տակ գտնուած միջոցները անբաւարար են։

Յաջորդ նաւահանգիստը, ուր մեծ նաւակներով ցամաք ելանք, Կիրասոնն էր, Լազերու մէկ միջնաբերդը եւ եզերքին վրայ կաղին արտադրող գլխաւոր կեդրոնը։ Քաղաքը՝ շինուած դէպի ծով երկարող հսկայ ժայռի մը երկու կողերուն վրայ, իրապէս նկարչագեղ է։ Եզերքին երկայնքը աւազուտներ կը տարածուին աչքին զօրած չափով, եւ գեղեցկօրէն դրուագուած պզտիկ տուներ կը ցցուին մայրիի անտառներուն մէջէն։ Կլիման հրաշալի է, և բնակիչները անսովոր կերպով արթուն են, կարծես Թուրք չըլլային։ Կիրասոնի մէջ է որ նշանաւոր Թոփալ Օսման, Լազերու մեծը, այնքան սպանութիւններ գործեց անկախութեան պատերազմին ընթացքին։ Թուրք իշխանութիւնները սպաննեցին զինքը եւ իր մարմինը թաղեցին ժայռին ամենաբարձր գագաթին վրայ։ Իր տունը խնամքով պահուած է դեռ։

Կիրասոնի մէջ ծանօթացայ ձկնորսութեան տարօրինակ եղանակի մը։

Տրապիզոն, երբեմն աշխարհի ամենափոքր կայսրութեան մայրաքաղաքը, մէկ օր հեռու է Կիրասոնէն։ Հոս ալ «բաց» նաւահանգիստի մը առջեւ գտանք մենք զմեզ. սակայն որովհետեւ օդը լաւ էր, կրցանք քանի մը թոնօ բեռ ցամաք հանել, մեծ մասը սահմանուած Պարսկաստանի։ Շաբաթը երկու երեք անգամ կանոնաւոր կարաւաններ՝ ձմեռը ուղտի, ամառը բեռնատար ինքնաշարժերու — կը մեկնին Տրապիզոնէն դէպի հիւսիսային Պարսկաստան։ Անոնք կը տանին զարձուած ապրանքներ եւ կը վերադառնան գորգերով եւ պարսկական ուրիշ ապրանքներով։

Վերջերս յաճախ յարձակումներու կ՚ենթարկուէին այս կարաւանները աւազակներու կողմէ — գլխաւորաբար Ռուսեր՝ որոնք բարկացած թէ ինչո՛ւ Տրապիզոնը նախամեծար կը համարուի Պաթումին, այս արշաւանքները կը կազմակերպեն, յուսալով որ վաճառականները պիտի ուզեն փոխ առնել նուազ վտանգաւոր ճամբայ մը։

Ըստ երեւոյթին, Տրապիզոն շատ քիչ կը տարբերի Կիրասոնէն։ Կ՚արտադրէ մեծաքանակ կաղին եւ ներքնամասի գիւղացիները ունին ոչխարի եւ արջառի մեծ հօտեր։ Բոլոր մեծ պետութիւնները հիւպատոսներ ունին Տրապիզոնի մէջ, եւ բոլշեւիկները ունին կանոնաւոր պատուիրակութիւն մը՝ բազմամարդ եւ լաւ վճարուած պաշտօնէութեամբ։

Րիզէ, Տրապիզոնէն շոգենաւով քանի մը ժամ հեռու, հիւսիսի չզարգացած հանքային շրջանն է, ու թերեւս ամենասիրուն վայրը եզերքին վրայ։ Բայց անիկա պիտի ապրի իմ մտքիս մէջ, որովհետեւ հայրենիքն է Մէհմէտ («Մաթրիճի») պէյի, Լազերուն պետը, ժամանակին ծովահէն և աւազակ, իսկ այժմ գլխաւոր քաղաքացի։ Մաթրիճի կը պատկանի ընտանիքի մը, որ նշանաւոր է իր քաջագործութեամբ, անպարտութեամբ, մարտաշունչութեամբ. ինքն ալ պզտիկ տարիքին հետեւած է այդ աւանդութեան։ Երիտասարդ եղած ատեն, լերան աւազակ էր եւ շատ չանցած՝ եղաւ այդ շրջանի կոմիտէճիներու առաջնորդը։ Ատեն ատեն եզերք կ՚իջնէր եւ բաց ծով կ՚ելլէր, ուր կը գտնէր բազմաթիւ պատեհութիւններ օգտագործելու համար իր մասնաւոր ձիրքերը։ 20—30 տարի առաջ, Սեւ ծովուն մէջ ծովահէնութիւնը սովորական էր։ Այս շահաւէտ ճարտարարուեստին ղեկավարներն էին Լազերը եւ Մէհմէտ պէյ իր լաւ սպառազինուած և արագաշարժ նաւակներով գլխաւոր դէմքն էր անոնց միջեւ։ Իր հաշուոյն 100 ծովահէնութիւն ըրած է։ Կասկած չկայ որ անիկա թէ ծովու եւ թէ ցամաքի վրայ կատարուած այս գործողութիւնները խիստ հաճելի եւ շահաւոր կը գտնէր։

Սակայն ատեն ատեն տեղական իշխանութիւնները Սուլթանի կառավարութեան հրամանով աշխատանքներ կը կատարէին Մաթրիճիի դէմ։ Քանի մը անգամ բռնուելով բանտ նետուեցաւ, սակայն դատաւորները երբեք չհամարձակեցան մահուան դատապարտել զայն։ Կը վախնային իր մարդոց վրիժառութենէն եւ Մէհմէտ միշտ ազատ կ՚արձակուէր, քանի մը ամիս բանտարկուելէ յետոյ։

Երբ պատերազմը ծագեցաւ, Մաթրիճի Մէհմէտ պէյ հասկցաւ որ Գերմանները Թուրքերուն իրենց գործիք կը ծառայեցնէին եւ մերժեց աշխատիլ անոնց համար։

Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութենէն քանի մը շաբաթ առաջ Գերմանները ծրագրած էին սպաննել Տրապիզոնի ռուս հիւպատոսը՝ փութացնելու համար Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութիւնը։ Խնդրեցին Մաթրիճիէն, որ Տրապիզոնի եւ Պաթումի միջեւ հետապնդէ հիւպատոսին նաւը եւ սպաննէ զայն։ Մերժեց, բայց ուրիշներ գործեցին իր տեղը — անյաջող կերպով սակայն, քանի որ հիւպատոսը վէրքով մը ազատեցաւ։

Ծովու ճամբով Սամսոն վերադարձայ, անկէ ինքնաշարժով Էնկիւրի գացի։ 370 մղոն հեռու Սամսոնէն մինչեւ Քավաք, 50 մղոնի համար խճուղի մը կայ։ Անկէ անդին արահետներ միայն կան, ձմեռը անանցանելի։ Այսպէս, մայրաքաղաք Էնկիւրին կղզիացած է իր ամէնէն կարեւոր մէկ նաւահանգիստէն։

Երկաթուղիի շինութիւնը՝ զոր կը կատարեն Թուրքերը եւ կարգ մը մասերու մէջ Գերմաններն ու Շուէտացիները, երթալով կը զարգանայ, սակայն դեռ շատ խճուղիներ եւ երկաթուղիներ պէտք են՝ որպէսզի երկիրը իրապէս բարգաւաճի։

Մեր ճամբան շատ սիրուն էր մինչեւ Զօրում։ Ամէն կողմ գիւղացիները աշխատանքի լծուած են։ Տեսայ բազմաթիւ ամերիկեան տրակտորներ, ինչպէս նաեւ ամերիկեան ինքնաշարժներ։ Արդիացման այս նշանին առթիւ յիշենք կառավարութեան դիրքը Թուրքիոյ զարգացման մէջ օտարներու մասնակցութեան մասին։

Պաշտօնապէս կառավարութիւնը սիրով կ՚ընդունի օտար մասնակցութիւնը, պայմանաւ որ չաշխատին քաղաքական ազդեցութիւն մտցնել։ Որովհետեւ ներկայ կառավարութիւնը կը վախնայ որ սուլթաններու օրով եղածին պէս ամէնէն կարեւոր հանրօգուտ ձեռնարկները օտար ձեռքերու մէջ իյնան։ Այսօր շատ քիչ են, թերեւս նոյնիսկ չկան օտարականներ, որ աշխատին քաղաք. ազդեցութիւնով մենաշնորհներ ձեռք ձգել, սակայն սեւէ օտար դրամատէրի համար շատ դժուար է գործել Թուրքիոյ մէջ։

Անգլիացիի մը համար աւելի դժուար է թերեւս քան ուրիշ օտարականի մը, որովհետեւ Թուրքիոյ հանդէպ Լոյտ Ճորճեան քաղաքականութեան առաջ բերած անվստահութիւնը դեռ ամբողջովին չէ անհետացած։ Ուստի Թուրքիա կրցածը կ՚ընէ իր սեփական միջոցներով։ Գաղափարը գովելի է, սակայն վերաշինութեան գործը երկար պիտի ըլլայ, ու երբ բարօրութիւնը գայ, Թուրքիա պիտի տեսնէ որ հարեւան երկիրները շատ առաջ ձգած են զինքը։

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Այս փոփոխակի եւ անցաւոր աշխարհում մարդկային ամենաբարձր արժանիքներից մէկն այն է, որ մենք մեր ներքին ապրումների խորանն ենք կերտում, ուր ամբարուած են լինում մեր բոլոր սրբութիւնները եւ որոնք մեր գոյութեան համար անբեր նեցուկ դառնալով կեանքի ամենաողբերգական պայմաններում՝ հոգեկան հաճոյքի կենսատու աղբիւր կազմում։ Հասկանալի է, որ ինչքան այս ապրումները գիտական բարձր աստիճանի հասնեն, այնքան էլ նրանք պատահական ազդեցութիւններից եւ պարագաներից չեն տատանուի ու փոփոխուի։ Բնական է որ այստեղ մեր հոգեկան զարգացման եւ հարստացման անհրաժեշտութիւնը պիտի շեշտուի։ Այժմ հարց է առաջ գալիս թէ ի՞նչ եղանակներով պիտի այդ զարգացումը ձեռք բերուի։

Ընկալած է, որ ընթերցանութիւնը ամենահիմնական միջոցներից մէկն է այդ զարգացման հասնելու համար, որովհետեւ ընթերցանութեան միջոցով մենք ի վիճակի ենք տարածական օրէն եւ ժամանակի տեսակէտից մեզանից հեռու վայրերում եւ հեռու անցեալում եղած կամ այժմ գոյութիւն ունեցող մշակոյթների հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնել եւ այդ միջոցով մեր հոգեկան կղզիացումից ազատուել։ Սակայն սովորաբար կարծւում է թէ անհատական զարգացման խնդիրը կը լուծուի, եթէ մենք սիստեմատիկօրէն, ժարսելով եւ շատ կարդանք եւ երբ թէ այս եղանակով մենք կը հասնենք մեր անհատական զարգացման գագաթնակէտին։ Սա ի հարկէ ամբողջական ճշմարտութիւն չէ։ Սիստեմատիկ եւ շատ ընթերցանութիւնը մէկն է մեր զարգացման անհրաժեշտ պայմաններից, բայց ոչ միակը։ Ամենանախարեւորն ատ զարգացած լինելու գաղափարն է, որ սովորաբար ուշադրութեան չէ առնւում։ Խնդիրը պարզելու համար վերցնենք մի անհատ, որը գեղարուեստական զօրեղ հակումներ ունի եւ ամէն օր էլ նա սիստեմատիկօրէն, իւրացնելով շատ ընթերցանութիւն է անում փիլիսոփայութիւնից, երկրաբանութիւնից եւ այլն։ Այս միջոցով նա երբեք իւր անհատական զարգացման չի հասնի։ Ընդհակառակը, այսպիսի ընթերցանութիւնը բոլորովին անօգուտ չէ վերոյիշեալ գեղարուեստագէտի համար, սակայն նա դրանից օգտւում էր միմիայն այնքան նոյնքան ինչքանդրանք նրա հիմնական էութեան կոչման փթթման, ծաղկման համար երկրորդական տիպի տարրեր են ընձեռնում։

Ամենահիմնականը զարգացման խնդրում այն է, որ ուեւէ անձը իւր էութեան կորիզն, իւր կոչման լիակատար վերահասու պիտի լինի։ Սա մի շատ դժուարին գործողութիւն է, որը սակայն վերջ ի վերջոյ, անգամ անհատական տառապանքի գնով, տեղի պիտի ունենայ։ Մի անգամ որ մարդ այս աստիճանին հասել է, այնուհետեւ ինչպէս որ կոկոնից զարգանում է վարդը, այնպէս էլ նրա ուժերը իրենց համապատասխան հունի մէջ դրուելով, զարգանալով, հասնում են լիակատար հասունութեան։ Այս հասունացման պրոցէսի ընթացքում անկասկած է, որ նա իրեն կենսապէս յուզող հարցերում ինչքան տարբեր, միմեանց բոլորովին հակադիր ըմբռնումների, տեսութիւնների ներշնչումների պատրաստակամ ունկնդիր լինի, այնքան ապագայի նրա նկարագիրը ինքնուրոյնութեան հարստութեան նշաններ կը ցուցաբերի։ Միմիայն մի խոշոր անձնաւորութեան ազդեցութեան տակ գտնուելը այն միակողմանի եւ դժբախտ հետեւանքը կ՚ունենայ, որ նրանով բացարձակապէս կլանուելով, ապագայի, մեր համեմատաբար հասուն տարիքում, երբ կը ջանանք հոգեպէս լիակատար անկախանալ, անգիտակցօրէն կը նետուենք հոգեկան տագնապների մէջ։ Հոգեբանօրէն գիտուած փաստ է, որ մեր անկազմակերպ տարիների «կուռք»երը ապագային եւս հանում են տիրականօրէն իշխել մեզ վրայ եւ անհնարին է, եթէ ոչ դժուար, նրանց ազդեցութիւնը թօթափել։ Բստինքեան հասկանալի է որ անհատական իսկական զարգացում տեղի կարող է ունենալ մի միջավայրում, ուր ազատութիւն է ընձեռնուած մեր մտորումներին, կասկածներին, հոգեկան թռիչքներին եւ բաղխումներին։ Այնտեղ, ուր ամէն ոք մէկ կաղապարով է կերտւում, միայն անդէմ, կամազուրկ արարածների ողբալի բազմութիւն է պատրաստւում։

Ամենահետաքրքիրն ու գրաւիչը զարգացման խնդրում հանրաքումների, կարծիքների անհատական նրբերանգներն են, որոնք տարբերելով մասսայի ամէն ինչ մէկ յայտարարի բերելու ձգտումից ու պահանջից, թէ անհատին եւ թէ այնպիսի անհատներից բաղկացած խմբակցութեան մի ինքնատիպ բնոյթ են տալիս, նմանելով ամենագեղեցիկ ծաղկեփնջին, որի մէջ տարբեր ծաղիկներից իւրաքանչիւրը իւրայատուկ կերպով նպաստում է ընդհանուր ծաղկեփնջի գեղեցկութեան։ Ցատկապէս կանացի սեռի մօտ, երբ նոցա հոգեկան բարձր զարգացման հետ, նրանց սեռին յատուկ քնքշութեան եւ նրբութեան միանում է ե՛ւ նրանց իրերը դիտելու կանացի եղանակը, այսինքն իւրը, երեւոյթները կնոջ աչքով դիտելու եղանակը, առաջ է բերում մի վերին աստիճանի հոգեպէս թարմացնող մթնոլորտ։

Ի հարկէ զարգացման այս ընդհանուր եղանակից զատ իբրեւ բացառութիւն դիտելի է հանճարների եւ մարգարէների զարգացման ընթացքը։ Այստեղ այլեւս մշակոյթի տարբեր բնագաւառներից օգտուելով չէ որ մեծ անձինք հասնում են լիակատար հասունութեան ու զարգացման, այլ լոկ իրենց անհատական հարուստ բովանդակութիւնը խորացնելով նոր արժէքներ են ազդարարում մարդկութեան։ Մենութիւնն այստեղ այն նշանակութիւնն ունի, որ գըրքի գրքերից չազդուելով, չի կլանուելով, մարդիկ իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը սեւեռում են իրենց խորքի վրայ եւ այնտեղից գանձեր արտածում։ Սովորական մահկանացուների համար սակայն, թող իբրեւ օրինակ հանդիսանայ մեծ բանաստեղծի անմահ արտայայտութիւնը, թէ այս աշխարհում միայն նրանց փրկութիւն կայ, ովքեր յաւիտենապէս ձգտելով՝ ջանում են։

ՏՈՒԿՏ Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՉ ՆԵՐԳԱՂԹ, ՈՉ ՀԱՅՑԱՀԱՒԱՔՈՒՄ

Երեւանէն բառացի կ՚արտատպենք հետեւեալ յայտարարութիւնները, զորս ըրած է Տրապիզոնցի Արսէն Խայեան, նախագահ Հայաստանի տնտեսական գերագոյն խորհուրդին (21 Նոյ.).

— «Այն ձեւով որ դաշնակներն են դնում ներգաղթի հարցը (եւ դաշնակների մի շարք բացարձակ եւ ծայրայեղ բարեկամները) մեզ համար ընդունելի չէ։ Մենք Հայերի հաւաքման քաղաքականութիւն չենք վարում եւ չենք կարող վարել։ Դա չի բղխում Հայաստանի բանւորի շահերից։ «Հայահաւաքման» նշանաբանը շարունակութիւնն է հայ մարտական նացիոնալիզմի արկածախնդրական քաղաքականութեան եւ յղի է նոր դժբախտութիւններով հայ բանւորի եւ հայ գիւղացու համար։

Մենք չենք կարող «բանալ դռները» ինչպէս պահանջում են մեր հակառակորդները, որովհետեւ մենք պրոֆէսիոնալ քաղաքական արկածախնդիրներ չենք, եւ պարտաւոր ենք մտածել այդ դռներից ներս ապրողների եւ ընդունողների ապագայ բարեկեցութեան մասին։

Արտասահմանից ընդունուած գաղթականների առաջին խմբերը ցոյց տուին որ այդ զանգուածը կազմուած է գլխաւորաբար — ա) գիւղացիներից, բ) արհեստաւորներից, գ) բանւորներից։

Մենք երբեք չենք թաքցնում, որ մեր գիւղացին սակաւահող է, հակառակ դրան, նա ամենայն անձնազոհութեամբ իր սակաւ հողը կիսեց Հայաստանում գտնուած Տաճկաստանից եւ Նախկին Կարսի նահանգից փախած մեծաթիւ գաղթականների հետ։

Մեծ դժուարութիւններով յաջողուեց բաւարարել հողով վերջիններին։ Ամէն մի նոր ընդունելութիւն արտասահմանից, ի հաշիւ հայ գիւղացու ներկայ հողային ֆոնդին, թշնամական վերաբերմունքի է հանդիպում գիւղացու կողմից եւ արգելք է հանդիսանում նրա տնտեսական նորմալ զարգացման։

Հայաստանի քաղաքներում մենք ունենք պէտք եղած չափով արհեստաւորը (կօշկակարներ, դերձակներ, դարբիններ, եւայլն), ո-

րոնցից գլխաւորաբար կ
են գաղթականների ար
խումբերը։ Նոր արհեստ
գալուստը, առանց նրանց
բութեան պահանջի
տասխան բարձրացում ի
է անորմալ եւ վնասակ
ցում, որից քայքայւում
արհեստաւորներն եւ նրան
հում Նորերը՝ աւելորդ են
սել, որ տեղական արհեստ
րի մէջ դա անպայման
ցընում է որոշ դժգոհ
պի իշխանութիւն եւ հակ
թիւն՝ դէպի Նոր եկողներ

Խ. Հայաստանը
առատ բանւորական ձեռ
նենք նոյնիսկ անգործներ
քայլ կազմակերպուած
միութիւնների մէջ եւ
քի բորսաների շուրջ
մաններում, դրսից ապա
րական ձեռքեր ընդունել
էլ մեծ մասամբ
որակի, անպայմանօրէն
ներ սխալ եւ վնասակ
դժգոհութիւններ տեղական
ների մէջ նոր եկող բա
էլ ոչինչ բան չէր խոստա

Ինչ վերաբերում
առեւտրականներին, որոնց
մում են նախկին գաղթ
կան խմբերի մէջ մի գ
կոս, այդ տարրի կարիք
գային Հայաստանը
զգում։ Բացի դրանից
սել, որ մեզ մօտ
ուժեղ թափով զարգանա
ոպերատիւ եւ պետական
տուրը, եւ մասնաւոր
կանի դերը քանի գնա
օրէն նուազում է։ Ընդհ
որ առեւտրականների
տրական» ջիղ ունեցող
պակասը Խ. Հայաստան
զգում։ Ինչքան էլ որ
բենք մեր առեւտրական
նայն դէպս մենք ոչ մի
չենք գտնում նրա շահեր
գասելու դրսի առեւտրակ
հերից՝ արտասահմանից
առեւտրականներ ներմուծ
յաստան։

Ինչպէս տեսնում ենք
յաստանի բանւորի եւ գիւ
դասակարգային շահերի
մապատասխանում «բաց
ները» նշանաբանը, «Հայ
ւաքման» քաղաքական
Հայաստանի կառավար
Խորհրդային Հայաստան
րի եւ գիւղացու կառավար
եւ Մենք ի, մեզ «ամենա
յոց» կառավարութեան
նութիւններ մեր վրայ չ
ցրել եւ չենք կարող վերա
ւիստեմ, առանց նախա
տական աշխատանքների
կանների մասսայական
Հայաստան կը կանգն
տնտեսական զարգացման
խոր դժգոհութիւն
տեղացիների մէջ, Նիւթ
պայմաններ կը ստեղծ
ների համար։ Դեռ
կարող է տնտեսական
քական դժուարութիւններ
ծել երկրի ներսում
եւ դաշնակցականութեան
նորմալ յարաբերութ
դարձ տալ յարձակողակ
նիստական տրամադր
առաջացման եւ գոր
Այս բոլորը շատ լաւ գի
հակառակորդները, նրա
նրանք այնքան ամուր
"բացէք դռները"
Դրանց ինչ փոյթ որ
Հայաստանում վա
ների մէջ է
կամ հայ գիւղացու
զարգացումն է խանգար
րանց հարկաւոր է միայն
նել Խ. Հայաստանի
թափը, ընթացքը եւ
գոփայի (կեղծ
թեան) միջոցով քաղաք
բամագլուխ ձեռք
խոս դաշնակ խեղճ հայ
կանների շրջանում»։

...ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

...ելութիւն գրուած թղթակ... կը քաղենք հետեւ... տեղեկութիւնները.—

...պուն Պէյրութ քաղաքի ...ամասերուն մէջ ազգ. ...ն՝ րու աշակերտու... ...ւթիւն է 1915: Ուսուցիչնե... 45: Պիւտճէն 2575 ...ւն, որուն միայն 250ը ... բարեգործականը: ... 1300 ոսկին կը գան... ...կներէ. 160 ոսկի ալ ...ն նպաստն է, իսկ մնա... ...ը, որ 865 ծնչուն ոս... ...ամնի. կը փակուի ճան... ...թեամբ. ներկայացում... ...ցիճակահանութեամբ եւ ...րոջինուրդի գանձէն, այս... ...ազգ. տուրքէն:

...ի բնակչութեան թիւը ...ը 21,000ի:

...ժողովի կազմութե... ...նոյ, բացի Պէյրութ քա... կազմակերպուած են ...Լիբանանի մէջ սփռուած ...գիւղերը ուր քանի մը ...իշխու քով եկած են: ...ն Ալէյ, Սալիմա (Սիդոն) ...), Ճինիէ, Զահլէ, ...Զաճլէ. Խայադ. Տրիպոլիս: ... դէպի Հալէպ 25 քիլո... ...ւորութեան վրայ հաս... ...գիւղ մըն է, ուր կը ...25 հայ ընտանիքներ, 112 ...ունին ազգ. վարժարան ...ուսուցիչով, 18 աշակեր... եւ 30 օսմ. ծնչուն ոսկի ...ով. 10 ոսկին բարեգոր... ...էն կը ստացուի, իսկ ...ը կը հոգացուի Թոշակ... ...եւ կեդրոնէն եղած օժան... ...թեամբ: Ունի նաեւ այցե... ...մը.

Սայտա-Սուր.— 310 հայու... ...ւ հաշուուի: Ունին մնա... ...մը, 5 ուսուցիչ, ...եւ դպրոց մը՝ 80 աշա... ...ով պիւտճէն է 120 ծնչուն ...50ը կը հոգայ Բարե... ...կանը. Մնացեալը կը հոգաց. ...Թոշակներով եւ բացառիկ ...աջակցութիւններով:

...ճինիէ — Ունի 650 անձ հա... ...թիւն, դպրոց, եկեղեցի եւ ...քահանայ: Դպրոցը կը ... 5 ուսուցիչներ... ...է 150 ոսկի ծնչուն, ո... 80 ոսկին կը հոգայ Բարե... ...կանը. իսկ մնացեալ բաջը ...Թոշակներով ու զա... ...միջոցներով:

...Զահլէ — Ունի 230 անձ հա... ...թիւն, եկեղեցի մը, մնայուն ...մը եւ դպրոց մը՝ 2 ...ով, 30 աշակերտով եւ ...ոսկի պիւտճէով: 55 ...Բարեգործականը ...մնացեալն ալ կը հոգացուի ...միջոցներով.

...Խայադ.— Ունի 870 հա.

յութիւն, ազգ. վարժարան մը 6 ուսուցիչով եւ 15 աշակերտով: Պիւտճէն է 240 ծնչուն ոսկի: Ե գիւղացի բարեսէր հայ մը՝ Գալըգճեան, կուտայ 25 օսմ. ծնչուն ոսկի ամէն տարի, իսկ մնացեալ գումարը կը փակուի Թոշակներով եւ զանազան միջոցներով. Այս գաղութը երկար ժամանակ խառնակ վիճակ մը ունէր. այսօր համերաշխութիւն կը տիրէ: Ընտրած են իրենց ազգ. երեսփոխանը յանձին Գ. Վահրամ Վարժապետեանի, գրեթէ միաձայնութեամբ:

Տրիպոլիս.— Միջերկրականի եզերքը հաստատուած այս սիրուն քաղաքը ունի 450 անձ հայութիւն: Այս թիւը օր ըստ օրէ կը նուազի, անգործութեան պատճառով: Ունին եկեղեցի, մնայուն քահանայով, եւ դպրոց մը՝ 100 աշակերտներով եւ 125 ծնչուն ոսկի պիւտճէով, որուն 55ը կը հոգայ Հայ Բ. Ընդհ. Բարեգործականը. իսկ մնացեալը տեղական միջոցներով կը հոգացուի:

Ուրեմն Լիբանանի հայ ազգ. վարժարաններուն մէջ ունինք 2362 աշակերտութիւն:

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹԼՓԱՏ ԻԹԵԱՆ ԴԷՄ

Թլփատութեան վէճ մը ծագեր տուած է թուրք բժիշկներու միջեւ. Ոմանք թլփատութիւնը բարբարոս գործողութիւն մը կը նկատեն առողջական տեսակէտով, մինչդեռ ուրիշներ բոլորովին անօգուտ կը սեպեն զայն՝ այդ գործողութեան երեսէն Անատոլուի գիւղերուն մէջ առաջ եկած վնասները մատնանշելով։

Տօքթ. Նազըմ Շաքիր պէյ թլփատութեան դէմ է եւ ըսած է թէ իր զաւակները պիտի չթլփատէ, որովհետեւ ոչ մէկ պարտաւորութիւն կը զգայ առողջական տեսակէտով։

Տօքթ. Հաքքը Իհսան պէյ ալ յօդուածագրողի մը յայտարարած է թէ թլփատութիւնը շատ առողջարար է մանաւանդ վեներական հիւանդութիւններու պարագային։

Ուրիշ բժիշկ մըն ալ, որ իր անունին հրատարակուիլը չէ ուզած, թլփատութեան դէմ արտայայտուած է՝ ըսելով թէ վեներական հիւանդութեանց պարագային օգտակար է թէեւ ատիկա, բայց հազուադէպ պարագաներ են ատոնք։

Բոլոր բժիշկներն ալ համաձայն եղած են այն կէտին շուրջ, թէ թլփատութեան գործողութեան մասին կրօնական պարտականութեան խօսքն իսկ չի կրնար ըլլալ։

ՌՈՒՍ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ուկրայինեան պատուիրակութիւն մը հասած է Պոլիս, գիտական կարգ մը քննութիւններ եւ հետախուզութիւններ կատարելու համար։ Պատուիրակութեան նախագահն է Խարքովի համալսարանին եւ Ուկրայինայի արեւելեան ուսումնասիրութեանց միութեան գեր-նախագահ Ալեքսանդր Կլէտշէնի։ Անդամներն են Խարքովի գեղարուեստական թանգարանի տնօրէն Ջումմէր, տնտեսագիտութեան դասախօս եւ արեւելեան ճիւղի տնօրէն Ալեքսանդր Սուխովի, եւ Ուկրայինացի ազգային բանաստեղծներէն Փավլօ Թիչինա։

Պատուիրակութեան պետը յայտարարած է.

«Մենք հինէն ի վեր մօտէն կը հետեւինք Թուրքիոյ արդիականացման քայլերուն։ Թուրք եւ թաթար մշակոյթը մեծ ազդեցութիւն գործած է Ուկրայինացիներուն վրայ։ Այս պատճառով, մեր լեզուին մէջ կարգ մը թուրքերէն բառեր մտած են. օրինակ, քավուն, քարփուզ, չարտաք շափքա, մանաստր եւն.։ Ընծնապէս, եւ քննութիւն պիտի կատարեմ Թուրքիոյ դատական եւ քաղաքապետական գործերուն մասին։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ

ԼԻՈՆ, *19 Նոյ.— Բաւական ժամանակ է որ Լիոնի մէջ գոյութիւն ունի Բալուի Հ. Միութիւն մը, ինչպէս նոյնը Վալանսի եւ Մարսէյլի մէջ։ Վերջերս Լիոնի ճիւղը երկու մասի էր բաժնուած, կարգ մը խառնակիչներու շնորհիւ, որոնք բան գործ ըրած են կազմակերպութեան անունը շահագործել։ Երկու մասերէն մէկը կը գործէր իբրեւ Բալուի Հ. Մ. իսկ միւսը իբրեւ Բալուի գիւղերու իրերօգնութեան կոմիտէ։ Այս վերջինը ունի 18 անդամ, իսկ առաջինը հինգ անդամ միայն եւ իր քով կը պահէ միութեան կնիքը։*

Վերջերս ջանքեր եղան որպէսզի բոլորը միանալով մէկ գծոնի վրայ աշխատանքի լծուին։ Այս առթիւ Վալանսէն պատգամաւոր մը ղրկուած էր, որ նախ տեսնուեցաւ գիւղերու օգնութեան կոմիտէին հետ։ Այս վերջինը սիրով ընդունեց միացման առաջարկը։ Իսկ միւսները ժխտական պատասխան տուին։

Այս հինգ պարոնները վարժուած են ապօրինութեան եւ ատեն մըն ալ Սուրիոյ մէջ նոյն դերը կը խաղային։ Բայց այլեւս կը բաւէ եւ մենք Բալուցիներս երբեք չպիտի հանդուրժենք որ կարգ մը կասկածելի մարդիկ մեզ խաղալիք գարձնեն։

Ա. Վանոյեան

ՂԱՐԱՄԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ.— *Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ պէտքն զգացուեցաւ կազմելու Ղարսանճաքի հայրենակցական միութիւն մը, նկատի ունենալով յարաճուն թիւը մեր հայրենակիցներուն։ Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ օգոստոս 15ին, 18 անդամներու ներկայութեամբ, (այժմ 25ի կը հասնի) եւ ընտրուեցան հետեւեալ հայրենակիցները իբրեւ վարչութեան անդամ, — Ց. Տէօքմէճեան ատենապետ, Մ. Մարտիրոսեան՝ ատենադպիր, Ոսկիան Ղալբանդեան՝ գանձապահ, Յ. Մարտիրոսեան եւ Գեղամ Ըլըպութճեան խորհրդականներ։ Այս առթիւ կը հրաւիրենք մեր բոլոր հայրենակիցները աջակցիլ մեզի, օգտակար ըլլալու համար հայրենակցաց միջավայրին մէջ, ազգային հայ ապրելու տեսակէտէն։ Պիտի շարունակենք աշխատիլ առանց մեծ յաւակնութիւններու, գոնէ մեր հայրենակիցներու բարիքին համար, ինչպէս ըրած ենք Հալէպի մէջ, հոգալով 170 աշակերտներով դպրոց մը, շնորհիւ Ղարսանճաք Ռիբրի Ուսումնասիր բաց ընկերութեան ու Նորքի կեդրոնին, (դժբախտաբար այս տարի վերջ գտաւ, գործող ուժեր չեղլալուն պատճառաւ)։ Միջանկեալ ըսեմ որ այդ 170 աշակերտութեան հազիւ 30—35ը Ղարսանճաքցիներ էին մինչդեռ կարգ մը հայրենակցական միութիւններ կամ Ուսումնասիրացներ իրենց հայրենակիցներու շրջանակէն դուրս ոչինչ կ'ուզեն տեսնել։*

Ուրախ եմ յայտարարելու որ, քաղաքներուած Լիոնի մեր հայրենակիցներու ձեռնարկէն, Նոյ 11ին կազմուեցաւ Փոն տըՇէրիի Ղարսանճաքցիներու հայրենակցական միութիւն մը, 15 անդամներով, որոնք ընտրեցին իրենց վարչութիւնը, կազմուած հինգ կարող հայրենակիցներէ։ Յաջողութիւն ու յարատեւութիւն։

Ց. Տ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղին ֆութպոլի Ա. խումբը մրցում մը կատարեց C. S. Treizièmeի Ա. խումբին դէմ: Ա. կիսախաղ՝ն Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը եռանդուն խաղարկութեամբ մը շահեցան երեք նշանակէտ, իսկ երկրորդ կիսախաղին, հակառակ ֆրանսացիներուն բուռն պաշտպանութեան, անոնք երեք նշանակէտեր եւս շահելով, մրցումը վերջացաւ Հայերուն յաղթութեամբ 0ի դէմ 6 նշանակէտով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի այս խումբը իր ներկայ կազմով լաւ արժէք կը ներկայացնէ: Գնահատելի է այս պատանիներուն եռանդն ու կորովը: Յառաջիկայ կիրակի եւս պիտի կատարեն մրցում մը ֆրանսական լաւ խումբի մը դէմ:

Գ. Գասապեան

ՓԻՑԵԱՆՔՈՒՐ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փիյեանքուռի մասնաճիւղը եղանակի վերաբացման իր երկրորդ մրցումը կատարեց կիրակի, Փարիզէն 25 - 30 քիլոմեդր հեռու, St. Germain Sportի, պատուոյ դասակարգի երկրորդ խումբերէն մէկուն դէմ:

Մեր հակառակորդները առաջին անգամէն սկսան բուռն յարձակողականի, եւ կէս ժամ չանցած շահեցան առաջին նշանակէտը: Հինգ վայրկեան յետոյ մերինները նշանակեցին կէտ մը, եւ 1-1ով վերջացաւ առաջին կիսախաղը:

Երկրորդ խաղամասին, մերինները բուռն յարձակողականով մը շահեցան երկրորդ նշանակէտը եւ խաղը վերջացաւ մեր յաջողութեամբ, 2-1ով:

Ա. Ե.

Վ.ԻԷՆ, 20 Նոյեմբեր.— Անցեալ կիրակի, Վ.իէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ ախոյեանական մրցում մը Etoile Filante de Bronի Ա. խումբին դէմ հոծ բազմութեան մը առջեւ: Մրցումը շատ հետաքրքրաշարժ էր: Երկու կողմի ուժերը գրեթէ հաւասար էին, Սակայն Վ.իէնցիները իրենց վարպետ խաղով կրցան ապահովել առաջին նշանակէտը

Այս կիրակի, խումբը պիտի մրցի Լիոնի խուլ եւ համրերուն դէմ, մեր Վ.իէնի դաշտին վրայ, քանի որ անցեալներուն ունեցած մեր մրցման արդիւնքը հաւասար եղաւ: Ս. Ե.

ՆԻՍ, 20 Նոյ.— Անցեալ կիրակի 18 Նոյ. Միութեանս division II մրցեցաւ Côte d'Azurի միեւնոյն դասակարգի խումբերէն U. S. de Mentonին հետ:

Խաղը չսկսած հակառակորդ խումբը մեզ 1ի դէմ 2 նշանակէտի match gagné խոստացաւ, այսինքն թէ մեզմէ խնդրեցին որ իրենց դաշտի վրայ եկող մեծ բազմութեան առջեւ իրենց պատիւը չկոտրելու համար կարելի եղածին չափ հանդարտ խաղանք եւ շատ «կոլ» ընելու չաշխատինք: Մենք ալ վստահելով իրենց մարզիկի պատուոյ խօսքին, շատ հանդարտ եւ անտարբեր խաղարկութիւն մը ունեցանք եւ խաղը լրացաւ 1ի դէմ 1ով հաւասար, սակայն անոնց ատենապետը խնդիր հանեց, ըսելով որ պէտք է արդիւնքը հաւասար գրուի եւ ոչ թէ Հ. Մ. Մ.ը յաղթական: Բարեբախտաբար դատաւորը իր խօսքին վրայ հաստատ մնաց, ուստի վստահ ենք որ այս գիշերուան F.F.F.A. ժողովին որոշումը մեզ յաղթական պիտի հռչակէ:

Բ. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՊԱՐԿԵՇՏ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ.— Լիլի Թղթատարատան մէջ այս օրերս, 120 հազար ֆրանք գողցուած էր պայուսակէ մը։ Յաջորդ օրը, տեղը դրուելու համար, տնօրէնը կը ստանար 98,000 ֆր.։ Կը պակսէր 22,000։ Ոստիկանութիւնը սկսաւ փնտռտուքի և շատ չանցած երեւան հանեց գողը, որ թղթատարական պաշտօնեայ մըն է, 24 տարու աղջիկ մը։

Խոստովանեցաւ թէ ինքն իսկ կատարած է գողութիւնը և վերադարձուցած 98,000 ֆրանքը։ Բայց կը պնդէ թէ այրած է մնացեալ գումարը։ Բանտ ղըրկեցաւ։

ԽՆԴԻՐ ՄԸ ԽՆԴՈՒԹԻՒՆԸ.*—Մոնփելիէի մէջ տեղի ունեցած հարսանեկան խնջոյքէ մը վերջ հրաւիրեալ 100 անձեր կը թունաւորուէին։*

Անոնցմէ մէկը կը մեռնէր քանի մը օր վերջ։ Բժշկական քննութիւն մը կը հաստատէր թէ մահը առաջ եկած էր թունաւորման հետեւանքով։

Ոստիկանութիւնը խիստ քննութիւններ կը կատարէ։ Կը խօսուի խնդիի մը մասին, որ իբր թէ հրաւիրեալներուն համար եփուած կերակուրներուն մէջ, թոյն նետած ըլլայ։

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ»

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ յառաջիկայ դեկտ. 15ին լոյս կը տեսնէ նոր պարբերաթերթ մը, *Զուարթնոց*, գրական եւ գեղարուեստական բովանդակութեամբ, 48 էջ: Տարեկան տասը թիւի բաժնեգինն է 50 ֆրանք: Հատը 7 ֆրանք:

«...ԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ԱՂԲԻՒՐԸ

(ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

...ղիկ մը երկինքն ի վար ...պղար ու կ'ակեզօծէր ...լուսնկալ գիշերներուն ...րքին պոչտը։ Աստղիկը ...ունէր սիրող, սիրատանջ ...րու տառապանք։

...րածր ծովաղջիկն էր, այն ...ծղտակներու անմեղութիւնն ...րութիւն, աստուածային ...րութիւն եւ ողորմածու...(ալ) ունէր։

...ծովաղջիկը հրաշեր ու բո... աչքերով, կաթնաշաղախ ...ով, լուսնակաղէմ տես... ...րը գլուխը ծովէն դուրս ...բարձրացնէր, լուսնեակին ...կը կորչէր, աստղերը խոր ...րի մը գիրկը կ'իյնային ...աղջիկը աստղիկին կ'եր...գէր։

...յաճախ փոթորիկները ...եղմանային, եւ անտառնե... ...մէջ կը լռէր շնագայլերու ...ն ու կաղկանձը, երբ եղ... ...նրը լեռնալանջին գլուխ ...կը հետեւէին, երբ կաժաց ...նշշուկ ձորամէջէն մանու... ...արտերն ամէն կոխատե... ...ջները բոլոր մոլտալով կը

թաւալէին, երբ աղբիւրներն ու առուակները գիշերուան օրօրը կը հիւսէին, թեթեւ ու նուրբ ամպ մը, լուսազէմին դէպի ծովը կը սուրար, անոր ծոցը կը մըտնէր, աստղիկէն աղջիկը, աղջիկէն աստղիկը սիրերգներ եւ կարօտակէզ համբոյրներ կը փոխանցէր։

Կուլար աղջիկը ծովուն մէջ, կուլար աստղիկը երկնքի վրայ։ Աստուած միայն կը հասկնար ծալքերն այս մեծ գաղտնիքին...

Սէրը, որ Աստուծմէ ալ սուրբ է, տիեզերքէն անսահման, դարերու հէքեաթը կը պատմէր։

∴

«Արսորը գետափի բա՛րձր ժայռերուն վրայ, կաքաւներու երամակը կը հալածէր եւ ձորերու անդնդախոր ծոցերուն մէջ առիւծներու թա՛արդները կը լարէր, իսկ Քարայրին մէջ կը պառկէր Ջանկօն, հսկայ, յաղթ կազմուածքով, գիւղի պարծանք իգիթը, որինգը բերնին մղկտացող, մըժաւռ տաւղ սիրոյ յուզիչ երգերով, լեռ ձոր, աշխարհ կը վառէր։ Բէկը ըսած էր «կատամծ

ու չէր տար իր աղջիկը։ Ջանկօ՛ սրինգդ վերցուր լաւ եղանակ մը նուագէ. «Ջանկօ՛, ոչխարդ ալէր (կիթի) բեր, Ջանկօ՛, բէկը քեզ կը սպաննէ, Ջանկօ՛, աշխարհի հարստութիւնը քեզ տանք։ Ջանկօ ճգնաւոր եւ դարձերուն այսպէս շա՛տ, շա՛տ մինչ կը խօսէին գիւղի ջահիլները.հարսնացու աղջիկներու մայրերը, զաւն ու ղրացին, բարեկամն ու չարակամը։

Ջանկօն լուռ էր։ Աչքերն հեռուն երկինքին, խոր լռութիւն շուրթերուն կը քալէր հօտին ետեւէն, անոր շուրջը, ու կը պառկէր անոր քովը։ Տօզօն, հօտի անքուն պահապան, գիւղի շուներու միակ տէրն ու տիրական ու գայլերու անողոք թշնամի գամբռն էր, որ իրկուններ կը փաթթուէր Ջանկօին ոտներուն, կը լիզէր անոր ծունկերը, սրունքները, կը փարձէր ծանր ու մեծ մարմինը տընկել ետեւի ոտներուն վրայ ու լեզուն մինչեւ Ջանկօի կզակը հասցնել։ Երբ Ջանկօն հօտը հաւաքած ձորաբերնին հարթութեան վրայ եւ մաքին կը կթէր, քար քարի մօտ բերելով օջախ կը շինէր ու Հալէպի նազշաքաշ թասը կաթնափրփուր կ'եռար կաղի բոցերուն վրայ, Տօզօն պոչը շարժելով, թաթերն առաջ՝ կը նայէր Ջան

կօի աչքերուն։ Տօզօն էր իր գործի ընկերը, իր ճաշընկերը, իր տէրն ու իր գերին, իր պահապանն անխարդախ։

Շաբաթը անգամ մը, գաղտագողի, հաւախօսին՝, թաւուտներու ետեւէն։ Թեթեւ թեթեւ սուրալով, անուշ, անխօս շըր շինով, էնթարին վեր քաշած, կուգար բէկին աղջիկը, կուգար, կը գրկէր մշիկ-մշիկ մրափող, սարերու անվախ հերոսին, լեռնալանջին թառած մարդ թըռչունին ալտնրունվրայիրսատափ ակռաներուն պատկերը կը փարզէր։

Կը ժպտէր հովիւը խոր քունի մէջ, կը ցնցուէր հսկայ մարմինը ու սրինգը բերնին կը տանէր։

— Սպասէ՛, ժամանակը չէ՛։

Ու յամր-յամր կը բանար Ջանկօն իր հրավառ, խաշոր աչքերը. գիրկը կ'առնէր եղնիկը — բէկին աննման աղջիկը։ «Եթէ սպաննէ ալ, ես իմ երջանկութիւնը գտայ» կը մտածէր՝ հովիւը։ Ամէն ատեն, երբ համբոյրներու տարափը կը տեղար իր՝ մազախիտ կուրծքին մինչեւ արեւակէզ այտերը ամնական, ճակատէն մինչեւ յաղթ բազուկները պատուական։

— «Ջանկօ հայրս քեզ պիտի սպաննէ»։— Դուն ողջ ըլլաս, կը պատասխանէր Ջանկօն։

— Ջանկօ՛, հօրդ տունը անճրագ կը մնայ։— Դուն ես իմ կրակ — ճրագը։

— Ջանկօ՛, լուսաստղը ելաւ, բաժնուելու ատեն է։

Ու Ջանկօն խոր ախ մը կը քաշէր, գլգլացող ու զուլալ աղբիւրէն կը հանէր կակաչ ու մեխակներու եւ լեռնային հազարագոյն ու հազարաբոյր ծաղիկներու փունջերը։ Սիրածին գլուխը ծաղիկներու պսակով կը զարդարէր, էնթարին մէջքը ծաղկեզօտի կը կապէր։ Կը քակէր աղջկան կուրծքի շար - շար կոճակները, ամէն կոճակին համբոյր մը կ'առնէր եւ երբ քառսուն շարք, քառսուն զոյգ կոճակներու ճեղքուածքէն հընդստանի ընկոյզներու եւ դեղնաւուն կլորակ, անուշաբոյր շամամներու պէս ծիծերը դուրս կը հանէին Իրանի նուռներու պէս կաս կարմիր պտուկները, «երկարի՛ր գիշեր» ակամայ կը պոռար Ջանկօն ու կը սեղմէր աղջիկը իր կրծքին։ «Ջանկօ՛, քուկդ եմ, ազատէ՛, տար ինձ, հեռուները երթանք. ես ուրիշ բէկի, ուրիշ աղայի աղախինը կը դառնամ, դուն ալ հովիւը, մենք միասին կ'ապրինք, իրար սիրոմ ու համբոյրովը կ'երջանկանանք. աշխարհը մահ ու ահեղ ունի, Ջահիլը՝ սէր, համ

բոյր ու զգուանք։ Տա՛ր ինձ, Ջանկօ՛, իմ սալան»։

Ու պինդ - պինդ Ջանկօի վզին կը փաթթէր իր թեւերը, որոնք կարազի պէս կը հալէին Ջանկօի տաքուկ ու սիրահար շունչէն ու գրկէն։

Բէկը լսեր էր, որ հովիւը իր աղջկան սիրտն է առեր։ Մոլլային գիր գրել տուած ու աղջկան շապկաթեւին կարած էր։

Ու երբ հազար-հազար բէկեր, խաներ ու աղաներ, հարսնախօսի եկան օր մը, կանչեց բէկը իր աղջիկը։

— Ընտրէ՛, ըսաւ, ո՛րն որ ուզես. սա խնձորը անոր նետէ, սա համրիչը անոր յանձնէ։

Եկան հազար-հազար բէկեր, հազար աղա, հազար ալ խան, բայց չէզբաց (չըզգծուեցաւ) սիրտն աղջկան ու գլխիկոր, տխուր, տրտում թողուց գնաց տունը մտաւ։

— Պատիւը կորած է, ըսին։
— Աղջիկն աղջիկ չէ, ըսին։
— Սիրտը հովուին է տուեր։

Լսեց բէկը այս բոլորը, կանչեց իր «խօլամ»ներու (ծառաներու) գլխաւորը. «Հետեւէ՛, յանցանքը հաստատէ ու պատժէ», պատուիրեց։

ԱՀՄԷ

(Վերջը՝ յաջորդով)

Մոսկուայի մէջ։ Գերմանական կառավարութիւնը որոշած է հաստատուն երաշխաւորութիւններ եւ լուրջ առաւելութիւններ ստանալ այս անգամ։ Ամէն բանէ առաջ, խորհրդային իշխանութենէն պիտի պահանջէ յստակ բանաձեւ մը «տնտեսական լրտեսութիւն» եւ «խափանարար գործողութիւն» բառերու մասին, որպէս զի չկրկնուին հին դէպքերը (Տոնէցի դատ եւլն.)։ Յետոյ պիտի լուծուի խորհրդային հողերէն ապրանք փոխադրելու խնդիրը, որուն մեծ կարեւորութիւն կուտան Գերմանները, քանի որ երկաթուղի մը կը շինեն Պարսկաստանի մէջ։

Վերջապէս, Գերմանիա կը խորհի մասնաւոր առանձնաշնորհներ պահանջել գերման արտօնատէրներուն համար, իբրեւ հատուցում Ռուսիոյ նախապատերազմեան պարտքերուն։ Հաւանական է որ Մոսկուան ալ իր կարգին նոր վարկեր պահանջէ Գերմանիայէն։

Անգլիոյ թագաւորը ծանր հիւանդ

Քանի մը օրէ ի վեր, թոքերու բորբոքումէ կը տառապի Անգլիոյ Ճորճ թագաւորը։ Այս առթիւ մեծ յուզում կը տիրէ Լոնտոնի մէջ։ Ի հարկին Լոնտոն պիտի կանչուի Գալլէսի իշխանը (գահաժառանգը), որ ճամբորդութեան մէջ է այս միջոցին։

Ժանտատենդի համաճարակ Լիոնի մէջ

Լիոնէն կը գրեն թէ ժանտատենդի համաճարակ մը ծագած է արուարձաններուն մէջ եւ կը ծաւալի օրէ օր։ «Մաթէն»ի հաշիւով արդէն 1500 հոգի վարակուած են։ Հիւանդութիւնը վտանգաւոր հանգամանք չունի առ այժմ, թէեւ երկու ծանր դէպքեր պատահած են Քռուա Ռուս թաղին մէջ։ Ֆրանշվիլի ճեմարանին աշակերտները արձակուեցան։ Լիոնի Քաղաքապետութիւնը որոշած է թուղթեր տալ կարօտներուն, ծրիաբար պատուաստուելու համար։ Միւս կողմէ, միջոցներ ձեռք առնուած են ջուրերը հականեխելու համար։

Բողոքի նորօրինակ ձեւ մը

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ հինգ օրէ ի վեր 4000 գիւղացիներ գետինը փռուած կը սպասեն Միրաճի իշխանապետին պաշտօնատան առջեւ, իբրեւ բողոք հողային տուրքերու յաւելման դէմ։ Բարեկամներ ուտեստ կը հայթայթեն բողոքարկուներուն։ Մինչեւ հիմա անկարգութիւն չեն յարուցած այս նորօրինակ ցուցարարները, բայց իրենց գայրոյթը կը սաստկանայ, որովհետեւ իշխանապետը ո՛ր եւ է կարեկցութիւն ցոյց չի տար իրենց զրկանքներուն հանդէպ։ Ընդհակառակն, հրամայած է որ հեռանան պալատէն։

Ս. Կատարինէի տօնը

Այս աւանդական տօնը, որ տեղի կ'ունենայ Նոյ. 25ին, որոշ սահմանափակումներու պիտի ենթարկուի այս տարի, իբրեւ հետեւանք եղած բողոքներու։ Ոստիկանական տեսուչ Գ. Քիափ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ կարուձեւի մեծ տուներու ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք խնդրեցին միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի Ս. Կատարինէի տօնը պահէ իր ընտանեկան հանգամանքը։ Այս առթիւ շեշտուեցաւ թէ այն աղջիկները որոնց ի պատիւ կը կատարուի այս տօնը, կոպիտ վարմունքներու կ'ենթարկուին փողոցներուն մէջ, անոպայ երիտասարդներու կողմէ։ Ոստիկանութիւնը որոշած է արգիլել ուսանողական եւ ուրիշ թափօրներ, որոնք աղջիկները կը հետապնդեն, կը պաշարեն, բռնի կը համբուրեն եւ ուրիշ անճոռնի արարքներու կ'ենթարկեն։ Այս առթիւ պիտի կրկնապատկուի ոստիկանական հսկողութիւնը մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ, եւ ի հարկին անմիջապէս պիտի արգիլուի ո՛ր եւ է անպատշաճ ցոյց։

Անգործութեան դէմ

Փ. Հուվըր, Մ. Նահանգներու Նորընտիր Նախագահը, որուն պաշտօնը կը սկսի յառաջիկայ Մարտէն, արդէն իսկ ծրագիրներ կ'որոճայ երկրին բարգաւաճման համար։ Իր ներկայացուցիչը Նիւ Եորքի մէջ ժողովի հրաւիրեց զանազան նահանգներու կառավարիչները, եւ անոնց քննութեան ենթարկեց ծրագիր մը, որուն համաձայն, երեք միլիառ տոլարի հիմնադրամ մը պիտի կազմուի, իբրեւ դարման անգործութեան։ Երբ տագնապ մը ծագի, այդ գումարով հանրօգուտ շինութիւններ պիտի կատարուին, որմէ պիտի օգտուին թէ ձեռնարկուները եւ թէ բանուորները, թէ առեւտրականները եւ թէ ագարակապանները։ Այս գումարը պիտի հաւաքուի բարգաւաճման շրջանին։

Որքան բոլշեւիկ կայ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Անցեալ յուլիս 1ին, Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութիւնը կը հաշուէր 1.304.000 անդամներ, այսինքն տարուան սկիզբէն ի վեր 100ին 8.7 աւելի։ Ասոնց 100ին 60ը բանուորներ են և կը բնակին ճարտարարուեստի կեդրոններու մէջ։ Գիւղացիները ամբողջ համայնավարներու 100ին 22ը կը կազմեն։ Մնացեալ 18ը գրասենեակի պաշտօնեաներ են։

Մարսէյլի աւազակութիւնը

Երէկ հաղորդած էինք թէ Մարսէյլի մէկ դրամատան երեք պաշտօնեաները յարձակման ենթարկուած են՝ անծանօթներու կողմէ, որոնց մէկը սպաննելով, յաջողեցան կողոպտել անոնց փոխադրած 358.000 ֆրանքը։

Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ գտնել աւազակներուն թաքստոցը, Մարսէյլի մէկ արուարձանին մէջ։ Ամարանոց մըն է թաքստոցը, ուր աւազակները բաժնած են իրենց աւարը։ Ոստիկան - զինուորները երբ ներս մտան, գտան կրակի տրուած նամակի կտորներ։ Սեղանի մը վրայ կը գտնուէր կէս եղած մոմ մը։ Երեւան հանուեցան նաեւ հաշուական թուղթեր. բայց աւազակները աներեւացած էին։ Բանալիները տակաւին դրան վրայ կը մնային։

Ավինեօնի մէջ ձերբակալուած երեք մարդիկը անմեղ են, ոստիկանութեան կարծիքով։

ՇԱԲԱԹԸ 40 ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ամերիկայի Նիւ - Օրլէանս քաղաքին մէջ ներկայիս կը գումարուի աշխատանքի ընդհանուր համաժողովը։ Վերջին նիստին մէջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, պահանջելով որ այսուհետեւ Ամերիկացի բանուորները շաբաթը հինգ օր եւ օրը 8 ժամ աշխատին։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ» ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
երգ, արտասանութիւն, եւայլն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ Ջ. Ե. Ռ. Մ-Ի ԼՍԱՐ. ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
վաղը կիր. ժամը 3ին, 40 Rue de Belleville (վերնայարկ)
Կը խօսի՝ ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
երիտասարդներու ամուսնութեան խնդիրը եւայլն
Կը հրաւիրուի Փարիզահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը
Ծախքերու մասնակցութեան համար 1 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ
1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Թէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ, 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
կազմակերպուած Նանսիի Հայ Ուսանող. Միութեան կողմէ
16 դեկտ. ժամը 8ին, Փըթի Ժուռնալի սրահը, 21 Rue Cadet
ի նպաստ Նանսիի Հայ Ուս. Միութեան Օգնութեան Մնտուկին
Օրքէսթրը եւ ճազ պանտ, շարունակական նուագ եւ ճաշելի անակնկալներ: Պարի մրցումներ՝ ղեկավարութեամբ ֆրանսացի յայտնի պրոֆէսէօրներու: Արժէքաւոր նուէրներ: Մուտք 10 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

Իսի - լէ - Մուլինօի Վռամեան կոմիտէի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. Verdun. Կը խօսի՝ ընկ. Կ. Սասունի։

Պէլվիլի ընկերական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 131 Fbg. du Temple.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի մէջ, Rue des Ecoles.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին, 72 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Նիսի շրջ. Ներկայացուցչական Բ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին Քանի սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին նախորդ ժողովի տեղը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի ժառանգաւորանի սրահը։ Նիւթ՝ Հայկական շարժման նախապատմութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Գասան. միութեան անդամական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Գ. Հիւսեան։

Վիէնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիր. առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ Թլիպը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէսինի կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին Café Jardin: Կը խօսի՝ ընկ. Գ. Սարոյեան։ Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու ներկայանալ անպատճառ անդամատետրով։ Բաժանորդներու մասին որոշում պիտի տրուի։

ՕՐԱԿԱՐԳՈՎ։ Կը խօսի՝ Գ. Աբօ Աբոյեան, բոլոր հայրենակիցները հետաքրքրող նիւթի մը շուրջ։

ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ ԴԱՍԻՆԱՐԿԸ

վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Գ. Դաւիթ-Բէկ)։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ջ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, գ. Mairieի ժառանգաւորանի սրահը: Մուտք François-Garcin փողոցէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, իր սեփական Գրադարանին մէջ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկաները իրաւասու պիտի համարուին գրադիլու

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

«MASSIS» Թիւ 1 (1928 Նոյ.)

Անգլիերէն պարբերաթերթը նուիրուած՝ հայկական շահերու: Տարեկան բաժնեգին 12 շիլին

Հասցէ.— «Massis», 54. Bernard St. London, W. C. I.

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հանգուցեալ ՎԱՀԷ ՇԱՏԱՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, վաղը կիրակի, քաղաքիս Հայոց եկեղեցւոյն մէջ յետ աւարտման Ս. Պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոյ ողբացելոյն: Ազգականք եւ համակիրք կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Պրուսացի Ջատիկ Համբարձումեան որ երկու տարի առաջ եկած էր Յունաստանէն Ֆրանսա: Մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Լիոն եւ կը թղթակցէր: Իմացնել իր հասցէն Շապին Գարահիսարցի Լեւոն Մուրատեանի, Rue de la Baleine. Bourg St. Andéol (Ardèche).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 290bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

25 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 813 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...ՒՐ Է ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

...՛ միջոց մաքառելու այս տմարդի, այս հրէշային քա...ութեան դէմ, կը հարցնէինք. երէկ, Երեւանէն եկած ...ար ի մը յայտարարութեանց առթիւ։

...ղբերգողները կը յիշեն այդ յայտարարութեանց իմաստը. ...Մենք Հայերս հաւաքման քաղաքականութիւն չենք ...ւ չենք կրնար վարել։ Մենք չենք կրնար բանալ Հայաս...ռները, որովհետեւ արկածախնդիրներ չենք։ Մենք ...Ամենայն Հայոց» կառավարութեան յաւակնութիւններ ...անձնած եւ չենք կրնար ստանձնել։

...ներգաղթ, ոչ ազգահաւաքում. այլ միայն կասկածելի ...գրութիւն մը՝ «որոշ տարրեր» ընդունելու։ Այն ալ՝ պայ... որ առաջուընէ կարգադրուին ճանապարհածախսի, ...բնակարանի, աշխատավարձի կամ հողաբաժնի խըն...րը։

— Մենք այսպէս կը հասկնանք ներգաղթի խնդիրը»։

...իտենք, Երեւանի մունետիկները, կամ անտեղեակ քարե...նր պիտի մեղադրեն մեզ։ Անտեղի պիտի գտնեն մեր վրդո...։ — Ի՞նչ ընեն մարդիկը, երկիրը պզտիկ է. հող չկայ, ...չկայ, փող չկայ։

Այստե՛ղ է ողբերգութեան ամբողջ գաղտնիքը։

Հայաստանի սահմանները անծանօթ չեն մեզի։ Ճիշդ ատոր ...ր ալ, անդադար կ'արծարծենք նորքին — գոնէ նորքին ...ահմանները ընդարձակելու խնդիրը, որ կենսական պահանջ ...այսօր, աւելի քան երբեք։

Ո՞ւր կ'իյնայ այս պարտականութիւնը։ — Տիրող իշխա...թեան։

...րդ. 1921էն ի վեր, ի՞նչ ձեռնարկներ կատարած է Երե... գոնէ, Ղարաբաղը եւ Նախիջեւանը վերստանալու համար։ ...աստախանն ալ տանք. — Ոչ մէկ ձեռնարկ։

Ընդհակառակն, Երեւանը ինք խափանած է ժողովրդային ...րկները, անոնց հեղինակներն ալ հետապնդելով եւ պատ...։ Այսպէս եղաւ Ախալքալաքի մէջ, քանի մը տարի առաջ, ...մանաւոր պատուիրակութիւն մը դիմեց Երեւան։ Այսպէս ...ւ Ղարաբաղի մէջ, անցեալ տարի եւ այս տարի, երբ թռուցիկներ եւ բողոքներ հրատարակուեցան բոլոր հոսանքներու ...ակցութեամբ. — «Ղարաբաղը Հայաստանին»։ Բողոքողներուն ... կային համայնավարներ ալ։ Եւ մինչեւ այսօր կանոնաւորապէս ...րիչներուն խստովանութեամբ։

Ինչո՞ւ այս ընթացքը։ Որովհետեւ, — «Մենք Հայերս հաւաքման քաղաքականութիւն չենք վարեր»։

Վրացի Օրժոնիկիձէներ եւ Օրախելաշվիլիներ, որոնք իրա...ն վարիչներն են Կովկասի քաղաքականութեան, կ'ըմբռնեն, ...խոստովանին թէ Հայաստանի տարածութիւնը չափազանց ...անափակ է, թէ հայ ժողովուրդը չի կրնար ապրիլ այդ ...ին վրայ։ Վրացի մենշեւիկն ալ չի ծածկեր այս անողոք ...նութիւնը, հոգ չէ թէ երեսանց։

Միայն հայ «կոմիսար»ներն են որ կը վախնան բերան ...ալ այս փաստը։ Եւ սարսափի տակ, իրենց ամբողջ մաղձը ...թափեն բողոքողներուն վրայ, վիճելի հողերը պահանջողներ... եւ իրենց ապիկարութիւնը ձաղկողներուն վրայ։

Մինչդեռ, եթէ պետականօրէն մտածէին, եթէ գործէին իբ... ժողովուրդէն բխած իշխանութիւն, պիտի օգտագործէին ...տրամադրութիւնները։ Բան-գործ պիտի ընէին գոնէ մէկ ...ի գաւառ ետ առնելու կամ գոնէ ձեւ մը պիտի գտնէին, ...ակ, Նախիջեւանի մէջ գաղթականներ տեղաւորելու համար։

...յո՛, այստեղ է ամբողջ ողբերգութիւնը։

Երեւանցիները իրենք զիրենք վերածեր են ոստիկանական ...թեան, առնուազն քաղաքապետութեան։ Եւ անոր հա...տ ալ ծրագիրներ կը շինեն իրենց գործունէութեան հա... թիչ կը մնայ որ Հայաստան հաստատուած ժողովուրդն ...համարեն իբրեւ «ամէլէ թապուրի», ճամբաներ շինելու, ...ներ բանալու կամ ճահիճներ չորցնելու համար։

Այս հոգեբանութիւնը շատ աւելի շեշտուած է այսօր։ Եւ ...ր Երեւանցիները ոչ միայն չեն հետաքրքրուիր Թրքահայաստանով, Թրքահայ ժողովուրդով եւ անոր ապառնիքով, ...միայն փակուած կը համարեն Հայկական Դատը եւ կը ծաղ... անոր հաւատացեալները, անոր համար աշխատողներն ու ...քողները, այլ եւ մտքէ իսկ չեն անցըներ ո՛ր եւ է պահանջ ... Կովկասի համար, ետ առնել յափշտակուած հայկական ...առներէն մէկն ու մէկը։

Աւելի՛ խօսքով, չեն հաւատար ո՛չ այս ժողովուրդին իրաւունք...ն, ոչ ալ իրենց կոչումին։ Անոնք երջանիկ են իրենց ներ...պատեանին մէջ, իբրեւ տանտիրոջ կողմէ նշանակուած ...ներ, որոնց ամբողջ պաշտօնն է շէնցնել ագարակը։ Ո՛չ ...նաձեռնութիւն, ոչ հեղինակութիւն, այլ միայն բանուորներ... վերատեսչութիւն։

...րնա՞նք փոխել այս վիճակը։ Դժուար թէ։ Գաղութներու ...ին ալ բացորոշ է անոնց ընթացքը։ Անոնք մեր վրայ կը ...ին իբրեւ եկամուտի աղբիւր, ուրիշ ոչինչ։ Եթէ արհեստաւոր... եւ մասնագէտներու պէտք ունենան գիւղատնտեսութեան ...ագարակին — այս կամ այն ճիւղին համար, կը բարեհաճին ...ընդունիլ. այլապէս՝ թող ամէն մարդ իր գլխուն ճարը ...։

Ահա թէ ո՛ւր է ողբերգութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԱՂԷՏԸ

Սուրիոյ արտագաղթին առթիւ Յուսաբեր դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (12 Նոյ.).

— «Ազգային ներքին պայքարներու հետեւանքով — փուճ ու անիմաստ — անհնար եղաւ համազգային կեդրոն մը ստեղծել, որ համազգային ճիգերով կարենար այս կնճիռները լուծել։

Հեղինակաւոր իշխանութիւն չստեղծուեցաւ նաեւ Սուրիոյ մէջ, ուր խմբուած է աւելի քան 100.000 հայութիւն։ Եթէ Երեւանի Թոյնը չըլլար եւ եթէ չըլլար ռամկավար կոչուած խըմբակին անարժան կեցուածքը խորհրդային նենգութեանց հանդէպ, ի՛նչ խօսք, որ մենք այսօր Սուրիոյ մէջ քանակով շատ աւելի մեծ բազմութիւն կ'ունենայինք. — կազմակերպ, ապահով եւ ամուր։

Բայց չկարծէք, որ Երեւանը չի մտահոգուիր գաղութահայութեան ճակատագրով։ Խորհրդային պաշտօնական օրկաններէն «Պրոլետար» իր Սեպտ. 22ի թուականով կը գրէր.

«Նոր վերջերս էր, որ Ֆրանսացիները առաջարկեցին Հայերը տեղաւորել Սուրիոյ մէջ, որպէսզի հայ գաղթականների եւ Լիբանանի քրիստոնեաների օգնութեամբ ճնշեն սիւրիական ցեղերի ազատագրական տենչերը»։

Վաչկատուն Թուրքը, որ դարերով թափառած եւ իր թափառումներուն բարիքները լիուլի ճաշակած է, առածի մը մէջ կ'ըսէ. «Դաղթողը 72 տեսակ պատուհասներու ենթակայ է, որոնցմէ նուազագոյնն է մահը»։ Այս ճշմարտութիւնը ժխտէ աղէկ այսօր ոչ ոք գիտէ։ Եւ այդ պատճառով ամէնէն աւելի մեզմէ կը պահանջուի, որ հաւաքական ճիգերով կասեցնենք արտագաղթի այն վտանգաւոր հոսանքը, որ ծայր տուած է Սուրիոյ մէջ։ Եթէ հազարաւորները անկարող ենք փրկել, գոնէ հարիւրաւորները փրկենք, որովհետեւ ամէն գացող, որ կ'երթայ Սուրիայէն, ընդմիշտ կ'երթայ նաեւ մեզմէ։

Ուրուկաններ այլ ճակատագիր չունին պահած տարագիր Հայուն համար»

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՐԱՔ

Մուսուլէն կը հեռագրեն Թայմզի

Թուրքօ-իրաք Սահմանազատիչ Մնայուն Յանձնաժողովի Թուրք անդամները Մուսուլ հասան Նոյեմբեր 14ին։ Նիստերը սկսան 16 Նոյեմբեր ուրբաթ օր եւ վերջացան երեքշաբթի։ Խորհրդակցութիւնները կատարուեցան խիստ անկեղծ շեշտով եւ սահմանագլուխի խաղաղութիւնը ապահովելու մասին համաձայնութիւն գոյացաւ երկուստեք։

Տեղատարափ անձրեւին պատճառաւ Թուրք պատուիրակները Մուսուլէն չեն կրնար մեկնիլ։ Յաջորդ նիստը պիտի գումարուի մայիսին Մարտինի մէջ։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՀՈՂ ԿԸ ԳՆԵՆ

«Հրեայ Ազգային Հիմնարկութիւնը կը հաղորդէ որ Հայֆայի եզերքին վրայ գնած է 27.000 տէօնիւմ հող եւ թէ ներկայիս այդ շրջանին մէջ ունի 33,000 տէօնիւմ հող։ Այդ շրջանի հողերը մեծ ապագայ կը խոստանան։

ՁԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ուկրայնական ազգ-բոլոր կազմակերպութիւնները պիտի յուծուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ ԾԱՆՐԱՑԱԾ

«ԱՅԼ ԵՒՍ ՅՈՅՆ ՉՊԻՏԻ ԿՐՆԱՅ ԱՊՐԻԼ ՄԵՐ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ»

Վաստակաւոր ամբոխավար Եմնուս Նատի Գոյսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ին մէջ (19 Նոյեմբեր), հայհոյալից խմբագրական մը կը գրէ Յոյներուն դէմ, Թրակիոյ քննիչ յանձնաժողովին Պոլիս վերադառնալուն առթիւ։ Կը քաղենք յատկանշական մասերը.

— Հելլէններուն վերջին ընթացքը ոչ թէ պաղ, այլ սառած ջուրի լոգանք մը եղաւ բոլոր անոնց համար, որոնք կ'երեւակայէին թէ քննութիւններով, բանակցութիւններով եւ համաձայնութեամբ կարելի է լուծել փոխանակութեան խնդիրները։ Իր այս ընթացքով, Յունաստան հրաշալի ապտակ մը իջեցուց ամբողջ Եւրոպայի, որ իբրեւ թէ կ'ուզէ անկողմնակալութեամբ հսկել փոխանակութեան գործերուն վրայ. ո եւ է համեմատութիւն չկայ երկուքին միջեւ, անոր որ կը համարձակի ձեռք բարձրացնել ու ապտակ իջեցնել, եւ անոր որուն կ'իջնէ ապտակը։ Առաջինը՝ գաճաճէն փոքր է, երկրորդը՝ դեւէն մեծ։ Ատոր համար է որ համարձակութիւնը աւելի արժէք կը ստանայ և մեզ կը մղէ ըսելու. — կեցցեն Հելլէնները։

Այս դէպքէն յետոյ, պէտք է քաթ-քաթով խնդալ այն բանակցութեանց վրայ, որոնց համար ամիսներէ ի վեր կ'ըսուի թէ պիտի սկսին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Արդարեւ եթէ սկսին էնկիւրիի բանակցութիւնները, այսօր ամբողջ Եւրոպայի ձեռք վերցնող Յունաստանը վաղը անշուշտ աքացի պիտի տայ։

Յունաստան չգործադրեց իր իսկ ստորագրած համաձայնութիւնը, չի գործադրեր եւ չպիտի գործադրէ։ Արեւմտեան Թրակիոյ ժողովուրդը խեղճը կը թողնէ իր ենթարկուած «սիստեմատիկ» խժդժութեանց եւ ճնշումներու վրայ։ Յունաստան չուզեր ռեւէ մէկուն լսել տալ Թուրքերուն աղաղակները։ Դաւադրութիւնը յայտնի է. — խեղդել Թուրքերը։ Մեր արդէն գիտցած իրականութիւնը աչքով ալ տեսանք։

Եղան օրեր, երբ մենք ալ տարուեցանք խորհելու թէ այս բանակցութիւններէն թերեւս բան մը յառաջ կայ, մանաւանդ երբ Իտալիա ալ խառնուեցաւ անոնց։ Բայց Թրակիոյ քննութեան խնդիրը անմիջապէս իրականութեան առջեւ դրաւ մեզ։ Յունաստանի հետ կատարուած եւ կատարուելիք ամէն բանակցութիւն թոյն է, նոյն իսկ խաղաղութեան մթնոլորտը պղտորող թոյն։ Յունաստանի հետ բարեկամ ըլլալու համար, միայն ուղղամտութիւն չի բաւեր, քիչ մըն ալ կոպտութիւն պէտք է։

Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ կեանքը հարամ եղած է Թուրքերուն համար։ Հետեւաբար, Հելլէնը եւ հելլէնական իրաւունքն ալ չպիտի գտնուին Թուրքիոյ մէջ եւ այլ եւս Յոյն չպիտի կարենայ ապրիլ մեր հողին վրայ։ Ճիշդ չէ որ այստեղի երկուքուկէս անձերը ամէն օր աշխարհի խաղաղութիւնը վրդովելու պատրուակ տալով գիրք մը պահեն։

Բայց ի հաշիւ, փոխանակութեան համաձայնութիւնը վերջ ի վերջոյ սա արդիւնքին պիտի յանգի. — Յունաստանի մէջ՝ Թուրքին, եւ Թուրքիոյ մէջ Հելլէնին եւ Յոյնին անձն ու իրաւունքները փոխադարձաբար կը մխտուին ու կ'ոչնչացուին։ Ատոր համար, այսօրուընէ սկսեալ արգիլելու է Յոյներու կալուածներու առուծախը, գրաւի դրուիլը եւլն.։

Յետոյ, երկու ամսէն երեւան հանելու է յունական բոլոր լքեալ գոյքերը։ Ասոր համար, այդ կալուածներուն ծածուկ Թաղուն նպաստողներուն գործը հայրենադաւութիւն նկատելու է։

Թուրքեւհելլէն յարաբերութեանց ոչ միայն ամէնէն բանաւոր, այլ թերեւս ամէնէն անհրաժեշտ հաշուեյարդարի ձեւը այս է։ Եւ Հելլէնները իրենք անգամ մըն ալ ապացուցին ատիկա, քննիչ մարմնին գործին արգելք հանդիսանալով։ Ճիշդ ըսելով, աֆէրին հէրիֆներուն. շատ անկեղծ շարժեցան, անձամբ հաստատելով այն կրթութիւնը, զոր մենք տարիներէ ի վեր կը պոռայինք։

Պոլսաբոլշեւիկեան դաւադրութեան կեդրոն

«Թայմզ»ի Թուրքիոյ Թղթակիցը կը գրէ.

Բոլշեւիկեան պրոպագանդան եւ մեքենայութիւնները ներկայիս առաջ կը տարուին այնպիսի գաղտնապահութեամբ, որ շահակից կառավարութիւններուն համար շատ դժուար կը դառնայ արգելիչ միջոցներ ձեռք առնել։ Վերջերս սակայն երեւան հանուեցաւ թէ բոլշեւիկները տակաւին Պոլիսը կը գործածեն իբրեւ կեդրոնատեղի՝ Պալքաններու մէջ իրենց կատարած աշխատանքներուն։

Բոլշեւիկները հասկցած են թէ համայնավար վարդապետութիւնները կոչուած են շատ քիչ յաջողութիւն գտնել Թուրքիոյ կամ Յունաստանի, Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ կամ Ռումանիոյ մէջ։

Ուստի Մոսկուայի կողմէ արձակուած են նոր հրամաններ, որոնց համաձայն ամէն ջանք պիտի կատարուի դժգոհութիւն ստեղծելու համար յիշեալ երկիրներու կռուող ուժերու շարքերուն մէջ։ Գործիչները պէտք է գրգռեն զինուորները անսաստել տրուած հրամաններուն եւ ուրիշ անկարգապահ ընթացքներու մէջ գտնուիլ։ Սպաներուն պիտի թելադրուի, որ զինուո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

BEWARE!

«Նորէն Թոքախտաւորները» խորագրին տակ, հանրածանօթ տոքթոր մը երկու յօդուած կը հրատարակէ։

Նորէն հիւանդները սկսած ըլլալու են զինքը անհանգիստ ընել։

Համառօտենք իր գրութիւնը.

1.— Հ. կ. Խաչը ի վիճակի չէ հիւանդներով զբաղելու։ Ամէն դիմող կ'ուզէ որ իրմով եւ միայն իրմով զբաղի Կ. Խաչը։

2.— Հայ երիտասարդները Թոքախտաւոր կ'ըլլան, որովհետեւ սրիկայութիւն կ'ընեն, գինի օղի կը խմեն... Սիթրոէն ու Ռընօ կ'աշխատին։

3.— Հայ հիւանդներէն շատեր Կ. Խաչին կը դիմեն, խաչագողի դեր կատարելու ու անհատներէ դրամ կորզելու համար։

Մէկ խօսքով, աւելի վիրաւորիչ է գրութիւնը քան խորհրդատու։

∴

Երբ հայ տղան Սիթրոէն ու Ռընօ կ'աշխատի, այդ կը նշանակէ թէ ուրիշ կերպ չի կրնար ընել։

Հայ տղան հանգստաւէտ պաշտօնատուններու մէջ չաշխատիր... որովհետեւ չէ եկած այն օրը ուր Chef du Personnelը պիտի հարցնէր.

— ցեղէք սրահները... արդեօք հաճոյք կը պատճառե՞ն ձեր ազնուութեան։

Երբ մէկ Հայ գիշերը Cupidonի հետ շատ մտերիմ է, անոր փոխարէն տասը արդէն անկողինն են, որովհետեւ յաջորդ առաւօտ... 4ուկէսին, ճին պիտի արթննան։ Հազար տեսակ ու շարունակական զրկանքներ 1915էն 1922 տկարացուցին անոնց կազմը... եւ փոխանակ տոքթորը (չեմ ըսեր Կ. Խաչը) մոռնալով անոնց օգնութեան գալու, լաւ կ'ընէր յուսալով աշխատելով։ Թերեւս վարժուեր է իր գրասենեակը այցելողներուն՝ գրգռութեան ու անփափկանկատութեան կարկուտ մը տեղացնելու։

Բայց լաւ կ'ընէ եթէ այդ կարկուտը մինչեւ Թերթերու սիւնակները չհասցնէ։

Անձրեւը իր օգտակարութիւնը ունի. կարկուտը ո՛չ...։

Հունձքերը կ'ոչնչացնէ վերջինը ու մարդիկը կը վիրաւորէ։

Եւ միթէ հետեւեալ երկու խօսքերն ալ չե՞ն վիրաւորեր թէ անհատը, թէ հանրութիւնը հաւասարապէս.

— «Ես հայերէն փարա չեմ վաստկիր, հասկցա՞ք...»

— «Ես այս Հայերը 1921էն ի վեր կը ճանչնամ...»

Իրաւունք ունի։

Ինչո՞ւ մենք, «գաղթական» Հայերս եկեր ենք զինքը անհանգստացնել Էթուալի մօտ կանգնած իր շատոյին տակ։

Beware!

ՕՇԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գերման դեսպան նշանակուեցաւ Տոքթ. Տիրքսէն, արտաքին նախարարութեան արեւելեան ճիւղի տնօրէնը։

ՎԻԼԷԹԻ սպանդանոցին մէջ գործադուլը ծաւալեցաւ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահին տարեթոշակը 600.000էն բարձրացաւ 1,800,000ի, իսկ պաշտօնին բերումով ընելիք ծախքերը 1,400,000էն բարձրացաւ 1,800,000ի. ընդհանուր գումար՝ 3,600,000 Ֆրանք՝ փոխանակ 2 միլիոնի։ Պատերազմէն առաջ 1,200,000 ֆր. էր։

ՆՇԽԱՐ ՄԸ ՍԻԱՄԱՆԹՕՅԷՆ

Ողբացեալ բանաստեղծին այս քերթուածը կը քաղենք «Նոր Հանդէս» կիսամսեայ պարբերաթերթին առաջին թիւէն, որ լոյս տեսած է Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ուսանող. Միութեան, եւ խմբագրութեամբ իր բախտակից լուսեղբօր, ընկեր Մարգիս Մինասեանի (1906 օգոստոս 10)։ ԽՄԲ.

ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐՍ

Ա.

Եւ ասէին «Զի՛ քերթողին այսքան սուգ...»
Խորէն Արքեպսկ. ՆԱՐՊԷՅ

Եւ մաքրաթեւ երազիս հետ մինակ էի. հովիտներուն մէջ հայրենի,
Քայլերս էին թեթեւ ինչպէս քայլերը խարտիշագեղ եղնիկին,
Եւ ցուարթութեամբ կը վազէի, կապոյտէն եւ օրերէն բոլորովին գինով
Աչքերս ոսկիով եւ յոյսով՝ եւ հոգիս աստուածներով լեցուն...

Բ.

Եւ ահա քարերեր Ամառն իր պտուղները զամբիւղ առ զամբիւղ,
Մեր պարտէզին ծառերէն դէպի հողը եւ դէպի գիս կ'ընծայէր,
Եւ ես լռութեամբ՝ գեղուղէշ ուռիին ներդաշնակ հասակէն,
Երգերս ստեղծելու համար խորհրդաւոր սրընգիս ճիւղը կը կտրէի...

Գ.

Կ'երգէի... Ադամանդեայ առուակն եւ թռչուններն հայրենագեղ
Աստուածային աղբիւրներուն յստակահոս մեղեդիներն անդադրում,
Եւ առաւօտեան զեփիւռը քրոջական գուրգուրանքներու այնչափ նման,
Այս բոլորը իմ երջանիկ երգերուս թոթովումին կը ձայնակցէին...։

Դ.

Այս գիշեր երազիս մէջ, ծեռքս առի գքեզ. ով քաղցրահամ Սրինգ,
Շրթունքներս գքեզ ճանչցան ինչպէս համբոյր մը հին օրերու,
Բայց շունչս յիշատակներու զարթնումէն, յանկարծօրէն մեռաւ,
Եւ երգիս տեղ՝ շիթ առ շիթ, շիթ առ շիթ, արցունքներս էին որ ինկան վար...։

Մայիս 1906 ՍԻԱՄԱՆԹՕ

Գիշերուայ աղօթքը մօտ է։ Եւ այս գիշեր
Լուսինն ու Արեւը տեսնում եմ դէմ առ դէմ.
Մինչ Լուսինը ուզում է բարձրանալ,
Արեգակը ցած իջաւ Բաբելոնի Սարէն։
Ինչպէս արծաթէ կշիռքի երկու նժարներ —
Որ մէկ նժարը մնում է թեքուած միւս նժարից
Ես ու դու անտարբեր ենք։ Բայց Լուսինն ու Արեւը
Անհոգ չեն այս երկնային անիւի պտոյտից։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՋՈՐ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զանազան պատճառներով, շատ մը պատմիչներ քիչ մօտեցած են Հայոց պատմութեան ու Հայ գրականութեան։

Բայց, նոյնիսկ անոնք որ քանի մը տողեր շնորհելու պարտքը զգացած են, չեն մոռցած գուշակել բարձր մակարդակը հեթանոսական դարերու տիրող գրականութեան եւ անկէ վերջ քրիստոնէական շրջանին ու ոսկեդարին արտադրուած գրութիւններն ալ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրած են։

Հակառակ ոսկեդարին, հակառակ հայ տառերու գիւտին տուած մղումին, հայ գրականութիւնը իր մարմին կեսը կորսնցուցած է քրիստոնէութեան հաստատութենէն վերջ։ Քրիստոնեայ քարոզիչները, եթէ հաւատք ընծայենք փրոֆ. Կաֆարէլի (*), իրենց եռանդը բերին նաեւ հեթանոս գրականութեան վրայ, ու իրենց ցանած սերմերը նախ փչցուցին եղած գրութիւնները ու յետոյ ցամքեցուցին հեթանոս աշխարհին ծառերը։

Ու այդ թուականներէն վերջ, զուրկ ըլլալով քաղաքական անկախութենէ, վանքերու պատերուն մէջ էր որ շարունակեց արտադրել հայ գրողը։ Ու եթէ տեսակէտով մը՝ հայկական խարխուլ բայց ինքնուրոյն կեանքը կրցաւ ապրիլ այդ պատերուն մէջ, ուրիշ տեսակէտով մըն ալ կաշկանդեց անոր ազատ սլացքը։ Մանաւանդ քրիստոնէութեան առաջին օրերուն... երբ նոր զաւանանքը ամէն ուղղութիւն իրեն շուրջ հաւաքեց, մէկ աշխարհ, միայն մէկ հայեացք տրամադրելով անոնց երեւակայութեան։

Անշուշտ գերութիւնն ալ որ յաջորդեց անկախութեան առանց փոխանցման, աւելի սեղմեց գրականութեան ազատ կարելիութիւնները։ Բայց այդ մասին վճռական չըլլանք։ Չէ՞ որ Իտալիա իր գերութեան շրջանին ծնունդ տուաւ վերածնունդին... Բայց աւտոր փոխարէն անգին Աթէնք իր քաղաքական անկախութեան հետ չկորսնցո՞ւց նաեւ հոմերոսեան շառաւիղը։

* *
*

Հեթանոս Հոմերոս եւ քրիստոնեան Ցանդէ մէկ հասակ ունին, ու ահա այս բաղդատութիւնն ալ մեզ կը մղէ ենթադրել թէ քրիստոնէութիւնն ալ փրոֆ. Կաֆարէլի կարծածին չափ մեծ աղէտ մը չեղաւ, ու ուրիշ պատճառներ փնտռել հարկ պիտի ըլլար անցեալը բացատրելու համար։ Ընձնական հանճարները եթէ քիչ մը կը կաղապարուին գաւառշրջանին խմորին մէջ, երբեք այդ խմորին չեն ստորադասուիր, աւելի ուրեմն ազգային դաստիարակութիւն։

Ազգային տարազը պարզապէս կը նմանցնեմ շրջանակի մը, որ անշուշտ գովելի շեշտ մը կուտայ իր պարունակած նկարին, բայց ակներեւ է թէ այդ շեշտը ոչ կը մօտենայ նկարին արտայայտու- թեան ու մոգութեան, ո՛չ ալ զանոնք կը գերազանցէ։ Ցարազը կը ստեղծէ հետաքրքրութիւն մը, իրեն կը քաշէ արթնցած միտքերը. բայց եթէ այդ տարազին ետեւ ոչ մէկ խոստում չէ կեցած, հետաքրքրութիւնը կը մեռնէ այնքան որքան տարազին գոյները՝ գիր գարերու արեւը քիչ առ քիչ կը լափէ. մէջտեղ հանելով կամ կմախք մը կամ կեանքով ու առնականութեամբ փայլող մարմին մը։

Հանճարը ուր որ ըլլայ կը թառի։ Հանճարը քմահաճ է, ու միայն իր կազմուածքն է որ գեղեցկութիւնը կը բղխէ։

Ցանդէ իր «Աստուածային կատակերգութեան» համար գիմած է արաբական աղբիւրներու, ինչպէս փաստեց սպանիացի քննադատ Փալաչիոս(*)։ Իպն-Մասարա եւ Իպն-Արապի կը կոչուին այդ աղբիւրները... Ցանդէի մէջ կան վրդովիչ նմանութիւններ այդ արաբ աստուածաբաններու գրութիւններուն հետ. Նկարագրականներ, վարձատրութիւններ ու պատիժներ... արաբական էջերուն հետ մեծ թիւով բաղդատական կէտեր կը ներկայացնեն։

Բայց պէտք եղաւ որ Ցանդէ գնէ իր ձեռքը այդ էջերուն վրայ, որպէսզի ծնի գլուխ-գործոցը... որմէ վերջ իրապէս գժուար էր ճշմարիտ ստեղծագործին աւելցուցած հարստութիւնը, որ նոյնինքն հարստութիւնն է։

Սէրվանթէս անմահացաւ իր Տոն Քիշօթով... Բայց սպանիական տարազը, տաք երկիրներու մասնայատուկ գիւրաբորբոք խառնուածքը չեն որ այդ գործը գարերուն դէմ անաղարտ կը պահեն, այլ Տոն Քիշօթի եւ Փանսափ պատկերացուցած հակոտնեայ անձնաւորութիւնները, անոնց երկուքին ետեւ թաքնուած հոգեբանական կառուցուածքները, որոնց համար գործեր է Սէրվանթէսի գրիչը Ընկասկած եթէ Սէրվանթէս ուզէր մեզ կրնար տալ ուրիշ աշխատութիւն մը «Փանսա տէր՝ Տոն Քիշօթ ծառայ» վիրաւորութեամբ...

ուր՝ երկու ծայրայեղ մ... շրջուած գերակատարութ... քան հարուստ պիտի ըլլ... նակին գրչին տակ։

Երրորդ անձնաւորութ... Ուիլեըմ Շէյքսփիրի... մենք կը տեսնենք ամ... գլուխ արտադրութիւնն... վրայ հաստ թափանցող... կը տիրէ։ Շէյքսփիրեան... բնօսկամ է մարդ արտաց... դէպ, եւ անգլիական պատ... թիւնը ոչինչ տուած է Շէյ... րի, քանի որ դարեր վեր... տիտանին հետ զուգահ... պիտի մենայ. հակայան... գէ Ռուսիոյ տափաստ... մէջ ինկած Գրատոլեսկին... գործը հակառակ որ ա... իր հիւանդ կազմով, հիւա... տառապող հոգիի դրոշմ... իր էջերուն վրայ։ Եթէ ... փիր հոմոշխարհային... մանք չունենար, անոնք... լիական շրջանակին մէ... կ'ուզեն զայն, պիտի... Բայց, այսօր եթէ կայ ... որ կը պոռթկայ ազգային... ւորումի բաժակէն, այն... քսփիրն է։

Եւ այդ դէմքը միայն... պէթ»ով, «Օթէլլօ»յով... հագած... Ու զայն կոր... նի ամբողջութեամբ մէջ... մեր մէջ բազմապատկ... հանճարին անդիմադրելի...

Ուրեմն, ամէն փրկութիւն... սալ ազգային տալ ազդեցութ... շրջանակը սեփական նե... յատկացնել, ու պատահ... նալով քիչ մը անհունութիւն... տել մանաւանդ երբ այդ... թիւնը ամէն մարդու մէջ... րեմն մօտ որքան հեռ... կանութեան կաշկանդումը... որել կը նշանակէ։ Մինչդ... տկար ոյժ մը զգալով հ... երկար սլացքներու պիտի... տի նշանակէր այդ աշխարհ... բողջական եւ տարրին... ռումը։

Ու հոս է որ աւելի... պէս կարելի է ըմբռնել... բացատրած «Հոգիի ճամբ... տարելից գեղը։

Ու նախ քան այդ...

(*) — «Գրական մշակոյթը բարձր մակարդակ ունեցած է այդ երկրին մէջ. վկայ այն լեզուն զոր գործածած են ամէնէն հին գրողները, որոնցմէ միայն քանի մը հատուածներ հասած են մեզի։ Գրական այդ ծաղկումը կ'ենթադրէ դարերու աշխատանք։ Լեզուն կրնայ մրցիլ յունարէնին հետ, նախադասութեան այլազանութեամբ եւ ճկունութեամբ, ինչպէս նաեւ ասացուածքներու առատութեամբն ու բարդ բառեր ստեղծելու անսահման դիւրութեամբը»։

Փրոֆէսէօրը յետոյ կ'աւելցնէ. «Դժբախտաբար, այս մշակոյթին արտադրած պտուղները ջնջուեցան քրիստոնէութիւնը տարածող առաքեալներու եռանդով»։

(*) Վան թիէկէմ՝ Revue de Littérature comparéeի մէջ։

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Ցաներորդ դարու առաջնակարգ բանաստեղծներէն է Մանուչէհրի, իսկական անունով՝ Հէքիմ Ապոլնաճմ Ահմէտ. Թապարիստանի Սուլթան Մանուչէհրիի պալատական բանաստեղծն ըլլալով, իր գրական գործերու մէջ Մանուչէհրի մականունով ճանչցուած է։

Բաղդատմամբ իրմէ առաջ եկողներէ յետոյ ապրող կարգ մը յայտնի բանաստեղծներու, առանձնահատուկ ոճ եւ նիւթի բովանդակութեան նկարչական գոյներ տալու անբաղդատելի առաւելութիւններն ունի։

Իր «Գեղախմբերգ» ները (Ղասիտէ) ոչ միայն բանաստեղծական նկարագրութեան մէջ իր հանճարը, այլ աւելի բառերով նկարելու արտակարգ վարպետութիւնը կ'ապացուցանեն։ Կարելի չէ կարդալ Մանուչէհրին եւ տաղանդաւոր նկարիչի վրձինով գունազարդուած համապատասխան նկարի մը առջեւ կանգնած ըլլալու պատրանքը չունենալ։

Այս նկարիչ բանաստեղծին — այսպէս կ'ուզեմ անուանել զինքը — լաւագոյն մէկ կտորէն թարգմանուած առաջին երեք տունը միայն բաւական է, կարծեմ մօտաւոր գաղափար կազմելու համար։

Մանուչէհրին, որ ծնած է Թէհրան Մէշէդի ճամբուն վրայ գտնուող Դամղան գիւղաքաղաքը, կը փոխադրուի Ղազնէ յին։ Մեռած է հիճրէթի 432 կամ 440 թուականին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Գիտցիր, ով վրանաբնակ — թող վրանըդ —
Որ տնից դուրս եկաւ առաջապահը.
Թմբկահարը առաջին թմբուկը խփեց,
Ուղտապանները կապում են բեռները։

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՏՐՏՈՒՄ ՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Օրերուս բարձրակուտակ ու չարաշուք դէզին առջեւ, կանգնած եմ աշա դողահար, հոգիս շփոթ եւ մարմինս խռով, ու ցած ձայնով կը խօսիմ ես ինծի եւ կ'ըսեմ՝

Բաւարդ գար, բաւարդ գար, կեանքի մառախուղին մէջէն, վատ օրով, աղբերցա՛ր, աղբերցա՛ր այս « Գարնան տաւաւաններուն դէմ՝ մտածցար, արցունքներուդ մէջէն ու ծաղիկները, ափերուդ մէջ թարշամեցան։ Տեսար կորաքամակ մարդիկ կեանքի բեռան տակ։ Յուսահատութեան դառն հոգը ականջներուդ տակ ծամեցիր Ամբիւին. երբ եղբեւանինները կը բացուէին, սիրեցիր — օ՜ սիրոյ դող, գաւաճան դող սիրոյ։ Թշուառութեան եւ աղքատութեան հետ մէկ անկողնի մէջ պառկեցար։ Պայքարեցար։ Յաղթեցիր։ Կեանքի պատնէշներուն վրայպառահեցաւ որ վիրաւոր իյնաս ու փոքրիկ եւ անօթի ափերուդ մէջ, կշռեցիր մարդիկը ու տեսար որ կեանքը դառն է, օրերը մութ են եւ աշնան տերեւներու պէս տխո՜ւր, տխո՜ւր...

Բայց հակառակ այս անհամար, այս անվերջանալի օրերուդ, քառորդ դարու այս երկարաձիգ օրերուդ, դեռ չսովրեցար տառապիլ, հէք, պզտիկ մարդ, կը սպասես միշտ արեւածագին ու կը բարձրանաս անընդհատ, դանդաչելո՛վ, դողալո՛վ, դէպի հոգիիդ աստղահուալ բարձունքը — անհպելի կատար, որ կը բոցավառի հեռուն, կապոյտ մշուշին մէջ...

— Օ՛ դուն չսորվեցար տառապիլ, վատ օրով, տխուր օրով, անցար մանուկի պէս ժպտուն, կեանքի մառախուղին մէջէն, հէք պզտիկ մարդ, հէք պզտիկ մարդ...

I ԲԱԻԵԼ...

— Այսքան երկար ատեն է կ'ապրիմ ու դեռ տառապիլ չսորվեցայ։ Տխուր եմ։ Անձրեւ կուգայ։ Կաթիլները կը զարնուին պատուհաններուն, մութ օր, մութ օր...

— Ամբողջ մեր կեանքը, յարատեւ ու յուսահատ ճիգ մըն է երջանկանալու, բայց ոչ մէկ ծարաւ կարելի է յագեցնել եւ ո՛չ մէկ ուրախութիւն երկարաձգել։ Անընդհատ կարօտ ենք ու զուրկ եւ յաճախ դառնացած։

— Ամբողջ մեր կեանքը, երբեմն կը թուի պարզ ու շիտակ, ինչպէս ուղիղ գիծ մը։ Այդ զգացումը մեր կեանքը մաքուր տեսնելու՝ մեզ կը յուզէ, կը խռովէ մեզ, բայց քանի մը վայրկեան յետոյ կը զգանք թէ որքան հեռու ենք մեր մանկութենէն, որքա՛ն աղարտուած, անմաքուր։ Ապրի՛լ, կը նշանակէ բարոյապէս իյնալ, իյնա՛լ...

— Տարիներուն հետ կը սպառի մեր հոգին և մեր ներքին հարստութիւնը։ Պաշտպանուելու համար մեր բարեկամներուն դէմ՝ թշնամի մարդոց, օ՜ տխուր հարկ, կ'ապրինք երկու կեանքով, բազմաթիւ կեանքերով...

— Կ'աշխատիմ ո՛չ ոքի ցոյց տալ աչքերուս արտասուքը, յուզումս կամ զորովս, ու մարդիկ զիս կը համարեն ցուրտ, եսասէր, առանց հոգեկան ճառագայթի...

— Կը վախնամ կնոջ մը ձեռքը երկար սեղմելէ, աչքերուն մէջ երկար նայելէ, վախնալով որ հպարտութիւնս կը կոտրի։ Սիրե՛լ կը նշանակէ տկարանալ, իյնա՛լ։ Իւրաքանչիւր գորովի արտայայտութիւն ինծի կը թուի թէ գիջում մըն է, բարոյական անձնատուութիւն մը...

— Ու կ'ըսեմ տխրութեամբ որ սիրոյ բառերը պէտք է կշռել ու սակարկել մեր գուրգուրանքը, չտկարանալ սիրոյ առջեւ...

— Ու երկու դէմք ունիմ ներսը, երբ ես ինձ հետ եմ, մինակ, երջանիկ, գիտեմ որ մեծ և ծարաւ աչքերով տղայ մըն եմ, մայրիկիս պէս բարի և անոր պէս զգայազէր, և երկու երիտասարդներու առջեւ որ իրար կը սիրեն, պզտիկ աղջկան մը և պզտիկ տղու մը պէս, գիտեմ, որ կրնամ յուզումէս արտասուել։

— Դուրսը, երբ ուրիշներուն հետ եմ, գիտեմ որ յաճախ աչքերս ուտ կը խօսին ու սովորական եմ, հաստարակ, երբեմն կոպիտ, գրեթէ միշտ անքաղաքավար, յաճախ չար, խստասիրտ, ոխակալ, օ՜ ինքնաբաւ կարծեօ...

ՓԱԿԱԳԻԾ.— Օր մը, մեկնելէ առաջ, ան դառնացած էր ինծմէ. խոնաւ իրիկուն էր։ Գիշերային լոյսերը, կտոր կտոր կ'իյնային սալայատակին վրայ։ Կողք կողքի կ'անցնէինք փողոցէն։ Լուռ էինք։ Յանկարծ, գանգատելով, տխրութեամբ, անկեղծ դառնութեամբ մըեւիրեն յատուկ բերանի անուշ կծկումովը, խռոված աչքերով դէմքը բարձրացուցած ինծի, ըսաւ որ, ինքնաբաւ տղայ մըն եմ, կրնամ ապրիլ մինակ, անընկեր, առանձին, հպարտ...

Նայեցանք իրարու ու հասկցանք իրար։ Անձրեւը սկսաւ կաթկթել։ Ան կարծես թէ կ'ուզէր կծկուիլ մարմնիս, քալե՛լ ինծի կռթնելով, բայց շարունակեցինք ճամբան այդպէ՛ս այդպէ՛ս...

— Կ'ուզէի ինքնաբաւ ըլլա՛լ, ծառի մը պէս որ բարձունքի մը վրայ կը կենայ, մինակ, անընկեր, առանձին։ Հեռաւոր ճամբու մը եզերքը կեցած տան մը պէս՝ հիւրընկալ, հպարտ, ինքնաբաւ ըլլալ...

— Կ'ուզէի ինքնաբաւ ըլլալ, պէտք չունենալ քնքշութեան, ուրիշներու գորովին, ըլլալ ինքնաբա՛ւ, բաւե՛լ։ Քեզի եւ ուրիշին։ Զկարօտիլ գթութեան, տղա՛ք...

— Ո՛չ ալ սիրուն ու վարսաւոր գլուխի մը որ առնես ափերուդ մէջ եւ աչքերը համբուրես։ Ո՛չ սպիտակ եւ քնքուշ ձեռքերու, տա՛ք, քու դողահար ձեռքերուդ մէջ։ Նեղութեան ժամուդ, կարենալ լռել։ Բաւե՛լ քեզի եւ ուրիշին, ուրիշին պէտք չունենալ...

— Ինքնաբաւ ըլլալ։ Ծա՛ղր, հեգնութիւն, դառն կատակ...

— Ես գիտեմ որ յիմար մարդ մըն եմ, որ կեանքէն աղտոտած ըլլալուն համար՝ ամէ՛ն վայրկեանը տառապի, որ պատրաստ էր, գիտես, իր գլուխը ուսիդ վրայ դնելու եւ պզտիկ ձայնով մը իր պզտիկ ցաւերը պատմելու քեզի, օ՜ տխուր հարկ...

— Որ պատրաստ է միշտ, վստահութեամբ եւ սիրով, մեծ նուիրումով, ընկերոջ մը ձեռքը սեղմելու բայց մարդիկը տխուր են, տկար, դաժան, խարդախ, կասկածելի են մարդիկը...

— Կեանքի բեմին վրայ, բոլո՛րը դեր ունին եւ դիմակ, սեւ դիմակ, դիմակներ...

— Բաւե՛լ, բաւե՛լ, տղա՛ք, բաւե՛լ քեզի եւ ուրիշին... Օ՛ ինքնաբաւ ըլլալ...

— Ձեռք՛լ ո՛չ մէկ ծաղիկի վրայ, տղա՛ք, չխոնարհիլ, գըլուխ չծռել սիրոյ առջեւ եւ աշխատի՛լ որ կեանքդ գողգոթ, մաքրացիկ ու բաց ձեռքի մը պէս չըլլայ, ապագայի դրան առջեւ, երջանկութիւն մուրացող ձեռքի մը...

— Բաւե՛լ, բաւե՛լ, երթա՛լ ուրիշ տեղ...

II ՊԶՏԻԿ ԵՒ ԱՆՕԹԻ ԱՓԻԴ ՄԷՋ ԿՇՌԵ՛Լ...

— Ապրի՛լ, կը նշանակէ պայքարիլ եւ յաղթել անընդհատ, փրկելու համար մեր կեանքը, առօրեային ապականութենէն. ապրի՛լ կը նշանակէ պահ առ պահ մեռնիլ՝ պահ առ պահ յաղթել

— Ապրի՛լ, կը նշանակէ բարձրանա՛լ վեր, երթա՛լ։

— Շալկած մեր տխուր անցեալը, մեր դառնութիւնը, ապրի՛լ կը նշանակէ տառապիլ բարձունքներու ծարաւովը, այն յոյսով՝

— Որ գէթ, մեծ եւ բացառիկ վայրկեանի մը ընթացքին, պիտի շնչենք մեր մեծ լերան թարմ ու զով շունչը։ Ապրի՛լ, կը նշանակէ ունենալ մեր հոգիին տառածութիւններուն վրայ, յաւէրժօրէն կանգուն.

— Մեծ եւ լաղթական լեռ մը, հնօրեայ ժամաիսին պէս որ

արարատեան դաշտին մէ... կը կենայ...

— Ինչպէս կարելի է... թշուառութեամբ, առանց... ձուկի մը ծարաւին,

— Աշխարհը զուր...

...է լու մը Թափանցել բնական ...ութեան իրականութեան, ...ւթի սխալ հիմերու վրայ չկա-...ւէ գործը: Եւ յետոյ խուսա-...ւ շատ նմանողութենէ: Ար-...ագէտ է ան որ իր նմանողու-...ն մէջ կը մոցնէ իր գրոշմը, ...ւ զարդ չապրած գեղեցկու-... մը, կամ գէթ այդ տեսակ ...ւթեան մը կը հաւատարի:

* *

...ւնգավնեգութիւնը, — որ ...ւած է մեր եւ նաեւ բո-...ժամանակի գրականութիւն-... մէջ — ուրիշ բան չէ՞ թէ՞ն, ...մը դէպի անցեալին հերո-...ւթիւնը: Ու երբ Արեւմտ-...ժողովուրդները, հակառակ ...կը յաջողին բաւական փայ-...րեր տալ ինչպէս «Դրախտ ...ւ» եւ «Անկում Հրեշտա-...ինք որ Հոմերոսի Ցոյնե-...ւ Վիրգիլիոսի Խոալացինե-...ն հին ենք աշխարհիս վրայ, ...ւնք մեր գիւցազներգու-... ու այսօր կամ վաղը ա-...ւ անկարելի պիտի ըլլայ ...ւ ունենալ: Դիւցազներգութեն-...իրէ սամ ու բանաստեղծա-...ւթիւնները կը տիրեն եւ ...ունախեն տիրել, առանց մեր ...ւ ձայն մը յարուցանելու ...րութիւնները խրամատ-...ւ արժէք չեն կրնար ունենալ.. ...ւթէսի եւ Հիւկոյի մէջ ...ւթիւնը մեծ չէ, ձեւն ու ...յութիւնը միայն կը ...ւն, բայց խորքը նոյնն է:

* *

...ւշտ, եթէ մեր մէջ չկայ ...ւ ամբարուած ոյժ, գէթ ...ւ նրբութիւն ու հա-...գեն անուաշ վիճակի մէջ: ...ւ է օտարամոլութենէ ...

արուեստագէտ մը որ, առանց Միքէլ-Անճէլօ մը ըլլալու, ընէ այն(*) ինչ որ ըրաւ երբ կուրացաւ ան վերածնունդի փառքը, այն ատեն կրնանք ըսել թէ ուրախ երեւոյթներ կը սկսին իրենց երեւէն քաշածը մեզ ցոյց տալ... Հեռուէն: Հոգ չէ թէ հեռուէն...

Ե. ՋԱՀՐԵՃԵԱՆ

(*).— Երբ իր աչքերը կուրացան, Միքէլ-Անճէլօ կը շարունակէր երթալ ու իր մատներով փայփայել Torse du Belvédèreը, հրճուելու համար անոր կատարեալ կերտուածքով

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՀԷՐՄԱՆ ՋՈՒՏԷՐՄԱՆ

Հէրման Զուտէրմանի մահով կ'անհետանայ գերման ժամանակակից թատերգութեան ըստեղծագործողներէն մէկը եւ գրագէտ-արուեստագէտ մը, որ պատուոյ տեղը կը գրաւէ իր երկրին մէջ եւ անկէ դուրս:

Ծնած էր 1857 սեպտ. 30ին Մացիքէնի մէջ, Արեւելեան Փրուսիա: Իր երիտասարդութեանը՝ 1870-71ի Ֆրանքօ-գերման պատերազմէն յետոյ գրեց կէս-կենսագրական գիրք կը «Երիտասարդութեանս Ալպոմը», որուն մէջ ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ անպիտան մէկը, որ չուզեր աշխատիլ իր հօր փոքրիկ գիւղական գարեջրատան մէջ եւ ատոր համար ալ հօրը զայրոյթին կ'արժանանայ:

Իր ընտանիքը շատ տառապած է թշուառութենէ: Զուտէրման 14 տարեկանին դեղագործի աշկերտ եղաւ, յետոյ մտաւ Քէօնիկսպէրկի համալսարանը, ուր փիլիսոփայութեան եւ պատմութեան հետեւեցաւ: Անկէ անցաւ Պերլին՝ ժամանակ ուսուցիչի հանդամանքով:

Ցետոյ նուիրուեցաւ լրագրութեան ու կարճ ժամանակ մը խմբագիր եղաւ «Տէօյչէս Բայխսպլաթ» թերթին: Վիպասանութիւնը իր նախասիրած ճիւղը դարձաւ ու հետզհետէ գրեց Արեւմտագինւտիկին Սորկէ, Քոյրերը, Ցէր Քացընշթէկ:

Այս գործերը արտադրեց 1886էն 1890: Սակայն ատկէ շատ առաջ ձեռնարկած էր գրել հինգ արարուած տրամ մը, որ դեռ իր գզրոցին մէջ կը մնար՝ երբ կը գրէր իր վէպերը:

Վիպասանութենէն անցաւ թատերական ճիւղին. Իբրեւ թատերագիր իր առաջին յաջողութիւնն ունեցաւ, երբ 32 տարեկան էր: Խաղին անունն էր «Պատիւը» եւ որ բեմ հանուեցաւ այնպիսի ատեն մը, երբ գերման թատրոնը աղքատ էր դեռ: Մէկ անգամէն զգացուեցաւ թէ նոր ուժ մը հրապարակ ելած է. գրագէտ մը, որ մանաւորապէս լաւ կը պատկերացնէր կինեալ հոգեբանութիւնը: Պատիւը առաջին զօրաւոր թատերախաղն էր, առնուած ընտանեկան կեանքէ, մանաւորապէս միջակ դասակարգի կեանքէն: Թարգմանուած է հայերէնի՝ Կովկասի մէջ՝ եւ բազմաթիւ օտար լեզուներու: Յայտնի դերասանուհի Էլէոնորա Տուզէ խաղացած է զայն Իտալիա, Անգլիա եւ ուրիշ երկիրներու մեծ բեմերուն վրայ:

Այնուհետեւ իրարու ետեւէ գրեց՝ Սոդոմի վախճանը, Հայրենիք, Անկիւնի երջանկութիւնը, Թակտա, քար քարի տակ եւլն.:

Մինչեւ համաշխարհային պատերազմ, Գերմանիա մէջ նկատուած էր անվիճելի. հեղինակութիւն մը: Սակայն պատերազմէն յետոյ, ինչպէս ուրիշ գրողներու, Զուտէրմանի աստղը եւս թեթեւ խաւարում մը ունեցաւ, ժողովուրդի ճաշակին մէջ առաջ եկած փոփոխութեան եւ գրական հորիզոնին վրայ նոր աստղի մը՝ Կէրհարտ Հաուփթմանի ծագումին պատճառաւ:

Սակայն եւ այնպէս անցած տարի իր հրատարակած «Ցէր Թոլլէ փրոֆէսորը» գործին եղած ընդունելութիւնը ցոյց տուաւ թէ Զուտէրման տակաւին հեղինակաւոր դիրք ունի: Նոյն բանը հաստատուեցաւ անցած տարի սեպտեմբերին՝ իր ծննդեան 70ամեակին առթիւ տեղի ունեցած մեծարանքի ցոյցերուն ատեն:

Լեզուն պարզ է եւ պատկերալից: Մանաւոր սէր ունէր Արեւելեան Փրուսիոյ իր տան, բնութեան եւ գիւղին հանդէպ: Իր թատերախաղերուն գտած յաջողութենէն քաջալերուած, ամբողջովին նուիրուեցաւ այդ ճիւղին: Սակայն 1917ին կրկին դարձաւ իր հին սեռին եւ հրատարակեց «Լիթուանական պատմութիւններ»ը, խիստ յաջող գործ մը:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԸ ՄՕՏ Է՝ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԻ՞Ս

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

100.— ՍԻՐԵՐԳ ԱԿՆԷՆ

Աղուո՛ր, քեզ ո՞ր մարն է բերեր.
Ան Թուխ աչեր մարն է բերեր.
Մարն է բերեր մեզի համար,
Մենք ենք եկեր քեզի համար:
Ելի եկու, կամաց կամաց.
Նազլու քալէ բարև բռնած:

Դուն վո՞ւր էիր որ մեզ գտար,
Ի Ազամա պարտէզ մտար.
Գիւլպիւլ եղար վարդիս դիմաց,
Երբոր անէ աչօք իմաց:
Ելի եկու, կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարև բռնած:

Բարով եկիր դուն բարկ արեւ,
Ցաթեցիր մեր տանն ի վերեւ.
Առաջ եմ քու պօլըզ գովեմ,
Սէվլի ֆիտանի նմանցունեմ:
Ելի եկու, կամաց կամաց.
Նազլու քալէ բարև բռնած:

Չիֆթ մի խնձոր երեսդ գովեմ,
Որ լուսնկի կայ կուլմանի,
Քրնչիյ մին ալ ծամերդ գովեմ
Որ սրմայի թել կուլմանի:
Ելի եկու, կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարև բռնած:

Հաւաքեց Ե. Գասեան

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

L'Europe Nouvelleի հաստատած քաղաքական գրականութեան մրցանակը (10.000 ֆր.) յատկացուեցաւ Վլատիմիր տ'Օրմէսոնի, հեղինակ վստահութիւն Գերմանիոյ հանդէպ երկին:

— Ֆլաման Թատերգական գրականութեան եռամսեայ մրցանակը (10,000 ֆրանք) շահեցաւ Հէրման Թէլլինք:

— Ֆրանսական Ծովային Ակադեմիան իր 5000 ֆրանքի մրցանակը յատկացուց Լուի Աֆշարի:

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐԱՇԷՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Բարեգործականի նոյեմ. 22 Թուակիր գեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

— Սուրիոյ նորահաստատ Հայաշէն գիւղի առողջապահական վիճակին մասին զրոյցներու վրայ հիմնուելով Միութեանս կողմէ ուղղուած հարցումին ...ին իբր պատասխան, ծրնէվի Դադթ. Բարձր Գոմիսէրութենէն հաղորդուած է Սուրիոյ Ներկայացուցիչ Մ. Փիւրնիէի տեղեկագիրը, ուրկէ ակնյայտ կ'երեւայ թէ Հայաշէնի մէջ ծագած մալարիան հետեւանքն է դրացի գիւղի մը բնակիչներուն անխոհեմ եւ ապօրինի կերպով բարձրացուցած թումբի մը, հաւաքելու համար գետին ջուրերը, որ ճնայուն ջրակոյտեր կազմելով ողողած էին յարակից դաշտերը: Ասոր վրայ, Օգոստոսին իսկ անձամբ դիմում կատարուած է Ալէքսանտրէթի կառավարիչին, բայց անցեալ ամիս միայն թումբը քանդուելով ճահիճին չորացմամբը հողերը ըսկըսած են վերագտնել իրենց բնական վիճակը, որով եւ արդէն Հայաշէնի առողջապահական վիճակը բարւոքած է: Գիւղացիները համոզուած են որ հիւանդութիւնը լոկ պատահական պատճառի մը արդիւնք է. այլապէս հողը բարեբեր եւ յարմար է երկրագործութեան, եւ արդէն ոչ մէկ ընտանիք մեկնած է գիւղէն: Չորս հոգի միայն Հալէպ մեկնած են դարմանուելու համար, բայց անոնց տեղը բռնելու համար բազմաթիւ դիմումներ կատարուած են Հալէպի գաղթակայանէն:

Այդ առթիւ Մ. Փիւրնիէ հարկ կը տեսնէ վեր հանել նաեւ Նոր Զէյթունի առողջական վիճակը եւս, շեշտելով թէ ճէպէլ Մուսա զերծ է մալարիայէ, բայց հոն տեղաւորուած գաղթականները Ալէքսանտրէթէ եւ Քըրըք-խանէ հեռուներէն բերած ըլլալով այդ ախտին սերմերը, երբեմն կը նեղուին:

Բարձր գոմիսէրութեան պաշտօնագիրը ցաւ կը յայտնէ եւ կ'աւելցնէ թէ բուն պատճառները լրջօրէն չի նախաքննուած, այսօրինակ անբարեացակամ քըննադատութիւնները եւ անոնց տրուած ընդարձակ հրապարակումը կը ծառայեն միայն յոււ, սալքելու Սուրիոյ Ներկայացուցիչները, որոնց գործը արդէն բաւական դժուար եւ ապերախտ է ինքնին, եւ վերջ ի վերջոյ կըրնան Սուրիոյ դժբախտ գաղթականներուն շահերուն բոլորովին ներհակ արդիւնքներ տալ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն ախոյեանական ռօթներորդ եւ երթի (aller) *մրցումներուն վերջինը:* Club Français *խումբը որ պիտի մըրցէր* Racing-club*ի դէմ յետաձգուած ըլլալով, մրցում մը կատարեց* I. A. St. Ouen*ի խումբին դէմ եւ 0ի դէմ 6 նշանակէտով ջախջախիչ պարտութեան մատնեց զայն: Այս մրցումին եւս հայ մարզիկ Սարգիս Կարապետեան իր նուրբ խաղով կարեւոր բաժին մը ունեցաւ: Ֆըրանսական* L'Auto *եւ* Echo des Sports *թերթերը մանաւորապէս կը գնահատեն հայ մարզիկին խաղարկութիւնը:*

C. A. Paris *խումբը յաղթեց* U. S. Suisse*ի խումբին 1ի, դէմ 3.* Stade Français *յաղթեց* S. A. Quatorze*ի 0ի դէմ 3. իսկ* Red Star *եւ* C. A. S. Général *2ի դէմ 2 հաւասար մնացին:* Aller *մրցումները վերջացած ըլլալով, կէտերու առաւելութեամբ, խումբերու գլուխը կը գտնուի* Club Français*ի խումբը որ շահած է 16 նշանակէտ.* C. A. Paris 15 Red Star 14 U. S. Suisse 12 C. A. Quatorze 12 Stade Français *12* C. A. S. Généraux *11* Racing-club 8.

Այսօր, կիրակի տեղի կ'ունենայ դարձի (retour) *ախոյեանական մրցումներու առաջին շարքը: Այս առթիւ օրուան ամենէն կարեւորը կը նկատուի* Club Français*ի եւ* Red Star*ի մրցումը որ տեղի պիտի ունենայ* St.Ouen*ի դաշտը: Այս մրցումին 15 հազարի մօտ հանդիսատեսներ կը նախատեսուին: Երթի մրցումներու ընթացքին,* Red Star *խումբը 0ի դէմ 4 նշանակէտով յաղթուած ըլլալուն, այս մրցումին անշուշտ իր կարելին պիտի ընէ, յաղթելու համար:*

Միւս կողմէ Club Français *խումբը որուն պիտի մասնակցի նաեւ Սարգիս Կարապետեան, մեծ փորձեր կը կատարէ կրկին յաղթական ելլելու համար: Ամէն պարագայի, մեծ մրցումը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ:* Գ. Գասապեան

...Զարիկ սուտեր, կեցի... ...իր ձայնով մը արտասան... ...Ցիշեր կը տա-... ...դուրսը, կը լծուայ ան-... ...կը խուժէ Ներս գի-... ...վառարան վառած ...նաղ է սենեակը: փայ-... ...ղատունմակնէն կրակին ...Ու պզտիկ ...մը կ'երգէ... ...կուգայ կրկին...

իր խոնաւ աչքերուն մէջէն բոլո՛ր արեւազօծ կատարներուն կը ժպտի...

— Կշռե՛լ, քու պզտիկ եւ անօթի ափերուդ մէջ, այս բոլո՛ր փցուն հարստութիւնները, այս բոլո՛ր դաժան աղքատութիւնները, այս փոքրութիւնները...

— Վաղը օրը պիտի գայ եւ պէտք պիտի ըլլայ մտածել աղքատութեան մասին եւ բոլո՛ր աղքատութիւններուն: Ի՞նչ որ կը մնայ բարձունքն է միշտ, մեր հոգիներուն սատեղահոսւյ բարձունքը

ՓԱԿԱԳԻՒՂ.— Բոլո՛ր համբոյրներէն մոխիր մնաց շրթներուս վրայ եւ կամ անշիջելի կրակ: Բոլո՛ր սիրոյ խօսքերը որ լսեցի ականջներուս մէջ առյաւէտ լռեցին, լռեցին: Խնջոյքները կարճ կը տեւեն եւ տառապանքները երկար: Վաղուց է արտասուքը կ'այրէ կոպերս եւ անոր աղի դառնութիւնը բիբերս կ'աբընէ եւ մայրս մնաց, երբ պզտիկ էի, անապատի տաք հողին վրայ, հեռաւոր գիշերուան մը մէջ: Անհամար մեռեներ կային...

— Կշռե՛լ, կշռե՛լ Պզտիկ եւ անօթի ափերուդ մէջ, մեր բոլոր անմահութեան կարելիութիւնները: Երգերը կարճ կը տեւեն: Ո՞վ կը կարծէ յաւիտենապէս ապրիլ իր սիրած աղջկան լռշատակին մէջ: Բազմութեան ապերախտութիւնը մեծ է եւ երախտչնկալին լռշզաւթիւնը կարճ: Ես կարօտահար զաւակ մըն եմ բայց անհա մտցած եմ պարտքիս մեծութիւնը: Ինչ որ կը մնայ բարձունքն է միշտ...

— Բարձրանա՛լ վեր, երթա՛լ... կոխկռտե՛լ այս աղբը, սիրտդ սեղմած ափիդ մէջ, զայն արիւնելով, աչքերուդ մէջ անյագ եւ մեծ ծարաւիդ անշիջելի կրակը.

— Ապրի՛լ, կը նշանակէ պայքարիլ եւ յաղթել անընդհատ, փրկելու համար մեր կեանքը առօրեային տգականութենէն, պահ առ պահ մեռնիլ ու պահ առ պահ վերածնի՛լ...

— Նետե՛լ խուժանին, այս թշուառական եւ տխուր բազմութեան ախորժակներուն առջեւ, որպէս սննդարար կերակուր, տաք եւ բաբախուն քու սիրտդ, սիրտդ վիրաւոր...

∴

III. ԿԱՐԵԻՈՐԸ...

— Կարեւորը ապրիլը չէ, բոլո՛ր մարդոց պէս աւելի կամ պակաս հարուստ, աւելի կամ պակաս երջանիկ եւ սովորական կեանքով մը: Կարեւորը ապրիլն է ներուժութեամբ, կրքով եւ յաղթական, բռունցքիդ մէջ սեղմած դառնութիւնդ,ծարաւդ...

— Կարեւորը կեանքին բարձրաթաւալ լոռձանքն ի վար, տիրականօրէն արշաւելն է, բռնած պատահականութեան բաշերէն եւ թօթուելով արկածին ուսը: Կարեւորը չարտասուելն է հեղձամղձուկ, երբ սիրելի աղջիկ մը կը մեռնի, երիտասարդ եւ սպիտակ, կարեւորը՝

— Հոսելն է երբ ուրիշներ կը խօսին դիւրութեամբ, խօսելու համար շրջապատի լռութիւնը եւ չինելու համար ձանձրոյթին լայն ու յօրանջող կլափը: Ես կը կարծէի թէ կարեւոր է, բոլոր մարդոց պէս ըլլալ հանդիսական, լրջադէմ, պաշտօնական եւ որոշ ժամերու որոշ պարտականութիւններ կարեւոր է լրացնել, հիմա գիտեմ թէ կարեւորը՝

— Ցպտալն է յուսահատ եւ մեծ ձայնով մը, երբ կին մը իր վիրաւոր եւ աղուոր նայուածքովը սիրտդ կը խոցէ: Մնալն է անօթի, երբ մարդիկ նստած են խնջոյքի եւ շռայլութեամբ կը սպառեն աշխարհի հարստութիւնը:

— Ուրախութեանդ բաժինը ձգել սեղանին վրայ, ըլլա՛լ ժուժկալ, սակաւապետ, պարզ...

— Կարեւորը ապրիլն է ներուժութեամբ, կը կրկնեմ յաճախ, խաչոր քայլերով կտրելն է այս ճամբան: Ամբողջ մարմնով մտնել գուպարի մէջ, հարուածել: Եւ ճակատագրի նժարին մէջ, նետել մեր յաղթանակին փոխարէն մեր կեանքը:

— Կարեւորը, ընկերներ, գիտէք, խուսափիլն է կարճ ու դիւրին, դաշն ու միջին լուծումներէ: Բարձր խօսիլ, հաւատքով, կատաղութեամբ, ապրելով մեր արեան ջերմութեամբը մեր արտասանած իւրաքանչիւր բառը: Կարեւորը կողմ բռնելն է...

— Կողմ բռնել, տղա՛ք, ըլլա՛լ հաստատակամ, անհաշտ, քինախնդիր: Մեր ազատութիւնը, երջանկութեան ծարաւը եւ յաղթանակը իրաւունքը պաշտպանելն է կարեւորը, ինչպէս արու վագրը կը պաշտպանէ իր էգը, ինչպէս մոլեռանդ մարդը իր հաւատքը...

Կարեւորը վազելն է կեանքին եւ մարդոց վրայ, նոր արձակուած ցուլի մը պէս, աչքերը արիւնով լեցուն: Խոշոր եւ վրէժխնդիր բռունցքներով զարնելն է սեղանին, փշրե՛լ բաժակները եւ կենե՛լ ըմպել՝ բոլորին դիմաց երբ քու սիրած բաներդ կ'անարգեն, ի՞նչ փոյթ թէ՝

— Աղջիկ մըն է զանգրածամ, կամ հողի պզտիկ պատառ մը ուր ծնած ես, ուր հասակ նետած է մանկութիւնդ, հողի կտոր մը ուր հօրդ գերեզմանը կայ, յիշատակը քրոջդ, ինչ փոյթ առարկան, կարեւորը անվթար պահելն է ատելութիւնդ, բոլոր գձուձ եւ ապաբարոյ մարդոց դէմ բռունցք ցցել...

— Կարեւորը կարենալ գինովնալն է,մոռնալու համար կեանքի դառնութիւնը ու վերադարձին քալելը առանց պատերուն զարնուելու, այս իմ պատս, այս քուկինդ: Բայց աւելի կարեւոր է չգինովնալ, ծամել այդ դառնութիւնը ձեր ատամներուն տակ, տղա՛ք,

— Կարեւորը անօթի մնալն է, ո՞վ կրնայ ապրիլ, անհրգիք, առանց գուրգուրանքի եւ սիրոյ, առանց զօրավոր լայն ու աղուոր բառերու, առանց կնոջ ախակալ ու վառ մարմինին որ մեր քաւութիւնն է եւ մեր տառապանքը, ո՞վ կրնայ ապրիլ՝

— Առանց ձնունդի, անսասան ու պարապ որովայնով երգել, նայելով գիշերուան լոյսերուն և մնանելով երազներով, ո՞վ բերկրութիւն...

— Կարեւորը բարձրանալն է առանց յենարանի, անհեցուկ, մինակ, տղա՛ք Ծոի՛լ ծաղիկներուն վրայ, մանուկներուն վրայ, տառապող եւ խոնարհ մարդոց վրայ՝ առանց քինելու, առանց իյնալու Զարնուիլ քարերուն, մարդոց չկամութեան, ատելութեան, խոցուի՛լ... իյնա՛լ Թռչնաւոր նիզակներու վրայ,տղա՛ք, ըլլա՛լ ամէն տեղ ուր կռիւ կայ եւ յաղթանակ, ուր կայ մահ:

— Կարեւորը, հարկ եղած ատենը, զանակ քաշելն է ու բանուիլ կռուի, կոկորդ կոկորդի, գաղափարի կամ սիրոյ համար: Կարեւորը անվթար եւ մաքուր պահելն է, կ'ըսեմ յաճախ, բոլո՛ր ծուլութիւններուն եւ քաղքենի բոլո՛ր մեղկութիւններուն դիմաց,

— Աշխատելու եւ ստեղծագործելու մեր արարչական կարողութիւնը: Եւ մեր բոլո՛ր տառապանքները եւ դառնութիւնները արդիւնք են կարեւորը անկարեւորէն զատելու մեր անկարողութեան:

— Կարեւորը, քաղքենի մեր այս ապիտակ ձեռքերը, կարենալ համաձայն պարագային վերածելն է կամ ջղուտ եւ քինախնդիր բռունցքի մը որ կ'իջնէ անգթութեամբ մեր թշնամիին ուսին եւ կամ քնքուշ եւ նուրբ մատներու որ իրենց գուրգուրանքովը կրնան բարիք ընել մանկական գլուխի մը:

— Կարեւորը միշտ պատրաստ ըլլալն է,ընկերնե՛ր,սիրուած էակի մը կամ մեր հայրենի երջանկութեան համար, վերջապէս դնել զօրութեամբ ապրուած կեանքի մը: Դարնան, սիրոյ եւ երջանկութեան կամ յուսահատութեան մասախուղին մէջէն, օ՜ կ'ըմբռնէք, ընկերնե՛ր,

— Կարեւորը անցնիլն է յաղթութեամբ, բարձր եւ հպարտ գլուխով եւ աչքերով որ կը փայլատակեն...:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

րականութիւնը խեղճ ասպարէզ մըն է, ուր վճարումը քիչ է և շահ չկայ։ Գործակալներուն պաշտօն տրուած է նաեւ վրիժառութեան ոգի ներշնչել պալքանեան բանակներուն մէջ։ Եթէ ոեւէ սպայ կամ զինուոր փափաք յայտնէ աջակցիլ խորհրդային գործակալներուն, անմիջապէս նիւթապէս պիտի վարձատրուի։

Զինուորական շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ 1928ի ամառը բոլշեւիկները մեծ զարկ տուած են իրենց գործունէութեանց։ Պատճառն է՝ մասամբ Յուկոսլաւիոյ եւ Ալպանիոյ ձգտումը, ինչպէս նաեւ սերպախրուաթ կռիւը եւ Մակեդոնացիներու եղբայրասպանութիւնը Պուլկարիոյ մէջ։ Խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է զրգռել անկարգութիւնը, հոն ուր արդէն կայ, ու բոլշեւիկները փորձով գիտեն թէ պալքանեան կիրքերը կը բռնկին դիւրաւ երբ ցեղային առնչութիւնը կը գործէ։

Հաւանական չէ որ էնկիւրիի խորհրդային դեսպանատունը մաս ունենայ բոլշեւիկներու Պոլիս կատարած մեքենայութեանց մէջ։ Եւ իրաւ ալ հաւանական է որ Մոսկուա դիտումնաւոր կերպով դեսպանատունը անտեղեակ կը պահէ Գ. Միջազգայինի արարքներէն։ Խորհրդային կառավարութիւնը իր դիւանագէտները մութին մէջ կը պահէ՝ որովհետեւ կը կարծէ թէ անցեալին մէջ կարեւոր գաղտնիքներ դուրս հանուած են դիւանագիտական խողովակներով։

Ցայտնի կ'երեւայ որ քարիւղի եւ այլ պետական մենաշնորհի վերածուած նիւթերու վաճառումէն գոյացած դրամին մեծ մասը սահմանուած է պրոպականդայի եւ մեքենայութեանց։ Մոսկուա այս ձեւով այլեւս պէտք չունենար օտար երկիրներ դրամ փոխադրելու, բան մը, որ ժամանակին պատճառ դարձաւ երեւան հանելու բոլշեւիկեան գործակալները։ Անկէ զատ, խորհրդային մենաշնորհներու պաշտօնեաները յաճախ գործակալի դեր կը կատարեն, որովհետեւ իրենց դիրքին բերումով շփում կ'ունենան կարեւոր մարդերու հետ։

Անգլիա եւ օդանաւ Աֆղանիստանի մէջ

Քապուլէն կը հեռագրեն թէ Ներքին Նախարարութեան կից բացուած է ճարտարագործութեան պաշտօնատուն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ պատրաստել ամբողջ երկրին ճամբաներուն քարտէսը։ Նախնական կարգադրութիւններ եղած են ֆրանսական եւ գերման ընկերութեանց հիւսիսի եւ հարաւի կողմը երկաթուղիներ շինելու համար։

Նոյնպէս պատրաստութիւններ կը տեսնուին անթելով հաղորդակցելու համար եւրոպական երկիրներու հետ եւ օդանաւային սպասարկութիւն հաստատելու համար Աֆղանիստանի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ հետ։ Օդանաւային ընկերութիւն մը կազմուեցաւ հանգանակութիւն կատարելու եւ զարկ տալու համար քաղաքային օդանաւորդութեան։

Մակեդոնիոյ ինքնավարական կռիւները

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Սոպրանիէի մէջ գահաճառին մասին կատարուած վիճաբանութեանց ընթացքին, նախկին վարչապետ Մալինոֆ խօսեցաւ երկար ճառ մը, ակնարկելով նաեւ Պէլէֆի սպանութեան։ Սոֆիայի նախկին ոստիկանական տեսուչը ջերմ կուսակիցներէն էր զօրավար Փրոթոկէրոֆի, եւ հակառակ էր որՄակեդոնիոյ Յեղափոխական Կազմակերպութեանը ղեկը անցնի Իվան Միխայլոֆի ձեռքը։

Մալինոֆ դատապարտեց մակեդոնական սպանութիւնները, որոնք, ըսաւ, գործադրութիւնն են յեղափոխական վճիռի մը եւ ոչ միայն մեծապէս կը վտանգեն պուլկար պետութեան գերիշխանութիւնը, այլ նաեւ կը վնասեն նոյնինքն յեղափոխական շարժումին, որ ազգային շարժում մըն է։ Իշխանութիւնները չեն կրնար անտարբեր մնալ գործունէութեանցը հանդէպ գաղտնի կազմակերպութեանց, որքան ալ ազնիւ ըլլան անոնց հետապնդած նպատակները։

Սակայն, շարունակեց, որովհետեւ Մակեդոնական շարժումը խոր համակրութիւն կը վայելէ Պուլկարներու մէջ, կառավարութիւնը պէտք է նկատի առնէ այդ պարագան, ու մինչ մէկ կողմէ խստիւ կը գործադրէ պուլկարական օրէնքները, միւս կողմէ պէտք է զգուշանայ կոպիտ զսպումէ, ինչպէս խորհուրդ կուտան Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան թշնամի շրջանակներու մէջ։

Մալինոֆ թելադրեց բոլոր անոնց որոնք անկեղծօրէն կը փափաքին որ իրական խաղաղութիւն տիրէ Պալքաններուն մէջ, օգնել Պուլկարիոյ՝ ձեռք առնելով յարմար միջազգային միջոցներ, որոնք օրինաւոր գոհացում տալով ազգային շարժումին, վերջ պիտի դնեն պուլկար փոքրամասնութեանց գանգատներուն։

Մալինոֆ ակնարկեց անցեալ Սեպտեմբերին Ժընեւի մէջ Պրիանի խօսած ճառին փոքրամասնութեանց մասին եւ յայտարարեց թէ Պուլկարիա կը փափաքի միայն Պրիանի ծրագրին գործադրութիւնը, առանց ոեւէ փոփոխութեան ենթարկելու այն դաշնագիրները, զորս ուղղամտօրէն կը գործադրէ։

Ֆաքիրին գոյքերը գրաւուած

Ֆաքիր Թահրա պէյի Թրոքատէրոյի ներկայացման կազմակերպիչը Ռոզ որաւել տուած է ֆաքիրի սենեակին մէջ գտնուած գոյքերը,այն առարկութեամբ որ Նոյեմբեր 21ի իրիկունը չէ խաղացած, հակառակ պայմանագրութեան։

Թահրա պէյ դատ բացած է Ռոզի դէմ, պատճառաբանելով որ նոյն օրը հաղորդած է իրեն հիւանդութիւնը եւ առաջարկած որ ներկայացումը յետաձգուի դեկտեմբեր 2, կիրակի իրիկուան։

Գերմանիոյ ծանուցագիրը դաշնակիցներուն

Ինչպէս կը սպասուէր, Գերմանիա առջի օր դաշնակից կառավարութեանց յանձնեց ծանուցագիր մը, պարզելով իր տեսակէտները փորձագէտներու միջազգային յանձնաժողովին մասին։ Փարիզի գերման դեսպան ֆոն Հէօշ ծանուցագիրը անձամբ յանձնեց վարչապետ Փուանքարէի. որուն, ինչպէս նաեւ արտաքին նախարար Պրիանի հետ տեսակցեցաւ։

Կը կարծուի թէ Գերմանիա՝ դաշնակիցներուն բոլորովին հակառակ տեսակէտ կը պաշտպանէ հատուցումներու, Հռենոսեան գաւառներու պարպումի եւ յարակից խնդիրներու մասին։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ» ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ցունաց եկեղեցիին մէջ. 17 Rue Boyard: Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Café Chope Parisienneի մէջ, Rue des Ecoles.

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին նախորդ ժողովի տեղը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի ժառանգաւորաց սրահը։ Նիւթ՝ Հայկական շարժման նախապատմութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 ֆրանսերէն (Գ. Դաւիթ-Բէկ)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Պրուսացի Ջատիկ Համբարձումեան որ երկու տարի առաջ եկած է Երզնկայէն Ֆրանսա։ Մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Լիոն եւ կը թղթակցէր։ Իմացնել իր հասցէն Ճավլին Գալուստեանի Լեւոն Մուրատեանի. Rue de la Baleine. Bourg St. Andéol (Ardèche)։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

27 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 814

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՐ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ "ՇԱՆԹԱԺ„Ը

…նքշաբթի օր պարզեցինք Ֆրանքօ-Թուրք վէճին շար-…

…ւ: …ինչպէս կ'երեւայ «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրականէն, վէճը …ւն իր սուր հանգամանքը: Սխալ չէ պնդել թէ Թուրքերը …պէս «շանթաժ» կ'ընեն, դատը շահելու համար: Անոնք …թէ Թուրք «հալածական» մեծամասնութիւն մը պաշտ… համար է որ կը պահանջեն իրենց ուզած գծին վրայ …ել նոր սահմանը:

…կանին մէջ, Թուրքերու նպատակն է իրենց տիրապե…եան տակ առնել Նիսիպին-Ճէզիրէ շրջանի քրտութիւնը, …քրագործել» այնպէս ինչպէս սահմանէն ներս:

…իւրտ հրօսապետ Հաճօ աղա, որ վիճելի սահմանակէտին … կը բնակի, վերջերս կը պատմէր թէ իրենց 64 գիւղերէն …ած քսան գիւղերն ալ կրակի տրուեցան Թուրքերուն …մէ.

— «Ես Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ կը գտնուէի: Թուր… ոչինչ կը պահէին. ամէնէն ազդեցիկն ու ճեղինակա… ի Այն ատեն կնքուած դաշնագրին մէջ, Սուրիոյ եւ Թուր…մանին համար նկատի առնուած էր հին հռոմէական ճամ… …րկաթուղագիծը: Մեր ցեղախումբը կը բնակէր այս երկու … «Միջեւ:»

Թուրքերը իրենց «շանթաժ»ը արժեցնելու համար, իրար կը …ն Պէյլան-Անթաքիայի եւ Հալէպի շրջանները, որոնց …րքական հոծ զանգուած մը կը գտնուի:

— Ֆրանսացիները, օգտուելով այն հանգամանքէն որ …ն չէ հին եւ նոր ճամբաները ճշդել անապատին մէջ, կ'ու… սահմանը տանիլ վեր, Թրքական հողերուն մէջ»:

…րքական ծրագիրն է, Նիսիպին-Ճէզիրէի խնդիր յարու…րով սահմանագծին միւս ծայրը իջեցնել դէպի վար, սե… վրայ դնել Իսքէնտէրուն-Անտիոքի փշոտ հարցը:

…նցի ծանօթ չեն Ֆրանսայի տրամադրութիւնները: Աւելի … հաւանական է որ Փարիզ նորէն բռնէ գիջումներու ճամ…, ինչպէս մինչեւ հիմա:

Թուրքերը շատ լաւ գիտեն թէ Ֆրանսան չպիտի ուզէ …ման մէջ դնել զօրքը, սահմանավէճի մը համար: Ուստի, …րելի եղածին չափ կ'աղմկեն, եւ խորհրդաւոր սպառնալիք… կ'ուղղեն.

— «Սուրիոյ սահմանին վրայ դժուարութիւն յարուցանողը եր…բեք կամ չէ Թուրքիոյ: Մենք բացէ ի բաց կ'ըսենք Ֆրանսայի … կրնար բարեկամ ըլլալ եւ ստիպուած ենք զէնքը հետապն… յայտնի թշնամի մը: Ֆրանսա Ափրիկէի մէջ մայր հայրե… անգամ ընդարձակ հարստութիւն մը հիմնած է: Ասիոյ … անապատի գիծի մը համնելու աստիճան բաւակ կը մանէ: … ցանկութիւններ Նափոլէոնի անուն տակ իսկ չէին կրնար …»

…եւ դեռ ուրիշ գրգռիչ ակնարկ մը.

— Ֆրանսան է ամենամեծ պատասխանատուն ապագայ …րազմի մը: Այն ատեն, ուրիշ մեծ խնդիրներու կարգին, …նսայի պիտի պիտի հարցուի ոչ միայն անապատի գծին …իր, այլ եւ թէ ի՞նչ ընելու եկած է Սուրիա»:

…կը յիշուի թէ Մուսուլի վէճին ատեն ալ այս լեզուն գոր…ցին Թուրքերը: Միեւնոյն շեշտը նաեւ Իտալիոյ հանդէպ: … ատեն, Ֆրանսան յայտնապէս կամ գաղտնի թեր կ'ելլէր …քիոյ, այսօր ալ, Անգլիան եւ Իտալիան մինակ ձգած են …ան, եւ խարդախ ժպիտով մը կը հետեւին անոր տագ…ին:

Արդէ՞ն է եղած մեծ պետութիւններու արեւելեան քաղա…թեան ամբողջ ընթացքը, դարերէ ի վեր: Կարգով կը … իրարու դէմ, Թուրքիոյ կողքին կանգնած: Կարգով կը … մէկ մէկու վրայ՝ եւ Թուրքիան կը մնայ կանգուն: …լին Պուլսոնը ոչ առաջինն է, ոչ ալ վերջինը, որ աչքե… անցուցած՝ անձնատուր կ'ըլլար Թուրքերուն, նոյն …ամանակէն յետոյ:

…կիւրի եթէ այնքան ամբարտաւան դիրք մը բռնած է, ու… պատճառն ալ այն է որ, շատ լաւ գիտէ Սուրիոյ ներ… վիճակը:

…րողութիւն է որ հոգատար պետութիւնը մինչեւ այսօր … վերջնական ձեւ մը տալ Սուրիոյ պետական կազմա…թեան: Տիրողներու ընդդիմութիւնը զսպուեցաւ, բայց …ներ միշտ անպակաս են: Սուրիական կոմիտէն կը … արտասահմանի մէջ, Ամերիկա եւ Եգիպտոս: Իսկ Թր… կամ Թրքաբարոյ գործակալներ կը վխտան Սուրիոյ … կողմը:

… ոչ վէճի կ'ենթարկէ Սուրիացիներուն ինքնորոշման …նքը: Սակայն, դժբախտութիւն է որ, Սուրիոյ ազգայ… վարիչներուն մեծ մասը կ'ենթարկուի Թրքական կա…նքին, առանց նախատեսելու գալիք վտանգը: Գերութե… ազատած՝ անոնք բռներ են ճամբայ մը որ աւելի …ուք է, քան այսօրուան քաշքշուք վիճակը:

Սուրիացիները մեզմէ սորվելիք բան մը չունին, Թրքական …ներու մասին: Բայց զարմանալի է որ թոյլ կուտան շա…րծել հոգատար իշխանութեան հետ եղած կարգ մը վէճեր, … լուծումը Թուրքիոյ հետ կապել՝ կը նշանակէ նոր փոր…ներ առեղծել:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ՏՆՏԵՍԱՊԷՍ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (7 նոյ.).

— «Թուրքիա գերազանցապէս հողագործական երկիր մըն է. հետեւաբար, մեծագոյն ուշադրութիւն պէտք է դարձնել գիւղատնտեսութեան զարգացման եւ գիւղացիութեան վիճակի բարձրացման վրայ.

Այդ նպատակով Քէմալ սկսած է հրաւիրել եւրոպական եւ ամերիկեան մասնագէտներ, որոնք կոչուած են սորվեցնելու Թուրք գիւղացիներուն հողագործութեան արդիական ձեւերը: Մասնաւորապէս Քէմալ վարձած է գերման մասնագէտներ, որոնք գերմանական ձեւով տիպար տուներ ու գիւղեր պիտի շինեն Թուրք գաղթականներուն համար, որպէսզի անոնց օրինակով Անատոլուի Թուրք գիւղացիներն ալ սկսին շինել իրենց տուներն ու վարել իրենց տնտեսութիւնները:

Թուրքիոյ դիկտատորը՝ ինքն իսկ այժմ տիպար մեծ ագարակ մը կը պահէ, ազդելու համար Թուրք գիւղացիներուն վրայ, արդիական իմաստով

Այս բոլոր փորձերը, սակայն յաջողելու համար կը կարօտին ժամանակի եւ դրամի:

Եթէ Քէմալ ի վիճակի ըլլայ բաւականաչափ դրամ գտնելու, իր այս տնտեսական բարենորոգումներն ալ գլուխ բերելու համար, այն ատեն, ժամանակի ընթացքին հաւանաբար կարելի պիտի ըլլայ զգալի փոփոխութիւն մը մտցնել նաեւ Թուրք գիւղացիութեան կենցաղին եւ տնտեսութեան մէջ:

Բայց, ինչպէս յայտնի է, Թուրքիա ներկայիս շատ աղքատ է եւ իր պզտիկ պիւտճէին կէսը հարկադրուած է յատկացնել զինուորական ծախքերու, այնպէս որ ի վիճակի չէ իր սեփական միջոցներով իրագործել տնտեսական մեծածախս ծրագիրներ:

Միակ ելքը փոխառութիւնն է արտասահմանէն, մանաւորապէս Ամերիկայէն: Բայց այդ ալ մեծ չափով կախուած է մասամբ Թուրքիոյ ընծեռած տնտեսական ու քաղաքական ապահովութիւններէն, որոնք քափիթիւլասիոններու վերացումով զգալապէս ինկած են, եւ մասամբ ալ Լօզանի դաշնագրի վաւերացումէն, որուն բախտը պիտի որոշեն ամերիկեան ընկերութիւնները…»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՑՈՒՄԷՐԿԻ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, 1.800.000էն 3.000.000 Ֆր.-ի բարձրացաւ նախագահ Ցումէրկի թոշակը, բոլոր վարկերով միասին: Այս առթիւ, նախագահին վճարելիք տուրքերն ալ կ'աւելնան: Այսպէս, Պ. Ցումէրկ պիտի վճարէ 213.690 ֆրանք, իր թոշակին վրայ, իսկ 411.096 ֆրանք՝ իբրեւ եկամուտի տուրք: Այս հաշիւը եղած է 1928ի սակին վրայ (30%): Հաւանական է որ նախագահական տուրքերու գումարը աւելնայ, երբ սակը 33%ի բարձրանայ, ինչպէս կը խորհուի 1929ի համար:

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Քանի մը օրէ ի վեր սաստիկ փոթորիկ մը աւերներ կը գործէ Եւրոպայի մէջ, Ֆրանսայի զանազան կողմերը հեռագրասիւներ տապալեցան, նաւահանգիստները խռնուած են ամէն տեսակ նաւերով, որոնք չեն համարձակիր ծով ելլել: Օդանաւային երթեւեկներն ալ խանգարուեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ

ՄՈՒԹ ԽՕՍՔԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՍՑԷԻՆ

«Ճիւմհուրիյէթ», Պոլսոյ քէմալական օրկանը, խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ ետնուս նատի պէյի բերնով.

— Նիսիպինի և Ճէզիրէի միջոցով սահմանագիծը ո՞ր կէտերէն պիտի անցնի— ահա վէճին հիմը:

Մէյտանը Էքպէզէն Ճիհան Պէյլի երկարած սահմանը հասկնալու համար, պէտք է սաւառնակով թռիչք մը կատարել: Կտոր կտոր եղած երկաթուղագծին մեզի տուած դժուարութիւններն ալ՝ զատ: Ցետոյ, Ճիհան Պէյլի կայարանէն սկսեալ, երկաթուղագիծը սահման կը դառնայ: Բայց երկաթուղիի վերջակէտէն սկսեալ մինչեւ Ճէզիրէ ո՞ւրկէ անցընել սահմանը: Ֆրանսացիները, օգտուելով այն հանգամանքէն որ դիւրին չէ հին եւ նոր ճամբաները ճշդել անապատին մէջ, կ'ուզեն սահմանը տանիլ վերը, Թրքական հողերուն մէջ: Իսկ մենք զարմացած այս շահագրգռութեան առջեւ՝ կ'ուզենք որ գոնէ այս կէտին մէջ ողջմտութիւնը յաղթանակէ:

Տարօրինակ է որ սահմանագծի մը շուրջ այսքան աղմուկ փրցնող Ֆրանսան յարունակ Թուրքիոյ հետ իր աւանդական բարեկամութենէն կը ճառէ: Կ'երեւի թէ Ֆրանսացիները բարեկամութիւնը կը հասկնան իբր բան մը, զոր ինք սիրթէ պիտի ընէ ուրիշներուն: Ֆրանսա իր եղունգները պիտի մխէ ձեր սիրտը եւ ձեր թոքերը պիտի փրցնէ, բայց դուք ձայն չպիտի հանէք: Ասոր իբր վարձատրութիւն՝ ֆրանսական բարեկամութեան շնորհը պիտի ըլլայ ձեզի:

Ֆրանսայի հարցուցէք թէ ինչո՞ւ Պէյլանի եւ Անթաքիոյ Թուրք մեծամասնութիւնը մեր սահմանէն դուրս մնաց, պիտի պատասխանէ թէ այլեւս կարելի չէ ատոր մասին խօսիլ, դաշնագիր կայ: Բայց Ա. զաս Լօրէնի համար ալ դաշնագիր կար, և այդ դաշնագիրը չկրցաւ արգիլել որ պատերազմ մը աշխարհը տակնուվրայ ընէ:

Ֆրանսա երկիր մըն է որ սկզբունքը բրած է ուժի վրայ հիմնել «իրաւունք» կոչուած բաները: Ֆրանսա այսօր դարձած է կառավարութիւն մը որ ուժէն դուրս բան չի ճանչնար: Եւ այս վիճակով, անտարակոյս ամենամեծ վտանգն է աշխարհի խաղաղութեան համար: Ֆրանսա, որ որպէս թէ հոգատարի տիտղոսով դժուարութիւններ կը յարուցանէ Սուրիոյ սահմանին վրայ, կ'աշխատի եւ իրականացնել իր երեւակայած հսկայ հարստութիւնը: Անշուշտ ազատ է իր ուզածին պէս երեւակայելու: Բայց սա ալ լաւ գիտենք թէ Սուրիոյ սահմանին վրայ դժուարութիւն յարուցանողը երբեք բարեկամ չէ Թուրքիոյ: Եւ եթէ ինքը որոշապէս կարծէ, մենք բացէ ի բաց կ'ըսենք իրեն թէ չենք կրնար բարեկամ ըլլալ եւ ստիպուած ենք զէնքը հետապնդել իբր Թուրքիոյ յայտնի թշնամի մը: Հոգատարութիւն կոչելով կարելի չէ փոխել նուաճողական քաղաքականութիւնը:

Իրողութիւն է, որ Ֆրանսան է ամենամեծ պատասխանատուն ապագայ պատերազմի մը: Այն ատեն, ուրիշ մեծ խնդիրներու կարգին, Ֆրանսայի պիտի հարցուի ոչ միայն անապատի գծին հաշիւը, այլեւ թէ ի՞նչ ընելու եկած է Սուրիա»:

Թուրքերը Թրակիոյ մէջ

«Վագըթ» կը գրէ թէ Թրակիոյ մէջ Թուրքիոյ կացութիւնը շատ խղճալի վիճակ մը ունի: Թուրքերը անգործութեան մատնուած են եւ ապրելու անկարող վիճակի մէջ կը գտնուին: Անատոլուի եւ Արեւելեան Թրակիոյ Յոյներուն Յունաստան գաղթելէն ի վեր Իսքէչէի, Կիւմիւլճինայի եւ Տէտէ-Աղաճի շրջանի Թուրքերուն սեփական գետինները ամբողջութեամբ գրաւուած են: Գիւղերուն, նոյն իսկ քաղաքներուն մէջ Թուրքերու տուներուն կարեւոր մէկ մասը ցարդ յոյն գաղթականներուն գրաւման տակ է: Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը, քաղաքներուն, գիւղերուն եւ դաշտերուն մէջ յարձակումներու ենթարկուած են: Օր չանցնիր որ Ռոտոփի լեռներուն ստորոտը Թուրք մը չսպաննուի: Յոյներուն հարստահարութիւններէն զատ, 150նոց անբաղձալիներն ալ անօրինակ չարչարանքներու կ'ենթարկեն Թուրքերը: Կիւմիւլճինայի եւ Իսքէչէի մէջ գլխարկ դնող Թուրքերը անհաւատ կը նկատուին, դպրոց եւ մզկիթ ոտք չեն կրնար կոխել, անոնց Թուրք մեռեալները Թուրք գերեզմանատան մէջ չեն թաղուիր, նոյն իսկ ժառանգութենէ կը զրկուին:

Թուրքերէն նոր տառերու գործածութիւնը արգիլուած է: Կիւմիւլճինէի Իսլամական Միութեան հրատարակած թերթին մէջ, Թուրք նոր տառեր գործածողները անիծուած են: Վերջապէս Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ գտնուող Թուրքերուն կացութիւնը իսկապէս եղկելի է:

Հելլէնները ճիշդ ասոնց համար է որ քննիչ մարմնին կողմէ կատարուելիք քննութեանց արգելք եղած են:

Ստալին կը սպառնայ ախոյեան…

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ստալին կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ համայնավար կուսակցութեան Գործադիր Կոմիտէին մէջ: Կարմիր դիկտատորը պաշտպանեց Բիւրոյին քաղաքակա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՀՐԱՒԷՐ»

«Ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրուին փարիզի Ի. Ա. ակումբի բոլոր անդամները. վաղը, … Ակումբին ընթերցասրահը. (Սօսիէթէ Սավանթ): Օրակարգ՝ 1.— Համարատուութիւն վարչութեան, 2.— Ընտրութիւն վարչութեան»:

Ռամկավարներու փարիզեան լրագրի այս «հրաւէր»ը հրաւիրեց նաեւ իմ ուշադրութիւնս ու կը հաւատամ թէ պիտի հրաւիրէ շատերու ուշադրութիւնը:

Կատակ չէ, կուսակցութեան մը տարեկան «համարատուութիւն»ը եւ նոր «ընտրութիւն»ը տեղի պիտի ունենայ «Ակումբի ընթերցասրահ»ին մէջ:

Ամէնէն աւելի պիտի հետաքրքրուին հեռու եղողները, եւ ամէնէն աւելի պիտի հետաքրքրէ սա «ընթերցասրահ»ը:

Անոնցմէ ո՛չ մէկուն մտքէն պիտի անցնի թէ այս «ընթերցասրահ» կոչուածը, ընդամէնը հինգ քայլ երկայնք, երեքուկէս քայլ լայնք, եւ մարդահասակ մը բարձրութեամբ խցիկ մըն է…

Անկարելի է որ անծանօթները կարենան երեւակայել թէ այդ խցիկին մէջ, կայունն ու կոլծանածը միասին հաշուելով, ընդամէնը եօթը աթոռ կայ: կայ վերջապէս դժուարութեամբ ապացուցանելի «սեղան» մը, որու վրայ, (տեղի ու ընթերցողի չգոյութեան պատճառով) հանգիստ կը քնանան քանի մը լրագիրներու ամբողջ տարուան անկանոն թիւերը…

Գուցէ անոնք երեւակայեն թէ այդ դժուար ապացուցանելի սեղանին շուրջը նոյնքան դժուար ապացուցանելի մարդեր պիտի նստին ժողովի: Բայց որո՞ւ մտքէն պիտի անցնի թէ, բարեացակամութեամբ եօթըհաշուուած աթոռներէն հինգը ինքնին «վարչութիւն»ը պիտի գրաւէ: Եւ մնացեալ երկուքը… ժողովականներուն պիտի մնայ:

Պարոններ, բամբասանք ըրած չըլլալու, եւ ձեր կարողութիւնը կասկածի չենթարկելու համար, ձեզի կը թողում երեւակայել ինչ որ տեղի պիտի ունենայ ընտրութեան ժամանակ, այն ատեն երբ բանաձեւ մը քուէարկել ուզուի…

Կը տեսնէ՞ք որ անկարելի՛ է, ծիծաղելի …

Ու ճիշդ ատոր համար, այս ժողովը տեղի չունեցաւ:

Այո՛, շաբաթ մը վերջ, Ռ. Ա. կուսակցութեան թերթի ճիշդ այն թիւին մէջ, ուր մէկ կողմէն «կեանքի ապահովագրական ընկերութեան տնօրէն»ը կը յայտարարէր թէ «դիւրամատչելի պայմաններով կ'ապահովագրէ մահուան դէմ», եւ միւս սիւնակին վրայ տնօրէնին պարագաները նոյն այդ տնօրէնին մահն ու թաղումը կը ծանուցանէին,— ծանօթ «հրաւէր»ը հետեւեալ յաւելուածն ունէր.—

«Այս երկրորդ ժողովին, ներկաներուն թիւը օրինական կը համարուի»…

— Սարսափէ՛, դաշնակցութիւն, «կեանքի ապահովագրական տնօրէն»ի օրին ինկած այս կուսակցութիւնն է որ պիտի «հալածէ» ու «ջնջէ» քեզ…

— Ուրախացի՛ր, Հայոց-ազգ, իր կենդանութիւնն ու մահը յայտարարող այս կուսակցութիւնն է որ «դիւրամատչելի պայմաններով» պիտի «ապահովագրէ»… ո՛չ թէ ինքզինքը, այլ… քե՛զ:

ՊԱՀԱԿ

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

I

Անցաւ, առանց մէկու մը կողմէ յիշուելու, տարեդարձը դժալլեւի ընդվզումին, որը քառորդ դար առաջ յուզեց հայաշխարհը եւ դարձակէտը եղաւ մեր նորագոյն պատմութեան։

Յեղափոխականները չէին, այլ ամբողջ հայ ժողովուրդը, որ 1903ին շնաշխարհիկ բռնատացումով, զէն ի ձեռին, ծառացաւ ռուս բռնապետութեան դէմ՝ պաշտպանելու իր ոտնահարուած իրաւունքը։

Հայ ազգային-եկեղեցական գոյքերու գրաւումը ցարական կառավարութեան կողմէ առանձնակի քայլ մը չէր՝ թելադրուած յատուկ պատճառէ մը եւ մասնաւոր նպատակի մը ուղղուած։ Ան տրամաբանական օղակ մըն էր երկայն շղթայի մէջ այն միջոցներու, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէր ռուս կառավարութեան «հայկական քաղաքականութիւնը»։

Արդարեւ, հայահալածութիւնը Ռուսիոյ մէջ շատ հին պատմութիւն ունի, ոչ նուազ հին, քան առհասարակ օտարահալածութիւնը, որը վաղուց ի վեր այդ պետութեան քաղաքականութեան հիմնական ուղեգծերէն մէկը եղած է։ Պատեհ առիթ մըն է յիշեցնելու այդ մեր այն հայրենակիցներուն, որոնք կը ազան ցարերու «ժամին» մահը. եւ երանի կու տան անցած օրերուն...

Արդէն Զօր. Պասկեւիչ, 1828ի ռուս-պարսկական պատերազմին հերոսը, կոյր հայատեաց մըն էր։ Գրաւելով Երեւանի շրջանը, ան առաջին անգամն էր որ հայ կը տեսնէր։ Սակայն ընդարձակ երկրամասի մը մէջ հայերը բաւական հոծ ու միատարր բազմութիւն կը կազմէին։ Ուրեմն այդ «օտարները» կարող էին վտանգաւոր լինել ռուս պետականութեան. ուստի հսկել պէտք էր հալածել զանոնք։

Այս տրամաբանութենէն է որ կը բխի ռուսերու քաղաքականութիւնը նոր հպատակներու նկատմամբ։ Ու նոյն այդ ոգին է, որով համակուած է հայ համայնքի ազգային-եկեղեցական վիճակը կանոնագրող հռչակաւոր «Պոլոժենիէ»ն։

Մասնակի բարելաւում կը նկատուի հայկական քաղաքականութեան մէջ Ալեքսանդր Բ.ի կառավարութեան ազատամիտ շրջանին եւ մանաւանդ 1877ի ռուս-թուրքական պատերազմի առթիւ։ Ռազմական նկատումներով Ռուսերուն պէտք էր Հայերու համակրանքը։ Ու ահա Կովկասի մէջ քիչ մը կը թուլցնեն կապանքները եւ կը հրապուրեն Հայերը՝ Թուրքիոյ իրենց եղբայրները ազատելու խոստումներով։

Ռուս եւ հայ յարաբերութեանց այս մեղրալուսինը սակայն երկար չտեւեց. «Թուրքահայ եղբայրները» չազատուեցան, ու Ալեքսանդր Բ.ի մահէն յետոյ՝ Ալեքսանդր Գ.ի գահակալութենէն ի վեր հայահալածութիւնը արդէն սիսթէմ դարձաւ։

Առանց այն ալ փոքրաթիւ հայ պաշտօնեաները, իբրեւ անվստահելի տարրեր, սկսան փոխարինուիլ Ռուսերով, Վրացիներով ու Թաթարներով։ Հայկական դպրոցները գոցուեցան. քանակով ողորմելի պարբերականները դաժան գրաքննութեան ենթարկուեցան. հրատարակչական գործը ու մինչեւ իսկ բարեգործութիւնը սահմանական հսկողութեան տակ դրուեցան։ Կը պակսէր միայն կատարածները, որպէս զի Ռուսիոյ բռնակալը համերաշխութեան ձեռք մեկնէր իր դրացի Թուրքիոյ բռնակալին..

Այդ համերաշխութիւնը իսկապէս ալ գոյութիւն ունէր։ Նոյն ատենն էր, որ ռուս բարձր պաշտօնէութեան շրջաններու մէջ ժողովրդականութիւն առաւ «Հայաստանը առանց Հայերու» տմարդի նշանաբանը։ Եւ հայկական ջարդերու հանդէպ ռուս դիւանագիտութեան երեւան հանած թոյլատու վերաբերումը կ'ապացուցանէր, որ այդ նշանաբանը վերացական իմաստախօսութիւն չէր, այլ սկզբունք մը իրական քաղաքականութեան։

Նիկոլա Բ. անփոփոխ կերպով որդեգրեց իր հօր ընթացքը. եւ անոր ու սուլթանի սրբատառեղ եղբայրակցութիւնը արտայայտուեցաւ ի մասնաւորի հայ յեղափոխականներու հալածման մէջ։ Հակառակ անոր որ հայ յեղափոխական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը ուղղուած էր բացառապէս Թուրքիոյ դէմ, իսկ Կովկասը անոնց միայն կռուան կը ծառայէր, ռուս իշխանութիւնները նուազ խիստ չէին վարուեր իրենց ձեռքը ինկած յեղափոխական գործիչներու հետ, քան Թուրքերը։ Կովկասի եւ Ռուսիոյ կարգ մը քաղաքներու բանտերը յաճախ լեցուն էին ոչ միայն Դաշնակցականներով եւ Հնչակեաններով, այլ եւ այնպիսի անձերով, որոնք որ եւ է առնչութիւն ունէին անոնց հետ։

Զանգուածային խուզարկութիւններ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, ծեծ, բանտ, աքսոր — ահա այն մթնոլորտը, որի մէջ կ'ապրէր 90ական թուականներուն եւ 900ական թուականներուն սկիզբները Հայերու աւելի կամ նուազ ներգործական մասը։

Հայերու հալածանքը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ Կովկասի բարձրագոյն իշխանութիւնը յանձնուեցաւ Գոլիցինին։

Այդ թանձրամիտ ու ժպիրհ սատրապը բացարձակ կռիւ յայտարարեց հայութեան։ Վերաբացուած հայ դպրոցները նորէն դոցուեցան։ Երեք օրաթերթերէն ‹Արձագանք› խափանուեցաւ, իսկ մնացած երկուքը դրուեցան այնպիսի պայմաններու մէջ, որ հազիւ կը նշմարուէր իրենց գոյութիւնը։ Նոյն վիճակին ենթարկուեցան Կովկասահայ Բարեգործական միութիւնը և միակ հրատարակչական ընկերութիւնը։ Արձակուեցան հայ պաշտօնեաներու վերջին մնացորդները՝ բացառութեամբ քանի մը վատասերած ու ապազգայնացած անհատներու։ Կովկասեան ռուսերէն պաշտօնաթերթը (Կաւկազ), յանձին իր տխրահռչակ խմբագիր Վելիչկոյի, թոյն կը ժայթքէր Հայերու դէմ, վերագրելով անոնց Ռուսիոյ մէջ «Մեծ Հայաստան» (մինչեւ Ռոստով.) ստեղծելու ցնորական ձգտումը։ Ասոր հետ մէկտեղ գործ կը դրուէր ամէն միջոց՝ Վրացիներու եւ Թաթարներու միջեւ թշնամանք սերմանելու Հայերու հանդէպ։

Հայը այլեւս ուրիշներու հետ հաւասար իրաւունքներով օժտուած հպատակ չէր. ան միայն կը հանդուրժուէր ու պէտք է դեռ չափազանց գոհ լինէր, որ ինքը օրէնքէ դուրս չէին հռչակեր...

Այդ պահուն էր որ Ներքին գործոց նախարար անուանուեցաւ Պլեւէ։ Գոլիցինի ընթացքը լիովին կը համապատասխանէր անոր տրամադրութիւններուն։ Ու Գոլիցին կարողացաւ համոզել նախարարը, թէ Էջմիածինը հայ ըմբոստութեան որրանն է. հոն է որ կը կազմուին հակապետական ծրագիրները, եւ անկէ է որ կ'առնուին անոնց իրագործման համար անհրաժեշտ նիւթական միջոցները։

Գոլիցինեան առաջարկները ապարդիւն չանցան. 1903ի ամռան Պետերսբուրգէն եկաւ հայոց գոյքերու գրաւման հրամանը։

II

Արտասովոր անտարբերութեամբ մըն էր որ ընդունուեցաւ Էջմիածնի մէջ հայութեան ուղղուած հարուածին լուրը։

Այն պահուն հոն էի եւ ի վիճակի՝ մօտէն գիտելու ամէնը, ինչ որ կը կատարուէր։

Միաբանութիւնը սկիզբները կատարեալ համակերպման տրամադրութիւն կը ցուցնէր. «Ի՞նչ կարող ենք անել, — կ'ասէին — քարն ալ իր ձեռքն է, ընկոյզն ալ. կը վարուի՝ ինչպէս որ կ'ուզէ։ Ի՞նչ ենք մենք, որ յանդգնինք հակառակիլ կառավարութեան»։ Քիչ ետքը, սակայն, երբ շնորհիւ կարգ մը տարրերու, դուրսէն եւ իր իսկ միաբանութեան մէջէն պարզուած էին հարուածին իրական իմաստը եւ հաւանական հետեւանքները, ու երբ մանաւանդ տարբեր վայրերէ հետզհետէ սկսան տեղեկութիւններ հասնիլ ընդհանուր վրդովումի արտայայտութեանց մասին, անհաշտ տրամադրութիւնը համակեց նաեւ միաբաններէն շատերը։ Եւ արդարութեան պարտք հատուցած կը լինենք, յիշենք, որ անոնցմէ մէկ քանին այդ տագնապալի օրերուն երեւան բերին բարձր կորով եւ քաղաքական արիութիւն։

Խրիմեան կաթողիկոսը բացակայ էր վանքէն։ Ստանալով չարաշուք լուրը, ան կ'ընդհատէ իր ճամբորդութիւնը դէպի Հիւսիսային Կովկաս եւ կը փութայ Էջմիածին։

Թիֆլիսի կայարանին մէջ կաթողիկոսի սովորական ընդունելութիւնը այս անգամ բուռն ցոյցի բնոյթ կը կրէ։ «Կեցցէ՛ Հայրիկը» բացագանչութիւնները կը թնդացնեն օդը։ «Այդ պահուն,— կը պատմէր ինծի աղջնակ մը,— վագոնի պատուհանին առջեւ երեւցաւ Հայրիկի գունատ դէմքը։ Ձեռքի թոյլ շարժումով բազմութիւնը լռութեան հրաւիրեց. «Ի՞նչ կեցցէ», ասաց ու գլխիկոր հեռացաւ պատուհանէն»։

Հոն կաթողիկոսին կը ներկայանայ պատգամաւորութիւն մը, եւ կը յայտնէ հայ հասարակութեան փափաքը՝ մինչեւ վերջը ընդդիմանալ կառավարութեան հրամանի գործադրութեան։ Խրիմեան կը խոստանայ կատարել իր պարտքը։

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

(Վերջը՝ յաջորդով)

"ՍԱՍՄԱՆՑ ՏՈՒՆ,,

«Յառաջ»ի 4 Նոյեմբեր կիրակի օրուան թիւին մէջ ի՞նչ զաւեշտ խնդիր մը կը յուզէր Սիրունի,
— Հերբ մեր սերունդն ալ երթայ»

Ցաւը մեր մէջ խորարմատ էր արդէն. պատերազմը եկաւ փտախտի դարձուց։ Իսկ դարմանը՝ չափով մը՝ այսօր ալ նորէն մեր հայ հարուստներուն ձեռքն է, եթէ սրտէն դէպի ձեռք եւ ձեռքէն դէպի քսակ՝ գիտակից շարժում մը ունենան անոնք... հրեաներէն օրինակ առնելով։

Ընտիրները տպելու գործն է այդ, որ առաջ կորուստէ ազատելու ձեռնարկը, որուն համար ապագայ ամբողջ հայ եւ օտար գիտնական սերունդները երախտապարտ պիտի մնան իրենց։

Սիրունին ուրախութիւնը չի ծածկեր՝ լսելով որ մեր ժողովրդական անգիրներէն նշանաւոր «Սասմանց Տուն»ը լոյս ընծայելու մտադիր եմ։

«Մտադիր ըլլալով» մինակ եթէ գործը լմնար՝ քսան տարիէ ի վեր լոյս տեսած կ'ըլլայ թէ՛ «Սասմանց Տուն»ը, թէ՛ «Ցեղան Թուրան»ը եւ թէ երեւանէ աւելի արժէքաւոր Անգիրներու Գիրքի մը տպագրութիւնը Մեկենաս կ'ուզէ, այսինքն դրամ։

Դեռ յոյս ունիմ որ սրտի տէր գրասէր Հայեր պիտի չխնայեն իրենց կոչումին մէջ եւ իմ բացած բաժանորդագրութեան շուտով պիտի ընծայեն նիւթական միջոցները՝ այս նշանաւոր դիւցազնավէպը օր առաջ լոյս աշխարհ հանելու (*)։

Մինչ այդ՝ թերթս յարմար էր փոքրիկ ծանօթ մը տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն՝ «Սասմանց Տուն»ի նիւթէն, ոճէն ու պատմական արժէքէն։

Այս էջերուն մէջ ես պիտի չուզէի դնել դիւցազնավէպին բնագիրը այնպէս ինչպէս ես քաղեր եմ հայ պապիկներուն բերնէն, քսան տարի առաջ, 1908ին, Վանայ մէջ։

Օրաթերթի մը մէջ պատշաճ՝ օրուան ընթացիկ գրական լեզուն է ուստի պէտք էր տալ պատմավէպին գրական լեզուով թարգմանութիւնը։

Բայց որովհետեւ կը խնդրուի որ «Սասմանց Տուն»ը տպուի այնպէս ինչպէս պատմեր են ինծի հայ պապիկներն ու մամիկներն շրթները, այնպէս ինչպէս դարձը բերեր են մեզի.. այնպէս ինչպէս հեռաւոր օր մը երգեր է Ընծանօթ բանաստեղծը ցեղին անունով, կը ստիպուիմ յօդուածիս մէջ գոհացում տալ կարելի եղած չափով, եւ նոյն ատեն լուսաբանութիւն մը աւելցնել։

Թէ՛ «Սասմանց Տուն»ի, ինչպէս նաեւ բազմահազար էջերով գրի առած իմ միւս ժողովրդական նիւթերուն բնագիրները զուտ գաւառաբարբառով են, եւ լեզուաբանական ու ձայնաբանական ամենանուրբ կէտերը խնամով նկատի առնուած։ Անոնց մէջ իմ կողմէ աւել բան խառնուած չէ. ոչ վերցուած, ոչ աւելցուած, ոչ սրբագրուած։

Ազգագրութեան արժէքը խորապէս գիտցող մը ոճիր պիտի գործէ՝ եթէ իրմէ բան մը խառնէ բնագրին մէջ։

«Սասմանց Տուն»ը,— քանի որ խնդիրը անոր շուրջն է— կը բաժնուի երկու որոշ մասի. առաջին մասը զուտ բնաբարբառով պատմուածքն է, ամէն մէկ ճիւղն իր կարգին, ամէն մէկ գաւառին իր յատուկ ոճը առանձին — այնպէս ինչպէս անոնք ելած են պատմող գիւղացիներուն բերնէն։ Իմ ականջն ու գրիչը՝ լոկ ձայնագիրի (ֆոնոկրաֆ) դեր կատարած են, հարազատօրէն փոխագրելով պատմուածքները՝ թուղթի վրայ։

Երկրորդ մասը յատկացուած է բացատրութիւններու եւ բաղդատութիւններու՝ համարներով բնագրին կապուած. Բացատրութիւններ՝ բնագրին մէջ յիշուած անուններուն, դէպքերուն, բառերուն եւ ոճերուն, նախապէս տրուած փոփոխակներուն հետ բաղդատութիւններով,— որպէսզի աւելի գայտուն դառնան մութէն լոյս հանուելիք կէտերը։

Իմ գրի առած բարբառներուն հարազատութեանն ու ծայրայեղ բծախնդիր խնամքին այնքան հիացած էր ողբացեալ փրոֆ. Գրիգոր Խալաթեան որ անմիջապէս բացեր էր Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի Էմինեան Ազգագրական Ժողովածուներուն էջերը՝ հատոր հատոր տպելու համար հաւաքած նիւթերս։

Դժբախտաբար, իր անակնկալ մահն ու վերահաս պատերազմը՝ դամբանական քարը դրին այդ գեղեցիկ ճառագայթումին..

Անցնինք հիմա բնագրին. որ պարզապէս գոհար մըն է հասկցողին համար։

ՉԻԹՈՒՆԻ

Ահա ցանուցիր վերցուած քանի մը հատուածներ՝ «Սասմանց Տուն»էն։

∴ Սանասար ու Բաղդասարի ծագումը (Սպարկերտի բարբառով —

— Կէ՛ր... Սենամ-Խան թագաւոր, կէ՛ր՝ Կաւմրի-Խա՛ն թագաւոր։

Ինչ որ Սենամ-Խա՛ն թագաւորն էր՝ խաչապաշտ էր. ինչ որ Կաւմրի-Խան թագաւորն էր՝ կռապաշտ էր։

Սենամ-Խան թագաւոր՝ Կաւմրի Խան թագաւորը՝ խարջդարն էր (հարկատու)։

Աւո՛ր մէկ՝ էլաւ Կաւմրի Խա՛ն թագաւոր էրկու մարդ յէօրէօկից՝ թի՝ «Գեացէ՛ք Սենամ-Խա՛ն թագաւորը՝ քեաղաք՝ խարջ խաբաջ ժողվէ՛ք բերէ՛ք»։

Էլան ընկեան ճամբախ, գիբնացի՛ն, մաւթն էտու վար անո՛նց, խասան աղա քեաղա՛ք, տէսան վրր տէմ՝ աշխա՛ր՝ զըմէն մաւթն ը՛, առա քեաղայէ լիո՛ւ ը...։

Դիբնացին մէկ մարդու մ'օտ՝ խանէցին բացին.—

— «Ասիկ ի՞նչ լիսս ը՛. արեգեակ մարր ը՛, լիւսնայ չէկա՛լ. ասիկ ի՞նչ լիսս ը՛ գարկեր սաա քեաղա՛ք...»։

Ըսաց. «Վըլլա», ըսաց, մի (մեր թագաւորը աղչկայ լիսսն ը՛ գարկեր վար մի քեաղքըիրն. յերկուն ինչ արէգեայ կը մտնը, մաւթ կ'ընկնը՝ մի թագաւորը՝ աղչիկ կ'ելնը կը նստը յաւէնկ՝ անու լիսս կը գանը վար մի քեաղքըին. ամէ՛ն մարդ վար ուր (իր գիործին կը նստը կը բանը՛..., անդից անու անուն էլ Լիւսի Ա թագուհի ա»

∴ Թագաւորն ու Սանասար եւ Բաղդասար.—

— «Մարէ՛, ըսաց (Սանասար), դէ՛ որ կը գեայ՝ գզիւռ քա՛ց՝ թող գեայ ներս՝ որ ես՝ գան խփ՛մ (որ ես զանի տեսնեմ), մա խփմ ի՞նչպէս գ՛մի տը տանը ուտը...»։

Խատ առա խօսքըին՝ թագաւոր էրի գ'դիւռ էրաց մտաւ ներս, իբիչէց՝ ի՞նչ կ'ըխը՛... — էրկու ո՛խա՛գի՝ մարդ՝ մէ՛կ նստած ա մօտ է՛ն կշտէն, մէկ՝ է՛ն կշտէն, ծի՛ծ կ'ուտին։

Սանասար կանչնաւ, ըսաց.—

«— Մարէ՛, ըսաց, մի խէր է՛սն ը՛..., ասիկ մի խէ՛րն ը՛, վը տա գ'մի տըտանը ուտը՛...»։

Ըսաց.— Խա՛..., ո՛րդի, էտի ջիս խէր գ'ձի ձեզ) տըտանը՝ զինը՝ ուտը՛...»։

Սանասար խա՛ռա՛ւ գթագաւոր։

Սանասար խա՛ռա՛ւ գ'թագաւոր բռնեց. խա՛տ բռնելն՝ վի՛րա՛ց էզա՛ր ամըռնաչոր գիէտը՛ն՝ քեառսո՛ւն նետ (կանգուն) գիլնաց գիլտնու տա՛կ...։

∴ Տունի եւ անկախութեան գաղափարը (Կարկառի բարբառով

Միւկր՛մ մնացի՛ն..., աւո՛ր մէկ՝ ջոջ ախպէր Սանասար՝ Կաւմրի թագաւորին ըսաց.—

— «Թագաւո՛ր ապրած կէնա՛ս, մի (մեզի) տեղ մ'շայհ տա՛, մի տու՛ մ'շինինք»։

Կաւմրի թագաւոր ըսաց.—

— «Ա՛յ վուրդի՛, ըսաց. տուն ի՞չ ա՛նէ՛ք. տուն չըխս շինա՛կ ա. եըս տղայ չունիմ, բան չունիմ. չէ՞ եըմ տղէ՛ն էլ գիւ (դուք) նի՛ք. յիտեւ ըմ մեռնիլն՝ եըմ թագաւորութէ՛ն էլ ձի՛-է՛-ա (ձեզի է), զը՛մէն էդած ո՛ւ չեղածն էլ հըխս ծի՛-է՛-ա, նստէ՛ք ըմ տեղ՝ թագաւորութէ՛ն էրէք...»։

Սանասար ըսաց.—

— «Թագաւո՛ր ապրած կէնա՛ս, ըսաց. էն տուն ի՛չ մէյհ մի քեամկով չշինի՛յհ՝ մըր քիտն չը տա՛նի ինի՛ կ'ասա.—

«Վով չը շի՛ներ քեամկով տընի՛կ՝
«Ձը քիր՛ներ մէջ անուշիկ քիընի՛կ..»

Ինչ աւելի ճիշդ....— առանց սեփական տանի՝ հանգիստ չկայ. առանց սեփական հայրենիքի՝ կեա՛նք չկայ...։

ՔԱՂՑԿԵՂԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Կը յիշուի թէ այս տարուան յուլիսին, Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ համագումար մը, խորհրդակցելու համար քաղցկեղի վրայ։ Կը մասնակցէին աշխարհի ամէնէն համբաւաւոր մասնագէտները։ Այս համագումարին աշխատանքները ամփոփուած են հատորի մը մէջ, 600 էջնոց, բաժնուած զանազան գլուխներու՝ համաձայն համագումարին մէջ ուսումնասիրուած նիւթերուն։

Այս հատորին նախաբանը գրած է Նիւ Եորքի փրոֆ. Ճէյմս Իուինկ, որ իր տեսութիւնը կը պարզէ, յայտնելով թէ քաղցկեղը աւելի զանազան հիւանդութիւններու ամբողջութիւն մըն է քան միակ հիւանդութիւն մը։

Այս տեղեկագրին մէջ հրատարակուած յօդուածներուն հա-

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ... ԶԱՄԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԶԱՄԱՏԱՆ, Նոյեմ. 2...
...նիւք տարիներու կեանք...
Յ. Դ. Համատանի կազմ...
...թիւնը։ Ուշադրութեան...
...հին ընկերներ ունի ք...
...բային աշխատանքներ...
...ռազմակարգ դիրքերու...
Անոնք կ'երեւան իրենց...
պաշտօններով թէ համ...
թէ դպրոցական գործեր...
գնահատութեան արժան...
Հոկտեմբեր 1... ին...
անգամ ըլլալով տօնուեց...
...նակցութեան Օրը մա...
...թեամբ ընկերներու եւ...
...ներու։ Կը նախագահէր...
...մուէլ Սահակեան...
բացուեցաւ «Մեծ Հայ...
ընկեր նախագահը իր...
խօսքի մէջ շեշտեց...
...նակցութեան արժէքն...
...բերութիւնները եւ կոչ...
...լի ամուր եւ կուռ շարք...
...վիք հանդիսանալ։
Յետոյ հրաւիրուեց...
...լու ընկեր Համբարձում...
...խանը։ Շատ բովանդակ...
...կերով բանախօսութիւն...
կուսակցութեան գովքը...
— ըսաւ ան — ...
գիտեն այդ կուսակցութ...
...սին եւ վերջապէս իր...
վերջին քառասնամեայ...
պատմութեան մէջ...
գործունէութիւնն իր...
ինքնին նա կը խօսի...
կ'ընէ ներկայիս Հ. Յ. Դ....
...թիւնը եւ ի՞նչ պիտի...
...քանչիւր դաշնակցական...
դաշնակցական կազմ...
...թիւն»։ Եւ ծանրանալով...
շրջանի վրայ, տուաւ...
...թիւններ։
Յետոյ խօսեցաւ ընկ...
Թոդոսեանը, որ ամփոփ...
...գրուածք Դաշնակցութեան...
իր գործը, անդրադարձաւ...
...խութեան խնդիրին ու...
...թեան մէջ ըսաւ...
վրդի վրայ դեռ...
...ները մնում են...
իրենց չարիքներն...
Եւ քանի Դաշնակցութիւն...
...սել իր նպատակին, քանի...
առացել Մեր անկախութիւն...
ժողովուրդը կը մնայ...
...նակցութեան հետ, չի կ...
ու պայքարելու իր...
պիտի միանգամայն...
...նենք, որ անկախութեան...
արշալոյսին պիտի աւելի...
...օրէն տօնենք իր պաշտ...
...սակցութեան Դաշնակ...
Օրը Արարատի ստորոտ...
Եղան նաեւ արտասան...
...ներ, երգեր ու նուագներ...
ընկերները հրաւիրուեց...
...րիքի խօսուեցան բաժակ...
եւ երգուեցան երգեր...
...շատակ, ընկերներուն բա...
...քը. Միքայէլեանի լուսա...
Հանդէսը փակուեցաւ...
...բանութեամբ ընկերները...
ոգեւորութեամբ եւ հա...
դէպի ապագան, դէպի...
...նակցութեան յաղթանակ...

Ա. Կ.

...մաձ...ներգ մը գրգ...
...պէս քարդի շողին...
...մուխը, կը դիւրացնեն...
...վարքագաւումը։
Բերնի քաղցկեղը մասնա...
միշտ առաջ կուգայ...
չափազանց գործածութենէ...
...ակռաներէն կամ վնասակար...
...տերէն։
Ռատիոմի եւ ...
...թեան կողմնակիցները...
...թիւններ կու տան գործ...
իրենց եղանակներու մասին...
Տեղեկագրին մէջ ...
...րութիւն մը ցոյց կու տայ...
...գան արշաւանքներու ...
...քաղցկեղաւորներու համար...
...թիւնը։

(*) «Սասմանց Տուն»ի տպագրութեան բաժնեգինն է 5 տոլար. կանխիկ ղրկողները պիտի ստանան 5 օրինակ. Տպուելէն ետք՝ գինը պիտի կրկնապատկուի։ Բաժնեգինը ղրկել հեղինակին հասցէին.— D. Tchitouny, 139. Rue de la Gare à Ermont (S. & O.) France.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

«ԻՆՉ ՈՐ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ»

[illegible] է ձեր կարծիքը Թուր-[illegible] կատարուած անմաւ [illegible] փոփոխութիւններու [illegible] խալիֆայութեան եւ խա-[illegible] վերացում, ֆէսի [illegible] վանդակի, «մէտ-[illegible] եւ շէյխի ջնջում, կրօնի [illegible] թեան բաժանում, լա-[illegible] այբուբէն եւյլն.):

[illegible] փոփոխութիւնները [illegible] թէ կը զօրացնեն [illegible] Թուրք ժողովուրդը: [illegible] կը տկարացնեն, [illegible] կը զօրացնեն, ի՞նչ-[illegible]

[illegible] հետքեր կրնան ձգել [illegible] փոփոխութիւնները, բարե-[illegible] ապաշուք

[illegible] տեւել այս փո-[illegible]

[illegible] տեսակէտէն, [illegible] փոփոխութիւնները [illegible] ընդունելով որ Թուր-[illegible] է Հայաստանին եւ [illegible] ծխամին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ — Թիւ 32

[illegible] Թուրքիոյ մէջ տեղի [illegible] բոլոր փոփոխութիւն-[illegible] ազատ կեանքի զգա-[illegible] կը ներշնչէ Թուրք ժողո-[illegible] որոնց փափաքները [illegible] զաւակարդն էր, [illegible] Տգէտ բազմութիւնն [illegible] վարժուի ներկայ բա-[illegible]

[illegible] յառաջդիմական շար-[illegible] շատ նպաստաւոր են եւ [illegible] կը խոստանան:

[illegible] Այս փոփոխու-[illegible] Թուրքիան կը զօ-[illegible] այն ատեն միայն, երբ [illegible] կամ ամերիկեան [illegible] մամուլը մանեն երկ-[illegible] հանրօգուտ շինու-[illegible] համար:

[illegible] Մ. Քէմալի մահով եւ [illegible] յեղաշրջումով կա-[illegible] ղեկը ո'ր կու-[illegible] ձեռքն ալ անցնի, [illegible] հետքեր [illegible]

[illegible] Այս փոփոխութիւնները [illegible] երկար տեւել, որովհետեւ [illegible] իր երէկի ոխերիմ [illegible] հետ խաղաղու-[illegible] կնքեց: Անկէ [illegible] բոլոր պզգերն [illegible] պատերազմին յոգ [illegible] չեն ուզեր կռուի [illegible] բանալ:

[illegible] Մ. Քէմալ փրկեց Թուր-[illegible] բայց առաջ չի պարտիր իր յաղթութիւնը, այլ քաղաքական դէպքերուն եւ մեծ պետութեանց մրցակցութեան, որոնք շատ նպաստեցին իր ձեռնարկներուն:

Մեզի համար նպաստաւոր է Թուրքիոյ յեղաշրջումը այն տեսակէտով որ եթէ իրական յառաջդիմութիւն կատարուի, Թուրք ժողովուրդին վայրի բնազդը մասամբ կը մեղմանայ: Բայց դիւանագիտօրէն վնասակար է, քանի որ Հայաստանի, դրացի է եւ մինչեւ այն ատեն ներկայ Հայաստանը Քէմալի մտերիմներով շրջապատուած է, որոնք ապագային համար շատ մեծ վտանգներ են:

Զ. Արսլիզէնկի

ԾԽԱԽՈՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

[illegible] Ծխախոտի ծխողներու մեծ մասը ինչ ունեցաւ անցած շաբթու

Ցեղեկագիրներ կարգացուեցան թոքախտաւորներու օժանդակութեան գործին, առեւտուրի մէջ աշխատող կիներու վարձքին մասին, եւայլն:

Միութեան դիւանը տուաւ իր տեղեկագիրը, ծանրանալով մանաւանդ գողութեան դէմ պայքարի, վագրութեան եւ ծխավաճառներու շահին [illegible] ծխախոտի վրայէն փոխանակ հարիւրին 9 ի, կը գանձեն 5,98, իսկ սովորականը իրենց շահ կը ձգէ հարիւրին 3,9 փոխանակ 6ի, Ըստ այս նուազումը յառաջ կու գայ ծխավաճառներու պարտադրուած կարգ մը երկրորդական ծախքերու պատճառով:

Զոյգ մը երեսփոխաններ խմբակ մը կազմած են խորհրդարանին մէջ, պաշտպանելու համար ծխավաճառներու շահերը. պատճառն այն է որ, այս վերջինները երբ ծխախոտի վաճառական եւ միեւնոյն ատեն մենաշնորհի պաշտօնեայ, մեծ դեր խաղացած են ծխախոտի մենաշնորհին բարգաւաճման մէջ:

Այս առեւտրականները ոսկի պետական մենաշնորհին շահեցուցած են 300 միլիոն, 1896ին, 500 միլիոն 1914ին աւելի քան 4 միլիառ այս վերջերս, կը պահանջեն որ իրենց շահերը վայելեն մասնաւոր պաշտպանութիւն մը:

ԻՆՉՊԷ՛Ս ՄԵՌԱՅ

(Խոստովանութիւն մը աղջկան եւ մեռելներու միջեւ)

Դեռ չէ մոռցուած որ անցեալ մարտին անգլիացի օդանաւորդ Հինչքլիֆ, իր կարգին փորձեց կտրել Ատլանտեանը, մեկնելով Լոնտոնէն ու ինքզինք ողկէան [illegible] կ'ընկերակցէր տիկին Էլզի Մաքէյ, միլիառատէրի աղջիկ:

Ո'չ մէկ հետք երեւան ելաւ անոնցմէ: Ո'չ ոք գիտցաւ թէ ի՞նչ արկածի հետեւանքով զոհ գացին տարաբախտները: Բայց կայ մէկը որ լուրեր կը ստանայ Հինչքլիֆէն: Այդ' անոր կինն է, տիկին Հինչքլիֆ, որ անցեալ օր, Լոնտոնի մէջ 100 անձերու ներկայութեան կարդաց տուաւ լուրերը որ իրեն կը հաղորդուին անդենականէն...

Մեծ բազմութիւն մը խուժած էր սրահ. բայց տեղը փոքր էր եւ շատերը տխրութեան հետ դառնալ

«Շէրլոք Հոլմսի հռչակաւոր հեղինակին՝ Քօնըն Տօյլի շնորհիւ է որ տիկին Հինչքլիֆ յարեցաւ ոգեհարցութեան: կը պատմէ թէ ծովուն նաւակ մը ստացեր էր կնոջմէ մը որ կ'ըսէր թէ կրցեր էր հաղորդակցիլ իր ամուսնին հետ: Օդանաւորդը Անդենականէն այս կնոջ յայտնած էր թէ իր օդանաւը ինկած էր ովկէան. Ազորեան կղզիներէն ոչ շատ հեռու եւ թէ կը փափաքէր յարաբերութեան մտնել իր կնոջ հետ, որուն երեք անգամ փորձած էր խօսեցնել իր մահը:

Տիկին Հինչքլիֆ համոզուեցաւ եւ Լոնտոնի ոգեհարցական միութեան մէկ միջնորդին միջոցաւ, Անդենականէն ստացաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները:

Մեկնումէն մօտ եօթը ժամ վերջ օդանաւը կտրած էր 700 մղոն հիւսիս-արեւմտեան ուղղութեամբ, իրիկուան ժամը 10ին, եթէ ուղղակի չդէպի դէպի հիւսիս եւ կէս գիշերուան մօտ 200 մղոն եւս կտրած էր:

Հինչքլիֆի հաղորդագրութիւնը կը շարունակուի հետեւեալ կերպով

«Այդ միջոցին, սարսափելի փոթորիկի մը հանդիպեցայ: Շատ չանցած շարժիչ գործիքը եւ օդանաւին թեւերը փճացուեցան: Քանի կը յառաջանայինք դէպի Ամերիկա, փոթորիկին այնքան կը սաստկանար: Այն ատեն, որոշեցինք ետ դառնալ Ազորեան կղզիներուն ուղղութեամբ: երեք ժամ սաւառնելով դէպի հարաւ, փոթորիկէն ցնցուելով:

«Օդանաւը ծովն ինկաւ Ազորեան ժայռերէն անտանելի կէտի մը վրայ: Կը յուսայի որ մակընթացութիւնը մեզ պիտի նետէր խութերուն վրայ. բայց հոսանքները մեզ քշեցին աւելի հեռու. Անկարելի եղաւ կղզիները հասնիլ:

«Դէպի Ամերիկա, գրեթէ 4 500 մղոն մնացեր էր: Վճռականութեամբ էր որ դէպի հարաւ եկեր էինք»:

«Համբու այս նկարագրութիւնը, կ'աւելցնէ Տիկ. Հինչքլիֆ, հաստատուեցաւ ուրիշ երեք մէտիոմներու կողմէ»:

Իր զրուցատրութեան ընթացքին, Տիկին Հինչքլիֆ բնաւ խօսքը չըրաւ Տիկին Մաքէյի, որ կ'ընկերակցէր օդանաւորդին:

Տիկին Հինչքլիֆ վերջացուց ըսելով.

—Համոզուած եմ որ ամուսինս մեռած չէ, այլ ուրիշ տեղ մը կ'ապրի: Ինծի շատ բաներ ըսաւ, որոնցմէ մաս մը պէտք է գաղտնի մնայ: Ուրիշ անգամ մը ան խօսեցաւ զաւակներուս վրայ եւ ինծի տուաւ նիւթական խորհուրդներ:

«Ան ցոյց տուաւ որ միշտ կը մտածէր իմ եւ իր զաւակներուն վրայ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԽՂՃ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Մարսէյլի մէջ կան երկու տեսակ «Համարկներ», մէկ մասը պաշտօնական թարգման անունով, միւս մասը անանուն «գործ տեսնողներ» երկուքն ալ քիչ շատ տարբերութեամբ ու անխղճօրէն կը շահագործեն Հայ պանդխտութիւնները:

Առաջիններն, [illegible] կը գործեն ու իրենց կատարած գործերն ալ վստահութիւն կը ներշնչեն, բայց չափազանց սուղ գիներով գործ կը տեսնեն: Խղճմտութիւններին մէջ շատեր կան որ չեն գիտեր թէ քաղաքապետարանին մէ կախուած երկլեզուեան թարգմանութեան ցուցակը:

Այս թարգմաններուն մէջ այնպիսիներ կան, որ այսօր ներթաղեալ որոշ գիրքի մը տիրացած են [illegible] սակայն պիտի յանձնարարէինք քիչ մը զգոյշ եւ բարեխիղճ ըլլալ. մանաւանդ չունեւորներուն, բազմանդամ ընտանիքներուն հանդէպ:

Երկրորդ մասը [illegible] բերանեբէ կազմուած է: Անոնք ոչ միայն անխղճօրէն կը կողոպտեն իրենց [illegible] այլ եւ յաճախ ապօրէն, խարդախ գործեր կը կատարեն, այնպէս որ ուշ կամ կանուխ վտանգի մը կ'ենթարկուին իրենց հետ գործ ունեցողները: Ահա քանի մը փաստեր

Բիթանիոյ գիւղերէն հայրենակից մը, իր ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար, կը դիմէ երկրորդ տեսակէն մէկուն, որ չգիտցուիր թէ [illegible] ամուսնանալիք օրիորդին [illegible] տեղ գեօրգեան արձանագրել կուտայ. նոյնը ըրած էր արդէն անոր ինքնութեան թուղթին համար՝ որ իրեն յանձնուած էր: Եւ հիմա խեղճ կինը զգալով եղած սխալը, կը գանգատի ու կը բողոքէ, որովհետեւ գործին մէջ խարդախութիւն կը տեսնուի:

Ուրիշ մը իր արկածին համար ստացուելիք ապահովագինը գանձելու գործը յանձնած էր. գործակալ նոյն տիպարէն մարդու մը: Որոշուած ըլլալով հանդերձ 10 հազար ֆրանք վճարել, տարիներէ ի վեր օրէ օր կը կարգազուի եւ գրած չի տարուիր: Երկրորդ մը՝ նորէն արկածի ապահովագինը գանձելու համար դիմած էր յիշեալին, դատարանի առջեւ հետապնդելու համար գործը. բայց ահա տարին անցած է, ոչ մէկ լուր, եւ միեւնոյն օրօրը: Գաղտնիք մը կայ այս գործերուն մէջ, բայց մարդ չի համնար, կամ կը համնայ ու չի կրնար հրապարակել ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր խեղճերուն վիճակը:

Բազմաթիւ հայրենակիցներ, այլ եւս բնակութիւն հաստատած ըլլալով այս հիւրընկալ երկրին մէջ, շատ մը գործեր ունին (հպատակութեան, դատական, ամուսնութեան եւլն. վերաբերեալ տեղական կառավարութեան հետ Արդեօ՞ք աւելի օրինաւոր եւ գիւրամատչելի չէ՞ր ըլլար մասնաւոր գրասենեակ մը հաստատել, որպէսզի վերջ տրուէր ամէն տեսակ ապօրինութիւններու, խարդախութիւններու եւ շահատակութեանց, որոնց գժբախտ զոհերը կը դառնան միշտ բանուոր ու չքաւոր, բազմանդամ ընտանիքներ:

Կ. Սեւեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՕՐԵՐ, ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ.— Օրիորդը որ նորաձեւութեան արհեստանոցի մը տիրուհին էր, կը սիրէր իր նշանածը, որուն ամուսնութեան առաջին եւ յաջորդ գիշերները, մինչեւ ձանձրացում, կ'ուզէր ներկայացնել վայելուչ, արժանաւոր, գեղակերտ մարմին մը հրապուրելի: Գէր էր սակայն ու կոճղակ [illegible] մինչ լեցուն ու առատ, սրունքներն ի վեր կը բարձրանար կախ ու զցուն կծուածքով մը [illegible] [illegible] վրայ [illegible] ամուսնութիւնը մօտ էր ու նոր գեղեր ու մարզանքներ փորձելու ատեն չկար, ստանալու համար նիհարութեան գեղագիտական շնորհը ու գիմ'եզ բժիշկի մը խորհուրդին, որն իր կարգին յանձնարարեց վիր բույժ մը:

— Շատ պարզ է, վստահեցուց այս վերջինը, գործողութիւնը բացարձակապէս անվտանգ է:

Ու թուականը որոշուեցաւ:

Նոյն օրը, օրիորդը յոյսով, հաւատքով ու նշանածին սիրովը լեցուն, մարմինը յանձնեց վիրաբոյժին նշդրակին, որ անոր սրունքին եռեւէն, վերէն վար, մսի երկար շերտ մը կտրեց հոգածութեամբ, ուշադրութեամբ, գանձագործի խղճմտութեամբ արձանագործի մը որ հրաշակերտ մը կը կերտէ: Գործողութիւնը տեւեր էր մէկ ժամ, որմէ յետոյ, օրիորդը կը փոխադրուէր անկողին: Բայց քիչ յետոյ անտանելի ցաւեր կը սկսէին, բուռն անձկութեան պահերու մէջ ապրեցնելով օրիորդը: Մինչ վիրաբոյժը ժըպտուն ու յաղթական, կը շարունակէր իր նշդրակին նրբութիւնը փառաբանել:

Բայց օր մըն ալ, հիւանդապահ կինը յայտնեց թէ սրունքը վիրէն վար կապուտցեր էր: Ու վիրաբոյժը ուրիշ միջոց չգտաւ եթէ ոչ, գարձեալ ձեռք առնել նշդրակն ու այս անգամ ամբողջ սրունքը կտրել, փրկելու համար հիւանդը:

Օրիորդը նիհարցած չէր, բայց [illegible] [illegible] հիմա որ անթացուպերու վրայ կոխ[illegible] կրնայ քալել եւ իր գժբախտութիւնը պատմել, դատ բացած է վիրաբոյժին դէմ, որմէ կը պահանջէ 500,000 ֆրանքի վնասուց հատուցում:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ԱՂԲԻՒՐԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԵՔԵԱԹ

[illegible] գիշերը, անձրեւը լեռ-[illegible] աշխարհները ձորէ [illegible] Ջանկօն քարէ [illegible] զառն ու ուլը հա-[illegible] ձորաբերանը քա-[illegible] վառեց: Անձրեւէն [illegible] ո', շա'տ գեղե-[illegible] թասը օճախին [illegible] Տօղօն ան-[illegible] կը հրճուէր հօտին [illegible] Ջանկօն, նայեցաւ երկնա-[illegible] ձեռքը հովին ուղղու, [illegible] զիտեց ձորա-[illegible] առջեւ կծկուած [illegible] վախը ու [illegible] երեւոյթներին կռա-[illegible] փոթորիկի սառու-[illegible]

[illegible] (հօտին առաջնորդը) [illegible] մը վրայ կ'որոճար [illegible] երկար եղջիւրներով մերթ [illegible] երկար մազերու [illegible] կը տարուղէր: Յան-[illegible] միտքը բան մ'ինկած [illegible] պէս ոտքի ցատկեց [illegible] առջեւ երկարեց, [illegible] ժայռի ատինքներուն [illegible] մասերին մը, իր [illegible] աերեւներու կամաչու-[illegible] կը ցուցադրէր, Նորա-[illegible] վարդագոյն արտե-[illegible] չութեամբ, Նէմրին եր-[illegible] իր վիզը, քայլ մը առաջ [illegible] ու այլեւս չերեւցաւ, նուէն ստուեր մը երեւցաւ: Վազեց Ջանկօն դէպի ձորը, ձորափը հասաւ Բէկին աղջիկը, [illegible] Ջանկօն գրկեց աղջիկը: «Հէ'յ վախս հառաչեց հովիւը, աչքերը լեցուեցան արցունքով: Ո՞վ է տեսեր հօկանները, [illegible] լացր...

— Ջանկօ', գիւղը քնացած էր երբ դուրս ելայ, բայց ձորերը մարդ, մարդահոտ ունին այսօր:

— Մի' վախնար, քեզի այդպէս կ'երեւայ, սիրտ տուաւ Ջանկօն:

Հօտը իրար փաթթուած գոմատեղը ելաւ: Ջանկօն իր քեապանիսկը (հովուական թաղիքէ ծածկոց) փռեց, մահակը քովն առաւ: Տօղօն լեռնական անկողնին-քով թաթերը վար դրաւ: աղջիկը աստղերու աչքերուն առջեւ Ջանկօի կրծքին փարեցաւ:

Աղջիկը թիթեռնիկ մըն էր այլեւս, իր ծաղիկին վրայ թառած:

Երկուքն ալ մերկ էին, լուսնկալի գաղտնապահութեան եւ ժայռերու, ծաղիկներու լռութեանն ապաւինած:

Այս այն պահն էր, երբ աղջիկը, իր սիրած իգիթի կրծքին թառած, թեւերը Ջանկօի վզին շղթայած, անանուն ու դդլխիչ ժպիտ մը այտերուն, սիրոյ ու տարփանքի բովանդակ ուժգնութենէն ակռաներու շարքը սեղմած, բերանը բաց, համակ երանութեան վայելքը կը քամէր իր շրթներուն:

Այդ պահուն ոռնաձայն մը լսեց Տօղօն, վեր ցատկեց ու կատաղի հաչոցով մը բլուրն ի վար վազեց:

Դողաց աղջիկը, երանութեան գրախտին մէջ:

— Խոտէ քեալիմա, (Աստուած ողորմած է) արտասանեց Ջանկօն:

Տօղօի ձայնը, որ դիմացի լեռները կ'արձագանգէր, լանկարծ լռեց: Եկուորները ծանօթ էին շանը:

— Ջանկօ', տե'ս, աստղը վար ինկաւ երկինքէն:

— Ոչի'նչ, ծերունի մը մեռած կ'ըլլայ:

- Ջանկօ', ծովաղջիկն ալ մեռաւ, փախացին կաղնիները:

— Ջանկօ, աստղը շատ փայլուն էր:

— Կերեւի մեր Նէմրիի աստղն էր, հառաչեց Ջանկօն, երկարամազ ու երկարականջ, իր հօտին առաջնորդն ու փառքը Նէմրին յիշելով:

— Ի՞նչ պիտի ըսեմ Բէկին, հարցուց աղջիկը տառապ:

— Եօթը տարի ծառայեցի որ քեզ տիրանամ, տէր չդարձայ, բայց եօթը տարի քու տեսքովը ու բոյրով, աչքերուդ կրակովը ու հասակիդ փարթամութեամբ ապրեցայ, երազեցի ու տառապեցայ: Այսօր դու իմս չես նորէն:

«Եօթը տարի ալ կը ծառայեմ, թող Նէմրին գինը լեցուի, կ'ըսեմ: Եօթը տարի ալ կը թարժ այս լեռներու կատարին, եօթ տարիալ գիշեր ցերեկ քու սիրով կը տառապիմ, քու զեղեցկութեամբ կը սքանչանամ, եօթը տարիալ կը գուրգուրամ հօրդ հօտին վրայ: Անոր տունին ու պատիւին, անոր կինտրին անձնազոհ պահակը կը դառնամ, միայն թէ, միայն թէ՝ քեզի տիրանամ:

— Լաէ', փսփսաց աղջիկը:

Ու յանկարծ եօթն սուսերները անկուեցան հօտին առջեւ, եօթը դաշոյնները մերկացած, շողացին լուսնի լոյսով:

Ջանկօն, իր հօտին ու պատուին պաշտպան, մահակը ձեռքը, փռուեցաւ անկենդան, անոր դիակը յօշոտեցաւ: չարագործները սիրոյ գո՛ր ժայռի գլուխը տարին, հայհոյեցին, դիակն անարգեցին ու վար, անդունդը գլորեցին:

Զօր անցան աղջկան ճիչերը արտակերպ եւ մորմոքները կսկծալի:

— Անամօ'թ, գոռաց խալամներէն մէկը, աղջկան երեսն ի վար:

— Մենք մեր բէկի պատիւը պաշտպանեցինք, կրկնեց միւսը:

— Մեր ցեղը անարգեր էք, ըսաւ երրորդը:

Ամէն բան վերջացած էր: Լացը խեղդուած աղջկան կոկորդին եւ ակնաղբիւրներուն մէջ:

— Ա՜խ, լալ կ'ուզեմ, պոռաց աղջիկը, մազերը փետտեց սիրտը անհուն ցաւէն պայթելու չափ ցաւ զգայ:

Ու գիշերը դեռ չմեռած, աղջիկը մեռաւ բարով ըսաւ աշխարհին ու մարդկանց, գնաց իր արիւնը իր Ջանկօի արիւնին խառնելու, իր շրթներով անոր ճակատը գովացնելու:

Ջնաաւ աղջիկը իր սիրածին անոր [illegible] մարմինը մնաց կէս ճամբան, ժայռի աւազուտ արեւամուտ լանջին, թէեւ մարդկային պիղծ ձեռքերէն հեռու, բայց աչքը՝ ձորակին, Ջանկօի արիւնաշաղախ գիակին:

— Ա՛խ, լալ կ'ուզեմ, հագիւ շշնջած էր աղջիկը:

Անհաւար փոթորիկ մը լեռները սարսեցուց. անօրինակ անձրեւ մը նոկայ հեղեղներ գոյացուց. ամէն բան խլուեցաւ իր արմատէն, իր հիմէն, ամայի դարձան ծաղկաւոր լեռներն ու սաղարթախիտ անտառները: Ահաւոր ամայութեան մէջ զայլերու անօթի վոհմակները ոռնացին:

Խորտակուեցան բոլոր գիւղերն ու աւանները: Բէկը իր Գքէօշկին պատերուն տակ ճզմուեցաւ. մահաչունչ քամիները ճամբորդեցին ամէն սեղ: Կարծես աշխարհը իր առեղծումէն առաջ ունեցած վիճակին հասաւ:

Ու «լալ կ'ուզեմ»ը դեռ չգաբացած աղջկան շրթներուն, արցունքի զուլ կաթիլ մը վար ինկաւ վիրաւոր աղջկան աչքէն, խոպան ու չոր ժայռալանջին:

—Աէրը սուրբ է, մտածաց եւ արդար են բոլոր զոհերը սիրոյ...

Արցունքին կաթիլը անդէկի կաթիլի մը պէս բաժան բաժան եղաւ ու նորէն միացած մանր կաթիլներէն աղբիւր մը կազմուեցաւ:

* * *

Դարերը միայն գիտեն այս հէքեաթը:

Հիմա այդ հեղեղէն ամայացած լեռ ու ձորը ինչպիսի՛ նոր ու գեղեցիկ ծաղիկներով են զարդարուած, որ մարդ անոնց անունը չի կրնար որոշել: Հիմա, այդ աղբիւրը այնպիսի սառնորակ ու կաթնահամ ջուր ունի, որ աշխարհի բոլոր ցաւագարները, հիւանդները, անդամալոյծները կը բժշկէ: Այո՛, կը դարմանէ բոլոր հիւանդները, եթէ անոնք մեղանչած չեն իրար սիրող զոյգերու, սիրոյ աւետաբանին դէմ:

Աղբիւրը կայ ու կը մնայ յաւիտեան...

Տիգրիսի ծծաղախիտ ափերուն է կանգնած այդ ժայռը, ու աղբիւրը եօթն օրուան ճամբաներէն կը տեսնուի:

Ո՛վ մեղաւոր ու մեղածին մարդ, դուն երբեք չե՞ս սիրած ու ցաւ չունի՞ս, սիրոյ կրակը չունի՞ս: Եթէ այդ կրակէն սիրտդ կ'այրի, հոն է, գնա, ծունկդ զետին զարկ, բազուկներդ տարածէ ջուրին վրայ, խմէ այդ սիրոյ ակնաղբիւրէն:

Արցունքի աղբիւրն է այն:

ԱՀՄԷ

Թարգմ.՝ ԱԶԳԻՆ

ՎԵՐՋ

նութիւնը «Տրոցկիի շարքին պատկանող պահպանողական համայնավարներու դէմ»։ Բացատրելէ յետոյ թէ կուսակցութիւնը ստիպուած է կռուիլ երկու հոսանքներու, պահպանողականներուն եւ արմատականներուն դէմ, Ստալին մասնաւորապէս շեշտեց.

— «Անոնք որ այսուհետեւ կ'անսաստեն կուսակցութեան հրամանին, կամ կը փորձեն նոր կուսակցութիւն մը կազմել, Տրոցկիի բախտին պիտի արժանանան. պիտի աքսորուին։ Մենք կ'ուզենք ամէն բանէ առաջ կռիւը մղել գաղափարականութեան գետնին վրայ. բայց չպիտի վարանինք զսպողական միջոցներ ձեռք առնել յանցաւորներուն դէմ։ Պիտի պայքարինք նաեւ անոնց դէմ որոնք կը զլանան կուսակցութեան կամ կը մղեն գիւղացիները աւելցնել իրենց հարստութիւնը, ինչ որ դրամատիրութեան ուրիշ ձեւ մըն է։ Մեզի համար միշտ ալ դիւրին է ձերբակալել եւ աքսորել, բայց աւելի դժուար է հիմէն խախտել Տրոցկիի կուսակիցներուն տարածած վարդապետութիւնները։ Այս առթիւ, ազդարարութիւն մը կ'ուղղեմ եկմտական փոխ-գործավար Ֆրումքինի, որ իր գրած յօղուածներով բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ գիւղացիները պէտք է աւելի լայն ազատութիւն վայելեն։ Այս ծրագիրը հակայեղափոխական է և բոլորովին անհամապատասխան՝ համայնավար կուսակցութեանց բաղձանքներուն։

.՝. Ֆրումքին, որուն դէմ ազդարարութիւններ ուղղած է Ստալին Կեդրոնական Կոմիտէին ուղղած երկու նամակներով, գրած կուտայ թէ բոլոր գիւղացիները, բացի չնչաւոր փոքրամասնութենէ մը, այժմ ըմբոստացած են խորհրդային իշխանութեան դէմ։

.՝. Ստալին իր բացման ճառին մէջ բացատրելով իր եկմտական քաղաքականութիւնը, պաշտպանեց հետեւեալ երեք կէտերը.

1.— Արագ զարգացում ճարտարագործութեան, մանաւանդ մեքենաներու շինութեան համար։

2.— Զարգացում հողագործութեան, գիտական հողի վրայ, ինչ որ չի նշանակեր թէ պէտք է դադրեցնել կռիւը հարուստ գիւղացիներուն դէմ, որովհետեւ մեծ թիւով դրամատէր հողագործներու գոյութիւնը սպառնալիք մըն է ընկերվարութեան համար։

3.— Շարունակել կռիւը Տրոցկիի կուսակիցներուն դէմ, իբրեւ պահպանողական հերձուածողներու դէմ։

Թուրքիա օրացոյցն ալ կը փոխէ ?

«Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրքիոյ կլրթական գործավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, օրացոյցն ալ փոխելու համար։ Կ'ըսուի թէ ամիսներու անուններուն տեղ թիւեր պիտի գրուին։ Այսպէս, յունուարը պիտի ըլլայ առաջին ամիս, փետրուարը երկրորդ ամիս եւլն.։ Այս ձեը պիտի ընտրուի շաբաթուան օրերուն համար ալ՝ կիրակին պիտի ըլլայ հանգիստի օր, յետոյ պիտի գայ երկուշաբթին եւլն.։

Իրար կը քաշեն Պուլկարիոյ մէջ

Հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն Պուլկարիոյ մասին, Մակեդոնացիներու գրգռութեան հետեւանքով։ Լուրի մը համաձայն, կառավարութիւնը քանի մը վաշտ զօրք ղրկած է Միխայլոֆի դէմ, որ կը կարծուի թէ փէթրիչ կը գտնուի, քանի մը՝ հազար յեղափոխականներու գլուխը։ Մակեդոնացի հրամանատարը իբրեւ թէ սպառնացեր է կրակի տալ հանրային շէնքերը եւ սպաննել կառավարութեան անդամները։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, երկու պուլկար սպաներ, Աֆոստոլ եւ Փափոֆ, որոնք ժողովի մը կը մասնակցէին Խասքովայի մէջ, սպաննուած են Մակեդոնացիներուն կողմէ, իսկ Մակեդոնական կազմակերպութեան նախկին անդամներէն մէկն ալ՝ Տիլոֆ սպաննուած է փողոցին մէջ։ Երկու սպաները հակառակորդ կը նկատուէին Միխայլոֆի եւ պատերազմական նախարար Վոլքոֆի։

Ժանտատենդի համաճարակը Լիոնի մէջ

Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, ժանտատենդի համաճարակը սաստկացած է Լիոնի արուարձաններուն մէջ։ Վարակեալներու թիւը երեք հազարը կ'անցնի։ Համաճարակը ծագած է նոյեմբերի սկիզբէն, եւ քաղաքը բաղդատաբար անփոյթ կը մնայ։ Հիւանդանոցներուն մէջ տեղ չէ մնացած։ Մասնաւոր բուժարաններն ալ լեփ-լեցուն են։ Բժիշկներն ու դեղագործներն ալ մեծ մասով վարակուած են, ինչպէս եւ ամբողջ ընտանիքներ հիւանդ են։ Վարակուած են վերջապէս, կաթնտու մայրեր, որոնք հիւանդանոց փոխադրուած ըլլալով, երախաները անխնամ կը մնան։ Հիւանդութիւնը մասնաւորապէս կը հարուածէ տկարակազմները, եւ կիներն ու երախաները։ Հինգ-վեց հիւանդներէ մէկը միայն օտար է։ Հիւանդութեան պատճառն է ջուրերու վար սկուծը՝ կոյուղիի մը միջոցաւ որ գլխաւոր խողովակին մօտէն կ'անցնի։ Շանր մեղադրանքներ կը բարդուին ջուրի ընկերութեան վրայ, որուն մենաշնորհը տրուած է 1832ին և կ'երկարի մինչև 1958։ Գաղափար մը տալու համար հիւանդութեան զարգացման վրայ, ըսենք թէ նոյ. 19ին 67 դէպքերծանուցուած էին պաշտօնապէս, իսկ 23ին՝ 214։ Կարելի չէ բուն թիւը ճշդել, քանի որ հիւանդներու մեծ մասը տուներու մէջ կը դարմանուին։ Երեք հազարը նուազագոյն հաշիւն է եւ կրնայ մինչեւ հինգ հազարի հասնիլ։ Միայն հիւանդանոցներուն մէջ եօթը հոգի մեռած են արդէն։ Միայն Լիոն քաղաքի մէջ հինգ հարիւրի կը հասնի հիւանդներուն թիւը։ Ռօնի նահանգին քաղաքապետները արտակարգ նիստի հրաւիրուած են, կացութեան դարման տանելու համար։

Մարսէյլի աւազակները ձերբակալուած

Մարսէյլի գաղտնի ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել այն հինգ աւազակները, որոնք դրամատան մը երեք պաշտօնեաներուն վրայ յարձակելով, անոնց մէկը սպաննած եւ 358.000 ֆրանք յափշտակած էին։ Ոստիկանները, որոնք դէպքէն ի վեր գիշեր ցորեկ հետապնդումներ կը կատարէին, անցեալ օր ձերբակալեցին Մարսէյլի հին նաւահանգիստի վատահամբաւ թաղերու կապելաներէն երկու գինեպաններ։ Մէկուն քով գտնուեցաւ 126.000 ֆրանք, գողցուած դրամէն, միւսին քով 17.000 ֆրանք։ Այդ միեւնոյն թաղին մէջ ձերբակալուեցան նաեւ հինգ աւազակները, որոնք թաքստոց ընտրած էին նոյն կապելաները։ Դեռ կը փնտռուին երկու մեղսակիցներ։ Աւազակներէն մէկը երեսփոխանական թեկնածու ներկայացած էր Մարսէյլի հինգերորդ շրջանակին մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

28 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ Թիւ 815 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՒ ԽՕՍՔ

«ԱՋ ՎՏԱՆԳ»ԻՆ ԴԷՄ

...էրէկ հրատարակեցինք Ստալինի կարգ մը սպառնալիք-...անոնց դէմ որ «կ'անսաստեն կուսակցութեան հրամանին», ...կը փորձեն նոր կուսակցութիւն կազմել»։ ...մենք Տրոցկիի բախտին պիտի արժանանան կամ պիտի ...րուին»։

...ուսով աչքի առջեւ կ'ունենանք խորհրդային դիկտատո-...սօսքերուն ամբողջութիւնը։ Բայց այս հեռագրական լուրն ...պէս եւ բազմաթիւ ուրիշ հրատարակութիւններ կ'ապա-...ննն տագնապին խորութիւնը։

...որհրդային բոլոր թերթերը արդէն բուռն պայքար բացած ...եւ ձախ «թեքումներու» դէմ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք։

...Անողոք պայքար աջ վտանգի դէմ» խորագրուած խմբա-...կանի մը մէջ, Թիֆլիսի հայատառ «Պրոլետար»ը, շեշտելով ...հրաժեշտութիւնը վճռական պայքարի, կը բացատրէ վտան-...ւութիւնը.

— «Ամէն մի շարքային կուսակցական պէտք է իմանայ որ աջ ...այն թեքումն է մեր կուսակցութեան մէջ, որ դէմ առ ...ունենալով սոցիալիստական շինարարութեան դժուարութիւն-...ասաց, ոչ թէ աշխատում է պայքարել այդ դժուարութիւն-...համելու նպատակով, այլ ընկնելով մանր բուրժուական նեպ-...ի կուլակային ազդեցութեան տակ, կապիտուլացիայի է են-...կու մեր դասակարգային թշնամու իդէոլոգիային» (14 Նոյ):

...Մեր հայերէնով, ըսել կ'ուզեն, — Համայնավարներուն մէջ ...մարդիկ, որոնք տեսնելով ընկերվարական կարգուսարքին ...արութիւնները, փոխանակ պայքարելու անոնց դէմ, կ'իյ-...մանր քաղքենիներու, մասնաւոր առեւտրականներու եւ ...որ գիւղացիներու ազդեցութեան տակ։ Անձնատուր կ'ըլլան ...ակարգային թշնամիներու գաղափարներուն։

...Աւելի պարզ խօսելով, թեր կը կանգնին գիւղացիները ա-...ձգելու, մասնաւոր առեւտուրը քաջալերելու քաղաքակա-...թեան։ Մէկ խօսքով, կը խախտեն Լէնինի աւետարանը. թէև, ...իրուցեալ յեղափոխականը ինք հիմը դրաւ տնտեսական նոր ...ղաքականութեան, դեռ 1921ին, անյաղթելի դժուարութիւն-...գտնելով իր առջեւ։ Ու եթէ ողջ ըլլար, հաւանական է որ ...նահանջներ կամ զիջումներ կատարէր։ Փաստ է որ աջ-...րուն ըը վարպետէն աւելի մոլեռանդ են եւ յամառ ինչպէս ...ղաքական կեանքի, նոյնպէս եւ տնտեսական ասպարէ-...ն մէջ։

...Ուստի, Ստալին եւ ընկ. վճռած են սաստկացնել կռիւը ...հպանողականներուն» դէմ, հոգ չէ թէ երկիրը կը քանդուի ...ռեսապէս. գիւղացին աւելի եւ աւելի կը մեկուսանայ, եւ ...ն իր կրաւորական դիմադրութեամբ անհագին դժուարու-...ններ կը յարուցանէ օրուան իշխանութեան դէմ։ Ակացոյց ...ի տագնապը՝ արմտիքի համաշխարհային շտեմարանին, ...սիոյ մէջ։ Գիւղացին կը ցանէ այնքան որքան պէտք է իր ...հրաժեշտ պահանջներուն համար, որպէս զի չստիպուի ...ն գնով պետութեան ծախել իր ցորենը կամ ալիւրը, եւ ...արէն ծախու առնել պետութեան շինած սուղ նիւթերը։ Ինչո՞ւ ...ի ցանէ կամ աղայ, երբ ազատ չէ հրապարակ հանելու եւ ...ելու։ Հետեւանքը, — Ցորենաշատ Ռուսաստանը ճարահատ ...ր կը գնէ իր դրացիներէն, եւ մինչեւ հեռաւոր Քա-...այէն։ Միւս կողմէ, բոնի ցորեն եւ ալիւր կը հաւաքէ գիւ-...ղացիներէն։

Զարհուրելի տագնապի մը աղօտ եւ մասնակի պատկերն է ...Մէկ երեսը միայն։

Նոյնքան ծանր տագնապի մը մատնուած է ճարտարագոր-...ութիւնը։ Օտար դրամագլուխը այլեւս չի հրապուրուիր ռու-...կան հրապարակէն, իբրեւ հետեւանք վերջին տարիներու ...րձառութեան։ Ամէնէն յաւատեսները, Գերմանացիները, ...ոք խոշոր ձեռնարկներ փորձած էին, յուսախաբ կը նահան-...։ Զարմանալի տեղը չէ որ գերմանական կառավարութիւնը կը ...ջէ, առեւտրական նոր դաշնագրին առթիւ, պահանջել հաս-...ն երաշխաւորութիւններ, թէ դրամագլուխի եւ թէ ձեռ-...րկներու ապահովութեան համար։

Վերջերս Մոսկուա նոր հաւաստիքներ առաւ օտար ձեռ-...րկներուն։ Դիւրութիւններ՝ որոնք չեն համապատասխաներ ...ական մենաշնորհի, օրուան կարգուսարքի սկզբունքներուն։ ...այդ զիջումներն ալ մեծ արդիւնք չունեցան. գոնէ առ ...։ Ընդհակառակն, կը թուի թէ զիջումներու տրամադրու-...նր աւելի կը սրէ օտար դրամատէրներու ախորժակը։

Այս կացութեան առջեւ, կուսակցութեան զօրաւոր մէկ ...կը պահանջէ փոխել տիրող քաղաքականութիւնը գոնէ ...ղացիներուն հանդէպ. «որոնք ըմբոստացած են խորհրդային ...անութեան դէմ»։ Օրուան լուրերուն համաձայն, այս խօս-...գրած է Էլմոտական փոխ-գործավար Ֆրումքին, եւ ճիշդ ...որ համար ալ ազդարարութիւն ստացած է Ստալինէն։

Քաղքենի պետութիւնները անշուշտ հաճոյքով մը դիտեն ...գալարումները, եւ մասնաւորապէս ազնուապետական Անգ-...ն ո՛ր եւ է տրամադրութիւն չի ցուցներ վերահաստատելու ...արերութիւնները, ինչպէս հրապարակաւ կը խոստովանէր ...գֆեստիա»։ Ան պատասխան անգամ չէ տուած Մոսկուայի ...առաջարկներուն։

...կացութեան դարմա՞նը,— «անողոք պայքար աջ վտանգին ...մ», անշուշտ այնքան ատեն որ տէր տիրական են Ստա-...նները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ԴԷՄ

«Ալեք».եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, խմբագրականի մը մէջ պարզելով գաղութներու այլասերման պատկերը, միջոցներ կը թելադրէ.(17 Նոյ.)

— «Այդ միջոցները այլազան են ու կը փոխուին միջավայրին համաձայն։ Անոնցմէ մէկ քանին միայն կը թուենք այստեղ, այնպիսինե՛ր որոնք մեր ակնարկած միջին խաւին իր ազգային զգացումներուն մէջ յարատեւութիւնն ու զօրացումը նպատակ ունին եւ առավ կրնան հնար եղածին չափ, այդ խաւին միջոցաւ միջոցաւ միւս խաւերուն ալ ծառայել։

Եկեղեց՛ին՝ անշուշտ։ Դպրո՛ցը գէթ մանկապարտէզներ եւ նախակրթարանի առօրին կարգեր՝ հարկաւ։ Ազգատախնամ եւ նման բարեսիրական հաստատութիւններ՝ տարակոյս չկայ։ Ասոնք, առանց մասնաւոր քարոզութեան, կարծես ինքնաբերաբար ծնած են ու կը ծնին շատ մը տեղեր եւ, ամէն պարագայի, գաղութներու ծոցին մէջ ազգային զգացման գոյութիւնը կը յայտնեն։

Բայց ասոնք բաւական չեն եւրոպական — ինչո՞ւ չըսենք նաեւ ամերիկեան, հիւսիս. ու հարաւ. ամերիկեան — արդի հոծ եւ տենդոտ կեանքին մէջ բռնուած մեր գաղութներուն փրկութեանը համար։ Պէտք է խորհիլ ոչ թէ Հայը իր նոր միջավայրին մէջ կզղիացնող, այլ՝ ԻԲՐԵՒ ՀԱՅ զայն արժանաւորապէս ծանուցանող, ԻԲՐԵՒ ՀԱՅ՝ իր միջավայրին կեանքին մասնակից ընող միջոցներուն վրայ։

Արդարեւ, որպէսզի Հայը Հայ մնայ օտար զանգուածներու մէջ-տեղ, անհրաժեշտ է որ իր ազգութիւնը իրեն համար նուաստացում մը չըլլայ, որ ան, ընդհակառակն, պատուով յիշուի իր ապրած տեղին ժողովուրդին կողմէ։

Այս սկզբունքէն մեկնելով՝ մեր խորհող եւ վարող շրջանակները պէտք է ձեռնարկեն, իբրեւ գաղութներու փրկութեան ամէնաազդու միջոց, հայ միտքը եւ հայ արուեստը օտարներուն յաւագոյն կերպով ծանօթացնելու աշխատութեան։

Աւելա միաժամանակ քանի՛ մը արդիւնք կ'ունենայ։ Նախ օտարին յարգանքն ու համակրութիւնը կը հրաւիրէ մեր վրայ։ Յետոյ՝ գաղութը կը մղէ իր ազգութեամբ հպարտանալու։ Երրորդ՝ հայ միտքն ու հայ արուեստագէտը կը քաջալերէ ներկային մէջ ալ իբրեւ Հայ աշխատելու եւ արտադրելու։

Քանի որ Հայերու այնքան մեծ թիւ մը արտասահման կը մնայ եւ պէտք է զանոնք Հայ պահել կարելի եղածին չափ երկար, որպէսզի կարենան այսօր հեռուէն եւ վաղը մօտէն օգտակար ըլլալ իրենց հայրենիքին, քանի որ ամէն պարագայի մէջ եւ ամէն ազգի նման մենք ալ պէտք ունինք օտարէն յարգանք ու համակրանք վայելելու, հարկ է որ մեր մեծերը, անհատ եւ խումբ, օտարներու առջեւ մեր գրաւած դիրքը — որ երբեք համապատասխան եղած չէ մեր իրական արժէքին եւ հիմա շատ ցած է — բարձրացնել ջանան ամէն գնով, ամէն զոհողութիւններով։

Հայ գրականութիւն եւ հայ գեղարուեստ՝ թէ՛ գաղութին մէջ, թէ՛ օտարին առջեւ, ահա՛ փրկութեան զօրագոյն ազդակը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԽԶԵՑ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ժամանակէ մը ի վեր թուրք մամուլին ու մասնաւորապէս թուրք կառավարութեան կէս-պաշտօնական օրգանին կողմէ մղուած հակահելլէն պայքարին հետեւանքով, հելլէն կառավարութիւնը որոշած է անորոշ պայմանաժամով յետաձգել այն բանակցութիւնները, որոնց պիտի ձեռնարկէր՝ թուրքեւհելլէն առկախ վէճերը կարգադրելու համար։

∴ Թանի Աթէնքի թղթակիցը այս առթիւ կը հեռագրէ.— Հելլէնեւթուրք բնակչութեանց փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովի թուրք անդամին ստեղծած միջադէպը որոշ պաղութիւն առաջ բերաւ հելլէնեւթուրք յարաբերութեանց մէջ, որոնք վերջերս բարւոքելու նշաններ ցոյց կուտային։ Թուրք մամուլին հակահելլէն պայքարին առթիւ Էնկիւրիի հելլէն դեսպանը չորեքշաբթի օր բողոք ներկայացուց արտաքին գործավարին։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը յուսան որ գործավարը գոհացուցիչ բացատրութիւններ պիտի տայ եւ պիտի յանձնարարէ թուրք մամուլին դադրեցնել իր պայքարը։

Աթէնքի թուրք դեսպանը հինգշաբթի օր Յունաստանի արտաքին նախարարին դիմելով, տուաւ կարգ մը հաւաստիքներ, որոնք կոչուած են կացութիւնը խաղաղեցնելու, եթէ թուրք մամուլը մտիկ ընէ։

Միւս կողմէ մօտերս Էնկիւրի պիտի երթայ Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի։ Կը կարծուի թէ այս ճամբորդութեան առթիւ Կրանտի պիտի աշխատի հարթել հելլէնեւթուրք վէճերը։

Ամէն պարագայի մէջ ուշագրաւ է հելլէն մամուլին եւ հանրային կարծիքին արժանաւոր եւ խաղաղ դիրքը վերջին միջադէպին ի վեր։

Հելլէն կառավարութիւնը հրաման տուաւ Թուրքիոյ դեսպան Փափայի՝ հելլէնեւթուրք դաշինքի բանակցութեանց չսկսիլ։

«Իսքէնտէրունը Թուրքիոյ պէտք է կցուի»

Թիֆլիսի մէջ հրատարակուող Քիլիս թերթը Սահմանագլուխ ցաւ խորագրով յօդուածի մը մէջ կը գրէ.

— Թուրքիոյ սուրիական սահմանագլուխը տեւական անհամաձայնութեան մը աղբիւրը եղած է։ Սուրիոյ սահմանագլխին մօտ գիւղեր, ագարակներ, ձիթաստաններ եւ այգիներ ունինք, բայց մեզի ազատ սեփականատիրութեան իրաւունք չէ տրուած։

«Կամ Ֆրանսացիներուն տուած իրաւունքները Սուրիոյ կառավարութիւնը չի ճանչնար եւ կամ այս վերջինին դատը Ֆրանսացիները չեն ընդունիր, ասկէ մենք է որ կը վնասուինք։ Պէտք է որ այս տարակարծութիւնը օր առաջ կարգադրուի, սեփականութեան իրաւունքները վաւերացուին, արգելք չդրուի անասունի եւ սերմնցուի փոխադրութեան եւ տուրք չառնուի ասոնցմէ։

«Իսքէնտէրունն ու շրջականները պէտք է Թուրքիոյ կցուին։»

Թուրքերը Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ Միլլիէթի մէջ կը գրէ (22 Նոյեմբեր). —

Մեր սիրտը արիւն կուլայ, երբ կը տեսնենք ուրիշ երկիրներու մէջ մեր ցեղակիցներուն կրած ցաւերը։ Պուլկարիոյ թուրք երիտասարդութիւնը որոշած է իբր ծրագիր ընդունիլ Թուրքիոյ արդիական կեանքը, բոլորովին հեռու մնալով քաղաքականութենէ։ Սակայն, կան մարդիկ որ արգելք կ'ըլլան երիտասարդութեան այս կազմակերպուած հոսանքին։

Ծանօթ Հոճա Սադրի, որ խառովութեան օճախ մը հիմնած է Կիւմիւլճինայի մէջ, յաջողած է իր կարգ մը արբանեակները Պուլկարիա ղրկել։ Ասոնց բանը գործն է թուրք ցեղը թունաւորել եւ զգացումները գրգռել թուրք յեղափոխութեան դէմ։ Այս թշուառականները համաժողով մը գումարած եւ կարգ մը կէտեր ճշդած են։ Ասոնցմէ կը հետեւի թէ իրենց նպատակն է.

1.— Արգիլել գլխարկի գործածութիւնը ժողովուրդին եւ դպրոցականներուն մէջ, 2. Աշխատիլ որ թուրքերէն նոր տառերը չընդունուին դպրոցներու մէջ, 3.— Չթողուլ որ Թուրքիա գաղթել ուզող գաղթականները մեկնին Պալքաններէն, 4.— Եթէ հնարաւորութիւն ըլլայ, Թուրքիա երթալ եւ մահափորձի ենթարկել յեղափոխութեան պետերը։

Չենք զարմանար որ այսպէս կ'աշխատին հայրենիքի եւ յեղափոխութեան թշնամիները։ Կը զարմանանք միայն անոր համար, որ բարեկամ պուլկար պաշտօնեաներն ալ կ'օժանդակեն դաւաճաններու այս ճնշումներուն եւ տիրապետութեան։ Որովհետեւ, այնպէս կը կարծենք որ թէ հելլէն եւ թէ պուլկար կառավարութիւնները եթէ յարգեն իրենց հպատակ Թուրքերուն խղճի ազատութիւնը, ոչ այս խառնակիչներու գրգռութեանց տեղի կը մնայ, ոչ ալ անոնց քուրջի կտոր թերթերը լոյս տեսնելու առիթ կ'ունենան։

∴ Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» Թրակիոյ Թուրքերուն նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ.

«Արեւելեան Թրակիոյ Թուրքերը կը տառապին եւ հելլէն կառավարութիւնը ատիկա չուրանար։ Յանձնաժողովը քննութիւն կատարէ կամ ոչ, իրաւասու ըլլայ թէ ոչ, կարեւորութիւն չունի. էականն այն է որ այս իրողութիւնը կայ։ Մեր պատուիրակը պահանջած է միայն որ քննիչ խառն յանձնաժողովին անդամները ազատօրէն երթեւեկեն խնդրոյ առարկայ գօտիին մէջ եւ բողոքարկուները ազատօրէն կարենան պարզել իրենց գանգատները յանձնաժողովին»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՖԱՔԻՐԱԿԱՆ...

Ֆաքիր Թահիրա պէյ «զայրոյթով կը բողոքէ» Ծառաշի դէմ։

Պատճա՞ռ,— «Նպատակաւոր յօդուած մը տպուեր է ձեր թերթի Նոյեմբեր 23ի թիւին մէջ»։

Ընթերցողները կրնան գտնել եւ կարդալ այդ հիմարը։ Տեղական թերթերէ քաղուած լուր մը.

— «Երէկուան Փրանսերէն թերթերը հեգնանքով կը խօսին Ֆաքիր Թահրա պէյի «հիւանդութեան» մասին, որուն պատճառաւ չորեքշաբթի իրիկուն տեղի չունեցաւ Թրոքատէրոյի սէջ ծանուցուած ներկայացումը»։

Երեւի ամէն գնով իր վրայ խօսիլ տալու մարմաջը պարզ հայերէնն ալ մոռցուցեր է Սկիւտարցի Գրիգոր Գալֆաեան-Յարտարապետեանին։

Այլապէս, մտքէն չպիտի անցնէր մեզի յիշեցնել մամուլի օրէնքը, եւ պահանջել որ, «միեւնոյն տեղը եւ միեւնոյն տառերով» հրատարակենք Պ. Թողի դէմ իր բացած դատին աղերսագիրը։

Մանաւանդ որ, Նոյեմբեր 26ին, Ծառաշը, դարձեալ իբրեւ լուր, կը ծանուցանէր թէ Ֆաքիրը դատ բացած է «Մոնտիալ Սինէ»ի տնօրէնին դէմ։

Բարեկամաբար խորհուրդ կուտանք Թահրա պէյի, որ քիչ մը ծանր նստի տեղը։ Արդէն չափէն աւելի տեւեց իր «ռէքլամ»ը երկրէ երկիր, թերթէ թերթ, մինչեւ գիրք։

Փառքի եւ դրամի, հուչակի եւ սանձարձակ վայելքի այս մոլութիւնը կրնայ օր մը փործանք բանալ իր գլխուն, ինչպէս պատահեցաւ քանի մը անգամ, վերջինը՝ առջի տարին, Փարիզի մէջ։

Կը բաւէ կարդալ տեղական թերթերը, որոնք այնքան հիմակիր էին երեք տարի առաջ, իսկ այսօր... (Իր ուշադրութեան կը յանձնենք վերջինը, Նոյ. 26ի «Քոթիտիէն»ը)։

Եթէ իսկապէս «որոշած է պաշտպանել իր համբաւը», ամէնէն կարճ ուղին այս է,—

Տեղը ծանր նստիլ, քիչ խօսիլ, քիչ խօսեցնել, եւ լրջօրէն արժեցնել իր գիտութիւնը։

Այս խրատն ալ մեր կողմէ, իբրեւ հայրենակից։

«ՅԱՌԱՋ»

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ժընեւի մէջ բացուեցաւ տնտեսական վիճակագրական միջազգային խորհրդաժողով մը։ Բացման նիստին ներկայ էին 42 պետութիւններ, 16ը ոչ-եւրոպական եւ 7ը Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ։ Այս վերջիններն են՝ Թուրքիա, Ռուսիա, Մ. Նահանգներ, Պրազիլիա, Մեքսիկա, Եգիպտոս, եւ Էքուաթէօր։

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Փոթորիկը կը շարունակէ իր աւերները ծովու եւ ցամաքի վրայ։ Անվէրսէն, Ամսթերտամէն, Պերլինէն, Ս. Սէպաստիէնէն, Հէլիկոլանտէն բազմաթիւ աղէտներու լուրեր կը հասնին։ Տանիքներ ու ծխնելոյզներ որ կը թռին, գետեր որ կը յորդին, հեռագրասիւներ որ կը տապալին, երկաթուղիներ որ կը վնասուին։ Իսկ ամէնէն սարսափելին կը պատահի ծովուն եւ ովկէանոսին վրայ, ուր նաւեր ու նաւակներ կ'ընկղմին։

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ նաւային երթեւեկը խանգարուեցաւ։ Պելճիքայի, Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ մէջ մեծ ողողումներ առաջ եկան։ Տէօնքէրքի առջեւ նաւ մը ընկղմեցաւ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայիս, Գերմանիա կ'անցնի հանրապետական զարգացման ճգնաժամ մը։ 1918էն ի վեր, շատ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ։ Սկիզբը կը թուէր թէ վարչաձեւը չէ դրուած ամուր հիմերու վրայ։ Ժողովրդական զանգուածները կը վարանէին վստահութիւն ունենալ հանրապետական կարգի մը վրայ, զոր բնաւ չէին փորձած։ Բայց պատերազմի պատասխանատուներուն հանդէպ ոխը աւելի զօրեղ էր եւ վանեց նախկին կարգերու վերահաստատման ամէն փափաք։

Կառավարութիւնը զոր բանուոր յեղափոխութեամբ մը գերմանները հաստատեր էին, կրցաւ արագօրէն իր շուրջ խմբել երկրին մեծամասնութիւնը։ Բոլորին փափաքն էր թոյլ չտալ որ համայնավարներն ու փոխ-վրէժի կուսակիցները քանդեն, ինչ որ անեղծ էր մնացած։

Աղէտին բեկորները փրկելու եւ հայրենական հողը չվտանգելու այս կամքով էր որ կնքուեցաւ Վէրսայլի դաշնագիրը։

Ու Վայմարի մէջ յայտարարուած Սահմանադրութիւնը հաստատեց Հանրապետութիւնը, իսկ առաջին օրէնքը որ Գերմանիոյ պարտադրուեցաւ Վէրսայլի մէջ, անողոք դաշնագիր մը եղաւ։

Ինչո՞ւ համար պէտք կ'ըլլայ որ Հանրապետութիւնները ծնին դժբախտութեան օրերու մէջ եւ իրենց գոյութեան սկիզբէն իսկ, ստիպուած ըլլան դիմագրաւելու անժողովրդականութեան հետեւանքներուն, կրելով նաեւ անցած վարչաձեւերու պատասխանատուութիւնները։

Գերմանները երբեք չէին սպասեր որ Համաձայնականները իրենց պարտադրեն այդքան ծանր դաշնագիր մը։

Ստիպուած էին սակայն տեղի տալ։ Ու Հանրապետութիւնը հաստատուեցաւ, հակառակ կարգ մը գերագրգիռներու, որոնք կը փորձէին բոլորին թոքուն վհատութիւնը շահագործել, ծայրայեղ ձախերն ու աջերը միջելով դաւադրութեան՝ երկրին դէմ։

Գերման աշխատաւորութիւնը սակայն ապացուցուցած պարտաճանաչութեան, քաղաքացիական պարագաներու մէջ։ Իր պատասխանատուութեան գիտակից կառավարութեան մը կողմէ հրամայուած ընդհանուր գործադուլը արգիլեց Քափի եւ Լուտէնտորֆի յանդուգն փորձին դարգացումը։

Չպիտի յիշենք պայքարը զոր յաջորդական կառավարութիւնները մղեցին Համաձայնականներուն դէմ 1914էն 1924, հատուցումներու խնդրին առթիւ։

Եթէ Գերման Հանրապետութիւնը Ռուրի փորձէն դուրս եկաւ աւելի մեծցած, ապացոյցն է ուժին որ կը ստանայ ամէն օր, բայց այս ուժեղացումը առանց ստուերներու չէ որ տեղի ունեցաւ։ Օրինաւորութեան եւ նոյն իսկ ուժի ճամբուն վրայ պարտուելէ յետոյ, ազգայնականները դիմեցին քաղաքական սպանութիւններու (Ռաթենաու, Էրզպերկեր եւ գեռ ուրիշներ ինկան անոնց հարուածներուն տակ)։ Բայց մինչեւ պահպանողականութիւնը աւելի ողբալի կերպով երեւան կուգար հանրապետական ուժերու կազմակերպութիւնները կը զարգանային։ Նոր երեւան կուգար մեծամասնութիւն մը, որուն դէմ չէին արտայայտուեր ո՛չ Ռայխսվերի յաջորդական, ո՛չ տեղական խորհուրդներու ընտրութիւնները, եւ ո՛չ իսկ մարաջախտ Հինտէնպուրկի ընտրութիւնը։

Շիտակ է որ մասնաւոր պարագաներու մէջ, ազգայնականները իրենց ձայնը կը միացնեն միջին կուսակցութիւններուն (Ժողովրդական, կեդրոն, ռամկավարական) եւ այս կերպով կը տկարացնեն «փոփոխելի» մեծամասնութեան մը կազմութիւնը. նոյնպէս շիտակ է որ երբեմն, համայնավարները, յոռեգոյնէն օգտուելու մտադրութեամբ, միացած են աջակողմին, ձախը վըտանգելով, բայց նոյնքան եւս շիտակ է, որ միջին կուսակցութիւններու եւ սոցիալ-դեմոկրատներու գործակցութիւնը որ իրականացած է վտանգի պահերուն, կը ներկայացնէ երկրին մեծամասնութիւնը եւ այլեւս, հանրապետական դատին հանդէպ իր անձնուիրութիւնը փաստելու պէտք չունի։

Նշանակելի հատորի մը մէջ որարժանացաւ L'Europe Nouvelle Մրցանակին, Վլատիմիր տ'Օրմէսոն գոյց կուտայ Գերմանիոյ հանրապետական ուժերուն հաշուեկշիռը եւ անոր լաւատես եզրակացութիւնը թոյլ կուտայ հաստատական պատասխան մը տալու իր մտահոգիչ հարցումին, «Կրնա՞նք վստահութիւն ունենալ Գերմանիոյ հանդէպ»։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐ

Սակայն, կոյր պէտք է ըլլալ չտեսնելու համար թէ այսօր, Գերմանիա ինկած է ցանցին տակ քաղաքական, ընկերային ու միջազգային դժուարութիւններու, որոնք անշուշտ չեն վտանգեր վարչաձեւը, բայց իրենց անդրադարձումներով պիտի կրնային նուազեցնել հանրապետական ուժերը, թերեւս զանոնք բաժնել իրարմէ եւ զօրացնել պահպանողական, միապետական կամ հայեցակարգ յետադիմութիւնը։

Գերման հանրապետական կարգերու փրկութեան լաւագոյն երաշխիքը սոց դեմոկրատներու պատեհապաշտութեանմէջ կը տեսնենք։ Այս կուսակցութիւնը այնքան ամբողջէն համոզուած է իր քաղաքական ազդեցութիւն ստորադասելու՝ հանրապետութիւնը ամէն գինով պահպանելու անհրաժեշտութեան, որ հակակշիռի եւ ղեկավարութեան իր դիրքը պահելու համար, պիտի ընդունի զիջումներ եւ համաձայնութիւններ։

Անոնց այս դիրքը որ առաջին յատակագծի վրայ կը դնէ հանրապետութեան պաշտպանութիւնը եւ կը յետաձգէ ընկերվարական պարտականութեան կատարումը, անվերապահօրէն կը գնահատուի նոյնիսկ ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան ամէնէն կարկառուն ներկայացուցիչներուն կողմէ, որոնք իրենց կուսակցութեան համար կը քարոզեն ընկերվարական սկզբունքի խիստ պահպանումը։

Այս մասին, անառարկելի օրինակը կը գտնենք գրահաւորի խնդրին մէջ։

Ընկերվարական վարչապետը, ընկերվարական նախարարները, ընկերվարական կուսակցութիւնը դէմ էին զրահաւորի շինութեան վարկին քուէարկութեան։

Առանց վարանելու սակայն, Ռայխսթակը կը քուէարկէ վարկերը։ Վարչապետը եւ ընկերվարական նախարարները որ դէմ քուէարկեր էին, կը մնան իրենց պաշտօններուն գլուխը. ընկերվարական կուսակցութիւնը որ դէմ քուէարկեր էր կը մնայ մեծամասնութեան ամէնէն կարեւոր տարրը։

Արդ՝ հետեւ, քաղաքական նշանակելի նրբամտութեամբ մը, ընկերվարականները հաւանեցան կորսնցնել այս կէտը։ Եթէ չահէին, կամ եթէ իրենց պարտութեան հետեւանքով ճգնաժամ մը առաջ գար, իրենց հակառակորդները չպիտի վարանէին շահագործելու առիթը. եւ անոնց դէմ պիտի բանային պայքար մը, որուն հետեւանքով, խորհրդարանական կազմակերպութեան սկզբունքն իսկ պիտի կրնար վտանգուիլ։

Այդ պայքարին մէջ, կրնար ըլլալ որ ընկերվարականները պարտուէին։ Հետեւանքը կ'ըլլար այն որ, մեծամասնութիւնը որուն գլխաւոր տարրը կը կազմեն, կըրնար կազմալուծուիլ եւ առանց ընկերվարականներու, կեդրոնի կուսակցութիւնները պիտի փութային յենարան փնտռել աջակողմեաններուն մէջ։ Այս վերջինները միշտ պատրաստ են, բայց համաձայնելու համար, փոխարինութիւններ պիտի պահանջէին, ինչպէս օրինակ, պաշտպանել «Պողպատեայ սաղաւարտակիրներու» ձեռնարկը. այսինքն՝ խորհրդարանական իրաւունքները սահմանափակելու նպատակով եւ Վայմարի Սահմանադրութիւնը փոփոխելու համար՝ բանալ ժողովրդական քուէարկութիւն մը։

(վերջը յաջորդով)

ՅՈՒՇԵՐ ՈՒ ՆԻՇԵՐ

Mal va barca senza remo.

Անպաշար քննադատը ընկուզի պարկուճին մէջ մտած կը յանդգնի գրական ովկիանոսները կտրել անցնիլ։ Մտքի երկարատեւ մարզանքով ձեռք կը ձգուի գրական պաշարը, քննադատը այդ պաշարով միայն կրնայ բարեշրջել գրականութիւնը։

* * *

Հէրման Զուտէրման բանաստեղծ թատերագիրը որ նոր մեռաւ, համաշխարհային համբաւի եւ փառքի կ'արժանանար, ո՛չ թէ յեղափոխական մեւամարտութիւններով, այլ իր ամբարած գրական պաշարովը։ Կամք եւ կորովի աշխատութիւն անոր մէջ ստեղծած էին տաղանդաւոր մարդը։ Ան, աղքատութեան տնակէն կը մեկնէր ու կը հասնէր գրական փառքի տաճարին դուռը։ Դեգաւվաճառի աշկերտութենէն կը բարձրանար գրականութեան բեմին վրայ։ Հայնէի բանաստեղծութիւնները գոց ըրած, համալսարանէն կը նետուէր լրագրութեան մէջ։ Քաջալերութիւն չի գտներ. չի յուսահատիր, կը շարունակէ լրագրութիւնը եւ ահա խմբագրապետ կ'ըլլայ։ Իր մէկ բարեկամը կը հարցնէ անոր. — «Ո՞վ է լրագրիդ տէրը եւ վարիչը»։ Զուտէրման կը պատասխանէ. «Ես»։ — «Ո՞վ կը գրէ դիւանագիտական յօդուածները» Պատասխան. — «Ես»։ Միւսը կը հարցնէ «Ո՞վ կը գրէ գրական մասերը» — «Ես»։ Բարեկամը կը հարցնէ նոյնպէս. «Ո՞վ կը գրէ հանելուկները»։ Զուտէրման կը պատասխանէ. — «Ես»։ «Իսկ ո՞վ կը կարդայ»։ Բանաստեղծը կը ծիծաղի եւ կ'ըսէ. «Ա՛հ, կը կարծեմ որ վերջապէս կարդացողն ալ դուն պիտի ըլլաս»։ Փակագծի մէջ առնելով, կրնամ ըսել որ առեն մը Մինաս Չերազ եւ Արփիար Արփիարեան իրենց թերթերուն խմբագրականները, գրական, պատմական, ժամանակագրական եւմ.ն ամէնմասերը իրենք կը գրէին։ Արփիար քանի մը ծածկանունով կը ստորագրէր։

Բանաստեղծ Հէրման Զուտէրման աշխատութեան այդ կերպը ... ցումով երկար չկրցաւ տեւել խմբագրական աշխատութիւնը կը սպաննէ գրական մարդը։ Զուտէրման միտքն ու տաղանդը չսպաննեց լրագրութեան մէջ։ Ցաւօրդաբար հրատարակեց շարք մը վէպեր առանց ինքզինքը յոյժնելու։ Ցարօրինակ պայքարներէ վերջը կը յաղթանակէր «Պատիւը» վերնագիր տրամովը, որ իր տաղանդին իրապէս պատիւ կը բերէր։ Այլ եւս յաղթանակած էր, համաշխարհային ուշադրութիւնը գրաւած։

Քննադատները չկրցան ջլատել զինքը։ Ան շարունակեց գրել եւ ամէն տարի յաջորդաբար հրատարակեց տրամ մը. «Ցովհաննէս Մկրտիչը», «Սիրակուսայի Մուրացկանը», երգիծական «Ծոլանտէի Ամուսնութիւնը», Լեզուական տեսակէտով ամէնէն կատարեալ վէպը՝ «Կար աստն մը»։ Իր տրամներուն եւ վէպերուն նիւթերը առնուած են Ս. Գիրքէն եւ իրական ու պատմական կեանքէն։ Բայց Զուտէրման համաշխարհային հռչակուեցաւ իր երկու երկերովը, «Պատիւ»ով եւ «Հայրենի Ցուն»ով։ Թէեւ մամուլէն քննադատուած է ան, բայց թատրաբեմին վրայ ժողովուրդէն սիրուած եւ գնահատուած։ Անցեալ տարի իրեւօթանասնամեակ գրական գործունէութեան առթիւ, հրատարակեց վերջին վէպը, «Խենթ վարժապետը»։

Նոր մեռաւ Զուտէրման, հինցած են իր թատերգրութիւնները, բայց իբրեւ նորութիւն համաշխահային բեմերուն վրայ կ'ապրին անոնք։ Ան գիտցաւ իր երկերովը լացնել ժողովուրդը։

Զուտէրմանի գործերը մեր գրականութեան մէջ գրեթէ անծանօթ կը մնան, մինչդեռ անոնք Գէօթէի եւ Սարտուի երկերուն չափ հետաքրքրական են։

* * *

Արուեստի ուրիշ շատ գործեր տակաւին մեր մէջ անծանօթ կը մնան։ Գեղարուեստական թերթեր ունեցած ենք, սակայն չտեսանք անոնց մէջ երկերը դասական նկարիչներու, որոնք մեր անցեալէն յիշեր ու նիշեր անմահացուցած են իրենց պաստառներուն վրայ։ Վենետիկի նկարչական Ակադեմիային մէջ ուշագրաւ է Գարբուչչիոյ «Արարատեան նահատակները», որուն կ'իջնէն Հ. Ալիշանի «Արարատ» հսկայ երկին մէջ հրատարակուած է բոլորովին անյաջող։ Անցեալ տարի այցելեցի Հռոմի մեծ Ֆորոն, եւ աւերակ մատուռի մը մէջ գտայ որմանկարներ, որոնք կը կրեն հայ սուրբերու անունները։ Ատոնք են «Սեբաստիոյ քառասուն Մանկունքը», որոնց համար խալեբէն ուղեցոյց մը կ'ըսէ «Հայաստանի սուրբերը»։ Շատ տարիներ առաջ Վատիկանի Լուկրեցիա Պորճիայի Աշխատենեակի Ջ. Պայի սրահները ման գալով, կը դիտէի Փինթուրիքքիոյի նկարներուն, որոնց մէջ ուշագրութիւնս կը գրաւէին Մաքսիմիլիանոսի արքունական շքախումբի Հայերը, Թուրքերը, իրենց պերճ տարազներով։ Արուեստի ամէնէն հեղինակաւոր վարպետները մեզմով հետաքրքրուած են, իսկ մենք իրենց այդ գործերուն անտարբեր մնացած ենք։ Ինչո՞ւ անծանօթ մնան այս եւ ասոր նման արուեստի փառքերը։

ԱՅՐՈՒՇԱՆ

ՑԱՐԵԳԱՐՁ

Անցեալ շաբթու, Շուէտի մէջ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ 70րդ տարեդարձը տիկին Սէլմա Լակէրլէօֆի, մէկը երեք կին գրողներէն, որոնք ստացած են Նոպէլի գրական մրցանակը։

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին խոշոր ցոյցը կը կատարուի Ղարաքիլիսէ, երբ կաթողիկոսի կառաշարը հոն հասած էր։ Ամբողջ աւանը — այր, կին, մանուկ կը թափի կայարանը ու աւելի վճռական կերպով կը դնէ Թիֆլիսի պահանջը — ընդդիմանալ մինչեւ վերջը։ Ցուցարարները ցրուելու պահուն անոնց եւ ոստիկանութեան միջեւ ընդհարում կը պատահի, նոյնը ա՛լ աւելի լայն չափերով կը կրկնուի Ալեքսանդրապոլ։ Կարգ մը քաղաքներու մէջ Բագու, Գանձակ, Շուշի եւայլն — տեղի կ'ունենան արիւնալի ընդհարումներ բազմաթիւ զոհերով։

Իշխանութիւնները, յանկարծակիի բերուած, չէին կարցած տակաւին զինուորական ուժեր կեդրոնացնել հայաշատ վայրերու մէջ։ Այդ էր պատճառը, որ ըմբոստութեան սկզբնական շրջանին պայքարը ցուցարարներու դէմ կը վարուէր միայն ոստիկանական միջոցներով։

Ես ականատես էի Երեւանցիներու ցոյցին։

Կէսօրէ մը յետոյ, ժամը չորսին ատեններ, Վաղարշապատի մէջ լուր տարածուեցաւ, թէ քանի մը հազար Երեւանցիներ Էջմիածին կուգան։ Եւ իրապէս, կէս ժամ չանցած, Վաղարշապատի փոքրաթիւ պահակախումբը, շուրջ 30 զինուոր, զօրացուած երկու տասնեակ հեծեալ ոստիկաններով, գաւառապետի օգնական իշխան Անդրոնիկովի ղեկավարութեամբ անցաւ գլխաւոր փողոցով եւ բռնեց Վաղարշապատի ծայրը գտնուող կամուրջը, ուրկէ կը սկսի Երեւանի խճուղին։

Քիչ ետքը հեռուէն սկսան աղաղակներ հասնիլ, որոնց մէջէն յաճախ «կեցցէ»ներ կը լսուէին։ Ու ահա երեւցաւ կառք մը, շրջապատուած քանի մը տասնեակ արբճանակաւոր ու գաւազանաւոր երիտասարդներով։ Անոնց ետեւէն հոյծ հազարնոց բազմութիւն մը կը քալէր։ Այդ միակ կառքին մէջ նստած էին Երեւանի թեմական առաջնորդ Սուքիաս արքեպիսկոպոս Պարգեւեան եւ Երեւանի քաղաքապետ Յովհաննէս Մէլիք-Աղամալեան։

Կամուրջին առջեւ բազմութիւնը կեցաւ։ Անդրոնիկով զինեց բազմութեան, առաջարկելով ետ դառնալ, ու սպառնաց հակառակ պարագային զէնք գործածել։ Այդ ազդարարութեան վրայ ցուցարարներու մէջէն լսուեցան.

— Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը… Յառա՛ջ, եղա՛ք…

Երեք-չորս քայլ լայնք ունեցող կամուրջը միայն կը բաժնէր Հայերը պահակախումբէն։ Նոյն պահուն Անդրոնիկով հրամայեց զինուորներուն.

— Պատրա՛ստ։

Ու երբ զինուորները վերկ'առնէին հրացանները, անոնցմէ մէկը, որ հայ էր, արտասանեց այնպէս՝ որ հազիւ կարող էր լսել ցուցարարներու առաջին շարքը.

Տղե՛րք, մի՛ վախնաք, փամփուշտները պարապ են…

Երկվայրկեան մը ետքը ճարճատեցին պահակներու հրացանները, ու անոնց արձագանգեցին հարիւրաւոր ատ ճանապներ. ցուցարարները կը պարպէին օդին մէջ։

— Յառա՛ջ… կորսուի՛ բռնակալութիւնը…

Ու բազմութիւնը ցնցուելով՝ ճմլեց զինուորները եւ յառաջ շարժեցաւ։ Հեծեալ ոստիկանները մտրակներու հարուածներով փորձեցին կասեցնել բազմութեան ընթացքը. բայց իրենց ձիերու գաւակներուն իջած գաւազանային զարկերը բաւեցին՝ փախուստի մատնելու այդ սպեհները։ Ու ցուցարարները, անարգել յառաջանալով հասան ճեմարանի երկաթէ դրան ու, բանալ տալով, անկէ ղէպի վեհարան դիմեցին, քաշարի ստիկանները ակսան փողոցներու

մէջ բռնել ու գանակոծ… տահական անցորդները… խախտուած էր, ուրեմն… յանցաւորներու։ Ու ահա… նի մը խեղճ ու կրակ… պիտի ներկայացուէին… իշխանութեան՝ իբրեւ… ցոյցի ղեկավարներ…

Երեւանցիներու … ներկայացուած կամբ… կարճ ու կտրուկ էր… բագայի տակ չհամակ… ռավարութեան հրաման… ինքն կամովին յանձն… քերը։ Բողոքել ու պա… որ եղած կարգադրութիւ… րարիններու։ Իրենց կողմէ… ւանցինները կը խոստ… կանդ հասնիլ ու մէկ… րութեան առջեւ։

Տարակոյս չկայ, որ… րեք տրամադրութիւնը… Իսկ այդ տրամադրութիւն… հետեւէր, որ ռուս կառավ… թեան եւ հայ ժողովուրդ… ջեւ վիհ մը բացուած էր… թիւնը ընդունած էր… ու պիտի շարունակէր… չեւ որ արդիւնքի մը… Եթէ տակաւին վաղուց… «Ազատութիւն կամ մահ… նարանին բրագործու… մը՝ «յաղթել կամ պարտ… այլեւս դարձած էր միայ… նական լուծումը… տողնապին։

Բանի մը օրէն իշ… թիւնը արդէն ինքզինք… էր։ Էջմիածին վերադարձ… ւառապետը, տխրահռչակ… լինդ, որը ցոյցի առթիւ… կայ էր։ Քիչ ետքը հասա… բագուինդ մը, որը տեղա… ցաւ Վաղարշապատի եւ… մէջ։ Իշխանութեան հասա… անհրաժեշտ միջոց… վասնզի ամբողջ գաւառ… հայ ժողովուրդը ոտքի … եւ ամէն օր Էջմիածին… յին ցուցարարներու… խումբեր։ Ու յետոյ կը … նար Էջմիածնի առջեւ, որ… թով առաջ ալ միշտ ուխտ… ներու մեծաքանակ բազմութ… մը կը հաւաքուէր…

Զօրքերէ զատ… թիւնը բաւական լրտես… բերել տուած էր։ Ու միայն… կասի, այլ եւ Թուսիս… փաղափնիէ Էջմիածին… յին հայ ականաւոր… կազմուած պատուիրակու… ներ, ու առօր լրտեսներ… մար գործունէութեան… պարէզ կը բացուէր։

Պէտք կա՞յ յիշել… շարժման ամբողջ ղեկավա… թիւնը անցած էր Հ. Յ. Դ… թիւնը անցած էր… ցութեան։ Իր մարմինները… ներկայացուցիչներու … ան արթուն կը հսկէր… հանելու հայ … բերու ոտնձգութիւնն… անխախտ պահելու … ռավարական ճակատը։

Էջմիածնի առջեւ … ցաւ արտասովոր հաւ… տարազինը ինքը կաթողի… էր։ Հակառակ անոր որ… ծին տանող բոլոր ճամբ… փակուած էին զինուոր… պահակներու կողմէ, մարդ… միշտ միջոց կը գտնէր… ծին հասնելու, մերթ … րով ու կածաններով, մերթ… նութեամբ պատուելով… ներու շղթան։ Այսպէս… կատարութեան օրը … հաւաքուած էր բազմահա… սարակութիւն մը կողմէ … լոր կողմերէն։

Նոյն օրը կիներու… տեղի ունեցաւ։ Երբ… դէն յետոյ կաթողիկոս… սաւոր թափորով վեհար… վերադառնար, քանի մը… ամէն տարիքի եւ դաս… հայուհիներ, տրորելով… պետի կողմէն վեհարան… քին առջեւ դրուած… խումբը եւ մէկէն հրեղ… լինդը, շրջապատեցին… կոսը, ու պաշտ. գծել… ձեռքը վեր կարկառած… գանչեց.

— Եթէ դուն հայոց…

...պէտք է որ հայու գոյքը ...րակին չտան։ ...երեան լուռ նայեցաւ ա... ու բարձրացաւ վեհարանէ ...կներու կազմէն ընտրուած ...րականութիւն մը ներկա... իրեն ու կրկնեց արդէն ...ողան դարձած պահանջը։ ...իշ օրերուն կառավարական ...ութիւններ ոչ միայն ...ր համար հանդարտեցնելու ...ւած կիրքերը, այլեւ ամէն ...ր կը գրգռէին ու ընդհա... ...րու կը մղէին ժողովուրդը։ ...ատտուտ Շմերլինգ, ծի հե... ...վայտ մը գինուորներու ...ի երեկար սոտակալ գիւղեր՝ ...ու «հաւկական ըմբոստու... ...Ալ աւելի բուռն եռանդ ...ցնէր Սուրմալուի գաւա... ...ու Բագուալաւեկի, որդ գա... ...արարու պաշտօնեան, որի ...ի քանի մը տեղ արիւն ...կցաւ Շատ չանցած, Թո... ...ակի ստացաւ իր հասու... ...իմալով դաշնակցական ...ութիւն գնդակէն։ Աւելի ուշ ...փորձ կատարուեցաւ Շմեր... ...ր դէմ, որը ծանրապէս վի... ...րուեցաւ։ Ապաքինելէ յե... ...ն այլեւս չվերադարձաւ ...պաշտօնին։ Իրենց վատթար ...ւքին համար այլեւալլ ...ներու մէջ անհարեկման են... ...րկուեցան նաեւ քանի մը ...ներ։

...այոյ համար ճակատագրա... ...այդ առենին նման բացա... ...միջոց անհրաժեշտութիւն ...էր՝ ապահովելու համար ...ումբի յետագայ շրջանին ...ութիւնը։

III

...կառավարութիւնը անհետե... ...թողուց կամծղինկոսի կրկ... ...դրաւոր բողոքը եւ պա... ...էն՝ որոշ պայմանաժամի ...յանցնելու գոյքերու պաշ... ...կան յանձնումը։ ...կառակ իր կարգ մը խոր... ...անդամներու ջանքերուն՝ Ար... ...եան հաստատ միաց ժողո... ...սան առած իր խոստումին։

[illegible]

...ների բաւական։ Եւ միայն մեր... ...տանալէ առջը կը դիմէին ...ութեան. կը կոտորէին կոն... ...րիաններու, եկեղեցիներու ...ւնքներ, կը խորտակէին ...րկիները եւ կը գրաւէին ...ր, ինչ որ կը գտնէին։ Այդ ...գութիւնը տեղի կ'ունե... ...ամենուրեք զինուած ուժի ...պանութեան տակ, քանզի ...վարութիւնը տակաւին կը ...ր ընդդիմութենէ։ Եւ ի... ...կարգ մը վայրերու մէջ

զինուած ցոյցեր եւ ընդհարումներ պատահեցան նաեւ գոյքերու գրաւման պահուն։

Վիճը հետզհետէ կը լայննար ու շուտով անանցանելի դարձաւ. ազգային գոյքերու կողոպուտէն յետոյ հայ ժողովուրդը այլեւս չէր ճանչնար ռուս իշխանութիւնը։

Հողեպարար համերաշխութեամբ մը հայութիւնը, կարծես աներեւոյթ հզօրագոյն ուժի մը ենթարկուելով, ընդհանուր, «բոյկոտ» յայտարարեց պետութեան եւ կարճ ատենի մէջ յեղափոխական ճամբով իւրատեսակ ինքնավարութիւն մը իրականացուց։

Հոն, ուր կային Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմիններ, ասոնք էին, որ առանձնեցին ժողովրդական նոր հաստատութեանց օրգաններու պաշտօնը։ Իսկ հոն, ուր անոնք գոյութիւն չունէին, ժողովուրդը ինքը ընտրական սկզբունքով ստեղծեց այդ օրգանները։

Հայերը այլեւս չէին դիմեր պետական հաստատութիւններուն. ամէն համայնք ունէր իր սեփական դատարանը, պայա կուսային գաւառական եւ նահանգական դատարանները։

Դատը կը տեսնուէր ամենակարճ ժամանակի մէջ, եւ վճիռը իսկոյն կը գործադրուէր։ Շատ մը կնճռոտ խնդիրներ, որոնք տարիներէ ի վեր կը քաշքշուէին պետական դատարաններու մէջ, այժմ վերջապէս ստացան իրենց լուծումը։ Ժողովուրդը գոհ էր ու կ'օրհնէր իր «ճակատագիրը», որը փրկած էր զինքը կաշառակեր ու կողմնակալ պաշտօնեաներէ։ Հանրային արդարութեան սկզբունքի յաղթանակն էր այդ։

Ռ. ԼԷՈՆԵԱՆ

(Քաղուած Հայրենիք ամսագրի 1928 Նոյ. թիւէն)

«ԴԷՊԻ ՀՈՂ»

Մուսոլինի յօդուած մը կը հրատարակէ *Փոփոլօ տ'Իթալիայի* մէջ՝ իր սիրական նիւթին վրայ. «Ժողովուրդի բազմացումն է. ե՛տ դէպի երկիր»։ Ու կը գրէ.

«Իտալիոյ մէջ մեծ քաղաքներու մեծութեան գլխաւոր պատճառն է գիւղերէն դէպի քաղաք ներգաղթը։ Ներկայ տարուան առաջին վեց ամիսներուն 68.621 հոգի գիւղերէն գաղթած են դէպի ութ քաղաքներ։ Ասիկա շատ կը դժուարացնէ բնակութեան խնդիրը։ Քաղաքներուն մէջ աւելի շատ սուններ կը շինուին եւ աւելի մեծ թիւով գիւղացիներ կը լեցուին քաղաքները։ Իտալիա չի կրնար դրամ ծախսել՝ այս հարցը լուծելու համար։

Մուսոլինի կուտայ սա կարգախօսը.

«Դիւրացուցէ՛ք ամէն միջոցներով, նոյն իսկ ի հարկին բռնի միջոցներով, քաղաքներէն ելքը. դժուարացուցէ՛ք ամէն միջոցներով, նոյն իսկ ի հարկին բռնի միջոցներով, հողին լքումը եւ դէպի քաղաքներ ներգաղթը»։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՄԹԵՐՔԸ

Մինչեւ հոկտ. 20 Հայաստանի գիւղական համագործակցականը վարկային ընկերութիւններու հետ կնքեր է 118840 փութ ցորենի եւ 124.500 փութ գարիի պայմանագիր։ Իրենց կարգին, վարկային ընկերութիւնները գիւղացիներուն հետ կնքած են 46.996 փութ ցորենի եւ 52.355 փութ գարիի պայմանագիր, որոնցմէ արդէն ամբարուած է 40.841 փութ ցորեն եւ 28.382 փութ գարի։

Մթերումները կը շարունակուին Լենինականի, Նոր Բայազիտի եւ Զանգեզուրի մէջ։

Ասկից զատ, ալիւրի ստացումը դիւրացնելու կանոնաւորուած է եւ ամէն օր ալիւր կը ստացուի վերջին օրերս. Երեւանի համար ստացուած է 40 վակոն իսկ հիւսիսային կովկասէն բեռցուած են 22 վակոն ալիւր։

ՇԱՔԱՐԻ ՃԱԿՆԴԵՂԸ

Հողային գործավարութեան ներկայացուցիչները Լենինական մեկնած են շաքարի ճակնդեղի մշակումը կազմակերպելու համար։

Ճակնդեղի մշակումը կը գրաւէ 4000 հեկտար տարածութիւն, կ'ոռոգուի Շիրակի ջրանցքէն եւ կը բաժնուի չորս հողամասի, իւրաքանչիւրը 900 հեկտար տարածութեամբ։ Մնացած 400 հեկտարը պիտի ծառայէ ընտիր սերմնամշակման։ Նոյն վայրին մէջ, Հայաստանի լեռնային եւ նախալեռնային շրջաններուն համար պիտի հիմնուի կեդրոնական փորձադաշտ։ 1929ին, առաջին 900 հեկտարը կը մշակէ խորհրդային տնտեսութեան կազմակերպութիւնը եւ ամէն տարի, նոյնքան հողամաս աւելի մշակելով, 1932ին կը ձեռնարկէ մշակելու ամբողջ տարածութիւնը։

Ծրագրուած է ունենալ վեցդաշտեայ ցանքափոխութիւն՝ աշնան ցորեն, գարնան ցորեն, աշնան երկու դաշտ ճակնդեղ եւլն.։

Դեկտ. 15ին Մոսկուայի մէջ պիտի գումարուի շաքարի ճակնդեղի վերաբերեալ փորձագէտներու խորհրդակցութիւն, որուն պիտի մասնակցի նաեւ Հայաստանի ներկայացուցիչը։

ԿԱՐՄՐԱԽՏԸ

Կառավարութեան որոշումով, կարմրախտի դէմ պայքարելու համար կազմուած էր երեք հոգինոց յանձնախումբ մը, որուն առաջարկուած էր պատրաստել եւ ներկայացնել պայքարի ծրագիր եւ նախահաշիւ։

Հաւանութիւն տալով յանձնախումբի առաջարկին, կառավարութիւնը որոշած է միլիոնոցիկ Ընդրկովկասեան խորհուրդին քով, յաջողցնելու համար կարմրախտի դէմ պայքարի բազմաթիւ միջոցներու կիրարկումը։

Մինչ այդ, Նոր Բայազիտի մէջ, հիւանդութիւնը երեւալով տարածուած է, ուրուն հետեւանքով, ցարդ կարելի չէ եղած դպրոցական աշխատանքներուն տալ կանոնաւոր ընթացք։

Գիւղական խորհուրդներու առողջապահական բաժինները հրահանգ ստացած են կարուկ միջոցներ ձեռք առնել մաքրութիւն հաստատելու, հիւանդներուն անմիջապէս մեկուսացնելու եւ առողջապահական գրոյցներ կազմակերպելու համար։

Լենինականի մէջ, գրած էինք թէ, հոկտ. 1էն մինչեւ 22, քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ արձանագրուած են կարմրախտի 120 դէպք, որոնց 63ը վերջին 7 օրուան ընթացքին։ Միայն մէկ գիւղի մէջ (Չիթիհանք) յայտնուած են 22 հիւանդներ։

Հիւանդութեան դէմ ներարկումներ կատարելու համար կազմուած են խմբակներ։ Աշակերտներէն մինչեւ հիմա վարակուած են 14 հոգի։ Բոլոր դպրոցներուն մէջ կատարուած են նախազգուշական ներարկումներ։ Մահացու դէպքերու տոկոսը բարձրացած է 20էն 25ի։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՈՉ ՄԷԿ ԹԻԶ ՀՈՂ

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնները բրած է Թուրքեւֆրանսական վէճի մասին.—

— Երկու առկախ խնդիր ունինք, 1.— Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխի ապահովութեան եւ անդորրութեան խնդիրը եւ 2.— Սահմանագծի մը ճշգումը Նիսիպինի եւ Ճէզիրէի միջեւ գտնուած հողամասի մէջ։ Այս մասին գեսպանին հետ շփումներ կ'ունենանք։ Փոխադարձաբար յայտնեցինք իրարու թէ՝ պիտի ջանանք կարգադրութեան մը յանգիլ։ Սա ըսեմ որ մենք ոչ օքէ թիզ մը հող կ'ուզենք, բայց առոր փոխարէն իրաւամբ կ'ուզենք որ ոչ ոք մեզմէ հող մը պահանջէ։ Ահա այս է թրքական տեսակէտը»

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

«Միլլիյէթ» կը գրէ (20 նոյեմբեր).

— Պուլկար քաղաքական դէմքերը մերթ ընդ մերթ յայտարարութիւններ կ'ընեն Թուրք եւպուլկար յարաբերութեանց ամրապնդման համար, որուն տարակոյս չկայ թէ Թուրք կառավարութիւնն ալ անկեղծօրէն ու լրջօրէն փափաքող է։ Հակառակ պուլկար պաշտօնական շրջանակներու յայտնած այս բաղձանքին եւ եղած յայտարարութեանց երբեմն դժբախտաբար կը տեսնուի թէ կարգ մը պուլկար թերթեր մեզի դէմ հրատարակութիւններ կ'ընեն

«Այսպէս պուլկարական «Թրակիոյ կոմիտէն» որուն նոր կեդրոնական մարմինը եւ վարչական ժողովը ընտրուեցաւ վերջերս, տակաւին կը խօսի Լօտրինէի եւ Թրակիոյ պուլկարական հող ըլլալուն մասին։ Մեր երկրին մէջ բուռ երեւոյթին ծխախոտի վաճառականութեամբ եւ կաթնավաճառութեամբ զբաղող կարգ մը Պուլկարներու դոյզ առած գործունէութիւնն ալ ուշադրութենէ վրիպած չըլլալով, անշուշտ այս մասին փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնուած են։

Այս ամէնուն վրայ կ'աւելնայ վերջերս պուլկար բանակի աշնանային ռազմափորձերու առթիւ ընտրուած տեղի եւ նիւթի խնդիրը եւ գործը քիչ մը պաշտօնական գոյն կը ստանայ։ Պուլկար բանակը ռազմափորձ մը կատարած է՝ Շիփկայի կիրճին մէջ։ Այս ռազմափորձերու միջոցին՝ բանակը երկու մասերու բաժնուած է՝ հիւսիսային եւ հարաւային բանակ անուններով, այս վերջինը՝ հետեւողութեամբ Սիւլէյման փաշայի 1887 թուականին Շիփքայի մէջ հրամայած բանակին։

«Ինչպէս յայտնի է՝ այս նշանաւոր պատերազմին մէջ որոշուած է Թուրքեւռուս պատերազմին ճակատագիրը։ Այն ատեն Ռուսիոյ հաշւոյն լրտեսութիւն ընող կարգ մը Պուլկարներու դաւաճանութեամբ, Սիւլէյման փաշայի բանակը պարտուած էր եւ Ռուսերը մինչեւ Սան Ստեֆանօ յառաջացած էին։ Պուլկարիոյ զինուորական վերջին ռազմափորձերու միջոցին, հիւսիսային բանակը՝ 1887ի ռուսական բանակին դերը գրաւած է։ Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան որ Պուլկարներու այս զինուորական ռազմափորձը կատարուած է ճիշդ Շիփկայի ճակատամարտին 50րդ. տարեդարձին։

ՍԱՐԳԻՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն դարձի (Retour) Ա. մրցումները։ Գլխաւորն էր Քլիւպ-Ֆրանսէի եւ Րէտ-Սթարի մրցումը, որ տեղի ունեցաւ Սթատ տը Բաւրի դաշտը։ Հակառակ Անձրեւոտ օդին, ներկայ էին 500է աւելի հանդիսատեսներ, որոնց մէջ նաեւ բաւական թիւով Հայեր։

Րէտ-Սթար խումբը որ երթի մրցումներու ընթացքին պարտուած էր 4-0, անգամ իր կարելին ի գործ դրաւ յաղթանակը խլելու համար, բայց ապարդիւն։ Քլիւպ-Ֆրանսէի խումբը կրկին յաղթեց անոր՝ 0ի դէմ 2 նշանակէտով։ Այս մրցումին եւս հայ մարզիկ Սարգիս Կարապետեան մեծ բաժին մը ունեցաւ սոյն յաղթանակին։ Իր նուրբ փասերուն շնորհիւ խումբին յառաջապահները նշանակեցին յաթական կէտերը։

Քլիւպ-Ֆրանսէ այժմ առաջեան խումբը կը նկատուի Փարիզի եւ բնաւ պարտութիւն չը կրելով, շահած է 19 կէտ։ Իրմէ վերջ կուգայ Ս. Ա. Փարի խումբը, որ յաղթելով Ս. Ա. Քաթորզիի շահած է 18 կէտ. Մնացեալ խումբերէն Ս. Ս. Փ. յաղթեց Սթատ Ֆրանսէի 0ի դէմ 1. իսկ Իւ. ԷՍ. Սիւիս եւ Ռէյսինկ-Քլիւպի խումբերը 3ի դէմ 3 հաւասար արդիւնք ունեցան։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի կ'ունենան Ֆրանսայի բաժակի մրցումները։ Այս առթիւ Քլիւպ-Ֆրանսէի խումբը պիտի ճամբորդէ Օռլէանի կողմը, որ քաղաքէս շոգեկառքով 11 ժամ հեռաւորութիւն ունի։ Հոն պիտի մրցի տեղական խումբին դէմ։ Այս բաժակի մրցման պիտի մասնակցի նաեւ Սարգիս Կարապետեան։

Գ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ԹԵՐԹՕՆ ՅԱՌԱՋԻ ԴԷՊՔ ՅՈՒՇԵՐՆԵՐ

ԳՈՃԱ ԱՐԹԻՆ

...համեստունակ.բայց մնու... ...բարիքներով օժտուած գիւ... ...մէջ, ան միակն էր, Քրիստո... ...յոյ հզօր հաւատացեալներէն։ ...վին հակառակը իր գերդաս... ...միւս անդամներուն. մանա... ...ու եղբայրներուն, ո... ...մէջոցներով, սուրով եւ ...կով կը պայքարէին ի... ...բոլոր թշնամիներուն դէմ, ...րկելով իրենց հակառակորդ... ...առանձնապէս այն Թուրք... ...որոնք 30-40 հազարով շր... ...ուած կը գտնուէին իր գիւղին ...ւքը։

...Գոճա, Արթին, ինչպէս բոլ... ...Քրիստոնեայ. ուրիշ համա... ...ներ կեանքի մասին։ Ան ...էր եւ բարեացակամ ոչ ...ն իր հայ եղբայրներուն ...էպ. այլեւ այն Թուրքերուն ...մարմար առիթի մը կը ...էին հում հում բզքտելու ...այրենակիցները։ ...գլուխով յաղթանդամ ...ով մէկն էր։ Ատոր համար

ալ զինքը կը կոչէին Գոճա Արթին։ Դէմքին վրայ ուրախութեան գիծեր, շրթներուն մշտագոյ ժպիտ մը։ Իր համեստ բնաւորութիւնը անսահման համակրանք մը ստեղծած էր Հայերու եւ Թուրքերու մէջ։ Ս Գիրք եւ հին կտակարան, որոնց հմտացած էր ինքնաշխատութեամբ, իր ներշնչման գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէին։ Դպրոց չէր տեսած, բայց Սահակ Մեսրոպի տառերը անգամ մը սորվելէ յետոյ, առանց դժուարութեան, տիրացած էր գրաբարին։ Հին կտակարանի, եկեղեցիի գիրքերուն ու շարականներուն, բառացի ու իմաստալից թարգմանութիւնն ու բացատրութիւնը սահուն կերպով կը կատարէր, վերածելով իր գիւղական բարբառին։ Ընդքա՛ն հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին զինքը իր գիւղացի հայրենակիցները։

Գիւղին մէջ ունեցած իր ընդարձակ պարտէզը, ուր կը գտնուէր պաղ ջուրի աղբիւր մը եւ անհամար պտղատու ծառեր, ազատօրէն տրամադրած էր, շրջականներէն «պազար» իջնող Թուրքերուն, որոնք մաղթանքներ կ'ընէին Գոճա Արթինի արեւշատութեան համար։

Գոճա Արթին, հակառակ իր հօրմէն ժառանգած կոկիկ հարստութեան, անընդհատ կ'աշխատէր մանաւանդ գարուն - ամառ եղանակներուն, ձմեռը հանգիստ ընելու, գրաբար գիրքեր կարդալու համար։ Քանի մը ս սակ արհեստներ ալ սորված էր. (հիւսն, ջաղացպան, որմնադիր, ատաղձագործ), իրարու կապակից, որոնց համար միշտ գործի հրաւէր կ'ընդունէր Թուրք գիւղերէ։ Ամէն տարի որոշ ատենի մը մէջ, շրջան կ'ընէր քանի մը գիւղեր, ուր առատօրէն կը վարձատրէին զինքը։ Բոլոր Թուրքերը գիտէին, որ ան բարի ու ազնիւ քրիստոնեայ մըն է, եւ այնքան ալ համեստ ու մեղմ բնաւորութեան տէր, որ զինքը ապտակող մէկու մը աջ. քեւ հաւանաբար իր միւս երեսը դարձնէր, առանց ո՛ր եւ է գանգատի։ Ո՛ր եւ է չար գործ չէին տեսած անոր մօտ, որով եւ շատ անգամ կ'ըսէին թէ Գոճա Արթին Աստուծոյ մարդ է։

Վերջին հրաւէր մը ստացած էր, որով շուտով պիտի մեկնէր դէպի Նարօրն գիւղ, կառուցանելու համար նոր ջաղացք մը, որմէ կը յուսար իր ձմեռուան պաշարը ապահովել։

1906 օգոստոսի կէսէն վերջն էր, Ս. Աստուածածնի տօնը գիւղական ճոխութեանց մէջ պատշաճ արարողութիւններով կատարելէ յետոյ, չորեքշաբթի օր մը ճամբայ կ'ելլէր։ Ու իրեն կ'ուղեկցէին ոչ միայն Նարօրն գիւղացի Թուրքեր, այլ եւ ճանապարհի յարմարութեան բերումով ուրիշ գիւղացի բազմաթիւ Թուրքեր եւս, որոնց շատերը հարցումներ կ'ուղղէին Գոճա Արթինին (կէս փիլիսոփայական, կրօնա-բարոյական)։ Գոճան կը պատասխանէր հաճոյքով, եւ Թուրքերը լրջօրէն կարծես հով մը կ'առնէին անոր բացատրութիւններէն ու դրական գաղափար կը կազմէին անոր արտայայտած մտքերուն վրայ, ինքն ալ գոհ կ'երեւար։

Գիւղէն մեկնելէն առաջ Գոճա Արթին տեսած էր երազ մը, որ ծաքերական փորձեր կը կատարէր, հազարներու համեղ ամբոխին մէջ։ Ցէրվիշին յաճախակի յայտարարութիւններէն կը հասկցուէր թէ բծախնդիր իսլամ մըն է, իսկապէս մոլեռանդ մէկը։ Ցանկարծ Գոճա Արթինի մօտին մէջէն անցան Ցէրվիշին խօսքերը, եւ ապա անոր խոժոռ դէմքն ու լպիրշ տարօրը պարզուեցաւ իր աչքերուն առջեւ։ Մէկէն տեսակ մը տխրութիւն տիրեց իր հոգիէն ներս, եւ դէմքը գունափոխուեցաւ։ Սարսուռ մը՝ կարծես կը ճնշէր իր ամբողջ մարմինը։ Հոգին խռոված էր։ Ջիղերը կարծես չափազանց պրկուած, չէր կրնար խօսիլ, ու ժպիտը, որ այնքան սովորական էր, այդ վայրկեանին դադրած էր։

Թուրքերը նշմարած ըլլալով անոր դէմքի ծամածռումներն ու անբացատրելի անշարժութիւնը, հանելուկի մը առջեւ կը գտնուէին ուղղակի։ Թէեւ, քանի մը հարցումներով ուզեցին հասկնալ իրենց այդ սիրուած Հային, արտասովոր բայց եւ անակնկալ վիճակին պատճառները, սակայն Գոճա Արթին բաւականացաւ միայն սա պատասխանը տալով.— «Գլխուս գէշ բան մը պիտի պայթի»։ Խօսակիցները ծիծաղեցան, եւ սակայն, կ'ընդունէին թէ իսկապէս նախազգացում մը կ'անցնի անոր մէջէն։ Բոլորը լռութեամբ կը հետեւէին Գոճա Արթինի լուրջ կեցուածքին եւ նշմարելի շարժումներուն. եւ ի զուր կը ջանային անոր բերնէն խօսքեր խլել։

Գոճա Արթին, սովորական կերպով իր բոլոր միւս գործիքները Թուրքի մը ձիուն վրայ բեռցուցած ըլլալով, վրան ունէր միայն կացին մը՝ միջին մեծութեամբ ու թեթեւ։ Կ'ուզէր զայն գործածել ինքնապաշտպանութեան համար, երբ պէտք ունենար, առանձին, լեռներէ ու անտառներէ անցած ատեն, իր վրայ յարձակիլ ուզող շուներուն, կենդանիներուն եւ աւազակներուն դէմ։ Ահա բարի քրիստոնեայ մը որ, ինքնապաշտպանութեան մասին կը մտածէր։

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Փորձագէտներու ժողովը

Պերլին հասան Փարիզի եւ Լոնտոնի գերման դեսպաններուն տեղեկագիրներ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կառավարութեանց մօտ իրենց դիմումներուն մասին։ Այժմ բանակցութիւններ պիտի կատարուին փորձագէտներու խառն յանձնաժողովին գումարման վայրը որոշելու համար։ Դաշնակիցները պիտի առաջարկեն Փարիզը կամ Պրիւքսէլը։

Դաշնակից երկիրներու դիւանատէտները հաւանաբար պիտի ընտրուին Հատուցումներու յանձնաժողովին կողմէ, ինչպէս եղաւ Տօուըսի ծրագրին առեն։ Իւրաքանչիւր կառավարութիւն իր պատուիրակները նշանակելէ յետոյ ցանկը պիտի ղրկէ Հատուցումներու յանձնաժողովին եւ այս վերջինն է որ պաշտօնական պիտի դարձնէ փորձագէտներու ընտրութիւնը։ Այս ձեւը համապատասխան է Վէրսայլի դաշնագրին։

Գերմանիա եւ Ռուսիա

Անցի օր Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ գերմանեւռուս տնտեսական խորհրդաժողով մը, որմէ կարեւոր արդիւնքներ կը սպասեն երկու երկիրներն ալ։

1922 մայիսին Ռափալլոյի մէջ կնքուած դաշնագրէն ի վեր Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները կանոնաւոր եղած են։ Գերմանիա մանաւանդ տնտեսական մարզի մէջ կարեւոր գործունէութիւն մը ունեցաւ։ 1925ին երբ Չիչերին Պերլինէն կ'անցնէր, Ռայխսպանքի եւ ուրիշ դրամատուններու հետ կնքեց 300.000.000 մարքի փոխառութիւն մը։ Յետոյ Մոսկուայի մէջ կնքուեցաւ գերմանեւռուս առեւտրական դաշնագիր մը, որմէ գոհ չմնաց սակայն Գերմանիա, որ յաճախ գանգատներ ուղղեց։

1926 ապրիլ 24ին Շթրեզէմանի եւ Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէստինսկիի միջեւ ստորագրուեցաւ դաշնագիր մը։ Յետոյ Դոնէցի գերման ճարտարագէտներու հետապնդումը պառութիւն առաջ բերաւ երկու երկիրներուն միջեւ։

Նոր բանակցութեանց նպատակն է Ռուսիա հաստատուած գերման առեւտրական տուներուն համար գործելու լայն ազատութիւն ձեռք բերել։ Գերմանիա իր արտածումը զարգացնելու համար, վտանգի տակ դրած է մեծ գումարներ Ռուսիոյ մէջ եւ կ'ուզէ որ ակնկալուած օգուտը քաղէ։

Հալածանք համայնավարներու դէմ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը Խորհրդարանին ներկայացուց ծրագիր մը, որով կ'առաջարկէ խիստ միջոցներ ձեռք առնել համայնավարներուն դէմ, մանաւանդ արգիլել համայնավարներու երթեւեկը երկրին մէջ' պրոպագանդի նպատակով։ Այս խստութիւնները անհրաժեշտ դարձած են' նկատելով որ համայնավարութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի Մակեդոնիոյ, ինչպէս նաեւ զինուորական ու նաւային գործերուն մէջ։

Պարսից շահը Խուժիստանի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Շահին Խուժիստան (Արապիստան) այցելութեան հետեւանքով բնականոն պայմաններ ստեղծուեցան Հովէյզայի շրջանին մէջ, Ահվազի մօտ, ուր արաբական թուրուֆ ցեղախումբը խլրտած էր։ Ցեղախումբէն զինեալ մարդիկ յարձակած էին Հովէյզայի մաքսատան վրայ, սպաննած էին գլխաւոր պաշտօնեան եւ պահանջած բոլոր Պարսիկներու քաշուիլը քաղաքէն։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, պարսիկ կառավարութիւնը որոշած ըլլալով իր հողերուն մէջ բնակող բոլոր ցեղախումբերու ձեռքը գտնուող զէնքերը հաւաքել, վերջերս ձեռնարկած է իր այս որոշումին գործադրութեան։ Զինուորական ջոկատ մը ուղած ըլլալով Ահվազի կողմերը գտնուող երկու ցեղերուն զէնքերը, ասոնք ընդդիմութիւն ցոյց տուած են, որով մեծ ընդհարում մը առաջ եկած է։ Այս ընդհարումին միջոցին 40 զինուոր սպաննուած եւ 40է աւելի զինուորներ ալ վիրաւորուած են։ Պարսիկ կառավարութիւնը, ստիպողաբար զինուորական մեծ ուժեր ղրկած է յիշեալ երկու ցեղերուն դէմ, զանոնք նուաճելու եւ զինաթափ ընելու համար։

Մահ ծովակալ ֆոն Շէէրի

Ծովակալ ֆոն Շէէր, որ գերման նաւատորմի վերին հրամանատարն էր Սքակէրրաքի (Ճըթլէնտ) անգլեւգերման մեծ նաւամարտին մէջ, անցի գիշեր սրտի հիւանդութենէ յանկարծամահ եղաւ Պերլինի մէջ։ Նախագահ Հինտէնպուրկ անմիջապէս ցաւակցական հեռագիր ուղղեց հանգուցեալի ընտանիքին։

Ծնած էր 1863 սեպտեմբեր 30ին։ Ծովային ասպարէզին մէջ մտաւ 1879ին երբ 16 տարեկան էր եւ առաջին օրէն իսկ մասնակցեցաւ բազմաթիւ գաղթային արշաւանքներու' ուշադրութիւն հրաւիրելով իր վրայ։ 1909ին գերման մեծ նաւատորմին սպայակոյտի պետ անուանուեցաւ, իսկ 1916 փետրուարին նաւատորմի վերին հրամանատար։

Իր կեանքի ամէնէն փառայեղ էջը կը կազմէ Սքակէրրաքի նաւամարտը, Օրքնէյ կղզիներու բացը, 1916 մայիս 31ին եւ յունիս 1ին։ Այս նաւամարտին մէջ ընկղմեցան բազմաթիւ անգլիական եւ գերմանական մարտանաւեր եւ երկու կողմերն ալ իրենք զիրենք յաղթական հռչակեցին։ Այս մեծ կռիւէն յետոյ երբ Քիլի նաւային խարիսխը վերադարձաւ, ֆոն Շէէր ողջունուեցաւ իբրեւ ազգային հերոս։

Ընդծովեայ պատերազմի գլխաւոր հեղինակն էր։ Իր համոզումով, պատերազմի բախտը պիտի վճռէին գերման ընդծովեաները' նախ քան Ամերիկայի մեծ բանակ մը ղրկելը Եւրոպա։

22 միլիոն ոսկիի դատ մը

Պոլսոյ թուրքեւֆրանսական խառն դատարանը կը զբաղի 22 միլիոն ոսկիի դատով մը, որ Օկիւսթէն Նորման ընկերութեան կողմէ բացուած է Թուրքիոյ դէմ։

Ընկերութիւնը կ'ըսէ թէ ծովային նախկին նախարար Ճէմալ փաշա 1914ին վեց թորփիլանաւ ապսպրած է իրեն, իւրաքանչիւրը 155.000 սթերլինի։ Պատերազմին պատճառով, սակայն, ապսպրանքը չէ կատարուած։ Այժմ ընկերութիւնը կը պահանջէ որ թուրք կառավարութիւնը կամ նորէն ապսպրէ այդ թորփիլանաւերը, կամ 22 միլիոն թրք. ոսկի վճարէ, իբր հատուցում։ Միւս կողմէ, սաւառնակի ընկերութիւնը, իբրեւ ժառանգորդը նախկին նաւատորմի ընկերութեան, անկէ կը պահանջէ վերադարձնել իր առած 90.000 սթերլինի կանխավճարը, տոկոսներով միասին։ Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ. ՇԱԲԱԹ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ - ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

Restaurant PILOTի մեծ սրահը, 90 Bld. St. Germain

Métro: Odéon կամ St. Michel

Գին 12 ֆր. 50. փոքրիկներուն համար կէս գին։ Մինչեւ Դեկտ. 2 անպայման պէտք է տոմսակ հայթայթել խումբերու քարտուղարներէն եւ կամ ընկ. Հ. Գեւոնեանէ Յառաջի խմբագրատունը։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ

„ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Դիմել' ընդհ. գործակալ L. KÉVONIANի, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e): Ֆրանսա եւ գաղութներ 16 ֆրանք, ուրիշ երկիրներ, ի բաց առեալ Ամերիկայէ' 20 ֆրանք։ Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ։ Բացարձակապէս կանխիկ։ Փոստի ծախք չկայ։ Ապսպրանքները այժմէն կ'ընդունուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԱՋԻՆ երեկոն վաղը հինգշաբթի։ Կը խօսի Հ. Տէվլէթեան նիւթ' «Վիքթորիա Աղաճուրի Յաւիտենական գրոյցները»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շարվիլօ, *Մ. Գ.— 10 Ֆր.,*
Լա Սիօթա, *Ղ. Թ.— 42,*
Սէն Թ'էթիէն, *Յ. Ճ.— 50,*
Գօքէր, *Մ. Գ.— 20,*
Պուրկ Սէն Թ'Անտէօլ, *Հ. Մ.—10,*
Կրոմէյ, *Զ. Զ.— 35,*
Լիոն, *Խ. Գ.— 35,*
Դէյֆուռ, *Գ. Ի.— 35,*
Լիոն, S. F. O.— *100,*
Պոլէն, *Յ. Թ.— 5,*
Պերլին, *Ռաֆ.— 100,*
Գարժոլ, *Յ. Մ.— 40,*
Սէն Սաթիւռնէն, *Զ. Գ.— 50,*
Գորտօ, *Վ. Գ.— 35,*
Պադտադ, *Տքթ. Ռ.— 250:*
Իսի-լէ-Մուլինօ, *Տ. Մ.— 142,*
Մարսէյլ, *Գ. Շ.— 210, Սկսանք ղրկել Ա. Ն.ի,*
Շոմերակ, *Է. Ն.— 35,*
Պերլին, *Ե. Տ. Մ.— 200,*
Տէսին, *Ա. Դ.— 70,*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Արաբկիրցի Մամասեանը, որ մինչեւ 1927 Յունիս 15 կը բնակէր Լա Սիօթա։ Այժմ թունուզ գտնուիլը իմացուած է։ Գրել' Hovhannes Kéléchianի, Epicerie Nouvelle, Grand'rue, Bollene, Vaucluse.

Լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Կէմէրէկի Թէքմէն գիւղացի Հայկ Մովսէսեան եւ Յարութիւն Հաճըեան։ 1925ին Պէյրութէն մեկնած են Արժանթին (Հարաւային Ամերիկա)։ Իմացնել' Երուանդ Մովսէսեանի, Ռէսթորան Էնթէրնասիոնալ, Մէզոն Նէօվ Շարվիլօ, Իզէր, կամ Յառաջի հասցէով։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Գ. Գէորգ Սինանեան, Փարիզի երաժշտանոցէն Premier Prix d'Excellence, *կուտայ իր առաջին նուագահանդէսը ի նպաստ Հ. Բ.Ը. Միութեան, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին,* Քոնսէրվաթուարի սրահին մէջ, 2bis Rue du Conservatoire. *Տոմսերը կը ծախուին Հայոց եկեղեցին, Հ. Բ. Ը. Մ. գրասենեակը եւ Քոնսէրվաթուարի կիշէն։ Գին' 20, 15, 10, 7 եւ 3 Ֆր.։*

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴԻ ՏՕՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վալանսի Մ.ճիւղին կողմէ, 5 Յունուար շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի մէջ։

ԾԱՆՕԹ.— *Վալանսի բոլոր միութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել այդ օրը։*

Կազմարար *կազմարարական ամէն տեսակ աշխատանք, մասնաւորաբար լիւքս գիրքեր, շատ նպաստաւոր պայմաններով։ Գրել' Միքայէլ Խուպէսէրեանի,* 37 Rue des Fleurs, Viroflay, (S. et O.).

Գրաշար կ'ուզուի

Հայերէնի խիստ վարժ երկու գրաշար կ'ուզուի: Դիմել' «Massis» տպարան, 208bisrueLafayette, Paris 10e).

Կ'ուզուի վկայեալ եւ փորձառու մանկապարտիզպանուհի մը կարտոնի մանկապարտէզին համար: Լաւ պայմաններ, ծրի բնակարան եւ վառելիք: Դիմել' Mr. M. Aslanian, Puits Biver No. 52, D. Gardanne, (B. D. R.).

ԵՐԱԺՇՏԱՊԵՏ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԷՆ

Ի մօտոյ աւարտելի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյս համար, որպէսզի կարելի ըլլայ այժմէն պատրաստել հայ եկեղեցւոյ սրբազան երաժշտութեան երկսեռ, վարժ խումբ մը, պէտք կայ եւրոպական եւ հայկական երաժշտութեան քաջահմուտ եւ 30 հոգինոց երկսեռ խումբ մը վարելու կարող ու փորձառու երաժշտապետի մը։

Պայմաններու մասին համաձայնելու համար ինքնակենսագրութեամբ դիմել ուղղակի Առաջնորդին, Eglise Arménienne, 90, Rue Stanislas Torrents, Marseille. (կնիք)

Վարձու է *առաջին յարկի վրայ յարկաբաժին մը, երեք սենեակ եւ խոհանոց։ Ելեկտրականութիւն, կազ, ջուր։ Դիմել' Ճէնտէրէճեանի,* 53 Rue Georges Lardennois, (Paris 19e).

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. կեդր. վարչութիւնը կը խնդրէ Լիոնի եւ շրջանի ազգայիններէն եւ Ազգ. Միութեան ժառանգաւորներէն, որպէսզի հոգեւոր պէտքերու (պսակ, պսակ) համար տասնըհինգ օր առաջ դիմեն վարչութեանս, որ կարող ըլլայ անպայման տրամադրել քահանայ, եւ այս կերպով ալ անախորժ յապաղումներու առաջքը առնուած կ'ըլլայ։ Արդէն հարկ եղած աշխատութիւնները կ'ըլլան որպէսզի իւրաքանչիւր շրջան իր ուրոյն հոգեւոր պաշտօնեան ունենայ, եւ հարկ չըլլայ անպատճառ Լիոն դիմել, ինչ որ զանազան դժուարութիւններ եւ անպատեհութիւններ ունի։ Ազգ. կեդր. Վարչութեան Ատենապետ

Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ *գրական եւ գեղար. պարբերաթերթ (տարեկան տասը թիւ, իւրաքանչիւրը 48 մեծադիր էջերով եւ պատկերազարդ։ Առաջին թիւը հրապարակ կ'ելլէ յառաջիկայ Դեկտ. 15ին։*

Բաժանորդագրութիւն (կանխիկ), Ֆրանսա եւ Սուրիա' 10 թիւի համար 50 Ֆր., 5 թիւի համար 30 Ֆր., Պալքաններ, Թուրքիա, Հայաստան' 60 Ֆր. եւ 35։ Մնացեալ երկիրներ 3 տոլ. եւ 2 տոլար։ Յօդուած եւ բաժնեգին ղրկել' Hrant Palouianի, 1 Rue l'Aqueduc, Paris, Xe.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՆՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

25 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ, 50 ՖՐ.Ի ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Թիապարտը 25 ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35, Արտ... ցաթման եւ Ասատր 25, Հին Աստուածներ 15, Խորհ... կինքներ 30, Թէրէզ Րաքէն (Է. Զօլա) 20, Յարութիւն Լ. Թ... 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, Վարժապետին ... Խասգիւղի քմաշրջիկը 10, Վերջին բաժակը 10, ... Տր. Քիւքին խրտուիլակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, ... Լիլիթն ու Արտակը 10, Աքլոր եղբայր 6, Սգաւորին ... նի 5, Սիֆիլիզ 2, Ջերմամիզութիւն 2, Հայ. քերական ... րաններ' 3, 5, 6, 10, 12 50, 25 եւ 30 ֆր., Երաժշտ... 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 ֆր. ... Կոմիտաս վրդ.ի, Սիւնիի, Չուհաճեանի, Թրոււանձեանց ... կիւեանի, Համբարձումեանի, եւայլն։

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4—5ֆր. ... թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։ Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ։ Գրացուցակը ձրի կը ... կուի պահանջողին։

Դիմեցէք L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris ...

ԿԱՇԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

9 rue Charlot, PARIS (3e), մէթրօ République.
Tél. Archives 05—86

Մեծաքանակ և փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան։

Քուփօն (կօնակի մասը) *Ա. կարգի, քիլօն 38. 4... 42. Բ. կարգի' քիլօն 34, 36. Գ. կարգի' 28, 30 եւ 32 ֆր.*

Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար ամբողջ ... կէս նրբանցու.— *Քիլօն' Ա. կարգի 32, Բ. կարգի 29 ... կարգի 26 ֆրանք։*

5 քիլօ նմուշ կը ղրկուի փոստով քօնթրը ... պուրսըման :

Մասնաւոր զեղչ հայ կօշկակարներու։ Կը խօսի հայերէն եւ թուրքերէն։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

ՕՏԷՕՆ ֆօնօկրաֆներու եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները' Հայերէն, Յունարէն, Թուրքերէն, Հրէերէն Արաբերէն, Սպաներէն, Այժմեան (?), Թունուզական եւ Մարոքեան: Միակ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի: Դիմել' Jos. de Padova, 117 Passage du Caire, Paris (2e.)

Բ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

Վկայեալ ծիւանդապահ, նախկին տասնապետ ծիւանդապահ Աբեւելեան բանակին, 14 երկար տարիներու փորձառութեամբ կը խնամէ ամէն տեսակ ծիւանդներ: *Մասաժ, վանտուզ, փիքիւր,* փանսըման եւայլն: Վկայեալ աղքատներուն ձրի:

Հասցէ' 6 Rue Grégoire du Tours. Paris (6e).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿ...

96 r. Rivoli. *մէթ. Շաթ... եւ նոր մեթոտով դարման... եւ կանանց մորթի, արիւն... հիւանդութեանց (Ֆրանս... մամիզ.) եւ վարժեալ ... ութիւնը։ Խորհրդ... Հրդ.ակցութ. ամէն օր ... Կիրակի ... 12։*

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍ...

E. STEFI...

վկայեալ իրաւագէտ ... դալականգիտութեան ... ժարանէն:

106 Ave. Kléber, Paris

Հեռ. Passy 72.5...

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենայն ... գոցի մէջ Ֆրանսա... (AFFIDAVIT), ինչ գ... ինքնութեան ... օրինական գործող... ները:

Կ'ընդունի ամէն օր ... վերջ ժամը 4—7.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 290bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

29 NOVEMBRE 1928

ՉՈՐՐ. ԹԻՒ 816

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29

...տարիներ կ'անցնին, բայց չի մեղմանար այն խոր կսկիծը, ...ացանց հայ ժողովուրդին սիրտը, 1920 Նոյեմբեր 29ին։ ...ւղ այն թուականն է, երբ եղբայր եղբօր դէմ դաւեց անա...ւ ...արդախութեամբ եւ վայրագութեամբ, հայկական Նորա...պետութիւնը վերածելով փետրաթափ եւ խարխուլ ծաղ...արի մը։

...պատմութիւն չէ որ կը գրենք. հետեւաբար չենք ժաներ ...մանրամասնութիւններու մէջ։ Արձանագրենք միայն քանի մը ...գուսներ.

1920 մայիս.— Համայնավարները կը փորձեն կարմրցնել Նո... Հայաստանը։ Դաւադրութիւններ՝ իշխանութեան դէմ, ...ստան ապաստանած կամ դրկուած հայ եւ ռուս համայ...վարներու կողմէ։ Ապստամբութիւն՝ Ալեքսանդրապոլի մէջ. ...ռուածները կը յաջողին տէր դառնալ կայանին, եւ ...ել նոր իշխանութիւն, վերջնագիր ուղղելով Երեւանի։ ...պարժումին կը միանան Կարս, Սարըղամիշ, Կաղզուան, ...Բայազիտ, եւ ուրիշ քաղաքներ։ Հանրապետական կառա...ւթիւնը, կրթնած Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ ժողովուրդի ...ջախիչ մեծամասնութեան, ինչպէս եւ բոլոր հոսանքներու ...կցութեան վրայ, արագօրէն հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ ...ազրութիւնը։

Հայաստան պատուիրակութիւն մը կը դրկէ Մոսկուա, ...րրնի հրաւէրով։ Շռայլ հաւաստիքներ, յետոյ քաշքշուք։ ...վերջապէս բանակցութիւնները կը փոխադրուին Թիֆլիս եւ ...անի։

1920 Յունիս - Յուլիս.— Զինուորական գործողութիւններ Հա...տանի կարգ մը Թրքական շրջաններուն դէմ, որոնք ան...դաւեր կը սարքէին. Թուրք-Թաթար գործակալներու դըր...ով. և կը սպառնային երկրին ապահովութեան։ Այս գործո...թեանց շնորհիւ, Հայաստանի հիւս. արեւմտեան սահմանները ...հասնին մինչեւ Օլթիի ածխահանքերը. եւ կը վճռուի Ղա...ազ-Զանգեզուրի բախտը։

1920 Օգոստոս 10.— Կը ստորագրուի Սեւրի դաշնագիրը։

1920 Սեպտեմբեր.— Հայ եւ Թուրք պատերազմ։ Թուրքերը ...վերջնագիր կուտան զանազան պատրուակներով եւ կը յարձա...անմիջապէս, Օլթիի եւ Սարըղամիշի կողմէն։

1920 Հոկտեմբեր (13).— Լեգրան, Մոսկուայի լիազօր ներկա...ացուցիչը, վերջնագիր կուտայ Հայաստանի կառավարու...ն, պահանջելով 1. Հրաժարիլ Սեւրի դաշնագրէն, 2. Թոյլ ... որ խորհրդային զօրքը Հայաստանի վրայով օգնութեան ...նի Մ. Քէմալի. 3. Սահմաններու խնդիրը կարգադրել խոր...ային Ռուսիոյ միջնորդութեամբ։

1920 Հոկտեմբեր 30.— Անկում Կարսի եւ հաշտութեան բա...կցութիւններ։

1920 Նոյեմբեր 29.— Նոր դաւեր Ազրբէջան կեդրոնացած ...կոմունիստներու կողմէ, որոնք Իջեւան կ'արշաւեն։ Նոր ...վերջնագիր Լեգրանի կողմէ (Նոյ. 30) եւ համաձայնութիւն ...խորհրդային իշխանութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան ...ւ Հայաստանը կը հռչակուի խորհրդային ընկերվարական ...պետութիւն (Դեկտ. 2)։

Համաձայնութեան մելանը հազիւ չորցած, եկւորները կը ...ռտեն դաշնագիրը, մէկդի կը նետեն իրենց բոլոր յանձնա...ութիւնները, եւ երկիրը կը վարեն այնպէս ինչպէս որ ծրա...ծ էին Մոսկուայի եւ Բագուի մէջ։ Ինչպէս որ թելադրած ...հայանուն փրկիչները։ Բռնութիւն, արիւն, թալան։ Բանտ ...աքսոր։ Հաւատաքննութիւն եւ սարկացում։ Զարհուրելի ...նձը, որ կը տեւէ մինչեւ այսօր։

Ահա թէ ինչ է Նոյեմբեր 29ը, զոր շատեր փրկութեան օր ...համարեն։ Այո՛, այն իմաստով որ, ափ մը խելագարներ ...ր կրակի տալէ յետոյ, վերջին պահուն միջոցներ կը խոր...հացածը փրկելու, եւ փլատակները Նորոգելու։

Մեղքե՞ր ունէին երէկուան վարիչները։

Բայց անոնք չէին որ պատժուեցան ու ճզմուեցան, այլ ...ժողովուրդը ինք։ Նորազատ, Նորակազմ հայրենիքն ու ...ութիւնը։ Ամբողջ հայկական դատը։

Նոյեմբեր 29ն էր որ ճամբայ բացաւ Լօզանին, Կարսի դաշ...գրին եւ Հայաստանի վզին փաթթուած բոլոր շղթաններուն։ ...եմբեր 29էն կը պարտինք, այսօր, Թրքահայ ժողովուրդի ...յորդ մասին անստոյգ թափառումը երկիրէ երկիր, ինչպէս ...ծիւռումը ութ տարիէ ի վեր կարմրած հայրենիքին։ Նոյեմ... 29ն է, վերջապէս, որ կը սրէ քէմալապետութեան — այս...ան եւ վաղուան Թուրքիոյ — արիւնռուշտ ախորժակները, ...արհամարհանքը նոյն իսկ խորհրդային իշխանութեան ...դէպ։

Արդարեւ, ի՞նչ արժէք պիտի ունենար իշխանութիւն մը, ...ոչ թէ Կարսը ետ առնել, այլ Անիի աւերակներն անգամ ...ցաւ փրկել...

Ահա թէ ինչպիսի «փառք ու պարծանք» թուական մը կը ...նեն, ութ տարիէ ի վեր։

Պատմութեան մէջ քիչ է տեսնուած այսքան զարշելի երե...յթ։

Յնծատօն եւ գինարբուք՝ հազիւ ազատած ժողովուրդ մը ...ցական ձեռքերով Նորէն գերութեան մատնած ըլլալու փառ...ն համար։ Եւ անոր ամէնէն անվիճելի, պաշտօնապէս հռչա...ծ իրաւունքներն իսկ ուրանալու և ծաղրելու առթիւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ

Հնչակեան վատաւակաւոր գործիչ Գ. Եղիկեան կը շարունակէ խելօք խրատներ տալ իր ընկերներուն, Նոր Երկիրի մէջ (24 Նոյեմբեր).

— «Մենք ուրեմն, դէմ պիտի լինենք «կարմիր» արհեստակցական միութիւններին, որոնք քանդողական պայքարի միջոցները թուլացրել եւ միացած ճակատը պառակելով ստեղծել են մի այնպիսի կուսակցութիւն, որ աւելի ու աւելի է դժուարացնում արհեստակցական միութիւնների աշխատանքը։

Այդ «կարմիր» միութիւնների սարքած գործադուլներին չպիտի մասնակցին Հնչակեանները, եթէ նրանց չեն մասնակցում միւս արհեստակցական միութիւնները, որովհետեւ գրեթէ մեծ մասամբ այդ գործադուլները սարքւում են քաղաքական նպատակներով եւ ի նպաստ Մոսկվայի կառավարութեան քաղաքական նպատակների յաջողութեան։

Այդպիսի դէպքերում մասնակցութիւն բերել, նշանակում է Մոսկվայի կառավարութեան գործիքը դառնալ մեզ հիւրասիրող երկիրներում։

Իսկ այդ բանը՝ թէ՛ սեւսես ապերախտութիւն է եւ թէ քաղաքական մեծ ու աններելի սխալ։

Մեր հիւրասիրուած երկիրներում գործող ընկերվարական ռամկավար կուսակցութիւնները մեր համակրութիւնը պիտի վայելեն, դրան հակառակ խօսք լինել իսկ չի կարող, բայց երբ այդ կուսակցութիւնները իրենց հայրենիքներում զուտ իրենց երկրային եւ ազգային-պետական հարցերին են միջամտում, մենք չենք կարող մեր մասնակցութիւնը բերել նրանց կատարած աշխատանքներին, թէեւ մեր համակրութիւնը միշտ էլ կըստանք նրանց»։

Եւ դա ունի իր պարզ պատճառները։ Մենք մեզ հիւրասիրող երկիրներում օտար ենք նախ, հետեւաբար ո՛ւէ սխալ քաղաքական ակտ մեր կողմից, կարող է պատճառ դառնալ Հայերի աքսորման այդ երկիրներից, երկրորդ՝ որ այդպիսի պայքարների մասնակցելով մեզ ոչ մի քաղաքական իրաւունք չի ապահովւում, ոչ մի նոր առաւելութիւն չի տրւում։ Մենք միշտ էլ օտար ենք մնում։

ՓՈԹՈՐԻԿ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՅ

Շաբաթէ մը ի վեր բուռն փոթորիկ կը տիրէ Սեւ ծովուն վրայ, ուր բազմաթիւ նաւեր ծանր վնասներ կրեցին։ Իտալական «Ցիանա» շոգենաւը ստիպուեցաւ Օտեսա վերադառնալ, իսկ «Կատարինէ» քարիւղատար նաւը, որ Նոյեմբեր 24ին Կոստանդնուպոլիսէն ճամբայ ելած էր, դեռ Պոլիս չէ հասած։ Բազմաթիւ շոգենաւներ ապաստանած են Կոստանցա, ուր շարունակ անթելով օգնութեան նշաններ կը հանին բաց ծով գտնուող նաւերէ։

ՖԱՔԻՐԻՆ ԳՈՅՔԵՐԸ

Գրած էինք թէ «Սինէ Մոնտիալ»ի տնօրէն Թոզ պահանջած էր գրաւի տակ առնել Ֆաքիր Թահրա պէյի գոյքերը։

Երեքշաբթի օր դատարանի նախագահ Վաթին լսելէ յետոյ փաստաբաններ Իզբովսքին եւ Վալէնսին, յառաջիկայ շաբթուան յետաձգեց իր վճիռը, յուսալով որ մինչ այդ երկու կողմերը պիտի կրնան բարեկամաբար կարգադրել իրենց վէճը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՅՆ ՎԷՃԸ

Թուրք թերթերը միաձայնութեամբ վրդովւում կը յայտնեն այն «բռնութեանց» համար, որոնց ենթարկուած են Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը։ Ամբոխավար «Ճիւմհուրիյէթ» իր առաջին էջին մէջ եւ երեք սիւնակի վրայ խոշոր տառերով կը գրէ.

«Ո՛ւր է, Թուրքիոյ հետ բարեկամ էին, ո՞ւր է, Թուրքերու հետ բարեկամ պիտի ըլլային. Թրակիոյ մէջ գործուած կեղեքումները պէտք է վերջ գտնեն. ստիպողական միջոցներ անհրաժեշտ են»։

Նոյն թիւով կը հրատարակէ Վէնիզէլոսի ծաղրանկարը, հետեւեալ խորագրին տակ. «Վէնիզէլոսէն հաւատարմութիւն սպասել՝ կը Նշանակէ Թոյնէն դարման ակնկալել»։

Պատկերին մէջ կը տեսնուի Արեւմտեան Թրակիացի Թուրք մը, պառկած կռնակի վրայ, ձեռքն ու ոտքը պարանով կապկպուած վիճակի մէջ։ Վէնիզէլոս ոտքերը դրած է մարդուն կոկորդին եւ փորին վրայ. մէկ ձեռքը բռնած պարանը, միւս ձեռքն ալ բռնած է մտրակ մը, որուն վրայ փաթթուած է ձիթենիի ճիւղ մը։ Այս դիրքին մէջ Վէնիզէլոս կը պոռայ. «Մեր ձեռքի խաղաղութեան ձիթենիով եւ մեր սիրտի բարեացակամութեամբ, ահա մեր բարեկամութիւնը կը հաստատենք Թուրքերուն։»

∴ *«Միլլիյէթ» եւս երեք սիւնակի վրայ խորագրած է.— «Թուրքերը կը ճնշուին»։ Նոյնպէս «Վագըթ» խմբագրականով մը վեր կը հանէ Թուրքերուն անտանելի վիճակը։*

∴ *Այն լուրը թէ Յունաստանի մէջ ձերբակալուած է հելլէն խորհրդարանի անդամներէն Ալի Կալիպ պէյը, մեծ յուզում առաջ բերած է Թրքական շրջանակներուն մէջ։ Ձերբակալուած է նաեւ Խալիլ Հաֆըզ անուն մէկը։ Յոյները դիտել կուտան թէ Խալիլ էֆ. կոշտ վարուած է ոստիկանութեան հետ եւ վռնտուած է պահականոցէն ։*

∴ *Միլլիյէթ* նոր մեկնացումներ կ'ընէ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքեւհելլէն վէճի մասին.

1. — Արեւելեան Թրակիոյ Թուրքերուն մեծ մասը փախստական վիճակի մէջ Էտիրնէ եւ Արեւելեան Թրակիոյ ուրիշ քաղաքները կ'ապաստանին։ Այս փախստականներուն թիւը օրէ օր կ'աւելնայ։ 2.— Հելլէնները յայտնեցին թէ այդ Թուրքերը զինուորական փախստականներ են։ Մինչդեռ այդ անձերը տեւէ առնչութիւն չունին զինուորական գործերու հետ։ Երիտասարդները կատարած են իրենց զինուորական ծառայութիւնը. եւ նոյն իսկ պաշտօնական վկայագիր ալ ստացած են հելլէն զինուորական իշխանութիւններէն։ 3.— Այլեւս սովորութեան կարգ անցած է ամենաչնչին խնդիրներու համար պահականոցներուն մէջ մարդ ծեծելը։ 4.— Մասնաւորաբար «Տարլըգ» գիւղին մէջ վերջերս ի գործ դրուած բռնութիւնները գլած անցած են միջնադարեան բռնութիւնները։ Քանի մը օր առաջ տննչան խնդրի մը առթիւ գիւղին բոլոր անդամները ոստիկ. պահականոց հրաւիրուած եւ հոն օրերով բանտարկուած ու զանազան բռնութիւններու ենթարկուած են։ 5.— Այս բոլորէն զատ Հելլէնները ամէն ջանք կը թափեն Թուրքերուն յառաջդիմական քայլերուն արգելք հանդիսանալու համար։

∴ Պոլիսէն կը հեռագրեն.— *Հոլլէթաա, Նախագահ Թրակիոյ Թուրքեւհելլէն Քննիչ Խառն Յանձնաժողովին, հրատարակեց իր տեղեկագիրը Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ կատարած քննութեան մասին։*

Թուրք պատուիրակութիւնը կը պահանջէ որ Յանձնաժողովին կեդրոնը Կիւմիւլճինա փոխադրուի։ Իսկ հելլէն պատուիրակութիւնը պիտի ներկայացնէ հակառաջարկ մը՝ պահանջելով որ Թրակիոյ իսլամներուն կացութիւնը քննուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։

Մինչեւ որ Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի Պոլիս չհասնի, յոյս չկայ որ Թուրքեւհելլէն վէճերը ոեւէ լուծում ստանան։

Ֆրանսիւթուրք վէճը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսացի եւ Թուրք փորձագէտներէ երկու խառն յանձնաժողովներ կազմուած են։ Ասոնց մէկը արդէն կը գտնուի Հալէպ եւ պիտի զբաղի Սուրիոյ Թուրքերուն կալուածներու խնդրով։

Միւս յանձնախումբը շուտով պիտի հասնի Նիսիպինի սահմանագիծը, կարգադրելու համար Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանային վէճերը։

«Ոչ սոխս կ'ուզենք, ոչ ալ վարդապետ»

Երեսփոխան Ջէքի Մէսուտ պէյ, *Միլլիյէթի* մէջ ըսելէ յետոյ թէ Եւրոպացիները աշխարհակալութեան գործիք դարձուցած են միսիոնարները եւ թէ Ֆրանսա ու Իտալիա մրցումի ելած են այդ գետնին վրայ, կը գրէ.

— «*Միսիոնարական քաղաքականութեան կողմնակիցները տակաւին հասկնալ չեն ուզեր թէ Թուրք յեղափոխութիւնը այնպիսի պայմաններ ստեղծած է Թուրքիոյ մէջ որ, այլ եւս տեղ չի մնար միսիոնարական հոսանքին։ Գիտնալու համար թէ Եւրոպա ի՞նչ կը. խորհի մեր մասին, չի բաւեր նկատի առնել միայն քանի մը լրագրողներու գնահատականները, մեր երկրին հասցէին։ Նոր Թուրքիոյ ազգայնականութիւնը եւ քաղաքակրթութեան գիտակցութիւնը շատ բարձր*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԻՆԱԿ

Բարեկամ մը դիտել կուտայ.

— Բարեգործականը քար ծաթի 3-4 պրոպագանդիստ կրնայ ունենալ։ Ըր՞ոնց համար ուրեմն, եւ ի՞նչ հաշուով հազարաւոր օրինակ տպել կուտայ իր «Ուղեցոյց»էն, երբ իր գործակալները կրնան գոհանալ մէկ մէկ օրինակով։

Բացատրութիւն.— Բարեգործականը շատ, բայց մէկ անգամ կը ծախսէ եւ այս կերպով՝ իբրեւ արդիացած կազմակերպութիւն, կիրարկած կ'ըլլայ տնտեսագիտութեան խնայողական վերջին սկզբունքը, որ հիմնուած նուրբ հաշիւներու վրայ, կը պատշաճի այն տեսակ միութիւններու, որոնց կազմութիւնը կը պահանջէ այլապէս նուրբ հաշիւներ։

Այսպէս ուրեմն, Բարեգործականը միութիւն մըն է, որուն գլխաւոր յատկանիշը տնտեսականութիւնն է եւ հիմա որ թըրթի է վերածուած, յոյս կայ որ տեւէ այնքա՛ն, որքան բարիք ընելու պէտքեր եւ ցանկութիւն ունեցողներ կան ծայրութեան մէջ։

Իր գործիչները սակայն հասարակ մահկանացուներեն եւ ուշ կամ կանուխ դատապարտուածեն հողին դառնալու, որքան ալ ջանան բարձրերէն թռչիլ։ Բայց հանգուցեալ գործիչիմը յաջորդող երջանիկին համար, պէտք չի մնար Նոր ուղեցոյց պատրաստելու, քանիոր անոր հազարաւոր նմոյշները պատրաստ կը սպասեն Բարեգործականի դարակներուն մէջ։ Ահա թէ ինչպէս խնայողութիւնը կ'իրականանայ եւ գոնէ 4—5 դար, Բարեգործականը պէտք չունենար «Ուղեցոյց»ի տպագրութեան նոր ծախքեր ընելու, մանաւանդ որ անոր սկզբունքները հիմնուած են մարդկային ճշմարտութիւններու, հոգեբանական նոր ու նուրբ ուսումնասիրութեան մը եզրա՛յացութիւններուն վրայ ու կրնան յարմարիլ որեւէ ժամանակի եւ որեւէ միջավայրի։

Եւ շնորհիւ իր «Ուղեցոյց»ին, Բարեգործականը այս անգամ ալ տնտեսագիտական դաս մը տըւած կ'ըլլայ մեր զանազան միութիւններուն, որոնք, խնայողութեան մասին, շատ ալ յստակ գաղափար չունին։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԼՈՒՐ ՄԸ «ՍՊԻՏԱԿ ԹՌՉՈՒՆ»ԷՆ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Քէնթի ծովափը գտնուեր է սպունգի կտոր մը, որուն վրայ հետեւեալ խօսքերը կան, մատիտով գրուած. *«Նունկէսէր, Քոլի, Աստրեաններու արեւմտեան կողմը...։ Ուտելիք կ'ուզենք»։*

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ԹՈՇԱԿԸ

Մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, ընկերվարական երեսփոխանի մը նախագահութեամբ, ուսումնասիրելու համար երեսփոխաններու թոշակի յաւելման խնդիրը։ Հաւանաբար ներկայ տարեթոշակը, 45.000 ֆրանքը բարձրանայ 66.000 կամ 75.000 ֆրանքի։ Բայց նախ պետական պաշտօնեաներու թոշակի յաւելումը պիտի կատարուի ։

ՁԻՒՆ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ

Հայկական Նահանգներուն մէջ ցուրտը սկսած է։ Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր կը ձիւնէ Էրզրումի, Երզնկայի եւ շրջականներուն մէջ։ Ջերմաչափը զերոյէն վար 3 աստիճանի իջած է։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Ամբողջ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրուած է մօտերս Փարիզ կամ Պրիւսէլ գումարուելիք ելմտական միջդաշնակցային Յանձնաժողովին վրայ, որուն պաշտօն յանձնուած է որոշելու Գերմանիոյ վճարելիք պատերազմական հատուցումներու վերջնական գումարը։ Գիտենք թէ Տօուըսի ծրագիրը չէր որոշած այդ գումարը, այլ միայն սահմանած էր որոշ տարեվճարներ որոշ տարիներու ընթացքին վճարելի եւ ընդհանուր պարտքի գումարը նշանակելու հոգը ձգած էր յառաջիկային։

Ըմբռնելու համար այն կարեւորութիւնը որ պետութիւնները կ'ընծայեն այդ Յանձնաժողովին, յիշենք թէ Գերմանիոյ ներկայացուցիչն է Շախթ, Րայխսպանքի անօրէնը, Ֆրանսայինը՝ Մօրօ, Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչը, Պելճիքայինը՝ Ֆրանքի, պետական նախարար եւն., եւն.։

Տասը տարիներ անցած են Զինադադարէն ի վեր եւ տակաւին ոչ միջդաշնակցային պարտքերը ու ոչ հատուցումներու խնդիրները կարգադրուած են։ Մասնաւորապէս միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը շատ ծանրօրէն կը կշռէ եւրոպական պետութեանց քաղաքական անցուդարձերուն վրայ եւ անոնց շուտափոյթ կարգադրութիւնը մեծապէս պիտի բարւոքէ ժողովուրդներու փոխյարաբերութիւնները։

Լօքառնոյի համաձայնութիւնը եւ Քելլոկի դաշնագիրը միջոցներ էին պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու եւ միջազգային խաղաղութիւնը ապահովելու. բայց միջդաշնակցային պարտքերու կարգադրութիւնը այդ միջոցներու գերագոյնն է և առանց անոր՝ անզօր կը մնան բոլոր համաձայնութիւնները։

Երեւակայեցէ՛ք երկու վաճառական որոնք անհամաձայն են իրենց պարտքի եւ պահանջի գումարին վրայ. մէկը հազար կը պահանջէ, միւսը հինգ հարիւր իսկ չընդունիր. կարելի՞ է ըմբռնել թէ այդ երկուքը կրնան անկեղծօրէն բարեկամանալ իրարու, քանի այդ հաշուեյարդարութիւնը եղած չէ օրինաւոր եւ երկուստեք ընդունելի պայմաններով։

Միջդաշնակցային պարտքերու եւ նամանաւանդ Գերմանիոյ վճարելիք հատուցմանց խնդիրները շատ աւելի բարդ են և կնճռալից։ Արդարեւ ինչպէ՞ս կարելի է որոշել օրինակ Գերմանիոյ պատճառած վնասներու քանակը… եւ արդեօք Գերմանիան միակ պատասխանատո՞ւն է պատերազմին. հարիւր տարի վերջ գրուելիք պատմութիւնն է միայն որ պիտի կրնայ իր արդար վճիռն արձակել անաչառ կերպով։ Ներկայ եւ յաջորդ սերունդներուն համար այդ ահագին սպանդի աւերները շատ թարմ պիտի ըլլան դեռ անհրաժեշտ անաչառութեամբ եւ առարկայօրէն խնդրին մօտենալ կարենալու համար։

Արդարութիւնը կը պահանջէ ուրեմն ոչ թէ Գերմանիոյ պարտքի գումարը որոշել, այլ անոր վճարելու կարողութիւնը գնահատել։ Եթէ ան իսկապէս պարտական է պատերազմի հետեւանքով դիզուած աւերները վերականգնել եւ վնասներն հատուցանել, ինչպէս պարտադրած է Վերսայլի դաշնագիրը, ամբողջ Գերմանիոյ հարստութիւնը չի բաւեր եւ իւրաքանչիւր Գերմանացիի քանի մը սերունդները պարտական կը մնան Դաշնակիցներուն։ Բայց ինչպէս արդար է եւ գործնական՝ պէտք է հաշուել թէ ինչ կրնայ վճարել պետութիւնն առանց քանդելու երկրի ելմտական կացութիւնը եւ ահա ատոր համար է որ պիտի հաւաքուին ի մօտոյ ամէն երկիրներու մեծագոյն ելմտագէտները եւ իրենց թելադրութիւններն ընեն պատկան պետութեանց։

Այս ամէն խնդիրներու լուծման բանալին Ամերիկայի ձեռքն է։ Եթէ Միացեալ Նահանգները հաճին ջնջել կամ գոնէ զեղչել Եւրոպայէն ունեցած իրենց պահանջները, եւրոպական պետութիւններն ալ իրենց կարգին կրնան ջնջել կամ զեղչել իրենց պահանջները փոքր պետութիւններէն։ Անգլիա արդէն յայտարարած է թէ ինչ համեմատութեամբ որ Ամերիկան զեղչէ իր պահանջը, նոյն համեմատութեամբ ալ ինք պիտի հրաժարի իր պահանջներէն՝ ցամաքամասի պետութիւններէն։ Ֆրանսա ալ միեւնոյն յանձնառութիւնն առած է Ռումանիոյ, Լեհաստանի եւ փոքր պետութեանց նկատմամբ։

Դժբախտաբար սակայն, հակառակ շատ մը ամերիկեան անպատասխանատու շրջանակներու եւ անհատներու փափաքին եւ մղած պրոպագանդին, կառավարական շրջանակները եւ մանաւանդ նախագահ Քուլիճ ինչպէս նաեւ նորընտիր Հուվըր ոեւէ բարեկամեցողութիւն ցոյց տուած չեն այդ մասին եւ ամէն առթիւ յայտարարած են թէ ոեւէ օրինական, ելմտական կամ բարոյական պատճառ չեն տեսներ հրաժարելու Ամերիկայի պահանջէն։

Այդպէ՞ս է արդարեւ. Եթէ ընդունինք թէ խղճմտանքը գործ չունի դատարանին մէջ, այո՛, այդպէս է, Ամերիկա փոխ դրամ տուած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսային այնպիսի ժամանակ մը երբ անոնք ահագին կարիք ունէին եւ ի վիճակի չէին ուրիշ ոեւէ հրապարակի դիմելու. անբարոյականութիւն է նեղ ժամանակ կնքուած յանձնառութիւն մը ուրանալ լայն օրերուն։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ Ամերիկա Ֆրանսային թողած է առանց ո եւ է փոխարինութեան պատերազմի ժամանակ Ֆրանսայի մէջ շինած իր ահագին երկաթուղիները, հիւանդանոցները, հեռագրերը, անթել հեռագրի կայանները, նաւահանգիստները եւայլն եւայլն։ Անգլիան արդէն առանց ոեւէ առարկութեան ընդունած եւ գործադրութեան դրած իր պարտքի կարգադրութիւնը եւ այդպէս ալ վարուելու էր ինքզինք յարգող ոեւէ պետութիւն, ո՞ւր կը մնայ բրիտանական կայսրութիւնը։

Ֆրանսայի համար խնդիրը քիչ մը կը տարբերի. պատերազմն իր երկրին մէջ տեղի ունեցաւ ամբողջ չորս տարի. իր նահանգներէն ամենահարուստներն ոտնակոխ եղան թշնամիին եւ իր զաւակներէն մէկուկէս միլիոն զոհուեցան անխնայ։ Ամերիկան ահագին քանակութեամբ ռազմամթերք ծախեց անոր եւ միլիառներ շահեցաւ պատերազմին պատճառաւ. այսօր իր ելմտական վիճակն այնչափ փայլուն է որ առանց ոեւէ անպատեհութեան կրնայ հրաժարիլ իր պահանջներէն եւ ազատել եւրոպական պետութիւններն իրենց այդ մղձաւանջէն։

Սխալ է եւ անվայել ո եւ է ֆրանսացի պետական անձի՝ մերժել այդ տալիքի հատուցումը, բայց ներելի է եւ անհրաժեշտ ամերիկեան ժողովուրդին մէջ պրոպագանդ ընել՝ կառավարութեան վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու համար ի նպաստ պարտքերու ջնջման կամ զեղչման, թէեւ արդէն բաւական ուշ է։

Ֆրանսան իրաւամբ կ'առարկէ թէ իրեն համար սերտօրէն կապուած են Գերմանիոյ հատուցումներու եւ Ամերիկայի ու Անգլիոյ պահանջներու խնդիրները եւ երբ եւ իցէ չի կրնար յօժարիլ զեղչել հատուցումներէն իրեն ինկած բաժինը, եթէ ինք պարտադրուի ամբողջովին վճարելու Ամերիկային եւ Անգլիային։ Այս երկու խնդիրներն իրարմէ բաժնել կարելի չէ։ Ոեւէ արդարադատ անձ պիտի ընդվզի երբ խորհի թէ Ֆրանսան կրնայ ստիպուիլ զեղչելու իր պահանջը Գերմանիայէն, իր ուժերով վերականգնելու իր աւերեալ նահանգները եւ միեւնոյն ժամանակ մինչեւ վերջին սանթիմը վճարելու Ամերիկային տալիքը։ Այս արդէն բարձր է արինաքամ Ֆրանսայի վճարման կարողութենէն։ Այս ընդվզումը ոչ թէ չկամութիւն կամ անպարկեշտութիւն է այլ բացարձակ արդարութիւն։

1921ին Հատուցումներու Յանձնաժողովը 132 միլիառ ոսկի մարք գնահատած էր Գերմանիոյ վճարելիք գումարը. եթէ հարիւրին 5 տոկոս հաշուենք, տարեկան 6ուկէս միլիառ ոսկի մարք կ'ընէ, ինչ որ կը նշանակէ մօտ 40 միլիառ ֆրանք. մինչդեռ ըստ Տօուըսի ծրագրին, Գերմանիա այժմ կը վճարէ միայն 15 միլիառ ֆրանք, առանց մայր գումարէն ոեւէ սանթիմ վճարած ըլլալու։ Եթէ այսպէս շարունակուի, յաւիտեանս յաւիտենից Գերմանիան պիտի վճարէ առանց երբեք պարտքէ ազատելու… Այս ալ ուրիշ սխալ մըն է եւ ցոյց կուտայ թէ ինչպէս Հատուցմանց Յանձնաժողովը նոյնպէս եւ Տօուըս չեն կրցած խնդրին վերջնական լուծումը գտնել։

Նոր գումարուելիք Յանձնաժողովին պաշտօնը պիտի ըլլայ ուրեմն ուշադրութեամբ քննել Գերմանիոյ վճարման կարողութիւնը, Ֆրանսայի ծախսած գումարները աւերեալ նահանգներու վերականգնումին համար, անոր տալիքն Ամերիկայի և Անգլիոյ, եւ նկատի ունենալով բոլոր այս տուեալները՝ պետութեանց յանձնարարել գործնական և արդար գումարներ եւ անոնց հատուցման համար գործնական եւ արդար միջոցներ։

Վերջին խօսքը պէտք է մնայ դիւանագէտներուն, քանի որ երկրի մը ելմտական վիճակէն կախում ունի անոր արտաքին քաղաքականութիւնը եւ միջազգային ասպարէզին մէջ գրաւելիք անոր դիրքը։

Մաղթենք որ այս Յանձնաժողովի քննութիւններն յանգին դրական ելքի մը և Զինադադարէն տասը տարի յետոյ գոնէ վերջնականապէս վճռուին ամբողջ Եւրոպայի մղձաւանջն եղող այս խնդիրները։

Մ. Տ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԱՆԴՐՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

(Ֆրանքօ-թուրք բանակցութեանց առթիւ)

Ժամանակէ մը ի վեր սուրիական հարցը առօրեայ, անմիջական արժէքութիւն մը ստացած է։ Մանաւանդ թուրք մամուլը եւ թուրք պաշտօնական կարծիքը կը ջանան առեղծել միջադէպեր, խեղաթիւրել հանգամանութիւնները։ Սահմանագլխի մանր-մունր դէպքերը կը շահագործուին Թուրքիոյ կողմէն։ Աւելորդ է բացատրել թէ ինչ յետին նպատակներ տուն կուտան տաճկական այս դիւանագիտութեան։

Բայց ինչպէս կը ցուցնեն դէպքերը, Կիլիկիան ձրի նուիրող Ֆրանսան Սուրիոյ մասին սակարկութիւն իսկ ընելու տրամադիր չէ։ Դարաւոր աւանդութիւն մը, չափազանց շօշափելի շահեր եւ նոյնքան հրապուրիչ հեռանկարներ Ֆրանսան կապած են, գամած են այդ այրի, բայց կոյս երկրին, Սուրիոյ։

Ոչ անոր համար միայն որ Ֆրանսան միջերկրականեան պետութիւն մըն է եւ լուրջ պատճառներ ունի իր կռուանները աւելցնելու այդ ծովուն շուրջ, ուր շատ ախորժակներ իրար կը խաչաձեւեն, ոչ անոր համար նաեւ որ Ֆրանսայի իմացական սահմանները Մերձաւոր Արեւելքի մէջ պէտք ունին վերագրաւելու կորսուած գետինները, այլ եւ անոր համար որ Սուրիան կը ներկայացնէ առաւելութիւններ, տնտեսական գերազանց նշանակութիւն մը, ուր թափուած աշխատանքը եւ դրամագլուխը չպիտի կորսուին։

Նախ երկրագործական տեսակէտով Սուրիան արտադրող եւ արտածող երկիր մըն է։ Յիշենք արմտիքը, Հաւրանի ցորենը եւ գարին, ծխախոտը, պտուղները, մասնաւորապէս ծովեզերեայ նարինջը և պանանը, Դամասկոսի դեղձերը, Հալէպի պիստակը եւ նուշը, ձիթենին, խաղողը, եւ վերջապէս բժշկական բոյսերը։

Նմանապէս իր արտադրութեանց մէջ ուշագրաւ տեղ մը կը գրաւեն բամպակը, մետաքսը եւ բուրդը, որոնց այնքան պէտք ունի ֆրանսական հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը։ 1924ին Սուրիան արտադրած է 100 քիլոնոց 40,000 հակ բամպակ եւ 10,000 հակ բուրդ։ Մետաքսի տեսակէտով Լիոնի հրապարակին կարեւոր հայթայթիչներէն մէկն է Սուրիան։

Բայց իր աշխարհագրական դիրքը որով ան կը ներկայանայ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ միջնորդ կամուրջ մը, բացառիկ կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ Սուրիոյ։

Միջերկրականեան Եւրոպայէն դէպի Միջագետք, Պարսկաստան, Հնդկաստան երկարող ցամաքային թէ օդային ճամբաները կ'անցնին սուրիական ափերէն։ Ան եղած է առաւելապէս հնութեան մէջ Թրանզիթի միակ ճամբան, դէպի համեմներու, գորգերու եւ Արեւելեան ճոխութեանց խորհրդաւոր աշխարհը։

Սուրիայէն կը բաժնուէին հին կարաւանները դէպի անդրանապատեան երկիրները. հոնկէ մեկնած է հռոմէական հին քառուղին զոր իրենցմէ վերջ ոչ ոք գիտցաւ պահել կամ նորոգել, և այսօր ալ Սուրիան մեկնակէտն է ինքնաշարժերու սպասարկութեան զոյգ ճամբաներուն, որոնցմէ մէկը Հալէպը կը կապէ Մուսուլի, Թէհրանի, միւսը Դամասկոսը կը միացնէ Պաղտատի, Պասրայի։

Այս կրկնակ գիծերը կը գործեն կանոնաւոր երթեւեկով մը, անապատի մէջէն եւ կը կատարեն ծառայութիւն մը զոր երկաթուղին հազիւ թէ պիտի կարենար ապահովել աւազներու յարաշարժ ծովուն վրայ։ Նոյնիսկ թագաւորները, ինչպէս Պարսից շահը կամ Իրաքի Ֆէյսալ թագաւորը այդ գծով է որ կը նախընտրեն կատարել իրենց ճամբորդութիւնները։

Մերձաւոր ապագայի մը, երբ Միջագետքի քարիւղի արտադրութիւնը ստանայ գերազանց թռիչք մը,— ինչ որ անխուսափելի է— ատիկա աւելի եւս պիտի բարձրացնէ Սուրիոյ արժէքը, որովհետեւ Մուսուլի եւ Պարսկաստանի քարիւղի արտածումը դէպի քաղաքակրթական կեդրոններ, իբրեւ ամենակարճ ճամբայ ունի Սուրիոյ գիծը։

Այս իսկ պատճառաւ հոգատար կառավարութիւնը մշակած է շինարարական աշխատանքներու ծրագիր մը, որ կ'ընդգրկէ ոչ միայն նաւահանգիստներուն բարուոքումը, ոռոգման եւ ջրաբաշխական ձեռնարկներու ցանց մը, այլ ճամբաներու եւ խճուղիներու բարելաւումը եւ ճիւղաւորումը։

Վերջին ժամանակներս նոր ծրագիր մը եւս սկսած է զբաղեցնել այն շրջանակները, որոնք մասնաւորապէս շահագրգռուած են Սուրիոյ ապագայով։ Այդ ծրագիրը կը նախատեսէ երկաթուղիներու նոր եւ հսկայ ցանցի մը հաստատումը, որ մեկնակէտ ունենալով Իսքէնտէրունի նաւահանգիստը, պիտի ձգուի դէպի հիւսիս-արեւելք ու Միջերկրականի պիտի միացնէ հարաւային Անատոլուն, պատմական Հայաստանը, հիւսիսային Պարսկաստանը, Կովկասը, Ադրբէջանը։

Միջազգային այս երկաթուղագիծը պիտի յորջորջուի «Անդրհայաստանեան ուղեգիծ» (Voie transarménien)։

Այս հոյակապ ծրագրին իրագործումը կը բախի անշուշտ չափազանց լուրջ դժուարութիւններու։ Ակներեւ են ոչ այնքան մասնագիտական և բնական խոչընդոտներ, որոնց առջեւ մարդկային յարատեւութիւնը տատամսիլ չի գիտեր, այլ մանաւանդ քաղաքական արգելքներ, որոնք տակաւին այնքան զօրաւոր են, խանգարելու համար ամէնէն խելացի եւ անհրաժեշտ ձեռնարկները։

Անդրհայաստանեան երկաթուղի… Անիկա վերածնունդը պիտի ըլլայ պատմական ամբողջ երկրամասի մը։ Այդ մայր երակը բաւական պիտի ըլլայ ապացուցանելու որ Թրքական Անատոլուէն դէպի Արեւելք աշխարհագրական — տնտեսական միութիւն մը կայ, իր սեփական զարգացումի հնարաւորութիւններով, իր բնազդական ձգտումովը դէպի քաղաքակրթական ծովը՝ Միջերկրականը, դէպի արեւմտեան հորիզոնները։

Անդրհայաստանեան երկաթուղի… Անիկա փակ, խեղդուած երկրամասի մը համար պիտի ներկայանայ իբրեւ շնչառութեան պատուհան մը։ Անիկա տնտեսական ընթացիկ դանդաղ հոսանքը որ Սեւ Ծովու վրայէն կը խլրտի դէպի արեւմուտք, ուժգին թափով մը պիտի թեքէ դէպի հարաւ արեւմուտք, դէպի Ալեքսանդրէթ որ պիտի դառնայ դուռը նորազարդ մշակութային կեդրոններու։

Կանխահաս է խանդավառուիլը անշուշտ։ Անդրհայաստանեան երկաթուղագիծը ստիպուած է ցատկել կարգ մը շահախնդրութիւններուն վրայէն։ Անիկա կը սպասէ իր պատմական րոպէին որ անշուշտ պիտի գայ, որովհետեւ ինչ որ անհրաժեշտ է, կը դառնայ անխուսափելի։

Քաղաքական իրադարձութիւնները ոչ ոք կրնայ կանխատեսել մանաւանդ այն շրջանակներու մէջ ուր տարրերը եւ ուժերը իրենց վերջնական դասաւորումը եւ ներդաշնակութիւնը չեն գտած։ Մերձաւոր Արեւելքը միշտ խախուտ գօտի մըն է եղած եւ այդպէս ալ կը մնայ։ Անակնկալներու անյայտ վաղորդայնը կը սպասէ հոն. ամէն յոյս, ինչպէս նաեւ շատ վախեր ներելի են հոն…

Ո՞վ գիտէ ապագան։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Ո՞Վ Է ԱԼԻ ԿԱԼԻՊ

Գրած էինք թէ հելլէն իշխանութիւնները ձերբակալած են Յունաստանի խորհրդարանին մէջ Կիւմիւլճինէի թուրք երեսփոխան Հաֆըզ Ալի Րիզա օղլու Ալի Կալիպ պէյը իր թրքասէր եւ հակահելլէն ընթացքին համար, մանաւանդ իբրեւ հեղինակը Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ յարուցուած վերջին աղմուկին։ Այս առթիւ յունական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան։

Երեսփոխան Ալի կալիպ, միշտ նշանաւոր դարձած է իր հակահելլէն զգացումներուն համար։ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ դաշնակիցներու տիրապետութեան շրջանին, եղած է պուլկարական կոմիտէին գործակալը եւ կիւմիւլճինէի քաղաքապետ։ Արեւմտեան Թրակիոյ ինքնավարութեան կառավարի կուսակիցներէն է եւ սպարապետ Ֆրանշէ տ'Էսփերէի յիշատակագիր տուած է Արեւմտեան Թրակիոյ ինքնավարութիւնը պահանջելով. յետոյ եղաւ Թրքական պրոպագանդի, կիւմիւլճինէի Թուրք հիւպատոսին կոյր գործիքը դառնալով։ 1920ին, առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուեցաւ արքայականներու շարքին մէջ, նպատակ ունենալով միայն եւ միայն ծառայել Թրքական շահերուն։ Չորս տարի առաջ իբրեւ պարագլուխը պետութեան դէմ սարքուած մեծ դաւադրութեան մը, մահուան դատապարտուեցաւ Քսանթիի պատերազմական ատեանին կողմէ, ուրիշ Թուրքերու հետ։ Ցետոյ ներում ստացաւ հանրապետական անդրանիկ կառավարութենէն։

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ…

ՊՐԻՒՍԷԼ, 25 Նոյ. — …

ԴԱՍ ՄԸ

...ՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(...ուած Թուրք Թերթերէն)

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

...րչէք» Ռետուեան վիճա... ...ժողովուածներ գիտելիքները կը ...է Թուրքիոյ մէջ գործող ...ուններու մասին.

...Թուրքիոյ մէջ կը գործէն ...ին 16 օտար եւ 6 ազ... ...պէս դրամատուններ։

...Պերիքէն Էքսփրէս» դրա... ...ւնի 6 միլիոն տոլար ...գլուխ, 63 պաշտօնեայ. ...ւն միայն Թուրք։

...անք Պէլժ փուռ լ'Էթրան... ...դրամագլուխը 100 միլիոն ...ֆրանք. ունի 109 ոչ-... ...ու 29 Թուրք պաշտօն...

...անքօ տի Ռոմա», դրամա... ...ր 200 միլիոն լիրէթ, ու... ...114 ոչ-Թուրք եւ 26 Թուրք ...նեայ։

...անքա Գոմէրչիալէ Իթա... ...ունի 6 միլիոն լիրէթ ...գլուխ, 19 ոչ-Թուրք եւ 6 ...ր պաշտօնեայ։

...ատական դրամատունը, ...գլուխ 25 միլիոն ֆլորին, ...ոչ-Թուրք եւ 21 Թուրք ...տօնեայ։

...անք Ժէնէրալ փուռ լը ...րիս, դրամագլուխ 15 մի... ...ֆրանք, 28 ոչ-Թուրք, 19 ...ք պաշտօնեայ։

...սրիօվէյօնի» դրամատունը, ...գլուխը 35 միլիոն լէյ, ...ոչ Թուրք եւ 8 Թուրք պաշ... ...նեայ։

...Տիսքոնթօ», դրամագլու... ...150 միլիոն ռայխսմարք. ...ոչ Թուրք եւ 21 Թուրք ...տօնեայ։

...Տէօյչէ Օրիէնթ Պանք», ...գլուխը 10 միլիոն մարք. ...ոչ-Թուրք եւ 45 Թուրք ...տօնեայ։

...Քրէտի Լիոնէ», դրամագլու... ...225 միլիոն ֆրանք, 142 ...Թուրք եւ 17 Թուրք պաշ... ...նեայ։

...Պանք Ֆրանսէզ փուռ լէ ...տ'Օրիան», դրամագլուխը ...միլիոն ֆրանք, 95 ոչ-... ...ք եւ 21 Թուրք պաշտօն...

...«Պէնք օվ Նիըր Իսթ», դրա... ...գլուխը 200 հազար անգլ. ...ի, 22 ոչ-Թուրք եւ 6 Թուրք ...պաշտօնեայ։

...Միջերկրական առեւտրական ...դրամատունը, դրամագլուխը 40 ...միլիոն ոսկի բուլղ., 22 ոչ ...ք եւ 5 Թուրք պաշտօնեայ։

...Մարմորոզ Պանք», դրամա... ...ը 125 միլիոն լէյ, 28 ոչ-... ...ք եւ 6 Թուրք պաշտօնեայ։

...Օսմ Պանքան, դրամագլուխը ...5 միլիոն Թրք. ոսկի, ...պաշտօնեաներուն 100էն 30ը ...ք։

...լով Թրքական դրամա... ...ներուն՝ միչ Պանքասը ն ...4 միլիոն ոսկի դրամա... ...Երկրագործական դրա... մատունը՝ 30 միլիոն, (Վերաշինութեան Իմար) դրամատունը՝ 1 միլիոն, Էմնաֆ Պանքասըն 100 հազար, Էմլաք Պանքասըն 20 միլիոն Թրք.ոսկի, նախկ.Խտրվ Ապպաս Հիլմի փաշայի դրամատունն ալ մէկ միլիոն Թրք. ոսկի դրամագլուխ ունի։

Վարկի յատկացուած ազգային դրամագլուխը մօտաւորապէս կը հասնի 57 միլիոն ոսկիի, ինչ որ պետական պիւտճէին մէկ քառորդը կը ներկայացնէ։

Նկատելով որ օտար դրամատուններու մէջ աշխատող Թուրք պաշտօնեաներու թիւը շատ քիչ է, առեւտրական տնօրէնութիւնը մօտ օրէն հարկ եղած զեկոյցը պիտի կատարէ օտար դրամատուններուն։

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՌԱՐԸ

«Լքեալ» գոյքերու Վարչութիւնը հաշուեյարդարի սկսած է, մէկ տարիէն լրացնելու մտադրութեամբ։ Յօն Պասթ կը գրէ թէ դեռ բազմաթիւ «լքեալ» գոյքեր կան, որոնք երբեւեն չեն հանուած։ Այս առթիւ մանաւոր ջանքեր կը թափուին։

Վերջերս Թ. քսիմի մէջ երեւան հանուած են երկու տուներ, որոնք Սարգիս Կիւմիւշճեանի կը պատկանին, եւ վարձքերը կը գանձուին Աբիկ եւ Սարգիս անուն երկու անձերու կողմէ։ Քննութիւնները այս օրերուն պիտի աւարտին եւ «Լքեալ» գոյքերու Վարչութիւնը երկու տուները պիտի գրաւէ։ Կը կարծուի թէ, կ'աւելցնէ Յօն Պասթ, Սարգիս Կիւմիւշճեան դեռ ուրիշ կալուածներ ալ ունի։

.˙. Միլլիյէթ կը տեղեկանայ թէ մտադրութիւն կայ անխտիր կալուածներ տրամադրել փոխանակելի եւ ոչ փոխանակելի բոլոր գաղթականներուն։ Նախապէս փոխանակելիներու ապրանքներէն միայն կրնային օգտուիլ գաղթականները, իսկ այսուհետեւ հաւասարապէս փոխանակելիներու եւ ոչ-փոխանակելիներու կալուածներէն պիտի օգտուին։ Այսպէսով, գաղթականներու 570.000 հնչուն ոսկի պահանջքի խնդիրներն ալ ինքնաբերաբար լուծուած պիտի ըլլան։

«ՑԱՆԿ»Ը ՄԱՂՆԻՍԱՅԻ ՄԷՋ

Մաղնիսայէն կը հաղորդեն թէ տանկ հիւանդութիւնը տեղւոյն մէջ աւերներ կը գործէ։Հիւանդութիւնը որ նախապէս թեթեւ է եղեր, վերջերս սաստկացեր է։ Հիւանդներուն թիւը հարիւրէն քանը կ'անցնի։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ հրապարակին վրայ շատ ծանօթ դերձակատուն մը, որ մասնաճիւղեր ունի Էնկիւրիի եւ Իզմիրի մէջ, 50.000 ոսկի բացով սնանկացած է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԻՄԻՐ ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ 25 Նոյ.— Շաբաթ երեկոյ մեծ բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցաւ Խրոպահոյ Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի երեկոյթը ներկայացուեցաւ Շիրվանզադէի «Չար ոգի»ն, սիրայօժար մասնակցութեամբ գերասան Գ. Մ. Մարութեանի եւ սիրողներու։ Բոլոր աթոռներ գրաւուած էին եւ շատեր ստիպուած ոտքի վրայ մնացին մինչեւ վերջ։ Շնորհիւ Կ. Խաչի ժրաջան վարչութեան թափած ճիգերուն, երեկոյթը արդիւնաւոր եղաւ թէ նիւթական եւ թէ բարոյական տեսակէտով։ Մարութեան շատ յաջող էր Գիժ Դանիէլի դերին մէջ։ Խաղը ինքնին գիւղէմբանելի ըլլալով, հանդիսականները սկիզբէն իսկ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին խաղարկութեան։ Սակայն տեղւոյ տօմարութիւն մը պատճառ դարձաւ որ երրորդ արարը քանի մը վայրկեան հաւմար ընդհատուի։ Այնինքն ծծկեր երախաներու աղմուկը ստիպեց Մ Մարութեանը, որ բեմէն բողոք քանի մը վայրկեան վարագոյրը գոց պահէ։ Երկրորդ արարին Կ Խաչի կողմէ գրութիւն մը կարդացուեցաւ «Կ Խաչի օգտակարութիւնն ու հայ կնոջ դերը», որ ծափահարութեամբ գնահատուեցաւ։ Կարգադիր յանձնախումբը կանոնաւորապէս հիւրասիրեց ներկաները։

Կ Խաչի վարչութիւնը գոհունակութեամբ հաղորդեց թէ բժիշկ Ն Թանամեան սիրայօժար յանձն առած է ձրի դարմանել բոլոր այն հիւանդներ որոնք Կ. Խաչի կողմէ կը ներկայանան իրեն։ Հանդէսը լրանալուն Կ Խաչի Վարչութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելով հանդիսականներուն եւ գերակատարներուն, ծաղկեփունջ մը յանձնեց Մ. Մարութեանի։

Յ. Նիկողոսեան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ 25 Նոյ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէն կազմակերպած էր դասախօսական ժողով մը, Նոյ. 21ին, ընկ. Խ. Շամախեանի սրահին մէջ։ Ներկայ էին 100ի մօտ ընկերներ եւ համակիրներ։ Դասախօսն էր ընկ. Մ. Գույումճեան, որ խօսեցաւ Դաշնակցական ընկերներու պարտականութեան եւ ծրագիր-կանոնագրի մասին։ Ընկերը տուաւ մանրամասն լուսաբանութիւններ ծրագրի մասին։ Ցեղայ պարզեց մեր ընկերներուն պարտականութիւնը հանդէպ հայ ժողովուրդին եւ իր պատկանած կուսակցութեան։ «Եւրոպացիներ ակէ առաջ հայ ժողովուրդը կը ճանչնային որպէս արեւմտեան Հրեաներ. որովհետեւ Հայը իր անկախութիւնը կորսնցնելէ վերջ, օտար երկիրներու մէջ վաճառականութեամբ կը զբաղէր։ Մեր անկախութեան պայքարը վարելով, Դաշնակցութիւնը ծնունդ տուաւ բարոյական հաւկագողութեան ժողովուրդին մէջ մեր առհավիրաները այս առաքինութիւնները ներշնչեցին եւ յառաջ եկան յեղափոխականներ, որոնք լեռը բարձրանալով պաշտպանեցին հայ ժողովուրդը»։

Դասախօսութենէն վերջ, մեր շարքերուն միացան 12 երիտասարդներ եւ կատարեցին երդման արարողութիւնը։

Վ. Եզնունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Իթալիի Մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը մրցում մը կատարեց Black-Starին խումբին դէմ, ֆրանսացիներու դաշտը։ Երկուստեք հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ մրցումը վերջացաւ 1ի դէմ 1, հաւասար արդիւնքով։ Հայ խումբը հակառակ իր երկու խաղացողներուն բացակայութեան, երկու պահեստի խաղացողներով դաշտ ելաւ եւ կրցաւ լաւ խաղար'ութիւն մը ունենալ։

.˙. Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի ֆութպոլի յանձնախումբը, ամիսէ մը ի վեր հրաժարած ըլլալով, շրջանի վարչութիւնը դեռ չէ կրցած նորը ընտրել, որով ֆութպոլի գործերը անկանոն վիճակ մը կը ներկայացնեն։ Քանի մը մասնաճիւղերու ֆութպոլի խումբերը ցրուած ըլլալով, չեն կրնար վերակազմուիլ։Ասոնց կարգին Փարիզի մասնաճիւղը՝ որ եղանակը սկսելէն ի վեր բնաւ մրցում չէ կատարած. Նոյնպէս Շավիլի եւ Ժուանվիլի մասնաճիւղերը, որոնք ֆութպոլի խումբ չունին։ Իսկ Անացեալ մասնաճիւղն ալ խմարէ բոլորովին անտեղեակ, իրենք իրենց, հազիւ կրնան կիրակնօրեայ մրցումներով քաշքշել իրենց գոյութիւնը։

Փափաքելի էր որ Փարիզի շրջանի վարչութիւնը, քիչ մը աւելի հետաքրքրուէր ֆութպոլի գործով, հոգ տանելով վերակազմութեան եւ կանոնաւորման։

Դ. Դասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՂԱՆՑՔՈՒՈՐ ՏՈՆ ԺՈՒԱՆ ՄԸ. — Գերմանուհի է, աղջիկը Գրիպուրկցի Սիլեզիա դրամատիրոջ մը, որ իր աղջկան շռայլութիւններէն փրկուելու համար, ուրիշ միջոց չգտաւ, եթէ ոչ դիմել ոստիկանութեան ու դատի. Օր. Մարիան Վալտման շուայտ կենցաղի մը պահանջներուն գոհացում տալու համար խարդախութեամբ կը կողոպտէր իր հօրը գանձերը։ Այս կերպով կրցեր էր իւրացնել 1,250,000 ֆրանքի գումար մը, զոր զանազան նուէրներով ու խնճոյքներու մէջմսխեր էր իր արական ու սիրական բարեկամներուն հետ։ Քանի՞ հոգի էին անոնք։ Հաշիւը դեռ չէ ճշդուած, բայց ամէն պարագայէ մարդեր կային, որոնք փոխնիփոխ կը վայելէին օրիորդին բարեկամական առատաձեռնութիւնները։ Դեռ վերջերս, կառավարական անկարեւոր պաշտօնեայ մը օրիորդէն իբր նուէր կը ստանար իր բնակարանին համար ամբողջ կահ կանաւոր... րու կազմած մը։

Օրիորդին, զանազան անձերու տուած նուէրները կը կազմեն անօրինակ այլազանութիւն մը, պարսկական գորգեր, տան կարասիներ, գեղարուեստական առարկաներ, մուշտակի ուսնոցներ։ Աղջկան մը նուիրեր էր արժէքաւոր գոհարներ, իսկ անոր նշանածին, որ միեւնոյն ատեն իր բարեկամն էր, նուիրեր էր 12.500 ֆրանքնոց ինքնաշարժ հեծանիւ մը։

Դժբախտաբար իր բազմաթիւ բեկամներուն նուէրներ հասցնելու համար, օրիորդը փորձեց սակարանի մէջ բախտ ու դրամ փնտռել. կուզէր նաեւ այնքան շահիլ որ իր հօրը դրամատունէն շորթած դրամները կարենար տեղը դնել։ Բայց ընդհակառակն, ինկաւ աւելի ծանր չարիքներու տակ։

Պարտապահանջներուն մէջ ինքնաշարժի վարիչ մը կայ, որ զանազան առթիւ, երթեւեկի համար կը պահանջէ 6000 ֆրանք։ Պանդոկապետ մը ներկայացուցած է 30 000ֆր.ի մուրհակներ, իբրեւ օրիորդին եւ իր սիրականներուն կողմէ պարպուած շիշերու։

Ոստիկանութիւնը այս միջոցիս կը փնտռէ բոլոր անոնք որ նուէրներ ստացան օրիորդէն եւ գտած առարկաները ետ կ'առնէ։ Բայց այնքա՜ն շատ են առարկաները, որ զանոնք տեղաւորելու համար ստիպուեցան ընդարձակ վայր մը վարձել։

Զերբակալուած է նաեւ օրիորդին հայրը, որ 50 տարիէ ի վեր կը վարէր իր իսկ հիմնած եւ իր սեփական դրամատունը, հակառակ որ բոլորին կողմէ յարգուած է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովուութիւնն ու կրօն. ընկերակցութեան վարչական ժողովը, խառն նիստ գումարեց Հոգաբարձութեան հետ՝ քննելու համար, ի մէջ այլոց, մասնաւորապէս Մարսէյլի մէջ Նոյ. 3ին, հայրենակցի մը յուղարկաւորութիւնը առանց քահանայի կատարուած ըլլալու պարագան. եւ ի վիճակի է պաշտօնապէս յայտարարելու թէ' սոյն խնդրոյն մէջ՝ Հոգեւոր Հովուութիւնն ու ընդ. Թարտուղարութիւնն իրենց պարտականութիւնը լիովին կատարած են եւ օր առաջ պէտք եղած հրահանգները տրուած են պաշտօնակատար քահանային՝ Այս վերջինը սակայն չէ կատարած իրեն վստահուած պաշտօնը եւ ոչ ոքի ալ տեղեկութիւն չէ հաղորդած անմիջապէս՝ իր այս թերացման մասին։

Վարչական ժողովը նկատի առնելով տեղի ունեցած այս աններելի թերութիւնը, որ գայթակղութեան տեղի տուած է Մարսէյլի հայ գաղութին մէջ, պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւնն ըրած է' յիշեալ թերացող քահանային հանդէպ։ Ասկէ զատ որոշած է որ յիշեալ համայնքին հոգւոյն համար մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունենայ՝ Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ եւ քահանայ մը ղրկուի գերեզմանատուն՝ «հոգւոց կարդալու համար հանգուցելոյն գերեզմանին վրայ։

Հոգեւոր Հովուութիւն, վարչական խորհուրդ եւ Հոգաբարձութիւն ապահովեն որ, Մարսէյլի հայ պատուական գաղութը չպիտի փափաքի որ' քահանայի մը թերացման պատճառաւ' հեռանայ իւր իր Մայրենի եկեղեցիէն եւ ներողամիտ աչքով պիտի նայի' նման հազուադէպ պատահականութեանց։

(Կնիք)

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանօթ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի զաւակը Վիգէն Իսահակեան, որ երկու տարի առաջ Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանէն Փարիզ փոխադրուած էր իր ուսումը կատարելագործելու համար ֆրանսական լիսէններու մէջ, յաջող կերպով անցուց Պաքալորի (Baccalauréat) քննութիւնները, ստանալով բարձրագոյն նիշը (20)։ Գ. Վիգէն 18 տարեկան է եւ Փարիզի մէջ պիտի հետեւի բարձրագոյն ուսման։

...ՅԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԳՈՃԱ ԱՐԹԻՆ

...ժռուն վրայ կը գտնուէր ...ւ ախորժահամ աղբիւր մը, ...ղչի մը մէջ, մգոն մը հե... ...ներու ստորոտէն։ Քանի մը ...ներու ծառեր կային հոն, ...ւքին մէջ, վայրկեան մը ...ւոր կ'առնէին ճամբորդները, ...ջուրը կը վայելէին լեռնէն ...րին ծորակը մէկ հատ ...ով ծարաւները այդ օգտա... ...ն կեցիչ տաքին առջեւ կար... ...սելու ստիպուած էին։

Գոճա Արթին ալ նոյնը պէտք ...ր քանի որ, ոչ միայն չա... ...նց եարաւ մը կը զգար, այլ ...ի հոգեկան իմացականութեան, ...էն թոհ ու բոհի եւ չգային ...ալի վիճակին մէջ պաղ ջուր ...թերես իր զովացուցիչ յատ... ...թիւնով նաեւ կատարէր կազ... ...էլ գեր մը, որով ան կարե... ...թափանցել իր ներքին ջղա... ...թեանց, մտայլկումի պատ... ...ներուն, գուշակութիւն մը ը... ...Համապատասխան բացա... ...թիւն մը գտնելու համար ա... նոնց մասին։ Այս պահուս, սակայն, Քրիստոսի խօսքերուն ջերմեռանդ հաւատացեալ ամէն ինչ իր վարդապետէն սպասող, ամէն խնդրի բարուոք լուծումը անկէ ակնկալող այդ Հայը ուրիշ կերպ կ'ապրէր, կարծես թէ նախազգացում ունէր քանի մը վայրկեան վերջ պատահելիք դէպքի մը, շաբաթուշակ ու ծանր։ Ցաճախ ինքնիրեն կը մտմտար. «Գլխուս փորձանք մը պիտի գա՜յ»։ Բայց վճռապէս չէր կրնար գուշակել այդ փորձանքին տեսակը, ձեւն ու եղանակը։

Թուխ ու թանձր ամպ մը այդ պահուն յաճախ արեւուն դէմ կուգար, վայրկեան մը կը մեղմէր անոր ազդեցութիւնը, արգիլելով որանոր ճառագայթներըհասնին մինչեւ աղբիւր, ուր անհամար մարդիկ պաղ ջուրը խմելով, կը կրկնէին «չօք շիւքըր եարապպի»ը (փա՜ռք քեզ Աստուած)։

Մոլեռանդ Տէրվիշն ալ այդ նոյն ճամբով եկեր հասեր էր աղբիւրին, եւ շատ մը Թուրքեր այդ «ազիզ իւլամին» անգք կուտային, որպէս զի ան ալ խմէ պաղ ջուրէն։ Տէրվիշը յատկապէս հերթի կանգնեցաւ ճիշդ Գոճա Արթինի ետեւ, որ այդ բոպէին ծռած ջուր կը խմէր։ Ջուրը խմելով, Արթին ալ չմոռցաւ կրկնելու «չօք շիւքըր եարապպի»ը։ Տէրվիշը հազիւ լսած Հայու մը, «Անաստուած»ի մը բերնէն այդ փառաբանական խօսքերը, կատղեցաւ, փրփրեցաւ գիւային ախտակալութեան, թշնամանքի ժահրոտ մաղձը թափել Գոճա Արթինի գլխուն...։ Ըստ ասուած պիղծ Հայեր պէտք չէ իրենց բերանը առնեն անունը Աստուծոյ՝ որ իսլամինն է միայն։ Խեղճ Գոճա Արթին մեղմօրէն կը պատասխանէր Տէրվիշի հայհոյանքներուն։ Բոլոր հոն գտնուող Թուրքերը կը գիտէին ատոնութեամբ, իսկ Տէրվիշը կրակ ու բոց կը ժայթքէր. հետզհետէ աւելի կատղած։ Գոճա Արթին վախցաւ,որ արդէն իր ներսը տիրող մղձաւանջը կրկնակ զօրութեամբ կամ ծանրութեամբ կը ճնշէր իր մտածողութեան վրայ։ Ուզեց հրաժարիլ խօսելէ եւ ձերբազատուիլ Տէրվիշէն, խուսափելու համար հաւանական վտանգէ մը, որ կրնար աղիտաբեր ըլլալ իրեն համար, բայց Տէրվիշը չթողուց անոր օձիքը, եւ հակառակ մեղմութեանը Գոճա Արթինին, եւ աղերսանքին, վայրագ Տէրվիշը քաշեց իր սրածայր երկաթը մէկ ձեռքով, միւս ձեռքով այն կացինիկը՝ զոր ամէն Տէրվիշ արտօնեալ կը կրէ իբր աւանդական խորհրդանիշ եւ խոյացաւ խեղճ Հայուն վրայ։

— Երինդ պիտի խմեմ, անաստուած Հայ։

Ուզեց հարուածել, վայրկեանի Հայու մը գիտակը գետին փռելու համար, սակայն հարուածը ձախողեցաւ։ Գոճա Արթին ընդոստ շարժումով մը իր կացինը իբր ինքնապաշտպանութեան միջոց գործածած էր։ Գոճա Արթին ճարահատ դէպի լերան կողմը փախչիլ սկսաւ, հակառակ իր ծանր մարմինին այնքան արագ, որ Տէրվիշը չէր կրնար զայն հետապնդել ու կը պոռար.

—Շո՜ւն, անաստուա՛ծ, պիղծ Հայ, կեցիր, շտապէ ինծ հետ, քու արիւնդ անպայման պիտի խմեմ։ Անյողդողդ կերպով վճռած եմ քեզի սպաննել. սատակ պիտի փռեմ։

Թուրքերուն կողմէ ոչ մէկ միջամտութիւն, կարծես թէ հաւաքական ախորժակով մը կը դիտէին Գոճա Արթինին շունչը կտրեցաւ, այլեւս անկարող զգաց փախուստի վազքը շարունակելու. սակայն այդ պարագային ալ Տէրվիշը պիտի հասնէր իրեն եւ իր վայրագ փափաքը պիտի գործադրէր։ Գազանը այնքան փրփրած էր ու կատղած, որ ոեւէ հանդիպող իսկապէս պիտի սոսկար անոր տեսքէն։

Փախելով մէկտեղ կը մտածէր. «Երեսիս զարկին միւսը դարձուցի։ Մուկին զարկին եւ հիմա բոլորովին սպաննել կ'ուզեն, որեւէ համոզում, հաւատք կամ գաղափար այդ հրէշային ծրագրին իրագործման երբեք չի կրնար թելադրել։ Քրիստոս ինքն ալ ըլլար, ա'լ հերիք է պիտի ըսէր. պիտի յորդէր։ Ուրեմ ուրե՛մ այո՛ ես, ալ չեմ կրնար համբերել, չեմ կարող էշ նահատակ ըլլալ. աղա գազանը, արիւնարբու հրէշը, աւազակը, մարդասպանը՝ որ իմ կեանքիս վերջ տալ կը ձգտի անիրաւաբար»։

Եւ կացինը բռնած երկու ձեռքով, շեշտակի դարձաւ Տէրվիշին որ շատ մօտեցած էր, ու ըսաւ.

— Հրամեցէք շո՛ւն եւ հաշիւը մաքրենք։

Տէրվիշը հասաւ. երկուքն ալ դէմ դիմաց. կռիւը մենամարտի ձեւ մը առաւ, Տէրվիշի մահաշունչ հարուածներուն կրցաւ պատասխանել Գոճա Արթին շատ կորովի կերպով։ Անիկա երիտասարդի կայտառութիւն մը վերստացած էր, հակառակ իր 60ամեայ հասակին։ Երկու կողմի հարուածները գրեթէ պարապը գացեր էին։ Ցանկարծ Գոճա Արթին վերջին կացին մը իջեցուց Տէրվիշի ճիշտ վզին եւ գլուխը մարմինէն զատեց։ Տէրվիշը ինկաւ անկենդան։ Գոճա Արթին իր բարկութիւնը դեռ չկրցաւ զսպել եւ կացինի երկու հարուած եւս իջեցուց սատակին ու նետեց կացինը ձեռքէն, շունչ մը առաւ, լայն հառաչանք մը դուրս տուաւ, եւ ապա գոչեց նորէն,

— Փա՜ռք քեզ Աստուած, փա՜ռք քեզ....։

Գոճա Արթին անձնատուր եղաւ կառավարութեան, մինչ դէպքը արձագանգ գտաւ ամէն կողմ, եւ զարմանք պատճառեց բոլոր զինքը ճանչցողներուն,

«Աստուծոյ մարդն ալ մարդասպան,բայց իրաւունքով »

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

(Վերջ)

ու գայուն են։ Եթէ Եւրոպա մեր յառաջդիմութիւնը կ'ուզէ, ո՛չ թէ վարդապետ, այլ մասնագէտ թող ղրկէ մեզի։ Մենք ո՛չ «սոֆթայի, ոչ ալ վարդապետի պէտք ունինք այլ եւս...»

Քաղաքացիական կռիւ Մակեդոնիո մէջ?

Պելկրատէն կը ծեռագրեն 27 Նոյեմբեր Թուականով.— Սթրումիցայէն (Հարաւային Սերպիա) կը հաղորդեն թէ երէկ կէսօրէն վերջ բաւական սաստիկ ընդհարումներ տեղի ունեցած են Պուլկարիոյ Ջիաթարեւի շրջանին մէջ՝ Միխայլոֆի կուսակիցներուն եւ պուլկար զինուորներուն միջեւ։ Հրացանաձգութիւնը կը լսուէր Սերպիոյ հողէն։

∴ Սոֆիայի Նախկին ոստիկանապետ Փէլէֆի սպանութեան առթիւ բացուած քննութիւնը դեռ չէ վերջացած։

Միջադէպ մը պատահեցաւ Փէլէֆի յուղարկաւորութեան ատեն։ Երբ յուղարկաւոր թափորը քաղաքի փողոցներէն կ'անցնէր, Միխայլոֆի կուսակիցներէն մէկը մօտեցաւ դագաղին, պսակներէն մէկը առաւ եւ գետին նետեց։ Այդ պսակը ղրկուած էր Մակ. Ազգ. Եղբայրութեան կոմիտէին կողմէ։ Փրոթոկէրովի կուսակիցները ուզեցին տեղւոյն վրայ բզիկ-բզիկ ընել այդ մարդը, սակայն միւս յուղարկաւորներու միջամտութեան շնորհիւ, ոեւէ միջադէպի տեղի չտրուեցաւ։

Ապստամբական շարժում Ուկրայնիոյ մէջ

«Էնթրանսիժան» կը գրէ թէ Ուկրայնիոյ մէջ հակաբոլշեւիկ ապստամբական շարժումը մեծ համեմատութիւններ առած է։ Խարքովի խորհրդային պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ 16 համայնքներու մէջ արիւնալի ապստամբութիւններ ծագած են։ Մէկ օրուան մէջ 19 խորհրդային պաշտօնեաներ սպաննուած են զանազան տեղեր։

Գիւղացիներու ըմբոստութիւնը

Վարշաւայէն կը գրեն թէ Ռուսիոյ Վիթէմ գաւառին գիւղացիները ըմբոստացած են խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Լէնինի պատկերները կրակի տրուած եւ խորհրդային շէնքերը քանդուած են։ Կարգ մը գիւղերու մէջ բոլշեւիկ պաշտօնեաներ սպաննուած են։ Բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար զօրք ղրկուած է։ Կ'ըսուի թէ ըմբոստութեան վարիչները գնդակահարուած եւ 60 հոգի ձերբակալուած են։

Յուզում Գերմանիոյ մէջ

Մեծ իրարանցում կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ, հատուցումներու վէճին առթիւ։ Թէեւ կառավարութիւնը հակառակ չէ որ մասնաւոր յանձնախումբը նշանակուի Հատուցումներու Յանձնաժողովին կողմէ, բայց ազգայնական հոսանքները բուռն պայքար կը մղեն։ Անոնց կարծիքով, Ֆրանսա նոր խաղեր կը սարքէ. Վէրսայլի դաշնագիրը խստօրէն պարտադրելու համար։ Թերթերը մասնաւորապէս կը յարձակին Փուանքարէի վրայ։ «Ֆրանսայի վարչապետը կը ձգտի Գերմանիան նետել այն թշուառութեան մէջ ուր կը գտնուէր 1918էն 1923», կը գրէ «Ալկէմայնէ Ցայթունկ»։

Ուրիշ թերթեր ալ կը պնդեն թէ Փուանքարէ տարապայման պահանջներ դնելով, կ'ուզէ խորտակել գերմանական դրամը, պատճառ դառնալ նոր թղթադրամներ տպելու եւ վերջնապէս կործանել Գերմանիան։ Կառավարութիւնը առայժմ վերապահ է, բայց անշուշտ պիտի ուզէ օգտագործել ժողովրդային յուզումը, որուն ուժ կուտան ազգայնականները և կաթոլիկները։

Աննախընթաց փոթորիկը

Վեց օրէ ի վեր աննախընթաց փոթորիկ մը կը տիրէ ծովու եւ ցամաքի վրայ։ Սաստիկ ուրականը, որ ծնունդ առած էր սառուցեալ գօտիին մէջ, հետզհետէ արշաւեց դէպի Հիւսիսային ծով, Մանշ, Ատլանտեան ովկիանոս եւ Միջերկրական ծով։

Կատաղի եւ ամեհի ալիքներ արգելք կ'ըլլան նաւահանգիստները ապաստանած շոգենաւերուն բաց ծով ելլել։ Իսկ փոթորիկի պահուն ծովուն մէջ գտնուող բազմաթիւ շոգենաւեր ընկղմած են՝ ապաստանելիք տեղ կամ ազատարար նաւ չգտնելով։ Դեռ կարելի չէ ամբողջական հաշիւը տալ ծովուն մէջ մեռած-կորածներուն։

Այս տողերը գրուած պահուն, ստոյգ է միայն թէ առնուազն 10 նաւեր ընկղմած են եւ 21 նաւեր օգնութիւն խնդրած են անթելով։ Ամսթէրտամէն կը հեռագրեն թէ իտալական «Սալէնթօ» նաւը ընկղմած է 27 նաւազներով։ «Լը Սէզար» նաւը ընկղմեցաւ Ալժէրի նաւահանգիստէն 10 քիլոմեդր անդին, 15 նաւազներով։

Շէրպուրկէն կը հեռագրեն թէ փոթորիկը, որ կը փչէ հիւսիսարեւմտեան ուղղութեամբ, հետզհետէ կը սաստկանայ։ «Տէմաբարա» շոգենաւը, որ Հարաւային Ամերիկա կ'երթար, 35 ժամ յապաղում կրեց։

ՍԷՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Վերջին օրերս տեղացող անձրեւներուն հետեւանքով, Սէն եւ Մառն գետերը սկսան բարձրանալ։ Կը նախատեսուի որ մինչեւ շաբաթ գետերը պիտի շարունակեն բարձրանալ։ Այն ատեն ողողումի վախ կայ։

Նոյնպէս բարձրացած են Մոզէլ, Սար, Էն եւ Կարոն գետերը։ Իզէրը յորդած է արդէն։ Կրընոպլի կողմերը բազմաթիւ գիւղեր ողողուած են եւ կարգ մը ճամբաներ կտրուած։ Վիֆի շրջանին մէջ Կրէս գետը կտրած է երկաթուղագիծը։

ՓԱՐԻԶ-ՀՌՈՄ ԳԻԾԸ ԿՏՐՈՒԱԾ

Շամպէրիէն կը հաղորդեն թէ փոթորիկը խիստ ծանր վնասներ պատճառած է Սավուայի բարձրադիր շրջաններուն մէջ։ Փարիզ-Հռոմ գիծը կտրուած է՝ փլուզումի պատճառով։ Հարիւրաւոր հեռագրասիւներ տապալած են եւ երկու հեկտար տարածութեամբ անտառի ծառեր արմատախիլ եղած։

Թարանթէզի եւ Մօրիէնի մէջ բազմաթիւ հեղեղներ յորդած են։ Իւժինի մէջ պողպատի գործարանները ողողուած են ամբողջովին։

Լիոնի ճամաճարակը

Լիոնէն կը հեռագրեն թէ արդէն 12 հոգի մեռած են ժանտատենդէն (ութ կին, չորս այր)։ Հիւանդութիւնը բաւական մեղմացած է, բայց ամէն օր նոր յայտարարութիւններ կ'ըլլան։ Մանուկներու մէջ մահ չէ պատահած մինչեւ հիմա։ Նոր միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէս զի համաճարակը չծաւալի եւ մանաւանդ քաղաքն ալ չվարակուի։ Ծրագիր մը պատրաստուած է, ջուրերը հականեխելու համար։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ. ՇԱԲԱԹ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ - ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

Restaurant PILOTի մեծ սրահը, 90 Bld. St. Germain

Métro: Odéon կամ St. Michel

Գին 12 Ֆր. 50. փոքրիկներուն համար կէս գին։ Մինչեւ Դեկտ. 2 անպայման պէտք է տոմսակ հայթայթել խումբերու քարտուղարներէն եւ կամ ընկ. Լ. Գեւոնեանէ Յառաջի խմբագրատունը։

ԴԵԿՏ. 15ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ „ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Դիմել՝ ընդհ. գործակալ L. KÉVONIANի, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e): Ֆրանսա եւ գաղութներ 16 Ֆրանք, ուրիշ երկիրներ, ի բաց առեալ Ամերիկայէ՝ 20 Ֆրանք: Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ: Բացարձակապէս կանխիկ: Փոստի ծախք չկայ: Ապրանքները այժմէն կ'ընդունուին:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ

1 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Քէթ-Նուարի հանրածանօթ սրահներուն մէջ, 20 Quai Beaubourg, Joinville-le-Pont.

Այրի Տիկին Ազապի Վարդանեան (Յրտիկեան) եւ զաւակները ցաւիկ եւ խաչիկ դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելեալ այրկան եւ քրոջ՝

ՕՐ. ՑՈՂԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր եշ. առաւօտ ժամը 10ին, Hopital Lariboisier.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր բոլոր խումբերու ընկերուհիները և ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՇԻՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին Հ.Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber, Paris,) Օրակարգ՝

1. Ջեկոյց առժամեայ վարչութեան: 2. Դ. վարչութեան շրջաբերականներու եւ գրութիւններու տեսութիւն: 3. Հ. Կ. Խաչի օրուան երեկոյթը: 4. Սըշտական վարչութեան ընտրութիւն: 5. Զնախատեսուած հարցեր: Կը հրաւիրուին այն հայրենակցուհիները եւ հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին անդամագրուիլ Հ. Կ. Խաչի կազմակերպութեան։

Առժամեայ վարչութիւն

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30—5 Հայերէն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԴՈՂԻ երեկոն այսօր հինգշաբթի. Կը խօսի Հ. Տէվլէթեան. նիւթ՝ «Վիքթորիա Ազանուրի Յաւիտենական գրուցները»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Ջ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գ. Mairieի մատենադարանի սրահը։ Մուտք François-Garcin փողոցէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Կարապետ Շամլեանեան որ Տէսին կը գտնուի։ Իմացնել իր հասցէն Յառաջի։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Գ. Վարդան Նորիկեանէ ներկայանալ Յառաջի խմբագրատունը։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Վարուժան ակումբին մէջ, կը ներկայացուի՝

ԳՈՂԸ զաւեշտ

Երգ, մեներգ, անակնկալներ, ևն.

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Արարատ Մասնաճիւղին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 85 Րիւ Շաբ. Գօն թէաթրի մէջ, Մարսէյլ

Պատուակալ Նախագահութեամբ

Գեր. Գր. ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆի

Գեղարուեստական բաժին, նուագ, կոփամարտ, զանազան մարզանքներ, եւայլն:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԵԿՏ. 15ԻՆ

Մանրամասնութիւնք մօտ օրէն

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian ... logie des poètes Arméniens 20. Soleil d'Automne 4. Raffi Sa... vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5. Korganoff ... ticipation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., ... Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, ... Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian ... cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche Franc... nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, ... մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Դերպ. Թէրզիպաշեան 40, ... ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, ... Հնդկաստանի եւ ճավայի մէջ. Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկ... Սիդոնիա 12, կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետրակ, 15 ... Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15:

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու ... ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի: Հայ պատմական պատկերներ ... եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ ... գնողին կը պատկանի: Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin, Pa...

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette ...

Le Gérant: E. SOL...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1928

30 NOVEMBRE 1928

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 817

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԾՈՒԽԸ՞Ն ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

...ւսկ մեր արտասահմանի լաւատես եւ խանդավառ ընկերները երկինքը շարունակ պայծառ տեսնել կ'ուզէին, հաւատար Սուրիոյ հայ գաղութի ներքին դժբախտութիւնները։ Շատ ոգեւորուած հրատարակութիւններ կ'ընէին տեղաւորման գործին շուրջ։ Սակայն մէկ օրէն միւսը դիտումնաւոր հրատարակութիւն մը բաւական եղաւ բոլորը գայթակղեցնելու։ Նուտով մոռցուեցաւ փրկարար կարեւորութիւն ունեցող աշխատանք մը, որ կրնար ապահովել մեր գաղութին գոյութիւնը։

Այս տողերը կը քաղենք Պէյրութի «Ազդակ»էն (17 Նոյ.)։ ...թէ այս ակնարկը ուղղուած է մեզի. անմիջապէս յայտնենք թէ չարաչար կը սխալին Լիբանանի մեր ընկերները։ ...ն եւ է սրտցաւ հայրենակից կրնայ թղթատել «Յառաջ»ի ...քածոն, եւ կարդալ տեղաւորման գործի մասին եղած բոլոր հրատարակութիւնները։ Սկսելով խմբագրականներէն։

Ի՞նչ եղած մեր մեղքը։—Ուշադրութեան յանձնել ձեռնարկ մը որ կը ձգտէր կայաններու եւ վրաններու աղտերէն եւ ախտերէն փրկել հազարաւոր բազմութիւններ, եւ նոյնին կապել ...նք։ Քսան հազար գաղթականներ տեղաւորել համախումբ, ...քերկի եղածին չափ հեռու մահմետական բազմութիւններէ։ Օրը օրին լուրեր տուած ենք այս ծրագրի գործադրութեան ...ն։ Թարգմանած ենք ամբողջ ուսումնասիրութիւններ եւ ...ցումներ, մասնաւորապէս Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնաժողովին տեղեկագիրները։ Հրատարակած ենք ...եկիցներու լուսաբանութիւնները եւ մասնագէտ աշխատաւորներու տեսութիւններն ու թելադրութիւնները։

Եւ ամէն անգամ որ առիթ ունեցած ենք մեր տեսակէտը ...ելու, միշտ շեշտած ենք թէ՝ օտարները կ'աշխատին մեզի ...— անշուշտ իրենց յատուկ հաշիւներով — իսկ մենք ...պէս ամերիկեան դիտողի դիրք ենք բռնած։

...«Ոչ միայն որ օտար մեծահարուստ մը կամ դրամատէրներու ...ութիւն մը վարձու առնէ այս գաղթականները, եւ շահագործէ ...նք ագարակի մը մէջ, իբրեւ միջնադարեան ճորտեր...

...«Ոչ՝ որ Լիբանանի նորակազմ բոյնն ալ օտարները կը ձեւա..., մեզի ձգելով միայն ծառայանք եւ մաղթանք»։ («Յառաջ», ...նոյեմբեր 1927)։

Աւելի քան երկու տարիէ ի վեր սեղանի վրայ է այս խնդիրը։ Հողեր գնուած, տուներ շինուած, տեղափոխութիւններ ...տարուած եւ գիւղեր կազմուած են։ Ինքնին ոգեւորիչ պատ... մը. — քանի որ փակ են բուն հայրենիքին դուռները։

Արդ, այդ երկու տարուան ընթացքին, մենք չենք յիշեր Սուրիայէն բարձրացող ձայն մը լուսաբանէր մեզ կամ ուրիշ... եւ ապացուցանէր թէ այս բոլորը... պատրանք են։ Այդ... քան չենք լսած նոյնիսկ մեր ընկերներէն։ Եւ մեղքը մերը ...թէ «Ազդակ»ը կամ ուրիշներ նոր կ'արթննան, ու հաւա՛ր ...ռան, և ը 3000 հայրենակիցներ առտու մը իրենց շունչը ...ձեն մինչեւ Հալաւ. Ամեր կա։

Արդարեւ, հիմա է որ Սուրիոյ եւ Լիբանանի թերթերը ...են լրջօրէն հետաքրքրուիլ իրենց աչքին առջեւ կատարուած աշխատանքներով, կամ պարզուած ողբերգութեամբ։ Հիմա է որ կ'աղաղակեն թէ «հազարաւորներ իրենք զիրենք ծախու ովկէանոսին կը յանձնեն եւ անհետ կորսուելու կը դատապարտուին, մեր աչքին առջեւ»։ Եւ հիմա՛ է որ, կը բացա... մեզի.

— «Եթէ կը փափաքինք Սուրիոյ Հայերու մէկտեղումն ու ...ն գիւղին կապուիլը, բացի Ամըգի դաշտէն, ուրիշ տրամադրելի հողեր գտնել անհնար է։»

...յատոյ գիտական տեսութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն ...ւր մըն է.

—«Ասկէ 5-6 տարի առաջ Ալէքսանդրէթ նշանաւոր մժեղա... մըն էր եւ իր թունաւոր տենդը բազմաթիւ կեանքեր ...կէր, սակայն այժմ շնորհիւ ձեռք առնուած բժշկական ...ցներու, ճահիճներու մէկ մասին չորացման եւ «էքալիբ»... ծառերու մշակման, անհամեմատօրէն նուազած են ...երն ու հիւանդութիւնները։ Նոյնը ճշմարիտ կրնայ ըլլալ Ամըգի համար, որուն ճահիճներուն չորացումը աւելի ...ին է եւ աւելի արագ կրնայ ըլլալ։»

Ուրեմն, հարկ է հետաքրքրուիլ, պրպտել եւ մանաւանդ ...ը Մէկգի գնելով «վեհարանի», «վեհափառի» վարժապետի ...անկալի տաղտուկները, դիւրացնել տեղաւորման ձեռնար...ողին եւ «բօբին կապել տարագիր բազմութիւնները։ Թողլ ...որ անոնք վհատին տիրող անտարբերութենէն, կամ հրա...ուին խաբուսիկ խայծերէ, կարօտակէզ նայուածքներ ուղ... մինչեւ Ուրուկուէյ եւ Փարակուէյ։

Մէկ խօսքով, կենդանութիւն եւ շարժում սահցել, կեդ...անալ այս կենսական գործին շուրջը, եւ բանաւոր պարտա...ութիւններ գնել ուրիշ, աւելի բախտաւոր գաղութներու ...։

Չմոռնանք մեր երեսին արձակուած մեղադրանքը.

— «Ձեզի համար ահագին աշխատանք կը կատարենք այս... եւ մինչեւ այսօր ձեզմէ ոչ մէկը եկած է տեսնելու թէ ...կը շինենք, ի՞նչպէս կը շինենք... Դուք այնքան կը հետաքրքրուիք մեր ձեռնարկով, որքան եթէ Ձինացիներու համար ...ատած ըլլայինք» (Գ. Գիւոնիէ, «Յառաջ» 16 սեպտ.)։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՈՐԲ ԵՒ ԱՄԱՅԻ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր կը նկատէ (21 Նոյեմբեր).

— «Զանգուածօրէն չարդուեցանք ու բեկորներով քշուեցանք մեր Երկրէն։ Չենք գիտեր, թէ ինչ կը կատարուի հոն, ուր դարերով քրտինք թափեցինք եւ անձեռ գործերով բեղմնաւորեցինք մեր ազգային հանճարը։ Պատահական լուր մը «վեց վիլայէթներէն», անցորդի մը հապճեպօրէն տեսածն ու լսածը, մին. չեւ իսկ կառավարական անձի մը սուտ ու շինծու տեղեկութիւնները կը գրաւեն մեր ուշադրութիւնը ու կը ցնցեն մեր հոգին։

Զօրս աչքերով կը կարդանք ամէն տող ու չորս ականջներով կը լսենք ամէն բառ, որ մեր որբացած ու ամայացած հայրենիքէն կուգայ։

Այո, կ'ուզենք տեսնել այն՝ ինչ որ կայ, եւ տեսնել այնպէս՝ ինչպէս որ կայ։

Ահա ճիչ մը Խարբերդէն.

—«Խարբերդը Անի քաղաք դարձած է։ Վարի Թաղը բնաւ տուն չկայ։ Վերի Թաղի շուկանները բոլորովին աւերակ են։ Ամէն կողմ աւերակներ, որոնց վրայ նստած՝ կ'ողբանք բուերու նման։ Դրացի չկայ, բարեկամ չունինք, միայն դատարկութիւն կը տիրէ մեր շուրջը»։

Այս ճիչին աւելի յուսահատական բառերով կ'արձագանգեն Սըվազէն.

—«Մարդիկ անօթութենէ տառապելով՝ խենդեցած ու փողոցները ինկած են, շուարուն վիճակի մէջ»։

Ազնիւարէն կը գրեն «Ճիւմհուրիէթ»ին։

— «Ատենէ մը ի վեր, գրեթէ ամէն օր գողութեան եւ աւազակութեան բազմաթիւ դէպքեր տեղի կ'ունենան։ Պատճառը անօթութիւնն է, որ յառաջ եկած է ծխախոտի սոսկալի տագնապէն։ Չարուստեէ աղքատ՝ ամէն մարդու դէմքին վրայ շատ խոր ցաւ մը դրոշմուած է։ Ուրիշ ատեն այս եղանակին շուկաները մարդոցմով լեցուն էին, իսկ հիմա ամայի են։ Օրճարաններն անգամ պարապ են»։

Իսկ Քըրքլար Էլիէն թղթակից մը դառնութեամբ կը գրէ «Իգտամ»ին.

«Նախապէս մէյմէկ չէն ոստան եղող քաղաքներն ու գիւղերը, գմբուխտէ արտերն ու դրախտանման վայրերը, տարեկան 12 միլիոն քիլօէ աւելի գինի արտադրող այգիները, այսօր որքա՛ն աւերակ են եւ չոր»։

Անկողմնակալ դիտող մը որքա՛ն խրատական եւ ուշագրաւ գրուածքներ պիտի պատմէր մեզի Թուրք երկրի «յառաջդիմութեան» մասին, եթէ հրբեք հնարաւորութիւն տրուէր իրեն Թուրքիան տեսնելու եւ տեսածը պատմելու։

Այո, մէկ յաւետ ու անմեռ հաւատք մեզ միշտ կ'ըսէ որ մեր որբ ու ամայի հայրենիքին տէրն ու զաւակ չէնցնողը կրկին մենք պիտի ըլլանք»։

ԹԵՐԼԻՆԻ ամերիկեան հիւպատոսը մերժեց վիզա տալ խորհրդային պատուիրակ Օսինսկիի, որ կ'ուզէր Միացեալ Նահանգները երթալ։

ՓԱՐԻԶԻ Ամերիկացիներ հանդիսաւորապէս տօնեցին «Գոհաբանական Օր»ը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք-ֆրանսական բանակցութիւնները

Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան տը Շամպրէօնի հետ սկսուած բանակցութիւնները կը շարունակուին Էնկիւրիի մէջ։ Բանակցութիւնները մասնաւորապէս կը կատարուին Թուրքեւսուրիական սահմանագլխի, Սուրիոյ Թուրքերուն կալուածներուն եւ իսկէնտէրունի ինքնավարութեան շուրջ։ Բանակցութիւնները կարեւոր փուլի մը մէջ մտած են։

Ֆրանսացի պահանջատէրներու հետ Փարիզի մէջ կնքուած կտրօններու համաձայնագիրը Ազգ. Ժողովի ելմտական յանձնախումբին կողմէ կը քննուի։ Համաձայնագիրը մինչեւ Դեկտեմբեր պէտք է քննուած եւ վաւերացուած ըլլայ։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ սահմանագլխի եւ կտրօններու խնդիրները գիրար կը լրացնեն, կ'ըսէ «Ազգամ»։

ԹՈՒՐՔԵՒՅԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

«Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ Եօնուս Նատի խօսելով Թուրքեւհելլէն վէճին վրայ, կը շեշտէ թէ Հելլէնները միայն այն ատեն իրար կ'անցնին, երբ Թուրքիոյ մէջ փոխադարձութիւն մը կիրարկուի։ Այլապէս, կ'աշխատին բանակցութիւնները ձգձգել և ժամանակ շահիլ։

«Բայց այլեւս կրնա՞նք այս թակարդին մէջ իյնալ, մասնաւորաբար Թրակիոյ միջադէպէն յետոյ։ Մենք հնար չենք տեսներ։

«Բոլոր այս գործերուն միակ խախուտ կէտը այն է որ, երկու կողմերը հաւասար պայմաններու մէջ չեն։ Յունաստան յափշտակած է բոլոր Թուրքերուն կալուածները, իսկ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն կեանքը «հարամ» ըրած է։Անոր փոխարէն, Պոլսոյ Հելլէններն ու Յոյները, ինչպէս նաեւ անոնց կալուածները, երծ են ռեւէ ոտնձգութենէ։ Արդ, որպէսզի կարենանք արդիւնաւորապէս բանակցիլ, պէտք է յունական բոլոր կալուածները Թուրքերուն փոխանցենք։»

∴ Չէզոք պատուիրակ Հոլլթատ, որ իբրեւ քննիչ մարմնի նախագահ գնաց Արեւմտեան Թրակիա, ծանօթ միջադէպի մասին նամակ մը գրած է Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի նախագահութեան։ Եզրակացութիւնը այն է թէ, կ'ըսեն Թուրք թերթերը, Թուրք աւագ պատուիրակ Ճէմալ Հիւսնի պէյ իրաւացի է իր տեսակէտին մէջ, երբ կը յայտարարէ թէ հելլէնական դժուարութեանց հետեւանքով էր որ չկրցաւ քննութիւնը շարունակել։

Նոր ընտրութիւններ Սուրիոյ մէջ

Ինչպէս կը յիշուի, Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ նոյեմբեր 11էն սկսեալ երեք ամիս եւս յետաձգեց Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովի գումարումը։

Վերջին թղթաբերով հասած սուրիական թերթերը կը գրեն թէ՝ նկատելով որ կարելի չէ եղած համաձայնութեան « եւ է եզր մը գտնել ֆրանսական հոգատար իշխանութեանց եւ Սահմանադիրի ազգայնական երեսփոխաններուն միջեւ, մարզպան Փոնսօ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութենէն լիազօրութիւն ստացած է նոր ընտրութիւններ կատարելու Սուրիոյ մէջ, եթէ ներկայ Սահմանադիր Ժողովը դարձեալ պնդէ չորրագրել Սահմանադրութեան նախագիծը։

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այն կարծիքն ունին, որ միակ ելքը նոր ընտրութիւններ կայացնելն է։ Այդ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ ապրիլին։

ՄԱՐԶՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՄԱՍԿՈ՞Ս ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

Դամասկոսի թերթերը վճռական կերպով կը գրեն թէ ֆրանսական մարզպանութեան կեդրոնը Դամասկոս պիտի փոխադրուի Նոր Տարիէն յետոյ։

Այս լուրը չէ հերքուած ձեռնհաս իշխանութեանց կողմէ։

Ֆրանսայի զինուորական ծախսերը

Երեսփոխանական Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ֆրանսայի զինուորական ծախքերուն մասին, օրակարգի վրայ եկաւ պատերազմական նախարարութեան ելմտացոյցը։

Արմատական - Ընկերվարականներու Անժէի համաժողովին մէջ երեսփոխան Մոնթինեի կարգ մը չափազանցուած տեղեկութիւններ տուած էր Ֆրանսայի զինուորական ուժերուն մասին եւ օտար թերթեր օգտագործած էին զանոնք։ Պատերազմական նախարար Փէնլըվէ ուզեց ճշդումներ ընել այս առթիւ։

Նախ խօսք առաւ ելմտացոյցի տեղեկաբեր Պուլեռու - Լաֆոն, որ ճշդեց թէ պատերազմական նախարարութեան ծախքերն են 7.323.135.420 ֆրանք, որուն մէկ միլիառը փոխանցուած է օդանաւային նախարարութեան։ 1928ի ելմտացոյցին հետ բաղդատելով, 1929ին յաւելումն է 790 միլիոն ֆրանք։ Պատճառն այն է, որ անցած տարի թոշակներն ու յիսնեակները կը վճարուէին ելմտական նախարարութեան կողմէ, մինչ այժմ պատերազմական նախարարութեան փոխանցուած են անոնք։ Ասկէ զատ զինուորական ծառայութիւնը մէկ տարուան զեղչելու համար հարկ պիտի ըլլայ 100 միլիոն ֆրանքի յաւելուածական ծախքեր։

Գալով զինուորներու թիւին, 1912ին Ֆրանսան ունէր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

A LA MANIÈRE DE...

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հետեւեալ «անտիպ»ը կըրցանք ձեռք անցընել այսպէս,

Գ. Նալպանեանի աշխատասենեակը մտանք գաղտագողի ու իր սեղանին վրայ ծծուն թուղթ մը միայն գտանք։ Այդ թուղթը հայելիին դէմ բռնելով՝ ահա թէ ի՛նչ կարդացինք.—

... Արքայական ու իշխանական ընտանիքներու մէջ սպանութիւնը շարունակեց գործել։ Սանատրուկ Արշակունի վատնեան դաշտին մէջ կը սպաննէ Գրիգորիս կաթողիկոսը։ Արշակ Բ. սպաննել կուտայ Գնէլը, ուրեմն Գնէլ սպաննուած կ'ըլլայ Արշակէ։ Նոյն Արշակը կամսարականները կ'ոչնչացնէ, ըսել կ'ուզեմ թէ կամսարականները ոչնչացած կ'ըլլան Արշակէ։

Արաս սպարապետը Սմբատ Ա.ը եթէ չկրցաւ սպաննել... այն ալ որովհետեւ չյաջողեցաւ։ Կընամ փաստել թէ Արաս իր այս անյաջողութեան վրայ ափսոսաց։ Այդ մասին առանձին ճառերի մը մէջ պիտի խօսիմ։

Գագիկ Արծրունին խղճի խայթ է բռնուած՝ չուզեց Սմբատի կեանքին դաւել։ Ուրեմն բացայայտ է որ եթէ այդ խղճի խայթը չըլլար, Սմբատը՝ Արծրունիէն պիտի սատակէր մահացու հարուածը։

Եթէ ցովհաննէս կաթողիկոս փէշերը ժողվելով խնդրին մէջը մտած չըլլար, Աշոտ Բ. եւ Աշոտ սպարապետ զիրար բզքտած պիտի ըլլային։ Նոյնը պիտի պատահէր Մլեհի եւ Թորոս Բ.ի միջեւ, եթէ երկրորդը այդ կարելի դէպքէն առաջ չյաջողէր առաջինը բռնել։ Սմբատ իշխանը 13րդ դարու Հեթում Բ.ի ընկերակիցը՝ Թորոսը կը սպաննէ եւ նոյնինքն Հեթումի աչքերը կը կուրցնէ։

. . . .

Վասակ Սիւնի անձնապէս մարդ չսպաննեց, բայց պատմութեան մէջ թողած է դաւադիրի տխուր համբաւ մը։

Խնդիր է գիտնալ թէ Վասակ իրապէս սգե՞տ էր։

Ո՛չ, երբեք։

Անիկա, կրնամ ըսել թէ բուն իսկ անգլ. քաղաքականութեան կը հետեւէր։ Անգլիացիք թէեւ չկային այդ թուականներուն, բայց անոնց ընդգրկած քաղաքականութիւնը կար։ Վկայ՝ Վասակը։

Վասակ աւելի խորամանկ է քան դաւաճան։ Անգլիական քաղաքականութիւնը ձեզ ծանօթացնելու պէտք չկայ։ Դուք գիտէք թէ Հնդկաստանի մէջ 'րեք հարիւր միլիոն տեղացիներ չեն յաջողիր իրարու հետ համաձայնիլ։ Անգլիական քաղաքականութիւնը միշտ խռամասներ կը փորէ անոնց մէջ։»

Մ. Նալբանեան

Վ. Ճ. Ը.՝ Խ. ԲԷՌՎՏԱՑԻ

(Նիւթը դեռ կ'երկարի քանի մը մղոնի վրայ, Օրաթերթի մը նեղ սիւնակներուն համար չէ ան...։ Կը զգամ որ հաճոյք կը զանէք այս ընթերցումին մէջ, անոր համար բովանդակ ընդօրինակութիւնը ձեզ չեմ տար։)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՐՕՇԱԿԸ

Թրքական դրօշակը պիտի փոխուի եւ վրան պիտի արձանագրուին Տ. եւ Ը. տառերը (Թիւրք Ճիւմհուրիէթի, Թրքական Հանրապետութիւն)։ Մահիկը պիտի վերածուի Ը-ի, որուն գլուխը պիտի դրուի աստղ մը, մէջտեղէն կտրուած T գիրով։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ

Անկարելի է առանց յուզումի կարդալ «Տիտանիկ»ի հեռագրիչին վախճանը։ Դաւն ընկղմած առեն, անթելի պաշտօնեայ Ֆիլիպը, մինչեւ կուրծքը ջուրով ծածկուած, չի լքեր իր դիրքը՝ շարունակելով օգնութեան ազդանշաններ տալ։ Միայն մահը կ'ընկճէ այդ անձնուէր հերոսը։

Ամբողջ աշխարհը հիացած էր այդ դէպքին վրայ, Ֆիլիպի անունն արտասանուած առեն, շատերու աչքերուն արցունք կ'երեւար։

Սակայն... այդ պատերազմէն առաջ էր։

Չորս տարի տեւող համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, ականատես եղանք հազարաւոր անձնուէր հերոսութիւններու։ Այլեւս ոչ յուզուելու տեղ էր մնացեր, եւ ոչ ալ արտասուելու արցունք։

Բայց, միթէ՞ այդ իրաւունք կու տայ մեզ անուշադրութեան մատնել «Վէսթրիս» շոգենաւի անթելի պաշտօնեայ Լուգլէնի անձնուիրութիւնը կամ անգլիական ծովափնեայ փոքրիկ գիւղի մը 17 նաւաստիները, որոնք մէկ տարուան ընթացքին հարիւրաւոր կեանքեր փրկելով զոհ են գացած ալիքներուն եւ փոթորիկներուն։

Եւ ինչպէս չզայրանալ, երբ ինչ որ երկու ըմբիշներու իրարու քիթ-բերան ջարդելը այնքան կը յուզէ մարդիկը, որ նոյնիսկ կաթուած ստանալով, ոմանք կը մեռնին, առանց մենամարտի վախճանն իմանալու... իսկ ատոր կողքին, քար անտարբերութիւն դէպի այն բազմաթիւ զոհերը, որ կ'իյնան յանուն գիտութեան, ազատութեան եւ մարդկային բարօրութեան։

Մենք պարտաւոր ենք ոչ միայն գլուխ խոնարհել Լուգլէններու եւ նաւաստիներու զոհաբերութեան առջեւ, այլ եւ հետեւիլ անոնց օրինակին։ Մեր պարտքն է պայքարիլ պատերազմէն յետոյ մարդոց հոգիներուն մէջ տիրող անտարբերութեան եւ վերիվայրումներուն դէմ։

Մանաւանդ մենք, քանի որ այսօր ալ հազարաւոր Ֆիլիպներ ունինք, որոնք մոռցած իրենց անձն ու անձնականը, չեն լքեր յեղափոխական դիրքերը՝ վճռական ու գիտակից պայքար մղելով յանուն ազատութեան մեծ գաղափարի։

Մենք պէտք է յիշենք, որ Չէկաներու եւ աքսորավայրերու մէջ տառապող մեր հազարաւոր ընկերները միշտ ալ հնարաւորութիւններ ունեցեր են խուսափելու ներկայ վիճակէն եւ արժանանալ ապահով կեանքի ու բարձր դիրքի։ Միայն անսահման գաղափարականութիւնն է, որ կրնայ մարդիկը կամովին մղել դէպի գնդաններն ու սառնամանիքները։

Իսկ թէ ինչ զրկանքներու ու տանջանքներու կ'ենթարկուին խորհրդային երկրի բանտարկեալները, բաւական է միայն փոքրիկ մէջբերում մը ընել վերջերս Ռուսաստանի աքսորավայր Սոլովկաներէն փախած վրացի յեղափոխական Մուրավիձէի պատմածներէն.

— «Առանց բացառութեան, բոլոր աքսորականները պարտաւոր են աշխատիլ։ Տղամարդիկ անտառին մէջ փայտ կը կտրեն, իսկ կիները կը բեռցնեն եւ կը պարպեն նաւերը։ Աշխատանքի համար ոչ ոք կը վարձատրուի։ Օրական մէկ խորանարդ սաժէն փայտ կտրողը կը ստանայ 3 գրուանքա վատագոյն տեսակի հաց, երկու երրորդ սաժէն կտրողը՝ 2 գր., մէկ երրորդ սաժէնի համար՝ 1ուկէս գր., եւ աւելի պակաս կտրողին կուտան միայն մէկ գրուանքա։ Կուտան նաեւ առանց մսի ապուր. իսկ կիրակի օրերը՝ մարդագլուխ մէկ ութերորդ գրուանքա ձիու միս։

«Քանի որ Սոլովկաներու մէջ ձմրան օրը միայն չորս ժամ է, ստիպուած են գիշերը 30—40 աստիճան ցուրտի տակ աշխատիլ։ Աշխատանքը այնքան ծանր է, որ շատերը կը կտրեն իրենց մատները կամ կը փախչին։ Առաջինները կը բանտարկեն, իսկ փախչողները տեղն ու տեղը կը գնդակահարուին։ Անտառին մէջ յաճախ կը հանդիպինք կախուած մարդոց (ինքնասպանութիւն)։

«Խորհրդային բոլոր բանտերը լեցուն են ոջիլներով. բանտարկեալներուն ոչ սպիտակեղէն եւ ոչ ալ հագուստ կը տրուի։ Աշխատանքէն հրաժարողները կը ղրկեն «Ընգէր» բանտը, ուր բանտարկեալները կը պահեն կիսամերկ, թոյլ չեն տար իրարու հետ խօսիլ եւ կը կերակրեն կիսեփհացով, որմէ շատ շատերը կը մեռնին...»

Վերջապէս պէտք է վերջ տալ այն անտարբեր ու թերահաւատ վերաբերմունքին, որ կը տիրէ գաղութներու մէջ, Հայաստանէն հասած գէշ լուրերու մասին։ Պէտք է վերջապէս հաւատալ, որ Հայաստանի քաղաքացիները ոչ միայն կը հալածուին ու կը բանտարկուին այլ եւ կ'ենթարկուին սարսափելի տանջանքներու։ Մենք պարտաւոր ենք ոչ միայն մեր բողոքի ձայնը բարձրացնել, այլ եւ հնարաւոր օգնութիւնը կազմակերպել։

Չմոռնանք առաջաւոր դիրքերու վրայ գտնուող մեր անձնուէր մարտիկներուն եւ խրախուսուած անգլիացի նաւաստիներու օրինակով, նետուինք յեղափոխական պայքարի գիրկը։ Վերջ տանք անտարբերութեան եւ դատարկ շռայլաբանութեան ու աւելի կուռ կազմակերպելով մեր շարքերը՝ միշտ պատրաստ ըլլանք օժանդակելու անոնց, որ ութ տարիէ ի վեր լուռ ու անվհատ կը գործեն ու կը տառապին յանուն գործի։ Գործ մը որ գերազանցապէս գիտակցութեան թելադրանք է։

Այսօր, Հայաստանի ստրկացման ութերորդ տարեդարձի օրը, պարտք համարեցինք աւելորդ անգամ մըն ալ յիշեցնել այս տարրական ճշմարտութիւնը մեր բոլոր հակառակորդներուն եւ չակերտաւոր բարեկամներուն։

Պէտք է միանգամընդմիշտ հասկնալ, որ հայ ժողովուրդի ապագան կը կերտուի ոչ թէ գրասենեակներու կամ գնորդմիտ ուղեղներու մէջ, այլ բուն իսկ երկրին ծոցը, երկրի ժողովուրդի ձեռքով եւ իրենց դիրքերուն վրայ ամուր մնացած դաշնակցական Ֆիլիպներու եւ Լուգլէններու աշխատանքով ու զոհաբերութեամբ։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԱԿԱՀՐԵԱՅ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Վերջերս հակահրեայ շարժումը մեծ համեմատութիւններ առած է Ճերմակ Ռուսիոյ, Ուկրայինիոյ եւ հարաւային Ռուսիոյ մէջ։

Խորհրդային կառավարութիւնը մասնաւոր յանձնաժողով մը նշանակեց ընդհանուր դատախազի նախագահութեան տակ՝ քննութիւն կատարելու համար Վորոնէժի համալսարանին մէջ, որ հակահրէական շարժումին գլխաւոր բոյնը դարձած է։

Նոյեմբեր 14ին Մայցել անուն հրեայ ուսանող մը անձնասպան եղաւ, խուսափելու համար ուսուցիչներու եւ ուսանող ընկերներու հալածանքէն։ 1926էն ի վեր Վորոնէժի համալսարանէն 10 ուսանողներ անձնասպան եղած են։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ռայխսթակի ընկերվարական նախագահը Լէօպէ ճշգրտօրէն կը սահմանէր իր կուսակցութեան դիրքը ըսելով. «Պարտականութիւն ունինք մեր կարելին ընելու, որպէսզի մեր գաղափարները յաղթանակեն խորհրդարանին եւ կառավարութեան մէջ։ Բայց եթէ չյաջողինք, պէտք չէ մեր ձախողութիւնը վերածենք նախարարական հարցի մը։ Խնդիրը այդ պարագային կը կայանայ խղճմտօրէն կշռելուն մէջ թէ ո՞րն է աւելի մեծ անպատեհութիւնը, — ժամանակի հարցի մը մէջ մեր պարտութի՞ւնը, թէ ամբողջ իշխանութիւնը յանձնել մեր յայտնի թշնամիներուն։ Այն պատճառով որ մէկ կէտի վրայ պարտուեր ենք, անխոհեմութիւն պիտի ըլլար դարձեալ իշխանութեան ղեկը յանձնել հանրապետութեան թշնամիներուն...»։

Իր խորհրդածուած քաղաքականութեան շնորհիւ, գերման ընկերվարական կուսակցութիւնը առաջքն առաւ երեք տագնապներու, — կառավարական եւ խորհրդարանի մեծամասնութեան տագնապ ու նաեւ նախագահական տագնապ, քանի որ գերման հանրապետութեան ներկայ նախագահը Հինտէնպուրկ չէր վախցեր յայտնելու թէ պիտի ստիպուէր հրաժարիլ, եթէ զրահաւորի շինութեան վարկը մերժուէր։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բայց ազգայնականները չեն զինաթափուած։ Իրենց ճիգերը կը փոխադրեն ուրիշ գետնի վրայ։

Գերման Հանրապետութիւնը իր սկիզբէն իսկ մեծ տեղ տուաւ Աշխատանքին։ Եւ բնական է, որ գործատէրերը, դրամատէրերը հաճոյքով չէր որ պիտի ընդունէին այդ վիճակը։ Այսօր, անոնք անցած են յարձակողականի Ռուրի աւազանին մէջ։

Եւ այսպէս, կը յուսան հանրապետական վարչաձեւը հարուածել, հոն քաջալերելով համայնավարութեան զարգացումը, եւ առաջ եկած խռովութիւններէն օգտուելով, իրենց պայմանները պարտադրել կառավարութեան, որ կարգը վերահաստատելու համար, կ'ենթադրեն թէ զիջումներ պիտի ընէ։

Կառավարութեան պաշտպանութեան տակ եւ օրինական իրաւախոհութեան շնորհիւ, գերման աշխատաւորութիւնը ցարդ կրցեր էր իր իրաւունքները արժեցնել հանդէպ Ռուրի գործատէրերուն։ Այս վերջինները աւելի տկարացնելու համար ձախ կառավարութիւն մը որ պաշտպան կը հանդիսանար աշխատաւոր դասակարգին, պատրուակ բռնեցին օրավարձքերու յաւելումը եւ գործազրկեցին 220 հազար գործաւորներ, մերժելով ենթարկուիլ Աշխատանքի նախարարին վճռագրին, որ թէեւ ջնջուեցաւ Տուիզպուրկի դատարանին կողմէ, բայց հաւանօրէն վերահաստատուի Աշխատանքի Գերագոյն Խորհուրդէն։

Քաղաքական նպատակներով պարտադրուած այս գործազրկումը սակայն, դրամատէրերու յուսացած յեղափոխական արդիւնքը չտուաւ, ընդհակառակն։ Նախ շատ աւելի սուղի կը նստի գործատէրերուն, քան օրավարձքերու յաւելումը եւ միւս կողմէ, կը քաջալերէ օտար մրցակից գործարանները ու նաեւ, կառավարութեան հաստատ քաղաքականութիւնը, փոխանակ գործավարները մղելու դէպի համայնավարութիւն, զանոնք կը հրահրէ փարելու ժողովրդավար կարգերուն եւ զօրացնելու սոց. դեմոկրատիան։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս մարզին վրայ ալ դիրքերը յստակօրէն ճշդուած կը տեսնենք. Մէկ կողմէ, կը նշմարուին անոնք որ կը ջանան խաղաղութիւնը ամրապնդել, զարգացնել Լոքարնոյի քաղաքականութիւնը եւ հետզհետէ ստանալ գոհացուցիչ արդիւնքներ, միւս կողմը՝ անոնք են որ կոպտօրէն կը ջանան առաւելագոյնը ձեռք ձգել, գիտնալով մէկտեղ թէ անկարելի է զայն ստանալ, բայց կը յուսան երկրին մէջ՝ իրենց պահանջներուն շուրջ ստեղծել հոսանք մը, որմէ կարենան օգտուիլ։

Այս ուղղութեամբ, գնահատելի արդիւնքներ ստացուած են, բայց միջին գերմանը շատ լաւ գիտէ թէ այդ արդիւնքները կը պարտի Շթրէզէմանի հաշտութեան եւ մերձեցման քաղաքականութեան։ Գերմանացին գիտէ որ ոչինչ կարելի է յուսալ սեղմ բռունցքի եւ ուժի քաղաքականութենէ մը, թէ դէպի ետ, դէպի հին օրերը առնուած որեւէ քայլ պիտի դադրեցնէր անգլեւֆրանսական ամէն տարակարծութիւն եւ անհամաձայնութիւն ու Գերմանիա՝ դարձեալ պիտի գտնուէր ամուր ճակատի մը առջեւ, կամ իրմէ գրաւուած հողերը չպիտի պարպուէին, եթէ ազգայնականութիւնը փորձէր կառավարութեան պարտադրել իր խռովիչ կամքը։

Հակառակ ասոր, Գերման ազգայնականութիւնը չէ զգաստացած։ Անոր նախկին պետերէն մէկը ընդգրկած է հետեւեալ նշանաբանը,— Լոքարնոյի քաղաքականութիւնը սնանկացած է»։ Իսկ արտաքին նախարարը յամառօրէն փարած կը մնայ Լոքարնոյի ոգիին, որմէ կը սպասէ պատերազմին վերջնական հաշուեյարդարը, եւ իր պարտապահանջներուն՝ իր առաջարկները կը ներկայացնէ յստակօրէն, անկեղծութեամբ, առանց ենթեքումներու։ Ան կը մերժէ լծորդել Պարտքերու եւ Հատուցումներու հարցերը։ Չընդունիր որ Հռենոսի պարպումը ստորադասուի ուրիշ հարցի մը լուծման։ Պարպումի հարցին մէջ ան կը ջանայ արժեցնել Գերմանիոյ բարոյական եւ օրինական իրաւունքները։ Կը պնդէ որ հատուցումներու խնդրին քննութեան մէջ չմտնեն քաղաքական նկատումներ։

Շթրէզէմանի այս պահանջներուն հանդէպ, անշուշտ, Ֆրանսա եւս կը դնէ իր որոշ տեսակէտները։

Երկու կառավարութիւնները կը ջանան ճշդատեցնել իրենց առաւելագոյն պահանջները, գիտնալով մէկտեղ որ պիտի ստիպուին փոխադարձ զիջումներ ընել, որովհետեւ եթէ վէճը զարգանար իրենց նուազագոյն պահանջներէն սկսեալ, կրնար յոռի հետեւանքներ ստեղծել։

Շթրէզէմանի վերջին ճառը թոյլ կուտայ լաւատեսութեամբ սպասելու մասնագէտներու եւ յետոյ ալ, պատուիրակներու հանդիպման, մանաւանդ որ երկու կողմէն ալ, գործը վերջացնելու տրամադրութիւնները բացայայտ են, ու քանի ազգայնականները կը ջանան հարուածել Շթրէզէմանն ու ներկայ կառավարութիւնը, այնքան կ'ամրապնդուի անոնց դիրքը՝ միջազգային քաղաքականութեան մէջ։

Անոնք դատապարտուած ըլլալ կը թուին ձախողելու, ըլլայ ազգային, ըլլայ միջազգային հողի վրայ։ Որովհետեւ գերման ժողովուրդը խրատուած է պատերազմի դասերէն, ան դեռ կը կրէ համաշխարհային սպանդին վայրագ հետեւանքները ուտապակելով հանդերձ իր հպարտութեան մէջ, կը փնտռէ տեւական խաղաղութիւն մը բարիքները ու կը հետապնդէ մէկ նպատակ.— Շնորհիւ ամուր հիմերու վրայ դրուած եւ լաւ կազմակերպուած աշխատանքի մը, ազատուիլ զինքը կաշկանդող պարտադրութիւններէն, իր նախկին դիրքը կարենալ պահանջելու համար Եւրոպայի տնտեսական ու քաղաքական կազմին մէջ։

ԿԷՕ - ԹԺԵԿԵԱՆ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ի՞նչ կ'արժէ հարստութիւնը վատառողջ անձի մը համար, որ վայելելու ամէն միջոցներ ունի, բայց իր մարսողութիւնը խանգարուած է, յօդացաւէ կը տառապի կամ ջղային կորովը սպառած է։ Ի՞նչ կ'արժէ արհեստաւորին ճարտարութիւնը, երբ իր յղացումը կերպաւորելու համար իր մատները եւ ձեռքերը պահանջուած ուժը չունին և սրունքները կը կքին պզտիկ ճիգով մը։ Իսկ գործաւորին համար՝ առողջութիւնը անսպառ գանձ եւ թանկարժէք դրամագլուխ մըն է։

Առողջապահական պայմաններու գիտութիւնը այնքան անհրաժեշտ է ամէն հասակի եւ ամէն դասակարգի մարդոց համար որքան անհրաժեշտ են գիտական եւ արհեստագիտական ծանօթութիւնները, կեանքի պայքարը մղելու համար։

Մարդկային կազմը որոշ պայմաններով միայն կրնայ ապահովել ներքին գործարաններու ներդաշնակ պաշտօնավարութիւնը, եւ անկէ կախում ունեցող եւ ծագում առնող երեւոյթները,— զարգացում, աճում եւ մտաւոր ու ֆիզիքական զօրութիւն։ Եթէ այդ պայմանները փոխուին, գործարաններու ներդաշնակ համագործակցութիւնը կը խանգարուի։ Այդ խանգարումը կը կոչուի հիւանդութիւն։ Օրինակ մը բուսական աշխարհէն։ Ամէն բուսական բջիջ արեւային լոյսի ազդեցութեան տակ միայն կրնայ կանաչանիւթ եւ ծաղիկներու հրապուրիչ եւ երփներանգ գունաւորութիւնը ստեղծել։ Արեւուն լոյսէն զրկէ բոյսը, եւ անոր ծաղիկը գոյն և հրապոյր ունենալէ կը դադրի եւ շատ չանցած կը թառամի։

Արդ, որո՞նք են մեր ներքին գործարաններու ներդաշնակ պաշտօնավարութիւնը խանգարող, այսինքն հիւանդութիւններու ծագում տուող ազդակները։ Այս ազդակները բազմաթիւ են։ Այսօր պիտի խօսինք Արտաքին Ազդակներու մասին։

Ա.— ՑՈՒՐՏԸ.— Հակառակ ջերմութեան եւ ցուրտին մէջև գոյութիւն ունեցող ահագին խտրութեան, մեր կազմուածքը կը յաջողի իր ջերմութիւնը միեւնոյն աստիճանի վրայ պահել։ Մեր ներքին ջերմութեան բնական աստիճանն է 37°։ Երեք ներքին պաշտօններ կը կանոնաւորեն կենդանական ջերմութիւնը։ 1.— Մարսողութիւնը՝ որ կենդանական մեքենային մէջ կը ներմուծէ վառելանիւթը, այսինքն՝ սնունդը։ 2.— Թոքային շնչառութիւնը՝ որ կը հայթայթէ այրիչ մարմինը՝ այսինքն թթուածինը։ 3.— Թոքային եւ մորթային արտաշնչութիւնը՝ որ պէտքին համեմատ կ'աւելցնէ և կամ կը նուազեցնէ ներքին ջերմութեան չափը։

Մեր արտադրած ջերմութեան մէկ մասը կը փոխարկուի մկանային եւ ջղային աշխատանքի։ Եթէ պէտք եղած չափով սնունդ չներմուծենք, մկանունքները իրենց սպառումով կը հայթայթեն այդ ջերմութիւնը. նոյնպէս կ'ընեն ջիղերը՝ եթէ մտաւորական աշխատաւորները չներմուծեն ջիղերու զօրութեան պահպանումին յատուկ սնունդներ։ Իսկ մնացած ջերմութիւնը դուրս կու գայ այլ եւ այլ ճամբաներով.— ճառագայթումով, օդի կամ ջուրի հետ հպումով եւ քրտինքով, որ անընդհատ կը շոգիանայ մեր մարմնին մակերեսէն։

Ցուրտ եղանակին որպէս զի մարդ օդի հետ հպումով յառաջ եկած կորուստը դարմանէ, աւելի թանձր հագնելու է, իսկ որպէս զի ճառագայթումով (radiation) տեղի ունեցած ջերմութեան կորուստը փոխարինէ, աւելի քանակով սնունդ, մասնաւորաբար ճարպաւոր ճնդեղէն ներմուծելու է քան տաք եղանակի մէջ, նոյնպէս անուշեղէններ եւ գինին՝ չափաւորութեամբ գործածելու պայմանաւ,

ներքին ջերմութիւն հայ
թող վառելանիւթեր են.
Ներքին ամէն գործ
թիւնները կանոնաւորող
յին դրութիւնն է, որ հ
կազմուածքին մեր ներ
գործարանները կը պաշտ
եւ անոնց բնական գործ
թիւնը կ'ապահովէ, արեան
ժում փութացնելով հոն՝
պէտք է, եւ անոնց խոնա
չափաւորելով հոն՝ ուր պէ
չկայ։ Արեան հետ հոն կը
մախմրէ միքրոպաշինը
պատերազմական վարի
պէս, որոնք ռազմանիւթ
կը հասցնեն հոն՝ ուր արտ
ճնշումը կը սաստկանայ
ցուրտի ազդեցութեան
կուրծքէն եւ երկար տեւ
թենէն ջղային հիւսուած
թմրին կամ ջլատին,
շրջանը կը խանգարուի,
կը լճանայ և ահա հիւան
թիւնը կը սկսի տեղաւոր
Մեր մարմնոյն ամբողջ
յին մակերեսին և ամէն
ները (բերան, քիթ, ձ
գործարաններ, եւայլն)
թաղանթներու վրայ բազ
սակ միքրոպներ բոյն դր
եւ բնական միջավայրի մէ
մնաս կ'ապրին և կ'աճին
կայն եթէ միջավայրը փ
ցուրտի ազդեցութեան
այդ անմնաս միքրոպներ
գերագրգռուին, անհրաժեշ
արագութեամբ կը բազմա
կուին, մահը ու թոյն կ'ար
դրեն եւ կը թափեն արեան
Եթէ չարիքին սկիզբը կ
ըլլայ արեան շրջանը արագա
ցնել եւ միքրոպաշինը
բուն ուժ տալ, հիւանդութի
կ'աննհետանայ։ Հակառակ
րագային կը հաստատուի
ուր միքրոպները աւելի գործ
են և կամ միեւնոյն ժամանա
մէկէ աւելի գործարաններու մէ
Քթին մէջ կը սկսի հարբու
բերնին և կոկորդին մէջ՝ առա
նացաւ կամ փողացաւ (angi
խռչափողին մէջ՝ խռչափող
տապ (laryngite), ցնցուղներու
մէջ ցնցղատապ (bronchite)
թոքին մէջ՝ թոքատապ (pn
monie - սաթլըճան), եւայլն։
Կարծեմ հիմա կարելի է
կնալ թէ ինչո՞ւ ցուրտ եղանա
կին կրիփը (grippe) եւ վերև
յիշուած հիւանդութիւնները
ւելի յաճախադէպ են։
Կան մարդիկ որ վարժութի
ներով, կրթանքներով մանաւ
ւոր տոկունութիւն ստացած
եւ անմնաս կը դիմադրե
ցուրտի ազդեցութեան, բայց
տեր ընդածին տկարութեամ
ցուրտին ազդեցութենէն ազա
չեն մնար։ Ցուրտը՝ մանաւանդ
ձմրան եւ գարնան եղանակ
երբ բարեխառնութիւնը փոփ
խական է, պատահած հիւան
դութիւններուն մեծագոյն մաս
նախապատրաստողը եւ կամ
նողն է։ Մանր յօգնութիւնները
անբուժական սնունդը, ալքոլ
յին ըմպելիքներու չափազա
գործածութիւնը, իրարու յաջ
ղող երեկոյթներն ու անքուն
թիւնը եւ բարոյական ու մտ
մաշ հոգերը ցրտառութեան
տեւանքներու համար հող
պատրաստեն։ Այս հետեւան
ները աւելի ծանրակշիռ
ըլլալ տարիքոտ եւ տկարակա
թիւն եւ շնչերակային գերա
կում ունեցող անձերու համա
որովհետեւ ցուրտի ազդեց
թեան տակ մակերեսային եր
ները կը կծկուին եւ արիւնը
խուժէ դէպի սիրտը, դէպի
ղեղը եւ կրնայ պատճառ ըլլ
սրտի դադրումին եւ կամ
ղային երակի մը պայթումին
Կարեւոր է մանաւանդ
խաները եւ մանուկները
պանել ցուրտի դէմ։ Պէտք է
նոնց ոտքերը տաքուկ եւ
պահել, մէջքի, կուրծքի,
կին եւ փորին վրայ հին
նելի կտորներ զետեղել՝
աւելի ենթակայ են հարբու
քան չափահասները։ Անոնց
բուխը անտեսելու չէ.
բար անկարեւոր սեպուած
հարբուխին ծնունդ տուող
բոյնները մաս առ մաս յառա
նալով, կրնան դէպի վեր
եւ ականջներու բորբոքում

...ու կամ գէպի վար իջ-
...ցքապատապի յանգիլ։ Ցըն-
...ը երբ տեղաւորուի ա-
...երախային վրայ, դար-
...ով համդերձ կրնայ չըն.
...աճառով մը կրկնուիլ եւ
...ի համար աւելի անար-
...նգութեան մը հող պատ-

...ը, գաւշաւոր եղէք
...համեւանքներուն դէմ, և
...ութեան մէջ դար-
...ձեր ժամուկներու հար-
...ատնին միջոցներով.
...երկու անգամ բամ-
...ով մաքրելով անոնց
...ը եւ յետոյ հոն կաթե-
...անի մը կաթիլ «huile
...lée 1/20րդ, ամէն երե-
...ցնելէ առաջ անոնց
...տակ լողանք տալով
...մը թրմաջուր (infu-
...ելով։ Զափահասներն
...օգտուիլ այս միջոց-
...կային երբ մանուկը
...հազալ եւ ջերմ ունե-
...պաղ դիմեցէք ձեր
...ովհետեւ պարզ հար-
...թով կը սկսի վար-
...(Rougeole) որ ինքնին
...ւթիւն բայց շատ
...բարդութիւն կրնայ
...ել։
...թեամբ հետեւեցէք
...ներու կոկորդի վի-
...ւ երբ ձեր զաւակը փո.
...կը գանգատի, անմիջա-
...ւ տուէք բժշկին։

ՏՈՔԹ. Բ. ՌՍԿԻ

...ՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ ...ՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

...ինչ է ձեր կարծիքը Թուր-
... կատարուած աննաւ
... փոփոխութիւններու
...թամութեան եւ խա-
...թեան վերացում, ֆէսի
...թոցի, վանդակի, «մէտ-
...եւ ճէրիի ջնջում, կրօնի
...թեան բաժանում, լա-
...այբուբեն եւյլն.)։
...փոփոխութիւնները
...ցնե՞ն թէ կը զօրացնեն
...եւ Թուրք ժողովուրդը։
...ենէ կը տկարացնեն,
...ենէ կը զօրացնեն, ի՞նչ-
...ի՞նչ ճոտքեր կրնան ծգել
...փոխութիւնները, բարե-
... չարաշուք։
...րնա՞ն տեւել այս փո-
...թիւնները։
...Հայկական տեսակէտէն,
...այս փոփոխութիւնները
... ընդունելով որ Թուր-
...ացի է Հայաստանին եւ
...իմ Թշնամին։

...ՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԸ

...կը տեղեկացնեն թէ գեր-
...ոց հոգեւոր հովիւ. Գեր-
...այ Շահլամեան, որ ան-
... Փարիզ եկաւ քանի
... համար, կիրակի օր
...ի ընթացքին վ.ռամ-
...ոլիսկոպոսէն ստացած
...ետական աստիճան
...ի իրաւունք։

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿԸ

Քալիֆորնիոյ, մասնաւորա-պէս Ֆրէզնոյի եւ շրջակայքի Հայերը ներկայիս տնտեսական շա՛տ ծանր վիճակի մէջ կը գտնը-ւին։ Բազմաթիւ ընտանիքներ օր-ւան հացի կարօտ են, որովհետեւ այգեպաններու արտադրած չամի-չի գինը շա՛տ ինկած է։ Կարօտ ըն-տանիք մը Ֆրէզնոյի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նամակ գրելով յայտնած է որ՝ շատոնց է ուտելու հաց չունի եւ եթէ շուտով օգնու-թիւն չըլլայ, բոլորովին քաղցած պիտի մնայ։

Այս առթիւ Ֆրէզնօ հրատա-րակուող «Մշակ»ի թղթակիցը հետեւեալը կը գրէ.

«Բարեգործականի Քալիֆ. Շրջ. Ցանձնաժողովը չէ՞ խորհիր թէ այս տարի ալ տեղային հայ կարօտ ընտանիքներու կեանքով զբաղելու է, փոխանակ ելլելու Նուպարաշէնի հեռաւոր նպատակ-ներու համար չամիչ հաւաքելու։

Պէտք է եւ անմիջական պա-հանջ մըն է, որ տեղական կարօտ ընտանիքներու համար Բարեգոր-ծականը անմիջական միջոցներ ձեռք առնէ ու այս տարի իրշուրջը գտնուող կարօտներու օգնութեան հասնի։ Չէ՞ որ ասոնք ալ Հայ են։

ՀԱՅԵՐԸ ԲՈՒԳԱՅԻ ՄԷՋ

Հավանայէն կը հաղորդեն թէ Քուպա կղզին Հայերուն թիւը շարունակ կը նուազի։ Այս գար-նան, Հայերը 500 կը հաշուէին մինչդեռ հիմա հազիւ 300 մնա-ցած են, մեծ մասը կիներ եւ պատանիներ։

Արտագաղթը տեղի կ'ունենայ դէպի Միացեալ Նահանգները։ Հա-յերը կը մեկնին, որովհետեւ գըժ-ւար է Հավանայի մէջ գործ ճարել։

10,000 ՏՈԼԱՐ ԱՒԱՆԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Նիւ Եորքի Սեբաստացիները հոկտ. 7ին ժողով մը գումարած եւ 10,000 տոլար հանգանակած են ի նպաստ Հայաստանի մէջ հիմնուելիք աւանի մը կառուցման։ Հանգանակութիւնը գուցէ ալ պի-տի շարունակուի։

ՀԱՅԵՐԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Թղթակից մը կը գրէ «Հայրե-նիք»ի.

— Մոնրէալը Քանատայի ա-մէնէն բազմամարդ քաղաքը ըլ-լալով, կը պարունակէ մօտ մէկ միլիոն բնակիչ, որու մէջ կ'ապրին միայն 140ի չափ Հայեր։

Գաղութին մեծամասնութիւ-նը կը կազմեն Պալուցիները. կան նաեւ Խարբերդցիներ, Քղեցիներ, Մարզուանցիներ, Պոլսեցիներ եւ տուն մըն ալ Արաբկիրցի։ Ամէնքն ալ բարեկեցիկ են եւ ընտանիք-ները մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Եթէ ցաւալի պարագայ մը կայ, այն ալ կազմակերպու-թեան պակասն է։ Գաղութը զուրկ է նաեւ հոգեւոր մխիթարութենէ։ Միջոցներով ալ նեղեցեալներու թաղման արարողութիւնները կա-թոլիկ կամ անգլիկան եկեղեցի-ներու կողմէ կը կատարուին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Գանտիայէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն հայ պատանիներուն վի-ճակը խղճալի է։ Երկու տարի է որ ծնո՛ղները կ'ուզեն կարող ուսուցիչ մը բերել, բայց հայ բժիշկ մը արգիլեց կը հանդիսանայ, որպէս զի իր ազգական ուսուցչուհին մնայ դպրոցին մէջ։

Ցաճախ կարելի է հանդիպիլ 12—15 տարեկան պատանիներու, որոնք թուղթ կը խաղան սրճա-րաններու մէջ։

Դպրոցը 60ի չափ աշակերտ ունի, եւ եթէ 500 տրախմիի զո-հողութիւն ըլլայ, կարելի կ'ըլլայ կարող ուսուցիչ մը պաշտօնի կոչել։

«ՈՍԿԵՂԷՆ ԿԱՆՈՆ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ կոչը.—

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Մասնաժողովը պատիւ ունի յայտնելու որ, այս տարի ալ, Պօղոս Փաշա Նուպարի կոչին համաձայն, պաշտօն ստացած է, «Ոսկեղէն Կանոնի» կիրակիին առթիւ հանգանակութիւն կա-տարելու յօգուտ որբերու։

Այս համազգային հանգանա-կութիւնը Փարիզի եւ արուար-ձաններու մէջ պիտի կատարուի դեկտ. 9էն մինչեւ 30, երկու երեք հոգինոց մասնախումբերի մը կողմէ։

Նուէրները կնքուած ու թուա-գրուած տոմարներու մէջ պիտի արձանագրուին Նախագահու-թեան ձեռքով, եւ պիտի հրատա-րակուին տեղական թերթերու միջոցաւ։

Մասնաժողովս կը սիրէ յու-սալ թէ Փարիզի եւ արուար-ձաններու պատ. Հայութիւնը, այս առթիւ ես պիտի տայ փայ-լուն ապացոյցը այն սիրոյն որ կը տածէ ազգին տարաբախտ բեկորներուն հանդէպ»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՎԻԷՆ, 27 նոյեմբեր.— կիրակի օր 25 Նոյեմբերին վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը. իր խառն խումբով մըր-ցեցաւ Լիոնի Խուլ-Համբերու Ա. խումբին դէմ։ Հակառակ անօդա-տարափ անձրեւին, բազմութիւն մը փութացած էր մարզա-դաշտը։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին խուլ-համրերու մէկ գեղեցիկ յարձակումով։ Առաջին վայր-կեանին իսկ, անոնք շահեցան նշանակէտ մը։ Ասոր վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները արագ շարժումով մը սկսան յառաջա-նալ եւ քանի մը վայրկեան յե-տոյ Սեդրակ Երանեան նշանա-կեց առաջին նշանակէտը. քիչ յետոյ Աճարոնի մէկ գեղեցիկ «փաս»ով Մարտիկ նշանակեց երկրորդը։

Երկրորդ խ ստամասը, սկսաւ խուլերու յարձակումով։

Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 6-4։

Հակառակ որ Վիէնցիներս խառն կազմով դաշտ ելած էինք, դարձեալ կրցանք առաջի-նին պատիւը պաշտպանել։

∴ Յառաջիկայ կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս ախոյեանական մրցման retourը պիտի կատար-ուի վիէնի մէջ F. S. Méximieux։ Այս խումբը որ առաջին շրջանին գրեթէ բոլորն ալ չարաչար պարտութեան մատնեց Club Sportif Plaine, Etoile Filante Bronի հաւասար, իսկ մեզի յաղ-թած է 3 0։

Այս կիրակի օրուան խաղէն կախում ունի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վիէնի խումբին Ցակատագիրը։ Եթէ յաղթենք, դասաւորման գլուխը պիտի անցնինք, հակառակ պա-րագային երկրորդը պիտի դաս-ուինք։ Խումբը դաշտ պիտի ելլէ ամբողջ կազմով։

Բերդապահ՝ Յակոբ, *վերջա-պահ՝* Նորայր և Սեդրակ, *միջ-նապահներ՝* Սարգիս, Օննիկ և Մինաս, *յառաջապահներ՝* Մկըր-տիչ, Ազատ, Ղեւոնդ, Մարտիկ և Աճարոն։

Անարոն Տիգրանեան

∴

ՍԱՐՍԷԼ.— 18 նոյ. կիրակի «Արաքս» 3ի դէմ 1ով յաղթեց «Real D. Espagnols»ի Ա. խում-բին։ 25 նոյ. կիրակի հրաւիրած ըլլալով «Valet du Rhone»ի ա-ռաջին խումբը պարտուեցաւ 4ի դէմ 2ով։

Այս կիրակի «Արաքս»ի Ա. խումբը պիտի մրցի «U. S-Suisse» Տիճիոնակ խումբին դէմ։

Երկրորդ խումբը հրաւիրուած է մարզադաշտ ժամը 1ին։

Օ. Լ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՇԱՀԱՏԵԱԿՈՒ-ԹԻՒՆ.— Ծագումով յոյն բժիշկ մը՝ Փէշտիմալճի օղլու, միջոցը գտած էր տարեկան շահելու 400 հազար ֆրանք։ Իր գարմանատ ն մէջ կ'արտագրէր կեղծ վերքեր եւ նոյնքան կեղծ վկայականներ, եւ անոնց միջոցով կը շահագործէր ապահովագրական ընկերութիւն-ները։ Իր այս բարեբեր գործու-նէութեան սակայն, ոստիկանու-թիւնը վերջ դրաւ հետեւեալ պա-րագաներու մէջ։

Մոնմարթրի ոստիկանապետը բողոքագիր մը կը ստանար քանի մը շաբաթ առաջ։ Բողոքողն էր ապահովագրական մեծ ընկերու-թիւն մը։

Շատ չանցած, ոստիկանները կը ձերբակալէին գործաւոր մը, որ նախ ձեռքին վրայ բացուած վէրք մը կը շահագործէր։ Իբրեւ աշ-խատանքի արկածեալ, զանազան անուններով կը ներկայանար զա-նազան ընկերութիւններու ու ա-նոնցմէ կը գանձէր ապահովագին մը։

Հարցաքննութիւն մը թոյլ տուաւ ձերբակալելու նաեւ ուրիշ գործաւոր մըն ալ, որ առաջինին մեղսակցութեան շնորհիւ, իբր աշ-խատանքի ծանր արկածեալ, քիչ ատենէն պիտի ստանար ցկեանս ապահովագին։

Քննութիւնը ոստիկանութիւնը առաջնորդեց Տքթ.՝ Փէշտիմալճի օղլուի դարմանատունը, ուր հի-ւանդապահուհի մը, փոխանակ վէրքերը դարմանելու, անոնց ար-տաքին տեսքին վրայ կ'աշխատէր, զանոնք աւելի սաստկացած ցոյց տալու համար, որպէսզի վիրաւոր-ները կարենան երկար ատեն օգ-տուիլ աշխատանքի ապահովագրու-թենէն։ Բժիշկը յատուկ մարդեր ունէր, որոնք ամէն անգամ որ աշխատանքի արկածեալ մը գըտ-նէին, կը ստանային 30 ֆրանք։ Բժիշկը կը համաձայնէր յաճա-խորդներուն հետ, անոնց վէրքե-րուն շնորհիւ կողոպտելու համար ապահովագրական ընկերութիւն-ները։

Ոստիկանութիւնը ձերբակա-լած է բժիշկին հետ նաեւ իր հի-ւանդապահուհին։

ԱՆՏՈՒԺԻՑ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ.— Շալօն-սիւռ-Սօնի մէջ, այս միջոցիս վիժման դատ մը կը տեսնուի։

Ֆրանսացի քահանայ մը որ այսօր արդէն 50 տարու է, պա-տերազմէն առաջ ծանօթացեր էր աղջկան մը։ Պատերազմին, քա-հանան եւս զինուորական պարտա-կանութեան ենթարկուեցաւ ու մեկնեցաւ Ցիժօն, իբր հիւանդա-պահ։ Աղջիկն ալ սակայն ետեւէն գնաց ու հոն անոր՝ սիրուհին դար-ձաւ։ Պատերազմէն յետոյ, քա-հանան նշանակուեցաւ հոգեւոր հովիւ Շալօնի, գնաց հոն հաստատ-ուեցաւ եւ իր սիրուհին քովն առաւ իբր աղախին։

Բայց Աստուծոյ պաշտօնեան որ համեստ առեր էր արգիլեալ պը-տուղին, միշտ աւելի թարմը, ջրօ-տը կը փնտռէր, իսկ այն որ ձեռ-քինտակ էր, ջուրը քաշեր էր։

Նոր թեմին մէջ ուրեմն փըն-տռեց ու գտաւ ուրիշ աղջիկ մը, որ սակայն յղի մնաց. գայթակ-ղութեան մը հաւանական սպառ-նալիքէն սարսափած, քահանան իր անհաւատարմութիւնը խոստո-վանեցաւ իր աղախին-սիրուհիին, ապաստանեցաւ անոր ներողա-մըտութեան եւ իրաւունք ալ ու-նէր. քանի որ ան գործը ձեռք ա-ռաւ ու ամէն գայթակղութիւն իր սաղմին մէջ իսկ խեղդելու համար, փորձեց վիժեցնել իր հա-կառակորդը, քահանային նոր սի-րուհին։

Գործողութիւնը կատարուե-ցաւ, բայց աղջիկը շատ չանցած մեռաւ իր ծնողքին տանը մէջ։ Ու խնդիրը երեւան ելաւ։

Քահանան եւ իր աղախինը ձերբակալուած ու բանտարկուած են։

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Զ. Ե. Ռ. Մ.եան Լսա-րանական Ցանձնախումբը զոհե-լի ծրագիրը կազմած է ձմեռնա-յին եղանակի ընթացքին սար-քելու շարք մը դասախօսու-թիւններ, որոնց առաջինը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, կէսօ-րէ վերջ, Պէլվիլի մէջ։

Բժ. Արշակ Պօղոսեան ամփոփ կերպով խօսեցաւ երիտասարդ-ներու ամուսնութեան խնդրին շուրջ, եւ պարզեց սեռային եւ կարգ մը ընկերային հիւանդու-թեանց ենթակայ անձերու ա-մուսնութեամբ առաջ եկած ահ-ռելի պատկերները։ Դասախօ-սութենէն վերջ Պ. բժիշկը սի-րայօժար լուսաբանութիւններ տուաւ ունկնդիրներու հարցում-ներուն։

Շնորհաւորելի են Զաւահաս Երկս. Ռրբերու Միութեան այս եւ նման գեղեցիկ ձեռնարկները, որոնք կոչուած են ամուր ամ-բարտակ մը ըլլալու մեր նոր սերունդին սպառնացող այլա-սերման ու ապազգայնացման ահաւոր վտանգներուն դէմ։

Փափաքելի է որ յաջորդ պարբերական դասախօսութիւն-ներուն մեր երկսեռ երիտասար-դութիւնը հետզհետէ աւելի ստուար բազմութեամբ ներկայ ըլլայ եւ լայնօրէն օգտուի։

Ց. Անասիկ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ. — Ընիկ Երզնկացի Դաւիթ Թումասեան, 20 տարեկան, Վալանսի Ecole Polytechniqueի մէջ իր քննութիւնը յաջողու-թեամբ աւարտելէ վերջ, ստա-ցաւ վկայական մը եւ ընդուն-ւեցաւ Լիոնի 35e Régiment d'A-viationի մէջ, ուր պիտի հետեւի օդանաւային մեքենագիտութեան գործնական դասընթացքին

Ց.

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ դասընթացքը բոլորովին ձրի է այս տարի։ Ին-չո՞ւ չես օգտուիր։

...Ջ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (I)

...ԱՅԱՋԻՏԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

(ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ)

...ւոր մը ներս մտաւ, ...երորդ լրեփը «Համա-...ական մեր ժաման-...որ Գիւղին նուագածուն ...րուն դառատոկին վրայ ...Ս. Գէորգի երկաթեայ ...ը։

...իւղին նուագածուն միեւ-... ապատա՞ր է տանդ ...

...Այո՛, պատասխանեց նախ-...որականը։ Նահապետա-...ին մնացած հին օրէնքի ...նային, այնքան շատ ... ունինք, որքան քիչ ...իր խոկական ուսւ տունե-... տասը ծառայ կը կա-...րծ մը, միշտ գէշ, զոր ...ներու մէջ մէկ ծա-...ի կատարէր, այնքան ...անքի բաժանման օ-րէնքն է այս, որ կը կիրարկուի անգոյ աշխատանքի մը համար։ Այս մեր մարդը, որ Պետրուշկա կը կոչուի, պաշտօն ստանձնած է հոգ տանելու ջրեփներուն կրակին ու ջուրին։ Միակ գործը, որուն կրնայ խելք հասցնել։ Նոյնպէս տաք՝ ուր կը հայթայթէ ինծի, երբ չէ մեկնած ջուլթակ ճրճրըգնելու անկիւն մը։ Քանի անգամ ուզեցի վերջ տալ այս ծերուկ ա-պուշին պաշտօնին, բայց այնքան ծոյլ է, որ պիտի ստիպուէր անօթի մեռնելու իր խրճիթին մէջ։ Եւ սակայն...

— Եւ սակայն, շատ բարի ես...

— Ո՛չ, ինքն է բարի, եւ հե-րո՛ս մըն է։ Երբ կ'ուզեմ ծեծել, միտքս կ'իյնայ Պայազիտի պաշարումը եւ կը փորձուիմ համ-բուրել զայն։ Ընչուշտ քանի մը լսած էք Պայազիտի պաշարման մասին։ Է՞հ, զինուորական այդ փառաւոր դէպքը, որ կը զարդարէ մեր պատմութիւնը, թերեւս կը պարտինք Պետրուշկային։

Սկսայ գարմանքով դիտել ծերուկի զինուորը։ Դանօթ էր Թուրքեւռուս պատերազմին այդ առասպելական դրուագին, որ կը կոչուի Պայազիտի պաշտպանու-թիւնը։ 1877ի յունիսին, Կովկասի ռուսական բանակը, ստիպուած ըլ-լալով նահանջել, այդ անկեան մէջ լքած էր ջոկատ մը կանոնա-ւոր զինուոր եւ ամի մը խա-զախ, ընդամէնը 1500 հոգի, ո-րոնք կը գտնուէին հազարապետի մը հրամանին տակ։ Հաղորդակ-ցութենէ կտրուած ըլլալով ռուս բանակէն, որ կը նահանջէր Երե-ւանի ուղղութեամբ, պաշարուած ըլլալով Թուրք զինուորներու կող-մէ, որոնց թիւը կը հասնէր 20 հազարի, այս պահակախումբը դիմադրեց 23 օր, առանց հացի, առանց ջուրի, միշտ խլամատնե-րուն մէջ։ Երբ հայազգի զօրավար Տէր-Ղուկասովի բանակը, յարձա-կողականի սկսելով, յունիս 28ին յաջողեցաւ ազատագրել Պայա-զիտը, պահակազօրքին մէջ մնա-ցեր էին խումբ մը մարդիկ, այն-քա՜ն տկար, այնքա՜ն տկար, որ հազիւ կրնային կրել իրենց հրա-ցանները։

— Այո՛, շարունակեց հիւրըն-կալս, Պետրուշկա, որ նուագա-ծուն էր Երեւանի զօրագունդին, եղաւ մէկը այն անծանօթ հե-րոսներէն, որոնք օգն'ցին մեզի պաշտպանելու համար այդ ամ-րոցը ամբողջ բանակի մը դէմ։ Ոչ միայն իր արիւնը թափեց ստացաւ զանազան վէրքեր. որոնց-մէ կը տառապի տակաւին,—այդ-քանը ուրիշներ ալ ըրած են,— այլ, եղաւ վայրկեան մը, երբ մեր այս մարդը, թերեւս անգի-տակցաբար, փրկեց մեր գիրքին բախտը։ Կ'արժէ որ պատմեմ։

Է՛յ անխոհեմ, դուն որ կու-գաս թօթուել շատախօս ճգնաւոր մը, գիտե՞ս թէ ինչ է հետեւան-քը։ Քեզ գերի բռնած եմ այլեւս, քանի որ գտայ հեզահամբոյր եր-կու ականջներ, անոնց մէջ պիտի պարպեմ յիշատակներուս տոպ-րակը։

1877ին, երբ Թուրքեւռուս պատերազմը, որ կ'ենթադրուէր ըլլալ յաղթական արշաւ մը, լուրջ կռիւի մը կերպարանքն առաւ, փոխնիփոխ յաջողութիւններով եւ ձախորդութիւններով, ճակատ կանչուեցան պահեստի ուժերն ալ, եւ բազմաթիւ հին զինուորական-ներ բանակ մտան։ Անոնց մէջ էի նաեւ ես։ Ցաջողեցայ մտնել Ե-րեւանի զօրագունդին մէջ, ուր անցուցեր էի երիտասարդութեանս քանի մը տարիները։ Հետս առի Պետրուշկան, որ նոյնպէս զօրակո-չի ենթարկուածներէն էր։ Պէտք է ըսեմ, որ ան նուագ փողթոտ կը թուէր երթալու եւ ալու եղբայր-ները փրկելու, եւ ես թերահաւատ էի իր ռազմական ընդունակու-թիւններուն մասին։ Ընդհակառակն ծանօթ էի նուագածուի յարմա-րութիւններուն, եւ իրեն յանձնե-ցի այդ պաշտօնը իմ վաշտիս մէջ։

Կը խնայեմ ձեզի պատմել մեր արշաւը մինչեւ Պայազիտ։ Բայց գիտցէք, որ մենք կը գտնուէինք այն զինուորներուն մէջ, որոնք լքուեցան նահանջող բանակին կողմէ։

Երեւակայեցէք փոքրիկ միջ-նաբերդ մը որ, կիսովին աւերակ, կը հանգչի նեղլիկ արտեւանունքի մը վրայ, ապառաժեայ պատ-ուարի մը կողին, ճիշդ դէմը Ա-րարատի լեռներու կատարները կը տիրեն, շուրջանակի, մեր բռնած դիրքին վրայ։

Յունիս 6ին, առտուն, տեսանք որ այդ կատարները ծածկուած են հետեւակազօրքով, եւ յետոյ թնդանօթաձիգներով։ Թուրք բա-նակն էր, որ դիրք կը բռնէր այդ բարձունքներուն վրայ եւ իր կրակը կը հասցնէր մինչեւ մեր ամրոցը։

(Շար.)

638.000 զինուոր, իսկ 1914ին 845.000։ 1929ին անոնց թիւը պիտի ջնջուէր 589.000ի եւ 1930ի վերջին ալ 566.000ի

Համաձայնաբար երեսփոխան Պերոնի, միջամտութենէն յետոյ բեմ բարձրացաւ պատերազմական նախարար Փէնլըվէ, որ բսաւ.

— 1913ի առաջին նստաշրջանին, երկու տարուան զինուորական ծառայութեան օրէնքին համաձայն, մեր զինուորական ուժերը 786.000 հոգի, ժէջին ըլլալով սպաներն ու ստորական զինուորները։ 1930ին անոնց թիւը պիտի ըլլայ 584.000։ Մինչդեռ Մոնթինեի 1913ի թիւը ներկայացուցած էր 582.000, իսկ 1930ինը՝ 638.000։ Արտասահմանի մէջ այս սխալ վիճակագրութիւնը Ֆրանսայի դէմ պայքար բացաւ։

Զօր. Սէն-ժիւսթ բացագանչեց որ Մոնթինեի «Գօշերուն (գերման) համար աշխատած էս։ Նախագահը կարգի հրաւիրեց զայն։ Փէնլըվէ շարունակեց.

— Չենք կրնար հրաժարիլ մենք մեզ պաշտպանելէ, քանի որ միայն բարոյական ուժերը բաւական չեն պաշտպանելու սահմանագլուխները։ Պատերազմական եւ արտաքին նախարարութեանց միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ։ Առեն պիտի գայ որ, շնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան, եւրոպական երկու երկիրներու միջեւ պատերազմ մը ա՛յնքան տարօրինակ պիտի թուի, որքան այսօր Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու երկու նահանգներուն միջեւ ծագելիք պատերազմ մը։ Սակայն մինչ այդ, մեր ազգային պաշտպանութիւնը պէտք է պահպանէ իր խաղաղասէր կառուցուածքը։ Իր բանակը յարձակումի գործիք մը պէտք չէ ըլլայ, այլ թումբ մը՝ ողողումի դէմ։ Որքանատեն որ ողողումի սպառնալիք կայ, թումբը չեն խորտակեր՝ առանց տեղը նոր մը շինելու։ Օր պիտի գայ, որ ողողումը չպիտի սպառնայ այլեւս։ Կը մաղթեմ որ շուտ հասնի այդ օրը։ Բայց քանի՛ դեռ չէ հասած, կը պահանջեմ որ Խորհրդարանը քուէարկէ զինուորական վարկերը։

Մոնթինեի փորձեց պաշտպանել իր ներկայացուցած թիւերը։

Կէսօրէն վերջ արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ Տալատիէ խօսք առնելով, ըսաւ թէ ինք կ'ուզէ պարզապէս քննել նախահաշիւը, որուն մէջ ազգային պաշտպանութեան յատկացուած է 11.500 միլիոն ֆրանք, այսինքն ընդհանուր ծախքերու մէկ քառորդը։ Պատերազմական նախահաշիւին մէջ միակ զեղչը կատարուած է ռազմանիւթերու վրայ, մինչդեռ Մեծ Պատերազմը սորվեցուց թէ լաւագոյն է շատցնել ռազմանիւթը քան զինուորը։

Ճառախօսը յետոյ քննեց այս նախահաշիւի ունենալիք ազդեցութիւնը ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ։ Յիշեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Լոքառնոն, Քէլլոկը եւ ըսաւ թէ ասոնք երաշխիքներ են ապահովութեան...

— Իսկ եթէ այնպէս չէ, ի՞նչ կեղծաւորութիւն։

Եզրակացնելով, Տալատիէ ըսաւ թէ իրենք պիտի պաշտպանեն նուազ բազմաթիւ, բայց աւելի զօրաւոր բանակի մը տեսակէտը։

Պուլկարեւյոյն բարեկամութիւնը

Սոֆիայի հեյլէն նորընտիր դեսպան Տէնտրամիս մօտ օրէն Աթէնք պիտի վերադառնայ՝ կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար Յունաստանն ու Պուլկարիան հետաքրքրող խնդիրներու մասին։

«Էթնո»ի Աթէնքի թղթակցին համաձայն, հակառակ նախապէս տրագրուածին թէ պուլկարեւհելլէն դաշինքը պիտի կնքուի հելլէնեւթուրք դաշինքէն յետոյ, այժմ հակառակը տեղի պիտի ունենայ։ Պուլկարեւհելլէն վէճը աւելի արագ պիտի կարգադրուի։

Տակաւ կացութիւն Մակեդոնիոյ մէջ?

Սոֆիայէն կը հեռագրեն նոյեմ. 28 Թուականով.— Կացութիւնը ծանր է Փէթրիչի շրջանին մէջ, ուր կը թուի թէ Միխայլոֆի կուսակիցները յաջողութիւններ ունեցած են։

Գիւղացիները լքելով իրենց տուներն ու հօտերը, փախչելով ապաստանիլ Յունաստան, որովհետեւ իրենք զիրենք ապահով չեն զգար Մակեդոնական Պուլկարիոյ մէջ, սակայն սահմանագլուխին վրայ վար դրուեցան։ Նոյեմբեր 23ին Սիլվէնտրիանի մօտ 3000 ոչխար եւ 20 ձի գրաւուած են։

Միւս կողմէ երկու միլիոն լեւայի տուգանք պարտադրուած է։

Ապստամբութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Հակառակ ձեռք առնուած զգուշական միջոցներուն, աֆղան ցեղախումբերը դարձեալ ապստամբած են հիւսիս-արեւելեան սահմանագլխուն վրայ։ Աֆղան օդանաւներ ռմբակոծեցին բազմաթիւ ապստամբ գիւղեր։ Սահմանագլուխէն մինչեւ Քապուլ ճամբան կարելի եղաւ մաքրագործել, սակայն Ճէլալապատ-Տաքքա ճամբին վրայ երթեւեկը ընդհատուած է։ Տաքքայի մէջ ապստամբները յարձակեցան բեռնատար ինքնաշարժի մը վրայ։

Անգլիական թագաւորը Քապուլէն Ճէլալապատ մեկնեցաւ՝ անձամբ վարելու համար Շինվարի ցեղախումբին դէմ հետապնդումները։

Փոթորիկ ամէն կողմ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ երկուշաբթիէն ի վեր սաստիկ փոթորիկ մը կը տիրէ։ Սեւ ծովու շոգենաւային երթեւեկները բոլորովին խանգարուած են։

Աթէնքէն ալ կը հաղորդեն թէ նոյնպէս երկուշաբթի օրուընէ ի վեր խստաշունչ փոթորիկ մը աւերներ կը գործէ Եգէական ծովուն մէջ։ Պիրէոնի նաւահանգիստը սպասուած բազմաթիւ շոգենաւեր դեռ չեն հասած։ Ուրիշներ ընդհարումներ ունեցած են նաւահանգիստին մէջ նիւթական կորուստները մեծ են։

Քորֆուէն Աթէնք գացող օդանաւ մը զէշ օդին պատճառաւ ստիպուեցաւ Մուտրոս վար իջնել։ Փաթրասի նաւահանգիստին մէջ շոգենաւ մը զարնուեցաւ եզերքին։ Զօրս նաւակներ ընկղմեցան։ Եզրին գտնուող բազմաթիւ շոգենաւեր անթելով օգնութիւն խնդրեցին։ Փաթրասի շրջանի գետերը յորդեցան, մեծ վնասներ պատճառելով։ Փաթրասի եւ Աթէնքի միջեւ երկաթուղիի հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ։

Նաւահանգիստին մէջ քանի մը պատեր փլան եւ տանիքներ թռան։ Անձի կորուստ չկայ։ Մալթայի շուրջ կատաղի փոթորիկ կը տիրէ։ Ոչ մէկ զինուորական նաւ հասաւ Անգլիայէն։ Սիկիլիոյ հետ հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան։

Հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ նոյնպէս կացութիւնը լուրջ է։

(Դաշ)

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հանդիպատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Գուա-քոլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր բոլոր խումբերու ընկերուհիները և ընկերները ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԸՆԿ. ՀԻՍԱԵԱՆ կը ցրաւիրուի անպայման ներկայանալ շըջ. կոմիտէին այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին Հ.Հ. Գատուիրակութեան շէնքին մէջ (71 Ave. Kléber, Paris)։ Օրակարգ՝

1. Ջեկոյց առժամեայ վարչութեան: 2. Կ. վարչութեան շրջաբերականներու եւ գրութիւններու տեսութիւն: 3. Հ. Կ. Խաչի օրուան երեկոյթը: 4. Սըշտական վարչութեան ընտրութիւն: 5. Ջնախատեռուած հարցեր : Կը հրաւիրուին այն հայրենակցուհիները եւ հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին անդամագրուիլ Հ. Կ. Խաչիկազմակերպութեան։

Առժամեայ վարչութիւն

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Գ. Mairieի մատենադարանի սրահը։ Մուտք François-Garcin փողոցէն։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս իրիկուն ժամը 9—10 քաղաքական տնտեսութիւն եւ պետական իրաւունք (Գ. Ա. Խանդկարեան), 10—11 առողջապահութիւն (Տօքթ. Բալասեան)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Պըէթաքայլը, Ս. Գ.— 70։
Մարսէյլ, Գարծ.— 674.50։
Վըզոն, Ս. Տ.— 35։
Մարսէյլ, Ն. Գ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Անդրանիկի զինուորներէն Արամ Ղանդիկեան որ կամաւոր էր Յունական բանակին մէջ եւ կը գտնուէր Լսկիշէհիրի ճակատը: Գրել՝ իր եղբօր եւ քրոջ՝ Ճապինգարահիսարի Բուրգ գիւղացի Sarkis Kandiguianի, Les Olliviers, Ardèches, France.

— Կը փնտռուի Կեմերէկի Թէքմէն գիւղացի Հայկ Մովսէսեան եւ Յարութիւն Հաճըննեան։ 1925ին Պէյրութէն մեկնած են Արժանթին (Հարաւային Ամերիկա)։ Իմացնել՝ Երուանդ Մովսէսեանի, Ռէսթորան Էնթէրնասիոնալ, Մէզոն Նէօվ Շարվիէօ, Իզէր, կամ Յառաջի հասցէով։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՏԱՑՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Արարատ մասնաճիւղին, Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 85 Րիւ Շաք, Գօն թէաթրի մէջ, Մարսէյլ։

Պատուակալ նախագահութեամբ

Գեր. Գր. ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին, նուագ, կռփամարտ, զանազան մարզանքներ, եւայլն:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԵԿՏ. 15ԻՆ

Մանրամասնութիւնք մօտ օրէն

Le Gérant E. SOUVIGNY